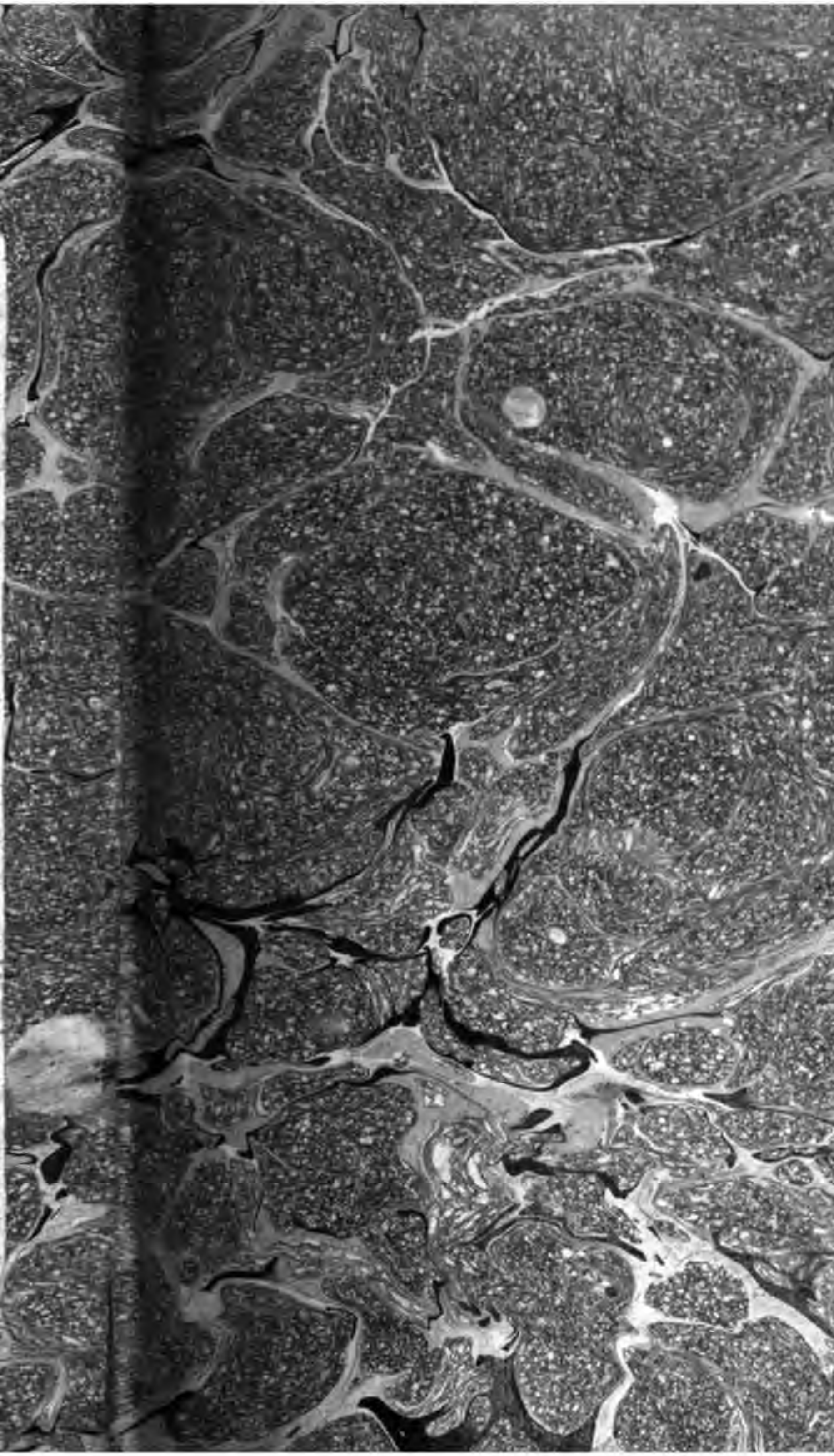

NOV: ANGL: 1650: SIGILL: COLL: HARVARD: CANTAB:
CHRISTO ET ECCLESIAE
N. Hurd Sc.
BOSTON

Vendu 25ᶠ 95ᶜ en 1822, de Mailly nᵒ 530.

CAII SILII ITALICI

PVNICORVM

LIBRI SEPTEMDECIM

VARIETATE LECTIONIS

ET

PERPETVA ADNOTATIONE

ILLVSTRATI

A

GEORG. ALEX. RVPERTI

GYMN. STAD. RECTORE.

VOLVMEN PRIMVM

CVI

PRAEFATVS EST

CHR. GOTTL. HEYNE.

GOETTINGAE

SVMTIBVS IO. CHRIST. DIETERICH.

MDCCXCV.

VIRO ILLVSTRI

CHRIST. GOTTL. HEYNIO

AVGVSTISS. BRITAN. REGI A CONSILIIS AVLAE
BONARVM LITERARVM IN GEORGIA AVGVSTA
PROFESSORI CELEBERRIMO ET
PROTOBIBLIOTHECARIO

FAVTORI DE ME ET SILIO MEO

QVOD QVAEVIS PAGINA DOCET

MERITISSIMO

CVIVS NON TAM INSTITVTIONI
QVAM CONSILIIS ET PATERNAE RERVM MEARVM
CVRAE QVAMPLVRIMA DEBEO

QVAE NVMQVAM MIHI EX ANIMO EFFLVENT

HOC GRATI ANIMI MONIMENTVM

MEQVE IPSVM

QVI PER OMNEM VITAM ID VNICE AGAM
NE BENEVOLENTIA TANTI VIRI
PLANE INDIGNVS ESSE VIDEAR

EO QVO DECET PIETATIS SENSV

TRADO ADDICO CONSECRO

GE. ALEX. RUPERTI.

COMMENTATIO
DE
SILII VITA ET CARMINE.

PROOEMIVM.

Tandem diſſoluo partem nominis, quod noua Siliani carminis editione publice aliquoties promiſſa contraxi, quum aliquot eius ſpecimina doctorum virorum iudicio ſubmitterem. Iuſtam huius morae excuſationem dabunt variae res, quae perſequendo abſoluendoque operi inpedimento et fuere et etiamnum ſunt. Primum enim grauis haec ſolet eſſe muneris ſcholaſtici conditio, vt, qui eo rite perfungi, et ſimul parare velit, quae ad ſuum ipſius familiaeque victum ſuppeditent, multis variisque occupationibus diſtineatur, omnesque fere diei horas iuuentuti, publice priuatimque ad humanitatem artesque, quae inde nomen habent, informandae, inpendere ipſa neceſſitate cogatur. Itaque non niſi aliquid ſubſeciui temporis, grauioribus negotiis ſtudiisque ſubtractum, Silio meo addicere potui: quod ipſum quoque ſaepius interpellabatur, quia animus, vel variis curis confectus, vel quo-

tidianis

tidianis officiis defatigatus, nouum laborem prorſus refugiebat. Eumdem praeterea ſubinde disturbabant morbi meorum aliaeque ſollicitudines domeſticae, quae anno ſuperiore, quo iam in eo eram, vt vltimam operi manum admouerem, augebantur grauiſſimis vulneribus, morte parentum, filii et fratris mihi inflictis. Ad haec inpedimenta, quibuscum mihi conflictandum erat, adcedebant alia non minora, quae ipſa operis ſuſcepti difficultas adferebat. Antiquorum enim poetarum, quod infra pluribus declarabo, viri docti nullum fere magis, quam Silium, neglexere, et, qui optime etiam de eo meriti ſunt, ad interpretationem tamen carminis parum contulere, omnemque paene operam in critica eius tractatione poſuerunt. Quicumque igitur editionem, Silio dignam, meditatur, ei noua adeoque lubrica via ingredienda, et non contextus tantum, quam et accuratiſſimo et modeſtiſſimo potiſſimum iudicio fieri poteſt, conſtituendus, ſed poeta etiam perpetuo inprimis commentario illuſtrandus eſt. Quo officio vt recte perfungi queat, neceſſe eſt ad manum ei eſſe, ſi non codices manu ſcriptos, certe optimas huius aliorumque antiquioris aeui auctorum editiones, multosque alios libros, commentarios et obſeruationes, per varia opera diſperſas. Huius vero adparatus colligendi ſpem prorſus me abiicere iubebat ea, quam incolo, vrbs,

vbi,

vbi, ab omni tam publicae, quam priuatae bibliothecae vſu excluſus, nullum fere librum, ſi theologicos et vulgares illos, qui in ſcholis legi atque tractari ſolent, exceperis, mutuo petere, nec praeter eos, quos ipſe mihi comparaui, alios conſulere poſſum. In tanta autem paucitate ſalariorum, quibus bonarum artium magiſtri vulgo ſuſtentantur, fieri non poſſe, vt hi ſuo aere omnem, qua opus ſit, ſupellectilem librariam congerant, facile intelligitur. Illuſtris quidem HEYNE, Fautor aeternum mihi colendus, qui tam multis variisque modis de me Silioque meo promeritus eſt, mihi etiam non rogare auſo, quae generoſa eius liberalitas eſt, vltro librorum, quibus carerem, vſum obtulit. Sed omnem meam operam lectoribus minus probari, eorumque votis ac poſtulatis haudquaquam reſpondere malui, quam, quoties Viri Summi, tot atque tam grauibus negotiis diſtricti, ope indigerem, ad Ipſum confugere; cuius otio et beneuolentia ne vel eo abuſus ſim, quod aliquoties ab Illo conſilia, quibus numquam mihi defuit, petierim, magnopere vereor. Nec tamen diffiteor, hanc, qua laboro, praeſidiorum inopiam, cum reliquis, ſupra commemoratis, difficultatibus, quibus conſilium meum premebatur, coniunctam, ita ſaepe animum mihi fregiſſe, vt penitus eum deſpondiſſem, et inchoatum deſeruiſſem opus, niſi non verecundia

tantum obſtitiſſet, quo minus a via, quam ſuadente ipſo HEYNIO ingredi auſus ſum, recederem, fidemque Illi et tot aliis tantisque Viris datam fallerem, ſed ipſa etiam grauitas ac multitudo eorum, quae conatibus meis inpedimento eſſent, ad certam me iucundamque ſpem veniae ac indulgentiae virorum eruditorum erexiſſet: quibus et plura et meliora forte tam nunc, quam antea dediſſem, ſi contigiſſet mihi eſſe tam felici, vt et vſum bibliothecarum, ad quas iis, qui ſcholaſticis muneribus funguntur, aditus plerumque non patet, et plus otii haberem; quarum rerum iucundiſſima ſpes praeſentis fortunae ſolatium eſt.

Haec pauca non vnam ob cauſam praemonenda cenſui, priusquam ad ipſum commentationis argumentum progrederer, in qua primum de ipſo Silio, et quidem de eius genere, nominibus, ſtudiis, honoribus, vita ac morte diſputabo; deinde in carminis indolem, conſilium ac fontes, e quibus poeta hauſiſſe videatur, inquiram; tum de praeſtantia illius, et de vtilitate, quae ex eius lectione percipi poſſit, exponam; quo facto codices MSS. atque editiones Silii recenſebo; denique quale conſilium poſt virorum doctorum conatus in hac editione molienda ſecutus ſim, declarabo.

SECTIO

SECTIO I.

De C. Silii Italici genere, nominibus, studiis, honoribus, vita et morte.

Quum haec, quae ad ipsum poetam nostrum pertinent, iam satis accurate tractauerit, et, quantum de iis constet, ex paucis, quae huc spectant, veterum scriptorum locis testimoniisque diligenter eruerit Cellarius, ne huius scrinia compilasse, vel operam perdidisse videar, dissertationem eius *de C. Silio Italico, poeta Consulari*. a. Chr. MDCXCIV scriptam, et collectioni dissertationum illius Academicarum, Lips. 1712. 8. prelo excusae, insertam, cum lectoribus communicare malo, quam easdem res aliis verbis exponere. Vt tamen chartae parcerem, nonnulla recidi, quae vel superuacanea, vel minus accurate dicta videri possint, nec nisi pauca in notis adieci. Haec itaque sunt verba Cellarii, in epitomen redacta:

Genus *Siliorum* vt antiquissimum, ita nobilissimum omnino fuit, quamuis non negemus, originem illorum, vt in aliis gentibus non paucis, quae ad summam nobilitatem peruenerunt, plebeiam et humilem exstitisse, quod Fulvius Ursinus de familiis Romanis pag. 264. ex Liuii lib. IV. c. 54 probauit. Ibi enim quaestoriis comitiis plebem ait ita vltum iuisse iniuriam in tribuniciis adceptam, vt inter quatuor quaestores vnum tantummodo ex patricio ordine crearet, *tres* autem *plebeios, Q. Silium, P. Aelium et P. Pium, clarissimarum familiarum iuuenibus praetulerit.* Sed quum semel huic familiae ad honores via patefacta fuit, clarum vtique nomen consequuta progressu temporum, ad summae nobilitatis gradum adscendit. Vt ex multis tantum vnum exemplum adferamus, sub Augusto *C. Silius tertium consul* fuit, eo anno, quo is testamentum condidit, hoc est proximo antequam ex vita demigraret, auctore Suetonio c. CI. [1])

Italici

[1]) Eius quoque meminere Dio et Appianus, forte et Vellei. Pat. II, 83. vbi v. Intpp. Noti praeterea *Silii P. et M.* Tribuni plebis e Sext. Pompeii Fragm. Farnesiano; *T. Silius*, praefectus vel tribunus militum, ex Caes. B. G. III, 7. *A. Silius* ex Cic. ad Att. XII, 24 sqq. *P. Silius*, Praetor a. U. 694. et Propraetor Bithyniae ac Ponti a. U. 702 ex Cic. ad Div. VII, 21. IX, 16. XIII, 47. 61 sqq. ad quem forsan referenda

referenda

Italici nomen plus negotii nobis facessit, ab aliis alia interpretatione expositum.[2]) Sunt qui fuisse *Hispanum* adfirment, ex *Italica* Baeticae vrbe,[3]) Traiani patria, oriundum, quam sententiam Petro Crinito et Ludouico Carrioni Dausqueius tribuit, quamquam prior dubitanter id retulerit. Nec vero peregrinitas inpedimento erat, quo minus Hispania elegantiores poetas proferret. Etsi enim Ciceronis et Luculli aetate *Cordubae nati poetae pingue quiddam atque peregrinum sonarent*, vt Cicero pro Arch. c. 10. extr. tradit; tamen alia cultura prouinciae fuit post Augusti tempora, vt Lucani et vtriusque Senecae ingeniis manifestum est. Habet vero Dausqueius, quae principio commentarii in Silium huic opinioni de Hispanica patria obponat, *Qui ex Hispaniae*, inquit, *Italica, ITALICESIVS audiebat, aut ITALICENSIS.* Stephanus de Vrbibus ἔστι καὶ Ἰταλικὴ πόλις Ἰβηρίας, τὸ ἐθνικὸν Ἰταλικήσιος. Gellius Noct. Att. XVI, 13. *D. Hadrianus in oratione, quam de Italicensibus, vnde ipse ortus fuit, in Senatu habuit.* Addit antiquam inscriptionem, quam etiam Gruterus pag. 385. n. 1. exhibuit:

COLONIA ITALICENSIS IN PROV. BAETICA.[4])

Quod si ergo ex Hispania hoc nomen esset, *Italicensem* potius, quam *Italicum*, adpellandum Silium fuisse autumat.

Est quidem discrimen huiusmodi terminationum, vt alius *Hispanus* sit, alius *Hispaniensis*. Martialis epistola ad Priscum, quam libro XII. praefixit, extrema: *ne Romam non Hispaniensem librum mittamus, sed Hispanum.* Sosipater Charisius

renda etiam loca Vellei. II, 83 et 90. P. *Silius Nerva* Consul a. U. 781. A. Chr. 28. ex Plin. VIII, 40. Solin. c. 15. et Tac. Ann. IV, 68. (vbi v. Ernesti, et, quem hic laudat, Perizon. Epist. ad Heins. Coll. Burm. T. IV. p. 760) *Silius Nerva* Consul a. U. 819. a. Chr. 66. ex Tac. Ann. XV, 48. (vbi Perizonius, Lipsius et Norisius in ep. Consulari e fastis et lapidibus *Silanus* reponere iubent) *C. Silius*, superioris Germaniae legatus a. U. 767. a. Chr. 14. qui, propter Germanici amicitiam crimenque sibi a Seiano intentatum, a. U. 777. a. C. 44. inminentem damnationem voluntario fine praeuertit, ex Tac. Ann. I, 31. 72. II, 6. 7. 25. III, 42. 45. IV, 18. 19. *C. Silius*, eius filius, Consul a. U. 801. a. Chr. 48. a Messalina amatus, et, quum in suspicionem regni adfectati caderet, occisus, ex Tac. A. XI, 5. 12. 13. 26. 27. 32. 35.

2) Non minus dubitanter de eo disputat, a Fabricio iam laudatus, Nic. Antonius Biblioth. Hisp. vet. lib. V. p. 85 sqq.

3) Ἰτάλικα Ptol. et Strab. III. p. 141. Plin. III, 1. Caes. B. C. II, 20. In numis Augusti, ITALICA: Tiberii, MUN. ITAL. et MUN. ITALIC. Posteriori aeuo *Talca* dicta est (v. Acta Eruditorum a. 1719. p. 178) nostro autem *Sevilla la veja*, Hispali vel recentiori Seuillae proxima. Conf. not. 5.

4) Cf. etiam Hirt. Alex. 52.

rifius lib. I. p. 84. poteft interpretis loco effe. *Quum dicimus,* inquit, *HISPANVS, nomen nationis oftendimus: quum autem HISPANIENSES, cognomen eorum, qui prouinciam Hifpaniam colunt, etfi non funt Hifpani.* Tacito etiam *Hifpanienfes exercitus* funt Annal. I, 3. qui in Hifpania militant, ex aliis nationibus confcripti. Feftus Pompeius quoque in *Corinthienfes* non diffimiliter ait: *Romanenfes, et Hifpanienfes, et Sicilienfes negotiatores dicimus, qui in alienis ciuitatibus negotiantur:* nifi in voce *alienis* ambiguitas ineft, quae extra Hifpaniam ciuitates fignificet. Nam quod Charifius difcrimen docet, nequaquam eft perpetuum, et Plinius quoque *Hifpanienfem Oceanum* dixit lib. XXXVII, 10. qui Hifpaniam adluit: et *fpumam* (argenti) *Hifpanienfis* XXXIII, 6. Neglexit itaque Plinius, quam Grammatici inculcant, differentiam, vt adeo, fi ceterum conftet de origine ex Hifpania, vix ex eo illa conuelli poffit, quod *Italicus* nofter, non *Italicenfis* adpelletur. *Italicefii* nominis, quod pure Graecum eft, nulla habetur ratio. Si fuit autem in Hifpania natus, non tamen et barbarus, aut ex antiquis Hifpanis fuit, quia *Italica* colonia Romana erat, Scipionis opus, qui in illam debiles ac vulneratos exercitus fui milites collocauit, eamque ab Italia *Italicam* adpellauit, quia Itali erant, quos in coloniam illam deducebat. [5]) Huic de Silii ortu fententiae et altera propius quodammodo adcedit, quam itidem Petrus Crinitus commemorauit. *Sunt alii*, inquit, *qui per fuos maiores Romanum fuiffe dicant, fed generis initium traxiffe ab Hifpanis*, hoc eft, maiores Silii ex illa Hifpanienfi colonia fuiffe, ipfum vero vel Romae, vel in alio Italico municipio et natum et educatum effe, vt ita nihilominus *Italici* nomen ab *Italica* Hifpaniae habuerit. [6])

Ab his fententiis, quae vel noftrum Silium, vel maiores eius, ex Hifpanienfi colonia deducunt, difcedit illorum opinio longius, qui eiusdem *Italicum* nomen ex Corfinio, Peligno-

[5]) Appian. de rebus Hifpanicis, c. 38. Tom. I. p. 145. 146. ed. Cl. Schweighäuf. Ὁ Σκιπίων ὀλίγην στρατιὰν, ὡς ἐπὶ εἰρήνῃ, καταλιπὼν, συνῴκισε τοὺς τραυματίας ἐς πόλιν, ἣν ἀπὸ τῆς Ἰταλίας Ἰταλικὴν ἐκάλεσε· καὶ πατρίς ἐστι Τραϊανοῦ τε καὶ Ἀδριανοῦ, τῶν ὕστερον Ῥωμαίοις ἀρξάντων τὴν αὐτοκράτορα ἀρχήν.

[6]) Aelius Hadrianus Imperator, in eadem Hifpaniae Baeticae vrbe natus, *ftirpis Italicae* fuiffe dicitur Sex. Aurelio Victori Epitom. c. 14. pr. vbi tamen Anna Fabri iam monuit, originem Hadriani Hifpanicam a Victore diffimulari, ipfumque Italiae adferi, vt ab Ael. Spartian. in vita Hadr. c. 1. qui cum Romae

Pelignorum in Italia vrbe principe, eliciunt.[7]) Voſſius et Dausqueius in primis illorum numerantur. Iſte tam de Poetis, quam de Hiſtoricis Latinis (nam in horum etiam, quamvis poetam, cenſum refert) id clare profitetur, gemino argumento inductus, quae antequam diſpiciamus, de Corfinii nomine nouo aliquid adferendum eſt. Quod ſaepe ab Italiae populis poſtulatum fuerat, vt in ciuitatis Romanae ſocietatem reciperentur; ſaepius autem ab Romanis abnegatum: id Sex. Julio Caeſare et L. Marcio Philippo COSS. in bellum funeſtum erupit, quod *Marſicum* dicebatur, quia Marſi populi cum Picentibus et Pelignis praecipui et primi auctores erant: et *Sociale,* quia, qui Romam inpugnabant, ſocietatis foedus inter ſe inierant: et *Italicum,* quia vniuerſa Italia contra Romam arma ceperat. Qui itaque a Romae commercio ſeceſſionem fecerant, Corfinium elegerunt, quod caput Italorum, abdicata Roma, eſſet, cui nomen *Italicae* inpoſitum voluere. Strabo lib. V. p. 167. Κορφίνιον, τὴν τῶν Πελιγνῶν μητρόπολιν, κοινὴν ἅπασι τοῖς Ἰταλιώταις ἀποδείξαντες πόλιν, ἀντὶ τῆς Ῥώμης, ὁρμητήριον τοῦ πολέμου, μετονομασθεῖσαν Ἰταλικήν, *Corfinium, Pelignorum caput, communem omnibus Italis, loco Romae, vrbem deſignauerunt, belliqne arcem, et ITALICAE nomen indiderunt.* Praeter hunc et Velleium Paterculum, de quo poſtea dicemus, non habemus, qui huius nouae adpellationis mentionem fecerint.[8])

Primum Voſſii argumentum eſt idem, quod ſupra adtulimus, ab Hiſpanica vrbe *Italicenſem* potius, quam *Italicum,* dicendum fuiſſe, quod Gellius dicto loco *Italicenſes* eius colonos adpellaret. Salua tanti viri auctoritate inuerti, quod obiicit, et ab altera etiam parte vſurpari poſſe videtur. Si enim ab *Italica* Hiſpaniae non licet *Italicus* formare, ſed tantummodo *Italicenſis;* qua lege conſtitutum eſt, vt ab *Italicà* Italiae, quod plane idem nomen eſt, non *Italicenſis,* ſed *Italicus* dicamus? aut ſi alterum de Pelignorum vrbe non inprobandum eſt, cur non idem liceat de vrbe Baeticorum? At vſum ita ferre inquiunt, qui inſtar legis ab omnibus cenſeatur. Eſt ita, vt a Baetica vrbe *Italicenſis* et Gellius d. l. et auctor belli *Hiſpanienſis* et Africani, ſiue Hirtius fuit, ſiue Oppius, quod malunt alii; et laudata inſcriptione ipſi prouinciales deriuarint: an vero prohibitum fuerit alterum, id tribus

Romae natum tradat. Cf. Gruner. ad Victor. l. c.

[7]) Cf. ad Sil. VIII, 520.

[8]) Mentio eius etiam fit in Diodori Excerptis l. XXXVII. ap. Photium in Biblioth. p. 638. 639. Cf. Sigon. de antiq. iur. Ital. III, 1.

bus exemplis, quae contra ſunt, non ſufficit oſtendiſſe. De Pelignorum autem vrbe nullus vſus, nullum exemplum adferri poteſt, vtrum *Italicus*, an *Italicenſis* ex ea deflexum fuerit: et ſi de Baetica probatum ſatis eſt, *Italicenſes* ſuos, non *Italicos* adpellaſſe; idem etiam de Peligna vrbe facilius, quam alteram formam, *Italicus*, crediderim.

Deinde vrgetur a laudato Voſſio, *ſi Hiſpanus fuiſſet Silius, non hoc nos ignorare ſiuiſſet Hiſpanus Martialis, qui ſaepius ad eum ſcribit, vt peramicum. Non hoc reticuiſſet, quod ad Hiſpaniae ſuae decus magnopere pertineret.* Vtique fatemur, non leuiter hoc argumento probari, in Hiſpania non natum Silium noſtrum fuiſſe: et credimus ipſi, Martialem, tot Italico epigrammata inſcribentem, non praeteriturum fuiſſe, quod ſibi et ſuae patriae non vulgarem laudem adferre potuiſſet. Non autem exinde id ſequi putamus, quod exiſtimauit Voſſius, Pelignum fuiſſe Italicum, quia non fuerit Hiſpanus. Potuit enim ex maioribus eſſe, qui in Hiſpanica illa vrbe habitauerint, ipſe forte in quouis Italiae loco, extra Pelignorum agrum, in lucem editus: potuit etiam *Italici* nomen ex caſu quodam vel ſuo vel maiorum habuiſſe, vt ſolenne in aliis quam plurimis cognomentis eſt.

Sententiae quoque clariſſimorum virorum repugnat cum breuitas illius Socialis belli, tum adpellationis nouae raritas, quae tentata potius, quam conſeruata in vrbe Pelignorum fuit. Strabo quidem μετονομασθεῖσαν *ita vere adpellatam* dixit: aliter Velleius Paterculus, qui propius res Italicas cognouit, quam Amaſienſis Strabo, homo Aſiaticus, quamuis diligentiſſimus in ceteris rebus. Is autem lib. II. c. 16. ait: *Caput imperii ſui Corfinium legerant, quod adpellarent Italicum.* *) Quum dicit *adpellarent*, conatum et propoſitum ſignificat, non quod in vſum illud transductum receptumque fuerit, quod quidem nec potuit facile, ſi breuem moram belli ſeu tumultus intuemur. Eutropius lib. V. c. 2. *Quadriennio*, inquit, *hoc bellum tractum eſt: quinto demum anno finem adcepit.* Quod ergo in tantillo ſpatio tentatum nouum nomen fuit, vix receptum aut vſu retentum poſt victoriam videtur, quum is euentus belli eſſet, vt Romani, non Itali, viciſſe cenſerentur. Quis ergo crederet, inuiſum victoribus nomen et ad ignominiam illorum, durante bello inuentum, poſt victoriam a victis conſeruatum et in poſteritatem fuiſſe traditum? praeſertim quum ſtatim, nondum finito bello, deſierit eſſe rerum ſedes

*) Fuerunt, qui *Italicam* emendarent. Sed vulgata lectio non ſollicitanda videtur.

ſedes vrbs Corfinium, quod Diodorus Sic. lib. XXXVII. vt in excerptis eius libri eſt, perſpicue oſtendit. Τὴν καινὴν ἐκλελοίπασι πόλιν τὸ Κορφίνιον, *Nouam*, inquit, *vrbem Corfinium deſerunt, translatis ſedibus in Samnitum vrbem Aeſerniam.* Vnde eſt, quod Caeſar de Ciuili bello *Corfinium* ſaepe numero memorauit, et Cicero in epiſtolis; ſed cognomen *Italicum* ne ſemel quidem adtigerunt, quod nec poſteriores Plinius, Seneca, Frontinus, Lucanus, Ptolemaeus, et quotquot Corfinii meminerunt, agnoſcunt, nec ipſe, qui inde nomen ſuum habuiſſe fingitur, poeta noſter Italicus, qui lib. VIII, 520. Corfinium laudat, ſed quod patriam ſuam vel ſuorum proderet, nihil omnino adiicit, neque vllum veſtigium oſtendit *Italici* cognominis.

Quare ita ſentimus atque ita animum inducimus, Silium poetam neque in Hiſpania natum fuiſſe, quia Martialis, vbi maxime poterat, nihil memorauit; neque in Pelignorum vrbe Corfinio, cuius *Italicum* nomen incertum, quamdiu durauerit, aut an vmquam deuenerit in vſum populorum: ſed ex quocumque alio caſu vel cauſa potuiſſe *Italici* cognomen habere ab Italia potius, quam a ſingulari aliquo oppido deductum: quamquam iis, qui maiores poetae ex Baetica deriuant, nolimus repugnare, nec vero, quod dubium eſt, pro certo adfirmare [10]).

Satis de ipſo cognomine: faciliores in praenomine ſumus, quo aliis *Publius* eſt, vt Modio in Nouantiquis, et Glandorpio in Onomaſtico Hiſt. Romanae; nobis *Caius*, quia hoc frequens in gente Siliorum fuit, quod Dausqueio etiam, vt certius, adprobatur, qui initio commentariorum poteſt conſuli [11]).

Studia ergo Italici noſtri contemplamur, de quibus Martialis Epigr. VII, 63.

Sacra cothurnati non adtigit ante Maronis,
Inplevit magni quam Ciceronis opus.

Magna

10) *Italici ſunt Itali genere, in prouinciis negotiantes, vel fixa etiam ſede ibi commorantes*, Spartian. vit. Hadr. c. 12. quae verba in Fabricii Bibl. lat. T. II. p. 172 iam laudata reperio.

11) Ibi non grauiora argumenta, ſed haec verba inuenies: *Ego Silio Caii praenomen haeſiſſe autumo ex coniectura crebrioris vſus, et quod plures iique rerum veterum peritiores id tenuiſſe deprehenderim.* Sed conf. ſup. not. 1. Ceterum idem Dausq. l. c. monet, *Silos*, *Silios*, *Silones*, *Silunculos* pernotuiſſe ex naſi figura aut ſuperciliis, et credibile eſſe, a Silo aliquo Siliorum tribum (apud Liv. et Feſt.) ortam atque propagatam.

Magna sane haec laus est, non sibi sapere, aut artem ex suo contingere ingenio, spretis veterum tam praeceptis, quam exemplis: sed ductorem optimum sequi, et quod aliis bene cessit, imitari, quia, etsi in philosophia ingenium valeat et nouitas inuentorum ametur, dispar tamen res oratoriae est, nec in ea proficitur bene, nisi ex imitatione antiquorum. Silii aetate praestantes oratores non desuerunt, quos ita coluit aestimauitque, vt omnibus tamen Ciceronem, qui praecesserat, anteferret. Quo consequutus est, vt summus orator euaderet ipse, multum in foro, multum in centumuirali iudicio cum gloria versatus. Martialis dicto epigr. de eodem:

Hunc miratur adhuc centum grauis hasta virorum,
Hunc loquitur grato plurimus ore cliens.

Poeticen iuuenis didicit: senior, defunctus consulatu, magis excoluit, Virgilium prae ceteris imitando, non minus principem in ligata oratione, quam Cicero fuit in soluta. Heic ergo etiam, qui optimus erat, quam alium, sectari maluit, egregio exemplo admonens, quales ad imitandum auctores eligere conueniens sit. An adsequutus Maronem fuerit, nostrum non est iudicare. Plinius lib. III. epist. 7. *Scribebat,* inquit, *carmina maiore cura quam ingenio.* Nec vero idcirco ingeniosus parum fuit: sed Martiale iudice epigr. XI, 51. Maronis villa coemta,

Silius et vatem, non minor ipse, colit.

vt Lipſ. lib. I. Quaest. epistol. cap. 5. emendat, argutum sane prae illo vulgato: *et vatem non minus ipse tulit* [12]).

Honores et multos et amplos gessisse Silium, non est quod dubitemus, quia consul Romanus fuit, ad quam dignitatem ordinatim et per gradus adscendebatur. Plinius lib. III. epist. 7. *Vt nouissimus a Nerone factus est consul, ita postremus ex omnibus, quos consules fecerat, decessit. Illud etiam notabile: vltimus ex Neronianis consularibus obiit, quo consule Nero periit.* Ex quo et annum satis aperte intelligimus [13]). Semel an ter Consul fuerit, non leuicula disputatione dubitatur. Petrus Crinitus de Silio: *Ter consul fuit* [14]): *et in primum eius consulatum (quod laetissimum fuit faustissimumque*

[12]) N. Heinsius ad Sabini Epist. II, 10 hunc et anteced. versum, qui non minus contaminatus est, ex codicum vetustorum vestigiis ita restituit et emendauit: *Silius Andinae succurrere censuit vmbrae: Silius en vatem, non minor ipse, colit.* Cf. mox not. 18.

[13]) Nero periit a. U. 821. A. Chr. 68.

[14]) Vt quidam putant, A. Chr. 68. cum M. Galerio Turpiliano, A. C. 85. loco Domitiani cum T. Aurelio Fulvio, et A. C. 94. cum Sextilio (al. Statilio) Laterano.

P. R.) saeuissimi teterrimique Neronis mors auspicatissime incidit. Adcinunt Iustus Lipsius et Jo. Livineius, vterque in Plinii Panegyr. cap. 58. cuius verba, *Erat in senatu ter consul, quum tu tertium consulatum recusabas,* de Silio Italico interpretantur. Liuineius haud dubitabundus: *Potius sit, vt C. Silium Italicum capiamus, qui tertium consul ex cal. Iuliis subfectus cum Statilio Laterano. Adi Fastos.* Quod ad Fastos adtinet, ipse Lipsius in h. l. fatetur: *Reuera pars haec Fastorum in subfectis consulibus tenebrosa, nec acie ingenii (absque monimentis sit) facile illustranda.* Variant enim, laceri, inconstantes sunt, et, quos vidimus, Laterano, ex cal. Iul. subfecto, Nonium Asprenatem, non Silium, collegam dant. Quod si ter fuisset consul, id Plinius, qui vitam et mortem eius describit, nec quidquam laudis praetermittit, vtique non tacuisset. Quin potius Martialis epigr. VII, 63. post consulatum, quem, quum Nero periret, gesserat, a republica recessisse et otio se honesto dedisse adseuerat. Verba sunt:

Postquam bis senis ingentem fascibus annum
Rexerat, adserto qui sacer orbe fuit:
Emeritos Musis et Phoebo tradidit annos,
Proque suo celebrat nunc Helicona foro.

De quouis igitur alio, quam de Silio, Plinii panegyricum interpretandum ducimus. Causa vero, quae doctissimos viros in illam opinionem adduxit, ex alio Martialis epigrammate natam esse existimamus, quod LXVI. est lib. VIII. in quo trium consulatuum fit mentio, sed ita distributorum, vt primus patris Silii fuerit, alter filii maioris, quem Plinius quoque dicta epistola *florentem* et *consularem* dixit: tertius voto a poeta praesumitur pro minore filio, qui vero non consequutus est, sed ante patrem decessit. Hi maxime versus, opinamur, errorem induxerunt:

Bis senos iubet en redire fasces
Nato consule,

id est, filio consule; vbi quidam libri, sed minus castigati, *noto consule*, quasi de patre, non de filio intelligatur. Nos vero malumus Vincentio Collesso, nobilissimo iuris consulto, quam Liuineio aut Lipsio, adcedere, qui ante hos XIV. annos ad hoc epigramma commentatus est: *Silius pater semel tantum consul fuit, eo anno, quo periit Nero.* Sic bene Martiali cum Plinio conuenit, nec sine causa ille addidit,

Silius frequentes
Mauult sic numerare consulatus.

Mauult sic, hoc est eodem Collesso interprete: *Mauult duos filios*

filios gerere consulatum, quam ipse ter esse consul. Alter eorum adeptus est consulatum, de quo Martialis gratulatur patri: de altero, *gaudenti* supererat *adhuc quod optet*

Felix purpura, tertiusque consul.

Non statim a consulatu in otium literarium secessit, sed Romae aliquamdiu substitit, et *in Vitellii amicitia sapienter se et comiter gessit*, quod Plinius dicta epistola refert.[15]) Vere autem *sapienter* dixit, quia summae prudentiae est, cum malo principe versari ita, vt neque ille offendatur, neque famam et conscientiam nostram laedamus. Erat enim Vitellius *praecipue luxuriae saevitiaeque deditus*, vt Suetonius cap. XIII. notauit, siue vt Eutropius lib. VII. c. 13. *graui saeuitia notabilis, et qui Neroni similis esse vellet, atque id prae se ferret.* Caute ergo cum huiusmodi homine ac singulari prudentia viuendum erat. Quumque moris apud Romanos fuerit, vt perfuncti vrbano magistratu, ad regendas prouincias mitterentur; nostro *Asiam proconsularem* obtigisse, idem Plinius d. l. enarrauit. *Ex proconsulatu*, inquit, *Asiae gloriam reportauerat.* Honor amplus, Asiam pro consule regere, hoc est Attalicum regnum administrare, quod Romani in prouinciae formam, testamento nacti, redegerant. Fuit prouincia senatus atque populi ex Augusti distributione,[16]) et praetoria primum, nisi belli ratio proconsulem postularet. Quod erudite Henr. Noris, Italorum facile doctissimus, in Cenotaph. Pisan. Dissert. II. cap. XI. demonstrat. Intra Asiaticam dioecesin erant Ionia, maior ac minor Phrygia, Lydia, Mysia, Caria, ac Pergamus; de quibus terminis, eorumque mutationibus Iac. Vsserius, in libro *de Asia proconsulari*, planissime disseruit. Amplissima ergo prouincia, eiusque populi Graeca libertate antiquitus imbuti; vt sane prudentem fuisse oporteat, qui, vt noster Secundo teste, ex administratione illius *gloriam reportauit.*

Redux ex Asia videtur otium petiisse, *annis* quoque, vt Plinius ait, *suadentibus*, quod in more positum Romanis erat, vt, si senectutem adtigissent, e republ. in honestum otium secederent, quod ex multis eiusdem Plinii epistolis liquet, lib. II, 14. III, 1. IV, 23. Hanc quietem noster in Campania

15) Tacitus Hist. III, 65. *Saepe*, inquit, *domi congressi*, (Flauius Sabinus ac Vitellius) *postremo in aede Apollinis, vt fama fuit, pepigere. Verba vocesque duos testes habebant, Cluuium Rufum et Silium Italicum.*

16) De ea v. Strab. XVII. extr. Dio lib. LIII. p. 503. Ernesti Excurs. VI. ad Sueton. Aug. c. 47. et Lipf. Excurs. ad Tac. Ann. I, 75.

pania inuenit, vbi plures villas possidebat, et in singulis earum, quod Plinius addit, *multum librorum, multum statuarum, multum imaginum habebat*, quae vndique ornamenta coëmit, vsque etiam *ad reprehensionem emacitatis*. Erat enim Φιλόκαλος, hoc est honestissimarum rerum siue dignae supellectilis studiosus. Quid vero honestius, quam instruere bibliothecas, et quos alii in inanes res sumtus faciunt, optimis quibusque libris comparandis inrogare? quid dignius laude, quam illorum imagines atque signa amare, qui in laude vixerunt praeclaris virtutibus conspicui? Pulcrum enim et magna laude dignum est, viros laudatos colere, et virtutem illorum, vt meruerunt, admirari, adeo, vt rursus Secundus epist. I, 17 *ipsum plurimis virtutibus abundare* iudicet, *qui alienas sic in statuis et imaginibus amat*. Stimulant enim imagines et exhortantur, vt eorum virtutes aemulemur, quorum ipsae memoriam externa facie prae se ferunt. [17]) Quod etiam aedes, villae aliaeque clarorum virorum possessiones, si subimus aut inhabitamus, in nobis efficiunt.

Ex villis idcirco potissimum illas magnopere Silius amabat, quae eos dominos quondam habuerant, quos ipse imitatus est plurimum: puto Ciceronis atque Virgilii; illius nempe Academiam, huius, quae sepulcrum domini continebat.[18]) De vtraque ita cum laude Silii Martialis epigr. XI, 49. canit:

Silius haec magni celebrat monimenta Maronis,
Iugera facundi qui Ciceronis habet.
Heredem dominumque sui tumulique larisque
Non alium mallet nec Maro, nec Cicero.

Sicut

[17]) Sed magna librorum, statuarum imaginumque copia a multis etiam non nisi vanae ambitionis et ostentationis causa colligitur, et eo respexisse putarem Plinium, qui Silium φιλόκαλον, elegantiae studiosum, *vsque ad emacitatis reprehensionem*, fuisse tradit, nisi mox addidisset: *imagines non habebat modo, verum etiam venerabatur.*

[18]) Idem praeter alios putabat Rader. ad Martial. epigr. XI, 49. et 51. Ex his tamen locis, et ex Plin. Epist. III, 6. non colligi potest, Silium ipsam Maronis villam, quae non longe a Nola fuit, possedisse, sed saepius eius monimentum, Neapoli proximum, adiisse. De quo v. omnino Ill. Heyne ad Donati vitam Virgilii §. 55. Tom. I. pag. cxxx. edit. Virg. prior. Cf. etiam Voss. de histor. lat. I, 29. pag. 143. vbi haec monet: "Ex Martial. XI, 49. non aliud colligere est, quam Silium fuisse dominum loci, in quo Maronis erat monimentum. Agelli tamen nomen locus is mereatur, si recte aliqui emendant epigr. LI. *Silius Andino tandem succurrit agello.* Saltem verisimilius illud, quam quod libri vulgati; vbi inepte est *Arpinus*, cum de Tullio sermo non sit. Sed vtrique lectioni praetulerim, quod in MSS. Gruterus, Scriverius, alii repererunt: *Silius optatae succurrere censuit vmbrae.*" Cf. sup. not. 12.

Sicut ergo, ante consulatum, Ciceronem in causis agendis doctissimisque orationibus aemulatus est; ita Maronem postea in primis habuit, quem imitaretur, quum in otio ad carmina scribenda se contulisset. Cuius memoria etiam ita ei sacrosancta fuit, vt *natalem illius religiosius, quam suum, celebraret, et monimentum eius adire, vt templum, soleret*, quod itidem Secundus epistola saepius laudata obseruauit.[19]) Nec ex Campania discessit postea, sed vsque ad LXXV aetatis annum ibidem perseuerauit, et in Neapolitano mortem obiit.

Hanc non fatalem habuit, quamlibet senex admodum, sed inedia vitam finiuit, more illis temporibus recepto, vt, si insanabilem morbum sentirent, aut alio malo, quod superare desperarent, adfligerentur, ipsi homines sponte sua ex vita abirent. Hoc Pomponius Atticus fecit apud Corn. Nepotem; hoc Cornelius Rufus apud Plinium Ep. I, 12. procul dubio ita ex Stoicorum disciplina instituti, quibus dignum sapiente videbatur, quandocumque liberet, ex hac vita egredi, nec fatalem horam exspectare. Seneca epist. LXIX. *Exerce te, vt mortem et excipias, et, si ita res suadebit, arcessas. Interest nihil, an illa ad nos veniat, an ad illam nos.* At non perinde est, nec eiusdem iuris, pati mortem, et eandem aduocare.

Voluntarium ergo excessum peruersae philosophiae, quae illis temporibus vigebat, hoc est, errori inputamus, non excusamus, vt Cicero Catonem Vticensem Off. I, 31. alienus quamuis a Porticu, ex grauitate eius excusat, quasi alius exitus illius virtutem dedecuisset. Aliud etiam est, quod gloriae nostri poetae videtur derogare. Nam quod Plinius refert, *laeserat famam suam sub Nerone: credebatur sponte accusasse.* Omnis accusatio hominis, vel mediocri specie honesti, sub malo principe suspecta est, etiam imperata; magis, spontanea. Principes enim mali, quum aliquem perditum cupiunt, nec tamen aperte audent adgredi; vt declinent inuidiam, subornant alios, qui accusent ac perdant. Qui accusatores eodem censu sunt, quo delatores, *genus hominum*, vt Tacitus ait Ann. IV, 30 *publico exitio repertum, et poenis quidem numquam satis coërcitum:* quos nihilominus *per praemia* Tiberius *eliciebat*. Vir bonus autem et sapiens inhonesta et turpia iussus, abnuit, etiam cum periculo suo, si manifesta sit turpitudo, vt est innocentium accusatio. Exemplum v. ap. Tac. in vita Agric. c. 4. Nec imperium in atroci scelere excusare potest, vt

[19]) Similiter Statius, qui non minus Virgilium venerabatur, Silv. IV, 4, 52. *En egomet, — Maroneique sedens in margine templi, Sumo animum, et magni tumulis adcanto magistri.*

vt Grotius P. et B. lib. II. c. 26. n. 3. demonſtrauit. Non autem certa erat noſtri accuſatio, ſed *credebatur;* et ſi fuit, *maculam laudabili otio* et optimis ſtudiis *abluit,* quibus fama integratur, in tantum etiam, vt *perpetui* laudem promeritus ſit, h. e. inmortalis memoriae atque gloriae, apud Martial. epigr. VI, 64. et VII, 62. vbi Colleſſus ad interpretandum adhibeatur.

SECTIO II.

De carminis indole; de argumenti tam delectu, quam tractatione; et de auctoribus, quos poeta ſecutus ſit.

Quae communis hominum ſcriptorumque, qui magnis et virtutibus et vitiis excellunt, fortuna eſſe ſolet, eamdem quoque expertus eſt Silius noſter, vt ſcilicet ab aliis ore pleniore ad coelum laudibus efferretur, ab aliis autem inmerito ac praeter modum vituperaretur. Vt antiquis,[20]) ita et noſtris temporibus non defuere, qui vel cum ipſo Virgilio illum compararent, vel certe contenderent, eum puritate ſermonisque Romani caſtimonia nulli illorum cedere, quos ea vel proxima viderit aetas, imo potius eos exſuperare vniuerſos,[21]) et, ſi quid deſit antiqui nitoris, id maiori vtilitate in aliis rebus compenſare, quippe qui hiſtoriam egregie illuſtret, et ad eius fidem tantum non omnia ſcripſerit, vnde in hiſtoricis etiam a Voſſio laudetur, quod ſane vtilius ſit, quam fabulis lectorem, vt vulgus poetarum ſoleat, detinere.[22]) Alii contra poetae reprehen-

20) v. Martial. epigr. infra laudata, inpr. XI, 51. et Alex. Roſſaei integer lib. I. Virgilii triumphantis.

21) Hanc laudem ipſi tribuit Voſſ. de hiſtor. lat. I, 29.

22) Ita iudicabat Cellar. in diſſ. de Silio Italico §. 12 et 13. Conf. Praefat. Lefeb. cuius haec verba ſunt: "Dolebas quidem, eruditiſſime Villoſoni, et ipſe quoque dolebam, angebanturque, quibus non vapida mens, non obtuſi hebeteſque animi ſenſus, Poetam Conſularem, cui ſincerus ſermo, ſuperbiſſimiſque non ingrata latinitas; grande, ornatum, copioſiſſimum dicendi genus, reconditiſſima doctrina; qui non, vt Virgilius, latrones, vmbratileſque tantum pugnas ſed heroas totius orbis maximos horrendas ſtrages ipſiuſque Romae prope deſperatae et triumphanti fat-

reprehendendi ingenio suo et, quam possint, acerbissime perstringendi certamen sibi sumserunt: quorum oratio huc potissimum redit. Silius historici magis partibus functus est, quam poetae ingenio suo indulgentis, et recte Plinius *maiori eum cura, quam ingenio scripsisse* adfirmat Ep. III, 7.[23]) Etsi ad Maronis se exemplum componeret, neutiquam ille diuini vatis virtutes ac maiestatem adsecutus est: imo etiam inferior non Lucano modo, sed etiam Papinio, Valerio Flacco, et iuniorum aliis.[24]) Statius acrioris ingenii et ad excogitandum promtioris vtique videtur, sed Silius perpetuo languidus, Virgiliani poematis compilator, et plane ad aliorum imitationem compositus.[25]) Stylus eius adeo verbosus est, vt, si superflua et otiosa recidas, vix tertia operis pars restet: multa sunt humilia ac depressa, pleraque vero nimis turgida et elata. Maro illum tanto interuallo post se reliquit, vt ineptiant maxime, qui eos inter se componant. Ne poetae quidem nomine dignus videtur, quum neque argumentum epico carmini consentaneum elegerit, neque heroico spiritu et limato vel iudicio vel dicendi genere, sed ingenii luxurie, inanibus argutiis ac tumore conspicuus sit. Multas narrauit res, a diuersis gestas, quae neque communi vinculo continentur, neque ad vnum argumentum, vt in Homero ad placationem vltionemque irati Achillis omnia spectant. Nulla itaque rei gestae vnitas vel *σύςασις*, vt Aristotelis verbis vtar,[26]) *ἔχυσα ἀρχην και μεσον και τελευτην*, nullus herois, qui ornetur, delectus reperitur, nec potest argumentum carminis vno comprehendi titulo. Nihil ineptius absurdiusque fingi potest, quam historiam a poeta

sua digne canit, adhucdum mole rerum premi, obrui. — Ipsum certe non minus amabis, quam Martialis, Pomponius, Jos. Scaliger, Muretus, Modius, Lernutius, Vossius, Heynsius, Huetius, Gronovius, Cellarius, Crusius; quibus non minimus accedit Cl. Brotier, cui Silius in deliciis. Quales autem, quantique in literis hi Athletae! quid contra tam insignes viros effutiet barbara haec nostri aeui nasutorum Trossulorum caterua, cui nil, nisi sua futilis leuitas, risusque Sardonius, placere potuerit? Cum talibus ne sit tibi, ne sit mihi amplius bellum. Sinamus nugas blatiant blaterones, quibus indulgentior Plinius arborem suspendio eligendam permittebat. Ridebat quippe vir maximus, quum inuidia secretis cuniculis vitalia petere, fodicare, suoue liuoris veneno optima quaeque inficere intendebat." En cor Xenodoti! iecur Cratetis! Cf. etiam Rapini Reflexions sur la Poetique p. m. 177. et, qui in Fabric. bibl. lat. T. II. p. 173 laudantur, Gundling. in Gundlingianis P. XII. c. I. p. 104 sqq. Nic. Antonius Bibl. vet. Hisp. I, 18. aliique.

23) Cf. Fabric. Bibl. lat. l. c.

24) v. Voss. l. l.

25) Haec sunt verba Vulpii in Notis ad Catull. p. 113. quae iam excitata reperies in Fabric. Bibl. l. c.

26) Poet. c. 7. T. II. p. m. 796.

poeta componi, et acutis Scholasticorum sententiis, vana et vmbratili eruditione vel subtilitate, perpetuis declamationibus, fabulis, episodiis, comparationibus, aliisque poeticae orationis flosculis exornari. Haec illi disputant, et alia, quae, quoniam ad litem dirimendam summamque rei parum proficiunt, silentio nunc praetermitto.[27])

Sed quorsum haec moneo? vt scilicet intelligatur, de Siliani carminis natura et dignitate, si in vniuersum tantum, nec ratione consilii, quod poeta secutus sit, habita, res in quaestionem vocetur, in vtramque partem probabiliter disseri, nec quidquam praedicari posse eiusmodi, quod non, paribus propemodum argumentis, conuelli atque redargui queat. Multa eorum, quae viri docti poetae vel laudi vel vitio dare ac vertere solent, vera esse, nemo facile infitiabitur. Sed non minus manifestum est, ab vtraque parte rem, quae in controuersiam vocatur, verbis exaggerari, totamque disputationem vagam esse et fluctuantem. Cuius rei culpa potissimum in eo residet, quod, qui tantopere inter se discrepant, non distinctam consilii, quod secutus sit Silius, notionem animo sibi informasse, et prius sententiam tulisse videntur, quam vel totum carmen diligenter legerint, vel eius indolem satis cognitam habuerint, et certam constituerint formulam regulamque, ad quam iudicia exigerentur. Hinc Silio idem contigit, quod Lucano, simili poetae, vt nimis laudaretur ab his, et culparetur ab illis.[28]) Quemadmodum autem virorum doctorum sententia iam dudum eo inclinauit, vt persuasum sibi haberent, Pharsalia non esse ἐποποιΐαν, sed carmen historicum, epico quasi habitu indutum, spirituque heroico conceptum:[29]) ita idem iudicium semper putaui faciendum de nostro poemate, cuius non dissimilis ratio est, nisi quod magis ad indolem epicae poeseos, ex qua deorum ministeria aliaque rerum orationisque ornamenta ac lenocinia videmus depromta, conformatum est, minusque adfectatum illud declamatoriae vanitatis acumen, commune seculi illius vitium, redolet,

[27]) Vid. Scalig. Poet. VI, 6. p. m. 841. Barth. Adv. VIII, 3. extr. X, 24. pr. XIII, 7. p. 723. XXXIII, 3. 4. Essais de critique sur la literature ancienne et moderne, par Mr. Clement. T. I. c. I.

[28]) De Lucano, praeter alios, vid. Petron. Sat. p. m. 213. Scalig. Epist. 3. et Poet. l. c. Burmanni Praefat. ad Lucan. et Valer. Flacc. La Pharsale de Lucain traduite par Mr. Marmontel, Ill. Meiners *Grundriß der Theorie und Gesch. der schönen Wissensch.* p. 64 sq. et Cel. Meusel. Diss. de Lucani Pharsalia, Hal. 1767. Quos libros, ad similem causam spectantes, contulisse neminem poenitebit.

[29]) Cf. Ill. Meusel l. c.

redolet, quod tantopere displicet in Lucano, perpetuo declamatore, qui, quod recte iam Burmannus notauit, vbiuis longas de vitiis aut virtutibus disputationes argutasque Scholasticorum sententias infercire, et, vbi paucis admodum verbis res, ab hoc vel illo gestas, commemorauit, statim, tanquam in porticum aut Academiam sit translatus, Philosophum agere solet. Huic sententiae et poematis nostri argumentum, et huius tractatio respondet, quod ex solertiori lectione cuiuis adparebit, et infra pluribus demonstrabitur. Quod si verum est, habemus regulam normamque, ad quam iudicia nostra dirigamus, et facile intelligitur, nodum in scirpo quaerere operamque ludere, qui comparationem inter Silium Virgiliumque instituunt, omniaque ea, quae viri docti de poesi epica accurate ac copiose praeceperunt, ad naturam praestantiamque carminis nostri rite aestimandam transferunt. Quo spectant inprimis ea, quae de argumenti delectu, nouitate, fictione, vnitate et ambitu, de temporis spatio, quo illud comprehendatur, de carminis heroe, quem putant esse Hannibalem, de characterum vel epicarum personarum numero aut varietate, de actione, et de episodiorum cum narratione nexu, argute magis, quam vere, apte atque vtiliter disputantur. Haec omnia persequi et excutere nihil adtinet, quoniam a fine, quem poeta propositum sibi habuit, prorsus aliena sunt. Non enim epicum carmen scribere voluit, sed historicum, quale multi iam, iique antiquissimi poetae ante eum condiderant: in quo nunc video mecum consentire Cel. Heyne in Annal. literar. Goetting. a. 1782. Additam. p. 261.

Ill. Ernesti, nouissimus ingeniosissimusque poetae nostri interpres et editor, in *disquisitione de carmine Siliano* p. XXI monet, carmen nostrum non tam historicum esse, quae adpellatio nimis ambigua sit atque incerta, quam *μελέτην* quamdam et *ἐπίδειξιν*, seu, nomine ex Rhetorum latinorum palaestra petito, *declamationem* vel exercitationem poeticam, cuius argumentum auctor ex belli Punici secundi historia sibi delegerit.[30]) Huius omnis nominis ac sententiae vis et causa vt accuratius intelligatur, haec disputat:

 "Cum

[30]) v. Casaub. ad Theophr. Char. 5. et Ill. Wolf. Proleg. ad Demosth. orat. Lept. p. 34 sq. vbi monet, triplex fere declamationum genus fuisse, quum alii Rhetores se in fictis argumentis et quaestionibus infinitis exercerent, alii veras sibi res et causas sumerent, ex memoria antiquitatis plerumque petitas; quibus postea successerit noua Rhetorum natio, quae non satis habens, discipulos ad vniuersam imitationem

"Cum vetere historia, tum nostrae aetatis vsu edocti scimus, literarum et artium, veluti ex naturae vniuersae imitatione, hunc ordinem fuisse, vt cum primum ad summae excellentiae fastigium excultae fuerint, sensim sensimque siue hominum desidia et negligentia, siue quadam emergendi ad altiora et superandi desperatione, siue denique rerum publicarum ea conuersione, quae pristinam ingeniorum vim frangeret, atque aliorsum studia traduceret, ad superioris formae, quam exuerant, exilitatem quandam relaberentur. Haec autem mutatio in nullo genere literarum magis quam in eloquentia et poesi adparuit. Apud Graecos quidem eloquentia cum inde a Solone et Pisistrato per tempora reipublicae Atheniensis et libertatis vsu et praestantissimorum ingeniorum vbertate felicissima, vsque ad Demosthenis aetatem floruisset, non multo post, sublata libertate, morumque ac studiorum facta mutatione, a causarum veritate et lumine forensi ad scholarum gymnasiorumque vmbram et fictarum causarum simulacra traducta paulatim degenerauit atque elanguit vitio rhetorum et sophistarum, qui omne eloquentiae studium ad ostentationem quandam doctrinae et artis affectationem conferrent. Apud Romanos autem eandem post Ciceronis aetatem eloquentiae sortem fuisse, quis ita parum doctus est, vt ignoret? Hinc itaque Graecorum quidem μελέται, ἐπιδείξεις, Romanorum vero *declamationes* ortae sunt, subtilitate, acumine, quaesitaque quadam elegantia refertae, at robore et neruis destitutae, eoque remotiores a naturae pulcritudine et veritate, quo essent ab arte luxuriantius instructae. In re poetica Romanorum (nam de his nobis nunc potissimum sermo est) quid simile acciderit, paucis poterit demonstrari. Felicissima poeseos Latinae aetas, non dubium est, quin fuerit Horatii et Virgilii temporibus terminata. Hi enim, et quicunque ante eos poetae celebrati sunt, quamuis ingenii felicitate inter se diuersi, tamen illud omnes habebant praecipui, quod, cum primi Graecorum artem vniuersam poeticam et ornatus latino sermone exprimerent, non solum rei nouitate placerent, sed et alieni ab aemulationis certandique libidine, rectum vbique iudicium sequerentur, et artis elegantis apud Latinos exempla existerent. Post illam aetatem, veluti vsu pristino adtritis ingeniorum viribus, et fontibus exquisitioris artis, cuius exempla Graeci praeiuerant, ita exhaustis, vt praeter variationem ornatus veteris, et imitationis domesticae curam prope nihil relinqueretur, inductum est quoddam luxuriosum poeseos

nem veterum informare, auderet etiam ipsa argumenta, quae ab illis celebritatem adcepissent, in certamen quoddam proponere.

poeseos genus, in quo tanto plus aemulatio atque externi splendoris adfectatio valebat, quanto minus ab inuentionis nouitate et ingenii natiua praestantia commendabatur. v. Petron. Satyr. cap. 118. Itaque etiam animaduertimus ea aetate maiorem istius ornatus proferendi et variandi, qui in solis propemodum verbis erat, quam argumenti scite deligendi et recte tractandi curam extitisse. Omnis vis poetica, quam antehac ingenii admirabilis quaedam venustas atque elegantia, imaginationisque felicissima vbertas et diuina efficacia declarabat, tum maxime doctrinae et artis vetustae ostentatione quadam cernebatur. Cf. Quinctil. X, 1. Cuius rei illud etiam manifestum indicium est, quod carminum argumenta, in quibus poetica arte exornandis elaborarent, maxime ex historia Romana repetebant. Neque enim profecto intelligo, quid sibi velint, qui historiam domesticam, ab aliis dudum eleganter et perspicue narratam, denuo carmine recanant, nisi velint specimen doctrinae et artis proponere, in quo et sibi placeant, et suorum hominum admirationem captent. Hinc igitur poetarum illae ἐπιδείξεις, seu exercitationes poeticae natae sunt, in quarum numerum non Silii modo, sed et aequalium, Statii, Lucani, Valerii Flacci aliorumque similia carmina referre soleo. Quae cum lego, videor mihi definire posse, quid illorum quisque scribendo consequi voluerit, Statius quidem, vt sublimitatis artem prae se ferret, Lucanus, vt sententiarum acumen probaret, Valerius et Silius, vt doctrinam expromerent; quamuis fatendum est, singulos cum diuerso ingenii, iudicii, artis et doctrinae adparatu ad scribendum adcessisse."

Haec sunt verba Viri doctissimi, cui quo minus omnia adsentiar, inpediunt nonnulla, quae mihi ea legenti venerunt in mentem et scrupulum iniecerunt. Primum *carminis historici* nomen aptius mihi videtur, quam *declamationis*, quod Rhetorum potius scriptis scholisque relinquendum est, et quo Silii eiusque aequalium, inprimis Valerii Flacci, dignitas nimis eleuatur: etsi non tam caeco poetae mei amore captus sum, vt eum a seculi sui vitiis inmunem esse censeam. Deinde ad declamatoriam vanitatem potissimum refero longas sine neruis et succo orationes, inanes argutasque de vitiis atque virtutibus disputationes et praecepta philosophorum, quae in nostro carmine vix reperiuntur, vel minus certe obvia sunt minusque nos offendunt, quam in Lucano aliisque eius aetatis scriptoribus. Praeterea si illa nominis ratio valeret, antiquissima etiam optimaque scripta in declamationibus numeranda essent. Nam, vt alios taceam, ne Maro quidem

ab orationis luxurie et Rhetorum argutiis satis sibi cauit,[31]) et Polybius quoque narrationi suae vbiuis intexuit disputationes et digressiones, philosopho vmbratili, quam historico pragmatico digniores, et Scholasticorum Rhetorumque loquacitatem redolentes. Denique argumenta carminum ex historia Romana repetendi consuetudo non Silii aeuo propria fuit, vel post Horatii demum et Virgilii tempora inualuit, sed a primis inde literaturae initiis constanter tenuit. Ita enim, vt alios omittam, Ennius, epicae poeseos parens,[32]) L. Attius s. Accius, Pacuuii, qui Ennii ex sorore nepos fuit, aequalis,[33]) et A. Furius Antias, vel, quod alii putant, M. Furius Bibaculus[34]) Annales Romanos, Cn. Naeuius, antiquissimus poeta, Saturnio metro bellum Punicum primum, in quo ipse stipendia fecerat,[35]) et alii alia bella, v. c. Ouidius Actiacum, P. Terentius Varro Atacinus Sequanicum,[36]) Hostius Istricum,[37]) et Cornelius Seuerus Siculum,[38]) Cicero autem, praeter consulatum ac tempora sua, res, a Mario, municipe suo, et Rabirius res, a M. Antonio Triumuiro gestas,[39]) versibus comprehenderunt. Non defuisse etiam ante Silium, qui bellum Punicum secundum carmine persequerentur, ex Ouidio cognoscitur.[40]) Quantus vero praeter illos, quos nominaui, numerus Romanorum fuerit, qui a primo bonarum artium initio historiam versibus expresserint, quorum hodie vix nomina, vel tituli et argumenta librorum nota sunt, docuerunt Stephani, Maettarius et alii, qui eorum fragmenta collegerunt. Eorum, quos recensui, alii non multo post b. Punicum primum, alii vero Augusti aeuo, adeoque iis temporibus, quibus prima poeseos latinae, eiusdemque felicissima fuit aetas, vixere: eorumque exemplum et vestigia secuti sunt multi. Quos omnes in declamatorum ordinem detrudere, eorumque poemata in censum puerilium exercitationum referre,

31) Ill. Heyne T. III. p. 4. edit. Virg. prior. *In Aeneide*, inquit, *sunt passim notata a nobis nonnulla, inprimis in deorum ministeriis, parum subtiliter digesta, alia, inprimis in sermonibus, rhetorum argutiis inquinata, quae displicere possunt: sed haec profecto, quae nostri aeui critici reprehendenda putarunt, ista aetate vix in vituperium venerunt.*

32) v. Gell. XVII, 21. Voss. de hist. lat. I, 2.

33) Gell. III, 11. Macrob. I, 7. Priscian. lib. VI.

34) Macrob. VI, 1.

35) Gell. XVII, 21. Sueton. de Ill. Gramm. c. 2.

36) Priscian. lib. II.

37) Macrob. VI, 3 et 5. Festus v. *Tesca* et Serv. ad Virg. A. XII, 121.

38) Quinctil. X, 1.

39) v. Ouid. ex Ponto IV, 16, 5. Senec. de Ben. VI, 3. Crinitus de poetis III, 52. et Voss. de hist. lat. I, 16, 21.

40) Ouid. ex Ponto IV, 16, 23.

referre, vel adeo ipsos ignorantia et ieiunitate eorum, qui non ingenii et doctrinae opibus, sed puerilibus carminum scribendorum subsidiis adiuti, versificare conantur, metiri velle, id vero est, tantorum virorum Manibus iniuriam facere. Non quidem is sum, qui negem, argumentum, ex heroicis temporibus petitum, ad animos et admiratione adficiendos, et voluptate perfundendos, adeoque ad id, quod poetae, inprimis epico, propositum esse debet, perficiendum, praecipuam vim habere. Neque ignoro, quae iam dudum praeter alios monuerit Petronius Satyr. p. m. 213. *Ceteri post Virgilium aut non viderunt viam, qua iretur ad carmen, aut visam timuerunt calcare. Ecce, belli ciuilis ingens opus quisquis adtigerit, nisi plenus literis, sub onere labetur. Non enim res gestae versibus comprehendendae sunt, quod longe melius historici faciunt, sed per ambages deorumque ministeria, et fabulosum sententiarum tormentum praecipitandus est liber spiritus.* Sed miror, huius praecepti ipsum auctorem tam parum memorem fuisse, vt ciuile bellum versibus expresserit. Neque video, quare non possit aliquis admodum vel delectari vel moueri lectione carminis, quod res, ex historia petitas, et ab aliis iam perspicue atque ordine expositas, contineat; modo rei gestae et grauitas et narratio huic consilio satis congruat. Natura sic fert, vt animum adficiant atque delectent sensus et imagines viuidae, fortes colores, adfectuum vis et varietas, orationis sententiarumque copia, venustas, ornatus et grauitas, fabulae, res antiquae, conuersiones exquisitiores, aliaeque artes poetarum, qui in leuibus quoque rebus semper insoliti quid habent, quod lectores, si non ferire ac mouere, certe capere possit. Quod nisi ita esset comparatum, qui, quaeso, fieri posset, vt libri de agricultura, versibus scripti, tantum delectationis haberent, quantum ex Virgilii Georgicis percipimus? Quae vero causa est, cur res gestae, Maroniano ingenio versibus comprehensae, minus nobis placere possint? Quis est, qui non summam voluptatem ex Voltarii Henriade perceperit? et quodnam aliud huius poetae carmen illi anteferendum putabimus? Quid itaque obstat, quo minus in deligendo carminis argumento Silius cum iudicio versatus videri possit? An, quod recentior est historia et ab aetate heroica remotior? quodque a Graecis Latinisque scriptoribus tam eleganter atque accurate tradita est, vt, qui eamdem post illos scriptores retractet, non valde desiderari possit? Hae sunt rationes, quibus motus argumenti delectum inprobat Ill. Ernesti,[41]) qui tamen concedit, fabulae, quam proprie dicimus, non eam necessitatem esse, sine qua carminis ipsius ratio

[41]) In Disquisit. de carm. Siliano p. XXV.

ratio et consilium constare non possit, et praeterea bello Punico secundo tantam a rebus gestis, ab hominibus, quibus in eo administrando praecipuae partes fuerint, denique ab euentu grauitatem esse, vt apta eius narratio facile admittat eam dignitatem, quae carminis heroici propria sit. Quod ad prius Viri doctissimi argumentum adtinet, non diffiteor quidem, materiem carmini epico aptissimam recte iudicari eam, quae ex vltima antiquitate et ex aeuo heroum, proprie ita dictorum, desumta sit. Sed primum summa res non tam priscae, quam magnae et arduae rei gestae narratione perfecta, et ad animos admiratione imbuendos idonea, continetur. Deinde ad Silianum carmen transferri possunt, quae Lucani defendendi causa disputauit Ill. Meiners. [42]) Denique Silius non hoc egit, vt heroicum carmen scriberet, sed potius historicum, etsi ad epicam formam compositum. Iam si quaeras, quomodo historia, ab aliis iam eleganter, perspicue atque accurate tradita, magnopere nos delectare queat, respondeo, inter historicam et poeticam narrationem plurimum interesse, et easdem quoque res ab aliis alio modo, aliaque varietate et iucunditate, ornari, disponi, narrari, (in quo potissimum poetae ars ingeniumque cernitur) adeoque in pluribus, qui eas tractant, scriptoribus non sine voluptate legi posse. Quod ni ita se haberet, optimorum totius antiquitatis nostrique aeui librorum lectio parum iucunda et inutilis censenda esset. Quid enim? nonne, vt hoc exemplo vtar, satis constat, omnem de Troiano excidio, de Aeneae erroribus deductaque Troianorum in Latium colonia, narrationem, quae nos in Aeneide Virgilii tantopere delectat, in historiis, quam maxime inter veteres celebratis, et a magno tam Graecorum quam Romanorum scriptorum poetarumque numero ante Maronem expositis ornatisque numerandam, et ex iis haustam esse? Nonne multi iam bellum septenne et tricennale satis eleganter, perspicue atque accurate persecuti sunt, et nuper tamen historias, quas de Archenholtz et Schiller, Viri Illustres, scripserunt, magna cum voluptate legimus? Equidem nullus dubito;

42) In d. *Grundriß der Theorie und Gesch. der schönen Wissensch.* p. 65. *Lucan nahm freylich weder ein erdichtetes Süjet, noch entlehnte er es aus dem entferntesten Alterthum; er verfuhr aber nichts desto weniger, wie Homer und noch mehr Ossian gethan haben. Er wählte nemlich einen Gegenstand, der seinem ganzen Volk allgemein bekannt, und auch interessant war, und der auch die späteste Nachwelt auf das lebhafteste interessiren wird.* Et pag. 59. *Fiction ist so wenig zum Süjet eines epischen Gedichts nothwendig, daß ein Süjet der Regel nach um desto mehr an innerm Werth verliert, je mehr es Erdichtung nothwendig macht. — Es muß nur durchgehends Interesse und Action haben.*

dubito, si quis etiamnum eadem bella ingenio poetico iudicioque bene subacto versibus exponenda susciperet, quin multi vnum eiusmodi carmen magno numero fetuum, quos hodierni versificatores procrearunt, mecum redimerent. Sed difficultas huius rei, quam aliquot abhinc annis aliquem, cuius nomen ex animo meo effluxit, haud infeliciter adgredi memini, adhuc poetas nostros ab eiusmodi conatu absterruit. Praestantissima contra Romanorum ingenia ab omni tempore se exercuerunt in scribendis carminibus historicis: quae si tam parum idonea essent ad mentes admiratione non sine voluptate tenendas, ridicula profecto et inanis illorum opera fuisset. Horum poetarum quum nulli fere, praeter Silium et Lucanum, pro dolor! integri supersint, neque iis similes nostra aetas tulerit: non melius eorum dignitas aestimari potest, quam si quaeramus, quid Romani de iis iudicauerint, quidque illis statuerint pretii. Atque eius rei documentum satis insigne habemus in Ennio, qui primus eorum hexametros versus composuit. Is quamquam temporum vitio durior erat, et multa obcurrebant in eius carminibus, quae Augustei seculi cultus et elegantia respuebat, tamen *alter Homerus* Horatio dicitur, et a Cicerone aliisque passim amplissimis verbis ornatur. Reliquis eius scriptis longe praestabant XVIII libri Annalium Rom. qui ad populum in theatro,[43]) et Virgilii adhuc temporibus tam cupide ab omnibus legebantur, vt Aeneidem iis anteferendam esse vix in mentem veniret cuiquam.[44])

Quae quum ita sint, cur Silio id crimini vertamus, quod sequutus sit exempla eorum poetarum, quorum lectione populares suos tantopere delectari videret? Nonne potius cum iudicio egisse censendus est, quum aetas sua incideret in ea tempora, quibus Graecorum Romanorumque poetae omnia fere, quae vel epicis carminibus, vel tragoediis comoediisque materiam satis dignam subiicere poterant, v. c. Troianum Thebanumque bellum, pugnas Gigantum vel Titanum, τὰς Νόστους, resque a Theseo, Hercule, Amazonibus, Argonautis et tot aliis heroibus gestas, summa iam arte tractauerant? Hac itaque via ei quasi praeclusa, satius ipsi videbatur, aliam ingredi, quae largiorem laudis comparandae messem promitteret, et exemplo poetarum Romanorum argumentum carminis, ex patria historia petitum, circumspicere, quod ad animos popularium inprimis mouendos, et admiratione, sensibus generosis variisque adfectibus imbuendos

43) v. Gell. XII, 5.

44) Cf. Martial. V, 10. et Vitruv. IX, 3.

secutus dicitur, diligentissime res Hannibalis persecutus est, teste Cicerone,[49]) et nota sunt verba Corn. Nepotis:[50]) *Hannibalis bella gesta multi memoriae prodiderunt: sed ex his duo, qui cum eo in castris fuerunt simulque vixerunt, quamdiu fortuna passa est, Silenus et Sosilus Lacedaemonius. Atque hoc Sosilo Hannibal literarum Graecarum vsus est doctore.* Cincius ille, qui *diligens vetustorum monimentorum* et *maximus auctor* Liuio dicitur,[51]) et Ἑλληνικῇ διαλέκτῳ historiam Hannibalis rerumque, quibus ipse cum Fabio Pictore interfuerat, scripsit,[52]) Praetor post Cannensem cladem Siciliam obtinuit, et postea ab Hannibale, ex quo multa se audisse ipse tradidit,[53]) captus est: si praetor ille, quae Vossii sententia est, ipse historicus, non huius filius fuit, quod Pighius suspicabatur.[54]) Varronis libros b. Punici secundi Priscianus laudat: Coelii autem historiam eiusdem belli, quam alii *Annales* et *historias* vocant, quamque M. Brutus in compendium redegit, passim Liuius, Gellius, Festus, Charisius, Seruius, Nonius, Prisc. et inprimis Cicero, quo iudice neque distinxit historiam varietate locorum, neque verborum collocatione, et tractu orationis leni et aequabili perpoliuit illud opus, sed, vt homo, neque doctus, neque maxime aptus ad dicendum, sicut potuit, dolauit, primusque coepit, paulum se erigere et historiae maiorem addere sonum, quum ceteri non exornatores rerum, sed tantummodo narratores fuissent.[55]) Floruit autem Gracchorum aeuo, et Sileni historiam Graecam secutus est.[56]) Arruntius denique, quem Vossius illum putabat esse L. Arruntium,[57]) qui A. U. 732. cum M. Claudio Marcello Aesernino consul fuit, cuiusque passim Tacitus meminit,[58]) Augusti temporibus stilo Sallustiano historiam belli Punici scripsit.[59])

Hos carminum, annalium historiarumque auctores, quorum, quam fieri potuit, breuissime mentionem intuli, vna cum aliis, quos silentio praetermisi, temporis iniuria intercidisse

49) De diuinat. I, 24.

50) Vit. Hannib. c. 13. Sosili mentionem fecere etiam Diodor. XXVI. et Polyb. III. Sileni vero Liv. XXVI, 49. et alii, quos laudat Voss. de hist. Graec. lib. III. p. 189.

51) Liv. VII, 3. XXI, 38.

52) v. Dionys. Hal. loca, not. 45 citata.

53) v. Liv. XXI, 38. XXVI, 23. 28. XXVII, 7. 29.

54) v. Voss. de histor. lat. I, 4. et Pigh. Annal. ad a. CCCCXXXIV.

55) v. Cic. Or. II, 12. et de Legg. I, 2.

56) v. Val. Max. I, 7, 6. et Cic. de diuinat. I, 24.

57) Voss. de hist. lat. I, 18. p. 83.

58) v. Tac. Ann. I, 8. 13. 76. 79. VI, 5. 7. 27. 47. 48. et Hist. II, 65.

59) Cf. inpr. Senec. Ep. CXIV.

cidisse omnes, quis est, qui non mecum doleat? et quis dubitet, vel vnius Ennii Annales Silii, Lucani, Statii aliorumque carminibus, et vnam Punicarum rerum historiam magna Romanorum scriptorum multitudine redimere? Nobis eorum, quos recensui, non nisi fragmenta restant, et qui ex illis fontibus, pro suo quisque ingenio, hauserunt. Perpetuam vero et accuratam belli Punici secundi historiam non haberemus, nisi Liuius superesset. Nam Polybius eam in primis quinque libris, qui quidem integri nobis seruati sunt, non nisi vsque ad pugnam Cannensem pertexuit: Florus autem, Appianus, Eutropius et alii illam in compendium redegerunt, et Plutarchus, Nepos aliique vitas tantum aliquot ducum, qui hoc bellum administrarunt, exponere conati sunt. Difficillimum itaque est, singulos enumerare, a quibus sua sumserit poeta noster: etsi non est, quod dubitemus, quin Liuii potissimum vestigiis institerit, cuius et verba passim sua fecit, et auctoritatem plerumque in narrationis cum ordine, tum discrepantia secutus est; quod iam dudum alii obseruarunt, et ipse in commentario meo permultis exemplis demonstraui.

Quemadmodum vero Silius argumentum, quod tractauit, et pleraque eorum, quae memorat, Liuio debet: ita in rebus ornandis se totum ad imitationem Virgilii composuit; quod nunc pluribus euincere et declarare nihil adtinet, quum res notissima sit, et loca Maronis expressa vel adumbrata in quauis libri pagina diligenter adnotauerim. Sed praeterea aliorum etiam poetarum vestigia, et Graecorum et Romanorum, quorum lectione ingenium Silii imbutum erat et subactum, passim adnoscas, v. c. Lucretii,[60]) Horatii,[61]) Ouidii,[62]) Lucani,[63]) Hesiodi,[64]) inprimis Homeri,[65]) aliorumque poetarum Graecorum, quos continuo ille legebat et meditato studio imitabatur, sequutus iudicium sensumque popularium suorum, et communem antiquioris suaeque aetatis opinionem, qua ars et doctrina poetae, carminisque suauitas potissimum fere ex hac Graecorum imitatione aestimabatur. Quin

60) v. Sil. III, 669 sqq. XV, 340. XVI, 552. al.

61) Cf. lib. XIV, 176. XV, 78 sqq.

62) v. lib. VII, 173 seqq. VIII, 28-201.

63) Cf. lib. II, 58 sq. IX, 247. 251. XIV, 354 sq. 412 sq. 453 sq. 487. 491. 520. 539 sq. 548 sq. XVII, 312 sq.

64) v. c. lib. XV, 101 sq.

65) v. lib. IV, 563-699. V, 118 sqq. 395 sq. VII, 289 sq. IX, 282. 287 sq. 538 sq. X, 256. XII, 605. XIII, 404 sq. 434. 442 sq. 693. XVI, 361 sq. 421. al. In locis quoque, ex Marone expressis, saepe Homerum, huic praeeuntem, simul ante oculos habuisse videtur.

Quin et inmiſcet nonnumquam et in vſum ſuum conuertit, quae in proſa ſcriptorum, vel Graecorum vel Romanorum, oratione lecta et cognita in ſimili argumento memoria retinebat, inprimis ea, quae animo obuerſabantur ex adſidua lectione Ciceronis, quem non minoris, quam Maronem, faciebat, et ſibi exemplar propoſuerat, ad quod ſe conformaret. [66]) Quae omnia doctiſſimum poetam produnt et decent.

Iam ſi quaeras, qua ratione in argumento carminis tractando verſatus ſit poeta; facile intelligitur, eum res ipſas ex hiſtoria deſumſiſſe, ſed narrationem ad heroici carminis indolem formamque adcommodaſſe. Quum vero epica vis et dignitas magnitudine rerum, quae animum vel admiratione detineat, vel virtutis, miſerationis, gaudii, indignationis aliorumque adfectuum ſenſu adficiat, adeoque magnis phantasmatibus, factis fatisque virorum, vel audacia ac fortitudine, vel virtutibus vitiisque conſpicuorum, et ornato orationis genere contineatur; quumque praeterea infinita eſſet multitudo rerum, quam belli Punici ſecundi hiſtoria ſuppeditaret: ſapienter eam inſtituit viam, vt, quaecumque factorum periculorumque magnitudine eminerent, accurate ornateque exponeret, leuia autem ſine effectu certamina ac molimina, quae neque ornatum poeticum admitterent, neque vel ad animos lectorum mouendos et delectandos, vel ad vtriusque populi atque belli fortunam mutandam quidquam momenti haberent, ſiue perquam leuiter perſtringeret, ſiue prorſus ſilentio praeteriret. Quod quidem pluribus aut verbis, aut exemplis illuſtrare neceſſe non eſt, quum cuiuis libro tam copioſum praefixerim argumentum, vt vel tironibus, Liuium comparantibus, id confeſtim in oculos incurrere poſſit. Lectoribus itaque carminis noſtri animo numquam dimittendum eſt, ſe in poeta legendo verſari, qui non tam rerum geſtarum cauſas, ordinem et nexum curat, vel religionem, ἀκρίβειαν, perſpicuitatem, reliquasque ſcriptoris hiſtorici, inprimis pragmatici, virtutes ſectatur, quam id potius agit, vt veram exornet hiſtoriam, et omnibus ſermonis poetici artificiis ac luminibus nouam narrationi ſuauitatem adſpergat. Quod Silii conſilium qui vituperant, non reputaſſe videntur, quam abſonum ſit et ieiunum eiusmodi carmen, quod notam recentioremque hiſtoriam incultis nec vlla arte diſtinctis verſibus exponat, quantumque taedii pariat continua praeliorum narratio. Neque ſatis reſpiciunt materiam, quam poeta ſibi delegit, quippe quae copioſa eſt, nec ignota ac rudis, ſed ab

66) lib. VII, 219 ſq. et al.

ab aliis iam sermone, tam poetico quam pedestri, tractata, et ad epici quoque carminis indolem egregie comparata. Omni sic inuentionis laude ipsi praecisa, quid aliud relinquebatur, quam vt ad artem et doctrinae lectionisque multae ac variae praesidia confugeret? Et ne nuda historiae versibus comprehensae narratione fastidium legentibus moueret, qua alia ratione cauere poterat, quam vt ficta veris, ignota notis, vetera et prisca recentioribus, mira vulgaribus adnecteret, variisque rerum et verborum praestigiis animum lectoris ita deliniret atque inluderet, vt iam noua et inaudita legere et cognoscere sibi videretur. An sapientius fecisse censendus est Lucanus, qui pro machinationibus deorum aliisque epicae poeseos artificiis declamatoria acumina longasque de vitiis aut virtutibus disputationes substituit? Quem si quis nostro poetae anteferendum dixerit, fruatur iudicio suo: nos multo magis delectamur lectione Silii, qui, quaecumque orationis pigmenta et lenocinia antiquiores poetae, Homerus inprimis et Virgilius, carminibus suis intexuerant, omnia ex iis adoptauit, v. c. mythos, fabulas, episodia, comparationes, copiarum recensus, vrbium origines, deorum ministeria, et quae sunt alia poeticae narrationis ornamenta. In quibus magis profecto nobis placeret, nisi fuissent iam alii, qui haec ipsa quoque occupassent. Sed eo, quo vixit, aeuo poetae ingenii et acuminis laudem non tam in inueniendo vel rerum vel verborum ornatu vario atque exquisito, quam in inventis aliorum sapienter in rem suam conuertendis, consequi poterant. Eo potissimum spectant Deorum interuentus et ministeria, Iunonis maxime et Veneris irae, ac partes iis tributae, quae ab Homero et Virgilio iam praeclare erant definitae, et ex iis confestim legentibus succurrunt. Altera Dea, cuius odium in Troianos, et ab his oriundos Romanos, vel tironibus notum est, tamquam Carthaginiensium, altera autem, tamquam Romanorum, tutela constanti et praecipua religione colebatur. *7)

Sed ne coeco quodam poetae mei amore captus nihil ab eo peccatum esse contendere, vel eam ob caussam, quod eius edendi consilium ceperim, vitia eius dissimulasse videar, primum non diffiteor, ipsum argumenti delectum, non quidem propterea quod illud recens sit, vel historicum, et ab aliis iam perspicue, eleganter et accurate tractatum, sed quod nimis pateat nimisque late fusum sit, non satis mihi proban-

 dum

*7) De Iunone v. Virg. A. I, 12-33. et Selden. de Diis Syris Synt. II, 12. de Venere Lucret. I. pr. et alios.

dum videri. Deinde concedo, illam veterum poetarum, Virgilii inprimis, imitationem, illumque tam rerum, quam verborum ornatum eiusmodi esse, vt non dubitem Plinio suffragari, qui Silium *maiore cura, quam ingenio carmina scripsisse* iudicabat. Saepe enim imitatio illa nimis seruilis est vel adfectata, et magna pars eorum, quae ex aliis poetis, Homero potissimum et Marone, expressa aut adumbrata reperimus, ita comparata est, vt non tam in eadem phantasmata, siue sententias et dicta incidisse censendus sit, ipsa rei similitudine memoriam eorum, quae ex pristina lectione in mente haeserant, reuocante, quam vt potius ex industria et imitandi studio parum subtili ea adsciuisse atque adripuisse videri possit. Vbiuis fere dedita opera seduloque ornamenta sectatur, et artis doctrinaeque ostentandae cupiditatem prodit. Passim

Purpureus, late qui splendeat, vnus et alter
Adsuitur pannus.
Sed nunc non erat his locus.

Luxuriat, vt vitis, cuius frondes superuacuae non compescuntur, et, ferocis equi instar, summo plerumque impetu fertur, neque habenas audit, sed ingenio indulgens, nec modum, nec rationem seruat, quia semper elegantias adfectat et doctrinae copias, etiam vbi minime congruit, expromere conatur. Ab hoc nimio et peruerso imitandi studio etiam profecta est inaequalitas varietasque sermonis poetici, quo plurimum Silio praestat Virgilius, in cuius Aeneide omnia fere sunt limata, castigata et naturalia, mirabilisque cultus, nitor, ornatus, dignitas, grauitas, castitasque in summa proprietate et simplicitate seruatur. In nostro contra carmine oratio tam parum sibi constat, vt alia phantasmatum suauitate ac sublimitate delectent, et cum magno spiritu, ore vere poetico et exquisito ornatu elata sint; alia inmodico tumore turgescant, et otiosis versibus, tamquam laciniis, adsutis, multiplici verborum, sententiarum, imaginumque variatione, meris phrasibus poeticis et vano exaggerandi studio frigeant; alia denique nimis subtilia, arguta, ludicra, languida et tenuia videantur. Vt paucis rem absoluam, alia magnum poetam decent, alia sunt luxuriantis ingenii, cuius vires in aliorum verbis, modis, figuris, imaginibus et sententiis variandis turpiter adteruntur. Haec est illa copia et vbertas verborum, illa orationis luxuries, quam saepius quidem, nec tamen toties, quoties poteram, in Commentario notaui, quoniam eam deprehendere non adeo magnae doctrinae magnique acuminis est, et iuuenum potius iudicium ingeniumque in ea re exercere soleo. Quamquam vero sermonem ornatumque

tumque poeticum Silii vniuerse nobis non satis probari concedimus; tamen aliis se virtutibus, iisque non exiguis, nobis commendat, quae non sunt dissimulandae, ne iniquiores in diiudicando videamur.

SECTIO III.

De praestantia carminis Siliani, et de vtilitate, ex eo capienda.

Non defuisse, qui de carmine nostro nimis humiliter sentirent, iam supra monui Sect. II. pr. Eorum tamen iudicia minus me mouent, quam Ill. Ernesti, qui non modo in disquisitione de carmine Siliano, sed per totum etiam commentarium, tam seuerum se vehementemque in Silium praebuit, vt admodum pauca sint, quae ipsi placeant, vtque mireris, quid caussae fuerit, quare Vir doctissimus ad edendum illustrandumque poetam, de quo tam abiecte contemtimque iudicaret, animum adiecerit, nec potius operam, in eo consumtam, ingeniique aciem ad alium scriptorem transtulerit. Ego quidem non is sum, qui non saepe poetam propter nimium imitandi studium labsum esse diffitear, et in Notis passim monui, quae reprehensione digna videbantur. Sed idem ego plura, quae probes, carmini inesse contendo. De argumenti delectu, et de ratione, qua illud Silius tractauerit, quid statuendum censeam, iam supra professus sum. Quod vero ad ipsam quoque Virgilii aliorumque imitationem, et poeticum ornatum adtinet, poeta magis excusandus, quam contemtu propterea dignus videtur. Satis enim confidenter adfirmare ausim, praestantiorem eum poetam futurum fuisse, si cum prius quam in senectute animum ad poesin adpulisset, [68]) tum feliciori aeuo ei nasci contigisset. Quaecumque in eo vituperari possunt, e seculi vitio traxit, quod verborum vbertate, et amplificandis, exornandis, augendisque in miracula

[68]) Vossius de histor. lat. I, 29. *Illud etiam*, inquit, *cogitare nos oportet, non a prima se adolescentia huic studio dedisse, sed iam annis grauem atque aetate languescentem: ita vt difficile omnino foret, tum demum discere, quo pacto liber praecipitandus sit spiritus, sic vt quodammodo furenti animo vaticinari videaris.*

rebus maxime delectabatur. Eo iustiorem quoque excusationem habet, quum ne praestantissimi quidem scriptores, Polybius, Maro et alii, orationis luxuriem Rhetorumque argutias et loquacitatem satis vitauerint. Huc adcedit, quod miserrima est conditio poëtae, cui ea imitatione exprimenda sunt, quae iam alii ante eum tam ornate ac praeclare dixerunt, vt a nemine alio melius dici possint; quique in nullas fere rerum ideas, imagines et sententias, in nulla phantasmata et dicta incidere potest, quae non magnus aliquis poeta dudum occupauerit. [69]) Ipsa denique vitia, quae carmini insunt, non obstant, quo minus illud pluris aestimandum sit, quam permulta alia antiquitatis nostrique aeui scripta, quae subinde prelo excuduntur, et in manibus hominum versantur. Poeta enim pluribus ea virtutibus compensauit; quidni itaque in his adquiescas?

In carmine Siliano tot loca praeclara, elegantia, ingeniosa et sublimia, tot melioris venae vestigia reperiuntur, vt plurimum superent ea, quae vituperamus. Elocutio orationque poetica, si vbertatem verborum, quae nec ipsa vbiuis displicet, et ea, quae ipsi aetas adspersit, quaeque admonitu idonei praeceptoris facile vitari possunt, exceperis, tersa est, casta, pura et elegans, prorsusque ad epicam grauitatem et Virgilii exemplar composita: vnde et lectio eius ad Maronem rectius intelligendum plurimum conferre potest. [70]) Narratio autem, si non in singulis partibus, vniuerse tamen, maiore non modo sermonis latini elegantia, sed etiam perspicuitate, ordine et nexu se commendat, quam tali aetate, et in tanta rerum varietate, tantoque imitationis et ornatus studio exspectes. Conferat aliquis Silium cum Statio, vel Lucano aliisque horum temporum poetis; neque dubito, quin eum his anteferendum censeat. Carmen eius abundat pulcerrimis

69) Cf. Ill. Wolf. ad Demosth. orat. adv. Leptinem, Proleg. p. 38-40.

70) Cel. Heyne in Praef. ad Virg. T. II. p. VIII. edit. pr. haec optat: *Omnino velim mibi aliquem dari, qui a Silii Italici, Valerii Flacci, Statii et Lucani, Ausoniique et Claudiani lectione recens studium suum ad Virgilium conuertat! non vt ille loca similia et parallela inani ac vana ambitione congerat; verum poetae illi, quos ad Virgilium se composuisse tantos manifestum est, dum non modo in carminum ratione et ordine, verum in ipsa quoque elocutione, in singulis versibus ac verbis, exprimere eum laborant, saepe interpretationem locorum Virgilianorum suppeditant.* His adiicio verba Vossii de histor. lat. I, 29 pag. 144. *Non plane Silio adulatur Martialis, cum os ei tribuit magnum facundumque. Quodsi de puritate etiam, sermonisque Romani castimonia certare lubeat; nulli illorum cedat, quos ea, vel proxima, vidit aetas.*

nimis locis, comparationibus, sententiis, imaginibus, descriptionibus, quae ne praestantissimos quidem poetas dedecerent. Multa, in quibus Homerum et Maronem adumbrauit, felici imitatione expressit, suauiter variauit, nouo rerum ornatu, nouisque earum phantasmatibus, formis, generibus, conuersionibus sua fecit, nec sine arte ac iudicio vel amplificauit et ornatius extulit, vel, si desperaret, se Virgiliani Homericique loci praestantiam adsequi et in certamen quasi cum iis descendere posse, contraxit. Varios adfectus passim egregie expressit; et Deorum ministeria saepe feliciter adhibuit. Characteres singularum personarum non male tuetur, orationumque fingendarum probus est artifex. Quae omnia, cum varietate non minus quam iucunditate rerum coniuncta, lectorum animos mirifice delectant. Quo adcedit, quod, si verum est, de quo vix dubitare possis, Silium ex antiquioribus poetis historicisque, qui bellum Punicum II. exposuerunt, non pauca hausisse, adeoque multa in eo vestigia deperditorum antiquitatis monimentorum superesse, id quoque plurimum ad carmen eius commendandum facit.

Sed aliae sunt vtilitates, quas literarum inprimis elegantiorum humanitatisque studiosi ex carmine Siliano capere possunt. Primum enim iuueniles animi maxime tenentur poetarum et historicorum lectione; nec facile etiam erit, qui negauerit, eam in iuuentutis institutione reliquorum scriptorum interpretationi anteferendam esse, quum non modo ad ingenium doctrina excolendum, ad iudicium acuendum, ad sensum pulcri atque honesti alendum, et ad mentes admiratione ac voluptate perfundendas, sed etiam ad rerum magnarum amorem inspirandum, animosque paulatim ad eas virtutes, quarum illustria exempla passim consignata reperiunt, conformandos, maximam omnino vim habeat. Silius autem historiae Romanae partem, et quidem eam, qua non alia rerum gestarum multitudine, varietate et magnitudine insignior exstat, in carminis formam deflectere, et ita sensus, quos iam nuda et simplex rerum narratio excitare poterat, epicae poeseos artificiis, picturis, vi et grauitate augere conatus est, nec minus poetae, quam historici partes egit. Deinde nullum nec memorabilium rerum, in b. Punico cum primo, tum maxime secundo gestarum, nec ornatus poetici genus praetermisit; et carmen suum infinitae fere lectionis copiis et quadam incredibili varietate rerum, ex antiqua historia, geographia et mythologia depromtarum, distinxit. Quis itaque dubitet, quin, si non viri, omni eruditionis genere instructi,

certe iuuenes ex lectione doctissimi poetae, si recte et cum iudicio instituatur, multarum vtilissimarumque rerum cognitionem haurire possint? *Est et aliud*, vt Cellarii verbis vtar, [71]) *quo Silius ceteros poetas fere omnes antecellit, locorum, gentium, antiquitatum tam illustris explicatio, vt nisi ille fuisset, multa sane in geographia, et in rerum et antiquitatum historiis obscura nobis et incognita essent. Sane Italiam, Siciliam, Africam, Hispaniam et alias regiones tam distincte, tam illuminate in singulis partibus ante oculos proponit, vt neque id clarius possint, quibus vnicum hoc studium ac labor est, vt orbis terrarum descriptionem exhibeant.* [72]) Iam vero haec geographica aeque ac historica, a poeta versibus comprehensa, multo magis et tenebunt delectabuntque iuuenum animos, et diutius in memoria eorum haerebunt, quam si ea ex geographico aliquo historicoque libro, tenuiter scripto, perceperint, vel magistrum ea tradentem et explicantem audiuerint.

Sed longe maxima vtilitas, quae ad iuuenilem aetatem e carminis nostri lectione redundat, eo continetur, quod plurimum conferre potest ad formandum acuendumque iudicium, si duce magistro instituatur, qui satis ingenio valeat ad bona a malis, praeclara et sublimia a tenuibus et languidis discernenda. Quum itaque Silius totam fere carminis materiem e Liuio, ornatumque tantum non omnem e Virgilio petierit: auctor sim, vt iuuenes in eius lectione hos ipsos, quorum vestigia vbiuis persecutus est, semper ad manus habeant. Liuii comparatio eos docebit, quantum inter historicam et poeticam rerum narrationem intersit, quique vtriusque sunt termini, colores ac modi. Quod si vero Maronem, quoties adumbratur, contulerint cum nostro poeta, discent naturalem simplicitatem epicamque vim ac dignitatem ab argutiis atque inani verborum tumore et vbertate distinguere. Dici vix potest, quanti sit momenti ad iudicium ingeniumque fingendum, et ad veram linguae alicuius poeticique potissimum sermonis indolem rite percipiendam plurium, et diuersae aetatis, scriptorum comparatio. Quam ob causam omnia Liuii et Virgilii loca, quae Silius ante oculos habuit et imitatione expressit, diligentius a me, quam a quoquam reliquorum editorum, adnotata videbis. Ea tamen plerumque simpliciter tantum laudaui, non interposito iudicio meo, nec ipsis Liuii Maronisque verbis adscriptis. Nam

non

71) In Diss. de Silio Ital. §. 13.
72) Huc spectant inpr. lib. III, 222-405. et VIII, 356-616.

non modo hi scriptores omnium manibus teruntur, cauendumque erat, ne praeter necessitatem ad nimis magnam molem liber excresceret; sed etiam ea, quae in hac comparatione opportune moneri poterant, iuuenum, et, qui horum lectionem moderantur, magistrorum iudicio relinquere, quam ipse occupare malui, quippe qui vsu didici, quantum haec exercitatio ad intelligentiam non minus et sagacitatem, quam ad industriam iuuentutis acuendam valeat.

SECTIO IV.

Historia literaria carminis Siliani, et recensus Codicum MSS.

His vniuerse de poeta nostro eiusque carmine praemissis, proximum est, vt cum de opera meritisque eorum, qui ante me ad Silium edendum adcesserunt, tum de codicibus eius MSS. paucis exponam. Quum vero Drakenborch, quantum ipse, et qui ante eum in poeta recensendo elaborauerunt, ad eum vel intelligendum, vel emendandum contulerint, quasque adhuc membranas excusserint, iam in Praefatione editionis suae satis luculenter tradiderit; eius verba liceat nunc mea facere, resectis tamen nonnullis, quae repetere nihil adtinet, et notis aliquot adspersis.

PRAEFATIO DRAKENBORCHII.

Mortuo et rebus humanis erepto Silio, siue id temporum, in foedam barbariem ruentium inertia ac pessimo studiorum contemtu, siue quo alio casu adcidisse dicendum sit, vnicus, quem nobis reliquit, ingenii fetus duriore fortuna conflictatus, et obliuione ac silentio tantum non sepultus esse videtur. Si enim solum Sidonium Apollinarem excipiamus, a tempore Plinii ac Martialis per tredecim ferme secula nullus fuit, qui eius vel verbo meminisse reperiatur. Quin insuper constanti adeo fama et existimatione hominum seculo XIV. voluente periisse credebatur, vt Franciscus Petrarcha, primus ille humaniorum literarum instaurator, damnum, quod Silii poema amittendo studia nostra fecisse existimabantur, resarcire cupiens, opus, cui *Africae* nomen dedit, et quo belli Punici

 secundi

ſecundi hiſtoriam verſibus complexus eſt, compoſuerit: quod minime facturus fuiſſe videtur, ſi poetae noſtri laborem ſibi locorum deliteſcentem ſupereſſe ſuſpicari potuiſſet.[73]) Depulſis tandem aut fugientibus, quae orbi vniuerſo obfuſae fuerant, ignorantiae tenebris, et felici auſpicio renaſcentibus omnis generis ſtudiis, cum monachalium bibliothecarum horridas latebras ſtudioſe excuterent viri eruditi, etiam Silius cum infinitis aliis priſci aeui ſcriptoribus ex ſqualido ſitu et puluere protractus, et in lucem vindicatus eſt. Ne vero varias doctorum opiniones de auctore, loco et tempore, quo Silius repertus eſt, memorando patientia lectoris nimium abvtar, dicam, veroſimillimum mihi videri, Punica haec inuenta fuiſſe per Poggium Florentinum prope Conſtantiam in monaſterio Sancti Galli tempore concilii Conſtantienſis. Certe Poggium Silii inuentorem eſſe agnoſcit Hugolinus, ſeu Ugolinus Verinus, qui non longe poſt haec tempora vixit, et ſcriptis inclaruit, lib. II. de Viris Illuſtr. vrbis Florent. vbi Poggium ſic commendat:

Quin etiam ſollers Germanis eruit antris
In Latium altiloqui diuina volumina Sili.

Etiam Guarinus Veronenſis, ſiue Franciſcus Barbarus, ſiue alius quis eo tempore, in epiſtola, qua Poggio Quinctiliani inuentionem gratulatur, quam nuper ex bibliotheca Paullina Lipſienſi publici iuris fecit Jo. Gottlieb Krauſe, eiusdem bibliothecae praefectus, in vernacula librorum hiſtoria P. I. p. 46.[74]) *Tu Tertullianum, tu M. Fabium Quintilianum, tu Q. Aſconium Pedianum, tu Lucretium, SILIVM ITALICVM, Marcellinum, tu Manilium aſtronomum, L. Septim. Valerium Flaccum, tu Caprum, Eutychium, Probum, grammaticos, tu complures alios, BARTHOLOMAEO* COLLEGA TVO ADIVTORE,

73) Eadem eſt ſententia Fabricii et Erneſti in Biblioth. lat. Tom. II. p. 178. Voſſii de hiſtor. lat. I, 29. p. 144. et Apoſtoli Zeni Diſſ. Voſſ. I. p. 3. Sed refragatur Lefebure in Praefat. Edit. Latino-Gallicae p. 10. cuius verba, ab Ill. Erneſti iam adpoſita, haec ſunt: Je ſuis actuellement convaincu par la lecture du Poëme de Pétrarque, que ce Savant en avoit un exemplaire. Drakenborch et Mr. le Baron de la Baſtie (Mem. de l'Académ. des Inſcr. Tom. XV.) ont répeté, d'après Lil. Girald, que ſi Pétrarque eût connu le Poëme de Silius, il n'en eût pas fait un ſur le même ſujet. Je ſuis au contraire perſuadé, que Pétrarque n'a fait le ſien, que parce qu' il avoit un Silius, qu'il regardoit ſans doute comme le ſeul exemplaire qui fût reſté, et qu'il a laiſſé ignorer pour la gloire de ſon propre Ouvrage. Hanc ſuſpicionem probat Cenſor eruditus in Annal. literar. Goetting. a. 1782. Additam. pag. 261. 262.

74) In *der umſtändlichen Bücherhiſtorie.* Lipſ. 1715. 8.

IVPORE, *vel fato functos vita donasti, vel longo, vt aiunt, postliminio in Latium reduxisti.* Idem denique testatur ipse Poggius in orat. in funere Nicolai Nicoli, *Quod autem egregiam laudem meretur, summam operam curamque adhibuit ad peruestigandos auctores, qui culpa temporum perierant. Qua in re vere possumus dicere, omnes libros fere, qui nouiter tum ab aliis reperti sunt, tum a me ipso, qui integrum Quinctilianum, Ciceronis nostri orationes, SILIVM ITALICVM, Nonium Marcellum, Lucretii partem, permultosque praeterea e Germanorum Gallorumque ergastulis mea diligentia eripui, atque in lucem extuli, Nicolai huius suasu, impulsu, cohortatione, et pene verborum molestia esse literis Latinis restitutos.* Locum vero et tempus, quo Silius ex squalidi carceris horrore ereptus est, memorat Marsus ad Silii lib. VIII. v. 125. *Hic plurima Silii carmina desiderantur illius incuria, qui hoc opus exscripsit* APVD CONSTANTIAM, *vrbem Galliae, vbi hoc poema iam amissum* A POGGIO, *viro id aetatis literatissimo, repertum fuit* TEMPORE DIVI NICOLAI *Pontificis Maximi: cuius felicissimi Pontificatus auspiciis Latina lingua, quae Vandalum Gothicumque sapiebat, proprium decus resumere coepit.* Quamuis autem auctorem et locum recte designauerit Marsus, in definiendo tamen tempore errauit. Cum enim Lilius Gyraldus in dial. IV. de Poetar. Historia scribat, Silii Punicum bellum *eo tempore, quo Christianorum procerum conuentus, quod* Concilium *nostri, Graeci Σύνοδον vocant, in Germania haberetur,* IN QVAPIAM IBI TVRRI *fuisse repertum, literis admodum obsoletis et peruetustis, et tum eo vna cariosos quosdam aliorum scriptorum libros,* dubitandum minime puto, quin inuentus sit Silius tempore Concilii Constantiensis, quod habitum est anno post Christum natum CIϽCCCCXV et sequentibus, Johanne XXIV et Martino V Pontificibus Romanis; eodem nempe loco et tempore, quo etiam Quinctilianus, quem male alii in salsamentarii taberna repertum tradunt, Asconius Pedianus, et Valerii Flacci Argonauticôn priores libri, quos Gyraldus per *cariosos aliorum scriptorum libros* designat, inuenti sunt. Paribus enim verbis Poggius ipse locum, vnde hos codices extraxit, describit in epistola ad Guarinum Veronensem, cuius partem olim Mabill. ac Menag. ediderunt,[75]) sed quam inte-

[75]) Mabillonius itineris Italici pag. 211. et Menagius anti Bailleti I. p. 46. Integram exhibet etiam Jac. Lenfant ad calcem Poggianorum. Amst. 1720. 8. pag. 309. Praeter eum in Biblioth. lat. Fabricio-Ernestina T. II. p. 259. laudantur Poggii Opera Basileae edita p. 272.

integram nuper vulgauit supra laudatus Krause dicto loco, *Est autem monasterium Sancti Galli prope vrbem hanc* (scil. Constantiam) *millia passuum XX. Itaque nonnulli animi laxandi et simul perquirendorum librorum, quorum magnus numerus esse dicebatur, gratia eo perreximus. Ibi inter confertissimam librorum copiam, quos longum esset recensere, Quintilianum comperimus adhuc saluum et incolumem, plenum tamen situ et puluere squalentem. Erant enim* NON IN BIBLIOTHECA *libri illi, vt eorum dignitas postulabat,* SED IN TETERRIMO QVODAM ET OBSCVRO CARCERE, FVNDO SCILICET VNIVS TVRRIS, *quo ne capital. quidem rei damnati retruderentur* &c. *Reperimus praeterea libros tres primos et dimidiatum quarti C. Valerii Flacci Argonauticon, et expositiones, tamquam thema quoddam, super octo Ciceronis orationibus Q. Asconii Pediani, eloquentissimi viri, de quibus ipse meminit Quintilianus. Haec mea manu transscripsi, et quidem velociter, vt ea mitterem ad Leonardum Aretinum, et Nicolaum Florentinum.* Scripta autem est haec epistola *Constantiae XVII Kl. Ian. anno Christi* CIↃCCCCXVII. altera vero, quae Guarino Veronensi tribuitur, et Silium iam inuentum dicit, cuiusque particulam supra laudauimus, *Venetiis pridie Nonas Iulias anno Christi* CIↃCCCCXVII. At Nicolaus V, cuius Pontificatu Marsus Silium repertum tradit, ab anno Christi CIↃCCCCXLVII ad annum CIↃCCCCLV ecclesiae Romanae praefuit. Insuper Leonardus Aretinus ac Nicolaus Florentinus, seu Nicolaus Nicolus, ad quos se libros recens inuentos misisse Poggius scribit, primus anno CIↃCCCCXLIII e vita excessit, alter anno CIↃCCCCXXX, si Vossio fides habenda lib. III. de histor. latin. cap. V. et VI. in quo posteriore tamen error typographicus irrepsisse videtur, cum ipse dicat, exstare Philelfi ad Nicolaum Nicolum epistolam, (ea est lib. II. epist. 18) anno MCCCCXXXVIII (lege MCCCCXXXIII) scriptam. Non diu tamen post eum annum superfuisse ex ipsa eadem epistola patet, in qua *vir decrepitus* vocatur, cum mortuus fuisse dicatur anno aetatis LXXIII. Quidquid sit, ex ipsa Poggii orat. in funere Nicolai Nicoli pag. 103. constat, mortuum esse Nicolum viuente adhuc Leonardo Aretino aliisque, quos verborum suorum testes laudat. Bartholomaeus autem, quo *collega et adiutore* Silium inuentum dicit Guarinus Veronensis in saepius memorata epistola, amicus Poggii fuit, in cuius scriptis saepius memoratur,

394. Menagiana T. I. p. 97. T. IV. p. 90. et Iulii Nigri Historia scriptorum Florentinorum vulgata Italice p. 473.

moratur, nunc sub nomine *Bartholomaei de monte Policiano*, nunc *de monte Peliciano*, nunc denique *de monte Puliciano;* neque alius est ab illo, quem Silii codicem, vnde reliqua eius poetae per Italiam exemplaria descripta sunt, possedisse cognouimus ex Franc. Filelfo lib. XVI. epist. 14. *Velim, quam diligentissime odoreris, apud quem hospitetur ille codex Silii Italici poetae, quem Antonii Barbadori pater, quo tempore in monte Publiciano Praeturam gessit, ex bonis illis Bartholomaei venatus est, quem Martinus Pontifex maximus primum secretarium habuit. Nam codices omnes, quotquot illo exemplari exscripti sunt, deprauatos corruptosque inuenio.* Per Poggium itaque hoc modo vitae et luci restitutus Silius a doctis magno applausu exceptus, et iam sub ipsis inuentae artis typographicae initiis saepius Romae, Parmae ac Mediolani excusus est. Sed cum partim librariorum scribarum imperitia, partim operarum atque editorum negligentia deformatus adeo ac corruptus circumferretur, vt a nemine fere agnosci, aut cum fructu legi posset, in eo emendando atque interpretando certatim operam posuerunt viri illorum temporum eruditi. Primi autem, quos in hoc stadio decurrisse accepimus, fuerunt *Petrus Montopolita*, *Pomponius*, et *Dominicus de Caldariis*, siue, vt dici maluit, *Domitius Calderinus*, quorum memoria apud Petrum Marsum in Praefat. in Silium ad Illustr. Principem Virginium Vrsinum exstat. Calderini autem commentarios Silianos memorat etiam Sabellicus in dial. de linguae Lat. reparat. et ipse Calderinus in Praefat. ad Martial. Sed eorum labores lucem vidisse non videntur. His successit *Petrus Marsus*, Pomponii et Calderini discipulus, qui Silium commentariis illustratum edidit. Verum cum non corruptos solum et pessimae notae codices, qui vulgo exstabant, secutus fuerit, sed ipse etiam priora menda nouo errorum cumulo adauxerit, nihil commodi Silium et humaniorum literarum studiosos ex eius labore cepisse quisque facile indicare potest. Post Marsum anno CIↃIↃXV poetam nostrum edidit *Martinus Herbipolensis*, qui singulis libris argumenta *Hermanni Buschii* Pasiphili, natione Westphali, addidit. Eiusdem deinceps Buschii scholia margini editionum Basileensium ac Parisinae Colinaei adiecta sunt; quae, quamuis *vice vberis commentarii esse posse* dicantur, raro quidquam bonae frugis praestant. Martinum Herbipolensem et Buschium proxime excepit *Ambrosius Nicander* Toletanus, qui editioni Juntinae anni CIↃIↃXV praefuit. Magnifice hic in praefatione ad Laurentium Medicem testatur, Silium *sua arte scberrime politum, et peruigili cura serenitati pristinae restitutum*

amplexus est. Haud longe post Barthium Silii emendationi etiam animum intendere coepit *Ioannes Fredericus Gronouius*, qui in Obseruationibus et aliis scriptis egregiam lucem difficilioribus ac prae reliquis depositis et conclamatis locis ingenio et ope vetustissimarum editionum adfudit. – Vltimus denique nostra memoria Silium anno elapsi seculi quinto supra nonagesimum Lipsiae in publicum emisit *Cellarius*, qui ex prioribus criticis, Modio, Barthio, Gronouio, Nic. Heinsio, aliisque, quae praecipue ad poetae nostri ornatum ac decus facere videbantur, conquirens, iisque notas suas addens, accuratam satis atque concinnam editionem dedit. Maxime vero in praefatione ad Lectorem laudat et praedicat Fridericum Benedictum Carpzouium, quod editionem Dan. Heinsii, cui filius Nicolaus Heinsius manu sua plures coniecturas et emendationes adscripserit, communicare voluerit, vt eas, tamquam pretiosissimas gemmas, adnotationibus suis inmisceret. Verum et Carpzouium et Cellarium opinionis huius falsos fuisse haud ita pridem casu quodam didici. Adornandae enim huic editioni subsidia circumspiciens incidi in Colomesii catalogum manuscriptorum Isaaci Vossii, in quo inter libros Latinos cum manuscriptis collatos num. CXXIX. memoratum inueni *Silium Italicum Heinsii cum manuscriptis collatum*. Cum autem ingenti desiderio tenerer huius libri videndi ac versandi, quem cum aliis omnibus eius generis Vossianis Academiae Lugduno-Batauae Curatores Amplissimi maximis inpensis ac sumtibus bibliothecae publicae vindicaverant, humanitate tandem ac beneficio Wolferdi Senguerdii et Jacobi Gronouii voti compos factus in capite eius haec manu Vossii adnotata reperi, *Multa in Silio castigata, asteriscoque notata, et excerpta ex Illustrissimi Scaligeri exemplari, manu illius a mendis purgato.* Cum autem haec omnia descripsissem, domum redux statim deprehendi, ea, quae Cellarius a Carpzouio adceperat, Jos. Scaligero tribuenda esse, non vero N. Heinsio, qui, quod etiam Vossius fecit, quae Scaliger ad oram sui exemplaris adscripserat, sua manu excerpserat: quare passim in notis vero auctori reddidi."

Atque haec ferme sunt, quae ad hunc diem virorum doctorum labore et industria in Silio acta sunt: vt vero, quae restant, absoluamus, videndum nunc superest, quid ipse in hac editione praestiti. Cum Petrus Burmannus munere fratris Caroli Crucii, Consulis Lugduno-Batavi, ineditas Nicolai Heinsii in poetam nostrum notas possideret, quas, testatus eorum exempla, qui illaudando facinore his thesauris

soli

ſoli incubare conſueuerant, dudum cum orbe erudito communicare geſtiebat, (quod vt ipſe exſequi poſſet, varia negotia ſemper inpediuerant) auctor mihi fuit ac ſuaſor, vt Silio manus admouere, et diutius, quam par erat, latentem hunc optimarum obſeruationum theſaurum in lucem protrahere vellem. Auctoritate igitur et inpulſu tanti viri, qui, quod diſciplina eius fictus ac formatus eram, quid humeri mei ferre poterant, optime intelligebat, inductus et permotus Nicolai Heinſii primo adnotationes, quas margini editionis Dausqueianae variis temporibus, vt quaeque in mentem venerant, allevit, quanta fide potui, deſcripſi, et cum alio exemplari editionis Colinaei, cuius orae, praeter quamplurimas coniecturas, manuſcriptorum varias lectiones commiſerat, diligenter contuli. Adhibuit autem Vir Illuſtriſſ. et ſtudioſius, quam priores fecerant, conſuluit excerpta codicis Colonienſis, quo olim Carrion et Modius, membranarum Oxonienſium, quibus Barthius vſi fuerunt; deinde illis quidem non viſum manuſcriptum Puteaneum, reliquis tamen, quod fatendum eſt, integritate ac fide inmenſum quantum concedens, quod nunc in bibliotheca Regis Chriſtianiſſimi ſeruatur, [79]) vetuſtam inſuper editionem Parmenſem anni 1481. quam ab Edmundo Figrelio, quondam Hiſtoriarum in Regia Academia Ubſalienſi Profeſſore, ex bibliotheca Regis Succiae vtendam accepit, nonnumquam denique Romanam editionem antiquiſſimam, Aldinam, aliasque: vnde multam obſeruationum ſiluam nactus eſt, ac quam plurimas et egregias lectiones ab ipſius Silii manu profectas, quas poſteriorum temporum librarii et litteratores inſigni ſcelere deprauarant ac corruperant, feliciſſime auctori reſtituit. Quamuis autem magnam ſatis bonae frugis copiam obſeruationes Heinſianae contineant, et ſolae inſigne decus prae aliis huic editioni additurae ſint; dubitandum tamen non eſt, quin multis partibus meliores ac politiores prodiiſſent, ſi auctor vltimam manum, quod acerba et luctuoſa ſtudiis noſtris morte abreptus facere nequiit, inponere, et ipſe earum editioni praeeſſe potuiſſet. Hoc labore perfunctus alia mea conquiſiui, quibus noua, quam moliebar, editio placeret, et lectorem adliceret. Modii itaque Nouantiquas Lectiones et Barthii Aduerſaria perlegere, et omnia, quae ad Silium ornandum faciebant, inde excerpere coepi, vt, quod numquam, niſi in hac nunc editione, praeſtitum erat, quae ad emenda-

[79]) Codex nunc Puteanus, antea Venetus, recentiſſimus et male a N. Heinſio collatus, ſi fides habenda Lefeb. qui ſe accuratius eum excuſſiſſe gloriatur.

emendationem aut illustrationem auctoris nostri passim ac variis locis adnotauerant, quorumque multiplex in notis Heinsianis mentio fiebat, in ordinem digererem, et contextui subiicerem. In quo quantum molestiae mihi deuorandum fuerit, nemo ex aequo aestimare potest, nisi qui, in simile quondam pistrinum detrusus, eumdem, quem ego, laborem exantlauit. Deinde cum Danielis Heinsii Crepundia Siliana, quae paucis paginis ingentem reconditae ac non protritae eruditionis copiam continent, rarius non in his terris modo, sed vbique etiam, inueniri possent, aut, si casu inuenirentur, quam animose, si molem libelli spectas, et insano pretio compararentur, non committendum censui, vt bonarum artium studiosi tam exquisitis bellariis, praesertim data hac occasione, vlterius carerent, aut saepe aliquo census detrimento sibi comparare necesse haberent. Vt itaque recensita, et, quantum fieri potuit, a sordidis typographorum vitiis et erroribus expurgata, vt editionem Lugduno-Batauam et Cantabrigiensem cum hac nostra comparanti patebit, hic denuo exprimerentur, curaui. Ne quis autem miretur vel culpet, nullam me rationem in hac editione habuisse adnotationum, quas in poetam nostrum conscripsit Dausqueius, aequum Lectorem monendum duxi, me iustissimas causas habuisse, cur hic repetitae non sint. Nam cum solae modici voluminis instar esse possent, studiosorum sumtibus parcere debui, ne, si eas aliis, quas nunc dedi, adiecissem, mole libri, vnde etiam pretium augeretur, emtorem deterrerem magis, quam allicerem: praeterquam quod etiam longe plurima illis insint, quae elegantiorum studiorum cultoribus non magnam vtilitatem praestarent, quoniam Dausqueius multa iis admiscuerit, quae, nisi infenso odio, quo, nescio quam ob causam, Modium ac Dan. Heinsium prosequebatur, occoecatus atque in peiorem plerumque partem abreptus fuisset, ipse omittenda atque inducenda putasset. — Cum autem non aliorum modo curas in auctorem nostrum edere, sed ipse etiam aliquid conari, et in Silio studiorum tirocinium deponere constituissem: Burmannus, cui quantum haec editio debeat, iam superius praedicaui, non contentus ea, quae vidimus, praebuisse, gratiam etiam, qua valebat, apud Ezechielem Spanhemium interponere non dubitauit, vt excerpta codicis Oxoniensis, qui in bibliotheca Collegii Reginensis seruatur, et quo Barthius et Nic. Heinsius vsi fuerant, sed cuius variae scripturae Colinaei editioni Heinsianae adscriptae non sunt, transmitti curaret. Cuius beneficio etiam, facile id concedente Richardo Bentleio, Academiae Oxoniensis Cancellarii vices agente, collationem eius manuscripti ad

Cellarii

Cellarii editionem institutam adcepi. Deinde Franciscus Hesselius, olim in Athenaeo Rotterodamensi Historiarum et Eloquentiae Professor, nunc vero apud Traiectinos nostros in Collegium Canonicorum ad D. Mariae adscriptus, medio ac paranio Dauide Hoogstratano, ludo literario Amstelaedami praefecto, eiusdem codicis Oxoniensis excerpta, editioni Raphelengii CIƆIƆCXI. manu viri docti addita, ab eruditissimo viro Petro Vlaming impetrauit: quod, si coniecturis indulgere liberet, idem exemplar fuisse, quod olim Barthio Silium recensenti ad manus fuit, grauissimas ob causas suspicarer. Cum vero quibusdam in locis duo haec exemplaria, quae tamen ex iisdem membranis propagata sunt, inter se dissentire deprehenderem, et ipsum codicem inspiciendi facultatem non haberem, aut quis fidelius manuscripti Anglicani lectionem expresserit, satis prospicere nequirem, bona fide tecum agere malui, Lector, eoque in casu vtramque lectionem memorare; vt, quibus ipsas membranas consulere datur, nihil me in his incertis coniecturis dedisse intelligere queant. Insuper Jacobus Gronouius editionem Mediolanensem; G. Claramontius, in ecclesia Walonica apud Amstelaedamenses diuinorum oraculorum interpres, editionem Martini Herbipolensis, et Marsi Parisinam; egregius causarum patronus Gulielmus Best editionem Juntinam, cuius margini pauca adscripserat Ger. Vossius, liberaliter vsui meo concesserunt. Deinde cum procedente tempore Silius aliquamdiu typographos exercere coepisset, consilii mei certior factus Jacobus Perizonius primam omnium editionem, quae Romae anno CIƆCCCCLXXI excusa est, et nunc cum aliis nonnullis libris ac scriptis legato eius in bibliothecam Lugduno-Batauam commigrauit, ad me transmisit; quemadmodum etiam van der Kloot Marsi Venetam primam: quae causa est, vt earum ante septimum aut octauum Punicorum librum in notis meminisse non potuerim. Jo. Herm. Schminckius, Historiarum atque Eloquentiae Marpurgi Hassorum Professor ordinarius, cum ex Iselio, SS. Theologiae apud Basileenses Professore, audiuisse se meminisset, eum ante quatuordecim admodum annos per Heluetiam peregrinantem Tiguri in manuscriptum Silii forte fortuna incidisse, nihil apud amicum praetermisit, vt eius opera codicis illius excerpta mihi impetrare posset. Cum vero Iselius ea de re cum Hottingero, Theologo Tigurino, egisset, isque non modo librum conferendi, verum insuper, quod raro concedi solet, ad Iselium mittendi potestatem a bibliothecae curatoribus ac praefectis inpetrasset; excussis omnibus angulis tandem praeter spem codex Silii, quam diligentissime quaesitus, Tiguri non

non reperitur. Vt adeo perſuadeat ſibi Iſelius, vel membranas illas interea temporis ſceleſtis manibus ex bibliotheca Tigurina ſubreptas, aut in latebras infortunio quodam amotas fuiſſe, vel, cum id ob ſingularem eorum, quorum curae haec bibliotheca commiſſa eſt, diligentiam nullo modo veriſimile videretur, Silium, quem ſe manuſcriptum Tiguri vidiſſe, et manibus tractaſſe credebat, in quodam Heluetiae monaſterio, cuius nunc memoria non occurrebat, (plura enim libris vetuſtis haudquaquam deſtituta eodem in itinere perluſtrauerat) adhucdum latere; ſed euius, ſi quam maxime meminiſſet, ob nuperos per Heluetiam motus et animorum diſſidia videndi aut conferendi nulla ſpes ſupererat. Interim idem Schminckius, qui non minus meis, quam ſui ipſius commodis inſeruire cupiebat, cum etiam in bibliotheca Guelferbytana Silii codicem ſeruari intelligeret, non ante conquieuit, quam Eccardus, Profeſſor Helmaeſtadienſis, recepiſſet, ſe varias eius lectiones excerpturum, et ad me miſſurum, qui tamen, cum ex illo tempore variis negotiis inpeditus fuerit, tum inprimis quoniam ei prouincia hiſtoriam ac res geſtas Georgii I. Regis Magnae Britanniae et Electoris Brunſuicenſis conſcribendi inpoſita ſit, fidem datam adhuc ſoluere prohibitus eſt. Eo vero moleſtius tuli, vtrumque hoc negotium in fumum abiiſſe, quod ſimul omnem ſpem codices aliis, qui Silio opem tulerunt, non viſos nanciſcendi penitus mihi praeciſam cernerem. Nam praeter manuſcripta volumina, quorum modo memini, et ea, quae Heinſius aliique Silii interpretes conſuluerunt atque excuſſerunt, quorum integerrimum etiam atque optimae notae Colonienſe dudum periiſſe eſt, quod ſuſpicemur, rari per Europam poetae noſtri Codices reperiuntur, et neſcio, an plures, quam recentiſſimus ille, quem ante hoc biennium, cum Lutetiae verſarer, in bibliotheca Regis Chriſtianiſſimi videre contigit, ſed ob temporis breuitatem cum editis committere non potui, et ſex alii in Italia, pariter nuper ſcripti, quorum quinque in bibliotheca Magni Ducis Etruriae, vnum in bibliotheca Eminentiſſimi Cardinalis Ottoboni exſtare coram mihi adfirmauit teſtis oculatus vir eruditiſſimus, et non modo Benedictinorum, ſed totius etiam Galliae lumen ac ſingulare decus Bernardus de Montfaucon. 80)

Codi-

80) A Lefeb. etiam collatus eſt *Codex Tellerianus* ſiue Tellieri, in Italia inchoatus a. 1413. abſolutus a. 1417. bonae notae, non integer, varia manu ſcriptus, chartaceus. Praeterea in Biblioth. lat. Fabricio-Erneſtina Tom. II. p. 174. laudatur alius codex antiquus, de quo Philippus Roſſius in libro, cui titulus: *Ritratto di Roma antica* pag. 83. vbi de

Codicem enim, quem testimonio Götzii in descriptione Bibliothecae Senatus Lipsiensis Lipsiae exstare credebam, dum in eum perquirerem, nullum esse, sed calami vitio pro Statio Silium positum audiui. Auxiliis igitur atque opibus, et quae ipse habebam, et quae amicorum benignitate consecutus sum, instructus Silii recensionem adorsus sum, illud inprimis adtendens, vt auctoris contextus, quantum fieri potuit, (restant enim etiamnum plurimi nodi difficillimi, qui sine aliorum Codicum auxilio vix solui posse videntur) ex manuscriptorum ac vetustarum editionum praescripto quam emendatissimus ederetur: in quo passim secutus sum, nisi vbi genius linguae Latinae vel poetae aliud mihi flagitare videbatur, quod tamen paucissimis in locis accidit, Illustrissimum Heinsium, qui orae editionis Dausqueianae, qua vti solitus fuit, non modo notas suas alleuerat, sed etiam ipsum poema, quemadmodum a manu Silii profectum coniiciebat, antiquorum librorum fide diligenter atque accurate correxit. Deinde, quoniam codicibus manu exaratis destitutus forem, sine quibus parcissime coniecturis indulgendum censeo, illud praecipue in notis egi, tum vt a viris eruditis ex membranis reuocatas lectiones aut ab ingenio profectas coniecturas vel optimorum auctorum testimonio probarem ac stabilirem, vel receptam lectionem, si ea praestare videretur, sine cuiusquam offensione vindicarem: tum vt ex priscis editionibus, si fieri posset, ostenderem ac palam omnibus facerem, quibus gradibus veterum librariorum, typographorum aut criticorum ignorantia atque audacia Silii manus deprauata, et ea, quae vulgo obtinebant, verba substituta fuerint: tum vt decantatam et omnibus notissimam Silii imitationem Maronianam accuratius demonstrarem: tum denique, vt loca obscuriora, quae tirones facile morari possent, (aeque enim eorum, quam principum in his literis virorum rationem habendam esse arbitratus sum) clariori luce perfunderem.

Possem nunc, mi Lector, ad ipsum poetam euoluendum te dimittere, nisi data hac occasione, publici iuris facienda censerem, quae nuper ad difficilem Silii locum lib. III. v. 395. praesente Newtono, Annae Magnae Britanniae Reginae Legato, publice praelegit Antonius Maria Saluinius, Graecarum literarum Florentiae Professor, mecum vero communicauit Henricus Brenkmannus, ex ore illius excepta, quibus, quae

 Illustriss.

de Bibliotheca Vaticana agitur: *Fù portato di Spagna il libro di Silio Italico con l'imagine di Annibale, il quale hoggi si ritrova nella predetta libraria.*

Illuſtriſſ. Heinſius ad eumdem locum notauit, egregie confirmantur. Verba Silii haec ſunt,

At Nebriſſa Dionyſeis conſcia thyrſis,
Quam Satyri coluere leves, redimitaque ſacra
Nebride et Hortano Maenas nocturna Lyaeo.

ad quae ita Saluinius: "Nebriſſae Hiſpanicae vrbis etymon „oſtentatione quadam eruditionis ingenioſa ac poetica Silius „arceſſit a Graecia, quaſi, ſicut omnium doctrinarum, illa „quoque omnium linguarum parens atque altrix fuerit. Ne„briſſae igitur nomen a Nebride h. e. hinuli aut damae macu„loſa pelle, deriuat, qua Maenades ſeu Bacchae, tamquam „animalis pelle Baccho dilecti, dorſum ac caput operiebant. „Sacra Bacchi nocturna quis neſcit? In iis, quae Orgia, (cre„do a numinis vi Bacchantiumque ira ac furore adpellabantur) „multa arcana atque infanda perpetrabantur. Lampzacenum „illum obſcoenum Deum, quem tamquam omnis geniturae „praeſidem venerata Priapum adpellauit antiquitas, eumdem „cum Baccho eſſe putabant. Nec nouum eſt, plura numina „in vnum conferri, vt videre eſt apud Macrobium, veterum „ſuperſtitionis indagatorem ſagaciſſimum. Priapum nouitium „eſſe Deum, Strabo ait, argumento eius, quod apud Heſio„dum, qui Theogoniam conſcripſit, et de Deorum ſtirpe „accurate verba fecit, de Priapo altum ſilentium eſt: quam„obrem Geographus Orthanae, Coniſſalo, Tychoni aliisque „ſimilibus apud Atticos Diis ſimilem eſſe pronunciat, vt ali„quid, quod illum quoquo modo repraeſentaret, in antiqui„tate reperiat. Verba Geographi ſunt e libro XIII. Ἀπεδεί„χθη ὁ Θεὸς οὗτος ἀπὸ τῶν νεωτέρων. οὐδὲ γὰρ Ἡσίοδος οἶδε „Πρίαπον, ἀλλ' ἔοικε τοῖς Ἀττικοῖς Ὀρθάνῃ, καὶ Κονισσάλῳ, καὶ „Τύχωνι, καὶ τοῖς τοιούτοις. *Creatus Deus hic a recentioribus. „neque enim Heſiodus nouit Priapum, verum ſimilis eſt Atti„cis Orthanae, Coniſſalo, Tychoni, ſimilibusque numinibus.* „Qui indicem Latinum Strabonis confecit, *Orthana*, inquit, „*Dea Attica.* Imo ego, *Orthana*, inquam, *Deus Atticus.* „Non eſt enim Ὀρθάνῃ dandi caſus apud Strabonem a recto „feminino Ὀρθάνη, verum a recto maſculino Ὀρθάνης, La„tine *Orthana*. Nam quod nomen vere maſculum Deum „ſignificat, non femininum, re ipſa conſtare videtur. Quippe „procul dubio Ὀρθάνης ab erecta virilitate, qua ille Deus in„ſignis eſt, adpellabatur. quid hoc ad Deam? Ergo Lyaeo „cognomentum Orthanae, quum Baccho Venus incaleſcat, „aequiſſime tribuit Silius, et nihil mutandum, niſi quod va„rianda ſcriptura, et adſpiratio, quae initio obrepſerat in „*Hortana*, ab illo loco remouenda, et poſt *t* ponenda, vt ſit

„*Orthana*,

„*Orthana*, ἀπὸ τοῦ ὀρθῶς, *rectus*, *erectus*, et retinendum, vt „habetur in editione Geneuensi,

— *et Orthana Maenas nocturna Lyaeo.*

„quod male editores Amstelodamenses mutarunt in *Hortano*, „vt concordarent, vt ita dicam, cum *Lyaeo*. Nihil ad hunc „locum Daniel Heinsius in Crepundiis suis ad Silium Italicum."

SECTIO V.

Catalogus editionum C. Silii Italici.

1471.

Romae per Conradum Suveynheym et Arnoldum Pannartz, in Folio, vna cum C. Calpurnio et Hesiodo. In fine libri haec addita: *Anno Dñici Natalis MCCCCLXXI. die V. mensis Aprilis, summo Pont. Paullo II. Veneto, anno Pont. VII. Io. An. Epūs Alerieñ in insula Cyrno recognitionem absolvit diebus circiter XV. Lector Benivole vale perpetuo.*

Aspicis, illustris Lector, quicumque libellos,
Si cupis artificum nomina nosse, lege.
Aspera ridebis cognomina Teutona; forsan
Mitiget ars Musis inscia verba virûm.
Conradus Suveynheym Arnoldus Pañartzque magistri
Romae impressere talia multa simul.
Petrus cum fratre Francisco Maximus ambo
Huic operi aptatam contribuere domum.

Principis huius editionis volumina ducenta septuaginta quinque prelo exiisse, patet e Catalogo antiquissimo librorum, a duobus Germanis, Sweinhemio et Pannarzo, qui primi typographicam artem in Italiam intulere, primum in monasterio Sublacensi et deinde Romae excusorum ab a. 1467. quem Joannes Andreas, Episcopus Aleriensis, exhibuit in nota illa Epistola ad Xystum (Sixtum) IV. 20. Mart. 1472 scripta, et quinto tomo Bibliorum cum glossis Nicolai de Lyra, in edit. Rom. 1472. fol. praemissa: quae in epitomen redacta reperitur in Maittarii Annal. typogr. T. I. p. 48. et in Fabricio-Ernestina Biblioth. lat. T. III. p. 562 sqq. Memorauit hanc editionem Maittaire l. c. p. 303. sed accuratius de ea egit Card. Quirinus de optt. scriptt. edd. ad Paulli II. Gesta p. 174. Exem-

plar eius, a Perizonio commodatum, et ab eodem deinde bibliothecae Lugduno-Batauae legatum, Drakenborch inde ab initio Lib. VII. contulit. A principio carminis Siliani hunc librum excussit Lefebure, qui tamen non, quoties a vulgatis abhorret, varietatem lectionis adnotasse videtur, et pauca in eo bona inesse, multisque in locis vnum et alterum versum desiderari monet.

1471.

Romana altera, edita a Pomponio Laeto, sine nomine typographi.

Hanc cum vulgatis comparauit Lefebure de Villebrune, qui eam his verbis laudat: *Minus elegans, quam praecedens: sed eodem tempore, e multo meliori codice excusa. Viginti sex diebus post editionem Andreae prodiit. In fine legitur:* Opus iam neglectum Pomponius recognouit anno Domini M.CCCC.LXXI. VI. Kal. Maii. Rome. *Editio princeps est vt altera. Nullum exemplar tam saepe adcedit ad optimum textum codicis Agrippinatis. Suas in tribus aut quatuor locis lacunas habet. In Fol. minori forma: auro contra cara; nec cuiquam Editori nota.* Eam tamen memorarunt Marsus in Praefat., de Bure *Bibliographie instructive*, Crevenna *Catalogue raisonné de la Collection des Livres de M. Pierre Antoine Crevenna, Negociant à Amsterdam*, et, qui in Silii edit. Bipont. laudantur, Hamberger *zuverläßige Nachr. von alten Schriftstellern* T. II. p. 203. 204. et *Catal. de la Bibl. du Roi. Bell. Lettr.* T. I. p. 316.

1474.

Romana III. in folio.

Hanc editionem, cuius meminit Hamberger l. l. primam esse putabat Cellar. in Praef. Nemo editorum eam vel vidit, vel contulit, excepto forte Nic. Heinsio. Nam editionem Romanam, ex qua varietatem lectionis exhibuit, non Romanam principem vel secundam, sed hanc tertiam, vel, quae mox recensebitur, quartam fuisse suspicor, quoniam a superioribus illis, quarum lectiones Drakenb. et Lefeb. notarunt, quamplurimis in locis discedit. Hinc etiam in Varr. Lectt. eam editionem, qua Nic. Heinsius vsus est, *Rom. 3.* vel *R. 3.* vocaui. Vtrum vero tertiam, an quartam Romanam inspexerit, non habeo dicere. Explorent hoc ii, quibus libri ad manus sunt. Ceterum miror, hanc suspicionem meam nemini ante me incidisse, omnesque editionem, quam Heinsius manibus versauerit, pro Romana principe habuisse, quam propterea ab eo male collatam esse passim obseruat Lefebure, qui alias in ea lectiones deprehenderat.

1480.

Romana IV. in folio.

Hunc quoque librum neque a Drakenb. neque a quoquam alio editorum ad Silium emendandum in consilium vocatum esse, est quod doleamus. vid. tamen notata ad edit. praeced.

1481.

Parmae, in folio.

Editio praestantissima et rarissima, a solo Nic. Heinsio visa et collata. v. Drakenb. Praefat. Plerumque tamen cum Rom. pr. consentit, et ex ea forsan, vel ex eodem fonte fluxit.

1481.

Mediolani, in folio. In fine eius haec leguntur: *Hic Syllii Italici codex, quamvis esset Romae impressorum negligentia multis in locis depravatus, recognitus est ab eodem Petro Iustino Philelfo, vt nonnullis amicis suis obtemperaret, septimo Idus Novembres. Impressit autem Mediolani Antonius Zarothus, opera et impendio Iohannis Legnani. anno salutis* M.CCCCLXXX. PRIMO. LECTOR. BENIVOLE. VALE. PERPETVO.

Hanc editionem, quam itidem ex Rom. pr., ab qua raro discrepat, expressam suspicor, contulit Drakenborch.

1483.

Veneta I. in folio. *Sylius Italicus cum commentariis Petri Marsi.* In fine haec leguntur: *Venetiis per Baptistam de Tortis* MCCCCLXXXIII. *die* VI. *Maii.*

Exemplari huius editionis inde a Lib. VII. vsus est Drakenborch, qui tamen iam ab initio carminis Siliani lectiones Marsi cum Modio et Dausq. notauit. Petrus Marsus, Italus genere, ex Marsorum gente oriundus, copiosos more veterum scholiastarum commentarios scripsit, ter Venetiis editos et Parisiis recusos. Multa quidem poetae loca bene illustrauit, et, si Ill. Ernesti, recentissimum Silii interpretem, exceperis, nemo fere ei anteferendus est. Sed rudis scholiorum moles saepissime etiam legentibus fastidium mouet, et permulta vel male adcepta et praue exposita, vel plane neglecta sunt et omissa.

1492.

Veneta II. cum commentariis Petri Marsi, in folio. In fine haec leguntur: *Venetiis opera ingenioque Boneti Locatelli: instinctu vero ac sumtibus Nobilis viri Octaviani Scoti Modoetiensis, anno salutiferae incarnationis nonagesimo secundo supra*

pra millesimum ac quadringentesimum, quintodecimo Kalendas Iunias.

1493.

Veneta III. c. commentariis Petri Marsi, in folio.

Haec editio, a Drakenb. et Fabricio omissa, memoratur Cellario in Praefat. et Societ. Bipont. quae eam in Bibl. quoque Francof. ad M. exstare docet, et laudat Cl. Lengnichii *Beyträge* Part. II. pag. 123. Vellem tamen, viri docti editiones Venetas accuratius inter se comparassent, criticaque cum cura et subtilitate excussissent.

Alia Veneta a. 1495. fol. cum commentariis Pii memoratur in Bibliothecae Barberinae Catalogo, quam tamen frustra quaeri monet Ernesti in Bibl. lat. Fabric. T. II. p. 177.

1504.

Lipsiae (Venet. in Drakenb. Catal.) *ex recensione Martini Herbipolensis*, in folio. In fine haec leguntur: *Habes, candide Lector, divinum opus Silii Italici de secundo bello Punico, noviter et emaculate impressum cura et impensis Baccalaurii Martini Herbipolensis, cum argumentis Hermanni Buschii in singulos libros: ex quibus tibi, quid in vnoquoque volumine continetur, statim apprehendere poteris.*

Eam consuluit Drakenb.

1508.

Parisina I. in quarto, fine notis. In fine haec leguntur: *Silius Italicus finit, impressus Parhisii in Bellovisu pro Radulpho Laliseau, anno salutis millesimo quingentesimo octavo, die duodecima mensis Decembris.*

A nullo editore, quod sciam, conlata.

1512.

Parisina II. cum commentariis Petri Marsi, in folio. In fine haec reperiuntur: *Parrhisiis ex aedibus Nicolai de Pratis.* XI. *Kalendas Maii anno domini supra millesimum quingentesimum duodecimo. impensis vero honestissimorum virorum Poncii Probi, et Francisci Regnault, bibliopolarum.*

Consulta a Drakenb. et accuratior Venetis Marsi, indice Lefeb.

1514.

Lugduni in 8. *curante Damiano Benessa Ragusaeo, apud Bartnelemy Troth.*

Post

Post editionem Pomponii optima inter veteres, si fides habenda Lefeb. qui eam contulit. Critica certe cura et subtilitate Benessa omnes cum seculi XV. tum XVI. editores superauit. Cf. Praef. Drakenb.

1515.

Florentiae apud Philippum Iuntam, ex emendatione Ambrosii Nicandri, Toletani, in octauo.

Nicander inconsulta et temeraria mutandi corrigendique libidine Siliani carminis contextum quauis fere pagina foede corrupit. Vid. Varr. Lectt. et Praefat. Drakenb. Nihilo secius eius vestigia legit Aldus, quem deinde Nutius aliique sequuti sunt. Quo factum est, vt interpolatio grassaretur in omnes fere editiones, ante Drakenb. typis expressas, qui primus cuncta quasi vulnera, a Nicandro carmini inflicta, sanauit, totque maculas, ei adspersas, deleuit: etsi iam ante eum opera Carrionis, Modii, Barthii et Dan. Heinsii non infeliciter in emaculando Silio stabuloque, vt ita dicam, Augiae purgando versata est. Editiones itaque huius et seq. seculi paucis recensuisse sufficiat, quoniam non magna inde ad nos et poetam nostrum vtilitas redundat. Ceterum Drakenb. visus est exemplari edit. Juntinae, cuius margini Ger. Vossius pauca adnotauerat.

1522.

Basileae, apud Thomam Volfium, cum argumentis et scholiis in margine adiectis Hermanni Buschii, in octauo.

In hac plura non in melius mutata, teste Lefeb.

1523.

Venetiis, apud Aldum et Andream Asulanum socerum, in octauo.

Asulanus Nicandri vestigiis institit, sed primus inseruit Silii lib. VIII. versus 145-225. quos deinde reliqui editores in contextum receperunt. Nic. Heinsius ad Sil. VIII, 145 haec notauit: *Versus octoginta et plures proxime sequentes vsque ad versum 225 a vetustis absunt exemplaribus. Qui nunc leguntur, eos primus Andreas Asulanus, Aldi Manutii socer, in editionem suam, anno* MDXXIII. *procusam, inuexit, depromtos, vt opinor, ex collectaneis criticis Iacobi Constantii, editis Fani anno* MDVIII. *qui eos ad Baptistam Guarinum e Galliis fuisse missos adfirmat cap.* XCII. *An Silii sint multum ambigo.* Cf. notae nostrae in Varr. Lectt. ad l. c. et, qui in edit. Bipont. laudatur, Catal. Bibl. Bunav. T. I. Vol. I. p. 347. Lefeb. de hac editione ita iudicat: *Pessima haec, nec spectanda, nisi longum fragmentum, vere Silianum, reddidisset.*

1531.

Parisiis, apud Simonem Colinaeum, cum argg. et scholiis Buschii, in octauo.

1543.

Basileae, apud Henricum Petri, cum argumentis et scholiis in margine adiectis Hermanni Buschii, in octauo.

1547.

Lugduni. 12. apud Sebastianum Gryphium.

Vnum alterumque Silii locum in hac editione restitutum esse, monet Lefeb.

1551.

Lugduni. in 12. *apud Seb. Gryphium.*

1566.

Antverpiae. 12. apud Philippum Nutium.

Ducta et expressa ex ed. Aldina.

1568.

Antverpiae. 12.

1578.

Lugduni. 12.

1598.

Lugduni. 12. apud Antonium Candidum (le Blanc), *cum argumentis Buschii.*

1600.

Lugduni Batavorum. 24. Silius Italicus de secundo bello Punico: in quo ad codicis Modiani fidem versus spurii eiecti sunt, ac legitimi substituti; notae vberiores sub Crepundiorum Silianorum *titulo adiectae opera Dan. Heinsii. Ex off. Plantin. Christophori Raphelengii.*

Ratio et praestantia huius editionis, quae criticis vsibus non parum inseruit, vel ex ipso titulo cognoscitur. Crepundia Siliana Dan. Heinsii, tunc temporis nondum viginti annos nati, perrara sunt, etsi Cantabrigiae a. 1646. recusa. Numquam satis commendabuntur, iudice Lefeb. et in Praef. Drakenb. bis amplissimis ornantur verbis. Neque ego is sum, qui variae ea et reconditae doctrinae copia abundare neget. Sed in emendando Silio non multum poetici ingenii produnt, et ad ipsam quoque eius interpretationem parum inde profeceris. Primum enim, si quatuor vel quinque libros priores exceperis, in reliquis quidem Heinsius vix decem, et nonnumquam non nisi quinque siue sex locis notas adspersit. Deinde

inde eruditioni expromendae magis, quam par eſt, indulget, eaque paſſim vel minus accurata, vel nimis aliena eſt et copioſa. Nam plura Graecorum ſcriptorum, quam Silii verba et loca, vel emendare vel exponere conatur, et omnino id fere agit, vt vocabulum aliquod ſeu locum carminis adripiat, cui multa quidem docta et plerumque ex Graecorum fabulis, ritibus et Grammaticis hauſta, vel ad horum linguam totamque antiquitatem ſpectantia, ſed vel hanc ob cauſam parum apta et ab ingenio iuueniliter luxuriante, quod in Graecorum quoque poetarum verſibus latine, vel in Romanorum locis graece reddendis ſaepius exercetur, profecta adfundat.

1601.

Antverpiae. 12. apud Giſlenum Ianſenium.

1603.

Lugduni. 12. apud Iohannem Pillehotte.

1603.

Lugduni. (Genevae) *4. apud Sam. Criſpinum*, in corpore omnium veterum poetarum Latinorum. Ed. I. Vol. II.

1607.

Genevae. 12. apud haeredes Iacobi Chouet, cum argumentis Buſchii.

1611.

Lugduni Batavorum. 24. apud Chriſtoph. Raphelengium.

1611.

Genevae. 4. in corpore omnium veterum poetarum Latinorum. Ed. II. Vol. II. pag. 146-263.

1614.

Lugduni. 8. ap. Ioh. Pillehotte.

1615.

Pariſiis. 4. apud Davidem Douceur. In C. Silii Italici Viri Conſularis Punica, ſeu de bello Punico ſecundo Libros XVII. *Cl. Dausqueius Sanctomarius Canon. Tornac.* Quaedam huius editionis exempla annum 1618 prae ſe ferunt. In Dausqueii commentario multa quidem inſunt bona, et ipſe erat homo omni doctrina ornatiſſimus, ſed non ſatis digeſta et ſubtili, vnde parum feliciter plerumque et interpretis et critici partes agit. Praeterea lectoribus ſexcenties non taedium modo, ſed bilem quoque mouet, quoniam infeſto in Modium et Dan. Heinſium animo caecoque iis contradicendi ſtudio incenſus.

incenfus, omnia fere ab iis recte et egregie emendata respuit, et vbiuis vulgatam lectionem, quamuis ineptam, tuetur et reuocat. Hinc saepius meliora vidit et probauit; sed nihilo secius frugibus inuentis glandibus vesci, et Nicandri somnia defendere maluit, quam veritati manus dare. Cf. Praef. Drak.

1616.

Lugduni Bat. 4. in corpore poetarum Latinorum, cura Alexandri Ficheti S. I. edito.

1618.

Antverpiae. 12. *ex offic. Plantin. Raphelengii.*
Editio D. Heinsii repetita.

1620.

Amstelodami. 24. *apud Guil. Ianssonium.* Praemissa est Silii vita per Herm. Buschium.

1627.

Amstelodami. 24. Eadem editio repetita.

1627.

Genevae. 4. in corpore poetarum Latinor. Ed. III. Vol. II.

1631.

Amstelodami. 24. *apud Guil. Blaeu.*

1640.

Coloniae Allobrogum. (Genev.) 4. in corpore omnium veterum poetarum Latinorum. Ed. IV.

1646.

Cantabrigiae. 12. *apud R. Daniel. Crepundia Siliana Danielis Heinsii.* A Rogero Daniele addita est eiusdem Heinsii dissertatio de verae Criticae apud veteres ortu, progressu, vsuque, tum in ceteris disciplinis, tum in sacris: et de religione Aegyptiorum, Graecorum, Latinorumque ex Oriente repetenda origine.

1656 et 1672.

Lond. Fol. cum iconibus aeri incisis. Cum Anglica metaphrasi Silium edendum curauit Thomas Ross, Eques et Regiae Bibliothecae praefectus: qui etiam Silianum carmen a Scipionis triumpho ad Hannibalis vsque necem continuauit.

1695.

Lipsiae. 12. *apud I. Thomam Fritsch. C. Silii Italici, Viri Consularis, de bello Punico secundo Libri XVII. Christophorus*

phorus Cellarius recensuit, et notis, et tabulis geographicis, ac gemino indice, rerum et latinitatis, illustrauit.

Conf. Praef. Drakenb.

1713.

Lond. Fol. in Maittarii corpore poetarum Latinorum.

1717.

Traiecti ad Rhenum. 4. *apud Guilielmum Van de Water,* Academ. Typogr. *Caii Silii Italici Punicorum libri septemdecim, cum excerptis ex Francisci Modii Novantiquis Lectionibus, et Casp. Barthii Aduersariis, tum Danielis Heinsii crepundiis Silianis, et postumis notis Nicolai Heinsii, nunc primum editis, curante Arnoldo Drakenborch, cuius etiam annotationes passim additae sunt.*

Conf. ipsius Drakenb. Praef. Ad eum plane transferri potest iudicium, quod Cel. Heyne in ed. Tibulli pag. xviii. de Broukhusio tulit: *Drakenborch, elegantis ingenii vir et multarum literarum, haud dubie is est, cui Silius plurimum debet: si non interpretatione, tamen subsidiorum criticorum adparatu. Nam quae boni interpretis munus postularet, parum exploratum habuisse videtur: pro more enim sui seculi nihil videt, quod illustrandum sit, nisi vbi in exquisitiorem loquendi formam inciderit aut varietatem lectionis offenderit: tum vero exemplorum nube inuoluit et lectorem et poetam; luce interdum, quam exspectabat, subducta magis quam inlata.*

1765.

Mediolani. III Vol. in 4. cum versione Italica Monachi Maximiliani Buzii.

Pessima editio, iudice Lefeb.

1775.

Mitaviae. 8. *apud Frider. Hinzium. C. Silii Italici Punicorum libri septemdecim e recensione Arnoldi Drakenborch curauit et Glossarium Latinitatis adiecit Io. Petrus Schmidius.*

Editor, praemissa Praef. Drakenb. et Cellarii Differt. de C. Silio Italico, textum a Drakenb. datum repetiit, et magnam coniecturarum N. Heinsii partem quaeque alia in animaduerss. VV. DD. in editione Drakenb. ad intelligentiam poetae apta viderentur, in Glossario breuiter exhibuit, adspersis notis quibusdam et coniecturis: de quibus acre hoc iudicium facit Lefeb. *In iis saepe futilissimus nugator: cui satius fuisset, Silium nunquam adtigisse.*

1781.

1781.

Parisiis. 8. via et aedibus Serpentinis. *C. Silii Italici de bello Punico secundo Poema, ad fidem veterum monimentorum* (codicum) *castigatum, fragmento auctum. Operis integri editio* princeps. *Curante Ioan. Bapt. Lefebure de Villebrune.*

Le Fevre V.C. eodem tempore aliam poetae nostri editionem, quae tribus Voll. continetur, et praeter carmen Silianum Gallicam eius versionem exhibet, excudendam curavit, eique indicem subiunxit, cui titulus est: *Nomenclature historique et géographique:* in quo, vt et passim in Notis criticis, Latinae editioni subiectis, (P. II. pag. 1 - 148) permulta consarcinauit, quae vel tironibus nota sunt, et, quum Celticae, Punicae aliarumque Orientis linguarum aliquam sibi cognitionem habere videretur, vbiuis etymologias, ex iis petitas, intexuit. Rerum triuialium multitudinem ipsi condonaremus, si Germanos, non populares suos, eas docere in animum induxisset. Nam ipse profitetur: *Si j'avois écrit pour les Allemands, j'aurois tout dit, sans passer le moindre mot; parce qu'en qualité d'Allemand, j'aurois eu droit de supposer tous mes Lecteurs ignorans. Mais nous avons plus d'honnêteté en France.* Préf. p. xxxv. Quam docte autem et ingeniose originem vel populorum, vrbium et fluuiorum a Scythis, Celtis et Slauis, vel singulorum verborum et loquendi formularum ex Graeca, Punica, Ebraea, aliisque Orientis linguis sibi deducere videatur, cognoscitur vel ex notis ad lib. I, 25. 235. III, 26. 338. 395. 682. IV, 534. 786. (*Domus*, a δέμω, aedifico.) VI, 609. 632. VIII, 362. 472. 473. (Barbare *harundo, harena* in Drak. Melius *arundo* a voce Celtica *rod, rud*, id est, *canna, iuncus;* inserto *n* vt saepe, et praeposito *a*, spiritu leni. Ita *arena* ab *areo, aresco*, vt *aridus.*) 492. 520. X, 414. XI, 265. (*Capitolium*, vox composita binis vocibus Celticis et Punicis *cap*, petra, et *tol* vel *tal*, alta.) XI, 551. XIV, 40. 634. XV, 672. 721. Quod ad criticum eius adparatum adtinet, praeter tres membranas, a Carrione, Modio, Barthio et Nic. Heinsio conlatas, vsus est codice Tellieri, (v. sup. not. 80.) omnibusque editionibus priscis, et inter eas Romana II. et illa Damiani Benessae, quas reliquis longe anteferendas censet. Quibus praesidiis ad poetam recensendum instructus omnino bene de eo meritus est, multa cum ingeniose coniecit, tum recte emendauit, et siue coniecturas, correctiones et explicationes aliorum nouis argumentis pluriumque librorum auctoritate, siue lectiones, ab iis frustra sollicitatas et temere reiectas meliore interpretatione stabiliuit. Sed multo

plura

plura ipse vel citra necessitatem, vel perperam et inuita Minerua inmutauit, saepiusque ea, quae a solo ingenio profecta sunt, ne admonito quidem lectore, nec addicentibus libris in contextum recipere nulla ipsi religio est. Nec mirum; nam ipse praecipit; *Que les bonnes leçons soient dans le texte, ou marquées separément, il n'importe.* Nonnumquam adeo, quasi inter lectiones, quae ipsi in mentem venerint, et quae codicum auctoritate firmentur, nihil intersit, ad librorum MSS. fidem prouocat, dum ingenii sui fetus nobis propinat; v. c. lib. VI, 609. vbi nulla lectionis varietas in libris, quotquot adhuc innotuerunt, deprehenditur, haec notauit: "Sensu loci „nil clarius, nihilque minus perspectum omnibus editoribus. „Aeternus forem, si eorum nugas hic ventilarem. Pro *tan„dem* legit Drakenb. *mentem* contra fidem scriptorum. Non „dixit poeta *dat mentem*, sed *dat deponere*, vt *dat habere*, „ne alia sexcenta adferam: hebraismus est." Ib. v. seq. "*gen„tem.* Absurde Drak. *tandem.*" (Drakenb. seruauit lectionem omnium librorum, et in notis eamdem fere medicinam, sed timide, loco adtulit.) "Non male fuit affectus hic locus, nisi „ab ipsis editoribus; legendi erant scripti." Quanta autem humanitate, modestia et vrbanitate (honnêteté françoise) vir doctus, qui omnes Gallorum λημύθας exsorbuisse sibi videtur, vel suas coniecturas venditet, vel aliorum conatus refellat, ex qualibet fere Notarum pagina intelligitur. Sufficiat haec eius verba laudasse. II, 345. *Absurdissimus est Drak.* II, 467. *Absurde* venis *in Drak.* II, 614. *Ineptiunt hic Heynsii, qui volunt* pauentem *aut* pauentum. V, 410. *Miror omnium editorum oscitantiam. Putidus est hic more suo Barthius.* VI, 160. *Ineptit H. qui vult* saniem. *Prope assentit incautus Drak. in notis.* VI, 276. *Nullus hic Drak. cui pessima quaeque placuerunt.* VI, 360. *Absurde H.* durum ad tempus opem: *non intellexit.* VI, 413. *Absurde Heynsius* arceri. *Fucum sibi facit Drak.* VI, 649. *Absurdissimus est hic Drak. in textu, vbi* dives *scribit; delirat prope in notis,* VI, 689. *Mira est hic oscitantia Drak. et aliorum.* VII, 153. *Absurdissimus est hic Drak. qui vult* discussit *vel* diffinxit: *vox* diffinxit *barbara est.* VII, 184. *Delirant prope hic Heynsius et Drak. dum obtrudunt* decerpsit. VII, 280. 283. *Dormiunt H. et D.* VII, 382. *Fungum vult H. qui offert* celebranda. VII, 421. *Inepte H.* despectat. *Non capit. Fucum sibi facit Drak. qui hanc emendationem probat.* VII, 435. *Ineptissime* euoluens *H.* VIII, 107. *Putide ineptit hic Barthius, quem incauti Heyns. et Drak. audiunt.* VIII, 263. *Nil non absurdi promunt hic H.* et *D. vt* petulantia *intrudant.* VIII, 315. *Ineptit hic Drak. qui vult inserere* te

ante

ante fer, *duce maliſuado H.* VIII, 425. *Ineptit doctiſſime hic Heynſius, quum vult* verno. VIII, 428. *Iterum ineptit Heynſ.* VIII, 547. *Ineptit docte hic H.* IX, 645. *Sapit importune hic D. qui alibi ſapere ita debuerat. Fucum ipſi fecit H.* XI, 163 *Ineptit hic ineptiſſime, et, fas ſit dixiſſe, ignariſſime D. cum H.* Similia ſexcenties obuia, quae quum legimus, videbimur nobis Gallicae elegantiae imaginem expreſſam cernere, cui ſi noſtrorum hominum elegantiam comparamus, magnopere nos eius poeniteat neceſſe eſt. Ceterum ſi quis miretur, quid ſit, quod nos operis integri *editionem principem* ſibi debere glorietur Lefebure, ſciat, eum lib. VIII. verſus 145 - 225. (quos tamen Andreas Aſulanus iam a. 1523. et poſt eum alii in contextum receperant) inſeruiſſe, et lib. XVI. inde a v. 27. fragmentum, vt putat, egregium, cuius etiam in titulo mentionem fecit, in editionem inuexiſſe. Id e codice Biblioth. Reg. Pariſ. (qualis ille ſit — nam Puteaneum, a Nic. Heinſio iam excuſſum, innui vix crediderim — non habeo dicere, quum vir doctus nec pluribus, nec, quod ſciam, aliis locis eius meminerit) depromtum eſſe monet, et in Praefat. inuerecundiae adcuſat Fr. Petrarcham, qui illud, quibusdam mutatis, ſibi vindicauerit, ſuoque poemati Africae lib. VI. non modo totum adſuere, ſed etiam in oratione Syphacis, a Laelio Romam abducti, paraphraſtice imitari non veritus ſit. Quoniam nondum mihi perſuadere potui, hoc fragmentum ab ipſo Silii ingenio profectum, et olim a me quoque recipiendum eſſe; liceat mihi, totam hanc morientis Magonis declamationem vna cum notis editoris nunc cum lectoribus communicare:

Sed poſtquam medio iuvenis ſtetit aequore pronus,
Vulneris increſcens dolor, et vicinia dirae
Mortis agens, ſtimulis ardentibus urget anhelum.
Ille, videns propius ſupremi temporis horam,
Incipit, Heu! qualis fortunae terminus altae!
Quam laetis mens coeca bonis! furor ecce Potentum
Praecipiti gaudere loco: ſtatus ille procellis
Subiacet innumeris; ſed finis ad alta levatis
En, ruere. Heu! tremulum magnorum culmen honorum,
Speſque hominum fallax, et inanis gloria fictis
Illita blanditiis. Heu! vita incauta, labori
Dedita perpetuo, ſemperque incerta, nec umquam
Sat mortis praeviſa dies. Heu! ſortis iniquae

Natus

Natus homo in terris! Animantia cuncta quiescunt:
Inrequietus homo perque omnes anxius annos
Ad mortem festinat iter! Mors, optima rerum,
Tu retegis sola errores, et somnia vitae
Discutis exactae. Video nunc quanta paravi,
Ah! miser incassum: subii quot sponte labores
Quos licuit transire mihi! moriturus ad astra
Scandere quaerit homo; sed mors docet omnia quo fine
Nostra loco. Latio, quid profuit, arma potenti
Et tectis inferre faces? quid foedera mundo
Turbare, atque urbes tristi miscere tumultu?
Aurea marmoreis quidve alta palatia muris
Erexisse iuvat, postquam sic sidere laevo
Sic diro periturus eram! carissime frater,
Quanta paras animis! heu! fati ignarus acerbi,
Ignarusque mei. Dixit: tum liber in auras
Spiritus egreditur, spatiis unde altior aequis
Despiceret Romam simul et Carthaginis urbem:
Ante diem felix abiens, ne summa videret
Excidia, et claris quod restat dedecus annis,
Fraternosque suosque simul Patriaeque dolores.
Ecce aliud decus cet.

(NOTAE EDITORIS: v. 28. Fraudulenter Fr. Petrarcha *Hic postquam*, et frustra *Poenus* pro *pronus*. — 32. Male Petr. *alte est*, secutus vitiosam lectionem *altee*. — 35. Male Petr. *et finis*. — 38. *Incauta*. In codice et Petr. *incerta*; sed e sequenti versu, a Librario, vt saepe errarunt. — 39. *incerta*. Sic codex. Male Petr. *heu certa*. — 40. *Sat*. In cod. et Petr. *Stat*. Quae saepe alternant, vt l. XII, 589. occurrunt *stant* in c. P. *Stat* in R. 2. c. T. pro *sat*: et l. VIII, 493. not. — Ib. *Heu! fortis*. Nota elegantem hellenismum, ignotum in toto poemate Petrarchae. — 41. *Animantia*. In cod. *aiatia*. Petr. *animalia*. — 44. *somnia*. Absurde Petr. *insomnia*. — 47. *Quos*. In cod. *quot*, a Librario. *Quos* recte in Petr. Ibid. *transire*. Vox Ciceroniana pro *omittere*. — 48. *quo* — *loco*. Vide l. I, 598. Virgil. IX, 723. — 49. *potenti*. Sic recte Petr. In cod. *petenti*; quod falsum. *Bellum* ipse Hannibal intulit. — 50. *mundo*. Recte codex. *Turbare foedera mundo*, vt in Virgil. *totis turbatur agris*, et *terraque marique movebunt* l. XIII, 865. Vide not. ad I, 37. Male Petr. *mundi*. — 53. *Sic diro*. Vide l. VI, 302. Haec obscure in codice, vbi quasi *sub dino* vel

duio. Male Petr. *in pelage*, mutauit. — 55. *Quanta paras animis.* In cod. *quantas parax ais.* Sic *aies* pro *animos* in c. T. l. IV, 36. Confer Sil. XII, 555. l. III, 59. l. I, 136. Antea *frater:* similem prosphonesim habes l. XVII, 260. — 57. *aequis.* Sic recte Petr. In c. *aquis.* — 58. *Despiceret.* Recte Petr. In c. *dispiceret:* sed vide l. XII, 488. — 59. *Ante diem.* Nempe violenta morte, non *fato concedens*, vt loquitur Tacitus. Vide insignem locum Virgilii, IV, 620. — 60. *Excidia* C. Absurde in Petr. *excitata.* Ibid. *annis.* Sic c. In Petr. *armis*, quod placebat. Haec enim saepissime alternant in scriptis. — 61. *suosque simul.* Omittitur *que* in cod. vt saepe in scriptis. Sic l. XIV. v. vltimo legitur in c. T. *terras fretum:* requiritur *terrasque fr.* Errorem hic emendauit Petr. in quo recte *suosque simul.*)

Hos versus Silianos esse, quum Petrarchae potius latinitatem et temporis, quo is vixerit, philosophiam redoleant, magnopere dubitat Vir summus in ephemerid. literar. Goett. a. 1782. Additam. scid. XVII. pag. 262. in qua doctissima eiusdem libri censura (pag. 257 - 266) pleraque eorum, quae notavimus, iam occupata videmus.

1784.

Biponti, ex typographia Societatis. 8. *Caii Silii Italici Punicorum libri septemdecim ad optimas editiones collati. Praemittitur notitia literaria studiis Societatis Bipontinae. Editio accurata.*

Silii vita auctore Crinito praemittitur notitiae literariae e Fabricii Bibl. lat. a Jo. Aug. Ernesti auctius edita T. II. lib. II. c. 12. p. 172-174. Eam index editionum Silii Drakenborchiano et Fabricio-Ernestino auctior, (pag. X-XVIII.) in quatuor aetates digestus; quae sunt: I. *Aetas natalis* 1471-1514. II. *Aetas Iuntino-Aldina* 1515-1600. III. *Aetas Modio-Heinsiana* 1600-1695. IV. *Aetas Cellario-Drakenborchiana* 1695-1781. Pag. XIX-XXVII. repetita sunt Herm. Buschii argumenta, et pag. 1-426. poeta ipse ex Drakenborchi recensione expressus est: in fine autem adiectae variae lectiones editionis Parisinae Jo. Bapt. Lefebure de Villebrune.

1791.

Lipsiae, in libraria Weidmannia. 8. *Caii Silii Italici Punicorum libri septemdecim. Varietate lectionis et commentario perpetuo illustrauit Io. Chr. Theoph. Ernesti, Prof. Lipsiens. Accedit index vberrimus. Volumen I.* quod decem priores poetae libros complectitur. Breui praefationi subiuncta disquisitio

quifitio de carmine Siliano pag. X - XXXII. praefatio Drakenb. p. XXXIII - LIII. Silii vita auctore Crinito p. LIV. LV. notitia literaria de Silio ex Fabricii Biblioth. lat. p. LVI - LVIII. index editionum Silii, ex edit. Bipontina repetitus p. LIX - LXV. et testimonia veterum de Silio p. LXVI - LXVIII. Textus editionis Drakenb. praelis adcommodatus, neque, (vt ipsis V. Cl. verbis vtar) praeter aliquot loca, quorum emendatio et necessaria esset, et nouis editoris Francogallici curis, hoc est, codicum et librorum nondum collatorum auctoritate vel consensu firmaretur, quidquam in illo mutatum est. Substratae autem sunt ei breuissimae notae criticae, a commentario seiunctae.

Quemadmodum Drakenborch adparatu critico optime de Silio eiusque textu promeruit; ita, si interpretationem respicias, plurimum poeta debet Ill. Ernestio, qui primus eum commentariis perpetuis illustrauit, omniumque ipsius interpretum haud dubie princeps est censendus. Vir Cel. id consilii secutus est, vt de explicatione potius obscurorum laboraret, quam de emendatione corruptorum. Ipse enim vix tribus vel quatuor locis, stupore et incuria librariorum deprauatis, mederi conatus est, et ex omni copia tam variarum lectionum, quam coniecturarum emendationumque, ab ingeniis virorum doctorum, etiam N. Heinsii, profectarum, non nisi paucas easque grauiores excerpsit, quoniam in hac quidem re nimis pauca quam nimis multa dicendo peccare maluit, nec vtilem operam esse putat, quae in coniecturis siue faciendis siue diiudicandis collocari solet. In commentario autem omnia loca, in quibus lectores haerere possent, interpretari studuit, et non modo totam poetae doctrinam et artem, singularumque partium venustatem et ornatum, magna iudicii acie recondque elegantiae sensu explicauit, sed etiam ingenii luxuriem vel verborum vbertatem, et quae alia in Silio vituperanda videntur, diligenter, sed nimis forsan acerbe, notauit. Quamobrem ipse profecto ad Silianum carmen edendum numquam animum adiecissem, si nouam eius editionem a tanto Viro parari ante comperissem, quam priores operis mei plagulas iam typis exprimendas curassem. Dimidiam autem libri partem iam eius redemtori tradideram, quum haec Lipsiensis editio ad me mitteretur, quae caussa est, quare eius in fine demum quarti Punicorum libri aut initio quinti mentionem in notis facere, nec nisi raptim illam perlustrare potuerim. Quod etsi magnopere doleo, tamen quae in ea, et quidem in prioribus potissimum libris, melius forte exposita aut obseruata deprehendero, olim Addendis et Corrigendis inserere

 constitui,

constitui, si Cl. Editor, quod spero, hanc mihi veniam perhumaniter dederit. Vt contra, quantum equidem possim, ad summam huius editionis perfectionem conferam, et auctor eius, quos ego reperisse mihi videor, ipse *egregio insperſos deprendat corpore naeuos:* praeter ea loca, quae iam in notis meis inde a Lib. V. passim excitaui, plura aliquando forte alibi *(in d. Magazin für öffentliche Schulen und Schullehrer)* indicabo, in quibus Virum Summum vel non satis acute vidisse, vel etiam errasse arbitror. Quis enim est ita lynceus, vt quauis hora, et in rebus tam multis, tam variis et saepe tam minutis, semper vera cernat, et in tot tantisque tenebris nihil obfendat, nusquam incurrat?

SECTIO VI.

De huius editionis ratione et consilio.

Superest, vt de opera mea totaque ratione, quam in Silio edendo sequendam duxerim, nonnulla adiiciam. Prima vtique et perpetua cura fuit haec, vt, quicumque mea editione vteretur, aliam non magnopere desideraret, sed in ea reperiret, quidquid boni et praeclari ad poetam emendandum illustrandumque docti homines contulissent. Semper enim mihi displicuit mos et consuetudo eorum, qui vbiuis lectores, etiam obscuris in rebus ac locis, ad alias editiones remittunt, adeoque hanc iis necessitatem inponunt, vt, quot sunt vnius scriptoris editiones a viris doctis curatae, tot habeant et coemant, si, quaecumque ad eum explicandum adlata sint, cognoscere cupiant. Quod profecto non minus fere incommodi habet, quam si, superiorum temporum vitio, Variorum notas, vel excerptas vel integras, tuis adiungas, quo fit, vt praeter recta, bona et vtilia, etiam permulta, siue falsa, a posterioribus interpp. confutata, siue vulgaria et aliena, non semel sed saepius legenda sint, et ipse auctor in notarum mole, tamquam cymba in Oceano, natare videatur. Ego mediam ingressus viam, quae bona alii habent, non omnia quidem compilanda, sed cum delectu tamen excerpenda, et, laudatis vbique eorum nominibus, quaecumque ad poetae vel lectionem vel interpretationem adiuuandam contulerunt, in rem meam conuertenda censui, a refellendis vero et notandis

dis eorum erroribus plerumque abstinui, et, quae dubia videri poterant, vel modeste examinaui, vel lectorum iudicio submisi, quibus suas vbiuis sententias, tamquam vnice veras, obtrudere velle, magnae profecto arrogantiae est. Ad alios editores eos tantum ablegaui, qui plura alicuius verbi, vel dictionis, vel etiam aberrationis librariorum exempla, quae passim, a Drakenb. inprimis, congeruntur, sed e vulgaribus etiam lexicis peti possunt, et passim occurrunt, desiderarent.

Praeterea operam dedi, vt non modo editio mea iuuenibus, bonarum literarum studiosis, quibus eam potissimum destinaui, plus, quam vlla alia, ad poetam legendum intelligendumque proficeret, nec quidquam in ea omitteretur, quod crucem iis figere posset; sed doctiores etiam, in locis certe obscurioribus illam consuluisse haud omnino poeniteret, iique opera mea quodammodo subleuarentur, vniuersa lectionis varietate adiecta. Duobus itaque animaduersionum generibus hanc editionem adornandam putaui; quorum alterum ad veram Siliani carminis lectionem inuestigandam, alterum vero ad rerum verborumque difficultates remouendas spectaret. Etenim neque eorum ratio institutumque probandum videtur, qui non nisi in textu auctoris corrigendo laborant, et variarum lectionum farraginem vndique in vnum locum congerunt; neque eorum, qui res tantum et verba scriptorum illustrare instituunt. Illud per se quidem bonum, non sufficit tamen ad librum cum fructu legendum: hoc autem, nisi legitimam crisin adhibeas, qua de vera lectione constet, saepissime ne locum quidem habet; nam frustra interpretari conaberis ante, quam corrupta emendaueris. Neque vero criticae notae ab hac editione alienae propterea censendae sunt, quod iuuentuti ea inprimis consultum volui. Primum enim ad Silium cum fructu legendum ii demum admittuntur, qui mentem iam aliquantum literarum latinarum studiis excoluerunt, adeoque criticam rationem et subtilitatem animis adsequi possunt. Tum adolescentes quoque, generosioris saltem indolis, criticae alicuius facultatis copiam, qua nemo quidem, qui ad ingenuae doctrinae gloriam solidamque eruditionem adspirat, sine insigni et suo et cuiuscumque disciplinae, cui operam dat, damno carebit, sibi comparare et ad hanc iudicandi rationem sensim institui, formari et acui debent. Deinde id egi, vt non solis iuuenum, sed doctorum quoque virorum vsibus qualicumque opera mea inseruirem. Denique Silianum carmen nondum neque librorum subsidiis, neque doctorum ingeniorum studiis ita expolitum est, vt critica in

eo opera superſedere poſſimus. Si vero quis ad auctorem aliquem edendum adcedit, id primum contendat neceſſe eſt, vt contextum eius quam emendatiſſime exhibeat, et labes maculasque, librariorum vel ſtupore vel ſocordia ei adſperſas, vna cum laciniis et pannis, ab inepto interpolatore illi adſutis, deleat.

Fortaſſe tamen viri docti iure meritoque nimiam meam in ea re vituperandam iudicabunt induſtriam: nam quouis propemodum pignore poſito contendere et profiteri poſſum, meam editionem continere omnes lectiones variantes, a Drakenb. et Villebrunio notatas, ſi pauciſſimas forte prorſus inutiles exceperis. Quum vero varietas illa lectionis magnam, ne dicam maiorem, partem ad inanes quisquilias et librariorum vel ſtuporem vel negligentiam redeat, quem inde fructum vel Silius, vel lector percipere poteſt? Nonne conſideratius egiſſe viderer, ſi harum lectionum aliquem delectum feciſſem, et ita ſummum, quod in iis excerpendis mihi deuorandum fuit, taedium leuaſſem? Id quidem ab initio mihi propoſitum fuiſſe et conſtitutum non diffiteor. Sed varias conſilii mutandi rationes habui, quae ſi ad cauſam meam defendendam non ſufficiunt, veniae tamen ſpem, aliquam certe, mihi oſtendunt. Nam primum eiusmodi delectum cum iudicio ſubtili adhibere omnino plurimum difficultatis habet, et facilius eſt, vt in omni re, ita et in hac, vtiles egregiasque leges ferre, quam ſeruare et ad vſum transferre. Deinde, quod iam ſupra profeſſus ſum, id curare et volui et debui, vt, qui hanc ſibi pararet editionem, reliquis omnibus carere poſſet. Praeterea non deerunt certe viri docti, qui omnem adparatum criticum deſiderent: oppido pauci autem erunt, qui ipſam Drakenb. editionem, quae et rara eſt, et cariſſime conſtat, conſulere poſſint et ad manum habeant. Atqui non adoleſcentibus tantum, ſed eorum etiam magiſtris, aut omnino eruditioribus longiusque in his literis prouectis, ſiue prodeſſe, ſiue gratum facere et operam meam diligentiamque probare cupiebam. Quin iuuenum quoque, eorum inprimis, qui iam aliquantum in literis profecere, et ad animum potius poliendum, quam ad victum quaerendum, ſtudia referunt, omnino intereſt, aliquam de variarum lectionum ratione, origine, vſu et dignitate, iudicandi facultatem conſequi, et medicinae corruptis locis adhibendae ſagacitatem, criſeosque faciendae guſtum ſibi parare. Huc adcedit, quod manifeſta operarum vitia enotaui quam breuiſſime potui, nec niſi vnam aut duas ad ſummum plagulas iis compleri crediderim: niſi vulgatam lectionem, quia ſaepe inde orta eſt, eodem retuleris,

ris, quam tamen silentio praetermittere non potui, sed eadem breuitate indicaui, et quidem voce *vulgo*, vel *vulg.* vel *non*; v. c. *oculis* est vulgaris lectio lib. VIII, 73. vbi haec pauca notaui: "*oculos*, non *oculis*, scripti" scil. exhibent libri. Denique ipsae librariorum corruptelae multum valent ad veram lectionem, cuius vestigia in iis latent, vel eruendam vel confirmandam. Conf. Ernesti Praef. Taciti pag. v sqq.

Praeter varias lectiones etiam coniecturas et emendationes, ab interpretum et editorum Silii ingeniis profectas, memoraui omnes, sed plerumque vel nullo, vel breuissimo tantum iudicio interposito, vt virorum doctorum veniam, si non diligentia et studio, tamen breuitate redimerem, et editio mea cunctas quidem aliarum opes contineret, nec tamen eius moles et pretium nimis augeretur. De textu Silii, vt aliarum poetarum, optime meritus est Nic. Heinsius, cuius emendationes omnium haud dubie doctissimae sunt atque ingeniosissimae; saepius etiam, si ad rectas criticae artis leges exigantur, pro vnice veris lectionibus habendae et amplectendae. Permulta quidem loca vel frustra sollicitauit, vel nimia, etsi non ea, qua Lefebure, correxit audacia. Sed ingenii doctrinaeque magnitudo, etiam vbi errat, digna est quam admiremur, et in eum transferri potest, quod Clarke ad Homerum de Bentleio dixit, meliorem esse eius elegantem audaciam, quam aliorum vel timidam in eo genere modestiam vel inscitiam.

In codd. mss. et editionum, quem supra egi, recensu me viris eruditis reique criticae peritis minime satisfecisse, facile praeuideo. Nondum enim quisquam editorum hoc sibi laboris sumsit, vt in librorum vel scriptorum vel typis expressorum auctoritatem diligenter inquireret, vt, accurata omnium, certe antiquarum, editionum comparatione instituta, earum ordines et classes, cognationes et stemmata, stirpes et familias, origines et propagines describeret, quodque adeo pretium cuiuis statuendum, quidve ex ea vel ad crisin vel ad interpretationem praesidii exspectandum sit et petendum, dispiceret; vt ita totam textus Siliani rationem, ortum ac propagationem, omniaque eius fata et vicissitudines cognosceret, vtque, ex quo fonte lectio quaeque nata et ducta, quousque progressa esset, quandoque cursum mutasset, indagaret. Sed opera eorum in eo fere substitit, vt editionum titulos memorarent, totamque lectionum varietatem excerperent: vnde vere dixit Ernesti, qui (in Praef. Taciti pag. XLII.) homines plerumque nescire dixit, quid sibi velint,

 quum

quum de *vulgata* siue *recepta lectione* loquantur. Recentiores tamen Silii editores tum fere intelligere videntur lectiones edit. Juntinae, quas per omnia paene reliqua Saec. XVI. et XVII. praelis excusa Siliani carminis exemplaria temere propagatas fuisse constat. Neque etiam diffitendum est et dissimulandum, Drakenborchum saepissime textus lectionumque originem et propagationem indicasse. Ego vero omnia, a superioribus editoribus notata, quae ad hanc rem spectant, quam fieri potuit studiosissime conquisiui, et ex copia atque indole lectionum, ab aliis excerptarum, de iis quoque editionibus, quas mihi videre non contigit, iudicium vel ipse feci, vel aliis faciendum reliqui: nec plura a me desiderabunt aequi harum rerum iudices. Quod ad codd. mss. adtinet, pauci quidem adhuc collati sunt, a Drakenb. in Praef. et a me in notis ad eam laudati, pluresque haud dubie passim in bibliothecis latent, ex quibus nouam variarum lectionum farraginem congeri posse, non est quod dubitemus. Sed multum inde ad poetam nostrum fructus rediturum esse vix crediderim.

Ipsum carmen Silianum ex emendatissima Drakenborchi recensione typis exscribendum curaui, nec, praeter interpunctionem, quae passim parum apta videbatur, (v. c. in solo libro quinto v. 126. 157. 159. 167. 176. et al.) quidquam fere mutare sustinui, nisi vbi criticae rationes id omnino suadere, vel potius iubere videbantur. In quo quidem ita versatus sum, vt omnes lectiones, in quibus varietas esset, ad vera artis et linguae praecepta diligenter excuterem, et, saluis modestiae criticae regulis, certas et exploratas correctiones in locum deprauationum reponerem. Illam enim Dausqueii morositatem et quasi superstitionem, quae religioni sibi ducit, verba manifesto corrupta et idoneo sensu carentia cum sanis, aptis et poeta dignis permutare; non minus probandum puto, quam Nicandri et Villebrunii in hoc conatu temeritatem. Qui vero in Silio recensendo et castigando elaborauerunt viri docti, nondum omnia sanasse et recte constituisse censendi sunt. Drakenborch permultas Heinsii coniecturas, etiam eas, quae nulla librorum auctoritate nituntur, in contextum recepit, vbi vel vulgata lectio quasi iure postliminii reuocanda, vel alia potius, quam vnus alterque lib. . . exhibet, aptior rectiorque videtur: multa post eum Lefeb. . .re melius vel sanauit et coniecit, vel restituit et firmauit. ipse etiam non modo centies siue vulgatas siue optimorum librorum lectiones defendere conatus sum, sed etiam passim vitiosa si non recte correxisse, saltem sensisse et indicasse arbitror, vbi nemo ea animaduertit. Quotusquisque enim est tam lynceus,

lynceus, vt omnia vitia ipse sua sponte deprehendat, omnibusque horis satis acute videat, neque pro veris et sanis nonnumquam probet, quae falsa sint et corrupta, aut tamquam perspicua et facilia praetermittat, quae vel alii non satis intelligant, vel ipse difficilia explicatu esse tum demum sentiat, quum aliis ea accurate et perspicue interpretari conetur. Nullus itaque dubito, si quis criticae artis peritus, et tam ingenio poetico, quam iudicio, adsidua Silii aliorumque poetarum lectione formato atque subacto, ornatus carmen nostrum nouis curis castigandum suscipiat, neque, vt ego, operas tantum subseciuas et tumultuarias huic rei impendere cogatur, sed quantum satis est otii habeat, quin larga adhuc laudis comparandae messis ei proposita sit. Non desunt etiam loca, quae, quoniam librorum ope sanari non poterant, qualicumque ingenio meo emendandi periculum feci. In quo tamen conatu eam, vti fas erat, moderationem adhibui, vt coniecturas meas non in textum reciperem, nisi vel lectio, quae in vulgatis libris circumferretur, plane inepta et absurda esset, et recentiores iam editores aliam in eius locum si non substituissent, certe substituendam docuissent, vel etiam euidentia esset tanta, vt cuiuis hanc correctionem probatum iri confiderem, qui vsum rei criticae haberet, et non linguam modo latinam probe nosset, sed poeticam quoque, et potissimum Silianam orationem sibi familiarem reddidisset. Quo magis autem virium mearum tenuitatem sentio, eo magis vereor, ne vix quidquam eorum omnium, quae ad criticam carminis nostri tractationem spectant, recte praestiterim. Vt itaque de iis, quae corrigenda, et de ratione, qua ea emendanda censuerim, facilius ii, quorum est sententiam dicere de his rebus, iudicare, meque, si lapsus fuero, meliora docere possint; oro et obsecro, vt ad haec potissimum loca animum intendant: lib. I, 335. 425. 443. II, 161. 298 sqq. 310. 383. 392. III, 20. 42. 55. 161. 229. 278. 329. 384. 395. IV, 266. 578. 722. 727. V, 58. 105. 137. 191. 199. 284. 499. VI, 307. 313. 319. 363. 413. 604. 609 sqq. 689. VII, 148 sqq. 234. 299. 551. VIII, 20. 121. 313 sqq. 388. 402. 503. 518. 532 sqq. 539. 540. 564. 615. Emendationes meas et criticas animaduersiones ad haec loca non tam mea, quam Silii caussa, quamuis timide, lectorum iudicio submitto: quod si aequum fuerit et beneuolum, gaudio mihi erit et incitamento ad maiora olim audenda et maturiora melioraque forte danda; sin iniquum et nimis seuerum, neque huius me poenitebit, dummodo in veritatem ipsumque poetam meum aliqua inde vtilitas redundet.

Quum

Quum in eo fere adquieuerint editores Silii, si Ernesti V. C. excipiatur, (qui tamen et ipse permulta loca, sententias et verba, iis, quae explicuit, multo obscuriora, silentio praetermisit, et saepius corrupta vtcumque interpretari, quam corrigere conatus est) vt vel textum eius emendarent, vel notulas passim adspergerent, quae plerumque in iis ipsis locis, quae alieni auxilii desiderium nobis faciunt, nos eo destituunt et spem penitus fallunt, in aliis vero, in quibus nemo earum opem desideret, ad fastidium copiosae sunt et doctae: his finibus qualemcumque operam meam circumscribi haud passus, sed perpetuis poetam commentariis illustrare conatus sum. Vnicuique libro satis amplum praemisi Argumentum, vt non solum, quae summa eius esset, quae series rerum narratarum confestim in oculos incurreret, neque opus haberem, quoties Silius ad alia progrederetur, in notis id indicare (vnde tot obseruationes Ernesti ortae sunt); sed etiam magnum historicae et poeticae narrationis discrimen planissime cognosceretur. In ipso autem commentario hoc potissimum egi, vt, quaecumque nondum ab aliis aut recte, aut satis perspicue exposita et illustrata essent, pro facultate mea accuratius enuclearem, nec quidquam omnino inexplicatum relinquerem, in quo haerere possent ii, qui ad Silium legendum admitterentur, hoc est, iam aliquantum in hoc literarum genere versati et prouecti, neque tamen eruditi. Atque in obscurioribus locis eam fere rationem secutus sum, vt vnde difficultas intelligendi nata sit, et quomodo nodus expediri possit, ostenderem. In vniuersum vero id operam dedi, vt non modo poetam ex historia, mythologia, antiquitatis scientia, et geographia illustrarem, sed etiam in ea, quae siue pulcra, praeclara et sublimia, siue praua, tenuia et languida essent, in Silii artem et doctrinam, in orationis poeticae ornatum, in verborum vbertatem, (quam tamen, quod supra iam monui, non omnibus, quibus poteram, locis notaui, ne magistris commodissimam ingenii iudiciique iuuenilis acuendi occasionem praeriperem) in sententiarum et phantasmatum suauitatem ac dignitatem, in rerum verborumque ornamenta, ex Liuio, Virgilio, Homero aliisque poetis vel egregia, vel peruersa et ieiuna imitatione adumbrata, lectorum mentem sensumque intenderem. In quo eum seruaui modum, vt poeticum sermonem ad vulgarem pedestremque reuocarem, loca vero aliorum auctorum, a Silio expressa, plerumque nullo iudicio interposito, indicarem ipsamque comparationem legentium iudicio permitterem. Ceterum in omni labore meo hac ratione vsus sum, vt aliquam

quam carminis partem ipſe ad ſenſum meum explicare conarer ante, quam interpretes et veteres et recentiores conſulerem. In quo quidem mihi eadem profuerunt, quae ſibi adiumento fuiſſe Cl. Erneſti in Praef. pag. VI. profitetur his verbis: *Primum in tanta penuria et raritate interpretum, de qua ſupra dixi, quum neminem haberem, cuius vel auctoritate mouerer, vel doctrina conturbarer, profecto melius ſenſum meum conſiliumque perſequi, et ſingula luculentius videre, et rectius explicare poteram: deinde quum Silius ad Virgilii imitationem ſe ita compoſuiſſet, vt, ſi ab argumenti varietate receſſeris, nullum eſſet tam in rebus, quam in verbis ornatus poetici genus, cuius non in illo vel exemplum vel veſtigium aliquod expreſſum eſſet, Heynii inprimis, Viri Summi, elegantiſſima doctrina in Virgilio declarata effecit, vt breuitatem ſine obſcuritatis vel negligentiae periculo tueri poſſem.* Quoties vero, quae alii iam occupauerant, notaui, ſemper, quibus ea deberem et accepta referrem, monui: nam aliorum ſcrinia compilare, et inſtar graculi ſuperbi, pennis pauonis exornati, alienis bonis gloriari, longe a moribus ſenſibusque meis abhorret. Sed furti inuidia mihi deprecanda eſt, ſi quis forte obſenderit nonnulla, vel vulgaria et eruditis certe hominibus notiſſima, quae igitur facile pluribus ſponte in mentem incidere poſſunt et hinc a pluribus quoque notata ſunt, vel minus obuia, quae ab aliis iam alicubi obſeruata meminerit: omnes enim virorum doctorum libros et commentarios, qui ad loca quaedam poetae noſtri illuſtranda aliquid conferre poſſint, legere negotiorum, quibus diſtineor, multitudo, et mihi comparare, rei familiaris anguſtia prohibet.

Non dubito tamen, fore permultos, qui in opera mea breuitatem, inſignem interpretis virtutem, potiſſimum deſiderent, et eamdem fere verborum vbertatem, de qua poetam meum adcuſaui, mihi exprobrent. Neque diffiteor, me paſſim monuiſſe, quae tenuia et vulgaria videri poſſint viris doctis, harum rerum intelligentibus. Sed primum mihi ita conſtitutum erat, vt quam plurimis prodeſſem, vt omnibus ſatisfacerem, et vt quaedam non adeo neceſſaria inrepere mallem, quam omitti ac negligi neceſſaria, et huic vel illi ſiue obſcura ſiue ignota, quae illuſtrari non omnium quidem, ſed quorumdam tamen lectorum intereſſet. Deinde hac aetate noſtra, qua in tanta, quae iactatur, literarum luce ſumma rerum vtilium ignorantia in dies longius ſerpit et diffunditur, infinitarum autem rerum notitiae vel crudae vel inutiles et noxiae latius ſparguntur, qua, qui diſciplinas tradunt, ab omni ſubtilitate deſciſcunt, et, qui iis addiſcendis operam dare videri

TESTIMONIA VETERVM DE SILIO EIVSQVE CARMINE.

Plinius Lib. III. Epist. VII.

Modo nuntiatus est Silius Italicus in Neapolitano suo inedia vitam finisse. Causa mortis valetudo. Erat illi natus insanabilis clauus, cuius taedio ad mortem inreuocabili constantia decucurrit: vsque ad supremum diem beatus et felix, nisi quod minorem e liberis duobus amisit, sed maiorem melioremque florentem atque etiam consularem reliquit. Laeserat famam suam sub Nerone; credebatur sponte adcusasse: sed in Vitellii amicitia sapienter se et comiter gesserat: ex proconsulatu Asiae gloriam reportauerat: maculam veteris industriae laudabili otio abluerat. Fuit inter principes ciuitatis sine potentia, sine inuidia. Salutabatur, colebatur, multumque in lectulo iacens, cubiculo semper, non ex fortuna frequenti. Doctissimis sermonibus dies transigebat, quum a scribendo vacaret. Scribebat carmina maiore cura quam ingenio; nonnumquam iudicia hominum recitationibus experiebatur. Nouissime, ita suadentibus annis, ab vrbe secessit, seque in Campania tenuit: ac ne aduentu quidem noui principis inde commotus est. Magna Caesaris laus, sub quo hoc liberum fuit: magna illius, qui hac libertate ausus vti. Erat φιλόκαλος vsque ad emacitatis reprehensionem. Plures iisdem in locis villas possidebat, adamatisque nouis, priores negligebat. Multum vbique librorum, multum statuarum, multum imaginum, quas non habebat modo, verum etiam venerabatur: Virgilii ante omnes, cuius natalem religiosius, quam suum, celebrabat; Neapoli maxime, vbi monimentum eius adire, vt templum, solebat. In hac tranquillitate annum quintum et septuagesimum excessit, delicato magis corpore, quam infirmo. Vtque nouissimus a Nerone factus est consul, ita postremus ex omnibus, quos Nero consules fecerat, decessit. Illud etiam notabile, vltimus ex Neronianis consularibus obiit, quo consule Nero periit.

M.

M. Val. Martialis ad Silium lib. IV. Ep. XIV.

Sili, Castalidum decus sororum,
Qui periuria barbari furoris
Ingenti premis ore, perfidosque
Astus Hannibalis, levesque Poenos
Magnis cedere cogis Africanis:
Paulum seposita severitate,
Dum blanda vagus alea December
Incertis sonat hinc et hinc fritillis,
Et ludit popa nequiore talo,
Nostris otia commoda Camenis,
Nec torva lege fronte, sed remissa
Lascivis madidos iocis libellos.
Sic forsan tener ausus est Catullus
Magno mittere passerem Maroni.

Lib. VI. Epigr. LXIV. in detractorem:

Emendare meos, quos novit fama, libellos,
Et tibi permittis felices carpere nugas:
Has, inquam, nugas, quibus aurem aduertere totam
Non adspernantur proceres urbisque forique,
Quas et perpetui dignantur scrinia Sili,
Et repetit toties facundo Regulus ore.

Lib. VII. Epigr. LXIII.

Perpetui numquam moritura volumina Sili
Qui legis, et Latia carmina digna toga,
Pierios tantum vati placuisse recessus
Credis, et Aoniae Bacchica serta comae.
Sacra cothurnati non adtigit ante Maronis,
Inplevit magni quam Ciceronis opus.
Hunc miratur adhuc centum gravis hasta virorum,
Hunc loquitur grato plurimus ore cliens.
Postquam bis senis ingentem fascibus annum
Rexerat, adserto qui sacer orbe fuit:
Emeritos Musis et Phoebo tradidit annos,
Proque suo celebrat nunc Helicona foro.

Lib. VIII. Epigr. LXVI.

Augusto pia tura victimasque
Pro nostro date Silio, Camenae.
Bissenos iubet en redire fasces
Nato consule, nobilique virga
Vatis Castaliam domum sonare.
Rerum prima salus et una, Caesar,
Gaudenti superest adhuc, quod optet
Felix purpura tertiusque Consul.
Pompeio dederit licet Senatus
Et Caesar genero sacros honores,
Quorum Pacificus ter ampliavit
Ianus nomina: Silius frequentes
Mavult sic numerare consulatus.

Lib. IX. Epigr. LXXXVI.

Festinata sui gemeret quum fata Severi
  Silius, Ausonio non semel ore potens:
Cum grege Pierio maestus Phoeboque querebar.
  Ipse meum flevi, dixit Apollo, Linon.
Respexitque suam, quae stabat proxima fratri,
  Calliopen, et ait: Tu quoque vulnus habes.
Adspice Tarpeium Pallatinumque Tonantem:
  Ausa nefas Lachesis laesit vtrumque Iovem.
Numina quum videas duris obnoxia fatis,
  Invidia possis exonerare Deos.

Lib. XI. Epigr. XLIX.

Silius haec magni celebrat monimenta Maronis,
  Iugera facundi qui Ciceronis habet.
Heredem dominumque sui tumulique Larisque
  Non alium mallet nec Maro, nec Cicero.

Lib. XI. Epigr. LI.

Iam prope desertos cineres et sancta Maronis
  Nomina qui coleret, pauper et unus erat.
Silius Andinae succurrere censuit umbrae:
  Silius en vatem, non minor ipse, colit.

Cf. sup. not. 12 ad comment. de Silio.

SIDONIUS APOLLINARIS
Excusatorio ad Felicem v. 260.

Non Gaetulicus hic tibi legetur,
Non Marsus, Pedo, Silius, Tibullus.
Non quod Sulpiciae iocus Thaliae
Scripsit blandiloquum suo Celeno.
Non Persi rigor aut lepos Properti.

HERMANNI BUSCHII PASIPHILI

Argumenta librorum Silii Italici.

LIBRI I.

Principio Libycae describitur urbis origo.
Iunonis stimulis furit hic puer Hannibal actus,
Et iurat medio per Punica numina templo,
Se fore Romanis hostem patientibus annis.
Adcipit imperium post haec successor iniqui
Hasdrubalis: dura premit obsidione Saguntum,
In qua Dulichii virtus interrita Murri
Spectatur, donec rigido cadit ense ferocis
Hannibalis. Romam cives clam milite pauci
Sarrano missi; Sicoris quos inter acerbam
Exponit sortem Patribus fatumque suorum.
Nec mora, legati pacis pactique iubentur
Poscere ruptorem: et spreti de more vetusto
Tristia foedifragis indicere proelia Poenis.

Hoc argumentum, quod in edit. a. 1504. inuenitur, in sequentibus omnibus omissum est: vnde Dan. Heinsius, qui libris Silii argumenta Buschii praeposuit, huius libri nullum esse credens, nouum illud verbis Silii composuit.

Hannibal, exsuperans astu, sed devius aequi,
Tangit Elissaeas palmis iuvenilibus aras,
Et patrio iurat cineri Laurentia bella.

Inde, vbi flore novo pubefcit firmior aetas,
Emicat in Martem, et, calcato foedere, tandem
Prima Saguntinas turbarunt claſſica portas,
Bellaque ſumta viro belli maioris amore.
Pandere iamdudum portas, et cedere vallo
Imperat, et longe clauſis ſua foedera, longe
Auſoniam fore, nec veniae ſpem Marte ſubactis.
Tum Patribus clarisque ſenum ſua munia curae.
Concurrunt, lectosque viros hortantur, et orant,
Defeſſis ſubeant rebus muroque ruenti.
Aſt illi celerant, qua proxima litora, greſſum,
Et fugiunt tumido per ſpumea caerula velo,
Donec Laurentes puppis defertur ad oras.
Concilium vocat auguſtum, caſtaque beatos
Paupertate Patres, ac nomina parta triumphis
Conſul, et aequantem Superos virtute Senatum.
Inde agitant conſulta Patres, curasque fatigant.

Libri II.

Hannibal, ut cernit Latiam per caerula velis
Adventare ratem, et mandata adferre Senatus,
Obſtrepere Auſoniis lituos iubet. ocius illi
Ad muros vertunt iter infelicis Eliſſae.
Adiuvat arma Libys, Garamantum praedita ſceptro,
Asbyte: hanc Theron clava deturbat ab alto
Bellantem curru: Tyrius quem ductor ovantem
Virginis exſtinctae ſpoliis, praeturbidus ira,
Occupat, et leto damnat, mittitque viciſſim.
Interea Libycis indicit bella profanis
Cum focio Fabius. clipeum fulvo aere micantem
Callaici donant Regi: delapſa Saguntum
Alma Fides populi penetrando pectora firmat:
Qui ſe mox faevo per flammas eximit hoſte.

Libri III.

Poſtquam clara fide, Poeno ſub Marte, Saguntus
Arſit, ad Hammonis ſcitatum oracula Boſtar
Mittitur, vt Superis quaenam ſit fixa voluntas
Imperio ſuper, et rerum novitate reportet.
Ipſe ad vicinos ductor cum coniuge Gades
Navigat, et ſpoliis onerat feralibus aras
Herculeas: poſthaec caram ſeponit ab armis

Cum

Cum puero, nondum bis seni mensis, Imilcen:
Et nova mox petitur Carthago classe per undas.
Atque hic nocturna specie mirabile monstrum
Vidit, in Italicam stimulans fera pectora gentem.
Quocirca innumeris Romana in proelia turmis
Conlectis, propere trans Alpes signa ferebat,
Laetaque Taurinis statuit tentoria campis.

Libri IV.

Fama volat, Poenum signis hostilibus Alpes
Transscendisse ducem, totis trepidatur in agris.
Consultant Patres de bello, intactaque rursum
Tela novant. Libycis ostendens Hannibal urbem
Militibus, praedae cupidos acuebat amore
Ad pugnam. Interea volucri rate Scipio consul
Massiliae fidis aderat delatus ab oris:
Obcurritque hosti Ticini ad fluminis undam.
Atque ibi tunc prima caluerunt litora pugna.
Sed consul Trebiae vicinum Scipio collem
Cedere compulsus petiit: quo venit et ipse
Consulis adcitus Siculo collega Peloro.
Hostis sed rursus victor, spumantia captum
Post Appenninum Trasymeni stagna petebat.

Libri V.

Adparat hic pugnam Superisque vetantibus audax
Flaminius Tyrio Trasymeni ad stagna tyranno
Congreditur, quamvis, prudens Corvine futuri,
Orares dominae per Dardana moenia Romae,
Cederet ut fatis paulum ominibusque sinistris.
Sed poenam meruit, proque his temerarius ausis
Obcubuit, diro telorum obpressus in arvo
Agmine. multa tamen leto dedit ante virorum
Corpora, et inferias nigrum sibi misit ad Orcum.
Inter quos stricto cecidit mucrone Sychaeus,
Filius Hasdrubalis. At postquam pugna quievit
Funere Flaminii, victor Magone sequente
Exit ad caesos, armisque minisque retentis
Pectoribusque solum sternentes reperit omnes.

Libri VI.

Hinc, quibus haec belli et pugnae fortuna pepercit,
Elapsi furtim diuersa per avia caecis
Conduntur tenebris piceae et caligine noctis.
Hos inter fugiens Serranus, vulnere tardus,
Ad patris quondam comitem devertit, et ipsa
Tecta Mari armigeri pulsabat fida paterni:
Adceptusque domo recreatur paupere mensa,
Infusoque sinit tractari vulnera succo.
Discit et inde Maro clari narrante parentis
Facta, sed et poenam, qua illum Carthago peremit,
Ob sanctam non aequa fidem, rapit aure dolenti.
At Fabium Patres adlata ad munera belli
Clade legunt: hostis raptas agit undique praedas,
Donec eum inlecebra mollit Campana furentem.

Libri VII.

Electus dubiis dictator et ancora rebus,
Non facilis vinci Fabius virtute nec astu.
Mox Superis Romae per templa indicit honores;
Aedibus et votis Divum sibi mitigat iram.
Exin Sidonium cautus contendit ad hostem,
Non commissurus pugnam, nisi Marte coacto.
Quem quum non astu solito, terrore nec ullo
Hannibal eliceret, Dauni tellure relicta,
Clauditur in tumulis a dictatore Falernis.
Hinc patriis ad sacra Deis peragenda profectus
Praeposuit castris equitum de more magistrum:
Sed vetitum conferre manus. Fabio tamen ille
Absente in pugnam ruit, aequaturque vetanti.
Moxque, erralle pigens, illi ius omne remisit.

Libri VIII.

Hic iam Varro, loquax medio in discrimine rerum,
Consul Romanas capit, indignante Senatu,
Insanae plebis stultaeque favore secures
Cum Paullo Aemilio. Noscens nova vulnera Iuno,
Praescia Cannarum, stagnis Laurentibus Annam
Adloquitur, Poenum ut iubeat nunc tendere regem,
Explicat arentes ubi fervida Apulia campos,
Fataque promittant ibi prosperiora peractis.

Anna

Anna audita facit, grates agit Hannibal Annae,
Et movet in campos Diomedis nomine dictos.
Hinc toto e Latio funebria miles in arma
Cogitur. at liquido variis prodentia monstris
Numina vicinam cladem ostendere, sed amens
Prodigiis Varro spretis sese obiicit hosti.

Libri IX.

Demens in pugnam furit hic et vulnera Varro,
Quamvis infelix Solimus monuisset abunde
Varronem, proprio signatis sanguine fatis.
Concurrunt igitur Poeni fortesque Latini
Ingenti fremitu, summoque ardore virorum.
Stat pro Sarranis obtendens aegida Pallas,
Mars pro Romanis infesta fulgurat hasta,
Scipiadaeque manu fabricatum porrigit ensem
Incude Aetnaea; magis ardet Gorgone Pallas.
Donec caeruleam demittit Iupiter Irim,
Ut cum fulminea revocet Tritonide Martem.
Vulturnum emittit rapidum, Iunone volente,
Aeolus, adversos ruit acer Paullus in hostes,
Foede laxatis at Varro fugit habenis.

Libri X.

Inter funestae non prospera tempora pugnae,
Cannarumque altos et latos stragis acervos
Obruitur Paullus, coeuntibus undique telis.
Sedibus hinc tacitis placitum Saturnia somnum
Evocat, ut iuvenem victorem a moenibus urbis
Arceat. At fugiens Canusinum miles in agrum
Conligitur. placet exsilio mutare labantem
Ausoniam pubi, pavido suadente Metello.
Sed quatiens gladium flammata Scipio dextra,
Non deserturos patriam iurare coegit.
Interea celebrat laudato funera Paullo
Hannibal, et Marti scutorum incendit acervos.
Fama mali tanti tristem levis advolat urbem,
Et redit amisso iactatus milite Varro.

LIBRI XI.

Adcepta ad Cannas ferali clade cruentas,
Mox ſequitur populi defectio foeda Latini
Ad Tyrii tam fauſta ducis memorandaque caſtra.
At Capua inprimis, rebus ſufflata ſecundis,
Auſa fuit partem ſummi ſibi poſcere iuris,
Et reiecta ſuas victori pandere portas,
Invito et fruſtra Decio prohibente furorem.
Hic quum inter menſas Campanaque pocula victor
Deſidet, inviſum regem obtruncare parabat
Confidens animi iuvenis, coeptumque minaci
Enſe patraſſet opus, ni ſe tenuiſſet euntem
Pactulo genitor. Dehinc natus Hamilcare fratrem
Mittit, ut ad patriae cupidas haec nuntiet aures,
Pugnatum, et Cannas hoſtili caede repletas.

LIBRI XII.

Iam Zephyro in terras flatu redeunte tepenti,
Hoſtis Parthenopes ad muros agmina ducit.
Inritus hinc coepti Cumas petit: inde profectus
Marte Dicarchaeam parat exagitare iuventam.
Hinc movet ad trepidam belli molimina Nolam:
Marcello ſed tum fractus pulſusque receſſit.
Strenuus et Sardos tutatur ab hoſte Libyſſo
Torquatus. miſeras ardens incendit Acerras
Hannibal: inde tuos, peritura Petilia, muros,
Et demta madidum luxu capit arce Tarentum.
Nec non et Capuam totis iam viribus urguet
Dardanus obſeſſam: quam quum recreare ſoluta
Obſidione nequit, Romam ruit acer ad altam
Hoſtis, ut armorum facto premat orbe viciſſim.

LIBRI XIII.

Moenia vix hoſtis defenſa, verſus ab urbe
Cernere deſierat, ſubito quum ſigna movendi
Incidit ad muros iterum calor. Iſſet et illuc
Propter Palladium ni ſacram Agrippa negaſſet
Poſſe capi Romam. Rapit ergo inde inpius arma,
Et te cum pleno ſpoliat Feronia luco.
Litoreosque petit, quos vertit Bruttius, agros.
Fulvius hinc Capuam rediens, tandemque ſubactam

Intrat,

Intrat, et infidi punit commiffa Senatus.
Triftis fed geminos (quando haec ita aguntur) Ibera
Scipiadas terra Fors abftulit. Infera maeftus
Scipio regna fubit, caras ubi convenit umbras
Et Patris, et Patrui, et Matris loca laeta tenentes.
Difcit et eximios, quos fpondent fata, triumphos.

Libri XIV.

Nafcitur hinc bellum iuvenis poft fata tyranni,
Hifpano veniens ubi terris nomen ab amne
Inpofuit pubes. Nam rege Gelone creatus,
Oblitus monitus, artesque oblitus avitas,
Incepit luxu, fpreta virtute, cruento
Flagrare, et rigidis delicta tuentibus armis,
Cingere fe ferro, et regnum terrore fovere.
Hoc igitur (neque enim longum violentia durat)
A coniuratis tota cum ftirpe peremto,
Marcellus propere Siculis adnavigat oris.
Mutatasque videns, trepidos mox fpargit in agros
Signa: Leontini fenferunt prima coloni.
Pugnaturque mari, Poenoque per alta fugato
Arma Syracofios capiunt victricia muros.

Libri XV.

Quem, ducibus caefis, iterum iam Baetis ad oras
Mittat, Romulei quaerit dum cura Senatus,
Scipiadae iuveni lauro tum forte fub ampla
Adftitit hinc fubito Virtus, hinc blanda Voluptas,
Et fibi promiffis avet utraque iungere magnis.
Ille fed amplexus Virtutem, crudaque Martis
Munera fufcipiens, volitansque per aequora claffe,
Arma novae fubito Carthaginis horrida muris
Inpulit, et victor ferro fibi moenia pandit.
Interea Hemathius conflat nova bella Philippus,
Herculeoque fenex Fabius dat iura Tarento,
Marcellusque cadit, Nomadum circumdatus aftu.
Hasdrubalisque caput, tumidi regione Metauri
Abfciffum, Hannibali monftrat Nero laetus atroci.

LIBRI

LIBRI XVI.

Hannibalem adcepit miserandos Bruttia tellus
Maerentem patriae casus, fratrisque, suosque.
Non tamen audebat concurrere Roma gementi.
Tantus erat Libyci metus et formido tyranni.
Omnia in auriferis iam Marte subegerat arvis
Scipio, iam dederat fugientia carbasa ventis
Exutus castris Mago, iam captus et Hanno
Praebebat Latiis infelix colla catenis.
Hasdrubal huic cladis dum nescius addere sese
Festinat; latebras victus certamine spectat.
Dein Masinissa novo contingit foedere dextram
Scipiadae, sociumque sibi dux ipse Syphacem
Conciliat: facit hinc ludos Patruoque Patrique,
Et repetit Latium fama spargente triumphum.

LIBRI XVII.

Postremo Idaeis Divorum Mater ab oris
Advehitur Romam, Phrygiam Nasica Cybellen
Excipit, et toto censetur ab ordine Patrum
Optimus, ipse alacer Libyam dux Scipio classe
Navigat, et Sicula laetus discedit ab Aetna.
Castra ducum adgressus ferro flammisque duorum
Conficit, Hasdrubalis victor Numidaeque Syphacis,
Verterat ad Poenos qui foederis inmemor arma.
At, quum post idem vires reparasset et enses,
Vincitur, et Latiis oneratur colla catenis.
Hannibalem hinc revocant Patres, sed fulmina vimque
Ferre nequit Latii rectoris. iura iugumque
Romanum Carthago capit. dux ipse reversus
Alta triumphanti scandit Capitolia curru.

AMBROSI

AMBROSII NICANDRI TOLETANI
in ſingulos libros Silii catalepſes.

Catalepsis Libri I.
Bellorum hic cauſae, Poenoque obſeſſa Saguntos
Eſt duce, legatos Latias quae mittit ad oras.

Libri II.
Romanam prohibet navem contingere portus
Hannibal, huic clipeus datur, et ruit alta Saguntos.

Libri III.
Gades Poenus adit, ſortes petit aequore Boſtar,
Dux Alpes ſuperat, Taurinis qui ſedet arvis.

Libri IV.
Ticini clades canitur, Trebiaeque ruina.
Hic Apenninum tranſit cum milite Poenus.

Libri V.
Inſidias Tyrius ductor ſtruit, hinc Traſymenus
Romanam indoluit ſtragem, tremit Itala tellus.

Libri VI.
Romam quisque petit, prima audit Punica bella
Serranus, referente Maro, et movet agmina Poenus.

Libri VII.
Obvius Hannibali Fabius venit, isque cadentem
Collegam eripuit nato, cui reddit honores.

Libri VIII.
Conveniunt, Varrone duce, ad fera bella cohortes,
Italiae et cladis ſigna infelicia ſurgunt.

Libri IX.
Collega invito, Cannarum proelia Varro
Stultus init, portenta vetant, fugitque cruentus.

Libri X.
Cannis obcumbit Paullus, quem Poenus honorat,
Spes Italas Fabius renovat, Varrone recepto.

Libri

Libri XI.

Ad Tyrios socii descīscunt, pectine Theutras
Gesta virum canit, et Mago Carthagine certat.

Libri XII.

Parthenopen dux Poenus adit Nolamque, resedit
Ad Capuam, trepidae tenditque ad moenia Romae.

Libri XIII.

Poenus ab urbe redit Capuam, tellure et Hibera
Scipiadae obcumbunt, natus descendit Avernum.

Libri XIV.

Arte Syracosiam expugnat terraque marique
Urbem Marcellus, foedat late omnia pestis.

Libri XV.

Scipio ad Hispanas iuvenis tunc navigat oras,
Marcellusque cadit, cadit Hasdrubal ense Neronis.

Libri XVI.

Hispanos vicit dux Scipio, tecta Syphacis
Hospes adit, patrio celebratque in funere ludos.

Libri XVII.

Advehitur Romam Cybeles, hinc Scipio Poenum
Deiicit Hasdrubalem, prostratoque hoste triumphat.

COMPENDIA SCRIPTVRAE

QVIBVS SAEPISSIME VSVS SVM.

C. Col. vel simpl. *Col.* h. e. codex Coloniensis.
Oxon. vel *Ox.* codex Oxonius.
Tell. vel *c. T.* vel *T.* codex Tellerianus.
Put. vel *c. P.* vel *P.* codex Puteanus.
R. 1. vel *Rom. pr.* editio Romana princeps.
Rom. 2. vel *R. 2.* editio Romana secunda, vel Pomponii Laeti.
Rom. 3. vel *R. 3.* editio Romana, a N. Heinsio conlata et excussa.
Parm. editio Parmensis.
Med. ed. Mediolanensis.
Ben. vel *Benes.* editio Benessae.
Ind. index, qui olim adcedet.
App. vel *Adp.* adpendix siue diatribe de stilo et idiotismis Silii, quae indici subiicietur.

SILII

SILIVM ITALICVM poetam commentario docto illustrare cum, quod ex *Commentatione de Silii vita et carmine* ad me missa intellexi, meo potissimum suasu se aggressum esse professus sit cl. editor, Vir modestia et virtute non minus quam doctrina accurata et varia conspicuus: ne mihi aut aliquid, quod mei ordinis homini haud conueniat, arrogasse aut iudicii mei auctoritatem affectasse videar, non alienum videri poterit, si in ipsa libri fronte consilii mei et hortatus rationes paucis reddidero. Et primo quidem consilium illud referendum est ad tempus istud, quo vir doctissimus ante hos XV. annos inter disciplinae Gottingensis alumnos esset, Seminarii autem Regii philologici Sodalitio et necessitudine teneretur; cuius equidem eam semper habui, et inter iuuenes ingenuae indolis haberi vidi, religionem, vt, qui ei adscriptus esset, praecipua aliqua cura, fide et beneuolentia mihi videretur esse amplectendus, ille autem ad studiorum suorum ac vitae rationes, non modo in ipso studiorum cursu, verum etiam decursu academico facto, cum iam ad publicae vitae munerumque tirocinia procederet, consiliis meis vtendum sibi esse existimaret. Necdum facile vidi aut mihi moris mei aut illis pietatis erga me suae fuisse poenitendum. Ex dictis itaque apparet, ad multos retro annos consilium hoc meum esse reuocandum, cum de viri docti,

 qui

qui aliquot annis post Lipsiae ad Silium edendum se accinxit, consilio simili nondum mihi aliquid innotescere posset. A familiaribus autem meis eo, quo dixi modo consultus, cum multos viderim ad maiora natos relicta academia in desidiam et veternum incidere, soleo fere, ad excitanda modo et acuenda, modo ad alenda et ornanda ingenia, pro vnius cuiusque studiis, profectibus, facultatibus, ostendere et commendare argumentum aliquod operae et studii certum, in quo vires ingenii et industriam experiri possint; quando quidem fluctuando et aliud ex alio tentando infringi plerumque primos animi impetus, mox retusos iacere, vsus et experientia doceat. Quem operae dilectum etsi effectu saepe suo carere et conatus operosos in cassum recidere haud abnuerim: omni tamen vtilitate eum carere non vsquam intellexi; contra ad multa praeclara deductos esse alios laetus cognoui; inque his cum maxime doctissimum virum GE. ALEX. RUPERTI. Praeclaro ille operae suae in carmine Siliano positae specimine sub annum LXXXVIII emisso, virorum doctorum suffragiis confirmatus strenue in tela pertexenda perrexit; mox de consilio V. C. *Io. Chr. Theoph. Ernesti* certior factus, qui a. XCI. Silium docte et intelligenter illustratum edidit, non tamen animo concidit, aut consilium omne sibi abiiciendum esse putauit. Neque pro humanitate sua optimus vir *Ernesti*, aut postulauit aut expectauit, vt alter idem stadium ingressus sibi de omni curriculo decederet. Omnino enim a tali contentione et studiorum tanquam concursu et conflictu, si modo liberali et ingenuo homine digna instituatur concertatio, maleuolentia et obtrectatione remota, vtilitates multas magnasque proficisci necesse est. Interea laudi ducendum fuit *Ruperti* nostro, quod is constanter rationes suas sequutus non temere opus maturauit; etsi nec eius culpa euenit, vt illud, iam ante hos tres annos, quod ex sub-

subscriptione Commentationis intelligo, redemtori traditum, nunc demum prelo liberatum est et emissum.

Vt autem inter reliquos poetas Silio potissimum illustrando operam suam, etiam me non auctore, addiceret, suaserant viro clarissimo multa, quae ipse melius, quam a me fieri posset, in Commentatione sua exposuit. Inprimis Silius singulare haberi debet adiumentum ad ornandum infinitarum rerum notitiis ingenium, ad copiam doctrinae poeticae, et orationis facultatem parandam; ita vt ad locupletandum iuuenile ingenium aliquantum profecisse putem eum, qui Virgilio diligenter lecto Silii lectionem adiecerit. Accedit quod cum studio in rebus Romanis earumque scriptoribus occupato mirifice conspirat carminis argumentum; vt taceam, quod Carthaginis opulentia ac luxus cum asperitate et paupertate Romanorum in conflictum adductus multa habet, quae ad cogitationem similium nostrae aetatis casuum, consiliorum, euentorumque, inuitare animos possint.

Omnino autem *poetarum lectionem iuuenili aetati esse accommodatam et ad omne studiorum liberalium genus viam munire*, recte iudicarunt maiores nostri, nec aliter sensit antiquitas, optima magistra eorum, quae aut recta ratione et sensu communi aut experientia et vsu continentur. Meminerimus modo Horatianum illud: *Os tenerum pueri balbumque poeta figurat, — mox etiam pectus praeceptis format amicis*, et quae sequuntur plura. Cuius tamen asserti cum non videam inter omnes in promtu haberi caussas et rationes explicitas et apertas: ne sicco prorsus pede hinc discessisse videar, agedum, paucis attingere liceat ipsas *caussas, quibus vtilitas lectionis poetarum in iuuenili maxime institutione continetur et efficitur.*

Cum scilicet post multas variasque virorum doctorum disputationes satis constet, institutionem pueri-

 lem

lem a philosophico aliquo systemate enucleando, aut a notionum subtilium molestia iudiciiue acuendi sola molitione, haud consulto procedere; quando quidem in ea aetate ipsa natura non rationem et iudicium satis firmum finxit, sed ingenii vires ad recipiendas variarum rerum notiones, mente recondendas et asservandas, fingendas alias ex aliis et oratione reddendas attemperauit: occupandum vtique illud esse videtur primo loco omnis generis, naturae artisque, *notionibus* vndique *colligendis* et memoriae infigendis; vt adsit aliquando *materies* idonea et satis magna notionum copia, quando ad generaliores notiones institutio processerit, et perpetua et systematica iam disciplina mens sit imbuenda; ne abhorreat ea a notionum abstractarum asperitate, cum, *a quibus illae ductae sint*, nondum assequutus sit tiro, nec sine veris singularum rerum exemplis oculi animique sensui subiectis recte assequi possit. Est porro ingenii vis excitanda et ipso vsu subigenda, vt *notiones* vndique arreptas *comparare* inter se et componere, quidque inter eas conueniat nec ne, obseruare et notare, assuescat tenellus animus; primo quidem *in rebus sensibus subiectis*, tum in iis *quae animum voluntatemque mouent*, et *sensum veri recti pulcrique cient ac fingunt:* quod nisi *mature* fiat cum monitis tum exemplis propositis, nulla facile disciplina seriore, multo minus academica, aut rerum diuinarum humanarumque subtili praeceptione, potest id aut emendari aut suppleri. Regnat in his, vt de historia nunc nihil dicam, *poetarum lectio et interpretatio*, quae iuuenilem indolem ad multarum magnarumque rerum species animo concipiendas erigit, praeclara phantasmata obiicit, sensus liberales, generosos, excelsos gignit, morum ferociam emollit, sententiis vtilibus ac praeceptis animos ingenuos imbuit, et ad humanitatem, beneuolentiam, fortitudinem, laborumque tolerantiam instruit. Haec enim illa sunt, propter

qua

quae *omnino* iuuenili aetati proposita est *auctorum classicorum lectio*, vt ingenia, mores, animos, quasi aliud agendo iuuenes inde fingant, bonos sensus et habitus induant et ad exempla, quae ante oculos quotidie tanquam posita habent, sensim se sensimque componant; tantum abest, vt sola latinae ac graecae linguae cognitione illa disciplina contineatur, vt potius haec ipsa cognitio non tam per se appetatur, quam potius, vt partim ad legendos praeclaros scriptores via muniatur, partim sermonis omnis ratio grammatica in linguis iam ad magnam subtilitatem elaboratis, et ex vsu vitae sublatis adeoque nulli vicissitudini obnoxiis, animo infigatur, simulque prima logices elementa vna cum praeceptis grammaticis ac rhetoricis instillentur. Verum de his et alias multa dicta sunt, et plura dici possunt, quae ad hunc locum haud spectant.

Maneamus in eo, quod *epici* maxime et *dramatici* generis poetae fingendis iuuenilibus animis sunt idonei; est enim in illis multarum variarumque rerum copia, inprimis earum, quas aut obuia sensibus natura, aut sensus animi interior suppeditat; est in iis magna affectionum et mouendarum et purgandarum ac regendarum opportunitas; est ornatior oratio. Nec obstat, quod, vbi ad vitam veram aliquando processeris, generosis istis sensibus, quos poetae nobiliores aluerunt, multum detrahit vitae veritas; est enim vel sic facilius et vtilius, descendere ad deteriora, quam ab humilibus et proiectis assurgere ad meliora, ab ignauis ad strenua et animosa. In lucro quoque ponendum est, quod *poetae veteres ad diuersa tempora, mores diuersos, sensus, iudicia, reuocant*, quodque ipsas rerum notiones variant; quae res incredibiles habet vtilitates ad iudicium animi informandum et constituendum; cum in magno malo habendum sit, *si non nisi vnius aetatis, vnius populi, prouinciae, vrbis,*

 sectae,

fictae, notiones et opiniones imbiberis; enecat enim haec iudicii imbecillitas omnes sensus et affectus liberales, tollit facilitatem, indulgentiam, integritatem, prouocat iras et odia in alios, qui locupletioribus rerum notitiis instructi, de iis, quae alii pro exploratis habent, aut dubitant aut aliter statuunt. Hoc est etiam illud, quod viros interdum acutissimos fecit procliues, vt ea, quae aut ipsi excogitauerant aut ex praeualentibus cuiusque saeculi placitis et assertis arripuerant aut in nouum ordinem redegerant, subtilia per se ac praeclara, toti generi humano obtrudere et quicquid est mortalium in suas partes obtorto collo pertrahere vellent: cum non pensitarent, quae ipsi acute cogitassent, acutius etiam verbis extulissent, non conuenire nisi iis qui ab eadem disciplina essent progressi; *ad sensum communem esse reuocanda ea, quae omnibus ordinibus, quae non tuis modo popularibus aut aequalibus, sed aliis quoque aetatibus ac populis probari, quae publice ac vulgo vtilia et haberi et esse velis.* Ab ista opinionis imbecillitate liberari nemo facile potest, qui non diuersorum temporum, inprimisque antiquiorum, iudicia, opiniones, mores, cognouerit ac reputauerit. Et ea est praecipua aliqua vtilitas, quam ex veterum scriptorum lectione colligere licebit, si recto cum iudicio aut ductu illa instituta fuerit. Nemini ita facile in animum veniet, si ea exceperis, quae sensus omnes homines communis docet, excogitari posse aliquid, multo minus subtilius aliquod placitum, quod toti generi humano, ne omnibus quidem per litteras suas expolitis populis, assensum et suffragationem extorqueat. Quamobrem praestare videtur, si, qui publice vtilia tradere voluerit, intra eam societatem, in qua viuit, se contineat, et videat, quam ingeniorum, et multo magis morum, emendationem bonis praeceptis, recta institutione et sensus communis confirmatione efficere ac perficere possit; quae autem

publice

publice vtilia esse viderit, populari praeceptione popularibus suis proponat, docta autem ac subtilia doctis et subtilibus ingeniis propinanda esse intelligat. Itaque nec hoc sibi aut sumserit aut fieri posse putauerit, vt ad eam, quam facile aliquis animo sibi fingere potest, perfectionem omnis gens humana adducatur: quandoquidem ea, quibus hoc effici possit, caussis continentur externis, quas nusquam terrarum adesse videmus; hoc est, praesidia, opes, facultates, sine quibus in longe maxima hominum parte, quae ad viles curas, timores, aerumnas, omnium rerum bonarum inopiam, depressa est, ne sensus quidem communis excitari aut erigi potest. Verum ad ea redeundum est, a quibus aetatis nostrae opinandi facilitas nos abduxerat.

Lectione poetarum omnino vindicata, restat, vt *de recta eorum lectione et interpretatione* pauca moneamus. A verborum autem interpretatione omnem lectionem procedere, et quidem accurata et sermonis indoli consentanea, nemo non intelligit; in poeta autem ita porro ea instituta esto, vt, quae orationi poeticae propria sint, quae ornatum constituant, quae sensus moueant et impellant, sententiae, verba et formae loquendi, notentur. Optandum sane est, vt is, qui interpretatur, poetico quodam calore et ipse incalescat, et, quoties ad insignia loca accesserit, sensus sui vigore ac vi imbuat alios; saltem ad ea loca obseruanda et enucleanda diligentior eius erit opera; vt reddat caussas, cur hoc vel illud insigniter placeat, cur alia narrata sint simpliciter, alia copiose et ornate; quod melius intelligitur, si ad vulgares loquendi modos ac formas ea reuocaueris; ita enim orationis lumina et ornamenta, ingenii copiae et poetae inuenta, melius elucescunt. Fingitur sic per singula haec obseruata sensus pulcri, veri, recti; acuitur ad diiudicandum id, quod recte minusue inuentum aut enun-

tiatum

tiatum ſit, iudicium; praeparaturque animus ad inſtitutionem diſciplinae, qua ille aliquando erit imbuendus, inprimis philoſophicae; praeluditur facultati recte cogitandi, bene dicendi ac ſcribendi, quam maiores noſtri logices ac rhetorices nomine inſigniebant. Etſi et illi, qui iam diſciplinis mature imbuti ſunt, ex poetarum lectione et voluptatem et vtilitatem haud contemnendam capient, quando quidem illi iudicio iam firmato in rerum et ornamentorum cauſſas altius deſcendere et ſubtiliorem iudicationem facere poſſunt. Paratur inter haec maior notitiarum doctarum copia, ornatur ingenium et oratio, et ad eloquendum, quod velis, facultas maior ac parata ſuppetit. Quae ſi quis aut aſſequutus fuerit, aut animo reputaverit: non ſane ille poetarum, generoſiorum vtique, lectionem iuuentuti aut propoſitam temere, aut parum vtilem iudicabit; deberique adeo laudem noſtro quoque *Ruperti*, Viro cl. qui *in Silio interpretando* operam poſuit tam doctam et accuratam, vt aequi iudices inter meliores eum habituri ſint interpretes, qui criticam ſollertiam cum interpretandi ſubtilitate praeclare coniunxerit. Scr. Gottingae M. Mart. cIↃIↃCCXCV.

C. G. HEYNE.

C. SILII

C. SILII ITALICI
PVNICORVM
LIBER PRIMVS.

ARGVMENTVM.

Exposito totius operis argumento, v. 1 - 20. Carthaginis origo describitur, vbi Iuno inprimis colebatur. v. 21 - 28. Quae prospiciens, Romanos, Troiana stirpe oriundos, et plurimum iam opibus, armis, et potentia valentes, Carthaginem, Romae aemulam, aliquando euersuros esse, Poenis et potissimum Hannibali, quem natura crudelem, perfidum, fortem, laudis, vindictae, proeliorumque auidum et sine vlla religione finxerat, ad bellum cum hoc populo gerendum, animum incendit. v. 29 - 69. Ad idem bellum, ineunte etiam aetate, Hannibal a patre suo, Hamilcare, altaribus admotus, in Didonis templo, coramque sacerdote, quae ex victimae inmolatae extis futura eius fata et res gestas auguratur, solenni iureiurando adigitur. v. 70 - 139. Hamilcare mortuo, summa imperii committitur Hasdrubali, eius genero, viro crudeli et ad iram procliui, qui Tagum, Hispaniae regulum, cruci subfigit. v. 140 - 164. Famulus autem Tagi caede Hasdrubalis dominum vlciscitur, et inter tormenta risu serenaque laetitia exsultat. v. 165 - 181. Quo facto, Hannibal admodum adolescens, a toto exercitu, qui ex Poenis et Hispanis constat, imperator salutatur. v. 182 - 238. Iste fortis, animosus, gloriaeque cupidus, omni militiae labore se exercet, et saepius ne nocturnum quidem tempus ad quietem sibi reseruat. v. 239 - 267. Quam primum au-

 tem

tem militum animos ſibi conciliauit, nullam interponit moram, quin Saguntum, Hiſpaniae Tarraconenſis vrbem, obpugnet, et hanc cauſam belli cum Romanis, Saguntinorum ſociis, gerendi adripiat. v. 268-295. Caſtra extemplo vrbi admouet et milites ſuos ad vallum inuadendum murosque ſuperandos hortatu et exemplo incitat. v. 296-349. Saguntini oppidum aliquamdiu phalarica tuentur, ſed teſtudine hoſtium facta, moenia procumbunt et porta vrbis recluditur. v. 350-375. Tum Murrus Poenos ſubeuntes fortiter et ingenti caede repellit, donec tandem ab Hannibale, qui non minorem hoſtium numerum proſtrauerat, confoſſus perit. v. 376-517. Victor autem, dum ad corpus Murri ſpoliandum adproperat, magna hoſtium multitudine circumuentus et mortifero vulnere ictus, ex maximo, in quo verſatur, vitae diſcrimine Iunonis interuentu eripitur, et aegre ſe ad vulnus ſanandum ex acie recipit. v. 518-555. Quum itaque, duce Poenorum ſauciato et praeterea inminente iam nocte, proelium dirimeretur: obſeſſi, ne tam exoptatam rei bene gerendae occaſionem amitterent, maiore animo vires reparant, concilio conuocato de ſumma belli deliberant, legatosque Romam mittendos decernunt. v. 556-573. Iſti nauibus proſpere in Tiberim transuehuntur, 574-607. et Senatum populi Rom. in templo, ſpoliis belli Punici primi ornato, adeunt. v. 608-629. Sicoris aduerſam ſuorum fortunam exponit, et Romanos tam foederis, cum Saguntinis icti, religione, quam originis ſimilitudine et communis periculi metu, ad ineundam belli ſocietatem et Sagunti libertatem dignitatemque tuendam mouere conatur. v. 630-671. Oratione eius finita, legati, ſciſſis veſtibus, corpora humo adfligunt, et Patres aliquamdiu animi pendent. Cn. Corn. Lentulus auctor eſt, vt Hannibal ad meritam poenam poſcatur, Carthaginique, ſi eum Romanis dedere recuſaret, bellum extemplo indicatur: At Q. Fabius Maximus Cunctator ſuadet, vt conſideratius rebus ſuis conſulant, et legati prius mittantur, qui renuntient, vtrum dux Poenorum ſua ſponte, an Senatus auctoritate bellum Saguntinis intulerit? Poſtremo dolor ira mixtus patres ad conſilium Lentuli praeferendum inpellit. v. 672-694.

Ordio

Ordior arma, quibus coelo se gloria tollit
Aeneadum, patiturque ferox Oenotria iura
Carthago. Da, Musa, decus memorare laborum
Antiquae

3. *Karthago* Drak. vbiuis, auctore N. Heinsio, edidit. Sed in nummis, inscriptt. et marmoribus orthographia variat, neque auctoritas eorum tanta est, vt certa inde scribendi regula repeti, literaque *K*, quae solis Graecis relinquenda videtur, Romanis obtrudi possit. Praeterea in iisdem non passim modo *Kanna*, *kastitas*, *kaput*, *kalumnia*, *karina*, *arka*, *euokatus*, *Volkanus*, *Parkarum*, *merkator* et *dedikauerunt*, sed saepissime etiam *kanus*, *karissimus*. *Kalendae* et *Kaeso* vel *K.* legimus, quam tamen scribendi rationem, si duo posteriora exceperis verba, nemo facile imitandam putet. Alii *Kartago* vel *Cartago* siue adspirat., vt in quibusdam inscriptt. reperitur, scribendum praecipiunt. Vera autem veterum pronunciatio parum nobis nota est; quocirca nihil certi et in quibus tuto adquiescere possis, statuere

1-20. *Ordior arma* vt ap. Grat. Cyneg. 24. et Auson. Protrept. v. 62. Drak. *Ordior*, incipio, scil. canere *arma*, h. bella, vt in princ. Aeneidos. *coelo*, ad s. in coelum. v. App. *Aeneadum*, Romanorum, ab Aenea et Troianis oriundorum. *ferox*, fortis et bellicosa, vel potens. Sic et *saeuus*, *asper*, *acer*, *atrox*, *dirus*, *horridus*, *insanus*, *inprobus*, et Graecorum θρασὺς, ὀξὺς, δριμὺς, αἰνὸς, τραχὺς, δεινὸς, οὖλος, aliaque eiusmodi epitheta, ab ira eiusque attributis desumta, quod semel monuisse sufficiat, vel ad virtutem, vel ad vim et potestatem, vel denique ad ventos et mare transferuntur, et saepius tum siue simpl. ornant, siue per *magnus*, *fortis*, *potens* exponi possunt, qua ratione iam dudum Nonius et Serv. ad Virg. A. I, 4. voc. *saeuum* explicarunt, quos inmerito vanitatis incusabat Gesner. in Thes. v. App. et ad v. 58. 101. 251. it. Cel. Heyne ad Virg. A. I, 14. et 99. *patitur O. iura*, h. in potestatem Romanorum redacta est. cf. XV, 5 et 383. *Oenotria* vetus nomen Italiae, ab Oenotris, Pelasgis, priscis eius incolis, sic dictae. v. Ill. Heyne Exc. XXI ad Virg. A. I, 532 et in Guthriani operis recensione T. IV. p. 75. sq. — 3. *Musa*, v. Heyne ad Virg. A. I, 8. VII, 37. 641. IX, 525. et Koeppen ad Hom. Iliad. α, 1. et β, 484 sq. *da memorare*,

Antiquae Hesperiae, quantosque ad bella crearit,
Et quot Roma viros, sacri quum perfida pacti
Gens Cadmea super regno certamina mouit;
Quaesitumque diu, qua tandem poneret arce
Terrarum Fortuna caput. Ter Marte sinistro

Iura-

statuere licet, semperque lubricum in talibus iudicium esse debet. v. tamen Cic. Orat. c. 48. — 9. *patrum* potius scribendum videtur, ut pacta maio-

rare, fac vt memorem, vt *αἴ κέ ποθι Ζεὺς δῶσι πόλιν ἐξαλαπάξαι* ap. Hom. Il. *α*, 129. cf. Virg. A. VI, 66. XII, 97. *decus*, *κλέος*, *laborum*, gloriam rerum gestarum, multis curis aerumnisque partam; vel gloriosissimum celeberrimumque omnium, quae vnquam gesta sunt, bellorum. *Labor*, vt *πόνος* et *μόχθος*, passim pro pugna. 4. *Hesperiae*, terrae occidentalis; nomen Italiae ob situm a Graecis inpositum. *antiquae*, h. post hominum memoriam iam habitatae, adeoque nobilis et fama nominis sui notissimae. Quemadmodum enim hominum, quae vulgo dicitur, nobilitas ex antiquitate generis fere aestimatur; ita et antiqua origo saepe a poetis in magna vel vrbium vel terrarum laude ponitur. v. Heyne ad Virg. A. I, 12. 375. 531. — 5. *perfida pacti*, in pacto servando, h. foedifraga: graeca loquendi forma, poetis Rom. sed prae ceteris Silio familiaris. v. App. *Perfidia Punica* tam nota est, vt vel in proverbium abierit eique *Graeca fides* obposita sit, etsi scriptores Rom. ipsi testantur, Poenos causa, fide, religione ac moderatione superiores, nec nisi fortuna inferiores fuisse. *Gens Cadmea*, Carthaginiensis, coloni Tyriorum e Phoenicia, vnde Cadmus originem habuit. Silius vrbium populorumque nomina variare, et hinc passim paulo longius repetere solet. Sic Romani *Dardanii* et *Rhoetei*, Puteolani *Pherecyadae*, (XII, 159) Tarentini *Oebalii nepotes*, Poeni *Agenorides*, Lacones *Tyndarii* vocantur. 6-8. Poeni de principatu contenderunt, diuque dubium fuit, in *qua arce* h. vrbe, Romae an Carthagine, *Fortuna caput* imperii *terrarum* constitueret. *Arx*, vt Gr. *ἄκρα* et *ἄκρον*, poetis proprie, quidquid altum est, adeoque montes, vertex montis, (vt XV, 480 et *ἄκρα τῶν ὀρῶν* vel *ἄκρον Ἴδης ὑψηλῆς* Hom.) colles et promontoria, vt Il. *ξ*, 36, deinde quod in colle et

editis

Iuratumque Ioui foedus conuentaque Patrum
Sidonii fregere duces; atque inpius ensis
Ter placitam suasit temerando rumpere pacem.
Sed medio finem bello excidiumque vicissim
Molitae gentes; propiusque fuere periclo,

Quis

inflorum, non Senatus, intelligantur. 11. *placitam*, h. quae tam Poenis quam Romanis placuit et de cuius conditionibus inter vtramque partem conuenit, ex libris scriptis restituere Modius et N. Heins. cf. Intpp. ad Virg. Aen. IV, 38 et inpr. X, 15. Gronov. Gust. ad Stat. Th. VII, 190. Heins. ad Ouid. Epist. XIX, 208 et A. A. I, 37. Vulgo *placidam* editur, prob. Dausq.; sed *placidam pacem* propr. *turbari*, *placitam* autem, h. pactam, sancitam, conuentam, *rumpi* monet Drak. cf. III, 416. 13. *periclum* suspicabatur N. Heins., motus auctoritate Mureti et Gron., qui in optimis membrr. Liuii XXI, 1. (v. not.) *propius periculum*, non *periculo*, vt vulgo editur, inuenerunt. Vulgaris quoque lectio ex ant. scriptura *periclō* vel *periclom* facile nasci potuit. Sed quoniam *propior* et *proximus* apud Silium pleramque tertio, non, vt ap. alios, (v. Manut. ad Sallust.

B. C.

editis locis positum est, inprimis ἀκρόπολις, et quoniam haec reliquae ciuitatis initium et origo esse solebat, simpl. etiam *vrbs* dicitur, vt Ἴλιε ἄκρα. v. Ind. 8-11. Ter Poeni, foedere rupto bellum Romanis intulerunt. *iuratum Ioui*, iureiurando confirmatum per Iouem, foederis testem et periurii vindicem, vnde ὅρκιος et ὅρκων ταμίας dicitur, v. c. Eurip. Med. 170 et Hippol. 1025. cf. inf. v. 482. VI, 693. et Schol. Eurip. ad Hecub. 336. *Sidonii*, Poeni, a Phoenicibus oriundi. *ensis suasit r. p.*, pro vulgari, ipsi in animum induxere, r. p. ense. Nam, quod Perill. Heyne literis, humaniter ad me datis, monet, a belli cupiditate ductum, quod arma ipsa stimulare, mouere, suadere dicuntur; et egregie gladio tribuitur, quod eo potius factum est. *temerando r.*, temere violare. Nam *temerare* est temere aliquid moliri et agere, vel noui quid tentare; deinde violare, inprimis res sacras, et vsui humano non destinatas, quas *temerare* dicuntur, qui inrumpunt, quo ire nefas est, vel qui vident, tangunt, comedunt, faciunt, quae non licet. v. Heins. ad Ouid. Fast. I, 630. ad Ep. ex Ponto II, 2, 27 et ad Amor. I, 8, 19. Burm. ad Val. Fl. I, 627. 800. et Broukh. ad Tibull. III, 5, 7. cf. ad II, 472. — 12. *medio*, secundo, *bello* Punico. 13. 14. Haec sunt Liuiana XXI, 1. *Adeo varia belli fortuna ancepsque*

cepsque

Quis ſuperare datum. Reſerauit Dardanus arces
Ductor Agenoreas: obſeſſa Palatia vallo
Poenorum, ac muris defendit Roma ſalutem.

Tantarum cauſas irarum odiumque perenni
Seruatum ſtudio, et mandata nepotibus arma
Fas aperire mihi ſuperasque recludere mentes.
Iamque adeo magni repetam primordia motus.

Pygma-

B. C. II. et Gron. ad Liv. XXII, 40) quarto caſui iunguntur, nihil mutandum cenſet Drak. Huc adcedit, quod poeta orationem non variare tantum potuiſſe, ſed, quia mox *datum* ſequitur, vt κακοφωνίαν vitaret, etiam debuiſſe videtur. Caue tamen prouoces ad auctoritatem Virg. A. VIII, 56 vbi v Heyne. 14. *Quis*, pro *queis*, Col. et Ox. cum priſcis edd. vnde vbiuis illud reuocauit Drak., qui laudat Broukh. ad Prop. II, 10, 47. et Intpp. ad Virg. A. I, 95. 19. *Superasque* tacite et inuitis libris

cepsque Mars fuit, *vt propius periculum fuerint*, *qui vicere*. cf. Flor. II, 6. pr. *datum*, a fatis conceſſum. *Reſerauit*, intrauit, cepit; et actus pro conatu. cf. App. *arces Agen.*, Phoenicias, vt VII, 642, h. Carthaginem, a Phoenicibus conditam, quorum rex et auctor, in Graecorum mythis, Agenor, Beli f. et Cadmi pater, fuiſſe dicitur: vnde et Poeni *Agenoridae* paſſim vocantur. v. Ind. et ad v. 6. 7. et 88. *Dardanus ductor*, Scipio, dux Romanorum, qui a Troianis, quorum regem Samothracum fabulae Dardanum faciunt, orti dicuntur: niſi ipſam Dardani originem, quae ad Arcadiam, et, quoniam inde Pelasgi Italiam venerunt, ad Italiam quoque refertur, reſpicit malis. De Dardano vid. Heyne Excurſ. VI, ad Virg. Aen. III, 167 ſq. *Dardanus* pro *Dardanius*, vt ap. Virg. A. IV, 662 et XI, 287 vbi v. Heyne. Sic et Κελτὸς Ἄρης, Θεσσαλὸς λαὸς, Δελφὶς ἄκρα vel πέτρα et alia. v. Spanhem. ad Callim. H. in Del. v. 173 et 177. cf. ad v. 252. V. L. *Palatia*, collem Palatinum, h. Romam, a Poenis obſeſſam, de quo v. XII, 510 ſqq. — 18. *arma*, bella, *nepotibus*, poſteris et quaſi Epigonis Poenorum Romanorumque a maioribus ſuis *mandata*, tradita et tanquam hereditate ad eos translata. Cf. Virg. A. IV, 622 ſqq. vbi tamen *nepotes* non proprio ſenſu intelligendos monet Heyne. *aperire*, explicare, vt *a. notitiam* dixit Cic. Orat.

Pygmalioneis quondam per caerula terris
Pollutum fugiens fraterno crimine regnum
Fatali Dido Libyes adpellitur orae:
Tum pretio mercata locos, noua moenia ponit,
Cingere qua secto permissum litora tauro.

Hic

bris edidit Cl. Lefeb. Male! 24. *solum* pro *locos* Nicander, quem Asulanus aliique secuti sunt, primus refinxit, haud dubie, quod iam Drak. monuit, ex Virg. A. I, 367. quasi poetam dedeceret, orationem variare. 25. *litora* vbiuis pro *littora*, auctoribus N. Heins. et Drak., edendum curaui, etsi origo huius voc. prorsus ignota est, quod tironum causa moneo, ne fidem habeant Lipsio, qui a *litando*, vel, quod magis dissuadeo, Lefeb. ad h. l. qui λῖτος, *litus*, a λείω vel potius, quam nusquam reperire memini, ant. forma λίω, *laeuigo, complano, panio*, descendere putat.

33 et *caussas* Prop. IV, 10, 1. *mentes sup.*, consilia deorum, maxime Iunonis, *recludere*, prodere, vt *reserare* VII, 436. *repetam p. m.*, ab initio magnum et memorabile bellum. *adeo*, itaque; vel παρέλκει. v. Ind.

21-25. Cf. Virg A. I, 338-368 vbi Venus originem Carthaginis, a Didone conditae, fusius exponit, in quam tamen adcuratius inquirit Heyne Exc. I. ad Virg. A. IV. *terris Pygm.*, e Phoenicia s. Tyro. cf. Aen. I, 346. sq. *caerula* sc. aequora s. maria, κυάνεα κατὰ νῶτα, simpl. pro mari, ob colorem, vt κύανος, et ap. Virg. A. III, 208. IV, 583. VIII, 672. *Crimen*, τὸ ἄγος, *fraternum*, Pygmalionis fratris, qui Sychaeum, Didonis maritum, occiderat regnumque vi occupauerat. 24. 5. Fabula satis nota et graecae originis narratur auspiciis et ductu Maronis A. I, 365 sq. IV, 211. *pretio m. l.*, quocirca Poenos longo tempore post tributum quotannis pependisse memorat Iustin. IX. 2. *Moenia ponere*, vt τιθέναι et *statuere*, ἱδρύειν, ἱστάναι, στῆσαι πόλιν, ἐστήξειν τεῖχος Callim. H. in Apoll. 14. al. cf. Burm. ad Virg. A. II, 295. *moenia* Byrsam arcem, in media vrbe et arduo loco sitam. 25. Ea parte, *qua permissum* ei erat *cingere litora*, agrum in terra mari propinqua, *secto tauro*, corio tauri, in minutissimas partes dissecto. Hanc fraudem illustravere, a Drak. laudati, Heindreich reip. Carthag. I, 1. p. 21 et Themist. Orat. XXI. p. 261. ed. Harduini, similemque narrat Saxo Gramm. hist. Dan. IX. p. 176. — 26. sqq. Haec adumbrata ex Virg. A. I, 15 sqq. *Argos* et *Mycene*, Μυκήνη, vr-

bes

Hic Iuno, ante Argos, (ſic credidit alta vetuſtas)
Ante Agamemnoniam gratiſſima tecta Mycenen
Optauit profugis aeternam condere gentem.
Verum vbi magnanimis Romam caput vrbibus alte
Exſerere, ac miſſas etiam trans aequora claſſes
Totum ſigna videt victricia ferre per orbem,
Iam propius metuens, bellandi corda furore
Phoenicum exſtimulat. Sed enim conamine primae
Contuſo pugnae, fractisque in gurgite coeptis
Sicanio

27. *Mycenen*, non *Mycenem*, Oxon. et priſcae edd. 28. *ſedem* pro *gentem* primus edidit Nicander, et poſt eum Aldus aliique. Male! 36. *agmi-*
ne

bes perantiquae Argolidis, vbi Iuno, quae a priore ſaepius Ἀργεία et *Argiua* dicitur, in primis colebatur: vnde *gratiſſima tecta*, oppida, πολὺ φίλταται πόληες Hom. Il. Δ, 51. Nam Dii, ex antiqui ſermonis genio, illas terras amare et incolere, vel certe frequentare dicuntur, quae iis ſacrae ſunt, et vbi ſacrificiis templisque coluntur. *Mycenen Agamemn.* Silius a Marone mutuatus eſt, Aen. VI, 839. *profugis* Tyriis, Didoni eiusque comitibus, *condere gentem* vt IV, 767. et ap. Iuſtin. II, 6 et 16. XXII. 5. Virg. A. I, 33. Tac. Germ. 2. Curt. VI, 2, VIII, 10. quae loca excitarunt Heinſ. Drak. et Lef. Sic et κτιστής, κτίζειν ἔθνη, νῆσον cet. v. Cuper. Obſſ. III, 9 Erneſti et Burm. ad Suet. Aug. 98. — 29 ſqq. Ingenioſe Iuno, Troianis et hinc quoque Romanis, qui ab illis originem ducunt, ob cauſas vel ex Virg. A. I, 25 ſq. notas, inimiciſſima, Poenos ad bellum ipſa inpuliſſe dicitur. Sed poeta et h. l. expreſſit Virg. A. I, 19. ſq. *Magnanimus*, vox Maroni familiaris, bellicam virtutem exprimit, vt μεγαλόψυχος, μεγαλήτωρ, μεγάθυμος, μεγαλόθυμος, μεγαλόνοος, μεγαλόφρων, μεγάφρων. *Caput exſerere* vt c. *efferre* VIII, 251. cf. Ouid. Faſt. I, 300. — 32. *Furor*, vt ſemel moneam, omnes animi motus vehementiores, inpr. furioſam, inſanam, acerrimam cupiditatem amoremque deſignat, vt *f. decoris* II, 324. *f. laudum* III, 146. *furiae auri* II, 500. *furere* X, 27. quod de militibus propr. adhiberi monent Burm. ad Petron. 122. et Broukh. ad Prop. IV, 6, 56. Sic et *inſania*, *inſanire*, μανία et μαίνεσθαι. cf. VII, 253. 497.

Sicanio Libycis, iterum instaurata capessens
Arma remolitur. Dux agmina subficit vnus
Turbanti terras pontumque mouere paranti.

Iamque Deae cunctas sibi belliger induit iras
Hannibal: hunc audet solum componere fatis.

Sangui-

ne Parm. *magnae* Col. 37. *terra* Put. quod N. Heinsio adridebat et receptum est a Lefeb. coll. XIII, 865. XVI, 50 in fragm. restit. et Virg. Ecl. I, 12. Drak. vulgatum firmat ex III, 174 et XVII, 357. — 39. Voces Punicas, *Hannibal, Hamilcar, Hasdrubal, Hanno, Hammon*, cum adspirat. scribere iubent, auctoritate c. Col. et numorum moti, N. Heins. et Drak. probb. Cellar. Orthogr. lat. p. 109 sqq. ed. III. Harles., Corte ad Sallust. B. Iug. 5. p. 431 et Cl. Heusing. ad Corn. Nep. Hamilc. c. 1. quos secutus sum, etsi auctoritas fere par est, et Graeci adspirat. respuere solent, vt in vocc. Ἀδρίανες, Ἀδρίας et Ἰβηρία, in quibus nihilo secius eam retinui, praeeunte Drak., qui tamen *harena* quoque et *harundo* scribendum esse, minus

497. VIII, 26. Intpp. ad Hor. Od. I, 15, 27. Koeppen ad Hom. Il. γ, 39. ζ, 160. Ill. Beck ad Aristophan. Aues 1096. Schwebel ad Mosch. VII, 2. Spanh. ad Callim. H. in Cer. 30. et Burm. ad Val. Fl. V, 521. *Sed enim* vt ap. Virg. A. I, 19. al. pro at vero, vt *enim* pro *vero* dixit Virg. A. V, 580. VI, 52. VIII, 84. X, 874. ad quae loca v. Heyne. Vel τὸ *enim* παρέλκει et transitioni seruit, vt *at enim, verum enim, imo enim, enimvero* cet. *Sed vero, sed enim* XII, 332. *Contusa* vt *retusa*, fracto et represso. v. Ind. et Iani ad Hor. Od. IV, 3, 8. Heins. ad Claud. Cons. Hon. IV. 627. VI, 302. *pugnae p.*, belli Punici I. *coeptis Libycis*, Poenorum. *in gurgite S.*, mari Siculo, in quo C. Lutatius Catulus A. V. 512. tam splendidam de classe Poenorum ad Aegates ins., inter Siciliam et Africam sitas, victoriam reportauit, vt b. Punicum I. finiret. cf. v. 61. 102. IV, 80. VI, 684 sq. XI, 530. XIII, 731. Polyb. I, 60 sq. Flor. II, 2. *Arma*, bellum, *remolitur*, instaurat, renouat. *Dux vnus*, Hannibal, *subficit*, subpeditat, subministrat, *agmina* Iunoni, *turbanti* cet., motus in mari et terra excitanti.

38. *sibi induit iras*, eleganter pro, iram mente concipit. Drak. laudat XV, 739. Stat. Th. VIII, 392. Senec. Epist. 47 et Petron. c. 4. vbi v. Burm. 39. Poeta ἐναργῶς exprimit summam audaciam animumque inuictum Hannibalis, qui ipsis fatis, quibus victoria

Sanguineo tum laeta viro, atque in regna Latini
Turbine mox saeuo venientum haud inscia cladum,
Intulerit Latio, spreta me, Troïus, inquit,
Exsul Dardaniam, et bis numina capta Penates,

Sceptra-

minus mihi persuasit. v. ad v. 54. 145. et VIII, 440. — 40. *tum* e scriptis recte, puto, restituere Heinsii, quoniam sententia sic melius procedit. *quae* pro *tum* ex Rom. 2. in contextum recepit Lefeb. Vulgo *cum*. 41. *haud inscia* Col. et Ox. cum priscis edd. *haud nescia* Gryph., Ascens. al. *aut inscia* Put. *venientum nescia* Mars. Nut. al. 43. Interrogationis notam, vulgo post *Dardaniam* et in seqq. vss. positam, recte deleuit N. Heins.

victoria Romanorum fixa erat et quorum vi etiam Dii cedunt, (v. ad V, 76) obponitur, cf. IX, 543. X, 54. 67. 68. XVII, 318. *Componere* vt *comparare*, voc. propr. de gladiatoribus, cum par pari componitur, vt inuicem pugnent. v. Ind. *Ecce par Deo dignum, vir fortis cum mala fortuna compositus* cet. dixit Senec. Prov. c. 2. cf. Lucan. III, 195. — 40. *Tum* Iuno *laeta viro — inquit, Intulerit* cet. *Sanguineus*, vt *cruentus* et αἱματώδης, est sanguinolentus, cruoris cupidus, αἱμοχαρής, φιλαίματος; (cf. v. 60) nisi poeta ad Hannibalem transtulit formam Martis, qui μιαιφόνος dicitur Hom. Il. ε, 844. Φ, 402. et *sanguineus* Ouid. Rem. Am. 153 et Virg. A. XII, 332 vbi Cel. Heyne illam verbi notionem in dubium fere vocasse videri potest. *Turbine* δεινῶς pro impetu, motu. *saeuo* v. ad v. 2. *clades*, calamitates, vt *exitia*, *damnum*, *noxa*, πῆμα, λύμη, ἄτη, λοιγός, βλάβη, ἧσσα. 42. sq. Per me, inquit, Aeneas Lauinium condiderit, sedemque ibi regni fixerit, dummodo Romanos, a Troianis oriundos, per Hannibalem ad Ticinum, Trebiam, Trasymenum lacum et Cannas ingentibus prosternere possim cladibus. Haec magno verborum ornatu et dilectu, si singula excusseris, expressa videbis: sed poeta vestigia Maronis persecutus est, Aen. I, 37. sq. Cf. et Aen. VII, 292 sq. 313 sq. *Exsul Troïus*, Τρωϊος, Aeneas, a Troia profugus. *Latio*, in Latium. *Dardaniam*, Troiam, h. Troianos eorumque leges et instituta, vt v. 668 et ap. Ouid. Met. III, 539 Epist. VII, 151. et Fast. IV, 251. *Penates*, sacra et religionem, vt VII, 475. Haec adumbrata ex Virg. A. I, 6. 68. III, 12. vbi v. Heyne et in Exc. IX ad A. II, 293. *numina* et religio

bis

Sceptraque fundarit victor Lauinia Teucris;
Dum Romana tuae, Ticine, cadauera ripae
Non capiant, similisque mihi per Celtica rura
Sanguine Pergameo Trebia et stipantibus armis
Corporibusque virum retro fluat, ac sua largo
Stagna reformidet Trasymenus turbida tabo;
Dum

Heins. 46. *capient* Tell. *tibi*, scil. Ticino, corrig. Grot. et Gronov. Obss. II, 9. ed. prior. Nam in poster. sententiam mutauit et iam ante in gustu ad Stat. Th. V, 579 monuerat, vt *mihi* h. l. eleganter παρέλκειν. Sic et *tibi*, *nobis*, *vobis* in omnibus fere linguis orationi inseruntur, vt plus ei vitae vigorisque concilient. Drak. laudat Virg. A. V, 391. Liv. praef. med. Stat. Th. VIII, 671. Claud. Cons. Hon. VI, 470. Serv. ad Virg. Ge. I, 45. Manut ad Cic. Ep. ad fam. IX, 2. Heins. ad Claud. bell. Gild. 47. Broukh. ad Tibull. I, 4, 47. Burm. ad Petron. c. CI. et Vechner. Hellenol. I, 6. cf. App. Sed praeferenda videtur ratio N. Heins., qui τὸ mihi ad *retrofluat* refert, vt sit dat. comm., quia Romanis infesta Iuno. 49. *Thrasymenus* vbiuis scripsit Drak. et eo duce Lefeb. Alii *Thrasimenus*, *Trasimenus*, *Trasumenus*. Romani et Graeci in hac voce scribenda parum sibi constant.

bis capta, h. Troianorum bis captorum, ab Hercule et Agamemnone, vnde *bis capti Phryges* et *gens bis victa* Maroni dicuntur: quam interpretationem cur tanquam nimis argutam damnauerit Heyne ad Aen. IX, 599. eo minus adsequor, quum eandem Vir summus ad Aen. XI, 402 adsensu suo comprobauerit. Alii, v. c. Theocritus, Τευκρίδα τρίπορθον, Troiam ter euersam, et quidem tertium ab Amazonibus, memorant. v. Heyne ad Virg. A. I, 490 et ad Apollod. p. 373. vt de *Lauinio* Exc. III. ad Aen. VII. *Ticinus* (*il Tessino*) et *Trebia* (*Trebbia*) fluuii Galliae Cisalp., clade Romanorum inclyti. v. IV, 81 sqq. 485 sq. *similis*, similiter, *Trebia mihi* (v. V. L.) *retrofluat*, summa cum vi dictum, pro repleatur. cf. XIII, 743. *Celtica rura*, Gallorum agros. *Sanguine P.*, Troiano, h. Romano. *stipantibus* se, stipatis, densis, cumulatis. v. App. et ad v. 539. Versus 48 et 49 pulcherrimi dilectu verborum et idearum. *reformidet*, cum horrore videat. Terror Romanorum ad fluuium translatus, vt III, 463. IV, 445. 602. v. ad V, 542. *Trasymenus* lacus Etruriae (Tusciae) in agro Perusino, hod. *il Lago di Perugia* s. *di Passignano* et *di Castiglione*; nobilitatus clade Flaminii, vnde ipse proelii

Dum Cannas tumulum Hesperiae, campumque cruore
Ausonio mersum sublimis Iapyga cernam,
Teque vadi dubium coeuntibus, Aufide, ripis
Per clipeos, galeasque virum, caesosque per artus
Vix iter Hadriaci rumpentem ad litora ponti.
Haec ait, ac iuuenem facta ad Mauortia flammat.

Ingenio

stant. Ταρσιμένην, non Θρασυμένην λίμνην exhibent omnes antt. libri Polyb. III, 82. teste Cl. Schweigh. Τρασουμένη dicitur Strab. V, p. 157. quem secutus sum. 54. *Hadriaci*, non *Adriaci*, Col. et Iapp. prob. Drak. v. ad v. 99. Broukh. ad Prop. I, 6, 1. Cellar. Geogr. T. I. L. II, 9. et Intpp. ad Horat.

ill locus *Ossariae* nomen accepit. v. V, 1 sqq. — 50. *Cannae, (Canna Distrutta)* olim vrbs, postea ignobilis vicus Apuliae, (v. ad VIII, 624) ad *Aufidum* fl. (*Ofanto*) qui in mare Hadriat. exoneratur. *tumulum H.*, sepulcrum Italiae, praeclare, quoniam quadraginta, vel, teste Polyb. III, 117. septuaginta Romanorum millia ibi perierunt. Bene comparant Catull. ad Manl. LXVIII. 89. *Troia, nefas, commune sepulcrum Asiae Europaeque;* Propert. II, 1, 27 *Civilia busta Philippi;* Claud. bell. Get. 637 *Pollentia, bustum Barbariae;* Liv. XXXI, 29 *Capua, sepulcrum ac monumentum Campani populi. Ausonio,* Romano. *mersum* vt IX, 189. *sublimis,* de coelo. *Iapyx*, campus Iapygius, h. Apulus s. Cannensis. Nam Iapygiae nomen apud poetas etiam Apuliam, Calabriam et Messapiam complectitur. v. Ind. Silio praeiuit Virg. A. XI, 247. 678. vbi v. Heyne. *Aufide* cet. conf. VIII, 671. X, 320. *Vadum* non modo locus est in aqua, per quem *vadere* licet, quum parum sit profundus; sed etiam fontis, lacus, maris, fluvii fundus vel alueus, per quem aqua *vadit* vel in quo continetur, etiam in locis praealtis; et hinc denique aquae et flumen vel mare ipsum. v. Gronov. Obss. I, 19. *vadi dubium*, cuius alueus est dubius. 54. cf. Virg. A. V, 806 sq. *Rumpere iter* pro perrumpere, sibi iter facere s. viam aperire, vt *r. cursum* et *aditus*. v. Ind. et Virg. A. II, 494. Heins. et Burm. ad Val. Flacc. I, 3 et ad Ouid. Epist. XVIII, 43. *Flammare*, vt *adcendere* et *incendere*.

56 - 69.

Ingenio motus auidus fideique sinister
Is fuit; exsuperans astu; sed deuius aequi.
Armato nullus Diuum pudor; inproba virtus,
Et pacis despectus honos; penitusque medullis
Sanguinis humani flagrat sitis: his super, aeui
Flore virens, auet Aegates abolere, parentum
Dedecus

rat. Od. I, 3, 15. 16, 4. — 56. *sinistrae* primae edd. 57. *exsuperans* Ox. et Put. cum Med. Vulgo *exuberans*, perperam et aduersante metro. cf. Virg. A. XII, 19. Ouid. Trist. IV, 4, 2. Exsuperabat astu et Poenos et hostes. cf. v. 188. et Polyb. X, 30. Drak. *aequis* R. 2. 59. *penitisque* coni. Voss. in marg. libri sui. 60. *his super*, h. insuper, praeterea, ἐπὶ τούτοις, scripti cum edd. Marsi, Iunt. Ald. Nut. Gryph. et Ascens. cf. VIII, 21. 652. XI, 142. XII, 407. XIV, 333. Virg. A. I, 29. IX, 274. XI, 685. *insuper* ed. Ven. a. 1504 et aliae, prob. Dausq. *hic super* R. 2. Parm. et Med. 61. *paternum* malebat N. Heins. refrag. Drak., qui monet, Hannonem, non Hamilcarem, ad Aegates ins. superatum esse. *Aegades* s. *Aegadas* scribendum esse putabat Cluuer. Sicil. ant. II, 15. p. 419. repugn. metro et melioribus libris.

56-69. Bene fecit poeta, quod statim initio carminis egregiam veramque herois sui imaginem intexuit lectorumque oculis subiecit. Cf. v. 239 sqq. et Liu. XXI, 4. *motus*, turbarum et bellorum. *fidei sinister*, sinistrae, malae; perfidus. *Armato n. d. pudor*, metus et religio. Finge tibi virum, qui haec dicere possit, *Dextra mihi Deus, et telum, quod missile libro, Nunc adsint;* vel *virtus mihi numen et ensis; et adsis mihi dextera tantum, Tu praesens bellis et ineuitabile numen, Te voco, te solam superum contemtor adoro:* quae ap. Virg. A. X, 773. Stat. Th. II et XII leguntur. Drak. laudat. v. 117. II, 309. XII. 634. XVII, 318 et Liu. XXI. 4. Add. inf. XI, 183. 4. *Virtus inproba*, h. magna, vel etiam constans, inuicta, quae nulla fortuna frangitur. v. Ind. et ad v. 2, Heyne ad Virg. Ge. I, 146. A. II, 356. IX, 62 et XII, 687. Sic et *virtus horrida* XI, 205. 421. et *atrox* XIII, 369. *fides atrox* VI, 378. vbi v. not. *pacis d. honos*, cf. III, 123. et ad IV, 607. *aeui flore virens*, vt ἀκμὴ et ἀκμάζουσα ἡλικία, vel ἄνθος ἥβας ἄρτι κυμαίνει ap. Pind. Pyth. IV, 281. cf. ad v. 376. et VII, 691. *Abolere Aegates*, h. maculam et memoriam cladis, ad A. insulas Hannoni a Lutatio inlatae; vt *a. Sychaeum* dixit Virg. A. I, 720. cf. ad v. 34 et VI, 684. *Siculo d. f. p.* egregie pro delere, et hoc pro violare, rumpere foedus in hoc

Dedecus, ac Siculo demergere foedera ponto.
Dat mentem Iuno, ac laudum spe corda fatigat.
Iamque aut nocturno penetrat Capitolia visu,
Aut rapidis fertur per summas passibus Alpes.
Saepe etiam famuli turbato ad limina somno
Expauere trucem per vasta silentia vocem,

Ac

62. *detergere*, h. detrahere, abolere ignominiam foederis, vt ap. Claud. Eutrop. II, 10. et Gunther. Ligur. I, 123 (vbi v. Rittershus.) VII, 380. olim coni. N. Heins. sed postea damnauit. 63. *et cladum*, duo vett. libri, nescio qui, prob. et recip. Lefeb. coll. v. 41. et VIII, 26. Sed non opus est, vulgatam sollicitare, quae potius exquisitior est. 64. *nocturno nisu*, h. ὁρμῇ, quae in somnis a dormientibus fit et Virg. A. XII, 910 *conatus* dicitur, h. l. et II, 621. emend. D. Heins. ingeniose; sed frustra in contextum recepit Cell. 66. *ad limina* scripti, quibus fauent Gloss. vett., Virg. A. IX, 648. et Appul. Met. II. p. 241. ed. Basil. in 8. vbi v. Beroald. Vulgo *ad lumina*, h. de nocte, adcensis et inlatis luminibus, vt ita famuli, clamore Hannibalis territi, lumina intulisse dicantur, monente Drak. coll. Hor. Ep. II, 2, 97. Prop. III, 6, 1. et Burm. ad Petron. CIII. Dausq. perperam

hoc mari ictum. Nam *tradere ventis*, *flammae*, *aquae* poetis pro delere et irritum facere dicitur. Καταβρέχειν σιγᾷ Pind. Isthm. V, 65. v. Intpp. ad Tibull. I, 9, 49 sq. et Horat. Od. I, 16, 3. 4. 26, 2. 3. *Dat mentem*, θυμόν, μένος ἔμπνευσε, animum vel iram quoque et desiderium, hanc ignominiam delendi, in eo excitat. cf. Virg. Ge. III. 267. et inf. ad v. 80. et VI, 609. *Fatigare*, propr. *fatim*, adfatim, frequenter *agere;* hinc precibus, hortatu, spe cet. saepius et vehementer mouere, agitare, vexare. v. Heyne ad Virg. A. I, 280. IV, 572. VII, 582. VIII, 94. — 64-9. Egregie sic adumbratur summa, qua Hannibal flagrat, cupiditas, Romanis bellum inferendi, quibuscum iam in somnis quoque armis contendit. Nam quae interdiu cura singulari agimus vel cogitamus, eorum species nos per somnum agitare solent. cf. simil. loc. VII, 325 sq. Drak. laudat Accium ap. Cic. Diuin. I, 22. Auctor. Octaviae v. 740. Petron. Sat. CIV. vbi v. Gonsal., Aristoph. Nub. I, 1. et Macrob. Somn. Scip. I, 3. *Famuli ad limina* Lefeb. sunt stipatores, armigeri. Ex Hom. quidem notissimi sunt θεράποντες et ἑταῖροι heroum, v. c. Patroclus Achillis, Meriones Idomenei, Thrasymedes Sarpedonis tam amicus

Ac largo sudore virum inuenere futuras
Miscentem pugnas, et inania bella gerentem.

Hanc rabiem in fines Italum Saturniaque arua
Addiderat quondam puero patrius furor. Ortus
Sarrana prisci Barcae de gente, vetustos
A Belo numerabat auos: namque orba marito
Quum fugeret Dido famulam Tyron, impia diri
Belides iuuenis vitauerat arma tyranni,

Et

peram λυχνόχυς s. λυχνάπτας intelligit. 71. Hunc versum a Silii elegantia abhorrere grauique interpolationis suspicione laborare censebat N. Heins. Sed vellem rationes huius iudicii adiecisset. v. not. *tandem* Ox. et Put. cum Parm. et Med. quod recep. Lefeb. cui vox emphatica videtur. 74. *famulis* Nut. *famulam* Asc. 75. *Belidae* quidam libri impressi.

amicus et comes, quam famulus: quin et heroinis δμωίδας famulae, comites tribuuntur, vt Penthesileae a Qu. Calab. I, 33. Sed *famuli ad limina* ab his prorsus diuersi et seruili potius conditione sunt, qui ad fores cubiculi excubant, θυρωροὶ, ἀμφίπολοι, vt in gloss. vett. et ap. Hom. Od. ζ. 18. quod iam monuit Drak. cf. Lips. ad Tac. Ann. XIV, 44. Si tamen Silius eos confudisse censendus est, fecit hoc Maronis exemplo A. IX, 648. *vasta*, magna, alta *silentia* noctis, quae terrorem augent. v. Virg. A. II. 755. *Miscere pugnas*, μιγνύναι ὑσμίνην, pro miscere, conferre manus, congredi, pugnare. De auctore pugnae occurrit II, 528 et ap. Tibull. I, 3, 64.

70. *Saturnia arua*, v. Virg. A. I, 569. *Addiderat*, dederat, inspirauerat. v. Ind. *patrius furor*, pater furens, iratus: abstr. pro concr. v. App. *Sarrana gens*, Tyria, a prisco Tyri nomine *Sarra*, צור. v. Gell. XIV, 6. *Barcas*, nomen Punicum, quod vulgo ab hebr. ברק, *fulgurauit*, deducitur. Ab hoc gentis auctore et Hamilcar *Barcas* et factio Barcina dicta. *Belus*, nomen ab hebr. בעל *dominus* formatum, priscis et diis et regibus Assyriae, Aegypti, Babyloniae et Phoenices proprium. cf. ad v. 87. *Tyrum famulam*, seruientem Pygmalioni, tyranno. cf. Heins. ad Ouid. Fast. I, 286. *Belides* i., Barcas. *spectatus dextra*, vt *ferro* VIII, 263, δόκιμος τὰ πολέμια. *Spectata*, h.

certis

Et se participem casus sociarat in omnes.
Nobilis hoc ortu, et dextra spectatus Hamilcar,
Vt fari primamque datum distinguere lingua
Hannibali vocem, sollers nutrire furores,
Romanum seuit puerili in pectore bellum.

Vrbe fuit media sacrum genetricis Elissae
Manibus et patria Tyriis formidine cultum,
Quod taxi circum et piceae squalentibus vmbris
Abdi-

78. *primaque* Pat. non male. *primas voces*, teste Lefeb., vetus vnus, nescio quis. 80. *seuit* Ox. Vulgo, *saeuit*. 81. Vulgo *Elisae*, et pessime *Elysae*. Sed Ἔλισσα dicitur. cf. Heins. ad Virg. A. IV, 335. ad Ouid. Ep. VII,

certis experimentis, an probae sint, nec ne, explorata et cognita, dicuntur propr. metalla, numi, histriones et gladiatores: vnde *spectaculum* VIII, 556. *spectatio* et *spectamen*, pro specimine, experimento. cf. Ern. Clav. in hh. vv. et Ill. Harles. ad Val. Fl. I, 100 ad Ouid. Pont. II. 7, 82 et in Anthol. lat. poet. ad Lucret. I, 141. *distinguere vocem*, verba distincte enunciare, articulatim loqui. *sollers nutrire*, graeca formula, satis nota. v. App. et Bentl. ad Hor. Od. I, 1, 6. *furores* bellandi, vt v. 32. *bellum*, cupiditatem, cum Romanis bellandi, *seuit*, inseuit, indidit, inspirauit, mouit. ἐνὶ φρεσὶν ἐνέφυσεν Hom. Od. χ, 348. ἐνῆκε, ἐνέθηκε, ἔμπνευσε μένος Il. ο, 262. τ, 37. 159. υ, 80. 110. φ, 145.

81 sq. Silii oculis et animo obuersabantur loca Virg. A. IV, 457. sq. et 494. sq. ad quae v. Heyne. Egregie autem fingit, Hannibalem non in templo Iouis, quod Polyb. III, 11. et Corn. Nep. c. 2. tradunt, sed Didonis, Troianis, Romanorum maioribus, infensissimae, iurasse. *sacrum*, sacratum, dedicatum. *genetricis*, conditricis vrbis. *Patrius*, πάτριος, πατρῷος, γενναῖος. v. Heins. et Burm. ad Val. Fl. II, 156. *Formido deorum*, δεισιδαιμονία, religio, vt *metus*, *timor*, *horror*, *pauor* et similia, in omnibus fere linguis obuia. Dausq. haec intelligebat de metu paterno, ne filii forte ducti immolentur, coll. IV, 767. sq. inpr. 821. 2. *Elissae*, Didonis vnde Poeni *Elissaei* dicuntur II, 239. al. *squalentibus*, pro squalen-

Abdiderant coelique arcebant lumine, templum.
Hoc sese, vt perhibent, curis mortalibus olim
Exuerat Regina loco. Stant marmore moesto
Effigies, Belusque parens, omnisque nepotum
A Belo series: stat gloria gentis Agenor,

Et

VII, 1. et Claud. laud. Seren. v. 147. 84. *coelique arcebant lucida templa*, formula Lucret. II, 1037, coni. P. Scriverius, a Vossio ad marg. libri sui laudatus. Male: nisi *sacrum* v. 81. cum Dausq. per *templum*, ἱερὸν, exponendum statuas, quod tamen non magis probandum videtur. 85. *curis mortalibus*, h. vita misera, qualis solet esse hominum, qui inde *aegri et miseri* Maroni, δειλοὶ et ὀϊζυροὶ βροτοὶ Hom. Od. λ, 197. λ, 19 Il. N, 569 dicuntur. Sed suspicor fere, poetam scripsisse *curis mordacibus*, ab amore scil. profectis, quae Graecis θυμοβόροι, θυμαδακεῖς, ἀνίαι θυμοφθόροι Callim. Fragm. 131. coll. Bentl., et γυιοκόροι, vel potius ex emendat Cel. Ruhnken. γυιοβόροι μελεδῶνες Hesiodo Ἔργ. 66. vocantur. cf. ad VII, 271. Quidquid tamen legas, sensus est: se tristi vita hic liberauerat, morte sibi conscita; non vero, in secretum huius sacelli *olim*, h nonnunquam secesserat, vt a curis humanis, imperii inprimis, animum abduceret, vt interpretatur vir doctus in Annal. liter. Jenens. (*Allg. Lit. Zeit.* 1789. N. 262. p. 551.) Nam poeta addit, *vt perhibent*, et respexit ad Virg. A. IV, 529 sq. inpr. 652. cf. inf. VIII, 118 sq. *Curas* Didoni amor Aeneae iniecerat. 86. *moesto*. non *moestae*, omnes scripti, prob. N. Heins. ad h. l., ad Claud. Cons. Hon VI, 379 et Val. Fl. II, 466 vbi inpr. cf. Burm. Vterque multis exemplis docet, statuas et imagines, summa arte elaboratas, saepe a poetis ita laudari, vt eas quasi viuere ac spirare, et tam laetitiae, quam moeroris indicia prodere dicant. Id vero alienum ab h. l., vbi nulla tristi-

squalentes. cf. ad v. 211. *coeli a. l.* pro coeli lumen, solis radios, a templo arcebant. 86. sqq. Silio praeiuit Virg. A. I, 453 sq. VII, 177. et Ge. III, 34. sq. *Effigies*, signa et statuae. v. ad III, 32. Verba *marmore moesto* de colore nigro et ob vetustatem sordido, qui tristem adspectum praebeat, accipienda esse, per literas mihi humaniter significauit Cel. Heyne. Sed, nisi me omnia fallunt, poetae animo inhaerebant potius verba Virg. Ge. I, 480 *Et moestum illacrimat templis ebur aeraque sudant*: vbi v. Heyne. cf. V. L. et v. 98 et ad VIII, 647. 8. Exemplo Virg. A. I, 729 et poetarum Graecorum stirps regum Tyriorum a Belo *parente*, h. auctore eius deducitur. De Belo, Agenore et Phoenice v. Heyne ad Virg. A. I, 338. Exc. XXIII. ad Aen. I, 619. et ad Apollod. p. 259. sq. 525 sq. *Stat Agenor*, h. eius statua, vt ap. Ouid. Epist. II, 67 et ex Ponto IV, 9, 107.

Et qui longa dedit terris cognomina Phoenix.
Ipsa sedet tandem aeternum coniuncta Sychaeo:
Ante pedes ensis Phrygius iacet. Ordine centum
Stant arae coelique Deis Ereboque potenti.
Hic, crine effuso, atque Hennaeae numina diuae,
Atque Acheronta vocat Stygia cum veste sacerdos.
Inmugit

tristitiae causa est. v. not. 90. Vulgg. *Sichaeo*. Sed v. Heyne ad Virg. A. I, 343. — 93. *crinem effusa*, vt ap. Virg. A. IV, 509 refingerem, si vbiuis elegantias venari mihi placeret. *Aethnaeae* Ox. prob. Barth. Adv. VII, 15. XXI, 8. Alii *Erneae*, et, non male, *Aetnaeae* h. Siculae. *Aetneae* Med et Antverp. a. 1566. *Ennaeae* Asc. Dausq. Cell. al. prob. Gron. Diatr. Stat. c. 59. Gr. Ἔννα. Sed *Hennaeae* auctoritate nummorum et prisc. membrr. defendunt Drak. ad h. l., Heins. ad Claud. R. Pros. I, 121. Salmas. ad Solin. p. 77. Spanhem. de V. et P. N. p. 906 et ad Callim. in Cer. 15. Jac. Gronov. Diss. Epist. in Liv. p. 31. *Henneae* scribit Lefeb. cui vox Punica videtur. *nomina* suspic. D. Heins. vt ad πολυωνυμίαν deorum referatur, refragg. Dausq. et Drak. Huic coniecturae, quae et nobis in mentem venit, fauet locus Virg. A. IV, 508 sq. v. ibi Heyne et ad Aen. VII, 337. it. Spanhem. ad Callim. in Dian. v. 7. Sed ex vulgata lectione eadem exsculpi potest sententia, si meminerimus, *numen* poetis primum voluntatem eiusque indicium, monitum et oraculum, deinde potentiam ac maiestatem, vel opem et tutelam Dei, hinc vero ipsum deum, et denique eius vel naturam, vel *nomen* quoque ac titulum dici. v. Heyne ad Virg. A. I. 8. 133. 666. II, 123. III, 372. IV, 611. V, 56. VII, 119. VIII, 78. IX,

v. Burm. ad Anthol. I, 63, 10. *gloria gentis* vt ap. Virg. A, VI, 767. *cognomina longa*. cognomen diuturnum, diu vsitatum. *ensis Phrygius*, Troianus, donum Aeneae. cf. VIII, 150 sq. Virg. A. IV, 495. 507. 646. 663 sq. — 91 sq. Et haec adumbrata ad exemplum Virg. A. IV, 509 sq. *centum* poetice positum puta, vt ap. Virg. Ge. III, 18. A. I. 416. IV, 199. Argutatur D. Heins., qui numerum centenarium infernis sacrum, ἑκατὸν της Ἑκάτης numerum esse monet: praeterea et de coeli diis agitur. *Erebo*, diis inferis. *atque* geminatur, vt ap. Virg. Ecl. V, 23. *numina* pro numen, et *numen dei* pro ipso deo poni, nota res est. v. mox v. 118. Virg. A. I, 666. III, 359. 543. VII, 310. *Hennaeae diuae*, Proserpinae, a Plutone raptae, in nemore iuxta *Hennam*, vrbem, in media Sicilia, (vnde et ὀμφαλὸς Σικελίας, *Vmbilicus Siciliae*, dicitur) loco edito et vndique praecipiti, sitam temploque Cereris (quae inde *Hennaea* vocatur v. 214 al.) et Proserpinae nobilitatam. cf.

Inmugit tellus rumpitque horrenda per umbras
Sibila; inadcensi flagrant altaribus ignes.
Tum magico volitant cantu per inania manes
Exciti, vultusque in marmore sudat Elisae.
Hannibal

IX, 661. XI, 232. — 96. *inaccensi* Ox. Parm. Med. al. cf. Heins. ad Claud. R. Pros. I, 225. Intpp. ad Sueton. Tib. 14. et Burm. de Ioue Fulgerat. c. 9. Vulgo magico adcensi. Sic v. 103 *flammae surgentes audito carmine*, ad cantum magicum, quem audire quasi videbantur; v. 430 *ignis cantatus*, magicus; VIII, 503 *vocatis siluis;* XI, 447 *aggeribus vocatis*, et XI, 448 *cantatas turres*, h. muros Thebanos, Amphionis lyra cantuque exstructos et sponte surgentes: quae omnia nihil aliud quam summam carminum vim et praestantiam exprimunt, vnde et Orphei cantum saxa et arbores secutae dicuntur. cf. V. L. et inpr. a D. Heins. laudatum Pausan. Ἠλιακῶν lib. V. cap. vlt. 97. cf. Virg. A. VII, 89. Ge. I, 477. *per inania*, vt plene *per vacuum aera* et ἐρήμας δι' αἰθέρος ap. Pind. Ol. I, 10. Tironibus nota esse debet vis et consuetudo magorum, praestigiis, herbis, φαρμακοῖς, formulis et carminibus, ἐπῳδαῖς, inpr. vero lacte, vino et sanguine victimarum in specum defuso, animas defunctorum ex inferis *exciendi*, ψυχαγωγεῖν, vel cadauera rogo inposita in vitam reuocandi et tum ab iis responsa de rebus quaesitis

cf. Liv. XXIV, 39. Cic. Verr. IV, 106. V, 187. Heins. et Burm. ad Ouid. Met. V, 385. et Spanh. ad Callim. Cer. 15 et 31. *Acheronta* vt ap. Virg. Aen. VII, 91. id. qd. *Erebus* v. 92. *vocat*, inuocat, vt Aen. III, 264. VI, 247. Ibid. IV, 510 grauius dicitur *tonat:* caue tamen id propterea h. l. substituendum iudices. *Stygia*, nigra, (v. ad v. 119) vel potius magica, vt ap. Val. Fl. VI, 155. Lucan. VI, 766. et Senec. Oed. 621. — 95. Manifesta Maronis vestigia A. IV, 490 et VI, 255 sq. *per umbras:* nam sacra magica noctu fiunt. *Rumpere sibila* ἐναργῶς pro sonum edere, emittere, cum vi et impetu, vt *r. vocem* VIII, 301. *querelas* III, 558. *gemitum ad sidera* IV, 458. cf. Virg. A. II, 129. III, 246. IV, 553. Sic et Gr. ῥηγνύναι φωνὴν, δάκρυα, s. ῥῆξαι κλαυθμὸν Plutarch. in Pericl. p. 172. ῥῆξαι φωνὴν Philostr. Icon. II, 9. Hebraei Esai. LIV, 1. (vbi v. LXX.) al. et nos, *in Gesang, Geschrey ausbrechen.* *inadcensi ignes*, non nisi carmine

Hannibal haec patrio iuſſu ad penetralia fertur,
Ingreſſique habitus atque ora explorat Hamilcar.
Non ille, euantis Maſſylae palluit iras,
Non diros templi ritus, adſperſaque tabo
Limina, et audito ſurgentes carmine flammas.

Olli

Vulgo *in accenſis*, vel *et accenſi*. 101. *expalluit* Gryph. *aras* coni. D. Heinſ quoniam ad aras haec geſta ſunt v. II, 425 ſq. et Liv. XXI, 1. Sed vulgatam, tam venuſtam lectionem, a librariis profectam eſſe, quis ſibi perſuadebit? 102. *exſperſaque* ſuſpic N. Heinſ coll. Virg. Aen. III, 625. Sed ita ipſos auctores vett., non librarios corrigere videbimur. 103. *carmine*

quaeſitis poſtulandi. Mens enim hominum, futura ſciendi cupida, facile ſibi perſuadere poterat, ψυχὴν ſ. animam animalem, quae non, vt φρὴν, rationalis et diuinior hominis pars, in coelum venire, ſed ad inferos deſcendere credebatur, et pro aëre halituque haberi, indeque *vmbra, imago, ſimulacrum*, εἴδωλον et voce Eurip. Hec. 389 φάντασμα dici ſolebat, victima in ſcrobem ſ. foſſam, ſub qua inferi ſunt, caeſa, ad ſanguinem ebibendum inuitari, eo autem hauſto vocis vſum recipere et tum denique, quum animus e corporis compagibus ac vinculis exemtus acrius eo, qui illis adhuc includitur, videat et plura cognoſcat, de rebus futuris conſuli poſſe. Tota haec manium euocandorum ſuperſtitio, νεκυομαντεία ſ. νεκυομαντεία et ψυχαγωγία, e ſomniis forte orta, in quibus imago defunctorum nonnunquam cernitur; quod deinde homines arte quoque et mediis quibusdam adhibitis efficere poſſe ſibi videbantur. Nota eſt vel ex 1 Sam. 28, 11 ſq. et inpr. ex Hom. Odyſſ. lib. XI. quem inde νεκυίαν adpellarunt et Silius imitatus eſt XIII, 400-895. Fuere et olim loca manibus euocandis deſtinata, vt ψυχοπομπεῖον prope Heracleam, et Νεκυομαντεῖον apud Theſprotos. conf. Orph. Argon. 569 ſq. Cuper. Obſſ. I, 12. Broukh. ad Prop. I, 19, 11. idem et Heyne ad Tibull. I, 2, 48. IV, 1, 68. *marmore*, ſtatua marmorea. *ſudat* v. ad v. 86. — 99 ſq. cf. XIII, 744 ſq. *Penetrale* propr. locus ſecretus, interior et ſanctus in templo, vbi numen eius praecipua cum vi commoratur, et ſacerdotes, praeter quos nemini intrare licet, ab ipſo in furorem aguntur, θεοφοροῦνται, ἐνθουσιάζουσι, vt *adytum*

Olli permulcens genitor caput, oscula libat,
Adtollitque animos hortando, et talibus inplet:

Gens recidiua Phrygum Cadmeae stirpis alumnos
Foederibus non aequa premit: si fata negarint
Dedecus

mine Ox. Vulgo *cardine.* 106. *recidiua*, vt ap. Virg., Ox. Put. Parm. Med. Iunt. Ald. Gryph. Nat. *rediuiua* Bas. Ascens. al. prob. Dausq. *re- deuna*

adytum Sibyllae Aen. VI, 98. Sed forte simpl. Didonis templum innuitur. v. Heyne ad Virg. A. IV, 494. *Massylae euantis*, Libycae vatis. conf. Aen. IV, 483 et ibi Heyne. *Euans* propr. Baccha s. Maenas, a verbo *εὐάζειν*, *euare* s. *euari*, orgia celebrare, et hoc a voce bacchantium *εὐάν*, s. *εὐοῖ*, pro *εὖ οἱ*, lat. *evoe*, vnde ipse Bacchus Gr. Εὐὰν et ὁ Εὔιος, Romanis *Euan* et *Euius* dicitur. Hinc ad quamcumque vatem *ἔνθεον* s. *ἐνθεσιάζουσαν* transfertur. *palluit* propter *iras*, vt ap. Horat. Od. III, 27, 28. Pers. I, 124. *Ira*, vt *furor*, *rabies*, *insania*, ὀργή, θυμὸς cet. quemuis vehementiorem animi, imbris, coeli, maris, fluuii, venti motum exprimunt, et saepius tribuuntur poetis ac vatibus, quorum mens a corpore abstracta, diuino quodam instinctu et vi ita concitatur, vt insanis furentibusque similes videantur. Hinc et Aristoteles *ὀργιαστικὰ μέλη καὶ ὀργιαστικὴν ἁρμονίαν* adpellat, quae *ἐνθουσιασμὸν ἐμβάλλει τῇ ψυχῇ, καὶ ἡ παριστῆσι τὴν ποιητικὴν δύναμιν.* *diros ritus* v. ad II, 427. *surgentes* vt VII, 352. XI, 219. cf. ad v. 96. — 104. Silio obuersabatur imago Iouis placidi, *oscula libantis natae* ap. Virg. A. I, 254-6 vbi v. Heyne. *inplet talibus* vocibus, vt ap. Val. Fl. II, 126. h. hortatur. v. Heins. ad Ouid. Met. VII, 120. *recidiua*, quae post interitum quasi resurgit, restituitur, viresque amissas recuperat, vt ap. Virg. A. IV, 344. VII, 322. X, 58. Vox vel a *cadendo* et a seminibus, quae, etsi temere cecidisse et vel penitus adeo interiisse videntur, tamen resurgunt plantamque instaurant, vel a *caedendo* et surculis s. arboribus, quae recidendo renascuntur et repullulant, repetita; sed prius ob breuitatem syllabae sec. praeferendum videtur. v. Gesner. Thes., Gron. ad Sen. Troad. 472. Heins. ad Ouid. Fastor. IV, 45. et ad Claud. Phoen. 66. *Gens r. Phrygum*, Troianorum, h. Romani, quibus quasi restituta est. *Cadmeae st. a.* v. ad v. 5. *foederibus*

Dedecus id patriae noſtra depellere dextra,
Haec tua ſit laus, nate, velis! age, concipe bella
Latura exitium Laurentibus! horreat ortus
Iam pubes Tyrrhena tuos; partusque recuſent,
Te ſurgente, puer, Latiae producere matres.

His acuit ſtimulis. Subicitque haud mollia dictu:
Romanos terra atque undis, ubi competet aetas,
Ferro

denixa R. 2. cf. ad X, 257. 108. *patria* Put. Sed reliqui libri vulgatam tuentur, et ſic aurium quoque faſtidio occurritur. 109. *Haec tua laus, ſi, nate, velis*, coni D Heinſ. *velim* malebat N. Heinſ. cui adſtipulatur Drak. vt ſit hiatus et caeſura, propter quam litera *m* producatur, ſi non abſorbeatur. v Broukh. ad Tibull. I, 5, 33 et ad Prop. II, 12, I. 23, 101. Sed vulgata loco non mouenda et poetico etiam ſermone dignior videtur, modo ita exponatur: Si mihi forſan ipſi hanc patriae ignominiam vlciſci per aetatem non licuerit; vtinam *velis*, cupias, optes, poſtules, nate, vt haec gloria tibi ſit propria, tibi ſoli reſeruetur! 113. *haud mollia dicta*, h. dura, irata, minacia, coni. Burm. et e R. 1. recepit Lefeb. coll. Virg. Ge. III, 41. et Aen IX, 804. Sed vulgata exquiſitior. cf. v. 175. Sic et *feria dictu* ap. Horat. A. P. 107. *mirabile dictu* cet. 114. *competat* et *conferet*

ribus, finito primo bello iunctis. v. Polyb. I, 62 ſq. *non aequa*, pro inique vel iniquis. 109. *concipe* animo *bella*, bellicam virtutem, bellandi cupiditatem. Malim tamen interpretari: *conceptis* verbis iura bellum. cf. XIII, 746. et Varr. L. L. IV, 15. Sic *concipere foedus* (Virg. A. XII, 13), *vadimonium*, *iusiurandum* cet. cf. Ern. ad Tac. Hiſt. IV, 31. *Laurentibus*, Latinis ſ. Romanis. *Laurentum* vrbs Latii, non longe a Tiberi eo loco ſita, qui nunc non *S. Lorenzo*, ſed *Paterno* ſ. *Torre di Paterno* dicitur. Sed a poetis toti Latio deſignando adhibetur. v. Heyne Exc. III. ad Virg. Aen. VII. p. 108. — 110-2. Sententiarum verborumque vim et ἐνέργειαν quilibet facile, vel me non monente, ſentiet. cf. III, 73. IV, 731. Horat. Epod. XVI, 8. *Te ſurgente*, creſcente, vt Aen. IV, 274. VI, 364. *producere*, edere, vel educare.

113. *acuit*, θήγει, ὀξύνει, h. hortatur, excitat, παροξύνει, ὦρσεν, ὤτρυνεν, vt ap. Virg. A. VII, 330. 406. *acuit ſtimulis*, ſtimulat, incitat ad bellum, vt *fodere* V, 159. VII, 512. Formulae a ſtimulo, κέντρῳ ſ. σαυρωτῆρι, petitae, quo equi ſ. boues aratores pungi et incitari ſolebant, vnde

Ferro ignique ſequar. Rhoeteaque fata reuoluam.
Non Superi mihi, non Martem cohibentia pacta,
Non celſae obſtiterint Alpes, Tarpeiaque ſaxa.
Hanc mentem iuro noſtri per numina Martis,

Per

foret in antt. edd. 117. *Non c. obſtiterint A., T. ſ. Hanc mentem: iuro* cet. reſinxit Nicander in Iunt. ed., vnde Ald. Gryph. aliasque occupauit.

vnde prouerb. πρὸς κέντρα λακτίζειν. v. Aeſchyl. Prom. 322. Pind. Pyth. II, 173. et in N. T. Act. IX, 5. cf. ad VII, 702. *Subicit*, ὑποβάλλει, reſpondet, ſc. Hannibal, vt Aen. III, 314. *Subicit* ἀρχαϊκῶς, vt XIII, 298. *inicit*, X, 571. *adicere*, *proicere*, *obicere*, *obices* cet. v. Munker. ad Fulgent. II, 4. p. 71. III, 6. p. 117. Intpp. ad loc. claſſ. Gell. IV, 17. Broukh. et Heyne ad Tibull. I, 8, (9) 54. *ſequar*, perſequar, vt Aen. XI, 674. Ovid. Met. II, 498. *Reuoluere*, vel iterum pati et ſubire, vt ap. Virg. A. X, 61. quem locum male comparat Drak., vel, vt h. l. reducere, denuo moliri. Nam *voluere* poetis eſt, magna cum moleſtia et difficultate aliquid vel tolerare, vel perficere, expedire, moliri. *fata Rhoetea*, Troiana: nam *Rhoeteum*, τὸ Ῥοίτειον, Troadis opp. et promont. Hinc ſenſus eſt: exitium Troiano ſimile Romanis, Troiana ſtirpe oriundis, parabo. cf. XVII, 230. *Rhoetei* Silio et Romani, a Troianis oriundi, dicuntur: vnde Dauſq. interpretatur: Romanorum fata, quae aeternum illis imperium promittunt, retexam, retraham, h. irrita faciam. Nam *reuoluere* voc. propr. de ſtamine, vt II, 181. et de filis Parcarum; vnde fata mutare ſignificat ap. Stat. Th. VII, 774. Sen. Herc. fur. 181. cf. Heinſ. ad Ouid. Met. II, 654. et Intpp. ad Prop. IV, 7, (8) 51. — 116 ſq. Idem orationis color ap. Stat. Th. II, 453 ſq. *Tarpeia ſ.*, colles Romae, quorum praecipuus, Capitolinus, Iouis ſedes, memoratur. *per numina* (v. ad v. 93) *M. noſtri*, h. per Martem meum, ſummum hoc, quod veneror, numen; vel *noſtri* eſt, mihi fauentis, vt *noſtro omine* dixit Plaut. Caſin. II, 8, 74. *meos deos* Ouid. Epiſt. XII, 84. αὕτη ὑμῶν ἐστιν ἡ ὥρα Luc. XXII, 53. *ſuos Conſules* Cic. Mil. 33. *ventus ſuos* Sen. Agam. 91. quae loca laudat Drak. ad XII, 193. Add. inf. v. 480. IV, 650. VI, 707. Liv. IX, 19 extr. *noſtris locis*, Cic. Verr. III, 19 *horis tuis*, Mart. X, 58, 7 *dies meus*, Polyb. XVII, 18 Σὸ νῦν ἡμέρα, σὺς

Per Manes, Regina, tuos. Tum nigra triformi
Hostia mactatur Diuae, raptimque recludit
Spirantis artus poscens responsa sacerdos,
Ac fugientem animam properatis consulit extis.

Ast ubi quaesitas artis de more vetustae
Intrauit mentes Superum, sic deinde profatur:

Aetolos

121. *Spirantis*, non *spirantes*, Col. ἀρχέτυπος, vnde recepi. 122. Hunc versum praecedentis glossam esse, ingeniose suspicatur vir doctus, ad v. 85 laudatus. Sed poeta forte ne quidquam, vt solet, intactum relinqueret, etiam τὸ *consulit* ex Virg. A. IV, 64 petiit et amplificauit, vt sensus sit: animam victimae, cum iam in eo esset vt aufugeret, extis raptim inspectis, vel properanter in extis, consulit. Haec quidem verba saluo sensu abesse poterant: sed eiusmodi loca in luxuriantis, nec satis castigati ingenii poeta, qualis Silius est, vbiuis occurrunt 123. *vetustae* scripti cum R. 3. Parm. Med. Vulgatum *vetusto* exquisitius videri potest. Sed poetae epitheta a substant. seiungere, et librarii ea proximo voc. adcommodare

σὸς ὁ καιρός et alia ap. Gron. Obss. I, 2. et ad Liv. 35, 12. — 119 sq. Silius more suo legit vestigia Virg. A. VI, 242 sq. vbi v. Heyne. *nigra*, quoniam omnia, quae ad inferos spectant, vel ibi sunt, *nigra*, *atra*, *furua* dici solent. cf. VIII, 116-9. XIII, 405. 429. *diua triformis*, vt triceps, triplex, *tergemina*, τρίμορφος, τριπρόσωπος, τρισσοκάρηνος, Hecate, quae triplicem personam, Lunae, Dianae et Proserpinae, gerere credebatur, vnde haec nomina in rebus inferis promiscue vsurpantur. 121. Silius habuit, quem sequeretur, Virg. A. IV, 63 sq. *Spirantes*, ἀσπαίροντας, palpitantes. *vetustae*, nam haruspicina iam Pelasgis in vsu fuit et ab Etruscis, qui maxime eam excoluerunt, ad Romanos peruenit. *Intrauit* sacerdos *mentes S.*, vt *i. in sensum*, *mentem*, *rerum naturam*, *terram* cet. ap. Cic. Or. II, 25. Fin. V, 16. Flacc. 10. Academ. IV. 39. h. explorauit, cognouit fata et consilia, νοῦν deorum, per extispicii ritus. Drak. laudat Stat. Achill. I, 507 *irrumpere deos*, et ej. Theb. III, 549. 633. Alio sensu deus vatem *intrat*. v. ad III, 697.

125-137. Frequens est in poetico sermone vsus vaticiniorum, quae tam per se, quam propterea quod grandiorem orationem admittunt, multum habent grauitatis, et quod Gallis *intéressant* dicitur. cf. III, 570 sq. VI. 613 sq. VII, 435

Aetolos late consterni milite campos,
Idaeoque lacus flagrantes sanguine cerno.
Quanta procul moles scopulis ad sidera tendit,
Cuius in aërio pendent tua vertice castra!
Iamque iugis agmen rapitur; trepidantia fumant
Moenia, et Hesperio tellus porrecta sub axe
Sidonijs lucet flammis: fluit ecce cruentus
Eridanus:

dare solent. 126. *fragrantes* Oxon. manifestus error librarr., iudicio Drak., non nostro. Sic *agros olentes caedem* dixit Lucan. VII, 821. τῷ φόνῳ ὄζοντας Theophr. H. P. III. c. vlt. *flagnantes* coni. N. Heins. Possis et *fumantes*, vel cum Drak. ex Virg. A. VI, 87 *spumantes*, et quot non alia? tentare. 128. *Calpes* R. 1. 129. *crepitantia* suspic. N. Heins. vt sonus incendii adumbretur. Ita legi posse concedimus: sed poetam quoque sic reuera scripsisse, quo pignore contendas? Verendum potius, ne Silio elegantia aliqua, quam aut repudiauit, aut non recordatus est, obtrudatur: quod si satis secum reputassent Heinsii, Bentleii, Scaligeri aliique, quorum acumen

435 sq. XII. 320 sq. Virg. Ecl. IV., Aen. I, 254. III, 458. VI, 756. et inpr. VI, 86 sq. vbi similiter vates non modo futura praedicit, sed et omnia vt iam praesentia cernit. cf. Iani ad Horat. Od. I, 15, 9. *Campos Aetolos*, h. Apulos, Cannenses, vt *c. Diomedis*, et *Graium aequor*. v. Ind. Nam Diomedes, Tydei, *Aetoliae* regis, filius, redux a Troia, in Daunia, Apuliae parte, consedisse traditur. v. Heyne Exc. I. ad Virg. A. XI, 243. *lacus*, lacum Trasymenum. *Idaeo*, Troiano, h. Romano. *flagrantes* Lefeb. exponit tepentes; melius Burm. rubentes. Purpura certe *ardens* dicitur, (v. ad IV, 270) et genae, vultus, oculi *flagrantes*, *ardentes*, *ignei*, *flammei*, αἴθωνες, φλέγοντες, μαρμαίροντες. v. Burm. ad Val. Fl. III, 216.. Sed propr. tum coloris potius fulgor, splendorque, (germ. *brennende helle Farbe*, *feurige*, *glühende Augen*) non rubor innuitur, nisi forte ad fulgentem ruborem transferri possit. cf. VII, 486 *fulgebit strage Metaurus*, quibus verbis vulgata lectio h. l. firmatur. 127. *moles*, Alpes. *pendent* ob altitudinem, pro vulg. posita sunt. cf. III. 556. XII. 531. *axe H.* plaga occidentali. *tellus*, Italia. *Eridanus*, Padus, *cruentus*, quia Ticinus et Trebia, sanguine Romanorum infecti, eo miscentur. 133. cf. Virg. A. VI, 856. sq. et ibi Heyne. Flor. II, 4. Propert. IV, 11, 39 sq. Res a Marcello in b.

Eridanus: iacet ore truci super arma virosque,
Tertia qui tulerat sublimis opima Tonanti.
Heu! quaenam subitis horrescit turbida nimbis
Tempestas, ruptoque polo micat igneus aether?
Magna parant Superi: tonat alti regia coeli,
Bellantemque Iouem cerno. Venientia fata
Scire ultra vetuit Iuno, fibraeque repente
Conti-

men ingenii admiramur, cautius criticam exercuissent. 133. *tulerat* R, 3. Parm. Med. Iunt. Ald Gryph. al. *tulerit* aliae. 134. *quianam* coni. N. Heins. coll Virg. A. V, 13. X, 6. non improb. Drak. vnde recepit Lefeb. Sed v. ad v. 129. 135. *ignibus* malebat Drak. ex Virg. Aen. I, 90. Sed

b. Punico II, gestae satis notae sunt ex Liu. inpr. XXIII. 16. 46. XXIV, 35 sq. XXV, 23 sq. 31. 40. 41. XXVII, 12. 14. vt eius mors ex Liv. XXVII, 26. sq. cf. inf. XII, 278. sq. XIV, 639 sq. XV. 390 sq. *Tertia opima* sc. spolia, vt III, 587. VIII, 256. XII, 280. *sublimis*, vt ap. Virg. l. c. v. 856. 7. vel in sublime, in altum, h. in Capitolium. *Tonanti*, ad Iouem Feretrium. cf. V. 167. 8. — 134-7. *Tempestas*, quae Poenum a moenibus Romae repulit. cf. XII, 612 sq. Liv. XXVI, 11. *rupto polo*, coelo, *micat i. a.*, cf. Virg. A. I, 90. Nubes et coelum fulmine *rumpuntur*, *abrumpuntur*, *scinduntur*. v. Ind. et Heyne ad Virg. A. III, 199. XII, 451. *αἰθέρος ἀμφιραγέντος ὑπαὶ νεφέων ἐριδούπων* dixit Qu. Calab. et *οὐρανόθεν ὑπεῤῥάγη ἄσπετος αἰθήρ* Hom. Il. θ, 554. π, 300. *parant S.* vt XII, 555. *tonat a. r. c.*, h. coelum altum. v. Heyne ad Virg. Ge. I, 503. III, 261. — 137-9. *Iouem*, cui proprium est, tempestates ciere et inmittere, ingeniose poeta pro Romanis pugnantem inducit. Iuno autem hisce Troianorum posteris inimicissima, ne Hannibalis animus in ipso rerum gerendarum principio frangatur, *venientia*, *μέλλοντα*, futura et nouissima eius fata aduersa ex victimae extis cognosci prohibet. Hinc *fibrae repente conticuere*, h. exta nihil amplius signi s. augurii exhibuere, non pluribus signis voluntatem deorum declararunt. Sic *vocem moribundo in corpore quaerit augur*, dixit Lucan., *fibra locuta deos* Prop. IV, 1, 104. *viscera loquebantur* Martian. Cap. I, p. 5. et Festus, *Muta exta adpellabant, ex quibus nihil diuinationis animaduertebant*;

Conticuere: latent casus longique labores.
Sic clausum linquens arcano pectore bellum,
Atque hominum finem Gades Calpenque secutus,
Dum fert Herculeis Garamantica signa columnis,
Obcubuit saeuo Tyrius certamine ductor.

Interea rerum Hasdrubali traduntur habenae,
Occidui qui solis opes, et vulgus Hiberum,
Baetica-

Sed cur Silium in imitatores seruum pecus reponere lubet? 140. *arcano in pectore* R. 1. 141. *Calpenque* Parm. non *Calpemque*. 143. *Occubuit* Put. R. 3. Parm. Sed vulgatum *occumbit* forte non deserendum erat, quoniam *fert* praecedit; nisi id ipsum corrigendi occasionem praebuit. 145. *Hiberus* et *Hiberia*, vt in monum. antt., vbiuis scripsit Drak. Gr. l'Angla.

bant; quae loca iam excitarunt D. Heins. et Drak. 141-3. Hamilcar Hispaniam petit ibique perit. *Gades (Cadiz) hominum f.*, extremam Europae ins. et opp. versus occidentem, ἐσχατόωντα Γάδειρα Dionys. Per. cf. XVII, 642 et Horat. Od. II, 2, 10. *Sequi*, petere, adire locum, vt II, 87. Virg. A. IV, 361. V, 629. *fert columnis H.*, ad columnas H., τὰς Ἡρακλείας στήλας, *Calpen (Gibraltar)* Europae et Abylam (*Ceutam*) Africae montem, laborum H. metas et monumenta, vt στῆλαι Διονύσου in extremis Indiae montibus, ap. Dionys. Per. 1164. Montes illos dirimit fretum Gaditanum s. Herculeum (*die Straße*). *signa*, arma, agmina, *Garam.*, Libyca, Punica. v. ad v. 414. *saeuo certamine*, in proelio aduersus Vettones. v. Polyb. II, 1. Appian. b. Hannib. c. 2. et b. Hisp. c. 5. Corn. Nep. c. 4. Frontin. Strateg. II, 4. 17. Zonaras Ann. VIII, 19. *Castrum altum* (forte *Cuenca* in Castilia noua) locum eius caede insignem fuisse docet Liu. XXIV, 41. Sed teste Diodor. XXV, 2. cum Helicen obpugnaret, ab Orisone (al. Orisso) rege Hisp., socio suo, inprouiso obpressus et fluuio, quem equo traiecturus erat, submersus interiit; vnde Dausq. exponit: *saeuo*, in vndis, quod viris detestabile. Male!

144. *rerum habenae*, vt alibi *r. freni*, summa imperii. *Hasdrubal*, Magonis f., Hamilcaris gener et successor, diuersus ab Hasdrubale, Hamilcaris f., Hannibalis et Magonis fratre, cui, bello in Italia orto, Hispania decreta prouincia, et ab Hasdrubale, Gisgo-

Baeticolasque viros furiis agitabat iniquis.
Tristia corda ducis, simul inmedicabilis ira,
Et fructus regni feritas erat: asper amore
Sanguinis, et metui demens credebat honorem;
Nec nota docilis poena satiare furores.
Ore excellentem et spectatum fortibus ausis
Antiqua de stirpe Tagum, Superumque hominumque
Inme-

Angela. 146. *furiis* Col. *fatis* Ox. Put. et antt. edd. quod minus poeticam dignitatem spirat. *spatiis* Dausq. Cell. al. 147. *duci* recte, opinor, corrig. N. Heins. et ex duobus antt libris (qui sint, nescio) recepit Lefeb. *irae* — *feritas*, quum Silius secundos casus maxime amet, emend. N. Heins. qui et vulgatam distinct *feritas, erat asper* mutauit. 149. *en! metui* ex libro ant., nescio quo, recepit Lefeb 152. *Tagum* emend. Reines. Epist. 35 ad Rupert. et in Comm. ad Class. I. Inscr. 191. Sed v. mox

Gisgonis f., alio Poenorum duce in Hispania. 145. 6. Hispania tribus modis designatur. *vulgus H.*, populum Hisp., propr. incolas eius partis, quae intra Iberum (*Ebro*) continetur. *Baet. viros*, adcolas Baetis fl. (*Guadalquiuir*, corrupto nomine Arab. *Wadi al Kabir* h. fluuius magnus) qui Hispaniae Baeticae nomen dedit. cf. IX, 234. — 146. Hispanos acerbe et crudeliter *agitabat*, h. vexabat, vt II, 530. III, 700. XVI, 683. Silium, communi Romanorum de Poenis iudicio, de Hasdrubale nimis inique existimare, et ab aliis eius comitatem humanitatemque, qua Hispanos magis, quam bello et armis, sibi conciliauerit, laudari, iam alii obseruarunt. v. Liu. XXI, 2. Polyb. II, 36. Appian. rer. Hisp. c. 4 et 6. Silio tamen Fabius ap. Polyb. III, 8. pr. adstipulatur, de cuius fide aduersus Polybium disputauit Ernesti Opusc philol. p. 64 sq. *Tristia c.*, seuera, inexorabilis, crudelis, saeua mens. Sic *tristia iussa*, h. dura, acerba, II, 2. *dicta* VII, 548. XI, 84. cf. Broukh. et Heyne ad Tibull. III, 3, 35. *fructus r. f.* insolentia eius et crudelitas, imperii summa ipsi tradita, creuit et effrenata esse coepit. *asper*, flagrans, vel saeuus. v. Heyne ad Virg. A. I, 14. 149. Demens honorem esse credebat, si metueretur. An *metui* est substant., vt sensus sit, honorem metui committebat, h. eo fulciebat, firmabat? *Nec nota*, noua, insolita, inaudita. Ingenio valebat ad insolitas poenas et exquisita supplicia invenien-

Inmemor, erecto subfixum robore moestis
Ostentabat ouans populis sine funere regem.
Auriferi Tagus adscito cognomine fontis
Perque antra et ripas Nymphis vlulatus Hiberis.
Maeonium non ille vadum, non Lydia mallet
Stagna sibi, nec qui riguo perfunditur auro
Campum, atque inlatis Hermi flauescit arenis.
Primus

mox v. 155. 153 *suffossum* antt. edd Sed cf. v. 165. 156. *vlulatus* inuitis libris edidit Lefeb. Recte, puto; etsi vulgata ferri, et forte puncto post venienda. 151 sqq Argute exornantur Liuiana XXI, 2. *robore erecto*, cruce: quo supplicio Poeni non seruos tantum, sed summos aeque ac infimos adficere solebant. Drak. laudat Polyb. I, 11 Iustin. 18, 7. Liv. Epit. XVII. Add. Iustin. XXII, 7. *sine funere*, insepultum, *ostentabat*, quod summum olim scelus erat et mos barbarorum, a quo eos legum latores et philosophi religione sepulturae reducere et auocare studebant. cf. ad IV, 671. V, 156. Heyne ad Virg. A. VI, 325 sq. IX, 485. et Obss. ad Tibull. III, 2, 15. Iani ad Horat. Od. I, 28, 23 sq. *Auriferi*, χρυσοῤῥόας, *fontis*, Tagi fl. (*Taio* s. *Teio*), in quo nunc quidem non arenae, sed nummi tamen et globuli aurei aliorumque metallorum partes reperiuntur. *vlulatus*, deploratus. *vlulare* de quouis sono et cantu tam laeto quam tristi, vsurpatur, vt ὀλολύζειν et ὀλολυγή. v. Intpp. ad Callim. H. in Del. 258. *Maeonium v.*, Pactolum, Lydiae fl. auriferum. *mallet*, magis optaret s. permutaret, h. permutasset *ille*, Tagus rex, cum Tagi fl. auro et opibus: h. e. ditissimus rex erat idemque (v. 160 sq.) fortissimus. *Stagna Lydiae*, non Caici, Caystri et aliorum Lydiae fluminum, sed, quoniam de auriferis fluuiis sermo est, eiusdem Pactoli, qui nunc *Sarabat* dicitur aeque ac *Hermus*, qui cum eo in Aegaeum mare eodem alueo profluit. Vterque campos Smyrnae et Phocidis dirimunt et sic fecundos reddunt, vnde forsan aureas arenas, quae iam Strabonis aetate frustra quaerebantur, traxisse feruntur. *nec qui* cet., cf. Lucan. III, 210 et Virg. Ge. II, 137. vbi in nota Heynii pro *Drakenb.* leg. *Dausq.* Nam prior recte monet, Hermum poetis auriferum dici, et v. 159 *arenas* in campum; non a Pactolo in Hermum *inlatas* innui. *auro riguo*, arenis aureis, quae campum irrigant, vel fluuii, campum irrigantis. Riguum

Primus inire manu, postremus ponere Martem.
Quum rapidum effusis ageret sublimis habenis
Quadrupedem, non ense virum, non eminus hasta
Sistere erat: volitabat ouans aciesque per ambas
Iam Tagus auratis adgnoscebatur in armis.
Quem postquam diro suspensum robore vidit
Deformem leti famulus, clam conripit ensem
Dilectum domino, pernixque inrumpit in aulam,
Atque inmite ferit geminato vulnere pectus.
At Poeni succensi ira, turbataque luctu
Et saeuis gens laeta, ruunt tormentaque portant.
Non ignes candensque chalybs, non verbera passim
Ictibus innumeris lacerum scindentia corpus,
Carnificesue manus, penitusue infusa medullis
Pestis,

post *Hiberis* sublato e linuari potest. 162. *Quadripedem* e R. 2. recepit Lefeb. nec est, cur improbet aliquis. v. Burm. et Heyne ad Virg. A. XI, 614 et 875. — 166. *Deformem leti* in scriptis. h. deformatum et dehonestatum propter (ἕνεκα) foedum et infame mortis genus. cf. Heins. ad Val. Fl. III, 342. Vulgg. *D.*, *lateri* cet. *D lacerum* Nut. *letho* R. 3. Parm. *loeto* Med. 167. *Dilectus* quaedam edd. Male! cf. XVI, 68. Virg. A. VII, 640. et Val. Fl III, 342. *pernixque* scripti, R. 3. Parm. Med. *irrupit* Ox. R. 3. Parm. Vulgo *pernix irrumpit*. 170. *ruunt tormenta parare* frustra emend. N. Heins. et pluribus illustrat ad Val. Fl. III, 133 et ad Claud. R. P. III, 387. — 173. *Carnificaeue* Ox. cum priscis edd. quod voc. nusquam reperi.

Riguum dicitur, quod inrigatur, et quod rigat. cf. Virg. Ge. II, 485. — 160 *Primus* cet., cf. v. 242. Sic de Hannibale Liv. XXI, 4. *princeps in proelium ibat, vltimus conserto proelio excedebat.* 163 *erat*, dabatur, licebat, vt *est*, *erit*, *sit*, *fuerit*, *aderit*, ἦν, ἔστι, ἔσται, ἔστω, γένοιτο. ἐνδέχοιτο, πάρεσται, εἶναι, pro ἐξῆν, ἔξεστι vel ἔστι δύναμις s. θέμις cet. v. Gronou. Obss. IV, 8 et Heins. ad Ouid. A. A. II, 28. — 165-181. cf. Liv. XXI, 2 et 6. Iustin. XLIV, 2 et 5. Val. Max. III, 3. 166. Liuius l. c. Hasdrubalem palam, Appian. de reb. Hisp. c. 8 et Hannib. c. 2. ex insidiis in venatione, sed Polybius II, 36 ἐν τοῖς ἑαυτοῦ καταλύμασι νυκτὸς ὑπό τινος Κελτοῦ τὸ γένος obtruncatum esse tradit. 171. Candentes laminae in quaestionibus et tormentis adhiberi solebant. v. Cic. Verr. V. 63. *Carnifices manus*, vt *vindices manus* ap. Prudent. X, 447. *carnifices epulae* et *pedes* ap. Claud.

b.

Pestis, et in medio lucentes vulnere flammae
Cessauere: ferum visu dictuque, per artem
Saeuitiae extenti, quantum tormenta iubebant,
Creuerunt artus, atque, omni sanguine rapto,
Ossa liquefactis fumarunt feruida membris.
Mens intacta manet; superat, ridetque dolores,
Spectanti similis, fessosque labore ministros
Increpitat, dominique crucem clamore reposcit.

Haec

reperitur. 174. *luctantes*, quae inuitae quasi ad hunc vsum adhibebantur, R. 3 et Med. probb. N. Heins. et Drak. vnde tacite id recepit Lefeb. 176. *finebant* et *videbant* in aliis edd. 177. *rapto* scripsi. Vulgatum *rupto* retinuit Lefeb. 178. *liquescentis* non addicentibus libris emend Lefeb., qui grauem hunc errorem a Drak relictum miratur, cum sensus sit, *ossa* serui liquescentis vi tormentorum fumasse in eius membris. Sed ex vulgata lectione *liquefactis*, h consumtis igne et tormentis, eadem sententia exoritur, nec metrum repugnat: nam secunda syll. verbi *liquefacio* non semper corripitur v. Ouid. Met VII, 161. IX, 175. Catull. 88, 6. *feruida* Col. cum R. 2. Bas. Asc. et al. *turbida* edd. antt. et Gryph. Nut. al. *torrida* malebat N. Heins. *neruis* Col. cum ed. Gryph. et al. Non male; nec tamen minus aptum τὸ *membris*, qua voce etiam caro et inpr. musculi

b. Gild. 179 et Martial. XII, 48. *virgulta valle*, h. virgultis obsita inf. XII, 354. *grex minister* XI, 277. *iussum magistrum* III, 387 et, quod ibi Drak. monet, *manus serua* Ouid. Epist. X, 90. *torus maritus* ib. II, 41. *ventus pluuius* Hor. Od. I. 17, 4. *arae dominae* Stat. Th. V, 588. *animi mores* Appul. Met. III. p. 131. ed. Elmenh. *tempestas autumna* Gell. XIX, 7. *genius maritus* Ennod. Ticin. I, 4. *vitis autumna* Tertull. iudic. Dom. 4. *iuuenca cornua* Pith. Catal. p. m. 572. cf. Gronov. Obss. IIII, 24. Heins. ad Ouid. Epist. II, 74. III, 100. IV, 12. IX, 86. XIV, 19 inpr. XV, 83. ad ei. Metam. III, 728. ad Claud. nupt. Hon. et Marc. 88. b. Gild. v. 407. laud. Stil. I, 121. et ad Petron. c. 35. *infusa m. P.*, laminae ardentes inustae. *Pestis* s. *lues*, quidquid noxium et exitiosum est, ὄλεθρος. v. Intpp. ad Val. Fl. II, 498. et Heins. ad Ouid. Met. IX. 197. h. l. ignis, vt passim. v. Ind. et Virg. A. V, 683. IX, 540. al. *ferum visu d.*, δεινὸν ἰδεῖν καὶ λέγειν. cf. Heyne ad Virg. A. III. 621. *extenti* equuleo. Comparant Senec. Epist. 67. Prudent. hymn. I. περὶ στεφ. v. 105 et in Romano v. 109. — 179 sq. Cf. Liv.

Haec inter spretae miseranda piacula poenae,
Erepto trepidus ductore exercitus, vna
Hannibalem voce atque alacri certamine poscit.
Hinc studia adcendit patriae virtutis imago,
Hinc fama in populos iurati didita belli,
Hinc virides ausis anni feruorque decorus,
Atque armata dolis mens et vis insita fandi.

Primi ductorem Libyes clamore salutant;
Mox et Pyrenes populi et bellator Hiberus.
Continuoque ferox oritur fiducia menti,
Cessisse imperio tantum terraeque marisque.
Aeoliis candens austris et lampade Phoebi
Aestifero Libye torquetur subdita Cancro,

Aut

sculi innuuntur. cf. II, 468. — 185. *Hinc* ter continue in scriptis. Vulgg. *Huic studia* militum *accendit*, conciliauit; prob. Dausq. 186. *didita* Col. et R. 3. in marg., h. passim vulgata vel sparsa, vt IV, 1. Virg. A. VII, 144. VIII, 132. Drak. laudat Gifan. Ind. Lucret., Rittershuf. ad Gunth. Ligur. p. 144. Grot. ad Martian. Capell. p. 2. et Heins. ad Prudent. περὶ στεφ. hymn. II, 91. Vulgg. *dedita*, et *debita* Med. 187. *anni*, non *animi*, scripti, R. 3. Med. Gryph. Nut. probb. Modio et Drak., qui monent, *virides animos* propriam senum laudem esse, qui plerumque *animis frigent*. cf. v. 60. 216. V, 414. XVI, 597. — 189. *Libyes*, non *Libyci*, scripti et P[illegible] *Libys*, Λίβυς, pro *Libycus*, h. Carthaginiensis. v. Ind. 194. *Pestifero* Ox. cum priscis edd. *torretur* Asc. probb. Dausq., N. Heins. et Drak. qui hoc in contextum recepit. Sed vulgata *torquetur*, si ex criticis praeceptis arbi-

Liv. XXI. 2. *Increpitat*, reprehendit et obiurgat, nisi malis exhortatur, vt ap. Virg. A. I, 738. vbi v. Heyne. En summa dolorum contemtio! *reposcit*: pro simpl. poscit, vel saepius poscit.

182. Inter funesta irae piacula et poenas, a Tagi famulo sumtas, qui eas spernebat, cet. 184. sq. cf. Liv. XXI, 3. et Virg. Aen. VII, 472 sq. *studia a.*, fauorem ei conciliat. Factiones, σπουδάς, exponit Burm. ad Val. Fl. III, 628. *iurati*, quod aduersus Romanos se gesturum esse patri iurasset. *virides a. a.*, aetas ad audendum resque praeclaras gerendas idonea, ob vigorem; vnde *viridis* plerumque iuuentus dicitur. Ἄνθος ἥβας ἄρτι κυμαίνει dixit Pind. Pyth. IV. 281. Cf. III, 255. V, 570. — 189. Populi tam Africae, quam Hispaniae eum imperatorem salutant. Illorum terra describitur

Aut ingens Asiae latus, aut pars tertia terris.
Terminus huic roseos amnis Lageus ad ortus
Septeno inpellens tumefactum gurgite pontum:
At qua diuersas clementior adspicit Arctos,
Herculeo dirimente freto, diducta propinquis
Europes videt arua iugis: ultra obsidet aequor;
Nec patitur nomen proferri longius Atlas,

Atlas

arbitrium feras, tanquam difficilior et omnium fere librr. lectio, loco non mouenda est, et poeta, propter conuersionem terrae nostrae, *subdita torquetur* exquisite pro *s. iacet* vel *est*, dicere potuit: τὸ *torretur* autem languet, quoniam cum *candens*, *aestifero s. C.* et *lampade P.* iungitur. Hinc vulgatum *torquetur* seruaui cum Lefeb., qui illud ex Virg. Aen. VI, 798 (vbi tamen de coelo agitur) et Cic. Ac. Qu. IV, 39 (*terra circum axem se torquet*) petitum putat. 195. *mundi* pro *terris* quidam libri, teste Dausq. Sed libri scripti et editi, quos Drak. consuluit, nihil mutant. 196. *roseus* quaedam

bitur v. 193-219. horum 220-238. Ipsi autem nominatim recensentur III, 231 sqq. — 195 Cf. Lucan. IX, 411 sq. Non defuisse inter veteres, qui Africam vel ad Europam, vel ad Asiam referrent, nota res est. Praeter Lucan. l. c., v. Agathem. II. 2. Sallust. Iug. 17. Varr. R. R. I. et L. L. IV, 2. Plin. III, 1. Eustath. ad Dionys. Per. 8. et Morus ad Isocrat. Paneg. c. 48. pr. 196. Sic et Plin. III, 1. et alii. Nam veteres Geographi vel totam Aegyptum, vel eius partem Asiae partibus adiecerant, excepto Strab. I. p. 60 sq. qui, Arabico sinu inter Asiam Africamque termino constituto, eam Africae adiungit. *roseos ad o.* sc. solis. Gr. ῥοδοδάκτυλος Ἠώς. Nilus dicitur h. l. *Amnis L.*, h. Aegyptius, a Ptolemaeo Lagi f., clarissimo Aegypti rege. cf. X, 322. XVII, 592 et Lucan. I, 684. *Septeno gurgite* in mare fluit, h. septem ostiis, quae adhuc supersunt, teste Pocockio Itin. T. I. p. 29 sq. 433 sq. vers. german. 198. *At qua* parte *clementior*, temperatior calore et frigore, *adspicit*; sita est versus *Arctos diuersas*, Vrsam maiorem et minorem, Helicen et Cynosuram, h. septemtrionem. *diducta*, diremta, diuisa, *iugis*, montibus, Calpe et Abyla. cf. ad v. 141. 2. *obsidet*, claudit, terminat. *aequor*, mare Atlanticum. 201. Atlas in occidentali Africae ora eius terminus est. *nomen* Libyae, h. Libyam ipsam *proferri*, longius protendi. 202-7. Manifesta imitatio ornatissimi loci

Atlas subducto tracturus vertice coelum.
Sidera nubiferum fulcit caput, aethereasque
Erigit aeternum compages ardua ceruix:
Canet barba gelu frontemque inmanibus umbris
Pinea silua premit; vastant caua tempora venti,
Nimbosoque ruunt spumantia flumina rictu.
Tum geminae laterum cautes maria alta fatigant;
Atque ubi fessus equos Titan inmersit anhelos,
Flammiferum condunt fumanti gurgite currum.
Sed qua se campis squalentibus Africa tendit,

Serpen-

quaedam edd. 202. *tactior* Tell. *tacturus* Put. non improb. Lefeb., vt *subducto* pro sursum ducto positum sit. 206. *quassant* coni N. Heins. ad h. l. et Ouid. Fast. V, 83. Non male; modo ita poetae placuisse constaret. Cf. tamen Heyne ad Virg. A. IV, 249. — 208. *cautes* Col. quod praeter Drak. et Lefeb., olim etiam probauit N. Heins. ad Ouid. Fast. V, 83. qui tamen ad h. l. coni. *crates*, vt ap. Ouid. Met. VIII, 806. XII, 370. 396. Virg. A. XII, 508. forte quia imago tum continuatur. Vulgg. *fauces*.

ci Virg. A. IV, 246 sq, vbi v. Heyne. *tracturus* secum, detracturus coelum, si caput oneri subtraheret. 203. 4. Hinc eum *κίονα τοῦ οὐρανοῦ λέγουσι οἱ ἐπιχώριοι εἶναι* teste Herodoto IV, 184. cf. Heyne l. c. *erigit*, fert. *rictu nimboso*, ore nimbis ventisque pulsato. *laterum cautes*, h. cautes s. brachia Atlantis, quae ab vtroque eius latere in mare procurrunt. *fatigant*, commouent, turbant. v. ad v. 63. *Cautes*, quod Drak. monet, *maria fatigant*, cum vndis vndique inpactis resistunt et impetum fluctuum frangunt, quo sensu *lassare* et *praedelassare* dixerunt Ouid. Met. XI, 729 et Lucan. II, 618. VI, 265. IX, 453. *maria alta*, mare Atlanticum, vt mox *gurges*. *fumanti g.* ob vapores, quos, si procul spectes, sol tum producere videtur. 211. Sub zona torrida. *campis sq.* vt III, 655. IV, 375. XII, 373. XIV, 591. qui nimio solis et cancri ardore exusti, sordido colore ac nitore puluerulento obducti, tristes adspectu, inornati, vel inculti et steriles sunt, vt *horrens* campus ap. Virg. Ge. III, 161. et *στυφελὴ χθὼν* ap. Apollon. II, 1007. III, 411. quam Schol. exponit *τραχεῖαν καὶ σκληράν*: nisi poeta simul ad serpentes respexit, quorum mentio fit v. sq. nam Libyae *humus serpentibus atris squalet*, vt vtar verbis Ouid. Met. XIV, 410 et Lucan. IX, 384. et *squalere* est voc. propr. de serpentibus v. c. II, 547. 585.

III

Serpentum largo coquitur fecunda veneno.
Felix qua pingues mitis plaga temperat agros,
Nec Cerere Hennaea, Phario nec victa colono.
Hic passim exsultant Nomades, gens inscia freni;
Quis inter geminas per ludum mobilis aures
Quadrupedem flectit non cedens virga lupatis.
Altrix bellorum bellatorumque virorum
Tellus, nec fidens nudo sine fraudibus ensi.

Altera

215. *Nomades*, non *Numidae*, Col. more Graecorum. 221. *Europa* scri-pti

III, 209. XIII, 643. XV, 139. v. de hoc verbo Heyne ad Virg. Ge. IV, 91. A. X, 314. et XII, 87. Alii, v. c. D. Heins. ad III, 655. Drak. ad XII, 373 et Ern. ad Tac. Ann. XV, 42, *squalentem campum* interpretantur τὸ ἄνομβρον πεδίον, vt *squalens* significet siccum, aridum, quemadmodum τὸ αὐχμηρὸν sit id. qd. τὸ ῥυπαρὸν vel τὸ ἄνομβρον. *coquitur* pro tingitur, inficitur; sed vi caloris, quo id efficitur, simul expressa. 213. *Felix*, fertilis, εὐδαίμων. Strab. II. eadem regio. Cf. ad IV, 359. — 214. Nec Siciliae, nec Aegypto fertilitate cedit. *Cerere H.*, v. ad 1, 93. *Pharos*, parua Aegypti ins., cum Alexandria aggere (heptastadio) et ponte olim iuncta, et notissima vel ob turrim excelsam et marmoream eiusdem nominis, a Ptolemaeo Philadelpho per Sostratum Cnidium exstructam, in qua ignes nocturni erant et speculum arte elaboratum. Totam Aegyptum designat ap. Lucan. VIII, 433. Stat. Silv. III, 2, 202. al. *exsultant* equis, vt apud Virg. Aen. XI, 648. 663. exquisite de gente vaga et feroci. *gens inscia freni*, quae equos sine frenis, virga regit, vt hodie Mauri in Africa. cf. II, 64. III, 293. XVI, 200. Intpp. ad Virg. A. IV, 41. Lucan. IV, 682. Herodian. VII, 9. *Lupata* f. *lupi*, λύκοι, frena asperrima, aculeis ferreis et inaequalibus, instar dentium lupinorum, quibus Galli vtebantur ad equos feroces domandos, vt ap. Virg. Ge. III, 208. Horat. Od. I, 8, 6. al. *Altrix tellus*, θρέπτειρα, μήτηρ, patria: quae multa concitauit bella virosque fortes, Masinissam, Syphacem, Micipsam, Jugurtham et alios, genuit. *nudo ensi*, μόνῳ τῷ ξίφει, vt γυμνὸς pro μόνος, D. Heins. et Drak. coll. XIII, 161. 198. Ouid. Met. XIII, 159. Lucan. III, 481. IX, 593. al. conf. Burm. ad Petron. c. 88. *Fraudes* de dolis adcipit D. Heins., vt VI, 307. XII, 52.

C 2 Dausq.

Altera complebant Hiſpanae caſtra cohortes,
Auxilia Europa genitoris parta tropaeis.
Martius hinc ſonipes campos hinnitibus inplet,
Hinc iuga cornipedes erecti bellica raptant:
Non Eleus eat campo feruentior axis.
Prodiga gens animae et properare facillima mortem.
Namque ubi transſcendit florentes viribus annos,
Inpatiens aeui ſpernit nouiſſe ſenectam,

Et

pti et priſcae edd. probb. N. Heinſ., Drak. et Lefeb., qui poſterior *Europa* pro *ex E* poſitum putat, vt *prole* VIII, 535., quem elegantem idiotismum adſeruerint Jan. Gruter. in Criticis et Scalig. Lect. Auſon. II, 12. p. 118. ed. Gryph. Aptius laudaſſet Virg. A. I, 167. V, 663. Propert. I, 2, 2. 4, 13. II, 31, 11. III, 17. 37. *τεύχεα χαλκῷ* Hom. Il. ζ, 504. Vulgg. *Europae*, quo aures minus offenduntur. *Europeis* Tell. *Europe* coni. N. Heinſ. 222. *hinc ſ.* et *Hinc iuga* ſcripti. Vulgo *huic*. Sed *hic campos ſonipes* et *Hinc iuga*

Dausq. de veneno, quo barbari gladios et tela inficere ſolent, quod de Dacis et Getis ex pluribus Ouidii locis notum eſt. conf. v. 322-6. et Heyne ad Virg. A. IX, 773 et X, 140. Drak. comparat Lucan. VIII, 303. 4.

220 Altera, et quidem praeſtantiſſima exercitus pars erant Hiſpani. cf. Liv. XXVII, 14. *Europa*, in E. *genitoris*, Hamilcaris. *tropaeis*, victoriis. 222-4. Hiſpania praeſtantiſſimos equites et equos praebuit. Haec quam ornate ſplendideque expreſſit! *campos h. i.*, vt ap. Virg. Ge. III, 94. *iuga b.*, currum bellicum, cui agitando generoſiores equi olim adhibebantur. *axis Eleus*, currus in Olympiis, quae Elide, prope Alpheum agebantur. *feruentior*, celerius. 225-8. Hiſpanos olim ad *αὐτοχειρίαν* admodum procliues fuiſſe, more eorum, qui, quum natura timidi ſint et melancholici, facile malis adflicti animum deſpondent, plures teſtantur v. c. Liv. XXXIV, 17. et Juſtin. XLIV, 2. *prodiga animae*, vitam ſpernens et profundens, tanquam rem vilem. cf. Hor. Od. I, 12, 38 et, quae loca Drak. laudat, Ouid. Am. III, 9, 64. Stat. Th. III, 69. 602 (*largus animae*). Claud. in Rufin. II, 183. et Prudent. *περὶ στεφ.* hymn. II, 17. Sic et *proiicere animam*, *vitam* cet. v. ad V, 226. *Inpatiens a.*, vitae pertaeſus, *ſpernit*, non vult, recuſat, vt ap. Ouid. Met. IX, 117. et Hor. Od. I, 1, 21. *fati modus*, vitae, fato adſignatae, finis et terminus, *in dextra*

Et fati modus in dextra est. Hic omne metallum:
Electri gemino pallent de semine venae,
Atque atros chalybis fetus humus horrida nutrit.
Sed scelerum causas operit Deus. Astur auarus
Visceribus lacerae telluris mergitur imis,
Et redit infelix effosso concolor auro.
Hinc certant, Pactole, tibi Duriusque, Tagusque,
Quique super Grauios lucentes voluit arenas,
Infernae populis referens obliuia Lethes.

Nec

iuga Med. 234. *Hic* recte, opinor, emend. Dausq. et N. Heins. 235. *Gremos* vel *Grumos* e c. Oxon. (cuius alia excerpta, quae Drak. possidebat, *Greinos* habebant) et *Gronios* ex Put., quocum ed. Med. congruit, ad marg. Silii notauit N. Heins. Vossius ad Mel. III, 1. p. 228 monet, h. l. in

tra est, dextra vitae finem inponit; h. ipsa necem sibi consciscit. Cf. III, 328. Strab. III. p. 156. 249. — 228 sqq. Montes Hispaniae, quos veteres auctt. miris laudibus praedicant, nunc quoque omnibus metallis abundant, sed inpr. ferrum effoditur, et aurum argentumque eorum, quamdiu America vtrumque copiose subpeditat, in futura fere tempora reseruatur. *Electrum*, ἤλεκτρον, h. l. non succinum, gemma illa ex resina, quam nos *Bernstein* s. *Agtstein* vocamus, sed nobilius metalli genus, cuius quatuor partes auro constant et quinta argento, vt ap. Hom. Od. Δ, 73. O, 459. Σ, 295. Ouid. Met. XV, 316. al. v. loc. class. Plin. XXXIII, 4. s. 23. et Intpp. ad Virg. Ge. III, 522 et A. VIII, 402. 624. *gemino de s.*, h. auro et argento. 231-3. cf. egregius Ouidii locus, Met. I, 137 sqq. *Astur* cet. Comparant verba Plin. XXXIII, 4, *Plurimum auri Asturia gignit; neque in alia parte terrarum tot saeculis haec fertilitas.* 233. Silius hunc versum, quod alios iam monuisse video, debet Statio Silv. IV, 7. 15. 16. cf. Barth. et Gesn. ad Claud. in Cons. Mall. Theod. 41. *Certant tibi*, vt *pugnare*, *contendere*, *bellare*, *luctari alicui*. v. haec verba in Ind. Id potissimum moneo, ne quis cum Drak. ad IV, 592 *luctari* pro *obluctari* positum, vel cum N. Heins. ad XIV, 454. *obluctari* legendum censeat. Est potius graeca loquendi forma, pro *certare* cet. cum aliquo, vt μάχεσθαι vel ἐρίζειν τινὶ h. σὺν τινί. In *Durio* (*Duero*) olim aurum, quod nunc frustra in eo, aeque ac in Lethe, quaeritur, repertum aureumque inde

Nec Cereri terra indocilis, nec inhospita Baccho,
Nullaque Palladia sese magis arbore tollit.

Hae

in melioribus Silii libris, quos vellem nominasset, *Grouios* inueniri, quam lectionem, in MSS. quoque Melae, Plin. IV, 20 s. 34. et Ptolem. III, 6 (vbi Γρέϊοι) expressam, non improbat N. Heins. ad III, 366, vbi tamen omnes libri constanter vulgatam tuentur, excepta ed. Veneta, quae *Gravidos*

inde sceptrum Joannis III. confectum dicitur. 235. 6. *Lethes*, ὁ Λήθης, (vel ὁ τῆς Λήθης Strab., *Obliuionis fluvius* Plin.) qui et *Limaeas*, *Limaea*, *Limeas*, *Limia* et *Limius*, nunc *Lima* vocatur, Hispaniae citerioris s. Tarrac. fl., inter Durium et Minium, diuersus ab inferorum fluuio, qui *Lethe*, Λήθη, femin. genere, ἀπὸ τῆς λήθης, h. ab obliuione dicitur. Lusitani Celtici, Guadianam s. Anam fl. adcolentes, illum cum Turdulis, belli sociis, olim traiecisse, deinde, orta ibi seditione, ducem communem amisisse, et tandem offensionum oblitos terraeque amoenitate captos, sedem eo loco communem stabilemque fixisse perhibentur: vnde fluuius ille, aeque ac Lethe apud inferos, (vnde *referens obliv. I. L.*) vi aquis propria, patriae rerumque praeteritarum obliuionem inducere credebatur et *Obliuio* nominari solebat. Quam diuturna et constans haec fama fuerit, vel ex eo patet, quod D. Junius Brutus, A. V. DCXVII pro consule huc missus, milites nec precibus nec minis ad flumen illud transmittendum inpellere potuit. v. Flor. II, 17. Liv. Epit. LV. Mel. III, 1. Ptol. II, 6. Plin. IV, 22. s. 35. Plutarch. Qu. Rom. p. 272. Strab. III. p. 153. C. et Appian. de reb. Hispan. c. 71 sqq. vbi v. Cl. Schweighaeus. T. III. p. 295 sq. *Grauii*, populus Hispaniae Tarrac., inter Lethen et Durium. cf. V. L. et III, 366. vbi Silius *Grauios violato*, h. corrupto *nomine Graium*, adeoque quasi Graios dici et Graecorum coloniam esse memorat; captus forte perverso Romanorum studio et more, vrbium populorumque nomina et origines a Graecis repetendi, de quo v. Heyne Exc. IV. ad Virg. A. VII. p. 118 sq. ed. prior. Sed vera quoque historia subesse potest: nam Diomedem certe, priusquam in Italia consideret, in Hispaniam venisse, testatur Dionys. Per. v. 483 sqq. quem Silii narrationi III, 366 sq. favere iam monuit Drak. ad XVI, 368. Nollem itaque Cellario miram oscitantiam, et poetae turpem errorem exprobrasset Lefeb., qui non minus

Hae poſtquam Tyrio gentes ceſſere tyranno,
Utque dati rerum freni, nunc arte paterna
Conciliare viros; armis conſulta Senatus
Vertere, nunc donis: primus ſumſiſſe laborem,
Primus iter carpſiſſe pedes, partemque ſubire,
Si valli feſtinet opus: nec cetera ſegnis,
Quaecumque ad laudem ſtimulant: ſomnumque negabat
Naturae, noctemque vigil ducebat in armis;
Interdum proiectus humi: turbaeque Libyſſae
Inſignis ſagulo duris certare maniplis:

Celſus

vides habet, manifeſto operarum errore: nam h. l. *Granios* exhibet. 240. *Atque* fruſtra emend. I.ef. 241. Non deſerenda videtur vulgaris diſtinctio, *Conciliare viros armis, c. S. V. n. donis*, h. nunc populos ad belli ſocietatem ſollicitare, nunc cet. *nunc ſcita* pro *conſulta* coni. Dausq. Sed v. Gron. ad Liv. III, 37. 246. *Alternum* pro *Naturae* malebat N. Heinſ. 246. 7. Ita diſtinguit Drak., vt ſenſus ſit, Hannibalem noctu interdum vigilaſſe, interdum in terra nuda cubaſſe, ſed ſemper armatum. Vulgo poſt *armis* colon, et poſt *humi* comma ponunt: quod poſterius certe non ſpernendum videtur. v. not. 248. *In ſigni* quaedam edd. *Incinctus ſagulo* corrig. N. Heinſ., refrag. Drak., qui monet, Poenis *ſinus cingere inadſuetum fuiſſe* ipſosque propterea paſſim *diſcinctos* vocari, (v. ad II, 56). Silii vero mentem eſſe, Hannibalem hoc praeter reliquos duces inſigne habuiſſe, quod

minus turpiter errat, putans, veteres *Grabios* eſſe Sarmatas ſ. Scythas, quorum nomen hodie ſuperſit in Polonia et Germania, vbi plura loca nomine *Grabow*, et Sarmatas in Hiſpania memorari III, 384. Ab iisdem nomen *Grauiſcae* ſ. Grabiſcae VIII, 475. deducendum putat, vt alia paſſim. *lucentes*, aureas. 237. Terra tam agri, quam vini culturae idonea. *Cereri indocilis*, vt XI, 11. *Palladia*, Palladi ſacra, oliua. cf. III, 324. 405. vbi v. not. — 239 ſqq. *Tyrio tyranno*, Hannibali, cuius indolem et naturam iisdem fere coloribus adumbrat Liv. XXI, 4. *arte paterna; πολλὰς πόλεις τῇ πειθοῖ προσηγάγετο* de Hamilcare Diodor. XXV, 2. *partem* laboris, operis. 247. *turbae Libyſſ.*, militum gregariorum. *Multi ſaepe militari ſagulo opertum, humi iacentem inter cuſtodias ſtationesque militum conſpexerunt*, Liv. XXI, 4. *duris c. m.*, patientia et laboribus certabat cum milite, moleſtiis aerumnisque

Celsus et in magno praecedens agmine ductor
Imperium perferre suum: tum vertice nudo
Excipere insanos imbres coelique ruinam.
Spectarunt Poeni tremuitque exercitus Astur,
Torquentem cum tela Iouem, permixtaque nimbis
Fulmina, et excussos ventorum flatibus ignes
Turbato transiret equo: nec puluere fessum
Agminis ardenti labefecit Sirius astro.

Flammi-

quod gregarii militis habitu semper vsus fuerit, quod etiam memorent Liv. XXI, 4. Frontin. Strat. IV, 3. ex. 7. et Saresb. Polycr. V, 7. 250. *par ferre*, tanquam dignius tanto duce, suspic. Barth. Adv. XLIII, 5. 251. *ruinam* scripti et primae edd. Vulgo *ruinas*; non male. cf. Virg. A. III, 571. al. 252. *exterritus Astur* Ox. et Put. cum priscis editis, prob. Barth. Adv. VII, 15. Sed exquisitior est lectio Col., R. 2. et al. edd., *exercitus Astur*, pro Asturicus, h. Hispanicus, ἁπλῶν et ἐθνικὸν ἀντὶ κτητικοῦ, simplex pro possessiuo, vt *exercitus Scytha* dixit Claud. Eutrop. I, 508. *Astur equus* Martial. XIV, 197. Ἕλληνα πόλεμον Thucyd. ap. Thom. Mag. Ἕλληνα στρατόν, Σκύθην οἶμον, Ἄραψ τέκτων, ἄνθρωπον ἦθος, Κυζικηνὸς, Τυρσηνοὶ et similia alii, vt monent D. Heins. et Drak. ad h. l. et XVI, 180. cf. not. ad v. 14. Bentl. ad Hor. Od. I, 22, 2. II, 13, 8. Broukh. ad Prop. I, 11, 30. Scalig. ad Virg. Culic. p. 5. Merul. ad Enn. Ann. I. p. 42. Barth. ad Claud. Cons. Hon. IV, 310. Heins. ad Claud. R. Pros. I, 17. ad Ouid. Fast. IV, 362. V, 583. et inf. III, 339. XVII, 11. al. *exerritus* Tell. 254. *ventorum ex flatibus* edd.

nisque adsueto et ad bellum indurato. 251. *Insana* dicuntur magna, vel quae modum excedunt, vt ap. Virg. A. II, 776. VI, 135 al. cf. ad v. 2. 58 et 101. Burm. ad Val. Fl. I, 605. II, 525. IV, 641. et, quos Drak. laudat, Barth. ad Stat. Th. I, 367. et Intpp. ad Plaut. Trin. III, 2, 47. Valetudinis προξένυς, insalubres imbres intelligit Dausq., eodemque sensu Sardiniae montes Insanos (Liv. XXX, 39 et Flor. II, 6, 35) dictos putat. *coeli ruinam*, vt XII, 630. ventum ac procellam, vel tonitru: nam, quod Drak. monet, cum tonat, Iupiter vel coelum et aether *ruere* dicitur. vid. Cerda et Heyne ad Virg. Ge. I, 324 et A. I, 129. Heins. et Burm. ad Val. Fl I, 663. VIII, 334. Broukh. ad Prop. I, 8, 7. Iani ad Horat. Od. I, 16, 12. Burm. ad Phaedr. IV, 17, 24. Possis etiam grandinem vel pluuiam, quae de coelo ruit s. decidit, intelligere, vt VI, 322 et *ruina grandinis* apud Lucret. VI, 155. — 252-5. Saepe in ipsa tempestate equo vectus conspiciebatur. *Torquentem tela*, vt Διὸς βέλος dixit

Flammiferis tellus radiis cum exuſta dehiſcit,
Candentique globo medius coquit aethera feruor,
Femineum putat inuenta iacuiſſe ſub umbra:
Exercetque ſitim, et ſpectato fonte recedit.
Idem conreptis ſternacem ad proelia frenis
Frangere equum, et famam letalis amare lacerti;
Ignotique amnis tranare ſonantia ſaxa,
Atque e diuerſa ſocios arceſſere ripa.

Idem

edd. recentt. 258. *aequora* priſcae edd., h. campos, propr. apertos et aequabiles, vt paſſim. v. Ind. 259. *vmenti i. ſ. vmbra* Col., vnde *humenti* edidit Drak. et *vuenti* coni. N. Heinſ., vt II, 469 III, 522. VII, 650. VIII, 227. 451. 460. IX, 30. XI, 510. Non ignoro quidem, ſaepius propter rorem *noctem humidam* eiusque *vmbram humentem* dici v. c. II, 469. Virg. A. II, 8. III, 589 (vbi v. Cerda et Heyne) IV, 7. 351. V, 738. 835. Id vero ab h. l. alienum eſt, et *horrenti* potius refingerem, niſi ſatis apta eſſet vulgaris lectio, *vmbra* arboris *inuenta*, h. caſu oblata, obuia, vt monent Burm. et Lefeb. 262. *Fingere* coni. Vlit. ad Grat. Cyneg., vt ap. Horat. Ep. I, 2, 64. et Macrob. Sat. VI, 2. cf. Bentl. ad Horat. Od. III, 6, 22. et Burm. ad Petron. c. 128. Sed v. not. *flammam* R. 3. *frameam* coni. N. Heinſ. nouandi prurigine. 264. *Atque e diuerſa* ſcripti cum Parm. Med. Baſ. et al., h. aduerſa, obpoſita, contraria, vt, monente Drak., VIII, 351. XIV, 77. Salluſt. Cat. 5. Curt IV, 4. et aliis locis, quae excitauit Broukh. ad Prop. I, 3, 31 et ad Tibull. IV, 1, 45 Vulgo *Gaudet et aduerſa*, verbis forte e v. 270 conflatis. *ſocios*, non *populos*, ſcripti cum Parm. et al. edd. *accerſere*

dixit Pind. et *βέλος ἐνέσκηψε θεὸς* Herod. 254. Cf. Lucan. I, 151. Sed poeta h. l. tumet. *Turbato equo*, conſternato, vt ap. Virg. A. VII, 767. *medius feruor*, m. dies, ſ. meridies, quo tempore ſol medium coeli ſpatium tenet, *μέσον οὐρανὸν ἀμφιβεβήκει*, Il. θ, 68. π, 777. v. Burm. ad Val. Flacc. III, 482 et ad Phaedr. III, 19, 8. *Candenti g.* ſolis, vt ap. Virg. A. VI, 725. — 260. Comparant Curt. VII, 5, 9 ſq. et Lucan. IX, 591 ſq. *Exercet ſitim*, h. exercet ſe in ſiti perferenda, tolerat ſitim, vt *e. curas* XI, 374. v. ad v. 675.

equum ſternacem, ferocem, qui facile equitem ſternit, effundit: vt ap. Virg. A. XII, 364. *Frangere equum*, eius ferociam, h. domare, vt *fr. iram, vim, furorem, gentem, vrbem* cet., *ἐπιγνάμπτειν κῆρ* Hom. Il. α, 569. *ἐνικλᾷν νόημα* Il. θ, 408. *στρατηγοὺς κλαστήσεις* Ariſtoph. Equit. p. 596. Drak. laudat Senec. Herc. fur. v. 31 et Gronov. ad Senec. Herc. Oet. v. 20. *lacerti letalis*, vt *fatiferae iuuenis dextrae* v. 641. *lacerti*, iactus eo inpulſi, vt XVI, 562. *tranare amnis ſaxa*, h. amnem, in quo ſunt ſaxa *ſonantia*, fluctibus

Idem expugnati primus ſtetit aggere muri;
Et quoties campo rapidus fera proelia miſcet,
Qua ſparſit ferrum, latus rubet aequore limes.

Ergo inſtat fatis, et, rumpere foedera certus,
Quo datur, interea Romam comprendere bello
Gaudet, et extremis pulſat Capitolia terris.
Prima Saguntinas turbarunt claſſica portas,
Bellaque ſumta viro belli maioris amore.

Haud

accerſere Col. et omnes libri a Lefeb. conſulti, vt XI, 204. XIII, 160. al. Tirones conſulant Cl. Schelleri praec. ſtili bene lat. T. I. p. 38. 267. *lato* Nut. et al. 268. *erumpere foedera* e R. 2 in contextum recepit Lefeb. coll. XIII, 865 et Virg. A. I, 580. vt ſit, omnino et impune ſoluere. Verbum *erumpere* non ſexto, ſed quarto caſui nonnunquam iungi, nemo negabit. Sed quis vnquam *erumpere foedera* dixit? 269. *Quo* Col. Vulgg. *certus*. *Qua datur* cet. *vallo* mallebat N. Heinſ. pro *bello*, quod voc. mox bis ſequitur. 271. *Saguntinas*, non *Saguntbinas*, in priſcis edd. et marmm. Σαγουντος Steph. Σαγουντον Ptol. Σάγουντον Strab. III. p. 159 et 167. Sic et in optimis membrr. Liuii aliorumque, refrag. Schotto ad Aurel.

ctibus adliſis, vt apud Virg. A. I, 200. VI, 551. *Agger*, quidquid altum eſt (*Anhöhe*), v. c. vallum et murus, inf. v. 308. 368. 373. 418. VIII, 629. Virg. A. VII, 159 agger ex terra lignisque confectus, cui turris rotata inponebatur v. 348. *aggeres murorum* Virg. A. X, 24. 144. XI, 381. *a. viae* ibid. V, 273. *a. fluminis* h. ripa inf. X, 92. *a. aequoris*, h. fluctus XVII, 275. — 267. *limes*, cf. IV, 463. 464. IX, 378. 9. et, quem Silius his locis imitatus eſt, Virg. A. X, 513. 4. vbi v. Heyne. *Sparſit ferrum*, huc illuc gladium mouit; niſi malis, tela iecit, miſit, vt XI, 390. Virg. A. XI, 650. XII, 50. Sic et *fundere* II, 109. V, 655. VII, 647. *βέλεα χέειν* Hom. Il. ο, 590. *rubet* ſanguine effuſo.

268 ſq. Poeta res prius ab Hann. geſtas omittit, quia poeticam tractationem non admittebant. *inſtat fatis*, vt *addere curſum fatis* XII, 45. *fata irritare* V, 234 et *fato vrgenti incumbere* ap. Virg. Aen. II, 653. conf. ad II, 407. *foedera* v. ad v. 294. *Extremis terris*, in Hiſpania, obpugnatione Sagunti. *pulſat Capitolia*, δεινῶς vt II, 303. *Bella ſumta*, quaeſita et adrepta, vel ſimpl. inchoata, ſuſcepta vt XIV, 296. Cf. Burm. et Cuper. ad Petron. c. 89 et 122. Gron. ad Stat. Diatr. c. 57. Heinſ. ad Ouid. Epiſt. XVI, 371. — 273 ſqq. Poeta egregie

Haud procul Herculei tollunt se litore muri,
Clementer crescente iugo, quis nobile nomen
Conditus excelso sacrauit colle Zacynthos.
Hic comes Alcidae remeabat in agmine Thebas
Geryone exstincto, coeloque ea facta ferebat.
Tres animas namque id monstrum, tres corpore dextras
Armarat, ternaque caput ceruice gerebat.

Haud

Aurel. Vict. de vir. illustr. c. 42. — 275. *Zacynthos*, non *Zacynthus*, scripti et primae edd. h. l. et v. 290. cf. Virg. A. III, 270. *Zacynthus* Dausq. et al. perperam. Gr. Ζάκυνθος. 277. *facta*, non *fata*, Colon. cum R. 3. Parm. Med. *gerebat* R. 1. male, quoniam mox sequitur. 281. *virum* malebat

gie describit originem, situm et fata *Sagunti*, vrbis Hispaniae Tarrac., vbi nunc *Murviedro* h. Muri veteres in regno Valenciae. Conf. Liv. XXI, 6-15 et Polyb. III, 17 sq. *Haud procul litore* maris mediterr. vel Balearici, a quo alii bis mille passibus, alii v. c. Liv. et Polyb. ll. cc. septem stadiis Saguntum distare memorant. *muri Herculei*, h. Saguntini, quos ab Hercule exstructos esse (cf. v. 505. II, 507. 654) et ab eius comite, Zacyntho, nomen accepisse, poeta comminiscitur. *Zacynthus*, Dardani f., a quo Zacynthus ins. et vrbs dicta, notus est ex Dionys. I, 50. Pausan. Arcad. c. 24. p. 491 et Steph. Byz. in Ζάκυνθος. Alii, v. c. Strab. III. p. 110, ducti eadem nominis similitudine et more, origines populorum vrbiumque a Graecis repetendi, (v. ad v. 235) Saguntum a Zacynthiis conditam tradunt, a quibus Silius vrbem potius auctam esse v. 288 sq. memorat., *iugo crescente*, colle adsurgente. *clementer* vt ap. Tac. Ann. XIII, 38. et Germ. 1. *Conditus*, sepultus. cf. II, 581 sqq. *sacrauit* pro vulg. dedit, vt ap. Virg. A. XII, 141. — 276. Alii Geryonis caedem Herculi Tyrio tribuunt. Sed poetae omnes, quamuis diuersissimae indolis, fabulas in Herculem Thebanum transferunt. v. Heyne ad Apollod. p. 325 sq. *Alcidae* v. Heyne ibid. p. 338 sq. *remeabat Thebas*, vt *venere lacus* IV, 763 et similia, quae, vt semel tironum caussa id moneam, respondent Gr. ἔρχεσθαι, ἀπάγεσθαι, οἴχεσθαι, πορεύεσθαι, παραγίνεσθαι, ἥκειν πόλιν cet., omissa praepos. εἰς vel κατὰ et πρός. cf. Heyne ad Virg. A. I, 2. Spanhem. ad Callim. in Pall. 18. *coelo ferebat*, ad coelum efferebat *facta* Herculis. v. Heyne ad Virg. A. X, 548. — 278 sq. Haec ad

vim

Haud alium vidit tellus, cui ponere finem
Non poſſet mors una viro, duraeque Sorores
Tertia bis rupto torquerent ſtamina filo.
Hinc ſpolia oſtentabat ouans, captiuaque victor
Armenta ad fontes medio feruore vocabat,
Quum tumidas fauces adcenſis ſole venenis
Calcatus rupit letali vulnere ſerpens;
Inachiumque virum terris proſtrauit Hiberis.
Mox profugi ducente Noto aduertere coloni,
Inſula quos genuit Graio circumflua ponto,
Atque auxit quondam Laërtia regna Zacynthos.
Firma-

malebat N. Heinſ. quod nollem tanto viro excidiſſet. Nam *haud alium — cui viro* eſt exquiſitior loquendi ratio pro, haud alium virum, cui; vt ap. Horat. Sat. I, 10, 16. et alios paſſim. 283. *Hinc*, non *Hic*, ſcripti, h. a quo ſc. Geryone, et hoc pro cuius, vt *vnde* et Gr. ὅθεν pro ἐξ οὗ. Drak. laudat III, 106 Terent. Adelph III, 3, 7. et Hecyr. II, 2, 4. Salluſt. Jug. c. 14. Serv. ad Virg. A. I, 6 VIII, 71. et Bentl. ad Horat. Od. I, 12, 19. — 288. *aduenere* emend. D. Heinſ. Male! *Aduertere* ſc. ſe, h. aduertebantur, (v. not. ad v. 539) vel potius *aduertere* ſc nauem, proram, terrae, litori, vt *adpellere* et Gr ἀνάγειν, κατάγειν, ἐπανάγειν, ἐλαύνειν, προσβάλλειν, ἐμβάλλειν, εἰσβάλλειν ſcil. τὴν ναῦν ap. Luc. V, 3 Joh. VI, 19. Eurip. Cycl. 99. et Bacch. 1043. Thucyd. II, 47. Ariſtoph Equ. 599 et Ran. 208. Polluc. I, 9. al. Sic et *aduertere* ſcil. mentem, προσέχειν, ἐπέχειν, προσποιεῖσθαι ſcil. τὸν νοῦν. Cf. Heyne ad Virg. A. VII, 35. VIII, 101. 290. *auſit* Put. *hauſit* R. 3. *alnit*

vim et magnitudinem Geryonis exprimendam valent. v. Jani ad Horat. Od. II, 14, 8. et Heyne ad Apollod. p. 385 ſq. cf. inf. III, 422. VI, 629. XIII, 200 ſq. Ceterum ſimile monſtrum, Herilus, eodem fere orationis colore deſcribitur a Virg. A. VIII, 563 ſq. *durae ſorores*, vt XIII, 74. et *triſtes ſ.* ap. Tibull. III, 3, 35 (vbi v. Broukh. et Heyne) h. Parcae ſeuerae, inexorabiles. *medio feruore*, die, vt *medio aeſtu* dixit Virg. Ge. I, 297. *Armenta - vocabat* cf. Virg. A. VII, 663 et ibi Heyne. *vocabat*, ducebat. *letali vulnere*, ad vulnus letale infligendum. *Inachium virum*, Zacynthum, Graecum, ab Inacho, primo Argiuorum rege. 288. *Noto* pro quocumque vento: alioquin poeta Eurum potius nominaſſet. *Inſula Zacynthos*, ex aduerſo Elidis, in Ionio mari, inter Strophades et Cephaleniam ſita, et olim etiam *Hyrie* dicta, nunc vero *Zante*. cf. Plin. IV, 12. et Heyne ad Virg. A. III, 270 et ibid. in Exc. I. p. 345 edit. prior. Ex eodem

Firmauit tenues ortus mox Daunia pubes,
Sedis inops; misit largo quam diues alumno,
Magnanimis regnata viris, nunc Ardea nomen.
Libertas populis pacto seruata decusque
Maiorum, et Poenis urbi inperitare negatum.

Admouet

dixit Parm. 294. *populi* Put. 295. *et Poenis* corrig Modius et Dausq. *vbi imp.* Col. et Put. Hinc *postquam* pro *vbi* in contextum vulgg. edd. e glossa irrepsisse suspicor. Sed *vrbi* recte, puto, emendauit et post *negatum*

eodem loco Virg. v. 272 Silius *Laërtia regna* petiit. 291-93. Saguntum amplificauit colonia ab Ardea eo deducta. cf. Liv. XXI, 7. *Daunia pubes*, Rutuli s. Ardeates, sic dicti a Dauno, Turni patre; a quo diuersus est Daunus, priscus *Apuliae Dauniae* (*Capitanatae* s. *Lucerae* prouinciae) rex, Diomedis socer (Strab. V. p. 283 sq. Plin. III, 11. Tzetz. ad Lycophr. p. 60), vnde Apulia *Dauni arua* IV, 556, *Daunia tellus* VII, 157, et *Daunia regna* IX, 499. tota vero Italia passim *Daunia* et Romani *Daunia pubes* V, 631 et *Dauni nepotes* IV, 504 dicuntur. cf. Heyne Exc. VII. ad Virg. Aen. VII. et Cluuer. Ital. ant. III, 5. p. 970 sq. *Sedis inops*, *misit* cet. cf. v. 667 et ad VIII, 361. Pars Ardeatium, ob nimiam incolarum frequentiam, vnde seditiones, potentiorum dominatus et factiones plerumque oriuntur, vrbem patriamque deseruisse censenda est. Ver sacrum, ἔτος ἱερὸν, in causa fuisse suspicatur Lefeb. cf. Heyne Op. acad. Vol. I. p. 296 sq. *viris*, Dauno inpr. et Turno, eius filio. *nunc Ardea nomen*, nil praeter nomen superest. Silius haec mutuatus est a Virg. A. VII, 411-13 vbi v. Heyne in V. L. Quoad verba Drak. et alii conf. VI, 478. X, 583. Ouid. Met. XV, 430. Liv. V, 18. VII, 29. Catal. Pithoei III, pr. Mel. II, 3. cfr. Heins. ad Vellei. Pat. II, 30 et Liv. 29, 1. — 294. 5. *Cum Hasdrubale* (Hamilcaris in Hispania successore, XIII annis post finem b. Punici I., A. V. C. 526, a. Chr. 228) foedus *renouauerat populus Rom.*, *vt finis vtriusque imperii esset amnis Iberus* Liv. XXI, 2. Cf. infr. v. 480. 643. II, 449 sq. Flor. II, 6. vbi v. Duker. p. 288. Polyb. II, 13. III, 21. 27. Sagunto dein obpugnata Romani, Poenos perfidiae arguentes, responsum ab his tulere, Hasdrubalis foedus non ratum a Senatu Carthag. factum, nec in eo Saguntum, versus occidentem ab Ibero situm, exceptum fuisse, cum de

Admouet abrupto flagrantia foedere ductor
Sidonius castra, et latos quatit agmine campos.
Ipse caput quassans circumlustrauit anhelo
Muros saeuus equo, mensusque pauentia tecta
Pandere iamdudum portas ac cedere vallo
Inperat, et longe clausis sua foedera, longe
Ausoniam fore, nec veniae spem Marte subactis;
Scita Patrum, et leges, et iura, fidemque, Deosque
In dextra nunc esse sua. Verba ocius acer
Intorto sancit iaculo, figitque per arma
Stantem pro muro et minitantem vana Caicum.
Concidit

tum pro commate punctum posuit N. Heins. 297. *latos q. a. campos* Col. et Oxon. cum ed. Ald. in marg. Proprie agmen vel equi potius campum quatiunt; quo spectant exempla a N. Heins. congesta. Vulgg. *laetas q. a. causas*, quae Marsus interpretatur, quaerebat, Dausq. mouebat causas belli Romanis inferendi. *Latias causas* Parm. 306. *minitantem vana Caicum* Col. h. μάτην ἀπειλοῦντα, vel, monente D. Heins., μάτην κομπεύοντα καὶ λοιδοροῦντα,

de sociis vtriusque populi, qui cis Iberum habitarent et qui tum essent, non de iis, qui, vt Saguntini, post pacem futuri essent, cautum fuisset. cf. Liv. XXI, 18. Polyb. III, 29. Appian. Hisp. c. 7. Hannib. c. 2. et Pun. c. 6 et 67. vbi v. Cl. Schweigh. et Heyne in Commentatt. de foederibus Carthagin. cum Romanis, in Opusc. Acad. T. III. inpr. p. 73 sq.

297. *flagrantia* cupiditate pugnandi; *castra*, copias. *caput quassans*, iratus, vt ap. Virg. Aen. VII, 292. *mensus* oculis. 301. *Longe esse* eleganter pro, inutile esse, nihil iuuare, vt contra *adesse alicui*, παρεῖναι, pro opem ferre. Drak. ad XVII, 80 laudat Passerat. ad Prop. I, 7, 17. Burm. ad Petron. c. 58. Gronov. ad Senec. Hippol. v. 974. Heins. ad Ouid. Met. VIII, 435. et Freinshem. Ind. in Flor. Add. Heyne et Cerda ad Virg. A. XII, 52. Intpp. ad Flor. II, 6. Broukh. et Heyne ad Tibull. I, 5, 2. *Ausoniam*, foedus et auxilium Rom. *fidem*, promissa, pacta, vel etiam auxilium. *Deos*, foederis testes, s. religionem et sanctitatem foederis. *Verba*, quae modo dixerat, *sancit*, confirmat, vt ap. Virg. A. XII, 200. *iaculo i.*, quo hostilitatis initium fecit. cf. IV, 134 et Virg. A. IX, 52. 53. *Stantem pro muro*, h. in muro, vt ap. Virg. A. IX, 575.

Concidit exacti medius per viscera teli;
Effusisque simul praerupto ex aggere membris,
Victori moriens tepefactam retulit hastam.
At multo ducis exemplum clamore secuti
Innoluunt atra telorum moenia nube.

Clara

λαβώντα, fine effectu vllo conuiciis hostes proscindentem, et multa quidem iactantem, nihil vero praestantem. cf. XII, 662. Horat. Sat. II, 3, 9 et Ep. I, 8, 3. Ita nihil amplius est, quod in h. l. nos morari possit: sed magna hic est varietas lectionis, quae quomodo ex his verbis orta videri queat, vix adparet. *monstrantem membra* Bas. Gryph. al. *monstrantem tela* Nut. *motantem membra* quidam libri. *mutantem membra* Put. R. 3. Asc. *nutantem membra* Ox. Cell. al. *mutantem verba*, altercantem, conuicia facientem, malebat Victorius ad Varr. R. R. II. extr. Melius *nudantem membra* olim emend. Heins. ad Claud. bell. Gild. v. 281. vt XIII, 211. XVII, 445. et ap. Virg. A. V, 586. Possis et refingere *sudantem membra*, vel *minitantem magna*, *μεγάλα*, *ἔπος μέγα*, vel *turgentem vana* et *muro atque tumentem vana*, vt XVII, 434 et ap. Virg. A. XI, 854. [1] *Caicum* Col. cum Med. et Parm. Recte: nam Silius, Maronis exemplo, nomina militum non modo ab insulis, populis et vrbibus, sed etiam inpr. a fluuiis, et plerumque eius regionis, vnde orti sunt, repetere solet. Sic *Tagus*, *Durius*, *Galaesus*, *Sicoris*, *Bagrada*, *Cydnus*, *Rhyndacus*, *Farfarus*, *Metaurus*, *Padus*, *Symaethus*, *Mincius*, vt alia omittam, sunt nomina fluuiorum, quae in virilia conuertit. cf. Gronov. Obss. IV, 18. *Caicus* vero, *Κάϊκος*, est Mysiae Phrygiaeque fl. satis notus vel ex Virg. Ge. IV, 370 et praeterea militis nomen ap. Virg. Aen. I, 183. IX, 35 et Val. Fl. VI, 688. *Caycum*, *Naicum* et *Vaicum* alii. 307. *exacti medius teli* scripti et priscae edd. ante Nicandrum, qui in Juntina primus edidit *iniecto medius telo*. 309. *retulit*, non *rettulit*, Col. vbinis, prob Drak., qui monet, syllabam *re* in verbis compositis, quae a consona incipiunt, apud veteres ancipitem fuisse, vt contra breuem in iis, quae hiatus vitandi causa literam inserebant, vt in *redeo*, *redoleo* aliisque. cf.

575. *medius teli*, h. ita transfossus, vt aequa pars teli et a fronte et a tergo promineret, vt *medius alni* XIV, 481. v. Gronov. ad Liv. XXVIII, 6. ad Senec. Consol. ad Marc. c. 16. Heyne ad Virg. A. IV, 663 in V. L. *exacti*, transacti, traiecti. v. Ind. et Gronov. ad Senec. l. c. et in gustu ad Stat. Th. VIII, 468. *aggere*, muro. v. ad v. 265. — 311. *Nubes* poetis metaphor. dicitur multitudo, inpr. auium, quae instar atrae nubis aërem secant et tenebris quasi inuoluunt, vt II, 37. IV, 553. VI, 336. Virg. Ge. IV, 60. A. VII, 705. VIII, 637. Sic et *nimbus*, (v. Ind.) *telorum tempestas ac ferreus imber* Aen. XII, 284. *grando* telorum et lapidum, tela *pluunt*, Gr. *νέφος γεράνων* Anthol. III, 25. Epigr. 60.

Clara nec in numero virtus latet: obuia quisque
Ora duci portans, ceu solus bella capessit.
Hic crebram fundit Baliari verbere glandem,
Terque leui ducta circum caput altus habena
Permissum ventis abscondit in aëre telum.
Hic valido librat stridentia saxa lacerto:
Huic inpulsa leui torquetur lancea nodo.
Ante omnes ductor, patriis insignis in armis,

Nunc

cf. Bronkh. ad Prop. IV, 8, 44. Heins. ad Ouid. Epist XIV, 46. 313 *capessit* scripti et editi ante Martin Herbipol., quo praeeunte editores recentt. *capessat* substituerunt. 314 *Baliari* pro *Baleari* vbiuis reposuerunt N. Heins. et Drak., quoniam *Baliaris* III, 365 in Col., Βαλιαρίδες in Steph. Byz., Βαλλιαρίδες in Strab., et *Baliares*, teste Tenull., in plerisque MSS. Frontini II, 3, 16. reperiuntur. cf. Salmas Exerc. Plin. p. 199 Plerumque tamen Graecis Βαλιαρεῖς dicuntur. 316. *adscendit* scripti. *accendit* coni. N. Heins., quod impense arridebat Drak. coll. Virg. A. IX, 588 Stat. Th. X, 528. Ouid. Met. XIV, 825 et Lucan. VII, 512. Vterque tamen profitetur, vulgatam bene se habere, vt sensus sit, glandem funda emissam tam

60. *ψαρῶν* Hom. Il. *ρ*, 755. *πεζῶν* Il. *δ*, 274. *Τρώων* Il. *π*, 66. et doctius *νέφος πολέμοιο* Il. *ρ*, 243 et Pind. Nem. X, 16. vnde *nubes belli* V, 379. XVI, 651 et ap. Virg. Aen. X, 809 (vbi v. Cerda et Heyne) et *nubes* simpl. pro bello inf. VII, 84. cf. Weitz. ad Val. Fl. I, 396. — 312. 3. Quisque ante ducis oculos tam fortia facta edit, tamquam solus pugnaret. Contra dixit Val. Fl. VI, 200 *mixta perit virtus*, h. in tanta militum multitudine facta singulorum dignosci non possunt. *fundit*, *χέει*, iacit, emittit. Drak. monet, *fundere* esse voc. propr., quoniam teste Isidoro Orig. XVIII, 10 *funda dicta eo, quod ex ea fundantur lapides, id est, emittantur.* *Baliari*, cf. III, 365. *verbere* scil. fundae, quae verberatur, mittitur, vt ap. Virg. Ge. I, 309. — 315. Verba Maroniana Aen. IX, 587. *Hic*, ille, *librat*, iacit, mittit. Proprie a fluctuante librae motu sursum deorsum mouere denotat, vnde passim de auibus adhibetur, quae alas ita mouent. v. Ind. 318 *nodo*, amento, loro hastarum et iaculorum, cuius ope fortius vibrantur. v. Ind., Eurip. Androm. v. 1132. Lips. Poliorc. IV, 5. Barth. ad Stat. Th. IV, 153. Drak. adscripsit verba Isidor. Orig. XVIII, 7 *Lancea est hasta amentum habens in medio: dicta autem lancea,*

Nunc picea iactat fumantem lampada flamma,
Nunc sude, nunc iaculo, nunc saxis inpiger instat:
Aut hydro inbutas, bis noxia tela, sagittas
Contendit neruo, atque insultat fraude pharetrae:
Dacus ut armiferis Geticae telluris in oris,
Spicula quae patrio gaudens acuisse veneno
Fundit apud ripas inopina binominis Histri.

Cura subit, collem turrita cingere fronte,
Castelloque urbem circumuallare frequenti.
Heu priscis numen populis, at nomine solo
In terris iam nota Fides! stat dura iuuentus
Ereptamque fugam, et claudi videt aggere muros.
Sed dignam Ausonia mortem putat esse Sagunto,
Seruata

tam alte euolasse, vt aciem oculorum effugerit. 323. *venenis* pro *pharetrae* Tell. 325. *qui* pro *quae* vel inuitis libris scribendum videtur, iudice etiam N. Heins., nisi malis, *gaudet fucasse*, vt ap. Virg Ge. II, 465. 329. *at*, non *ac*, Col. 332. *Sagunto* scripti. Vulgo *Saguntum* prob. Dausq., qui exponit: vniuersum Saguntum putat, esse suam *mortem dignam Ausonia*, si ob fidem seruatam interirent, cum contra Italiam violata fide prodituri sibi viderentur, si foedera refringerent. *Saguntos* vel *Ausoniae*

cea, quia aequa lance, id est, aequali amento, ponderata vibratur. 320. cf. Virg. A. IX, 535. — 322 sq. v. ad v. 219. *hydro*, serpentum veneno. *bis noxia*, vulnere et veneno. Stat. Th. VIII, 418 *formidandae non una morte sagittae. Contendit neruo,* arcu, quem neruo, *νευρῇ*, intenderat, emittit. cf. Heins. ad Virg. A. V, 520. *fraude* vt v. 219. *binominis Histri*, vt ap. Ouid. ex P. I, 8, 11. et Stat. Silv. V, 1, 90. nam idem fluuius veteribus a fonte vsque ad Moesiam, quod h. Kölerus putabat et forte Mela II, 3 extr., vel, teste Plin. IV, 24, ad Illyricum, vel denique, si fides habenda Agathem. Geogr. II, 4, Vindobonam vsque *Danubius*, et inde, donec Pontum Euxinum influit, *Hister* s. *Ister* dicebatur. *Dacia*, in qua *Getae* habitabant, hod. Moldauia, Valachia et Transsilvania.

327. *collem* cf. v. 274. *turrita fronte*, aggere, cui turres inponuntur. cf. v. 331 et Lucan. III, 455. 6. — 329 sq. vt ap. Virg. A. VI, 879. Nota autem

Seruata cecidisse fide. Iamque acrius omnes
Intendunt vires; adductis stridula neruis
Phocais effundit vastos ballista molares,

Atque

soniae — *Seruata fide* etiam legi posse obseruat N. Heins. 334. *Intendi* (infin. hist.) corrig. idem. Non male; sed non necesse. cf. ad II, 333. IX, 645. *eductis* Put. vt idem et Col. II, 127. Sed *adducere* neruos arcus cet. (vt ap. Virg. A. V, 507. IX, 632. Ouid. Met. I, 455 et aliis locis, a Drak. adductis) proprie dicitur, vt *ἀνέλκεσθαι τόξον* ap. Aratum. Qui tamen critica prurigine laborat, malit forte h. l. legere *ac* vel *et ductis*, vt *ducti nerui arcus* II, 127. *ducere cornua neruo* Val. Fl. VI, 376 et Virg. A. XI, 860. *ducere remos* Ouid. Met. I, 294. *ἕλκεν νεῦρα* et *τόξον* Hom. Il. Δ, 122. Λ, 582. cf. Gron. Obss. I, 13. Heins. ad Val. Fl. I, 122. — 335. Pro *Phocais* vix temperare mihi possum, quo minus reponam *Phoenissa*, cuius voc. syllaba posterior propter elisionem facile excidere poterat. Ballistae et fundae a Phoenicibus inuentae, si fides habenda Plinio VII, 56. et Strabo VIII p. 357 Aetolis quidem fundae inuentionem tribuit, sed p. 167 Baliarium incolas optimorum funditorum famam tenuisse memorat, ex quo Phoenices hasce insulas occupauerint. Ab inuentoribus autem epitheta rerum peti solent, vnde *tuba Tyrrhena* aliaque passim obuia.

autem est *Fides prisca, cana, antiqua. dura iuv.*, infelix, dura patiens. *Ausonia Saguntus* Modio et Barth. est Romanis addicta eorumque partes secuta. cf. IV, 650. 703. Ab Ardeatibus exstructam interpretatur N. Heins. prob. Drak., qui monet, Saguntum duplicis originis, partim Graecae, ab Hercule Thebano et Zacynthiis, partim Latinae, ab Ardeatibus repetitae, fuisse, et h. l. *Ausoniam*, Latinam, in laudem, sed III, 178 *Graiam* per contemtum dici, vt Neapolin *Graia munimina* XII, 41 et *Graeca* s. *Graecula* passim, de quo v. Burm. ad Petron. c. 46. — 333. *omnes* Saguntini. *stridula*, vt λίγξε βιός, νευρὴ δὲ μέγ' ἴαχεν Il. Δ, 125. *Phocais* forte Ionica, Graeca, et hinc Saguntina: nam poeta epithetis paulo longius petitis vti solet, et Saguntus tam Graeca, quam Latina vrbs fuit. v. ad v. 6 et 332. An *Phocais* dicta pro Massiliensis, vt sit epith. orn. (v. Strab. IV. p. 171 sqq.) an pro Phocensis? quorum voc. discrimen ne veteres quidem satis obseruasse monet Spanhem. ad Callim. H. in Pall. 24. Hinc quodammodo defendi possit, quod Dausq. et alii monent, Saguntinos adpellari posse Phocenses propterea, quod Zacynthus, Thebanus, eorum vrbem condiderit, et Phocis a quibusdam referatur ad Boeotiam, vel ager certe Thebanus Phocidem complectatur. Alioquin *Phocais*, Φωκαΐς, formatur a *Phocaea*, Φώκαια, Ioniae s. Phrygiae minoris vrbe, a qua diuersa

est

Atque eadem, ingentis mutato pondere teli,
Ferratam excutiens ornum media agmina rumpit.
Alternus resonat clangor: certamine tanto
Conseruere acies, ueluti circumdata vallo
Roma foret; clamatque super, Tot millia, gentes
Inter tela satae, iam capto stamus in hoste?
Anne pudet coepti? pudet ominis? en bona virtus,
Primitiaeque ducis! Taline inplere paramus
Italiam fama? tales praemittere pugnas?

Adcen-

340. *fores* coni. N. Heinſ., qui eiusmodi elegantias omnibus locis intrudere solet. *clamantque* scripti, quod respuunt, quum Hannibalis verba sint, quae sequuntur. Huius tamen subiecti ellipsis non minus forte dura est, quam si exponas, Hannibal et principes Poenorum vndique milites increpant stimulantque: nisi legere malis, *clamorque* sc. fuit, resonat. Emendatio, a N. Heinſ. proposita, *clamatque* vel *clamansque super*, *Tot millia gentis* tanto Critico indigna est. Exquisitiorem formulam Silius Maroni debet Aen. IX, 132. vbi τὸ *gentes* ex nostro quoque loco firmari potest. Ceterum vulgo male interpungunt: *clamatque super tot millia: Gentes — hoste. Anne* cet. 342. *Nonne* Col. recte, opinor. *ominis*, non *omnis* vel *ommeis*, Col. cum Med. et al. edd. 344. *premittere* opinabatur

est *Phocis*, Φωκίς, parua Ἑλλάδος regio, vnde *Phocenses*, Φωκεῖς, vt a Phocaea *Phocaeenses* vel *Phocaei*, Φωκαῖοι, vocantur. Marsus suspicabatur, non probabat, Saguntinos ballistarum vsum a Massiliensibus, Phocaeorum colonis (v. ad IV, 52) accepisse. *molares*, vt ap. Virg. A. VIII, 250. Ouid. Metam. III, 59. et Stat. Th. V, 561. *Ferratam ornum*, hastam ferro praefixam, ex orno, quae et *fraxinus*, μελίη, poetis dicitur: nam orni sunt fraxini siluestres. 340. *super*, insuper, vt ap. Virg. A. II, 71. XI, 226. 685. vel desuper, vt ibid. IX, 168. X, 384. e loco altiore, ex aggere. *Inter tela*, arma, *satae*, natae, h. bellicosae, armis tractandis bellisque gerendis adsuetae. *stamus*, segnes adstamus, haeremus, vt *sedere*. *ominis*, Ouid. Fast. I, 178 *omina principiis inesse solent*. *bonae primitiae ducis*, praeclarum sane initium imperii, mihi delati! cf. Virg. A. XI, 156 sq. Vim sarcasmi facile senties.

Haec vastae lateri turris ceu turbine fixa,
Dum penitus pluteis Vulcanum exercet adesis,
Arma virosque simul pressit flagrante ruina.
Tandem condensis actae testudinis armis
Subducto Poeni vallo, caecaque latebra,
Pandunt prolabsam subfossis moenibus urbem.
Terribilem in sonitum procumbens aggere victo
Herculeus labor, atque inmania saxa resoluens,
Mugitum ingentem coelo dedit. Alpibus altis
Aëriae rupes, scopulorum mole reuulsa,

Haud

Rore N. Heins., reponamus. 362. *quassae* pro *vastae* malebat N. Heins. *ceu*, non *cum*, Ox. cum Med. Ald. Junt. Gryph. al. 363. *adustis* quaedam edd. Sed cf. Virg. A. IX, 537. et Heins. ad Ouid. Am. I, 15, 41. — 365. *arctae* scripti et Parm. *apte* Med. *aptae* R. 3. Sed testudo proprie *agi* dicitur. v. loca a N. Heins. et Drak. adscripta, Virg. A. II, 441 (vbi cf. Heyne) IX, 505. Caes. B. G. V, 43 et Sallust. b. Jug. c. 94. — 369. *resoluens*, non *reuoluens*, scripti, vt III, 643. — 370. Male quidam, *coelo dedit Alpibus altis. Aëriae* cet. distinguunt. *coeli dedit* Col. et Ox. *casu dedit* Junt. Ald. Gryph. Male! conf. v. I. 277. 508. II, 353. XII, 410 al.

XIV, 491. — 362-67. Cf. Stat. Th. IX, 554 sq. Val. Fl. VI, 383. et Virg. A. IX, 535 seq. *Vulcanum exercet*, vt *Eurus ignem exercens* dixit Ouid. Epist. XV, 9. Rem *exercere* vel *fatigare* dicimur, qua multum vtimur, vt quasi lassetur. v. Burm. ad Val. Fl. III, 162 et ad Virg. Ge. III, 529. *condensis*, condensatis. cf. Virg. A. IX, 514. *Testudinem* scutorum, συνασπισμὸν, vulgo h. l. intelligunt, de qua v. Liv. XLIV, 9. Sed in obpugnationibus magis in vsu erat altera testudo, machina lignea, tabulis contexta et coriis vel centonibus obducta, quae arietes, falces et musculos continebat, et tegebat eos, qui cuniculos agere murumque subruere conabantur. vid. Liv. X, 29. XXXIV, 29. Caes. B. G. V, 42. 52. Vitruv. X, 19-21. Lips. Poliorc. I, 8. V, 1. *coeca latebra*, testudine, vt *tecta acies*, *armorum tegmina* et *coecus Mars* ap. Virg. Aen. IX, 513. 517. 518. Vulgo male de cuniculis cogitant, quos non tam ad murum subruendum, quam ad vrbem ingrediendam spectare, iam monuit Drak. *Subducto vallo*, h. sursum ductis, eductis, euulsis, vel ablatis vallis, aggeri infixis: mox v. 368 *aggere victo*. An *subducto* est simpl. conuulso, diruto, vt

forma

Haud aliter ſcindunt reſonanti fragmine montem.
Surgebat cumulo certatim prorutus agger,
Obſtabatque iacens vallum, ni protenus inſtent
Hinc atque hinc acies media pugnare ruina.

Emicat ante omnes primaeuo flore iuuentae
Inſignis Rutulo Murrus de ſanguine: at idem
Matre Saguntina Graius, geminoque parente
Dulichios Italis miſcebat prole nepotes.
Hic magno ſocios Aradum clamore vocantem,
Qua corpus loricam inter galeamque pateſcit,
Conantis

373. *certatim* Col. Vulgo *certantum*, non male. *certantem* Oxon. *prorutus*, non *protinus*, Col. Aſc. Gryph. prob. etiam Dausq. Drak. laudat III, 642. IV, 602. al. conf. Gronov ad Liv. IV, 29. et ad Tac. Ann. I, 68. — 374. *ni*, non *ne*, omnes ſcripti et R. 2. vnde cum Lefeb. repoſui: nec adſequor, cur N. Heinſ. et Drak., qui tamen archaiſmos, inter quos vulgo *ni* refertur, ſectari ſolent, id ſpreuerint. cf. a Drak. iam laudati Intpp. ad Virg. A. III, 686. Broukh. ad Prop. II, 6, 3. et Noriſ. ad Cenotaph. Piſ. IV, 5 p. 474 — 376. *primaeuae ſ. i*, vt XVI. 405, emend. N Heinſ. cui Drak. obponit V, 18. VI, 65. Virg. A. VII, 162. Senec. Hippol. 620. Sed v. ad v. 123. — 380. *Aradum* Col. et Ox. cum Med. *Arados* (hod. *Laraca*) Phoeniciae ſ. Syriae inſ. vel potius petra. v. ad v. 306. Poenos autem, ex quorum numero hic Aradus, ductu Didonis ex Phoenicia in Africam

forma loquendi petita ſit a fundamento, quo ſubducto, ablato, totum aedificium corruit? 368. cf. Liv. XXI, 12. *in ſonitum*, cum ſonitu. *Herculeus lab.*, v. ad v. 273. — 373. *Surgebat agger*, e ruina murorum. cf. Lucan. III, 508. *ni* v. Heyne ad Virg. Aen. III, 686. *protenus* non confeſtim expono, ſed porro tenus, porro, vt ap. Virg. A. V, 485. IX, 337 et Ecl. I, 13 vbi v. Heyne. *inſtent*, inſiſtant, vel incipiant, de quo v. Graev. ad Cic. Div. X, 16. et Drak. ad Liv. XXX, 12. *ruina* valli *media*, cum in medio eſſet.

376. *Emicat* vt ap. Virg. A. V, 319. *Rutulo* v. ad v. 291. *Dulichios*, h. Zacynthios, Graecos, qui Saguntum auxerunt. cf. v. 288 ſq. II, 603. *Dulichium*, maris Ionii inſ., prope Zacynthium et Cephaloniam. v. Heyne ad Virg. A. III, 271. — 381. In ipſa ceruicis vertebra. Cf. Virg. A. XI, 691. 2 (vbi v. Heyne in V. L.) et

Conantis motus speculatus, cuspide sistit,
Prostratumque premens telo, voce insuper urguet:
Fallax Poene, iaces: certe Capitolia primus
Scandebas victor! quae tanta licentia voti?
Nunc Stygio fer bella Ioui. Tum feruidus hastam
Aduersi torquens defigit in inguine Hiberi;
Oraque dum calcat iam singultantia leto,
Hac iter est, inquit, vobis ad moenia Romae,
O metuenda manus! sic, quo properatis, eundum.
Mox instaurantis pugnam circumsilit arma,
Et rapto nudum clipeo latus haurit Hiberi.
Diues agri, diues pecoris, famaeque negatus
Bella feris arcu iaculoque agitabat Hiberus.

Felix

Africam venisse, monet Drak. 387. *in inguen* R. 3. in marg. 388. *singultantia caede* h sanguine, vt φόνος pro αἷμα, paulo calidior quis conficere possit, coll Virg. A. IX, 333. — 394 *Bella ferens* scripti cum R. 3. Parm. Med. vnde *ferens* omninq legendum putabat N. Heins., qui hanc

et XII, 381. *Conantis* clamare, et hinc caput tollentis. *sistit*, clamare, vel progredi prohibet, dum transfigit. cf. II, 98. *premens telo*, vt ap. Virg. A. II, 530. VIII, 249. IX, 330. 793. X, 347. *voce vrget*, maledictis insectatur. Conuiciis acerbisque verbis, αἰσχροῖς et ὀνειδείοις ἐπέεσσι vel χαλεπῷ μύθῳ, et prouocare hostem, et victum inprimis aut male iam tractatum adhuc incessere, non magis barbarorum populorum, quam heroum vitae consentaneum. cf. ad v. 398. Burm. ad Val. Fl. IV, 313. Cerda et Heyne ad Virg. A. II, 547, X, 737. — 386. Quoniam Iouem Capitolinum bello quasi superare non potuisti, nunc Ioui Stygio, h. Plutoni, *bella fer*, infer. v. ad III, 365. in V. L. *in inguine* v. Hom. Il. N, 568. 69. *Hiberi*, Hispani, vt vulgo putant. Sed nomen proprium est. *singultantia* in *leto*, ἀποβλύζοντα, emittentia sanguinem cum singultu. *latus haurit*, vt V, 524. vbi Drak. comparat Ouid. Met. V, 126. Senec. Agam. 890. Val. Fl. VI, 554. Stat. Th. VIII, 666. X, 308. Liv. VII, 10. Curt. VII, 2. IX, 5. cf. Heyne ad Virg. Aen. II, 600. X, 314. *Diues agri* vt ap. Virg. A. X, 563. *famae n.*, famae virtutis sibi comparandae occasione, ob priuatam,

Felix heu! nemorum, et vitae laudandus opacae,
Si sua per patrios tenuisset spicula saltus.
Hunc miseratus adest infesto vulnere Ladmus.
Cui saeuum adridens, Narrabis Hamilcaris umbris
Hanc, inquit, dextram, quae iam post funera vulgi
Hannibalem vobis comitem dabit: et ferit alte
Insurgens gladio cristatae cassidis aera,

Perque

hanc elegantiam et III, 365. VIII, 266. saepiusque sectatur et male comparat sup. v. 80. et Liv. XXXI, 6 *bella ex bellis serere.* Aptiores sunt dictiones, *serere certamina. discordias, mentionem, lites* cet. pro mouere ap. Liv. II, 1. III, 40. 43. XXIV, 31. al *proelia serere*, h. conserere, ap. Tac. Hist. V, 11. *vulnera serere* V, 235. et ap Lucret. V, 1292, vt alibi *spargere* vulnera, tela, de quo v. not. ad v. 267. Si quid tamen mutandum h. l., praestat forte, iudice quoque Lefeb., lectio ed. R. 2. *famaeque κ. κατὰ Bella, feras* cet. 396. *tenuasset*, h. minuisset, consumsisset paulatim, aliquando malebat N. Heins. coll. Stat Achill. I, 644. Claud. Cons. Hon. VI, 128. al. 397. *Lagmus* et *Lagnus* alii. *Laudus* Oxon. prob. Drak. quia *Laudia* Ptolem. est opp. Mauritaniae Caesariensis, et *Laud* Plinio Mauritaniae Tingitanae fl. Hinc tacite id in contextum recepit Lefeb. *Latmus* coni. N. Heins a Latmo ins., quam mihi ignotam esse fateor. Fuit quidem huius nominis Ciliciae fl., et Cariae s. Ioniae mons et vrbs: sed h. l. Poeni mentio fit. 399. *funera vulgi* scripti, R. 3. Parm. Med. Paris.

priuatam, quam agebat, vitam, destitutus. *Bella feris agitabat*, venatui operam dabat, Drak. propr. de bello feris inferendo cogitabat, vel bella feris mouebat, inferebat. *vitae opacae*, quae in nemoribus et venando transigebatur, vt *quies o.* ap. Stat. Silv. III, 5, 17. Cellar. interpretatur priuatam, a strepitu bellico remotam. *infesto vulnere*, telo, quo vulnus infligitur, vt II, 92. V, 251. Sed v. Heyne ad Virg. Aen. II, 529. *saeuum adridens*, δεινὸν ἐπιμειδήσας vel μειδιόων, adiect. pro aduerbio. v. App. μειδιόων βλοσυροῖσι προσώπασι Hom. Il. η, 212. laudatus a D. Heins. 398-400. Idem victoris sarcasmus IV, 288 sq. V, 561 sq. XI, 258. Praeter Homerum Silio praeiuit Virg. A. II, 547 sq. IX, 742. X, 829 sq. XI, 688 sq. vbi v. Cerda. cf. Zinzerl. ad Val. Fl. IV, 313 et sup. ad v. 383. *post funera*, stragem, caedem, *vulgi*, militum gregariorum, vt IV, 266. 7. Sic λαὸς ap. Hom., et *populus* II, 579. *alte insurgens*, ἐπερείδων Hom. vel ἀνασχόμενος sc. τὴν χεῖρα Il. γ, 362. cf. Virg. A. XI, 697. et XII, 902. *cassidis cristatae*, Κόρυθος ἱπποδασείης. *tegimen* capitis, galeam. *ossa crepitantia*,

quae

Perque ipſum tegimen crepitantia diſſipat oſſa.
Tum frontem Chremes intonſam umbrante capillo
Septus, et horrentes effingens crine galeros:
Tum Maſulus, crudaque virens ad bella ſenecta
Karthalo, non pauidus fetas mulcere leaenas,
Flumineaque urna caelatus Bagrada parmam,
Et

Pariſ. Vulgo *vulnera vulgi*, ſono auribus ingrato. 402. *tegimen*, non *tegmen*, in optimis membrr. vbique, prob. N. Heinſ., qui tamen ad Virg. A. III, 594 et VII, 666 vtramque ſcripturam damnat, et *tegumen* defendit. 403. *Chromis i. vibrante* emend. N. Heinſ. quoniam vulgata in leges metricas peccat. Sed *Chromis* mox v. 439. inter Saguntinos memoratur. *Chremetes* corrig. Gronov. Obſſ. IV, 18. et *vmbrante*, pro vulg. *vibrante*, ex Col. et Ox. recipiendum putabat, prob. Drak. *vbrante* Put. Verſus 403 et 404 in edd. Junt. Ald. et Nut. duobus ſequentibus poſtponuntur. 406. *Karthalo* (pro quo rectius forte *Carthalo* ſcripſeris; v. ad v. 3), Gr. Καρθάλων, non *Harcalo* vel *Cartalo*, Colon., probb. N. Heinſ. et Drak. coll. XV, 453. Liv. XXII, 15. 58. Juſtin. XVIII, 7. Polyb. I, 53 et Appian. Hannib. c. 49. Add. Liv. XXVII, 16. et Appian Pun. c. 68 et 74. — 407. *Bagrada*, non *Bragada*, Col. R. 3. Parm. Med. v. ad VI, 141. — 411. *ſerpen-*

quae *perfracta ſonant*, IV, 380. *horrentes e. c. galeros*, crines formans in ſpeciem galeri, cum tot cincinnis implicati eſſent, vt galero ſimiles viderentur. Male itaque Dausq. ex h. l. efficit, *galerum* natiuam quoque comam, non ſemper adſcititiam eſſe, quod iam monuere Drak. et Gronov. Obſſ. IV, 18. *cruda virens ſ.*, ex Virg. A. VI, 304. *Crudus*, ὠμός, propr. non coctus, mollitus, corruptus, fractus et debilitatus, vel annis, vt h. l. et III, 386. V, 569. XII, 348. vel voluptatibus, vt III, 303. hinc et rudis, durus, aſper III, 514. crudelis, vt ὠμὸν πρᾶγμα ſ. βούλευμα. et terribilis VII, 113. fortis V, 423. X, 98. XIII. 224. et malis inſuperabilis IV, 35. — 405. cf. II, 439. III, 289. XVI, 236. *mulcere*, domare. *fetas*, non grauidas intelligo, ſed enixas, quae iam pepererunt (vt ap. Virg. A. VIII. 630. Ecl. I, 5 al.) et amori iterum indulgent: tum enim ſaeuiſſimas eſſe eas, notum vel ex Virg. Ge. III, 245 ſq. — 407. Imitat. Virg. A. VII, 792. In Bagradae clipeo expreſſus ſui nominis fluuius, (vel vrna potius. eius emblema) vbi forte patria eius, vel vnde originem duxit; vt in heroum ſcutis eorum origo et imago vel hiſtoria maiorum rerumque ab his et a toto olim populo praeclare geſtarum adumbrari

Et vastae Nasamon Syrtis populator Hyempsal,
Audax in fluctu laceras raptare carinas,
Una omnes dextraque cadunt iraque peremti.
Nec non serpentem diro exarmare veneno
Doctus Athyr, tactuque graues sopire chelydros,
Ac dubiam admoto sobolem explorare ceraste.

Tu

serpentem, non *serpentes*, scripti. 412. *Athyr*, non *Atyr*, Col. 417. *Iapha*,

brari solebat. cf. II, 158. IV, 153. VIII, 385 sq. (vbi Drak. haec exempla iam excitauit) X, 175. XIV, 212. XVII, 397. De Bagrada fl. v. ad VI, 140 sq. *Nasamones*, adcolae *Syrtis vastae* h. maioris, ex nauium captarum spoliis ditescentes. v. Plin. V, 5. VII, 2. Lucan. IX, 438 sq. 891. Herodot. II, 32. IV, 172. 183. *Audax raptare*, θρασὺς ἁρπάζειν. *exarmare v.*, vt contra *armare v.* dixit Virg. A. IX, 773. *chelydros graues*, h. graui foetore, vt ap. Virg. Ge. III, 415 vbi lectio vulgaris ex h. l. firmari potest. v. ibi Heyne. *tactu sopire*; nam praeter carmina etiam manuum tactu serpentes domare et sopire solebant ἐπῳδοὶ vel ἀσπιδοθῆραι et ὀφιοσιώκται. cf. III, 302. V, 354. VIII, 498 sq. Heyne ad Virg. A. VII, 753 sq. et de vtroque modo angues domandi vt de arte ὀφιοδήκτοις medendi, Plin. VII, 2. Cels. XXVII, 5. Lucan. IX, 891 sq. 922 sq. (vbi de Marmaridarum Psyllis, vt inf. III, 302 agitur) Strab. XIII. p. 588. Gell. IX, 2. XVI. 11. Gronov. Obss. II, 1. Heins. ad Ouid. A. A. II, 102. — 413. Afri et inpr. Psylli genuinam sobolem ab adulterina, admotis anguibus, dignoscere et *explorare*, δοκιμάζειν, solent. *Mos Psyllis liberos genitos protinus obiiciendi saeuissimis serpentibus, eoque genere pudicitiam coniugum experiendi, non profugientibus adulterino sanguine natos serpentibus*, Plin. VII, 2. *Psylli quum arbitrantur, suppositum aliquem esse in stirpe, ei admouent, vt pungat, colubram. Quum pupugerit, si de genere sit, viuere: si non sit, mori*, Varro ap. Priscian. VII, 2, Cf. Lucan. IX, 891 sq. inpr. 906 sq., Solin. c. 27. p. 52. Tzetz. Chil. IV. hist. 135. v. 339. Aelian. Hist. Anim. I, 57. XVI, 27. et Dio LI. p. 453. qui posterior praeter alia memorat, serpentes veste puerorum tacta continuo marcescere. Poetam h. l. agnoscas in variandis serpentum nomini-

Tu quoque fatidicis Garamanticus adcola lucis
Insignis flexo galeam per tempora cornu,
Heu! frustra reditum sortes tibi saepe locutas
Mentitumque Iouem increpitans, obcumbis, Iarba.
Et iam corporibus cumulatus creuerat agger,

Persu-

Iarba, non *Hyarba* Col. vt II, 58. al. v. Intpp. ad Virg. A. IV, 36 et 196. *Hiarba* cum adspirat. Cell. et more suo Drak. 418. *En, iam* tacite edidit

nominibus. 414-7. Ad Iarbam militem traducta, quae de Iarba, rege Numidiae, Iouis Hammonis f., nota sunt vel ex II, 59 sq. VIII, 54 sq. Virg. A. IV, 36. 196 sq. Iustin. XVIII, 6. al. *fatidicis l.*, in quibus oraculum Iouis Hammonis, de quo v. III, 10. 673 sq. *Garamanticus*, Libycus; vel Silio, vt aliis, laxior est geographia. Nam Garamantes longe ab hoc oraculo in Marmarica remoti erant, et vel inter Aethiopiam et Gaetuliam, vel in extrema Africae parte vltra Gaetuliam colebant. Septemtrionales autem diuersi ab australibus, qui non nisi 20 dierum iter ab Ammoniis aberant. v. Plin. V, 4. Herodot. IV, 174. 183. Cl. Schlichthorst. Geogr. Afric. Herod. p. 7. 140. 155. *Garamanticus* pro Garamantice, vt *ditissimus* V, 260. al. — 415. Galeam cornibus arietinis, insigni Iouis Hammonis, ornatam habebat, vt ipse ille deus IX, 298. et ap. Diod. III, 73. et Nabis, eius sacerdos, inf. XV, 682. regesque Macedonum post Alexandrum M., qui eiusdem dei filius haberi cupiebat, de quo v. Spanhem. de Vsu et P. Num. Diss. V. p. 346 sqq. Notus enim veterum mos, vel patriam et originem, vel illustria maiorum facta exprimendi eiusmodi ornamentis seu clipei, vt sup. v. 407. (vbi v. not.), seu galeae, vt II, 157. V, 79. Liv. XXVII, 33. Stat. Th. VII, 279. Herodian. I, 14. quae loca Drak. ad XV, 682 excitauit. Nec minus nota res est, Ioui Hammoni, vt et Baccho, Pani aliisque, fluuiorum inprimis, numinibus cornua, ad vim maiestatemque declarandam apta, tribui: quae idea priscis temporibus, quibus homines pelle ferina vestium loco vtebantur, orta et a Macedonum regibus renouata est. v. Lessing. Laoc. c. 8. p. 95. c. 9. p. 103. Broukh. ad Prop. III, 15, 19. 30. ad Tibull. II, 1, 3. Jani ad Horat. Od. II, 19, 30. — 416. 7. Oraculum mendax frustra incusabat. *Sortes*, κλῆρος, oraculum, quoniam

Perfuſaeque atra fumabant caede ruinae.
Tum ductorem auido clamore in proelia poſcit:
Fulmineus ceu Spartanis latratibus actus,
Quum ſiluam occurſu venantum perdidit, hirto
Horreſcit ſaetis dorſo, et poſtrema capeſſit
Proelia,

addidit Lefeb. 419. *Confuſaeque* ed. Junt. et inde expreſſae Nut. al. prob. Dausq. Male! *fumabant*, non *fumabat*, vel *feruebat*, ſcripti et pleraeque melioris notae edd. 421. *latrantibus* etiam legi poſſe monet N. Heinſ. Sed vulgata exquiſitior, quam Drak. ex Virg. Ge. III, 412. Ouid. Metam. XIII, 806 et Faſt. II, 231 firmat. 423. *ſaetis*, non *ſaeuus*, Col. prob. N.

niam oracula olim etiam per ſortes, ψήφοις, edebantur. 419 Caedes δεινῶς depingitur. *caede*, ſanguine, vt φόνος pro αἷμα. *ductorem* Hannibalem *poſcit* Murrus *in p.*, ad ſingulare certamen prouocat, more heroum. 421 - 25. Splendida comparatio, concinnata ad exemplum Virg. A. X, 707 - 718 vbi v. Heyne. *Fulmineus* ſolenne apri et inpr. eius dentium epitheton, quod nonnulli ab exertis vtrimque dentibus, fulminis cuſpides referentibus, repetunt; alii, qui ad Ouid. Met. VIII, 289. prouocant, ab ardente et calido oris adflatu; alii vero inde, quod, vt fulmina non in rectum, ſed in obliquum feruntur, ſic et aper *obliquo latrantes diſſipat ictu*, vt vtar verbis Ouid. Met. VIII, 344. vnde σῦς δοχμιὸς et λικριφὶς ἀΐξας ap. Hom. Il. M, 148 et Odyſſ. T, 451. Sed poetis *fulminea* potius dicuntur, quaecunque inſtar fulminis cum impetu ruunt, et tam terrorem incutiunt, quam omnia contundunt et necant, v. c. *ira* XI, 99. *iuuenis* IX, 393. *ductor* XVII, 549. *Scipiadae, fulminâ gentis* et *belli* VII, 106. Lucret. III, 1049. Virg. Aen. VI, 843. IX, 812. *fulmen Carthaginis Hannibal* XV, 667. *fulmina belli* milites Poenorum VIII, 223. *patria fulmina* XV, 408. *fulmen linguae* VIII, 412. *f. verborum* Cic. ad Div. IX, 21. quo teſte Orat. c. 9. Periclem fulgere et tonare dixit Ariſtoph. cf. Virg. Ge. IV, 561. ἀστεροπῇ ἐναλίγκιος Homer. Il. N, 242. πρηστὴρ Κεραύνιος al. *Spartani canes* praeſtantius genus. cf. II, 689. III, 295. et Heyne ad Virg. Ge. III, 345 et 405. *perdidit ſiluam*, h. ſecuritatem et latebras in ſilua ſpemque in ea poſitam; vel viam et reditum in ſiluam. Sic *perdere terga* XIII, 171. *p. fugam*, viam fugae amittere Martial. de Spect. XI, 2. *Horreſcit ſaetis d.;* nam aprorum ſaetae erigi ſolent, ſi ad pugnam

Proelia, canentem mandens aper ore cruorem,
Iamque gemit geminans contra venabula dentem.

At

N. Heinſ. niſi quod *ſaetas* maluerit. 424. *canentem* Col., h. ſpuma *cana* mixtum et mandendo in eam mutatum, vt *cana aqua*, πολιὴ ἅλς ſ. θάλασσα. *Spumas cruentas* inuerſa loquendi forma dixit Virg. Ge. III, 203. Drak. conſ. IV, 252 et Claud. laud. Stil. II, 350 vbi v. Heinſ. *ſpumantem* R. 3. Parm. Med. ex interpr. *tenentem* Ox. et Put. Vulgg. *candentem*, et quidam *feruentem*. 425. *Iamque gemet geminum c. ven. dentem* Col. Sic et Oxon. niſi quod vitioſe in eo *decem* pro *dentem*. Vulgg. *I. gemens geminum c. v. torquet*; ſed τὸ *torquet*, quod nec ſcripti, nec meliores editi agnoſcant, grammatici potius acumen ſapit, quam *dentem*, cuius ellipſis dura eſt. *I. gemens geminum c. v. fertur* Put. et R. 3. quam lectionem ex verbis Virg. A. IX, 553 margini adſcriptis ortam ſuſpicor. Ad haec corrigenda viri docti certatim operam ſuam contulere. *I. acuens geminum c. v. torquet* coni. Barth. Adv. VII, 15. *I. ciet geminum c. v. dentem*, vel *I. fremens genuino intra v. fertur*, vel *I. fremens genuinum intra v. torquet*, vel denique, quod ipſi et Drak. prae reliquis placebat, *I. fremens genuino intrat v. dente*, tentabat N. Heinſ. *Fremere* voc. propr. de feris iratis; *dentes* vero *genuini* ſunt poſteriores et nouiſſimi in extrema gena ſ. gingiua, κραντῆρες et σωφρονιστῆρες. cf. X, 298 et v. Feſt. h. v., Cic. N. D. II, 54. Plin. XI, 37. *I. gemens gemituque intra v. fertur*, vel *geminum cornu in v. torquet*, vel *gemino cornu in v. fertur* inuita Minerua emend. Vlit. ad Grat. 109. *I. gemens genuinum intra v. torquet* Scalig. in marg. libri ſui. Mea qualicumque ſententia, quam tamen ex VV. DD. iudicio vel ſtare iubebo vel cadere patiar, leniſſima, quam propterea in textum recepi, mutatione lectionis vetuſtiſſ. codd. Col. et Ox. locus haud dubie corruptus optime ita reconcinnari poteſt: *I. gemit geminans*, vt *capeſſit mandens* vſ. ſup. *gemit* propter vulnera a venatoribus canibusque inflicta, vt ap. Hom. in ſimili loco de leone ſaucio Il. υ, 169 ἐν δέ τέ οἱ κραδίῃ στένει ἄλκιμον ἦτορ et Il. π, 489 ὤλετο στενάχων taurus. cf. Auien. fab. 17. et Virg. Ge. III, 226; ex quibus locis patet, hoc verbum immerito a Scalig. Poetic. V, 15 carpi, quod gemitus non ſit iracundi et rabidi, ſed moerentis; quod Drak. etiam refellit coll. Virg. A. VII, 15. Lucan. VI, 688. Petron. Sat. 115. al. cf. Heinſ. ad Val. Fl. I, 758, qui tamen h. l. in Scalig. ſententiam

pugnam ſe expediunt. Φρίξας εὖ λοφιήν Hom, Od. Τ, 446. cf. Stat. Th. II, 129. XI, 531. Virg. A. X, 711. vbi v. Heyne. *Horrere* autem, vt ſemel moneamus, poetis dicuntur, quae erecta ſunt ſeu eminent v. c. ſegetes, arma, pili ac ſaetae, (quae in ſubito frigore et pauore, vel in ira vehementiore eriguntur) omniaque ea, quibus aſpera eſt et ſqualida ſuperficies, non laeuor ac nitor. Sic et Φρίσσειν v. c. κάπρος φρίσσει τρίχας ſ. ἐθείραις, λήϊον vel ἄρουρα φρίσσει σταχύεσσιν, μάχη ἐγχείῃσι cet. ap. Heſiod. Scut. 171. 391. Hom. Il. N, 339. 473. Ψ, 599. al. cf. Heyne ad Virg. A. X, 237.

426.

At parte ex alia, qua se insperata iuuentus
Extulerat portis, ceu spicula nulla manusque
Vim ferre exitiumue queant, permixtus utrisque
Hannibal agminibus passim furit et quatit ensem,
Cantato nuper senior quem fecerat igni
Litore ab Hesperidum Temisus: qui carmine pollens
Fidebat magica ferrum crudescere lingua:

Quantus

tentiam discedit. Taceo, cuiuscumque generis sonum et strepitum verbo *gemere* exprimi, (vt ap. Virg. Ge. III, 133. 183. IV, 173. Aen. V, 806. VI, 413. XI, 138. et Hor. Od. I, 14, 6.) quia non video, cur gemitus a feris sauciis alienus sit. *geminans dentem*, h. dentium ictus, vt ap. Virg. A. V, 434. 457. XI, 698. XII, 714. Hor. Od. I, 16, 8. Haec scripseram, cum deinde animaduerterem, in eandem fere coniect. incidisse Cl. Lefeb., qui coll. v. 168. 537. Virg. A. XI, 698. et Val. Fl. VI, 379. edidit *l. gemens geminat c. v. dentem*, quae lectio probatur in Annal. liter. Goetting., Additam XVII. p. 262. a. 1782 Et sensu quidem a nostra non differt, sed ab ea, quam antiquiss. MSS. exhibent, paulo longius recedit, et perperam certe gall. vertitur, *de ses broches il déchire à coups redoublés les filets des chasseurs* Ceterum non magnopere intercedo, quo minus tota cod. Col. lectio seruetur, excepto verbo *gemet*, in cuius locum varia substituere possis, quae tamen nemo praestare ausit, v. c. *terit*, aut *acuit*, vt ap. Hor. Od. III, 20. 10. Virg. Ge. III, 255. et σῦς ſ. κάπριος θήγει ὀδόντας ap. Hom. Il. Λ, 416. N, 475 et ὑπαὶ δέ τε κόμπος ὀδόντων γίγνεται Il. Λ, 417. M, 149. vel *premit*, vt *dentes* in vite premere dixit Ouid. Fast. I, 355. nisi malis *frendit*. vel, vt ap. Virg. A. IX, 552, *furit contra v. κατὰ geminum dentem*, qui in ore apri vtrimque prominent, vt ap. Ouid. Metam. VIII, 400. — 427. *Expulerat* Asc. et Nut. 431. *Temisus* Col. *Remisus* Parm. *Rhemisu* Med. Ald. Gryph. al. Hinc librariorum stupore in c. Oxon. irrepsit *remissus*, quod cum in versus legem peccaret, plerique editores *missus* reposuerunt, forte etiam obsensi locutione nostra, *Temisus ab litore H.*, quae tamen passim obuia. cf Liv. I, 50 pr. Virg. Ge. III, 2. et, quae loca Drak. ad V, 271 excitauit, inf. VI, 42. X, 174. Prop. IV, 6, 37. Val Fl. I, 365. Liv. XXXI, 23. Plura exempla desideranti satisfacient intpp. ad Petron. c. 38. et Heins. ad Ouid. Amor II, 6, 1. vbi eodem modo etiam mox v. 433 *ab oris* legendum putabat. Sed caue quidquam mutes.

426. *insperata*, ex insperato, contra spem et opinionem. *Cantato*, incantato, carmine incenso, magico, v. ad v. 96. et VIII, 497 cf. Prop. IV, 5. 13. Ouid. Am. II, 5, 38 et Met. VII, 98. — 431. *Litore ab H.*, vt sacerdos illa magici sacri, sup. v. 101. et ap. Virg. A. IV, 484. De Hesperidum hortis v. Heyne ad Virg. l. c. ad Apollod. p. 406 sq. et Comm. de Theog. Hes. p. 141. Spanhem. ad Callim. H. in Cer. v. 11. et Cl. Hermann. Mythol. T. I. p.

402.

Quantus Bistoniis late Gradiuus in oris
Belligero rapitur curru, telumque coruscans,
Titanum quo pulsa cohors, flagrantia bella
Cornipedum adflatu tonat et stridoribus axis.
Iamque Hostum, Rutulumque Pholum, ingentemque Metiscum,

Iam

436. *tonat* R. 3. Parm. Med., h. tonare facit, cum strepitu edit cf. Martial. VIII, 2, 14. et Heinf. ad Claud. in Conf. Olybr et Prob. v. 208. *Prospera vibrati tonuerunt omina nimbi.* Proprie arma et *bella tonant*, vt XII, 300, vel heros *tonat armis*, *tonat et fulminat bello*, vt IV, 254 XV, 299. Virg. Ge. IV, 561. Iustin. XXXII, 4. Vulgg *domat*. quod Lefeb. cum aliis damnat, cui tamen Scaliger, qui idem fecerat, ineptire videtur. *donat* Iunt. 437. *Ostum* Col. vnde *Oscum* coni N. Heinf. ab Osca, colonia Rom. in Hispania. Vulgg. *Hoscum*. Sed *Hostum* ex Oxon. Parm. et Med. recepit Drak. propterea, quod *Hostus*, et inde *Hostius* ac *Hostilius* nomina fuerint Romanis notissima, (prius auo et patri Tulli Hostilii, aliisque fuisse, tradunt Macrob. I, 6 Liv. I, 12. IV, 30) et *Hostus*, Hampsagorae f., memoretur XII, 347. 403. 413. qui *Hiostus*, Hampsicorae f., dicitur Liv. XXIII, 40. cf. Salmaf. ad Solin. p. 24. *Rutilumque* Dausq. Pessime *rutilumque* Cell. cf. v. 291 sq. *Metiscum* v. Heinf. et Heyne ad Virg. A. XII, 402. Cf. III, 282 sq. IV, 638. VI, 184. *crudescere*, crudius, saeuius, et hinc nocentius et efficacius fieri. 433-6. Comparatio desumta a Virg. A. XII, 331 sq. vbi v. Heyne. *Quantus*, h. tantum furit H., quantum. *Bistoniis oris*, Thracia, (v. Plin. IV, 11) propria fede Martis. cf. IV, 433. Hom. Od. ϑ, 361. Virg. A. III, 13. 35. Claud. in Rufin. I, 334 sq. De *curru* Martis cf. IV, 432 sq. et Heyne ad Virg. A. VIII, 433. *telum coruscans*, vibrans, πάλλων δοῦρα Hom. Il. γ, 19. ε, 495. Ἄρης στιβαρὸν δόρυ κραδαίνων Anacr. XLV, 9. *Titanum* pro Gigantum, quos seriores inpr. poetae confundere solent. Cf. Claud. Gigantom. 75 sq. *bella flagrantia*, vehementia et acria, vel ardentia, quae cum ardore geruntur, vt *flag. comitia* dixit Plin. H. N. Praef. *adflatu*, anhelitu. 437 sqq. Notus est poetarum mos, non numerum, sed nomina occisorum hostium recensendi, quod ad vim ornatumque narrationis et ad animum lectoris in eam intendendum plurimum facit. *Flauus*, vt ξανθός, solenne epitheton virorum fortium et heroum, quos et pulchritudo decebat, vnde iis ξανθὰς τρίχας f. ξανθὴν κόμην tribui notum vel ex Hom. Il. α, 197. β, 642. γ, 284. Od. N, 399.

flauus

Iam Lygdum, Duriumque simul, flauumque Galaesum,
Et geminos, Chromin atque Gyan, demiserat umbris:
Daunum etiam, grata quo non spectatior alter
Voce mouere fora, atque orando fingere mentes,
Nec legum custos sollertior, aspera telis

Dicta

XII, 469. — 438. *Durium*, non *Dyrium* vel *Dirium*, Col. Ox. Parm. Med. cf. V, 323. et sup. ad v. 306. *Galaesum* pro vulg. *Galesum* reposuit N. Heins. Γαλαῖσος, hod. *Galaso*, Calabriae fl. iuxta Tarentum. v. Intpp. ad Virg. Ge. IV, 126. Aen. VII, 535. 575. et Hor. Od. II, 6, 10. — 439. *Chromin* Col. *Chromim* Put. *Chronim* Oxon. Vulgo *Chronum*. cf. Virg. Ecl. VI, 13. et Aen. XI, 675 vbi Heinsius non *Chromin*, vt h. l., sed *Chromim* scribendum putabat. Tantum itaque abest, vt viri docti in eiusmodi nominibus inter se consentiant, vt ne ipsi quidem satis sibi constent. *Gyan*, non *Gyam*, Col. Put. et priscae edd. cf. Intpp. ad Virg. A. I, 222. 612. V, 118. 152. X, 318. *dimiserat* Put. et Med. quod, nescio quare? concinnius videbatur N. Heins. ad XI, 142. qui tamen aliis locis (v. not.) recte damnauit. 441. *figere* malebat Modius. Male! 443. *Quaenam*

flauus Achilles dicitur Claud. Paneg. VIII, 556. Hinc forte et *flaua coma Bellonae* inf. V, 220. vt ξανθὰ Γλαυκῶπις Pind. Nem. X, 13. *Flaui* autem *crines* veteribus non minus ac nobis placebant, vnde *flaua Phyllis et Chloe*, *flauus Ganymedes* cet. ap. Horat. Od. II, 4, 14. III, 9, 19. IV, 4, 4. ξανθὰς μὲν ἀνέψατο χερσὶν ἐθείρας Medea ap. Apollon. VIII, 828. conf. inf. III, 402. IV, 200. *Demittere vmbris*, *Orco*, et hinc doctius *neci* vel *leto*, vt X, 137. XI, 142. XII, 468. XIII, 459. poetis dicitur pro *d. ad vmbras* vel *manes*, vt IV, 342. XV, 470. ψυχὰς ἄϊδι προΐαψεν Hom. Il. α, 3. h. εἰς ἄϊδα vel Ἀΐδου, Ἄδου δῶμα, οἶκον ἴαψε s. ἔπεμψε vt Il. Φ, 48. h. ἐφόνευσε. cf. Intpp. ad Virg. A. II, 85. 398. IX, 527. XII, 884. *mouere fora*, iudices. *orando* caussas, agendo, dicendo. *Fingere*, vt πλάσσειν, propr. ex luto vel cera aliquid formare; hinc id. qd. *formare*, docere, et h. l. flectere, mouere *mentes*, vt ap. Cic. Brut. 38 et inpr. Legg. III, 40. cf. Burm. ad Petron. 117. et, quos N. Heins. et Drak. laudarunt, Virg. Aen. VI, 80. Grat. 105. Stat. Silv. V, 3, 192. et Val. Fl. V, 534 vbi Burm. haerebat. Sic et *formare* XI, 452 vbi Drak. contulit Hor. Od. I, 10, 3. ej. Sat. I, 4, 122 et Epist. II, 1, 128. al. v. Graev. ad Justin.

Dicta admiſcentem: Quaenam te, Poene, paternae
Huc adigunt Furiae? non haec Sidonia tecta
Feminea fabricata manu, pretioue parata,
Exſulibusue datum dimenſis litus arenis.
Fundamenta Deum Romanaque foedera cernis.
Aſt illum, toto iactantem talia campo,
Ingenti raptum niſu, medioque virorum
Auulſum inter tela globo, et poſt terga reuinctum,
Hannibal ad poenam lentae mandauerat irae,
Increpitansque ſuos inferri ſigna iubebat;
Perque ipſos caedis cumulos, ſtragemque iacentum
Monſtrabat furibundus iter, cunctosque ciebat
Nomine, et in praedas ſtantem dabat inprobus urbem.

Sed

Quaenam, non *quonam*, ſcripſi, R. 3. Parm. Med. Forte *quianam*, h. cur, praeſtiterit h. l. et II, 645 IV, 647. al. 444. *furiae*, h. furor, inſania, non *Furiae* cum Drak. ſcribendum videtur, ne de Furiis propr. ſic dictis h. l. cogitetur. *Quae vos dementia adegit* ap. Virg. A. IX, 601. cf. inf. II, 645. IV, 648. X, 117. — 446. *dimenſae litus arenae* malebat N. Heinſ. 454. *cuneosque* emend. idem h. l. cf. ad IV, 144. Sed v. not. 455. *praedam* Tell. a m. pr. quod recepit Lefeb., qui verba noſtra e Cic. Phil. IV, 9.

ſtin. XX, 4. — 443-7. Imitat. Virg. A. IX, 601 ſq. *non haec Sid. t.* cet., haec vrbs, quam obpugnas, non eſt Carthago, a femina, Didone, condita. conf. ſup. v. 34 ſq. *Fundamenta D.*, vrbem, cuius fundam. Deus, Hercules, iecit. v. ad v. 273. *Romana f.* vrbem foederatam Romanorum. *lentae irae m.*, vt *longa morte necabat* ap. Virg. A. VIII, 488. *Increpitans* v. ad v. 181. *caedis*, occiſorum, vt VI, 603. VII, 614. *cunctos ciebat n.*, nam, quod Drak. iam monuit, magnum habet momentum ad animos militum duci conciliandos eosque ad virtutem incitandos, ſi quisque ſe duci, qui pro meritis omnes vel praemiis vel poenis adficere poteſt, notum videt et ab eo nominatim adpellatur. cf. IX, 245 ſq. Lucan. VII, 286 ſeq. Heyne et Cerda ad Virg. Aen. XI, 731. XII, 758. Heinſ. ad Claud. Conſ. Hon. VI, 255. et Burm. ad Val. Fl. IV, 649. *ſtantem*, adhuc ſaluam, *vrbem* militibus ad praedam propoſuit. Cf. Liv. XXI, 11.

456-9.

Sed poſtquam a trepidis adlatum, feruere partem
Diuerſam Marte infauſto, Murroque ſecundos
Hunc Superos tribuiſſe diem, ruit ocius amens
Lymphato cürſu, atque ingentes deſerit actus.
Letiferum nutant fulgentes vertice criſtae:
Crine ut flammifero terret fera regna cometes,
Sanguineum ſpargens ignem; vomit atra rubentes
Fax coelo radios, ac ſaeua luce coruſcum
Scintillat ſidus, terrisque extrema minatur.

Praecipiti

9. c. 4. petita putat. Sed vulgata doctior. 460. *Letiferum nutant* Col. probb. N. Heinſ. et Drak. coll. v. 501. 524. II, 399. IV, 353. XVII, 397. Stat. Th. VII, 528. XII, 410. Claud. Conſ. Olyb. et Prob. 4. 119 (vbi v. Heinſ.) et in Rufin. II, 355. Hom. Il. N, 115 O, 481. Π, 138. Vulgg. *Letiferumque micant*; ſed ſane ſatis erat, *fulgentes criſtas* dixiſſe, monente N. Heinſ. *Letiferumque nutant* tacite et vitioſe edidit Lefeb. *Letifero nutant ſurgentes* Parm. *Letiferae* alii. 463. *laeua luce* ſuſpicari poſſis, coll.

456-9. Similis locus eſt Virg. A. IX, 691 ſq. *adlatum*, nuncius adlatus, nunciatum, vt XII, 338. *a trepidis*, ab iis, qui formidinis pleni feſtinabant. *feruere Marte*, vt ap. Virg. A. VIII, 676. *ſecundos*, fauentes. *ruit ocius a. L. c.* oratio turget. Conf. VII, 357. VIII, 153. XII, 545. Virg. A. VII, 377. *Lymphatus*, νυμφόληπτος, h. ὁ τῇ Νύμφῃ λαμβάνεται, qui ob Nympham et quodcumque aliud numen ſiue conſpectum ſiue iratum furore conripitur; hinc terrore aliquo diuinitus iniecto perturbatus, vel ſimpl. perterritus, et, vt h. l., inſanus. cf. Cuper. Obſſ. III, 12. et Burm. ad Val. Fl. III, 46. *ingentes actus*, res alia parte geſtas et v. 426-455 memoratas. 460. Δεινὸν δὲ λόφος καθύπερθεν ἔνευεν, Hom. Il. γ, 337 et al. *Letiferum* cf. ad v. 398. 460-64. Vim comparationis, quam Silius ſublegit Maroni A. X, 270-5, nonnulli in curſu, propenſione aut prolapſione, alii vero (quibus fauet locus Virg. vbi v. Heyne) in fulgore criſtarum ac cometae, et Drak. denique in eo poſitam putat, quod, quemadmodum cometae adparitio peſtem, famem aliaque mala humano generi portendere atque inmittere credebatur, ita quoque terribilis adſpectus Hannibalis criſtarumque in capite eius nutantium, quae ipſo motu impetum eius iramque declarabant, letiferum Saguntinis terrorem incuteret. cf. VIII, 636. Virg. Ge. I, 488. Plin. II, 25. Sueton. Ner. c. 36. et Claud. 46. Tibull. II,

Praecipiti dant tela viam, dant ſigna, virique;
Atque ambae trepidant acies: iacit igneus haſtae
Dirum lumen apex, ac late fulgurat umbo.
Talis ubi Aegaeo ſurgente ad ſidera ponto
Per longum vaſto Cori cum murmure fluctus
Suſpenſum in terras portat mare, frigida nautis
Corda tremunt: ſonat ille procul, flatuque tumeſcens
Curuatis pauidas transmittit Cycladas undis.

Non

coll. Virg. Aen. X, 275. 466. *Aeque ambae* R. 3. et Parm. Non male. 468. *Talis*, non *Qualis*, ſcripti. *Egeo* Dausq. Male! Eſt αἰγαῖον, cui αἶγες h. τὰ κύματα, fluctus et procellae nomen dederunt, monente D. Heinſ. 472. *Turbatis grauidas* emend. D. Heinſ. coll. XIII, 494. Male! 481.

Fert

5,71. Cic. de N. D. II, 5. Lucan. I, 526 ſq. Tac. Ann. XIV, 22. XV, 47. Val. Fl. V, 370 ſq. vbi v. Burm. *Crine*, v. ſup. ad v. 358. *fera regna*, h. barbaros incultosque populos, phyſicae rationis ignaros. *Fax* poetis dicitur ignis, inpr. cometae et ſtellarum, v. c. Virg. A. II, 694. Val. Fl. l. c. Sen. Octav. 232. *vomit*, emittit. *atra*, triſtis, pernicioſa, terribilis, vt mox *saeua luce* et *dirum lumen*. *extrema* ſc. mala. 467. *apex*, eminentia, ſumma pars v. c. galeae, λόφος, conus ap. Virg. A. X, 270. XII, 492. h. l. haſtae, h. cuſpis, αἰχμὴ, ἐπιδορατὶς, ἀκωκή. 468-472. Quemadmodum fluctus, *per longum*, in alto, procul a litore, vbi frangitur, vento tumeſcens, (qui nautis *Hulle* vel *Surf* dicitur) ingenti cum impetu ſonituque in litus fertur; ſic Hannibal magno armorum ſtrepitu, procul audito, praeceps in hoſtes ruit. cf. Lichtenberg. V. Cl. *Magazin für d. Phyſik* T. II. P. III. p. 38. Egregia comparatio, repetita inf. IV, 243 ſqq. et VIII, 428. 9. quam tamen Silius non minus debet Virg. Ge. III, 236 ſqq. coll. Aen. VII, 528 ſq. XII, 365 ſqq. hic autem Hom. Il. Δ, 422 ſqq. (vbi v. Köppen) coll. N, 795-99. Poſſis etiam vim eius in terrore militum et nautarum quaerere; ſed ornatus tum minus placet. *Aegaeum mare* cum dilectu poſitum, quoniam tam propter inſulas, *Cycladas* inprimis, et interiecta vada, ſcopulos ac promontoria pericuoloſiſſimum, quam ob aquilones, vehementer in eo ſpirantes, procelloſiſſimum eſt. cf. Heyne ad Virg. Aen. XII, 366. *Corus* ſ. caurus, ἀργέστης, *Nordweſt*, ventus vehementior. v. Heyne ad Virg. Ge. III, 278. Plin. XVIII, 34. *ſonat*

Non cuncta e muris unum incessentia tela,
Fumantesque ante ora faces, non saxa per artem
Tormentis excussa tenent. Ut tegmina primum
Fulgentis galeae conspexit, et arma cruento
Inter solem auro rutilantia, turbidus infit:
En, qui res Libycas, inceptaque tanta retardet,
Romani Murrus belli mora! Foedera, faxo,
Iam noscas, quid vana queant, et vester Iberus.
Fer tecum castamque fidem seruataque iura:
Deceptos

Fert equum scripti, vnde *Fer tecum* ingeniose reposuit D. Heins. Cf. loca a N. Heins. et Drak. adscripta, Auien. fab. XLII. Senec. Med. 270. Iuven. Sat. III, 276. Quinctil. Declam. III. p. 38. Vulgg. *Ferto aequum*, et *Fer aequum* Parm. *cassamque*, h. inanem, nil profuturam Saguntinis, vt III,

nat ille procul, saepe si plura milliaria abest. *flatuque tumescens*, nonnunquam ad altitudinem xx pedum. *pauidas*, quarum incolae pauidi sunt ob aestum maris. *Suspensum mare* id. qd. mox *vnda curuata*, alias *sinuata*, h. tumida, in altum sublata, vt XV, 154. κῦμα κυρτωθὲν Hom. Od. Λ, 243. vel κυρτὸν Il. Δ, 426. et N, 799. cf. VV. DD. ad Virg. Ge. IV, 361. et Aen. III, 564. Burm. ad Val. Fl. I, 625. et Drak. ad h. l. vbi laudat Nonn. Dion. VI, 127 (Βορέοθεν ἀγκύλον ὕδωρ) Ouid. Met. XI, 505. XV, 508. Stat. Th. V, 384. XI, 437. et Auien. Descr. Orb. v. 296. *transmittit*, transit, vt IV, 345. VIII, 551. al. Conf. Virg. Aen. IV, 154. *tenent*, retinent. *Tegmina galeae*, propr. capitis, ipsa Murri galea. *cruento*, cruore adsperso, vel rubro, vt ap. Virg. Ge. I, 306. *turbidus infit*, verba Maroniana Aen. XII, 10. *Turbidus*, ταραχθεὶς s. τεταραγμένος, turbatus, commotus, ira furens. cf. Heyne ad Virg. A. IX, 57. X, 648. 763. XI, 742. et inf. II, 529. — 478 sqq. Amara irrisio Murri et foederis, a Romanis cum Hasdrubale renouati, quo libertas Saguntinorum pacta, et *Iberus* finis vtriusque imperii constitutus. v. Duker. ad Flor. II, 6. et sup. ad v. 294. *belli mora* (quae verba vs. praec. explicantur) vt ap. Virg. A. X, 428. vbi v. Heyne. *Mora*, is qui moratur, vt *principium* princeps, vel is, vnde quid principium ducit, *spes* is, qui sperat, *palma* is, de quo victoria restat reportanda, *imperium* imperator, quae comparauit

 Drak.

Deceptos mihi linque Deos. Cui talia Murrus:
Exoptatus ades! mens olim proelia poscit,
Speque tui flagrat capitis: fer debita fraudum
Praemia, et Italiam tellure inquire sub ima.
Longum in Dardanios fines iter, atque niualem
Pyrenen, Alpesque tibi mea dextera donat.

Haec

III, 17. X, 116. malebat N. Heins. 489. Vulgo post *loci* distinguunt; sed

Drak. ad VIII, 33. XV, 749. XVI, 504. 507. Cf. Intpp. ad Val. Fl. I, 23. *quid queant*, quantum apud me valeant, quam vim habeant. *vester Iberus*, qui vobis fauet, quoniam nobis per pacta non licet, eum transire. Cf. ad I, 118 et IV, 648. Barthius Adv. VII, 15. haec notat: "Quomodo *vester*, qui ab iis contemnebatur? an *Iberum* dicit modo a Murro in pugna occisum, vt *vester* sit, quem ad vrbem vestram concidi posse speratis?" Sed v. Gronov. Obss. IV, 18. *Castus*, purus a vitiis, sanctus, inuiolabilis, vt ἁγνὸς pro ὅσιος, vnde *fides casta*, quae *sancta* dicitur II, 479. *sacra* XIII, 281. et *alma*, h. venerabilis, Cic. Off. III, 29. Hinc *castus* etiam est fidus, qui fidem seruat, III, 1. et XVII, 131 vbi Drak. monet, *castum* obponi perfido vel periuro, v. c. apud Cic. pro Rosc. Com. c. 7. cf. Ernesti Clav. Cic. et ad Tac. Germ. c. 40. *Fer tecum*, tibi habe, *seruata iura*, religionem in pacis legibus seruandis. Inpia verba, sed ab heroum et Hannibalis animo (v. sup. v. 56-8) non aliena. *Deceptos deos*, per quos peierauimus, vt VI, 693. vnde mox *fraudum* pro periurio. *olim*, iam dudum. *spe tui capitis*, h. te occidendi. 485. cf. Virg. A. X, 650. — 486. 7. Similis sarcasmus in Homero et Marone passim obuius. Cf. II, 325. *donat*, h. condonat, remittit, (*erspart*) laborem hos montes transeundi, et per eos in *fines Dardanios*, h. Italiae contendendi. v. Ind. et cfr. II, 325. Gronov. Obss. III, 23. Jani ad Horat. Od. III, 3, 33. Heins. ad Ouid. A. A. III, 85. Burm. ad Val. Flacc. I, 473. quosque Drak. ad h. l. et ad XV, 603 citauit, Sen. Oed. 1001. Lucan. IV, 764. VI, 58. IX, 1091. Val. Flacc. II, 473. Stat. Th. VII, 557. Ouid. ex Ponto II, 7, 51. Liv. VIII, 35. Graev. ad Cic. Ep. ad Div. V, 4. Gronov. ad Sen. Med. 1015 et Phoeniss. 235. 456.

488.

Haec inter cernens subeuntem comminus hostem,
Praeruptumque loci fidum sibi, corripit ingens
Aggere conuulso saxum, et nitentis in ora
Deuoluit, pronoque silex ruit incitus ictu.
Subsedit duro concussus fragmine muri.
Tum pudor adcendit mentem, nec conscia fallit
Virtus pressa loco; frendens luctatur, et aegro
Scandit in aduersum per saxa vetantia nisu.
Sed postquam propior vicino lumine fulsit,
Et tota se mole tulit, velut incita clausum
Agmina Poenorum cingant, et cuncta pauentem
Castra premant, lato Murrus caligat in hoste.
Mille simul dextrae densusque micare videtur
Ensis, et innumerae nutare in casside cristae.

Concla-

sed sensus verborum est: altitudinem loci sibi fauere. *Per praerupta loci* et v 491 *actu* coni. N. Heins. 495. *vetantia* Col. quod coll. IX, 262. Claud. in Rufin. II, 184 et Gronov. Diatr. Stat. c. 45. tuetur N. Heins. etsi *negantia* quoque scribi posse monet. Vulgg. *minantia*; alii *mutantia*, *micantia*, *nutantia*. *nisu*, non *nixu*, Col. Parm Med., vt vbiuis scribendum praecipiunt N. Heins. et Drak. 496. *propior*, non *propius*, scripti R. 3. Parm. Med. 499. *laeta* corrig. Dausq. Male! 501. *innumera* coni.

488. *subeuntem* ex loco inferiori. *fidum* v. ad IV, 24. *nitentis*, enitentis Hannibalis, conantis adscendere. *prono ictu*, ex loco superiore. *Subsedit*, ὑφιζάνει, delituit sub clipeo; vel potius decidit, delabsus est. Id non memorant historici. 493. 4. Sunt fere verba Virg. A. V, 455. et XII, 666 sqq. *conscia virtus*, conscientia virtutis. *pressa loco*, obpressa, victa iniquitate loci. *fallit*, destituit eum. *aegro*, ob vulnus. *vetantia*, obstantia, adscensu difficilia. 496-501. Subita animi perturbatio ingensque terror, propiore hostis adcessu, Murro iniectus omnia in Hannibale augent, vt fortior subito maiorque adpareat, et Murrus caligat, ἀμβλυώττει, occaecatur, tantam repente oculis caliginem pauore obfusam sentit, vt vniuerso Poenorum exercitu cinctus sibi videatur. *Caligant* oculi *vicini luminis* fulgore. cf. XIV, 89. et ad II, 299. *lumine*, splendore armorum. Sed cf. Virg. A. I, 588.

Conclamant utrimque acies, ceu tota Saguntos
Igne micet: trahit inſtanti languentia leto
Membra pauens Murrus, ſupremaque vota capeſſit:
Conditor Alcide, cuius veſtigia ſacra
Incolimus, terrae minitantem auerte procellam,
Si tua non ſegni defenſo moenia dextra.

Dumque orat coeloque adtollit lumina ſupplex,
Cerne, ait, an noſtris longe Tirynthius auſis
Iuſtius adfuerit. Ni diſplicet aemula virtus,
Haud me diſſimilem, Alcide, primoribus annis
Adnoſces, inuicte, tuis: fer numen amicum,
Et, Troiae quondam primis memorate ruinis,
Dexter ades Phrygiae delenti ſtirpis alumnos.

Sic

coni. N. Heinſ. 503. *ingenti* pro *inſtanti* Tell. vnde *vrgenti* repoſuit Lefeb. coll. Virg. A. II, 653. Non male, ſed fruſtra. 506. *ſacra terra*. vel *terrae huic* ſuſpic. N. Heinſ. 507. *defendo* Col. 515. *vtero* vel *humero*.

588. *tota ſe mole tulit*, vt ap. Virg. A. III, 655. V, 373 et inpr. VIII, 199 ad quae loca v. Heyne. et Burm. ad Val. Flacc. VI, 104. *Hoſtis latus*, πλατύνωτος, εὐρύνωτος, cuius humeri ſunt lati, ὦμοι εὐρέες, quales decent heroem, qui ἀνὴρ πελώριος, ἠΰς τε μέγας τε eſſe ſolet. v. Ind. v. *latus* et *ingens*, Intpp. ad Virg. A. I, 589. VI, 413. Clark. ad Hom. Il. γ, 226 et Drak. ad h. l. Sed h. l. poteſt etiam *hoſtis latus* eſſe, qui Murro pauenti geminatus quaſi videbatur. cf. Virg. A. IV, 470. ibique Heyne. Quod proprie ad inſaniam ſpectat, poeta ad terrorem transtulit. 503. Cf. Virg. A. III, 140. *Conditor* Sagunti. vid. ſup. ad v. 273. *veſtigia*, locum, in quo eius veſtigia ſunt. *ſacra*, diuina, Dei. cf. ad VII, 9. *terrae m. a. p.*, vt ap. Virg. A. III, 620.

509. *ait* ſcil. Hannibal, per ludibrium eiusdem Herculis auxilium implorans, cui ſe comparare ſolebat. vid. Liv. XXI, 41. inf. II, 356. IV, 4. al. 512. *fer numen*, h. auxilium, vt ap. Virg. A. I, 666. (cf. V. L. ad v. 93.) vel praeſta te mihi propitium. *amicum*, benignum, vt contra *male amicum* ap. Virg. A. II, 735. *Troiae q. p. m. r.* Res ſatis nota, vel ex Hom. Il. ε, 638 ſqq. Ouid. Met. XI, 194 ſq.

Sic Poenus, pressumque ira simul exigit ensem,
Qua capuli statuere morae; teloque relato
Horrida labentis perfunditur arma cruore.
Ilicet ingenti casu turbata iuuentus
Procurrit: nota arma viri corpusque superbo
Victori spoliare negant. Coit aucta vicissim
Hortando manus, et glomerata mole feruntur.
Hinc saxis galea, hinc clipeus sonat aereus hastis;
Incessunt sudibus, librataque pondera plumbi
Certatim iaciunt: decisae vertice cristae
Dereptumque decus nutantum in caede iubarum.

Iamque

humero, pro *ira*, suspic. N. Heins., qui tamen vulgatam lect. quodammodo ferri posse fatetur, coll. IX, 382. — 516. *mora* Parm. *Qua c. stant aere morae* coni. Liuineius, et *Qua capulus dat in aere moras* N. Heins. coll. Stat. Th. IX, 104 et 327. Lenior forte medicina, *Qua c. voluere morae*, vel *Qua c. datur ob moras.* 517. *labentis* sc. Murri, scripti et priscae edd. Vulgo *labenti*, probb. Barth. et Dausq. 524. *decisae vertice* Col. Parm. Med. prob. N. Heins. qui tamen et *decussae*, vel *detersae*, vel *praecisae* scribi posse obseruat. et *dempsae vertice* Put. et *densae v.* Ox. et R. 3. Vulgg. *decisae in v.* 525. *Dereptumque*, pro *direptumque*, reposui cum Lefeb., qui id in veteribus quibusdam, quos vellem nominasset, reperiri testatur. *Deripere* est deorsum rapere, detrahere s. auferre per vim; *diripere* vero in partes et loca diuersa rapere, distrahere, discindere: cuius differentiae N. Heins., quem h. l. vulgata lect. non obfendisse videtur, rationem habuit ad IX, 29. X, 319. 599. XI, 377. XII, 309. ad Virg. A. I, 211. X, 475. XI, 743. ad Ouid. Amor. I, 5, 13. 14, 12. et Met. III, 52.

sq. et Apollod. II, 6, 4. Cf. sup. ad v. 43. *Dexter*, propitius, *ades*, fer opem mihi, populum Romanum Troiana stirpe oriundum *delenti*, euertere conanti. conf. ad v. 14. *pressum*, inpressum, *exigit*, pro simpl. transadigit, sc. in Murri corpus. Cf. ad v. 307 et 383. *Qua*, quatenus, quousque, *morae capuli*, (vt *m. loricae*, et *clipei* ap. Virg. A. X, 485 et XII, 541.) *statuere*, voluere, iussere, permisere. cf. Burm. ad Grat. 110. *relato*, extracto ex vulnere. *ingenti casu*, graui malo, vel morte ingentis, magni viri. *negant*, vetant, inpediunt. *feruntur*, Φέρονται, inruunt. *mole*, multitudine. 522 sqq. Haec adumbrata ex Marone, qui Turnum simili periculo exponit, Aen. IX, 806 sqq. vbi v. Heyne. 525. *caede*, sanguine, vt Φόνος. *fluentia*, pro

Iamque agitur largus per membra fluentia sudor,
Et stant loricae squamis horrentia tela;
Nec requies, tegimenue datur mutare sub ictu.
Genua labant, fessique humeri gestamina laxant.
Tum creber, penitusque trahens suspiria, sicco
Fumat ab ore vapor, nisuque elisus anhelo
Auditur gemitus fractumque in casside murmur.
Mente aduersa domat, gaudetque nitescere duris
Virtutem, et decoris pretio discrimina pensat.

Hic subitus scisso densa inter nubila coelo
Erupit quatiens terram fragor; et super ipsas
Bis

52. VI, 566 XI, 29. 527. *Exstant* corrig. N. Heins. Sed τὸ *stant*, h. haerent in squamis, iis infixa, firmat Drak. ex IV, 142. cf. ad II, 639. 533. *gaudetque* scripti et R. 3. Parm. Med. *suadetque* primus edidit Marsus, qui exponit, suadetque sibi. Dausq. militibus, inquit, exemplo suo suadet et facit, vt duris enitescere ament, quoniam efficacius res gestae, quam

pro fluens. cf. Virg. A. III, 626. *horrentia* v. ad v. 422. *tegimen* pectoris, h. loricam, telis vbique transfixam, *mutare* cum alia adhuc integra, non *datur*, conceditur. *gestamina*, θώρηκα, ὃν φορέεσκε. Cf. Virg. Aen. III, 286. *creber*, crebro. *ab ore sicco*, sitiente, ἀφ' αὐαλέων στομάτων ap. Callim. H. in Cer. v. 6. cf. Virg. A. V, 199. IX, 812 sq. *nisu e. a.*, vix et difficulter editus. *fractum in c. m.*, sonus cassidis fractae, vel potius sonitus non continuus, modo fortior, modo remissior. cf. Heyne ad Virg. Ge. IV, 72. et Stat. Th. X, 323. *domat*, superat, fortiter ferendo. *gaudet*, animum recipit reputans cet. *decoris p. d. p.*, ex gloriae magnitudine pericula aestimat, pericula laude, quae inde redundare possit, ponderat et cum ea confert, vt *aduersa secundis* et *noua maleficia veteribus pensare* dixit Liv. XXVII, 40 et XXXVII, 1. Huic mentis constantiae et herois dignitati *gemitus* male conuenire videtur. Sed cf. Hom. Φ, 272 sqq. Val. Fl. V, 311. al.

535 sqq. Iupiter, foederis rupti vindex, triste Poenis dat augurium, et *lanceam*, (*tragulam* apud Liv. XXI, 7.) quasi de coelo missam, ita dirigit, vt Hannibal ea sancietur. Egregium phantasma et commentum poetae, quod ad nobilitandum vulnus Hanni-

Bis Pater intonuit geminato fulmine pugnam.
Inde inter nubes ventorum turbine coeco
Ultrix iniusti vibrauit lancea belli,
Ac femine aduerso librata cuspide sedit.
Tarpeiae rupes, Superisque habitabile saxum,
Et vos, virginea lucentes semper in ara,
Laomedonteae Troiana altaria flammae,
Heu!

quam verba suadent. 540. *femine*, non *femore*, Col. v. Heins. ad Virg. A. X, 788. et, quos Drak. laudat, Gell. VII, 12. Plaut. Mil. II, 2, 48. Varr. R. R. III, 9. Plin. XXVIII, 2. Gronov. ad Liv. XXX, 18. Broukh. ad Tibull. I,

Hannibali inflictum, magnumque huius rei momentum declarandum, et hinc ad animos legentium excitandos permultum valet. cf. Liv. l. c. *scisso* v. ad I, 135. Sic *findi* ap. Liv. XXI, 1. et in sacris quoque libris *σχιζόμενοι οὐρανοὶ* Marc. I, 10. *οὐρανοὶ ἀνεῴχθησαν* Matth. III, 26. Cf. Hard. ad Plin. II, 26. et Heins. ad Ouid. Fast. III, 371. *densa i. n.* triste augurium, vt laetum, coelo sereno. Cf. Virg. A. VII, 141. *Αἴσιον δ' ἐπί οἱ Κρονίων Ζεὺς πατὴρ ἔκλαγξε βροντάν* Pind. Pyth. IV, 40. sqq. 343 sq. *turbine coeco* Cf. V, 401. et Virg. A. XII, 320. *lancea vibrauit* scil. se, h. vibrata est, passiue, absolute et intransit. vt passim. v. Ind. Sic et *aduertere* sup. v. 288. vbi v. V. L. *conuertit* IX, 645 vbi Drak. monet, similiter dici *vertit* Liv. II. 62. V, 18. 49. Claud. in Eutrop. I, 251. *praecipitauere* Liv. V, 18. *mutans* Tac. Ann. XII, 29. *effringet* inf. I, 647. Ita quoque *μεταβάλλειν* ap. Aristot. *παρακινήσαντα* ap. Aristoph. in Βατραχ. et *κλύθει* ap. Sophocl. in Oed. Tyr. quos laudauit D. Heins. ad h. l. vt *ναίω*, *ναυστάω* aliaque omittam. cf. Duker. ad Liv. III, 6. Cortii Exc. VI. ad Sallust. b. Iug. c. 85. Ernesti clav. Cic. v. *vibrare* et *conuertere*, Heins. et Heyne ad Virg. A. I, 104. II, 208. X, 857. VV. DD. ad Hor. Od. IV, 10, 5 et Burm. ad Petron. c. 47. — 540 *sedit* hasta, vulnus cet. v. Ind. et Heins. ad Ouid. Met. XV, 162. Burm. ad Lucan. I, 31. — 541-7. Vobis, o Romani, quanta nunc spes adfulgebat, euitandi clades, a Poeno olim adcipiendas? *Tarpeiae r.*, plur. pro sing. vt II, 33. VII, 56. VIII, 341. XI, 267. *Superis*, a Ioue, Iunone et Minerua, *habitabile*, dignum quod habitetur, vel habitatum, *saxum* Tarpeium, s. mons Capitolinus. *ara virginea*,

Heu! quantum vobis fallacis imagine teli
Promisere Dei? propius si pressa furenti
Hasta foret, clausae starent mortalibus Alpes,
Nec, Trasymene, tuis nunc Allia cederet undis.

Sed Iuno, adspectans Pyrenes vertice celsae
Naua rudimenta, et primos in Marte calores,
Ut videt inpressum coniecta cuspide vulnus,
Aduolat, obscura circumdata nube, per auras,
Et validam duris euellit ab ossibus hastam.

Ille

I, 9, 26. al. 549. *Naua*, h. strenua, (vnde *nauare*) fortia, Col. cf. ad v. 560. IV, 485. V, 412. VII, 350. XVII, 126. Heins. ad Ouid. ex P. I, 10, 12 et Trist. V, 3, 37. Vulgg. *Vana*, prob. Dausq., qui primos irritosque conatus Hannib. in Sagunto expugnanda intelligit. 550. 1. Hos versus, vulgo omissos, e c. Col. restituit Modius, qui recte monet, a Junone, quae in vertice Pyrenes stare fingitur, hastam ex H. corpore non potuisse euelli. Praeterea v. 552 *Et validam* in omnibus scriptis et edd. Med. Marsi et Martini Herbipol. legitur, vnde nonnulla hic excidisse adparet. Hinc Nicander primus in Juntina *Inualidam hastam* dedit, quam nonnulli explicant valde validam, vt *incana menta* ap. Virg. Ge. III, 311., Dausq. autem, quae, licet duris ossibus inpacta, tamen Poenum non necare valuerit, vt *fallax telum* v. 544. *Eualidam* R. 3. et Parm. prob. Gesnero in Thes. philol. qui non satis validam exponit, vt *edurus, egelidus, exalbidus.*
Et

ginea, virginis, Vestae. *flammae Laomed.* Troianae, ignis et sacra Vestae, quae Aeneas, capta Troia, secum in Italiam abduxisse credebatur. cf. V, 82. XIII, 620 et Heyne Exc. IX Virg. A. II. *fallacis*, quod Saguntinorum spes fefellit, quia Poenum non necauit. *propius*, altius, *pressa*, inpressa, infixa. *starent*, essent s. forent. *Alpes*, via per A., quam post Herculem primus hominum muniuit. 547 Nec Trasymenus lacus nobilior clade Romanorum factus esset, quam *Allia*, paruus fl. de quo v. Heyne Exc. VIII, ad Virg. A. VII, 717. Clades Alliensis satis nota vel ex Liv. V, 37 sq.

548 sq. In hunc locum omnino transferri possunt, quae disputauit Heyne ad Virg. A. IX, 802 XII, 134 et inpr. in Exc. ad Aen. IX, 638 vnde adparebit, Silium etiam vitia Maronis imitari. *calores*, ardorem bellandi, primos conatus iuuenis feruentis animi. 554 *vestigia*, pedem, *A. trahens*, ὀλίγον γόνυ γνὸς ἀμείβων, Hom. Il. Λ, 546. cf. Virg. A.

Ille tegit clipeo fusum per membra cruorem,
Tardaque paulatim et dubio vestigia nisu
Alternata trahens, auersus ab aggere cedit.

Nox tandem optatis terras pontumque tenebris
Condidit, et pugnas erepta luce diremit.
At durae inuigilant mentes, molemque reponunt
Noctis opus. Clausos acuunt extrema pericli,
Et fractis rebus violentior ultima virtus.
Hinc puer inualidique senes, hinc femina ferre
Certat opem in dubiis miserando naua labori,
Saxaque mananti subuectat vulnere miles.
Iam Patribus clarisque senum sua munia curae.
Concur-

Et calidam, sanguine tepefactam, malebat Burm. 555. *auersus*, Col. et Ox. cum plerisque editis. *aduersus* Put. et priscae edd. 561. *puer* et mox *naua*, non *pueri* et *vaha*, Col. 564. *carisque* Put. 566-8. Ita hunc

A. IX, 797. XII, 386 et Val. Fl. II, 93 vbi v. Burm. *nisu*, vi. Ct. Ind.

558 *Mentes durae* sunt vel obduratae, pertinaces, obfirmatae, quae flecti non poterant et in fide erga Romanos obstinate manebant, (vt ap. Val. Fl. IV, 175. vbi v. Burm.) vel induratae ad bellum, laborem et quaevis mala ferenda, vt III, 161. VIII, 516. 608. et ap. Virg. Ge. II, 170 et Aen. III, 94. V, 730. Liv. XXVII, 48 (*Ligures durum in armis genus*) Hor. Od. II, 12, 2. Ouid. Trist. V, 5, 51. cf. inf. ad VI, 308. *molem*, muros, et aggerem, vt v. 579. *reponunt*, reficiunt, iterum exstruunt; nam *ponere* est condere. v. sup. ad v. 24. et Heins. ad Ouid. Fast. II, 63. — 559. 560. Vis desperationis exprimitur, vt X, 218 sq. et ap. Stat. Th. VII, 699. *acuunt*, ad virtutem strenuamque vrbis defensionem adcendunt. cf. ad v. 113. — 561. 2. Verba Maroniana A. XII, 131 sq. quem locum ex Hom Il. Σ, 514. 5. adumbratum suspicor. Ceterum singula h. l. ad miserationem faciendam apta sunt. *In dubiis* rebus, in ancipiti fortuna belli et ambiguo rerum exitu. *clari senum*, graece pro *c. senes*, h. γέροντες ἀριστῆες Hom. Il. β, 404. — 565 sqq. Amplificauit breuem narrationem Liv.

Concurrunt, lectosque viros hortantur, et orant,
Defessis subeant rebus, reuocentque salutem,
Et Latia extremis inplorent casibus arma.
Ite citi, remis velisque inpellite puppim,
Saucia dum castris clausa est fera: tempore Martis
Utendum est rapto, et grassandum ad clara periclis.

Ite

hunc locum e c. Col. restituit Modius. In Oxon. et Put. non nisi verba *Defessis s. r., reuocentque* leguntur. Quae in vulgg. edd. adduntur, *reuocentque Sagunto Sidonias flammas, nunc ite, impellite puppim*, a manu Pomponii Laeti esse, in Vatic. quodam cod. adnotatum vidit N. Heins. Sed in edit. Pomponii vacuum relinqui locum, adeoque famam eius inmerito ab Heins. lacessi monet Lefeb. 569. *saeptis* pro *castris* Parm. *clathris* coni. N. Heins., qui hac voce, qua lignum s. ferrum innuitur, quo transuerso cancellorum instar caueae, ianuae et fenestrae muniuntur sepiunturque, gr. κλεῖθρον, magnopere delectatur. v. eum ad Claud. de laud. Stilic. III, 272. *tempore M. rapto* Col. et plerique editi. *rupto*, h. interrupto, propter vulnus H. et noctis tenebras (v. Liv. XXI, 8) Ox. R. 3. Parm. Med. et al. *tempore Marti rapto*, h. quod veluti rapitur Marti, dum quiescit H., satis confidenter edidit Lefeb. male prouocans ad verba Stat. Th. VII, 611 *praeceps tempore Tydeus vtitur*, quae vulgatae potius

lectioni

Liv. XXI, 6 et 7. Proprie homines sunt *defessi* s. *fessi rebus* aduersis, vel simpl. *fessi*, (cf. Ind. et Virg. A. II, 285. Horat. Od. II, 4, 11) qui malis longaque inprimis obpugnatione et diuturno bello premuntur viribusque exhauriuntur, vt ap. Virg. A. I, 157. 178. II, 109. Deinde ipsae calamitates poetis *res fessae* dicuntur v. c. II, 492. X, 275. et Virg. Aen. III, 145. Nam *rebus* h. l. sexto casu positum putare, paulo durius videtur. *subeant d. r.* auxilio, vt ap. Plin. II, 7. *Vespasianus fessis rebus subueniens. Latia arma*, auxilium Romanorum. *fera deu*νῶς Hannibal dicitur, vt *Libycus leo* VIII, 401. vbi v. not. cf. v. 638. *Tempore rapto*, quod properanter praeterit, vel simpl. raptim, festinanter *vtendum*, vel denique, quae ratio ceteris praestat, commodum tempus adripiendum, occasio amplectenda est, vt contra *tempus amittere*. Cf. VII, 531 et Virg. A. XI, 459. *Rapere* s. *corripere* et *carpere*, Gr. ἁρπάζειν, viam, iter, fugam, gradum, gressus, vrbem, castra, letum, dies, tempus, campum, pugnam, poetis est raptim facere s. perficere, et adcelerare, vel celeriter occupare et in vsum suum conuertere. v. Ind. et

quae

Ite citi, deflete fidem murosque ruentes,
Antiquaque domo meliora arceſſite fata.
Mandati ſumma eſt: Dum ſtat, remeate, Saguntos.
Aſt illi celerant, qua proxima litora, greſſum,
Et fugiunt tumido per ſpumea caerula velo.
Pellebat ſomnòs Tithoni roſcida coniux,
Ac rutilus primis ſonipes hinnitibus altos
Adflarat montes, roſeasque mouebat habenas.
Iam celſa e muris exſtructa mole iuventus
Clauſam nocturnis oſtentat turribus urbem.
Rerum omnes pendent actus, et milite maeſto
Laxata obſidio, ac pugnandi ſubſtitit ardor,
Inque ducem verſae tanto diſcrimine curae.

Interea

lectioni fauent. 572. *acceſite* quaedam edd. v. ad v. 264. 579. *et ſtructa* Tell. 583. *tanto d. c.*, non *tanto in d. c.*, libri veteres. 586. *Menoeci*

quae loca adpoſuit Drak. Ioſ. Iſcan. b. Troi. V, 358 *cum tempore rapto Imperiale tonans* cet. (vbi v. Dreſem.) et Lucan. X, 507 *Caeſar ſemper feliciter vſus praecipiti curſu bellorum et tempore rapto*. cf. Heinſ. et Burm. ad Val. Flacc. II, 252. et ad Ouid. Epiſt. XIX. 74. Gronov. ad Liv. VI, 23. *ad clara*, ἔνδοξα, claritatem nominis, ad gloriam *graſſandum*, omni ſtudio contendendum eſt: vt *ire periclis ad decus* IV, 36. at *ad gloriam virtutis via graſſari* ap. Salluſt. b. Iug. c. 1. *Antiqua domo*, Roma, vel ex Latio, vnde Rutuli Ardeates coloniam Saguntum deduxere. v. ad v. 291. *domus* patria vt II, 75 et X, 95 vbi Drak. laudat Cerdam ad Virg. A. VIII, 114. *deflete* cet. triſtem eorum ſortem exponite. 577. *rutilus ſonipes*, equi Aurorae, cui non minus ac ſoli noctique equi et currus tribuuntur. *Adflarat m.*, locutio Virg. Ge. I, 250 vbi v. Heyne. *roſeas h.* Nota eſt Ἠὼς ῥοδοδάκτυλος ſ. ῥοδόπηχυς (Hom. Il. α, 477. Theocrit. II, 148) h. pulcra, pulcritudine, more poetarum, per aliquam eius partem, colorem roſeum, expreſſa. v. ad VII, 448. — 580. *nocturnis*, noctu exſtructis. *Pendere*, vt *haerere*, intermitti, deſinere, differri, v. c. ap. Virg. A. IV, 88. *Rerum actus*, obſidio. Poeta ante oculos habuit Liv. XXI, 8. ſed eamdem

Interea Rutulis longinqua per aequora vectis
Herculei ponto coepere exsistere colles,
Et nebulosa iugis adtollere saxa Monoeci.
Thracius hos Boreas scopulos inmitia regna
Solus habet, semperque rigens nunc litora pulsat,
Nunc ipsas alis plangit stridentibus Alpes;
Atque ubi se terris glaciali fundit ab Arcto,
Haud ulli contra fiducia surgere vento.

Vortici-

Menoeci quidam vitiose. 589. *plangit* Col., h. tundit, percutit, πλήσσει, κόπτει, quod proprium est alarum. cf. Heins. ad Ouid. Met. V, 675. *tangit* Ox. et Put. cum priscis edd. Vulgg. *frangit*; non male, et maiore

dem sententiam triplici modo expressit.

584. *Rutulis*, Saguntinis. cf. ad v. 291 sq. — 585. 6. Rupes et promont. cum portu et templo *Herculis Monoeci*, Μονοίκου λιμὴν, in Liguria erat, prope mare mediterr., vbi nunc *Monaco* est, inter Nicaeam (*Nizzam*) et Genuam. v. Strab. IV. p. 139. 140. et VV. DD. ad Virg. A. VI, 831. Plin. III, 5. et Lucan. I. 405 sqq. *Exsistere*, emergere, in conspectum repente venire, et hinc eminere, conspici, vt *exstare*, *surgere*, *exsurgere*, *erigi*, et h. l. *adtollere* se, de montibus cet. cf. Heins. et Burm. ad Ouid. Met. II, 264. Drak. ad Liv. XXV, 21. et, a quo hos iam laudatos video, Ernesti clav. Cic. *Nebulosus*, νεφώδης, altus. 587-595. Egregia aquilonis pictura, in cuius singulis partibus summum πάθος et exquisitiores imagines effulgent, quae tamen in vss. 593. 4. nimis audaces videri possunt. *Boreas* h. l. *Thracius*, vt VII, 570 *Odrysius*, X, 11 *Haemonius*, (quae vox tam ad Thraciam, quam ad Thessaliam spectat, quoniam Haemus mons vtramque diuidit) et Virg. A. XII, 365 *Edonus* dicitur exemplo Graecorum, quibus *Thracia*, ἀνέμων οἰκητήριον, a septemtrione est. cf. VV. DD. ad Hesiod. Ἔργα v. 507. Hom. Il. I, 5. Hor. Od. I, 25, 11. IV, 12, 2. Epod. XIII, 3. Burm. ad Val. I, 611. VI, 340. et inpr. Spanhem. ad Callim. H. in Dian. v. 114. et in Del. v. 26. et 65. *solus regna habet*, non solus ibi flat, sed regnat, h. quam maxime saeuit. cf. Lucan. I. 406 sqq. *Alas*, velocitatis exprimendae causa, ventis, vt VIII, 478 fulmini, a poetis

Vorticibus torquet rapidis mare, fractaque anhelant
Aequora, et iniecto conduntur gurgite montes:
Iamque volans Rhenum Rhodanumque in nubila tollit.
Hunc postquam Boreae dirum euasere furorem,
Alternos maesti casus bellique marisque,
Et dubium rerum euentum sermone volutant.
O patria, o Fidei domus inclita, quo tua nunc sunt
Fata loco? sacraene manent in collibus arces?
An cinis, heu Superi! tanto de nomine restat?
Ferte leues auras, flatusque ciete secundos,
Si nondum insultat templorum Poenicus ignis
Culminibus, Latiaeque valent subcurrere classes.
Talibus inlacrimant noctemque diemque querelis,
Donec Laurentes puppis defertur ad oras,
Qua

iore cum vi, de conatu. cf. Virg. Ge. II, 441. 602. *Poenicus* Col., antiqua forma, vt ap. Gruter. in fastis triumphal. p. 297. col. 2. Sic et *moenera*, *moerus* cet. v. quos Drak. laudat, Gifan. Ind. Lucret. v. *poenicens* et *moerus*, Lambin. ad Lucret. I, 30. Heins. ad Ouid. Am. III, 7, 29 et Met. XII, 104. Add. Heins. et Heyne ad Virg. A. X, 24. 144. XI, 382. *penitus* Ox. proxime verum. Vulgo *protinus*, prob. Dausq. qui explicat continue, iugiter,

tis adsignari, nota res est. 591. Nullus ventorum audet, cum eo pugnare. Cf. VII, 569 sq. *anhelant* exquisite pro sonant. Cf. ad III, 471. *fracta aequora*, ad scopulos allisa et repercussa. *Rhenum R.*, fluctus in iis. Nomina fluuiorum ad ornatum spectant. *Alternos*, alterne, ἀμοιβαίως. 597. Verba Virg. A. VI, 157. *Fides* a Saguntinis prae reliquis diis culta. Nam, vt Liuii verbis vtar, fidem socialem vsque ad perniciem suam coluerunt; et Florus II, 6. eorum vrbem fidei erga Romanos magnum quidem, sed triste monumentum adpellat. cf. ad II, 479. *quo sunt fata loco*, vt ap. Virg. A. II, 322. IX, 723. *arces* v. ad v. 7. *sacrae* cf. ad v. 505. — 601. Cf. Virg. A. III. 529. ibique Heyne. *Laurentes*, Italiae, vel Laurenti, vrbis Latii, haud procul ab Ostia; vbi Tiberis in mare Inferum s. Tyrrhenum influit. v. ad v. 110. — 606. *Patres*, quod prisco sermone honoris, reuerentiae, amoris religionisque vocabulum fuit, dicuntur Dii, reges et fluuii maiores

Qua pater, adceptis Anienis ditior vndis,
In pontum flauo descendit gurgite Thybris.

Hinc consanguineae subeunt iam moenia Romae.
Concilium vocat augustum, castaque beatos
Paupertate Patres, ac nomina parta triumphis
Consul, et aequantem Superos virtute Senatum.
Facta

lugiter, vt ap. Virg. A. III, 416. 607. *Alii Tybris et Tibris.* cf. Virg. A. res. cf. V. L. ad III, 126. et VV. DD. ad Virg. A. I, 155. Val. Fl. I, 11. et Petron. c. 41. *Anio* s. *Anien*, hod. *Teuerone*, *ditior* u. v. Burm. ad Val. Fl. IV, 720. *flauo* v. Heins. ad Ouid. Met. XIV, 447. et Iani ad Hor. Od. I, 2, 13. *consanguineae*, ob communem originem. cf. v. 655 et 671.

609 sqq. Praeclara priscae Romanorum simplicitatis, frugalitatis virtutisque descriptio, cui comparentur suauissima loca Hor. Od. I, 12, 33 sqq. II. 5, 10-20. Iuuen. XIV, 160 sq, Ouid. Fast. I, 197 sq. et Propert. IV, 1. quibus locis vetus simplicitas potissimum nos delectat eo, quod iam magnificentia elegantiaeque serioris aeui comparatur. *casta b. P. p.* cf. VI, 633. et Virg. A. VIII, 105. *casta*, integra et pura a scelere, paucis forte paratis contenta, nec diuitiis per malas artes inhians. *Paupertas* h. l. non inopia est, sed fortuna mediocris, quae nec lauta, nec tenuis et despecta est, vita simplex sine quaestus opumque cupiditate, Sen. Ep. 87 *Paupertas est, non quae pauca possidet, sed quae multa non possidet.* cf. Iani ad Hor. Od. I, 1, 18. et, quos Drak. laudat, Lucan. X, 151. Hor. Serm. VI, 71. Val. Max. IV, 8, 2. *(Fabius paupertatem inopia mutauit)* et Broukh. ad Tibull. I, 1, 5. et 5. *beatos*, felices, vel etiam diuites et contentos re modica, non lauta, vt *μάκαρες* ap. Hesiod. Ἐργ. 549 vel *μακάριοι* et *εὐδαίμονες*. cf. mox v. 615. Cuper. Obss. III, 1. Heins. ad Ouid. Amor. I, 15, 34, et, quos Drak. citauit, Varr. L. L. V. p. 24 et Claud. Cons. Olyb. et Prob. v. 46. *nomina parta t.*, viros triumphis claros, abstr. pro concr. v. App. Capitolinos, Torquatos, Coruinos, Coriolanos, Fidenatas, Messalas, qui tum temporis cognominibus inclaruerant, indicari obseruant Dausq. et Drak. *Adtollunt*. claros et venerabiles reddunt hirta

Facta animosa viros, et recti sacra cupido
Adtollunt, hirtaeque togae, neglectaque mensa,
Dexteraque a curuis capulo non segnis aratris;
Exiguo faciles, et opum non indiga corda,
Ad paruos curru remeabant saepe penates.

In

A. VIII, 330 sqq. 613. *hirtaeque togae* (vestitus incomtus) e Col. recepi cum Modio et Lefeb. qui bene laudant Tac. Dial. de Orat. c. 26. pr., impr. Lucan. II, 386 vbi Cato dicitur *Hirtam membra super Romani more Quiritis Induxisse togam*, et Propert. IV, 1, 11 *Curia, praetexto quae nunc nitet alta senatu, Pellitos* (pellibus vestitos) *habuit rustica corda patres.* Add. Theogn. Sent. v. 55. Prudent. Psychom. 226. et Ernesti clav. Cic. v. *pellitus.* Nec tamen spernenda est vulgata lectio, *hirtaeque comae.* Priscis enim temporibus Romani crinem et barbam alere solebant, nec seriori aeuo deerant, qui hunc morem seruarent, et tam intonsi quam barbati essent, v. c. Regulus VI, 426 sq. Pompeius M. XIII, 861 sq. et ap. Lucan. VIII, 679 sq. Cato ap. Horat. Od. II, 15, 11. et Lucan. II, 372 sq. Curius ap. Horat. Od. I, 12, 41. Hinc *imagines hirsutas*, h. vetustas, dixit Martial. IX, 48, 2. cf. Ouid. Fast. II, 30. VI, 264. et Intpp. ad Tibull. II, 1, 34. et Plin. VII, 59. 614. *ad curui capulos non segnis aratri*, vel *a curui*

hirtae togae, v. V. L. *neglecta mensa*, frugalis, qualis M. Curii Dentati, Q. Aelii Tuberonis et aliorum fuit, de quibus v. Iuuen. XI, 78 sqq. Val. Max. IV, 3. et Aurel. Vict. de vir. ill. c. 33. *Dextera* per aratrum non segnis, inutilis facta *capulo*, ad gladii vsum, ad bellum. cf. loc. sim. VIII, 398. et Claud. in Eutrop. II, 395. Exemplo sunt C. Atilius Serranus et L. Quinctius Cincinnatus, de quibus v. Virg. A. VI, 845. Liv. III, 26. Plin. XVIII, 3. s. 4. Alios laudat Sen. Ep. 86. et Flor I, 11. *Exiguo faciles*, qui tenuem victum facilem paratu, parabilem habent, qui facile inueniunt pauca, quae ad vitam sustentandam necessaria sunt, vt fere *priscis introitu facilis* V, 52 et *victu faciles* ap. Virg. A. I, 445 vbi v. Heyne in Var. Lect. et in Exc. XIV. Possint etiam *faciles* esse contenti: nam *facilis* dicitur argilla s. cera, quae fingi et tractari potest; (v. c. Tibull. I, 1, 40. vbi v. Heyne) vnde ad hominem transfertur, qui facile flectitur, qui εὐκίνητος est, commodus, comis, humanus, et hinc contentus, αὐτάρκης, vt *difficilis* est inexorabilis, durus, pertinax, morosus, ἀργαλέος, δύσκολος, δυσχερής, χαλεπός. Sic fere εὔκολοι ταῖς διαίταις ap. Plut. et *contentus viuere paruo* ap. Tibull. I, 1, 25. Nisi malis

In foribus sacris, primoque in limine templi
Captiui currus, belli decus, armaque rapta
Pugnantum ducibus, saeuaeque in Marte secures,
Perfossi clipei, et seruantia tela cruorem,
Claustraque portarum pendent: hic Punica bella,
Aegates

curui capulo non segnis aratri, coni. N. Heins. Idem v. 618 *Captiuae exuuiae* scribendum putabat, ne *currus* bis repeteretur. Sed quot poetarum loca sollicitanda essent, si ad hanc normam ea exigere liceret! v. a Drak. laudatus Barth ad Stat. Th. X, 449. 621. *vela* pro *bella* malebat N. Heins., h. vexilla naualia, quibus non minus, ac rostris, inter tropaea erat

malis accipere, vt *facilis soli* XV, 718. *periculis* XII, 464. *morti* ap. Lucan. IV, 506. *iniuriae* ap. Quinctil. Decl. I, 16. et *inanibus* ap. Tac. Ann. II, 27. vt innuantur ad fortunam mediocrem, cui adsueti sunt, perferendam idonei. *Exiguum* et *paruum* dicitur res modica, fortuna mediocris, v. c. Virg. Ge. II, 472 (*exiguo adsueta iuuentus*) et Aen. VI, 844. IX, 607. Tibull. l. c. et Horat. Od. II, 16, 13. *paruos penates*, humiles aediculas, casas, in quibus et parva Penatium signa. cf. VII, 173. Heins. ad Ouid. Metam. VIII, 637. Bentl. ad Hor. Ep. I, 7, 58. et VV. DD. ad Virg. A. VIII, 543. *curru* sc. triumphali, sententia Marsi, Cell. et N. Heins. v. ad III, 614. Drak. conuenientius esse videtur, currus intelligere, quibus Senatores, rure euocati, in curiam venerint et inde domum redierint, vnde sellae curules ortae. Sed poeta expressit Liv. III, 68. *praeda parta, agro ex hoste capto, pleni fortunarum gloriaeque simul publicae, simul priuatae, triumphantes domum ad Penates redibatis.* Praeclare autem *paruos Penates* obposuit *currui*.

617 sqq. In templis olim senatus haberi legatique excipi solebant. Cf. Intpp. Virg. A. I, 505 sq. et VII, 192 sq. inf. VI, 454. XI, 72. Cic. Cat. I, 13. II, 6. III, 9. Legatis plerumque extra vrbem, in aede Martis, f. Bellonae, f. Apollinis senatus dabatur. *Templum* etiam dicitur omnis locus inauguratus et sanctus, et proprie is, quem augures certo ritu capiunt, hinc tribunal, rostra et curia. cf. Liv. I, 30. XXXVII, 52. 53. XLI, 15. et Ernesti clav. Cicer. v. *templum*. Ceterum Silius h. l. ante oculos habuit Virg. A. VII, 170 sq. inpr. v. 183-86. vbi v. Cerda et Heyne. Cf. etiam

Aegates cernas, fusasque per aequora classe
Exactam ponto Libyen testantia rostra:
Hic galeae Senonum, pensatique inprobus auri
Arbiter ensis inest, Gallisque ex arce fugatis
Arma, reuertentis pompa gestata Camilli:
Hic spolia Aeacidae, hic Epirotica signa,

Et

erat locus. 628. *horrentes coni* Col., h. galeae, vt *cristae capitum* ap. Virg.

etiam Perizon. Anim. hist. c. 7. *Punica bella, Aegates*, spolia ex b. Punico I., pugna ad Aegates insulas finito; Cell. *Aegates Punica bella* Drak. putabat esse *proelium* cum Poenis ad Aegates commissum, cuius pictura in foribus templi dedicata fuerit. Sic *bellum* et Gr. *πόλεμος* passim occurrunt. v. Ill. Harles. ad Ouid. Trist. V, 10, 26. Cort. ad Sallust. b. Cat. c. 9. et Casaub. ad Polyb. p. 147. ed. Gronov. Sed *bella* etiam pro *bellum*, et hoc proprie adcipi potest, more poetarum, qui generali notione praemissa, specialem, quae illam explicet, adiiciunt. *Exactam p. L.*, Poenos in mari profligatos, et omnibus insulis, quotquot inter Italiam et Siciliam sunt, excedere iussos. cf. Polyb. I, 62. et 63. 624-6. Historia notissima vel ex Liv. V, 34-49. et Flor. I, 13. cf. IV, 150 sq. *pensati i. a. Arbiter*, iniquo ponderi explendo adiectus. cf. Liv. V, 48. ext. *pompa*, triumpho. v. Liv. V, 49. 627. Hic versus ad *Pyrrhum*, Epiri regem, a Pyrrho s. Neoptolemo, Achillis filio, *Aeaci* pronepote, et regni Epirotici conditore, genus paternum, ab Hercule maternum ducentem, (vnde *Aeacides* dicitur Cic. de Div. II, 56. Off. I, 13. Ep. ad Div. IX, 25.) referendus videtur. Sed *Aeacides* etiam esse possit *Perses* s. *Perseus*, vltimus Macedoniae rex, a L. Aemilio Paulo, qui LXX vrbes Epiri vna die solo aequauit, in triumpho ductus, et ab eodem Achille, Aeaci nepote, oriundus. cf. ad XV, 291 sq. Prop. IV, 11, 39 et inpr. Heyne ad Virg. A. VI, 840. 628. *Liguria* (nunc Genua et Lucca) varia cum Romanis bella, quae Liuius pluribus locis et Noris. Cenot. Pis. Diss. I, 1. copiose descripserunt, gessit, vt et *Hispania*; sed neutra ante b. Punici II, tempora: vnde Silius tempora turbasse et forte Ligures cum Gallis Insubribus confudisse censendus est, aeque ac Flor.

Et Ligurum horrentes coni, parmaeque relatae
Hispana de gente rudes, Alpinaque gaesa.

Sed

Virg. A. VII, 185. et *galeae Senonum* sup. v. 624. *horrentes tonsae*, h. remi, Oxon. prob. N. Heins. ad h. l. et ad Claud. Cons. Honor. VI, 48. cui Drak. obponit, Romanos nunquam captarum nauium remos in templis suspendisse, neque in toto bello Ligustico vel semel pugnam naualem commisisse. Vulgata lectio *horrentesque comae* ab h. l., vbi de spoliis et tropaeis agitur, abhorret, nec iuuatur Dausq. distinctione, *hic E. signo*.

Et

Flor. II, 3. cuius historia de rebus bellisque aduersus Ligures non multo post b. Punici I. finem gestis impeditissima est, et ad seriora tempora spectare videtur, quibus Fuluium, Baebium et Postumium, qui Floro, Liuio aliisque testibus Ligures vicere, Consules fuisse constat. *parmae rudes*, informes, vel nulla pictura et caelatura ornatae, vt *p. alba* et *pura* ap. Virg. A. IX, 548 et XI, 711. ad quae loca v. Heyne. An sunt scuta, ex coriis tantum, sine ferro, confecta, vt minoris essent ponderis, qualibus Numidae vtebantur? v. Sallust. b. Iug. c. 94 pr. et Suid. *πάρμαι, δερμάτινοι θυρεοὶ παρὰ Καρχηδονίοις*. Vtrumque inf. ad III, 234. iam laudauit Dausq. qui h. l. verba Strab. III. p. 106 (vbi *ἀσπίδιον* Lusitanorum, quod sine fibulis aut ansis erat, describitur) adposuit et haec notauit: "Vbi Romani hactenus Hispanos debellarunt? Suspicio est, Hispanos fuisse in auxiliis Poenorum b. Punico I. deuictosque in Sicilia. Sed quomodo *rudes parmae?* Suspicio est fuisse tectas corio *ἀδεψήτῳ*: nisi iis carere subsidiis est, parmam esse rudem; et erudito expertoue bellatori sat commodam, quo inclino." *Alpina gaesa* sumsit ex Virg. A. VIII, 661. 2. vbi v. Intpp. *Alpina* Cell. putabat esse, ex arboribus Alpinis, vt durioribus, confecta; Dausq. erepta Senonibus in obsidione Capitolii, aut Celtis, quos b. Punico I. in Poenorum castris stipendia fecisse, Appianus in Libycis tradat; Drak. erepta Gallis Insubribus, Alpium adcolis et a Romanis tempore inter b. Punicum I. et II. deuictis. vid. Flor. II, 3. et 4. *Gaesa* etiam Afris tribuuntur ap. Liv. XXVI, 6. et inf. II, 444. (vbi Drak. notat, his locis vulgatam lect. Polluc. VII, 156. vindicari posse) sed plerumque Gallis vel Hispanis. v. Barth. ad Stat. Th. IV, 64.

631.

Sed postquam clades patefecit et horrida bella
Orantum squalor, praesens adstare Sagunti
Ante oculos visa est extrema precantis imago.
Tum senior maesto Sicoris sic incipit ore:
Sacrata gens clara fide, quam rite fatentur
Marte satam populi ferro parere subacti,
Ne crede emensos leuia ob discrimina pontum.
Vidimus obsessam patriam murosque trementes:
Et, quem insana freta aut coetus genuere ferarum,
Vidimus Hannibalem. Procul his a moenibus, oro,
Arcete, o Superi, nostroque in Marte tenete
Fatiferae iuuenem dextrae. Qua mole sonantes
Exigit ille trabes? et quantus crescit in armis?

Trans

Et Ligurum, (signa) *horrentesque comas.* 635. *subacti*, non *coacti*, Col. Put. Parm. Med. quod Drak. firmat ex XIII, 709. XVII, 576. Virg. A. III, 257. VII, 214. al. cf. Heins. ad Virg. Ge. IV, 85. ad Claud. in Rufin. II, 314. et Ouid. Met. VI, 497. 636. *emensum* Ox. Put. Parm. Med. passiuo sensu, vt III, 648. Virg. A. II, 181. Appul. Met. VI. pr. Ita Drak. cf. Heins. ad Ouid. Met. XV, 226. Lefeb. id recepit, nec male, quoniam doctius est. 642. *Exigit*, h. iacit, emittit, Ox. Parm. et Med., quod multis exemplis illustrant N. Heins. et Drak. cf. not. ad v. 307. *Erigit* Put. *Exycit* Col. Vulgg. *Coniicit*, ex glossa. *in arma* suspicari quis possit, vt *quantus in clipeum adsurgat* ap. Virg. A. XI, 284 vbi v. Heyne.

631. *Orantum squalor*, h. legati squalentes s. squalidi. Squalorem et fordes tam reorum, quam lugentium et supplicantium, ad miserationem mouendam pertinere, vel tironibus nota res est. cf. v. 673.4. *extrema*, humillimis verbis, vel opem in extremis suis rebus. 634 sq. Oratio grauissima, et ad vim malorum declarandam mentesque miseratione permouendas aptissima. *fide sacrata*, sacra et inuiolata; vel templo Fidei publice sacrato. 638. Similiter Dido de Aenea ap. Virg. A. IV, 366 sq. cf. sup. v. 569. *insana* v. ad v. 101 et 252. — 640. Verba generosa et ad beneuolentiam adliciendam idonea! *tenete*, h. detinete, vt XI, 450. vbi plura exempla congessit Drak. *Fatiferae*, vt II, 116. et *fatalis* II, 400. θανατηφόρυ. 641. 42. Conueniunt fere verba Virg. A. XI, 283.4. *mole*, vi; vel quam magnas. *quantus* c. vt XII, 719. *crescit in armis*, semper maiora audet, Schmid. Sed poeta ad ea, quae sup. vt

Trans iuga Pyrenes, medium indignatus Hiberum,
Exciuit Calpen, et merſos Syrtis arenis
Molitur populos, maioraque moenia quaerit.
Spumeus hic, medio qui ſurgit ab aequore, fluctus,
Si prohibere piget, veſtras effringet in urbes.
An tanti pretium motus, ruptique per enſes
Foederis, hoc iuueni, iurata in bella ruenti,
Creditis, ut ſtatuat ſuperatae iura Sagunto?
Ocius ite, viri, et naſcentem exſtinguite flammam,
Ne ſerae redeant poſt aucta pericula curae.
Quamquam o, ſi nullus terror, non obruta iam nunc
Semina

647. *noſtras* Ox. *veſtra ſe franget in vrbe* emend. et recepit Lefeb. forma loquendi vulgari, quam Ciceronianam vocat, poeticae ſubſtituta. *veſtras ſe franget in vrbes* malebat Barth. Adv. VII, 15. *veſtras ſe inpinget in u.* N. Heinſ. 650. *ſuperatae* Col. Vulgo *ſuperata*, quod fraudi fuit Cellar., hanc ex verbis, *vt iura ſtatuat*, ſententiam exſculpenti: vt quae dudum rupit foedera, deleta Sagunto, vobis cuſtodiat ſanctius et finem ponat poten-

496 ſqq. dixerat, reſpexit, vel ſenſus eſt: quanto maior videtur in armis, ſi arma cepit, ſ. in bello. cf. V. L. 643 ſq. Ferociſſimas gentes ſibi conciliauit: quod ſortem noſtram adgrauat. 643. Iberum ſuperauit, et extra terminos egreſſus eſt, *indignatus*, fluvium eſſe *medium* inter Poenorum et Rom. imperium, et vtriusque finem. cf. ad v. 294. *Exciuit* in bellum aduerſus Romanos *Calpen*, Hiſpanos, fretum Herculeum adcolentes. *Molitur*, parat, mouet, excitat ad bellum. Nam *moliri* de omni motu, opere aut conatu vſurpatur. v. Ind. et ad VII, 264. *merſos*, obrutos, fortius quam habitantes. *maiora*, quam Saguntina, *moenia q.*, ad ſpem Romae expugnandae adſpirat, et huius rei occaſionem quaerit. 646. 7. Cf. Senec. Med. v. 393 ſq. *medio qui ſ. ab a.*, qualem poeta deſcripſit ſup. v. 468 ſq. *effringet* v. ad v. 539. Aeſtuantis inſtar fluctus in Italiam inruet, niſi mature coeptis eius obuiam ieritis. *iurata b.* Cf. ſup. v. 118. *ſtatuat iura*, leges det. 652. Ne ſero et fruſtra ad propulſandum periculum adnitamini, ſi nimis creuerit. 653-7. Quod ſi vobis quoque nihil metuendum eſſet, et ſi belli, vobis inminentis, flamma non iam erumpere quaſi e cineribus inciperet: nonne foederis religio

Semina fumarent belli: vestraene Sagunto
Spernendum consanguineam protendere dextram?
Omnis Hiber, omnis rapidis fera Gallia turmis,
Omnis ab aestifero sitiens Libys inminet axe.
Per vos culta diu Rutulae primordia gentis,
Laurentemque Larem, et genetricis pignora Troiae,
Conser-

potentiae? 656. Ita veteres scripti editique, prob. N. Heins., quoniam ἰβὴς posteriorem producit: praeterea h. l. est caesura. Plures, versui metuentes, ordinem verborum mutarunt: *Omnis H. rapidis, omnis f. G. t.* 658. *Per vos culta*, non *Vos per culta*, scripti editique antiquiores, quod concinnius est et in obtestationibus vsitatum. cf. V, 82. XII, 79. 80. Virg. A. IV, 314. V, 597. Lucan. X, 370. Plaut. Rud. III, 2, 13. et Bacchid. IV, 8, 64. Tibull I, 5, 7. III, 1, 15. Ouid. Met. X, 29 et Epist. X, 73. Senec. Herc. fur. 1183 in Medea 285 et Agam. 929. Val. Fl. VIII, 266. Stat. Th. VI, 170. Liv. XXIII, 9. Curt. V, 8. Appul. Met. IV p. 156. Praeter haec exempla, a N. Heins. ad h. l. et Drak. ad V, 82 congesta, vid. alia ap. Scalig. Catul. p. 71. Gronov. ad Liv. XXIX, 18. et Intpp. ad Virg. A. X, 369 et

ligio originisque similitudo vos ad opem nobis ferendam incitare debet? *Quamquam o!* vt ap. Virg. A. V, 195 et XI, 415. — 656. 7. Tota nunc Hispania, Gallia et Africa vestro imperio exitioque imminet. *sitiens*, commune epitheton populorum *aestifero axi* h. calidiori coelo subiectorum: v. c. ap. Virg. Ecl. I, 65. et Ge. IV, 425. 658. 9. *vos* scil. oramus (quod in hac precum formula saepius omitti, docent exempla, in V. L. laudata) per sacra communia, quae diu coluistis, et nos Saguntum ex Italia nobiscum deduximus. conf. mox v. 666 sqq. *primordia*, communem originem, a Rutulis ductam, *cultá diu*, quae diu vobis quasi sacra fuit et venerabilis. An *primordia* sunt sacra arcana et antiqua, vt *initia* et *μυστήρια*? cf. Tac. German. c. 39. *Rutulae g.* cf. sup. v. 291 sq. Dausq. nota est haec: "*culta* sc. ab Ardeatibus, Saguntinorum patribus, qui templo Veneris, quod erat Latio commune, praefuerunt, teste Strab. V. p. 160." 659. Haec ad Penates et Palladium, quae Aeneas Troia abstulisse credebatur, spectare videntur; nisi *pignora Troi.* aeternum forte ignem Vestae innuunt. Cf. Heyne Exc. IX. ad Virg. A. II. *Laurentemque*, Italum, *larem*, vt *Pergameum l.* dixit Virg. A. V, 744. vbi v. Heyne. cf. sup. ad v. 110. *pignora* imperii aeterni. *genitricis*, vnde originem ducitis. *Conseruate*, adiuuate *pios* et fideles

Conferuate pios, qui permutare coacti
Acrisioneis Tirynthia culmina muris.
Vos etiam Zanclen Siculi contra arma tyranni
Iuvisse egregium; vos et Campana tueri
Moenia,

et 903. 662. *Zanclen*, non *tandem*. Col. *Vos etiam tandem Siculos* emend. Scaliger ad oram libri sui. *Vos et Mamertem* coni. Baptista Pius.

les socios vestros. *qui p. coacti* cet. conf. mox v. 667 et sup. ad v. 291 sq. *Acrisionei muri*, Ardea, Sagunti μητρόπολις (v. 291 sq.), quae a Danae, Acrisii, regis Argiuorum, filia vulgo condita putabatur. v. Heyne ad Virg. Aen. VII, 409-412 in V. L. et ibid. in Exc. VII. *Tirynthia c.* moenia Saguntina, ab Hercule exstructa. *Zancle*, vetustissimum Siciliae opp. (Herodot. VII, 164) a Messeniis ex Peloponneso teste Strab. VI. p. 178 et 185 sqq. conditum vel certe amplificatum, et ab Anaxila, Rheginorum tyranno, ex Messene oriundo, noua colonia auctum (Thucyd. VI, 1); vnde *Messanae*, hod. *Messinae*, nomen adcepit. Seriori aeuo Mamertini, populus Campaniae, quam olim Opici, Opsci s. Osci, vetus Ausonum gens, incoluere, (de quo vid. Heyne in Exc. VIII. ad Virg. Aen. VII, 732) Messanam occuparunt, quocirca *ciuitas Mamertina* vocatur Cic. Verr. II, 5. Cf. inf. XIV, 194 sqq. Priscum nomen a situ loci et curuitate litoris s. portus, falcis formam referentis, (nam ζάγκλη s. ζάγκλον in lingua Siculorum τὸ δρέπανον, falcem significat) Thucyd. VI. pag. 413. Ouid. Fast. IV, 474 et alii repetunt, sed Silius XIV, 48 sq. inde, quod falx Saturni, qua Coeli patris pudenda amputasse fingitur, ibi abiecta et inuenta fuerit. cf. Macrob. Sat. I, 8. extr. Prior ratio hunc mythum peperisse videtur, qui propter Siciliae fertilitatem facile priscorum hominum animis subnasci potuit. Saturnus enim, quem fabulae antiquissimum Latii regem faciunt, ab initio nihil aliud, quam almae naturae vitaeque mitioris, cuius initia agriculturae, sationi messique debentur, symbolum fuit. Ceterum haec vrbs b. Punici I. causa fuit, ope Romanorum a Mamertinis aduersus Hieronem, *Siculum tyrannum*, et Poenos inplorata ac praestita. v. Polyb. I, 8-11. *egregium duxistis*; non tam egregium, quam vtile potius et necessarium; de quo v. Polyb. I, 10 sq. *Campana moenia*, h. Capuam,

a

Moenia, depulso Samnitum robore, dignum
Sigeis duxistis auis. Vetus incola Dauni,
Testor vos, fontes et stagna arcana Numici,
Quum felix nimium dimitteret Ardea pubem,
Sacra domumque ferens, et aui penetralia Turni,
Ultra Pyrenen Laurentia nomina duxi.
Cur ut decisa atque avulsa a corpore membra
Despiciar, vesterque luat cur foedera sanguis?
Tandem,

665. *Sigaeis* scripsere Drak. et Lefeb. Sed est Σιγεῖος. 667. *nimium* emend. N. Heins. ad h. l. et ad Val. Fl. VII, 21. idque recepit Lefeb. Parum interest. *Numidum* Put. 669. *nomina* scripsi. Vulgg. *numina*; non male. *duxi* Col. et Ox. nam legatus in persona quasi vrbis loquitur. *duxit* Put. Vulgo *vexit*. 670. *a corpore*, non *e c.*, scripsi. 671. *Despiciat* quidam libri. *vesterque luam* corrig. N. Heins., quoniam ipsa vrbe ore legatorum loquitur. *nosterque luat* e libris quibusdam vett. recepit Lefeb. et *luat sua* e R. 2. Sed vulgata ponderosior et *cur* ἐναργῶς repetitur;

a *Samnitibus* dolo occupatam. v. Liv. IV, 37. VII, 38 sqq. Flor. I, 16. *dignum Sigeis auis*, communi origine, a Troianis ducta: nam *Sigeum*, Σίγειον, promont. Troiae; vnde Romanus etiam IX, 203 *Sigeus* dicitur. 665 sq. Ego et ipse non peregrinus, sed, vt Mamertini et Campani, Italus origine, vel Rutulus, *vetus i. Dauni*, ab Ardea oriundus. v. ad v. 291. Sicoris, princeps legatorum, personam Saguntinorum sustinet, vnde v. 669 non ita intelligendus est, quasi ipse coloniam Ardeatium Saguntum deduxerit. Cf. v. 671. Testatur *Numicum* s. *Numicium*, Latii fl. inter Lauinium et Laurentum, quia in finibus *Rutulorum* defluit eiusque nomini religio aliqua inest. *fontes et stagna arcana N.*, h. *sancta*, sacra ἱερά, quoniam Anna Perenna et Aeneas in eo interiisse, et tanquam numina, habitare credebantur. Cf. ad VIII, 28 sqq. et inpr. Heyne in Exc. III. et in not. ad Virg. A. VII, 150. 242. 797. et ad Tibull. II, 5, 43. — 667-9. Conf. sup. v. 291 sq. *Sacra* videtur genus esse, cui, vt ap. Virg. A. II, 293. et 320. species subiunguntur, *domus* et *aui p. T.*, h. sacra domestica et publica, Penates priuati et publici. *Sacra ferens* Cf. II, 604. et Heyne ad Virg. A. VI, 810. *aui*, prisci. *Turni* pro Ardea, vt *Dauni* v. 665. *penetralia* signa, vt XIII, 62. h. penates, vt *dii penetrales*

Tandem, ut finitae voces, (miserabile visu)
Submissi palmas, lacerato tegmine vestis,
Adfigunt proni squalentia corpora terrae.
Inde agitant consulta Patres, curasque fatigant.
Lentulus, ut cernens adcensae tecta Sagunti,
Poscen-

tur; nec foedus a Saguntinis, sed a Romanis ictum. 673. Hunc versum, a Marso aliisque, eum secutis, omissum agnoscunt Col. et Put. cum edd. Parm. Med et aliis. *Submissis palmis* Col. Vulgata doctior. 674. *Adfligunt* coni. Gifan. in Ind. Lucret. v. *adfigere.* Non male. Haec verba a librarr. centies confusa esse, docent Gronov. Obss. IV, 8. Broukh. ad Prop. III, 5, 15. Bentl. ad Hor. Serm. I, 1, 81. et Heins. ad Claud. in Eutrop. II, 171. et ad Ouid. Metam. XII, 139. vbi Gifanii emendat. probat, quam in not. ad h. l. damnauit, coll. Corippo Africano III, 259. *Adfigere corpora terrae* est humi procumbere eumque habitum aliquamdiu retinere: sed *adfligere c. t.* s. ad terram, cum vi et impetu humi prosternere, terrae adlidere, προσουδίζειν vel ὕδει ἐρείδειν. Vtrumque huic loco conuenit, sed posterius forte neruosius et propter verba, *miserabile visu* et *lacerato t. v.*, aptius: nam in magno luctu et vestes scindi et terrae corpora adfligi solumque capite et pectoribus tundi solet. Vide a Drak. cum reliquis iam laudatum Bentl. ad Hor. Sat. II, 2, 79. et cf. VII, 613. IX, 631. X, 181. 208. XI, 83. Lucan. II, 31. et Appian. de reb. Pun. c. 81. vbi legati

trales ap. Senec. Oed. 265 et Phoeniss. 340. *Laurentia* n. Latinos. *vester sanguis*, Saguntini, consanguinei vestri, (cf. v. 608 et 655) vobis cognati et eiusdem originis, vt III, 97. VIII, 405. et XI, 177 vbi plura exempla desideranti suppeditabit Drak. *luat foedera* vt ap. Virg. A. XII, 695.

673. *Submittere*, vt ἀνεῖναι et ἀναπέμπειν, sursum mittere, emittere, tollere. v. Ind. et Burm. ad Petron. c. 127. et ad Val. Fl. III, 528. Passerat. ad Prop. I, 2, 9. *Submissi p.* graece pro palmis submissis, h. sublatis. *squalentia c.* cf. ad. v. 211. et 631. *curas fatigant*, h. *fatim*, crebro, *agunt*, agitant; vt μοχθεῖν ὕπνον, δεσμὸν, κήδεσι cet. ap. Hom. Il. κ, 106. et al. cf. ad v. 63. Proprie curae nos fatigant et vexant, vel curis nos fatigamus. Sed exquisitius nos curas fatigare dicimur, vt *exercere curas* XI, 374 et *sitem* sup. 260. — 676 sq. Cf. Liv. XXI, 6. Nomina Patrum, qui diuersarum sententiarum auctores fuerant, poeta addidit, et cum dilectu posuit. *vt cernens* cet. praeclare de feruentis animi viro. *Poscendum poenae*, ad poenam,

Poscendum poenae iuvenem, celerique negantis
Exuri bello Carthaginis arma iubebat.
At Fabius, cauta speculator mente futuri,
Nec laetus dubiis, parcusque lacessere Martem,
Et melior clauso bellum producere ferro,
Prima super tantis rebus pensanda: ducisne
Ceperit arma furor, Patres an signa moueri
Censuerint; mittique viros, qui exacta reportent.
Prouidus haec, ritu vatis, fundebat ab alto
Pectore praemeditans Fabius surgentia bella.
Ut saepe e celsa grandaeuus puppe magister
Prospiciens signis venturum in carbasa Corum,
Summo iam dudum substringit lintea malo.
Sed lacrimae atque ira mixtus dolor inpulit omnes
Praecipitare latens fatum, lectique Senatu,

Qui

gati Poenorum ἔς τε γῆν σφᾶς ἐῤῥίπτουν, καὶ χερσὶ καὶ κεφαλαῖς αὐτὴν ἔτυπτον. 679. *At*, non *Ast*, omnes scripti. 680. *parcusque*, non *paruisque* sc. ex causis, Col. cf. VIII, 462. *pernixque*, repetita negatione, nec pernix cet., coni. Dausq. coll. Hor. A. P. 165. quia vitiosum *pernisque* in ed. Nut. inuenerat.

poenam, vt *petere p.* II, 29. et alibi simpl. *poscere, deposcere, exposcere.* *negantis*, recusantis eum tradere. 679 sqq. Q. Fabii Maximi artem bellandi et cognomen Cunctatoris poeta variis modis expressit. *non laetus d.* periculo inminente. *lacessere Martem*, vt *pugnam* et *bella* ap. Virg. A. V, 429. X, 10. (vbi v. Heyne) et XI, 254. *melior*, peritior belli caute gerendi. *Censuerint* voc. propr. de Patribus, vt II, 375. VII, 513. XI, 565. *exacta reportent*, vt *e. referre* ap. Virg. A. I, 309. *ritu vatis*, Conferunt Liv. XXX, 28. 687 sqq. Fabius ingeniose cum perito et cauto nauis gubernatore comparatur, vt Flaminius cum inperito inf. IV, 713 sq. cf. II, 289 sqq. *grandaeuus*, adeoque vsu peritus; epith. cum delectu positum. *Corum*, v. ad v. 469. *substringit l. m.*, vt ap. Martial. XII, 29. quo sensu *stricta carbasa deducere* dixit Lucan. II, 697. et *contrahere vela* Hor. Od. II, 10, 23. Cf. sup. ad v. 358. *Praecipitare fatum* v.

ad

Qui ductorem adeant: si perstet surdus in armis
Pactorum, vertant inde ad Carthaginis arces;
Nec Diuum oblitis indicere bella morentur.

ad IV, 731. *ductorem* Poenum. *surdus pactorum*, ad pacta, foedus nil curans, pro nihilo ducens, vt *s. votorum*, X, 554. *vertant* se vel iter. cf. ad v. 539. *arces* vt sup. v. 7. *oblitis Diuum*, quos scil. foederis testes fecerint, adeoque Poenis periuris.

C. SILII

C. SILII ITALICI PVNICORVM

LIBER SECVNDVS.

ARGVMENTVM.

Q. Fabius Maximus et L. Valerius Flaccus, legati Romanorum in Sagunti portum inuehuntur, et inde ab Hannibale repulsi Carthaginem petunt. v. 1 - 24. Hac occasione vsus dux Poenorum milites ad periculum sibi inminens propulsandum, vrbem totis viribus obpugnandam et bellum ipsis deinde Romanis inferendum exstimulat. 25 - 55. Hasbyte, Iarbae, Gaetulorum regis, filia, virgo fortissima venatuique adsueta, cum grege mulierum Poenis auxilio venit. 55 - 88. Huius impetum fortiter reprimit Mopsus, Creteusis, sagittandi peritissimus, qui, magna prius edita hostium strage, in ipsam virginem inruit, et Harpen, eius comitem, occidit; sed propter necem Dorylae et Icari, filiorum suorum, animum despondet dolorisque inpatientia e muro se praecipitat. 89 - 147. Tum Theron, Herculis sacerdos, pugnae succedens, claua sua magnam hostium multitudinem prosternit, ipsamque Hasbyten, curru excussam, interficit, et caput, hastae adfixum, ostentat. 148 - 205. Cuius rei dolore et ira percitus Hannibal virginis caedem vindicare parat, et Saguntini, eius adspectu consternati, fugam capessunt; Theron autem, dum suos reuocare et moenibus hostem prohibere conatur, gladio per pectus adacto perit, eiusque corpus ter circa rogum Asbytes raptatur. 206 - 269. Interim Senatus Carthaginiensium, aduentu legatorum Rom. perculsus, frequens in curiam venit et de responso iis reddendo consilia capit. Ibi Hannon et Gestar mutuis se verborum contumeliis lacerant. Ille, inueterato Hannibalis odio incensus, auctor est, vt superbia temeritasque iuuenis merito castigetur, nec Romani, qui tantum virtute valeant,

nouo iniustoque bello lacessantur. 270-326. Hic vero, factioni Barcinae, quae apud milites plebemque plurimum gratia valebat, addictus, Hannonis orationem refellit, et ad bellum Romanis, duce Hannibale, fortissimo reique militaris peritissimo iuuene, inferendum Patribus animum incendit. 327-375. Quibus orationibus habitis Hannon res Saguntinis reddendas et Hannibalem Romanis dedendum censet: quae sententia omnium fere, qui adsunt, indignationem mouet. Fabius itaque sinu effuso bellum Poenis indicit, et cum reliquis legatis Romam redit. 376-390. Haec dum Carthagine geruntur, Hannibal, aliquot populis, qui defecerant, repente obpressis, omnibus copiis Saguntum obpugnare perseuerat, et laetus adcipit clipeum aliaque arma, ab Hispanis sibi dono missa, in quibus praeter alia origines et fata Carthaginis, singulari opera et artificio expressa, miratur. 391-456. Saguntini iam vnicam spem, in aduentu classis Romanorum, qui tam procul erant, positam abiiciunt, et longa obsidione inopia omnium ita crescit, vt corticibus et frondibus arborum coriisque aqua mollitis famem tolerare cogantur. 457-474. Hanc vrbis fortunam commiseratur Hercules, eius conditor, et clam Iunone, nouerca sua, Fidei auxilium inplorat, quae, eius precibus mota, fractum Saguntinorum animum adeo erigit, vt vel vltima experiri non recusent. 475-525. Sed conatus Fidei non fugit Iunonem, quae praeter opinionem prope vrbem est, et extemplo Tisiphonen ab inferis euocat. 526-542. Haec Furia formam adspectu terribilem exuit, et in Tiburnae, morte Murri viduatae, speciem conuersa, Saguntinos hortatur, vt, quum nihil iam spei reliquum sit, morte voluntaria aeternum seruitium effugiant. 543-579. Tum petit tumulum, ex quo serpens prorepit et ad mare contendit. 580-591. Hoc prodigio perterriti Saguntini Genios iam vrbe excedere sibi persuadent, et Tisiphones ope ex desperatione in rabiem vertuntur, qua instincti arma, vestes, aurum et quidquid publicarum vel priuatarum rerum superest, in rogum ingentem, ad id raptim exstructum, coniiciunt, et deinde parentes seque inuicem iugulant: quo facto Hannibal vrbem capit et Furia ad inferos reuertitur. 592-707.

Caeruleis

Caeruleis prouecta vadis iam Dardana puppis
Tristia magnanimi portabat iussa Senatus,
Primoresque Patrum. Fabius, Tirynthia proles,
Ter centum memorabat auos, quos turbine Martis
Abstulit una dies, quum Fors non aequa labori
Patricio Cremerae maculauit sanguine ripas.

Huic

1. *Caeruleis*, quod vsitatum maris epitheton est, Col. et omnes edd. teste Drak. Sed, si Lefeb. fides potius habenda est, in quibusdam edd. *aeruleis*, et in R. 2. *baeruleis* exstat. *Herculeis* Ox. et Put. Non male, si non, vt I, 199, fretum Gaditanum, quo legati, Romam petentes, non transmittebantur, sed mare Sagunto, vel Monoeco proximum intellexeris. cf. I, 273. 585. *porrecta* R. 2. 4. *numerabat* Tell. quod arridebat Cell. et arridere potest, coll. I, 72. 364. et Virg. Ge. IV, 209. Sed *memorare* idem fere esse, quod numerare, recensere, iam monuit Drak. 5. *atra dies* quosdam legere, ad oram Silii notauit N. Heinf. cf. Virg. A. VI, 429. XI, 28. Sed poetam h. l. in oppositione vocum *ter centum auos* et *una dies* ludere,

1. *vadis*, mari. v. ad I, 52. *Dardana* vt I, 14. *Tristia* cf. ad I, 147. *Primores P.*, Fabium et Poplicolam. Priorem nominat etiam Flor. II, 6. 7. vbi v. Duk. Sed Q. Baebium Tampilum et P. Valerium Flaccum, qui a nostro Poplicola non diuersus est, missos tradunt Cic. Phil. V, 10. et Liv. XXI, 6. qui c. 18 nouae legationis, cui Fabius interest, mentionem facit. *Tirynthia p.* Nam Fabius, auctor gentis Fabiae, ex Herculis cum Vinduna, Euandri filia, concubitu natus dicitur. cf. Vaill. Numism. Conf. Gent. Tab. VIII. et inf. VI, 627-636. VII, 35. 44. VIII, 217. Plut. vit. Fab. M., Iuuen. VIII, 14. Ouid. Fast II, 237. 375 sq. et ex Ponto III, 3. 99. Prop. IV, 1, 26. vbi v. Intpp. 4-6. Cf. VI, 637 sq. VII, 40 sq. et Perizon. Animadv. hist. c. 5. p. 194 sqq. Res vel tironibus nota ex Liv. II, 48 sq. Dionys. IX, 22. Flor. I, 12. Ouid. Fast. II, 193 sq. *Ter centum*, numero rotundo et poet. pro CCCVI. quot periisse omnes fere memorant. *turbine M.*, infelici pugna, vt passim. v. Ind. *vortex pugnae* IV, 230. *Fors non aequa*, iniqua, aduersa, *labori*, conatui et virtuti. cf.

Huic comes aequato sociauit munere curas
Poplicola, ingentis Volesi Spartana propago.

Is,

ludere, obseruat Drak., vt Ouid. ex P. I, 2, 4. et Fast. II, 236. 8. *Poplicola* ex fide marmm. (v. c. ap. Gruter. p. 150. inscr. 7. et bis p. 296.) et auctorum Graecorum, Dionysii, Plut. et Dionis, scribendum putabant N. Heins., Drak., Sigon. ad Liv. II, 8. et Schott. ad Auctor. de Vir. Illustr. c. 15. Omnes tamen libri h. l. habent *Publicola* vel *Poblicola*, vt in numo ap. Mediobarb. p. 31. et in Fastis Capitol. ap. Gruter. p. 289. Praeterea a *populus* formatur *populicus* et *populicola*, (h. populum colens, δημοκηδὴς ap. Dionys. L. V. et Plut.) pro quo olim non modo *poplicus* et *Poplicola*, sed et molliore forma *publicus* et *Publicola* dicebatur. cf. Vorst. ad Val. Max. IV, 1. ex. 1. *Folci* Col. *Volesi* nomen legitur etiam inf. XIII, 244. et ap. Liv. I, 58. II, 30. Iuuen. VIII, 182. Dionys. Halic. II, 46. Plutarch. et Gruter. p. 6 et 460. *Volusus* est ap. Rutil. Itin. I, 169. in Inscript. Arae Terentinae, in Fastis Capitol. et in numo gentis Valeriae ap. Patin. Zosimus, a Cell. laudatus, lib. II. pr. Valeriorum originem a *Valeso* quodam Sabino repetit; vnde *Valesius*, et postea *Valerius*, iudice Pompon. Leg. II. D. de orig. iur. n. 36. cf. Spanhem. de U. et P. N. p. 60.
et

cf. ad v. 364. et III, 2. *Poplicola* s. *Publicola* (v. V. L.) notum cognomen, quod P. Valerius, L. Bruti collega, in locum Tarquinii Collatini, primi Cos., subfectus, *a populo colendo* primus adceperat, cum fasces populo in concione submisisset, secures teste Plut. ab iis sustulisset, legemque de prouocatione a Consulibus ad populum dedisset. cf. Liv. II, 7 et 8. Flor. I, 9. (vbi v. Duker. p. 80.) Dionys. L. V. *Valerius* noster, vir consularis, legatus ad Poenum missus, propr. cognomen *Flacci* habuit, sed poeta ei longe nobilius maiorum cognomen tribuit, vt inf. VI, 62 Atilius, M. Reguli filius, *Sarranus* dicitur, etsi idem, quod pater, nomen habuit: quod recte iam monuit Periz. Animadv. hist. c. 1. p. 24. Valerium *Volesum* s. Volusum, P. Valerii Poplicolae, prisci Cos., patrem, ex Sabinis oriundum, cum Tatio, Sabinorum rege, Romam venisse, refert Dionys. Hal. II, 46. Inde h. l. *Spartana propago*, quia Sabini originem ducunt a Spartanis, e quibus quosdam acerbis Lycurgi legibus ad patriam deferendam commotos, et cum Sabinis permixtos fuisse, idem Dionys. II, 49. 51. et Plut. Qu. Rom. 15. tradit: quod iam animaduertit Drak., qui etiam comparauit inf. XV, 546 *Amyclaeum nepotem*, h. Claudium Neronem, quod Claudia
quoque

Is, cultam referens insigni nomine plebem,
Ausonios atauo ducebat consule fastus.

Hos ut depositis portum contingere velis
Adlatum Hannibali, consultaque ferre Senatus,
Iam medio seram bello poscentia pacem,
Ductorisque simul conceptas foedere poenas;
Ocius armatas passim per litora turmas
Ostentare iubet minitantia signa, recensque
Persusos clipeos, et tela rubentia caede.
Haud dictis nunc esse locum; strepere omnia, clamat,
Tyrrhenae clangore tubae gemituque cadentum.
Dum

et Heins. ad Ouid. ex P. III, 2, 105. 9. *Insculptum* Ox. 10. *fastus*, non *fasces*, Ox. Put. et a m. pr. Tell. *Fastus* et *fastos* recte dici monent Bentl. et Jani ad Horat. Od. III, 17, 4. IV, 14, 4. et, quos Drak. laudat, Heins. ad Ouid. Fast. I, 11. ad Claud. Cons. Honor. IV, 155. et Cons. Mall. Theod. v. 2. Gronov. ad Senec. Consol. ad Polyb. c. 33. Scalig. Emend. Temp. p. 501. Priscian. Gramm. VI. p. m. 197. al. 17. *Perfossos* malebat D. Heins. *Pertusos* N. Heins., refragg. Dausq. et Drak., qui voc. *caede* tam ad *persusos*, quam ad *rubentia* referunt. 19. *Tyrrheno c. t.*, vt ap. Virg. A. VIII, 526. et Stat. Th. III, 650. suspicari possis; quia et doctius

quoque gens a Sabinis Romam translata, vnde idem Nero VIII, 412. similiter *Therapnaeo* (Spartano) *a sanguine Clausi* ortus dicitur. *atauo consule*, vno ex maioribus, Valerio Publicola, Volesi f. et Bruti collega. *atav.* non propr. dicitur: nam Valerius noster non quinto, sed nono gradu primi Publicolae domum contingebat. *fastus A.*, annales Rom. *ducebat*, incipiebat, h. eius nomen in principio fastorum inter primos Consules legebatur. Sic fere *ducere orationem*, *caussam* cet. dicitur. Durior videtur Schmid. explicatio: longam seriem maiorum habebat, qui fuerant Consules.

11-24. Conf. Liv. XXI, 9. *depositis*, deductis, contractis, *velis*, ἱςία ςείλαντας, vt remis in portum ageretur nauis. 14 *conceptas*, verbis conceptis inter pacis conditiones relatas. *strepere omnia c. t.* pro, clangorem tubae vbiuis strepere, resonare, vt ap. Virg. A. VI, 709. *Tuba Tyrrhena*, σάλπιγξ Τυῤῥηνὴ pro Τυῤῥηνικὴ, a Tyrrhenis, h. Tuscis s. Etruscis

Dum detur, relegant pontum, neu ſe addere clauſis
Feſtinent: notum, quid caede calentibus armis,
Quantum irae liceat, motusue quid audeat enſis.
Sic ducis adfatu per inhoſpita litora pulſi,
Conuerſo Tyrios petierunt remige Patres.

Hic alto Poenus fundentem vela carinam
Inceſſens dextra, Noſtrum, pro Iupiter! inquit,
Noſtrum ferre caput parat illa per aequora puppis.
Heu! caecae mentes, tumefactaque corda ſecundis!
Armatum Hannibalem poenae petit inpia tellus.
Ne depoſce, adero: dabitur tibi copia noſtri
Ante exſpectatum; portisque focisque timebis,

Quae

ctius eſt, et aures minus obfendit. Sed v. ad I, 123. 26. Hunc verſum e c. Col. reſtituere Carrio et Modius, extruſo alio, *Inſequitur, verbis a nens trepidantia caſtra*, quem Nicander in eius locum ſubſtituerat, vt loco mutilo mederetur: nam priſcae edd. neutrum agnoſcunt. 29. *petis* malebat

Etruſcis, inuenta. cf. ad V, 12 ſeq. VIII, 488. Cerda ad Virg. A. VIII, 526. et Diodor. V, 40. *relegant pontum*, vt ſimpl. *legere aequora* cet. v. Bentl. ad Horat. Od. I, 34, 5. *Conuerſo p. remige*, h. naui Carthaginem. Male *πρύμναν κρουσάμενοι* explicabat Scalig. ad Manil. V, 38. vt nautae mutato ſitu, nauim auerſam in puppim inpulerint, non, vt antea, in proram. Haec refutarunt a Drak. laudati Gronov. Obſſ. IV, 26. Scheffer. Mil. Nav. III, 4 et Salmaſ. Ep. 113 et 114. *Inhoſpita litora*, quia ab iis *repellebantur* legati.

25-35. Egregia et adfectus plena oratio viri irati, ſuaeque virtutis ſibi conſcii. *fundentem*, ſoluentem, expandentem. *Inceſſens d.*, perſequens, h. dextram intendens ad nauem, vt milites in eam oculos conuerterent; qui minantis et irati geſtus eſt. *Noſtrum* ἐναργῶς repetitur, vt paſſim alia verba. Drak. laudat inf. v. 302. 531. XV, 362. Virg. Aen. VIII, 84. Lucan. I, 203. Stat. Th. III, 62. Heinſ. ad Claud. in Rufin. II, 402. Bentl. ad Horat. Od. III, 24, 25. et Gronov. Diatr. Stat. cap. 20. *poenae petit*, vt mox *depoſce* ſc. in poenam. cf. ad I, 677. *Hannibalem* δεινῶς pro *me*. Drakenb. comparat XII, 198. Virg. A. V, 194. Ouid. Met. VII,

Quae nunc externos defendis, Roma, Penates.
Tarpeios iterum ſcopulos praeruptaque ſaxa
Scandatis licet, et celſam migretis in arcem,
Nullo iam capti vitam penſabitis auro.

Incenſi dictis animi, et furor additus armis.
Conditur extemplo telorum nubibus aether,
Et denſa reſonant ſaxorum grandine turres.
Ardor agit, prouecta queat dum cernere muros,
Inque oculis profugae Martem exercere carinae.
Ipſe autem incenſas promiſſa piacula turmas
Flagitat, inſignis nudato vulnere, ductor,
Ac repetens queſtus furibundo perſonat ore:
Poſcimur,

bat N. Heinſ. cui ſequentia fauent. 39. 40. Hi verſus transponendi, auctore N. Heinſ.. Poſt *muros* hunc verſum, *Nauis: feſtinantque ruuntque ante ora ſuorum*, aut alium eiusmodi excidiſſe putabat Dausq. Sed v. not.

VII, 11. Lucan. I, 202. Senec. Thyeſt. 180. vbi v. Gronov. *Ante exſpectatum*, vt ap. Virg. Ge. III, 348 (vbi v. Intpp.) et Ouid. Met. IV, 789. VIII, 5. Drak. *portisque* cet. Tuae vrbi timebis, o Roma, quae nunc peregrinam, Saguntum, defendis. 33-35. Licet iterum in Capitolium confugiatis, vt olim, quum Galli Senones in vrbe eſſent; nullo tamen captiui *auro vitam penſabitis*, h. auro penſo, vt tum temporis, redimetis, vt XII, 428. Cf. ad I, 624.

36. *furor additus*, verba Virg. A. II, 355. *armis*, armatis. *telorum nubibus*, v. ad I, 311. *Ardor agit*, (vt ap. Virg. A. VII, 393.) incitat Poenos, *exercere M.*, ad oppugnationem ſtrenue continuandam. *prouecta* ſc. carina: quod verbum ex v. ſeq. repetendum monent Drak. ad h. l. et Gronov. in Guſtu ad Stat. Th. I, 112. 41. 2. Ipſe Hannibal ab incenſis militibus promiſſam flagitat vltionem, et vulnus, aduerſo femori in obpugnatione vrbis inflictum, nudat, vt animi eorum beneuolentiae miſericordiaeque ſenſu adficiantur. *piacula*, vltionem ducis ſui poenasque a Romanis petendas. *promiſſa*, quod v. 36 ſatis innuitur. Et quis poetam ad annalium formulam et ſubtilitatem exiget? 44-53. Orationem grauiſſimis adfectibus inſurgere, ecquis eſt qui non ſentiat? *Poſcimur*, poſcor ad

Poscimur, o socii! Fabiusque e puppe catenas
Ostentat, dominique vocat nos ira Senatus.
Si taedet coepti culpandaue mouimus arma,
Ausoniam ponto propere reuocate carinam.
Nil moror: euincta lacerandum tradite dextra.
Nam cur, Eoi deductus origine Beli,
Tot Libyae populis, tot circumfusus Hiberis,
Seruitium perferre negem? Rhoeteius imo
Inperet aeternum, et populis seclisque propaget
Regna ferox: nos iussa virum nutusque tremamus.
Effundunt gemitus, atque omina tristia vertunt
In stirpem Aeneadum, ac stimulant clamoribus iras.

Discin-

48. *euincta* Col. vt inf. v. 341. et ap. Virg. A. V, 269. 365. 494. 774. VIII, 286. Tibull. I, 7, 6. Vulgg. *en vincta*. Alii *et vincta, victa, vita*. 51. *praeferre* R. 3. Parm. Marsi Veneta, Junt. et al. 52. *Aeternum imperet, et* Col. et Ox., vnde *Aeternum inperitet populis* recte, opinor, emend. N. Heins., quod et probauit Drak., et recepit Lefeb. *seclisque* Col. Ox. R. 3. Parm. quod ad diuturnitatem, vt τὸ *populis* ad magnitudinem imperii spectat. Vulgo *sedisque*, solemni librarr. incuria, qua literas *cl* saepius in *d* coaluisse, et contra literam *d* in *cl* diuisam esse, exemplis docet Drak. 53. *Regna* e c. Col. restituere Modius, N. Heins. et Drak., non improbb. Dausq. Cell. et Lefeb., qui vulgatam lect. *Signa* seruarunt, h. exercitum victorem, arma victricia late proferat. 54. *omina*, non *omnia*, scripti

ad poenam, vt *flagitor*. *Catenas* quasi *ostentat*, praeclare, quoniam ducem ipsum in poenam foederis rupti deposcebat. *domini*, dominici, dominantis, superbi, vt nostrum *herrisch, gebieterisch*, et κύριος pro κυριακός. Sic hasta, manus, mensa, terra *domina*, quibus obponuntur *famulae* aquae, manus cet. cfr. ad I, 173. Heins. ad Ouid. Epist. II, 74. III, 100. et Fastor. I, 286. *vocat* in ius, et ad rationem reddendam. 49, *Eoi*, orientalis regis, *Beli*. Cf. I, 73 et 87. *Rhoeteius*, Romanus. v. ad I, 115. *Tremere* aliquid, vt VIII, 60. XVI, 666. v. Burm. ad Val. Fl. V, 520. Heins. ad Claud. in Rufin. II, 125. 54. Nota est superstitio veterum, qui, quum aliquid mali ominis adcidisset aut dictum esset, eius euentum hostibus inprecari, et formula, *omen Dii auertant*, vti solebant. cf. ad v. 379. Casaub. ad Theophr. περὶ

Discinctos inter Libyas populosque bilingues
Marmaricis audax in bella Oenotria signis
Venerat Asbyte; proles Garamantis Iarbae.
Hammone hic genitus, Phorcynidos antra Medusae
Ciny-

scripti et priscae quaedam edd. 56. *Libyas* Col. *Libyes* Ox. *Libycas* Put. Vulgo *Libyces*. v. ad I, 189. 58. *Hasbytae*, *Hasbitae* aberratt. Nomen illud Drak. deductum putat ab *Asbytis*, Libyae populo, qui Ἀσβύται dicuntur Ptol. IV, 4. sed Ἀσβύσται Herodot. IV, 170. Steph., Prisciano in Perieg. v. 195. Dionys. v. 211. ap. Tzetz. in Lycophr. p. 122. et Plin. V, 5. ed. Hard. cf. Intpp. ad Virg. A. XII, 362. et Salmas. Exerc. Plin. p. 270. *Iarbae* Col. v. ad I, 417. Vulgg. *Hyarbae*, et Drak. *Hiarbae*. 59. *arua Medusae* suspicari possis coll. Lucan. IX, 626. Sed et vulgata bene se habet.

περὶ δακτυλίων. p. m. 212. Heyne ad Tibull. III, 4, 1. ad Virg. Ge. III, 513. et, quos Drak. citauit, Daniel. proph. IV, 16. Ouid. Amor. III, 11, 16. A. A. III, 247. Met. VI, 212. Fast. III, 494. Broukh. ad Prop. III, 6, 20.

56-205. Ad Asbyten Silius transtulit multa ex iis, quae de Camilla memorat Virg. A. VII, 803 sqq. et XI, 532 sqq. *Discincti* propr. dicuntur, qui veste laxiore aut fluente vtuntur, et hinc, qui negligenter, molliter et luxuriose viuunt. Silio h. l. praeiuit Virg. A. VIII, 724. vbi Cel. Heyne dubitat, an is proprius Afrorum habitus fuerit. Sed inf. certe III, 236 Afris, etiam pugnantibus, *sinus tingere inadsuetum* fuisse, poeta memorat, et Liv. XXXIV, 11 *Nomadum discinctus eques*, vt Auson. Grat. Act. c. 14 *discincta Carthago* dicitur. *bilingues*, vt ap. Virg. A. I, 661. *δίγλωσσος*, vel *δίπτυχος γλῶσσα* ap. Eurip. Troad. v. 286. german. *zweyzüngig*. *Poenus bisulcilingua* ap. Plaut. Poen. V, 2, 74. Alia exempla v. ap. Drak. ad XVI, 157. *Marmarica*, inter Cyrenaicam et Aegyptum, contra Cretam, hodie *Barca*. *Garamantis I.* cf. ad I, 414 sqq. et Virg. A. IV, 198 sqq. quem locum Silius hic ante oculos habuit. *Medusae* pater erat *Φόρκων*, al. *Φόρκος* et *Φόρκυς*, vnde ipsa *Phorcynis* dicitur. Poeta autem, quod alii iam obseruarunt, h. l. expressit Lucan. IX, 624 sqq. quem vide, vt de Phorcydum et Gorgonum genere, nominibus et sede, quam poetae antiquiores in extrema Occidente marisque Atlantici insula, seriores vero in terra continente Libyae iis adsignant, Heyne ad Apollod. I,

Cinyphiumque Macen, et iniquo e sole calentes
Battiadas late imperio sceptrisque regebat;
Cui patrius Nasamon aeternumque arida Barce,
Cui nemora Autololum atque infidae litora Syrtis
Pare-

bet. v. not. 60. *iniquo sole* Junt. Ald. Gryph. Antwerp. al. *i. a sole* Med. Vulgatam lect. tuetur Drak. coll. Terent. Andr. I, 5, 33. et Cic. pro

I, 2. p. 24 sq. II, 4. p. 295-305. et Comment. de Theog. Hesiodi p. 142 sq. it. Cl. Hermanni Mythol. Hom. et Hes. p. 38 et 401. *antra Medusae* cf. X, 174. et Ouid. Met. IV, 771 sqq. *Macae*, οἱ Μάκαι, populus Syrticus. cf. III, 275. IX, 11. Plin. V, 5. *Cinyphus*, al. *Cinyps*, Κίνυφος et Κίνυψ, Libyae fl., fertilibus, qui adiacent, agris celebratus, inter duas Syrtes per Macas in maiorem *Syrtin* (*il Golfo di Sidra*) influit, et nunc *Wadi-Quaham* dicitur. cf. III, 275. d'Anville Geogr. Anc. III. p. 71. Memoires de l'Acad. des Inscr. T. XXVI. p. 78. Herodot. IV, 175 et 198. *Battiadas*, Cyrenaeos, vt III, 253. et Βαττιάδαι ap. Pind. Pyth. V, 73. et Callim. H. in Apoll. v. 96. Hinc et Callimachus passim *Battiades* dicitur, vel quia a Batto originem ducebat. v. Burm. ad Ouid. Am. I, 15, 13. *iniquo sole*, nimio aestu, vt ap. Virg. A. VII, 227. *Iniqua* dicuntur ea omnia, quae nimis vel parua, vel magna sunt. Ager autem Cyrenarum, etsi in desertioribus Libyae locis situs, propter fertilitatem, quam potissimum fontibus debet, praedicatur. v. Spanhem. ad Callim. H. in Apoll. v. 65. Ceterum *Cyrene* et mox *Barce* per πρόληψιν h. l. sed exemplo Virg. A. IV, 43 (vbi vid. Heyne) nominantur; nam Battus eiusque nepotes, harum vrbium conditores, longo tempore post Iarbam vixere. cfr. ad I, 628. et VV. DD. ad Herodot. IV, 160. *Nasamon* v. ad I, 408. *patrius*, eiusdem patriae, circa lucos Hammonis in Marmarica, quem vulgarem errorem geogr. notat Cell. ad Curt. IV, 7, 19. *Barce* vrbs mediterr. Cyrenaicae, et etiamnunc caput regni Barcani, inde denominati, quod inter Aegyptum regnumque Tunetanum litori praetenditur. *arida* cf. III, 251. Virg. A. IV, 42. Claud. bell. Gild. v. 160. Tota regio Barcana soli asperitate et siccitate sterilis, latrociniisque infesta est. *Autololes* populus Mauritaniae Tingitanae et

Parebant, nullaque leuis Gaetulus habena.
Atque is fundarat thalamos Tritonide nympha,
Vnde genus proauumque Iouem regina ferebat,
Et sua fatidico repetebat nomina luco.
Haec ignara viri vacuoque adsueta cubili
Venatu et siluis primos defenderat annos:

Non

pro Cluent. c. vlt. vbi v. VV. DD. 64. *Getulus* quidam. Male! Gr. Γαιτοῦλοι. 67. Vereor, vt hic versus sit a Silii manu; languet certe et versus praec. sententiam repetit. 69. Vulgg. *assueuerat*, quod primus Nicander apud Juntas dedit, verbo perperam ex v. praec. repetito. *defenderat* scripti et priscae edd. quod Cellar. exponit, quasi transmittendo et transigendo arcuerat; et Drak., venatu defenderat virginitatem ab illecebris procorum. Sed *defendere* vitam est forte id. qd. tueri, h. seruare, tolerare eam. N. Heins. conferebat v. 673 huius libri, qui tamen ad sententiam h. l. expediendam nihil omnino valet. Idem conii. *exegerat*. Propius ad literarum ductum accedit emendatio Burm. *impenderat*; proxime

et Gaetuliae ad montem Atlantem oramque maris Atlantici. cf. III, 306 sq. XI, 192. Plin. V, 1. 2. *infidae*, latrociniis et naufragiis infestae. *Gaetulus leuis*, agilis ad cursum et ad equos regendos *nulla habena*. v. ad I, 215. An *leuis* est vagus et palans, more Nomadum, et *habena* h. l. imperium? Gaetuli certe, vt verbis Sallust. b. Jug. c. 18 vtar, neque moribus, neque lege aut imperio cuiusquam regebantur: vagi, palantes cet. Sed alterum magis h. l. conuenit. 65. *is* Iarbas, et mox *regina* Asbyte. *Fundari* et *fulciri* familia dicitur, vxore ducta liberisque ex ea susceptis, quibus mortuis δόμος ἡμιτελὴς Il. β, 701. Filii patrum σθένος vel στῦλοι οἴκων ap. Eurip. Iphig. in Taur. v. 57. Troad. 570. al. cf. Burm. et Weitz. ad Val. Fl. I, 721. VI, 689. et quos Drak. laudat, Stat. Silv. IV, 7, 30. Auct. Octaniae v. 532. Prop. IV, 11, 69. Appul. Met. VII. p. 136. vbi v. Pric. (et p. 350) Virg. A. XII, 59. *Nympha T.*, h. Tritonidis paludis et fl. prope Syrtim minorem. cf. Virg. A. IV, 198. Cellarius suspicabatur, Silium adlusisse ad Amazonias Afras, quos circa hunc lacum habitasse tradit Diodor. III, 53. *proauum* si proprie dixit poeta, vel *proles* v. 58 non filia, sed neptis est, vel aui materni pater innuitur, vt Asbyte tam paternum, quam maternum genus a Joue fingatur duxisse, quod ad summam eius nobilitatem valeret.

Non calathis mollita manus operataue fuso,
Dictynnam, et saltus, et anhelum inpellere planta
Cornipedem, ac strauisse feras inmitis amabat.
Quales Threiciae Rhodopen Pangaeaque lustrant
Saxosis nemora alta iugis, cursuque fatigant
Hebrum

xime vero, quod reposuit Lefeb. *dependerat*, h. impenderat, vt ap. Lucan. X, 80. cf. idem VIII, 100. et Colum. IV, 22, 7. XI, 1, 20. Sed vtrumque cum tertio casu iungi solet. Fortassis *deferuerat κατὰ annos*, vel *durauerat*, vel *diffuderat*, et, nescio quid, scripsit poeta. *extenderat* suspic. Schmid. coll. v. 103. Sed ibi est longius tolerare, vt v. 524. III, 95. et al. 70. *molita* Tell. R. 3. Ben. Ald., non improb. Lefeb. si legatur, *non calathos molita*

leret. 68-72. Conf. Virg. Aen. VII, 805 sq. Pind. Pyth. IX, 33 sq. *ignara*, expers, *viri*, vt ap. Hor. Epist. II, 1, 132. *ἄνδρα οὐ γινώσκω* Luc. I, 34. Musaei locutionem *γάμων ἀδίδακτος* conf. D. Heins. 70. *mollita*, mollis facta vel effeminata *calathis* flectendis, vel lana trahenda et facienda. cf. Virg. l. c. *Operari*, operam dare, v. c. textis, Musis, sacris cet. cf. v. 674. Heyne ad Tibull. II, 1, 65. 3, 36. Bentl. ad Horat. Od. III, 14, 6. *Dictynna* propr. Britomartis, Nympha et Dianae socia, h. l. ipsa Diana. vid. Heyne Exc. ad Virg. Cir. v. 200. et Spanhem. ad Callim. H. in Dian. v. 190. 197-205. *planta*, calcaribus, *inpellere*, vt *p. fodere* VI, 212. VII, 67. VIII, 556. Virg. A. VI, 881. *strauisse*, *ἀορισῶς*. 73-76. Comparatio petita ex Virg. Aen. I, 316 sq. et XI, 659 sq. ipsa autem Thraciae, cuius montes populique h. l. recensentur, descriptio ex eiusd. Ge. IV, 461 sqq. cf. inf. VIII, 428 sq. *Threiciae*, (Θρηΐκιαι, ex forma Ion. Θρήϊξ pro Θρᾷξ) sc. virgines, vel Amazones, quae cur *Thraciae* dicantur, docet Heyne ad Virg. A. XI, 659. *cursuque f.* vid. Heyne ad Virg. A. VII, 807. *Fatigare*, fatim agere, saepius tractare, exercere, frequentare (v. ad I, 63 et 675.) v. c. *amnem remis*, h. crebro mouere, *siluas venatu*, saepius pererrare, ap. Virg. A. VIII, 94. et IX, 605. ad quae loca vid. Heyne. Sic *cursu Hebrum*, maximum Thraciae, quae hiemis sedes est, flumen, glacie scil. adstrictum, *fatigare* significat, cursu eum frequenter transmittere. Cf. Hor. Epist. I, 3, 3. et, quos Lefeb. iam laudauit, Virg. A. XI, 660 *Amazones flumina Thermodontis*

Hebrum innupta manus. Spreti Ciconesquè, Getaeque,
Et Rhesi domus, et lunatis Bistones armis.
Ergo

molita manu. 74. *Haemum*, Thraciae montem, pro *Hebrum*, substituendum censebant Burm. et Drak. coll. Claud. de laud. Stilic. III, 307. sq. quia nemo per fluuium currit. Non male: sed vulgata quoque lectio defendi potest. Si quid tamen mutandum, scriberem *cursuque fatigant Eurum*, (v. Heyne ad Virg. A. I, 317.) vel *pulsuque fatigant*. v. not. *Geraeque* quidam codd., teste et prob. Dausq., qui Geras sibi non nescios dicit, sed forte cum *Gerrhis* eos confudit, quod et suspicatur Drak. 78. *dono crinem*, non *crinem dono*, Col. *nodo* conii. D. Heins. probb. N. Heins. Drak. (qui speciem Amazonae, crinibus nodatis ornatae, ex Gronov. Thes. Antt. Gr. T. I. exhibuit) et Lefeb. qui τὸ *nodo* recepit, coll. Virg. A. IV, 138. et Senec. Hippol. v. 399. vt adeo Hasbyte eodem, quo Hesperides, modo crines *nodo*, h. in nodum *religauerit*, retro collegerit; vel religauerit nodo, h. retiolo aureo, κεκρυφάλῳ Hesperidum, quem fortasse ab ipsis dono acceperit. Si posterius verum est, non est quod vulgatam lect. sollicitemus; si prius, vox *Hesperidum* importuna est, et crediderim fere, poetam *H. modo*, vel, praeeunte Virg. A. I, 320. *Harpalyces modoque*, vel *nodoque sinum* scripsisse: etsi ad morem Hesperidum, crines in nodum cogendi, Silius etiam inf. III, 284 respexisse videtur, et, si vel maxime ignotus est, locus tamen noster non maiore interpolationis suspicione laborat, quam similis

dontis pulsant, et Martial. VII, 6 *Et vngularum pulsibus calens Ister*. Haec ratio linguae conuenientior videtur, quam si *cursu fatigare* simpl. pro cursu vincere, superare, accipias. Cf. tamen Virg. A. V, 253. et inpr. A. I, 317 *volucrem fuga praeuertitur Hebrum*, quae lectio nostro forte loco firmari potest. vid. ibi Heyne. *Hebrum* Schmid. interpretatur campos Hebro adiacentes, vt *arare fluuium*, et similia, quae illustrat Burm. ad Grat. Cyn. 314. *Spreti C.* cet. pro, quae spernunt connubia et consuetudinem Thracum. *Cicones* Thraciae populus prope *Hebrum* fl., qui nunc *Marizza* dicitur. *Getae* Thracibus adnumerantur exemplo Virg. Ge. III, 462 et IV, 463. ad quae loca v. Heyne et Voss. *domus* cf. ad I, 572. *Rhesi d.* v. Heyne ad Virg. Ge. IV, 461 et Aen. I, 469. *lunatis armis*, h. peltis, scutis paruis, Amazonum inprimis, quae formam mediae vel corniculatae lunae referebant. Cf. Virg. A. I, 490. XI, 663. Senec. Hippol. v. 400. Lips. Mil. Rom. III, 1 et 2. et loc. class., a Drak. adpositum, Quint. Cal. I, 146 sq.

78.

Ergo habitu inſignis patrio, religata fluentem
Heſperidum dono crinem, dextrumque feroci
Nuda latus Marti, ac fulgentem tegmine laeuam
Thermodontiaca munita in proelia pelta,
Fumantem rapidis quatiebat curſibus axem.
Pars comitum biiugo curru, pars cetera dorſo
Fertur equi; nec non Veneris iam foedera paſſae
Reginam cingunt: ſed virgine denſior ala eſt.
Ipſa autem gregibus per longa mapalia lectos
Ante aciem oſtentabat equos, tumuloque propinquo,
Dum

ſimilis Horat. Od. II, 11. extr. vbi v. Bentl. et Jani. 79. *fulgentem*, non *fulgenti*, Col. et Ox. *laeuam*, non *laeuum* Col. 80. *Thermodontiaca*, non *Thermodoontiaca*, Put. Θερμώδων, οντος, dicitur Ponti fl., qui Ponto Euxino miſcetur. cf. VIII, 433. et, quos Drak. laudat, Stat. Silv. I, 6, 56. Intpp. ad Virg. A. XI, 659. ad Prop. III, 12, (al. 13) 16. Heinſ. ad Claud. de R. P. II, 66. ad Ouid. Met. II, 249. Add. Intpp. ad Val. Fl. IV, 601. et al. 86. *tumuloque propinquum* coni. Beſt, et recepit Lefeb. prob. Drak., vt ſenſus ſit: dum, equos in gyrum flectens, *ſequitur*, h. petit (vt I, 141. Virg. A. V, 629. Ouid. Epiſt. VII, 10. et Faſt. VI, 109. Cic. ad Att. X, 18 vbi v. Graev.) campos colli, in quo Saguntus condita, propinquos. Non male: at, qui in campo ſunt, tela in vrbem alte ſitam fruſtra mittere videntur. *Dum ſecat in gyros campum* emend. N. Heinſ. coll. inf. v. 171. Sed vulgatam forte lectionem non male ita expedias: Electiſſimum pulcerrimumque equitatum Asbyte ipſa ante prima ſigna ducit, et, dum in campo circa vrbem longius procedit, (vel in campo *viam* ſ. *iter ſequitur*, vt ap. Ouid. Pont. I, 4, 38. II, 10, 18. Virg. Aen. II, 737) collem, vel tumulum, (τυμβον, vt ap. Virg. A. XI, 849 ſq.) vrbi propin-

78. De *Heſperidibus* v. ad I, 431. *dextrum κατὰ latus*, mammam, *nuda Marti*, ad pugnam, vt eo expeditius pugnaret. cf. VV. DD. ad Virg. A. I, 492 et Heyne ad Aen. XI, 649. cuius explicatio noſtro quoque loco comprobatur. *tegmine*, pelta, quae laeuum latus tegebat. *Thermod.*, Amazonia. v. ll. cc. in V. L. *Fumantem*, vt VIII, 282. cf. Virg. Ge. III, 107 et Hor. Od. I, 1, 4. *virgine denſior a. eſt*, maior virginum pars equo merebat. *mapalia* h. l. ſunt forte vici et pagi, qui ex mapalibus conſtant, vt ap. Salluſt. b. Iug. c. 18 et 46. De *mapalibus*, tuguriis Nomadum, Hamaxobiorum, quae plauſtris inponunt, v. Heyne ad Virg. Ge. III, 340. et A. I, 421. *longa*, longinqua,

Dum ſequitur gyris campum, vibrata per auras
Spicula contorquens ſumma ponebat in arce.

Hanc, haſta toties intrantem moenia, Mopſus
Non tulit, et celſis ſenior Gortynia muris
Tela ſonante fugat neruo, liquidasque per auras
Dirigit aligero letalia vulnera ferro.
Cres erat, aeriſonis Curetum aduectus ab antris,
Dictaeos

propinquum, conſpicit et occupat, vnde iacula in ſuperiores vrbis, colli inpoſitae, partes mittit. 92. *Deligit* Col. vnde *Derigit* ſuſpic. Drak., quod Lefeb. edidit, vt ſit pro, mittit e muris, non id. qd. *dirigit*, quae verba communiter olim vſurpata putabat Drak. ad IV, 676. Ego potius crediderim, verbum *derigere* ſoli librarr. fraudi et incuriae deberi. cf. ad IV, 540. VI, 228. IX, 583. Virg. Ge. II, 281. Aen. I, 401. et loca in notis laudata.

qua, remota. 87. Dum ſequitur gyros, quaſi circulos finitos et circumſcriptos, Schmid. Sed v. V. L.

90. *Gortynia tela*, h. Cretica: nam Gortyna ſ. Gortynae (nunc *Gurtina*) vrbs Cretae (*Candiae*) ex qua inſula Mopſus Saguntum venerat. cf. mox v. 101. Epitheton ſimpl. ornat, vt *harundo Cydonea* X, 261 et *Dictaea* XIII, 184. XV, 634. Cydon vel Cydonia (hod. Canea) vrbs, et Dicte mons Cretae. *Λύκτιον* ſ. *Λύττιον ἄεμμα* ap. Callim. H. in Apoll. v. 33. vbi v. Spanhem. Poetae a praeſtantiore aliquo genere epitheta repetere ſolent: Cretenſes autem nobiliſſimi olim ſagittarii fuere, quorum hinc ope Romani ſaepius vſi ſunt, Cretaque abundabat canna, ſagittis aptiſſima. *fugat*, iacit, *ſonante neruo.* *Λίγξε βιός, νευρὴ δὲ μέγ' ἴαχεν*, Hom. Il. Δ, 125. *Dirigit vulnera*, h. ſagittam, vulneris infligendi cauſa, vt ap. Sen. Herc. Oet. v. 159. Virg. A. X, 140. XI, 654. XII, 490. cf. ad I, 397. *aligero f.* vt *πτερόεντες ὀϊστοί*, *ἰὰ πτερόεντα.* cf. v. 95. *Curetum*, de quibus v. loc. claſſ. Strab. X. p. 310-326. al. p. 465 ſq. Cf. Heyne ad Apollod. p. 15. 16. Spanhem. ad Callim. H. in Iov. v. 52. 53. *antris*, antro Dictaeo. *aeriſonis*, *χαλκοφώνοις*, *χαλκοκτύποις*, propter *Κνώσσια ὀρχήματα* vel *πυῤῥίχην* et *ἐνόπλιον*, quam ſaltationem armatam inueniſſe et nato quoque Ioue inſtituiſſe feruntur. v. Spanhem. l. c. *agitare ſaltus*

Dictaeos agitare puer leuioribus annis
Pennata saltus adsuetus arundine Mopsus.
Ille vagam coelo demisit saepe volucrem,
Ille procul campo linquentem retia ceruum
Vulnere sistebat; rueretque inopina sub ictu
Ante fera incauto, quam sibila poneret arcus.
Nec

laudata. 94. *armis* malebat N. Heins. suffrag. Drak. Non male: certe vulgata friget. 96. *dimisit* Put. et Parm. *diuisit* (h. iaculo transfixit, vt ἐδάϊξε Hom. Il. φ, 147. et βάλε μέσσον Il. ψ, 875) R. 3. et Med. quod probauit N. Heins. ad Claud. in Rufin. II, 25. et recepere Cell. et Drak. qui posterior *demittere* de eo tantum dici posse existimabat, qui in loco superiori ipse est et in inferiorem mittit; quo sensu *fundae* VIII, 526. vel tela aliaque auem coelo demittere dicantur, non autem homo, qui tela iaculatur. Sed v. Val. Fl. I, 94. Similiter *deiicere* dixit Virg. A. V, 542 et XI, 580. vnde *deiecit* h. l. emend. N. Heins. quod ne ipsi quidem Drak. displicuit, cui nec Burm. coni. *defixit* spernenda videbatur. Nos vulgatam lectionem seruauimus cum Lefeb. et Schmidio, qui posterior monet, fundam et tela non semper aue esse superiora, et hominem semper aliquo instrumento vti, quo quid deiiciat, adeoque funda s. telis auem demittere posse. 98. *rueratque*, vel *ruere atque*, h. ruebat, maluerit N. Heins. 99. *in cautu* R. 2. vnde *fera, incautus — arcus*, h. a quo non cauebatur, reposuit Lefeb. Non male, si *inopina s. i.* pro, inopino s. i., dictum

tus (propr. feras in iis v. c. ap. Virg. A. IX, 686) vt *fatigare* dixit Virg. A. IX, 605. 96-99. Innuitur dexteritas et impetus, quo telum emittitur. Gron. Diatr. Stat. c. 16. vs. 98 per hypallagen interpretatur; ante rueret fera incauta sub inopino ictu. Sed *incautum* h. l. et ap. Lucan. IV, 719 non modo eum dici, qui sibi non caueat, sed etiam, qui non caueatur, putant Barth. Adv. XXXV, 3. et Drak. ad h. l. vbi multis exemplis probat, plura adiectiua, quae vim actiuam habeant, v. c. *nescius*, *ignarus*, *dubius*, *incredulus*, *surdus*, *caecus*, *infestus*, passiue, et contra *ignotus*, *notus*, *suspectus*, *innocuus* et alia actiue sumi. cf. quos laudat VV. DD. ad Phaedr. I, 11. et ad Gell. IX, 12. Gronov. ad Sen. Oed. v. 1. Boxhorn. ad Plaut. Rud. I, 5, 17. Heins. ad Ouid. Met. VII, 672. Hottom. ad Cic. Verr. I, 7. Pric. ad Appul. Med. IX. p. 190. Aemil. Port. in Lex. Ion. v. Ἄκριτος et al. Add. Intpp. Tac. Ann. I, 50 et Cort. ad Sallust. b. Iug. c. 49, 5. *poneret*, deponeret, finiret. 100. Nec vllus

Nec se tum pharetra iactauit iustius vlla,
Eois quamquam certet Gortyna sagittis.
Verum vt opum leuior venatu extendere vitam
Abnuit, atque artae res exegere per aequor,
Coniuge cum Meroe natisque inglorius hospes
Intrarat miseram fato ducente Saguntum.
Coryti fratrum ex humeris calamique paterni
Pendebant, volucerque chalybs, Minoia tela.
Hic medius iuuenum Massylae gentis in agmen
Crebra Cydoneo fundebat spicula cornu.
Iam Garamum, audacemque Thyrum, pariterque ruentes

Gisgo-

dictum acceperis. 103. *artae*, non *arctae*, semper in Col. et optimis quibusque codd. occurrit teste Drak. ad VII, 280. vbi laudat Pier. ad Virg. A. I, 293. II, 146. Castal. ad Rutil. Itin. II, 20. Lambin. ad Lucret. I, 71. Gronov. ad Senec. Oed. 277. et Broukh. ad Tibull. I, 5, 53. Add. Stoeber. ad Manil. p. 525. et Ill. Harles. ad Cellar. Orthogr. p. 180. 104. *Merone* ed. Lefeb. vitiose. Nomen ab ins. Nili in Aethiopia eiusque vrbe ductum. 107. *chalybs* et *calami* sunt synonima, vnde hic versus languet, et vel plane eiiciendus videtur, vel *validusque chalybs* aut simile quid legendum est, vt *chalybs* sit ensis. 109. Vulgg. *Cydonaeo*. 110. *Garamum* scripti et Med., a Garamantibus sic dictum. Vulgo *Granium*, prob. Dausq. Sed reliqua Afrorum nomina, Graulos vero Hispaniae populum esse (v. I, 235), monet Drak. *Granium* Parm. *Thyrum*, non *Tyrum*,

vllus Cretensium Mopso tum arte iaculandi antecellebat. *Eois certet s.*, de arte sagittandi centendat cum Orientalibus, forte Parthis. cf. Virg. A, XII, 858. et Lucan. VIII, 300-311. *leuior opum*, vt contra *largus opum*. *Artae res*, vt *angustae* ap. Hor. Od. II, 10, 21. *inglorius* vt ap. Virg. A. XI, 793 vbi v. Heyne. *Corytus* in Gloss. ap. Reines. Inscr. p. 106. *θήκη δερματινὴ βέλων*, adeoque pharetra, vt vbiuis fere ap. poetas, etsi propr. arcuum, non sagittarum theca est, si fides habenda Schol. ad Hom. Od. φ, 54. Lutat. ad Stat. Th. IX, 730. et Serv. ad Virg. A. X, 169. vbi v. Heyne in V. L. *fratrum*, Dorylae et Icari, filiorum Mopsi. cf. v. 126. et 133 sq. *tela*, arma, *Minoia*, Cretensia. *medius i.*, inter filios. *Massylae g.* cf. ad I, 101. *Cydoneo* v. ad v. 90. et cf. Virg. Ecl. X, 59. et

Aen.

Gisgonem, leuemque Bagam, indignumque sagittae,
Inpubem malas, tam certae obcurrere Lyxum
Fuderat, et plena tractabat bella pharetra.
Tum, vultum intendens telumque in virginis ora,
Desertum non grata Iouem per vota vocabat.
Namque vt fatiferos converti prospicit arcus,

Obposito

Tyrum, scripti et priscae edd. 111. *Gisgonem*, non *Gisconem*, Put. et Med. *leuemque* a Gr. λεῖος, non *laeuemque*, recte scribitur, indice Drak. *laeuumque* scripti et Med. aliaeque antt. edd., quae lectio forte non deserenda, nec cum N. Heins. in *saeuumque* mutanda. *Laeuus* et Gr. σκαιὸς propr. est sinister, et deinde vel tardus, imperitus, stupidus, ἀμαθὴς, vel infelix, vt III, 94. vbi v. not. forte et peruersus, prauus, et hinc malus, improbus, vt σκαιὸς et *sinister*. 112. *Lyxum* scripti et priscae edd. Vulgg. *Lixum*, forte rectius a Lixo, Africae vrbe. v. III, 258. V, 401. — 117. *Nasamo-*

Aen. XII, 858 vbi v. Heyne. 111. *Leuis* penult. longa, propr. politus, λεῖος, non asper tactu; hinc mollis, tener, inberbis, inpubes. cf. Tibull. I, 8, 31. et Hor. Od. II, 11, 6. vbi v. Iani. Drak. putat, Bagam fingi inpilem, qui barbam sibi vellat exemplo mollium virorum, quod et Caesarem aliosque fecisse constat. *et Lyxum, inpubem κατὰ malas*, ideoque *indignum occurrere*) graece pro, vt, vel qui occurreret) *sagittae tam certae*, cuius ictus tam certus erat, quae non fallebat et aberrabat, adeoque digna erat, quae virum fortiorem maioremque natu interimeret. cf. Virg. A. XI, 767. Hor. Od. I, 12, 23. al. ἰοὺς ἀφύκτους adpellat Sophocl. Phil. 105. v. Valckenar. ad Eurip. Hipp. p. 317. *Fuderat* humi, pro strauerat, vt ap. Virg. A. I, 193. κέχυνται Hom. Il. E, 141. *vultum int.*, τιτυσκόμενος D. Heins. *vultum int. t.* vt ap. Virg. A. V, 508. *per vota v.* vt *votis*, et *in vota* ap. Virg. Ge. I, 42. et Aen. V, 234. vbi v. Heyne. Frustra inuocabat opem Iouis, ab ipso contemti, quoniam Cretam, natale huius Dei solum, deseruerat. cf. v. 141. Ita Cell. et Dausq. quem — nescio quare — nihil h. l. vidisse putabat N. Heins. ad Ov. Met. XIII, 707. Nil potius vidit Barth. Adv. VI, 25 vbi intelligit Iouem desertum Hannibali eiusque militiae, vt saepe *temeratus* dicitur violato foedere; *per vota non grata*, quia puella erat Asbyte, et Iupiter magnus mulierum amator. *converti* scil. in Asbyten.

Obposito procul insidiis Nasamonias Harpe
Corpore praeripuit letum, calamumque volantem,
Dum clamat, patulo excipiens tramisit hiatu,
Et primae ferrum a tergo videre sorores.
At comitis frendens casu labentia virgo
Membra levat, parvaque oculos iam luce natantes
Inrorat lacrimis, totisque adnisa doloris
Viribus intorquet letalem in moenia cornum.
Illa volans humerum rapido transverberat ictu
Conantis Dorylae, iunctis iam cornibus arcus,

Et

Nasamonias Harpe Col. et Parm. ne improb. quidem Dausq. Est graeca forma, qua ab adiectiuis gentilibus, in *ius* desinentibus, alia et quidem feminina, in *ias* exeuntia, deducuntur. v. exempla, a Drak. adlegata, inf. XIII, 494. XIV, 253. 270. Virg. Ge. IV, 463. Ouid. A. A. I, 556. II, 382. Senec. Herc. Oet. 192. et alia ap. Jani ad Horat. Od. I, 22, 14. et Heins. ad Ouid. Epist. XV, 164. vbi *Arpe* hic legendum monet, refrag. Drak. ob consensum codd. et quia *Harpe* nomen virginis bellatricis est ap. Val. Fl. VI, 375. et equae inf. XVI, 365. *Nasamonias Harpe* Ox. Put. Med. proxime verum. Vulgg. *Nasamonia Sarpe.* 119. *hiatu. En* tacite reposuit Lefeb. vt passim. 121. *At c. f. casu* e Col. Put. et R. 3. recepit Drak. Vulgo *At c. casum frendens*, quod exquisitius est. *Ad c. casum* coniectura Scalig., quam amplexus est Cell. 123. *annisa*, non *annixa*. Col. vt v. 629. IV, 292. 586. IX, 379. X, 197. 257. XV, 578. probb. N. Heins. et Drak. cf. Serv. ad Virg. A. I, 144. 506. Intpp. ad Val. Fl. III, 193. Cel. Harles. ad Cellar. Orthogr. p. 298. — 125. *umerum*, vt *umens*, *umidus*, *umectare*, semper in c. Col. scribi monet Drak. qui laudat Quinctil.

Asbyten. 117. 8. Cf. XIII, 657. *insidiis*, ictui clandestino Mopsi. *Nasamonias* v. V. L. et ad I, 408. *letum* reginae intentatum *praeripuit*, telum suo corpore recipiens. 121. *virgo*, Asbyte. *oculos natantes*, dubio motu fluctuantes, modo labentes, modo iterum se aperientes, vt dormitantium, ebriorum et moribundorum oculi esse solent. cf. VV. DD. ad Virg. Ge. IV, 496. et Aen. IV, 691. *(oculis errantibus Quaesiuit lucem)* V, 856. Ov. Met. V, 71. et Fast. VI, 673. Stat. Th. II, 638. *totisque adnisa* cet. Drak. conf. inf. v. 627. V, 325. Virg. Aen. IX, 744. et Ouid. Met. V, 32. 33. *Cornus*, hasta, vt alia quoque belli instrumenta ex corno, quae arbor *bellis adcommoda* dicitur Claud. R. P. II, 107. v. Virg.

Et ducti spatium nervi complente sagitta,
Excutere in ventos resoluto pollice ferrum.
Tum subitum in vulnus praeceps devolvitur altis
Aggeribus muri, iuxtaque cadentia membra
Effusi versa calami fluxere pharetra.
Exclamat paribus frater vicinus in armis
Icarus, ulciscique parat lacrimabile fatum:
Atque illum, raptim promentem in proelia telum,
Hannibal excussi praevertit turbine saxi.
Labuntur

ctil. Inst. Orat. I, 5. et Broukh. ad Tibull. I, 4, 44. — 127. *Educti* Col. Put. Med. prob. Modio. *Adducti* coni. N. Heins. qui tamen nec vulgatam lect. damnat, quam seruaui, quia et doctior est, et verba sine particula *et* minus cohaerent. cf. ad I, 334. — 131. *fluxere* scripti et antt. edd. nisi quod *flexere* exhibet Med. Vulgata lectio *fulsere* debetur Marso, et, cum *fluendi* notio iam verbo *effusi* expressa sit, praeferenda videbatur Dausq., cui Drak. similia loca Senec. Herc. Oet. 1228 et Furii ap. Macrob.

Virg. Ge. II, 447. — 126. 7. Cf. Virg. Aen. IX, 622 seq. et inpr. XI, 859 seq. Hom. Il. Δ, 122 sqq. *Conantis excutere in v.* cet., h. qui in eo iam erat, vt sagittam emitteret. Similiter intento iam arcu occiditur Cleades VII, 659. *Complere* et *implere* artis sagittatoriae vocabula esse docent a Drak. laudati Sauar. ad Sidon. Apollin. I, 2. eoque praeeunde Cerda ad Virg. A. XI. 860. *ducti* v. V. L. *resoluto*, sublato, *pollice*, relaxante neruum, quem adstrinxerat. *in vulnus deuoluitur* Cf. Virg. Aen. X, 488. vbi v. Heyne. 131. Sagittae ex pharetra, quum de muro decideret, versa effluxere. *Fluere* et *defluere*, decidere. v. si tanti est, N. Heins. et Ind. *paribus in armis*, pariter armatus, vt *in ferro*, *in Tyriis*, *in Cois*, *in hasta*, vel *in toga laxa esse*. Drak. laudat IV, 380. Virg. A. V, 550. Appul. Met. III, p. 46. Val. Flacc. I, 641. V, 463. Stat. Th. IV, 221. Salmas. ad. Pollion. Tyrann. XXX, 32. Gronov. in Gustu ad Stat. Achill. I, 558. Broukh. ad Prop. IV, 2, 28. et ad Tibull. I, 9, 70. et II, 3, 78. vbi cf. Heyne. 134. *Atque* pro *atqui* positum videtur, vt in periodorum initiis et transitionibus ap. Cic. Arch. 7. Phil. III, 9. et Catil. III, 2. ap. Terent. Andr. I, 3, 20. 5, 65. IV, 1, 16. et ap. Plaut. Cas. II, 6, 12. et Bacch. I, 1. 53. V, 2, 68. nisi potius his locis cum Cl.

Labuntur gelido torpentia frigore membra,
Deficiensque manus pharetrae sua tela remisit.

At pater in gemino natorum funere Mopsus
Conreptos arcus ter moesta movit ab ira:
Ter cecidit dextra, et notas dolor abstulit artes.
Poenitet heu! sero, dulces liquisse penates,
Adreptoque avide, quo concidis, Icare, saxo,
Postquam aevum senior percussaque pectora frustra
Sentit, et, ut tantos compescat morte dolores,
Nil opis in dextra, vastae se culmine turris
Praecipitem iacit, et delabsus pondere prono
Membra super nati moribundos explicat artus.

Dum cadit externo Gortynius advena bello,
Iam nova molitus stimulato milite Theron,

Alcidae

crob. VI, 4. obponit. 138. *in* g. scripti cum R. 2. Ald. Iunt. Nur. *in* deest in R. 1. aliisque antt. edd. Hinc, vt metro consuleret, *e* inseruit Martinus Herbipol., quem secuti sunt alii. 149. *Theron* pro *Teron* reposuere Dausq. Drak. et Villebr., quoniam idem nomen ap. Virg. A. X, 312. Stat. Th. II, 304. 572. et alios occurrit. Sic et in c. Col. scribi infra saepius testatur N. Heins. qui h. l. silet. *Thero* Ox. inf. v. 192. et XVI,

Cl. Schellero in Lex. *atqui* legendum censeas, vt et ap. Virg. Aen. VI, 162. *promentem* ex pharetra. *turbine saxi*, vt ap. Virg. Aen. XII, 531. v. Heyne. *remisit*, reddidit *tela*, nondum depromta.

138-147. Eximia suauitas et δεινότης horum versuum, qui summum amoris paterni adfectum animique perturbationem spirant. Sed praeiuit Virg. Aen. VI, 32 seq. vbi v. Heyne. *ab ira*, ira motus. v. Ind. et si tanti est, Drak. ad XI, 246, vbi praeter alios laudat Gronov. ad Liv. XXIV, 30. XXVI, 1. *notas artes* v. sup. v. 96 seq. *penates*, patriam, Cretam. 143. Postquam senex ob virium defectum et vim doloris frustra necem, quam quouis modo properare cupiebat, sibi saxo consciscere conatus fuerat. cet. *explicat*, extendit, in longum porrigit.

148 sq. Cf. Virg Aen. X, 317 seq. (vbi v. Heyne) et Hom. Il. η, 136 sq. *Gortyn. a.* Mopsus Cretensis v. ad v. 90.

 — 150.

Alcidae templi custos araeque sacerdos,
Non exspectatum Tyriis effuderat agmen,
Et fera miscebat reserata proelia porta.
Atque illi non hasta manu, non vertice cassis,
Sed fisus latis humeris et mole iuventae
Agmina vastabat clava, nihil indigus ensis.
Exuviae capiti inpositae tegimenque leonis
Terribi-

XVI, 501. quod pluribus exemplis defendit Gronov. ad Senec. Agam. v. 514 et ad Plin. XX, 21. Cf. a Drak. ad v. 192 et XVI, 335. citati Quinctil. Inst. Orat. I, 5. et Pier. ad Virg. A. X, 322. — 151. *Ante exspectatum* forte praestiterit, vt et inf. X, 301. v. not. ad v. 31. *offuderat* coni. N. Heins. Male! 155. *nil* Dausq. forte operarum errore. 156. Vulgg.

— 150. Sacerdotes pugnantibus quoque intersunt, vt V, 175 sq. et ap. Virg. A. X, 537. et XI, 768. vbi v. Heyne. *Custos*, minister, antistes, sacra curans, vt v. 237. et ap. Virg. A, VIII, 270. coll. Macrob. Sat. III, 6. *Non exs. Tyriis*, (h. Poenis) iunge et cf. X, 301. *effuderat*, catervatim emiserat, vt ap. Virg. A. VII, 522. Proprie agmina effundunt se vel effunduntur, ἐκχύονται, ἐκχέονται s. ἐπιχύονται Hom. Il. ϑ, 158. vbi v. Schol. π, 295. Od. ϑ, 515. al. h. instar fluuii et torrentis cum impetu ruunt, vt IV, 520 sq. et XII, 185. Cf. Ind. et loca a Drak. congesta. Sic et simpl. *fundi* s. *fundere se* VI, 572. 648. Val. Fl. I, 610. II, 662. — 153 sq. Imitat. Hom. Il. η, 140. *mole iuuentae*, h. corporis iuuenilis. cf. Virg. A. V, 430 sq. — 155 sq. Theron, qui Herculis sacerdos est, eius quoque arma gerit, vt Auentinus, Herculis filius, ap. Virg. A. VII, 655 seqq. quem locum Silius imitatione expressit. *Claua* etiam omnino heroes vtuntur, quibus poeta insignes et Herculeas vires tribuunt. Comparant Hom. Il. H, 141. Virg. A. X, 318. Stat. Th. XI, 45. — 156. 7. Vtebatur rictu leonis pro galea, vt alii aliarum ferarum exuuiis. cf. IV, 559. V, 132. VIII, 493. Stat. Th. VII, 276. et Virg. A. VII, 666 sq. vbi v. Heyne. Pelle autem ferina cingebatur, more barbarorum et heroum. cf. VII, 288. VIII, 523. 570. Virg. A. II, 722. V, 37. VIII, 553. Hom. Il. κ, 23. 29. 326. al. v. ad I, 415. et Burm. ad Val. Fl. I, 34. *tegimen*] nihil differt ab exuuiis. cf. VV. DD. ad Virg. A. I, 275. 323. VII, 666.

Terribilem adtollunt excelso vertice rictum.
Centum angues idem Lernaeaque monstra gerebat
In clipeo et sectis geminam serpentibus Hydram.
Ille Iubam, Thapsumque patrem, clarumque Micipsam
Nomine avi, Maurumque Sacen, a moenibus actos
Palantesque fuga praeceps ad litora cursu
Egerat, atque una spumabant aequora dextra.
Neo contentus Idi leto, letoque Cothonis,
Marmaridae nec caede Rothi, nec caede Iugurthae,
Asbytes currum et radiantis tegmina laenae
Poscebat votis gemmataque lumina peltae,
Atque

Vulgg. *tegmenque.* v. ad I, 402. — 158. Ita scripti et Parm. Vulgo *idem caelatum insigne gerebat.* In ed. Med. totus deest versus. *Lerneia monstra*, per adpositionem, suspic. N. Heins., cui certe locus Virg. A. VII, 658 magis fauet, quam, quod Drak. putat, aduersatur. vid. ibi Heyne. 159. *exsectis* Benessa, quem frustra secutus est Lefeb. coll. III, 32. — 160. Vulgg. *Tapsum.* Sed Θάψος est Africae vrbs, III, 261. Plin. V, 4. *patris* sc. nomine clarum, non male coni. N. Heins., quod tacite recepit Lefeb. 161. *Macen*, a Macis populo Africae, (v. sup. v. 60) suspic. Dausq. cum Saces in Asia sint. Sed *Sacen* esse nomen propr. militis, vt ap. Virg. A. XII, 651. monet Drak. Miror tamen, neminem obfensum voce *actos*, quae cum *egerat* iungenda est. Forte leg. *altis* vel *arctos*. 163. *fumabant* malebat N. Heins. Sed v. ad I, 126. 129. et cf. VI, 12. 705. Virg. A. VI, 87. al. 166. *lacnae* scripti et Med. cf. ad XV, 424. Vulgg. *t. laenae*, h. clipeum s. peltam, gemmis ornatam, quam laeua manu gerebat, vt sup. v. 79. vnde retinerem, nisi mox peltae mentio fieret. *lene*, et

666. — 158. 9. Verba Virg. Aen. VII, 657. 8. De forma clipei v. ad I, 407. In numero autem anguium capitumque quae tribuuntur hydrae L., quam Silius tribus loquendi formis designat, veteres variare, satis notum est. v. Heyne ad Virg. l. c. et ad Apoll. II, 5, 2. p. 345. Heins. ad Ouid. Met. IX, 70. Schol. et VV. ad Hesiod. Theog. v. 312. et quos Drak. laudat, Tristan. Comment. hist. T. II. p. 301. et Spanhem. de V. et P. N. Diss. III. p. 233 sq. *geminam*, quia vno capite reciso duo renascebantur. 162. *Palantes f. egerat*, vt IV, 571 et ap. Virg. Aen. V, 265. XI, 734. *aequora* h. l. vel campus, vel mare. 166. *Laenae*, χλαΐνης, *radiantis*, purpureae, vt *Tyrio ardebat murice*

Atque in belligera versabat virgine mentem.
Quem ruere ut telo vidit regina cruento,
Obliquos detorquet equos, laevumque per orbem
Fallaci gyro campum secat, ac velut ales
Averso rapitur sinuata per aequora curru.
Dumque ea se ex oculis aufert atque ocior Euro
Incita pulveream campo trahit ungula nubem,
Adversum late stridens rota proterit agmen,
Ingerit et crebras virgo trepidantibus hastas.
Hic cecidere Lycus, Thamyrisque, et nobile nomen
Eurydamas, clari deductum stirpe parentis,

Qui

et v. 167. *geminata* quidam vett. 173. Vulgo *ocius Euro*. Sed *ocior E.* scripsi, quod doctius est, et ex I, 496. XIII, 242. XVI, 191. Virg. A. VIII, 2-3. XII, 733. et Stat. Th. VI, 521. a Drak. firmatur. 178. *Eurymachus* corrig. N. Heins., quum inter sponsos Penelopes nullus fuerit *Eurydamas*, et hic paulo post denuo interficiatur. Sed v. not. ad h. l. et v. 185.

rice laena ap. Virg. A. IV, 262. *lumina*, pulcritudinem et splendorem v. c. clipei vt mox v. 211 et ap. Claud. Cons. Prob. et Ol. v. 95. vel ferri ap. Val. Fl. III, 100. vbi v. Burm. *lumina p.*, splendidam, fulgentem peltam. *gemmata l. p.*, peltam gemmis fulgentem, in margine vel ὀμφαλῷ, vmbilico. 170. Laeuam in partem equos flectit, vt hoc *fallaci gyro* ictum Theronis effugeret, simulque laeuam pelta tectam, et dextram ad tela in hostem coniicienda expeditam haberet. Cf. Virg. A. X, 885 ibique Heyne. *Secare campum*, aethera, viam, τέμνειν ὁδὸν, τρίβον, κέλευθον, ἀέρα, θάλασσαν, formae loquendi a sulcis agrorum petitae. *velut ales*, celeriter, *rapitur per aequora sinuata*, per campum, quem sinuosis flexibus percurrit. Ita *campus sinuatur* ap. Tac. Ann. II, 16. *puluerеam nubem*, vt νέφος et ὀμίχλη κονίης ap. Hom. cf. ad I, 311. — 178 seq. *Eurydamas* ille, a quo noster originem ducit, vnus ex procis Penelopes erat, quorum principes Antinous et Eurymachus notiores sunt: vnde Dausq. hunc Eurydamanta ex stirpe Eurymachi fuisse suspicatur. Sed Eurydamantis quoque mentionem facit Hom. Od. Σ, 296 et, quem locum a Drak. iam notatum video, Od. X, 283. vbi Vlyssis manu periisse traditur.

Qui thalamos ausus quondam sperare superbos,
Heu demens! Ithacique torum, sed enim arte pudica
Fallacis toties revoluto stamine telae
Deceptus, mersum pelago iactarat Vlixem:
Ast Ithacus vero ficta pro morte loquacem
Adfecit leto, taedaeque ad funera versae.
Gens extrema viri campis deletur Iberis
Eurydamas. Nomados dextra; superinstrepit ater,
Et servat cursum perfractis ossibus axis.

Iamque aderat remeans virgo, inter proelia postquam
Distringi Therona videt, saevamque bipennem
Perli-

185. vbi idem Heins. frustra conii. *Gens e. feri* vel *austri* vel etiam *G. e. virum c. deleutur I. Eurydamae Nomades dextra.* 186. Post *Eurydamas* quidam distinguunt. *Nomades* Col. *ater*, h. atro sanguine infectus, scripti et R. 2. conf. ad III, 463. V, 154. 619. VI, 107. IX, 365. XIII, 429. Vulgo *acer*, h. δεινὸς, vehemens, incitatus, celer; quod forte non spernendum. cf. Virg. Ge. III, 141. — 189. *Destringi* reposuit Lefeb., vt sit artissime stringi, premi, quemadmodum *depugnare*, *devincere*, *decertare*, *deproeliari* pro acerrime pugnare cet. passim occurrunt. Sed cur pessime
et

ditur. *parentis*, cuiusdam ex maioribus. *Ithaci*, Ithacii Vlyssis, vt ap. Virg. Aen. II, 104. et 128. cf. ad I, 14. et App. *arte*, quae notissima est ex Hom. Od. B, 93 seqq. et T, 149. *pudica*, pudicae Penelopes. *Fallacis t. telae*, quae toties proeorum spes fallebat. *revoluto*, retexto. cf. ad I, 115. Heins. ad Ouid. Metam. II, 654. et VV. DD. ad Prop. IV, 7, (al. 8.) 51. — 182: Id tamen non nisi de Eurymacho memoratur Homer. Od. B, 182 seqq. *taedaeque ad fun. versae*, faces nuptiales in sepulcrales mutatae, h. in ipso nuptiarum adparatu occisus est. Cf. XIII, 547. — 185. *Gens e.*, h. vltima proles, soboles, progenies, γένος, (vt ap. Virg. A. X, 228. XI, 305 et aliis locis, quae tam in Ind. quam a Drak. ad h. l. et a Gronov. ad. Sen. Hippol. 909. laudantur) adeoque vltimus ex posteris *viri*, Eurydamantis illius, ab Vlysse interemti, *campis I.*, in Hispania. *Nomados*, Asbytes, Afrae.

189.

Perlibrans mediae fronti, ſpolium inde ſuperbum
Herculeasque tibi exuvias, Dictynna, vovebat.
Nec ſegnis Theron tantae ſpe laudis in ipſos
Adverſus conſurgit equos, villoſaque fulvi
Ingerit obiectans trepidantibus ora leonis.
Adtoniti terrore novo rictuque minaci
Quadrupedes iactant reſupino pondere currum.
Tum ſaltu Asbyten conantem linquere pugnas
Occupat, incuſſa gemina inter tempora clava,
Ferventesque rotas turbataque frena pavore
Disiecto ſpargit conliſa per oſſa cerebro,
Ac rapta properans caedem oſtentare bipenni,
Amputat e curru revolutae virginis ora.
Necdum irae poſitae: celſa nam figitur haſta
Spectandum caput; id geſtent ante agmina Poenum
Inperat, et propere currus ad moenia vertant,
Haec caecus fati, divumque abeunte favore,
Vicino Theron edebat proelia leto.
Namque aderat toto ore ferens iramque minasque
Hannibal,

et ſine vllo ſenſu *diſtringi* legatur, non adſequor. Significat enim *vel* in diuerſas partes diſtrahi, ex vtraque parte laceſſi, vt ap. Liv. 35, 18. 44, 35. *vel* impediri, occupatum eſſe, premi v. c. *bellis* ap. Nep. Hannib. 13. et *circa mala* ap. Flor. IV, 12. Neutrum vero ab h. l. abhorret. 190. *Praelibrans* conii. N. Heinſ. 192. *Thero* Oxon. vid. ad v. 149. — 200. *Spargit* et mox *Ac rapta* Col. et Ox. Vulgg. *ſparſit* et *At rapta.* 205. *Temperat* Oxon. 206. *ſerus fati* R. 2. vt *ſeri ſtudiorum* ap. Horat. Sat. I, 10, 21. prob. Lefeb. qui et *ſerus voti* tentat. Sed caue quidquam mutes. *Caecus fati* graece dicitur pro neſcius f.; vt ap. Lucan. II, 14. et c. *futuri* ap. Claud. de R. P. I, 138. *caecus fato* Tell. *adeunte* quidam codd. teste Barth. ad Claud. Conſ. Hon. IV, 166. et ſic Cellar. 208. *Iamque* conii.

189. *bipennem*, quam Camillae etiam tribuit Virg. A. XI, 651. *exuuias H.* h. leonis, quales gerebat Hercules. cf. v. 150. et 156. *Dictynna* v. ad v. 71. 193. 4. cf. ad v. 157. *Occupat*, praeuenit, anteuertit, vel obprimit. *turbata f.*, frena equorum turbatorum, adtonitorum. 206. *caecus*, ignarus, *fati*, mortis ſibi imminentis. *Diuumque a. f.* Comparant Virg. A. VII, 584. et Stat. Th. II, 540. *Vicino*,

Hannibal, et caesam Asbyten fixique tropaeum
Infandum capitis furiata mente dolebat.
Ac simul aerati radiavit luminis umbo,
Et concussa procul membris velocibus arma
Letiferum intonuere, fugam perculsa repente
Ad muros trepido convertunt agmina cursu:
Sicut agit levibus per sera crepuscula pennis
E pastu volucres ad nota cubilia Vesper;
Aut, vbi Cecropius formidine nubis aquosae
Sparsa super flores examina tollit Hymettos,
Ad dulces ceras et odori corticis antra
Mellis apes gravidae properant, densoque volatu
Raucum connexae glomerant ad limina murmur.

Praeci-

conii. N. Heins. ad marg. Silii, coll. Virg. A. II, 662. Mox *iramque* Col. et Ox. Vulgatum *irasque* Lefeb. firmat ex I, 38. monetque in R. 2. esse *irā*, et *ā* in codd. pro *as*, *am*, *an*, *ar* occurrere. 213. *perculsa*, non *percussa*, scripti. Recte; nam *concussa* modo praecessit, et verbum *percelli* de grauiore re et adfectu, de torpore, terrore, metu, stupore, clade, ruina, *percuti* vero de admiratione, probabilitate, inani cogitatione et leniore omnino adfectu adhiberi solet: etsi hoc discrimen, culpa forte librariorum, saepe negligitur, et Gr. *ἐκπλήσσεσθαι* vtroque certe sensu vsurpatur. Grammaticis autem, qui *percuti* ad corpus, *percelli* ad animum referunt, fides non habenda. v. quos Drak. laudat, Lambin. ad Lucret. I, 13. Id. et Bentl. ad Horat. Epod. XI, 2. Heins. ad Ouid. Met. IV, 138. Id. et Pier. ad Virg. Ge. IV, 357. et Aen. I, 513. V, 372. VI, 475. IX, 292. Burm. ad Petron. c. CXI. p. 516. Graev. ad Cic. pro Deiot. c. 6. Cf. inf. ad VIII, 388. — 216. Pro *vesper* scripsi *Vesper*. 221. *connexae* scripti. Sed innuuntur apes *βοτρυδὸν*, instar uvae, conglobatae, vnde *apum nubes* VIII, 635. et *uva* ap.

Vicino, ipsi instante. 210. *furiata mente*, vt ap. Virg. A. II, 407. *vmbo aerati luminis*, h. clipeus, bractea aerea inductus et fulgurans. cf. ad v. 167. *agmina* Saguntinorum, qui cum Therone eruperant. 215. 6. Conf. Virg. Ge. IV, 434. — 217 sqq. Comparant Hom. Il. B, 87 sqq. *x*, 259 seq. Add. Virg. A. I, 430 sq. VI, 707 sq. et Apollon. I, 879 seq. *Cecropius*, mons Atticae, qui cum dilectu ponitur. *tollit*, propr. aues se tollunt ex monte. *formidine n. a.* cf. VV. DD. ad Virg. Ge. IV, 166. et 191 seqq. *corticis* v. Intpp. Virg. Ge. II, 453. et IV, 33. *antra*, aluearia,

Praecipitat metus adtonitos, caecique feruntur.
Heu blandum coeli lumen! tantone cavetur
Mors reditura metu nascentique addita fata?
Consilium damnant, portaque atque aggere tuto
Erupisse gemunt: retinet vix agmina Theron,
Interdumque manu, interdum clamore minisque,
State, viri: meus ille hostis: mihi gloria magnae,
State, venit pugnae! Muro tectisque Sagunti
Hac abigam Poenos dextra: spectacula tantum
Ferte, viri: vel, si cunctos metus acer in urbem
(Heu deforme!) rapit, soli mihi claudite portas.

At

ap. Juuen. XIII, 68. et Plin. XI, 17. cf. Hom. Il. β, 89. et, quos N. Heins. et Drak. excitarunt, Seneo. Oed. 602. Lucan. IX, 286. inpr. Virg. Ge. IV, 257. 558. et Aen. VII, 64 sqq. — 224. *Mors, reditura, metu, n. a. fato,* h. homini a fato destinata, emend. et edidit Lefeb. Non male, etsi vulgatum quoque ferri potest. 225. *Consilium damnant* Col. *C. clamant* Ox. et Put. *portisque* Col. *portaque* Ox. Put. et Med. Vulgo *Auxilium clamant, portis atque,* quod perperam tuetur Dausq. cf. sup. v. 152. et ad v. 52. — 231. *Ferte* Col. h. perferte, vt simili loco XI, 324. ad pugnam certe spectandam sufficite. Vulgo *spectacula t. Este,* h. spectatores. v. not. ad III, 383. et cf. IV, 407. 8. *tanta* Ox. *spect. tanta Ferte* conii. Barth.

aluearia, caueas. 221. Cf. Virg. Ge. IV, 257. — 222. *feruntur*, φέρονται, fugiunt. 223. 4. Poeta h. l. ex Stoicorum disciplina, qua imbutus mortem sibi ipse taedio vitae adcelerauit, de stulto vitae amore et fato philosophatur. cf. XIII, 883 sq. et Virg. A. XII. 646. *Heu blandum c. l.* vt XVI, 73, Cf. Virg. A. III, 600. VI, 363. *reditura*, συνθετὸν αντὶ ἁπλῶ, pro ventura, (quam metus et fuga non remorantur) D. Heins. refrag. Dausq. qui haec habet: "Mors fugacium istarum oculis obversabatur, aduenerat, iam fugitant: verum (certior paratiorque per fugam et metum) reuentura est." *fata*, fatum, μοῖρα, mors *addita nascenti*, cuiuis homini, dum nascitur, iam destinata, vt III, 134. 5. et ap. Manil. IV, 16. a Barth. Adv. VI, 25 citatum: *Nascentes morimur, finisque ab origine pendet.* cf. Clark. ad Hom. Od. Δ, 208. et Spanhem. ad Callim. H. in Lav. Pall. v. 104. — 228. Cum ipso animi feruore incalescit oratio, et homini conturbato auxiliumque praesentissimum efflagi-

At Poenus rapido praeceps ad moenia cursu,
Dum pavitant trepidi rerum fessique salutis,
Tendebat: stat primam urbem murosque patentes
Postposita caede et dilata invadere pugna.
Id postquam Herculeae custos videt inpiger arae,
Emicat et velox formidine praevenit hostem.
Gliscit Elissaeo violentior ira tyranno.
Tu solve interea nobis, bone ianitor urbis,
Supplicium, ut pandas, inquit, tua moenia leto.
Nec plura effari sinit ira, rotatque coruscum
Mucronem: sed contortum prior impete vasto
Daunius huic robur iuvenis iacit; arma fragore

Icta

234. *fessi rerum trepidique salutis* suspicari possis. v. not. 235. Vulgg. *primum.* Sed *primam urbem* scripti, R. 3. Parm. Med., h. non προάστειον, sed primum, praecipue, ante omnia, vt passim adiectiua vel aduerbiorum vicem explent, vel κατ' ἔννοιαν ad aliud substant. sunt referenda. v. App. et Heins. ad Virg. A. VI, 811. XII, 103. ad Val. Fl. III, 257. et ad Claud. in Rufin. I, 302. Gronov. Obss. I, 7. Heyne ad Virg. A. IV, 3. — 237. *aras* Col. *arcis* coni. N. Heins. Male! cf. sup. v. 150. — 239. Vulgg.

Elisaeo

efflagitanti egregie conuenit. cf. Val. Fl. VI, 29. et inf. V, 636 seq.

234. *trepidi rerum*, vt ap. Liv. XXXVI, 31. et Virg. A. XII, 589. vbi v. Heyne, et ad Aen. I, 178. 462, cf. inf. XII, 13. Similiter *fessi salutis* sc. defendendae causa. *Fessi rerum* ap. Virg. A. I, 178. *fessi bellique viaeque* ap. Stat. Th. III, 398. *stat* scil. consilium s. sententia, vt III, 68. VI, 510. et ap. Virg. Aen. II, 750. XII, 678. *Herculeae c. a.* Theron. cf. v. 150. *Emicat*, prosilit et subito se ostentat. *Gliscit*, crescit, augetur, *ira*, vt ap. Virg. A. XII, 9. vbi v. Heyne, et Burm. ad Val. Fl. II, 278. *Elissaeo tyr.* Hannibali, Poenorum duci v. ad I, 81. *bone ianitor* ironice, vt ap. comicos *bone vir*, *bone custos*, *bona libertas*, Drak. qui conf. I, 342. VIII, 269. XI, 570. Stat. Th. II, 460. Add. Ter. Andr. III, 5, 10. Cic. Rosc. Am. 2. et Verr. V, 6. Virg. Aen. XI, 344. Theron autem ad portam vrbis stabat. 244. *Daunius iuuenis*, Theron: nam Saguntini ab Ardeatibus, quorum rex olim Daunus fuisse

dicitur,

Icta graui raucum gemuere, alteque resultant
Aere inlisa cavo nodosae pondera clavae.
At viduus teli et frustrato proditus ictu
Pernici velox cursu rapit incita membra,
Et celeri fugiens perlustrat moenia planta.
Instat atrox terga increpitans fugientia victor.
Conclamant matres, celsoque e culmine muri
Lamentis vox mixta sonat: nunc nomine noto
Adpellant, seras fesso nunc pandere portas
Posse volunt: quatit hortantum praecordia terror,
Ne simul adcipiant ingentem moenibus hostem.
Incutit umbonem fesso adsultatque ruenti
Poenus, et ostentans spectantem e moenibus urbem,
I, mise-

Elisaeo vel *Eliseo*. Sed v. ad I, 81. — 246. *pondera clauae* scripti et Med. Ald. Gryph. Nut., h. claua ponderosa, grauis, vt *p. conti* VI, 277. XV, 687. *p. plumbi* I, 523. *p. pili* IX, 335. *p. baltei* ap. Virg. A. X, 496. Vulgo *pondere clauae*. 247. *et*, quod in Col. Ox. et R. 2 extat, vulgo omittitur, prob. Lefeb., vt citatiore cursu feratur oratio. 249. *ter lustrat* conii. N. Heins. coll. v. 266. Sed simili loco III, 160 vulgatam tuetur Drak. 255. *vrguentem* malebat N. Heins. Sed v. not. ad I, 499. — 257.

dicitur, originem trahunt. v. ad I, 291 seq. *huic*, in hunc Hannibalem. *robur*, clavam. cf. v. 155 et mox 246. Virg. A. VIII, 220. *alteque resultant* cet. pro vulgari, claua resilit ab *aere cauo* h. clipeo, vt ap. Virg. A. III, 286. — 247. *viduus teli* vt III, 601. XII, 370. et Lucret. V, 841. *Prodere*, decipere, deserere, rem sibi creditam destituere; vnde *ictus prodit*, quum non perficit, quod intendebat is, qui inferebat. Ita N. Heins. et Drak. ad XVI, 621. vbi id firmant ex V, 571. XV, 712. XVI, 433. XVII, 138. 450. Virg. Aen. XII, 42. et al. cf. Heins. ad Ouid. Fast. III, 113. IV, 715. et Met. XII, 596. Gronov. Obss. III, 20. Muncker ad Hygin. fab. CCL. et Gesner in Thes. 248. 9. Luxuriantis ingenii verba. 251 sq. Cf. Virg. Aen. XI, 877 seqq. 891 seq. Feminae viros pugnantes e muris prospectant, prisco more, satis noto vel ex Hom. Il. γ, 141 seq. 383. cf. Burm. ad Val. Fl. VI, 484. — 256. *Vmbo*, ὀμφαλὸς ἀσπίδος, quo hostes propellebantur.

I, miseram Asbyten leto solare propinquo.
Haec dicens iugulo optantis dimittere vitam
Infestum condit mucronem, ac regia laetus
Quadrupedes spolia abreptos a moenibus ipsis,
Quis aditum portae trepidantum sepserat agmen,
Victor agit curruque volat per ovantia castra.

At Nomadum furibunda cohors miserabile humandi
Deproperat munus tumulique adiungit honorem,
Et rapto cineres ter circum corpore lustrat.
Hinc letale viri robur tegimenque tremendum
In flammas iaciunt, ambustoque ore genisque
Deforme alitibus liquere cadaver Iberis.

Poenorum interea quis rerum summa potestas
Consultant bello super, et quae dicta ferantur
Ausoniae a populis, oratorumque minaci
Adventu trepidant. Movet hinc foedusque fidesque
Et testes Superi, iurataque pacta parentum;
Hinc popularis amor coeptantis magna iuventae
Et

257. *ostentans*, non *obtestans*, scripti et priscae edd. 266. *lustrant* Tell. R. 3. Parm. Med. Beneff. probb. N. Heins. et Lefeb. 272. *a* in Col. A reliquis libris abest. 273. *Movet* Col. Ox. Put. et Med. *Monet* Tell. et edd. vulgg. 275. *coeptantis*, non *captantis*, Col. et Ox. vt IX, 320. X,

tur. *vrbem*, ciues, vt *πόλις*, Ἄργος, Ἕλλας cet. cf. Cl. Facius ad Eurip. Orest. v. 46. — 258. *solare*, eius caedem expia; vel eo, quod te tam cito visura sit in locis inferis. 260. *regia Q. spolia*, equos currumque Asbytes, quos Theron ad vrbem duci iusserat sup. v. 205.

264. *Nomadum*, Afrarum, *cohors*, exercitus Asbytes. *Deproperat*, *σπεύδει*, properanter perficit. *honorem t.* vt ap. Virg. A. V, 58. X, 493. *rapto corpore* Theronis *circum cineres* Asbytes *ter*, vt ap. Hom. Il. *ω*, 14 seqq. et Virg. A. I, 483. *lustrat*, circumit, vt in lustratione fieri solebat. 267. De Theronis claua et exuuiis leonis cf. v. 150. 156. 244.

270 seqq. Cf. Liv. XXI, 18. — 275. *iuuentae*, Hannibalis.

Et ſperare iuvat belli meliora. Sed olim
Ductorem infeſtans odiis gentilibus Hannon
Sic adeo increpitat ſtudia incautumque favorem:
Cuncta quidem, Patres, (neque enim cohibere minantum
Irae ſe valuere) premunt formidine vocem.
Haud tamen abſtiterim, mortem licet arma propinquent.
Teſtabor Superos, et coelo nota relinquam,
Quae poſtrema ſalus rerum patriaeque repoſcit.
Nec nunc obſeſſa demum et fumante Sagunto
Haec ſerus vates Hannon canit: anxia rupi
Pectora, ne caſtris innutriretur et armis

Exitiale

X, 254. 259. — 276. *bello* vel *bellis meliora*, ſcil. quam pace, conii. Burm., non improb. Drak. qui tamen *meliora belli* pro bellum felicius, vt *dura rerum*, *iniqua viarum* et ſimilia, dici poſſe monet. *Dapis meliora* dixit Horat. Sat. II, 6, 89. — 277. *Hannon*. non *Anno* vel *Hanno*, Col. vbiuis et XVI, 675 Put. 278. *furorem* duo ſcripti, teſte Lefeb. 279. *Cuncti equidem* non male corrig. Dausq. et N. Heinſ. ad marg. Silii, quod recepit Lefeb. vt ſenſus ſit: omnes prae timore ſilent, vt ap. Virg. A. XI, 344 ſq. Sed vulgatum quoque non ſpernendum videbatur Drak. 282. *nota*, non *vota*, Col.

et

lis. 276 ſq. Hanno, qui iam *olim* cenſuerat, Hannibalem militari diſciplina non imbuendum, nedum in Hiſpaniam mittendum eſſe, nunc auctor eſt, vt Romanis dedatur. cf. Liv. XXI, 3. et 9 ſqq. Idem odium in H. expromit inf. IV, 770 ſqq. et XI, 542 ſq. Duae factiones, in quas ſenatus Carthag. diuiſus erat, Barcina et Hannonis, ſatis notae ſunt vel ex Liv. XXI, 2 ſeqq. — 278 - 326. Iuuenes comparent Liv. XXI, 10. vt intelligant, quantum poeta ab hiſtorico ſcriptore differat. *ſtudia* et *fauorem*, quo Barcina factio Hannibalem amplectebatur, vt v. 275 *amor c. m. i.* 279 ſeqq. Recte conferunt Virg. A, XI, 344 - 350. *propinquent* vt ap. Virg. A. X, 254. vbi v. Heyne. *coelo*, diis, *nota relinquam*, ſilentio praetermittam (vt ap. Cic. Verr. III, 44. et Prouinc. 3.) *Quae* cet. Silius expreſſit Maroniana Aen. XI, 343 ſeq. *Rem nulli obſcuram, noſtrae nec vocis egentem — Quid fortuna ferat populi* cet.

284.

Exitiale caput monui, et, dum vita, monebo,
Ingenitum noſcens virus flatusque paternos;
Vt, qui ſtellígero ſpeculatur ſidera coelo,
Venturam pelagi rabiem Caurique futura
Praedicit miſeris haud vanus flamina nautis.
Conſedit ſolio rerumque inuaſit habenas,
Ergo armis foedus, fasque omne abrumpitur armis:
Oppida quaſſantur, longeque in moenia noſtra
Aeneadum adrectae mentes disiectaque pax eſt.
Exagitant Manes iuuenem furiaeque paternae,
Ac funeſta ſacra, et conuerſi foedere rupto
In caput infidum Superi, Maſſylaque vates.
An nunc ille, novi caecus caligine regni,
Externas arces quatit? haud Tirynthia tecta,
(Sic propria luat hoc poena, nec miſceat urbis
Fata ſuis) nunc hoc, inquam, hoc in tempore muros
Obpugnat,

et Nutii ed. Antwerp. 289. *ſpeculatur*, non *ſpeculantur*, ſcripsi. *ſpeculatus* opinabatur N. Heinſ. 299-303. Silius expreſſit Liuiana XXI, 10 *Carthagini nunc Hannibal vineas turresque admouet, Carthaginis moenia quatit ariete. Sagunti ruinae (vtinam falſus vates ſim) noſtris capitibus incident.* Sed vulgo male legitur, *Maſſylaque*, vel vitioſe *Maſſilaque vates Annuit.* *ille*

284-8. Cf. Liv. XXI, 3 et 10. — 288. *virus*, propr. vis odoris ſ. ſaporis et vini, h. l. animi vis, aeſtus, vehementia. cf. IX, 476 et XI, 560. *flatus*, arrogantiam, elatos ſpiritus, vt *tumor*, (v. Ind. hh. vv.) et *φύσημα*, *φυσίωσις*, (2 Cor. XII, 20. vbi v. Intpp.) *ὄγκος*, *οἴδημα*, *οἰδαίνειν*, Apollon. III, 383. *πνοαὶ* Euripid. Phoeniſſ. 457. Cf. Burm. ad Val. Fl. III, 631. et Intpp. ad Virg. A. XI, 346. — 289 ſq. Praeclara comparatio, cui fere ſimilem legimus I, 687 ſeq. Sed ab adfectu et indole aeſtuantis animi, qui impetum ſuum ſequi, neque ornatum ſectari ſolet, aliena videri poteſt. 292. Inuidiam Hannibali conciliaturus, regiam dicit poteſtatem adfectare; Cellar. *fasque o. a. a.* vt ap. Virg. A. III, 55. vbi v. Heyne. 296 ſeq. Furorem Hannibali et inſaniam caecamque bellandi cupiditatem iniiciunt Manes cet. Cf. I, 78 ſq. 101. et 119 ſeq. *furiae*, bellandi furor, vel ira in Romanos. cf. ad I, 32. *noui caecus c. r.* vt XIV, 89. *hoc in tempore* N. Heinſ. adcipit, vt *in tempore*

Obpugnat, Carthago, tuos, teque obsidet armis.
Lavimus Hennaeas animoso sanguine valles,
Et vix conducto produximus arma Lacone.
Nos ratibus laceris Scyllaea repleuimus antra,
Classibus

ille noui — quatit vt T. tecta, Sic p. l. haec poena, n. m. u. F. suis: inquam, hoc, inquam, nunc tempore cet. Drak., qui h. l. prorsus silet, a vulg. lect. in v. 299 et 300 non discessit, nisi quod *συγμα τελειαν* post *vates* posuit, et v. 299 asterisco notauit. Prius et Dausq. placuisse videtur, qui certe exponit: *Adnuit* Hannon, motu capitis indicat, se vera loqui; gestu fidem facit, more oratorum. *Adnuite* quidam. *et* vel *ac T. tecta* malebat Dausq. *aut T. tecta* Ox. et R. 2. Vulgatum *vt* genuinum et transpositum putabant Barth. et Cell. hoc sensu: *vt externas a. q. T. tecta*, sicut Hannibal Saguntum, ab Hercule conditam, (v. I, 273. 509) vt externas arces quatit; sic luat haec cet. Mox *nunc hoc, inquam, hoc tempore* Ox. et Put. cum priscis edd. *inquam, hoc nunc, inquam, tempore* alii. *nunc hoc, hoc, inquam, tempore* ex emendat. Modii recepit Cell. Ipse reduxi lectionem cod. Colon., quae nulla mutatione indigere videtur, modo ea, qua feci, ratione interpungatur; nisi forte v. 299 *En nunc* refingere malis. Nec tamen multum abest, quin praeferam emendationem N. Heinsii, *Haud nunc ille, noui c. c. r., E. a. quatit, haud T. tecta: (Sic — Fata suis) nunc hoc* cet., quam recepit Lefeb. et adsensu suo comprobauit Ill. Heyne, qui literis ad me datis significauit, olim in libris *haut nunc*, et per compend. *āt ñc* scriptum fuisse, et verbis poetae magnam inesse vim: Hannibal non Saguntum, sed ipsam Carthaginem obpugnat vel obpugnare putandus; quod vtinam ipsi male vertat! cf. I, 270. et Liv. l. l. Tum *sic* vt in diris et precibus, de quo v. Lambin. et Jani ad Horat. Od. I, 3, 1. Heyne ad Tibull. I, 4, 1. II, 5. extr., inf. V, 179 sq. Ouid. Epist. IV, 167 sq. XX, 3. Hor. Sat. II, 3, 300. Sed primum ex lectione cod. Col. eadem sententia erui, et deinde ex *an nunc* facilius vulgatum *annuit* ortum videri potest: praeterea *sic* in obtestatione adhibetur *vel* ita, vt ab altero quid petamus, et, quo facilius id consequamur, ea illi adprecemur, quae optatissima ei esse nouimus, vt adeo significet hac lege et conditione, *vel* vt *ita*, seq. *vt*, v. c. ap. Ouid. Met. VIII, 866. vnde fere suspicari possis, h. l. legendum esse, *Haud nunc — quatit, haud T. tecta. Sic propria — Fata suis, nunc hoc, inquam, hoc vt t.* cet., nisi forte praestiterit, *At nunc ille — E. arces quatiat T. tecta, Si propria* etc. 304. *Hennaeas* Col. Vulgo

pore tali VII, 228. et XII, 311. — 303. vt sup. I, 270. — 304. Campos Siciliae (vbi princeps b. Punici I. theatrum fuit) milites nostri animosi sanguine suo inbuerunt. Haec cladium olim adceptarum commemoratio spectat ad Poenos a nouo bello absterrendos. *Hennaeas* v. ad I, 93. *produximus arma*, bellum duximus, traximus. *Lacone*, Xanthippo. cf. VI, 301 sq. — 306-8. Haec spectant ad pugnas navales, quibus victi sunt Poeni in freto Siculo, in quo *Scylla* et

Classibus et refluo spectauimus aequore raptis
Contorta e fundo reuomentem transtra Charybdin.
Respice, pro demens! pro pectus inane Deorum!
Aegates Libyaeque procul fluitantia membra.
Quo ruis? et patriae exitio tibi nomina quaeris?
Scilicet

go *Aetnaeas*. v. ad I, 93. *Hennaeas* Lefeb. *Aetneas* alii. 307. *satiauimus* vel simile quid suspic. Heins. frustra. 310. *Libyaeque procul* quin poeta scripserit vix est quod dubitemus. 311. *moenia* alii, inepte. *nomina*, vt III, 71. et al. eleganter pro gloria, fama, vt gr. *ὄνομα*. 312. Hunc

et contra eam Charybdis, quae naues *refluo aequore raptas* suisque vorticibus in gyrum tractas absorbet, et fractas earum partes ad litus Tauromenitanum, quod inde *Copria*, Κοπρια, dicebatur, euomit. cf. inf. ad XIV, 254 sqq. Lucan. IV, 455. et Hom. Od. M, 73 sqq. de Scylla et Charybdi Heyne ad Virg. A. III, 120 sq. et Hermanni Mytho Hom. et Hes. p. 373 sq. de ipsa vero re Polyb. I, 21. 2. 24. 25. 28. 60. 61. et Flor. I, 2. 36. *antra*, κοῖλον σπέος, ἔνθα δ'ἐνὶ Σκύλλη ναίει cet. Hom. Od. μ, 84 seq. 93 seq. *spelunca* ap. Virg. A. III, 424. *Spectauimus* tantum, non malum etiam depulimus, Dausq. perperam. Ipsum potius Hannonem his proeliis interfuisse putabat Drak. coll. V, 322 sq. Ne hoc quidem necessarium existimem, quia Hannon oratoris partes agit, et fortunae ciuium suorum particeps est. Sed cf. v. 322. Verba *classibus raptis* ad ferreas manus et coruos, quibus classis Poenorum a Romanis, Duillio duce, tam dilata, quam dilacerata sit, male refert Dausq. cui Charybdis indoles parum nota fuisse videtur, quam multis poetarum locis citra necessitatem declarat Drak. 309. Aestuantis animi adfectu abreptus ipsum Hannibalem, tanquam praesentem, adloquitur. *pectus i. D.*, religionis foederumque contemtor. *Aegates*, h. cladem, ad has insulas adceptam. cf. I, 34. *membra Libyae*, corpora Poenorum e Libya. Sed v. V. L. *Membra L.* egregie classem adpellat, in qua Carthaginis vis omnis et robur consistebat, N. Heins. Ita vocat Poenos, in classe militantes, Drak. qui male prouocat ad I, 670. nam ciues reipubl. quidem, tanquam corporis, non terrae membra

I

Scilicet immensae, visis iuvenalibus armis,
Subsident Alpes! subsidet mole nivali
Alpibus aequatum adtollens caput Apenninus!
Sed campos fac, vane, dari; num gentibus istis
Mortales animi? aut ferro flammave fatiscunt?
Haud tibi Neritia cernes cum prole laborem.
Pubescit castris miles, geleaque teruntur
Nondum signatae flava lanugine malae.
Nec requies aevi nota, exsanguesque merendo
Stant prima inter signa senes letumque lacessunt.
Ipse

Hunc versum Carrion et Modius restituerunt e membrr. Col., in quibus et *iuuenalibus*, non *iuuenilibus*, legi testatur et probat N. Heins. Id recepi, quia et rarior vox poetam decet, et Maro eadem vti solet. v. Aen. II, 518. V, 475. VIII, 163 et Intpp. ad hh. ll. 317. *Naritia* Put. Parm. Medi, quod a Dorico Νάριτος pro Νήριτος deduci posse monet Drak. cf. omnino Heins. ad Ouid. Rem. Am. v. 264. — 318. *cristis* Put. non improb. Lefeb.

bra dici solent. 312 seq. Acerba irrisione perstringit audax iuuenis consilium, Alpes et Apenninum transeundi. *Scilicet*, num vtique *subsident Alpes?* Sed praestat, puto, ironice et cum vi dictum accipere, vt ap. Virg. Aen. IV, 379. Hor. Od. III, 5, 25. Cic: Sull. 24. *freylich, es versteht sich!* Hinc notas exclam., non interrog. posui. *mole niuali* cet. vt ap. Virg. Aen. XII, 703. *subsidet*, decrescet quasi et se submittet, vt expeditius sit iter tuum. 315 sq. Sed fac, tibi pugnandi occasionem dari, num Romanos timidi humilisque animi esse putas? *mortalis*, oppos. τῷ *diuinus*, egregius; vel, qualis mortalium esse solet; vel eius, qui vinci potest. cf. mox v. 338. *Fatiscere*, lassescere, fatigari, hinc debilitari, vi, cui inpar sis, cedere. 317. Cernes tibi non cum Saguntinis rem esse. *Neritia proles*, Saguntini, coloni a Zacyntho aliisque insulis, quibus Vlysses imperabat, deducti. cf. I, 290 sq. *Neritos*, Ithacae mons et vicina maris Ionii insula. v. VV. DD. ad Virg. Aen. III, 271. Strab. X. p. 312 seq. Hom. Il. B, 632. Ouid. Metam. XIII, 712. al. 318. 9. Comparant IV, 425 sq. X, 647 seq. Virg. A. X, 324. *aeui*, senectutis, *requies* et otium a bello ac negotiis *non nota* Romanis res est. *exsangues*

Ipſe ego Romanas perfoſſo corpore turmas
Tela intorquentes conrepta e vulnere vidi;
Vidi animos morteſque virum decoriſque furorem.
Si bello abſiſtis nec te victoribus obſers,
Quantum, heu Carthago! donat tibi ſanguinis Hannon?

Geſtar ad haec: namque inpatiens aſperque coquebat
Iamdudum inmites iras, mediamque loquentis
Bis conatus erat turbando abrumpere vocem:
Concilio-

Lefeb. 323. *retorquentes*, vt *remiſſurus* ap. Ouid. Met. V, 95, emend. Burm. prob. Drak. 325. *obſiſtis* ſcripti praeter Tell., et priſcae edd., niſi

exſangues merendo, militiae laboribus fracti et debilitati. *letum laceſſunt*, mortem vltro adeunt, ſe ei obferunt. v. Heyne ad Virg. Aen. X, 10. *Ipſe ego vidi*, cum emphaſi, vt v. 340. et ap. Stat. Silv. V, 2, 113. Drak. *Tela* e corpore ſuo tracta, quum alia deficerent, in hoſtem mittentes vidi. *decoris*, *τῦ κλέυς*, gloriae *furorem*. v. ad I, 32. *donat* cf. ad I, 487.

327. *Geſtar*, aliquis ex Barcina factione, quae apud milites plebemque plurimum valebat. Ipſum nomen a poeta effictum. *aſper*, *τραχὺς*, iratus. *Coquere iram* eleganter pro lente parare eam, vt v. 540. VII, 404. *πέπτειν* ſ. *πέσσειν χόλον* Hom. Il. Δ, 513. *πέσσειν κήδεα μυρία* Il. ω, 639. Contra dolor vel ira *decoqui*, h. deferueſcere, deflagrare dicitur vt *χόλον καταπέπτειν* Hom. Il. α, 81. vbi v. Schol. et Cl. Koeppen. Drak. laudat Claud. in Eutrop. II, 350. Iſcan. bell. Troi. III, 131. et Gronov. Diatr. Stat. c. 14. Hinc etiam *coquere conſilia*, *bellum*, *extrema coepta*, pro parare et clam moliri, inf. X, 430. XVI, 3. et ap. Liv. III, 36. VIII, 3. XL, 11. Exquiſitius vero ipſa *ira* nos *coquere*, h. vexare dicitur, vt IV, 538. XIV, 103. et Virg. Aen. VII, 345. vbi v. Heyne. Ratio harum locutionum in eo quaerenda, quod grauis ira acerrimum motum ebullientis ſanguinis, et in primis oleoſarum eius partium, a quibus bilis in iecore ſecernitur, excitat, quo fit, vt bilis largius ex iecinore effluat. v. inf. ad v. 626. in V. L.,

Concilione, inquit, Libyae Tyrioque Senatu
Pro Superi! Ausonius miles sedet? armaque tantum
Haud dum sumta viro? nam cetera non latet hostis.
Nunc geminas Alpes Apenninumque minatur,
Nunc freta Sicaniae et Scyllaei litoris undas;
Nec procul est, quin iam Manes umbrasque pavescat
Dardanias: tanta adcumulat praeconia leto
Vulneribusque virum, ac tollit sub sidera gentem.
Mortalem, mihi crede, licet formidine turpi
Frigida corda tremant, mortalem sumimus hostem.
Vidi ego, quum, geminas artis post terga catenis
Evinctus palmas, vulgo traheretur ovante

Carceris

nisi quod in R. 3 *abistis*. 330. *Concilio, en*, sublata interrogat. nota, et mox *arma Quiritum*, malebat N. Heins. 332. Vulgo *nam cetera* (*non latet*) *hostis*. 333. *minati* Ox. *minaci* Pat. vnde *minari* coni. N. Heins. v. ad I, 334. Non male! 337. *ac tollit sub sidera gentem* Col., quod Drak. firmat coll. Virg. A. III, 422. 576. IV, 504. Vulgg. *tollitque ad s. g.* Post *gentem* distinguitur in ed. Parm., probb. N. Heins. et Drak., vt vox *mortalem* cum emphasi repetatur. Vulgo *gentem Mortalem: mihi* cet. 341. *Evinctus* ex Col. recepi cum Lefeb. v. sup. ad v. 48. Vulgo *Succinctus*.

Platner's Briefe ein. Arztes über d. menschl. Körper, T. II. p. 460. et Iani ad Hor. Od. I, 13, 4. — 330 seqq. Num concilio nostro Romanus interest, qui tantum non arma cepit? nam quoad cetera, alioquin hostis speciem satis manifestam praebet Hannon. *τὰ γὰρ ἄλλα ἐχθρός οὐ λανθάνει ὤν.* D. Heins. *Geminas Alpes* Dausq. perperam exponit *fissas* ab Hannibale, quasi duas ex vnis factas: sed melius N. Heins. et Drak. Alpes ipsas et Pyrenen, vt ap. Sidon. Apoll. V, 593. et *binae A.* ap. Prudent. Pass. Laurent. v. 438. — 335. Nec multum abest, quin Romanos etiam occisos pertimescat. *adcumulat. p. l.*, vt ap. Ouid. Fast. II, 122. *Mortalem - hostem* cf. v. 316. Virg. A. X, 375. Hom. Il. π, 622. φ, 568. 9. Gestar oratoria arte singula fere Hannonis argumenta adsertaque refellit, et iisdem saepe verbis vtitur. 340 seq. Haec obponit iis, quae Hannon v. 322 seq. dixerat, et vim virtutemque hostium non magnopere extimescendam esse, probat ex eo, quod

Poeni

Carceris in tenebras ſpes et fiducia gentis
Regulus Hectoreae: vidi, quum robore pendens
Heſperiam cruce ſublimis ſpectaret ab alta.
Nec vero terrent puerilia protenus ora
Sub galea et preſſae properata caſſide malae.
Indole non adeo ſegni ſumus. Adſpice, turmae
Quot Libycae certant annos anteire labore,
Et nudis bellantur equis: ipſe, adſpice, ductor,
Quum primam tenero vocem proferret ab ore,
Iam bella et lituos, ac flammis urere gentem
Iurabat Phrygiam, atque animo patria arma movebat.
Proinde polo creſcant Alpes, aſtriſque coruſcos
Apenni-

nus. 344. *ſpectabat* Put. et priſcae edd. 345. *Nec nū* Tell. et R. 2. vitioſe pro *nū*, h. vero. 352. *animo patrio*, qualem pater habebat, Ox. et Put. quod non diſplicet N. Heinſ. coll. ſup. v. 288. et Ouid. A. Am. I, 191. Poſt hunc verſum in editis, non ſcriptis, exemplaribus legitur alius, inepti verſificatoris manu adſutus, *Vltor erit caedis iam te ſpectante propinquae*, quem iam Carrion et Modius obelo transfixerunt, quibus nec ipſe Dausq., vt ſolet, obitrepit. 353. *Propinquaeque*, vel, teſte Lefeb., *Pro quinque que polo* Put. *Proinde paulo* Dausq. et al., vtrumque contra metri leges. *Satque polo* R. 2. *Proinde* duabus ſyllabis efferendum, vt ap. Lucret. III, 1049. 1066. IV, 652. 998. Virg. A. XI, 383. Cf. ad III, 16. *accreſcant* corrig. N. Heinſ. Sed vulgatum doctius, vt mox *aſtris agat*. cf.

Poeni Regulum, ſummum Romanorum ducem, captivum duxerint. 343. 4. v. Notas Argum. Lib. VI. ſubnexas. *gentis Hectoreae*, Troianae, et hinc Romanae, ab illa oriundae. 345 ſq. Refutat et irridet verba Hannonis ſup. v. 318 ſeq. *properata*, ante iuſtam militaremque aetatem ſumta. 348. *annos a. l.* plus laboris et ante, quam aetas patiatur, ſuſcipere. Drak. conſ. IV, 426. Stat. Th. XI, 34. et ej. Silv. V, 2, 13 ſeq. *nudis*, infrenatis, *equis*. v. ad I, 215. — 349 ſeqq. Cf. I, 78 ſeq. et XIII, 744 ſq. vbi tamen decimo aetatis anno Hannibal iuraſſe dicitur, vt nono Liv. XXI, 1. Polyb. II, 1. III, 11. al. *primo ab aevo* inf. v. 428. *patria arma*, bellum, quod pater iam meditabatur, *animo movebat*. cf. ad VII, 586. — 353 ſq. Haec ſpectant ad verba Hannonis v. 312 ſeq. *Proinde*, vt ap. Virg. A. XI, 383. vbi v. Heyne. *coruſcos*, quia Apenninus eſt ὄρος νιφόεν,

Apenninus agat scopulos; per saxa nivesque,
(Dicam etenim, vt stimulent atram vel inania mentem)
Per coelum est qui pandat iter: pudet Hercule tritas
Desperate vias, laudemque timere secundam.
Sed Libyae clades et primi incendia belli
Aggerat, atque iterum pro libertate labores
Hannon ferre vetat. Ponat formidinis aestus,
Parietibusque domus inbellis femina servet
Singultantem animam: nos, nos contra ibimus hostem.
Quis procul a Tyria dominos depellere Byrsa,
Vel Iove non aequo, fixum est. Sin fata repugnant,

Et

App. *astrisque*, non *altusque*, Col. et Ox. 357. *Despectare* R. 3. — 362. *nostros* pro *nos, nos* Put. Male, etsi *hostes* refuges. 364. *repugnant*, non

Φόσν, vel ei inminent siluae s. arbores *coruscae*, de quibus v. Heyne ad Virg. A. I, 164 et XII, 701. *stimulent* ad virtutem, reficiant, confirment, *mentem atram* h. tristem et timidam, vt *nigram;* (v. Cerda ad Virg. A. IX, 719. et Burm. ad Petron. c. 82.) nisi malis, *stimulent*, ad iram, vel vexent, crucient, *mentem atram*, inuidam, malam, gloriae virtutique Hannibalis obtrectantem, vt ap. Hor. Epod. VI, 15. VIII, 3. Epist. I, 19, 30. et Sat. I, 4, 85. *Hercule*, qui primus Alpes transiit, vnde et ara ei sacra in ipsarum valle erat. Cf. Ind. it. Barth. Adv. VI, 15. Liv. V, 34. Plin. III, 17. Diodor. IV, 19 seq. et al. *timere*, non sperare, ad eam non adspirare. *incendia b.* vt ap. Virg. A. I, 566. *Aggerat* cf. v. 304 sqq. *inbellis femina* Hannon dicitur, sarcasmo satis noto, vt adeo non opus sit tot exemplis, quot laudarunt Dausq. et Drak. *Singultantem an.* D. Heins. docte magis, vt solebat, quam vere explicabat cessantem, otioque torpentem, vt in lacrimantibus fieri soleat, quibus a singultu subinde vox inhibeatur, ἀμβλήδην σχολάζηκταν καὶ ἀργῦσαν cum aduerb. Hom. Innuit potius summam tristitiam mortisque timorem: singultant enim vel lacrimantes vel morientes. *Tyria Byrsa*, vt ap. Virg. A. I, 367. vbi v. Intpp. *dominos* vt sup. v. 45. Summa vis et πάθος in his, et qui sequuntur, versibus, vt in

tota

Et iam damnata cessit Carthagine Mavors,
Obcumbam potius, nec te, patria inclita, dedam
Aeternum famulam, liberque Acheronta videbo.
Nam quae, pro Superi! Fabius iubet? ocius arma
Exuite, et capta descendite ab arce Sagunti;
Tum delecta manus scutorum incendat acervos,
Vranturque rates, ac toto absistite ponto.
Di procul, o! merita est numquam si talia plecti
Carthago;

non *repugnent*, scripti et antt. edd. 366. *dedam* Col. Vulgo *dudum*, prob. Dausq., qui in verbis *patria inclita dudum* et *aeternum famulam* elegantem antithesin inesse putabat, quae potius in verbis *famulam* et *liber* quaerenda. Pessime tamen Barth. iungebat, *dudum famulam non videbo aeternum*. 367. *subito* maluerit N. Heins. poeticae dictioni substituens vulgarem. Drak. confert VII, 739. XIII, 709. Hom. Il. O, 252. Hor. Od. II, 13, 22. 14, 17. et al. 368. Post *iubet* pro commate interrog. notam posuit

tota oratione! *Ioue non aequo*, iniquo, irato, inuito et non fauente, vt contra *aequus* est propitius. cf. Ind. et ad III, 2. Virg. A. I, 479. VI, 129. Iouis autem ira metuenda, quoniam ὅρκιος est. v. ad I, 9. 365. Haec Dausq. ad h. l. et Drak. ad XII, 517 referunt ad vulgarem veterum opinionem, Deos tutelares geniosque locorum expugnanda et expugnata vrbe excedere vel omnino rebus aduersis suos deserere, et ad hostes transire; vnde ab his euocari, (Liv. V, 21. Plin. XXVIII, 2.) sed ab oppidi incolis in tuto arcanoque loco recondi, et catenis etiam constringi solebant. Cf. v. 590 sq. Tac. Hist. V, 13. Plut. Alex. c. 41. Curt. IV, 3, 21. Drak. l. c. et Intp. ad Virg. A. II. 351 sq. Sic contra Dii *praesentes esse* vel *adesse*, quibus fauent, et *redire* dicuntur, (v. c. VIII, 235. et Val. Fl. II, 485) fortuna mutata coeptisque nostris iterum adspirante. Sed hae loquendi formulae etiam sensu forensi et poetico adcipi possunt; vt h. l. *Mauors* de belli fortuna. Altera interpretatio praeferenda, si Carthago Martem prae ceteris diis coluit; quod poeta etiam I, 118. innuisse videri potest. Idem Marsus colligebat ex portento capitis equini, inter fundamenta vrbis inuenti. Sed v. Heyne Exc. XIV. ad Virg. Aen. I. et cf. sup. I. 26 seqq. *liberque Ach. v.* vt ap. Ouid. Met. XIII, 465. Senec. Troad. v.

Carthago, prohibete nefas, nostrique solutas
Ductoris servate manus. Vt deinde resedit,
Factaque censendi, Patrum de more, potestas;
Hic Hannon reddi propere certamine rapta
Instat, et auctorem violati foederis addit.

Tum vero adtoniti, ceu templo inrumperet hostis,
Exsiluere Patres, Latioque id verteret omen
Oravere Deum. At postquam discordia sentit
Pectora, et infidas ad Martem vergere mentes;
Non ultra patiens Fabius rexisse dolorem
Concilium exposcit propere, Patribusque vocatis
Bellum se gestare sinu pacemque profatus,

Quid

posuit N. Heins. 372. *nunquam si* scripti. Vulgo *si nunquam* et *nusquam* Tell. *si numquam in talia plecti* emend. Barth. Adv. VI, 25. Male! *Talia* vt gr. τοιαῦτα vel ταῦτα pro οὕτω, κατὰ ταῦτα, in hunc modum, taliter. Marsus per talia, et Cell. ob talia, διὰ ταῦτα, interpretatur. 374. *vt* scripti et primae edd. Vulgatum *tum* seruauit Lefeb. Sed *tum deinde* vix quisquam dixerit, et *tum* mox sequitur. 375-7. Hi tres versus desunt cod. Col. et inducendi videbantur, vt inepti et adulterini, Modio et D. Heins. dissentt. Dausq., N. Heins. et Lefeb. quibus ea, quae sequuntur, fauent. *Patribus* corrig. Burm. et mox *addi* N. Heins. Illud recepit Lefeb., hoc Drak. 378. *templa irrumperet*, vt II, 692. V, 450. XIII, 79. etiam legi posse monent N. Heins. et Drak. qui tamen *irrumpere* et cum tertio casu IX, 365. X, 368. XII, 490. XIII, 176 et al. iungi docent. Sic et *intrare*, de quo v. ad VI, 498. cf. Burm. et Heyne ad Virg. A. VI, 528. — 380. *sensit* e Col. recepit Drak. Vulgatum retinui, quia *exposcit*, *imperat* cet. sequuntur. 382. *rexisse* scripti et antt. edd. ante Juntinam, in qua *texisse* primus dedit Nicander, sensu parum diuerso. 383. Hunc versum ingenio inepti hominis procusum et adsutum esse arbitror. Nam primum languet; deinde eo extruso sententia bene procedit; denique non adsequor, cur Fabius, qui et irae inpatiens est et senatui interest, nonum exposcat concilium, neque extemplo pacis conditiones ferat, quod

teste

v. 144 sq. et Lucan. VII, 612. Drak. 373. *prohibete nefas*, vt ap. Virg. Aen. V, 197. vbi v. Intpp. *solutas manus*, libertatem. 376. 7. cf. Liv. XXI, 10. extr.

378. *templo* v. ad I, 617. *Orauere Deum*, in cuius templo erant, vt omen in Latium converteret. cf. Virg. A. II, 190. et sup. ad v. 54. 380-9. Conf. omnino Liv. XXI, 18.

extr.

Quid sedeat legere, ambiguis neu fallere dictis
Inperat, ac, saevo neutrum renuente Senatu,
Ceu clausas acies gremioque effunderet arma,
Adcipite infaustum Libyae eventuque priori
Par, inquit, bellum, et laxos effundit amictus.
Tum patrias repetit pugnandi nuntius arces.

Atque ea dum profugae regnis agitantur Elissae,
Adcisis velox populis, quis aegra lababat
Ambiguo

teste Liuio XXI, 18 fecit. 387. Etiam hic versus eiiciendus videtur tamquam insititius. Non minus certe languet, et verbum *effundere* mox repetitur. 389. *effundit*, non *effudit*, scripti et primae edd. 391. Vulgo *Elisae*. Sed v. ad I, 81. — 392. Vulgatam lect. *Accitis* ab h. l. alienam esse, et alii iam dudum monuere, et ex notis adparet. *Adscitis* coni. Dausq., quo tamen difficultas non tollitur. Melius *Attritis* N. Heins. ad h. l. et ad Claud. Epithal. Honor. v. 179. coll. inf. VI, 301. VII, 247. XII, 83. XV, 3. XVI, 454. Proxime tamen ad vulgatam adcedit emendatio Barth. Adv. VI, 25 *Adcisis*, quam et Heins. non improbauit, et nos cum Lefeb. recipere non dubitauimus. *Adcisae* propr. dicuntur res tenues, extenuatae, imminutae, consumtae, debilitatae, adflictae, inpr. malis et calamitatibus; vnde *populi adcisi* sunt virium exhausti, adflicti et obpressi, vel quorum res, opes et vires adcisae s. fractae sunt et infirmatae. Prior dictio in deliciis potissimum est Liuio, v. c. III, 10 (vbi v. Intpp.) VI, 5. VII, 29. VIII, 29. al. Burmanno neque τὸ *Adtritis*, neque τὸ *Adcisis* placebat, quia illud de lento bello, non de subito inpetu, qualis Hannibalis fuerit; hoc autem de rebus quidem et *robore*, non vero de populis dicatur. Quod ad posterius adtinet, primum analogia nobis fauet, et deinde contrarium patet ex Silii VIII, 588. et Liv. VIII, 11. conf. Heyne Obss.

extr. Flor. II, 6. vbi v. Salmas. Appian. Hisp. c. 13. et Polyb. III, 33. *Non patiens*, μὴ δυνάμενος. 385. *sedeat*, vt *stat* II, 235. pro *sedeat animo*, h. statutum cum animo ac deliberatum habeant, certum sit ac decretum. Nam *sedere* est firmum et inmobile esse, v. c. VIII, 648. cf. Ind. et Virg. A. II, 660. IV, 15. V, 418. XI, 551. — 390. Poeta omittit, quae Liuius XXI, 19. tradit.

392. *Adcisis*, obpressis, *populis*, Olcadibus, Oretanis Carpetanisque, qui delectus acerbitate consternati metum defectionis praebuerant. v. Liv. XXI, 11. et Polyb. III, 13-15. *Labare*, vt Drak. verbis vtar, est deficere, labefactari, minari ruinam, nutare, propemodum

Ambiguo sub Marte fides, praedaque gravatus
Ad muros Poenus revocaverat arma Sagunti.

Ecce autem clipeum, saevo fulgore micantem,
Oceani gentes ductori dona ferebant,
Callaicae telluris opus, galeamque coruscis
Subnixam cristis, vibrant cui vertice coni
Albentis niveae tremulo nutamine pennae,
Ensem unum, ac multis fatalem millibus hastam;

Praeter-

Obss. in Tibull. IV, 1, 189. — 399. *Albentis* ἀρχαϊκῶς, non *Albentes*, Col. *coni Flauentis*, h. aurati, coni. N. Heins. audacter et frustra. *tutamine* Ox. vitiose. v. ad I, 460. — 400. *vnam* Col. et Ox. *vna*, h. simul donum ferebant, recte, puto, emend. Barth. Adv. VI, 25. et N. Heins.

401.

modum labi, nondum tamen labi, vt egregie notauit Gronov. ad Liv. Praef. et ej. lib. XXII, 61. *aegra*, infirma.

395-452. Splendidum hunc locum de H. clipeo Silius tractauit ad exemplum Virg. A. VIII, 626 sqq. Varia de hoc episodio dicenda essent, nisi otium nobis fecissent Ill. Heyne in Exc. IV. ad Virg. A. VIII. et Cl. *Schlichtegroll über den Schild des Herc.* quorum obseruationes ad h. l. transferre magni nec negotii nec ingenii est. Cf. ad VI, 653 sq. *saeuo*, δεινῷ, summo. cf. ad I, 2. et Perizon. ad Aelian. V. H. I, 1. *Callaicae telluris* dona sunt, quoniam ea metallis, maxime auro, abundabat. v. Martial. X, 16. XIV, 95. et 139. extr. *Callaici*, Καλλαϊκοὶ ap. Ptol. et Strab., vulgo Καλλαίκοι, *Callaeci*, populus Hispaniae Tarrac. inter Durium et Minium fluuios, versus *Oceanum*, vbi nunc fere Gallaecia s. Gallicia est, et superior Portugaliae pars. Nomen adcepisse dicitur ab ant. vrbe *Calle*, cuius portus adhuc nomine *Puerto* vel *Port a Port* insignis est, vnde Portugalia denominata. Hinc minus recte *Gallaeci* et *Galloeci* adpellantur. *Subnixam*, cf. Heyne ad Virg. Aen. IV, 217. Heins. ad Ouid. Met. VI, 715. et Gronov. Diatr. in Stat. c. 55. *Albentes coni*, propr. clari vel splendidi, λευκοὶ, et hinc vel aenei, vel aurei, vt *fulua cassis* V, 78. VII, 637, *aurea galea* Virg. A. IX, 50. κόρυθας λαμπροῖσι φάλοισι Hom. Il. N, 132. 401. *Lorica*

Praeterea textam nodis auroque trilicem
Loricam, nulli tegimen penetrabile telo.
Haec, aere et duri chalybis perfecta metallo,
Atque opibus perfusa Tagi, per singula laetis
Lustrat ovans oculis, et gaudet origine regni.

Condebat primae Dido Carthaginis arces,
Instabatque operi subducta classe iuventus.
Molibus hi claudunt portus, his tecta domusque
Partiris, iustae Bitia venerande senectae.

Osten-

401. *texam* Col. *intextam* coni. N. Heins. Praesiiterit forte *nexam*, vel *lectam*, h. conlectam, vt ap. Virg. A. I, 320. Sed v. not. 402. *Loricam, nulli*, non *l. et nulli*. Col. Recte; nam *tegimen* de ipsa lorica intelligendum. 405. *et gaudet o. r.* Col. *gaudetque et* Put. Vulgo *gaudetque in o. r.* 409. *iustae B. v. senectae* scripti plerique et primae edd., Graecorum loquendi forma. v. App. *iuste B. v. senecta* Wolfius Basil. 1522 primus

Lorica texta, contexta, *nodis*, *χιτὼν λεπιδωτὸς* vel *στρεπτὸς* Hom. Il. E, 113. Φ, 31. et *conserta hamis* ap. Virg. Aen. III, 467. vbi v. Heyne. Nam *nodi* dicuntur quaecumque vincula, et h. l. catenulae, (cf. Virg. Aen. I, 296.) annuli s. circuli, inter se inplexi, quibus squamae iunguntur, quique Maroni et inf. V, 140. *hami* vocantur. *bilicem loricam* (vt *θώρηξ διπλόος* ap. Hom. Il. Δ, 133.) memorat Virg. A. IX, 707. et XII, 375. sed *trilicem* A. III, 467. V, 259. et VII, 639. ad quae ll. v. Heyne. *opibus Tagi*, auro v. ad I, 155. 234. *per singula lustrat*, pro, perlustrat singula, Drak. 404. 5. Cf. Virg. A. VIII, 617 seq. et 730. *gaudet o. r.* h. caelatura armorum, clipei in primis, originem Carthaginis adumbrante. Male Schmid. dona illa futuri regni putat indicia.

406 sqq. Argumentum clipei exponit poeta, et vv. 406-425. in epitomen redegit, quae Maro de Aenea et Didone pluribus verbis refert. *Condebat*, *instabat*, *claudunt* cet. eleganter pro, in clipeo videbat imaginem Didonis arcem C. condentis, etc. *primae*, vel vt *primam* sup. v. 235. vbi v. V. L., vel antiquioris C. Nam est quoque *Carthago Noua* in Hispania, de qua v. ad III, 368. *Instabat o.* vt ap. Virg. A. I, 423 et

Oſtentant caput effoſſa tellure repertum
Bellatoris equi, atque omen clamore ſalutant.
Has inter ſpecies orbatum claſſe ſuisque
Aenean pulſum pelago dextraque precantem
Cernere erat. Fronte hunc avide regina ſerena
Infelix, ac iam vultu ſpectabat amico.
Hinc et ſpeluncam furtivaque foedera amantum
Callaicae fecere manus: it clamor ad auras
Latratus.

mus addidit. 413. *Aenean* Graeco more pro *Aeneam* cum Drak. ſcripſi, ſuadente N. Heinſ. quem v. ad Ouid. Epiſt. VII, 26. *pulſum p. terraque, precantem* volebat D. Heinſ. refragg. Dausq. et Drak., cum dextram protendere perpetuus ſit ſupplicantium mos, vnde frequenter *dextra precans* et *ſupplex* dicatur v. c. Virg. Aen. XII, 930. v. Heinſ. et Burm. ad Ouid. Met.

et 504. *ſubducta claſſe* in litus, vt contra *deducere*, more veterum ſatis noto. cf. Heyne ad Virg. A. I, 551. *Molibus lapidum c. portus* v. Heyne ad Virg. Aen. I, 427. *Bitias* nomen Punicum; teſte Serv. ad Virg. A. I, 738. *claſſis Punicae fuit praefectus, vt docet Liuius.* Βιθύας memoratur Appian. Pun. c. 111. 114. 120. Drak. — 410. 411. Cf. Virg. A. I, 441 ſq. vbi v. Heyne in Not. et Exc. XIV. Hinc Carthago etiam Κακκάβη olim dicta. v. quos Drak. laudat, Berkel. ad Steph. Byz. v. Καρχηδών, Bochart. Geogr. S. II, 1, 24. et Patin. num. aer. Imper. p. 12. *omen c. ſ.* vt XV, 146. et ap. Virg. A. III, 524. et XII, 257. vbi v. Heyne. *dextra* porrecta *precantem*, qui dextram precantem, ſupplicem protendebat. cf. V. L. Poeta reſpexit Virg. A. I, 519. 525. 597 ſqq. vt in vſſ. 414. 5. Virg. A. I, 575 ſq. 613 ſq. IV, 1 ſqq. — 416. Cf. Virg. Aen. IV, 124 ſeq. 165. ſeq. *manus Callaicae*, Callaicorum. cf. v. 397. 417-9. Cf. Virg. A. IV, 129 ſqq. *it clamor ad auras*, h. putes ire clamorem ad auras, videtur ire clamor ad auras. Ita N. Heinſ. ab acerba cenſura Barth. Adv. VI, 25 vindicat poetam. v. Gronov. Diatr. Stat. c. 4. et Drak. ad h. l. vbi conf. inf. 429. 430. Anacr. XXVIII, 6 ſq. Ouid. Met. XIII, 689. Stat. Th. I, 525 ſq. et alia loca, vbi poetae, incredibilia narraturi, ea additis vocc. *pene*, *credas*, *putes*, *videntur* aliisue mollire ſolent. cfr. Virg. A. VIII, 646. 656. 717. et alia, quae magis ad praeſtantiam artis, qua in aere expreſſa ſunt, et ad

Latratusque canum, subitoque exterrita nimbo
Occultant alae venantum corpora silvis.
Nec procul Aeneadum vacuo iam litore classis
Aequora nequidquam revocante petebat Elissa.
Ipsa pyram super ingentem stans saucia Dido
Mandabat Tyriis ultricia bella futuris,
Ardentemque rogum media spectabat ab unda
Dardanus, et magnis pandebat carbasa fatis.
Parte alia supplex infernis Hannibal aris
Arcanum Stygia libat cum vate cruorem,

Et

Met. III, 721. — 421. *nequiquam* scribendum putabant praeter Restum Bronkh. et alii ad Prop. II, 4, 5. *petebat* Col. et omnes post Marsum edd., quod, vt ap. Senec. Troad. v. 165, pro repetebat positum, at, cum classis *vacuo litore* non *petierit* mare, sed iam in eo fuerit, ab h. l. alienum videbatur Drak. Mens vero poetae etiam haec esse potest: classis litus, in quod subducta erat, deserebat et iam aequora petebat. Ex *petebat* stupore librarii ortum videtur *peribat* in c. Put., et hinc *preibat*, *praeibat* in Oxon. R. 3. Parm. *redibat* coni. Barth. Adv. VI, 25. *iterabat* N. Heins. coll. Hor. Od. I, 7, 32. cui tamen magis arrisit *operibat*, cum classis saepe poetis *tegere* et *abscondere mare*, *aequor* vero *sub classibus latere* dicatur. Hoc non inprobabat Drak., qui tamen praeferendam censebat emendat. Burm. *tenebat* coll. Virg. A. V, 1. 8. *premebat* edidit Lefeb. Possis et *secabat* aliaque

ad ornatum poetae pertinent, quam ad praecepta artis exigenda sunt. v. Heyne in Exc. IV. ad Virg. A. VIII. p. 229 seq. edit. prior. et Lessing. Laocoon. *Occultant alae* cet., venantes latebant post alas indaginum, pinnas in formidine; vt interpretatur Heyne ad Virg. A. IV, 121. Marsus et alii *alas*, turbam, *venantum* intelligunt. 420. 1. v. Virg. A. IV, 393 sq. 571 sq. — 422. Cf. Aen. IV, 504 sq. *saucia* vel graui cura, vt ap. Virg. A. IV, 1. vel ense, vt ib. v. 646. 663. — 423. Cf. Virg. A. IV, 584 sq. inpr. 622 - 9. — 424. 5. v. Virg. Aen. V, 1 seq. *Dardanus*, h. Dardanius, Troianus, Aeneas. v. ad I, 14. *magnis p. carb. fatis*, vt *fatis vela dare* dixit Virg. A. III, 9. *fatis* per oracula et prodigia monstratis, vel bonis ominibus et spe magnae felicitatis, ad quam eum fata sua ducebant, vel, quod malim, mandato magni Iouis, vt ap. Virg. A. IV, 614. — 426 - 8. Cf. I, 93 sq. 119 sqq. *infernis aris*, h. deorum infernorum, τῶν καταχθονίων. *Cruor arcanus*, quod D. Heins. obser-

Et primo bella Aeneadum iurabat ab aevo.
At senior Siculis exsultat Hamilcar in arvis;
Spirantem credas certamina anhela movere.
Ardor inest oculis torvumque minatur imago.

Nec non et laevum clipei latus aspera signis
Inplebat Spartana cohors: hanc ducit ovantem
Ledaeis veniens victor Xanthippus Amyclis.

Iuxta

que tentare. Sed omnibus his non est opus. 436. magnae coni. Huetius,

obseruauit, potest esse, qui Apollonio μυδάλεος et Virg. A. IV, 455. *obscaenus* dicitur, vel potius, in fossam magicam fusus. In sacris enim, praecipue magicis, omnia, quibus vis quaedam occulta et diuina inesse putabatur, quia in vulgus nota non sunt, *arcana*, ἀπόῤῥητα, κρυπτὰ, *seclusa*, *sacra* vocantur. cf. Burm. ad Val. Fl. IV, 15. VI, 477. Cellar. et alii existimant, poetam h. l. respexisse ad ritum illum, quo iuramenta olim, in coniurationibus inprimis, potione sanguinis horrenda et sancta facere solebant; v. c. Lydi et Medi Herodot. I, 74. Catilina Sallust. b. Cat. c. 22. insulani Atlantici Plat. in Crit. extr. reges Asiatici Tac. Ann. XII, 47. (vbi memorat, id foedus *arcanum* haberi, quasi mutuo cruore sacratum) Scythae Lucian. in Toxari f. de Amicitia c. 37. T. V. p. 273. ed. Schmid. et Mel. II, 1, 7. Armenii Val. Max. IX, 11. ext. 3. et alii. cf. Lips. ad Tac. l. c. et Michaelis Colleg. crit. ad Psalm. XVI, 4. p. 107 sqq. et eiusd. Iur. Mos. §. 70. et 206. Hinc Silius sup. I, 102. *diros templi ritus*, et inf. III, 140 *sacra horrida* dixisse videri potest. 429. *Exsultat* vt VIII, 413. et ap. Virg. A. XI, 648. quia dux erat, vel ob equum ferociorem. 430. Viuenti similis bella gerere videbatur. Sic *spirantia signa* et *viuos vultus* dixit Virg. Ge. III, 34. et Aen. VI, 848. *animosa signa* Prop. III, 7, (al. 9) 9. *Spirare*, vt πνεῖν Il. ρ, 447. al. pro viuere. cf. Drak. *toruum minatur*, ὑπόδρα ἰδών.

432. *aspera signis*, vt V, 141. et XI, 279. locutio Virg. A. V, 267. vbi v. Heyne. cf. Heins. ad Ouid. Met. XII, 235 et XIII, 700. Propr. clipei latus *asperum* f. erat. 433. 4. Cf. loc. class. Polyb. I, 32. et inf. VI, 301 sq. *Ledaeis A.* vbi

Iuxta triste decus pendet sub imagine poenae
Regulus, et fidei dat magna exempla Sagunto.
Laetior at circa facies, agitata ferarum
Agmina venatu et caelata mapalia fulgent.
Nec procul usta cutem nigri soror horrida Mauri
Adsuetas patrio mulcet sermone leaenas.
It liber campi pastor, cui fine sine ullo
Invetitum saltus penetrat pecus: omnia Poenum
Armenti vigilem patrio de more sequuntur,
Gaesaque, latratorque Cydon, tectumque, focique
In silicis venis, et fistula nota iuvencis.
Eminet excelso consurgens colle Saguntos,
Quam circum inmensi populi condensaque cingunt
Agmina certantum; pulsantque trementibus hastis.
Extrema clipei stagnabat Iberus in ora,

Curuatis

tius, quod prosaicum est. 437. *contra* pro *circa* Put. 441. *liber campi* Col. et Oxon., h. liberum campi spatium habens, cui non peculiaris campus est adsignatus, sed qui modo hunc modo illum occupat et libere vagatur. cf. inpr. Stat. Silv. IV, 2, 24. et Ouid. Ep. Her. I, 80. Vulgatum *campis* tuetur Schmid., putans, verba *liber campi* non commodum habere sensum, et prius saepe quidem cum genit. iungi, sed semper, vbi liberatio a re molesta, inuidiosa et ingrata innuatur, quo vtique spectant V, 212. Lucan. IV, 384. VII, 818. et Senec. Hippol. 492, quae loca Drak., et alia, quae Heins. ad Virg. A. X, 154. ad Claud. Laud. Stil. I, 151. et Gronov. Diatr. Stat. c. 2 congesserunt. 445. *iuuencis* Col. Parm. Med. *iuuentis* Ox. *iuuentis* Put. *viuentis* quaedam edd. *iuuentis* Martin. Herbipol., et post eum alii, contra metri leges. 447. *circa* R. 2. 449. *pugnabat*

vbi Leda habitasse dicitur. Cf. IV, 356. *pendet sub i. p.* cf. Gronov. Obss. II, 15. p. 335. et sup. v. 343. — 440. Cf. ad I, 406. *Adsuetas* hominibus. 441-5. Cf. III, 290 sq. et, cuius vestigia Silius pressit, Virg. Ge. III, 339 sq. vbi v. Heyne. *It liber campi* cet., h. sine vllis terminis et quousque libet, pecus libere in saltibus pascitur. *Gaesa* v. ad I, 629. *Cydon l.*, canis Cydonius, Cretensis: epitheton ornat. cf. ad v. 689. et sup. ad v. 90. *tectum*, mapalia. *foci* h. ignis, *in s. u.* vt ap. Virg. Ge. I, 135. et A. I, 174 sq. et VI, 6. 7. — 449. Iberus extremam clipei oram obit, vt Oceanus ap. Hom. Il. Σ, 607. et Hesiod. Sc. Herc.

v.

Curuatis claudens ingentem flexibus orbem.
Hannibal, abrupto transgressus foedere ripas,
Poenorum populos Romana in bella vocabat.
Tali sublimis dono, noua tegmina latis
Aptat concutiens humeris celsusque profatur:
Heu quantum Ausonio sudabitis, arma, cruore!
Quas, belli iudex, poenas mihi, Curia, pendes!

Iamque senescebat vallatis moenibus hostis,
Carpebatque dies urbem, dum signa manusque
Exspectant

bat Put. 456. *index*; non *vindex*, Col. Ox. R. 2. quod praeter Barth. defendit N. Heins. coll. Lucan. I, 287. VII, 263 al. vt in inuidiam Senatus Rom. dicatur, eum sibi arbitrium belli Saguntini arrogasse, quod ipse Hannibal ei exprobrat ap. Liv. XXI, 44. Adstipulatur ei Drak., qui tamen *indicem* a *vindice* nonnunquam parum differre monet, praesertim cum *iudicis* sit, ea, quae contra legem fiunt, *vindicare*, vnde *belli vindex* possit esse curia, quae puniendos belli, aduersus foedera inlati, auctores censeat. 457. *vallatus* ex Col. reponendum putabat Modius, refragg. Dausq., N. Heins. et Lefeb. 458. *quies*, h. belli immunitas, coni. D. Heins.

v. 314. quorum rationem secutus est Silius, reiecta ea, quae perperam placuit Virg. A. VIII, 671 sq. vbi mare inter terram, quae in medio clipei est, et infera loca ponitur. Sed incidit in Scyllam, dum voluit vitare Charybdim. Subtile certe artis iudicium non magis in eo, quod fluuius orbem clipei ambit, quam quod ibi traiicitur, declarasse videtur. 451. 2. v. ad I, 294. — 453. *sublimis*, superbus, elatus. *celsus*, capite erecto et obstipo, h. in tergum nimis reclinato, ceruice rigida, qui habitus est hominis superbi et sibi admodum confidentis. Sic *celsus haec corpore, vultuque ita laeto, vt vicisse iam crederes, dicebat* ap. Liv. XXX, 32. vbi v. Duker. Cf. Cic. Tusc. V, 14. et Or. I, 40. — 455. 6. Imitat. Virg. Aen. II, 582. et VIII, 537 sqq. ad quae loca v. Heyne et Cerda.

457 sq. Poeta illuc, vnde v. 395 abierat, redit. *Senescere*, debilitari, fame, vigiliis aliisque malis consumi, vt γηράσκειν ap. Theocr. XII, 2. et Hom. Il. T, 360. *vallatis*, vallo Poenorum cinctis. *hostis*, Saguntini. *dies*, tempus, temporis spatium. *Carpere*, vt φθίνειν et φθινύθειν, adtenuare,

Exſpectant feſſi ſocias. Tandem aequore vano
Auertunt oculos fruſtrataque litora ponunt,
Et propius ſuprema vident. Sedet acta medullis
Iamdudum, atque inopes penitus coquit intima peſtis.
Eſt furtim lento miſere durantia tabo
Viſcera,

Heinſ. quod recte damnant Dausq. et Drak. 459. *vani* ex coni. edidit Lefeb., h. qui in rebus vanis ſpem ponunt, qui inania ſibi perſuadent. v. Heyne ad Virg. A. X, 631. Sed cf. not. *aequore vanus A. o.*, *f. lumina p.* emend. Burm. ſuffrag. Drak. Pro *ponunt* forte leg. *plorant* vel ſimile quid. 461. *Ex* repoſuit Lefeb. ſine auctoritate. *Vt* ſuſpic. N. Heinſ. 463. *miſere*, non *miſeris*, Col. *rarantia*, h. rorantia, coni. N. Heinſ. coll. Stat. Th.

re, adterere, conſumere paulatim et minuere. cf. Drak. ad h. l. et Gronov. ad Sen. Herc. Fur. 874. *Signa manusque ſ.*, auxilia Romanorum. *feſſi* v. ad I, 566. — 459. *aequore vano*, quod vana et inania promittebat, quod fruſtra pollicebatur, claſſem Romanorum mox adventuram eſſe. cf. Heyne ad Virg. A. I, 392. Sic et *fruſtrata litora*, quae fruſtrabantur ſpem Saguntinorum; vel paſſiue, quae decepta ſunt fruſtra exſpectando claſſem Romanorum, vt litoribus tribuatur, quod ad ipſos Saguntinos ſpectat, et illa quaſi fruſtra ſperaſſe fingantur. Ita per proſopopoeiam dici, monet Lefeb. coll. Ouid. Met. VIII, 293. *ponunt*, pro certo, tamquam exploratum et verum ſumunt, vel, ſi malis, putant, exiſtimant, vt paſſim, et ap. Graecos τιθέναι. N. Heinſius conferebat inf. IV, 397. VIII, 95. XI, 157. et XIII, 473. adeoque adcepiſſe videtur pro deponunt ſpem in litoribus, h. in adventu claſſis Rom. fruſtra poſitam, vel, vt Schmid. explicat, omittunt ſpectare litora, vnde auxilium Rom. ſperauerant. Sed haec ratio durior videtur iis, quas propoſui, etſi nec in his ſatis adquieſco. cf. V. L. 461-474. Egregia et ornata deſcriptio vrbis, fame et inopia in ſummas anguſtias detruſae. Sed poeta nimium fere diu triſtibus immoratur phantasmatibus, ad quae horremus. Iuuenes harum deliciarum ſtudioſi comparent Ouid. Met. VIII, 799 ſq. 824 ſeq. Claud. b. Gildon. v. 21 ſq. et Iuuen. Sat. XV, 98 ſeq. *acta m.*, per medullas, vt *fuſa m.* inf. v. 515 et *ſitis*

 acta

Viscera, et exurit siccatas sanguine venas
Per longum celata fames: iam lumina retro
Exesis fugere genis; iam lurida sola
Tecta cute et venis male iuncta trementibus ossa
Exstant, consumtis visu deformia membris.
Humentis rores noctis terramque madentem
Solamen fecere mali, cassoque labore
E sicco frustra presserunt robore succos.

Nil

Th. I, 618 vbi *liquentia viscera tabo* legendum docet. 467. *nervis* scripsit Lefeb. libris non addicentibus, h. tendinibus, musculis, ligamentis, quae a Graecis, in quibus rudis sit Drak., qui absurde *venis* ediderit, *τένοντας* et *νεῦρα* vocari nos docet. Sed vir doctus ignorare videtur, *venas* poetis v. c. Virg. Ge. IV, 238 et aliis etiam cutem totumque adeo corpus dici, et verba *venis exstant* iungi posse. 468. *membris*. non *nervis*, scripti. v. ad I, 177. — 469. *Vmentis* Col. v. ad v. 125. *Viuentis* Ox. vnde *Uventis* coni. Barth. Adv. VI, 25 et N. Heins. qui id passim poetis obtrudit. Sed vt taceam, quod Drak. monet, τὸ *viuentis* propius ad *vmentis*, quam ad *uventis* adcedere, quum literae *iu* et *m* in Longobard. scriptura vix discerni possint, quid quaeso vulgatum mutare nos cogit? v. ad I, 259. —

acta omnibus venis ap. Virg. Ge. III, 483. *inopes* victus. *pestis*, h. fames. cf. ad I, 174. *coquit*, vexat, lente consumit. v. ad v. 327. Sic et mox *exurit fames*, vt ap. Quinctil. XII, 9. vbi c. 8 *ignea f.* dicitur, vt λιμὸς αἴθων Callim. H. in Cer. v. 67. vbi v. Spanh. *Est*, ἐσθίει, *viscera durantia*, h. obdurantia s. perferentia malum, vt ap. Virg. A. VIII, 577. Cf. Ind. et quos N. Heins. laudat, Stat. Silv. I, 2, 91. II, 1, 141. V, 2, 153. Val. Flacc. I, 237. (vbi v. Burm.) VII, 338. Lucan. II, 256. IV, 52. 519. VI, 93. Hor. Od. I, 14, 7. Drak. interpretatur: fames diu celata consumebat viscera, quae tamen durabant, quoniam non repentino, sed lento malo exedebantur. *Tabum* et *tabes* dicitur lenta corruptio et consumtio cuiusuis rei et corporis, cuius causa est fames, vel morbus, venenum, putredo, pestis, liquatio cet. *Exesis* cf. Bentl. ad Hor. Epod. V, 37. *lurida sola Tecta c. ossa* cfr. Horat. Epod. XVII, 22 ibique Bentl. 466 sqq. Cfr. Theocrit. II, 88 sq. Callim. Hymn. in Cer. v. 93. 94. vbi v. Spanh. Drak. comparauit Senec. Controv. I, 1. Quinctil. Declam. XII. p. 210. et Claud. b. Gild. v. 21 sq. — 471. Cf. Sen. de Ira III, 20. Liv. XXIII, 19 et 30. Cic. Verr. V, 33. 38. *Frustra* cum *casso l.* et verba *rores*

res

Nil temerare piget: rabidi ieiunia ventris
Insolitis adigunt vesci, resolutaque, nudos
Linquentes clipeos, armorum tegmina mandunt.

Desuper haec coelo spectans Tirynthius alto
Inlacrimat fractae nequidquam casibus urbis.
Namque metus magnique tenent praecepta parentis,
Ne

472. *tentare* volebat Barth. l. c. Male! 473. 4. Vulgata lectio plane inepta videbatur N. Heins., qui varia proponebat, *r. nudo Liquantes* (h. liquefacientes, s. aqua mollientes) *clipeo taurorum tegmina* (coria) *mandunt*, vel *r. nudo Ingentum clipeo taurorum t. m.*, vel denique, quod ceteris praeferebat, *r. nudo Liquentum* (h. aqua feruida liquefactorum) *clipeo taurorum t. m.*

res n. cum *terra mad.* iuncta languent. Nugatur D. Heins. cuius haec nota est: "Mirum, siccitatem fami opponi. Ita tamen, vt haec omnia magis loquendi genera esse, quam ad historiam pertinere, cognoscas: Graeci certe insigni elegantia *ξηροφαγεῖν* de homine egeno dicunt et famelico, et *ἀναξηραίνειν* Callim. H. in Cer. 114. et *ἐπὶ ξηροῖσι καθίξειν* Theocr. I, 50." *Nil temerare p.*, non piget, omnia, corium cet. temerare, h. edere, vel, vt N. Heins. exponit, violare morsu res eas, quae victui humano non sunt destinatae, quod Drak. confirmat loco Ouid. Met. XV, 75. Nam *temerare* est aliquid facere, qua nobis interdictum est vel esse videtur. cfr. ad I, 11. et III, 501. *rabidi i. v.* vt fere ap. Virg. A. II, 356. Ἀτέλεστον λύσσαν ἀεὶ βεβρωτιν ἀναιδέϊ γαστρὶ φυλάσσει dixit Oppian. Ἁλιευτ. II, 207. — 473. 4. Pelles vel coria *resoluta*, h. clipeis detracta, comedebant, relictis nudis clipeorum cratibus: vt Drak. iam exposuisse video. Sed malim fere *resoluta* adcipere de liquefactis vel aqua mollitis pellibus, vt *Casilinates obsidione Hannibalis clausos*, *lora*, *necessariis vinculorum vsibus subducta*, *eque scutis detractas pelles*, *feruenti* resolutas *aqua*, *mandere* coactos fuisse, tradit Val. Max. VII, 6, 2. Eosdem *lora detractasque scutis pelles*, *vbi feruida mollissent aqua*, *mandisse* memorat Liv. XXIII, 19.

475. Hercules deus tutelaris Sagunti. cf. I, 273 sq. *Inlacrimat*, quod nec diis, nec heroibus indignum est. vid. Köppen ad Hom. Il. α, 349. Riccii Diss. Hom. XIII. Lessing. in Laoc. p. 6. et Ill. Harles. ad Val. Flacc. IV, 42. vbi idem

Ne ſaeuae tendat contra decreta nouercae.
Sic igitur, coepta occultans, ad limina ſanctae
Contendit Fidei, ſecretaque pectora tentat.
Arcanis Dea laeta polo tum forte remoto
Coelicolum magnas volvebat conſcia curas,
Quam tali adloquitur Nemeae pacator honore:

Ante

t. m. Sed v. not. 479. *ſacrae* Med. vt XIII, 282. Vulgatum Drak. tuetur loco Virg. A. VII, 365. cf. not. ad I, 481. — 481. *ſolo t. f. remota* coni. El. Putſchius, prob. D. Heinſ. coll. v. 496 ſq. Verum non *tum forte*, ſed iam diu ante, Fidem terra relicta in coelum aufugiſſe, monent Dausq. et Drak. *ſorte* contra omnium librr. conſenſum repoſuit Lefeb., quoniam olim nil ſine ſorte actum, vnde *ſortiri* etiam fit obtinere, licet ſine ſorte. Quae recondita doctrina vereor vt ſint, quibus adſenſum extorqueat. 483. Ita Col. et Oxon. Recte, indice etiam Dausq. qui tamen, ne Modio concederet, commodum quoque ſenſum, quem vellem declaraſſet, ineſſe contendebat vulgatae lect., *Quam tamen alloquitur veniae pacator honorae*, in qua interpretanda nugabatur Marſus, ſi quis vmquam. Neme

idem Hercules lacrimas fundit, vt ap. Virg. Aen. X, 465. vbi v. Heyne. Cf. inf. V, 204. 5. *tenent*, retinent, impediunt, quo minus ipſe Saguntinis opem ferat. *nouercae*, Iunonis. 479 ſq. Etiam haec ingenioſe fingit poeta. Cf. ad I, 598. et, quem N. Heinſ. iam laudauit, Val. Max. VI, 6. ext. 1. *Crediderim tum ipſam Fidem, humana negotia ſpeculantem, maeſtum geſſiſſe vultum; perſeuerantiſſimum ſui cultum iniquae fortunae iudicio tam acerbo exitu damnatum cernentem.* *ſecretaque p. t.* ſecreto eius animum tentat. *Arcanis laeta*, forte ſolitudinem pro ſolatio petens. Tum *remoto* dictum pro remota a diis. Sed malim ita explicare: *arcanis* deorum conſiliis delectabatur, *polo remoto*, ἐν ἀκροτάτῃ κορυφῇ τοῦ Ὀλύμπου, vbi concilia deorum haberi ſolent; v. c. ap. Hom. Il. ϑ, pr. An *polus remotus* eſt ſimpl. μακρὸς, αἰπὺς, ἄκρος Ὄλυμπος? et *arcanis laeta*, cui arcana credi ſolent? 483. *tali honore*, vt X, 572 et ap. Virg. Aen. III, 474. *Nemeae pacator*, vt contra leo *vaſtator N.* dicitur Stat. Silv. IV, 6, 40. Ita N. Heinſ. quem v. ad Virg. A. VI, 804. et ad Claud. laud. Stil. III, 284. Cfr. quae Drak. notauit loca, inf. XVII, 246. Stat. Th. IV, 250. Ouid. Epiſt. IX, 15. Sen. Herc. Oet. v. 282. inpr. 1990. et de Benef. c. 13. vbi *orbis terrarum mariſque pacator* vocatur Hercules, vt *pacifer* in numis ap. Beger. Theſ. Brand. T. II. p.

Ante Iovem generata, decus Divumque hominumque,
Qua sine non tellus pacem, non aequora norunt,
Iustitiae consors, tacitumque in pectore numen,
Exitiumne tuae dirum spectare Sagunti,
Et tot pendentem pro te, Dea, cernere poenas
Urbem lenta potes? moritur tibi vulgus, et unam
Te matres, vincente fame, te moesta virorum
Ora vocant, primaque sonant te voce minores.
Fer coelo auxilium, et fessis da surgere rebus.

Haec fatus Alcmena, contra cui talia virgo:
Cerno equidem, nec pro nihilo est mihi foedera rumpi,
Statque dies, ausis olim tam tristibus ultor.
Sed me pollutas properantem linquere terras
Sedibus his, tectisque novis subcedere adegit
Fecundum

ne Tell. propius verum. 485. *norint*, et mox *taciteque*, volebat N. Heins. 489. *vnam*, non *vna*, scripsi. 497. *nouis*, scil. superis, non *Iouis*,

p. 779. 780. et in marm. ap. Gruter. pag. 49, 1. et 1113. 4. Verbis *ante Iouem generata* Silius *canam*, *priscam*, *antiquam Fidem* declarare voluisse videtur, quibus tamen epithetis prisca potius religio innuitur, quam quod ante Iouem nata sit, quo sensu Vesta *cana* dicitur. Ex theogoniis certe id non constat, nisi poeta forte Fidem cum Themide confudit, quae foederibus et feriendis, et religiose seruandis praefici solet. Cf. Heyne ad Virg. A. V, 744. et mox v. 494. — 486. *Iustitiae c.* v. Jani ad Hor. Od. I, 24, 6. — 489. *lenta* in ope ferenda, secura et parum sollicita, vt VII, 440 et XII, 567. cf. Heins. ad Ouid. Trist. II, 514 et inpr. ad ej. Epist. XV, 169. et XIX, 81. *minores*, vt *parui*, infantes. *vocant* et *sonant*, h. inuocant, tuum auxilium inplorant et praestolantur. *coelo*, de coelo. *fessis rebus* v. ad I, 566.

495. *Stat*, constituta est. *tristibus*, horrendis, nefariis. 496 sqq. Dii aetate aurea inter homines commorati, postea inpietate eorum commoti terram cum coelo commutarunt: quae prisca fabula ex Hesiod. Ἐργ. v. 174-201. et Ouid. Met. I, 125 - 150 nota est. *Sedibus his* δεικτικῶς. *Fecun-*

Fecundum in fraudes hominum genus: inpia liqui
Et, quantum terrent, tantum metuentia regna,
Ac furias auri, nec vilia praemia fraudum,
Et super haec ritu horrificos ac more ferarum
Viventes rapto populos, luxuque solutum
Omne decus, multaque obpressum nocte pudorem.
Vis colitur, iurisque locum sibi vindicat ensis;
Et probris cessit virtus. En, adspice gentes:
Nemo insons; pacem seruant commercia culpae.
Sed secura tua fundata vt moenia dextra
Dignum te servent memorando fine vigorem,
Dedita nec fessi transmittant corpora Poeno;
(Quod solum nunc fata sinunt seriesque futuri)
Extendam leti decus atque in secula mittam,
Ipsaque laudatas ad Manes prosequar umbras.

Inde

Ionis, scripti, Parm. Med. 502. *luxoque* Marf. vitiose in texta, non in comment. 505. *cessat* R. 2. non inprob. Lefeb. 507. *Sed si cura*, h. si tibi curae est, ex emend. N. Heinf. recepit Lefeb. Totus versus ob ὁμοιόπτωτα auribus est ingratus. 510. Vulgo parenthesis post *sinunt* clauditur.

Fecundum in f. h. g. vt *fecunda culpae secula* dixit Horat. Od. III, 6, 17. — 499. *Qui terret, plus ipse timet,* Claud. Conf. Honor. IV, 289. Cell. Plures eiusmodi sententias congessit Barth. Adv. XLVIII, 11. *furias auri* v. ad I, 32. *liqui furias auri* cet. h. populos vel homines cupidos auri, et malis artibus felices. *luxu solutum*, sublatum, *O. decus*, decorum et honestum. *nocte*, concubitu, vt III, 429. vel propr. etsi sensus idem est. Vitiorum caligine, Marf. 504. Cfr. XI, 183. vbi Drak. comparauit Lucan. I, 175. Sen. Herc. fur. v. 253. et in Hippol. v. 543. *commercia*, societas, *culpae*, h. socii sceleris. His solis inuicem pax est. 511. *Extendam leti decus*, efficiam, vt eorum interitus memorabilis et gloriosus sit. *Mittere*, vt *dimittere, tollere, diffundere, efferre, aperire in saecula*, (IX, 341) *vulgus, aeuum, populos, ora, diem* cet., ἱέναι φωνὴν, ἐκφέρειν ἐς ἀνθρώπους vel φανερὰ καταστήσειν ἐς ἀνθρώπους τὰ ἔργα, (ap. Arrian. expedit. Alex. I, 12.) pro, in cognitionem omnis aeui, omnium populorum et hominum adducere,

Inde ſevera levi decurrens aethere virgo
Luctantem fatis petit inflammata Saguntum;
Invadit mentes et pectora nota pererrat,
Inmittitque animis numen: tum fuſa medullis
Inplicat atque ſui flagrantem inſpirat amorem.
Arma volunt, tentantque aegros ad proelia niſus.
Inſperatus adeſt vigor, interiusque recurſat
Dulcis honos Divae et ſacrum pro virgine letum.
It tacitus feſſis per ovantia pectora ſenſus,

Vel

ditur. 513. *levi* Col. recte, vt ap. Virg. Ge. I, 409. Vulgg. *ſeuera Ioui*, h. irata J., ob cladem Saguntinis imminentem, quos praemio, non poena adficere, Jouis erat, foederum praeſidis. Ita Barth. Adv. VI, 25. Male Marſus, quae etiam ipſum Jouem ad fidem ſeruandam coegit, quod tamen contra Modium defendit Dausq., cui nec diſplicet Goſſuini coni. *Iouis d. a. v.*, quia Jupiter praeſes iſtius regionis. 521. *It*, non *Et*, Col. vt III, 215. XII, 244. Virg. A. II, 173. Stat. Th. I, 494. V, 239 et aliis locis, quae excitarunt N. Heinſ., Drak. et Gronov. Obſſ. IV, 18. — 522.

ducere, efficere vt ſemper praedicetur aliquid, vel omnibus innoteſcat, palam facere, diuulgare. Similiter *ire*, *abire*, *volare*, *volitare*, *ferri*, *venire*, *naſci* (h. creſcere, VIII, 371) *in ſaecula*, *in ora*, et *per ora hominum*, vel *in ore omnium eſſe* de eo, qui tam notus ſit vel eſt, vt omnes et omni tempore de eo loquantur. Cf. Drak. ad III, 135. VI, 711. XII, 312. Gronov. Obſſ. I, 15. Heinſ. et Burm. ad Val. Fl. II, 439. VV. DD. ad Virg. Ge. III, 9. et Aen. IV, 195. XII, 235. Broukh. ad Prop. II, 1, 2. Heyne Obſſ. ad Tibull. IV, 1, 200. — 512. Eleganter pro, faciam, vt Saguntini etiam poſt mortem celebrentur. Cf. Ouid. Epiſt. XI, 119. vbi v. Heinſ. *Proſequi* eſt voc. exequiale. *ſevera*, irata. *Luctantem fatis*, ἀγωνῶς, vt *componere fatis* I, 39. *numen* pro ſe. *fuſa m.* v. ad v. 461. *medullis inplicat amorem*, vt *oſſibus inplicet ignem* ap. Virg. A. I, 660. vbi v. Heyne. *Arma volunt*, morae inpatientes proeliique cupidiſſimi, vt IX, 7. vbi Drak. conf. XIII, 318. Virg. A. VII, 340. IX, 539. Stat. Th. III, 664. et Val. Fl. I, 67. vbi v. Burm. *aegros niſus*, vires tenues. *interius recurſat* vt *animo r.* dixit Virg. A. I, 662, et IV, 3. *ſacrum pro v. l.*, mors egregia, laudabilis et honeſta (v. ad VII, 9) pro fide ſeruanda.

Vel leto graviora pati, saeuasque ferarum
Adtentare dapes, et mensis addere crimen.
Sed prohibet culpa pollutam extendere lucem
Casta Fides, paribusque famem compescere membris.

Quam simul invisae gentis conspexit in arce
Forte ferens sese Libycis Saturnia castris,
Virgineum increpitat miscentem bella furorem,
Atque, ira turbata gradum, ciet ocius atram
Tisiphonen, imos agitantem verbere manes,
Et palmas tendens, Hos, inquit, Noctis alumna,
Hos

522. *foedasque* coni. Burm. 526. *conspexit*, non *prospexit*, Col. 528. *miscentis* vel *miscenti* malebat N. Heins. 529. *ira* Colon. et Put. vt v. 617. 642. et IX, 23. Drak. *ita* antt. edd. 531. *Et palma ostendens* corrig. N. Heins., quod nimis forte cupide adripuit Drak., vt Juno non supplicet, sed Saguntum digito monstrans furis dictatorie eam protinus exscindere iubeat; quasi non eodem modo explicari possit vulgata. Antiquitus autem *palm' ostendens* vel *palmostendens* scriptum putabat, refrag. Lefeb., qui in priscis libris *palmâ tendens* se reperisse testatur et hinc *palmam*

seruanda. *fessis* v. ad I, 566. *Vel leto g. pati;* quum quis non capit generosae virtutis stimulos, mortem ipsam contemnit, Barth. Adv. X, 24. Sed verba haec spectant potius ad *saeuas ferarum dapes*, quas propter ea, quae poeta v. 523 et 525 adiecit, recte exponunt, carnes humanas, quas ferae inuadant, quasque Euripidi Hecub. v. 1072. *θοίναν ἀγρίαν θηρῶν*, Senec. Thyest. 150 *dapes feras*, Minuc. Fel. in Octav. c. 8 *inhumanos cibos*, et Tertull. Apolog. c. 9 *feram libidinem* dici monent D. Heins. et Drak. Rem ipsam permultis obsessarum vrbium exemplis illustrarunt Dausq. et Drak. *Casta Fides* v. ad I, 481. *paribus*, humanis: vnde *crimen* et *culpa*. Cf. v. 635.

526 sq. Facile adnoscas imitatorem Virg. A. VII, 323 sqq. vbi v. omnino Heyne, et cf. Aen. XII, 845 seq. *miscentem bella*, v. ad I, 69. *ira turbata*, commota, incitata, *κατὰ gradum*, irate gradum adcelerans. cf. V. L. et ad I, 477. *ciet*, vt ap. Virg. A. VII, 325. vbi v. Heyne. *agitantem* v. ad I, 146. *imos a. u. m.* cf. Virg. A. VI, 555 seq. inpr. v. 570. 1. 531. Cerda ad Virg. Aen.

Hos muros inpelle manu, populumque ferocem,
Dextris sterne suis; Iuno iubet: ipsa propinqua
Effectus studiumque tuum de nube videbo.
Illa Deos summumque Iovem turbantia tela,
Quis Acheronta moves, flammam inmanesque chelydros
Stridoremque tuum, quo territa comprimit ora
Cerberus, ac, mixto quae spumant felle, venena,

Et

mam tendens edidit. 533. *suis*, non *tuis*, Col. 534. Vulgo perperam legitur, *ipsa propinqua Effectus: studiumque tuum quo comprimit ora Cerberus* cet., prob. Dausq., vt *propinqua* sit verbum, pro depropera, vt v. 281 et Virg. A. X, 254. Sed tres versus, tamquam auulsa a corpore membra, recte VV. DD. ex membr. Colon. restituere. 537. *Stridoremque*

Aen. VII, 330. Silium reprehendit, quod praeter decorum neglexerit maiestatem regiam Iunonis, quam Furiis supplicasse, seu palmas tetendisse fingat. Contra poetam consulto potius ad tam indignas preces demisisse Iunonem, vt eo magis elucesceret acerrimum eius in Romanos odium, coll. Ouid. Met. IV, 444. 5 et 471. suspicabatur Drak. Mihi potius viri docti argutari, nec preces, modo nimis supplices non fingantur, vel, vt in simili loco Ouid. Met. IV, 471. et mox v. 533., cum mandatis misceantur, dignitatem Iunonis dedecere videntur. Cf. Hom. Il. ξ, 232 sq. Virg. A. I, 64 sq. et al. Forte etiam Iuno h. l. manus non tetendisse censenda est, vt supplicaret, sed vt vrbem Furiae ostenderet, quod ex verbis eius, *δεικτικῶς* pronuntiatis, *hos muros* cet. probabile sit. Si vero iure vituperatur poeta, cur id non feramus in Silio, quum et bonus quandoque dormitet Homerus? v. V. L. *Noctis alumna* Cf. Heyne ad Virg. A. VI, 250. VII, 331. XII, 846. 860. *muros inpelle*, prorue, *manu*, magnifice, vt *montem Inpulit in latus* Aeolus ap. Virg. A. I, 82 vbi v. Heyne. 535 - 541. Omnia grauiter horrendisque imaginibus expressa, nec minus praeclare ad animi aestum, cui ipse quoque verborum sonus respondet. *tela*, arma, quae mox nominantur. *Acheronta* vt ap. Virg. Aen. VII, 91. 312. *moues*, concutis, vel terres, vel vexas. *flammam*, faces. *Stridorem tuum*, sibilum serpentum tuorum, vel serpentes

tes

Et quidquid scelerum, poenarum quidquid et irae
Pectore fecundo coquitur tibi, congere praeceps
In Rutulos, totamque Erebo demitte Saguntum.
Hac mercede Fides constet delabsa per auras.

Sic voce instimulans dextra Dea concita saevam
Eumenida incussit muris, tremuitque repente
Mons circum et gravior sonuit per litora fluctus.
Sibilat insurgens capiti, et turgentia circum
Multus colla micat squalenti tergore serpens.
Mors graditur, vasto pandens cava guttura rictu,
Casuro-

vemque iubae, h. comae, frustra emend. N. Heins. 546. *circa* Col. Ox, R. 3. Parm. Med. vnde vel recipiendum, vel ex *circū* ortum videtur. — 547. *squamoso* Iunt. et Ald. quod glossam redolet. Nam *squalens* vulgo putant esse squamosum. Sed v. Heyne ad Virg. A. X, 314. *tergore*, non *pectore*, scripti. 548. *cava pandens guttura* Col. quod forte non spernendum.

tes tuos sibilantes. Eumenides ὀφιοπλόκαμοι, de quo v. Cl. Hermanni Mythol. T. II. p. 488. Serpentes autem ac flammae proprie *stridere*, h. argutum sonum edere dicuntur. v. Ind. et Heyne ad Virg. A. VI, 288. Broukh. ad Tibull. I, 3, 72. *Pectore fecundo* vt ap. Virg. A. VII, 338. *coquitur tibi*, a te. cf. ad v. 327. *Rutulos* vt I, 584. *Erebo demitte* v. ad I, 439. *Hac mercede c.*, hanc m. habeat. *Fides delapsa p. a.*, h. Fidei descensus. cf. v. 513 sq. ἀνεμώλιος, vana, D. Heins. Male!

543-5. Magnifica haec, et ad potentiam Iunonis declarandam adcommodata. Praeterea poetam decet, non verba Furiae, sed ipsam extemplo rem memorare. cf. IV. 430 sq. Heyne et Cerda ad Virg. A. VII, 341. et Burm. ad Val. Fl. IV, 80. Nec Iuno Furiam mittit vel immittit vrbi, sed *dextra incutit muris*. His et seqq. verbis multum lyrici spiritus inest. Splendide adumbratur vis Iunonis, et celeritas Eumenidum, quae ὠκύδρομοι ὥς τε νόημα dicuntur Orph. H. LXVIII, 9. de quo v. Hermann. l. c. *concita* ira, irata, vel potius celeriter, repente. *Sibilat* i. e. vt ap. Virg. A. XI, 754. 5. et Ge. III, 553. *squalenti* v. V. L. 548. Similis Tisiphones comitatus ap. Ouid. Met.

Casuroque inhiat populo: tunc Luctus, et atri
Pectora circumstant Planctus, Moerorque, Dolorque,
Atque omnes adsunt Poenae, formaque trifauci
Personat insomnis lacrimosae Ianitor aulae.
Protinus adsimilat faciem mutabile monstrum
Tiburnae, gressumque simul, sonitumque loquentis.

Haec

nendum. 549. Hunc versum VV. DD. e MSS. Col. et Ox. reuocarunt. Voces autem *luctus*, *planctus*, *moeror*, *dolor* et *poenae* maioribus literis scripsi, quoniam pictura efficitur viuidior et magis poetica, si abstracta cogitentur personata. Cf. Virg. Ge. III, 552. vbi v. Heyne et Voss. 550. *circumstant*, non *circumdant*, scripti et R. 2. 553. *adsimilat* pro *adsimulat* edidi, vsu quidem inuito, sed etymologia ac vi verbi id postulante, et fauentibus libris, nonnunquam omnibus v. c. Tac. Germ. c. 9. Adsentiuntur nobis Heins. et Heyne ad Virg. A. XII, 224. Scheller. in Lex. et praeceptis styli, Barth. ad Claud. Ruf. II, 81. ad Stat. Th. IV, 261. et alii. Sed refragantur inpr. Gron. Diatr. Stat. c. 6. et Ernesti ad Cic. Inuent. I, 28.

Met. IV, 483 sqq. quem locum Silius ante oculos habuisse videtur, vt Virg. Ge. III, 552. Singulae, quas poeta duxit, lineae horrorem nobis incutiunt, maxime imago *mortis*, ingluuiem suam dilatantis, rictum in inmensum diducentis, et insatiabili cupiditate omnia deuorantis. Ipsam gradientem faucesque eius quasi apertas cernimus. Eadem imago poetis Orientalium familiaris est. Cf. v. c. Habac. II, 5. et Esai. V, 14. vbi v. Lowth. *Poenae*, Ποιναὶ Deae vltrices, quae propr. τοὺς φονεῖς sequuntur et puniunt, vnde ἐμποίνιμοι dicuntur Sophocli in Aiace; D. Heins. Quidam eas a Furiis distinguunt. v. Burm. ad Val. Fl. VII, 147. Barnes. ad Eurip. Suppl. 490. Ernesti Clav. Cic. Markland. Epist. crit. p. 125. et, quos Drak. laudat, Scalig. ad Virg. Culic. v. 218. Delr. ad Sen. Med. v. 13. Barth. Adv. XXI, 9. et 20. et ad Stat. Th. VIII, 25. Vulgarem tamen vocis vim non spernendam putabat Drak. *formaque trifauci P.*; doctius *latratu t. p.* dixit Virg. Aen. VI. 417. *ianitor aulae* vt ap. Hor. Od. III, 11, 16. — 553 seqq. Tisiphone formam mutat, vt Alecto ap. Virg. A. VII, 415 sqq. vbi v. Heyne ad v. 328. et de vulgari poetarum ratione, qua Deos, humana forma indutos, noti fere alicuius et familiaris, ad mortales adcedere fingunt, ej. Exc. XIII. ad Aen. I. Ipsa specie diuina ac terribili videndam

Haec bello vacuos et saevi turbine Martis
Lugebat thalamos, Murro spoliata marito;
Clara genus, Daunique trahens a sanguine nomen.
Cui vultus induta pares disiectaque crinem
Eumenis in medios inrumpit turbida coetus,
Et moestas lacerata genas, Quis terminus, inquit?
Sat Fidei proavisque datum! Vidi ipsa cruentum,
Ipsa meum vidi lacerato vulnere nostras
Terrentem Murrum noctes et dira sonantem:
Eripe te, coniux, miserandae casibus urbis,
Et fuge, si terras adimit victoria Poeni,
Ad manes, Tiburna, meos: cecidere Penates,
Occidimus Rutuli, tenet omnia Punicus ensis.
Mens horret, nec adhuc oculis absistit imago.

Nullane

28. ad Tac. Germ. 9 et vit. Agric. c. 10. — 557. *Daunique*, non *clarumque*, Col. et Ox. *Daunique t. ab origine n.* ad oram Aldini cod. ex ant. exemplari notatum vidit N. Heins. Idem v. 558 *cultus* malebat, quoniam vultus iam antea mentio facta. Sed Drak. recte iam monuit, orationem ita procedere: Huic itaque Tiburnae pares vultus cum induisset Tisiphone, dispersis crinibus sectisque genis cet. *inducta* Put. 561. *Sat F. p. datum* Col. quod firmatur verbis Virg. A. II, 291. IX, 135. et Val. Fl. III, 688. *Sat datum* etiam Oxon. si fides habenda Barth. Adv. VI, 25, sed *Stat datum*, teste N. Heins. Vulgo *Stat F. p. datus*, et *Stat datur* R. 3. — 562. *funere* ingeniose coni. Lefeb. coll. Virg. A. IX, 492 vbi *lacerum funus* dicitur cadauer dilaniatum. v. not. ad v. 647. Mihi vero ipsa quoque vox *lacerato* suspecta videtur, quia modo praecessit. Forte

poeta

dendam se praebet Tisiphone ap. Ouid. Met. IV, 485 sqq. *Tiburnae*, viduae Murri, de quo cf. I, 376 sqq. *turbine M.* cf. ad II, 4. *Dauni* cf. ad I, 291. *turbida*, perturbata mente, vel acriter, inpetuose, violenter. *Quis terminus* calamitatis vestrae erit? quando miseram finietis vitam? *Sat Fidei p. d.* iam omnia praestitistis, quae ad fidem socialem gloriamque maiorum tuendam a vobis fieri exigique poterant. v. V. L. *meum Murrum*, suauiter et ad amoris adfectum apte. cf. ad VIII, 122. *noctes*, somnum, proprie me noctu. Cf. III, 216. vbi Drak. laudat X, 348. Virg. A. IV, 530. Stat. Th. IX, 600. Contra *somnus* pro nocte ponitur. v. ad III, 200. — 568. *imago*, εἴδωλον.

570-

Nullane iam posthac tua tecta, Sagunte, videbo?
Felix, Murre, necis, patriaque superstite felix.
At nos, Sidoniis famulatum matribus actas,
Post belli casus vastique pericula ponti,
Carthago adspiciet victrix, tandemque supremum
Nocte obita Libyae gremio captiva iacebo.
Sed vos, o iuvenes, vetuit quos conscia virtus
Posse capi, quis telum ingens contra aspera mors est,
Vestris servitio manibus subducite matres.

Ardua

poeta scripsit *laniato funere*, vel *laniatum* (*laniati*) *vulnere*. 574. *Nocte* Col. Ox. R. 2. Vulgo *Morte*, quod nec ipsum elegantia sua carere iudicabat Drak. coll. Virg. A. X, 641. Lucret. I, 135 al. Sed haud dubie glossema sapit: nam vt *vita* passim *lux*, ita *mors* poetis, vulgari euphemismo, *nox*, *somnus*, *sopor*, *tenebrae* dicitur, *κελαινὴ νὺξ* et *σκότος* Hom. Il. δ, 461. ε, 310. *ὕπνος χάλκεος*, *νήδυμος*, *νήγρετος*, vel *τανηλεγὴς θάνατος* Il. θ, 70. χ, 210. Hinc et somnus *θανάτοιο συνέμπορος*, et mors *παλαιότερος κασίγνητος* ap. Coluth. rapt. Hel. v. 357. 359. *ὕπνος γείτων* et *κασίγνητος θανάτοιο* Hom. Il. ξ, 231. Virg. A. VI, 278. et Hesiod. Theog. 755, vbi vterque *Νυκτὸς* quoque *παῖδες* vocantur. Sexcenta poetarum exempla congesserunt et librariorum fraudem notarunt Drak. ad V, 526. X, 173. XIII, 129. 708. Cerda ad Virg. A. X, 745. Ill. Harles. ad Coluth. l. c. Broukh. ad Prop. II, 13, 17 et 15, 24. Lambin.

570-4. Imitat. Virg. A. XI, 158 sq. *Nocte obita* vt *morte o.* ap. Virg. A. X, 641. *Libyae gremio*, in Libya (vt III, 678. IV, 786. XII. 203) adeoque in terra peregrina et hostili, procul a patria, vt *captiua iacebo*, moriar et sepeliar: quod non minus fere miserum veteribus videbatur, quam sepulcro prorsus carere; quod vel ex Ouidio tironibus notum. cf. X, 547. XIII, 875. et Drak. ad IV, 77. *Iacere*, vt *κεῖσθαι*, de mortuis et sepultis centies obuium: quod multis exemplis probant Drak. inf. ad v. 594. Passerat. et Broukh. ad Prop. I, 7, 24. Heins. ad Ouid. Trist. III, 1, 50. Burm. ad Phaedr. I, 24. et ad Petron. III. p. 666. *vetuit*, prohibuit. *conscia virtus* vt ap. Virg. A. V, 455. X, 872. XII, 668. — 576. Stoice disputat, vt XI, 186 seqq. vbi Drak. laudat verba Sen. Herc. Oet. 111. *miser non est, qui mori potest.* *Telum* dicitur quodcumque instrumentum, quo nos defendimus, hinc remedium, tutela, praesidium vel adiumentum, vt VI, 359. XVI, 62. Cic. Lael. c. 17. et ad Div. VII, 16. Liv. III, 55. 69. IV, 28.

Ardua virtutem profert via. Pergite primi
Nec facilem populis, nec notam invadere laudem.

His ubi turbatas hortatibus inpulit aures,
Inde petit tumulum, summo quem vertice montis
Amphitryoniades spectandum ex aequore nautis
Struxerat, et grato cineres decorarat honore.
Excitus sede (horrendum) prorumpit ab ima
Caeruleus

Lambin. et Jani ad Horat. Od. I, 4, 24. 24, 5. 28, 15. III, 11, 38. — 578. *praefert* coni. N. Heins. 584. *prorumpit*, non *prorupit*, scripti. 587. *Oreque*

28. VI, 35. Similiter ἀσπὶς ap. Aeschyl. Agam. 1446. ἕρκος, ἔρεισμα, πύργος, κίων, ἕρμα ap. Hom. Il. α, 284. δ, 117. 137. π, 549. al. *murus* inf. XVI, 68. vbi Drak. monet, sic et *murum* dici Ouid. Met. XIII, 281. Claud. Conf. Hon. IV, 109. *pericli turrim clipeumque* Claud. in Rufin. I, 267. *clipeum* eid. laud. Stilic. II, 62. et Conf. Hon. IV, 433. *Via ardua*, difficilis, δυσχερής, *virtutem profert*, palam facit, ad eam ducit. cf. ad IV, 603. *populis*, vili humilique turbae. v. ad I, 399. et Burm. ad Val. Fl. I, 10. *laudem inuadere*, ad eam adspirare, occasionem eius comparandae cupide amplecti, vt IX, 12. et ap. Virg. Aen. IX, 186. *nec notam l.* insolita virtutis documenta.

580. *inpulit aures* vt ap. Virg. A. XII, 618. et Ge. IV, 349. *Inpellere*, vt *pellere*, *quatere*, *ferire*, *pulsare*, *percutere*, *verberare* aures vel oculos: de quo v. Drak. ad III, 694. et IV, 7. Burm. ad Quinctil. Declam. 301. p. 584. et ad Val. Fl. I, 743. *tumulum*, sepulcrum, quod Hercules Zacyntho, socio et comiti suo, exstruxerat. cf. I, 274 sqq. — 584-591. Serpentis portentum, et ipsa quoque verba petita sunt ex Virg. A. V, 84 seqq. coll. II, 203 sq. ad quae loca v. Heyne. Ab omnibus fere antiquis populis, et primum quidem, vt videtur, a Phoenicibus et Aegyptiis, (de quibus v. Philo ap. Euseb. Praep. Euang. I, 10. p. 40 sq. ed. Valef., Bochart. Hieroz. P. II. p. 429. Aelian. H. A. XI, 17. Herodot. II, 72. Barth. ad St. Th. V, 460.) serpentibus aliquid diuini tribui, ipsique ἀγαθοὶ δαίμονες et Dii quoque haberi solebant. Eorum symbolis genios inprimis hominum et locorum adum-

Caeruleus maculis auro squalentibus anguis.
Ignea sanguinea radiabant lumina flamma,
Oraque vibranti stridebant sibila lingua:
Isque inter trepidos coetus mediamque per urbem
Volvitur, et muris propere delabitur altis,
Ac similis profugo vicina ad litora tendit,
Spumantisque freti praeceps inmergitur undis.

Tum

Oreque, vibranti cet. edidit Lefeb., operarum forte incuria, lectore certe ne

adumbratos fuisse, docent praeter Heyn. l. c. et D. Heins. ac Drak. ad h. l., Seguin. Diss. de Agathodaem. et in Select. Numism. p. 85. Gorius ad Donii Inscr. antt. p. 44. Meurs. ad Lycophr. Cassandr. v. 1473. Spanh. de Vsu et Pr. N. Diss. III. p. 173-192. Acta Erudit. A. 1723. p. 84 seq. cf. inf. ad VI, 283 seq. Nec cuiquam id mirum videbitur, qui meminerit, serpentes olim *τὸ ἐγχώριον*, vbertatem, potentiam, felicitatem, (v. Seguin. et Spanh. ll. cc.) sapientiam, (vnde Apollonium, quamuis, vt Pythagoraeus, a comedendis carnibus abstinuerit, *δρακοντων καρδιας δηπε και ἧπατος ἀπογευσασθαι, ὡς ἄν και της παρα τετοις κοινωνησοι σοφιας*, tradit Philostr. in ej. vita I, 14. et III, 3.) immortalitatem denique et aeternitatem propter orbem suum innuisse: vt taceam, veteres ipsis vim sanandi, (quocirca Aesculapio sacri fuere, de quo v. Aelian. H. A. XI, 2. Macrob. I, 20. et Festus v. *dracones*) et vaticinandi incantandique adsignasse, maxime in Oriente, vbi augures propterea magicis eos carminibus fascinabant. De hac *ὀφιομαντεια* et *ὀφιολατρεια* v. praeter laudatos VV. DD. Hermann. de mythis Lyricorum, not. 900. Bochart. Hieroz. I, 1, 3. p. 21 et II, 3, 6. et 14. Zornii Bibl. Antiq. T. II. p. 679 sqq. Selden. de diis Syris II, 17. Voss. Theol. gent. IV. c. 63. Nieuhov. Itiner. Sinens. p. 56. 61. 92. al. Kircher. China Illustr. p. 25. 32. 41. *ab sede*, tumuli parte; *ima* vt *ab imis adytis* ap. Virg. A. V, 84. *auro squalentibus* v. ad I, 211. et Heyne ad Virg. Aen. X, 314. *Lingua vibrans* se, celeriter huc illuc se mouens, adeo vt triplex esse videatur, quod notat Serv. ad Virg. Aen. II, 211. vnde *trifida* et *trisulca* poetis dicitur. cf. ad I, 539.

et

Tum vero excuſſae mentes, ceu prodita tecta
Expulſi fugiant Manes umbraeque recuſent
Captivo iacuiſſe ſolo. Sperare ſaluti
Pertaeſum, damnantque cibos; agit addita Erynnis.
Haud

ne admonito quidem. 592. *excuſſae mentes* probb. Modio et Heinſiis, coll. Stat. Th. III, 93. Lucan. IV, 536. Plin. Ep. I, 18. *Excuti*, pro percuti, concuti, percelli, terreri, vt ἐκπλήσσεσθαι ap. Hom. Il. Σ, 225. Od. Σ, 230. *excuſſi* (κατὰ) *mentes*. (vt ἐκπλήσσεσθαι φρένας dixit Hom. Il. N, 394 et Π, 403,) emend. Gronov. Diatr. Stat. c. 43. et ad Senec. de ira I, 7. quod doctius eſt et V, 54. IX, 644 alibique occurrit, ſed N. Heinſ. minus placet, quia τὸ *expulſi* mox ſequitur. *excuſſi mentem* repoſuit Lefeb. Pro vulgata *excuſſi amentes*, quae gloſſema videtur Drak., cum *amens* ſit, cui *mens excutitur*, perperam ſtat Dausq., qui cum Cell. interpretatus: *excuſſi*, prolapſi domo in publicum, compita, forum, rogum, quaſi extra mentem terrore poſiti. 594. *iacuiſſe* Colon. vt v. 574. Vulgo *latuiſſe*. Vtrumque bene et ἀορίστως dicitur. 595. *damnantque cibos* Col. et Parm. *clamantque c.* Put. v. ad v. 52. *damnatque c.* Mart. Herbipol. *damnare cibos agit* Gryph. et Nut. non improb. N. Heinſ. Vulgo *damnant cibos*, contra metri leges. *addita* (h. inſeſta, non, ad cetera mala accedens, vt vult Schmid.) Put. cui fauet auctoritas Virg. A. VI, 90 vbi v. Heyne. cf. etiam Burm. ibid. et ad Val. Fl. V, 286. Gronov. ad Senec. Herc. F. 1237. Vulgg.

et VI, 222. Heinſ. ad Ouid. Met. III, 34. *ſtridebant* v. ad v. 537.

592-4. Cf. ſup. ad v. 365. *Manes* tectorum praeſides poeta facit: Lares enim et Manes pro iiſdem ab antiquis colebantur, quod vel ex Feſto v. *Pilae* patet; vnde et *Maniam Deam* matrem Larum colebant, (v. Macrob. Sat. I, 4.) et primo omnium in vrbium obſidionibus manes excantabant, cantuque eliciebant, D. Heinſ. Cfr. Macrob. Sat. I, 7. Apul. de Deo Socr. p. 50. et Martian. Cap. II, p. 40. vbi docet, *Manes* ac *Lemures*, ſi vitae prioris adiuti fuerint honeſtate in *Lares* domorum vrbiumque verti: ſi autem deprauentur ex corpore, *Laruas* vocari ac *Manias*. Plura v. ap. Guther. de iure Manium, et Noriſ. Cenot. Piſ. Sed poſſis etiam *tecta* de tumulo Zacynthi (v. 581) vel de aliorum mortuorum caeſorumque tumulis, vel de tota vrbe, et *Manes vmbrasque* de animabus, circa tumulos ſuos vagantibus, adcipere. v. Heyne Obſſ. ad Tibull. III, 2, 15. *Sperare ſaluti*, vt X, 630 *deſperauerit vrbi* et ap. Thucyd. ἐλπίζειν τῇ τύχῃ Lefeb. *damnant*,

Haud gravior duris Divum inclementia rebus,
Quam leti proferre moras: abrumpere vitam
Ocius adtoniti quaerunt, lucemque gravantur.
Certatim ſtructus ſubrectae molis ad aſtra
In media ſtetit urbe rogus; portantque trahuntque
Longae pacis opes quaeſitaque praemia dextris,
Callaico veſtes diſtinctas matribus auro,
Armaque Dulichia proauis portata Zacyntho,
Et priſca advectos Rutulorum ex urbe Penates.
Huc quidquid ſupereſt captis, clipeosque ſimulque
Infauſtos

Vulgg. *abdita*, quod accipiunt pro, occultata in Tiburnae ſpecie. 597. *perferre* Put. et R. 2. 598. *luceque* Put. 601. *Longae* Col. Vulgo *Longus* prob. Dausq., vt longa ſeries comportantium opes fuerit, aut longo tempore comportarint. Male! 605. *raptis* quidam antt. *ſupereſt parti*, h. rerum partarum, vel *gazae* coni. N. Heinſ. *carptim* refinxit Lefeb. Propius ad literarum ductum accederet *raptim*, et ita Liv. XXI, 14 in

nant, recuſant, ſpernunt, vt III, 331. VII. 105. Cf. V, 60. *Agere* et *agitare*, h. ſtimulare, incitare, vel angere, vexare, Furiae paſſim dicuntur. *moras proferre*, vt *m. trahere* dixit Virg. A. X, 888. et *m. producere* Terent. And. III, 5, 9. *Morae* propr. non proferuntur, ſed meta, finis, Schmid. *abrumpere vitam quaerunt* vt ap. Virg. A. IV, 631. Locutio a Parcarum filo petita. cf. ad VII, 33. *gravantur lucem* tolerare, vel propter lucem; βαρύνονται τὸν βίον, aegre ferunt vitam, ipſis grauem et moleſtam. *Grauamur re*, quam cum maxime ſuſtinemus et vtcumque aegre ferimus; at *gravamur rem*, quam, ſi iam ferimus, tentamus excutere, vel nondum ſuſceptam recuſamus ac procul habemus: quod pluribus docent, a Drak. laudati, Gronov. ad Sen. Thyeſt. v. 106. ad Liv. XXI, 23. et in Diatr. Stat. c. 24. et Graev. ad Iuſtin. XX, 2. — 599 ſqq. Cf. Liv. XXI, 14. et Appian. Hiſp. c. 12. *Struere* voc. propr. de aceruo et rogo: vnde *ſtrues*. *ſtetit* vt ap. Virg. Aen. III, 63. et Val. Flacc. I, 98. *Longae p. opes*, longa pace quaeſitas, quae eleganter *mites opes* vocantur XIV, 653. Drak. *Callaico* cf. ad v. 397. *Dulichia Z.* v. ad I, 289. et 379. *Rutulorum* cf. I, 291 ſeq. *captis*, mox

Infaustos iaciunt enses, et condita bello
Effodiunt penitus terra, gaudentque superbi
Victoris praedam flammis donare supremis.

Quae postquam congesta videt feralis Erinnys,
Lampada flammiferis tinctam Phlegethontis in undis
Quassat, et inferna superos caligine condit.
Inde opus adgressi, toto quod nobile mundo
Aeternum invictis infelix gloria seruat.

Princeps

in ignem ad id raptim factum coniicientes, cet. 607. *penitis terrae* coni. nescio quis, a Drak. refutatus. *t.:ra*, non *terrae*, Col. quod et coni. Dausq. 608. *damnare* tanquam efficacius malebat N. Heins. 610. *tinctam*, h. accensam, *P. in n.* scripti. *tractam P. ab vndis* editi. 613. *in victis* libri antt. teste Lefeb. *Aeternum victis i. g. seruet* frustra coni. N.

mox capiendis, vel qui sibi iam capti videbantur. Qui breui in hostium potestate erant futuri, Schmid. cf. V. L. *condita* aurum argentumque *bello*, in belli vsum, et belli tempore. *flammis supremis*, rogo, vt *ignis s.* ap. Ouid. Am. I, 15, 41.

610. Loca simil. inf. XII, 714. et Claud. in Rufin. I, 121. 2. Drak. qui etiam *lampada* proprium Furiarum gestamen esse notauit coll. Prop. I. 3, 70. (vbi v. Broukh.) Sen. Thyest. 251. et Med. 15. al. *superos* homines, vel locos, vt contra *inferi*. 612 seqq. Ornatissima vrbis fame confectae hominumque a desperatione omnium rerum ad rabiem versorum imago, lineis quasi et coloribus variis iisque fortissimis distincta, quam animus magis abhorret, quam iusto miserationis sensu contemplatur, ita nihil fere eorum, quae ad foeditatem rei facinorumque atrocitatem declarandam augendamque valere possint, poeta praetermisit. Ipsa Tisiphone, adscititia specie abiecta, horrendam Furiae formam resumit, miserosque homines, in furorem coniectos, ad caedes cognatorum perpetrandas concitat. Si Appiano b. Hisp. c. 12. fides habenda, Saguntini, noctu eruptione in Poenorum stationes facta, omnes occisi sunt, et tum mulieres, obtruncatis prius liberis, vel suspendio vitam amiserunt, vel ex tectis se praecipitarunt. *opus*, suicidium et combustionem. *nobile*, memorabile, clarum.

inuictis,

Princeps Tisiphone, lentum indignata parentem,
Pressit ovans capulum cunctantemque inpulit ensem,
Et dirum insonuit Stygio bis terque flagello.
Invitas maculant cognato sanguine dextras,
Miranturque nefas aversa mente peractum,
Et facto sceleri inlacrimant. Hic, turbidus ira
Et rabie cladum perpessaeque ultima vitae,
Obliquos versat materna per ubera visus:
Hic, raptam librans dilectae in colla securim
Coniugis, increpitat sese mediumque furorem
Proiecta damnat stupefactus membra bipenni.
Nec tamen evasisse datur: nam verbera Erinnys
Incutit,

N. Heinf. 614. *parentem* Col. et Oxon. Vulgo *parentum* — *capulum* probb. Dausq. Cell. Lefeb. Nihil fere interesse videtur. *parente* Parm. *parentē* R. 2. *letum indignata parentem* corrig. D. Heinf. *lentum i. pr* *vere capulum*, vel *parentum*, vel *letum ind. parentes* tentabat N. Heinf 618. *auersa m.* Col., h. alio versa, alienata, indice Modio; vel auersa a scelere, abhorrente ab eo, repugnante, *inuita*. Vulgo *aduersa*, quam renitentem, cum fatali Tisiphones impulsu pugnantem interpretatur Dausq. qui male prouocat ad Plaut. Pseud. I, 3, 8. vbi non *animo aduerso*, sed *to aduersa* legendum. 620. *perpessusque* emend. et recepit Lefeb. 621. *nisus* malebat D. Heinf. cf. I, 64. Dausq. contra monet, aciem oculorum ab iratis obliquari eosque limis intueri. Sed melius forte vulgata lectio vindicari potest, coll. Ouid. Met. VII, 340 *haud tamen ictus Vlla suos spectare potest, oculosque reflectunt; Caecaque dant saeuis auersae vulnera dextris.*

inuictis, quorum mens et fides erga Romanos inuicta fuit. 614 sqq. Furiae tribuitur, quod insania et furor efficit. *lentum* et *cunctantem*, quia debilis senum manus, ipsique a tam diro facinore abhorrent. *Pressit*, inpressit, infixit altius, adiuuit manum in gladio alte, capulo tenus, infigendo. conf. VI, 703. — 616. Cf. Virg. A. VI, 570 sq.

medium furorem d., h. caedem semiperfectam. A contexto et vsu loquendi abhorret Schmidii explicatio: summum f. priusquam incipiat decrescere. *stupefactus*, torpens κατὰ *membra*. *Nec t. euasisse*, effugere caedem, ea abstinere, *datur* marito: nisi malis *euasisse* mortem *datur* coniugi. *verbera incutit*, vt ap. Virg. A. VII, 336 et 451.

Incutit, atque atros insibilat ore tumores.
Sic thalami fugit omnis amor, dulcesque marito
Effluxere tori et subiere oblivia taedae.
Ille iacit, totis connisus viribus, aegrum
In flammas corpus, densum qua turbine nigro
Exundat fumum piceus caligine vertex.

At medios inter coetus pietate sinistra,
Infelix Tymbrene, furis, Poenoque parentis

Dum

tris. 626. *tumores*, ed. Parm. egregie, h. iram et furorem. Nam *rabie fera corda tument* Virg. A. VI, 49. *οἰδάνεται κραδίη χόλῳ* et *ferueus difficili bile tumet iecur*. v. not. ad v. 327. Jani ad Horat. Od. I, 13, 4. Heins. ad Claud. Ep. ad Hadrian. v. 7. Gronov. ad Liv. XXXIII, 11. Bentl. ad Horat. A. P. 197. Burm. ad Virg. A. VIII, 40. et ad Lucan. V, 53. vbi monet, *tumere* de omni grauiore animi motu, inpr. de ira vsurpari, metaphora ab irato mari ducta, quod *tumere* dicatur. Vulgo *atros — timores*, quibus *μελαγχολᾶν*, furorem et insaniam, innui putabat D. Heins. quod tamen locus Hor. Od. II, 19, 5 mihi certe non persuasit. 629. *connisum*, non *connixum*, Col. Hoc Dausq., illud N. Heins. et Drak. tuentur. v. ad v. 123. — 631. *fumum* Col. *fumos* vel *fumma* vett. libri, vnde *fumans* recentt. quod perperam seruauit Lefeb. *vertex* forte leg., vt ap. Virg. A. XII, 673, si verum est, quod vulgo putant, *verticem* de cuiusuis rei summitate, *κορυφῇ*, *verticem* de fluuio et omni alia re in orbem acta, vt

δίνη

Furia acrius vrgebat, et furorem ardoremque, qui resederat, rursus excitabat ad caedem perficiendam. *insibilat ore*, praeclare pro vulg. inspirat, anguium quasi sibilo inmittit. Cf. v. 546 sq. *Effluere* ex animo, vel *excidere* et *decidere pectore* dicuntur, quae obliuiscimur. v. Broukh. ad Tibull. III, 1, 20. — 631. Cf. v. 659. *Exundat κατὰ fumum vertex piceus c.*, h. atra fumi nubes simul cum flamma emergit: nam flamma et fumus vndae modo, s. fluctuatim exsurgunt, vnde poetis *vndae* et *vndare* s. *exundare*, ac *fluere* dicuntur. v. Ind. et cf. Virg. Ge. I, 472 et Aen. II, 609. VIII, 257. inpr. XII, 673. Plura exempla desideranti suppeditabunt N. Heins. ad VII, 355. et Burm. ad Val. Fl. II, 196. *Vertex* flammae vt IV, 306. VII, 355. VIII, 655. Sic et *apex* X, 558. et ap. Virg. Aen. II, 683. vbi vid. Heyne. *Sordidum flammae trepidant rotantes Vertice fumum* Hor. Od. IV, 11, 11. vbi v. Jani.

632. *pietate sinistra*, perversa. cf. Ouid. Met. VII, 339 sq.

Dum properas auferre necem, reddentia formam
Ora tuam laceras, temerasque simillima membra.
Vos etiam primo gemini cecidistis in aevo,
Eurymedon fratrem et fratrem mentite Lycorma,
Cuncta pares, dulcisque labor sua nomina natis
Reddere, et in vultu genetrici stare suorum.
Iam fixus iugulo culpa te solverat ensis,
Eurymedon, inter miserae lamenta senectae,

Dumque

ἄνω ſ. ἄνως, proprie dici. Sed v. not. ad III, 475. — 634. *reddentia* Col. et Ox. vt *referre* vultum, faciem cet. Recte, nec opus eſt tot exemplis, quot congeſſere Heinſ. et Drak. Vulgg. *redolentia*, inepte; etſi non prorſus male olere videbatur Dausq. 639. *ſtare* libri ſcripti et editi ante Nicandrum, qui in Junt. primus edidit *haerere*, quod interpretat. τὸ *ſtare eſſe*, N. Heinſ. et Drak. ad h. l. et ad VII, 398 permultis poetis locis euincunt, quibus tamen *ſtare*, vt ἑστάναι, plerumque ſimpl. *eſſe* ſignificat. cfr. Heyne ad Virg. A. I, 646. VII, 553. et Burm. de Ioue Fulgerat. c. 14. p. 322

ſq. et VIII, 477. Patrem ipſe interimit, ne ab hoſte occidatur. *parentis necem*, eius occidendi poteſtatem. *reddentia formam* cet. Cf. Jani ad Hor. Od. IV, 5, 23. *temerasque* v. ad I, 11. — 636 ſqq. Poeta more ſuo legit veſtigia Virg. Aen. X, 390 ſqq. vbi v. Heyne. Sed vſſ. 640 - 9 luxuriantis ſunt ingenii, et magis Ouidii luſibus, quam epicae grauitati congruunt. Cf. tamen Bulaeus et Burm. ad Val. Fl. I, 368. Barth. ad Stat. Th. IX, 295. et, quos Drak. laudat, Plaut. Prolog. Menaechm. v. 18 ſq. Quinct. Declam. VIII. p. 129 et 138. Gronov. Diatr. Stat. c. 9. et Iſcan. bell. Troj. II, 176. vbi v. Dreſem. *Mentitus*, referens ſpeciem, ſimilis, ψευδαλέος, μιμηλὸς, ἐεισάμενος, ἀποματτόμενος, vt ap. Val. Fl. VII, 155. 211. D. Heinſ. Add. quos Drak. laudat, Claud. in Rufin. I, 136. Conſ. Hon. III, 141. de laud. Stil. II, 249. bell. Get. v. 320. de rapt. Proſ. I, 255. Erhard. ad Petron. c. 100. al. *dulcis labor*, vt *gratus parentibus error* ap. Virg. l. c. *in vultu ſuorum ſtare*, haerere, eum continuo obſeruare, vt filios certis ſignis dignoſcere diſceret. *Stare* Marſus exponit, non dubitare. 640 ſq. Gemini necem ſibi ipſi conſciſcunt, quo facto mater ſuper filiorum corpora concidit, quorum nomina etiam poſt mortem commutat. *culpa*, ne matrem occideres, vt patrem

 Tymbre-

Dumque malis turbata parens deceptaque visis,
Quo ruis? huc ferrum, clamat, converte, Lycorma;
Ecce simul iugulum perfoderat ense Lycormas.
Sed magno, Quinam, Eurymedon, furor iste? sonabat
Cum planctu, geminaeque nota decepta figurae
Funera mutato revocabat nomine mater;
Donec, transacto tremebunda per ubera ferro,
Tunc etiam ambiguos cecidit super inscia natos.

Quis diros urbis casus, laudandaque monstra,
Et fidei poenas, et tristia fata piorum

Inperet

922 sq. 642. *mali turbata* Put. prob. N. Heinf. quasi vbique inculcanda sit haec elegantia, quam poeta passim respuit. Idem coni. *visu* vel, graece, *visus*. 645. *Quinam* Col., h. quisnam, qualis, vt *qui* mollius pro *quis*. cf. Drak. ad VII, 538 et IX, 651. vbi laudat X, 117. XIII, 450. XV, 668. Heinf. ad Virg. Ecl. II, 19. ad Ouid. Met. XIV, 162. et ad Prudent. Apotheos. v. 418. Bentl. ad Horat. Serm. I, 4, 41. 5, 79. Gronov. Obss. ad script. eccles. c. 21. *Quianam* reposuit Lefeb. v. ad I, 134. Vulgo *Quonam*. Quidam *quoniam* et *quam*. Scaliger ad marg. Silii emend. *Sed, Mago, quonam*. Male! 646. *nota* Col. Vulgatum *notis* ad aures suauius. 647. Sic scripti et Parm. Vulgo *Nomine m. r. funera*. Proxime verum *Funere m. r. nomina* Med. *revocabat*, scil. et spectaculum et dolorem funeris, perperam edidit Lefeb. coll. Virg. A. II, 3. v. not. 649. *Tunc etiam a*. Col., h. quos ne moriens quidem dignoscere potuit propter formae similitudinem. Vulgo *Cessit, et ambiguos*. 651. *fata*, non *facta*, Col.

Tymbrenus. Cell. *senectae*, matris, senectute iam confectae. *huc*, in me. *iugulum* suum. 647. *Funera*, cadauera, mortuos filios, vt ap. Virg. A. VI, 510. IX. 492. cf. Burm. ad Val. Flacc. VII, 643. et ad Quinctil. Declam. XII, 26. *revocabat* ad vitam, more veterum, quo mortui conclamantur et *vocantur*. cfr. Lucret. III, 479. et Heyne ad Virg. A. II, 644. et ad Tibull. III, 2, 15.

650 sqq. Silio ante oculos obuersabantur duo Maronis loci, Aen. II, 6-8. et v. 361 seqq. Conf. inf. V, 420 seqq. *Monstra* dicuntur omnes res insolitae et portentosae, vel quae praeter naturam fiunt, v. c. monstrosa phaenomena ap. Virg. A. III, 583. ostenta et prodigia, *τέρατα*, ibid. II, 172. III, 59. V, 659. *monstra poenae*, h. poenae insolitae et inmanes, inf. VI, 583 *monstra, ἄτοπα*, indigna, ingloria, X,

Inperet evolvens lacrimis? vix Punica fletu
Cessassent castra ac miserescere nescius hostis.
Urbs, habitata diu Fidei, coeloque parentem
Murorum repetens, ruit inter perfida gentis
Sidoniae tela atque inmania facta suorum,
Iniustis neglecta Deis: furit ensis et ignis;
Quique caret flamma, scelerum est locus! Erigit atro
Nigrantem fumo rogus alta ad sidera nubem.
Ardet in excelso proceri vertice montis
Arx, intacta prius bellis: hinc Punica castra,
Litoraque, et totam soliti spectare Saguntum:

Ardent

Col. Neutrum ab h. l. alienum. 652. *Imperet* scripti cum R. 2 et 3. vt *imperare amori, menti, irae, libidini*. v. si tanti est, Drak. *imperare velit* glossa in c. Tell. Vulgo *Temperet*, quod ex Virg. A. II, 8 margini adscriptum irrepsisse videtur. 656. *fata* Col. vt v. 651. prob. N. Heins. Vulgatum praeferebat Drak. 662. *solita hinc spectare* (scil. arx, hinc castra

X, 61. Hinc *monstra* h. l. possunt esse insolita facinora et atrocia, caedes cognatorum, *laudanda*, quia ex fidei constantia manarunt: nisi malis iungere *monstra fidei*, h. rara et insolita fidei specimina, *δείγματα*, vt *virtutum monstra* dixit Flor. I, 10, 8. et *miraculum audaciae*, Liv. II, 10. cf. Grut. ad Hist. Aug. p. 4. Cell. *laudanda* putat esse ex disciplina Stoicorum, qui talia facinora laudabant. Dausq. exponit memorabilia, quale memoret Plin. VII, 3. extr. *in vterum protinus reuersus infans Sagunti, quo anno ab Hannibale deleta est*. *Euoluere*, ab initio repetere, et hinc exponere, narrare, vt ap. Virg. Ge. IV, 509. Aen. IX, 528. Stat. Th. I, 2. cf. Ind. *vix Punica — hostis* Cf. Virg. Aen. II, 6. 7. XI, 259 (vbi v. Cerda et Heyne) et, quos Drak. laudat, Ouid. in Ibin v. 207 seq. et Trist. III, 9, 59. Sen. Agam. v. 521. *miserescere n. h.* vt X, 491. qui locus ad verbum expressus ex Virg. Ge. IV, 470. — 654 seqq. Bene transtulit locum Virg. A. II, 363 sqq. *Murorum parentem*, conditorem, auctorem (de quo, si tanti est, v. Drak. ad h. l. et Bentl. ad Horat. Od. III, 3, 65. qui ad fastidium docti sunt) scil. Herculem. cf. I, 273 sqq. *neglecta Deis* vt ap. Hor. Od. I, 2, 35. *scelerum est locus*, caedibus

Ardent tecta Deum; resplendet imagine flammae
Aequor, et in tremulo vibrant incendia ponto.

Ecce inter medios caedum Tiburna furores,
Fulgenti dextram mucrone armata mariti,
Et laeva infelix ardentem lampada quassans,
Squalentemque erecta comam, ac liventia planctu
Pectora nudatis ostendens saeva lacertis,
Ad tumulum Murri super ipsa cadavera fertur.
Qualis, ubi inferni dirum tonat aula parentis,
Iraque turbatos exercet regia Manes,
Alecto solium ante Dei sedemque tremendam
Tartareo est operata Iovi poenasque ministrat.

Arma

castra P. et litus, hinc Saguntum) emend. N. Heins. *solita inspectare* scripsit Lefeb., qui posterius voc. in antiquis deprehendit. Sed nihil forte est, quod in vulgata sperni et displicere possit, si verba, *hinc* (h. inde, ex hac arce) *Punica* — *Saguntum*, parenthesi includantur et voc. *soliti* ad Saguntinos referatur. 663. *resplendet* Col. et Ox. cum priscis edd. v. not. Marsus primum edidit *respondet*, in quo nescio quid occultioris philosophiae inesse putabat Dausq. 668. *arrecta* Tell. quod recepit Lefeb. et ad exemplum Virg. A. IV, 280 tam h. l., quam VII, 686. IX, 595 alibique passim legendum censebat N. Heins. nescio cui bono? Vulgatam exemplis tuentur Drak. ad hh. ll. et Burm. ad Val. Fl. II, 213. — 674. *poenisque m.* suspic. N. Heins. vt *ministrare velis* dixit Virg. A. VI, 302. X, 218. *telis et habenis* Stat. Th. VII, 752. *vitiis* Grat. Cyneg. 314. Non male: sed nec vulgata spernenda. cf. XIII, 295. et Virg. Aen. I, 213

vbi

bus polluitur. 663. 4. Conf. XII, 732. et Heyne ad Virg. Ge. II, 281. Aen. II, 312. inpr. VII, 9. (vbi cf. Cerda) VIII, 22 sq. et Burm. ad Val. Fl. III, 558. et ad Petron. 127. *vibrant* v. ad v. 587. et ad I, 539.

665 sq. Scena postrema, non minus ornate et ad moeroris furorisque vim apte expressa. Tiburna iterum in conspectum prodit, sed sup. v. 614 sq. ipsa Tisiphone, quae itaque denuo formam mutasse videtur. *erecta comam*, furentis habitus. cf. Heyne ad Virg. A. VI, 48. et Burm. ad Val. Fl. II, 213. *squalentem* cruore, vel quia squalor sordesque lugentibus tribuuntur. 671 sqq. Cf. Virg. A. VI, 555 sq. 570 sq. Hom. Il. I, 565 sq. *ira regia*, regis, h. iratus rex inferorum. *exercet*, vexat.

Iou

Arma viri, multo nuper defensa cruore,
Inponit tumulo inlacrimans; Manesque precata,
Adciperent sese, flagrantem lampada subdit.
Tunc rapiens letum, Tibi ego haec, ait, optime coniux,
Ad Manes, en, ipsa fero. Sic ense recepto
Arma super ruit, et flammas invadit hiatu.

Semiambusta iacet nullo discrimine passim
Infelix obitus, permixto funere, turba.
Ceu stimulante fame quum victor ovilia tandem
Faucibus invasit siccis leo, mandit hianti
Ore fremens inbelle pecus patuloque redundat
Gutture ructatus large cruor; incubat atris
Semesae stragis cumulis, aut murmure anhelo
Infrendens laceros inter spatiatur acervos.
Late fusa iacent pecudes, custosque Molossus,

Pastorum-

vbi v. Burm. et Heyne. 684. *invasit*, non *invadit*, scripti cum Parm. et Med. 688. *interspatiatur* vna voce legendum videbatur Dausq. 691. *septis*

Ioui Tartareo, vt *I. Stygio* I, 386. *nigro* VIII, 116. vbi v. Drak. *Ζεὺς χθόνιος* et *καταχθόνιος* ap. Orph. H. XVII, 1. et Hom. Il. I, 457. *operata est* *ἀοριστῶς* pro operatur, h. operam dat, vel operari solet. v. ad v. 70. *Arma nuper defensa* cf. I, 519 sqq. *rapiens letum* v. ad I, 569. *haec arma*, *δεικτικῶς*. *ense recepto* sc. in viscera vel corpore, vt X, 7. et ap. Cic. Rosc. Am. 12. *hiatu*, patulo quasi ore, cupide haustura. Cf. IV, 336.

681. Non penitus cinefieri dedecorosum et inominale, Dausq. *Infelix o.* vt v. 570. *funere* vt v. 647. — 683 sqq. Ornatissima comparatio, quam Silius, vt multi alii, mutuatus est a Virg. A. IX, 339 sqq. et X, 723 sq. Cf. etiam Aen. IX, 59 sqq. et Burm. ad Val. Fl. VI, 613 sq. Sed h. l. ad confusam semiambustorum mortuorumque stragem spectat. Vtraque scena non magis foeda, quam miserabilis. *atris*, infelicibus; vel ob atrum cruorem. v. ad V, 165. *laceros*, lacerarum ouium. 689. Canes Molossi, ex Epiro, robore insignes, et non minus ad custodiam gregis, quam

 ad

Pastorumque cohors, stabulique gregisque magister,
Totaque vastatis disiecta mapalia tectis.
Inrumpunt vacuam Poeni tot cladibus arcem.
Tum demum ad Manes, perfecto munere, Erinnys
Iunoni laudata redit, magnamque superba
Exsultat rapiens secum sub Tartara turbam.

At vos, sidereae, quas nulla aequaverit aetas,
Ite, decus terrarum, animae, venerabile vulgus,
Elysium et castas sedes decorate piorum.
Cui vero non aequa dedit victoria nomen,

(Audite,

septis pro *tectis* volebat N. Heins. quia ouile ac bouile poetis passim *septa ouium* et *boum* dicuntur. Vulgatum defendit Drak. coll. sup. v. 444. — 697. *venerabile vulgus Elysio* coni. N. Heins. Sed Drak. solam distinctionem mutauit, commate post *vulgus* posito. cf. Virg. A. V, 734. 5. — 699. *Cui* Col. prob. N. Heins. vt ad Hannibalem referatur. Vulgo *Quis* vel *Queis*.

ad venationem idonei erant. Poetae autem epitheta a praestantiori aliquo genere repetere solent. v. ad I, 421. — 692. Cf. Liv. XXI, 24. 25. *superba*, laeta prospero rei euentu. De Furiae reditu ad orcum pauca dixit, non ausus, in certamen descendere cum Virg. A. VII, 540 sq.

696 sqq. Eximium epiphonema, quod ad sensum commiserationis, cui ipsum poetam indulgere videmus, augendum, et, inde a v. 699, ad inuidiam Hannibali faciendam, permultum valet. Cfr. IV, 396. et Virg. A. IX, 446 sqq. *sidereae*, diuinae, eximiae. *quas nulla a. a.*, quibus nulli vmquam mortales aequi, aequales, pares fuerint scil. fide et constantia, adeoque gloria. *Ite*, *decorate*, sine copula media, vt saepe fit, Drak. qui laudat Heins. ad Claud. de R. P. I, 92. De *Elysio* v. Herman. Mythol. Lyric. p. 473 sqq. Heyne ad Virg. A. VI, 637 sqq. et ibid. Exc. VIII. it. Opuscul. Academ. T. I. p. 395 sqq. *castas s.* vbi sunt animae *castae* a vitiis et peccatis, adeoque piae, sanctae; vt *castum agmen* ap. Claud. de R. P. II, 322. cf. ad I, 481. — 699 sqq. Poeta eodem artificio vsus est, quo Maro Aen. X. 501 sq. vbi v. Heyne. Cf. inf. XIII, 874 sqq. *non aequa*, iniusta. 701. *exsul* Hannibal

in

(Audite; o gentes, neu rumpite foedera pacis,
Nec regnis postferte fidem!) vagus exsul in orbe
Errabit toto, patriis proiectus ab oris,
Tergaque vertentem trepidans Carthago videbit.
Saepe Saguntinis somnos exterritus umbris
Optabit cecidisse manu, ferroque negato
Invictus quondam Stygias bellator ad undas
Deformata feret liventi membra veneno.

Quis. 700. ne Lefeb. vitiose.

in Syria, Creta et Bithynia, quod vel ex Liv. XXXIII, 47. 49. XXXIV, 60. XXXVII, 23. 24. et XXXIX, 51. notum. — 704. Olim credebant, interfectorum animas eos, quorum scelere perierant, hostiliter persequi, Drak. qui laudat XVII, 161 sqq. Claud. in Rufin. II, 324 sq. et Bronkh. ad Tibull. I, 6, 15. Add. Virg. A. IV, 385 sq. 705 sqq. Optabit, in pugna, vt virum fortem decet, cecidisse, et, hac morte negata, indigno modo necem sibi veneno consciscet. Illud optat ipse inf. XVII, 265 sq. Cf. XIII, 892. et Liv. XXXIX, 51. *manu*, non sua, sed hostium, vt ap. Virg. A. II, 645. (vbi v. Burm. et Heyne) vel in pugna, vt ap. Virg. A. II, 434 et passim, etiam in prosa. De manu viri fortis, qua cecidisse heroibus maximum mortis solatium fuerit, praeter Dausq. accipit Drak. ad IV, 672. vbi V, 561 sq. IX, 426. X, 303. Virg. A. X, 829. et alia loca confert, vt ad h. l. verba Sen. Agam. v. 515. *Felix vocatur, cadere qui meruit manu*, vnde ap. Virg. A. II, 434. verba *vt caderem manu* iungenda putat.

C. SILII

C. SILII ITALICI PVNICORVM

LIBER TERTIVS.

ARGVMENTVM.

Sagunto diruta Bostar in Libyam mittitur, vt de euentu belli Romanis inlati oraculum Iouis Hammonis in Marmarica consulat. v. 1-13. Hannibal ipse Gades petit, vbi in templo Herculis, cuius labores in foribus sculptos contemplatur, donaria Deo vota suspendit, 14-44. et recessum adcessumque maris admiratur. 45-60. Inde Himilcen, vxorem suam, quamuis inuitam cum filiolo lactente in Africam amandat. 61-157. Curis vero et laboribus fessus, nocte adpetente, somno altiore obprimitur, in quo ei obfertur species Mercurii, qui ipsius cunctationem increpat, seque ab Ioue ducem in Italiam ei missum memorat. 158-213. Hoc visu laetus extemplo copias ex hibernis educit, quae sigillatim recensentur. 214-405. Has per Pyrenaeum saltum Bebrycumque fines traducit, et ex Volcarum agro Rhodanum ac deinde Druentiam, qui et ipse Alpinus amnis longe omnium Galliae fluuiorum difficillimus transitu est, traiicit. 406-476. Tum per Gallias, fusis, qui iter morari atque impedire conabantur, ad Alpes contendit, in quarum iugum milites, pugnando et taedio laborum malorumque fessi, sed promissis et oratione ducis confirmati, duodecimo demum die euadunt. 477-556. Grauissimo labore iam praeter omnium opinionem exantlato, Venus de periculo, Romanis inminente, cum patre conqueritur. 557-569. Iupiter contra spe belli fortiter a Romanis gerendi feliciterque olim finiendi filiae dolorem leuat, et futuram Romae fortunam splendidumque Flauiae gentis imperium vaticinantis in modum exponit. 570-629. Interea Hannibal, Alpibus per varios casus et tot discrimina rerum superatis, in Italiam degreditur, et in Taurinis, quae Gallis proxima gens est, castra ponit. 630-646. Eodem Bostar, ex Africa

Africa reuerſus, peruenit, et oraculo Iouis Hammonis, cuius ſitum et originem deſcribit, proſperum futuri belli euentum portendi nuntiat, quo militi ad dimicandum animus incenditur. 647-714.

Poſtquam rupta fides Tyriis, et moenia caſtae,
Non aequo Superum genitore, euerſa Sagunti;
Extemplo poſitos finiti cardine mundi
Victor adit populos cognataque limina Gades.
Nec vatum mentes agitare et praeſcia corda
Ceſſatum ſuper imperio: citus aequore Boſtar
Vela dare, et rerum praenoſcere fata iubetur.

Priſca

4. *litora* Put. ſolenni varietate. 8. *adyti* repoſuit Lefeb. quaſi poetae

1 ſq. Cf. Liv. XXI, 21. *caſtae* v. ad I, 481. *Non aequo*, quod Drak. monet, vel cum Marſo exponi poteſt, iniuſto Ioue, qui eius euerſionem permiſit; (cf. II, 657 et 699) vel praeter fas et aequum, quemadmodum *aequo Ioue* fieri dicitur, quidquid recte et ordine fit; (v. c. Horat. Ep. II, 1, 68) vel denique, cum Cell., inuito, irato, quae ratio ceteris praeſtare videtur: nam Iupiter ὅρκιος eſt. v. ad I, 9. et II, 364. Sic *Ioue non probante* dixit Hor. Od. I, 2, 19. vbi v. Intpp. *euerſa* poſt octo, vel nouem menſes. v. Polyb. III, 17. Liv. XXI, 15. Flor. II, 6. *Extemplo adit Gades*, ſed, teſte Liv. XXI, 21. 22. primum Carthaginem nouam. cf. ad v. 159. *cardine*, termino, vel extrema parte mundi, tunc temporis cogniti. cf. ad I, 141. *poſitos*, κειμένους. v. Heinſ. ad Ouid. ex Ponto I, 5, 78. *limina*, aedes, vrbem. *cognata* Carthagini: nam Phoenices, et quidem Tyrii, a Rubro mari profecti, vtramque vrbem condidere. v. Strab. III. p. 116. al. 221. Curt. IV, 4. Vellej. I, 2, Diodor. V, 20. Iſidor. Orig. XV, 1. Plin. IV, 22. et V, 19. vbi v. Hard. Feſt. Auien. Deſcr. Orb. v. 611 ſq. et alii, qui tradunt, inſulam, prius Κοτινοῦσαν dictam, a Phoenicibus Ἐρυθίαν, (quam Strabo l. c. et p. 257. C. aliique a Gadibus diſtinguunt) et a Poenis Γάδειρα, גדר h. ſepem, marinis

obiectam

Prisca fides adytis longo seruatur ab aeuo,
Qua sublime sedens, Cirrhaeis aemulus antris,
Inter anhelantes Garamantas corniger Hammon,
Fatidico pandit venientia secula luco.
Hinc omen coeptis et casus scire futuros
Ante diem, bellique vices novisse petebat.

Exin clavigeri veneratus numinis aras
Captivis onerat donis, quae nuper ab arce
Victor

tae non centies numero plur. pro sing. vtantur. Idem mox *Cyrrhaeis* scripsit, et *Cyrrheis* Dausq. Sed Κίῤῥαν quis nescit? 14. *cornigeri* emend. Modius. Male! Poeta enim non amplius de Ioue Hammone, sed de Hercule Gadit. agit, et voce *Exin* sermonis seriem abrupit. Nummum Hadriani, qui Herculem Gadit. *clavigerum*, κορυνηφόρον, exhibet, ex Tristani

obiectam fluctibus, vocatam esse. De Carthaginis originibus v. ad I, 21 sqq. *agitare*, explorare. *imperio* orbis terrarum. 8 - 11. Oraculum Hammonis (de quo v. ad I, 414. et inf. v. 666 sqq.) *aemulum* Delphico, h. tam antiquum et celebre, vt cum Delphico de principatu quasi contendat. *sublime sedens* vid. Heins. ad Ouid. Epist. IX, 129. et Burm. de Ioue Fulgerat. p. 322 sqq. Dausq. haec verba eo spectare putabat, quod Hammonis simulacrum, cum responsum petitur, nauigio aurato gestant sacerdotes, si fides habenda Curt. IV, 7. et Diodor. XVII, 50. *Cirrha*, Phocidis vrbs et nauale Delphorum, vnde pro ipsis Delphis, et *antra Cirrhaea* pro oraculo Delphico, quod ex specu edi solebat, ponuntur. *anhelantes* ob sitim, qui aestu solis torrentur. *Ante diem* vt ap. Virg. Aen. IV, 620. et et Ouid. Met. I, 148. *nouisse petebat*, quaerebat, optabat, vt ap. Horat. Ep. I, 11, 29. et Martial. V, 51.

14 - 31. Hannibal Gades petit, et adcedit templum Herculis Gaditani, vt apud Liv. XXI, 21. Locus noster class. est de huius dei sacris, de quibus aliunde parum nobis constat, et de templo, quod vltra XII. M. P. a Gadibus aberat teste Strab. III. p. 117. al. 169. et summae semper religionis fuit, vnde Romani etiam aliique populi saepe illud voti causa adiere, de quo v. Diodor. V, 20. Opes eius et ornamenta magno sibi vsui fuisse memorat Caesar b. Civ. II,

Victor fumantis rapuit semiusta Sagunti.
Vulgatum, nec cassa fides, ab origine fani
Inpositas durare trabes, solasque per aevum
Condentum novisse manus. Hinc credere gaudent
Consedisse Deum seniumque repellere templis.
Tum,

ni Comm. histor. T. I. p. 486 exprimendum curauit Drak. 16. *semusta*, et IX, 123 *semanimi*, auctore N. Heins. scripsere Drak. et Lefeb. Sed v. Pier. Heins. et Heyne ad Virg. A. III, 578. V, 697. X, 396. *Semiambusta* sup. II, 681. Cf. inf. ad v. 495. et ad II, 353. Vel pueris nota est *συνίζησις*. 19. *Hinc*, non *hic*, Col. et Put. cum Ven. Marsi et al. edd. prob. N. Heins. Tum suppl. hic s. hoc in templo, quod durum est. Ego potius crediderim, legendum esse, *Hic i. g. Concessisse* sc. vita s. fato et naturae, h. mortuum esse, vt ap. Tac. Ann. IV, 38. XIII, 30. Nam teste Mela

II, 18. Illud duae inprimis columnae quadratae ex auro argentoque conflatae, (sed si Strab. fides habenda, *χαλκαῖ ὀκτωπήχεις, ἐν αἷς ἀναγέγραπται τὸ ἀνάλωμα τῆς κατασκευῆς τοῦ ἱεροῦ*) cum scriptura Phoenicia ornasse, et fabulae etiam de duabus Herculis columnis locum dedisse dicuntur. Conf. Arrian. de Expedit. Alex. M. II, 16. Appian. Hisp. c. 2. (qui in hoc templo, a Phoenicibus condito, horum ritu Herculem Tyrium, non Aegyptium vel Thebanum, sua etiamnum aetate cultum fuisse tradunt) Mela III, 6. Diodor. V, 20. Macrob. Sat. I, 20. Eustath. ad Dionys. Perieg. v. 65. inpr. Philostr. vit. Apollon. V, 5. p. 190. 1. Bochart. Chan. I, 34. p. 675 sq. Gyrald. Synt. X. p. 333. Tristan. Comm. hist. p. 378. 382 sq. et 486. Ceterum Silius ad sacra Herculis Gaditani nonnulla, quae proprie ad sacra huius dei apud Aegyptios et in Italia pertinent, transtulisse, et v. 32 sqq. vbi res ab eo gestas recenset, Herculem Gaditanum cum Thebano confudisse videtur. *aras onerat* (scil. Hannibal, non Bostar, quod Barth. putabat) *donis*, vt ap. Virg. A. V, 101. et X, 620. — 17 sq. Vulgaris, nec vana quoque fama est, templum non saxo, sed trabibus asseribusque exstructum esse, nec vmquam refectionem desiderasse. *Πετρῶδες δὲ αὐτῆς οὐδὲν, ἀλλὰ βαλβῖδι ξεστῇ εἰκάσαι* cet. de templo et tota ins. Philostr. a Dausq. laud. Conf. omnino Plin. XVI, 40. *gaudent*, solent, vt *amant*, *φιλοῦσι*. *Consedisse*, sedem ibi ac domicilium constituisse. v. V. L. 21. 22. Sacerdotes a sacris et ara H. feminas arcent, vt

Tum, quis fas et honos adyti penetralia nosse,
Femineos prohibent gressus, ac limine curant
Saetigeros arcere sues: nec discolor ulli
Ante aras cultus; velantur corpora lino,
Et Pelusiaco praefulget stamine vertex.
Discinctis mos tura dare, atque e lege parentum
Sacrificam lato vestem distinguere clavo.

Pes

Mela III, 6 *vt sanctum sit templum, ossa Herculis ibi sita efficiunt.* 25. *Et*, non *Ex*, scripti et priscae edd. 26. Non *thura*, a θύω, sed *tura*, a voc. Celt. tyr, resina, recte scribi notat Lefeb. male rem, ex Arabia advectam, a Celtis repetens. Seruius ad Virg. Ge. I, 57. a *glebis tunsis*, quibuscum tus de arboribus fluens coalescat, sed melius alii a *tusis* granis tus dictum vt in Italia. v. Macrob. Sat. I, 12. Gell. II, 6. et Prop. IV, 4, (al. 9) 21-70. — 23. Id Herculi Aegyptio proprium fuisse notat Dausq. et ab Aegyptiis ortum, qui sues et subulcos auersabantur vt inpuros, quod vel ex Herodoto II, 47. notum. Sed aliis locis porcos Herculi inmolatos esse, patet ex Sext. Empyr. Pyrrh. hypotyp. III, 24. pag. 155. et Phaedr. Fab. V, 4. quos citavit Drak. *curant arcere*, pro arcent, Drak. qui laudat Barth. ad Stat. Th. II, 360. cf. Virg. A. IX, 518. *nec discolor*, vnus idemque. *velantur lino*, h. vestibus lineis, quarum vsus sacris Isidis proprius. vid. Broukh. ad Tibull. I, 3, 30. Caue tamen existimes, his verbis lectionem vulg. loci Virg. A. XII, 120. confirmari. *Pelusiaco stamine*, Aegyptio lino: nam *Pelusium* vrbs Aegypti, nunc *Tineh*, non *Damiata*. Epitheton ornat et cum dilectu positum est: de huius enim lini candore et mollitia v. inf. v. 374. Plin. XIX, 1. et Grat. Cyneg. v. 41 sq. *Stamen* vero h. l. est vitta s. infula, vt ap. Prop. IV, 9, 52. Frontes sacerdotum Aegypt. vitta forte linea, non, vt vulgo, lanea, cingebantur. v. Heyne ad Virg. l. c. 26. 27. Poeta ad Herculem traduxisse videtur, quae Solis cultui apud Phoenices propria erant. Heliogabalus certe, Bassianus olim dictus et Emesae in Phoenicia natus, ibi vt solis sacerdos *προῃει σχηματι βαρβαρῳ, χιτωνας χρυσουφεις και ἁλουργεις χειριδωτες και ποδηρεις ἀνεζωσμενος, τα τε σκελη σκεπων παντα ἀπ' ὀνυχων ἐς μηρους, ἐσθησιν ὁμοιως χρυσῳ και πορφυρᾳ πεποικιλμεναις*, et, quum Imperator esset

Pes nudus tonsaeque comae castumque cubile:
Inrestincta focis servant altaria flammae.
Sed nulla effigies simulacrave nota Deorum
Maiestate locum et sacro inplevere timore.

In

dictum putant. 30. *nullae e. s. nota D.* vtique corrigendum censebat N. Heins. contra sentiente Drak. quo iudice mens poetae est, in hoc templo simulacrum Herc. non nosci eiusque effigiem non extare. vid. not.

esset ac Nicomediae hiemaret, *την ἱερωσυνην τε ἐπιχωριε θεε, ἧ ἐντεθραπτο, περιεργοτερον ἐξωρχητο· σχημασι τε ἐσθητος, πολυτελεστατης χρωμενος, δια τε πορφυρας χρυσε ὑφασμασι, περιδεραιοις τε και ψελλιοις κοσμεμενος· — ἦν τε αὐτῳ το σχημα μεταξυ Φοινισσης ἱερας στολης και χλιδης Μηδικης*: vnde et principes Romanorum Heliogabalo et Soli sacra faciebant *ἀνεζωσμενοι χιτωνας ποδηρεις και χειριδωτες, νομῳ Φοινικων* (vt fere h. l. *e lege parentum*) *ἐν μεσῳ φεροντες μιαν πορφυραν, ὑποδημασι τε λινε πεποιημενοις ἐχρωντο, ὥσπερ οἱ κατ' ἐκεινα τα χωρια προφητευοντες.* v. Herodian. V, 3 et 5. Non ad manum mihi est, quem ex eodem Herod. docte h. l. illustrasse N. Heins. notauit, Rubenius rei vestiar. I, 17. *Latus* itaque *clauus* etiam sacerdotum insigne fuit, et Baliares, Gaditanis vicini, *πλατυσήμες χιτῶνας* inuenere. v. quos Dausq. laudauit, Strab. III. p. 116. al. 169. et Eustath. ad Dionys. Per. v. 65. — 28 *'Ανυποδησία* in sacris plurium populorum vsitata erat. vid. Spanh. ad Callim. H. in Cer. v. 125. et Sagittar. de Nudipedal. vett. 29. Hercules vt in Graecia roboris, sic in Oriente et inpr. Phoenicia, vbi origo totius fabulae et ideae, quam veteres sibi de hoc deo informarunt, quaerenda est, Solis symbolum fuit: vnde ignis aeternus, vt in templo Vestae. v. Selden. de Molocho in Synt. I. de Diis Syris c. 6. Cl. Herman. Mythol. Lyricor. p. 293 sqq. Voss. Theol. Gent. II, 15. et, quos Drak. laudat, Tristan. Comm. hist. T. I p. 494. T. II. pag. 165. et Beger. Thes. Brand. T. III. p. 46. 30. 31. Comparant Philostr. vit. Apoll. V, 5. vbi refert, in hoc templo Herculi Aegyptio et Thebano aras esse, *ἀγάλματα δὲ αὐτοῖν ἐκ εἶναι· βωμὲς δὲ τε̃ μὲν Αἰγυπτίε δύο χαλκε̃ς καὶ ἀσήμες, ἕνα δὲ τε̃ Θηβαίε.* Huic loco alium, non minus aptum, et memorabilem adiicio ex Herodiano V, 3. vbi de Phoenicio Solis

In foribus labor Alcidae Lernaea recisis
Anguibus hydra iacet, nexuque elisa leonis
Ora

33. *nixuque* h. e. magno conamine, Nut. et al. Male: *Ora nexu*, ἅμματι, *elisa*, more Herculis, cuius praecipua vis in brachiis erat, quibus arte adductis leonem ab eo *elisum* fuisse (ἀγχθῆναι), omnes fere nummi et poetae declarant. cf. Drak. ad h. l. et Heyne ad Apollod. p. 342. sed de vi et vsu verbi *elidere* Bentl. ad Hor. Od. III, 27, 60. et voc. *nexus* Gronov. Diatr. Stat.

templo agitur: ἄγαλμα μὲν ὖν, ὥσπερ παρ' Ἕλλησιν ἢ Ῥωμαίοις, (vt h. l. *simulacra nota* sc. Romanis atque recepta) ὐδεν ἕστηκε χειροποιητον, θεῦ φερον εἰκονα· λιθος δε τις ἐςι μεγιςος, κατωθεν περιφερης, ληγων εἰς ὀξυτητα. κωνοειδες αὐτῷ σχημα, μελαινα τε ἡ χροια. διοπετητε αὐτον εἶναι σεμνολογῦσιν, ἐξοχας δε τινας βραχειας και τυπυς δεικνυῦσιν· εἰκονα τε Ἡλιυ ἀνεργαςον εἶναι θελῦσιν, ὕτω βλεποντες. Herculem sub symbolo ignis inrestincti, non arboris, quod ex v. 691. perperam Dausq. colligebat, cultum fuisse suspicabatur Drak. *timore* v. ad I, 82.

32-44. In foribus templi labores Herculis (Thebani) expressi, non vero pictis tabulis, vt VI, 653 sqq. sed *caelatura* vel sculptorio et anaglypho opere (*en bas-relief*) quod ex v. 34 intelligitur, et ex Philostr. l. c. nisi quod hic in ara et columnis τὰ δώδεκα Ἡρακλέυς ἔργα ἐντετυπῶσθαι λίθυ ὄντα, memorat: quae Silius, Maronis vestigia premens, ad fores templi transtulit, quae ita olim ornari solebant. Drakenb. laudat Cic. Verr. IV, 56. Val. Fl. V, 417. Claud. Cons. Hon. VI, 44. Ouid. Met. II, 4. Prop. II, 23, 2. Cf. Heyne Exc. XV. ad Virg. A. I, 453 sq. et Not. ad Ge. III, 26 sq. et Aen. VI, 20 sq. Posteriorem locum poeta noster etiam in eo expressit, quod otium fecit Hannibali ad argumentum sculpturae perlustrandum, misso Bostare, qui oraculum consuleret, quemadmodum Aeneas interea Achaten ablegauerat ad Sibyllam adducendam. Qua occasione vtitur ad narrationem de sacris Herculis rebusque ab eo gestis, quae alioquin ab h. l. aliena videri possit, carmini suo intexendam. Praeterea ad Virgilii ductum sculpturae argumentum diuisisse videtur. Nam in vnis forium valuis expressa, puto, hydra Lernaea, leo Nemeaeus et Cerberus, v. 32-37. *iuxta* vero, h. in alteris valuis (*contra* ap. Virg. Aen. VI, 23. et Val.

Ora Cleonaei patulo caelantur hiatu.
Ast Stygius, saevis terrens latratibus umbras,
Ianitor, aeterno tum primum tractus ab antro,
Vincla indignatur, metuitque Megaera catenas.
Iuxta Thraces equi, pestisque Erymanthia, et altos
Aeripedis ramos superantia cornua cervi.

Nec

Stat. c. 25. Gem. et Burm. ad Quinctil. II, 8, 13. et c. 12 pr. — 34. *caelantur* pro *celantur* recte emend. Bentl. et N. Heins. 35. *Ast, Stygias* cet. conf. Burm. et mox *inferno tum primum abstractus* N. Heins. ad h. l. et ad Ouid. Met. VII, 413. Sed *aeternum antrum* est, quod iam Drak. coll. IX, 118. XIII, 611. et XVII, 471. docuit, vnde numquam abstrahendus erat, vbi aeternum manere debebat. 39. *cerui* Col. Ox. R. 2. 3. Parm. Med. vnde cum Lefeb. recepi. Sic et ap. Hygin. Fab. 30. Plaut. in Persa I, 1, 3. Martial. IX, 101. et alios, quos laudat Drak., qui tamen vulgatum *ceruae* retinuit, cui fauent Virg. Aen. VI, 803. et quos excitauit Muncker. ad Hygin. l. c. Nec negari potest, verba ἡ ἔλαφος, ἡ ἵππος, ἡ πάρδαλις,

Val. Fl. I, 137) reliqua v. 38-44. Facile autem adparet, Silium non nisi sex Herculis *labores*, ἆθλους, recensuisse, et pugnas cum Antaeo, Centauris et Acheloo ad alias res ab eo gestas spectare. Quis vero poetam ad eiusmodi subtilitatem exiget? 32. Cf. ad II, 158. et de ipso mytho Cl. Herman. Mythol. Homeri et Hes. p. 75. — 33. 34. *Leo Cleonaeus*, vulgo Νέμεος vel Νεμεαῖος: nam *Cleone* s. *Cleonae*, Κλεωναὶ, opp. Argol. non longe a silua Nemea aberat. *hiatus*, χάσμα ὀδόντων Anacr. II, 4. *patulus*, vt *Nemeaeus magnus hiatus* ap. Lucret. V, 24. cf. Burm. ad Val. Fl. I, 34. et Drak. ad h. l. qui *patulum* dici monet ob guttur elisum, non ob malas diduc-sas, quod Marsus putabat. 35-7. De Cerbero et descensu H. ad inferos v. Heyne ad Apollod. II, 5, 12. p. 428 sqq. et Herman. Mythol. Homeri et Hes. p. 147 et 404. Ipsa verba Silius mutuatus est a Virg. A. VI, 395. 400. 401. et VIII, 296. quod a lectione sollicitanda VV. DD. reuocare debebat. Sed v. V. L. *Megaera* pro Furiis. *metuit c.* praeclare ad vim Herculis declarandam. 38. *Equi Thraces*, h. e. Diomedis, Thraciae regis, ἀνδροφάγοι. v. Heyne ad Apollod. II, 5, 8. p. 370 sqq. *pestis E.* aper in Erymantho, monte Arcadiae. v. Heyne l. c. p. 350. *pestis*, vt *p. Lernaea, Nemeaea*, πῆμ' ἀνθρώποις ap. Hesiod. Theog. v. 329. cf. ad I, 174. *Ceruus* vel *cer-*

Nec levior vinci Libycae telluris alumnus
Matre super, stratique genus deforme bimembres
Centauri, frontemque minor nunc amnis Acarnan.
Inter

πάρδαλις, τίγρις, κύων, ἄρκτος, vt *cerua*, *bos*, *canis*, *equa*, *panthera*, *tigris*, *leo*, promiscue de vtroque sexu vsurpari, et Graecos certe saepius femini genere vti. v. Muncker. l. c. Heyne ad Virg. Ge. I, 59. Burm. ad Val. Fl. VI, 70. 71. 347. Graev. et Spanh. ad Callim. H. in Dian. 102. Ernesti ad Hom. Il. *υ*, 221 et ad Callim. in Lav. Pall. v. 2. Spanh. de V. et P. N. p. 163 sq. et Drak. ad h. l. qui posterior ita quoque factum monet, vt alii Herculem Geryonis boues masculos, alii feminas ex Hispania abduxisse, (v. ad VI, 629. et Cerda ad Virg. A. VIII, 203) et alii eum equis, alii equabus suis Diomeden obiecisse tradiderint. v. Heins. ad Ouid. Epist. IX, 68 et Met. IX, 194. Hinc et *cornua cernae* facile defendi possunt, etsi cornigeras ceruas inueniri negarunt iam olim Aristot. hist. anim. IV, extr. et alii, quibus suffragantur Swart. Analect. I, 2. Bochart. Hieroz. III, 17. et Salmas. Exerc. Plin. p. 157. sed reclamant Graev. et Spanhem. l. c. Schol. ad Eurip. Herc. fur. 375. Scalig. de re poet. III, 4 et 9. Wessel. ad Diodor. p. 258, 72. cf. Heyne ad Apollod. p. 349. Omnino in talibus non argutandum, neque poeta ad physicorum subtilitatem exigendus est. 42. Vulgo male legitur, *frontemque timet minor omnis A.*, quae verba Cell. ad Acheloum, cuius frontem paruuli Acarnanum timuerint, referebat, Dausq. autem, cuius nugis Barth. temere subscribit, ad Abantas ὀπιθοκόμους, qui postea in Aetoliam translati et Acarnanes dicti fuerint. v. Hom. Il. *β*, 542. Plut. Thes. p. 2. Strab. X. p. 714. A. *frontemque minor nunc omnis A.* Col. *f. timet nunc amnis A.* Put. et R. 3. *f. minor nunc omnis A.* Oxon. *f. illinc* (ab altera parte) *minor amnis A.* coni. Bentl. non improb. Drak. *f. minor truncam amnis A.* indubitate scribendum videbatur N. Heins. ad h. l. et ad Sabini Epist. III, 91. quod recepere Drak. et Lefeb. Nec dissimulo,

va Cerynitis a poetis fingitur χρυσόκερως, vel quia Dianae sacra fuit et omnia diuina sunt aurea, vel propter summam cornuum pulcritudinem; eadem *aeripes*, χαλκόπους, ob praecipuum robur et velocitatem pedum. v. Diodor. IV, 13. Qu. Calab. VI, 223. Heyne ad Virg. A. VI, 803. et ad Apollod. II, 5, 3. p. 348 sqq. 40. Intell. *Antaeus*, cuius regia Irasa ad Tritonidem paludem in Cyrenaica fuit, quique hospites ad luctam prouocasse, et tactu terrae, matris suae, nouas vires collegisse dicitur. vid. Heyne ad Apollod. II, 5, 11. p. 417 seq. et ad Pind. Pyth. IX, 185. — 41. De Centauris, qui poetis *bimembres*, *biformes*, *semiferi*, *semihomines*, διφυεῖς, vocantur, et de Herculis pugna cum iis, res nota vel ex Ouid. Met. XII, 198 sq. vid. Heyne ad Virg. A. VII, 674. VIII, 293. ad Apollod. p. 351-9. et ad Pind. Pyth. II, 41. — 42. *amnis Acarnan*, Achelous

Inter quae fulget sacratis ignibus Oete,
Ingentemque animam rapiunt ad sidera flammae.

Postquam oculos varia inplevit virtutis imago,
Mira dehinc cernit: surgentis mole profundi
Iniectum terris subitum mare, nullaque circa
Litora, et infuso stagnantes aequore campos.

Nam

mulo, literas *am* in *truncam* facile excidere potuisse, quia et eliduntur, et in initio seq. voc. repetuntur. Sed non adsequor, cur respuamus τὸ *tunc*, quod non modo optimorum libb. auctoritate firmatur, sed minus quoque languet, quam *truncam*, cuius vis et notio voce *minor* satis declaratur. Itaque reuocaui lectionem c. Col., nisi quod pro *omnis* reposui *omnis*, cui medelae, per se satis obuiae, boni etiam libri fauent. 45. *variae* malebat N. Heins. frustra. 47. *Iniectum* Col. Tell. et omnes fere edd. *Inuentum* Put. *Innectum* Parm. *Innectum* Ox. quod praeter Barth. prob.

lous, fl. Acarnaniae, quam ab Aetolia diuidit. De eius lucta cum Hercule vid. Ouid. Met. IX, 8 sq. Herman. Myth. Lyricor. p. 288 sqq. Heyne ad Apollod. p. 461. et *Antiquarische Aufsätze* P. I. De cornibus fluuiorum, quae originem locumque huic fabulae dederunt v. ad I, 415. *frontem minor* graece dicitur, qui alterum cornu amisit et frontem habet truncam. N. Heins. et Drak. contulere Iuuen. Sat. VIII, 4 *Curios iam dimidios humerosque minorem Coruinum*, et Lucan. II, 717 *Rapta puppe minor subducta est montibus Argo*. Add. Val. Fl. I, 582 *Nec scopulos aut antra minor tellus*. *nunc*, post Herculis luctam, quum antea, vt taurus et vt deus fluuii, duo cornua haberet. Sic de eadem re Val. Fl. I, 36 *ambobus iam cornua fracta iuuencis*. 43. *Oete*, Οἴτη, mons Thessaliae, Herculis rogo nobilitatus. v. Heyne ad Apollod. II, 7, 7. p. 480-6. *sacratis ignibus*, fulmine, quo Hercules raptus et inter Deos relatus est. (Nam in inferis est eius Εἴδωλον, αὐτὸς δὲ μετ' ἀθανάτοισι θεοῖσι Τέρπεται ἐν θαλίῃς, vt vtar verbis Homer. Od. λ, 601.) Cf. Soph. Philoct. 1427. Apollod. l. c. et Diodor. IV, 38 et 39. vbi v. Wessel.

45-60. Vide, quo studio poeta ornatum sectetur. Postquam Hannibal res praeclaras, ab Hercule gestas, in foribus templi expressas viderat, aestus marinos contemplabatur, et miraculo rei stupebat, vt Syphax inf. XVI, 195 seqq. Vss. 46-54 adcessus, et v. 55 sq.

Nam qua caeruleis Nereus evolvitur antris,
Atque imo freta contorquet Neptunia fundo,
Proruptum exundat pelagus, caecosque relaxans
Oceanus fontes torrentibus ingruit undis.
Tum vada, ceu saevo penitus permota tridenti,
Luctantur terris tumefactum inponere pontum.
Mox remeat gurges tractoque relabitur aestu,
Ac ratis erepto campis deserta profundo

Et

prob. N. Heinſ., qui et *Ingestum* legi poſſe monet. 51. *Proruptum*, non *Praeruptum*, Col. 52. *Oceanus* ſcripti et editi ante Marſum, qui primus dedit *Oceani*, in quo adquieſcit Lefeb. 55. *fractoque* corrig. N. Heinſ. ad h. l. ad Val. Fl. VII, 583 et ad Ouid. Met. XI, 729. Tacite id receptum a Lefeb., nec diſplicuiſſe videtur Drak. qui multis certe exemplis oſtendit, vndam, fluctus, aeſtum, mare *frangi*, quum impetus eorum litore, ſcopulis alioue impedimento retundatur. Plura qui deſiderat, conſulat Burm. ad Val. Fl. III, 36. ad Ouid. Epiſt. VII, 69. et ad Petron. c. 123. Enimuero mare non ad ſcopulos vel litora frangi ſolet, cum ſponte in receſſu poſt aeſtum relabitur et reſidet, ſed cum intumeſcit. Quare ſi quid mutandum, *ſtratoque* potius legerem. *Sterni*, vt στορέσθαι et καταστορέσθαι, dicitur mare planum et tranquillum, quod prius intumuerat. v. Heyne ad Virg. Ecl. IX, 57 et Aen. V, 763. Poſſis etiam *tractuque r. aeſtus* refingere, vt *tractus* vndarum ap. Lucan. III, 551. V, 565. X, 257. et flammarum ap. Virg. Ge. I, 367. Lucret. II, 207. al. Sed v. not. 56. *Stat ratis* coni. N. Heinſ. et Gron. Obſſ. IV, 17. quod iterum, lectore non admonito, recepit Lefeb. nec intercederem, niſi a vulg. lect. nimis recederet et haec

ſq. receſſus ſ. defluxus maris deſcribitur. *inpleuit*, ad ſatietatem delectauit. *Molem profundi* (τοῦ βάθους) pro aquarum inmani copia noua phraſi dictum videbatur Barth. Adv. XXI, 15. Sed quamuis non modo magnitudinem et difficultatem, ſed copiam quoque poetis *molem* dici, vel tironibus nota res eſt. vid. Ind. 49. 50. Cfr. Virg. A. II, 419. *caeruleis a.* vt mox *imo fundo* et *caecos* (reconditos, profundos) *fontes*. *Proruptum pelagus* v. Heinſ. ad Claud. de laud. Stilic. II, 462. Heyne ad Virg. Aen. I, 246. in V. L. et Exc. VII. Burm. ad Val. Fl. IV, 507. *ſaeuo tridenti* vt ap. Virg. Aen. I, 138. vbi v. Heyne. *tridenti* ſc. Neptuni, quamuis et Nereo tribuitur a Virg. A. II, 418. — 55. *aeſtu*, fluctibus. *tracto*, retracto, reiecto. Virg. A. X, 307 *retrahitque pedem ſimul vnda relabens*. 56. *Ratis* et *nautae*

Et fusi transtris exspectant aequora nautae.
Cymothoes ea regna vagae pelagique labores
Luna movet: Luna, inmissis per caerula bigis,
Fertque refertque fretum, sequiturque reciproca Tethys.

Haec propere spectata duci: nam multa fatigant.
Curarum prima exercet, subducere bello
Consor-

haec vtique ferri posset. 57. *Et fusi*, quod Dausq. iam diuinauerat, Col. et Ox. Vulgo *Effusi*. Sed *Et fusi in transtris*, h. sedentes s. iacentes, a manu ipsius Silii fuisse putabat N. Heins., quod impense adridebat Drak. coll. VII, 303. et Virg. A. I, 214. Plura exempla v. ap. Heins. ad Claud. bell. Gild. 327. Burm. ad Val. Fl. I, 252 et ad Petron. c. 130. Sed nostra forte lectio eodem modo explicari potest. 60. *Tethys*, Τηθὺς, priscae edd. Vulgo *Thetis*, et Lefeb. *Thetys*, claudicante versu. Drak. laudat Bend. et Dauis. ad Caes. b. G. III, 12. et Richter. Specim. Obss. Crit. p. 74. *Tethys* vt XVII, 244 et al. pro mari, vt *Thetis*, etsi Deae sunt diuersae. 61. 62. Ita scripti et editi ante Nicandrum, qui in Junt. primum vulg. lect. protulit,

tae exspectant aequora, aestum maris, quo a terra continente repellantur. *deserta*, relicta in *campis*, litore, terra, *erepto p.* recessu maris. 58 sq. Causam aestus, vel fluxus et refluxus maris, iam olim ante Cartesium quidam, v. e. Pytheas Massiliensis ap. Plut. de plac. philos. III. 17. a sole, sed plerique rectius a luna repetebant, quorum sententiam firmarunt potissimum Newton. philos. nat. princip. mathem. quique hunc excerpsit Edm. Halley in the true theory of the tides, in the philos. Transact. N. 226. art. 2. Cf. Recueil des pieces, qui ont remporté le prix de l'ac. roy. des sciences T. IV. VV. DD. ad Virg. Georg. II, 479. Strab. III. p. 119 sq. loc. class. Plin. II, 97 (vbi v. Intpp.) et, quos Drak. laudat, Manil. II, 90. Claud. Cons. Hon. VI, 499. in Paneg. Mall. Theod. v. 107. Sidon. Apoll. XXII, 107. et, qui plures causas iungunt, Lucan. I, 412 sq. et Mela III, 1. *Cymothoes* (Nereidis ap. Virg. A. I, 144. al.) *regna*, h. e. mare. *vagae* v. Broukh. et Heyne ad Tibull. I, 3, 39. et II, 6, 38. *labores pelagi* eleganter pro aestu et recessu maris. *bigis* v. Heyne Exc. II. ad Virg. A. II. *reciproca T.* vt *reuoluta* ap. Claud. in Ruf. I, 132. *fatigant* v. ad I, 63. et V. L.

62 - 96. Dulcissimi versus, qui amorem coniugalem et parentis

Consortem thalami parvumque sub ubere natum.
Virgineis iuvenem taedis primoque Hymenaeo
Imbuerat coniux, memorique tenebat amore.
At puer, obsessae generatus in ore Sagunti,
Bissenos lunae nondum compleverat orbes.
Quos vt seponi stetit et secernere ab armis,
Adfatur ductor: Spes o Carthaginis altae,
Nate, nec Aeneadum levior metus, amplior, oro,
Sis patrio decore, et factis tibi nomina condas,
Quis superes bellator avum, iamque aegra timoris
Roma tuos numeret lacrimandos matribus annos.

Ni

protulit, *nam multa fatigant Pondera curarum, primum subducere bello*, quae et ipsa suas Veneres habet et latini leporis gustum prae se fert. Sed alteram praeferunt Mod. Barth. N. Heins. et Drak. (qui conf. IX, 134. XI, 379. XIII, 468. XVII, 76.) quidquid obloquatur Dausq. 66. *in ore* scripti et editi ante Marsum, qui dedit *in ora*, idque exposuit, in regione Saguntina. Quod cum metri legibus repugnare videret Nicander, reposuit *ad ora*, vt vulgo legitur. Male! *In ore* est coram, prope, in conspectu, v. c. *vrbis* ap. Flor. II, 15, 7. Drak. laudat X, 464 et Senec. de Ben. VII, 19. cf. Heins. ad Claud. Honor. IV, 270. et ad Ouid. Epist. X, 126. *more* R. 2. 72. *Quis* scripti et editi ante Marsum, qui primum *Qui* male intulit. *iam gesta timoris* Oxon. vnde *iam iusta timoris*, h. quae iam timendi caussam habeat, suspic. Barth. Adv. VI, 15. et *iam certa t.*, h. quae iam nouerat, olim sibi timendum esse, N. Heins. qui tamen vulgatum exemplis, a se congestis ad XV, 135 et ad Val. Fl. III, 737. defendi posse

parentis adfectum spirant. Iuvenes harum deliciarum studiosi comparent Hom. Il. Z, 394 sq. inpr. v. 440 sq. et 474 sq. Lucan. V, 722 sq. Virg. A. XII, 435 sq. vbi vid. Heyne. Scalig. Poet. V, 16. *parvum sub u. natum*, ὑπομαζίδιον, vt IX, 71. Virg. A. V, 285. Stat. Th. III, 683. al. Drak. 64. Cf. XVII, 73. vbi Drak. monet, amorem primum maiorem acrioremque putari secundo. *memori amore*, vt *m. ira* XIII, 71. vbi Drak. laudat Ouid. Epist. XXI, 9. et Met. XII, 583. Liv. IX, 29. et Virg. A. I, 4. vbi v. Heyne. 69 sqq. Cf. Val. Fl. I, 267 sq. *amplior sis patrio decore*, maior patre tuo claro; πατρὸς πολλὸν ἀμείνων Hom. l. c. v. 479. *nomina condas*, famam pares, vt IV, 37. — 73. Cf. I, 110 sq. et IV, 729. *crescit* vt ap. Flor. II, 6 *Scipio, qui* in

Ni praesaga meos ludunt praecordia sensus,
Ingens hic terris crescit labor: ora parentis
Adnosco torvaque oculos sub fronte minaces,
Vagitumque gravem atque irarum elementa mearum.
Si quis forte Deum tantos inciderit actus,
Ut nostro abrumpat leto primordia rerum;
Hoc pignus belli, coniux, servare labora!
Quumque datum fari, duc per cunabula nostra;
Tangat Elissaeas palmis puerilibus aras,
Et cineri iuret patrio Laurentia bella.

Inde,

posse recte monet. 75. *Ingens hic malis* Oxon. teste Barth. l. c. qui inde non male coni. *Italis*. Nullam in cod. suo discrepantiam scripturae ex Oxon. notatam vidit N. Heins., qui quidem *Ingens Hesperiae* vel *I. hic Teucris* legi posse, sed vulgatam quoque bene se habere fatetur, adsent. Drak., qui monet, *terras* IX, 59. XIII, 790. 893. Val. Fl. I, 631. (vbi v. Intpp.) Virg. A. VI, 870. Sen. Herc. fur. 250 et al. homines dici, in terra viuentes, et Hannibalem sperasse, Carthaginem non modo Italiae, sed et totius terrarum orbis caput a se relictum iri. 78. *tantis inuiderit actis* coni. Bentl. non improb. Drak. quia Dii VI, 84. 340. VII, 61. XV, 514. et al. nimium felicibus hominum rebus inuidere eorumque fortunam omni conatu abrumpere dicantur. 79. *Et* non male corrig. Bentl., quod prob. Drak. et tacite recepit Lefeb. *nostra* maluerit N. Heins. et v. 80 *bellis*, non male, indice etiam Schmidio, cui tamen *pignus belli* videtur esse, qui magnorum bellorum futurus est administrator. 82. Vulgo

in exitium Africae crescit, Drak. *numeret*, augurans et timens futura pericula. *labor*, calamitas, vt πόνος, μόχθος, κόπος: vel qui Romanis multorum laborum et exitii caussa erit, vt *metus Aeneadum*, et contra *spes Carth.* Conf. IV, 815. 6. et ad I, 479. *Vagitum grauem*, signum futurae fortitudinis, iracundiae et feruidi ingenii, vnde *Felix* (terra) *quae tantis sonuit vagitibus* dixit Martial. IX, 21. adulator Domitiani. *elementa irarum m.*, prima indicia indolis bellicae et virtutis paternae. 78. Drak. laudat Lucan. V, 659 *licet ingentes abruperit actus* (vt et inf. X, 136) *Festinata dies fatis*. *Incidere*, abscindere, praecidere, impedire, tollere, id. qd. *abrumpere* vs. seq. quo eadem sententia exprimitur. 81-83. Cf. I, 78 sqq. *duc per cunabula nostra*, eum puerum sic forma et institue, vt ego in pueritia institutus sum. *Tangat aras*, ritu eorum, qui precantur

Inde, ubi flore novo pubescet firmior aetas,
Emicet in Martem, et calcato foedere victor
In Capitolina tumulum mihi vindicet arce.
Tu vero, tanti felix quam gloria partus
Exspectat, veneranda fide, discede periclis
Incerti Martis, durosque relinque labores.
Nos clausae nivibus rupes, subpostaque coelo

Saxa

Vulgo *Elisaeas*, vel *Elisaas*. v. ad I, 81. — 86. *dedicet* omnino scribendum censebat N. Heins. coll. vet. epigr. ap. Trebell. Pollion. in vita Aureoli (*pontem Aureoli dedicat et tumulum*) et Gruter. Inscr. p. 931. Sed Drak. putat, vulgata lect. non male exprimi iactantiam Hannibalis, qui in Capitolio locum, quasi ad se pertineat et iniuste a Romanis possideatur, sibi *vindicari* velit, vt in eo sepeliatur: proprie enim *vindicari* a nobis ea, quae precantur et iurant, vt apud Virg. Aen. IV, 219. XII, 201. Hor. Od. III, 23, 17. Prop. III, 20, 25. *flore nouo*, κυρίῳ ἄνθει D. Heins. πρὶν σφῶϊν ὑπὸ κροτάφοισιν ἰούλους Ἀνθῆσαι, πυκάσαι τε γένυν εὐανθέϊ λάχνῃ Hom. Od. λ, 318. cf. ad I, 61. *Emicet*, inruat, *in M.* vt XV, 158. XVI, 524. *calcato foedere* vt ap. Stat. Th. III, 208. *Calcare*, vt πατεῖν pro ὑπερβαίνειν, D. Heins. Tum *calcare foedus*, vt ὑπερβασίῃ ὅρκια δηλεῖν dixit Hom. Il. Γ, 107. Sed verbum *calcare* notionem potius spernendi exprimit, et nostra dictio petita est a victoris more, quo contemtus et insultationis causa collum vel pectus et caput deuictorum olim calcabat, λὰξ ἐν στήθεσι βαίνων Il. N, 618. de quo copiose disputauit Barth. ad Stat. Th. II, 713. Ἐχθροῖσιν αὐτῷ ζῶντ' ἐπεμβῆναι ποδὶ, et οὐ γὰρ θανόντι καὶ προσεμβῆναί σε χρὴ dixit Sophocl. in Electra et Aiace. Hinc πατεῖν pro καταφρονεῖν v. c. ap. Anacr. XLVI, 6 Σοφίη, Τρόπος πατεῖται, et ap. Aristophan. Equit. p. 596 Βουλὴν πατήσεις καὶ στρατηγοὺς κλαστήσεις. cf. ad VI, 414 et 550. *tumulum* inanem s. honorarium, cenotaphium, vt ap. Tac. An. II, 7. Virg. A. VI, 380. 506. et Suet. Claud. I. Cf. XV, 807. — 88. *fide* Drak. et Lefeb. non male adcipiunt pro *fidei*, vt *segnitie* IX, 6. Cf. II, 409. VI, 574. XVI, 249. et de ipso archaismo VV. DD. ad Hor. Od. III, 7, 4. et Sat. I, 3, 95. ad Virg. Ge. I, 208. Gell. IX, 14. Heins. et Burm. ad Ouid. Met. III, 341. *subposta c. S.* Alpes tam altae, vt coelum ferre videantur.

Saxa manent, nos, Alcidae mirante noverca,
Sudatus labor et bellis labor acrior Alpes.
Quod si promissum vertat Fortuna favorem,
Laevaque sit coeptis, te longa stare senecta
Aevumque extendisse velim: tua iustior aetas,
Ultra me inproperae ducant cui fila Sorores.

Sic ille. At contra Cirrhaei sanguis Imilce
Castalii, cui materno de nomine dicta
Castulo Phoebei servat cognomina vatis,

Atque

quae nostra sint, sed quorum possessione exciderimus. 94. *longae insistere senectae* coni. N. Heins. 99. Pro *vatis* forte leg. *fontis* vel *nati*, ut intelligatur Castalius fons, vel, vnde huic nomen inditum tradunt Probus ad

tur. Cf. I, 202. XI, 136. 217. XII, 73. *Alcidae* n. Iunone. cf. ad II, 356. — 93 sq. Similis color orationis ap. Virg. A. IX, 211 sq. *Laeuus*, vt *sinister* et σκαιὸς, aduersus. cf. VV. DD. ad Virg. Ge. IV, 7. Burm. et Heins. ad Val. Fl. I, 370. IV, 540. *stare* v. ad II, 639. in V. L. *iustior*, vt δίκαιος pro ἄξιος, D. Heins. *tua vita dignior aetas* Virg. Aen. IX, 212. *cui fila ducant vltra me*, longiora meis, h. e. cui longiorem, quam mihi, vitam dent. *Sorores*, Parcae, *inproperae*, tardae in filo rumpendo, vt *S. pigrae* ap. Stat. Silv. III, 3, 21. ex emendat. Heinsii, quem vid. ad Ouid. Met. IV, 470. Drak.

97 - 107. Imilcê nata *Castulone*, (Liv. XXIV, 41.) vrbe Punico bello clarissima, (vid. Liv. l. c. et XXVIII, 19. 20.) in finibus Hispaniae Baet. et Tarrac. ad ripas Baetis sita, hodie forte *Cazlona* vel *Cazorla*. Poeta in gratiam vxoris tanti viri, vel veterem aliquam famam secutus, vel sola nominum similitudine ductus, tradit, Castalium quemdam Cirrhaeum, h. ex Phocide (vbi *Cirrha*, vrbs Delphis vicina, et *Castalius* fons, Musis sacer in Parnassi radicibus, est) vel, si Marianae II, 9. fides habenda, Cirrhaeum Castalium, h. e. Phocensem, oppidum illud condidisse, et Castulonae matris nomine *Castulonem* (quae inde inf. v. 391 *Parnassia* vocatur) adpellasse, ibique Milichum, Satyrae et Myrices Nymphae filium, vnum ex Imilces maioribus,

Atque ex ſacrata repetebat ſtirpe parentes:
Tempore quo Bacchus populos domitabat Iberos,
Concutiens thyrſo atque armata Maenade Calpen,
Laſcivo genitus Satyro nymphaque Myrice,
Milichus indigenis late regnarat in oris,
Cornigeram adtollens genitoris imagine frontem.
Hinc patriam clarumque genus referebat Imilce,
Barbarica paulum vitiato nomine lingua.

Quae tum ſic lacrimis ſenſim manantibus infit:
Mene, oblite tua noſtram pendere ſalute,

Abnuis

ad Virg. Ge. III, 293 et alii, Caſtalius, Apollonis f. 103. Leg. f. *Laſciuo et genitus.* — 104. *Milichus* ſcripſi, prob. etiam Dausq. quoniam idem nomen ap. Tac. Ann. XV, 54. 55. 71. et Martial. II, 63 occurrat, idemque vocis origo (Μείλιχος) prope flagitet. Vulgo *Milicus*, vt ap. Marian. I, 12. — 109. *ſalute* Col. et Vulgg. *ſalutem*. Nihil intereſt. 111. gelidas

ioribus, regnaſſe: quod etiam a Dausq. laudatus Mariana I, 12 memorat. Cellarius Geogr. ant. II, 1. p. 124 haec notat: "Caſtulo ſiue vera Phoeenſium colonia fuit, ſiue fictum ita eſt a poetis; quod tamen non ratione caret. Nam vt Lud. Nonius c. 64. tradit, mons vrbis biuertex eſt, vt Parnaſſus: ab vno latere tenuis ſcaturigo, non impar Caſtalio fonti: etiam numismata ibi reperta, quae alatum Pegaſum referebant. Sed luſum ita eſſe, vera nominis origo, a Bocharto tradita, oſtendit, quippe a crepidine fluuii (Arab. קשטלת) deriuat, et ex Strab. confirmat, qui Baetim ad hanc vrbem propter ῥάχεις ὀρῶν rupes amni imminentes, negat eſſe nauigabilem." 101 ſqq. Bacchum in expeditionibus ſuis in Hiſpaniam quoque veniſſe, ibique a Luſo, comite eius, Luſitaniam, vt a Pane Hiſpaniam, nomen adcepiſſe, memorant Marian. VI. p. 203. Soſthenes ap. Plut. de flumin. p. 1159. et Varro ap. Plin. III, 1. cf. Diodor. III, 62. et Voſſ. Theol. gent. I, 33. *armata* thyrſo et haſta. cf. Ouid. Met. VI, 592 ſqq. — 105. v. ad I, 407 et 415. *Hinc*, ἔϑεν, h. e. ἀφ' ὗ. v. ad I, 283. in V. L. *vitiato*, vt inf. v. 366 *violata*.

109 ſeqq. Suauiſſima contentio, cuius exemplum poeta petiit a Virg. A. IX, 199 ſqq. Cfr. etiam Lucan. V, 739 ſq.

761

Abnuis inceptis comitem? sic foedera nota
Primitiaeque tori, gelidos ut scandere tecum
Deficiam montes coniux tua? crede vigori
Femineo: castum haud superat labor ullus amorem.
Sin solo adspicimur sexu, fixumque relinqui;
Cedo equidem, nec fata moror: Deus adnuat, oro.
I felix, i numinibus votisque secundis,
Atque acies inter flagrantiaque arma relictae
Coniugis et nati curam servare memento.
Quippe nec Ausonios tantum, nec tela nec ignes,
Quantum te metuo: ruis ipsos acer in enses,
Obiectasque caput telis, nec te ulla secundo
Eventu

gelidos vt scandere Col. Ox. Parm. probb. Barth. N. Heins. et Drak. *sic scandere* Med. et al. Vulgatum *gelidosne scandere*, Nicandri ingenio procusum, more suo tuetur Dausq. nec deseruit Lefeb. Metri tamen leges ei non aduersantur: (v. ad VII, 618) vnde frustra *gelidosne escendere* coni. Dauis. ad Caes. B. G. VII, 27 prob. Richter. Spec. Obss. crit. p. 74. *gelidos vt s. t, Deficiar* emend. N. Heins. ad h. l. et *gelidos nec s. t. Deficior* idem ad Ouid. Epist. V, 150. vbi vsum verbi pass. *defici* pro *deficere* multis quidem exemplis confirmat, sed *defici* simpl. sic poni non probauit. — 114. *fixumque relinqui* scripti et editi ante Nicandrum, qui in Junt. perperam edidit *sexumque relinquis*, quod ipsi Dausq. displicuit. 121. *nec ulla*

761 sq. Hom. Il. Z, 407 sq. et inf. VI, 500 sq. *Sic foedera nota p. t.*, sic me ab initio coniugii nostri expertus es, vt credas, me a latere tuo discessuram, vtque iusta tibi causa sit, cur me deseras? cf. Virg. A. II, 44. et Lucan. V, 767 sq. *crede vigori*, confide audaciae et viribus meis. 114. Si solam sexus imbecillitatem, non amorem coniugalem et, quos hic dat atque habet, vires respicis. *adspicimur*, diiudicor. *adnuat*, faueat coeptis tuis. 116. Cf. Virg. A. VI, 546. *memento*, μέμνησο, *seruare* pro serua, sed maiore cum vi, vt passim ap. Horat. *curam s. m.* ita scil. vt non tui tantum, sed nostri quoque causa vitae tuae parcas, nec temere periculo te obferas. 120. Quantum tibi metuo, ne quid grauius tibi adcidat, Cell. Male. *te* scil. tam audacem gloriaeque cupidum; nimiam audaciam tuam mentisque feruorem. Cf. v. 146. Δαιμόνιε, φθίσει σε

Eventu satiat virtus: tibi gloria soli
Fine caret, credisque viris ignobile letum
Belligeris in pace mori. Tremor inplicat artus,
Nec quemquam horresco, qui se tibi conferat unus.
Sed tu, bellorum genitor, miserere, nefasque
Averte, et serva caput inviolabile Teucris.

Iamque adeo egressi steterant in litore primo,
Et promota ratis, pendentibus arbore nautis,
Aptabat

vlla R. 3. Parm. Med. *non vlla* Put. 125. *conferet* Ox. et Put. 126. *Sed tu, Bele, oro, genitor, miserere* coll. I, 73. III, 650. VIII, 31. et Virg. A. I, 626 corrig. Bentl. ad Hor. Od. I, 35, 29. vbi vulgatam lect. inter meras nugas refert, quaerens, ex qua vxore vel amica Mars bella genuerit? Sed *genitor* vel *pater* saepius etiam dicitur vel *auctor* vel *praeses* alicuius rei, quam amore et cura quasi paterna complectitur, vnde patris instar colendus est. Sic Iupiter *deorum hominumque pater*, Augustus *pater patriae*, Romulus *Romanae pater vrbis* Ouid. Fast. III, 72. *Aeolus ventorum pater* Hor. Od. I, 3, 3. Neptunus *genitor profundi* Ouid. Metam. XI, 202. Mars *νίκης εὐπτολέμοιο πατὴρ* Hom. H. in Mart. v. 4. Ita et *genitor fraudum* inf. XIII, 738. *g. vitiorum* Plin. XV, 4. cf. ad I, 606. et Burm. ad Virg. A. I, 155. Schmidio *bellorum genitor* est, qui bella ex bellis serit, hisque solis delectatur. 129. *pandentibus* vel *tendentibus* sc. carbasa, in mentem veniebat N. Heins. quod languet, quoniam haec idea iam verbis *aptabat*

σε τὸ σὸν μένος, Hom. Il. ζ, 407. — 122. *gloria*, gloriae cupiditas. cf. Ern. clav. Cic. 123. 4. Cf. I, 59. et XIV, 630 sq. et inf. ad v. 145. *ignobile letum*, vt *mors inhonorata*, *inhonesta*, *ingloria*, *turpis*, *ignaua*, cuius contr. *pulcra*, *honesta*, *honora*, *egregia*, *speciosa*, quae manu viri fortis infertur. v. Ind. et Drak. ad IV, 607. Sic et *ignobilis*, *inglorius*, *δυσκλεὴς* dicitur, qui ruri vel in otio et pace vitam agit, Homer. Il. I, 22. Virg. Ge. II, 486. IV, 564 et Aen. X, 52. Ὁ *μέγας δὲ κίνδυνος ἄναλκιν οὐ φῶτα λαμβάνει.* Θανεῖν δ' οἷσιν *ἀνάγκα, τί κέ τις ἀνώνυμον γῆρας ἐν σκότῳ* Καθήμενος *ἕψοι μάταν, ἁπάντων καλῶν ἄμμορος*; Pind. Ol. I, 129 sq. *se tibi*; suam virtutem tuae, *conferat*, vel, vt *componat*, tecum pugnet, vt ap. Virg. A. X, 735. *nefas ἐναργῶς* pro opprobrio, vt *prohibete nefas* ap. Virg. A. V, 197. *inuiolabile Teucris* (h. Romanis) iunge et cf. ad V, 602.

129. *ratis* (proprie nautae) pandebat vela vento inflanda.

132.

Aptabat sensim pulsanti carbasa vento;
Quum, lenire metus properans aegramque levare
Adtonitis mentem curis, sic Hannibal orsus:
Ominibus parce et lacrimis, fidissima coniux!
Et pace et bello cunctis stat terminus aevi,
Extremumque diem primus tulit: ire per ora
Nomen in aeternum paucis mens ignea donat,
Quos Pater aethereis Coelestum destinat oris.
An Romana iuga et famulas Carthaginis arces
Perpetiar? Stimulant Manes noctisque per umbras
Increpitans genitor: stant arae atque horrida sacra
Ante oculos, brevitasque vetat mutabilis horae
Prolatare diem. Sedeamne, vt noverit una

Me

aptabat c. exprimitur. Idem tamen monebat, vulgatam *pendentibus arbore*, h. a malo, loco Lucani II, 697 firmari. 134. *aeque* pro *aevi* suspic. N. Heins. 135. *ille per ora* duo codd. teste Dausq. *ire per auras* corrig.

132. *Adtonitis*, quae mentem vxoris adtonitam, sollicitam faciebant, vt ap. Virg. A. VI, 53. vbi v. Heyne. Sic *sollicito labori* inf. v. 161. vbi v. not. Quoad sensum ad *mentem* quoque referri potest. 133-5. Haec expressa ex Hom. Il. Z, 486 sq. et Virg. A. XII, 72 sq. vbi v. Heyne. *stat* pro *est*. v. ad v. 94. *Extremumque d. p. t.* vt *Primus dies dedit extremum* ap. Sen. Oed. v. 988. Drak. Cf. ad II, 224. Schmidius male exponit: extremus dies f. finis belli qualis sit futurus, primo die est significatum. Hannibal potius h. l. propositum consiliumque suum tuetur brevitate vitae, qua ad materiam gloriae mature quaerendam incitemur. 134-7. Silius variauit Maroniana Aen. VI, 128 sq. et X, 467 sqq. *ire per ora* v. ad II, 511. *mens ignea*, vt *ardens virtus* ap. Virg. A. VI, 130. et *ignea virtus* ap. Lucan. IX, 7. Conf. VI, 209. *donat*, al. *dat*, vt v. 597. *iuga*, iugum seruitutis, a R. nobis inpositum. *famulas* cf. ad I, 74. *Manes et genitor*, h. manes genitoris mei. *arae a. horrida sacra* cf. I, 81 sqq. et ad II, 426 sqq. — 141. *Vitae summa brevis spem nos vetat inchoare longam*, Horat. Od. I, 4, 22. *mutabilis horae*, temporis modo felicis, modo

Me tantum Carthago? et, qui sim, nesciat omnis
Gens hominum? letique metu decora alta relinquam?
Quantum etenim distant a morte silentia vitae?
Nec tamen incautos laudum exhorresce furores:
Et nobis est lucis honos, gaudetque senecta
Gloria, quum longo titulis celebratur in aevo.
Te quoque magna manent suscepti praemia belli:
Dent modo se Superi, Thybris tibi serviet omnis,
Iliacaeque nurus, et dives Dardanus auri.

Dumque

corrig. Modius. Male. 143. *sum* R. 2. non inprob. Lefeb. *vt, qui sim, ne sciat omnis* coni. N. Heins. Tum *vt ne* pro *vt non*, vel simpl. *ne*, vt passim ap. Cic. et alios. v. Gronov. a Drak. laud. ad Cic. Ep. ad Qu. Fr. I, 1. 146. *Nec tamen*, non *Ne tamen*, Col. et Ox. 147. *Est nobis*, *est*

modo infausti. *Prolatare diem* vt ap. Sallust. Cat. 43 vbi v. Corte. *Sedere* vt καθῆσθαι ap. Hom. Il. Ω, 403. et al. pro negligentem, ignauum, otiosum esse, obscuram agere vitam. v. Ind. et Ern. clav. Cic. *decora alta*, gloriam magnam et praeclaram, vt ap. Virg. A. X, 737. 875. *silentia vitae*, vt *mutum aeuum* v. 579, vita obscura et ignobilis, vel hominis otiosi, qui latet et nihil memorabile agit, qui *vitam silentio peragit* (Sallust. Cat. pr.) vel *in tenebris trahit* (Virg. A. II, 92); vt *vitae tenebrae* inf. XV, 70. Comparant Horat. Od. IV, 9, 29. *Paullum sepultae distat inertiae Celata virtus*, et Claud. Cons. Hon. IV, 222. *Vile latens virtus: quid enim submersa tenebris Proderit obscuro?* cf. ad v. 123. *laudum furores* v. ad I, 32. *Et nobis est lucis honos*, τιμή, etiam ego non vile vitae pretium statuo, non sperno eam. Refellit verba vxoris v. 119 sq. — 149 sqq. Nihil aptius dici poterat ad animum muliebrem mouendum eiusque dolorem mitigandum. Nec tamen minus placent verba Hectoris ap. Hom. Il. Z, 454 sq. vbi metu captiuitatis vxorem flectere studet. *Dare se alicui* sc. faciles dicuntur, qui ad eius voluntatem se adcommodant, eique vel omni officiorum genere grati esse student, vel fauent. Cf. Heins. ad Ouid. Epist. XVI, 161. et Gronov. Diatr. Stat. c. 20. Italia triplici modo designatur, respectu ad Troianam Romanorum originem habito. — 156.

Dumque ea permixtis inter se fletibus orant,
Confisus pelago celsa de puppe magister
Cunctantem ciet: abripitur divulsa marito.
Haerent intenti vultus et litora servant,
Donec, iter liquidum volucri rapiente carina,
Consumsit visus pontus tellusque recessit.

At Poenus belli curis avertere amorem
Adparat, et repetit properato moenia gressu.
Quae dum perlustrat crebroque obit omnia visu,
Tandem sollicito cessit vis dura labori,
Belligeramque datur somno componere mentem.

Tum

est lucis honos, tamquam *ἐνεργητικώτερον*, malebat Dausq. 157. Ita scripti, quorum lectionem tuentur N. Heins., Gronov. Diatr. Stat. c. 40 et Drak. cuius verba sunt: *Pontus visum consumit*, cum in medium mare prouecti nautae nil nisi vndas vndique cernunt, postquam terra iam ex oculis euanuit: (cf. not. ad v. 538.) *recedere* autem *terra* dicitur, a qua recedimus, vt ap. Virg. A. III, 72. Ouid. Metam. XI, 466. Val. Fl. II, 8. Stat. Th. I, 550. Sic et *diffugere et discedere maria* dixit Val. Fl. IV, 655. *tellus transit*, quam nos transimus, id. II, 431. V, 121. cf. Gronov. ad Senec. Med. 164. Ita Drak. qui ad XV, 215 obseruat, eodem modo passim dici *rem adtolli* et *crescere*, quo propius eam accedamus, et *decrescere* (v. c. ap. Claud. R. Pros. I, 190) quo quis longius decedat. Vulgo male h. l. legitur, *C. visus, tellus pontusque r.* quod misere torsit Barth. Adv. VI, 15. vbi postremo ad coni. *tellus pone vsque recessit*, confugit. 161. Sensum h. l. non perspexere N. Heins. et Drak. Itaque ille emend. *sollicitis cessit vix cura laboris*; hic vero *sollicit t. vis dura laboris*, h. e. durus labor, qui sollicitudinem ei creabat, vel etiam *sollicit t. vix cura sopori*, vt ap. Stat.

156. *iter liquidum*, ὑγρὰ κέλευθα θαλάσσης. *rapiente* v. ad I, 569. - *pontus consumsit visus* forte ademit adspectum, vt *consumere vocem* dixit Tac. Hist. I, 42. vel finiit conspectum amantium, vt IX, 47. et XV, 411. Sed v. V. L.

159. *moenia* putant esse Carthaginem Nouam; nec ignoro, eo Hannibalem, Sagunto capta, in hiberna concessisse, et, quum Gades profectus Herculi vota exsoluisset, rediisse, teste Liv. XXI, 21 et 22. Sed quoniam nulla huius vrbis ante mentio facta est, crediderim potius, eum a litore post discessum coniugis, moenia Gadium repetiisse. cf. ad v. 3.

Tum pater omnipotens gentem exercere periclis
Dardaniam, et fama saevorum tollere ad astra
Bellorum meditans priscosque referre labores,
Praecipitat consulta viri segnemque quietem
Terret, et inmissa rumpit formidine somnos.
Iamque per humentem noctis Cyllenius umbram
Aligero lapsu portabat iussa parentis.

Nec

Stat. Th. VI, 237 *seris vix cessit cura tenebris*. Sed nulla mutatione opus. Sententia h. l. est: Hannibal (cuius singularis constantia in laboribus cuiuscumque generis ferendis sup. I, 242 et al. laudatur) tandem curis aerumnisque belli defessus somno obprimebatur. *Vis dura*, pertinax et indurata ad laborem (v. not. ad I, 558) *labori cessit*, succubuit, vt *εἶκεν μαργοσύνῃ* dixit Apollon. III, 796. *εἴκειν κακοῖς* Aeschyl. Prom. 320. *cedere malis* Virg. A. VI, 95 et alia, quae v. ap. Burm. ad Quinctil. Declam. VI, 16. *labori sollicito*, curis belli, quae animum eius sollicitum, inquietum reddebant, eum vexabant, cruciabant, vt *sollicitus metus* dicitur Ouid. Trist. III, 11, 10. *amor* Virg. Ecl. X, 6 (vbi v. Heyne) *dolor* Ouid. Fast. V, 372. *opes* Hor. Serm. II, 6, 79. *curae* Stat. Th. IX, 603. Gr. *μέρμερα ἔργα, μέρμερον κακὸν* vel *ἔθνος* cet. cf. ad v. 132. Dura est et ab h. l. aliena Marsi ratio: *vis dura*, vehemens amoris affectus cessit post longam belli cogitationem et studium. Lefeb. haec adnotat: *durus*, vt in Virg., h. *infatigable, opiniatre*. 165. Vulgo inepte distinguunt *labores Praecipitat, consulta*

163-219. Hoc H. somnium memorant etiam Liv. XXI, 22. Cic. de Div, I, 24. Val. Max. I, 7. ext. 1. et Zonaras: sed partes, quas omnes isti iuueni cuidam diuina specie tribuunt, Silius sapienter ad Mercurium, Iouis nuntium somniorumque praesidem, transtulit. Videtur etiam ante oculos habuisse Virg. A. IV, 222 sq. 258 sq. Cf. tamen Polyb. III, 48. vbi hanc aliasque fabulas, de Hannibalis itinere eiusque difficultate fictas, ridet. 163-5. Drak. monet, ingeniose a poeta caussam reddi, cur Romani, quibus imperium in Poenos fatis deberetur, initio huius belli aduersissimam experti sint fortunam. Cf. v. 576. et IX, 348. *priscos referre l.*, bellum Punicum reducere. Ita malim adcipere, quam cum Drak. de calamitate Gallica. *Praec. c. v.* stimulat eum ad consilia belli gerendi et incepta strenue exsequenda. *formidine*, nocturno visu, qui formidinem ei iniiciebat. 168. Verba Iouis, quibus Mercurio hoc negotium ab eo iniunctum, omittuntur, quae narrandi breuitas poetam decet. *humentem n. u.* cf. ad II, 469. in

V.

Nec mora: mulcentem securo membra sopore
Adgreditur iuvenem, ac monitis incessit amaris:
Turpe duci totam somno consumere noctem,
O rector Libyae; vigili stant bella magistro.
Iam maria effusas cernes turbare carinas,
Et Latiam toto pubem volitare profundo,
Dum' lentus coepti terra cunctaris libera.
Scilicet id satis est decoris memorandaque virtus,
Quod tanto cecidit molimine Graia Saguntos?
En age, si quid inest animo par fortibus ausis,

Fer

fultu viri, segnemque cet. 171. *ac mollitis,* non *monitisque*, scripti cum Parm. ac Med. 179. *En age, si quid inest animi, par fortibus ausis Fer gressus*

V. L. *mulcentem sopore*, θάλγοντα ὕπνῳ. 172. Comparant Hom. Il. Β, 24. et 61. Οὐ χρὴ παννύχιον εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα. 173. *stant*, constant vel nituntur, vt *fama bella stant* dixit Curt. III, 8, 7. regnum vel resp. *stat concordia, virtute, disciplina* cet. Liv. IV, 40. VIII, 7. XV, 19. al. cfr. VII, 743. XVII, 401. Virg. A. II, 163. Valer. Flacc. III, 673. *Stare* omnino dicitur, quidquid durat, vel firmum, stabile, inmobile, (vt VIII, 649) constans ac certum est adeoque obseruatur, vt *cadere*, quod infirmum est et violatur v. c. *fides* VI, 472. Val. Fl. VIII, 249. *vultus stans*, h. e. constans et inmotus, XV, 29. et Lucan. V, 214. *voluptas stans* (stabilis) et *mouens* Cic. Fin. II, 10. coll. 23. *pax* Val. Fl. II, 84. vbi v. Burm. et ad Petron. 3. et Quinctil. Decl. III, 13. Possis etiam τὸ *stant* exponere, dignitatem et auctoritatem obtinent, rebus prosperis opibusque florent, *vigent*, vt *socio stant castra labore* inf. v. 377. cf. Virg. A. I, 268. et II, 88. vbi v. Heyne. *magistro*, duce, imperatore, vt *magister equitum* cet. Cf. N. Heins. et Drak. ad h. l. ad VII, 47. et VIII, 389. 174. *maria turbare* vt ap. Virg. A. IV, 566. *lentus coepti* conf. Bentl. ad Horat. A. P. v. 172. *Saguntos*, vna vrbs. *Graia* epithet. ornans. v. ad I, 332. Drak. contra notat, *Graeca* et *Graecula* Romanis plerumque per contemtum dici, vt XII, 41. et Petron. Sat. c. 46. (vbi v. Burm.) vnde sensus h. l. sit, nullum adhuc decus partum expugnatione Sagunti, vrbis Graecae et inbellis, sed

Fer greſſus agiles mecum, et comitare vocantem:
Reſpexiſſe veto; monet hoc pater ille Deorum;
Victorem ante altae ſtatuam te moenia Romae.

Iamque videbatur dextram iniectare, graduque
Laetantem trahere in Saturnia regna citato;
Quum ſubitus circa fragor et vibrata per auras
Exterrent ſaevis a tergo ſibila linguis,
Ingentique metu Divum praecepta paventi
Effluxere viro; et turbatus lumina flectit.
Ecce iugis rapiens ſilvas, ac robora vaſto
Contorta amplexu tractasque per invia rupes,
Ater letifero ſtridebat turbine ſerpens.
Quantus non aequas perluſtrat flexibus Arctos,

Et

greſſus corrig. Burm. Non male. 192. *non aequis* malebat N. Heinſ. vel *non ſiccas*, vt hic ſerpens coeleſtem illum magnitudine etiam ſuperare dicatur.

id omne in obſidione Romae poſitum eſſe. 181. Haec de non reſpiciendo ſuperſtitio in ſacris mortuorum inferorumque non ignota eſt, vt ἀμεταστρεπτεὶ aliquid fieri iubeant, et ad eam adludunt Hom. Od. K, 527. 8. Virg. Ecl. VIII, 102 (vbi v. Cerda) Theocr. XXIV, 91 ſq. (vnde Maronis locus originem cepit) Aeſchyl. Χοηφόροις v. 97. aptiſſime autem a Mercurio, qui νεκροπομπὸς eſt, haec praeſertim in ſomnis dicuntur; D. Heinſ. qui plura docte, ſed intempeſtiue, vt ſolebat, et parum apte diſputauit. Ceterum idem memorant hiſtorici ad v. 163 laudati. *ille* cum emphaſi hic et alibi poni, monent Drak. ad h. l. et ad Liv. I, 24. Heinſ. ad Virg. A. VII, 110. et ad Claud. Conſ. Hon. IV, 284. Broukh. ad Tibull. I, 4, 23. vbi tamen vid. Heyne in Obſſ. *altae moenia Romae* vt ap. Virg. Aen. I, 7. *dextram iniectare, et trahere,* modo accuſatoris, qui reum in ius rapit; quo Silius reſpexiſſe videtur. *Saturnia r.* vt I, 70. *fragor* coeli. Conf. v. 196. 7. et Liv. XXI, 22. *Effluxere*, vid. ad II, 628. — 189. *rapiens* ſ. euellens, euertens arbores. 191. Pulcer verſus dilectu verborum. *Ater* cf. Bentl. ad Hor. Serm. II, 8. extr. *ſtridere* v. ad II, 537. *turbine* gyro, vel ſonitu. — 192 ſqq. Eadem comparatione ingentis ſerpentis cum coeleſti

Et geminum labſu ſidus circumligat anguis;
Inmani tantus fauces diducit hiatu,
Adtollensque caput nimboſis montibus aequat.
Congeminat ſonitus rupti violentia coeli,
Imbriferamque hiemem permixta grandine torquet.
Hoc trepidus monſtro, (neque enim ſopor ille, nec altae
Vis aderat noctis, virgaque fugante tenebras
Miſcuerat lucem ſomno Deus) ardua quae ſit,
Scitatur,

dicatur. Sed v. not. 196. *rupti* Col. Vulgo perperam *rapti* legitur et comma ponitur poſt *aequat*. 197. *permixtam* Col. et Tell. non improb. Drak. Sed *permixta* Ox. et Put. cum K. 3. Parm. Med. quod exquiſitius eſt, et firmatur locis Virg. A. IV, 120. 161. cf. Bentl. ad Hor. Od. IV, 1, 24

coeleſti angue ſ. dracone vtuntur etiam, ab aliis iam laudati, Stat. Th. V, 529 ſeqq. et Ouid. Met. III, 46 ſq. *Arcti non aequae*, h. inaequales magnitudine, vt *Arcti diuerſae* I, 198. Vrſa maior et minor, inter quas Serpens voluitur. cf. Virg. Ge. I, 244 ſq. *perluſtrat*, v. ad II, 266. *circumligat*, alteram arcton capite, alteram cauda amplectitur; quem poetarum errorem notat Drak. nam propr. non niſi Helices caput cauda tangit, et circa Cynoſuram vertitur. 194. 5. Quam ornate pro, tantus erat hic ſerpens! *ſonitus*, tonitru, (ſonitus ex adtritu orbium coeleſtium ortus) Drak. coll. Prop. II, 13, (al. 16) 49. vbi vid. Broukh. Sed malim fere interpretari: auget ſonitum, a ſerpente excitatum. *rupti* v. ad I, 135. *hiems*, vt χειμών, tempeſtas. Cf. Noriſ. Cenot. Piſ. Diſſ. II. p. 136. *torquet hiemem*, vt ap. Virg. Aen. IX, 671. vbi v. Heyne. 199. Virga, ῥάβδος, Mercurii ſatis nota vel ex Virg. A. IV, 242 ſq. Cfr. Cl. Hermann. Mythol. Hom. et Heſ. p. 128. et Lyricorum p. 180. *ſomno*, nocte, vt *nox* pro *ſomno* v. 216 et II, 563. ita D. Heinſ. et Drak. qui praeterea monent, haec verba ad fidem viſis et praedictioni adſtruendam pertinere, quum ſomnia matutina vulgo veriora crederentur veſpertinis, quorum ſuſpecta fides eſſet. vid. quos Drak. laudat, Cic. de Div. I, 28. Horat. Sat. I, 10, 33. Ouid. Epiſt. XIX, 196. Stat. Th. II, 120. et Quint. Cal. I, 133 ſq. Add. Broukh. ad Tibull. III, 4, 1-7. et Euſtath. ad Homer. Od. Δ, 841.

 Sed

Scitatur, peſtis, terrasque urguentia membra
Quo ferat, et quosnam populos depoſcat hiatu.
Cui gelidis almae Cyllenes editus antris:
Bella vides optata tibi: te maxima bella,
Te ſtrages nemorum, te moto turbida coelo
Tempeſtas, caedesque virum, magnaeque ruinae
Idaei generis, lacrimoſaque fata ſequuntur.
Quantus per campos populatis montibus actas
Contorquet ſilvas ſqualenti tergore ſerpens,
Et late humectat terras ſpumante veneno:
Tantus, perdomitis decurrens Alpibus, atro
Involves bello Italiam, tantoque fragore
Eruta convulſis proſternes oppida muris.

His aegrum ſtimulis liquere Deusque ſoporque.
It membris gelidus ſudor, laetoque pavore
Promiſſa evolvit ſomni noctemque retractat.

Iamque

24 et Epod. IX, 5. — 202. *depaſcat* coni. N. Heinſ. quem v. ad Claud. Laud. Stil. II, 115. Vulgatum defendit Drak. coll. I, 677. II. 30. 44. cf. ad XVI, 681. — 205. *moto*, non *toto*, ſcripti et R. 2. vt XV, 145. cf. Heinſ. ad Ouid. Faſt. III, 347. — 211. *decurreus* — *Inuolues*, non *decurres*

Sed Mercurius *ſoporem* potius discuſſit et *lucem ſomno miſcuit*, ita vt H. ſomniantium more cuncta cernere ſibi videretur: nam *alta nocte*, h. e. alto ſomno obpreſſi nil vident. *vrguentia*, vexantia, infeſtantia. 203. Cf. Virg. Aen. VIII, 138. 9. *Almum* dicitur, quidquid vel *alit* vel recreat, adeoque gratum, beneficum, bonum, ſanctum et venerabile eſt. Conf. Heyne ad Virg. A. I, 306. et Tibull. I, 10, 67. *Idaei g.* cf. ad I, 126. — *Bellum atrum* eſt horridum, (v. ad IV, 431) vel triſte potius et infauſtum, vt *ater dies*, *atra cura*, *formido* cet. *niger metus* Val. Fl. III, 404. vbi v. Weitz. Cf. Burm. ad Petron. c. 82 et 89. Cerda ad Virg. Aen. IX, 719. *perdomitis*, ſuperatis.

214. *aegrum* animo, anxium et ſollicitum. *ſtimulis*, viſis nocturnis, quibus ad bellum ſtimulabatur. *It membris*, per membra, vt *per artus*

Iamque Deum regi Martique sub omine fausto
Instauratus honos, niveoque ante omnia tauro
Placatus meritis monitor Cyllenius aris.
Extemplo edicit convellere signa, repensque
Castra quatit clamor permixtis dissona linguis.

Prodite, Calliope, famae, quos horrida coepta
Excierint populos tulerintque in regna Latini;
Et

currus Inuoluens, Col. et Ox. 218. *Instauratus*, non *Instauratur*, Oxon. R. 2. 3. Parm. Med. Ald. 219. *Placatus*, non *Placatur*, scripti cum R. 3. Parm. Med. 222. Vulgg. *Prodite*, quod praeter Dausq. tuetur Cell., qui forte non ita sensisset, nisi a Modio *prodita* praeferri falso putasset. *Prodite* Col. et Ox. cum Med. et Junt., ad exemplum Virg. A. IX, 525. Nam poetae aliique scriptores, quum verba ad collegium aut plures coniunctos faciunt, vnum adloqui, et addito plur. numero reliquos simul innuere et respicere solent: quae vulgo euallage vel syllepsis et synthesis numeri dicitur. v. Cerda ad Virg. l. c. Burm. ad Val. Fl. VIII, 178. Heins. ad Ouid. Rem. Am. v. 164. et ad h. l. vbi conf. inf. v. 288. 369. XII, 390 (*Sed vos, Calliope* cet.) XVI, 212. quibus locis add. VI, 292. 562.

tus ap. Virg. A. II, 173. *pavore*, *δεισιδαιμονίᾳ* D. Heins. Sed cf. Ouid. Metam. X, 287. inf. VI, 572. inpr. XVI, 432. vbi N. Heins. haec notat: "Videtur *pauor* esse aliquid medium inter spem metumque: *laetum horrorem* dixit Stat. Th. I, 493. et *laetum pudorem* id. Silv. V, 3, 218. qui locus huic illustrando egregie facit: elegans autem descriptio laeti huius pauoris ap. Stat. Th. VI, 392 sq. 802 sq." *Pauebat* adhuc propter horrendum visum (v. 198), et *laetus erat*, quoniam laeta omnia eo portendi Deus dixerat. *omine*, ostento, prodigio. *Instaurare honorem* vt ap. Virg. A. V, 94. cf. Aen. III, 62. IV, 63. VII, 146. *Honos*, vt *τιμή*, dicitur omne id, quo Dii placantur et quod in eorum honorem fit, sacrificium, libatio, cet. conf. Drak. ad VII, 90. Burm. ad Grat. v. 458. ad Petron. Fragm. pag. 636. et ad Anthol. vet. lat. T. I. lib. I. Ep. 63, 8. Cuper. Obss. II, 3. Broukh. ad Tibull. IV, 6, 1. *permixtis d. l.* propter variarum gentium copias, non quia Poeni *bilingues* et *Migdilibyes*, quod Dausq. in mentem venit.

222-405. Catalogus copiarum Hannibalis manifestam prodit imitationem Virg. A. VII,

Et quas indomitis urbes armarit Iberis,
Quasque Paraetonio glomerarit litore turmas
Ausa sibi Libye rerum deposcere frenos
Et terris mutare iugum. Non ulla, nec umquam
Saevior it trucibus tempestas acta procellis;
Nec bellum raptis tam dirum mille carinis
Acrius infremuit, trepidumque exterruit orbem.

Princeps

562. — 224. *Hiberas* Col. non improb. N. Heins. qui tamen malebat *in domitis Hiberis*, quod R. 2. exhibet. Idem tamen fatetur, pro vulgata facere v. 327. Cf. etiam Horat. Od. IV, 5, 27. 14, 50. — 226. *Libyae* Dausq. et alii. 228. *Saevior hac* volebat N. Heins. Sed vulgata doctior, et Silius tam imaginem, quam ipsa verba debet Maroni Aen. VII, 222 sqq. 229. *ruptis* Col. et Oxon. *rapidis* coni. D. Heins. *raptis in Troiam mille c.* Salmas. Epist. 85. *raptis in Pergama mille c.* N. Heins. ad marg. Silii. Mitior forte medicina: *raptis Graiorum mille c.* nisi malis *Argiuum* vel *Actiacum* refingere pro *Acrius*, vt verba *tam dirum infremuit* iungantur. Vulgatam defendit Drak. putans, non necessariam esse h. l. *Troiae* mentionem, quum *mille carinae* Troianum bellum intelligi satis declarent; *tam dirum* autem *bellum* esse maximopere dirum, dirissimum; quod tamen loca Terent. Andr. III, 5, 2. et Adelph. II, 4, 10. mihi certe non

VII, 641 sqq. vbi v. not. Ill. Heynii, quae paucis mutatis ad h. l. transferri potest. Cf. Liv. XXI, 21 et 22. *Calliope* princeps Musarum. *Prodere famae*, vt *p. memoriae*. *Iberis* pro Iberorum, vt mox *terris* pro terrarum. *Paraetonius*, Παραιτόνιος ap. Strab. lib. vlt. sed Παραιτόνιον apud Ptol. IV, 5. Plin. V, 6. al. Libyci Nomi vrbs, al. Hammonia, inter Cyrenaicam et Aegyptum, cum magno portu: vnde *Paraetonius* est vel Aegyptius, vt ap. Lucan. X, 9. vel Libycus, vt h. l. XVII, 450. et V, 356. vbi Syrtis maior ita dicitur, etsi inter eam et Paraetonium tota Cyrenaica iacet. *rerum freni* v. ad I, 144. — 227 sqq. Cf. Virg. A. VII, 222 sqq. et inf. VIII, 618 sqq. *raptis* in hostem s. Troiam, vel raptim collectis, vel denique raptim remorum ventorumque vi actis. *mille c.* vt VIII, 620. XV, 277. et ap. Virg. A. II, 198. (vbi v. Cerda et Heyne) Ouid. Epist. VIII, 25. XIII, 97. et Metam. XII, 6. XIII, 93. Sen. Troad. 27. et Agam. 40. Petron. c. 89. Liv. XLV, 27. Drak.

VII.

Princeps signa tulit Tyria Carthagine pubes,
Membra levis celsique decus fraudata superbum
Corporis, at docilis fallendi et nectere tectos
Numquam tarda dolos. Rudis his tunc parma, brevique
Bellabant ense; at vestigia nuda, sinusque
Cingere inadsuetum, et rubrae velamine vestis
Ars erat in pugna fusum occuluisse cruorem.
His rector fulgens ostro super altior omnes
Germanus nitet Hannibalis, gratoque tumultu
Mago quatit currus et fratrem spirat in armis.

Proxima

non persuasere. 233. *at*, non *ac*, Col. et ed. Rapheleng. 234. *his tum* Put. v. ad VI, 299. *radiis tum* R. 3. *rude sutum parma*, h. e. rudi opere suta, coni. N. Heins. quem v. ad Virg. A. X, 313. — 235. *at*, non *ac*, Col. 238. *Hos* malebat N. Heins. et mox *patrioque tumultu*. Neutrum vulgatae lect. praeferendum: nam *his nitet* exquisite pro, his est, dicitur, et *gratus tumultus*, quod iam Drak. monuisse video, est strepitus Magoni gratus, quo delectabatur; quod viri fortis et bellicosi indicium.

VSS. 231 - 324. recensentur Libyae, et 325 - 405. Hispaniae populi et ciuitates, ex quibus Hannibal exercitum conscripserat: sed de ordine, quo geographi progrediuntur, parum sollicitus est poeta. 232 - 4. Cfr. VI, 304 sq. *Numquam tarda nectere dolos*, πλέκειν μηχανάς, παλάμας, λόγους, προφάσεις cet. h. δολοπλόκος. *Rudis parma* v. ad I, 629. *vestigia nuda*, pedes non ocreati, vt ap. Virg. A. VII, 689. *sinus cingere i.* v. ad II, 56. *rubrae — cruorem*, ob quam caussam et terribilem praeterea adspectum, puniceis quoque vestibus vtebantur Iberes, teste Polyb. III. et Spartani, de quibus v. Aelian. V. H. VI, 6. et Val. Max. II, 6, 2. vbi Vorstius idem de Persis notat. Cf. a Drak. laudati Cragius de republ. Laced. L. III. tab. 6. c. 6. et Meurs. Misc. Lacon. II, 19. — 240. *fratrem spirat*, eius virtutem adfectat et prae se fert. Sic πνείειν μένεα dixit Hom. Il. β, 536. γ, 8. πνέειν Ἄρη Aeschyl. Agam. 387. ἐμπνέων ἀπειλῆς καὶ φόνου Act. XI, 1. φυσᾶν πόλεμον, πνεῖν δόρυ καὶ λόγχας (Aristoph. in Ran.), πνεῖν θυμὸν s. φόνον, (Theocr. Id. XXII, 82.) πνεῖν et φυσᾶν μέγα vel μεγάλα pro μέ-

Proxima Sidoniis Utica est effusa maniplis,
Prisca situ veterisque ante arces condita Byrsae.
Tum, quae Sicanio praecinxit litora muro,
In clipei speciem curvatis turribus, Aspis.
Sed dux in sese converterat ora Sychaeus,
Hasdrubalis proles, cui vano corda tumore
Maternum inplebat genus, et resonare superbo
Hannibal haud umquam cessabat avunculus ore.

Adfuit

cium est. 243. *Tunc* Cell. Lefeb. et alii. 248. *vnquam* alii. 252. Vocis

γα φρονεῖν cet. Cf. Heins. ad Ouid. Met. V, 348. et Vulp. ad Prop. II, 15, 53.

241. *Vtica est e. m.* h. copiae eius effunduntur, effundunt se. v. ad II, 151. *Sidonios manipulos* Dausq. ad Vticenses refert, propter originem: nam Vtica fuit colonia Tyria. Sed Drak. rectius connectit verba *proxima Sidoniis m.* h. e. Carthaginiensibus, vt voc. *proxima* (quod absolute etiam pro *proxime* positum videri potest) more Silii tertio casui iungatur. Secundae post Carthaginem partes merito Vticae tribuuntur, quia haec vrbs et dignitate et magnitudine secunda a Carthagine, et hac diruta caput totius Africae Romanorumque receptaculum et statio ad res Libyae componendas fuit. *situ*, vetustate, vt ap. Ouid. Met. VII, 303. *Byrsae* v. ad I, 24. Vtica a Tyriis (Plin. V, 9. Mel. I, 7. Justin. XVIII, 4.) paucis post Gades annis, Codri, adeoque Saulli temporibus, teste Vellejo I, 2, 9. et, si Aristot. de Mirabil. fides habenda, 287 annis ante Carthaginem condita est. 243. *Clupea* s. *Clypea*, Κλυπέα, Graecis Ἀσπὶς dicta, vrbs maritima Africae, in promont. Mercurii (nunc *Cabo di Bona* in regno Tunitano) sita, quae a clipei forma nomen adcepisse dicitur, et prima fuit ex vrbibus Libyae, quam Romani b. Punico I. expugnarunt. Polyb. I, 29. Flor. II, 2. Κλυπέαν et Ἀσπίδα distinguit Ptol. IV, 3. quem errorem iam notauit a Drak. laudatus Salmas. Exerc. Plin. p. 227. *Sicanio muro*, structo ab Agathocle, Siciliae rege, καθ' ὃν καιρὸν ἐπέπλευσε τοῖς Καρχηδονίοις, Strab. XVII. p. 1191. Diodor. et Oros. monente Dausq. 246-8. Similis orationis color XIV, 94 seq. et

Adfuit undosa coetus Berenicide miles,
Nec tereti dextras in pugnam armata dolone
Destituit Barce sitientibus arida venis.
Nec non Cyrene Pelopei stirpe nepotis
Battiadas pravos fidei stimulavit in arma.

Quos

Vocis *Cyrene* prima syllaba producitur vt IV, 628. et VIII, 57. alias corripitur. v. Spanhem. ad Callim. H. in Apoll. 73. — 253. *parnas fidei* Put. *parnos f.* Parm. et Med. *Battiadae proanos* coni. D. Heinf. *gnauos fidei* Barth. Adv. VI, 15. coll. VIII, 57 sqq. Drak. nihil mutandum censebat et suspicabatur, Silium his verbis vel ad perfidiam Batti, qui Annam, Didonis sororem, cui dextram, fidei signum, tetenderit, audito fratris eius, Pygmalionis, aduentu eiecerit (v. VIII, 62 sq.), respexisse; vel ad historiam, nunc nobis ignotam, adlusisse; vel denique duos Battos, alterum Laconem, Cyrenarum conditorem, alterum pastorem, quem ob perfidiam a Mercurio in lapidem indicem mutatum esse copiose memorat Ouid. Metam. II, 676 sq. confudisse, quales poetarum errores notauerint Heinf. ad Sabin. Epist. I, 33. Broukh. ad Prop. III, 18, 25. Gronov. Diatr. Stat. c. 55. Per eundem lapsus videtur poeta inf. VIII, 57. vbi multo iuniorem Cyrenarum conditorem confundit cum Batto, Melites rege, cuius in eadem historia mentionem facit Ouid. Fastor. III, 567 seq. vbi vid. Burm. et Neapol. Cf. ad v. 423. Sed in illis Drak. coniecturis non

et XV, 291 sq. *tumore* v. ad II, 288. *Maternum genus:* nam eius mater Hannibalis soror fuit.

249. *Berenice*, vrbs Pentapoleos s. Cyrenaicae, vnde *Berenicis* scil. regio, vt ap. Lucan. IX, 524. tractus Cyrenaicae prope et circa eam, iuxta mare mediterr. et Syrtim maiorem; hinc *vndosa*, de quo voc. vid. Heyne ad Virg. Aen. III, 693. *Dolon* Dausq. Cell. et aliis est pugio, quibus fauent Plut. in Graccho (ξιφίδιον ληστρικὸν, ὃ δόλωνα καλοῦσιν), Hesychius (δόλωνες ξιφίδια ἐν ξύλοις ἀποκεκρυμμένα) et Serv. ad Virg. Aen. VII, 664. vbi v. tamen Heyne. *Barce arida* vid. ad II, 62. *Cyrene* s. *Cyrenae*, caput Cyrenaicae et vrbs quondam Carthaginis aemula, cuius conditor Aristoteles s. *Battus* Theraeus III., ortus ex posteris Therae, quo duce colonia Spartanorum ex Peloponneso (vnde h. l. *Pelopei st. n.*) deducta in Theram, Aegaei maris ins., a Cadmo primum et Phoenicibus inhabitatam. v. Herodot. IV, 150-170. Pindar. Pyth. IV. et V. Apollon. IV, 1750 seq. inpr. Spanh. ad Callim. Cyrenaei vatis H. in Apoll. v. 65-75.

83

Quos trahit antiquo laudatus Hamilcare quondam,
Consilio viridis, sed belli serus, Ilertes.

Sabratha tum Tyrium vulgus, Sarranaque Leptis,
Oeaque Trinacrios Afris permixta colonos,

Et

non facile adquiescas. 255. *belli*, non *bello*, scripti, prob. N. Heins. cui non *Consilii* quoque in mentem venisse mireris. *Ilerces* Col. 256. *Sabratha* scripsi, probb. N. Heins. et Drak. quum vicina oppida sint Oea et Leptis magna. Rectius forte *Sabrata* Marsi Ven., Iunt. et al. v. not. *Sabraca* Med. In ed. Basil. primum Drak. inuenit vulgatam *Tabraca*, quae est vrbs maritima Numidiae, et Ptol. IV, 3 Θάβρακα, Plin. V, 3 *Tabracha* dicitur. 257. *Oeaque* Col. *Oraque*, *Acaque*, *Eaque* aberrant. 259. *Tam*

83 seq. et quos Cl. Schlichthorst, Collega coniunctiss., Geogr. Africae Herodot. p. 139 seq. laudauit, Hardion Mem. de l'Acad. des Inscript. T. IV. et Bouhier Recherches et Diss. sur Hérodote c. 12. p. 134 sq. Cf. inf. IV, 628. et VIII, 57 sq. *Battiadas* v. ad II, 61. *prauos fidei*, perfidos. v. V. L. *trahit*, ducit. *Consilio viridis*, cui *serus* obponitur, est promtus ad consilia capienda. conf. ad I, 187. *serus b.* quia senex erat.

256. *Sabratha*, *Oea* et *Leptis* magna, vrbes Africae propr. sic dictae, ex quibus conflata Tripolis illa Africana vel vetus, hod. *Tripoli vecchio*. v. Solin. c. 27 et 40. Posterior propius Syrtim maiorem, priores ad Syrtim minorem sitae. *Sabratha* (nunc *Sabart*) dicitur *Sabrata* Plin. IV, 3. Antonin. Itiner. p. 227. et aliis, sed Σαβράθρα Ptol. IV, 3. qui ab ea vrbem mediterran. Σαβράταν distinguit. *Tyrium vulgus Sarranaque L.* nam Sabratha et Leptis Tyriorum coloniae. v. Sallust. b. Iug. c. 19 et 77. Cf. ad I, 72. *Leptis* magna, Phoenicibus *Leptis* h. e. statio dicta, (Lucan. IX, 948) Romanis vero *Neapolis* (Ptolem. IV, 3. Strab. XVII. p. 835.) et hod. *Lebeda*. A Neapoli diuersam putant Plin. V, 4. et Mela I, 7. Caue tamen eam confundas cum altera Neapoli in Zeugitana (Plin. V, 3), vel cum Lepti parua iuxta Adrumetum et Syrtim minorem, nunc *Lemta*, vel, vt alii putant, *Susa* in regno Tunitano, de qua v. Ptol. IV, 3. Plin. V, 4. *Oea*, Ὠία, aliis *Oeea*, Ὠίεα, hod. *Tripoli*. vid. Wesseling. ad Antonin. Itin. pag. 63, et VV. DD. ad Tac. Hist. IV, 50. *Tingis* et *Lixus*, nunc *Tinja*

et

Et Tingin rapido mittebat ab aequore Lixus.
Tum Vaga, et antiquis dilectus regibus Hippo,
Quaeque procul cavit non aequos Ruspina fluctus,
Et Zama, et uberior Rutulo nunc sanguine Thapsus.
Ducit

Tam vaga Col. *Timaga* Put. et Med. 260. *cauit*, non *cernit*, Col. et Ox. *spernit* coni. N. Heinf. 261. *Rama* R. 3. *Rutulo nunc s.* Col. *Rutulamine s.* Ox. et Put. *Rutulonum* Put. in marg. *Rutulo de s.* priscae edd. Vulgg. *Rutulorum s.*, quod per πρόληψιν intell. *Dapsus* Col. Vulgo *Tapsus*. Sed *Thapsus* recte emend. N. Heinf. Θάψος dicitur Ptol. IV, 3. Strab. XVII. p. 572. al. 834. Plin. V, 4. et Liv. XXIX, 30. vbi vid. Sigon.
269.

et *L'Arais*, vulgo *Tanger* et *Larache*, vrbes Mauretaniae, non Caesariensis, sed Tingitanae, (*Fez* et *Marocco*) et coloniae Romanorum, a Claudio Caesare deductae, quarum prior Traducta Julia est dicta, et parti Mauretaniae cognomen dedit. v. Plin. V, 1. et ibi Harduin. *Lixus*, aliis *Lixum*, *Tinga*, *Linga*, *Linx*, Λιγξ Strab. II. p. 68. XVII. p. 825. et Λίξα Ptolem. IV, 1. dicitur. *rapido ab a.* quia oram Oceani adiacet. *mittebat Tingin*, eius forte imperio olim subiectam. Non defuerunt certe inter Romanarum rerum scriptores, qui Lixum praeualidam vrbem ipsaque Carthagine maiorem fuisse traderent, quos merito vituperat Plin. V, 1. *Vaga*, Οὐάγα Ptol. IV, 3. aliis *Vacca*, hod. *Vegja*, opp. Numidiae prope Cirtam, notissimum ex Sallust. b. Iug. c. 29. 47. 66 sq. vbi v. Cort. et Cell. Aliam huius nominis vrbem in Byzacio memorat Plin. V, 4. *antiquis d. r. Hippo*, h. e. Hippo regius, nunc *Bona*, vrbs Numidiae, sedes olim regni, (Strab. XVII. p. 832.) et postea D. Augustini episcopi; a qua differt Hippo Zarytos vel propr. διάῤῥυτος h. e. irriguus, hod. *Ben Zert*, in Zeugitana, prope Vticam. 260. *Ruspina*, vrbs Byzacii, inter Adrumetum et Leptin paruam, nunc forte *Susa* in regno Tunitano. *non aequos*, exundatione noxios, vt ap. Virg. Ge. II, 225. III, 546. et inf. V, 477. Cf. ad I, 101. et II, 364. *procul*, nam a portu II. M. P. abest, Cell. coll. Hirt. b. Afric. c. 10. — 261. *Zama*, hod. *Zamora*, vrbs Numidiae mediterr., Jubae regia, satis nota ex Liv. XXX, 29. Sallust. b. Iug. 57. Flor. III, 1. et Strab. XVII. p. 831. *Thapsus*, nunc *Demsas*, oppid. marit. Byzacii, non procul a Syrti minore

Versicolor contra caetra et falcatus ab arte
Ensis Adyrmachidis, ac laevo tegmina crure.
Sed mensis asper populus victuque maligno:
Nam calida tristes epulae torrentur arena.
Quin et Massyli fulgentia signa tulere,
Hesperidum veniens lucis domus ultima terrae.
Praefuit

ea typogr. irrepsisse et hinc ad reliquas promanasse monet Drak. 278. *caetra* Col. h. l. et v. 348. cf. Intpp. ad Virg. A. VII, 732. et Drak. ad Liv. XXI, 21. XXVIII, 5. Vulgo *cetra*, quod defendit Pier. ad Virg. l. c. et h. l. Lefeb., cui voc. Punicum, et, si ad originem spectes, *cethra* potius scribendum videtur. *falcatus in harpen* emend. N. Heins. quod prob. Drak. et recepit Lefeb. qui verbis *ab arte* vix sensum inesse putat. Sed haec lectio a vulgata nimis recedit et mihi potius languere videtur: nam inter ἅρπην et falcatum ensem nihil differt. *Ab arte* autem est artificiose, vel pro simpl. arte, vt ap. Tibull. I, 5, 4 et 9, 66 vbi v. Heyne. 279. *Adyrmachidis* Col. et Ox. quod et coni. Dausq. *Achimaridis* vel *Achimaradis* in aliquis membrr. et priscis edd. Vulgo *Adyrmachidae*. 283. *Vicini Hesperidum lucis*, vel *Hesperidum venam* (argenti et auri) e *lucis* coni. N. Heins. forsan quia Hesperidum horti h. l. in Mauretania collocantur. Sed v. Heyne ad Virg. A. IV, 484 et ad Apollod. p. 408 sq. Ego potius *gens ultima*

cateia vt ap. Virg. A. VII, 741. vbi v. Heyne, et Lips. Poliorc. IV, 4. *panda*, incurua, inflexa, ob longitudinem; vel cuius lignum est lentum. — 278. Etiam haec petita ex Virg. A. VII, 732. vbi Seruius monet, *caetram* esse scutum loreum, quo vtantur Afri et Hispani. Ἀδυρμαχίδαι, Aegyptiis confines, oram totius Nomi Libyci in Marmarica obtinebant. De eorum sedibus moribusque cf. IX, 223 sq. Herod. IV, 168 sq. et Schlichth. Geogr. Afric. Herod. p. 119 sq. *tegmina*, ocreae, in sinistro pede. cfr. VIII, 419. et Heyne Exc. VIII. ad Virg. A. VII, 689. p. 135. ed. pr. *asper mensis*, vt *a. victu* ap. Virg. A. VIII, 318. et contra *facilis victu* Aen. I, 442. vbi v. Heyne in V. L. et Exc. XIV. *Victum* proprie dici parua aridaque alimenta, obseruat Burm. ad Val. Fl. IV, 459. *maligno*, cui *benignus* opponitur, exili, parco, tenui, vt *m. aditus, lux, ignis* cet. ap. Virg. Aen. VI, 270. XI, 525. Martial. X, 96. — 282. *Massyli* v. ad I, 101. De *Hesperidibus* earumque hortis ac pomis cf. IV, 634 sq. VI, 184. Spanh. ad Callim. H. in Cer. v. 11. Hermann. Mythol. Hom. p. 402. Heyne ad Virg. A. IV, 480 sq. ad Apollod. p. 406 sq. et Comm. de Theog. Hes. p. 141.

Praefuit intortos demiſſus vertice crines
Bocchus atrox, qui ſacratas in litore ſilvas,
Atque inter frondes revireſcere viderat aurum.

Vos quoque deſertis in caſtra mapalibus itis,
Miſceri gregibus Gaetulia ſueta ferarum,
Indomitisque loqui et ſedare leonibus iras.
Nulla domus; plauſtris habitant: migrare per arva
Mos, atque errantes circumvectare penates.
Hinc mille alipedes turmae, velocior Euris
Et doctus virgae ſonipes in caſtra ruebant.
Ceu pernix quum denſa vagis latratibus inplet
Venator dumeta Lacon, aut exigit Umber
Nare ſagax e calle feras, perterrita late

Agmina

vltima terrae legendum crediderim. 288. *Gaetulia ſueta* Col. cf. V, 217. ſup. ad v. 222. Heinſ. ad Ouid. Rem. Am. 164 et Faſt. I, 393. *Gaetule adſuete ſ.* emend. Gronov. de pecun. vet. II, 4. quod recepit Cell. Sic ſup. v. 222 *Gaetuli adſueti gregibus miſcere ferarum* coni. Dausq. *Gaetula ſueta* Ox. et Put. cum R. 3. quod proxime ad veram lectionem accedit. *Gaetula adſueta* Med. In vulgata *gregibus*, *Gaetuli*, *adſueta ſ.* adquieſcit Barth. Adv. VI, 15. vbi *adſueta* ad *caſtra* refert, quo non omnis difficultas remouetur. 292. *Hinc* Col. et Ox. Vulgo *His*. 293. *ruebant*, non *ruebat*,

141. *domus*, alias ſtirps, familia, h. l. totus populus; quo ſenſu vix alibi reperitur. *vltima terrae*, in extremo occidentali Africae litore. 285. 6. Bocchus Heſperidum hortos viderat, h. ex Mauretania aduenerat. Cf. IV, 636 ſeq. *intortos*, criſpatos, vt ap. Martial. VIII, 33, 9. *demiſſus crin.* comis promiſſis. *atrox*, fortis; (v. ad I, 2.) niſi forte poeta reſpexit ad Bocchum, Mauretaniae regem, et vel generum vel ſocerum Iugurthae, quem L. Sullae viuum tradidit. *ſacratas* v. Heyne ad Virg. A. IV, 485.

287 ſq. v. ad II, 85. et 441 ſeq. Salluſt. b. Iug. c. 18. et inpr. Iani ad Horat. Od. III, 24, 9 ſq. — 289. v. ad I, 406. — 293. *doctus v. ſ.* cf. ad I, 215. *Vagi* proprie ſunt ipſi canes. *Lacon* et *Vmber* v. ad I, 421. et II, 689. Spartanae canes non minus erant *nare ſagaces*, *εὔρινες*, (v. Sophocl.

Agmina praecipitant volucres formidine cervi.
Hos agit haud laeto vultu nec fronte serena,
Asbytes nuper caesae germanus, Acherras.

Marmaridae, medicum vulgus, strepuere catervis;
Ad quorum cantus serpens oblita veneni,
Ad quorum tactum mites iacuere cerastae.
Tum, chalybis pauper, Baniurae cruda iuventus,
Contenti parca durasse hastilia flamma,
Miscebant avidi trucibus fera murmura linguis.
Nec non Autololes, levibus gens ignea plantis,
Cui sonipes cursu, cui cesserit incitus amnis;
Tanta fuga est: certant pennae, campumque volatu
Quum rapuere, pedum frustra vestigia quaeras.
Spectati

ruebat, scripti. 299. *Acherras* Colon. vt VII, 338 in omnibus libris. Vulgg. *Acheras*, vt in Col. inf. X, 76. vbi *Acerram* vulgo legitur et *Acherram* scribendum suspic. Drak. quia *Acherres* notus Aegypti rex. 302. *tactum* reuocault N. Heins. e c. Col., in quo tamen *tactus* inuenere Modius Nouant. Lect. Ep. 98. et Gronov. Obss. II, 1. *tactu* R. 2. *tectus* Put. Vulgatum *cantus* defendit Dausq. qui vel silices, opinor, concoquere maluisset, quam Modio suffragari. cf. ad I, 412. — 303. *Baniurae* Colon. *Banurae, Banure, Banurre* aberrat. *Baniurae et cruda j.* corrig. N. Heins.

phocl. Aiac. v. 8. Grat. Cyneg. v. 171 sq. et Voss. ad Val. Fl. VI, 420.) quam *pernices*, θάσσονες αὐράων Callim. H. in Dian. v. 94. vbi v. Spanh. *formidine*, vt ap. Virg. Ge. III, 372. et Aen. XII, 750. ad quae ll. v. Cerda et Heyne. *haud laeto* cet. ob mortem Asbytes, de qua v. II, 56 sq. et 197. vt de morte Acherrae X, 76. et Iarbae, qui vtriusque pater fuit, I, 414. Drak.

300-2. *Marmaridae* v. ad II, 57. *medicum vulgus*, qui ὀφιοδήκτοις medentur. v. de toto h. l. ad I, 412. — 303. *Baniurae*, Βανίυραι, populus Mauretaniae Caesar. ap. Ptol. IV, 1. et Plin. V, 2. vbi v. Hard. *Baiurae* dicuntur Ammian. V, 2. XXIX, 29. aliis Βανιυροι et Βανιυρβαι, *cruda* v. ad I, 405. — 306. *Autololes* v. ad II, 63. *vagi* dicuntur Lucan. IV, 677. *ignea* vt VI, 209. et ap. Virg. Aen. XI, 718. vbi v. Heyne. *certant p.* v. ad I, 234. *pennae*, cum auibus, vt v. 344. *campum rapuere* v. ad I, 569. *volatu*,

Spectati castris, quos succo nobilis arbor
Et dulci pascit lotos nimis hospita bacca.
Quique atro rabidas effervescente veneno
Dipsadas immensis horrent Garamantes arenis.
Fama docet, caesae rapuit quum Gorgonis ora
Perseus, in Libyam dirum fluxisse cruorem;
Inde Medusaeis terram exundasse chelydris.
Millibus his ductor spectatus Marte Choaspes,
Neritia Meninge satus, cui tragula semper
Fulmi-

310. *quos* scripti et antt. edd. *quo* ed. Junt. et quae inde fluxerunt. 312. *rabidas*, non *rapidas*, scripti et R. 2. quod et coni. Dausq. 315. *Libyam*, non *Libya*, Col. 317. *Coaspes* alii. Sed a Persiae vel Indiae fl.

latu, cursu, *pedum* cet. vt ap. Virg. Aen. VII, 808 seq. Plura exempla desideranti suppeditabit Drak. ad IV, 147. — 310. 1. Intell. *Lotophagi*, non longe a Syrti minore et Meninge insl. quae inde Λωτοφαγῖτις dicitur Ptol. IV, 3. Strab. I. p. 25. al. 44. III. p. 157 al. 237. XVII. p. 834. al. 1191. Plin. V, 7. et ἡ τῶν Λωτοφάγων νῆσος Polyb. I, 39. *lotus nimis hospita*, tam dulcis, vt vescentes non nisi inuiti discedant et patriae obliuiscantur. Cf. Virg. Culic. v. 123 sq. (*Impia lotos - quae hospita nimis tenuit dulcedine captos.*) et Plin. XIII, 17. Loca class. Hom. Od. I, 84 sq. et Herodot. IV, 177. 8. Cf. et Athenaeus XIV, 18. et de loto, quae Arab. *Seedra* vocatur et in Barbaria abundat, v. Salmas. Exerc. Plin. p. 728 seq. Riccii Diss. Hom. T. III. p. 74 seq. Spanh. de U. et P. N. VI. p. 301 sq. Wesseling. ad Diodor. T. I. p. 40. et Shaw Voyages T. I. p. 292 sq. et n. 270 coll. Travels of Mr. Bruce in Praef. *Dipsas*, serpens, διψὰς vel πρηστὴρ et καῦσος dicta, quoniam eius morsu oritur tumor quidam solutus sitisque inexplebilis, vnde indesinenter bibentes mox dissiliunt. v. Dioscor. VIII, 119. Cael. XXV, c. vlt. Aelian. H. A. VI, 51. Lucan. IX, 610. 718. 738 sq. Plin. XXIII, 8. XXXV, 5. — 314 sq. Fabula satis nota vel ex Ouid. Met. IV, 616 sq. et, quos alii laudant, Lucan. IX, 619 sq. et Apollon. IV, 1513 sq. *Meninx*, insl. maris mediterr. postea *Girba*, nunc *Zerbi* dicta. cf. ad v. 310. *Neritia*, Vlyssis ara et aduentu inclita. v. Strab. XVII. p.

Fulmineam armabat, celebratum miſſile, dextram.
Hinc coit aequoreus Naſamon, invadere fluctu
Audax naufragia, et praedas avellere ponto:
Hinc, qui ſtagna colunt Tritonidos alta paludis,
Qua virgo, vt fama eſt, bellatrix edita lympha
Invento primam Libyen perfudit olivo.

Nec non totus adeſt veſper populique repoſti.
Cantaber ante omnes, hiemisque aeſtusque famisque
Invictus, palmamque ex omni ferre labore.
Mirus amor populo, quum pigra incanuit aetas,
Inbelles iam dudum annos praevertere ſaxo,

Nec

ſi. nomen ductum videtur. 319. *libratum* emend. N. Heinſ. *liberandum* c. Tell., vnde *librandum* repoſuit Lefeb. Vulgatum tuetur Drak. vt ſit telum celebre, ſatis notum, propter ingentia, quae inferebat, vulnera. vid. Lipſ. Poliorc. IV, 4. — 320. *Huic* Col. in quo v. 322 *Hac*, quod bis ſcribendum putabat N. Heinſ. et recepit Lefeb. *aequoreo fluctu* malebat N. Heinſ. et vſ. ſeq. *auerrere* coll. Horat. Sat. II, 4, 37. (vbi vid. Bentl.) vel etiam *auertere*, coll. Virg. Aen. X, 78. Illud ſignificat ita auferre, vt nihil relinquatur; hoc abigere, per fraudem inpr. auferre et in rem ſuam conuertere, νοσφίζεσθαι. Poſterius recte, puto, praeferendum videtur Drak., qui laudat Gronov. Obſſ. IV, 5. Lindenbr. ad Ammian. Marcell. XIV, 2 et Muret. ad Catull. nupt. Pel. et Thet. v. 5. Add. Burm. ad Virg. A. I, 472. — 325. *motus* placebat N. Heinſ. 329. Forte leg. *taxo*; h. e. veneno. Taxi baccis in Hiſpania praecipue venenum letale

p. 834. Euſtath. ad Hom. Il. β, 632. et Od. ρ, 217. cf. ad II, 317. — 320. 1. Cf. I, 408 ſeq. *naufragia*, naufragas naues. 323. v. Heyne ad Virg. A. II, 171. et ad Apollod. p. 40. et 747. Cf. inf. IX, 297. et ad II, 65. De *oliuo* a Minerua *inuento* v. Bentl. et Iani ad Hor. Od. I, 7, 7. et Spanh. ad Callim. H. in Pall. v. 26. Confuſae h. l. vulgari poetarum errore Pallas Libyca et Ἀθήνη Athenienſium.

325-405. Recenſentur populi Hiſpaniae, et quidem 325-377. Hiſp. Tarrac. ſ. citerioris (mentione ſimul inſularum v. 362-5. inſerta) 378-383. Luſitaniae, et 384-405. Hiſp. Baeticae, vel hodiernae Andaluſiae et Granadae. *veſper* populus Heſperiae, h. e. Hiſpaniae. *Cantaber inuictus* cf. V, 195 ſq. et Iani ad Horat. Od. II, 6, 2. III, 8, 22. — 328 ſq. Cf. I, 225 ſeq. et Lucan. II, 105. *praeuertere* v. ad

Nec vitam sine Marte pati: quippe omnis in armis
Lucis caussa sita, et damnatum vivere paci.

Venit et Aurorae lacrimis perfusus in orbem
Diversum, patrias fugit quum devius oras,
Armiger Eoi non felix Memnonis Astyr.
His parvus sonipes, nec Marti notus: at idem
Aut inconcusso glomerat vestigia dorso,
Aut molli pacata celer rapit esseda collo.

Cydnus

letale inesse testatur Plin. XVI, 10. — 334. *Astur* R. 3. Sed *Astyres* quoque in antt. marmorr. reperiri monet N. Heinf. 335. *natus* ex ingeniosa emend. N. Heinf. recepit Lefeb. Sic gr. *ταχυπώς*. Drak. laudat VI, 341. XV, 464. Intpp. ad Hor. Od. I, 27, 1. Broukh. ad Prop. II, 2, 93. Gronov. Obss. IV, 17. Heinf. ad Ouid. Rem. Am. 220. — 337. *rapit*, non

ad IV, 804. in V. L. *damnatum v. p.* dedecori est et contemtui, in pace viuere, vt VI, 448. vel nolunt, recusant, vt V, 60. vel inprobant, vt XI, 285. *viuere paci*, (dat comm.) vt pacis artes exerceant.

332 sq. Venerunt et Astures, oriundi ab *Astyre*, Memnonis armigero, post domini mortem ex Oriente in Hispaniam profecto: quod poeta propter nominis similitudinem, vt solet, comminiscitur. De *Memnone*, Tithoni et Aurorae f. Aethiopum duce, v. Quint. Cal. L. II. et Heyne ad Apollod. p. 756. et Exc. XIX. ad Virg. A. I, 489. *lacrimis* conf. Ouid. Metam. XIII, 621. 2. *Aurorae l. p.* viuens in extremis orientis partibus. 335 seqq. Plinius VIII, 42. *In Hispania*, inquit, *Gallaica gens et Asturica equini generis, quos Thieldones vocamus, minori forma adpellatos Asturcones, gignunt, quibus non vulgaris in cursu gradus, sed mollis alterno crurum explicatu glomeratio: vnde equis tolutim* (h. e. volutim, volubiliter, si fides habenda Nonio I, 12. nec potius *volutim* substituendum) *carpere incursus traditur arte.* Eiusmodi Asturco, gradarius s. tolutarius equus, *βαδιστής*, Gallis dicitur *guilledin* vel *haquenée, qui va l'amble*, nobis *Paßgänger, Zelter*. Cf. XVI, 349 sq. et 584. Martial. XIV. ep. 199. et, quos Drak. laudat, Vlit. ad Grat. v. 514. Gron. et Burm. ad Petron. c. 86. *inconcusso dorso* molli lenique incessu. *glomerat v.* vt ap. Plin. l. c. et Virg. Ge. III, 117. vbi vid. Intpp.

Cydnus agit, iuga Pyrenes venatibus acer
Metiri, iaculove extendere proelia Mauro.

Venere et Celtae sociati nomen Iberis.
His pugna cecidisse decus, corpusque cremari
Tale nefas: coelo credunt Superisque referri,
Inpastus carpat si membra iacentia vultur.

Fibra-

non *trabit*, Col. et Ox. 338. *Cydnus* Col. Κύδνος Ciliciae fl. v. ad I, 306. *Erduus* Ox. *Eruus* Put. *Erdus* e R. 2 et 3 recepit Lefeb. quod plures huius nominis fluuii olim apud Celtas fuerint et hodie prope Nannetes sit fl. *Erde*. Alii *Ardus*, *Aruus*, *Ergus*, *Herdus*. 341. Vulgo post *cremari* διασῴζεται, vt sensus sit: cremant cadauera caesorum, quia piaculum putant, a feris ea lacerari. Male, et repugnante vsu loquendi. 342. *Tabe nefas* emend. N. Heins. quo indice excidit versus, qui innuerit *corpus resolui Tabe nefas*. Idem mox *In pastus* coni. Sed cf. VII, 129. Virg.

337. Conferenda et ex h. l. explicanda sunt verba Virg. Ge. III, 204. *pacatum*, pacis vsui inseruiens, *essedum*, cuius contr. currus bellicus. *Cydnus* Asturas *agit*, h. e. ducit, vt mox v. 354. *acer metiri*, δεινός διοδεύειν, vt ap. Lucan. I, 146. *metiri iuga*, vt *m. aequor* Virg. Ge. IV, 389. et μετρεῖν πέλαγος Hom. Od. γ, 179. dixit. *iaculo Mauro* v. Heins. ad Ouid. Fast. V, 580. Bentl. et Iani ad Hor. Od. I, 22, 2. *extendere proelia*, eminus pugnare, Schmid.

340. Celtiberos in parte australi Hispaniae Tarrac., qui a *Celtis*, dextram *Iberi* fl. ripam occupantibus, nomen originemque habent, περιφράζει, vt Lucan. IV, 9. nam versus natura ipsum nomen non admittit. Celtas autem et Iberos s. Hispanos post multas pugnas postremo in vnum nomen populumque coaluisse, nota res est. V. quos laudant, Appian. Hisp. c. 2. (vbi v. Schweigh. V. Cl.) Strab. I. p. 33. Diodor. V. pag. 309. — 341. 2. Nefas iis videtur, *corpus tale*, h. e. eius, qui pugna cecidit, cremari, Drak. coll. XIII, 471 seq. *caelo credunt referri* cet. in coelum redire putant animam, si cet. Quare? forte quia aues coelo diisque adeo propiores esse fingebantur, ex qua rudi notione auguria quoque orta, et quod in apotheosi Caesarum aquila animam defuncti in coelum portare credebatur. Caspii, teste Strab. XI. si mortuos ab auibus dilaniari viderent, praedicabant beatos, sin a feris aut

Fibrarum et pennae diuinarumque sagacem
Flammarum misit dives Callaecia pubem,
Barbara nunc patriis ululantem carmina linguis,
Nunc, pedis alterno percussa verbere terra,
Ad numerum resonas gaudentem plaudere caetras.
Haec

Virg. A. IX, 339. X, 560. — 345. *Callaecia* antt. membrr. Alii *Gallaecia*

aut canibus, non item. Stob. Ecl. 122. Diogenem dixisse testatur, si canes cadauer suum dilacerarent, Hyrcanam fore sepulturam, si vultures, Iberam. Barcaei Iberi s. Hispani eos, qui in proelio cecide-rant, vt summa virtute ornatos, vulturibus obiiciebant, quod eas aues sacras putabant, de quo v. Aelian. H. A. X, 22. Cf. Kirchman. de funer. Rom. Append. c. 2. p. 595 sq.

344. 5. *diues Callaecia* v. ad II, 397. Triplex diuinandi genus iungitur, extispicium vel haruspicina, augurium ex volatu, cantu ac tripudio auium, et auspicium ex tonitru et *diuinis flammis* h. fulmine. Drak. iam comparauit Virg. A. X, 179 sq. Lucan. I, 587 seq. Val. Fl. I, 231 seq. ybi v. Burm. et Tibull. I, 8, 3. vbi v. Broukh. *pennae*, aues, vt αἰγαθαὶ πτέρυγες ap. Callim. H. in Lav. Pall. v. 124. — 346-9. Haec, quod iam Drak. monuisse video, spectant ad morem barbarorum, quo saltantes et caetras percutientes virorum fortium s. heroum laudes canunt, quum proelium ineunt, vel eo finito quiescunt et Diis sacra faciunt, vel *sacras* epulas festis diebus celebrant. Cf. VIII, 420 sq. Liv. 38, 17. et Virg. A. VII, 698. vbi v. Heyne. Drak. ad X, 230. comparat Liv. XXI, 28. Val. Fl. VI, 92 sq. Lucan. I. 447 sq. Tac. Ann. II, 88. et mor. Germ. 2. Ammian. Marcell. XV, 9. Obserua autem h. l. delectum verborum. *Carmina barbara*, incondita, in auctorem stirpis. *pedis a. v.* pede in numerum, alterne posito. *Ad numerum*, πρὸς ῥυθμὸν, vt VI, 363. et ap. Virg. Ecl. VI, 27. et Ge. IV, 175. ἀμβολαδὶς τετύποντες, Cyclopes ferrum cudentes ap. Callim. H. in Dian. v. 61. vbi v. Spanh. *Caetras plaudere*, saltare Pyrrhichen, τὴν ἐνόπλιον χορεῖαν, de qua v. D. Heins. ad h. l. Ern. et Spanh. ad Callim. H. in Iov. v. 52. 53. in Dian. v. 241. 2. et in Del. v. 136. 7. Cf. inf. X, 230 seq. et Lucret. II, 635 sq. *Armati* in

Haec requies ludusque viris, ea ſacra voluptas.
Cetera femineus peragit labor; addere ſulco
Semina et inpreſſo tellurem vertere aratro
Segne viris: quidquid duro ſine Marte gerendum,
Callaici coniux obit inrequieta mariti.
Hos Viriathus agit Luſitanumque remotis
Extractum luſtris; primo Viriathus in aevo,
Nomen Romanis factum mox nobile damnis.

Nec Cerretani, quondam Tirynthia caſtra,
Aut Vaſco, inſuetus galeae, ferre arma morati.
Non, quae Dardanios poſt vidit, Ilerda, furores,
Nec

cia et *Gallecia.* v. ad II, 397. — 349. *cara voluptas*, vel *ſera*, poſt bellum, maluerit N. Heinſ. v. not. 350. *abdere* Put. Sed *addere* pro ſimpl. dare vel tradere centies occurrit. v. Ind. 352. *gerendum*, non *gerendum eſt*, ſcripti. 354. *Viriathus* Col. h. l. et X, 220. vbi Drak. monet, ita etiam eſſe in ant. marm. ap. Gruter. p. 871. n. 2. (quod tamen Scaligero ſpurium videbatur) et Οὐιρίαθος in excerptis Dion. p. 614. ed. Valeſ. probb. Fabric. ad Cic. Off. II, 11. et Schott. ad Aurel. Vict. de viris ill. c. 71. Vulgo *Viriatus* forte rectius vt ap. Gruter. p. IX, 4. XII, 11. et Gr. Οὐιριάτος. *Viriatthus* quaedam edd., vt Οὐρίατθος et Οὐιρίατθος apud Appian. Hiſp. c. 60-74. ed. Schweigh. (nam in aliis Οὐριάθος) et ap. Diodor., v. c. in excerptis p. 346 ed. Valeſ. et al. cf. Drak. ad Liv. Epit. 52. et quos Reimar. ad Dion. T. I. p. 32 ſq. laudauit. 356. *Omen* R. 2. 357. *Cerretani* Col. Κεῤῥετανοὶ Strab. III. p. 111. al. 162. Martial. XIII, 54 et Plin. III, 3. *Terretani* Ox. Put. R. 3. Vulgo *Ceretani*, vt in vet. marm. Κεῤῥετανοι ap. Dion. l. 48. p. 382. Sed Κεῤῥειτανοὶ Ptol. II, 6. — 359. *Non* Col.

in numerum pulſarent aeribus aera cet. *Ludus*, παιδιά, animi relaxatio. *ſacra*, in ſacris epulis et feſtis diebus. 350 ſq. Idem de Scythis, Celtis, Thracibus et Artabris memorant Strab. III. p. 250. et alii, quos laudat Dausq. 356. *Viriatus* Luſitanus, qui ſerius cum Romanis bellum geſſit, notus ex Liv. Epit. 52. Flor. II, 17. Cic. Off. II, 11. al. v. V. L.

357. *Cerretani* et *Vaſcones*, populi Hiſp. Tarrac. in hodierna Catalonia et Nauarraeo regno, ad Pyrenaei radices habitantes. Plin. III, 3. *Tirynthia c.* Herculis ſocii. cf. v. 420 ſeq. *inſuetus galeae. Vaſco* cf. V, 197. IX, 232. *Ilerda*, vrbs Hiſp. Tarrac., hod. *Lerida*, ad Sicorim fl. (*Segre*) quae mala belli ciuilis, a Caeſare et Pompeio geſti, experta eſt. v. Caeſ. b. Civ. I, 43.

59.

Nec qui Massageten monstrans feritate parentem
Cornipedis fusa satiaris, Concane, vena.
Iamque Ebusus Phoenissa movet, movet Arbacus arma,
Aclyde

Col. Vulgo *Nec.* 361. *Concane*, non *Concane*, scripsi. Κόγκανα Ptol. II, 6. (in cod. Palat. pro Κούκανα) vrbs mediterr. Cantabrorum, hod. *Cangas de Onis.* Κονιακοὶ ap. Strab. III. p. 107. al. 159 vbi ita pro Κονιακοὶ legendum putabat a Drak. laudatus Delrius ad Senec. Hippol. 110. cf. Iani ad Hor. Od. III, 4, 34. 362. *Ebosos*, secunda correpta, malebat N. Heins. vt Ἐβῦσος, Ἔβοσος et *Ebosia* ap. Stat. Silv. I, 6, 15. v. quos Drak. citauit, Geuart. Lect. Papin. I, 41. et Gronov. Diatr. Stat. c. 14. Sed *Ebusus* dicitur Plin. III, 5 extr. Mel. II, 7. Liv. XXII, 20. et, producta media, Avien. descr. orbis 621. Gr. Ἔβυσος, Ἔβυσος (Strab. III. p. 240 et 254) et Ptol. Ἔβουσος. Mox *Arbacus* Col. prob. N. Heins. quoniam Ἀρβάκη ap. Steph. Byz. vrbs Celtiberiae, *Arbachi* vel *Arbaci* ap. Aurel. Vict. de viris illustr. c. 61. et *Arrebaci* ap. Plin. III, 3. vbi tamen Harduin. recte edidit *Arevaci*, quibus *Areuam* fl. nunc *Arlanza* nomen dedisse, Plinius ibid. extr. tradit. Ἀρουάκοι Strab. III. p. 112 al. 162 et 246. Ἀρουάκαι Ptol. II, 6. *Arbatus* Put. R. 3. Parm. *Arbutus* Ox. Vulgatum *Artabrus* respuit N. Heins. quoniam gentem Artabrum nullam esse manifeste prodat Plin. IV, 22, quem tamen refellit Resendius Antiq. Lusit. I, 22. *Artabrum* certe Lusitan. prom. (nunc *Cap de Finesterre*) memoratur Plin. II, 108. IV, 21. et *Arrotrebae* atque *Arrotrebarum* vel Celticum prom. IV. 20. et bis c. 22. Hoc Strab. III. p. 106. al. 154. et Ptol. II, 6 Νέριον ἄκρον dicitur: sed ille adcolas eius Ἀρτάβρους et Ἀροτρέβας (al. Ἀρετρέβας) sua aetate adpellatos tradit, hic iuxta illud Ἀρταβρῶν λιμένα ponit. Praeterea vterque cum Plin. IV, 22. consentiunt in eo, quod e regione huius promont. fuerint insulae, Graecis a stanno, κασσίτερο, *Cassiterides* dictae, ad quas Silius forte h. l. respexit, vbi de insulis Hispaniae agit, quamuis eae nusquam fuisse videntur. cf. et

59. Lucan. IV, 11 seq. Flor. IV, 2. — 360. 1. Concani (v. V. L.) imitantur morem Massagetarum vel Scytharum, qui sanguinem equinum bibunt, de quo v. Dausq. ad h. l. VV. DD. ad Martial. spect. 3, 4. Barth. ad Claud. in Rufin. I, 311. et Stat. Achill. I, 307. Cerda ad Virg. Ge. III, 463 et Burm. ad Val. Fl. II, 157. *Laetum equino sanguine Concanum* dixit Hor. Od. III, 4, 34. vbi v. Iani. *parentem*, conditores vrbis, teste Tarapha, Dausq. *Massagetae*, inclita Scythiae orientalis gens, Parthis vicina. Plin. VI, 19. Herodot. II, 201. — 362. Pityusae, Πιτυοῦσαι, insulae maris Balearici prope Hispaniam, a piceis, quibus abundant, sic dictae (nam πίτυς est pinus) quarum maior *Ebusus*, minor Ὀφιοῦσα, hodie *Iuiça* et *Formentara*. Posterior tam parua est, vt a quibusdam nulla eius ratio habea-

Aclyde vel tenui pugnax instare veruto:
Iam cui Tlepolemus sator, et cui Lindus origo,
Funda bella ferens Baliaris et alite plumbo;
Et quos nunc Gravios violato nomine Graium
Oeneae

et Mela III, 1. — 363. *Aclyde*, non *Aclide*, Col. vt VIII, 550. v. Intpp. ad Virg. A. VII, 730 et ad Val. Fl. VI, 99. Lipf. Poliorc. IV, 4. et Salmaf. ad Trebell. Claudium c. 14. *tereti veruto* emend. Cerda ad Virg. A. VII, 665. Sed differentiam forte inter *veru Sabellum* Maronis et *verutum Arbacorum* Silii fuisse, idemque *tenue* simul et *teres* esse posse, monet Drak. 364. *Lyndus* alii, etiam Drak. et Lefeb. Sed est Λίνδος. v. not. 365. *Funda*, non *Fervida*, scripti; prob. etiam Dausq. propter copulam *et*. *ferens*, h. e. inferens, mouens, ex c. Col. et priscis edd. restitui, idque non spernendum videbatur Drak., qui conf. I, 386. X, 68. Stat. Th. III, 665. VIII, 76. add. Ouid. Epist. VIII, 26. Sic et *ferre tela* IX, 545. *vulnera* forte V, 235. certe ap. Virg. Aen. XI, 749. *f. plagam* Aen. X, 797. XII, 299. φέρειν πόλεμον, φόνον, θάνατον, ἄρεα, πῆμα, cet. Vulgo *gerens*. Sed *ferens* ex emendat. N. Heinf. recepere Drak. et Lefeb. vid. ad I, 394. V, 235. *Baliaris*, non *Balearis*, Col. Βαλλιαρίδας certe Straboni esse et Βαλιαρίδες Steph. Byz. monet N. Heinf. et Drak. laudat Tenull. ad Frontin. III, 3, 16 et Salmaf. exerc. Plin. p. 199. — 366. *Gravidos* ed. Ven. v. ad I, 235.

habeatur. Liuius XXVIII, 37. *Pityusam* sing. num. dixit, et Plin. III, 5. extr. *Pityusae a Graecis dictae: nunc Ebusus vocatur vtraque. Phoenissa*, Phoenicum vel Poenorum colonia, quibus יבושה *Iebuso*, a *siccatis ficubus*, dictam suspicabatur Bochartus. 363. *Verutum*, iaculi genus, de quo v. Lipf. Pol. IV, 4. Heyne ad Virg. II, 168. et Aen. VII, 665. — 364. 5. Mouerunt arma Baliares, qui a Rhodiis originem ducunt. Nam τινὲς μετὰ τὴν ἐκ Τροίας ἔφοδον τὰς Γυμνησίας νήσους (h. *Baliares*, hod. *Mallorca* et *Minorca*) ὑπὸ τῶν Ῥοδίων κτισθῆναι λέγουσιν, teste Strab. XIV. quocum consentiunt Timaeus et alii. *Tlepolemus*, Herculis f. qui, Licymnio Argis occiso, exul venit Rhodum inf. ibique *Lindum*, Ialyssum et Camirum condidit, quae loca in vnam postea vrbem, Rhodum, coaluere. v. Hom. Il. β, 653-671. Pind. Ol. VII, 49 seq. Strab. XIV. p. 655. al. 749 seq. Diodor. IV, 58-60. V, 19. et Heyne ad Apollod. II, 7, 6. et II, 8, 2. Verba *cui Tlepol. s.* Dausq. et Cell. ad *Rhodam*, Ῥόδην, (nunc *Roses*) Hisp. Tarrac. vrbem, ad Pyrenaeum sitam, referunt; paulo durius, opinor, etsi hoc oppidum a Rhodiis conditum, et postea a Massiliensibus restitutum tradit Strabo l. c. 366. 7. *Gravios*

Oeneae misere domus Aetolaque Tyde.
Dat Carthago viros, Teucro fundata vetusto,
Phocaicae dant Emporiae, dat Tarraco pubem
Vitifera

369. *dant* T. R. 3. et Med. quod arridebat N. Heinf. v. ad v. 222 et 288.

vios dicit nomen et originem habere a *Graiis* f. Graecis, quorum dux Diomedes, *Aetoliae* rex, *Tydei* f. et *Oenei* nepos, Hifpaniam quoque adiit (cf. Dionyf. Perieg. v. 483 fq.) *Tydenque*, Grauiorum vrbem, condidit et ex patris nomine vocauit. v. ad I, 235. et cf. XVI, 369. vbi *Tinde*, quae Diomedis Thracis regia fuit, pro *Tyde* reponebant Salmaf. ad Solin. p. m. 631. al. 898. et Gronov. Diatr. Stat. c. 55. p. 364. vt Silius Diomedem Aetolum cum Thracio confuderit. Refragantur Drak. et N. Heinf. ad l. c. et Voff. ad Mel. p. 133. Cf. de Diomede Heyne ad Apollod. I, 8, 4-6. et Exc. I. ad Virg. A. XI. Τοῦδαι vrbs Γραίων in Hifpania ap. Ptol. III, 6. *Tyde* eorum caftellum Plin. IV, 20. *Tude* Antonin. hodie *Tuy* in Gallicia. 368. *Carthago* Noua, quae, Polybio Καινοπόλις, Polyaeno *Phoenissa*, et a fparti copia in vicinis campis *Spartaria* et ἡ Σπαρταγενὴς Plin. XXXI, 8. Anton. Itin. p. 396. ed. Weff. et Appian. Hifp. c. 12. nobis vero *Cartagena* dicitur, ab Hasdrubale paulo ante b. Punicum II. condita. v. Polyb. II, 13. Strab. III. p. 157 feq. Bochart. Chan. I, 35. Hard. ad Plin. XIX, 2. et Schweigh. V. Cl. ad Appian. T. III. p. 218 feq. Silius vero h. l. et XV, 192. Teucrum vrbis conditorem facit, vt Juftin. XLIV, 3. Quosdam Teucri comites, non ipfum huc veniffe tradit Strabo l. c. De Teucro eiusque exfilio v. Heyne Exc. XXIII. ad Virg. A. I. et Iani ad Hor. Od. I, 7, 21. De fitu, dignitate et interitu vrbis v. Liv. XXVI, 42. 369. *Emporiae*, Ἐμπορίαι Ptol. II, 6. nunc *Ampurias*, vrbs Hifp. Tarrac. prope Pyrenaeos et mare mediterr. fita. *Phocaicae* cf. Liv. XXVI, 19. A Masfilienfibus eam conditam memorant Strab. III. p. 110. al. 159. Scylax in Periplo p. 2. Steph. Byz. et alii: nam Masfilia etiam Phocaeenfium colonia fuit. Cf. omnino Liv. XXXIV, 9. et Plin. III, 3. f. 4. ex quibus etiam intelligitur, cur *Emporiae* in plur. dicantur et Ἐμπορεῖον Δίπολις Strab. l. c. *Tarraco*, hod. *Tarragona*, in ora Cataloniae, vnde pars Hifpaniae olim Tarraconenfis dicta: nam fuit quondam

Vitifera, et Latio tantum cessura Lyaeo.
Hos inter clara thoracis luce nitebat
Sedetana cohors, quam Sucro rigentibus undis
Atque altrix celsa mittebat Saetabis arce,
Saetabis et telas Arabum spreuisse superba,
Et Pelusiaco filum componere lino.
Mandonius populis, domitorque insignis equorum
Inperitat Caeso, et socio stant castra labore.

At

370. *Lyeo* quidam. Sed est Λυαῖος, quoniam vinum λύει, soluit curas. 372. *Sedetana* Col. et Put. probb. N. Heins. et Drak. *Hedetana* emend. Modius. Veteres auctt. admodum variant. *Sedetani* memorantur Liuio XXVIII, 24. XXIX, 1. 2. XXXI, 49. XXXIV, 20. Σηδητανία Appian. Hisp. c. 77. *Edetani*, s. *Hedetani*, Ἠδητανοὶ Ptolem. II, 6. et Plin. III, 3. Σηδητανοὶ Strab. III. p. 112. *Editani* Gruter. p. 481. Vulgatum *Sedentana* tuentur J. Marca in Marc. Hispan. II, 6 et Dausq. Sed nemo Sedentanorum mentionem facit. 373. *Saetabis* Col. vt in marmorr., in numo ant. ap. Anton. Augustin. Dial. VII. et in vetustis codd. Grat. Cyneg. 41. Σαιταβὶς etiam Ptol. II, 6. Ita N. Heins. et Drak. cf. Inscript. ap. Murator. p. 1077. n. 4. Vulgo *Setabis*, vt et XVI, 475. Σέταβις Strab. III. p. 110 al. 160. Sic et ap. Plin. Praef. pr. et III, 3. XIX, 1. *arte*, pro *arce*, quidam. 374. *spreuisse* (ἀφειτῶς pro spernere) *superba*, scripti cum R. 3. Parm. Med. quod et Dausq. amplectebatur. Vulgo *superbas*. 375. *linum* c. *lino*, vel *filum*

c.

quondam vrbs in his oris maritimarum opulentissima, teste Mela II, 6. aeuoque Strabonis numero ciuium ne ipsi quidem Carthagini cessit. 370. *Tarraco Campano tantum cessura Lyaeo* iisdem fere verbis dixit Martial. XIII, 118. *Lyaeo Latio*, vinis Latii, quae olim generosa fuere, vt Falerna, Massica cet. 371. *thoracis* linei, Drak. ad IX, 587. cf. ad v. 270. *Sedetani* prope Celtiberiam, cuius gentis caput Caesaraugusta, nunc *Saragossa*. Plin. II, 3. Ptol. II, 6. *Sucro* oppidum ap. Antonin. et Liv. XXVIII, 24. (hod. *Alzira*) sed fluuius inter Saguntum et Carthaginem, nunc *Xucar* ap. Plin. III, 3. Ptol. II, 6. et Strab. III. p. 159. *rigentibus v.* vt v. 671. *Saetabis*, hod. forsan *Xatiua* in regno Valentiae, ad fluuium eiusdem nominis, qui in Sucronem influit. *altrix* v. ad I, 218. *celsa arce*, quia in colle sita. 374. *A Saetabi tertia in Europa lino palma* cet. Plin. XIX, 1. Hinc *sudaria Saetaba* ap. Catull. epigr. XXV. cf. Casaub. ad Strab. III. p. 99. 374. 5. Cf.

ad

At Vettonum alas Balarus probat aequore aperto.
Hic adeo, quum ver placidum flatusque tepescit,
Concubitus servans tacitos, grex perstat equarum,
Et Venerem occultam genitali concipit aura.
Sed non multa dies generi, properatque senectus,
Septimaque his stabulis longissima ducitur aestas.

At

c. filo malebat Vlit. ad Grat. Cyn. 41. — 378. *Vectonum* Col. h. l. et XVI, 366 vt in antt. exempl. Caesaris, Liuii et Plinii. Sed *Vettonum* reposui, quam scripturam etiam defendit N. Heins. ad h. l. et ad Prudent. περὶ στεφ: III, 187. etsi inf. XVI, 366 Dausq. carpit, qui idem sentiebat. Gr. Οὐέττωνες et sic quoque ap. Gruter. p. 383. n. 7. et p. 591. *Vasconum* Parm. Vulgo *Vetonum*. *pracit aequore* coni. N. Heins. inuito metro. Praestiterit *alis volat*, vel potius *alas rapit*, vt ap. Virg. A. VII, 725. X, 178. Sed v. not. 380. *perstat* (h. e. stat, vt ap. Virg. Ge. III, 273.) Col. prob. N. Heins. qui conf. v. 686 et VI, 385. sed ante hunc versum nonnihil excidisse putabat. *praestat* Ox. et Put. Vulgo *prostat*, quod retinuit Lefeb. *prostrat* quidam. 383. *Tertiaque* nonnulli, quos Modius refutat ad Iustin. XLIV, 3. v. not. *in stabulis* corrig. D. Heins. *aestas*, non *aetas*, Col. vt ap. Virg. Georg. III, 190. IV, 207. vnde ne Dausq. quidem displicebat.

ad v. 24. 25. et Plin. l. c. *componere* v. ad I, 39. 376. *domitor equorum* vt ap. Virg. Aen. IV, 651. et 691. vbi v. Heyne. *socio stant c. l.* v. ad v. 273.

378. *Vettones* populus Lusitaniae circa Tagum, inter Durium et Anam. *probat*, pro ducit, vt sup. *agit*, *rapit*, *raptat*, *trahit*; (nam poeta variat) propr. forte lustrat. *Probare* certe est examinare, inspicere v. c. opus, athletas, hostias ap. Cic. Agr. II, 34. Verr. I, 54. Off. I, 40. *p. villam publicam* ap. Liv. IV, 22. vbi v. Drak. Schmidius interpretatur: re ipsa demonstrat, egregios esse in planis campis milites. 379 sq. Cf. XVI, 365. 6. Constat, in Lusitania, circa Olisiponem opp. (*Lisbonam*) et Tagum amnem, equas *Fauonio flante* obuersas animalem concipere spiritum, idque partum fieri et gigni pernicissimum ita: sed *triennium vitae* non excedere. Ita Plin. VIII, 42. Cf. Varr. R. R. II, 1, 9. Colum. VI, 27, 3 seq. et Solin. c. 23. Silius pro triennio septem annos habet exemplo Virg. Ge. III, 271 seqq. vbi v. Cerda et Heyne. Verba Iustini XLIV, 3. haec sunt: "Fabula ex equarum fecunditate et gregum multitudine orta, qui tanti in Gallaecia et Lusitania ac tam pernices visuntur, vt

non

At non Sarmaticos adtollens Uxama muros
Tam levibus persultat equis: hinc venit in arma
Haud aevi fragilis sonipes, crudoque vigore
Asper frena pati, aut iussis parere magistris.
Rhyndacus his ductor, telum sparus: ore ferarum
Et rictu horrificant galeas; venatibus aevum
Transigitur, vel more patrum vis raptaque pascunt.

Fulgent praecipuis Parnasia Castulo signis,
Et celebre Oceano atque alternis aestibus Hispal,

Ac

384. *Suuana* Put. *Saunia* Parm. Vulgo *Susana*, cuius nemo meminit. *Suxama* Col. vnde *Vxama* emend. N. Heinf. quod recepi cum Drak. et Lefeb. qui posterior *Sarmaticam* vrbis originem, Heinsio ignotam, a *Iaxamatis*, gente Sarmatica, repetit. *Vxama* memoratur Plin. III, 3. duplex Οὔξαμα ἀργίλλαι et Ο. Βάρκα Ptol. II., in Gallaeciae litore Marianae III, 18. et Antonino in itinere ab Asturica Caesaraugustam; nunc forte *Osma* ad Durium, in vet. Castilia. Sed si poeta non omnem prorsus ordinem neglexit, quod in vrbibus quidem, non vero in partibus Hispaniae describendis fecit, h. l. vel Lusitaniae, vel Hisp. Baet. vrbem designare debebat. Forsan itaque leg. *Sucrana*, de qua v. Plin. III, 1. vel *Curtama*, cuius opp. pulcherrima monumenta praeclare exposuit Carter. *Reise von Gibraltar nach Malaga* p. 204 sqq. 387. *iussis magistri* emend. Dausq. et recepit Cell. 388. *Rhyndacus*, non *Rindacus*, in priscis libris. Ῥύνδακος Mysiae fl. 391. *Fulgens* ex Put. recepi cum Drak. auctore N. Heinf. Vulgo

non inmerito vento ipso concepti videantur." *seruans*, obseruans, vt VI, 384. 563. VII, 442. 522. VIII, 351. N. Heinf. Add. V, 45. XV, 217. XVI, 317. *stabulis*, h. equis stabulantibus, vel qui stabulis quam bello aptiores sunt, vt *naufragia*, *seruitia*, *aucupia* cet. Ita Dausq. cuius altera ratio: *his* equis in *stabulis*, minus probanda.

385. *Tam leuibus*, ad cursum agilibus: nam equi Ἴβηρες ἔασι θοοὶ πόδας ἠνεμόεντες, teste Oppiano, quem laudat Dausq. cf. ad v. 379. *Persultant* proprie equi. *crudo* v. ad I, 405. — 387. Cf. Virg. Ge. III, 208. *iussis magistris* v. ad I, 173. et Heinf. ad Ouid. Epist. XV, 83. *Sparus*, vt VIII, 521. εἶδος ἀκοντίου in Gloss. Labb. Drak. qui laudat Donat. ad Liv. XXXIV, 15. et Pontan. in Gloss. prisco-Gall. h. v. cf. Heyne ad Virg. A. XI, 682. *ore ferarum* cet. cf. II, 156. *rapta pascunt* Sarmatas et Iberos, Dausq.

391. *Parnasia Castulo* v. sup. ad v. 97. *Hispal* f. *Hispalis*,

Ac Nebrissa Dionyseis conscia thyrsis,
Quam Satyri coluere leves, redimitaque sacra
Nebride et arcano Maenas nocturna Lyaeo.
Argantho-

Vulgo *Fulget*, quod non minus probum. *Persania* Col. 393. *Dei Nysaeis conscia*, vel etiam *concita* pro *conscia*, quod voc. mox sequitur, coni. N. Heins., quoniam secunda syll. in *Dionysius* corripi solet. Bacchus vero non tantum Διώνυσος, sed etiam Διόνυσος et Διωνύσιος poetis dicitur v. c. Hom. Il. ζ, 132. 135. Odyss. ω, 74. et H. in Bacch. I. pr. Hesiod. Theog. v. 940. 946. Callim. H. in Cer. v. 71. et Fragm. 171. — 395. *arcano* Col. et quidam alii, quod recepit Drak. non repugn. N. Heins. Quos secutus sum, etsi tertium casum cum *nocturna* iunctum vix alibi reperias, vnde non leuis me suspicio tenet, pro *arcano* poetam *acclans*, h. e. *acclamans Lyaeo* (clamans, io Bacche! Euoe!) vel *orgia agens*, vel simile quid scripsisse, et compendium scripturae fraudi fuisse librariis. *hortando* R. 3 et Parm. Vulgatam lect. *Hortano* ab Horta vrbe, prope Nebrissam sita, cuius tamen nemo mentionem facit, repetebat Marsus. *Ortano*, h. e. *Oretano*, coni. Rosweidus, laudatus a Dausq., qui ipse *hortanti* proponebat. *Orthano*, vel rectius *Orthanae* h. e. Baccho, ingeniose tentabat N. Heins. et prius valde arridebat Drak. Ὀρθάνης deus Atheniens. Priapo similis, et ab erecta, ὀρθῶς, vt putant, virilitate dictus: Priapus vero Bacchi comes, (*B. rustica proles* Tibull. I, 4, 7.) qui cum eo a quibusdam confunditur. vid. Meurs. Ath. Act. II, 14. quosque Heins. et Drak. citarunt, Strab. XIII. p. 404. al. 587. Hesych. v. Ὀρθάνης (non Ὀρθανὴς) Plat. in Phaone ap. Athen. Deipnosoph. X. p. 441. Tzetz. ad Lycophr. Alex. v. 538 (vbi Ὀρθάνην leg. pro

lis, nunc *Seuilla*, Andalusiae caput, vrbs Hisp. Baeticae, ad dextram ripam Baetis, qui non procul ab ea in sinum Gaditanum fluit, et hinc *aestum* marinum statis vicibus adcipit. *celebre O.* h. magna, quam faciebat, mercatura. *alternis a.* ἀψορρόῳ ὕδατι, vt ap. Prop. II, 26, 54. Cf. XV, 226. 237. *Nebrissa*, hodie *Lebrixa*, inter Hispalin et mare sita. Quae de sacris vel orgiis Bacchi, ibi agitatis, memorantur, ad lusum ingenii, ex similitudine vocc. *Nebrissa* et *nebris* ortum, referenda videntur. cf. tamen ad v. 101 sq. et ad VII, 171. Res vel loca *conscia* dicuntur eorum, quae in ipsis fiunt, vel quae in se continent. cf. mox v. 399. (vbi v. Drak.) V, 23. VIII, 531. Heyne ad Tibull. I, 7, 48. et Burm. ad Val. Fl. I, 5. *Satyri leues*, agiles et veloces, vel leuiter saltantes ac salientes, ἐλαφροὶ, κοῦφοι, vel etiam hilares, laeti, iocosi, φιλοπαίγμονες, quibus *graues*, βαρεῖς, obponuntur. cf. Iani ad Hor. Od. I, 1, 31. II, 11, 6. et Burm. ad Val. Fl. I, 389. *Nebris*, νεβρίς,

Arganthoniacos armat Carteia nepotes.
Rex proavis fuit humani ditissimus aevi,

Ter

pro ὀρθάγην) Palmer. Exerc. in auct. Gr. p. 783. Athen. I, 23. p. 30. et Voss. ad Mel. II, 11. p. 133. Sed non ipse Bacchus ὀρθανὴς dicitur, et tum duo certe h. l. sunt Bacchi nomina: *Lyaeus* enim, etsi propr. adiect. est, semper simpl. Bacchus vocatur. *Orthana* tamen exhibet ed. Genev. quod perperam ab editorr. Amstelod. in *Hortano* mutatum monebat Salvinius, a Drak. in fine Praefat. laudatus. *Orthane*, graeca forma, scripsit Lefeb. qui male interpretatur: redimita s. n. et in O. Lyaeo, h. e. cum orthane, phallo Ebraeorum, quem gestat in extremo thyrso. *Menas* Dausq. Lefeb.

νεβρίς, pellis hinnuli, νεβρῶ, quam Bacchus et Bacchae gestabant, vnde ille βασσαρεὺς, νεβρώδης, νεβριδόστολος s. νεβριδόπεπλος, hae βασσαρίδες dicuntur. vid. Cl. Hermann. Mythol. Lyricorum p. 261. 2. et Iani ad Hor. Od. I, 18, 11. *Maenas nocturna Lyaeo*, sacra nocturna celebrans, νυκτελοῦσα τὰ Ὄργια, in honorem Bacchi, qui inde Νυκτέλιος, νύκτερος Orph. H. LI, 4. et Virg. Ge. IV, 521. *nocturnus* vocatur. Sed v. V. L. *Lyaeo arcano*, vt ἄῤῥητος et κρύφιος ap. Orph. H. XXIX, 3. cuius τελετὰς effari nefas est, vel cuius sacra secreto et noctu aguntur, cuiusque orgiis et mysteriis secessus, a profanis remoti et phantasiae incendendae apti, conueniunt. Forte et poeta respexit ad λικνοφόρους vel κανηφόρους, quae vannum mysticam Iacchi pluresque cistas (λίκνα s. κανᾶ) ferebant, in quibus τὰ μυστικὰ Bacchi vel Cereris erant recondita, de quibus v. Spanh. ad Callim. H. in Cer. v. 127. — 396. *Carteia*, ad Calpen promont. in ora oceani Gaditani, (Liv. 28, 30.) vrbs olim inclita, metallis abundans, (Diodor. VI, 9.) et primum a Phoenicibus inhabitata, deinde a Poenis capta, quae Graecis quondam *Tartessos* dicta, si fides habenda Plin. III, 1. Mell. II, 6. Pausan. Eliac. VI. p. 378. et Strab. III. p. 148. C. et 151. B. quia forte post Tartessi excidium eius mercatura et nomen Carteiam translatum, quod suspicatur P. Flores in Espanna Sagrada P. IX. Silius omnino vtramque vrbem distinguit, et Arganthonium Carteiae regem facit, non, vt alii, Gaditanum, et, vt plerique, Tartessiorum regem: nam Carteiae, Tartessi et Gadium nomina a veteribus permisceri solent. Wessel. ad Antonin. Itin. p. 407. Carteiam putat esse, quae nunc *Rocadillo* adpellatur. Carteiam vero Calpen esse, et, Tartessus quae fuerit,

Ter denos decies emensus belliger annos.
Armat Tartessos, stabulanti conscia Phoebo,
Et Munda, Emathios Italis paritura labores:
Nec decus auriferae cessavit Corduba terrae.
Hos duxere viros flaventi vertice Phorcys,

Spici-

Lefeb. et alii. Sed est Μαινὰς. 398. *Ter quinos decies* coni. Mariang. Accurs. ad Auson. Epist. X, 5. non improb. Lefeb. 400. *Hemathios* scripsere Drak. et Lef. 401. *aeriferae* ex Plin. 38, 2 adfectate corrigi posse notabat Dausq. 402. *Phorcys* Col. nomen a Deo marino desumtum, qui φόρκυς s. φόρκυν, sed et φόρκος (vt *Phorcus* inf. X, 174) dicitur. Vulgo *Phorcis*.

fuerit, non constare, monet Vales. ad Exc. Peiresc. p. 72. Cf. Schweigh. V. C. ad Appian. Hisp. c. 2. et inpr. Carteri Itin. *(Reise von Gibraltar nach Malaga)* p. 30-69. vbi copiose de fatis et situ Carteiae disputat. 396-8. *Arganthonium* CL. annos vixisse tradunt Anacr. ap. Plin. VII, 48. Strab. III. p. 225. Phlegont. de longaeuis c. 4. (vbi v. Meurs.) Censorin. et Lucian. in Macrobiis; sed CXX. annos memorant Herodot. I, 163 (vbi v. Wessel.) Lycophr. Schol. p. 94. Cic. de Sen. c. 19. et Asin. Pollio ap. Val. Max. VIII, 13. ext. 4. — 399. *Tartessus*, portus Hispaniae, Phoenicum nauigationibus celeberrimus, inter duo Baetis ostia, cuius ne vestigium quidem vllum Strabonis aetate reliquum fuit. Sed iam Salomonis aeuo haec vrbs, vel, quod Carter l. c. probabilius fecit, Carteia, tum חַרְשִׁישׁ dicta, mercatura inclaruit. v. Bochart. Geogr. S. III, 7. p. 160. 165. et Michaelis Spicileg. Geogr. ext. hebr. post Bochartum P. I. p. 82 sq. *stabulanti c. P.* vbi sol equorum stabula habet, et ad haec eos disiunctos ducit, h. e. occidit. Conf. VI. pr. X, 538. et Ouid. Met. XIV, 416. *conscia* v. ad v. 395. — 400. *Munda* ab hodierna eiusdem nominis vrbe tertio Hispanorum milliario aberat. De priscis eius monumm. v. Carter. l. c. p. 190 sqq. Prope eam Caesar atroci proelio cum Pompeii M. filiis conflixit. v. Strab. III. Dion. XLIII. pag. 233. Liv. Epit. CXV. Flor. IV, 2. Hirt. b. Hisp. c. 29 seqq. *labores Emathios*, calamitatem, qualem experti sunt in Emathia, h. e. Macedonia, ad Philippos et Pharsalum. v. Heyne ad Virg. Ge. I, 489 sqq. *Corduba*, nunc *Cordoua*, Lucani et vtriusque Senecae patria.

P *auriferae*

Spiciferisque gravis bellator Arauricus oris,
Aequales aevi, genuit quos ubere ripa
Palladio Baetis umbratus cornua ramo.

Talia Sidonius per campos agmina ductor
Pulvere nigrantes raptat, lustransque sub armis,
Qua visu comprendere erat, fulgentia signa
Ibat ovans, longaque umbram tellure trahebat.
Non aliter, quoties perlabitur aequora curru
Extremamque petit, Phoebea cubilia, Tethyn
Frenatis Neptunus equis, fluit omnis ab antris
Nereidum chorus, et sueto certamine nandi
Candida perspicuo connectunt brachia ponto.

At

Phorcis. 403. *Arauricus* Col. vt V, 557. Ab *Araurio*, Galliae Narbon. fl., qui aliis Rauraris vocatur, nomen deductum suspicabatur N. Heins. *Aranticus*, *Arantbicus*, *Auaricus* in reliquis libris. 405. *Baetis*, *Baetis*, in membranis. Vulgg. *Bethii* vel *Baetes*. 407. *lustransque* scripti. *lustrāsque* R. 2. Vulgo *lustratque*. 410. *curru* Colon. et Ox. Vulgatum *cursu* male defendit Dausq. 414. *connectunt* e Col. restituendum censebat N. Heins. ad h. l. et ad Ouid. Epist. V, 48. Sed vulgata *connectunt* loco forte non mouenda erat, iudice etiam Drak., quia magis natantium, vt

auriferae terrae, Hispaniae. Cf. I, 155. 228 sqq. et inpr. a Drak. laud. Martial. IX, 61, *flauenti v.* iuuenis, vel pulcer, v. ad I, 438. *Spiciferis oris*, cultis terris agrisque, quibus Hispania maxime Baetica excelluit, *grauis*, noxius et timendus, vt I, 412. *aues cultis graues* dixit Ouid. Fast. I, 683. *Palladio ramo*, oliua (v. ad v. 324. et I, 238.) qua vtraque Baetis ripa consita est. Bene comparant Martial. XII, 100. *cornua* v. ad I, 415.

407. *raptat*, raptim ducit, vt *rapit* ap. Virg. A. VII, 725. et X, 178. *erat*, ἐξῆν. 409. Longe *umbram*, h. e. densam pulueris nubem excitat, exercitu iter faciente. 410 sq. Comparatio ad ducem et, quae eum sequuntur, copias spectat. Cf. Virg. A. V, 816 sqq. *perlabitur a. c.* vt ibid. I, 147. 155. 156. *Extremam Tethyn*, occident. Oceanum. cf. v. 60. *Phoebea c.* cf. Ouid. Met. II, 68 seq. *antris*, vt v. 49.

At Pyrenaei frondosa cacumina montis
Turbata Poenus terrarum pace petebat.
Pyrene celsa nimbosi verticis arce
Divisos Celtis late prospectat Iberos,
Atque aeterna tenet magnis divortia terris.
Nomen Bebrycia duxere a virgine colles,
Hospitis Alcidae crimen, qui, sorte laborum
Geryonae peteret quum longa tricorporis arva,
Possessus Baccho saeva Bebrycis in aula

Lugendam

vt *nectere* vel *iungere brachia* saltantium gestus exprimit. 418. *late* scripti. Vulgatum *alte* tuetur Dausq., vt sit ὑψόθεν, ex alto. 422. *Geryonae*, vt XIII, 201, scripsi cum priscis edd. *Gerionis* primus edidit Buschius in ed. Wolfii Basil. Gr. Γηρυόνης et Γηρυών. v. Heyne ad Apollod. p. 386. et, quos Drak. laudat, Heins. ad Virg. A. VIII, 202. ad Ouid. Epist. VIII, 9. ad Vellej. Pat. I, 1. Gronov. ad Senec. Herc. fur. v. 1170 et Agamemn.

415 sq. De transitu H. per Pyrenaeum saltum cf. Polyb. III, 35. 40. et Liv. XXI, 22. *Prospectare* et *spectare* de situ vrbium montiumque. v. Burm. ad Phaedr. II, 5. — 418. 9. Montes Pyrenaei Hispaniam a Gallia dirimunt. *aeterna div.* ἀιδίως de tantis montibus. 420-441. Pyrenaei montes, quos Strabo III. fulminum ictu, et Diodor. V, 35. (vbi v. Wessel.) ab igne pastorum, quo combusti sint, dictos tradit, nomen h. l. accepisse finguntur a Pyrene, Bebrycis, in his montibus regnantis, filia, ab Hercule compressa et a feris discerpta. *Quae de Hercule ac Pyrene traduntur, fabulosa inprimis arbitror*, Plin. III, 1. — 422. Cf. I, 277 sq. *longa*, longinqua, longo spatio remota. v. Drak. ad IV, 374. V, 9. VI, 628. et ad Liv. IV, 18. Heins. ad Ouid. Rem. Am. v. 595. et Broukh. ad Tibull. I, 4, 18. — 423. Aula Bebrycis vltra Hispaniae limitem in finibus Volcarum quaerenda. cf. v. 443 sq. et XV, 497. Bebryces postea Narbonenses dicti, et diuersi ab Asiaticis in Mysia. v. Tzetz. ad Lycophr. Cassandr. v. 516. et 1305. *Possessus B.* ebrius. Vox *saeua* vulgo refertur ad crudelitatem Amyci, Bebrycum ad Pontum-Euxinum regis, de quo v. Heyne ad Apollod. I, 9, 20. et II, 5, 9. Tum poeta nomina fabulasque confudit, vt sup. v. 253. et forte

mox

Lugendam formae sine virginitate reliquit
Pyrenen, letique Deus, si credere fas est,
Causa fuit leti miserae Deus. Edidit alvo
Namque ut serpentem patriasque exhorruit iras,
Confestim dulces liquit turbata penates.
Tum noctem Alcidae solis plangebat in antris,
Et promissa viri silvis narrabat opacis,
Donec maerentem ingratos raptoris amores,
Tendentemque manus atque hospitis arma vocantem
Diripuere ferae. Laceros Tirynthius artus,
Dum remeat victor, lacrimis perfudit, et amens
Palluit invento dilectae virginis ore.

At

memn. v. 841. Serv. ad Virg. A. VII, 662. — 426. Vulgatam distinct. *miserae, Deus edidit alvo. Namque* cet. mutauit N. Heins., qui et τὸ *patriasque* pro *patrias* ex scriptis et editis ante Marsum libris restituit. Tum Pyrene serpentem peperisse dicitur: quod quia offendit VV. DD., quum tamen haec narratio, teste, quem Drak. excitauit, Plin. III, 1. et ipso quoque Silio v. 425, fabulosa inprimis fuerit; ex ingenio hunc locum sanare conati sunt. Dauis. ad Caes. b. G. III, 20 tentabat *edit vt alvo*, et Barth. *miserae Deus: edita vt aluus (Namque, vt serpentem, patrias e. i.) Confestim* cet. Dausq. *Deus: edidit*, vel *dumque edidit alvo*; (scil. Galaten f., ab Hercule ex Celtici regis filia genitum, teste Diodor. V, 25. p. 210) *Confestim dulces l. t. penates: Namque, vt serpentem, p. e. i.*, vt alias, *cane peius et angue*. Docte Salmas. Epist. 85 coni. *edidit alvo Namque vt Cenchream*; vt librarius *serpentem*, cuius genus quoddam, maculis sparsum, instar milii granorum, Κεγχρίνης, Κεγχρίνας s. Κεγχρίτης dicatur, ad oram notauerit, idque postea in contextum irrepserit. Quod si verum est, vel poeta Πυρήνην, Bebrycis regis f., ab Hercule compressam, cum Πειρήνῃ Acheloi f., quae ex Neptuno Κεγχρείαν peperit, confudisse, vel Salmas. hunc errorem ei obtrudisse censendus est. Illud Lefeb., hoc Drak. nobisque probabilius videtur. 429. *in antris* R. 3 et Med. *orale*

quaedam

mox v. 427. *formae Evenae*. 429. *noctem*, concubitum, vt II, 503, *solis* pro sola; nisi malis antra deserta ab incolis, vt *desolata* XII, 12. et οἰοπόλος passim ap. Hom. interpretari cum Drak. qui laudat. IV, 560. Ouid. Epist. X, 139. XI, 84. ej. Am. III, 6, 50 et Rem. Am. 579. Val. Fl. IV, 5. Sen. Hippol. 66. et Agam. 436. Gifan. Ind. Lucret. et VV. DD. ad Tibull. I, 2, 35. et ad Prop. I, 2, 11. II, 15, 7. — 430. Cf. Virg. Ecl. II, 5. — 434. *Dum r. victor*, occiso Geryone. Cf. I, 276. 283. — 435. *Virgo*, vt *puella* et Gr. παρθένος.

At voce Herculea percussa cacumina montis
Intremuere iugis: maesto clamore ciebat
Pyrenen, scopulique omnes ac lustra ferarum
Pyrenen resonant. Tumulo tum membra reponit,
Supremum inlacrimans; nec honos intercidit aevo,
Defletumque tenent montes per secula nomen.

Iamque per et colles et densos abiete lucos
Bebryciae Poenus fines transscenderat aulae.
Inde ferox quaesitum armis per inhospita rura
Volcarum populatur iter, tumidique minaces
Adcedit Rhodani festino milite ripas.
Aggeribus caput Alpinis et rupe nivali
Proserit in Celtas, ingentemque extrahit amnem
Spumanti

quaedam edd. antt. prob. N. Heins. 436. *At*, non *Ac*, Col. et Put. *motis* malebat N. Heins. *summis* Burm. ad Val. Fl. II, 91. 439. *resonant* scripti, et R. 2. Sed teste Lefeb. non nisi duo MSS. id exhibent, et duo alii (qui sint, vt solet, tacuit) *reboant*, quae vulgata lectio tum omnino praeferenda est, et placuit etiam Drak. vt firma et stentoria Herculis vox declaretur. *memorant* Parm. et Med. 440. *intercidet* duo scripti et R. 2. teste Lefeb. qui id recepit. 448. *Proserit* Col. vt ap. Lucan. IV, 412. Plaut. Asin. IV, 1, 50. Auien. descr. orb. 342. 702. *exserere* sup. I, 30.

παρθένος, quaecumque in flore aetatis est, etsi vel nupta est, vel iam peperit. v. Gesner in Thes. hh. vv. Iani ad Hor. Od. II, 8, 23. III, 11, 35. et 22, 2. quique a Drak. laudatur Serv. ad Virg. Ecl. VI, 47. et Aen. XI, 687. Sic et *νύμφη* pro nupta. v. Cl. Koeppen ad Hom. Il. γ, 130. et Heyne Obss. ad Tibull. III, 1. 21. — 436. *Percuti, feriri, quati, ici, pulsari, verberari* dicuntur montes vel loca clamore, voce, rumoribus cet. v. Drak. ad IV, 7. Burm. ad Val. Fl. I, 743. II, 91. V, 273. et ad Ouid. Fast. III, 741.

444 seqq. Hannibal, peragrato Volcarum agro, Rhodanum traiicit. cf. Polyb. III, 41-43. et Liv. XXI, 26-28. *Volcae* in Gallia Narbonensi sunt vel Tectosages vel Aricomici, qui posteriores ad Rhodanum vsque, teste Strab. IV. p. 129. vel ad vtramque eius ripam habitarunt, si fides habenda Liv. l. c. 447. Ex Alpibus *caput proserit*, oritur, vt *extrahit* a. Cf. Virg. A.

Spumanti Rhodanus proſcindens gurgite campos,
Ac propere in pontum lato ruit incitus alveo.
Auget opes ſtanti ſimilis tacitoque liquore
Mixtus Arar, quem gurgitibus complexus anhelis
Cunctantem immergit pelago, raptumque per arva
Ferre vetat patrium vicina ad litora nomen.
Invadunt alacres inimicum pontibus amnem:
Nunc celſo capite et cervicibus arma tuentur,
Nunc validis gurges certatim frangitur ulnis.
Fluminea ſonipes religatus ducitur alno,
Belua nec retinet tardante Libyſſa timore:
Nam trabibus vada et iniecta tellure repertum
Connexas operire trabes, ac ducere in altum

Paulatim

I, 30. Sen. Herc. fur. 594 et Oedip. 532. Ita N. Heinſ. et Drak. *Pracidit* Put. Vulgo *Proſilit*. 449. *vortice* coll. Virg. Ge. I, 481. coni. Lefeb. pro *gurgite*, quod voc. mox v. 452 et 457 repetitur. Drak. v. 452 commendat Burm. emendat. *vorticibus anhelis* coll. Claud. R. P. I, 25 vbi tamen Heinſius ex MSS. et noſtro loco *gurgitibus anhelis* repoſuit. 456. *arma tuentur* ſcil. ab aquae iniuria, ſcripti et editi aute Nicandrum, qui primus *tenentur* edidit; quod ſeruauit Lefeb. 457. *undis* Ox. et Put. cum R. 3. Parm. Med. 460. *ratibus vada* edd. Pariſ. prob. Dausq. — 461. *operire rates*, quod et nobis in mentem venit, emend. N. Heinſ. qui et

A. VI, 831. et V. L. 451 ſq. Rhodanus praeter alios fluvios *Ararim* ad Lugdunum, (v. Liv. XXI, 31. Polyb. III, 49.) et, propior oſtiis, *Druentiam* (v. 468 ſq.) excipit. *Auget opus*, Cf. ad I, 606. *Arar* vel *Araris*, (nunc *Saone*) ex Vogeſo monte ortus, tanta lenitate, vt cernere non posſis, in vtram partem labatur, (v. Caeſ. b. Gall. I, 12.) Rhodanus vero rapido curſu fluit. Cf. XV, 504. Plin. III, 4. Claud. Conſ. Mall. Theod. v. 53. in Rufin. II, 111. et in Eutrop. II, 267. Lucan. I, 433. VI, 475. — 454. Arar Rhodani nomen adcipit. 455 - 465. Conf. Polyb. et Liv. ll. cc. *inimicum p.*, inpatientem pontis, 458. *Equorum pars magna nantes loris a puppibus trahebantur*, Liv. l. l. *alno*, ſcapha, ex trunco alni excauatae, vt IV, 491. et XII, 522. vbi v. Drak. *Belua L.* elephanti. *retinet*, remoratur tranſitum. *vada*, flumen. v. ad I, 52. *trabes*, naues pontis

Paulatim ripae resolutis aggere vinclis.
At gregis inlabsu fremebundo territus acris
Expavit moles Rhodănus, stagnisque refusis
Torsit arenoso minitantia murmura fundo.

Iamque Tricastinis intendit finibus agmen,
Iam faciles campos, iam rura Vocuntia carpit.
Turbidus hic truncis saxisque Druentia laetum
Ductoris

et v. 462 *reuolutis* malebat. Sed cf. Liv. XXI, 28. — 463. *inlapsu* Col. et Ox. *et lapsu* Put. Vulgo *allapsu*. Mox *atras Exp. moles* coni. N. Heinf. quod summopere blandiebatur Drak. qui conf. Sidon. Apollin. XXII, 58 *nigrantes elephanti*, Claud. laud. Stil. III, 351 *nigra ceruice*, Lucan. VI, 208 *squalenti tergo*, Auien. descr. orb. v. 777 *taetros elephantos*, et Graev. ad Flor. II, 6. Add. inf. IV, 618 et IX, 240. Sed v. not. 466. *intendit* Put. h. e. tendit, contendit, vt in eadem narratione *tetendit* ap. Liv. XXI, 31. vel *intendit* se s. iter, vt ap. Liv. IV, 19. X, 43. XXI, 29. 30. Cic. Mur. 9. extr. Terent. And. II, 2, 6. et al. cf. Heinf. et Burm. ad Val. Fl. VI, 540. 600. VII, 114. *incendit* Ox. Vulgo *incedit*. 467. *Vocontia* alii. Οὐο-κόντιοι

tis in modum iunctas. cf. Polyb. III, 46. et Liv. XXI, 28. — 463 seq. Terror egregie ipsi fluuio tribuitur. cf. ad I, 48. et Virg. A. VIII, 240. et IX, 125. *gregis*, vt *gregem elephantorum* dixit Plin. V, 1. *equorum* Cic. Verr. II, 7. *asinorum* Varr. R. R. II, 6. *armentorum* Cic. Phil. III, 12. *ducem gregis*, taurum, Ouid. A. A. I, 326. Conf. Cerda ad Virg. A. I, 185. *acris Rhodanus*, vt *ferox* IV, 61. Tum *acris* est masc. gen. vt *somnus acris* dicitur Ennio ap. Priscian. Sed praestiterit iungere *gregis acris*, vel *acris*, h. e. acres, *moles*, fortes et magnos elephantos. *stagnis refusis* v. N. Heinf. ad XIV, 349. Burm. ad Val. Fl. V, 255. Heyne ad Virg. Ge. II, 163. et A. I, 126. *murmura*, fluctus sonantes.

466-476. Imitat. Liv. XXI 31. *Tricastini* et *Vocontii* inter Rhodanum et Druentiam, in Delphinatu, habitabant. *faciles campos*, vbi iter facile est, nec montibus impeditur, vt *facilem adiri planitiem* XII, 163. *Haud vsquam impedita via, priusquam ad Druentiam fl. peruenit*, Liv. l. c. *carpit* v. ad I, 569. *Druentia* (hod. *Durance*, cuius fons in *Mont Geneure*) non nisi ad *Cabellionem* (*Cavaillon*) nauium patiens est. *laetum*, hucusque prospe-

Ductoris vastavit iter: namque Alpibus ortus
Avulsas ornos et adesi fragmina montis
Cum sonitu volvens, fertur latrantibus undis,
Ac vada translato mutat fallacia cursu,
Non pediti fidus, patulis non puppibus aequus;
Et tunc imbre recens fuso conrepta sub armis
Corpora multa virum spumanti vertice torquens
Inmersit fundo laceris deformia membris.

Sed iam praeteritos ultra meminisse labores
Conspectae propius demsere paventibus Alpes.
Cuncta gelu canaque aeternum grandine tecta

Atque

κόντιοι dicuntur Strab. IV. p. 128, sed Ὀδοκόντιοι p. 140. — 469. *tardauit* coni. N. Heins. *vexauit*, h. e. impediuit, Burm. vt ap. Liv. XXXVI, 30.

prosperum et incundum, *iter vastauit*, vastum, h. e. asperum et durum fecit, vel vexauit, turbauit, vt *mentem vastare* dixit Sallust. Cat. 15. vbi v. Corte. Sed cf. V. L. 471. Fluctus et venti *latrare*, *clamare*, *plangere*, *anhelare*, *gemitum edere* dicuntur. κῦμα βοάᾳ dixit Hom. Il. ξ, 394. μεγάλα βρέμει Il. δ, 425. μεγάλ' ἴαχε Il. α, 482. Od. β, 428. στόνῳ βρέμουσι δ' ἀμφιπλῆγες ἀκταὶ Sophocl. Antig. v. 603. cf. I, 592. V, 397-8. IX, 516. Drak. ad h. l. et IV, 524. Burm. ad Val. Fl. I, 590. Virg. Ge. III, 261. et Aen. VII, 588. *aequus* vt ap. Virg. Ge. III, 546. *sub armis*, armata. *vertice* id. qd. *vortice*, quae antiqua scriptura est, vt *vorsus*, *vortere* cet. Drak. adscripsit verba Quinctil. Inst. Or. VIII, 2, 7. *Vertex est contorta in se aqua, vel quidquid aliud similiter vertitur: inde propter flexum capillorum pars est summa capitis; et ex hoc, quod est in montibus eminentissimum.* Cf. eund. I, 7, 25. Var. L. ad II, 631. IV, 230. V, 513. VV. DD. ad. Virg. A. I, 117. VII, 32. Cellar. Orthogr. lat. T. II. p. 85. ed. Ill. Harles. Drak. ad h. l. et Heins. ad Val. Flacc. VIII, 332.

477. Memoriam priorum calamitatum deleuit maius periculum nouusque terror, conspectis Alpibus incussus, de quarum transitu cf. Liv. XXI, 32-38. et Polyb. III, 49-56. — 479 sqq. Imago Alpium earumque altitudinis, quam pluribus, et nimiis fere passim-

Atque aevi glaciem cohibent: riget ardua montis
Aetherei facies, surgentique obvia Phoebo
Duratas nescit flammis mollire pruinas.
Quantum Tartareus regni pallentis hiatus
Ad manes imos atque atrae stagna paludis
A supera tellure patet: tam longa per auras
Erigitur tellus et coelum intercipit umbra.
Nullum ver usquam, nullique aestatis honores.
Sola iugis habitat diris, sedesque tuetur
Perpetuas deformis hiems: illa undique nubes
Huc atras agit et mixtos cum grandine nimbos.
Iam cuncti flatus ventique furentia regna
Alpina posuere domo. Caligat in altis
Obtutus saxis, abeuntque in nubila montes.
Mixtus Athos Tauro, Rhodopeque adiuncta Mimanti,
Ossaque cum Pelio, cumque Haemo cesserit Othrys.
Primus

30. XLIII, 21. Id recepit Lefeb. coll. Gell. II, 6. — 480. *Aequam aevi glaciem* tentabat Barth. Adv. VI, 15. et *Aequaevam g.*, scil. cum grandine, Dausq. et, qui praeterea *tectae*, vt graecismus esset, malebat N. Heins. *Atque cui* Ox. 481. *Aetheriae* in ed. Paris. 1531. irrepsit errore typogr. quem D. Heins., Dausq., Cell. et alii temere descripserunt. 494. *Mimanti* pro *Minanti* e Col. reuocauit N. Heins. coll. Ouid. Met. II, 222. et Lucan. VII, 450. v. not. 495. *Phlegeo* e Col. recepit Lefeb. et ad gallicum edit. suae indicem, qui mihi ad manus non est, prouocat. *Pholoe* coni. N. Heins. coll. Stat. Achill. I, 238. et al. Add. inpr. Lucan. VII, 449. *Pindo*

passimque obviis, coloribus poeticis exornauit, commode praemittitur descriptioni periculossimi et memoria dignissimi itineris, quod H. primus hominum ingressus est. *glaciem aevi*, aeternam, perpetuam. *surgenti obuia Ph.* praeclare ad summam altitudinem declarandam. 483-6. Cf. Hom. Il. ϑ, 13 seq. Virg. Ge. II, 291. et Aen. VI, 577 seq. *coelum*, lucis radios. 487. *honores*, munera, fruges ac prouentus, vt ap. Virg. Ge. II, 404. Cf. Burm. ad Grat. 376. Bentl. et Iani ad Hor. Od. I, 17, 16. — 492-495. Iterum poeta in altitudine Alpium exprimenda ingenio suo indulget. *Caligat o.* vt fere *caligans fenestra*, quae tam alta est, vt despici vix sine oculorum vertigine possit, ap. Iuuenal. VI, 31. *Mimas* altissimus Ioniae mons, prope

Primus inexpertas adiit Tirynthius arces.
Scindentem nubes frangentemque ardua montis
Spectarunt Superi, longisque ab origine seclis
Intemerata gradu magna vi saxa domantem.

At miles dubio tardat vestigia gressu,
Inpia ceu sacros in fines arma per orbem,
Natura prohibente, ferant Divisque repugnent.

Contra

Pindo volebat Dausq. ex Ouid. Met. II, 225. et Plin. IV, 8. quod recepit Cell. putans vulgatum lect. *Pelio* legibus metricis repugnare. Vocatur quidem πήλιον sc. ὄρος; sed δισσύλλαβος vox per συνίζησιν occurrit ap. Catall. a Dausq. laud. et Virg. Ge. I, 281. cf. Beml. ad Hor. Serm. II, 8, 1. et Gronov. ad Senec. Thyest. v. 233. Similiter *sinuatis* inf. VI, 226. VII, 503. X, 182. Cf. sup. ad v. 16. An leg. *Phiceo* vel *Phicio?* τὸ Φίκειον vel Φίκιον ὄρος in Boeotia, sedes Sphingis. v. Heyne ad Apollod. p. 601. *Aemo* pro *Haemo* substituebat Spanhem. ad Callim. H. in Cer. 87. — 504. *maestus* e scriptis recepit Drak. Sed tum H. simul maestus et nullo terrore turbatus fingitur, et vulgatum *monstris*, quod multo aptius et concinnius est, indoctis librariis deberi, quis sibi persuadeat? cf. Virg. A. III, 307. IV, 659. VII, 376 et Heyne ad h. l. Hinc illud seruaui et parenthesin induxi:

prope Chium inf. v. Hom. Od. γ, 172. Strab. XIII. pag. 645. Plin. V, 29. Ptol. V, 2. et inpr. Spanh. ad Callim. H. in Del. v. 67. *cesserit* Alpibus altitudine. 496. v. ad II, 356. Verba *scindentem, frangentem* et *domantem* ad operosum ornatum spectant. *Intemerata gradu*, nullis vestigiis humanis profanata, Drak. coll. XV, 532. et XVII, 501 seq. *Perseus temerauit nubila volatu* dixit Stat. Th. III, 463. et *oculis temerare profanis* Claud. b. Get. v. 102. *temerato litore* Lucan. III, 194. Cf. ad I, 11. et II, 472. *Intemerata*, quoniam *sacri* sunt *fines* v. 501. *Sacra* autem dicuntur maria, fontes, fluuii, arbores, et inpr. montes alti coeloque propiores, propter numina, quae in iis habitare credebantur: homines enim, subtiliore quadam naturae scientia destituti, totum hoc vniuersum, sidera, aërem, flumina cet. daemonibus s. numinibus, tamquam motus et agitationis auctoribus, plenum putant. cf. Spanh. ad Callim. H. in Apoll. v. 112. et inf. IV, 70. *Sacros fines* Barth. Adv. X, 24. exponit, remotos ab vsu hominum; Cell. in quos non liceat hominibus penetrare. Sic *vetitas*

Contra quae ductor: (non Alpibus ille, nec ullo
Turbatus terrore loci; sed languida monstris
Corda virum fovet hortando revocatque vigorem)
Non pudet obsequio Superum fessosque secundis,
Post belli decus atque acies, dare terga nivosis
Montibus, et segnes submittere rupibus arma?
Nunc, o nunc, socii, dominantis moenia Romae
Credite vos summumque Iovis conscendere culmen.
Hic labor Ausoniam, dabit hic in vincula Thybrim.
Nec mora: commotum promissis ditibus agmen
Erigit in collem, et vestigia linquere nota
Herculis edicit magni crudisque locorum
Ferre pedem, ac proprio turmas evadere calle.
Rumpit inadcessos aditus, atque ardua primus
Exsuperat, summaque vocat de rupe cohortes.
Tum, qua durati concreto frigore collis
Lubrica frustratur canenti semita clivo,

Luctan-

duxi: quod et tacite Lefeb. fecisse video. 511. *et dabit hic* Colon. 512. *cum motum* emend. N. Heins. et v. 515 *presso calle*, quia agmen iam in collem erectum. Sed in Alpium cacumen, nondum euasisse, monet Drak.

titas vias adcipio IV, 788. et *inlicitas tentare vias* ap. Val. Fl. I, 197. vel *inlicitas temerare undas* ib. v. 627. vbi v. Intpp. 505. *fouet*, incendit, excitat, vt θάλπειν ἔρωτα cet. 506 sq. Cf. Liv. XXI, 30. *obsequio S.* cet. fauore deorum perpetuaque rerum fortuna *fessos*, emollitos, vt *f. luxu* XII, 83. *dare terga*, vt XII, 329. et ap. Prop. III, 9, 6. forma loquendi, a bellica re petita, vt mox *submittere arma.* 509 sq. Cf. Liv. XXI, 35. Polyb. III, 54. et inf. IX, 213 sqq. *Iouis culmen*, arcem, Capitolium. 514. 5. Adroganter iubet, asperis locis inferri pedem, et propriam a quouis sibi viam muniri. *crudis locorum.* graece pro, c. locis, h. non peruiis s. nondum calcatis. cf. ad I, 405. *proprio*, quem primus ipse aperuit, N. Heins. *Rumpit aditus* v. ad I, 54. Grauiter ita et prima et difficilis rei molitio exprimitur. 518 seq. Bene comparant Petron. 123. *Sed postquam turmae nimbos fregere ligatos, Et pauidus quadrupes*

Lucentem ferro glaciem premit: haurit hiatu
Nix resoluta viros, altoque e culmine praeceps
Humenti turmas operit delabsa ruina.
Interdum adverso glomeratas turbine Corus
In media ora nives fuscis agit horridus alis:
Aut rursum inmani stridens avulsa procella
Nudatis rapit arma viris, volvensque per orbem
Contorto rotat in nubes sublimia flatu.
Quoque magis subiere iugo atque, evadere nisi,
Erexere gradum, crescit labor. Ardua supra
Sese aperit fessis, et nascitur altera moles,
Unde nec edomitos exsudatosque labores

Respexisse

Drak. 521. *e culmine*, non *a c.*, scripti. 522. *Umenti* Col. v. ad II, 125. *Vinenti* Oxon. *Vinentis* Put. Hinc *Uventi* legendum putabant N. Heinf. ad h. l. et ad Ouid. Amor. III, 5, 6. et Gronov. Diatr. Stat. c. 24. Sed v. ad II, 469. *Undanti* audacter reposuit Lefeb. qui male provocat ad Petron. v. 122. Vulgatum *Viuentes turmas* mordicus tenebat Dausq. quia viuentes efficacius, quam si mortuos operiri dicas. 523. *glomeratas*, non *glomeratus*, Colon. 525. *sursum rapit* coni. N. Heinf. 526. *Nudatis viris*, non *Audacis viri*, Col. 529. *Erepsere gradus*, h. e. lento gradu et quasi repentes montem transscenderunt, suspic. N. Heinf. et *Erepsere gradu* edidit Lefeb. cf. XIII, 332. XV, 617. Hor. Sat. I, 5, 79. Stat. Th. VII, 451. Enimuero Poeni nondum superauerant Alpes, sed *euadere nituntur* et in adscendendo cliuo *gradum erigunt*, h. e. altius tollunt.

drupes undarum vincula rupit, Incaluere niues; mox flumina montibus altis Undabant modo nata; sed haec quoque iusta putares. Tum vero malefida prius vestigia lusit Decepitque pedes: passim turmaeque virique Armaque congesta strue deplorata iacebant. Cf. et Liv. XXI, 35. et 36. *concreto frigore* vt ap. Virg. Ge. II, 376. — 524. *fuscis alis* vt XII. 617. quae atras nubes adducunt, vnde et venti dicuntur *nigri, picei* cet. Cf. Val. Fl. VI, 494. et quos ibi Ill. Harles. laudat, Broukh. ad Tibull. II, 1, 89. et Stanley ad Aeschyli Prom. v. 88. — 525. Inuertit Maroniana Aen. I, 102. *Contorta f.* turbine. 530. *altera moles*, laboris species et molestia, *nascitur*, oritur, adparet. *Unde*, ex qua altitudine; quae tanta erat, vt vix sine quadam oculorum animique vertigine despicere possent.

pruinas,

Respexisse libet; tanta formidine plana
Exterrent repetita oculis, atque una pruinae
Canentis, quacumque datur permittere visus,
Ingeritur facies. Medio sic navita ponto,
Quum dulces liquit terras, et inania nullos
Inveniunt ventos securo carbasa malo,
Immensas prospectat aquas, ac victa profundis
Aequoribus fessus renovat sua lumina coelo.

Iamque super clades atque inportuna locorum
Inluvie rigidaeque comae squalore perenni
Horrida semiferi promunt e rupibus ora,
Atque effusa cavis exesi pumicis antris

Alpina

sunt: vt taceam, nos gradu non repere. 532. *plana*, quae arduis et praeruptis obponuntur, non *plena*, Col. et Ox. idemque iam coni. Dausq. cf. Heins. ad Ouid. A. A. II, 243. — 534. *promittere* Col. quod prob. N. Heins. et recepit Lefeb. vt sit, extendere oculos, vt *p. capillum ac barbam* ap. Liv. VI, 16. *p. tela* in veterr. ed. Rom. Hirt. B. G. VIII, 9. *p. ramos* ap. Colum. V, 6. et ibid. VII, 8 *trans maria promitti* ex emendat. N. Heins. quam et adhibet ap. Lucret. IV, 687. 694. — 540. *super cautes* vel *calles* scribendum videbatur N. Heins. Sed *super clades* est, praeter stragem vel aerumnas et calamitates. v. ad I, 40. — 543. *effusa* scripsi. v. not. ad II, 151. Vulgatum *emissa* perperam praeferebat Dausq. vt sit emphasis

pruinae, gelu s. niuis, vt IV, 744. et ap. Virg. Ge. II, 376. III, 368. IV, 518. *permittere*, mittere. Vbiuis nil nisi niuem conspiciunt, qua totus mons obrutus est, et acies oculorum obtunditur: quod egregia comparatione illustratur. *inania*, vento non inflata. *securo* a vi ventorum, quoniam hi quiescunt. 538. 9. Oculos *lassare*, *vincere* et *consumere* dicuntur aequora omniaque ea, quibus videndis diu intenti sunt, quia tum eadem semper rerum facies redit, nec quidquam noui et iucundi offertur, cuius varietate oculi reficiantur quasi et recreentur. παντοίων ἱμέρων dixit Musaeus amor. Leandr. et Herus v. 78. Cf. v. 157. ad VII, 470. Burm. ad Val. Fl. III, 661. et VI, 174. *victa*, fessa. *renouat*, recreat. *coelo*, eius adspectu.

540 seq. Cf. Liv. XXI, 33. Polyb. III, 51-53. *semiferi*, barbari homines montani.

547.

His Venus; et contra genitor sic deinde profatur:
Pelle metus, neu te Tyriae conamina gentis
Turbarint, Cytherea: tenet, longumque tenebit
Tarpeias arces sanguis tuus. Hac ego Martis
Mole viros spectare paro, atque expendere bello.
Gens ferri patiens, ac laeta domare labores,
Paulatim antiquo patrum desuescit honori;
Atque ille, haud umquam parcus pro laude cruoris,
Et semper famae sitiens, obscura sedendo
Tempora agit, mutum voluens inglorius aevum,
Sanguine de nostro populus, blandoque veneno
Desidiae virtus paulatim evicta senescit.

Magnae

N. Heins. reposuit Lefeb. coll. Virg. A. I, 325. X, 16. — 571. *ne* refinxit Lefeb. pro *neu*, quod non nisi pro *neue* et post *ne* poni putat. Sed *neu* s. *neue*, *μήτε*, vel *ne* et *aut ne*, praemisso *ne* siue *vt*; vel, quod non minus vsitatum est, *nec*, *neque*, et *non* significare, quoduis lexicon eum docere poterat. 581. *effeta* in mentem veniebat N. Heins. Nihil mutat Drak., qui monet, *euicta* esse penitus victa. cf. Bronkh. ad Prop. IV, 7, 2. Intpp. ad Hor. Od. I, 5, 8 al. Nec tamen haec emphasis, vt vulgo fit,

570-629. Manifesta imitatio Maronis Aen. I, 254 sqq. vbi v. Heyne. et Exc. XIV. ad Virg. A. VI. p. 669. Silium tamen cum eo et nouis sententiis imaginibusque, et verborum ornatu contendisse videbis. Forte et respexit Aen. VI, 756 - 888. Cfr. ad I, 125. — 573. 4. Hoc tam graui bello Romanorum virtutem exercere et explorare, vel ex eius euentu aestimare constitui. Causam v. inf. IV, 603. 4. et cf. sup. v. 163 sq. et Flor. I, 13. — 575 sqq. Romani ab antiqua virtute et seueriore maiorum disciplina paulatim descifcunt. Cf. praeclara loca Hor. Od. II, 15. tot. et Iuuen. XIV, 160 sq. *ferri*, belli eiusque aerumnarum. *laeta d. l.* φιλόπονος, φιλοκίνδυνος, φιλοπόλεμος. *sedendo* v. ad v. 142. — 579. Verba Maroniana, ex h. l. explicanda, Aen. XII, 397. vbi v. Heyne in Exc. IV. Cf. sup. ad v. 123 et 145. *mutum*, vt *surdum* et *coecum*. Cf. ad VI, 75. et Ernesti clav. Cic. *voluens*, doctius quam *agens*, vt ap. Virg. Ge. II, 295. Proprie anni se voluere s. volui dicuntur v. c. Aen. I, 234. 269. IX, 7. περιτελλομένων ἐνιαυτῶν Homer. Iliad. β, 551. θ, 404.

Blandum

Magnae molis opus multoque labore parandum,
Tot populos inter soli sibi poscere regna.
Iamque tibi veniet tempus, quo maxima rerum
Nobilior sit Roma malis. Hinc nomina nostro
Non indigna polo referet labor: hinc tibi Paulus,
Hinc Fabius, gratusque mihi Marcellus opimis.
Hi tantum parient Latio per vulnera regnum,
Quod luxu et multum mutata mente nepotes
Non tamen evertisse queant. Iamque ipse creatus,
Qui Poenum revocet patriae, Latioque repulsum
Ante suae muros Carthaginis exuat armis.
Hinc, Cytherea, tuis longo regnabitur aevo.

Exin

sit, nimis sectanda est. 585. *huic* R. 3. — 587. *gratisque* malebat N. Heins. 591. *revulsum* coni. Drak. et recepit Lefeb. coll. VII, 489 et XVI, 636. quum Scipio, bellum in Africam transferendo, Hannibalem ab Italia inuitum abstraxerit, (*extorserit* Flor. II, 6. extr.) non vero repulerit, numquam in Italia cum eo congressus. Sed quoties *repellere* διωκειν pro

Blandum venenum praeclare tribuitur *desidiae*, quae in mentes hominum, illecebris ipsius inretitas delinitasque, sensim, instar veneni, se insinuat. Cf. VII, 260. XI, 550. XIII, 536. *senescit* cf. ad II, 457. — 584 sqq. Ad consilium Silii sufficiebat, non nisi viros b. Punico II. claros gentemque Flauiam, poetae temporibus regnantem, laudasse. *maxima rerum*, vt ap. Virg. Ge. II, 534. vbi v. Burm. et Heyne. *Nobilior s. R. malis*, ipsis malis cladibusque animosior, maior et illustrior. Drak. laudat Sidon. Apoll. V, 65. VII, 6 (vbi v. Sauar.) et verba Liv. XXVI, 41 *Ea fato quodam data nobis sors est, vt magnis omnibus bellis victi vicerimus.* Add. Liv. XXII, 37 pr. XXVII, 14. et inpr. splendid. loc. Hor. Od. IV, 53-68. vbi v. Iani. *Paulus*, L. Aemilius Paulus, Macedonici pater, *animae magnae prodigus, superante Poeno* Horat. Od. I, 12, 37. *gratusque m. M. o.* v. ad I, 133. — 590 seq. Iam natus est P. Scipio Africanus. cf. V. L. et VII, 487 sq. — 593. Postea Imperatores s. Augusti diu summae rerum praeerunt. 594-629. Sequitur nunc Flauiae gentis elogium, splendidissimo verborum ornatu expressum, et v. 607 sqq. vbi de Domitiano

Exin se Curibus virtus coelestis ad astra
Efferet, et sacris augebit nomen Iulis
Bellatrix gens baccifero nutrita Sabino.

Hinc

pro arcere, auertere, dicitur? 595. Versus hic in edd. Marsi operarum errore (nam in Comment. eum illustrauit) et hinc temere in aliis prorsus omittitur, in Parm. autem et Med. sequenti postponitur. *Exstiret* Col. et R. 3. quod respuit N. Heins. sed restituit Lefeb. et placere potest, quia ignobilitatem gentis Flauiae, nunc primum in lucem quasi protractae, viuidius exprimit. v. not. et ad I, 30. Forma tamen orationis paullo insolentior est et durior. *sacris Iülis* Parm. v. Heins. ad Val. Fl. I, 9. *Iulus* scripti, R. 3. Med. Vulgo *Iuli*. 596. *bacifero* quidam, prob. N. Heins. ad VIII, 134 et XV, 535. quibus locis Drak. monet, vtroque modo scribi posse, etsi non desint, qui ita distinguant, vt *bacca* sit fructus arboris, *baca* vero gemma, vnio. Vtrumque tamen in optimis MSS. plerumque *baca* dicitur. *pacifero* edidit D. Heins. et coni. Voss. ad marg. ed. Junt.
Male:

mitiano agitur, quo regnante poeta carmen hoc composuit, in summam turpemque adulationem compositum, quae eo magis displicet, quod Iupiter loquitur. Quodammodo tamen, si non defendi, certe excusari potest, si miseram illorum temporum hominumque doctorum conditionem reputaueris. Hinc similia poetarum loca v. c. Val. Fl. I, 7 sq. et inpr. Statii passim obvia. Huc adcedit, quod Silius h. l. res Romanas vaticinio exponit, vnde facile ad grauiorem spiritum adsurgere resque amplificare et ad miraculum euehere poterat. 594 seq. Tum regnabit *gens Flauia, obscura illa quidem ac sine vllis maiorum imaginibus, sed tamen reipubl. nequaquam poenitenda*, ex Sabinis orta, quorum princeps vrbs Cures. v. Sueton. Vesp. c. 1. 2. et 12. — 595. Augebit numerum *sacrorum* h. e. Diuorum, consecratorum Caesarum; nisi malis *sacris* pro substant. et *Iulis* pro Iuliis s. Iuleis adcipere, vt sensus sit: augebit numerum sacrorum imperialium, (vt *Iuleae oliuae* et *habenae* ap. Martial. IX, 36, 9. et 104, 15.) vel flaminum, quales primum D. Iulius Caesar, et deinde Caesares Iuliae gentis habuerunt, addito Flavialium collegio, quod vna cum templo splendidissimo patri fratrique sacrauit Domitianus. De vtroque v. Suet. Domit. 4. 15. et 17. VV. DD. ad Val. Fl. I, 15. Panuin. Civ. Rom. c. 27. Reines. Inscr. 49. et Spanh. de V. et P. N. p. 611. (T. II. p. 276.) *Sabino* agro *bacc*. oliuis abundante. cf. Martial. IV, 4, 10. Virg. A.
VII,

Hinc pater ignotam donabit vincere Thulen,
Inque Caledonios primus trahet agmina lucos:
Compescet ripis Rhenum, reget inpiger Afros,
Palmiferamque senex bello domitabit Idumen.
Nec Stygis ille lacus viduataque lumine regna,
Sed Superum sedes nostrosque tenebit honores.
Tum iuvenis, magno praecellens robore mentis,
Excipiet patriam molem celsusque feretur,

Aequatum

Male! 597. *Hinc*, non *Huic*, scripti et edd. antt. 602. *sedem* scripti. *Superam sedem*, et v. 604 *celsoque* malebat N. Heins. 607. *transcendes*

VII, 711. Iuuen. III, 85. *Sabinum* de Vespasiano, et mox *patrem* de Marte vel Romulo adcipit Lefeb. Male! 597. 8. *Pater*, Vespasianus, vincet *Caledonios* (in Britannia barbara, nunc Scotia) h. e. Britannos: v. Suet. Vesp. c. 4. Tac. v. Agric. c. 13. et 17. Val. Fl. I, 7 sq. *donabit* v. al. *dabit*, δώσει Hom. Cf. sup. v. 136. *Thule* extremi septemtrionis insula, veteribus *ignota*, quorum alii Schetlandiam, alii Islandiam, alii denique Scandinauiae penins. (Sueciam et Norwegiam) intellexisse putantur. cf. Ill. Voss ad Virg. Ge. I, 30. Dietz. ad Mel. III, 6. p. 57. *Schwedische Bibliothek* P. I. §. 12. p. 22 seq. Cel. Schlözer. *allgem. Nord. Gesch.* (*Allgem. Welthistorie* T. XXXI.) p. 14-20. 62. 70. 160 sq. 201 sq. *Insulam Vecten, Britanniae proximam, in ditionem redegit*, teste Suet. c. 4. Pro ea *Thulen* posuit poeta. *lucos*, siluam Caledoniam, notam ex Ptol. Flor. I, 17. Plin. IV, 16. Caes. b. Gall. III, 10. — 599. *Legatus legionis in Germaniam missus est, et sortitus Africam integerrime, nec sine magna dignatione, administrauit*, Sueton. c. 4. *Rhenum*, eius adcolas. 600. Senex Iudaeam in prouinciae formam rediget. v. Suet. c. 4. Tac. Hist. I, 10. III, 4. V, 10. *Palmiferam Idumen* cf. VII, 456. et Virg. Ge. III, 12. vbi v. Heyne. 601. 2. Cf. Virg. Ge. I, 503. Aen. I, 289. 290. et Hor. Od. I, 2, 45 seq. *viduata l. r.* vt ap. Virg. Cul. v. 372. vbi v. Intpp. 603. *Iuvenis*, Titus. *praecellens r. m.* cf. Suet. Tit. c. 3. Tac. Hist. II, 1. *molem patriam*, paterni imperii; vel maiestatem et potentiam patris. v. Gronov. Obss. I, 21. extr. — 606. Cf. Suet. c. 5. Tac. Hist. V, 1. 10 seq. et Ioseph. de b. Iud. 607-629. Laudes Do-

mitiani

Aequatum imperio tollens caput. Hic fera gentis
Bella Palaestinae primo delebit in aevo.
At tu transſcendes, Germanice, facta tuorum,
Iam puer auricomo praeformidate Batavo.
Nec te terruerint Tarpeii culminis ignes:
Sacrilegas inter flammas servabere terris.
Nam te longa manent nostri consortia mundi.
Huic laxos arcus olim Gangetica pubes
Submittet

ſcendes Ox. Vulgo *tranſcendens.* 608. *praeformidate*, non *performidate*, ſcripti. *Britanno* ſcripti et priſcae edd. Tum ſenſus h. l. eſt, Britannos, quibus *rutilae comae* a Tac. Agric. c. 11. tribuuntur, timuiſſe, ne Domitianus olim, patris exemplo, (de quo v. not. ad v. 598) bellum ipſis inferret. Sed vulgata aptior, iudice etiam Drak. *Batavo* R. 2. — 613. *obtenta*

mitiani, vt XIV, 687 ſq. Verſus 607. 8. quod iam Drak. monuit, ſpectant ad expeditionem, quam anno Chr. LXX et aetatis circiter XIX. in Germanos ſuſcepit, et ad duplicem de iis triumphum cognomenque *Germanici* propter victoriam imaginariam a. Chr. LXXXI. ab ipſo ſumtum. v. Dodwell. Annal. Stat. §. 8. Suet. Dom. 2. 6. 13. Tac. Agr. 39 ſq. et Hiſt. IV, 85 ſq. Martial. II, 2. VIII, 26. al. Stat. Silv. I, 1. IV, 1, al. *transſcendes* vt ap. Sen. Troad. 702. et Thyeſt. 912. *puer* ex vſu Romanorum dicitur. Cf. IV, 130. 454. Duker. ad Flor. II, 6. p. 296. et ſimil. loc. Martial. II, 2. *auricomo B.*, Germanis, quibus, aeque ac Gallis, crinis tam a natura, quam ab arte rutilus eſt. cf. IV, 202. et Tac. Germ. c. 4. vbi v. Lipſ. 609. 610. Cf. Suet. Dom. 1. vbi v. Ern. et Tac. Hiſt. III, 69 - 74. *culminis*, templi, vt ap. Stat. Silv. III, 202. Claud. R. P. I, 68. et laud. Stil. II, 401. *Sacrilegas f.* v. Heyne Obſſ. ad Tibull. III, 5, 11. — 611. *Mundus*, totius vniuerſi compages, hic pro terra accipitur, vnde *noſtri mundi*, Drak. Sed hanc ipſam ob cauſam praeſtiterit, coelum interpretari et *longa*, longinqua, ſera, remota. Cf. mox v. 626. 7. *Mundum* pro coelo dici, obſeruant Drak. ad XII, 336. Broukh. Vulp. et Heyne ad Tibull. III, 4, 18. Ill. Harleſ. ad Val. Fl. I, 246. (*ipſe ſuo voluit commercia mundo Iupiter* cet.) 563. et in Anthol. lat. poet. pag. 9? et 164. — 612. 3. Silius imitatur morem poetarum ſeculi Auguſtei, qui in Auguſti gratiam de rebus eius

Submittet, vacuasque ostendent Bactra pharetras.
Hic et ab Arctoo currus aget axe per Urbem,
Ducet et Eoos, Baccho cedente, triumphos.
Idem, indignantem transmitttere Dardana signa,
Sarmaticis victor compescet sedibus Istrum.
Quin et Romuleos superabit voce nepotes,
Quis erit eloquio partum decus: huic sua Musae
Sacra

obtendent ingeniose emend. N. Heins. prob. Drak. cf. XIII, 69. 341. Virg. A. VIII, 116. 128. Ouid. Trist. II, 227. Vulgatum defendit Schmid. et interpretatur: ostendent Parthi pharetras suas vere vacuas, et sine fraude se agere. 617. *caetibus* Put. *sectibus* Oxon. *legibus* vel *caedibus* coni. Dausq. et posterius quoque N. Heins. repugn. Gronov. Diatr. Stat. c. 2. vbi hanc docet esse poetae mentem: *perdomabit Istrum sedibus S.*, h. e. Sarmatas in sua ripa, transgressus Istrum indignantem, non illos transgressos in ripa Romana. 619. *Qui ferit* Col. *Qui ferit e. patrum decus*

eius *Parthicis Indicisque* magnifice loquuntur; quorum tamen adulatio honestior est, quoniam Augustus arma certe contra Parthos parauit, eoque tantum iis metum incussit, vt signa militaria restituerent. De Domitiano ne hoc quidem constat. Cf. tamen Dio Fragm. 49. Stat. Silv. IV, 3, 154. al. Dausq. mentionem facit nummi ap. Occonem, quo Domitianus Cos. V. et Parthus signa reddens eustus est. 614. Innuitur duplex triumphus de Cattis Dacisque. v. Suet. c. 6. Stat. Silv. I, 1, 7. 2, 180. 4, 89 sq. Martial. VIII, 65. *currus* triumphales, vt I, 616. VI, 546. (vbi v. Heins. et Drak.) VII, 558. IX, 635. *Eoos* de Indis et Parthis. *Baccho c.* cf. XVII, 648. Hermann. Mythol. Lyricorum p. 262. et Virg. A. VI, 805. — 616. 7. De Sarmatico bello v. Suet. c. 6. Stat. Th. I, 19. al. Cf. V. L. 618. 9. Eloquentia iis quoque Romanis antecellet, qui ea maxime inclaruere. cf. Suet. c. 20. Mineruae filium se iactabat, teste Philostr. vit. Apoll. VII, 12. VIII, 10. Sapientia Palladi Iouique par dicitur Stat. Silv. I, 1, 37 seq. et Martial. VI, 10. — 619 sq. Studium eius poeticum turpiter laudant multi v. c. Quinctil. Inst. Or. IV. Prooem. et X. 1, 91. Val. Fl. I, 12 sq. (vbi v. Heins.) Tac. Hist. IV. extr. Plin. in Praef. Stat. Ach. I, 14. *huic sua Musae S. f.* poetae in eius honorem carmina scribent, vel tamquam fautor et prin-

Sacra ferent, meliorque lyra, cui fubſtitit Hebrus
Et venit Rhodope, Phoebo miranda loquetur.
Ille etiam, qua priſca, vides, ſtat regia nobis,
Aurea Tarpeia ponet Capitolia rupe,
Et iunget noſtro templorum culmina coelo.
Tunc, o nate Deum Divosque dature, beatas
Imperio terras patrio rege. Tarda ſenectam
Hoſpitia excipient coeli, ſolioque Quirinus
Concedet,

cus Put. *Bisque erit* corrig. N. Heinſ. 622. *Ille* Med., *ve* coni. N. Heinſ. et Scalig. *vides* Col. et Ox. Vulgatam lect. *Illa etiam, q. p. Fides* cet. propugnat Dausq., quia *Fides* paſſim *priſca* dicitur et in Capitolio colebatur. Male! cf. quos Drak. et Heinſ. citarunt, Noſter inf. IV, 425. 665. IX, 528. XII, 708. XIII, 733. 825. Virg. A. VI, 760. Gronov. Obſ. IV, 17. — 625. *Tuque, o n. Deum* vel *Dei* malebat N. Heinſ. 635. *turbant,*

princeps poetarum coletur. Sed proprie haec intelligere, a reliqua adulatione vix abhorret. *melior lyra* cet. vincet ipſam Orphei Thracii lyram, quae tamen fluuiorum retardauit curſum, et montes ſiluasque ſecum duxit. cf. Hor. Od. I, 12, 7 ſq. et a Drak. laudatum Occonis numiſma XVII. cum duabus lyris. 622. 3. Capitolium, incendio abſumtum, (v. 609.) et a Veſpaſiano iam inſtauratum, (Suet. Veſp. 8. Tac. Hiſt. IV, 53.) ſed de coelo tactum iterum reſtituit. v. Suet. c. 5. Stat. Silv. I, 6. extr. IV, 3, 16. *Aurea C.* dixit exemplo Virg. Aen. VIII, 348. vbi v. Heyne. 624. Haec inprimis ſpectant ad ſplendida ingentiaque templa, quae Flauiae genti Iouique Cuſtodi, in Capitolio, ſacrauit. v. ad v. 595. Suet. c. 5. Tac. Hiſt. III, 74. Martial. IX, 4. (*Addita quid Latio Flauia templa polo* cet.) et 35. vbi aliarum quoque aedium mentio fit. Cf. Virg. A. VIII, 99. — 625. Comparant Virg. A. IX, 642. et Stat. Silv. I, 1, 76. Statio et Martiali paſſim *Deus*, *Iupiter*, *Tonans*, dicitur. Vota Iouis perſonam dedecent. *dature*, geniture, vt VII, 492. *Tarda ſ. H. e. c.* ſero Dii ſenem in conſortium recipient. Cf. Hor. Od. I, 2, 45 ſq. Sed poeta iterum perſonae, quam loquentem ipſe induxit, immemor fuiſſe videtur. Iupiter certe falſus fuit vates: nam Domitianus anno aetatis XLV occiſus eſt. Nec *Diuos* quoque *dedit;* ſed vnicum habuit filium. *Hoſpitia* vt XIIII, 278. *ſolioque Q. Concedet,*

Concedet, mediumque parens fraterque locabunt:
Siderei iuxta radiabunt tempora nati.

Dum pandit seriem venturi Iupiter aevi,
Ductor Agenoreus, tumulis delatus iniquis,
Labsantem dubio devexa per invia nisu
Firmabat gressum, atque humentia saxa premebat.
Non acies hostisve tenet, sed prona minaci
Praerupto turbant et cautibus obvia rupes.
Stant clausi, maerentque moras et dura viarum;
Nec refovere datur torpentia membra quiete.

Noctem

turbant, non *turbat*, Col. et Ox. *onia* Put. *abuia* Tell. *obsita* coni. N. Heins. *iuuia* Burm. *auia* reposuit Lefeb. Quae omnia et mihi in mentem

cedet, cedet vel decedet, adsurget, honoris caussa. 629. Post apotheosin Caesares eorumque liberi sidera noua fieri putabantur. v. Burm. ad Val. Fl. I, 19. et Ouid. Trist. V, 2, 52. Corona autem vel caput radiatum diuinitatis siue consecrationis signum. v. Suet. Aug. 94. Flor. IV, 2. Plin. Paneg. c. 52. vbi v. Schwarz. Lucan. VII, 458. Conf. Stat. Theb. I, 27 sq. *tempora*, caput, *nati*, qui inmatura morte defunctus et consecratus est. v. Graev. et Ern. ad Suet. c. 3. Vocem *nati* pluraliter capiebat Dausq. qui Domitiano quoque filiam fuisse, Domitiam Longinam, cum Cell. et aliis putabat. Sed hanc potius vxorem eius, ex Suet. Dom. c. 1. notam, fuisse, nec aliorum Domitiani liberorum mentionem facere Stat. Silv. I, 1, 99 sq. aliosque, sed tantum patrem, filium, fratrem ac sororem memorare, iam monuit Drak. qui etiam h. l. exprimendum curauit numum Domitiani, a Tristan. Comment. Hist. T. I. p. 348. illustratum, in quo filius stellatus conspicitur orbique insidet, vt pater ap. Occonem, quem laudauit Dausq.

630-646. Cf. Liv. XXI, 36. 37. qui copiosius planiusque eadem memorat. *seriem* al. ordinem. v. Burm. ad Val. Fl. II, 218. IV, 449. *humentia* niue. *obuia* forte contraria, aduersa, *cautibus*, propter saxa aspera et abrupta. cf. VV. DD. ad Virg. A. III, 499. Sed v. V. L. *Noctem* a. i. vt ap. Virg. A. VIII, 411. ne noctu quidem ab opere cessant.

Noctem operi iungunt, et robora ferre coactis
Adproperant humeris ac raptas collibus ornos.
Iamque ubi nudarunt silva densissima montis,
Adgessere trabes rapidisque adcensus in orbem
Excoquitur flammis scopulus: mox proruta ferro
Dat gemitum putris resoluto pondere moles,
Atque aperit fessis antiqui regna Latini.
His tandem ignotas transgressus casibus Alpes,
Taurinis ductor statuit tentoria campis.

Interea, voces Iouis atque oracula portans,
Emensis aderat Garamantum laetus arenis
Bostar, et vt viso stimulabat corda Tonante:
Maxime Belide, patriis qui moenibus arces
Servitium

tem venerunt. *Cautes Alpium inuiae* dicuntur Plin. XXXVII, 2. — 643. *putris* Col. Vulgo *patiens moles*, quod Dausq. venuste dictum putabat pro, rupes reluctari nescia, cedens et caedua, quum antea esset incaedua et non nisi Herculi peruia. Male! 650. Ita scripti et priscae edd. Vulgo *Belidae, patriis qui a m. a.* Sed *Belida* edidit Lefeb. quae forma graeca et N. Heinsio in mentem venerat. cf. ad XII, 258. XIII, 71. 796. XVI, 192. Heins.

cessant. *coactis*, densis, pluribus oneri submissis; vel incuruis, vt *vertice coacto pinus* ap. Sen. Hippol. 1223. — 640. Montes *nudari*, *exui*, *spoliari* arboribus, vt contra *amiciri* iis et *vestiri* dicuntur. v. Burm. ad Val. Fl. III, 332. *pondere*, saxo, *resoluto*, diviso, vel putrefacto igni et infuso aceto; vnde *putris moles*, montes igne exesi, πέτρα ψαφαρὰ ap. Appian. b. Hannib. c. 4. quem vide et Liv. XXI, 37. *aperit r. L.* ostendit Latium et viam in hanc terram pandit. 646. Cf. Polyb. III, 60. et Liv. XXI, 38. 39. *Taurini* in Italia Transpadana ad Alpium radices habitabant, eorumque vrbs *Augusta Taurinorum* nunc *Turinum* vocatur et Pedemontii caput est. Plin. III, 17. *statuit tent.* quinto vel sexto mense, postquam ex Hispania mouerat, Alpibus die XV superatis. v. Appian. l. c. et Liv. XXI, 38. pr.

647 sqq. Cf. sup. v. 6-13. et ad I, 414. *Belides*, Hannibal. cf. II, 40. — 652-665. Cf. Lucan. IX, 447-497. et de campis Bactrianis Curt. IV, 7. et

Servitium dextra, Libycas penetravimus aras.
Nos tulit ad Superos perfundens ſidera Syrtis:
Nos paene aequoribus tellus violentior hauſit.
Ad finem coeli medio tenduntur ab orbe
Squalentes campi. Tumulum natura negavit
Inmenſis ſpatiis, niſi quem cava nubila torquens
Conſtruxit turbo, inpacta glomeratus arena:
Vel ſi, perfracto populatus carcere terras,
Africus aut, pontum ſpargens ſuper aëra, Corus
Invaſere truces capientem proelia campum,
Inque vicem ingeſto cumularunt pulvere montes.
Has obſervatis valles enavimus aſtris:
Namque dies confundit iter, peditemque profundo
Errantem campo et ſemper media arva videntem
Sidoniis

Heinſ. ad Ouid. Epiſt. III, 87. et ad Virg. A. III, 475. VI, 126. — 651. *aras*, h. e. templum Hammonis, non *oras*, Col. et Ox. 654. *pandun-tur* coni. Burm. *orbe* ſcripti, R. 3. Med. Vulgatum *ore* ortum ex errore typogr. in ed. Marſi, qui in Comment. noſtram lect. illuſtrauit. 657. *Conſtrinxit* Put. 659. *ſurgens* Oxon. non improb. N. Heinſ. vt ſit pro ſurrigens, vt *porgens* pro porrigens. *aëra*, non *aethera*, ſcripti. *aut* (populatus) *pontum*, *ſurgens ſuper aequora*, *Corus* perperam repoſuit Lefeb., quo iudice abſurdam huic loco medicinam facit N. Heinſ., nec altius ſapit Drak. quod nollem ei excidiſſet! 661. *montes* Colon. Vulgata *montis*

et VII, 4. — 652. 3. Cf. Virg. A. III, 564 ſq. vbi v. Heyne. *violentior*, ob arenas et ardorem ſolis. 654. Ad occaſum a meridie porriguntur. Cf. Cellar. Geogr. I, 1, 2. p. 7. 8. Lucan. IX, 351. 496. *ſqualentes* cf. ad I, 211. — 656 vt ap. Hom. Il. M, 157. — 658 ſq. Cf. VII, 569 ſq. *Africus* et *Corus* venti contrarii. *carcere* cf. Virg. A. I, 54. et Burm. ad Val. Fl. I, 584. — 660. *capientem p.*, iis aptum, patentem. 662 ſqq. Commentarii loco ſint verba Lucan. IX, 493 ſqq. Curt. VII. 4. §. 28. 29. Plin. IV, 5. Arrian. III, 1. VI, 5. *Enare* pro euadere, tranſire, quoniam via per hos campos, vt in mari, ad aſtra dirigitur, quod iam monuit Drak. coll. XV, 375. et XVI, 335. Add. XVII, 370. et v. inf. ad v. 682. *dies confundit iter*, incertum reddit, quoniam aſtra non conſpiciuntur. *Cynoſura* h. l. pro quouis

Sidoniis Cynoſura regit fidiſſima nautis.
Verum vbi defeſſi lucos nemoroſaque regna
Cornigeri Iovis et fulgentia templa ſubimus,
Exceptos hoſpes tectis inducit Arisbas.
Stat fano vicina (novum et memorabile!) lympha,
Quae naſcente die, quae deficiente tepeſcit,
Quaeque riget, medius quum ſol adcendit Olympum,
Atque eadem rurſum nocturnis fervet in umbris.
Tum loca plena Deo, dites ſine vomere glebas
Oſtentat

mentis non ſpernenda tamen, ſi *ἀρχαϊκῶς* ſcripta cenſeatur. 667. 8. Ita Col. et Oxon. Vulgo nouus verſus, ab infaceto verſificatore procuſus, inſeritur: *fulgentia t. columnis Aduenimus* (*Adnebimur* ant. ed. Ven. quod reponere praeſtat, quam *attigimus* vel *adpulimus* ſimiliusue cum Dausq.) *magnis, quam laeta fronte* (*mente* Put.) *ſacerdos Exceptos, hoſpes* cet. Hunc verſum vel propterea delendum monet Drak., quod Arisbas hoſpes eſt, non ſacerdos, a quo v. 694 diſtinguitur. 671. *medius* — *accendit* Col. et Put. Vulgo *medium*: Non male, et ne opus quidem videtur, vt tum *adſcendit* coll. Hom. Il. ϑ, 68. et Virg. A. VIII, 97. corrigas cum N. Heinſ. vel *adcedit* cum Drak. qui et *medius ſol adſcendit* O. ex Val. Fl. II, 444. defendi poſſe notat, licet ei lectio c. Col. propter antitheſin, quam Silius hoc

quouis ſidere, et reliqua ad ornatum ſpectant. Nam *Cynoſura* propr. eſt *ἄρκτος* vel Vrſa minor, quae Phoenicum, vt maior vel Helice Graecorum nauigationem dirigebat. cf. Ouid. Faſt. III, 107. Epiſt. XVIII, 149. et Triſt. IV, 3, 1. Val. Fl. I, 17. Manil. I, 299 ſq. Strab. I. p. 3. Schwarz. ad German. Arat. v. 40. et Scheffer. milit. nav. vet. IV, 6. — 666 ſq. De templo Iouis Hammonis cf. Curt. IV, 7. Lucan. IX, 511 ſeqq. Diodor. I, 13. XVII, 50. Herodot. II, 42. IV, 181. De veſtigiis eius etiamnum reliquis vid. Grammaye Afric. illuſtr. p. 10. — 669 ſqq. De *Solis fonte* v. Curt. l. c. Ouid. Met. XV, 309 ſq. Plin. II, 103. V, 5. vbi v. Hard. Mel. I, 8. Diodor. XVII, 50. p. 528. al. 589. B. Herodot. IV, 181. Arrian. III, 4. et inpr. Lucret. VI, 848 ſq. vbi in cauſas huius miraculi inquirit, Silioque praeiuiſſe putatur. 671. Cf. Virg. Ge. IV, 401. Sed *adcendit* h. l. eſt inluſtrat. Cf. XV, 681. Claud. Conſ. Mall. Theod. 78. et Burm. ad Val. Fl. III, 411. et V, 370. *medius ſol* v. ad I, 258. *loca plena Deo* ſc. ſiluas, in quibus oraculum erat. Cf. Lucan. IX,

Ostentat senior, laetaque ita mente profatur:
Has umbras nemorum, et connexa cacumina coelo,
Calcatosque Iovi lucos prece, Bostar, adora.
Nam cui dona Iovis non divulgata per orbem,
In gremio Thebes geminas sedisse columbas?
Quarum, Chaonias pennis quae contigit oras,
Inplet fatidico Dodonida murmure quercum.
At quae, Carpathium super aequor vecta, per auras
In

hoc et seq. vs. captauerit, praeferenda videtur. 680. *Dodonida* R. 2. prob. Lefeb. *murmure*, non *mabere*, scripti et editi ante Marsum, ne improb. quidem Dausq. cf. v. 698. *Chaonis quercus loquax* Sen. Herc. Oet. 1623 de silua Dodonaea, in qua columbae oracula reddunt, quod vel ex

IX, 522. *dites s. v. g.* sponte frugiferas. cf. Lucan. IX, 420 seq. Curt. IV, 7. §. 16. *cacumina* nemorum. *Calcatos*, saepius visitatos, quia locus ipsi sacer; vel, quod D. Heins. iam monuit, habitatos, vt *χορεύων* ap. Musaeum v. 48. pro *ναίων*. 677-687. De origine oraculi cf. Herodot. II, 54-57. Iac. Gronov. ad Steph. Byzant. Fragm. de Dodone, Strab. VII. p. 329 al. 506. Triglandi Coniectan. in Thes. Antiq. Gr. T. VII. Parrhas. ad Claud. de R. P. I, 31. Serv. ad Virg. Ecl. IX, 13. et D. Heins. ad h. l. qui omnes fere fabulam inde ortam putant, quod *πελειάδες* et columbae et mulieres fatidicae dicuntur, et columbae fuerunt subiectum *τῶν ἐνταῦθα μαντευομένων* singularisque earum in vaticiniis vsus. v. et Tiraq. ad Alex. ab Alex. VI, 2. et Aristoph. in Auib. 720 sq. *In gremio T.* *ἐν Θήβῃσι*, sed *ταῖς Αἰγυπτίῃσι*, vt *κόλπους λειμώνων* ap. Aristoph. in Ranis, D. Heins. Cf. Drak. et ad II, 574. Sunt vero etiam, qui fabulentur, has columbas e gremio Thebes, virginis, euolasse. Lefeb. haec notat: "An haec ficta e *Theba* q. d. arca Noachi, qui columbas emisit? Valde suspicor." Sed veremur, vt multis id adrideat. *Chaonias oras*, Epirum. cf. Intp. ad Virg. Ecl. IX, 13. Ge. I, 8. et Prop. I, 9, 5. — 681. Mare *Carpathium* pars maris Aegaei, a Carpatho ins. (hod. *Scarpanto*) inter Cretam et Rhodum sic dicta. Sed quare columba tam late vagatur? Poeta forte v. 678. Thebas Boeotiae perperam innuit, non Aegypti vrbem, a qua Hammo-

In Libyen niveis tranavit concolor alis,
Hanc sedem templo Cythereia condidit ales:
Hic ubi nunc aram lucosque videtis opacos,
Ductore electo gregis, (admirabile dictu!)
Lanigeri capitis media inter cornua perstans
Marmaricis ales populis responsa canebat.

Mox

ex Hom. Od. ξ, 328. π, 233. notum. 682. Vox *niueis* et contextui et fabulae aduersatur. v. Herodot. II, 57. al. Hinc *furuis* coni. N. Heins. ad h. l. et ad Ouid. Met. III, 273. *piceis* Burm. *nigris* Drak. et Beger. Thes. Brandenb. T. III. p. 222. quod et mihi in mentem venit et a Lefeb. receptum video. *lineis* Dausq. voce inaudita et metro contraria. 683. *templo*, non *primo*, Col. et Ox. non repugn. Dausq. 684. *nunc arma* scripti constanter, vnde *aram* cum Drak. dedi, suadente N. Heins. Vulgo *aras*. 685. *Ductori* non male emend. N. Heins. Idem v. 690 malebat *tenuere*

Hammonii non nisi decem dierum iter aberant, teste Herodoto IV, 181. *niueis* v. V. L. Nota D. Heins. haec est: "Nigrae πελειάδες sunt: πέλον enim τὸ μελανίζον χρῶμα, nigricans color; vnde et bovem nigram πέλλην dicunt, et πελλωμα τὸ μέλαν." *concolor* Afris fuscis, sed Lefeb. iudice, quia voc. *Libye*, ab orientali *Lub*, significat *nigrum*, *vstum*. *Tranare*, vt *nare* s. *enare*, pro volare. Cf. XII, 95. XIII, 185. 238. Hinc *pennarum* et *alarum remi* XII, 98. Ouid. Met. V, 558. *remigium alarum* Lucret. VI, 743. Virg. A. I, 301. et VI, 19. vbi v. Heyne. εἰρεσία πτερῶν Lucian. in Timone T. I. p. 183. edit. Schmid. (Chrestom. Gr. Stroth. p. 166.) Cf. ad v. 662. Cerda ad Virg. Ge. IV, 59. et Aen. IV, 245. VI, 16. Heins. ad Ouid. A. A. II, 47. et Drak. inf. ad XII, 98. vbi verba Aristophan. in Auib. τὼ πτέρυγε ναυστολεῖν et Nonn. Dionys. XXXI, 15 νηχόμενος πτερύγεσσι excitat, et contra *volare* de naui monet dici, vt διαπτᾶσθαι Eurip. Med. 1. vnde ἐρετμὰ, τάτε πτερὰ νηυσὶ πέλονται ap. Hom. Od. λ, 124. de quo v. Cerda ad Virg. A. III, 520. et Barth. ad Claud. Cons. Hon. VI, 38. *Cythereia ales*, columba, Veneri sacra. 685-7. De columba, quae medio arietis capiti insidens oracula ediderit, v. Turneb. Aduers. XIV, 18. Dempster. paralip. ad Rosini Antt. Rom. II, 5. et inpr. Beger. Thes. Brandenb. T. III. p. 221 sq. vnde Drak. gemmam h. l. exprimendam curauit. 688. *subitum*,

Mox subitum nemus atque annoso robore lucus
Exsiluit, qualesque premunt nunc sidera quercus,
A prima venere die: prisco inde pavore
Arbor numen habet, coliturque tepentibus aris.
Dumque ea miramur, subito stridore tremendum
Inpulsae patuere fores, maiorque repente
Lux oculos ferit: ante aras stat veste sacerdos
Effulgens nivea, et populi concurrere certant.
Inde ubi mandatas effudi pectore voces,
Ecce intrat subitus vatem Deus: alta sonoro
Conlisis trabibus volvuntur murmura luco,
Ac maior nota iam vox prorumpit in auras:
Tenditis in Latium, belloque agitare paratis
Assaraci prolem, Libyes. Coepta aspera cerno,
Gradi-

tenuere scil. aethera. Sed v. not. Ibid. *pavore* in scriptis, suffrag. Daueq. v. ad v. 31. et ad I, 82. Vulgo *fauore*, quod operarum errore in ed. Le-Feb. relictum. 701. Vulgarem distinctionem, *prolem; Libyes coepta* cet. sustulit N. Heins.

bitum, subito enatum, vnde *exsiluit*. *premunt*, alias feriunt vel tangunt vertice. *venere*, prouenere, creuere, vt ap. Virg. Ge. I, 54. et II, 11. *pauore* v. ad I, 82. *Arbor numen habet* v. ad v. 499. 673. et cf. X, 167. Gronov. Obss. I, 13. p. 111. et Intpp. ad Virg. Ge. II, 16. — 694. *ferit* v. ad II, 580. et Drak. ad h. l. 697 sqq. Cf. Virg. A. VI, 45 sq. 77 sq. Deus dicitur *intrare* (Stat. Achill. I, 514.) vt *insidere*, *inrumpere* (Lucan. V, 167. Stat. Th. X, 341.), *possidere*, *inplere*, *inhabitare*, *incolere* vatem, qui ita *plenus* et *totus Dei*, ὅλος τοῦ θεοῦ vel κάτοχος ἐκ τοῦ θεοῦ et ἔνθεος fit. (*Phoebo intrata sacerdos* XII, 323.) et *deum pectore adcipit*, *tenet*, vel *suspirat*, (IV, 777.) vt contra, furore cessante, *excutit*. Cf. ad I, 124. Burm. ad Val. Fl. I, 207. IV, 445. VI, 673. Heyne ad Virg. Aen. V, 679. *alta murmura*, vt *alta vox*. *Collisis trabibus*, arboribus sono quasi percussis et repercussis. *maior nota vox*, vt ap. Val. Fl. II, 226. — 700 sq. Cf. ad I, 125. et Virg. A. VI, 83 seqq. *agitare* cf. ad I, 146. *Assaraci p.* cf. v. 566. et Virg. A. I, 284. *Libyes*, o Poeni. v. ad I, 189. *flammam atram*, atri

416. Praesentissimum Consulis periculum repellitur auxilio Martis, a Ioue missi, et interuentu tum primum pubescentis filii, qui, Deo adiunante, per densos hostes viam sibi ferro facit, multisque occisis patrem, graui vulnere saucium, in conspectu Poenorum, admiratione tam egregii spectaculi obstupefactorum, humeris suis ex acie reportat. 417-479. Noctis interuentu praelium dirimitur, et quarta eius vigilia Scipio tacito agmine profectus ad Trebiam fluuium, in colles, equiti inpeditiores, aciem erigit, vbi Ti. Sempronius Longus Consul, compositis Siciliae rebus, collegae coniungitur. 480-497. Ibidem Hannibal, secunda fortuna ferox, traiecto Pado, castra communit, et, ne quod rei gerendae praemitteret tempus, hostes ad nouam pugnam elicit, quam et Sempronius, vir fortis gloriaeque cupidus, non detrectat. 498-524. Magna tum caede ab vtroque perpetrata, Romani postremo pedes referunt ripamque fluuii, qui nocturno imbri adcreuerat, petunt, vbi alii inter cunctationem ingrediendi ab hostibus trucidantur, alii vero niue, nimbo, intoleranda vi frigoris, paludibus et vndis absumuntur. 525-597. Terror stragesque augetur, vbi elephantos quoque aquam ingredi vident, quos tamen mox, Fibreni exemplo incitati, verutis fortiter coniectis necant. 598-621. Quin ipsam Romanorum pugnam restituit Scipio consul, qui, licet vulnere, ad Ticinum adcepto, adhuc debilitatus, suis repente auxilio venit, et Trebiam hostium cadaueribus replet. 622-637. Fluuius, id grauiter ferens, magna vi ac mole aquarum super ripas effunditur et in Consulem inruit, quem Vulcanus, precibus Veneris motus, praesenti periculo eripit, flamma vndique excitata, qua vis vndarum coercetur. 638-697. Vterque deinde exercitus in hiberna concedit, et Romae C. Flaminius, vir temerarius et victoria, in priore consulatu a Boiis reportata, ad intolerabilem superbiam inflatus, Consul creatur. 698-721. Laetus hic nuntius a Iunone, in deum praesidem Trasymeni lacus conuersa, ad Hannibalem perfertur, qui extemplo Apenninum quoque transire conatur, et, vi tempestatis in paludibus praeter homines et iumenta altero etiam oculo amisso, in Etruria ad Trasymenum lacum castra locat. 722-762. Dum haec in Italia geruntur, Carthagine Patres, Hannonis sententia et sorte commoti, paruum Hannibalis filium Saturno immolandum decernunt; sed Imilces lamentatione ad misericordiam adducti, patris arbitrio permittunt, sortemne respuere malit, an adcipere? 763-807. Hannibal, legatis benigne exceptis, pro filio, cuius mortem deprecatur,

precatur, se aliquot hostium millia diis patriis inmolaturum esse vouet, et, exercitu quadrifariam diuiso, ad pugnam se expedit. 808-829.

Fama per Ausoniae turbatas spargitur urbes,
Nubiferos montes et saxa minantia coelo
Adcepisse iugum, Poenosque per invia vectos,
Aemulaque Herculei iactantem facta laboris
Descendisse ducem. Diros canit inproba motus,
Et gliscit gressu volucrique citatior Euro
Terrificis quatit adtonitas rumoribus arces.
Adstruit auditis docilis per inania rerum
Pascere rumorem vulgi pavor: itur in acres
Bellorum raptim curas, subitusque per omnem
Ausoniam Mavors strepit et ciet arma virosque.

Pila

4. Ita in c. Col. legitur. *Herculeo labori* in mentem veniebat N. Heins. *iactatum fama* Put. *iactantem fama* ed. Lefeb. operarum haud dubie incuria. Vulgo *iactatur fama*. 5. *diro e. i. motu* malebat N. Heins. 7. *aures* ant. ed. Veneta, prob. N. Heins. cf. ad II, 580. Vulgatum confirmat Drak. simillibus locis Val. Fl. I, 743. II, 122. V, 273 et inpr. Virg. A. IV, 187. cf. not. ad III, 436. Schmidio videtur elegans esse traductio ab ariete, qui propr. quatit muros. 8. *verum rumorem* placebat aliquando

2. *Saxa minantia c.* vt ap. Virg. A. I, 162. cf. Burm. ad Val. Fl. IV, 178. *Adcepisse i.* h. e. superata esse. 4. Cf. I, 510. II, 356. III, 91. et Liv. XXI, 41. *iactantem* v. c. II, 356. XI, 136. ap. Liv. XXI, 41 et 48. quae loca iam laudauit N. Heins. *Herculei laboris* vt ap. Hor. Od. I, 3, 36. v. inf. ad v. 599. *inproba* fama, quae mala et tristia vulgat. 6. Haec petita e Virg. A. IV, 173 sq. *arces* v. ad I, 7. — 8-38. Subitus belli adparatus metusque Hannibalis aduentu incussus magno orationis ornatu et copia adumbratur. Silio autem ante oculos fuit Virg. A. VII, 623-640. *Adstruit* vt *adnectit* XI, 604. XV, 808. pro adfingit, plura addit, vt metus solet. Drak. cf. VI, 557. Claud. b. Get. v. 227. et verba Liv. XXIX, 3. *Omnia in maius metu augente* cet.

Pila novant, ac detersa rubigine saevus
Induitur ferro splendor, niveumque repostae
Instaurant galeae coni decus: hasta iuvatur
Amento, revocantque nova fornace bipennes.
Conseritur tegimen laterum inpenetrabile, multas
Passurus dextras atque inrita vulnera, thorax.
Pars arcu invigilant, domitat pars verbere anhelum
Cornipedem in gyros, saxoque exasperat ensem.
Nec vero muris, quibus est luctata vetustas,
Ferre morantur opem: subvectant saxa, cavasque
Retractant turres, edit quas longior aetas.
Hinc tela adcipiunt arces, ac robora portis

Et

quando N. Heinf. coll. Claud. Eutrop. II, 470. 13. *niueumque — coni* (φάλοι) *decus*, Colon. et Tell., h. cristas s. iubas, λόφον, vt *gloria coni* ap. Stat. Th. VIII, 706. et inf. X, 400. Vulgatam lect. *iuuenumque*, quae errore typogr. in ed. Lefeb. remansit, prob. Dausq. (qui tamen *iuuenesque* malebat) et Barth. quod iuuenes armorum ornatu maxime (an vero et soli?) capiantur, nec omnes cristae niuei coloris fuerint. Neuter vidit, *niueum* esse epith. ornans, vt II, 399. ap. Stat. Th. IV, 130. al. *repositi* frustra volebat N. Heinf. quum conus, non galea reponatur. 15. *revocantque* Col. Ox. Ra 2., h. e. reficiunt. v. Gronov. Obss. II, 19. *recoquuntque* ingeniose corrig. Bentl. ad Hor. Od. I, 35. 38. prob. Drak. cui nostra lectio inaudita et ex antiqua scribendi ratione *rececunt* orta videbatur, quod firmari potest loco Virg. A. VII, 636. Vulgo *renouantque*; in quo Dausq. adquiescit, quum tamen *nouant* modo praecesserit. *recoquuntque nouas* coni. Lefeb. Male! 16. *inultas* emend. N. Heinf. quia *irrita vulnera* subsequuntur. Sed ita ταυτολογίαν poetae obtrudi monet Drak. 23. *ast* contra omnes libros scripsit Lefeb. ne admonito quidem

cet. 13. *ferro*, gladio, cuius splendida acies terrorem incutit mortemque minatur, vnde *saeuus*. 14. *hasta iuuatur a.* hastis amentum addebatur, vt eo fortius et maiori cum impetu adigi possent, Drak. Cf. ad I, 318. *Conseritur* vt ap. Virg. A. III, 467. *dextras* et *vulnera* h. e. ictus. *arcu i.* arcubus fabricandis operam dant. Cf. Virg. Ge. IV, 158. et Aen. IX, 605. *domitat in gyros* cfr. Heyne ad Tibull. IV, 1, 94. et Virg. Ge. III, 191. *exasperat*, acuit, vt *asperare saxo pugionem*, et *ossibus sagittas* dixit Tac. Ann. XV, 54 et Germ. 46. Drak. comparat Lucan. VII, 139 sq. 23. *robora*,

Et fidos certant obices arcessere silva:
Circumdant fossas. Haud segnis cuncta magister
Praecipitat timor, ac vastis trepidatur in arvis.
Deseruere larem: portant cervicibus aegras
Adtoniti matres, ducentesque ultima fila
Grandaevos rapuere senes: tum crine soluto
Ante agitur coniux: dextra laevaque trahuntur
Parvi, non aequo comitantes ordine, nati.
Sic vulgus traduntque metus, nec poscitur auctor.

At Patres, quamquam exterrent inmania coepta
Inque sinu bellum, atque Alpes et pervia saxa
Decepere, tamen crudam contra aspera mentem
Et magnos tollunt animos: iuvat ire periclis
Ad

quidem lectore. 26. *agris* Col. *armis* Ox. 34. *nec pervia* vel *inpervia saxa* emend. Schmid. quum Alpes vt non peruiae semper luctentur, et, si peruiae sint, in iis non poni possit spes, Poenum eas non transscensurum. Sed Alpes, quas Hannibal primus praeter omnium opinionem *peruias* fecerat, *decepere*, quia eas hominibus inperuias esse putauerant: 35. *Decepere* scripti et editi ante Martin. Herbipol., qui primum *Accepere*

bora, obices ligneas, vt *ferratae robora portae* dixit Stat. Th. X, 505. *fidos obices* vt *fidus ensis*, *fidelis lorica* ap. Virg. A. VII, 640. IX, 707. et *firma obiice* ap. Ouid. Metam. XIV, 780. Cfr. I, 489. XIII, 252. — 25. vt VII, 349 sq. Comparant verba Cic. Phil. II, 36 *timor non diuturnus magister officii*, et Plin. Ep. VII, 17 *timor est emendator acerrimus*. — 25-32. Cf. Lucan. I, 484 sq. et Val. Fl. II, 163 sq. *ducentes vltima fila*, quae propr. Parcae ducunt. Conf. Virg. A. X, 815. — 30. 31. Cf. Virg. A. II, 723. 4. — 32. Sic vulgus metu fugaque sua timorem iniicit aliis, nec quaeritur, quisnam sit auctor rumoris. Cf. Lucan. l. c. Possis etiam *tradunt metus* interpretari, narrant metuenda. Cf. Val. Flacc. II, 166. vbi v. Burm.

34. *In sinu*, in intima Italia, vt VI, 652. Tac. Hist. III, 38. Sallust. Catil. 52 (al. 56.) §. 35. et Claud. Eutrop. II, 575. *crudam* vid. ad I, 405. *iuuat ire* cet. Cf. I, 576. *condere* v. ad III, 71.

Ad decus, et dextra memorandum condere nomen,
Quale dedit numquam rebus Fortuna secundis.

Sed Libyae ductor tuto fovet agmina vallo
Fessa gradum multoque gelu torpentia nervos;
Solandique genus, laetis ostentat ad Urbem
Per campos superesse viam, Romamque sub ictu.
At non et rerum curas consultaque belli
Stare probat, solusque nequit perferre quietem.
Armiferae quondam prisca inter tempora gentes
Ausonium invasere latus sedesque beatas,
Et metui peperere manu: mox inpia bella
Tarpeius pater et capti sensere Quirites.

Hic

Accepere dedit. cf. Gronov. Obss. III, 20. — 40. *gradu* e Col. recepit Lefeb. et exponit *crependo gradu, gravissant sur les roches*; respiciens forte ad III, 529. Sed olim potius *gradū* scriptum, vel vltima litera voc. *gradum*

39. *fouet* Liv. XXI, 37 *quies fessis data triduo.* 41. 42. Cf. Liv. XXI, 35. *Solandique genus*, vt fere ap. Virg. A. VIII, 487. et Val. Fl. II, 195. *Per campos*, patentem et expeditam. *sub ictu*, in praesentissimo periculo et tam propinquam, vt fere sub ictum quasi detur. Cf. I, 528. V, 46. 549. VIII, 309. Similiter *sub cuspide* XII, 277. *At non et*, vt *sed non et*, ac contra *sed tamen et*, de quo v. Heins. ad Ouid. Metam. IV, 273. et ej. Epist. III, 4. ad Claud. Cons. Hon. IV, 500. *Stare*, quiescere, cessare, vt I, 341. XII, 41. XIII, 37. — 45 sq. *Armiferae gentes*, vt XV, 172. sunt Galli, qui *priscis temporibus* Tarquinii Prisci Italiae partem, quae postea Gallia Cisalpina dicta est, occuparunt, ac fortitudine sua circumiacentibus populis terrorem iniecerunt, mox et Romanos adgressi ipsam Romam expugnarunt, Drak. Mireris, Dausq. de Siculis, Aboriginibus, Pelasgis, Lydis, Tyrrhenis cogitasse. Hannibal quietem, quam exercitui dederat, ipse non capit, sed hoc temporis spatio vtitur ad Gallos sibi iungendos, et iunxisset, ni subito eos aduentus Consulis obpressisset. Liv. XXI, 39. *metui*, metum, *peperere m.*, perfecere vt metuerentur, vt fere XVI, 15. *Tarpeius pater*, Iupiter Capitolinus, pro ipso

Hic dum sollicitat donis, et inania corda
Ac fluxam morum gentem fovet, armaque iungit:
Iam Consul, volucri pervectus litora classe,
Scipio Phocaicis sese referebat ab oris;
Ingentesque duces, pelagi terraeque laborem
Diversum emensos, propiora pericula vallo
Iungebant, magnaeque aderant primordia cladis.
Namque ut, conlatis admoto Consule castris,
Sustulerat Fortuna moras, signumque furoris
Adcensae viso poscebant hoste cohortes:
Debellata procul, quaecumque vocantur Iberis,
Ingenti

dum a prima vocis seq. absorpta, iudice Drak. 49. *Sic* coni. Dausq. Male! 51. *praevectus* corrig. N. Heins. vt et VIII, 126. Non male; etsi vulgata quoque ferri potest, si suppl. *ad*, vt V, 204. XVI, 519. al. — 56. *Namque en* tacite refinxit Lefeb. puncto post *cohortes* posito. 57. *furore Adcensae* coni. Schmid. quod et nobis in mentem venit. Sed v. not. 59. *coluntur* volebat N. Heins. *habitantur* Drak. *quaecumque vagantur Iberi* Liuineius. Contra *vocari, audire, cluere* pro *esse* XII, 709. et al. ponit monet Lefeb. At *vocari alicui* simpl. pro *ei esse* nemo facile dixerit, sed potius pro *vocari ab aliquo*. Praeterea non omittendum est, quid et quomodo hoc vel illud vocetur s. audiat. Vulgata itaque lectio omnino suspecta

ipso Capitolio, quod a Gallis obsidebatur. 49. 50. Similiter Galli dicuntur *corde leues* inf. v. 708. *ingenio fluxi, vaniloquum genus ac mutabile mentis* VIII, 16. 17. Cf. Liv. XXI, 39. 52. XXII, 1. *fluxam*, nimis mutabilem, parum firmam et constantem, vt *f. fides, res* cet. 51 - 55. Cf. Liv. XXI, 26. 32. 39. Polyb. III, 41. 49. 56. 61. Poeta nimis abrupte in haec incidit, neque certiorem fecit lectorem, cur Scipio, cuius nomen h. l. primum legitur, Massiliae fuerit. *Phocaicis ab oris*, a Massilia (*Marseille*), vrbe Galliae Narbonensis, condita a Phocaeis s. Phocaeensibus, incolis Phocaeae, vrbis Ioniae, (cf. XV, 168. 172 sq. Plin. III, 4. Mel. II, 5. Strab. IV. p. 125. Tac. Agric. 4. Liv. V, 34. XXXIV, 9.) non a Phocensibus, quos Justin. 37, 1. 43, 1. et Lucan. III, 340. IV, 256. cum Phocaeis confudisse videntur, errore antiquo et vulgari, de quo cf. ad I, 335. *Labores pelagi* ad Scipionem, et *terrae* ad Hannibalem spectant. 57. *signum furoris*, furiosi impetus, pugnae, h. e. classicum

Ingenti Tyrius numerosa per agmina ductor
Voce sonat; non Pyrenen Rhodanumve ferocem
Iussa adspernatos, Rutulam sumasse Saguntum,
Raptum per Celtas iter, et, qua ponere gressum
Amphitryoniadae fuerit labor, isse sub armis
Poenorum turmas, equitemque per ardua vectum
Insultasse iugo, et fremuisse hinnitibus Alpes.

Contra pulcra suos vocat ad discrimina Consul.
Hostem, miles, habes fractum ambustumque nivosis
Cautibus, atque aegre torpentia membra trahentem.
En age, qui sacros montes rupesque profundas
Transsiluit, discat, quanto stat celsius arce
Herculea vallum, et maius sit, scandere colles,
An vestros rupisse globos. Det inania famae,
Dum

specta videtur. 60. *numerosa*, non *nemorosa*, Col. Ox. Parm. *memor ausa per a.* frustra coni. Barth. Adv. VI, 3. quum meminerit Hannibal, quid quisque et quouis tempore gesserit. 61. *ferocem* Col. prob. N. Heins. ad h. l. et ad Claud. Cons. Mall. Theod. v. 53. Vulgo *furentem*, non minus recte. 62. Alii *rutulam* vel *rutilam*. cf. I, 291. 584. 71. *Transsiliunt, discant* Put. *stet*, vel mox *et maius si scandere* corrig. N. Heins. reclam. Lefeb., quia mutatio modorum passim sit obuia. 73. *vestros*, non

cum. 59-66. Longior est H. oratio ap. Polyb. III, 63. et Liv. XXI, 43. 44. — 59. Hispaniam debellatam esse iactat. 63. *Raptum iter* v. ad I, 569. — 64. Cf. III, 513. 4. et ad II, 356. *Insultasse iuga* vt ap. Virg. Ge. III, 117. *fremuisse h. A.* vt ap. Virg. A. IV, 668. et XII, 922.

67-80. Cf. Polyb. III, 64. et Liv. XXI, 40. 41. Sed ibi castris iam ad Ticinum positis loquitur. *pulcra*, gloriosa; quia certam victoriae spem ostendit. *Amburi*, *uri*, *καίεσθαι*, *ἀποκαίεσθαι*, *frigore*, nota phrasis. v. Drak. ad h. l. et Cerda ad Virg. Ge. I, 93. *Praeusti artus*, *membra torrida gelu* cet. ap. Liv. l. c. *sacros montes* v. ad III, 501. *arce Herculea*, Sagunto. cf. I, 273. vel Alpibus. v. III, 496. *celsius*, expugnatu difficilius. *stat*, est. *colles* contemtim dicit Alpes. 73. *Det inania famae*, vanas res a se gestas laudibus efferat et celebret, Drak. qui confert VII, 217. XI, 140. XVI, 44. et monet, alio

Dum magna fuso pugna, retroque ruenti,
Qua ventum est, obstent Alpes. Super ardua ductum
Huc egere Dei, Latios ut sanguine fines
Inbueret tellusque hostilis conderet ossa.
Scire libet, nova nunc nobis atque altera bellum
Carthago, anne eadem mittat, quae, mersa sub aequor,
Aegates inter vasto iacet obruta ponto.

Haec ait, atque agmen Ticini flectit ad undas.
Caeruleas Ticinus aquas et stagna vadoso
Perspicuus servat turbari nescia fundo,
Ac nitidum viridi lente trahit amne liquorem.
Vix credas labi; ripis tam mitis opacis
Argutos inter volucrum certamine cantus,
Somniferam ducit lucenti gurgite lympham.

Iamque sub extremum noctis fugientibus umbris
Lux aderat, Somnusque suas confecerat horas.
Explorare

non nostros, Col. et R. 2. 74. *fusa* ed. Paris. Colinaei, errore typogr., quem D. Heins. et Dausq. fideliter descripsere. 78. *nova* *num* corrig. N. Heins. citra necessitatem. cf. v. 72. 806. et quos Drak. laudat Perizon. Diss. de Dict. Cret. §. 40. et Bentl. ad Hor. Serm. II, 3, 166. *vobis* R. 2. 86. *certamine* Col. Put. Parm. Vulgatum *certamina* seruauit Lefeb. Recte, opinor. 88. *fugientibus* prisci tantum non omnes; nec opus tot exemplis, quot congessit Drak. *fulgentibus* R. 3. et alii recentt. probb. Barth. et Dausq. quia abeunte nocte splendor aurorae vmbris intermicet. 89. *duas horas* coni. vterque Heins., h. e. vigilias. Sed hanc notionem incertam esse, et noctem apud Romanos quatuor vigiliarum fuisse, nec minus aestate quam hieme duodecim horas habuisse, docet Drak. conf. not.

alio sensu ita dixisse Hor. Sat. II, 2, 95. vbi v. Bentl. 75 sq. Haec δεινῶς dicta. 77. Cf. ad II, 574. — 78 sq. Liuiana verba c. 41 *Experiri iuuat, vtrum* cet.

81-482. Amplificauit narrationem Liv. XXI, 45 sq. et Polyb. III, 65. — 82-4. Notio aquae liquidae variis modis exornatur more Silii. 85. *ripis*, inter ripas. *mitis*, lenis, placide manans, vt VIII, 537. XVI, 642. et ap. Virg. A. VIII, 88. *Somniferam l.* propter cantum auium et lene murmur aquae, Drak. Cf.

Explorare locos Conſul colliſque propinqui
Ingenium, et campis quae ſit natura, parabat.
Par ſtudium Poeno, ſimileſque in pectore curae.
Ergo aderant, rapidis equitum comitantibus alis.

Verum ubi commoto docuerunt pulvere nubes,
Hoſtem ferre gradum, et propius propiusque ſonoro
Quadrupedum cornu tellus gemit, ac ſimul acer
Vincentum lituos hinnitus ſaevit equorum:
Arma, viri, rapite arma, viri, dux inſtat uterque.
Ambobus velox virtus geminusque cupido
Laudis, et ad pugnas Marteınque inſania concors.

Haud mora: iam tantum campi dirimebat ab ictu,
Quantum inpulſa valet comprendere lancea nodo:
Quum

not. ad VII, 154 ſqq. — 91. *campi* fruſtra emend. Burm. ob praec. *collis:* quaſi poetam non deceret, orationem variare. 98. *capite* Col. vt VIII, 275. XII, 169. Sed τὸ *rapite*, vt VI, 210, efficacius eſſe, monet N. Heinſ. ad h. l. et ad Ouid. Met. II, 603. — 100. *conſors* coni. N. Heinſ. et v. 101. *dirimebat*, *adacto Quantum inp. valet deprendere*, vt ap. Caeſ. B. Civ. III, 51. Sed telum tormentumue, non nodum adigi, a Schmid. iam

Cf. Horat. Epod. II, 28. al. — 89. *ſuas*, iuſtas. *Ingenium*, vt *natura*, indoles, ſitus, φύσις, vt XIV, 284. Plura exempla dabit Drak. ad h. l. et ad XVI, 46. it. Duker. et Freinsh. ad Flor. II, 6. n. 6.

94-8. Cf. Liv. XXI, 46. et ſimilia loca Virg. A. IX, 33-9. XI, 597-607. et 908 ſeq. — 95. *ferre*, inferre, *gradum*, adcedere. *ſaeuit* vt XIII, 600. et ap. Virg. Aen. V, 257. Cf. Heinſ. ad Val. Fl. IV, 455. — 98. Cf. XII, 169. N. Heinſ. ad XI, 133. vel, vbi eadem exempla congeſſit, ad Ouid. Met. XI, 377. et Cerda ad Virg. A. VII, 460. *velox v.* alibi *ignea* et *viuida*. *geminus*, ſimilis, par, vt paſſim ap. Cic. Sic et mox *concors*. Ter eadem ſententia exprimitur. 101. 2. Cf. XII, 651. Virg. Aen. XI, 608 ſeq. et loca Hom. Il. ο, 357. π, 589. φ, 251. quae iam comparauit Drak. qui docet, hoc ſpatium ἀμφηνεκὲς dici Il. κ, 357. vt, quod longius ſit, μεταίχμιον, de quo v. Schol. Eurip. ad Alceſt. 91. et Phoeniſſ. 1246. *nodo* v. ad I, 318. — 103 ſeqq. Variauit et in vſum

Quum subitum liquida, non ullis nubibus, aethra
Augurium mentes oculosque ad sidera vertit.
Accipiter, medio tendens a limite solis,
Dilectas Veneri notasque ab honore Diones
Turbabat violentus aves, atque unguibus idem,
Idem nunc rostro, duris nunc ictibus alae
Ter quinas dederat saeva inter vulnera leto,
Nec finis satiesve, novi sed sanguinis ardor
Gliscere, et urguebat trepidam iam caede priorum,
Incertamque fugae, pluma labente, columbam;
Donec Phoebeo veniens Iovis ales ab ortu
In tenues tandem nubes dare terga coegit.
Tum victrix laetos signa ad Romana volatus
Convertit, prolesque ducis qua parte decora
Scipio quassabat puerilibus arma lacertis,
Clangorem bis terque dedit, rostroque coruscae
Perstringens conum galeae, se reddidit astris.
Exclamat

iam notatum video. *et prendere* Put. 105. *limine* R. 3. Parm. Med. non improb. N. Heins. cf. eum et Burm. ad Virg. A. VI, 255. Sed quis vnquam dixit, a *medio* limine solis venire? 106. *ab honore* scripti et editi ante Nicandrum, qui primus *in h.* dedit. 110. *satiasue* corrig. Dausq. quod prob. N. Heins. et recepere Drak. ac Lefeb. Recte, puto, quia *saties*, si dubiam lectionem loci Plin. VIII, 51 exceperis, non nisi ap. Iuuenc. I, 637. III, 216 occurrit. 115. *iactos volatus* R. 3. *laeuos* coni. N. Heins. h. e. a sinistra conspectos, quod felix augurium videbatur Romanis, vt a dextra Graecis. At *laetum* s. faustum omen erat potius fuga accipitris, non aquilae volatus; quod Drak. iam adnotasse video. 119. *Praestringens* ex Oxon. recepit Drak. auctore N. Heins. qui vbiuis hanc scripturam intrudunt. v. ad I, 358. et cf. v. 352. V, 24. 274. Virg. A.

vsum suum conuertit locum Virg. Aen. XII, 244 sq. Alia prodigia, quae Romanis terrorem iniecerint, memorat Liv. XXI, 46 *medio a lim. s.*, a m. spatio s. via, quae soli conficienda est, adeoque a medio coelo s. meridie. *Dione*, mater Veneris, et ipsa quoque Venus. v. Barth. ad Stat. Silv. III, 5, 79. et Schwebel. ad Bion. I, 93. — 115. *laetos*, Romanis fausta portendentes. 116. 7. Ornate pro, vbi Consulis filius armatus stabat. Cf. v. 456 sq. —

120

Exclamat Liger: (huic Superos sentire monentes
Ars fuit, ac penna monstrare futura magistra:)
Poene, bis octonos Italis in finibus annos,
Audaci similis volucri, sectabere pubem
Ausoniam, multamque feres cum sanguine praedam;
Sed compesce minas: renuit tibi Daunia regna
Armiger ecce Iovis. Nosco te, summe Deorum:
Adsis o, firmesque tuae, Pater, alitis omen.
Nam tibi servantur, ni vano cassa volatu
Mentitur superos praepes, postrema subactae
Fata, puer, Libyae et maius Carthagine nomen.

Contra laeta Bogus Tyrio canit omina regi,
Et faustum accipitrem caesasque in nube volucres

Aeneadis

A. X, 344. al. 131. *omina* R. 9. Parm., Veneta tam Marsi quam Martini Herbipol., et Junt. probb. Heinsiis, Drak. et Lefeb. Vulgo *laeta omnia*

120 sqq. Liger (quod nomen, a Galliae fluuio ductum, occurrit etiam ap. Virg. A. X, 576.) ex numero columbarum, ab accipitre occisarum, auguratur aeque ac Calchas ap. Hom. Il. B, 321 sq. et Ouid. Met. XII, 13 seq. quod Drak. iam obseruasse video. *Superos sentire*, voluntatem deorum cognoscere. *Monere* et *monita* vocabb. propria de vatibus, oraculis et diis, qui vel somniis, vel prodigiis aliisque signis futura significant. v. Ind. et Drak. ad V, 117. et X, 373. quibus locis laudat Heins. ad Ouid. Met. XIII, 216. Gronov. Diatr. Stat. c. 56. et Broukh. ad Tibull. I, 6, 50. III, 4, 2. Add. Burm. ad Val. Fl. I, 29. 231. et ad Ouid. Met. II, 639. *penna magistra*, vt *natura magistra ac duce* et alia. *penna* pro auibus earumque volatu. v. ad III, 344. — 125. Aquila innuit, Iouem tibi imperium Italiae recusare. 126. *Nosco te* vt ap. Virg. Aen. XII, 260. — 127. Haec desumta ex Virg. A. VIII, 78. Drak. lectores remittit ad Turneb. Adv. XIII, 16. et Burm. Iov. καταιβ. c. 9. *puer* cf. ad v. 454. *maius Carth. nomen*, cognomen Africani, quod Africam, non solam Carthaginem, armis subactam declarabat. Cf. Bentl. ad Hor. Epod. IX, 25.

133.

Aeneadis cladem et Veneris portendere genti.
Tum dictis comitem contorquet primus in hostes,
Ceu suadente Deo et fatorum conscius, hastam.
Illa volans patuli longe per inania campi
Ictum perdiderat spatio, ni fusus habenas,
Dum primae decus adfectat decerpere pugnae,
Obvia quadrupedis praeceps Catus ora tulisset.
Sic elanguescens, ac iam casura, petitum
Invenit vulnus caedemque adcepit ab hoste
Cornus, et oblatae stetit inter tempora frontis.

Incurrunt acies, magnoque fragore per aequor
Suspendunt cuncti frenis sublime reductos

Corni-

omnia, vt ap. Liv. XXXI, 7. et *foeda omnia* ibid. c. 12. — 137. *Ictum* Col. Vulgo *Letum*; quod non minus probum. Dausq. interpretatur: vires *leti* inferendi perdiderat, vt contra dicitur hasta *letum ferre*, προπέμπειν φόνον. v. not. 141. *accepit* Col. Vulgo *recepit*, quod Cell. exponit: hasta, iam inualidior spatio facta, non tam intulit caedem, quam recepit et admisit ex occursu Cati. 144. *cunei* opinabatur N. Heins. vt v. 516. I, 454. XV, 739. quum de equitatu etiam et copiis naualibus haec

133. *Veneris genti*, Romanis, qui in Veneris tutela sunt, vt columbae. 134 sq. Cf. Virg. Aen. IX, 52. et XII, 266 sq. *dictis comitem*, ἐμμαπέως vt I, 304. et IX, 569. Drak. Cf. Burm. ad Val. Fl. V, 601. *Ictum perdiderat* h. e. perdidisset hasta vt, ἄλλων βέλος ἐκφυγε Il. Λ, 376. *Perdere* dicimur, quae inrita sunt et sine suo excidunt, vel quae sine vtilitate profundimus nec in rem nostram conuertimus, quorumque euentus et spes nos frustratur, v. c. *vulnera* Stat. Th. VIII, 415. *lacrimas, aevum, iactus* ibid. II, 656. V, 136. X, 393. *ictus* Lucan. VI, 197. *mortem p.* (h. e. inultum mori, vt nec amicis id expediat, nec hostibus noceat) inf. v. 605. vbi N. Heins. et Drak. laudant Senec. Agam. 519. Lucan. III, 706. Stat. Th. IX, 58. Auct. ad Herenn. IV, 44. (*Decius amisit vitam, at non perdidit*) et Burm. ad Petron. 82. *fusus h.* pro *fusis habenis*, vt XIII, 172. Sic *fusa comas* XIV, 570. Val. Fl. III, 315. *f. barbam* Virg. A. X, 838. *Decerpere decus*, vt δρέπειν τιμήν ap. Pind. Pyth. I, 95. — 141. *Adcepit caedem*, vulnerandi et occidendi

occasio-

Cornipedes, ultroque ferunt: erectus in auras
It sonipes, rapidaque volans per aperta procella
Tenuia vix summo vestigia pulvere signat.
Boiorum ante alias Cryxo duce mobilis ala
Arietat in primos, obicitque inmania membra.
Ipse, tumens atavis, Brenni se stirpe ferebat
Cryxus, et in titulos Capitolia capta trahebat;
Tarpeio-

haec vox adhibeatur a Claud. in Rufin. II, 352. et Cons. Hon. IV, 625. Stat. Th. V, 426. et inf. XIV, 540. Nihil muto cum Drak. 145. *vltroque ruunt* coni. N. Heins. Vulgatum contra eleganter dictum videbatur Barth. Adv. VI, 3 quasi ferentes ipsi vltro denuo ferant. 148. *Cryxo* ex emend. N. Heins. recepit Drak. *Crixo* scripti et edd. antt. In recentt. *Chrixo* et *Chryxo*. Forte leg. *Brixo*, a *Brixello*, Boiorum opp. in Gallia Cispad. 150. Vulgatam distinct. *membra Ipse tumens*, *atavi B.* mutavit N. Heins. qui et *atavis* pro *atavi*, et mox *in titulis* legendum monuit. Prius

occasionem, *ab hoste*, qui sagittae occurrebat. 144. *Cuncti* equites *suspendunt* equos, h. e. habenas ita adducebant, vt equi in priores pedes se eleuarent et quasi penderent. Drak. citat Stat. Th. VI, 504. *procella*, impetu. 147. Drak. comparat III, 308. XIII, 327. XIV, 508. Hom. Il. Y, 226. Virg. Aen. VII, 808 sq. Stat. Th. VI, 638. sq. Ouid. Met. X, 654. Claud. Cons. Hon. III, 197. et al. *summo vestigia p. s.* verba Maroniana Ge. III, 171. Cf. inf. XVI, 485. — 148 seqq. *Boios* in Gallia olim Celtica s. Lugdunensi, et quidem in Burbonio potissimum agro habitasse, eorumque alios Sigoueso duce Boiohemum et, a Marcomannis inde pulsos, Vindeliciae ac Norici partem, quae ab illis Boioaria s. Bauaria dicitur, expugnasse, alios vero, de quibus h. l. agitur, partem Galliae Cisalpinae, inter Padum et Apenninum sitam occupasse, et in partibus Poenorum stetisse, ex Liuio aliisque nota res est. *Arietat*, inruit, vt ap. Virg. A. XI, 890. *in primos*, Romanorum προμάχυς. *inmania membra* cf. ad V, 110 sq. — 150-3. Historia notissima (cf. ad I, 624 sq.) et insculpta clipeo, in Britannia reperto, quem Drak. delineandum curauit. *Brenni*, Gallorum Senonum ducis. *in titulos trahebat*, sibi gloriae ducebat. *Capitolia capta*, de conatu et iactanter pro obpugnata, vt *tenebant* ap. Virg. A. VIII, 657.

Tarpeioque iugo demens et vertice sacro
Pensantes aurum Celtas umbone gerebat.
Colla viri fulvo radiabant lactea torque,
Auro virgatae vestes, manicaeque rigebant
Ex auro, et simili vibrabat crista metallo.

Sternitur inpulsu vasto perculsa Camertum
Prima phalanx, spissaeque ruunt conferta per arma
Undae Boiorum: sociata examina densent
Infandi

Prius recepit Drak. quem secutus sum. *tumens satani* Med. 153. *gerebat*, non *ferebat*, Col. et Put. 156. *rubrabat* Ox. *rutilabat* ed. Nudi Antwerp. 159. *et sociata* coni. N. Heins. *densent* scripti et priscae edd. v. Intpp. ad Virg. Ge. I, 248. 419. Aen. VII, 794. X, 432. XI, 650. XII, 264. Bentl. et Jani ad Hor. Od. I, 28, 19. Creech. ad Lucret. I, 393. et, quos Drak. laudat, Gifan. Ind. Lucret., Prisc. Gramm. VIII. p. m. 336. Heins. ad Ouid. Met. XIV, 369. et Fast. III, 820. ad Val. Fl. III, 207. VII, 629. ad Claud. Cons. Hon. IV, 325. et ad Prudent. Cathemer. hymn. V, 53.

657. — 153. v. ad I, 407. *vmbone*, clipeo, qui Gallis oblongus est. *gerebat* insculptos. 154-6. Haec sublecta Virg. A. VIII, 659 seqq. vbi v. Heyne. Comparant etiam Aen. IV, 138 sq. VI, 144. *Colla lactea* vt XVI, 520 et ap. Virg. Aen. VIII, 660. X, 137. alias *niuea*, *marmorea*, *eburnea* cet. cf. N. Heins. et Drak. ad XII, 245. 6. Iani et Bentl. ad Hor. Od. I, 13, 2. *fuluo*, aureo. De *vestibus virgatis*, ῥαβδωτοῖς, (nobis *gestreifte Gewänder*) cf. Diodor. V, 30. XII, 21. Burm. ad Val. Fl. II, 159. et, quos Drak. laudat, VV. DD. ad Virg. A. VIII, 660. Scalig. ad Varr. L. L. p. 67. Salmas. ad Vopisc. Carin. c. 20. Spanh. ad Callim. H. in Dian. v. 12. Iungerm. ad Polluc. VII. §. 53. Perperam Lefeb. exponit gall. *galonnées*, a *virga*, *galon*, germ. *Band*, *Borte*. *crista* non λόφος, sed κόρυς, quod inutili eruditionis adparatu probat D. Heins. *vibrabat* v. ad I, 539.

157. *Camertes* s. *Camerini*, Vmbri, quorum vrbs Camers s. Camerinum (hod. *Camerino*) in montibus qui Picenum ab Vmbria dirimunt. *Vndae* vt ap. Virg. Ge. II, 462. Juv. III, 244. Stat. Th. II, 224. et aliis locis, a Drak. cit. Sic quoque *torrens* XIII, 760. et *vndans vulnus*, *vnda sanguinis*, cet. X, 240. 245. *Infandi Senones* Cf.

Infandi Senones, conlisaque quadrupedantum
Pectoribus toto volvuntur corpora campo.
Arva natant, altusque virum cruor, altus equorum
Lubrica belligerae sorbet vestigia turmae.
Seminecum letum peragit gravis ungula pulsu,
Et circumvolitans taetros a sanguine rores
Spargit humo, miserisque suo lavit arma cruore.
Spicula prima; puer, tumidi, Tyrrhene, Pelori
Purpureo moriens victricia sanguine tinguis.
Nam tibi, dum stimulas cornu, atque in proelia mentes
Adcendis, renovasque viros ad vulnera cantu,
Haesit barbaricum sub anhelo gutture telum,
Et clausit raucum letali vulnere murmur.

At

53. Vulgatum *densant* primus Wolf. Basileae edidit. 166. *arma* Put. Vulgo *ora*, et quidam *ore*. 167. *dumidi* Colon. *Numidae* emend. N. Heins. non inprob. Drak. *Tyrrhena* R. 2. *Tirena* Put. *Thyrrhene* ed. Lef. 169. *dum*, non *cum*, scripti et priscae edd. 174. *Flexa* scripti, vt ap. Ouid.

Cf. I, 624 sq. 162-6. Deformitas rei nimis fere ad vivum resecatur. *natant*, cruore submersa sunt, Drak. 163. *sorbet*, abscondit, ita replet, vt conspici et cognosci nequeant. Propr. vestigia sorbent cruorem. Durior, iudice Drak. locutio, quam alibi non notauit. Cf. tamen Lucan. III, 261. IV, 100. *letum peragit*, eos prorsus necat. 165. Verba Maroniana Aen. XII, 339. — 167. 8. Sensus est, quod Drak. iam monuisse video, Tyrrhenum tubicinem, adhuc *puerum* h. e. iuuenem, (v. ad III, 608.) occisum esse a Peloro iuuene, qui nunc *prima spicula* miserit vel primum ad bellum venerit. Barth. Cell. et alii *puerum* male exponunt filium Pelori: tum *spicula prima* essent, quae primum in hoc bello coniecta sunt. Sed v. vs. 134. *tumidi* tibicinis, buccas inflantis, Cell. Sed est potius, superbi; nam tibicen h. l. Tyrrhenus esse fingitur, cuius nomen, aeque ac Miseni ap. Virg. more poetarum (v. ad I, 306. in V. L.) effictum, et quidem exquisite, quia Tyrrheni tubam inuenere. 169 sq. Comparant Virg. Aen. VI, 165. et cum v. 171. Aen. VII, 533. Sed observa h. l. operosum orna-

At ſonus, extremo morientis fuſus ab ore,
Flexa pererravit mutis iam cornua labris.
Cryxus Picentem Laurumque, nec eminus ambo:
Sed gladio Laurum; Picenti raſilis haſta,
Ripis lecta Padi, letum tulit. Avia namque
Dum petit, ac laevo meditatur fallere gyro;
Haſta viri femur et pariter per anhela volantis
Ilia ſedit equi, et geminam dedit horrida mortem.
Idem, ſanguinea Venuli ceruice revellens,
Sternit praecipitem tepido te, Farfare, telo;
Et te ſub gelido nutritum, Tulle, Velino,
Egregium Auſoniae decus ac memorabile nomen,
Si dent fata moras, aut ſeruent foedera Poeni.
Tum Remulum, atque olim celeberrima nomina bello
Tiburtes

Ouid. Met. I, 98. et Faſt. IV, 181. Virg. A. VII, 513. Sen. Oed. 733. Drak. Vulgo *Feſſa*, prob. Dausq. vt ſit viribus deſtituta, flatore ipſo conatum deſtituente. Male! 175. *ambos* corrig. Barth. Adv. VI, 3. Sed *ambo* est ant. accuſ. vt XVII, 427 vbi Drak. laudat Serv. (add. Pier. et Heinſ.) ad Virg. Ecl. VI, 18. Georg. IV, 88. Aen. XII, 342. Gronov. ad Liv. VIII, 3. XXXV, 21. 176. *Dat gladio Laurum* coni. Barth. *Sed gladius Lauro* N. Heinſ. At nihil h. l. deeſt, modo ſubintell. *ἀπὸ κοινοῦ occidit*, vel ſimile verbum. v. Gronov. l. c. 179. *femore* coll. I, 540 ſuſpic. N. Heinſ. qui plura exempla congeſſit ad Ouid. Met. XV, 162. Sed τὸ *per* ad vtrumque ſubſtant. referri poteſt. *per nuda* Col. et R. 2. quod recepit Lefeb. non improb. N. Heinſ. 180. *et*, quod in Put. eſt, vulgo omittitur. — 182. *tepido* Col. et Ox. Vulgo *trepido*, vulgari variatione. 186. *Remulum* Parm. Junt. Ald. Gryph. Nut., vt ap. Virg. A. IX, 360. 593. 633. XI,

ornatum. 173. 4. *Quumque caput caderet, carmen tuba ſola peregit, Et, pereunte viro, raucum ſonus aere cucurrit*, verba Ennii, ex quibus hunc locum et Stat. Th. XI, 55. (vbi v. Barth.) deſumtum notat Drak. qui etiam inf. XV, 473. ibique Sen. Thyeſt. 728 ſq. et Iſcan. b. Troi. V, 253 ſeq. comparat. 176. *raſilis*, polita, ξεστός. 178. Cf. Virg. A. X, 885. — 182. *Farfare*, a Farfaro ſ. Fabari, (hod. *Farſa*) Sabinorum fl. v. ad I, 306. in V. L. — 183. *Velinus* amnis et lacus in Sabinis, nunc *Lago di Rieti*, quia Reate vrbs adiacet. *gelido*, quoniam inter montium iuga eſt. Cf. Heyne ad Virg. A. VII, 517. et ibid. Exc. VIII, ad

Tiburtes Magios, Hiſpellatemque Metaurum,
Et Clanium, dubia meditatus cuſpide vulnus.

Nec locus eſt Tyriis belli pugnaeve, ſed omnem
Celticus inplevit campum furor: inrita nulli
Spicula torquentur, ſtatque omne in corpore ferrum.
Hic inter trepidos inmane Quirinius audens,
Cui fugere ignotum, atque invicta mente placebat
Rebus in adverſis exceptum pectore letum,
Cuſpide flammat equum ac diſpergit gaeſa lacerto,
Si reſerare viam atque ad regem rumpere ferro

Detur

XI, 636. Vulgo *Romulum*. 187. *Tybartes* Dausq. Lefeb. et alii. *Magios* e ſcriptis, R. 3. et Parm. reuocauit N. Heinſ. Vulgo *Tiburtes magnos*. Poeta autem, vt v. 184 gentem Tulliam, ita h. l. fratres Tiburtes reſpexit, Tiburnum ſ. Tiburtum, Coram et Catillum ſ. Catilum, Amphiarai filios, olim *bello* Aeneae *claros*, et *Tiburis* (*Tiuoli*) prope Anienem conditores, de quo cf. v. 224. 5. VIII, 364. Heyne Exc. VIII. ad Virg. A. VII, 670 ſqq. Cluuer. Ital. ant. p. 958. Solin. c. 2. Jani ad Hor. Od. I, 7, 13. 18, 2. II, 6, 5. *Hiſpellatesque M. Et Clanium* coni. N. Heinſ. et recepit Lefeb. *Metaurum* Colon. *Mataurumque* Put. v. ad VII, 486. Vulgo *Metaurumque*. Tum verſus eſt hypermetros, vt XVII, 400. et paſſim ap. Virg. Ouid. aliosque. 188. *Clanium* Col. v. not. ad VIII, 535. *Danium* R. 3. Parm. Med. Vulgata lectio *Damum* debetur Marſo. *meditatum* emend. Barth. Adv. VI, 3 et recepit Lefeb. vt non ad Cryxum, ſed ad Clanium referatur, qui, dum ferire dubitat, ipſe ictum recipit. Non male, iudice etiam Drak. 191. *omni* volebat Modius. 198. *ſancire* coni. N. Heinſ.

ad v. 712. *dent* et *ſeruent*, pro dediſſent et ſeruaſſent. 187. Cf. V. L. *Hiſpellum*, vrbs Vmbriae, in qua etiam *Metaurus* fl. vnde *Metauri* nomen ductum. cf. ad VII, 486. et VIII, 457. *Cuſpis dubia*, quod Drak. recte contra Barth. Adv. VI, 3. monet, non eſt vtrimque acuta, vt *anceps ferrum* et *ſecuris*, quae ἀμφίτυπος Q. Calabr. I, 158. dicitur, ſed, quam manu tenet homo dubitans et ſecum deliberans, quem primum inpetat, vt *dubia coena*, *fames*, *ala*, *arcus* ap. Terent. Phorm. II, 2, 28. Hor. Serm. II, 2, 77. Sen. Thyeſt. v. 715. Val. Fl. I, 401. IV, 527. vbi v. Burm. 190. 1. Drak. bene comparat Stat. Th. VIII, 419. — 194. Cf. ad V, 594. — 195. *Cuſpide flammat*, calcaribus incitat. *gaeſa* vt I, 629. *rumpere iter* cf. ad I, 54. *regem*,

Cryxum,

Detur iter; certusque necis petit omnibus aufis,
Quod nequeat fentire, decus. Cadit inguine foffo
Teutalus, et vafto quatitur fub pondere tellus.
Obcumbit Sarmens, flauam qui ponere victor
Caefariem crinemque tibi, Gradive, vovebat
Auro certantem et rutilum fub vertice nodum.
Sed Parcae intonfa non exaudita voventem
Ad Manes traxere coma: per candida membra
It fumans cruor, et tellus perfufa rubefcit.

At

Heinf. 206. *Ligannus* fcripti. *Licannus* et *Lycannus* in editis. *Lygannus* ed. Lefeb. qui Celticam putat effe vocem, quae *nigrum* et *cornuum* fignifi-

Cryxum, ducem Boiorum, vt *tyranno* v. 709. et *βασιλῆα* Il. π, 660. *Reges*, *βασιλεῖς*, *ἄνακτες*, dicuntur omnino potentes et diuites, deinde duces et heroes, regio inprimis fanguine orti, vt *rex Aeneas* cet. etiam Dii, vt *ἄναξ* 'Απόλλων. 198. *decus* occifi Cryxi, *quod*, cuius fructus, *nequeat fentire*, percipere, quia *certus necis* erat. 200 fq. Sarmenti Gallo apte adfingitur votum Germanis vfitatum, de quo v. Cluuer. ant. Germ. et Lipf. ad Tac. Hift. IV, 61. et Germ. c. 31. *victor* fi foret. *ponere*, *ἀνατιθέναι*, confecrare. D. Heinf. et Lefeb. male exponunt, fufpendere in arbore, quae inde *capillata* vel *capillaris* dicta, tefte Fefto. Ad eam non nifi Veftalium virginum capillus deferebatur. v. Plin. XVI, 44. f. 85. *Nodus* κορώνη γένος ἐμπλοκῆς. D. Heinf. *nodum rutilum*, rutili crinis, (qualis Gallis eft, de quo v. Liv. XXXVIII, 17. et fup. ad III, 608.) nifi malis de *aureo nodo et circulo* adcipere, de quo v. Heyne ad Virg. A. X, 138. et IV, 138. cf. ad II, 78. in V. L. *fub vertice* pofteriore, circa occiput. Commentarii loco fint verba Tac. Germ. c. 38. *Infigne gentis, obliquare crinem, nodoque fubftringere; — horrentem capillum retro fequuntur, ac faepe in ipfo folo vertice religant.* v. ibi Intpp. *non exaudita* a Marte *voventem*, vanum irritumque votum nuncupantem. 205. *It cruor per membra*, vt VIII, 186. XII, 243. et ap. Virg. A. IX, 434. Cf. Drak. ad XI, 396. Heinf. et Burm. ad Val. Fl. II,

III.

At non tardatus iaculo obcurrente Ligaunus
Inruit, aduersumque viro rotat obuius ensem,
Et ferit insurgens, humero qua brachia lenti
Adnectunt nerui, decisaque vulnere laeua
Laxatis paulum moribunda pependit habenis;
Dumque micans tremulo conatu lora retentat,
Flectentem adsuetos imitatur nescia frenos.
Demetit auersi Vosegus tum colla, iubaque
Suspensam portans galeam atque inclusa peremti
Ora viri, patrio Divos clamore salutat.

Dumque

significet. 209. *dextra* scripti, R. 3. Parm. Med. Sed *laeua* frenum regi monet Drak. coll. v. 416. Sen. Hippol. 1259. et Barth. ad Stat. Silv, I, 1, 37. Has autem voces saepius a librariis permutari docet Gronov. ad Senec. loc. cit. et ad Liv. XXXIII, 9. At manus quoque simpliciter *dextra* dicitur. 213. *Vesegus* Oxon. et Put. *Vesogus* Parm. Vulgo *Vesagus*, et *Vosegus* Colon., quem secutus sum, etsi admodum probabilis est emend. N. Heins. *Vogesus*, quam Drakenb. et Lefeb. recepere. Corruptela forte inde orta, quod Vogesus Galliae mons, vnde nomen ductum videtur, scriptoribus medii aeui, v. c. Venant. Fort. VII, 4. et Gregor. Turon. *Vosagus* et *Vosacus* dicebatur. Ap. Caes. B. G. IV,

10

III. 233. IV, 217. VI, 724. — 206-215. Ligaunus Quirinii manum, Vosegus collum amputat. *aduersum ensem*, vt IX, 626. v. Burm. ad Val. Fl. VI, 256. *insurgens* v. ad v. 610. *vulnere*, ictu. 210. Cf. Virg. A. X, 341. — 211. 2. Ludit exemplo Virg. A. X, 396. (vbi v. Intpp.) vt alii, v. c. Ouid. Met. V, 117. VI, 558 seq. quem contulit Drak. *micans* vt V, 285. et Virg. Aen. X, 398. tremens, palpitans. *retentat*, retinet, vel potius iterum tentat, vt in simili loco Ouid. Met. V, 117. Cf. Burm. ad Val. Fl. III, 97. *Demetit*, vt ἔκειρε dixit Sophocl. Aiac. 55. et Apollon. III, 415. ἤμησε Hesiod. Theog. 181. ἐθέρισε et ἀπέθρισε Anthol. L. III. et al. Cf. Drak. ad X, 147. (vbi ex Hom. Il. λ, 67. huius locutionis colorem ductum putat) Cerda ad Virg. Aen. X, 513. Heins. ad Ouid. Met. V, 104. Burm. ad Val. Fl. III, 670. — 215. Victor exultabundus exclamat in ipso proelio et ἐπινίκιον vel paeana et hymnum canit, more heroum. Cf. v. 262. X, 231. XV, 691. Virg. A. X, 738. vbi v. Heyne.

218.

Dumque ea Gallorum populi dant funera campo,
Adcitas propere caſtris in proelia Conſul
Raptabat turmas, primusque ruebat in hoſtem,
Candenti ſublimis equo: trahit vndique lectum
Divitis Auſoniae iuvenem, Marſosque, Coramque,
Laurentumque decus, iaculatoremque Sabellum,
Et Gradivicolam celſo de colle Tudertem,
Indutosque ſimul gentilia lina Faliſcos,
Quosque ſub Herculeis taciturno flumine muris
Pomifera

10 *Voſego* extat in ed. Junt. et Oudend. 220. *Coraeque* — *decus* malebat N. Heinſ. et v. 223 *Indutosque humeris;* audacter et fruſtra. Nam *ſimul* pendet a verbo *trahi*. 224. *taciturno murmure* Oxon. Put. R. 3. Parm. Med. prob. Barth. Adv. VI, 3. Id quo minus in contextum reciperem, vix mihi temperare potui. Vulgatam quidem lect. firmat Drak. auctoritate c. Colon. et ipſius Silii, qui inf. XII, 539 *leniter ſine murmure labi* Anienem memorat. Sed is locus, niſi argutari velis, cum noſtro facile conciliari poteſt. Praeterea idem fluuius variis ſaepe locis ſine et cum murmure labitur, et ipſe *Anio* ſ. Anien (*Teverone*), leniter alias fluens, prope *Tibur* de ſcopulo cum murmure ruit, vnde *praeceps* dicitur Hor. Od. I, 7, 13 (vbi v. Jani) et *murmur tumidamque rabiem* ipſi tribuunt Prop. IV, 7, 4 et Stat. Silv. I, 3, 21. vt taceam, de fluminibus poetas ſaepe diuerſa prodere. cf. Burm. ad Val. Fl. V, 180. Heyne Obſſ. ad Tibull. I, 7, 14. et ad Virg. A. I, 317. *Taciturno* autem *murmure* dici poteſt,

218. *Raptabat*, vt *rapere* paſſim. v. Ind. et Virg. Aen. VII, 725. X, 178. *Diuitis Auſoniae* v. Virg. Ge. II, 136-166. *Cora*, hod. *Core*, Latii opp. in Volſcis. v. Heyne ad Virg. A. VI, 776. et Cluuer. Ital. ant. p. 1017. *Laurentum* v. ad I, 110. *decus*, electos iuuenes. *iaculatorem Sabellum* v. Heyne ad Virg. Aen. VII, 665. *Tuder* ſ. *Tudertum* (nunc *Todi*) opp. Vmbriae, in colle ſitum. cf. VI, 645. Plin. III, 14. *Gradiuicolam* cf. VIII, 462. et, quem Drak. laudat, Gruter. p. 423. n. 1. *Faliſcos* in Etruria, qui *Aequi* dicuntur VIII, 488. exemplo Virg. A. VII, 695. vbi v. Heyne, et in Exc. VIII. ad Aen. VII, 722 ſq. *Faliſcos* populum et *Falerios* oppidum adpellant Livius et alii, ſed vrbem memorat Eutrop. I, 18. quae hodie *Falari* dicitur, vel potius *Ciuita Caſtellana*. v. Fontanin. Antiq. Hortae colon. Etruſc. p. 80. (in Graev. Theſ. Ant. Ital. T. VIII.) De *linis Faliſcis* auctore Drak. conſule Vlit. ad Grat. Cyneg. v. 40. — 224. 5. Intell. Tibur, de quo v. ad v. 187.

Pomifera arva creant Anienicolae Catilli,
Quosque in praegelidis duratos Hernica rivis
Mittebant saxa et nebulosi rura Casini.
Ibant in Martem terrae dominantis alumni,
Damnati Superis, nec iam reditura iuventus.
Scipio, qua medius pugnae vorat agmina vertex,
Infert cornipedem, atque instinctus strage suorum
Inferias

est, vt *tacito rumore Mosellae* ap. Auson. Mosell. v. 22. laudatum a Drak. qui ad XI, 421 in his verbis acumen quoddam captatum putat, vt in *concordia discors* ap. Lucan. I, 98. *discordia concors* ap. Manil. I, 42. et in aliis, quae notauerint Ciofan. ad Ouid. Met. I. p. 19. Victor. Var. Lect. X, 12. Lambin. ad Hor. Od. I, 34. 2. Intpp. ad Cic. Phil. I, 2. et Martin. var. lect. III. c. 9 - 11. Sed simpl. lene murmur intui crediderim. 225. *Anienicolae*, non *Anienicolaeque*, scripti, prob. N. Heins. ad h. l. et ad Ouid. Epist. IX, 141. quia et Maro A. VII, 672. et Noster VIII, 366 primam in *Catillo* syllabam produxere, etsi corripuit Stat. Silv. I, 3, 100. — 228. *mortem* coni. Burm. quod arridet Drak., qui argutam tum et elegantem in hoc versu oppositionem inesse putabat. 230. *notat* Put. R. 3. Parm. Med. vnde *rotat* coni. N. Heins. Vulgatum confirmat Drak. locis Virg. A. I, 117. et Val. Fl. VIII, 332. *vertex*, non *vortex*, scripti et priscae edd. cf.

v. 187. in V. L. *taciturno f.*, Aniene, vt ap. Hor. Od. I, 31, 8. Cf. V. L. *Herculeis m.*, ob cultum templumque Herculis, τὸ Ἡράκλειον, vnde *Hercules Tiburtinus* in marmorr. priscis memoratur. v. quos Drak. laudat, Gruter. p. 49. n. 6. p. 1013 n. 3. et Rader. ad Martial. I, 13. Cf. etiam Strab. V. p. 164. Prop. II, 32, 5. IV, 7, 82. De *pomiferis aruis* Tiburis v. Bentl. et Iani ad Hor. Od. I, 7, 14. et Sat. II, 4, 70. quosque Drak. iam citauit Heins. ad Ouid. Amor. III, 6, 46. et Broukh. ad Prop. IV, 7, 81. *Hernica saxa* cf. VIII, 391. Cluuer. Ital. ant. p. 979. et Heyne ad Virg. A. VII, 684. *duratos in riuis* Cf. Virg. Aen. IX, 603 sq. *Casinum* s. *Cassinum*, Latii municipium (v. Gruter. Inscr. p. 351. et 431.) in Volscis trans Lirim. *nebulosi* in alto monte siti, Mars. ob viciniam Simbruinorum stagnorum Dausq. Sed ea nimis distant. *Sub Casinum statiua habita*, Liv. XXVI, 9. non longe ab hodierno *Monte Cassino*. *terrae dominantis*, Italiae, etsi tum hoste tenebatur, vnde inmerito lectio videbatur suspecta Barth. Adv. VI, 3. Nec est, quod poetam ad sua tempora respexisse cum Drak. censeas.
medius

Inferias caesis mactat Labarumque Padumque,
Et Caunum, et multo vix fusum vulnere Breucum,
Gorgoneoque Larum torquentem lumina vultu.
Occidis et tristi, pugnax Lepontice, fato.
Nam dum frena ferox obiecto corpore prensat,
Atque aequat celsus residentis Consulis ora
Ipse pedes, frontem in mediam gravis incidit ensis,
Et divisum humeris iacuit caput. At Batus, amens
Qui luctatur equo parmaque incursibus obstat,
Ictu quadrupedis fulva porrectus arena
Elisa incussis amisit calcibus ora.
Persurit Ausonius turbata per aequora ductor,

Ceu

cf. ad III, 475. — 233. *Caunum*, non *Camum*, Col. Caunus Hispaniae mons ap. Liv. XL, 50. *vix visum* in mentem veniebat Burm. *Breucum* Col. Vulgo *Brennum*, vnde *Breunum* coni. Lefeb., quia *Breuci* in Pannonia fuere, *Breuni* vero inter Alpinas gentes. Sed hi Alpium Rhaeticarum incolae varie scribuntur, *Brenni*, *Breuni*, *Brenci*, *Breuci*, *Breones*, *Briones*. v. Casaub. ad Strab. IV. p. 142. et Intpp. ad Hor. Od. IV, 14, 11. Plin. III, 25. Suet. Tib. 9. Flor. IV, 12. pr. — 235. *Occidit*, *tristi pugnas L. f.* quidam Marsum secuti. *pugnax* scripti cum Parm. et Med. Vulgatum *pugnans* debetur Martino Herbip. *Leopontice* Nut. Sed Lepontii populus Alpinus in Rhaetia, v. Plin. III, 20. — 236. *prensat et aequat* scripti cum R. 3. Parm. Med. Vulgo *prensas* et *aequas*: non male. 238. *accidit* Put. Tell. R. 3. Parm. Hinc *accidit* scribendum videbatur N. Heins. ad h. l. et ad Ouid. Fast. V, 360. — 239. *At Batus* Col. *ad Batus* R. 2. *Achbatus* Put. *Acbutus* Ox. *Acatus* R. 3. *Arcatus* Parm. Vulgo *Abbatus*. 240. *Vt luctatur* malebat N. Heins. 244. Vulgg. *gelidus Boreas*, vt passim

medius vertex p. media acies, similis fluctuum vertici, naves voranti. Cf. Virg. A. I, 117. et ad II, 555. — 232. Cf. v. 261. XV, 823. Virg. Aen. X, 519 sq. vbi v. Heyne. 233. *fusum* v. ad II, 113. *Gorgoneo* exquisite pro toruo s. obliquo, ob iram et furorem. Cf. Virg. A. VIII, 438. vbi v. Intpp. 239. *caput iacuit* in *humeris* vt ap. Virg. A. IX, 754. 5. — 242. *amisit ora calcibus*, h. e. calcibus equi Scipionis conculcatus adeo est, vt confusis lineamentis nosci non potuerit, quis foret, Drak. coll. IX, 397 sq. et Lucan. II, 167. — 243. sqq. Cf. ad I, 468 sq. vbi *Aegaeum mare* pro quouis procelloso, sed cum dilectu positum, vt h. l.

Ceu Geticus Boreas, totum quum ſuſtulit imo
Icarium fundo victor mare; navita vaſto
Iactatur ſparſus lacerata claſſe profundo,
Cunctaque canenti perfunditur aequore Cyclas.

Cryxus, ut in tenui ſpes exiguumque ſalutis,
Armat contemtu mentem necis: horrida barba
Sanguinea rutilat ſpuma, rictusque furentis
Albet, et adfuſo ſqualent a pulvere crines.
Invadit Tarium, vicino Conſule pugnas
Miſcentem, ſaeviſque virum circumtonat armis.
Volvitur ille ſolo: nam pronum effundit in armos
Fata extrema ferens abies, rapiturque pavore
Tractus equi, vinctis connexa ad cingula membris.
Longa

ſim ap. poetas. Sed *Geticus Boreas* Oxon. et Put. quod exquiſitius eſt, vt *Sarmaticus*, *Edonus*, *Scythicus*, *Arctous*, *Haemonius*, *Odryſius Boreas*. conf. Gronov. Obſſ. IV, 17. — 245. *Icarū* Tell. *Iratum* Oxon. R. 3. Parm. Med. vnde *Iratum mare*, h. e. turbatum coni. N. Heinſ. non improb. Drak. quia Africo, non Boreae imperium in mare Icarium tribuunt Hor. Od. I, 1, 15 et alii. Sed v. not. Si quid mutandum, legerem *rector* pro *victor;* vt *arbiter* et *dux Hadriae* ap. Horat. Od. I, 3, 15. III, 3, 5. — 248. Huic verſui vulgo ſubiungitur alius, *Iam videt eſſe ſuae mortemque adſtare propinquam*, quem tamen non agnoſcunt ſcripti et edd. ante Iuntinam, quare tanquam a Nicandro procuſum omiſi cum Lefeb. Saltem *eſſe ſuper* Burm. et *instare* N. Heinſ. ſcribendum videbatur. 251. *adfuſo*, non *effuſo*, ſcripti, de quo verbo plura diſputauit N. Heinſ. ad V, 66. VI, 572. 686. et ad Val. Fl. I, 762. — 252. *Darium* vel *Clarium* Colon. *Taurum* quaedam edd. *Marium* coni. N. Heinſ. vt ſit Rom. nomen. *Daſium* (v. ad XIII, 32) vel *Clanium* (quo tamen nomine Silius iam ſup. v. 188 vſus eſt) tentabat Drak. Sed idem *Tarium* quoque notum in Italia nomen

h. l. *Icarium*, pars Aegaei, inter Samum et Myconum, ab Icaria inſ. quam adluit, ſic adpellata, vt *Myrthoum*, *Carpathium* cet. *Cuncta Cyclas*, omnes Cyclades inſulae. cf. ad I. 472. et Hor. Od. I, 1, 15. *Luctantem Icariis fluctibus Africum* cet.

250. 1. Horrida facies hominis deſperatis rebus ſaevientis. Cf. v. 277 ſeq. et V, 434 ſeq. *Sanguinea ſpuma — Albet*, vt *canens cruor* I, 424. — 255-7. Tarius, Cryxi haſta equo deiectus, cingulo illius impeditur, et ſic, membris ad connexa cingula

Longa cruor sparso linquit vestigia campo,
Et tremulos cuspis ductus in pulvere signat.
Laudabat leti iuvenem, egregiosque parabat
Ulcisci Consul manes, quum dira per auras
Vox venit et Cryxum ferri clamoribus audit,
Haud notum vultu: surgit violentior ira
Comminus, atque oculos optato in corpore figit.
Tum stimulans grato plausae cervicis honore
Cornipedem adloquitur: Vulgum Martemque minorem
Mox,

nomen fuisse, ex Plin. XVIII, 6 et Sen. de Clem. I, 13. probat. 257. *linquit*, non *liquit*, Col. 260. *auris* Ox. et R. 2. *aures* Put. quod placet Lefeb. non mihi. cf. X, 366. vbi Drak. conf. XIII, 283. XVII, 42. Virg. A. IX, 112. — 262. *irae* malebat N. Heins. quia Silius secundos casus amat. Sed v. not. 265. Post hunc versum Nicander alium primus exhibuit in Juntina, *Hactenus, et leto dedimus sine nomine gentem.* Cf. ad VIII, 508. Eum omnino barbarum et ταυτόλογον esse, sed, quum sensus eo omisso non constet, alium eius loco excidisse putabant N. Heins. et

gula vinctis, ab equo per terram trahitur, Drak. Male Barth. Adv. VI, 3. ex h. l. colligit, veteres, vt eo firmius equis haererent, cingulis sese eorum adligasse. *abies*, vt ἐλάτη ap. Hesiod. Scut. Herc. 188. 190. Sic et μελία, *fraxinus* et *taxus*. v. Ind. *Fata ext. ferens*, vt *fatifera*, *letifera tela*. *pauore equi*, ab equo consternato. 258. *ductus signat*, sulcos facit. cf. Virg. Ge. III, 171. et Aen. I, 478. *Tremula* proprie est hasta. *Laudabat leti*, ἐμακάριζε τοῦ θανάτου, D. Heins. *Vox dira*, magna, ingens. Cf. VIII, 384. et Heyne ad Virg. A. VIII, 350. IX, 185. *ferri*, φέρεσθαι, se ferre, incedere, inruere, vt I, 65. 497. 521. II, 527. inf. v. 519. V, 492. VIII, 72. XIV. 317. (cf. Burm. ad Virg. A. V, 373) vel ferri in coelum, tolli ad coelum, efferri, celebrari, *clamore*, adclamatione et plausu laudantium. v. ad v. 215. *surgit ei v. ira*, vt *saeuae iamque altius irae Dardanio surgunt ductori* ap. Virg. A. X, 813. — 264. Drak. comparat XVI, 357. Virg. Ge. III, 185 seq. et Aen. XII, 85. 86. (quibus locis v. Cerda) Nemesian. Cyneg. v. 296. et Auson. Lud. VII. Sapient. pr. Add. Ouid. Met. II, 867. vbi v. Heins. 265. Adloquitur Garga-

Mox, Gargane: vocant Superi ad maiora. Videant
Quantus eat Cryxus? iam nunc tibi praemia pono
Illum, Sidonio fulgentem ardore, tapeta,
Barbaricum decus; et fulvis donabere frenis.
Sic fatus, magno Cryxum clamore ciebat

In

et Drak. dissent. Lefeb., qui male reposuit *vulgum*, *Martique minore Hactenus, et — gentem*, *Mox* cet. coll. XVII, 511. Quis enim vmquam *Marti* pro *Marte* dixit? Nos totum versum delevimus, quia omnibus scriptis et editis ante Nicandrum abest, nec abrupta eiusmodi oratio ab ardore impetuque animi abhorret. *Mox* scil. adoriemur, vel occidemus, vel simile quid. Sed *Martem minorem* quomodo explicabimus? Forte viros minus fortes, vt sit id. qd. *vulgus*. *Minor* quidem *Mavors* dicitur V, 457. vbi tamen *minor* est pro minus. Aliquando coniiciebam *partemque*, quod nunc minus mihi placet. Praestiterit *sordemque* vel *faecemque virorum*, vt *sordem vrbis et faecem* dixit Cic. ad Att. I, 16. et similia alii. Sed vereor, ne sic poetam, non librarios, correxisse videar. *Nos* pro *Mox* idem Nicander scripsit. *Nunc* suspic. N. Heins. Sic *hactenus — nunc* ap. Virg. Ge. II, 1. 2. Ouid. A. A. I, 263. Plin. XXVIII, 8. XXXI, 6. quod moneo, quoniam *hactenus* pro adhuc, ad hoc vsque tempus, latine dici posse Drak. et alii dubitant; quod tamen ex his locis et inpr. ex Liv. VII, 26.

et

Garganum, equum suum, (cuius nomen a monte Apuliae ductum) vt Iberus Panchaten XVI, 390. Hopleus Tydei equum ap. Stat. Th. IX, 211. et Mezentius Rhoebum suum ap. Virg. A. X, 860 sq. vbi v. Heyne. Cf. ad V, 166. *Vulgum* v. ad I, 399. *eat* pro sit, vt *incedo* ap. Virg. A. I, 46. vel potius *quantus eat* pro, quam superbe incedat. *praemia pono*, propono. *tapeta*, vt XVI, 459. et ap. Virg. Ge. II, 382. — 268. Cf. Virg. A. VII, 277 sq. *ardore Sidonio*, purpura Tyria, propr. eius splendore. Nam *ardere*, φλέγειν, αἴθειν, αἴθεσθαι, de fulgore coloris et splendore purpurae, auri, armorum cet. vsurpantur. v. XI, 679. XVII, 396. Virg. Ge. IV, 99. et Aen. IV, 262. XI, 602. Val. Fl. III, 340. VI, 526. vbi v. Heins. Similiter *purpura mixto incenditur auro* dixit Stat. Th. X, 60. *purpura flammatur* id. Achill. I, 297. *igneus vibrat* vel *micat auro et ostro*, *ignea purpura* et *chlamys* cet. id. Th. IV, 265. Val. Fl. I, 427. II, 342. VI, 708. *vestis candet cocco rubro tincta* Hor. Serm. II, 6, 102. Cf. sup. ad I, 126. *Barbaricum decus* v. VV. DD. ad Virg. A. II, 504. et XI, 777. *fuluis*, aureis. *ciebat*, vocabat, prouocabat. 271. et 273. Cf. Virg. A. X, 444.

In pugnam, ac vacuo poſcebat proelia campo.
Nec detrectantem par ira adcenderat hoſtem.
Ut iuſſae ceſſere retro, ſpatiumque dederunt
Hinc atque hinc alae, et medio ſtetit aequore pugna:
Quantus Phlegraeis telluris alumnus in arvis
Movit ſigna Mimas, et coelum exterruit armis;
Tantus ſemifero Cryxus ſub pectore murmur
Torquet, et horriſonis ululatibus erigit iras.
Nemone incenſae captaeque ſuperfuit urbi,
Ut tibi, quas Brenni populus ferremus in arma,
Narraret, dextras? diſce en nunc, inquit; et vna
Contorquet nodis et obuſto robore diram

Vel

et Tac. Agric. 10 intelligitur. 274. *et* Col. In vulgatis libris omittitur. 276. *ſigna minax* Ox. Put. Parm. Med. et al. cf. ad III, 494. — 278. *exigit* R. 3. *egerit* coni. N. Heinſ. coll. Stat. Silv. IV, 4, 79. Ouid. Triſt. IV, 3, 38. et Lucan. II, 64. Sed *erigit* eſt auget, excitat, liberius exerit, *ὤρσεν, ὤτρυνεν*: vnde *ira ſurgere* dicitur. cf. Virg. A. II, 381 (vbi v. Heyne) et quos Drak. laudat, Virg. A. XI, 452. Lucan. VII, 384. et Gronov.

444. XII, 696. — 275 ſeq. Similis locus de Mezentio Virg. A. X, 762 ſeq. *Mimas* ſup. III, 494. montis nomen, h. l. *telluris alumnus*, *γηγενής*, (vt ap. Virg. A. VI, 595.) vnus gigantum, cui *Prochyte* inſula (de qua v. ad VIII, 542.) impoſita dicitur XII, 147. Cf. Sen. Herc. Fur. v. 981. Claud. R. P. III, 347. et Gigant. 85 ſq. Hor. Od. III, 4, 53. Campi *Phlegraei*, *τὸ Φλέγραιον* ſ. *Φλεγραῖον πεδίον*, vel *Phlegra*, *ἡ Φλέγρα*, contr. pro *Φλεγυρὰ* ſc. *γῆ*, (vnde *Phlegraeus*, *Φλεγραῖος* et *Φλέγυρος*, igneus, VIII, 655.) vbi ſedes et pugna Gigantum cum Diis fuit. Hoc nomen a poetis ad varia loca, terrae motibus ignibusque caecis obnoxia, in Theſſalia, Thracia, Macedonia et Italia prope Cumas, traducitur. v. Heyne ad Apollod. p. 69 ſq. et Geſner. ad Orph. v. 1123. Cf. VIII, 540. IX, 305. XVII, 650. *Mouit ſigna* vt ap. Virg. Ge. III, 236. et Aen. XII, 6. *Torquet murmur*, vt III, 465. X, 246. et *t. ſibila* VII, 424. vbi v. not. 279. 280. Cf. ſup. v. 150. 1. — 282. *nodis et o. r.* vt ap. Virg. Aen. XI, 553. *diram quaſſare*, ſatis magnam, (v. ad v. 260.) vel idoneam et ſatis validam ad quaſſandum.

Vel portas quassare trabem. Sonat illa tremendum,
Ac nimio iactu servasse inprovida campi
Distantis spatium propiorem transvolat hostem.
Cui Consul: ferre haec umbris proavoque memento,
Quam procul obcumbas Tarpeia sede, tibique
Haud licitum sacri Capitolia cernere montis.
Tum nodo cursuque levi simul adiuvat hastam,
Dignum mole viri nisus. Fugit illa per oras
Multiplicis lini subtextaque tegmina nervis,
Atque altum tota metitur cuspide pectus.

Procumbit

nov. Obss. II. 21. Val. Fl. II, 165 et inf. V, 105. — 283. *quassare* scripti. Vulgo *quassasse*; ῥοιζεῖ. Non male! 286. *haec*, non *hoc*, libri vett., vt et mox *Tarpeia sede*, non *T. a sede*. 290. *Dignum* Col. Vulgo *Dignam* prob. Dansq., qui exponit ἀξίαν, parem, quae satis virium habet sternendae tantae moli. *nisus*, non *nixus* Col. v. ad II, 123. *oras*, non *ora*, scripti cum antt. edd. 291. *subtextaque* Col. *subiectaque* Tell. Vulgo *subtectaque*. Pro *neruis* vel *tergis* vel *tauris*, h. e. *pelle taurina* (quin etiam *aheno* vel *ferro*), legendum putabat N. Heins. vt clipeus innuatur, vt ap. Virg. Aen. X, 784. 5. Stat. Th. III, 592. VII, 310. Lucan. IV, 132 et aliis locis a Drak. laudatis, qui tamen *neruos* a Tac. Ann. II, 14 eodem sensu

sandum. Graecis τὸ δεινὸν est ἱκανὸν καὶ δυνατὸν, D. Heins. *trabem*, vt *telum trabale* ap. Virg. A. XII, 294. — 284. 5. Hasta ab inprouido Cryxo, qui non satis spatii modum obseruabat, nimia vi coniecta, Scipionem, propius adstantem, transuolabat, s. superuolabat, ὑπέρπτατο, vt ap. Virg. A. X, 522. et Hom. Il. N, 408. X, 275. — 286 seq. Sarcasmus qualis I, 398 seqq. *Ferre u.*, ad vmbras, vel simpl. referre, dicere iis. *Ferre memento* vt III, 118. *proauo* Brenno. Cf. v. 150. — 289. *nodo a. h.* v. ad I, 318. *adiuuat* Cf. V, 325. et, si tanti est, N. Heins. et Drak. ad VII, 354. XIV, 422. et Burm. ad Val. Flacc. II, 528. *Dignum m. v. nisus*, tantum adnisus, vt conatus ille dignus esset mole viri, quem hasta traiicere volebat, Drak. 290-2. Drak. comparat V, 521. Virg. Aen. X, 588. XII, 924. Add. Aen. X, 476 sq. et 783. *Multiplicis lini* v. ad III, 272. *subtextaque t. n.* h. e. clipeum multiplici corio taurino compactum. Cf. V. L. et ad V, 318. *altum*, intimum *pectus*, vel alte, profunde, vt ap. Virg. Aen. IX, 699.

Procumbit lata porrectus in arva ruina,
Et percussa gemit tellus ingentibus armis.
Haud aliter, structo Tyrrhena ad litora saxo,
Pugnatura fretis subter caecisque procellis
Pila, inmane sonans, inpingitur ardua ponto.
Inmugit Nereus, divisaque caerula pulsu
Inlisum adcipiunt irata sub aequora montem.
Ductore amisso pedibus se credere Celtae:
Una spes anima tantusque pependerat ardor.
Ac veluti summo venator densa Picano
Quum lustra exagitat, spissisque cubilibus atram
Inmittit passim dumosa per invia pestem:

Dum

sensu adhiberi monet. 293. *arva*, non *arma*, scripti et R. 3. reclam. Dausq. 299. *mirata* coni. N. Heins. 301. *anima*, non *animae*, scripti cum Parm. et Med., adsent. etiam Dausq., h. e. ab vel ex vnius vita. Comparant VII, 743. XVI, 19 (vbi v. not.) XVII, 405. Virg. A. X, 592. Curt. V, 4. Val. Fl. V, 20. *Celtasque p. a.* Oxon. quod Barthio Adv. VI, 3. placuisse mireris. 302. *Piceno* emend. Scalig. v. not. 308. *tanta*, non

699. al. *metitur*, traiicit. v. ad III, 339. *lata ruina*, ob magnam Cryxi molem. *porrectus*, mortuus, τανυσθεὶς ap. Hom. Il. π, 485. al. cf. Burm. et Voss. ad Val. Fl. VI, 553. — 294-9. Totus hic locus concinnatus ex Virg. A. IX, 708-716. vbi v. Heyne. Cf. etiam Jani ad Hor. Od. II, 18, 20 seq. et III, 1, 33 sq. *Tyrrhena*, maris Tyrrheni s. Inferi, cui Campania et Baianum, amoenissima eius regio, adiacent. *inpingitur*, immergitur, in altum demittitur. *Nereus*, mare, a saxi ruina aestuans. *irata aequora*, vt ap. Val. Fl. II, 63. VII, 582. Cf. ad I, 101. VV. DD. ad Hor. Epod. II, 6. et Broukh. ad Tibull. II, 4, 10. — 300. Vt ap. Hom. Il. π, 659. Dausq. 304 sqq. Celtae, metu perterriti, fugere coeperunt, vt ferae et armenta, quae incendio diffuso trepide monte decurrunt, et vndique ad imas valles confluunt. Pulcra comparatio, quam poeta, nescio cui, debet. Loca Virg. A. X, 405 sq. et XII, 521 sq. 587 sq. non satis conueniunt. *Picanus*, mons Apuliae, Mars. *Nemorosi maxima cernes Culmina Picani* Auien. Descript. Orb. v. 499. vbi mediam Picentinorum regionem designari

Dum tacitas vires et flammam conligit ignis,
Nigranti piceus sensim caligine vertex
Volvitur, et pingui contorquet nubila fumo;
Mox subita in tanto lucent incendia monte.
Fit sonitus; fugere ferae, fugere volucres,
Atque ima longe trepidant in valle iuvencae.

At Mago, ut vertisse globos primumque laborem,
Qui solus genti est, cassum videt, arma suorum
Ac patrium in pugnas equitem vocat. Undique nudi
Adsiliunt

non *tota*, Col. 310. *ima longe* Col. et Oxon. *una longe* coni. Dausq. Vulgo *una longae*, inepte. 313. *patrium*, h. e. Libycum, Col. et Ox. Vulgatam lect. *primum* tuetur Dausq. tamquam consentaneam legi militaris disciplinae, ex qua primum eques, tum pedes pugnet, vt ad Cannas ap. Liv. XXII, 47. Sed, vt de hac lege taceam, *primum* modo praecessit, et tota ad Ticinum pugna fuit equestris. cf. sup. v. 93. *nudis* Ox. et Put. 314.

gnari suspicatur, et primam voc. *Picani* syllabam produci monet Drak. *lustra ex.* vt VIII, 565. vbi v. V. L. *pestem* vt I, 174. In vss. 305-8. Silio praeiuisse videtur Virg. Ge. II, 304-9. *piceus vertex* vt II, 631. *in monte tanto*, permagno, vt VI, 262. X, 234. vbi v. Drak. Cf. Heins. ad Val. Fl. VII, 132.

311. *Mago*, Hannibalis Hasdrubalisque frater. *primum laborem, qui solus genti est* Drak. comparat VIII, 16 sq. et Liv. X, 28. vbi *Gallos* dicit *primo impetu feroces esse, quos sustineri sat sit — primaque eorum proelia plus quam virorum, postrema minus quam feminarum esse.* Add. Liv. V, 44. *gens est, cui natura corpora animosque magna magis, quam firma dederit: eo in certamen omne plus terroris, quam virium ferunt.* Ibid. XXXVIII, 17. *Iam vsu hoc cognitum est, si primum impetum, quem feruido ingenio et caeca ira effundunt, sustinueris, fluunt sudore et lassitudine membra, labant arma: mollia corpora, molles, vbi ira consedit, animos sol, puluis, sitis, ut ferrum non admoueas, prosternunt.* Polyb. II, 33. pr. τοῖς τε θυμοῖς κατὰ τὴν πρώτην ἔφοδον, ἕως ἂν ἀκέραιον ᾖ, φοβερώτατόν ἐστι πᾶν τὸ Γαλατικὸν φῦλον. Cf. et Appian. T. I. p. 75. 81. 82. ed. Schweigh. et Flor. II, 4. *Adsiliunt*, advolant

Adsiliunt frenis infrenatique manipli.
Nunc Itali in tergum versis referuntur habenis,
Nunc rursus Tyrias retro pauor auehit alas;
Aut illi dextros lunatis flexibus orbes,
Aut illi laeuos sinuant in cornua gyros:
Texunt alterno glomerata volumina cursu,
Atque eadem refuga cedentes arte resoluunt.
Hac

314. *Adsiliunt frameis* vel potius *phaleris* corrig. N. Heins. qui *nudos frenis* ab *infrenatis* non differre putabat. Sed v. not. *Vndique nudos Adsiliunt in equos infrenatosque manipli* Beneff a. 316. *auehit*, non *aduehit*, Col. et Ox. 318. *Aut illi laeuo sinuantes cornua gyro*, vel *Aut illi in laeuos sinuatim cornua gyros Texunt* suspic. N. Heins. frustra. 320. *Atque eadem refuga* Col. *Atque sedem refugam* Ox. et Put. Pro vulgata *Ac caedem refugam*

volant (v. Heins. et Drak. ad XV, 695. et Ind.) equites Africani, tam *nudi frenis* h. e. Numidae (v. ad I, 215) quam *infrenati* h. e. Carthaginienses. *nudi frenis*, sine f., vt γυμνὸς f. ψιλὸς ὅπλων, ἀσθῆτος, ἱππίων, σαρκῶν, σκεύους cet. v. Ind. it. Wesseling. Diss. Herodot. p. 99. et Ill. Harles. Anthol. Gr. Poet. p. 283. *Infrenati*, quod Intpp. iam obseruasse video, non modo dicuntur equi et equites infreni, vel qui frenos non habent, vt ap. Liv. XXI, 44. (vbi Hannibal *frenatos et infrenatos equites pugnaturos* sperat) sed etiam frenati; nam *infrenare* propr. est frena dare et inponere. Cf. VV. DD. ad Virg. A. XII, 287. Sigon. et Gron. ad Liv. XXXVII, 20. (vbi *infrenare* et *infrenatus* eo sensu occurrunt) et Burm. ad Quinctil. Decl. XIII, 8. p. 281. *manipli* de equitibus, vt ap. Apul. Met. IX. p. 221. ed. Elm. 315-325. Conf. VII, 644 seq. Virg. A. V, 583 sq. XI, 618-630. Luxurioso ornatu singula expressit poeta, et respexisse videtur locum Polyb. III, 72. vbi tradit, τὰς Νομάδας ἀποχωρεῖν (Numidas terga vertere) μὲν εὐχερῶς καὶ σποράδην, ἐπικεῖσθαι δὲ (in hostem inruere) πάλιν ἐκ μεταβολῆς (fronte conuersa) τολμηρῶς καὶ θρασέως· τὸ γὰρ τῆς Νομαδικῆς μάχης ἴδιόν ἐστι τοῦτο. *in tergum referuntur h.* vt ap. Virg. A. XI, 623. h. e. tergum vertunt f. dant, vt VII, 623. X, 17. Sic *in terga reuolui* et *redire* dixit Stat. Th. IV, 460. et X, 194. quae loca excitauit Drak. ad IX, 507. *in tergum recessit* Virg. Aen. XI, 653. — 319. 320. Vtro-

Hac pontum vice, vbi exercet diſcordia ventos,
Fert Boreas Eurusque refert, molemque profundi
Nunc huc alterno, nunc illuc, flamine geſtant.

Advolat aurato praefulgens murice ductor
Sidonius, circaque Metus, Terrorque, Furorque.
Isque vbi Callaici radiantem tegminis orbem
Extulit, et magno percuſſit lumine campos;
Spes virtusque cadunt, trepidaque a mente recedit
Vertere terga pudor: nec leti cura decori,
Sed fugere infixum eſt, terraeque optantur hiatus.
Sic, vbi Caucaſiis tigris ſe protulit antris,
Linquuntur campi, et tutas petit omne latebras
Turbatum inſano vultu pecus; illa pererrat
Deſertas

refugam ſtat Dausq. 333. *inſano adſultu* in mentem veniebat N. Heinſ.

Vtrobique in curſu orbem faciunt, per orbem concurrunt; et eadem arte orbem reſoluunt, h. e. refugiunt. — 321-3. Drak. expreſſum putat locum Virg. A. XI, 623 ſq. qui tamen noſtro parum reſpondet. Paulo ſimilior eſt Aen. II, 416 ſq. vbi v. Heyne.

324 ſq. Nihil ſublimius et ad dignitatem Hannibalis adumbrandam aptius fingi poteſt hac eius ſpecie, qua inſtar Martis in aciem deſcendit, ſubitoque pauore Romanorum animos percellit. Δεῖμος, Φόβος, Ἔρις Martis comites ap. Homer. Il. Δ, 440. eiusque filii et aurigae Il. O, 119. Heſiod. Theog. v. 933. et Scut. Hercul. 195 et 463. quos exemplo Virg. A. XII, 335. poetae variare ſolent. v. Burm. ad Val. Fl. II, 204. et cf. inf. ad v. 438 ſq. *Callaici tegminis*, clipei. Cf. II, 395 ſq. *percuſſit* v. ad III, 436. *terrae optantur hiatus*, vulgare votum eorum, qui ſuae ſaluti deſperant. Drak. laudat Virg. Aen. XII, 883. Ouid. Her. VI, 144. et Faſt. III, 609. Petron. c. 81. Cf. Heyne ad Virg. A. IV, 24. et X, 675. — 331 ſq. Praeclara comparatio et v. 334 ſq. eximia naturae imitatio. Cf. Hom. Il. O, 323 ſq. vbi tamen vix tenuiſſimas lineas reperias. Forte ante oculos quoque habuit et variauit loca Virg. A. IX, 59 ſq. et X, 723 ſeq. *Caucaſus*, notis Aſiae mons, pars Tauri ſeris-

que

Desertas victrix valles, iamque ora reducto
Paulatim nudat rictu, vt praesentia mandens
Corpora, et inmani stragem meditatur hiatu.
Non illum Metabus, non illum celsior Ufens
Evasere tamen, quamvis hic alite planta,
Hic ope cornipedis totis ferretur habenis.
Mam Metabum ad Manes demisit cuspide fulgens
Fraxinus, Ufentem conlabsum poplite caeso
Ensis obit laudemque pedum cum sanguine ademit.
Iamque dedit leto Sthenium, Laurumque, domoque
Collinum gelida, viridi quem Fucinus antro
Nutrie-

334. *Desertas* Col. et R. 2. non improb. Dausq. qui tamen maluerit *Deiectas*, h. e. humiles et submissas. *Distectas* Put. Vulgo *Disiectas*, prob. Barth. Adv. VI, 3. vbi interpretatur *disiectas* cursu armentorum. 335. *mandans* Col. vnde *mandens* emend. Modius Nov. Lect. Ep. 88. quod cum Drak. et Lefeb. recepi. *mandet* Ox. et Put. *mandat* editi tantum non omnes. *atque absentia mandit* coni. N. Heins. Sed ex nostra lectione eumdem sensum oriri monet Drak. v. not. 341. *caeso*, non *flexo*, Colon. 343. *Sthenium* Oxon. quod etiam coni. Dausq. et prob. N. Heins. coll. Virg. A. X, 388 vbi tamen olim *Sthenelum* defenderat. *Sthenum* Put. Vulgo *Stenium*. *Laurumque* Col. 344. *viridi* ex scriptis, R. 2. 3. aliisque edd. renocauit Lefeb. quem secutus sum, quia tanta auctoritate nititur et commodium praebet sensum. cf. V, 20. Vulgatum *vitreo antro* praeferunt N. Heins. et Drak. coll. Ouid. Met. V, 48 et Stat. Silv. III, 2, 16 et arridere omnino potest. *Vitreus*, vt ὑάλινος, ὑαλόεις, viridis, color vitri antiqui et maris. cf. Virg. Ge. IV, 350. Aen. VII, 759. (*vitrea Fucinus vnda*) inf. VII, 413. VIII, 191. Iani ad Hor. Od. I, 17, 20. Heins. ad Ouid. Met. V,

que frequens, vnde τὸ *Caucasiis* cum dilectu positum, vt ap. Virg. A. IV, 367. *reducto*, diducto. *vt praesentia*, tamquam praesentia forent, *m. Corpora*, pecora: venuste, vt passim ap. poetas. N. Heins. laudat Val. Fl. I, 272. III, 589. vbi vid. Intpp. VII, 197. 315. 466. Varium ap. Macrob. VI, 2. Lucan. V, 319. VII, 767. Petron. c. 123. vbi v. Burm. Stat. Th. II, 133. 687. III, 569. V, 88. VI, 401. Claud. b. Gild. 351. et alios, quibus Drak. addit Virg. A. IX, 63. (vbi v. VV. DD.) Sid. Apoll. XXIII, 334. et Gunther. Ligur. III, 124. *alite planta*, πόδας ὠκύς. *poplite caeso*, succiso, vt V, 547. X, 38. et aliis locis, quae congessit Drak. 344. *Fucinus*, lacus in Marsis, (nunc *Lago di Celano*) quem Iul. Caesar

Nutrierat, dederatque lacum tramittere nando.
Fit socius leti coniecta Massicus hasta,
Vitiferi sacro generatus vertice montis,
Et Liris nutritus aquis, qui fonte quieto
Dissimulat cursum, ac nullo mutabilis imbri
Perstringit tacitas gemmanti gurgite ripas.
Exoritur rabies caedum, ac vix tela furori
Subficiunt; teritur iunctis umbonibus umbo,
Pesque pedem premit, et nutantes casside cristae
Hostilem tremulo pulsant conamine frontem.

Tergemini primam ante aciem fera proelia fratres
Miscebant, quos Ledaeo Sidonia Barce

Xanthippo

V. 48. et ad Claud. Fescenn. v. 75. — 350. *Praestringit* coni. N. Heins. v. not. 355. *sacra proelia* Col. prob. Lefeb. vt sint *detestanda*, propter Regulum, quem eorum pater captiuum Poenis tradiderit. *sata p.* coni. N.

Caesar et Claudius in Tiberim emittere conabantur. v. Ern. Exc. ad Suet. Claud. c. 20. — 347. *Massicus*, mons Campaniae, vini nobilioris ferax. *sacro* v. ad III, 501. *Liris* fl. olim *Clanis* s. *Glanis* (Strab. V. p. 161. 237. Plin. III, 5.), nunc *Garigliano* dictus: ex Apennino effusus, praeter alia flumina prope Arpinum, vbi Ciceronis villa et patria erat, frigidum *Fibrenum* recipit, (v. VIII, 398.) et Latium a Campania dirimit. *fonte quieto* cet. Cf. VIII, 396. Hor. Od. I, 31, 7. Cic. Leg. II, 1, et 3. *Perstringere ripas* vt XVI, 478. Sic *stringere* dixere Virg. A. VIII, 63. et Stat. Th. I, 39. *terere* Claud. Conf. Olyb. 260. vbi v. Heins. *radere* Lucret. V, 257. Lucan. II, 425. VIII, 246. *lambere* et *mordere* Hor. Od. I, 22, 7. 31, 8. vbi v. Iani. Cf. ad I, 358. V, 24. 274. Heins. et Drak. ad XIII, 4. et Broukh. ad Tibull. IV, 1, 142. *tacitas* *κατ' ἔννοιαν* ad fluuium refer. 352. 3. Drak. comparat V, 219. IX, 322 seq. Virg. Aen. X, 361. vbi v. Intpp. Ennii Fragm. p. 303. vbi v. Columm. Ouid. Met. IX, 44. 45. et al. Cf. et Clark. ad Hom. Il. N, 130 seq.

355-395. Pugna trigeminorum adumbrata fere est ad certamen Horatiorum et Curiatiorum, ex Liv. I, 24 seq. notum. *Tergemini fratres*, vt *gemini f.* XVI, 534. vbi Drak.

Xanthippo felix uteri inter bella crearat.
Res Graiae, ductorque parens, ac nobile Amyclae
Nomen, et iniectus Spartanis colla catenis
Regulus inflabant veteri praecordia fama.
Marte probare genus, factisque Lacona parentem
Ardebant, gelidosque dehinc invisere montes
Taygeta, et tandem bellis innare subactis
Eurotan patrium, ritusque videre Lycurgi.
Sed

N. Heinf. vt *serere bellum.* Male! 358. *Graias* Colon. *Amyclae* idem. Vulgo *Amycle*, vt *Mycene* et alia, graece. 359. *insertus colla* c. coni. Burm. qui tamen vulgatum quoque a Graecorum vsu loquendi non abhorrere recte monuit. 360. *inflabat* Colon. et quaedam edd. 363. *Taygetae* Put. *bellis innat ire* Put. Tell. et priscae edd. vnde recepit Lefeb. Sed τὸ *innare* exquisitius est, iudice etiam Drak. *subacti* (sc. *Ardebant*) forte legendum. v. not. 364. *Eurotan*, non *Eurotam*, scripsi.

Drak. adposuit verba Quinctil. Inst. Or. IX, 4. *fratres addere non est necesse.* 357. *felix vteri*, εὔτεκνος, fecunda, D. Heins. Sic *felix arbor* est frugifera, et *infelix* sterilis, vt, monente Drak. ap. Liv. V, 24. et Appul. Apolog. p. 288. ed. Elm. Cf. V, 465. et Heyne ad Virg. Ge. I, 154. 345. II, 81. *Barce*, Sychaei nutrix ap. Virg. A. IV, 632. h. l. *Sidonia*, Carthaginiensis, vxor *Ledaei*, Spartani, *Xanthippi*. Cf. II, 434. VI, 303 seq. 680 seq. *Res Graiae*, h. e. a Spartanis gestae, duce Xanthippo, Poenorum socio, qui Regulum viuum cepit. *Amyclae*, Xanthippi patria. 362-4. Cupiebant, finito bello in patriam redire: quod his vss. et v. 365. variis modis exprimitur. *Taygetus* mons, a mari per totam Laconicam procurrens, notusque propter Orgia Bacchi et venationes. Ad eius radices sita est Sparta, quam adluit Eurotas amnis, nobilitatus certaminibus et exercitat. ad eum habitis. Cf. ad VI, 311 seq. Cic. Tusc. V, 34. Propr. III, 14. 15 sq. et Meurs. Miscell. Lacon. II, 9. *Taygetus* sc. mons, Ταΰγετος Straboni et aliis τὸ Ταΰγετον ὄρος dicitur, vnde *Taygeta* sc. iuga, τὰ Ταΰγετα ὄρη. v. Burm. ad Val. Fl. II, 359. et Intp. ad Virg. Ge. I, 103. Sic τὰ Δίνδυμα, Παγγαῖα, Ῥίπαια, Κεραύνια, Κύβελα, *Dindyma*, *Pangaea*, *Rhipaea*, *Ceraunia*, *Maenala*, *Gargara*, *Ismara* cet. *bellis subactis*, forte confectis, finitis, fere vt *exercere* et *fatigare diem* cet.

Sed Spartam penetrare Deus fratresque negarunt
Auſonii, totidem numero, quos miſerat altis
Egeriae genitos inmitis Aricia lucis,
Aetatis mentisque pares; at non dabat vltra
Clotho dura lacus aramque videre Dianae.
Namque ut in adverſos inpacti turbine pugnae
Eumachus et Critias et laetus nomine patris
Xanthippus iunxere gradus, ceu bella leones
Inter ſe furibunda movent, et murmure anhelo
Squalentes

365. *Spartam remeare* maluerit N. Heinſ. *negarunt*, non *negabant*, Col. 369. *Cloto* edidere multi, etiam Cell. et Drak. Sed eſt Κλωθώ. 371. *Critias*, nomen graecum, quod ex ſcriptis et priſcis edd. reſtituit N. Heinſ.
In

de quo v. Heyne ad Virg. A. VIII, 94. et XI, 808. Proprie homines dicuntur *ſubacti atque durati bellis* v. c. Liv. XLII, 52. metaphora a farina et luto, vel a terra, quae crebro aratur et colitur, petita, quae ad ingenium quoque, vſu ſaepe exercitatum et excultum, transfertur. 365. *fratres Auſonii*, alii tergemini ex Romanis. Verſus 367 et 369. cum nomine *Virbii* v. 380. deſumti e loco claſſ. de *Aricia* Virg. A. VII, 762 ſq. vbi v. Heyne in notis et Exc. VIII. Cf. etiam Heinſ. ad Ouid. Met. XIV, 331. *Aricia*, nunc *Nemi*, vicus a nemore Dianae ſic dictus, in quo nemore erat fons *Egeriae*. Liv. I, 21. Ouid. Met. XV, 487 ſq. 547 ſq. *inmitis* ob cultum Scythicae vel Tauricae Dianae, cui homines mactabantur. Cf. VIII, 362. et Ouid. ex Ponto III, 2, 71. *Lacus* Triuiae ante Aricinum nemus et lucum Dianae, τὸ Ἀρτεμίσιον. v. Heyne ad Virg. A. VII, 516. Strab. V. p. 165. et 239. (366. ed. Alm.) VV. DD. ad Horat. A. P. 16. Ouid. Faſt. III, 263 ſq. Suet. Iul. 46. Plin. XXXV, 7. Caſaub. ad Perſ. Sat. VI. p. 501. Salmaſ. Exerc. Plin. p. 48. *inpacti*, inpulſi, acti, vt ap. Virg. A. V, 805. Tac. Hiſt. II, 41. III, 22. Lucan. VI, 406. Cf. Ind. *iunxere gradus* gradibus, congreſſi ſunt. cf. Ill. Harleſ. ad Val. Fl. I, 198. — 372 ſqq. Eximia comparatio, quam Silius, leonibus in taurorum locum ſubſtitutis, ni fallor, Virg. Aen. XII, 715 ſeq. ſublegit. Nam locum Homeri, quem Dausq. et Cell. comparant,

Squalentes campos et longa mapalia complent:
Omnis in occultas rupes atque avia pernix
Maurus ſaxa fugit, coniuxque Libyſſa profuſo,
Vagitum cohibens, ſuſpendit ab ubere natos;
Illi dira fremunt, perfractaque in ore cruento
Oſſa ſonant, pugnantque feris ſub dentibus artus.
Haud ſecus Egeriae pubes, hinc Virbius acer,
Hinc Capys adſiliunt, paribusque Albanus in armis.
Subſidens paulum perfoſſa proruit alvo
Albanum Critias; (aſt illi cuncta repente
Inplerunt clipeum miſerando viſcera labſu)
Eumachus inde Capyn: ſed tota mole tenebat
Ceu fixum membris tegimen; tamen inprobus enſis
Adnexam parmae decidit vulnere laevam,

Inque

In vulgatis libris *Clitias* et *Chytias*. 376. *profundo* R. 3. prob. Lefeb. qui graecum βαθύκολπος ei reſpondere putat. 378. *perſectaque* Col. vnde *praeſectaque* coni. N. Heinſ. 379. *feri* ſcripti cum R. 3. et Med. quod prob. N. Heinſ. et recepit Lefeb. cui ſubſtant. eſſe videtur. *ferri* Put.

rant, Il. π, 756 ſqq. vbi leones, fame compulſi, de cerua occiſa pugnant, poeta expreſſit potius inf. v. 564 ſeq. vbi nemo id obſeruauit. Feras non niſi in diuerſa genera ſaeuire, contendunt Horat. Epod. VII, 11. 12. (vbi vid. Bentl.) Juuenal. XV, 159 ſeq. Plin. VII, 1. et alii. Sed cf. VV. DD. ad hh. ll. et Scaliger Exercit. 240. aduerſus Cardanum p. 737. *Squalentes c.* v. ad I, 211. *longa map.* vt III, 422. *profuſo vbere*, quod lacte manat et abundat. *dira fremunt*, vt δεινὸν pro δεινῶς. v. App. et ad I, 398. Clark. ad Hom. Il. B, 269. et VV. DD. ad Virg. Aen. IX, 791. *artus pugnant*, membra mouentur ac reſiſtunt. *paribus in armis* v. ad II, 132. *Subſidens*, ὑφιζάνων, *proruit*, proſternit. 386. *tegimen*, clipeum. *laeuam adnexam parmae*, loro ſ. anſae, ὀχάνῳ, τελαμῶνι, inſertam. Nam veteres ſcutum ex ſiniſtro humero ſuſpendebant, et dextra hoſtem adoriebantur; vnde ἐπ' ἀσπίδα et ἐπὶ δόρυ, ad ſiniſtram et dextram, ſe conuertere dicebantur. cf. V, 319. Hom. Il. π, 106. Virg. A. II, 671. XI, 693. Aelian. V. H.

T 2 XI,

Inque ſuo preſſa eſt non reddens tegmina niſu
Infelix manus, atque haeſit labentibus armis.
Ultima reſtabat fuſis iam palma duobus
Virbius. Huic trepidos ſimulanti ducere greſſus
Xanthippus gladio, rigida cadit Eumachus haſta,
Et tandem aequatae geminato funere pugnae.
Inde alterna viris transegit pectora mucro,
Inque vicem erepta poſuerunt proelia vita.
Felices leti, pietas quos addidit umbris!
Optabunt ſimiles venientia ſecula fratres,
Aeternumque decus memori celebrabitur aevo;
Si modo ferre diem ſerosque videre nepotes
Carmina noſtra valent, nec famam invidit Apollo.
At

Put. 388. *prenſa eſt* recte, opinor, emend. N. Heinſ. 391. *ſimulanti* in ſcriptis. *adducere* malebat N. Heinſ. h. l. et X, 18. h. e. contrahere, vt *a. cutem* dixit Ouid. Met. III, 597. *a. artus* Virg. Ge. III, 483 et *colligere gradum* poeta noſter VII, 695. — 393. *Vt tandem* praeſtiterit, iudice N. Heinſ. 396. *allicit* Put. R. 3. Parm. Med. vnde *adicit* emend. N. Heinſ. diſſent. Drak. 398. *Aeternumque*, non *Extremumque*, ſcripti et R. 2. 399. *ſerosque* eſt ex emend. Dausq. N. Heinſ. et al. *veſtrosque* Parm. In reliquis libris, tam ſcriptis quam editis, legitur *miſerosque*, vulgari permutat. *in ſerosque venire* coni. Barth. Adv. VI, 3. coll. II, 511. VI, 711. XII, 312. Add. inpr. Val. Fl. VIII, 398. Sed noſtra lectio praeferenda,

XI, 9. *vulnere*, ictu, vt ap. Virg. Aen. V, 433. — 388. In ipſo niſu, dum niteretur parmam reddere, deciſa eſt, Schmid. Imo h. l. ſententia, luxurioſe expreſſa, haec eſt: manus amputata in niſu, quo lorum clipei tenebat, firmiter huic adhaeſit, nec illud reddidit, non miſſum fecit. 390. *fuſis* v. ad II, 113. *palma*, vt XVI, 504. 573. et ap. Virg. A. V, 339. v. ad I, 479. *Huic*, huius manu. *trepidos ducere greſſus*, timide et lento greſſu fugere, ne tres victores ſimul inpetum facerent, vt *ducere lympham* pro lente fluere ſup. v. 87. — 394. 5. Critias et Virbius ſe inuicem iugulant. Apud Liv. c. l. vnus Horatiorum, Curiatiis caeſis, ſuperior diſcedit. — 396 ſeqq. Cf. Virg. Aen. IX, 446 ſq. et ſup. ad II, 696. Sed h. l. vix eſt, quod ad mentem miſeratione adficiendam valeat. *pietas* in patriam. 399. 400. Silius et Maro modeſtius, quam
Horat.

At Consul toto palantes aequore turmas
Voce tenet, dum voce viget: Quo signa refertis?
Quis vos, heu! vobis pavor abstulit? horrida primi
Si sors visa loci, pugnaeque lacessere frontem;
Post me state, viri, et pulsa formidine tantum
Adspicite! has dextras capti genuere parentes.
Quo fugitis? quae spes victis? Alpesne petemus?
Ipsam turrigero portantem vertice muros
Credite submissas Romam nunc tendere palmas.
Natorum passim raptus, caedemque parentum,
Vestalesque focos exstingui sanguine cerno.

Hoc

da, iudice etiam N. Heins. 402. Pro *dum* in antt. libris reperitur *quum*, *quū*, *quum*, teste Lefeb. qui propterea *quam*, h. e. quantum, reposuit. 406. In vulgatis libris *Adspicite has dextras. Capti g. parentes Quos fugitis* legitur. *Adspicite hanc dextram* corrig. N. Heins. qui tamen malebat *Adspicite. has dextras c. g. p. Quas fugitis.* Idem non improb. τὸ *Quo*, quod ex ed. Parm. recepi cum Drak. *Qua* scripti cum R. 3 et ed. Lefeb. — 409. *summissas* omnino scribendum monet Lefeb. qui tamen sup. I, 673. rectius *submissi* edidit. 410. *Natorum*, h. e. virginum, *raptus* malebat Burm. Sed virginum potius in seq. vs. mentio fit, vt h. l. iuuenum, qui

in

Horat. Od. III. vlt. et Ouid. Met. XV, 871. de carminum suorum vita praesumsere, Drak. *ferre diem*, vt *f. annos* dixit Ouid. ex Ponto IV, 8, 54. et *f. vetustatem* id. Trist. V, 9, 8. de scriptis, vt Cic. Amic. 19. de vino.

403. *vos ἐναργῶς* pro, animum et virtutem vestram. cf. Claud. Cons. Mall. Theod. 196. Stat. Th. II, 417. et Silv. I, 2, 168. Sen. Thyest. 53. et 242. vbi v. Gronov. 404. Si nimis timetis, in prima acie pugnare. Cf. Virg. Aen. V, 429. *Adspicite* v. ad II, 230. in V. L. *dextras*, viros. *capti* primo bello Punico. 408 sq. Imitat. Lucan. I, 186 sq. *submissas p.* v. ad I, 673. Sed huic rei ornata Romae descriptio parum apta. 410. 411. Romae iam captae imago ante oculos mihi obuersatur. In copia et ornatu totius orationis summa vis et breuitas, ad animum percellendum aptissima. *sanguine*, caede sacerdotum. Cf. simil. loc. Ouid. Met. XV, 778. Grauiter vero et praeclare, ad augendam rei atrocitatem, Vestalium potius, quam aliarum virginum, mentio fit.

417.

Hoc arcete nefas! Poſtquam inter talia crebro
Clamore obtuſae craſſoque a pulvere fauces;
Hinc laeva frenos, hinc dextra conripit arma,
Et latum obiectat pectus, ſtrictumque minatur
Nunc ſibi, nunc trepidis, ni reſtent, comminus enſem.

Quas acies alto genitor dum ſpectat Olympo,
Conſulis egregii movere pericula mentem.
Gradivum vocat, et patrio ſic ore profatur:
Magnanimi me, nate, viri, ni bella capeſſis,
Haud dubie extremus terret labor; eripe pugnae
Ardentem, oblitumque ſui dulcedine caedum.
Siſte ducem Libyae: nam plus petit inprobus uno
Conſulis exitio, tota quam ſtrage cadentum.
Praeterea (cernis) tenerae qui proelia dextrae
Iam credit puer, atque annos transſcendere factis
Molitur, longumque putat pubeſcere bello;
Te duce primitias pugnae, te magna magiſtro
Audeat, et primum hoc vincat, ſervaſſe parentem.

Haec

in ſeruitutem, vel ad mortem rapiuntur. 422. *oblitumne* rectius videbatur N. Heinſ. Ego potius poſt *caedum* ſemper putaui diſtinguendum eſſe, in quo Lefeb. nunc mecum conſentire video. Vulgo ne comma quidem poſt *caedum* ponitur. Sed *oblitus ſui* eſt Conſul, dum nimio pugnae ardore

417-479. Legentium ſenſus ſplendido commento et conuerſione ad Scipionem Africanum inclinatur, cuius primum virtutis documentum poeta praeclare exornauit, vt Q. Fabii inf. VII, 710 ſqq. Cf. Liv. XXI, 46. *patrio ore,* quia Mars Iouis filius eſt, non, quod Dausq. putabat, quia Iupiter vulgo creditus Scipionis Africani pater, vt hac oratione filii honori conſuleret, Drak. 422. Cf. Virg. Aen. III, 629. *Siſte,* reprime conatus Hannibalis, vt XII, 699. *plus* commodi *petit,* conſequi ſtudet et ſperat; vel ad maiora tendit et adſpirat, ſi vnum Scipionem occidere, quam ſi totum exercitum delere conatur. 426. *annos t. f.* vt ap. Stat. Silv. V, 2, 12 ſeq. Cic. Phil. XIV, 10. Sen. Ben. III, 33. Drak. 428. 9. Imitat. Virg. A. VIII,

515

Haec rerum sator. At Mavors in proelia currus
Odrysia tellure vocat: tum fulminis atri
Spargentem flammas clipeum, galeamque Deorum
Haud ulli facilem, multoque labore Cyclopum
Sudatum thoraca capit, quassatque per auras
Titanum bello satiatam sanguinis hastam,
Atque inplet curru campos. Exercitus una

Irarum,

dore summo mortis periculo se committit. 433. *Vulgata* lectio *illi* ex errore typogr. in Marsi ed. orta. 436. *implet cursu*, h. e. emetitur, ed. Parm.

515 seq. vbi v. Heyne. *primum* (κατὰ) *hoc vincat*, haec prima sit eius victoria. Singula prorsus divina, sententiarum verborumque gravitate!

430 sqq. Mars non respondet, sed extemplo mandata exsequitur. v. ad II, 543. et de *curru Martis* ad I, 434. *Odrysia tellus*, Thracia, Martis sedes, (v. ad I, 433.) cuius potentiores olim populi post Edonas fuere Bessi et Odrysae. *fulminis atri*, terribilis, vt *atra formido*, *tigris*, *acies*, *ira*, *vipera* cet. ap. Lucret. VI, 253. Virg. Ge. IV, 407. et Aen. VII, 525. Val. Fl. II, 205. Hor. Od. III, 4, 17. Cf. ad III, 211. et V, 165. — 432 sq. De armis et insignibus Martis in numis v. Spanh. ad Callim. in Del. v. 64. et 136. *Haud facilem*, non facile gestandum, propter pondus. Praeclare ad vim et robor Martis declarandum. *Facilis*, vt *habilis* v. c. ensis VIII, 374. εὐμεταχείριστος, qui facile regi, tractari, fingi potest, vt *coma* VIII, 559. *cera*, *lutum* cet. De vtraque voce v. Heyne ad Tibull. I, 1, 40. 9, 7. et ad Virg. A. I, 318. IX, 365. XI, 555. XII, 431. *Cyclopibus* et Vulcano opera praeclarae artis, ἡφαιστότευκτα, ea in primis, quibus Dii vtuntur, tribui, nota res est. *Sudatum*, multo sudore h. e. labore confectum, elaboratum. Drak. citat III, 92. 531. Liv. V, 5. Stat. Th. V, 189. (vbi v. Barth.) et Iac. Gothofr. ad l. 7. Cod. Theod. de lustr. collat. *quassat hastam* cf. ad I, 434. *Titanes* h. l. vt passim confusi videntur cum Gigantibus, in quorum pugna cum Diis praecipuae Martis fuere partes. v. Claud. Gigant. v. 75 sq. *satiatam s.*, sanguine. v. ad V, 274. *implet campos curru*, h. e. strepitu currus, vt mox v. 444. Nam βρισάρματος Ἄρης

κεκλη-

Irarum, Eumenidesque simul, letique cruenti
Innumerae facies, frenisque operata regendis
Quadriiugos atro stimulat Bellona flagello.
Fertur ab inmenso tempestas horrida coelo,
Nigrantesque globos et turbida nubila torquens
Involvit terras: quatitur Saturnia sedes

Ingressu

Parm. quod recepit Drak. prob. N. Heinf. quia *currus* v. 430 praecessit. Sed tam leuem ob causam nil mutandum. 440. *incenso* volebat Burm.

κεκληγὼς ἐπόρουσεν, vt vtar verbis Hesiodi Scut. H. 441. vel Homeri μέγα δ' ἔβραχε Φήγινος ἄξων Βριθοσύνῃ· δεινὸν γὰρ ἄγεν θεὸν, Il. E, 838. — 436-9. Silius duo Maronis loca ante oculos habuit, Aen. VIII, 700 sq. et XII, 331 sqq. *Furor*, *Ira* ac *Pauor* ap. Stat. Th. III, 424. et *Bellona*, *Pauor* atque *Formido* ap. Claud. in Rufin. I, 344 sq. Martis sunt comites et aurigae. Cf. ad v. 324. et *Bellona* Hom. Il. E, 333. al. et inf. V, 220 sq. *operata* v. ad II, 674. *atro flagello*, sanguineo, quale ei tribuit Virg. A. VIII, 703. (vbi v. Cerda) et Lucan. VII, 568. Cf. Broukh. ad Tibull. I, 6, 46. Heinf. ad Ouid. Ibin v. 159. et Burm. ad Val. Fl. VIII, 20. Hastam ei pro stimulo dat Stat. Th. VII, 73. — 440 sqq. Numinis aduentum s. ἐπιφάνειαν et descensum in terram tempestate motuque inprimis terrae indicari olim omnium fere populorum opinio fuit, iisque tam familiaris, vt ne a vulgari quidem prosae orationis vsu abhorreret, quod vel ex Act. Apost. XVI, 25. intelligitur. Cf. Virg. A. III, 90 sq. VI, 255 sq. Apollon. II, 681. Sophocl. Oed. Col. v. 95. Callim. H. in Apoll. 2. et 7. vbi v. Spanh. Petron. c. 124. vbi v. Intpp. Eodem spectant permulta sacrorum poetarum loca et imagines, quae vulgo male vbiuis a descensu Dei in montem Sinam et augusta illa latae legis scena Exod. XIX. arcessuntur, vnde et totam hanc ideam a gentilibus petitam esse, parum probabilis est coniectura Drak. Ceterum Martis *currum* non minus fere exornavit poeta, quam Miltonus currum tonantem, a Deo post rem ab angelis male gestam filio suo concessum, qui eo vectus summum repente hostibus terrorem incutit eorumque agmen prosternit. Forte et Martem h. l. κεραυνοβόλον finxit, vt Virg. A. I, 42. Mineruam. 442-4. Summa δεινότης et maiestas in his vss. vt in toto loco a v. 430. Cf. magni-

Ingressu tremefacta Dei, ripasque relinquit,
Audito curru, fontique relabitur amnis.

Ductorem Ausonium telis Garamantica pubes
Cinxerat, et Tyrio regi nova dona parabat,
Armorum spolium et rorantia Consulis ora.
Stabat Fortunae non cedere certus, et acri
Mole retorquebat crudescens caedibus hastas.
Iamque suo, iamque hostili perfusa cruore
Membra madent: cecidere iubae, gyroque per orbem
Artato Garamas iaculis propioribus instat,
Et librat saeva traiectum cuspide ferrum.

Hic puer vt patrio defixum corpore telum
Conspexit, maduere genae, subitoque trementem
Conripuit pallor, gemitumque ad sidera rupit.
Bis

453. *traiectum* Col. non improb. N. Heins. quem v. ad Virg. A. X, 487. Hoc in contextum recepi cum Lefeb., qui vulgatam lect. *coniectum* sine sensu, et mentem poetae hanc esse putat: librat ferrum, quod traiicit sua

magnifica loca Hom. Il. α, 530. θ, 199. 443. ξ, 285. inpr. N, 18 seq. Hesiod. Scut. H. 437 seq. et Theog. 841 seq. inf. VII, 458 sq. IX, 300. Virg. A. XII, 334. Miltonus: *under his burning wheels The stedfast Empyrean shook throughout, All but the throne itself of God* cet. 443. 4. Praeclare terror etiam *amni (Ticino)* tribuitur, isque strepitum currus *audire* fingitur. v. ad I, 49. III, 463. et cf. Virg. Aen. XI, 405.

445. Scipionem cinxerant Poeni. *rorantia* sanguine roris instar guttatim destillante, vt ap. Virg. Aen. VIII, 645. et XI, 8. et inf. VII, 181. 324. X, 263. *acri mole*, vi, vel multitudine, vel etiam magnitudine. v. Ind. et Gronov. Obss. I, 21. *crudescens*, crudior, h. crudelior, saeuior factus, exacerbatus, vt XI, 89. et contra *molliri* vel *mitescere*. Cf. Virg. A. VII, 788. XI, 833. et v. sup. ad I, 405. et 432. *gyroque per o. a.* v. Heyne ad Tibull. IV, 1, 94.

454 sq. Similis locus Maronis de Lausi in Mezentium patrem pietate, Aen. X, 789 seq.

Bis conatus erat praecurrere fata parentis,
Conversa in semet dextra: bis transtulit iras
In Poenos Mavors. Fertur per tela, per hostes
Intrepidus puer, et Gradivum passibus aequat.
Continuo cessere globi, latusque repente
Adparet campo limes: metit agmina tectus
Coelesti clipeo, et sternit super arma iacentum
Corporaque auctorem teli, multasque paternos
Ante oculos animas, optata piacula, mactat.
Tunc, rapta propere duris ex ossibus hasta,
Innixum cervice ferens humeroque parentem
Emicat. Adtonitae tanta ad spectacula turmae
Tela tenent, ceditque loco Libys asper et omnis

Late

sua cuspide. 464. Ita scripti cum Parm. et Med. nec est, quod *fertur super ipsa iacentum Corpora* cum Liuineio substituamus. *Corpora auctorem* in ed. Marsi errore typogr. vnde *Corpora et auctorem* emend. Martin. Herbip. quem reliqui editt. secuti sunt e quod iam monuit Drak. 467. *Innisum* scripsit Lefeb. v. ad II, 123. *Innexum* quaedam exemplaria, recte Dausq.

seq. Cf. etiam Aen. X, 680-6. Ipsa historia satis nota vel ex Liv. XXI, 46. Flor. II, 6. Sen. de Ben. III, 33. et Polyb. X, 3. p. 804. ed. Gron. vbi XVII, aetatis anno Scipio Africanus patrem seruasse dicitur. Nam *puer* v. 130. et 460. est iuuenis. v. ad III, 608. *gemitum rupit* v. ad I, 95. *Bis — bis*, vt ap. Virg. Aen. VI, 32. Alias *ter — ter* vt VIII, 156. Aen. IV, 690. Τρὶς μὲν ἐπειρήθη, τρὶς δ' ἔσχετο Apollon. III, 654. — 461. *Latus limes* sumtus e Virg. Aen. IX, 323. et X, 513. vbi v. Heyne. Cf. inf. IX, 379. 610. et ad V, 269. *metit* vt v. 213. *Coelesti*, Martis. 466 sq. Nemo facile erit, cuius animus dulcedine huius loci non tangatur, eaque pietate perentiatur, qua h. l. et hostes percussos videmus. Poetae autem animo et oculis obuersabatur Lausus ap. Virg. A. X, 800. et Aeneas Aen. II, 721 sq. quem similiter a Graecis, pietate eius obstupefactis, incolumem esse dimissum memorant, a Drak. laudati, Auctor de Orig. Gent. Rom. c. 9. et poeta in Anthol. Gr. I, 87. Epigr. 2. Cf. IX, 432. Lycophr. 1264 sq. et Sophocl. ap. Dionys. Hal. I, 48. *Emicat*, ex acie profugit. Cf. ad II, 238. *Belligeris*

Late cedit Iber, pietasque insignis et aetas
Belligeris fecit miranda silentia campis.
Tum celso e curru Mavors, Carthaginis arces
Exscindes, inquit, Tyriosque ad foedera coges.
Nulla tamen longo tanta exorietur in aevo
Lux tibi, care puer. Macte, o macte indole sacra,
Vera Iovis proles; et adhuc maiora supersunt,
Sed nequeunt meliora dari. Tum nubila Mavors
Aetheraque, emenso terras iam sole, capessit,
Et fessas acies castris clausere tenebrae.

Condebat noctem devexo Cynthia curru,
Fraternis adflata rotis, et ab aequore Eoo
Surgebant roseae media inter caerula flammae.
At Consul tristis, campos Poenisque secundam
Planitiem metuens, Trebiam collesque petebat.
Iamque

Dausq. 474. *longe* Put. quod non spernendum putat Lefeb. 480. *cornu* Parm. non improb. N. Heins. 484. *euadens*, vel *vitans*, vel *evitans*, vel denique *campo P. secunda Planitie cedens* frustra tentabat N.Heins.

ligeris campis, passiue in quibus bellum geritur. 472 seq. Ingeniose vsus est loco Virg. Aen. IX, 638 seq. vbi Apollo minus opportune, quam h. l. Mars, iuuenem laudat et adhortatur. *tanta lux*, tam felix dies, qui tantae tibi laudi esse possit, quam hic, quo patrem seruasti. *longo in aeuo;* non constat, quonam aetatis anno mortuus sit Scipio Afric. v. Liv. 38, 56. et 39, 52. anno LVI. putabat Vellei. II, 4. *Macte* v. Heyne ad Virg. A. IX, 641. et Burm. ad Val. Fl. VI, 547. Repetitio vocis adfectui egregie conuenit. *indole sacra*, *Vera I. p.* nam Scipio Afric. ex Ioue, in anguem mutato, et Pomponia natus vulgo credebatur, quam diuinae originis famam, quum tantus vir esset, consequebatur, et ipse, Alexandri exemplo, augebat. Cf. VII, 187. XV, 148. et inpr. XIII, 615 sq. 642 sq. Liv. XXVI, 19. Gell. VII, 1. Plut. vit. Scip. et Plin. VII, 9. XXVI, 43.

480. *Condebat n.* finiebat, *Cynthia* h. e. Luna, *curru deuexo*, cursu decliui, nocte iam exacta. *adflata rotis*, equis, et *roseae flammae* v. ad I, 578. *Fraternis* Cf. VIII, 175. Virg. Ge. I, 396. — 483. *campos*

Iamque dies rapti curſu navoque labore,
Et medio abruptus fluitabat in amne ſolutis
Pons vinclis, qui Dardanium transvexerat agmen;
Eridani rapidas aderat quum Poenus ad undas.
Dumque vada et molles aditus, per devia flexo
Circuitu, petit, et ſtagni languentia quaerit,
Interdum rapta vicinis ſaltibus alno
Flumineam texit, qua transvehat agmina, claſſem:
Ecce aderat Trebiaeque ſimul vicina tenebat,
Trinacrio adcitus per caerula longa Peloro,
Gracchorum proles, Conſul. Gens inclita magno
Atque

485. *raptus*, vt intercurſantes acies diem ſibi non ſenſerint eripi, vel *actus* coni. Dausq. Vtrumque ab h. l. alienum. *vanoque* Col. Put. R. 3. Parm. Med. vnde *navo* emend. N. Heinſ. quod cum Drak. et Lefeb. recipere non dubitaui. v. ad I, 549. Vulgo *varioque*. 487. *praeuexerat* Put. vnde *trauexerat* ſuſpic. N. Heinſ. prob. Drak. qui laudat Gronov. ad Liv. XXXII, 6. Sic mox v. 492 *trauebat* in ſcriptis, *tramitte* ſup. v. 347. inf. VII, 383. VIII, 552. XII, 460. — 495. *Graccorum* ſcribendum videbatur N. Heinſ. quia numi iubent. Sed adſpiratio vſu recepta. v. quos Drak. citauit, Cic. Orat.

campos — metuens, quia Poenus equitatu melior erat, Drak. Cf. Liv. XXI, 47. pr. et 48. Polyb. III, 66. pr. et 67. extr. — 485 ſq. A Scipione *caſtra ab Ticino mota feſtinatumque ad Padum eſt, vt ratibus, quibus iunxerat flumen, nondum reſolutis, copias traiiceret. — Hannibal transire non potuit pontem, vt extrema reſoluta erant, tota rate in ſecundam aquam labente*, Liv. et Polyb. ll. cc. *dies rapti*, quibus raptim iter fecerant. Cf. ad I, 569. *Eridani rapidas vndas* Cf. Virg. Ge. I, 481 ſq. *aditus molles*, vada, tranſitus faciles, vt *clemens cliuus* I, 274. Drak. qui laudat Ouid. Faſt. III, 13. Claud. in Rufin. II, 102. et in Apono v. 12. Cf. Burm. ad Val. Fl. VI, 239. *Circuitu* v. Liv. l. c. *Interdum*, interim, interea, vt contra haec pro *interdum* ponuntur; Drak. ad VI, 30. et VII, 395. — 493 ſq. Cf. Liv. XXI, 51. et Polyb. III, 68. *Peloro* pro tota Sicilia, cuius res compoſuerat: nam proprie a Lilybaeo prom. Ariminum venerat, ſi Liuio et Polyb. fides habenda. *Gracchus* cognomen Semproniorum, *inclitae gentis*, ex qua orti quatuor Conſules, b. Punico II. clari, Ti.

Atque animosa viro, multusque in imagine claris
Praefulgebat avus titulis bellique domique.

Nec Poeni, positis trans amnem in gramine castris,
Deerant: namque animos stimulabant prospera rerum,
Increpitansque super ductor: Quis tertius Urbi
Iam superest Consul? quaenam altera restat in armis
Sicania? en omnes Latiae Daunique nepotum
Convenere manus. Feriant nunc foedera mecum
Ductores Italum, ac leges et pacta reposcant.
At tu, donata tela inter Martia luce,
Infelix animae, sic, sic vivasque, tuoque
Des iterum hanc laudem nato: nec fine sub aevi
Obpetere in bello detur, quum fata vocabunt.

Pugnam-

Orat. c. 48. Quinctil. Instit. Orat. I, 5. et Charis. Instit. Gramm. I. p. m. 78.

Ti. Sempronii Longi, pater, A. U. 536. (de quo h. l. agitur) et filius, A. U. 559. P. Sempr. Tuditanus A. U. 549. et Ti. Sempr. Gracchus A. U. 538. cuius pronepotes fuere fratres nobilissimi, Caius et Tiberius Gracchi, qui propter leges nimium populares perierunt. *multus auus*, multi maiores. *titulis* magistratuum, triumphorum, rerumque gestarum, quibus imagines ornabantur.

499. *prospera rerum*, vt *subita* vel *fortuita belli* et similia. Cf. Heins. ad Claud. b. Gild. v. 103. *Quis tertius Vrbi* cet. bene comparant Liv. XXI, 53. et 57. etsi neutro loco Hannibal loquitur. *quaenam altera Sicania*, vnde Consul cum exercitu reuocari possit? *Dauni n.* Romanorum. v. ad I, 291. — 505 sq. Acerba orationis conuersio ad Scipionem. *Infelix a.* qui vitam tuam filii, non tuae virtuti debes. *sic, sic* δεινῶς, vt IX, 25. et XVI, 125. *Obpetere* vt ap. Virg. Aen. I, 96. vbi v. Heyne. *in bello*, quod virum fortem decet. Cf. ad II, 705. *fata vocabunt* te, h. e. tibi moriendum est, vt *vocat lux vltima victos* ap. Virg. Aen. II, 668. Cf. inf. X, 523. Sic *bella, ira, praeda vocant*, monente Drak. ad X, 112. in quibus tamen loquendi modis verbo *vocare* inuitandi potius notio inest, vt in his, *venti et fluctus vocant vela*, καιρὸς καλεῖ

Pugnantem cecidisse meum est. Haec personat ardens.
Inde levi iaculo Massylumque inpiger alis
Castra sub ipsa datis irritat et elicit hostem.

Nec Latius vallo miles debere salutem
Fas putat, aut clausas pulsari cuspide portas.
Erumpunt, cunctisque prior volat aggere aperto
Degener haud Gracchis Consul. Quatit aura comantes
Cassidis Auruncae cristas, humeroque refulget
Sanguinei patrium saguli decus. Agmina magno
Respectans clamore vocat, quaque obvia densos
Artat turba globos, rumpens iter aequore fertur.

Ut

78. — 511. *allicit* quidam libri. Male! 514. *cuneisque prior* coni. N. Heins. 515. *Gracchis*, h. e. a G., non *Gracchus*, scripsi. 516. Vulgo *Cassidis auricomae*, ingrata verborum repetitione. *aurinomae* corrig. D. Heins. sup. ad v. 156. Sed rectius *Auruncae* Col. Put. R. 2. h. e. *Ausoniae*, nisi forte ipsa haec vox reponenda. Sic *cassis Sidonia* XVI, 452. e. *Aetola* ap. Stat. Th. VIII, 704. cf. ad VII, 295. XIV, 536. Heins. ad Virg. A.

καλεῖ πλῶν, Sophocl. Philoct. 472. — 510. 1. Cf. Liv. XXI, 54. et Polyb. III, 71. extr. Poeta omittit pugnam equestrem, in qua Sempronius superior fuerat, et hinc ferocior factus. Liv. XXI, 52. 53. Polyb. III, 69. 70. *Massylum* v. ad I, 101. *Castra* Romana. *datis*, missis.

512 seqq. Cf. omnino Liv. XXI, 53. et 55. *comantes cristae*, vt XVI, 167. *galea comans*, *κόρυς* s. *κυνέη ἵππουρις*, *ἱπποκόμος*, *ἱπποχαίτης*, *ἱπποδάσεια*. *Sagulum sanguineum*, paludamentum purpureum, vestis imperatoria, *insigne velamen* v. 536. *fulgens* XVII, 529. *rubens* IX, 420. vbi tamen sagum, vestem militarem, intelligit Drak. et cum Gronov. ad Liv. XLI, 10. contra Lips. Mil. Rom. II, 12. et Abraham. ad Cic. Or. in Pis. p. 780. contendit, lictores, magistratuum ad bella proficiscentium comites, non in paludamentis, sed in sagis fuisse. Enimuero *paludatos lictores* Liv. XLV, 39. et *milites* Sidon. Ep. V, 7. dixit. Αὐτοῦ δ' ἡγοῦνται τοῦ στρατηγοῦ ῥαβδοῦχοι φοινικοῦς χιτῶνας ἐνδεδυκότες, Appian. de reb. Pun. c. 66. Conf. Liv. I, 26. (vbi paludamenti Curiatiorum mentio fit) Plin. IX, 36. Varr. L. L. VI, 3. *rumpens iter* v.

ad

Ut torrens celsi praeceps e vertice Pindi
Cum sonitu ruit in campos, magnoque fragore
Avulsum montis volvit latus, obvia passim
Armenta, inmanesque ferae, silvaeque trahuntur:
Spumea saxosis clamat convallibus unda.

Non, mihi Maeoniae redeat si gloria linguae,
Centenasque pater det Phoebus fundere voces,
Tot caedes proferre queam, quot dextera magni
Consulis, aut contra Tyriae furor edidit irae.
Murranum ductor Libyae, ductorque Phalantum
Ausonius, gnaros belli veteresque laborum,
Alter

A. XII, 94. — 522. *monti* malebat N. Heins. 526. *fundere* scriptl, probb. N. Heins. et Drak. Vulgatum *rumpere*, quod c. Tell. et antt. edd. habent,

ad I, 54. — 520 sq. Comparatio passim obuia. Cf. XII, 184 sq. XVII, 122 seq. Hom. Il. E, 87 sq. Λ, 491 sq. Virg. Aen. X, 603. XII, 523 seq. et quoad ornatum Aen. II, 305 sq. 496 sq. Ouid. Fast. II, 219 seq. Alia exempla, a Dausq. et Drak. prolata, v. c. Virg. A. XII, 684. Hom. Il. N, 137. al. cum h. l. minus congruunt. *torrens*, χείμαῤῥος, χαράδρα. *vnda clamat*, βοᾷ. v. ad III, 471.

525 sqq. Poetae, rem memorabilem relaturi, plura sibi ora pluresque linguas optare solent. Cf. IX, 340 sq. Silio praeiuit Virg. Ge. II, 43. et Aen. VI, 625 sq. XII. 500 sq. vt huic Hom. Il. B, 488 seq. quibus locis Drak. addit Ouid. Trist. I, 4, 53 seq. Val. Fl. V, 218 sq. VI, 36 sq. Claud. de laud. Stil. 185. et Cons. Hon. VI, 436. et Cons. Olybr. et Prob. v. 55 sq. vbi v. Barth. De ipsa pugna cf. Liv. XXI, 55. 56. et Polyb. III, 71-74. *Maeonius* s. *Maeonides* dicitur Homerus a Maeone patre, vel potius a patria Colophone seu Smyrna, oppidis Maeoniae h. e. Lydiae, quae olim Ioniam quoque, vel certe partem eius complectebatur. *Tyriae furor irae*, h. e. iratus Hannibal. cf. ad v. 601. et I, 71. — 530. *laborum veteres*, peritos, diu in iis versatos, qui longa experientia vsuque labores belli et perficere et tolerare didicerant. Sic *vetus operis ac laboris*, v. *scientiae caerimoniarumque*, vetus

Alter in alterius fuderunt comminus ore.
Monte procelloſo Murranum miſerat Anxur,
Tritonis niveo te ſacra, Phalante, profundo.
Ut primum inſigni fulſit velamine Conſul,
Quamquam orbus partem viſus unoque Cupencus
Lumine ſubficiens bellis, citat inprobus haſtam,
Et ſummae figit tremebundam margine parmae.
Cui Conſul, namque ira coquit: Pone, inprobe, quidquid
Reſtat

habent, retinuit Lefeb. cf. ad I, 95. — 532. *Monte ſalebroſo*, vel *e praecelſo*, coni. N. Heinſ. Sed *procelloſus* eſt epith. alti montis, vt *nubifer*, *niualis* cet. *Axur* emend. Lefeb. quia *atzur* in lingua Punica *rupes* dicatur. cf. ad VIII, 390. — 533. *Libyco* pro *niveo* malebat N. Heinſ. prob. Drak. coll. IX, 297. Sed hoc nimis a literarum ductu recedit, et *nivea aqua* eſt, quae alias *nitida*, *lucida*, *argentea* vocatur v. c. Martial. VII. 31, 11. Sen. Hippol. 504 et Oedip. 427. *Sarra* pro *ſacra* R. 3. quod recepit Lefeb. quoniam *Pallas Libycis Tritonidos edita lymphis* IX, 297 dicitur, *Sarrani* autem ſint *Libyes*. Sed *Sarra* eſt priſcum Tyri nomen (v. ad I, 72), *Triton* vero fluuius et *Tritonis* palus Africae, non Aſiae. cf. not. 535. *Cupencus*, non *Cupentus*, Col. v. Intpp. ad Virg. Aen. XII, 539. — 536. *improbus* mox repetitur. Vellem *impiger* vel ſimile quid ſcripſiſſet poeta. 537. *agit* Put. vnde *affigit* coni. N. Heinſ. 539. *reducet* Ox. reſtet

vetus regnandi ap. Tac. Ann. I, 20. extr. (vbi v. Lipſ. et Ern.) VI, 12. et 44. Cf. inf. VI, 616. XI, 26. XVII, 297. et ad VI, 254. in V. L. *fuderunt* v. ad II, 113. *in ore*, conſpectu, ἐν ὄψει. *Anxur* Volſcum nomen vrbis Latii ad mare, quae poſtea Graecis ac Romanis *Tarracinae* ſ. *Tarracina* et, vt nunc, *Terracina* dicebatur (Plin. III, 5. Liv. IV, 59.) quaeque hodie quidem ad radices montis, ſed olim in ipſo eius vertice ſita erat, in quo etiamnum reliquiae aedium et murorum reperiuntur. Hinc *monte p.* dixit poeta. Cf. VIII, 390. Hor. Sat. I, 5, 26. Lucan. III, 81. Stat. Silv. I, 3, 86. Cluuer. Ital. ant. p. 1009. Heyne ad Virg. A. VII, 799. *Tritonis*, palus Libyae, *ſacra* Palladi, (v. ad III, 322.) vel vt κρήνης ἱερὸν ῥόον ap. Apollon. I, 1208. Theocr. VIII, 33. et alia paſſim obuia. v. ad III, 501. *inſigni velamine* cf. ad v. 517. *orbus p. v.* μονόφθαλμος. *citat*, vibrat, movet, concitat, vt *gladium* IX, 592. *arma* ap. Stat. Th. VIII, 144. *inprobus*, audax, vt ap. Virg. Aen. XI, 512. *ira coquit* v. ad II, 327. — 539 ſq. Obſerua variationem eiuſdem

Restat in ore fero, et truncata fronte relucet.
Sic ait, intorquens directo turbine robur,
Et dirum tota tramittit cuspide lumen.
Nec levior dextra generatus Hamilcare saevit.
Huic cadit infelix niveis Varenus in armis.
Mevanas Varenus, arat cui divitis uber
Campi Fulginia, et patulis Clitumnus in arvis
Candentes gelido perfundit flumine tauros.

Sed

reluce Parm. *relucta* R. 3. vnde *relictum est* suspic. N. Heins. quod admodum languet. 540. *derecto* Col. vt et VI, 228 et IX, 583, quod prob. Drak. et recepit Lefeb. cf. ad II, 92. — 542. *lenior dextrae*, vt *opum lenior* II, 102, volebat N. Heins. qui hanc loquendi formam pluribus exemplis illustrauit ad V, 363. VIII, 515 et XII, 563. Sed vbiuis vulgatam tuetur Drak. Iunge h. l. *lenior saeuit*. 543. *Hinc* Rom. 3. *Huc* Put. Male: αὐτῷ κεῖται pro ἐπ' αὐτῷ, vt sup. v. 391 et al. passim. *Varenus*, non *Varrenus*, Col. et Ox. Nomen notum vel ex Cic. Or. pro Vareno. 544. *Meuanas* Col. vt *Hispellas*, *Priuernas*, *Arpinas*, *Larinas*, *Aquinas* et alia, quae v. in Ind. et ap. Heins. ad Claud. Eutrop. II, 248. et Salmas. ad Pollionis Gallien. c. 2. quos laud. Drak. Cf. Jani ad Hor. Od. I, 16, 14. *Meuano* Ox. Put. R. 3. 5. Parm. Vulgo *Meuanus*. 546. *perfundit* scripti et priscae edd. v. not. Vulgata

dem sententiae. *quidquid restat* cet. h. e. alterum oculum. *Truncata* vel *trunca frons* IX, 400. in qua aliquid deest. *intorquens turbine* vt ap. Virg. Aen. XI, 284. cf. ad II, 135. — 543. *niueis*, splendidis. 544. *Meuania*, hod. *Beuagna*, Vmbriae Cisapenninae vrbs, prope quam *Tiniae* fl. qui nunc *Topino* dicitur, miscetur *Clitumnus*, (*Timia*) cuius aqua pota olim putabatur *candidos boues* facere, quorum in his locis magna copia erat, quique in *victimarum* inprimis vsum alebantur. Cf. VIII, 450. 452. VV. DD. ad Virg. Ge. II, 146 sq. quem locum Silius ante oculos habuit, Claud. Cons. Hon. VI, 506 seq. Prop. II, 19, 25. 26. inpr. Plin. Ep. VIII, 8. Cluuer. Ital. ant. II, 10. p. 701. Oberlin. V. C. ad Vib. Sequestr. p. 101 seq. 221 seq. Keyssleri Itiner. p. 887. ed. pr. et de Meuania inf. VI, 645 sq. Cluuer. l. c. p. 628. *patulis aruis* vt *latis campis* VI, 645. *Fulginia* s. Fulginium, vrbs vicina, ad Tiniam sita, hod. *Foligno* s. *Fuligno*. Cf. VIII, 460. et Cluuer. l. c. p. 628. *diuitis u. C.* vt tota Vmbria, teste eius alumno Prop. I, 22. extr. *perfundit fl.* vt VIII, 450. ex Virg. Ge. II, 147.

V *gelido,*

Sed triftes Superi, atque ingrata maxima cura
Victima Tarpeio fruftra nutrita Tonanti.
Inftat Iber levis, et levior difcurrere Maurus.
Hinc pila, hinc Libycae certant fubtexere cornus
Denfa nube polum; quantumque interiacet aequi
Ad ripas campi, tantum vibrantia condunt
Tela, nec artatis locus eft in morte cadendi.

Allius, Argyripa Daunique profectus ab arvis
Venator, rudibus iaculis et Iapyge campum
Perfultabat equo, mediosque invectus in hoftes
Appula

ta profundit ex Juntina in alias edd. venit et metro contraria eft. 547. *ingratae* (quia inutilis eft et nil proficit) *maxima curae* corrig. N. Heinf.
Non

gelido, nam *rigor aquae certauerit niuibus; nec color cedit*, tefte Plin. l. c. *triftes*, aduerfi vel duri. v. ad I, 147. *maxima victima*, taurus, vt ap. Virg. Ge. II, 146. vbi *gregibus* obponitur. 550. *Pila* propria Romanorum tela, quae vel maiora vel minora, (vtrumque autem legionarius ferebat) et vel rotunda, vt plane manum inplerent, vel quadrata, ambitu quatuor digitorum, erant. Maioris pili lignum aeque ac ferrum, quod hamatum et craffitie digiti vnius ac dimidii effe folebat, tricubitale erat, ita tamen, vt dimidia ferri pars haftae infixa effet. v. Heyne ad Virg. A. VII, 664. XII, 121. ad Tibull. IV, 1, 90. Veget. II, 15. Plut. vit. Marii p. 419. D. de forma Lipf. Mil. Rom. III, 4. et, qui eam ex numo exhibuit, Guther. de vet. iure Pontif. III, 16. p. 329. Conf. inf. v. 631 fq. (vbi locus claff. Dionyf. lib. V. a Dausq. laudatur) V, 216. IX, 336. *cornus* v. ad II. 124. Ipfam vocem, fi arborem fignificet, et fecundae et quartae declinationis effe, monet Drak. ad X, 122. coll. Stat. Th. VII, 647. et Ouid. Her. X, 107. *fubtexere nube polum* vt ap. Virg. Aen. III, 582. vbi v. Heyne. cf. ad I, 311. *vibrantia* v. ad I, 539. — 553. Comparant Lucan. II, 201 fq. et Stat. Th. VIII, 422.

554. *Argyripa*, Ἀργύριππα f. Ἄργος ἵππιον, alias *Arpi*, vrbs Apuliae, a Diomede condita. Cf. XIII, 30. XVII, 326. et Heyne in not. et Exc. I. ad Virg. A. XI, 246. *Dauni* v. ad I, 291. *Iapyge* cf. ad I,

Appula non vana torquebat ſpicula dextra.
Huic horret thorax Samnitis pellibus urſae,
Et galea annoſi vallatur dentibus apri.
Verum ubi turbantem, ſolo ceu luſtra pererret
In nemore aut agitet Gargano terga ferarum,
Hinc Mago, hinc ſaevus pariter videre Maharbal,
Ut ſubigente fame diverſis rupibus urſi
Invadunt trepidum gemina inter proelia taurum,
Nec partem praedae patitur furor: haud ſecus acer
Hinc atque hinc iaculo devolvitur Allius acto.
It ſtridens per utrumque latus Mauruſia taxus:
Obvia tum medio ſonuerunt ſpicula corde,
Incertumque fuit, letum cui cederet haſtae.

Et

Non male! 569. *cederet* malebat idem, non improb. Drak. Sed vellem ſenſum quoque, qui tum verbis ineſt, ſimul nos docuiſſent, qui ex tot,

I, 51. *Perſultabat* vt ap. Virg. Ge. III, 117. et Aen. XI, 600. *non vana dextra*, certo ictu. 558. 9. Ad Allium bene transtulit habitum venatorium Ornyti ap. Virg. A. XI, 677 ſq. vbi v. Heyne. Cf. et Aen. V, 37. VII, 666 ſq. Hom. Il. K, 263 ſeq. et ſup. ad II, 156. *horret* exquiſite pro, eſt. Cf. ad I, 423. *Samnitis vrſae*, vt *Sabellicus ſus* ap. Virg. Ge. III, 255. *vallatur* vt ap. Sen. Herc. Oet. 1935. Ouid. Her. IV, 159. et Faſt. III, 449. *Garganus*, Apuliae mons, ſiluis abundans, nunc *Monte di S. Angelo*. Cf. Virg. A. XI, 247. Hor. Od. II, 9, 7. *terga*, corpora, vt ap. Virg. A. VII, 20. *Mago* in inſidiis collocatus ap. Liv. XXI, 54. 55. Polyb. III, 71. — 563 ſq. Egregia comparatio, ſed translata ex Hom. Il. Π, 756 ſq. nam in Marone eam legere non memini. *partem praedae* h. e. eam partiri, diuidere. *deuoluitur* ſc. ex equo. *taxus* v. ad v. 255. *Mauruſia*, Afra. Cf. tamen ad III, 339. *ſtridens* vt ap. Virg. A. IX, 419. 632. (vbi v. Heyne) XI, 863. — 568. 9. Comparant Lucan. III, 585-9. qui nimis in hac re luſit. *letum cui* cet. cuinam haſtae eſſet *letum* h. e. honos quaſi et gloria mortis inlatae. Schmid. τὸ *cederet* explicat traderet, permitteret.

Et iam, disperſis Romana per agmina ſignis,
Palantes agit, ad ripas (miſerabile) Poenus
Inpellens trepidos, fluuioque inmergere certat.

Tum Trebia infauſto nova proelia gurgite feſſis
Inchoat, ac precibus Iunonis ſuſcitat undas.
Haurit ſubſidens fugientum corpora tellus,
Infidaque ſoli fruſtrata voragine ſorbet;
Nec niti lentoque datur convellere limo
Merſa pedum penitus veſtigia: labe tenaci

Haerent

tot, quot adferunt, exemplis non ſatis perſpicitur. v. not. 570. *En* tacite dedit Lefeb. vt paſſim. 578. *Labes*, vt *peſtis*, quaeuis res noxia et mala. Sed praeſtiterit, puto, *tabe tenaci*, h. e. humore foedo et lutulento e niue liquefacta. Sic *fluentem tabem liqueſcentis niuis ingrediebantur — et in levi glacie tabidaque niue voluntabantur* dixit Liv. XXI, 36. vbi v. Gronov. *tabes niuis* Lucan. X, 225. *humor calore tabeſcit*, h. e. liquefit, Cic. Nat. D. II,

573 ſeq. Exornauit verba Liv. XXI, 54. et 56. qui memorat, aquam Trebiae nocturno imbri pectoribus tenus auctam fuiſſe, et, qui flumen petierint, aut inter cunctationem ingrediendi ab hoſtibus obpreſſos, aut gurgitibus hauſtos periiſſe, quum orti ſolis calore, liqueſcente niue, ita increuiſſet amnis, vt nec ſtare propter aquae altitudinem, nec nare ob arma poſſent: praeterea imbrem niue mixtum et intolerandam vim frigoris homines multos et iumenta abſumſiſſe. Cf. Polyb. III, 72. et Appian. b. Hannib. c. 6. 7. In verbis *precibus Iunonis* poetam agnoſce. *tellus ſubſidens*, veſtigiis cedens, mollis, propter *limum* et liquefactam niuem: hinc et fruſtrabatur *infida voragine ſoli*. Sic ap. Curt. VIII, 14. pr. *imber violentius quam alias fuſus campos lubricos fecerat, grauesque currus inluuie et voraginibus haerebant — aliorum turbati equi in voragines lacunasque praecipitauere curricula* cet. Schmid. iungit verba, *tellus ſoli fruſtrata*, quae fruſtra credita eſt ſolum. *conuellere*, euellere, extrahere. *lento limo* id. qd. mox *tenaci labe*. *lento* Lefeb. explicat γλίσχρῳ, viſcoſo, vnde *lentor* de humoribus viſcoſis apud medicos, et eodem forte ſenſu *tabo lento acrique* II, 463. *labe*, limo, vel quod facile laberentur, vel potius, quod eſſet cauſa

Haerent devincti greſſus, reſolutaque ripa
Inplicat, aut caeca proſternit fraude paludis.
Iamque alius ſuper atque alius per lubrica ſurgens,
Dum ſibi quisque viam per inextricabile litus
Praeripit et putri luctatur ceſpite, labſi
Obcumbunt, ſeſeque ſua preſſere ruina.
Ille celer nandi, iam iamque adprendere tuta
Dum parat, et celſo conniſus corpore prenſat
Gramina ſumma manu, liquidisque emergit ab undis,
Contorta ripae pendens adfigitur haſta.
Hic hoſtem orbatus telo complectitur ulnis,
Luctantemque vado permixta morte coercet.
Mille ſimul leti facies. Ligus obcidit arvis;
Sed proiecta viri lymphis fluvialibus ora
Sanguineum hauſerunt longis ſingultibus amnem.
Enabat tandem medio vix gurgite pulcer
Irpinus ſociumque manus clamore vocabat,
Quum rapidis inlatus aquis et vulnere multo
Inpulit aſper equus, feſſumque ſub aequora merſit.

Adcumulat

II, 10. — 582. *inextricabile* ſcripti et R, 3. Vulgatum *inexplicabile* metro aduerſatur. 586. *conniſus*, non *connixus*, Col. v. ad II, 123. Forte leg. *preſſat*, quoniam *adprendere* modo praeceſſit. 590. *Luctantemque* duo ſcripti. Vulgo *Vudantemque* prob. Dausq. vt ἀντίθεσις ſit, et alter *adfixus ripae* moriatur, alter *vndans vado*, fluitans, iactatus, huc illuc pulſus. 595. *Irpinus*, non *Hirpinus*, Col. *Pulcher* (nom. propr.) *Hirpinus* (a patria) coni. N. Heinſ. 596. *Quem* emend. Burm. vt v. 649 non improb. Drak. quos mireris omiſſione pronom. *eum* offenſos fuiſſe. 597. *feſſusque*

cauſa perniciei, Schmid. *reſoluta* imbri *ripa*, propr. nix in ripa. Sic mox *putri ceſpite*. *ſuper atque*, ἐπὶ καὶ, et inſuper. *Praeripit*, praeoccupat. 585. Cf. Virg. A. VI, 358. — 590. *Luctantem*, qui emergere conabatur. *permixta morte*, promiſcua; ſimul cum eo moriens. *facies*, ſpectacula, vel genera, vt ap. Virg. Ge. I, 506. et *formae* Aen. VI, 626. cf. Ind. et Drak, ad h. l. Burm. ad Val. Fl. VI, 279. — 593. *longis ſ.* vt ap. Virg. Ge. III, 506. et Aen. IX, 415. *Sanguineum amnem*, aquam ſanguine mixtam. *ſocium*.

Adcumulat clades subito conspecta per undas
Vis elephantorum turrito concita dorso.
Namque vadis praeceps rapitur, ceu proruta cautes
Avulsi montis, Trebiamque insueta timentem
Prae se pectore agit, spumantique incubat alveo.
Explorant adversa viros, perque aspera duro
Nititur ad laudem virtus interrita clivo.

Nam-

fessusque priscae edd. 601. *timentem* scripti. Vulgo *trementem*, vulgari, sed

socium, sociorum, *manus vocabat*, non, quod Cell. putabat, *clamore manus*, gestu et indicio manu facto, Drak. *Inpulit*, vt mox v. 650. et ap. Virg. A. XII, 380. *asper*, exasperatus, incensus.

598 - 621. Cf. Appian. b. Hannib. c. 7. et Liv. XXI, 55. 56. vbi tamen elephanti non in fluuio pereunt, et auersi inprimis sub caudis fodiuntur. *turrito dorso* Cf. IX, 239 sq. *Vis elephantorum* h. e. multitudo eorum, vel, vt abstractum pro concr. positum sit, multi siue robusti elephanti, vt *vis canum* ap. Virg. A. IV, 132. (vbi v. Heyne) *βίη Ἑλένοιο*, et doctius *βίη Ἡρακληείη*, *ἱερὸν μένος* Ἀτρείδαο, Ἄρηος, *μένος ὀξὺ θυμοῦ*, *πυρὸς δεινὸν*, et *ἀνέμων*, *ἱερὴ ἲς* Τηλεμάχοιο, *ἲς ἀνέμοιο*, *σθένος* Ὠρίωνος ap. Hom. Il. B, 658. (vbi v. Koeppen et ad v. 851.) Γ, 105. Z, 182. Λ, 268. N, 758. Σ, 264. 486. Od. B, 409. E, 478. N, 276. al. Cf. App. et ad I, 71. VI, 338. VII, 523. Iani ad Hor. Od. I, 3, 36. III, 5, 13. 21, 11. et id. in arte poet. lat. p. 475. Weitz. ad Val. Fl. I, 561. Vulgo putant, substantiua *vim*, *βίην*, *μένος* et alia eiusmodi redundare vel periphrasi cuidam seruire. Sed v. Cl. Schelleri praecept. stili bene lat. T. I. p. 304. — 600. Cf. Virg. A. XII, 684 sq. *insueta*, vt ap. Virg. A. VIII, 248. (v. ad v. 378.) vel pro insuetos, numquam antea visos elephantos. *timentem* cf. ad I, 48. *Explorant a. v.* vt *secunda felices, aduersa magnos probant* dixit Plin. Paneg. c. 31. vbi v. Intpp. et ad Plin. Ep. IX, 26, 4. Lucret. III, 55. Sen. de Prov. 4. et al. Cf. sup. ad III, 574. *per aspera duro* cet. Cf. II, 578. VI, 120. et ipsa Virtutis verba XV, 101 sqq. quae ex pulcerrimo loco Hes. Ἔργ. 289 sq. petita sunt. Add. Sen. de const. Sapientis c. 1. Xenoph. Memorab. Socr. II. §. 20 seq. Stat. Achill. II, 376. vbi v. Barth. *Nititur*, enititur,

Namque inhonoratam Fibrenus perdere mortem
Et famae nudam inpatiens, Spectabimur, inquit,
Nec, Fortuna, meum condes sub gurgite letum.
Experiar, sitne in terris, domitare quod ensis
Non queat Ausonius, Tyrrhenave permeet hasta.
Tum iacit adsurgens, dextroque in lumine sistit
Spicula saeva ferae, telumque in vulnere linquit.
Stridore horrisono penetrantem cuspidis ictum
Belua prosequitur, laceramque cruore profuso
Adtollit frontem, ac labso dat terga magistro.
Tum vero invadunt iaculis crebraque sagitta,
Ausi iam sperare necem, inmensosque per armos
Et laterum extentus venit atra cuspide vulnus.

Stat

sed non infelici variatione. 605. *perdere mortem* scripti, (nisi quod in Put. *pendere* legitur) et editt. antt. ante Juntinam, in qua Nicander primus *cernere m.* dedit, quod putant dictum pro oppetere, vel propr. decernere mortem, s. moriendi certum esse. 606. *famae vndam* Col. et Ox. vnde *nudam* recte emend. Modius. Vulgg. *famae mundam*, quod nemo facile cum Dausq. defendere ausit, quamuis formarum loquendi *καθαρὸς ἀδικίας, καθαραὶ ψόφων ὁδοὶ, ἁγνὸς φόνου, γάμων, ἀφροδισίων, Δήμητρος*, *sceleris purus*, cet. memor sit. *Spectabitur* Col. et R. 3. *Spectabimus* in aliis. 609. *Tyrrhenave permeet* Col. *Tyrrhenave peruidet* Put. Vulgo *Tyrrhenaque pernecet.* Citra necessitatem *pernegat*, vel *Tyrrhena nec enecet* coni. N. Heins. 611. *in lumine* Ox. et Put. cum plerisque edd. antt. quod non displicuit Drak. Equidem in Ouidio, qui in eiusmodi repetitt. ludere solet, ferrem, non in poeta epico. *linquit*, non *liquit*, Col. et Ox.

617.

enititur, vt ap. Virg. Ge. II, 428. et Aen. II, 443. *perdere mortem* v. ad v. 137. *inhonoratum m.* v. ad III, 123. *Spectabimur*, spectata erit virtus nostra. v. ad I, 77. et III, 574. *meum condes s. g. letum*, non perficies, vt obscuram et *inhonoratam mortem* in vndis occumbam. v. ad III, 123. et inf. ad v. 671 sq. — 610. *adsurgens* in hastam, vt in ensem et ictum, ap. Virg. A. V, 443. X, 797. XI, 284. vbi v. Heyne. Sic *ἐρείδειν, ἐπερείδειν τὸ ἔγχος* ap. Hom. Il. γ, 358. ε, 856. al. cf. v. 208. I, 400. Similiter quoque *insurgere* et *incumbere remis* dixit Virg. A. III, 207. 560. V, 15. 189. *ἐπεῤῥώοντ' ἐλάτῃσι* Apollon. II, 663. *ἐμβαλεῖν κώπαισι* Pind. Pyth. IV, 356. — 617. *laterum extentus* vt *l. passus*

(qs.

Stat multa in tergo et nigranti lancea dorso,
Ac silvam ingentem concusso corpore vibrat,
Donec consumtis longo certamine telis
Concidit, et clausit magna vada pressa ruina.

Ecce per adversum, quamquam tardata morantur
Vulnere membra virum, subit inplacabilis amnem
Scipio, et innumeris infestat caedibus hostem.
Corporibus, clipeisque simul, galeisque cadentum
Contegitur Trebia, et vix cernere linquitur undas.
Mazaeus iaculo, Gestar prosternitur ense;
Tum Pelopeus avis Cyrenes incola Telgon.
Huic torquet rapido conreptum e gurgite pilum,
Et, quantum longo ferri tenuata rigore
Procedit cuspis, per hiantia transigit ora.

Pulsati

617. *extentus*, non *extensus*, scripti et Parm. 621. Ita Col. Vulgo *magna depressa ruina* prob. Dausq. qui *clausit* positum putat pro defecit, vel potius *clausa*, occoecata est bestia, coll. v. 612. Vide ad quam duras rationes more suo confugiet, ne Modio et veritati victas manus dare cogatur. Ceterum ὁμοιοτέλευτα auribus parum grata. 627. *Mazaeus*, non *Mezeus*, scripti et priscae edd. Μαζαῖοι, ἔθνος τῶν Παννονίων, ap. Strab. VII, p. 217. Versus 628-669 in comment. quidem illustrauit, sed in contextu prorsus omisit Dausq. 629. *Huic*, non *Hinc*, scripti et R. 2. Idem coniecerat Dausq. *Intorquet* olim in mentem veniebat N. Heins.

(qs. pansus, expansiones) et *tractus* ap. Stat. Silv. I, 1, 29. et Theb. IV, 173. *nigranti dorso* v. ad III, 463. in V. L. 619. Drak. comparat Stat. Th. V, 533. Sed huic et nostro poetae praeiuit Virg. Aen. X, 887. — 621. *vada*, Trebiam fl. vel eius aquas (v. ad I, 52.) et quidem h. l. earum cursum mole sua *clausit*, praeclusit, obstruxit, vt VI, 708. XI, 138. et ap. Virg. A. XI, 298. *pressa*, vt *corporibus premitur Peuce* dixit Claud. Cons. Hon. IV, 630.

622 seq. Scipionem huic proelio interfuisse negat Liv. XXI, 52. 53. et 57. sed adfirmat Nepos Hannib. c. 4. quod iam alii monuere. *Vulnere*, ad Ticinum accepto. 628. *Pelopeus auis* h. e. propter maiores, Cyrenarum conditores. v. ad III, 252. — 629 sq. Cf. ad v. 550. *ferri rigore*, pro ferro rigido, et

hoc

Pulſati ligno ſonuere in vulnere dentes.
Nec leto quaeſita quies: turgentia membra
Eridano Trebia, Eridanus dedit aequoris undis.
Tu quoque, Thapſe, cadis, tumulo poſt fata negato.
Quid domus Heſperidum, aut luci iuvere Dearum,
Fulvos aurifera ſervantes arbore ramos?

Intumuit Trebia et ſtagnis ſe ſuſtulit imis,
Iamque ferox totum propellit gurgite fontem,
Atque omnes torquet vires: furit unda ſonoris
Vorticibus, ſequiturque novus cum murmure torrens.
Senſit et adcenſa ductor violentius ira,

Magnas,

633. *leto* ex Col. bene reſtituit Modius, vt ne in morte quidem inuenerit quietem, ſed fluctibus iactatus ſit. *iacta* Ox. Vulgg. *iacto*, quod tuetur Dausq. vt ſit proiecto vel iactato. 635. *Thapſe* Col. v. ad III, 261. *Tapſe* Ox. R. 3. Parm. Med. *Taze* Put. *Lanſe* ed. Martini Herbipol. *Lapſe* Marſ. et poſt eum alii. 637. *Sacros* praeſtiterit, vt ap. Virg. A. IV, 485. *Fulvos* certe languet, quia cum *aurifera* iungitur. 638. *Intonuit* Ox. et Put. quod, iudice Drak., ex Hom. Il. φ, 237 defendi quodammodo poteſt. cf. Burm. ad Ouid. ex P. II, 3, 27. et Heinſ. ad Ouid. Met. I, 187. — 642. *violentius* Ox. et Put. cum priſcis edd. *violentior* R. 2. Baſil., Colinaei et aliae edd. quas ſecuti ſunt D. Heinſ. Cell. et Lefeb. Noſtra lectio, fateor, gloſſa videri poteſt, ſed ad aures gratior eſt et auctoritate MSS. nititur; nam de c. Col. nihil h. l. dixere Modius et N. Heinſ.

hoc ſimpl. pro ferro, vt ap. Virg. Ge. I, 143. *Procedit*, prominet. 633. Cf. V. L. *turgentia* aqua abſorpta. *aequoris* Hadriatici. 636. 7. Cf. III, 283. ſq. et de tota orationis forma Virg. A. X, 319 ſq. vbi v. Heyne.

638 - 697. Manifeſte h. l., quod iam alii viderunt, imitatur Hom. Il. Φ, 136 - 384. inpr. v. 234 ſeq. vbi Xanthus in Achillem inſurgit. Silii figmentum inde ortum notat Drak. quod fluuius imbri increuerit, de quo v. ad v. 573. Similem locum Stat. Th. IX, 404 ſq. comparari iubet Lefeb. *Stagna*, maris ſ. fluuii profunda. v. Heyne ad Virg. A. I, 126. *omnes torquet vires*, vt VII, 529. h. e. mouet, vel effundit, vt *torquere bella, haſtam, murmura, ſibila*, quae v. in Ind. niſi malis cum Schmidio interpretari: intendit, quoniam contorta ſunt validiora. 642 ſqq. Non tam animoſus fingitur Achilles ab

V 5 Hom.

Magnas, o Trebia, et meritas mihi, perfide, poenas
Exſolves, inquit: lacerum per Gallica rivis
Diſpergam rura, atque amnis tibi nomina demam,
Quoque aperis te fonte, premam; nec tangere ripas,
Inlabique Pado dabitur. Quaenam iſta repente
Sidonium, infelix, rabies te reddidit amnem?

Talia iactantem conſurgens agger aquarum
Inpulit, atque humeros curuato gurgite preſſit.
Arduus adverſa mole incurrentibus undis
Stat ductor, clipeoque ruentem ſuſtinet amnem.
Nec non a tergo fluctus ſtridente procella
Spumeus inrorat ſummas adſpergine criſtas.
Ire vadis ſtabilemque vetat defigere greſſum
Subducta tellure Deus, percuſſaque longe

Raucum

Heinſ. 643. *mi* ex emendat. Scalig., et Voſſ. recepit Cell. vt ſuauius inter tot dactylos. Drak. adpoſuit ſimil. loc. Propert. II, 4, (al. 5) 3. *meritas in perfide* Med. *meritas*, *imperfide* quidam alii. 647. Forte leg. *Quianam*. v. ad I, 443. — 649. *agger*, non *aggere*, ſcripti. 651. *incurrentibus*, non *irrumpentibus*, Col. *aduerſo cumulo* aliquando tentabat N. Heinſ. vt ad Trebiam referri poſſit; quod vel ſine lect. mutatione licet. Sed v. not. *ſuſtulit* ſcripti et R. 3. Sed recte praeferunt vulg. lect. *ſuſtinet*; vt *retinere amnem manibus et clipeis* dixit Flor. III, 3. — 655. *Nare vadis* corrig. N. Heinſ. Sed nare quidem poterat, ſubducta tellure, non vero ire et ſtabilem greſſum defigere: quod iam monuit Drakenb.

Hom. l. c. 644 ſq. Similiter, quod Drak. monet, Sicorim fl. punit Caeſar ap. Lucan. IV, 141 ſq. et Gyndem Cyrus ap. Sen. de ira III, 21. *lacerum* cet. in riuos diducam. *premam*, obturabo. *Sidonium*, Sidoniis h. e. Poenis fauentem, vt *undis ſocialibus* v. 701. Cf. ad I, 118. Schmidius expreſſa putat Gr. μηδίζειν, φιλιππίζειν. *infelix* v. ad II, 667. *iactantem* vt ap. Virg. A. I, 102. *Inpulit*, ὦσε ap. Hom. l. c. v. 235. conf. ad v. 597. *curuato g.* v. ad I, 472. *Arduus aduerſa mole ſtat*, elegantius quam σῆναι ἐναντίβιον ap. Hom. l. c. v. 266. cf. Virg. A. X, 771. *aduerſa undis*, quam vndis obponit. *ſtridente p.* vt ap. Virg. A. I, 102. *inrorat*, adſpergit, aqua roris inſtar guttatim deſtillante. *ſtabilemq. v. d. g.* οὐδὲ πόδεσσιν εἶχε στηρίξασθαι ap. Hom.

Raucum ſaxa ſonant, vndaeque ad bella parentis
Excitae pugnant et ripas perdidit amnis.
Tum madidos crines et glauca fronde revinctum
Adtollit cum voce caput: Poenasne ſuperbas
Inſuper et nomen Trebiae delere minaris,
O regnis inimice meis? quot corpora porto
Dextra fuſa tua! clipeis galeisque virorum;
Quos mactas, artatus iter curſumque reliqui.
Caede, vides, ſtagna alta rubent, retroque feruntur.
Adde modum dextrae aut campis incumbe propinquis.

Haec, Venere adiuncta, tumulo ſpectabat ab alto
Mulciber, obſcurae tectus caligine nubis.

Ingra-

657. *parentis*, non *patentes*, Col. Ox. R. 3. Parm. cf. Gronov. Obſſ. IV, 17. — 660. *Poenosne ſuperbos* coni. D. Heinſ. Sed cf. ſup. v. 645. *ſuperbus* emend. N. Heinſ. quod merito placet Drak. 662. *quot*, non *tot*, Col. et Ox. 666. *aut*, non *et*, Put. et priſci libri ante Marſum editi. Senſus verborum eſt: fac modum ſ. finem caedibus, aut, ſi pugnare cupis,

Hom. v. 241. et *Subducta tellure*, *κονίην δ' ὑπέρεπτε ποδοῖϊν* v. 271. *Deus*, Trebia, vt Xanthus *μέγας θεὸς* ap. Hom. v. 248. *parentis*, Trebiae, non Eridani, quod Dausq. putabat. v. ad I, 606. — 659. Cf. Virg. A. VIII, 31. ſq. X, 205. et inf. v. 726. *cum voce* vt X, 432. et ap. Virg. A. X, 667. *regnis* v. Burm. ad Val. Fl. II, 621. *fuſa* v. ad II, 113. — 662-6. Cf. Hom. l. c. 217 ſeq. Virg. A. V, 806 ſq. *Adde modum*, fac finem, *dextrae*, caedibus. *incumbe* vt ap. Virg. Ge. II, 311. et Aen. I, 84. vbi v. Heyne.

667. 8. Cf. Hom. Il. Φ, 328 ſq. Iunonis partes Silius detulit Veneri, Romanis fauenti. 669 ſeq. Similes preces ac vota Achillis ap. Hom. l. c. v. 272 ſq. et Vlyſſis Odyſſ. E, 298 ſq. ex quo loco deſumta eſt oratio Aeneae ap. Virg. A. I, 93 ſq. vt ex hac Hannibalis verba inf. XVII, 260 ſq. vbi Drak. monet, veteres vehementer mortem in vndis exhorruiſſe, tum quod animam igne conſtare, (v. Virg. A. VI, 130 ſq.) adeoque aqua exſtingui putarent; tum quod naufragio abſumtis raro ſepultura obtingere poſſet. Cf. ad

Ingravat ad coelum sublatis Scipio palmis:
Di patrii, quorum auspiciis stat Dardana Roma,
Talin' me leto tanta inter proelia nuper
Servastis? fortine animam hanc exscindere dextra
Indignum est visum? redde o me, nate, periclis;
Redde hosti! liceat bellanti arcessere mortem,
Quam patriae fratrique probem. Tum percita dictis
Ingemuit Venus, et rapidas direxit in amnem
Coniugis invicti vires. Agit undique flammas
Dispersus ripis ignis, multosque per annos
Nutritas fluvio populatur fervidus umbras.
Uritur omne nemus, lucosque effusus in altos
Inmissis crepitat victor Vulcanus habenis.

Iamque

pis, non in alueo meo pugna, sed in campis. 672. *fortine*, non *fortunae*, Col. et Mars. 676. *direxit* Col. ἐς ποταμὸν τρέψε φλόγα παμφανόωσαν dixit Hom. Il. Φ, 349. *detexit* Ox. et Put. vnde *derexit* olim scriptum fuisse suspicabatur Drak. quod tacite edidit Lefeb. cf. ad II, 92. Vulgg. *detrusit*. 677. *inuiti* malebat N. Heins. quia Vulcanus semper Troianis ac proinde Romanis infensus fuerit. Sed vt alias Junoni, matri suae, sic nunc vxori obsequi potuit, et Silius, puto, expressit τὸ ἀκάματον πῦρ Hom. Il. Σ, 225 et Φ, 341. vnde et Virg. Aen. V, 680 *vires indomitas flammarum* hausit, vt Noster VII, 370 *indomitos ignes*. Ἥφαιστ', οὔτις σοί γε θεῶν δύναται' ἀντιφερίζειν cet. dixit Hom. Il. Φ, 357. cf. mox v. 681. Burm. vulgatam lect. praeferebat, quia Vulcanus ipse lampadem iacit v. 693 sq. *flammas*, non *flammam*, Col. et Oxon. quos secutus sum. 679. *vmbras*, non *vndas*,

ad I, 154. Iani ad Hor. Od. I, 28, 23. VV. DD. ad Val. Fl. I, 633. Burm. ad Petron. c. 103. et 114. Cuper. Obss. I, 8. Guther. de iure man. I, 10. *Ingrauat* vt ap. Virg. A. XI, 220. eodemque sensu *asperare* inf. v. 774. et *acerbare* VI, 116. Drak. *Dardana* v. ad I, 14. *Taline leto*, tam foedae morti in vndis, λευγαλέῳ θανάτῳ Il. Φ, 281. Odyss. ε, 312. *fortine* cet. cf. ad II, 705. *redde* cet. vt ap. Virg. A. II, 669. X, 61. *nate*, qui me ad Ticinum seruasti. *fratrique*, Cn. Corn. Scipioni Caluo, qui notus est ex Liv. XXI, 32. 60. — 675 sq. Cf. Hom. Il. Φ, 328 - 384. *Ingemuit*, grauius μέγ' ἄϋσε Hom. 679. *vmbras*, arbores, Trebiae ripam obumbrantes. vt ap. Virg. Ecl. V, 40. Ge. I, 157. IV, 511. al. cf. Ind. 681. Cf. Virg. Aen. V, 662.

Iamque ambuſta comas abies, iam pinus et alni;
Iam, ſolo reſtans trunco, dimiſit in altum
Populus adſuetas ramis habitare volucres.
Flamma vorax imo penitus de gurgite tractos
Abſorbet latices, ſaevoque urguente vapore
Siccus inareſcit ripis cruor: horrida late
Scinditur in rimas, et hiatu rupta dehiſcit
Tellus, ac ſtagnis altae ſedere favillae.

Miratur pater aeternos ceſſare repente
Eridanus curſus, Nympharumque intima maeſtus
Inplevit chorus adtonitis ululatibus antra.
Ter caput ambuſtum conantem adtollere iacta
Lampade Vulcanus merſit fumantibus undis:
Ter conrepta Dei crines nudavit arundo.
Tum demum admiſſae voces et vota precantis,
Orantique

das, iidem ſcripti cum priſcis edd. 686. *ſaevumque* coni. N. Heinſ. Non male. 693. *iactu* Put. In aliis *tacta*. 696. Cum Leſeb., qui Virg. A. IV, 460 comparat, in contextum recepi ingenioſam emendat. Gronov. ad Liv. XXXI, 5. quae etiam a N. Heinſ. et Drak. probatur, nititurque auctoritate c. Oxon., niſi quod in eo *voce* pro *vota* legitur. *admiſſae* Col. Ox. R. 2. h. e. exauditae, ab effectu, quod iam notauit Drak. coll. Senec. Conſol. ad Marc. c. 2. *voces* Ox. et Put. Vulgaris lectio *amiſſae vires et voce precantis* idoneo ſenſu deſtituitur, quamquam τὸ *vires* ſiue ad Vulcanum, ſiue ad Trebiam (vt Ξάνθοιο δάμη μένος ap. Hom. Il. Φ, 383) retuleris, vel *admiſſae vires* cum Drak. repoſueris; nec difficultates tollis

662. et Georg. II, 307. inf. XVII, 96. et ad VI, 556. *crepitat* v. Bentl. ad Hor. Od. IV, 11, 11. — 682 ſeqq. Imitat. Hom. Il. Φ, 350 ſeq. *comas*, frondes vel folia, vt χαίτη ap. Anacr. XXII, 3. et Callim. H. in Del. v. 81. *κόμη*, *τρίχες*, *τριχῶδες* ſ. *τριχομανὲς* de arboribus et plantis, ὄρος κεκομημένον ὕλῃ ap. Callim. H. in Dian. v. 41. vbi v. Spanh. *Populus*, definite pro quav. arbore. *imo de gurgite*, fundo, βυσσόθεν, *abſorbet*, ἀναῤῥοιβδεῖ. Reliqua minus ornata, quam ap. Hom. l. c. v. 361 ſq. vbi Xanthus aheno, igne ebullienti, comparatur. *vapore* vt ap. Virg. A. V, 683. *τεῖρε δ' ἀϋτμή* Hom. l. l. 366. *horrida*, ſqualida. 690-5. Ipſe Padus, in quem Trebia influit, magnam incendii, quo hic

Orantique datum ripas ſervare priores;
Ac tandem a Trebia revocavit Scipio feſſas
Munitum in collem, Gracco comitante, cohortes.
At Poenus, multo fluuium veneratus honore,
Gramineas undis ſtatuit ſocialibus aras,
Neſcius heu! quanto Superi maiora moverent,
Et quos Auſoniae luctus, Traſymene, parares.

Boiorum nuper populos turbaverat armis
Flaminius, facilisque viro tum gloria belli,
Corde levem atque aſtus inopem contundere gentem.
Sed

tollit coni. Barthii *deuota precanti*, vel Cell. *et voce precanti.* 701. *ſtatuit* Col. *trabit* Put. Vulgo *ſtrauit.* 705. *dum* Col. *data gloria*, vel *facilisque v. tum gloria, bellis* cet. emend. N. Heinſ. *facilique bello*, vt ap. Iuſtin. VII, 3, coni. Burm. vt *tum* facili bello hoſtes contundere ei gloriae fuerit, quam nunc ipſi fortuna denegauerit. Vulgatam lect. tuetur Lefeb.

hic ardebat, vim ſenſit: quod praeclare poeta expreſſit. *pater* v. ad I, 606. et cf. IX, 187. et Virg. Ge. I, 482. *curſus aeternos*, vt ἀὔπνυς Sophocl. de fontibus, D. Heinſ. *Nympharum*, Nereidum. *arundo*, tegens caput Dei fluuialis. Cf. v. 659. — 698. 9. Cf. ad v. 483. et Liv. XXI, 56. — 700. *honore* v. ad III, 218. *Gramineas aras*, e ceſpite, βωμὺς αὐτοσχεδίυς, vt ap. Virg. A. XII, 118. Ouid. Met. VII, 240. al. cf. Ind. *vndis ſocialibus* cf. ad v. 648.

703. Silius ſilentio praetermittit praelia, hiberno tempore prope Placentiam commiſſa, de quibus v. Liv. XXI, 57. et 59. — 706 ſeq. C. Quinctius Flaminius Nepos Coſ. A. U. DXXX. adeoque ſex annis ante alterum conſulatum, in quo ad Traſymenum lacum, quod nunc poeta memorabit, periit, victoriam de *Boiis* reportauerat, quam tamen tribunis ſuis debebat temerarius imperator, qui imperitia ſua eam paene prodiderat. Eam ob cauſam, et quoniam auſpicia, prodigia ac literas, quibus Romam reuocabatur, ſpreuerat, non niſi priuatus et plebe indignante triumphabat. Cf. V, 107 ſqq. 646 ſq. Liv. XXI, 63. XXII, 6. Oroſ. IV, 13. Flor. II, 4. inpr. Polyb. II, 31-34. et Plut. in Marcell. p. m. 299. et in Flamin. *Corde leuem* v. ad v. 50. *contundere* grauius quam vincere, domare, vt

Sed labor haud idem Tyrio certasse tyranno.
Hunc, laevis Urbi genitum ad fatalia damna
Ominibus, parat imperio Saturnia fesso
Ductorem, dignumque virum veniente ruina.
Inde ubi prima dies iuris clavumque regendae
Invasit patriae, ac sub nutu castra fuere;
Ut pelagi rudis et pontum tractare per artem
Nescius, adcepit miserae si iura carinae,
Ventorum tenet ipse vicem, cunctisque procellis
Dat iactare ratem: fertur vaga gurgite puppis
Ipsius in scopulos dextra inpellente magistri.
Ergo agitur raptis praeceps exercitus armis
Lydorum in populos, sedemque ab origine prisci
Sacratam

feb. et explicat: facilis ei fuit gloria in hoc bello, contendere cet. 712. *ac*, non *et*, Col. Quinque, qui sequuntur, versus turbati sunt in c. Put. 714. *miser vt si* corrig. Barth. Adv. X, 24. Sed *misera* est nauis, quia tali committi-

vt ap. Virg. Aen. I, 264. cf. Broukh. ad Tibull. III, 6, 14. *laeuis ominibus*, aduersis fatis; vel *omina* ad Flaminii genesin seu horoscopum spectant. *Saturnia*, cui poeta omnium, quae Romanis contingunt, malorum causam adtribuere solet. *fesso*, malis, cladibus, bello. cf. ad I, 566. *ruina*, insigni clade. *prima dies iuris*, calendae Ianuariae, quibus consulatum iniit. 713-7. Cf. ad I, 687 sq. *artem* κατ' ἐξ. esse peritiam nauis gubernandae, monent Barth. ad Stat. Th. III, 29. et Drak. ad h. l. et ad XIV, 454. *iura c.*, vt *regna* et *imperium nauis* ap. Val. Fl. I, 418. (vbi v. Burm.) et V, 14. *Ventorum tenet vicem*, est loco ventorum, et imperitia sua facit, quod venti solent. *Dat iactare* cf. ad V, 324. *magistri*, gubernatoris nauis, inter quos Liuium quidem XXIX, 25. et XLV, 42. non vero poetas distinguere, monet Drak. 719 sq. Etruriam intellige, et de *Lydorum populo*, a quo vulgari Romanorum, a Graecis adscito, errore Etruscorum s. Tyrrhenorum origo repetitur, v. Heyne ad Virg. A. VIII, 479. IX, 11. et Exc. III. ad Aen. VIII. Lips. et Ernesti ad Tac. Ann. IV, 55. de *Corytho* autem, Etruriae principe ac conditore

Sacratam Corythi, iunctosque a sanguine avorum
Maeonios Italis permixta stirpe colonos.

Nec regem Afrorum noscenda ad coepta moratur
Laude super tanta monitor Deus. Omnia somni
Condiderant aegrisque dabant oblivia curis,
Quum Iuno, in stagni numen conversa propinqui
Et madidae frontis crines circumdata fronde
Populea, stimulat subitis praecordia curis,
Ac rumpit ducis haud spernenda voce quietem.
O felix

committitur gubernatori. 720. *Corithi* et *Coriti* vulgo vitiose scribitur. v. Heyne ad Virg. A. III, 170 et IX, 10. — 722. *nascenda* scripti et priscae edd. ante Basil., in qua primum *noscenda* reperitur. Prius recepit Lefeb. et exponit, mox futura. Male! *pascenda* coni. N. Heins. non improb. Drak. coll. sup. v. 9. et VII, 497. Neutrum vulgatae lect. praeferendum, cuius haec, puto, sententia est: Juno Hannibalem non moratur, quo minus, h. e. exhortatur, (nam λιτότης esse videtur) vt consulis coepta s. conatus propius noscat, eumque in Etruriam subsequatur, *super tanta laude*, propter tantam, quam sibi ita parare possit, gloriam: nisi verba *laude s. t. monitor* iungere malis. Sed vix dubito, quin *molienda* legendum sit, hoc sensu: Juno adhortatur H. ad praeclara, sed grauis molimінis facinora obeunda pro tanta, quae inde redundet, laude et gloria. Ita Silius plane exscripsit Virg. A. IV, 233. sed et praeter poetarum morem primam syllabam corripuit, vel tribus vocem syllabis extulit, vt *Pelio* sup. III, 495 et alia. 725. *numen* Col. Pro vulgata *iuuenem* male pugnat Drakenb. 727. Vox *curis* modo praecesserat. Forte poeta scripsit *iussis*, vt ἔπεα πτερόεντα ap. Hom. 728. Hic versus merito eiiciendus videbatur N. Heins. qui bene monebat, dormienti haec Hannibali, non vigilanti oblata esse.

conditore *Cortonae* vrbis (vnde montes *Cortonenses*, quos Trasymenus subit, mox v. 823.) Heyne ad Aen. III, 170. IX, 10. X, 719. et Exc. VI. ad Aen. III. it. Cluuer. Ital. ant. p. 590 sq. Cf. V, 9 sq. et ad VIII, 472. *Maeones*, prisci Lydiae coloni, et hinc Etrusci. cf. Virg. Aen. VIII, 499. XI, 759. Herodot. I, 7. et Ind.

722. v. V. L. *Deus* vel omnino est numen diuinum, vel pro dea, vt ἡ θεός. cf. Virg. A. II, 632. VII, 498. et Vulp. ad Tibull. I, 6, 43. — 723-738. In his poetae animo oculisque obuersabatur locus Virg. A. VIII, 26-67. vbi v. Heyne, et ad Aen. II, 268 sq. *curis aegris*, quae aegros, miseros faciunt homines. cf. ad I, 85. in V. L. *stagni*,

O felix famae et Latio lacrimabile nomen
Hannibal, Ausonia si te Fortuna creasset,
Ad magnos venture Deos! cur fata tenemus?
Pelle moras: brevis est magni fortuna favoris.
Quantum vovisti, quum Dardana bella parenti
Iurares, fluet Ausonio tibi corpore tantum
Sanguinis, et patrias satiabis caedibus umbras.
Nobis persolves meritos securus honores.
Namque ego sum, celsis quem cinctum montibus ambit
Tmolo missa manus, stagnis Trasymenus opacis.

His

esse, et frigere illud *haud spernenda voce.* Lente contra hunc versum, pro maiestate Diuae, procedere putat Lefeb. et interpretatur: Imo turbat quietem somui voce plurimi facienda; *κατ' ἀντίφρασιν*, vt *morum non spernendus* ap. Tac. Ann. XIV, 40. — 730. *Ausoniae* coni. Dausq. et N. Heins. Prior tamen et Drak. *Ausonia* etiam pro *in A.* dici posse monent. *fortuna fauoris*, vt v. 732, Col. culpa librarii male festinantis. cf. ad VIII, 468. — 731. *cur* Col. et Put. *cui* Ox. Vulgo *cum f. t.* quod Cell. exponit: dum per fata nobis licet nocere Romanis. *cur tanta* Put. 736. *meritos* scripti et editi ante Marsum, qui primus *meritò* refinxit. *persolue emeritos* in mentem veniebat N. Heins. 738. *stagni opaci* corrig. idem.

stagni, Trasymeni lacus. 726. Cf. Virg. Aen. VIII, 31 sq. et sup. v. 659. *Latio l. n.* Cf. I, 110 sq. et III, 73. *Nomina* vt *ὀνόματα*, pro hominibus ponuntur, vt VI, 298. XI, 513. al. cf. Heyne ad Tibull. III, 4, 61. et Bentl. ad Hor. Od. III, 27, 34 Passim quoque *nomen* redundat. v. ad V, 161. — 730. Qui Deus olim futurus esses; si in Italia nasci tibi contigisset, vbi tales viri, qualis tu es, in Deorum numero referri solent. Drak. comparat inf. VII, 36. 37. et Cic. pro Muraena c. 36. Add. inf. XVII, 403. 4. *cur fata tenemus*, retinemus, remoramur? vt *fatis currentibus obstare* VII, 307. et contra *vrguere fata* VII, 224. *fata irritare* V, 234. *incumbere fortunae* VII, 241. *Praecipitare fatum* I, 691. *lacessere fata* XV, 36. vel *fato vrguenti incumbere* ap. Virg. A. II, 653. *Iurares* cf. I, 113 sq. *satiabis*, placabis, vt ap. Virg. A. II, 587. — 736-8. Imitat. Virg. Aen. VIII, 61 sq. *Tmolo*, ex Lydia, cuius mons est Tmolus, *missa manus*, h. e. Etrusci. cf. ad v. 719. et VII, 210.

His agitur monitis, et laetam numine pubem
Protinus aërii praeceps rapit aggere montis.
Horrebat glacie ſaxa inter lubrica, ſummo
Piniferum coelo miſcens caput, Apenninus.
Condiderat nix alta trabes et vertice celſo
Canus apex ſtructa ſurgebat ad aſtra pruina.
Ire iubet: prior exſtingui labique videtur
Gloria, poſt Alpes ſi ſtetur montibus ullis.
Scandunt praerupti nimboſa cacumina ſaxi,
Nec ſuperaſſe iugum finit mulcetve laborem.
Plana natant, putrique gelu liquentibus undis

Invia

idem. 739. *laetus* edidit Lefeb. inuitis membrr. quaſi non exercitus quoque hoc viſu laetari poſſit. 744. *ſtructa*, non *ſtricta*, Colon. quod multis exemplis illuſtrarunt Drak. et, quos laudauit, Salmaſ. ad Tertull. de Pall. p. 286 ſq. Zinzerl. promulſ. crit. c. 49. Gonſal. ad Petron. c. CX. et Gronov. Diatr. Stat. p. 90. — 745. *Iubet* vel *iuuat* malebat N. Heinſ. 748. Totus deeſt verſus c. Col. prob. N. Heinſ. qui eius loco vnum alterumque deſiderari, vel certe *finis cumulusque laborum* legendum putat. Sed recte, opinor, hunc verſum vindicat, codicemque Col., teſte Modio, ſuas quoque lacunas habere monet Lefeb. cf. mox ad v. 750. *mulcetue*, non *mulcetque*, Put. quod recepi cum Lefeb. 749. *liquentibus*, non *linquentibus*, Parm. Baſ. Marſ. Junt. Ald. Gryph. Nut. prob. etiam Dausq. —

739. ***numine***, eius monitis. Conf. ad I, 93. in V. L. 741 ſq. Cf. omnino Liv. XXI, 58. cuius narrationem cur tam ſtrictim adtigerit Silius mireris, quum tamen poeticum ornatum et res admittat, et ipſe diligenter ſectetur. *Horrebat* cet. Cf. Virg. A. IV, 249. 251. XII, 702 ſq. *pruina* v. ad III, 533 — 746. Si poſt Alpes ſuperatas aliis iisque minoribus montibus iter impediatur et obſtruatur. *mulcet l.*, minuit, vt XII, 220. — 749 ſq. Nam Apenninum transgreſſos *plana natantia* h. e. planities ſ. campi paludoſi (quos Silius ſolita verborum luxuria depingit) remorabantur. Liv. XXII, 2. *Propiorem viam* (in Etruriam) *per paludem petit, qua fluvius Arnus per eos dies ſolito magis inundauerat.* Proprie hoc iter non continuo H. ingreſſus eſt, ſimul atque Apenninum ſuperauit. v. Liv. XXI, 59. Sed poeta res leuioris momenti omittere ſolet. *putri*, reſoluto, nondum indurato *gelu* impediti riui ſe late diffundunt, vt ſolent, quae calore liqueſcunt, Cellar.

Invia limosa restagnant arva palude.
Iamque ducis nudus tanta inter inhospita vertex
Saevitia quatitur coeli, manante per ora
Perque genas oculo. Facilis sprevisse medentes,
Optatum bene credit emi quocumque periclo
Bellandi tempus: non frontis parcit honori,
Dum ne perdat iter: non cetera membra moratur
In pretium belli dare, si victoria poscat;
Satque putat lucis, Capitolia cernere victor
Qua queat, atque Italum feriat qua comminus hostem.

Talia

750. Totus versus abest c. Col. *Innia* Ox. Put. Tell. et editi ante Marsum, qui primus *Inuida* dedit, quod tamen iam in R. pr. legi testatur Lefeb. *Innia* iam coni. Dausq. vel *Uvida*, quod in mentem quoque venit N. Heins. vt et mox *duci nudus*. 753. Vulgo distinguunt, *Perque genas, oculo f. sprev. medentes*. *Optatum* cet. quod praeferendum videtur Schmid. 756. *moretur* volebat N. Heins. 759. *petat* pro *queat* R. 2. Benef. et alii, teste ac prob. Lefeb. vt *petat cernere* sit pro *eat c.*, vt *ire*

precari

lar. coll. Virg. Ge. I, 43. — 751 sq. Hannibal, quod iam Drak. obseruasse video, Apenninum transgressus, saeua tempestatis vi, in via per paludem et profundas Arni fl. voragines, alterum amisit oculum, testibus Polyb. III, 79. Liv. XXII, 2. et Corn. Nep. c. 4. (qui tamen non omnino cum illis consentit, de quo v. ej. Intp. et Drak. ad Liv. l. c.) non a frigore in Alpibus, quod Schol. Iuuen. ad Sat. X, 153. adnotauit. *tanta inhospita*, tam i. loca, vt VI, 308. — 753 sq. *Quia medendi nec locus nec tempus erat, altero oculo capitur*, Liv. et Polyb. l. c. quae poeta exornauit. *Facilis sprevisse* (ἀφειδῶς) h. e. facile spernebat, vt I, 225. VIII, 59. *bene* h. e. vili pretio, parui *emi;* quam locutionem, vel tironibus notam, magna exemplorum copia illustrauit Drak. ad h. l. ad V, 601. et VII, 620. *Frontis honos* possit esse decora facies, vt ap. Stat. Silv. I, 2, 113. Sic *honor capitis* ap. Plin. Paneg. 8. id. qd. *caput honestum* ap. Virg. Ge. II, 392. Sed h. l. est frontis decus h. e. oculi, vt cornua Tacito *gloria frontis* dicuntur Germ. c. 5. *honores*, pulcritudo, *formae* inf. XII, 243. *h. togae* VI, 394. *h. croceus*, color rutilus et pulcer VIII, 442. cf. Heyne ad Virg. A. I, 591.

X 2 et

Talia perpessi tandem inter saeva locorum
Optatos venere lacus, vbi deinde per arma
Sumeret amissi numerosa piacula visus.

Ecce autem Patres aderant Carthagine missi:
Causa viae non parva viris, nec laeta ferebant.
Mos fuit in populis, quos condidit advena Dido,
Poscere caede Deos veniam, ac flagrantibus aris
(Infandum dictu!) parvos inponere natos.
Urna reducebat miserandos annua casus,
Sacra Thoanteae ritusque imitata Dianae.

Cui

precari inf. v. 793. Sed quis vmquam ita locutus est, vel ex forma dicendi

et Jani ad Hor. Od. II, 11, 9. — 761. *lacus*, ad Trasymenum lacum. *piacula* solatia.

765-773. Poeta, ornatus et variationis studiosissimus, facile in episodium hoc incidere poterat, memor L. III, 64 sq. *Mos*, Poenis a Phoenicibus, quorum Moloch a Saturno parum diuersus fuisse videtur, traditus, pluribusque barbaris gentibus communis, de quo v. praeter VV. DD. ad h. l. Columna. ad Ennii Ann. I. p. 28. Ill. Meiners de relig. varior. popul. Hendreich de republ. Carthag. II, 1, 4. Bryant. de sacrif. hum. et Michaelis Jus Mos. T. V. §. 247. Notandum vero ex v. 768. sacrificium hoc annuum fuisse sortique commissum. *condidit* v. ad I, 28. in V. L. *Poscere Deos veniam* vel *pacem*, pro gratiam et opem ab iis petere, vel simpl. illos placare, vt in formulis precum, inpr. pontificum, passim occurrit. Conf. XV, 437. Virg. A. III, 261. IV, 50. Liv. I, 16. VII, 2. al. *annua* quotannis. *casus*, sacrificium. *Diana Thoantea*, vt XIV, 260. et ap. Val. Fl. VIII, 208. h. e. Taurica s. Scythica, cui hostiae humanae mactabantur, quem deae cultum, ex fabulis de Iphigenia, Oreste ac Pylade notissimum, *Thoas*, rex Taurorum, primus instituisse dicitur. v. Herodot. IV, 103. Strab. V, Diodor. IV, 45. Pausan. III, 16. IX, 19. VV. DD. ad Ouid. ex Ponto III, 2, 45-96. et Trist. IV, 4, 63-82. Hygin. fab. 98. et 120. Serv. ad Virg. A. II, 116. Spanh. ad Callim. H. in Dian. v. 173. 174. Muncker. ad Antonin.

Liberal.

Cui fato fortique Deum de more petebat
Hannibalis prolem discors antiquitus Hannon.
Sed propior metus armati ductoris ab ira
Et magna ante oculos stabat genitoris imago.

Asperat haec foedata genas lacerataque crines,
Atque urbem complet maesti clamoris Imilce.
Edonis ut Pangaea super trieteride mota
It iuga, et inclusum suspirat pectore Bacchum.
Ergo

di *petere locum* hoc efficiet? 773. *genitoris*, non *redeuntis*, Col. 774. *Asperat* Col. Recte. *Asperad* Oxon. Vulgo *imago Aspar: ad haec* cet. vt *Aspar* sit Hannibalis filius et nomen Punicum, vt *Bostar, Gestar, Hamilcar*, et alia. *Aspera ad haec* coni. Dausq. et Scalig. quod recepit Cell. 776. In *Edonis*, Gr. Ἠδωνίς, vt alii in *Bistonis* et *Sidonis*, secundam corripuit etiam Lucan. I, 675 vbi *Odonis* scribendum putabat Salmas. ad Solin. c. 9. p. 153. al. 109. quia Ὀδονὲς ἑλκεσίπεπλοι Dionysio sunt populus Thraciae, quod probauit Berkel. ad Steph. Byz. Ethn. v. Ἠδωνοί. Sed v. Heins. et Burm. ad Virg. A. XII, 365. ad Ouid. Rem. Am. v. 593. Oudendorp. ad Lucan. l. c. Heyne ad Virg. Cir. v. 165. et quos Drak. laudat, Silium nostrum V, 463. VIII, 57. 412. 578. 579. XV, 15. 337 (quibus locis eadem vtitur licentia) Heins. ad Ouid. Trist. IV, 1, 42. Broukh. ad Prop. I, 3. 5. IV, 2, 61. Spanhem. ad Callim. H. in Apoll. v. 73. Bentl. ad Hor. Od. I, 25, 11. III, 25. 9. Barth. ad Stat. Silv. I, 6, 64 et Theb. V, 78. Serv. ad Virg. A. I, 343. et Intpp. ad Catull. Nupt. Pel. et Thet. v. 37. cf. sup. ad III, 252 et Liberal. fab. 27. et Eurip. Iphig. v. 39. *petebat*, destinabat. Cf. II, 29. *discors H.* Cf. ad II, 277. *Metus propior*, cf. I, 32.

774 - 802. Praeclare adfectus materni vis singulis Imilces factis verbisque exprimitur. *Asperat*, auget, *haec*, metum huius irae paternae, Imilces, coniugis, moeror; vt *asperare* ignes dixit Val. Fl. V, 369. *a. iram* Tac. hist. II, 48. Cf. ad v. 669. — 776 sq. Cf. Virg. A. IV, 300 sqq. (vbi v. Heyne de *orgiis trietericis et motis sacris*) et Lucan. I, 674 sq. *Edonis*, Baccha, ab Edonis, populo Thraciae, vbi orgia Bacchi potissimum celebrabantur. Cf. Intpp. ad Theocr. VII, 111. Bentl. ad Hor. Od. III, 25, 9. et viros doctos, in V. L. laudatos. *Pangaea iuga* vt II, 73. *suspirat*, ἀναπνεῖ, pro spirat, πνεῖ, vt XII, 136. et XIII, 426. D. Heins. Similiter *totum spirant praecordia Phoebum*, Drak. monente, dixit Claud. de R. P. I, 6. Cf. ad III, 240.

Ergo inter Tyrias, facibus ceu subdita, matres
Clamat, Io coniux! quocumque in cardine mundi
Bella moves, huc signa refer: violentior hic est,
Hic hostis propior! tu nunc fortasse sub ipsis
Urbis Dardaniae muris vibrantia tela
Excipis intrepidus clipeo, saevamque coruscans
Lampada Tarpeiis infers incendia tectis.
Interea tibi prima domus atque unica proles
Heu! gremio in patriae Stygias raptatur ad aras.
I nunc, Ausonios ferro populare penates,

Et

et ad VI, 303. — 778. *concita* vel simile quid legendum semper putaui cum Burm. In vulgata certe lect. quocumque te vertas (v. not.), duri quid inest, cuius tamen rei culpa in ipso forte poeta residet. De facibus Bacchicis agi videtur; vnde non satisfaciunt Schmid. et Lefeb. qui Vulgatam defendunt ex VII, 351. X, 228. XVII, 284. vt sit hypallage et graecismus. 786. *gremio in p.* scripti. *gremio e p.* malebat N. Heins. h. l.

et

240. et 697. Burm. ad Val. Fl. II, 278. *facibus subdita*, propr. facibus subditis, igni admoto combusta, vnde *clamat;* vel simpl. pro incitata sc. furore, vt *faces subiicere inuidiae, bellis* cet. et *subdere ignem seditioni* Liv. VIII, 32: vel *subdita*, subiecta, permissa, adeoque stimulata *facibus*, h. e. ceu Maenas, quae adcensis facibus noctu per montes ac nemora cum clamore discurrit. Eiusmodi certe faces contextui aptiores sunt. Cf. V. L. 779 sqq. Tota oratio spirat furentem ac bacchicum mentis fervorem, quo instincta Imilce in absentem maritum acerrime invehitur, et gravissimae indignationis adfectum, qui, elevata herois laude ac gloria, tenerrimos paterni amoris sensus agitat et v. 787 sq. cum amara inrisione permiscetur, sed, quod minus exspectes et probes, nimis abrupte v. 791. (vbi τὸ *porro* ῥητορικῶς magis, quam δεινῶς dictum) ad pios philosophicosque, etsi praeclaros, sensus descendit, quibus enthusiasmi impetus, qui subito v. 796. iterum efferuescit, interrumpitur. *Io coniux* vt *Io Bacche!* cf. ad V, 634. in V. L. *cardine m.* plaga s. regione. *propior* tibi, tamquam patri; ad te magis spectat. 782. *vibrantia* se, vibrata. v. ad I, 539. — 788. *molire vias*,

vt

Et vetitas molire vias! I, pacta resigna,
Per cunctos iurata Deos! Sic praemia reddit
Carthago, et tales iam nunc tibi solvit honores!
Quae porro haec pietas, delubra adspergere tabo?
Heu primae scelerum causae mortalibus aegris,
Naturam nescire Deum! Iusta ite precari
Ture pio, caedumque feros avertite ritus.
Mite et cognatum est homini Deus. Hactenus, oro,
Sit satis ante aras caesos vidisse iuvencos;
Aut si velle nefas Superos fixumque sedetque,
Me, me, quae genui, vestris absumite votis.

Cur

et XI, 587. Vulgg. *gremio patriae* prob. Lefeb. 790. *solvit* Col. *fouit* Ox. et Put. *venit* libri editi. 793. *ite precati* Col. Ox. R. 3. Parm. Med. Sed exquisitius est vulgatum *ite precari* h. e. precatum, vt *veni sperare*, *ruit animare*, et similia graece dicuntur. v. quos Drak. laudat, Prop. I, 1, 12. Stat. Silv. V, 3, 81. Ouid. Am. II, 2, 21. Vulp. ad Prop. I, 6, 34. Heins. ad Claud. R. P. III, 386. 7. et in Rufin. II, 98. cf. sup. ad I, 170 et inf. ad XIV, 581. vbi Drak. citat Stat. Th. VII, 177. — 796. *sudisse* coni. N. Heins. quod languet, quia vox *caesos* eandem exprimit notionem. 798. *absumite*, non *assumite*, Col. et Put. 801. *forte*, non *forte*, Col. R.

vt ap. Virg. A. X, 477. et VI, 477. vbi v. Heyne. *vetitas* v. ad III, 501. *pacta resigna*, irrita fac, rumpe, propr. sigillo ablato. Schmid. adcipit pro simpl. *signa*, firma. Vis verborum *sic* et *tales* voce et gestu declaranda. 791-5. Notum est, priscos homines sanguinis effusionem religioni habuisse, iisque morem fuisse θεοὺς καρποῖς, h. e. ἀπαρχαῖς ἀγάλλειν, hisque frugum primitiis ac libaminibus solum deinde tus sine hostiis addere. Cf. loc. class. Ouid. Fast. I, 337-454. et IV, 409 seq. *aegris mortalibus*, vt ap. Virg. Ge. I, 237. Cf. ad I, 85. in V. L. *Ture pio*, quo pietatem in Deos testamini, vt ap. Tibull. II, 2, 3. III, 4, 10. et Virg. Aen. IV, 637. V, 745. — 795. Conf. Intpp. ad Act. Apost. XVII, 28. 29. Dausq. citat Cic. Leg. I, 8. Epictet. I, 3. 9. Polyb. Ecl. 25. et al. *hactenus*, id tantum, *sit satis;* sufficiat certe animalia, non homines mactasse. Conf. XIII, 270. et IX, 347. vbi Drak. laudat Gronov. Obss. I, 15. et Obss. in Script. Eccles. c. 22. *nefas*, nefaria haec sacrificia, sc. humana. *fixumque sedetque* cf.

Cur ſpoliare iuvat Libycas hac indole terras?
An flendae magis Aegates, et merſa profundo
Punica regna forent, olim ſi ſorte cruenta
Eſſet tanta mei virtus praerepta mariti?

Haec dubios vario Divumque hominumque timore
Ad cauta inlexere Patres, ipſique relictum,
Abnueret ſortem, an ſuperum pareret honori.
Tum vero trepidare metu vix compos Imilce,
Magnanimi metuens inmitia corda mariti.

His

R. 3. . Parm. Med. 802. *praecepta* Oxon. h. e. ante diem intercepta, propr. ante capta, vt *praeuertere* III, 329 et *praeſumta* V, 209. VI, 300. prob. N. Heinſ.: quem v. ad Val. Fl. IV, 341. 751. ad Virg. A. X, 277. ad Claud. Conſ. Manl. v. 262. ad Ouid. Epiſt. XVII, 107 et Faſt. IV, 940. cf. ad VI, 300. XV, 659. XVI, 338. et Gronov. ad Liv. XXII, 41. — 803. *hominisque* Ox. Put. R. 3. Med. h. e. Hannibalis, cuius vindictam, filio caeſo, non minus quam deorum iram, ſacrificio neglecto, extimeſcebant. Id probauit Barth. Adv. VI, 3 et recepit Lefeb. nec ſpernendum crediderim, quia tum τὸ *ipſique* v. ſeq. minus durum eſt, et facilius intelligitur, cur v. 810 ipſe Hannibal *aequatus Superis* ſibi videatur. *Superum Hannibalisque fauore* coni. Heinſ. Lenior certe medicina foret, *Diuum Hannibalisque timore*, vel *Diuumque ducisque t.*, niſi malis *regique* pro *ipſique* refingere. 806. *ſui* pro *metu* ſcribendum cenſebat N. Heinſ. vt *ſui* exciderit ob cognatas literas voc. *vix*. Equidem leniori mutatione reponerem *trepidat mentis*. Pro vulgata lect. ſtat Lefeb., quum *compos* abſolute dicatur inf. XVII, 226. Sed ibi v. 222 integra loquendi forma *mentis compo.*, quae repetitur, praeceſſerat, et praeterea τὸ *metu* merito ſuppoſititium videbatur N. Heinſ. quum *metuens* mox ſubſequatur. Itaque aut verſus 806 et 807 corruptos, aut, quo magis fere ſententia mea qualiscumque inclinat, a mala manu inſertos laciniasque eſſe, e margine adſutas,

cf. Virg. Aen. IV, 15. *abſumite*, perdite, mactate, *veſtris votis*, victima vota, vel votorum, quae feciſtis quorumque rei eſtis, ſoluendorum cauſa. Cf. Virg. A. III, 279. et ibi Heyne. *hac indole*, hoc puero tantae indolis. *Aegates* vt I, 61. *merſa Punica regna*, iactura tot nauium hominumque, qua ſimul imperium maris nobis ereptum, et populus nomenque Poenorum ad internecionem prope redactum eſt. *virtus mariti*, vt μένος Ἄρηος cet. v. ad v. 599. — 803. *Haec* verba. 804. *cauta* conſilia. *ipſique* Hannibali. An vt αὐτὸς ἔφα?

809

His avide auditis ductor sic deinde profatur:
Quid tibi pro tanto non inpar munere solvat
Hannibal aequatus Superis? quae praemia digna
Inveniam, Carthago parens? noctemque diemque
Arma feram, templisque tuis hinc plurima saxo
Hostia ab Ausonio veniat generosa Quirino.
At puer armorum et belli servabitur heres.
Spes, o nate, meae, Tyriarumque unica rerum,
Hesperia minitante, salus, terraque fretoque
Certare Aeneadis, dum stabit vita, memento.
Perge, patent Alpes; nostroque incumbe labori.
Vos quoque, Di patrii, quorum delubra piantur
Caedibus, atque coli gaudent formidine matrum,
Huc laetos vultus totasque advertite mentes.
Namque paro sacra, et maiores molior aras.
Tu, Mago, adversi conside in vertice montis:

Tu

tas, necesse est. 809. *nunc impar* rectius putabat N. Heins. vt inparem se fatentur. Sed Drak. monet, vulgatae lect. eumdem sensum esse: Quid tibi soluam pro tanto munere, quod ei non inpar sit? 813. *veniet* R. 2. non inprob. Lefeb. coll. Terent. Eunuch. II, 2, 53 *faxo insultabis* pro *insultes*. 816. *nutante* vel *titubante* coni. N. Heins. inuita Minerua. Nam, quod Drak. iam bene animaduertit, nulla duci gloria nascitur ex eo, quod saluti sit patriae suae aduersus hostem vel *nutantem*, vel *titubantem*. 822. *Namque operosa sacra* emend. N. Heins. qui vulgatam frigere putabat. *maiores*, non *meliores*, Col. Put. et R. 2. Inter hunc et seq.

809 seq. Oratio bene conuenit ingenio Hannibalis, quod in gratia quoque referenda superbiae indicia prodit. *Hannibal a. S.*, quod diuina res et sacrificii causa eius arbitrio permittitur, Cellar. coll. Plin. Ep. I, 7. pr. Non male. Cf. tamen ad v. 803. in V. L. *ab Ausonio Quirino*, a populo Romuli, h. e. Romano. 817. *stabit* v. ad II, 639. in V. L. *Certare memento* cf. ad III, 118. — 820. *formidine m.* praeclare pro caedibus et sacrificiis, quae matres potissimum horrent et reformidant. 822. sqq. Color orationis fere vt ap. Virg. A. XI, 515 sq. *sacra maiora*, stragem Romanorum. 823-7. Conf. Liv. XXII, 2. et inpr. 4. Polyb. III, 82, extr. *Mons* et *colles* sunt montes Corto-

Tu laevos propior colles adcede, Choaspe:
Ad claustra et fauces ducat per opaca Sychaeus.
Ast ego te, Trasymene, vago cum milite praeceps
Lustrabo, et Superis quaeram libamina belli.
Namque haud parva Deus promissis spondet apertis,
Quae spectata, viri, patriam referatis in urbem.

seq. versum nonnulla λείπειν, Scaliger notauit ad marg. Silii sui. 824. *lector* R. 3 et Med. *binios colles* coni. N. Heins. quem v. ad Ouid. Epist. XVII, 178.

Cortonenses. cf. ad v. 720. De *Sychaeo* et *Choaspe* cf. III, 245. 317. *claustra* et *fauces*, angustiae saltus et montium. Cf. V, 42 sqq. *vago milite*, expedito. *libamina belli* cf. v. 822. *Deus p. spondet a.* Cf. v. 722 sqq. 733 sq. *viri*, legati.

C. SILII

C. SILII ITALICI PVNICORVM

LIBER QVINTVS.

ARGVMENTVM.

Hannibal solis occasu loca insidiis nata, vbi maxime montes Cortonenses Trasymenus subit, militibus obsederat. v. 1-23. Flaminius autem postero die, vix dum satis certa luce, agmine incomposito et maiore lixarum fere, quam militum numero, angustias superat. 24-52. Quo facto confestim pugnae signum proponit, et, neque variis prodigiis territus, neque Coruini aliorumque, qui salutaria magis, quam speciosa suadebant, monitis precibusque motus a proposito deflectit. 53-104. Quin potius inanem hostis et periculi metum grauiter increpat, omnibusque iam ad proelium rite praeparatis animum suorum, magna ex parte fractum, verbis confirmat. 105-185. Hannibal vbi, id quod petierat, hostem lacu montibusque clausum habet, suis quoque copiis tuba signum dat simul inuadendi, quo audito omnes ex pluribus vallibus pariter decurrunt et Romanis, quorum sortem Dii quoque, excepta Iunone, lugent, vndique circumfunduntur. 186-207. Tum Picentes pugnam capessunt, et Poenis secunda fortuna, Romanis ira ac desperatione adcensis, diu dubia vtrimque victoria dimicatur. 208-228. Ex Romanis Lateranus et Lentulus in medios hostes ruunt. 229-257. Nerius et Volunx pereunt. 258-267. Inter reliquos vero eminet Appius iuuenis, qui in fortissimum quemque impetum facit, sed postremo a Magone, qui ad mortem Isalcis, generi sui, vindicandam adproperat, hasta traiicitur. 268-332. Nec minus tristem vitae exitum habet Mamercus, qui, dum caeso signifero Lusitano vexilloque ei erepto foedam suorum fugam sistit, permultis vulneribus confossus cadit. 333-343. Magonem ab Appio vulneratum ex pugna subducit Hannibal, vt a Synhalo in castris sanetur. 344-375. Quos vbi ex acie excedere videt Consul, optatam sibi rei bene gerendae

dae occasionem oblatam ratus animum recipit, et Bogum, Pagasum, Othryn, giganti similem, ingentemque aliorum Poenorum numerum prosternit. 376 - 456. Dum haec in campo geruntur, multi Romanorum et Siculi, auxilio ipsis ab Hierone missi, in colles et siluas confugiunt, vbi Sychaeus Tauranum aliosque trepidos caedit, et arbores, in quas conscenderant, vel bipenni succidit vel igne circumdat, donec eum successu elatum Consul gladio per latus adacto iugulat. 457 - 529. Interim Hannibal cum fratre sanato in proelium redit, et praeter alios Fontanum, Butam, Laeuinum, Viridasium, Fadum, Labicum et Herminium obtruncat. 530 - 583. Qua hostium strage edita, ex maesto vultu et clamore Poenorum, qui exanimum Sychaei corpus in castra deferunt, iacturam tanti viri animo praesagit, cuius vlciscendi causa Flaminium ad singulare certamen prouocat, quod et temerarius hic vir non detrectat. 584 - 610. Sed repente ingens terrae motus oritur, qui duces, ad impetum faciendum iam paratos, dirimit, Romanosque metu perculsos in fugam convertit. 611 - 631. Quos dum reuocat Consul; Ducarius, Insuber eques, facie eum noscitans, populares suos ad vindicandam cladem, olim ab eo acceptam, incitat: quo facto Flaminius magno telorum numero et fortissimorum iuuenum, qui omni spe abiecta voluntariam sibi mortem consciscunt, aceruo obruitur. 632 - 666. Praelio ita confecto, Hannibal cum fratre campum perlustrans, signa virtutis Romanae, in mortuorum quoque vultu corporibusque conspicuae, admiratione spectaculi obstupefactus suis commendat, et imminente iam nocte in castra redit. 666 - 678.

Ceperat Etruscos occulto milite colles
Sidonius ductor, perque alta silentia noctis
Silvarum anfractus caecis insiderat armis.

At

1. *occulto limite* malebat N. Heins. vt conueniat cum *latebrosis collibus* v. 192 et *opacis* IV, 825. Sed Drak. iam recte monuit, quosdam milites non occulta tantum via missos fuisse, sed occultatos quoque et in insidiis latentes consedisse. 3. *insiderat*, non *insederat*, Col. et Put. quod recepere

1 sqq. Cf. Liv. XXII, 4. et Polyb. III, 83. *caecis armis*, insidiis. *Caeca* passiue dici occultata, *ἀόρατα*, obscura, quae

At parte e laeva restagnans gurgite vasto
Effigiem in pelagi lacus humectabat inertis,
Et late multo foedabat proxima limo:
Quae vada, Faunigenae regnata antiquitus Arno,
Nunc

pere Drak. et Lefeb. Omnino quidem diuersa sunt verba *insideo*, h. e. sedeo s. sum alicubi, locum teneo obsessum, et *insido*, sessum eo, demitto me ad sedendum s. quiescendum, sedem capio, occupo. Sed praeteritum vtriusque verbi est *insedi*, si fides habenda lexicographis, nec potius vulgaris est error, a stupore librariorum profectus, qui vtriuis haec verba confundunt. v. Burm. ad Petron. c. 96. p. 458. ad Ouid. Metam. I, 367. ad Lucan. III, 407. Heins. et Burm. ad Virg. Aen. I, 719. III, 565. et, quos Drak. laudat, Gronov. Obss. IV, 16. 17. et ad Liv. XXII, 30. XXVI, 45. Broukh. ad Prop. III, 7, 37. Heins. ad Ouid. Met. I, 307. XI, 517. ad Val. Fl. VIII, 329. cf. inf. ad VII, 132. — 4. *parte e dextra*, quod Lefeb. edidit, legendum, vel poetam humani quid h. l. passum esse, vt IX, 268, bene suspic. Drak. Nam *colles laeui* dicuntur IV, 824. quare non litus quoque Trasymeni Poenis ad laeuam esse potuit; et praeterea idem lacus Romanis quoque, qui Poenis obuersi erant, ad laeuam est inf. v. 95 vbi propterea *dextra* corrig. Cluuer. Ital. ant. II, 3. p. 585. qua tamen ratione difficultas, ex lib. IV, 824. mota, non tollitur. *vasti — pelagi* Ox. Non male. 5. *humectabat* Col. (in quo propr. *amectabat*, de quo v. ad II, 125) Parm. Benes. Junt. Ald. Gryph. Nut. vt ὑγραίνειν et ὑδραίνειν, quod multis locis, Virg. Ge. IV, 126. Aen. XI, 90. Claud. R. P. II, 121. et aliis illustrant N. Heins. et Drak. cf. Ind. *innetabat* vel *innetebat* Oxon. vnde *incedebat* parum feliciter corrig. Barth. Adv. V, 15. vt tarditas sensim progredientis exprimeretur. *imitabat* Put. R. 3. Med. *inundabat* Venetà Marsi et Martini Herbip. claudicante metro, vnde *exundabat* edit. Basil. Wolfii et quae inde fluxerunt. *pelagi inertis* ex emendat. Barth. et N. Heins. recepi cum Drak. et Lefeb. Sic *iners aqua* ap. Ouid. Epist. XVIII, 121. *iners Styx* ap. eund. Met. IV, 434. *iners humor* et *tarda palus vnda* ap. Virg. Ge. IV, 25. 479. et, quae Drak. comparauit, *lenta stagna*, *iners Bosporus*, *tarda palus*, *piger Auernus*, *ignauum flumen*, *lentum marmor*, inf. VIII, 605. Lucan. V, 436. Varr. Atac. ap. Serv. ad Virg. Ge. I, 375. Stat. Th. XI, 588. Appul. Met. IV. p. 145. Virg. A. VII, 27. Sed vulgatum *inerti* etiam seruari potest, si *multum* refingas, vt verba *inerti limo* iungantur. *Iners*, grauis, inmobilis, vel inutilis, vt *i. terra*, *gleba* cet. ap. Hor. Od. III, 4, 45. Virg. Ge. I, 94 et al. cf. ad VI, 146. — 7. *Arno* Col. et R. 2. h. l. et VI, 109. quod cum Lefeb. recipere non dubitaui, vt *Arnus* sit

quae non videntur s. latent, et hinc quoque ignota, obscura, ignobilia, multis exemplis probarunt Heinsii et Drak. ad h. l. et ad VI, 7. Plura desideranti suppeditabunt Burm. ad Val. Fl. VI, 422. Heins. ad Ouid. Fast. II, 214. et Met. I, 307. III, 490. XI, 517. ad Val. Fl. VIII, 329. et Gifan. Ind. Lucret. Cf. inf. ad VI, 75. et Ind. 5. *In effigiem*,

Nunc volvente die Trasymeni nomina servant.
Lydius huic genitor, Tmoli decus, aequore longe
Maeoniam quondam in Latias advexerat oras
Tyrrhenus pubem, dederatque vocabula terris;
Isque insueta tubae monstravit murmura primus
Gentibus, et bellis ignava silentia rupit.
Nec modicus voti natum ad maiora fovebat.
Verum ardens puero castumque exuta pudorem,
(Nam forma certare Deis Trasymene valeres)
Litore conreptum stagnis demisit Agylle,

Flore

sit heros ἐγχώριος Etruriae, quam secat *Arnus* fl. (hod. *Arno*) ex Apennino ortus, de quo ex instituto egit Ferd. Marozzi in *Raggionâmento istorico dello stato antico e moderno del fiume Arno* cet. cfr. Heyne ad Virg. A. XI, 700. in Varr. l.. *Anno* Tell. et editi tantum non omnes, quod defendunt ex Virg. l. c. vbi tamen de Liguria agitur. *anro* Ox. et Put. in cuius marg. *anno* legitur. *Anuo* corrig. Rupert. ad Sallust. p. 144. sed Merula ad Ennii Ann. I. p. 95 *Amno*, qui, teste Manethone, Aboriginum rex fuit, Fauni prisci filius, Martis Itali pater. 9. *aequore longo*, h. e. longinquo, vt I, 584, emend. N. Heins. quod recepere Drak. et Lefeb. Non male. vid. not. ad III, 422. Sed vulgata non minus ferri et eodem sensu accipi potest. *longas* Oxon. 12. *tubae*, non *tuba*, Col. *primis* Oxon. quod doctius videri potest. 17. *demersit* malebat N. Heins. prob. Drak. Sed vulgata

figiem, in modum, instar. 8. *voluente die*, vt ap. Virg. A. I, 234. 269. et Ge. II, 402. ad quae loca v. Heyne. Cf. sup. ad III, 579. — 9 seqq. Cf. ad IV, 719. *Tmolus*, Lydiae vrbs (ap. Herodot. I, 84. et Tac. Ann. II, 47. vbi v. Ern.) et mons, vino generoso, sed et croco abundans, de quo dubitat quidem Heyne ad Virg. Ge. I, 56. Sed v. Columel. III, 8, 4. ibique Gesn. 12. 13. Hanc inuentionem Tyrrheno Pisaeo tribuit Plin. VII, 56. Tyrrheno Herculis f. Hygin. fab. 274. vbi v. Muncker. incolis Vetuloniae Sil. VIII, 488. alii aliis populis, sed plerique omnino Tyrrhenis. v. ad II, 19. *bellis ignaua s. r.*, sustulit, morem belli segnius gerendi sine tubarum cantu, qui milites ad pugnas adcendit, Drak. Cf. IV, 169 seq. 15. *puero*, Trasymeno iuvene, Tyrrheni f. *Ardere aliquo*, vt *tepere*, *calere*, *perire* et mox v. 19. *incalescere*. Veteres *ardere in aliquo*, *aliquem*, (propter a.) *in aliquem*, sed plerumque *aliquo* dixisse, monet Drak. Conf. Broukh.

Flore capi iuvenum primaevo lubrica mentem
Nympha, nec Idalia lenta incaluisse sagitta.
Solatae viridi penitus fovere sub antro
Naides amplexus undosaque regna trementem.
Hinc dotale lacus nomen, lateque Hymenaeo
Conscia lascivo Trasymenus dicitur unda.

Et

vulgata exquisitior. v. not. ad I, 439. — 18. *iuuenem mentem* Col. et Tell. quod probauit Modius Epist. 59 et recepit Cell. 20. *Solatae*, non *Sollicitae*, scripsi et Parm. 21. *Naïdes*, Ναΐδες, non *Naiades*, Ναϊάδες, quod quadrisyllabum est, Put. quod recte in textum recepit Drak. qui laudat Pier. ad Virg. Eclog. X, 10. Gronov. ad Senec. Hippol. v. 778. et Heins. ad Claud. R. P. II, 55. Add. Burm. ad Grat. Cyneg. v. 17. — 23. *Trasymenia*, vel *Trasymenis unda* volebat N. Heins. quod magis poeticum est, vt *Thybris unda* et alia, quae notauit ad Ouid. Epist. VII, 145. cf. sup. ad I, 14. Posterius probauit Drak. et recepit Lefeb. *Thrasymentis* c. Tell. *dicitur*, coll. I, 186, coni. idem Heins. ne poeta bis idem dicat. 24.

En

Broukh. ad Prop. I, 4, 12. *stagnis demisit* more Naiadum. *Agylle*, Nympha Trasymeni lacus, vnde dicta putatur *Agylla*, Tusciae vrbs, quae etiam *Caere*, et nunc *Cerueterе* vocatur. v. Plin. III, 5. et Heyne Exc. III. ad Virg. A. VIII, 478 sqq. *lubrica capi*, quae facile raptimque capiebatur. *sagitta Idalia*, h. e. Veneris, cui sacrum erat Idalium, Cypri opp. et mons. v. Intpp. ad Virg. A. I, 681. *sagitta incaluisse*, ἀορίστως et venuste: nam amor, igni et flammae similis, vrit ac torret, (Anacr. X, 15. XXI, 7. Theocr. II, 40. III, 17. al.) vnde etiam poetae Cupidini ἰοὺς πυρφόρους tribuunt, *ardentes sagittas* Hor. Od. II, 8, 15. (vbi v. Iani) ὀϊστοὺς πυριπνείοντας Musaeus v. 88. πυρόεντα βέλη Anthol. IV, 470. et πυριβλῆτας (f. πυριφλέκτας) ἀκίδας auctor carm. Meleagri. Cf. inf. XI, 391. et 398. vbi Drak. laudat Mosch. I, 23. — 20 sq. Naiades consolabantur Trasymenum, qui vndas extimescebat et amplexus Nymphae, quae mox ei lacus imperium in dotem dabat. *fovere*, metum et dolorem levarunt, vt vulnus, cui fomenta adhibentur. *Dotalis* propr. ipse lacus, qui *nomen* inde adcepit. *Conscia* v. ad III, 395. *lasciuo H.* vt *l. licentia* et *l. Amores* ap. Hor. Od. I, 19, 3. et II, 11, 7.

24-8. Vario ornatu expressa crepusculi matutini descriptio. Dausq. comparat

Ouid.

Et iam curriculo nigram nox roſcida metam
Stringebat, nec ſe thalamis Tithonia coniux
Protulerat, ſtabatque nitens in limine primo,
Quum minus abnuerit noctem deſiſſe viator,
Quam coepiſſe diem: Conſul carpebat iniquas,
Praegrediens ſigna ipſa, vias, omnisque ruebat
Mixtus eques; nec diſcretis levia arma maniplis,
Inſertique globo pedites, et inutile Marti
Lixarum vulgus, praeſago cuncta tumultu
Inplere, ac pugnam fugientum more petebant.
Tum ſuper ipſe lacus, denſam caligine caeca
Exhalan[s]

Eu tacite, vt paſſim, dedit Lefeb. etſi non male. 27. *abnuerit*, [...] *abnuerit*

Ouid. Her. XIV, 21. 22. et Met. IV, 399 ſeq. et Amor. I, 5, 5. Apollon. II. et alios, quibus Drak. addit Ouid. Met. VII, 706. et Sen. Herc. Fur. 671. Flaminium *vix dum certa luce* et εὐθέως ὑπὸ τὴν ἑωθινὴν anguſtias ſuperaſſe, memorant Liv. XXII, 4. et Polyb. III, 83. extr. *metam*, vt ap. Virg. Aen. V, 835. vbi v. Heyne et Exc. II. ad Aen. II. de noctis curru et equis. Forma loquendi *ſtringere metam* petita a circo, vbi currus proxime metam ita flectendus erat, vt tamen eam non tangeret; περὶ νύσσαν Ἀσφαλέως κάμπτοντα τροχῷ σύριγγα φυλάξαι Theocrit. XXIV, 118. Conf. VIII, 48. XIII, 299. et inpr. XVI, 361. 362. vbi Drak. laudat Nonn. Dionyſ. XXXVII, 195. et Sophocl. Electr. 746. Eodem ſenſu *meta teri* vel *radi* dic[i]tur poetis et εὖ περὶ τέρμα ἑλίσσειν, στρέφειν ἐγγύθεν [...] μάλ' ἐγχρίμψαι νύσσῃ Hom. Il. ψ, 306 - 348. Cf. ad IV, 350. Heinſ. ad Ouid. Am. II, 15, 2. et Iani ad Hor. Od. I, 1, 4. *nitens* ore, nitida, pu[l]cra, niſi malis pedem figen[s] vt ap. Virg. Aen. II, 38[...] *limine p.* vt ibid. v. 269. et inf. XVI, 230. — 30. *leuia arma* vt ap. Virg. A. XI, 51[...] — 32. Τηλικοῦτον γὰρ προσ[...]βεβλήκει καταλπισμὸν τοῖς ὄχ[...]λοις, ὥστε πλείους εἶναι τῶν τ[ὰ] ὅπλα φερόντων τοὺς ἐκτὸς π[α]ρεπομένους, τῆς ὠφελείας χάριν, κομίζοντας ἁλύσεις καὶ πέδας, καὶ πᾶσαν τὴν τοιαύτην παρασκευήν Polyb. III, 82. *fugientum more* ſine ordine. 34 ſeq. *Orta ex lacu nebula campo, quam montibus denſior ſederat*, Liv. XXII, 4. Cf.

alans nebulam, late conruperat omnem
pectum miseris, atque atrae noctis amictu
alebat pressum picea inter nubila coelum.
Poenum liquere doli: sedet ense reposto
itus, et nullis properantem obcursibus arcet.
datur, longeque patet, ceu pace quieta,
custoditum, mox inremeabile, litus.
amque sub angustas artato limite fauces
n fraudem ducebat iter, geminumque receptis
xitium, hinc rupes, hinc undae claustra premebant.
t cura umbroso servabat vertice montis
Hostilem ingressum, refugos habitura sub ictu.

Haud

nuerit vel *annuerit*, Col. et Ox. 37. *spissum* malebat N. Heins. *Spissae* quidem et *piceae nubes*, *tenebrae*, *caligo* cet. passim occurrunt, nec opus at tot exemplis, quot congessit Drak. Sed *spissum amictu* legere haud emini. 40. Hic versus abest a R. 3 et aliis edd. 45. *At cura* Col. obb. Lefeb. et N. Heins. qui tamen *Par cura* malebat, quod placet Drak. *castra n. servabant* vetus ed. Non male. *At circa* Oxon., vt inf. v. 94, n improbb. Barth. et N. Heins. *seruabat*, h. e. obseruabat, (v. not. ad 380) scripti. Vulgo *At contra n. servabant*. Hunc versum sequenti ponendum putabat Dausq. vt minus durum esset, *τὸ habitura* ad *clau*-referre, quod non opus est, si *cura* legas. 46. *refugos habet ira*, *ns*, *sub ictu*, acie gladii, quum hostem circumire posset Poenus, corrig.

. Polyb. III, 84. *super*, in-per. *Coelum pressum*, cir-amdatum, vt XII, 131. vel ectum, opertum, *amictu*, igro quasi peplo noctis. *icea nubila*, *νέφος μελάντε-ον ἠΰτε πίσσα* Il. Δ, 277. Cf. V. L. *Squalebat* v. ad I, 211. — 38 - 46. Cf. Liv. XXII, 4. et Polyb. III, 83. *Nec Poe-num l. d.*, Hannibal, fecundum in fraudes ingenium, sua arte fallendi vsus est. Male Marsus exponit: doli Poenorum non patuere. *se-det abditus*, *ἐνεδρεύων*, vel potius quietus in castris, quae in aperto ac patentiori campo locauerat, nec prohibet Romanos, in angustias, inter lacum et montes, quos leuiter armatis obsederat, ingredi, et propius ad castra sua, quae spernebant, adcedere; vt ita vario discrimine, quod angustiae, montes, lacus et insidiae minabantur, vndique vrgerentur. Cf. v. 93 sq. 198 seq. — 44. *vndae claustra*, lacus obstans. *cura*, Poenus

nus

Et iam curriculo nigram nox roscida metam
Stringebat, nec se thalamis Tithonia coniux
Protulerat, stabatque nitens in limine primo,
Quum minus abnuerit noctem desisse viator,
Quam coepisse diem: Consul carpebat iniquas,
Praegrediens signa ipsa, vias, omnisque ruebat
Mixtus eques; nec discretis levia arma maniplis,
Insertique globo pedites, et inutile Marti
Lixarum vulgus, praesago cuncta tumultu
Inplere, ac pugnam fugientum more petebant.
Tum super ipse lacus, densam caligine caeca
Exhalans

Ea tacite, vt passim, dedit Lefeb. etsi non male. 27. *abnuerit*, non *adnuerit*

Ouid. Her. XIV, 21. 22. et Met. IV, 399 seq. et Amor. I, 5, 5. Apollon. II. et alios, quibus Drak. addit Ouid. Met. VII, 706. et Sen. Herc. Fur. 671. Flaminium *vix dum certa luce* et εὐθέως ὑπὸ τὴν ἑωθινὴν angustias superasse, memorant Liv. XXII, 4. et Polyb. III, 83. extr. *metam*, vt ap. Virg. Aen. V, 835. vbi v. Heyne et Exc. II. ad Aen. II. de noctis curru et equis. Forma loquendi *stringere metam* petita a circo, vbi currus proxime metam ita flectendus erat, vt tamen eam non tangeret; περὶ νύσσαν Ἀσφαλέως κάμπτοντα τροχῷ σύριγγα φυλάξαι Theocrit. XXIV, 118. Conf. VIII, 48. XIII, 299. et inpr. XVI, 361. 362. vbi Drak. laudat Nonn. Dionys. XXXVII, 195. et Sophocl. Electr. 746. Eodem sensu *meta teri* vel *radi* dicitur poetis et εὖ περὶ τέρμα ἑλίσσειν, στρέφειν ἐγγύθεν et μάλ' ἐγχρίμψαι νύσσῃ Hom. Il. ψ, 306 - 348. Cf. ad IV, 350. Heins. ad Ouid. Am. III, 15, 2. et Iani ad Hor. Od. I, 1, 4. *nitens* ore, nitida, pulcra, nisi malis pedem figens, vt ap. Virg. Aen. II, 38. *in limine p.* vt ibid. v. 269. et inf. XVI, 230. — 30. *levia arma* vt ap. Virg. A. XI, 512. — 32. Τηλικοῦτον γὰρ προσεμβεβλήκει καταλπισμὸν τοῖς ὄχλοις, ὥστε πλείους εἶναι τῶν τὰ ὅπλα φερόντων τοὺς ἐκτὸς παρεπομένους, τῆς ὠφελείας χάριν, κομίζοντας ἁλύσεις καὶ πέδας, καὶ πᾶσαν τὴν τοιαύτην παρασκευήν Polyb. III, 82. *fugientum more* sine ordine. 34 seq. *Orta ex lacu nebula campo, quam montibus densior sederat*, Liv. XXII, 4. Cf.

Exhalans nebulam, late conruperat omnem
Prospectum miseris, atque atrae noctis amictu
Squalebat pressum picea inter nubila coelum.
Nec Poenum liquere doli: sedet ense reposto
Abditus, et nullis properantem obcursibus arcet.
Ire datur, longeque patet, ceu pace quieta,
Incustoditum, mox inremeabile, litus.
Namque sub angustas artato limite fauces
In fraudem ducebat iter, geminumque receptis
Exitium, hinc rupes, hinc undae claustra premebant.
At cura umbroso servabat vertice montis
Hostilem ingressum, refugos habitura sub ictu.

Haud

adnuerit vel *annuerit*, Col. et Ox. 37. *spissum* malebat N. Heins. *Spissae* quidem et *piceae nubes*, *tenebrae*, *caligo* cet. passim occurrunt, nec opus erat tot exemplis, quot congessit Drak. Sed *spissum amictu* legere haud memini. 40. Hic versus abest a R. 3 et aliis edd. 45. *At cura* Col. probb. Lefeb. et N. Heins. qui tamen *Par cura* malebat, quod placet Drak. *At castra u. seruabant* vetus ed. Non male. *At circa* Oxon., vt inf. v. 94, non improbb. Barth. et N. Heins. *seruabat*, h. e. obseruabat, (v. not. ad III, 380) scripti. Vulgo *At contra u. seruabant.* Hunc versum sequenti postponendum putabat Dausq. vt minus durum esset, τὸ *habitura* ad *claustra* referre, quod non opus est, si *cura* legas. 46. *refugos habet ira*, *virtus*, *sub ictu*, acie gladii, quum hostem circumire posset Poenus, corrig.

Cf. Polyb. III, 84. *super*, insuper. *Coelum pressum*, circumdatum, vt XII, 131. vel tectum, opertum, *amictu*, nigro quasi peplo noctis. *picea nubila*, νέφος μελάντερον ἠΰτε πίσσα Il. Δ, 277. Cf. V. L. *Squalebat* v. ad I, 211. — 38 - 46. Cf. Liv. XXII, 4. et Polyb. III, 83. *Nec Poenum l. d.*, Hannibal, fecundum in fraudes ingenium, sua arte fallendi vsus est. Male Marsus exponit: doli Poenorum non patuere. *sedet abditus*, ἐνεδρεύων, vel potius quietus in castris, quae in aperto ac patentiori campo locauerat, nec prohibet Romanos, in angustias, inter lacum et montes, quos leuiter armatis obsederat, ingredi, et propius ad castra sua, quae spernebant, adcedere; vt ita vario discrimine, quod angustiae, montes, lacus et insidiae minabantur, vndique vrgerentur. Cf. v. 93 sq. 198 seq. — 44. *undae claustra*, lacus obstans. *cura*, Poenus

Haud ſecus ac vitreas ſollers piſcator ad undas,
Ore levem patulo texens de vimine naſſam,
Cautius interiora ligat, mediamque per alvum,
Senſim faſtigans, compreſſa cacumina nectit,
Ac fraude artati remeare foraminis arcet
Introitu facilem, quem traxit ab aequore, piſcem.

Ocius interea propelli ſigna iubebat
Excuſſus Conſul fatorum turbine mentem,
Donec flammiferum tollentes aequore currum
Solis equi ſparſere diem: iamque, orbe renato,
Dilue-

rig. Barth. Adv. V, 15. Male. 50. *veſtigans* priſcae edd. 58. Semper haeſi

nus curioſus et ad omnia intentus, vel, notante N. Heinſio, excubitorum, et ſpeculatorum cuſtodia ac ſtatio. *ſub ictu* v. ad IV, 42. — 47 ſq. Egregia comparatio, cui ſimilem v. inf. VII, 500 ſeq. *Naſſa*, calathus vimineus anguſti colli, „ἐκ σχοίνων λαβύρινθοι Theocr. XXI, 11. κύρτος, de quo v. Oppian. Ἁλιευτ. III, 85. et 341 ſeq. Drak. adpoſuit verba Sapph. in Anthol. Gr. III, 4, 1. et Feſti, *piſcatorii vaſis genus, quo quum intrauit piſcis, exire non poteſt.* Haec *naſſa* γραφικῶς h. l. definitur. 50. *faſtigans*, acuens, in artum contrahens. Hoc verbum vbiuis fere in optimis codicibus, quibus lex metri h. l. faueat, *faſtigare*, non *faſtigiare* ſcribi, et vel a *faſtu*, vel a *faſtigio* formari, copioſius docuit Drak. *cacumina*, τὰ ἄκρα, vimina ſumma. *Introitu facilem*, actiue, qui facile intrat. Cf. ad I, 615.

53 ſq. Conſul ſigna, quae conuelli non poſſunt, (v. 66 ſq.) iam praeceſſerat v. 29 ſq. adeoque nunc iterum, vt moverentur, edixiſſe videtur. Teſte Liv. XXII, 3. ſigna effodi iuſſerat, antequam agmen incedere et in anguſtias intrare coepiſſet. Ibid. tamen c. 4. quum pridie ſolis occaſu ad lacum perueniſſet, inexplorato, poſtero die, vix dum ſatis certa luce, anguſtiis ſuperatis, in patentiorem campum agmen pandit. *Excuſſus mentem* v. ad II, 592. in V. L. *fatorum turbine*, curſu. v. ad IV, 731. — 55 ſq. Teſte Liv. XXII, 4. et 6. non niſi inclinata re, adeoque proelio

Diluerat nebulas Titan, fenſimque fluebat
Caligo in terras nitido reſoluta ſereno.
Tunc ales, priſcum populis de more Latinis
Auſpicium, quum bella parant mentesque Deorum
Explorant ſuper eventu, ceu praeſcia luctus,
Damnavit vesci, planctuque alimenta refugit.
Nec rauco taurus ceſſavit flebile ad aras
Inmugire ſono, preſſamque ad colla bipennem
Incerta cervice ferens altaria liquit.
Signa etiam adfuſa certant dum vellere mole,
Taeter

haeſi in verbis: *fluebat C. in terras*, h. e. defluebat, decidebat, quoniam vdae ſunt nebulae, vt ap. Virg. A. XI, 828 et al. Nam caligo et nebulae h. l. non demum in terram demiſſae, ſed ſolis radiis reſolutae dicuntur. Hinc legendum videtur, *fluebat C. in terris*, h. e. diffluebat, vel diſcedebat, fugiebat, vt ap. Virg. A. II, 169. Cic. Marc. 8. Or. 3. al. cf. Gronov. ad Liv. XXVII, 17. Burm. ad Virg. Ge. III, 67. — 61. *euentum* Colon. *euentus* Dausq. 66. *affuſa mole* militum, ſcripti, R. 3. Parm. Med. prob. N. Heinſ. v. ad IV, 251. *effuſa mole* Tell. et plurimae edd. quod praeferunt

praelio finito, nebula incaleſcente ſole diſpulſa diem aperuit. *orbe renato*, vt *luce renata* ap. Sen. Herc. Fur. 127. Cf. Virg. Aen. IV, 119. *ſereno*, *αἰθρίᾳ*, ſerenitate, vt XII, 4. vbi Virg. Ge. I, 393. Lucan. I, 530. IV, 55. Stat. Th. IX, 135. et alia loca conferunt Dausq. et Drak. 59-74. Haec pugnae praeſagia et hiſtorici memorant. Cf. ad VIII, 624 ſeq. et de oſtentis, prodigiis ac monſtris omnino Heyne Opuſc. Acad. Vol. III. p. 198-215. p. 255-275. et ad Virg. Ge. I, 466 ſq. ad Tibull. II, 5, 71. — 59-62. Huius prodigii Cic. de Div. I, 35. mentionem facit, eodemque contemto P. Claudium b. Punico I. male pugnaſſe, notum ex Liv. Epit. XIX. et Flor. II, 2. quod iam alii notarunt. Loco eius aliud memorat Liv. XXII, 3. *Damnauit* v. ad II, 595. et III, 331. — 63 ſq. Idem omen eueniſſe Syphaci inf. XVI, 264 ſq. et Pompeio ap. Lucan. VII, 165. ſed Flaminio ante hanc pugnam, quum magiſtratum iniret, teſte Liv. XXI, 63. iam monuit Drak. Poeta autem ante oculos habuit Virg. Aen. II, 223 ſeq. vbi v. Heyne. *Incerta c. f.* vulnere non certo et letali adcepto. 66-9. Notum eſt hoc prodigium ex Liv. XXII, 3. Flor. II,

Taeter humo lacera nitentum erupit in ora
Exſultans cruor, et caedis documenta futurae
Ipſa parens miſeris gremio dedit atra cruento:
Ac ſuper haec Divum genitor, terrasque fretumque
Concutiens tonitru, Cyclopum ſapta caminis
Fulmina Tyrrhenas Traſymeni torſit in undas,
Ictusque aetherea per ſtagna patentia flamma
Fumavit lacus, atque arſerunt fluctibus ignes.
Heu vani monitus, fruſtraque morantia Parcas
Prodi-

ferunt Drak. Lefeb. et Burm. qui *effundere* propr. de conante (ſed plerumque fruſtra conante, qui omnibus viribus laborat, nec quidquam proficit) dici docuit ad Val. Fl. VII, 34. Hinc iidem viri docti, praeeunte Marſo, exponunt: omni vi et conatu, totis viribus effuſis. Simplicius forte eſt, de *mole* militum *effuſa* intelligere, vt ſup. II, 151. vel vt *labor effuſus* ap. Virg. Ge. IV, 492. h. e. fruſtra conſumtus. 73. *Ictusque* ſcripti et R. 3. *Lituusque* Parm. et Med. proxime verum. Vulgatum *Litus et* tuentur Barth. et Dausq. qui tamen ſuſpic. *Intus et*, vt *Latus et* N. Heinſ. *aetherea*, non *aetheria*, Colon. quod rectius videtur Drak. qui laudat Pier. ad Virg.

II, 6. (qui apum quoque examen ſignis inſediſſe tradit, de quo v. ad VIII, 635.) et Cic. de Div. I, 35. Sed poeta illud ornat augetque, reſpiciens forte fabulam Virg. Aen. III, 26 ſq. cf. ad v. 91. De cauſa portenti et de riuis ſanguinis v. Heyne Opuſc. Acad. T. III. p. 265 ſeq. et p. 213. not. i. *vellere* vt VIII, 240. nam ſigna terrae infigebantur in caſtris, hisque mouendis euellebantur. *humo lacera*, conuulſa, effoſſa. *nitentum*, qui conuellere conabantur. *parens*, terra. 70-4. Huius prodigii non alius meminit, niſi forte cum Dausq. et Drakenb. huc referre velis verba Plin. II, 107. *Traſymenum lacum arſiſſe totum Valerius Antias narrat.* Cauſa eius ab ignibus ſubterraneis, ſub aqua ardentibus, repetenda. v. Heyne l. c. Forte lacus eiusdem fere naturae eſt vel fuit, cuius nunc eſt *Lago di bagni* ſ. *Solfatora*. Huius aqua ſulphurea eſt, et perpetuo feruet. Cf. Cluuer. Ital. ant. II, 3. p. 589. et ſup. IV, 677. Eadem res vario ornatu exponitur. *Cyclopum caminis*, fabricis. Cf. Virg. Ge. IV, 170 ſeq. et Aen. VI, 630. — 75. Iuſto poeta dolori indulget ob ferociam Conſulis, haec prodigia ſpernentis. *Parcas* fatum. *morantia*, de conatu. *fatis S.* c.

Prodigia! heu fatis Superi certasse minores!
Atque hic, egregius linguae nomenque superbum,
Corvinus, Phoebea sedet cui casside fulva
Ostentans ales proavitae insignia pugnae,
Plenus

Virg. A. V, 517. — 76. *certare* Col. et Tell. probb. N. Heins., Lefeb., qui id recepit, et Drak. qui cum Bentl. putat, haec verba ex Horatio petita esse. v. not. Sed *certasse* doctius est et ἀφελῶς positum. 78. *furua — ales* volebat D. Heins. Sed verba *casside fulua*, h. e. aurata s. aerea, iungenda esse, iam notarunt Dausq. et alii. cf. not. ad II, 399. — 80. *Deum*,

e. m., vt *tanto certare minorem* dixit Hor. Serm. II, 3, 313. vbi v. Bentl. Sic et ἥττων ὀργῆς et alia. v. Burm. ad Val. Fl. VII, 349. Fatis autem Dii quoque impares credebantur. Nota sunt Pittaci verba, *ἀνάγκῃ δὲ οὐδὲ θεοὶ μάχονται* ap. Plat. Leg. VII. p. 818. et alios. Δοῦλοι *βασιλέων εἰσιν, ὁ δὲ βασιλεὺς θεῶν, ὁ Θεὸς Ἀνάγκης* dixit Philiscus ap. Stob. Serm. LX. p. 33. *πρὸς τὴν Ἀνάγκην οὐδ' Ἄρης ἀντίσταται* Sophocles, et similiter alii ap. eund. l. c. et Ecl. Phys. c. 8. p. 10. et in Excerptis p. 127. Conf. inf. v. 201. IX, 543. Menag. ad Laert. I. p. 48. Burm. ad Ouid. Her. I, 28. Spanh. ad Callim. H. in Del. 122. et de P. et U. N. XIII. p. 639. (IX. p. 839. ed. 2.) vbi *Fata Victricia* ex nummis illustrat. 77 seq. Sic omnes frustra in consilio salutaria suadent ap. Liv. XXII, 3. et Polyb. III, 82. quorum verba Silius amplificauit. *egregius linguae*, vt Drances *linguae melior* dicitur Virg. A. XI, 338. ex emendat. VV. DD. Poeta autem respexisse videtur M. Valerium Messalam Coruinum, summum oratorem, philosophum et historicum, nec minus rei ciuilis, quam militaris peritissimum, de quo v. Iani ad Horat. Od. III, 21. in Argum., Ernesti Clav. Cic. et Heyne ad Tibull. I, 3, 1. et alibi passim. *nomen* v. ad IV, 729. et cf. XI, 514. — 78. Coruinus fingitur vnus esse ex posteris M. Valerii M. F. Coruini s. Corui, cuius pugna cum Gallo et cognomen a coruo, in galea eius considente, ipsi inditum vel tironibus notum est ex Liv. VII, 26. Flor. I, 13. Val. Max. VIII, 15. et Gell. IX, 11. qui et statuae meminit, ab Augusto ei positae, ad quam, nescio quare, poetam respexisse suspicatur Drak. *Phoebea ales*, coruus. v. Spanh. ad Callim. H. in Apoll. v. 66. et Aelian. V. H. I, 48. *Ostentans* cet. cf. ad I, 415. *Plenus deum*, perturbatus

Plenus et ipſe Deum, et ſocium terrente pavore,
Inmiſcet precibus monita, atque his vocibus infit:
Iliacas per te flammas Tarpeiaque ſaxa,
Per patrios, Conſul, muros ſuſpenſaque noſtrae
Eventu pugnae natorum pignora, cedas
Oramus Superis, tempusque ad proelia dextrum
Opperiare: dabunt idem camposque diemque
Pugnandi; tantum ne dedignare ſecundos
Exſpectare Deos. Quum fulſerit hora, cruentam
Quae ſtragem Libyae portet, tum ſigna ſequentur
Nulla vulſa manu, veſcique interritus ales
Gaudebit, nullosque vomet pia terra cruores.
An te praeſtantem belli fugit, inproba quantum
Hoc

Deum, et ſ., non *Deum ſ.*, ſcripſi. 82. *per te*, non *te per*, Colon. et Ox. v. ad I, 658. 86. *camposque*, non *tempusque*, Col. probb. N. Heinſ. et Drak. Ille monet, *tempus* proxime praeceſſiſſe, hic vero, non ſolum tempus Hannibalis adgrediendi infauſtum memoratis ante prodigiis declaratum, ſed etiam callido Poenorum imperatori locum circa Traſimenum lacum ponendis inſidiis nimis commodum fuiſſe; de quo vtroque Flaminium monuerit Coruinus in ſequentibus: praeterea *campos* memorari a Silio, quod exercitus Romanus circumiacentibus montibus cinctus locum aciei explicandae aptum non habuerit. Vulgatam lect. praeter Dausq. et virum doctum, qui, teſte Drak., ad marg. Silii locum Corn. Nep. v. Pelop. c. 2. adſcripſit et ad Boſium ibi conſulendum prouocauit, propugnat Schmidius, qui docet, easdem voces ſaepius repeti, et nihil eo tempore magis timendum fuiſſe Romanis, quam campos patentes et apertos, quia equitatu potiſſimum valuerit Hannibal, cuius nullus vius in montanis. Sed h. l. agitur de temerario duce, qui eiusmodi periculum ſpernebat. Cf. etiam v. 92 ſq. 89. *portet*, non *poſcet*, Col. *adportet* coni. N. Heinſ. vulgare ſubſtituens poetico et exquiſitiori. Nec adſentior Lefeb. qui τὸ *portet* interpretatur, portendat, coll. Virg. A. III, 539. — 92. *praeſtantem belli* Col. prob. N. Heinſ. coll. Virg. A. XII, 19. Vulgo *p. bellis*, vt inf.

turbatus prodigiis, vel ἔνθεος. v. ad III, 698. *Iliacas flammas*, ſacra Veſtae. v. ad I, 543. *ſuſpenſa*, ſollicita; vel ſuſpenſa ex euentu, quorum ſalus ex eo pendet. *camposq. diemq.* h. e. locum et tempus ad proelia aptum. Cf. V. L. Vtrumque v. 88-96. illuſtratur. 91. Cf. ſup. v. 67 ſq. et VIII, 644. 5. vbi Drak. laudat Liv. XLV, 16. Curt. IV, 2. Appul. Met. IX. p. 201. ed. Pric. *inproba fortuna*, vt ap. Virg. A.

Hoc possit Fortuna loco? sedet obvius hostis
Adversa fronte; at circa nemorosa minantur
Insidias iuga, nec laeva stagnantibus undis
Effugium patet, et tenui stant tramite fauces.
Si certare dolis et bellum ducere cordi est,
Interea rapidis aderit Servilius armis,
Cui par imperium, et vires legionibus aequae.
Bellandum est astu: levior laus in duce dextrae.

Talia Corvinus, primoresque addere passim
Orantum verba, et divisus quisque timori
Nunc Superos, ne Flaminio, nunc deinde precari
Flaminium, ne Coelicolis contendere perstet.

Acrius

inf. v. 175. 94. *at*, non *ac*, Col. 95. *dextra* coni. Cluver. de quo v. ad v. 4. *laevam* scil. versus, edidit Lefeb. qui in tribus antiquis *lacuā* reperit. 96. *instant* coni. N. Heins. Sed *stant* poeta dixit pro, sunt. v. ad III, 94. — 97. Ita scripsi cum edd. Marsi et Martini Herbip. *Sic — cordi est* R. 3. Parm. Med. Vulgata *Sit c. d. et b. d. cordi* auctorem habet Nicandrum; alioquin non inepta est. 98. *raptis armis* in mentem veniebat N. Heins. Vulgatum ex XII, 482 firmat Drak. 100. *in duce dextrae* Col. et Put. quod et coniecerat Dausq. *in duce dextra* Ox. prob. Barth. Adv. V, 15. idque recepit Lefeb. Parum interest, utrum praeferas. Vulgo *indice dextrae*, quod Dausq. exponit, cuius index est dextra, et Cellar. si actiones bellicae, priusquam fiant, digito quasi indice, hostibus praemonstrentur. *vindice dextra* dedit Rapheleng. 102. *Orantis* scil. Coruino, malebat N. Heins. Sed ex vulgata idem fere sensus exoritur, et *orantum verba* sunt preces. *diuersus quisque timori*, h. e. pro suo timore, ex R. 2. recepit Lefeb. quo iudice vulgatum est glossema. Mihi potius contrarium probabilius videtur, et *diuisus*, ni fallor, est δαϊζόμενος κατὰ θυμὸν διχθάδι', vt ap. Hom. Il. ξ, 20. et ἀμφὶς φράζεσθαι Il. β, 67. cf. Heyne ad Virg. A. IV, 285. Heins. ad Ouid. Met. III, 381. et ad Claud. in Rufin. II, 25. Si quis tamen *timore* scribendum censuerit, non repugnem. 103 *ne Fl.* ex emendat. Dausq. et N. Heins. cum Drak. recepi, reclamante Lefeb., qui tamen vulgatum *de F.* adducto loco Cic. in Pis. c. 20. §. 46. mihi

A. II, 80. — 93 sqq. Cf. v. 38 sq. — 97. *ducere*, trahere, protrahere, differre. *Cn. Servilius*, alter Consul, qui placandis Romae diis trahendoque delectu operam dabat. v. Liv. XXII, 1. et 2. pr. 100. Lefeb. adscripsit verba Val. Fl. IV, 622. *saepe acri potior prudentia dextra*, et Hor. Od. III, 4, 65. *vis consilii expers mole ruit sua.* 104. Cf. Liv. XXI, 63.

Acrius hoc adcensa ducis surrexerat ira,
Auditoque furens socias non defore vires:
Siccine nos, inquit, Boiorum in bella ruentes
Spectastis, quum tanta lues vulgusque tremendum
Ingrueret, rupesque iterum Tarpeia paveret?
Quas ego tunc animas dextra, quae corpora fudi,
Irata tellure sata, et vix vulnere vitam
Redden-

mihi non persuasit. 104. *ni* c. Tell. prob. Lefeb. v. ad I, 374. 105 *se erexerat*, vt IV, 278, malebat N. Heins. Vulgatam praeferendam ducebat Drak. coll. Virg. A. XII, 494. et Val. Fl. II, 165. Praestiterit *duci s. ira,*

106-129. In hac oratione singularum sententiarum vim, verborum dilectum ferocisque animi signa et adfectum quilibet facile percipiat. Primae quasi lineae reperiuntur in verbis Flaminii ap. Liv. XXII, 3. (vnde expressi vss. 121 sq.) et Polyb. III, 82. *Auditoque*, quum audiuisset, ablat. absol. v. App. et Drak. ad XIV, 97. — 107-113. Cf. ad IV, 706. *Siccine nos spectastis*, tales nos cognouistis, cet. Conf. Turni oratio ap. Virg. Aen. XI, 396 seq. in qua etiam a v. 392. non minus omnia in maius augentur. *lues*, vt *pestis*, pernicies, ab hoste timenda. v. Ind. *iterum*, vt olim, quum Galli Senones Romam diriperent et incenderent. *Corpora irata tellure sata*, monstra corporum: nam Γαῖα omnia fere, quae vmquam exstitere, monstra genuisse fingitur. Cf. VI, 151. 254. Barth. ad Stat. Th. V, 506. Heins. ad Ouid. Met. III, 102. Intpp. ad Virg. A. IV, 178. Cl. Hermann Mythol. Lyric. p. 31-5. Poetam tamen potissimum procreationem Gigantum respexisse, Drak. inde probat, quod Galli Ὀψιγόνοι Τιτῆνες, Titanes serius nati vel gigantum posteri, dicuntur Callim. H. in Del. v. 174. His bene comparari possunt tam ob bellum, Brenno duce, Ioui quasi Capitolino et Delphico Apollini inlatum, quam ob corporum inprimis proceritatem, de qua praeter h. l. v. sup. IV, 149. Liv. XXXVIII, 17. Flor. I, 13. (vbi haec gens corporum mole, armis ingentibus et omni genere adeo terribilis fuisse dicitur, *vt plane nata ad hominum interitum videretur*) Appian. de reb. Gall. T. I. p. 73. 74. 78. ed. Cl. Schweigh. quem v. T. III. p. 171. Pausan. X. p. 647. Caes. B. Gall. II. 30. et alios

Reddentes uno! Iacuere ingentia membra
Per campos, magnisque premunt nunc ossibus arva.
Scilicet has fera ad laudes Servilius arma
Adiungat, nisi diviso vicisse triumpho
Ut nequeam, et decoris contentus parte quiescam?
Quippe monent Superi. Similes ne fingite vobis,
Classica qui tremitis, Divos. Sat magnus in hostem
Augur adest ensis, pulcrumque et milite dignum
Auspicium Latio, quod in armis dextera praestat.
An, Corvine, sedet, clausum se Consul inerti
Ut teneat vallo? Poenus nunc occupet altos
Arreti muros, Corythi nunc diruat arcem?

'Hinc

ἶγα, vt ap. Virg. A. X, 814. 112. *vno* scripti, Parm. et Med. quod ad immensa Gallorum corpora spectat. v. not. Vulgg. *imo*, quod placet Lefeb. ob locum Flori II, 7 *vulnera vltra mortem patebant*. Mallet forte critica prurigine laborans aliquis hic legere *vllo*, vt Silius ad Alcyoneum, Antaeum similiaque Terrae monstra respexerit. 117. *monent* Parm. — alios ap. Dausq. *vix vulnere* cet. Cf. I, 280 sq. et Virg. A. VIII, 566. 114. *Scilicet* per ironiam et amaritudinem negat cum et sine interrogatione, vt ap. Virg. A. IV, 379. et al. *laudes*, vt κλέα, facta laude digna et quibus laus parari solet ac potest; vel decus et praemia victoriae. cf. Heyne ad Virg. Ecl. IV, 26. et Aen. I, 461. V, 355. VIII, 273. IX, 197. 252. X, 825. XI, 708. *Quippe* est indignantis, et cum amara irrisione sibi quid obponentis, vel aliorum obiectiones repetentis, vt VII, 397. et ap. Virg. A. I, 39. *monent* v. ad IV, 120. — 118-120. Ex virtute pendet victoria, non ex diis et auspiciis. Cf. v. 126. Liv. XXII, 5. et quos comparant Virg. Aen. X, 773. (vbi v. Cerda) Apollon. I, 466 sq. et Stat. Th. III, 615. 648-668. Nec tamen hunc locum ex illo Maronis adumbratum crediderim cum Drak., sed potius cum Dausq. ex Homerico Il. M, 243. vbi Hector his verbis, Εἷς οἰωνὸς ἄριστος, ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης, Polydamanten auspicem obiurgat, et v. 237 seq. auguria spernit ac ridet, vt Flaminius h. l. et v. 162 seq. — 121. Cf. Liv. XXII, 3. *sedet* v. ad II, 385. *Arretium*, *Cortona* et *Clusium* (hod. *Arezzo*, *Cortona et Chiusi*) in numero XII. antiquorum Etruriae oppidorum

Hinc Clusina petat? postremo ad moenia Romae
Inlaesus contendat iter? Deforme sub armis
Vana superstitio est: Dea sola in pectore Virtus
Bellantum viget. Umbrarum me noctibus atris
Agmina circumstant, Trebiae qui gurgite, quique
Eridani volvuntur aquis, inhumata iuventus.

Nec mora: iam medio coetu signisque sub ipsis
Postrema aptabat nulli exorabilis arma.
Aere atque aequorei tergo flavente iuvenci
Cassis erat munita viro, cui vertice surgens
Triplex

126. *Vna superstitio* Col. prob. N. Heins. vt mens poetae sit: deforme armato est, soli se superstitioni dare. Sed non minus viro forti turpe est, vana et anili superstitione nimis imbutum esse et terreri, quo maiorem potius prodigiorum contemtum innui monet Drak. Quis vero sibi persuadeat, Silium cogitasse Maronianum illud Aen. XII, 817? Ibi eadem quidem verba (vt nostra Aen. VIII, 187) sed longe alio sensu adhibentur.
est

pidorum erant. *altos muros*, quoniam pars Arretii in colle, pars vero in planitie sita. *Corythi arcem*, v. ad I, 7. et IV, 719. Cf. Liv. XXII, 2-4. *Clusium*, olim Camers dictum, Porsenae regia. *Eridani*, quia Ticinus et Trebia eo miscentur. *inhumata iuv.* v. ad IV, 669.

132 sq. Cf. Virg. Aen. XI. 486 sq. vbi v. Heyne. 132-139. Non minus galeam Vlyssis ornat Hom. Il. K, 261 sq. — 132. Cassis aerea erat tecta pelle vituli marini s. phocae. Morem, ferinas pelles in galeas formandi, Dausq. et Drak. illustrarunt multis vett. scriptt. locis, v. c. Virg. Aen. VII, 688. (vbi v. Cerda) X, 680. Strab. I. et VII. de Albanis, Amazonibus et Roxolanis, Ouid. Met. XII, 380. et al. cf. ad II, 156. *Κυνέη ταυρείη, κτιδέη* cet. ex Hom. nota. *Triplex crista*, *τριλοφία*, *τρυφάλεια*. Cf. Heyne ad Virg. A. VII, 785. Barth. ad Stat. Th. IV, 130. Val. Fl. III, 62. et inpr. Koeppen ad Hom. Il. γ, 371. vbi *τριφάλεια* scribendum putat. Ferrem, nisi toties libri ad lectionem *τρυφάλεια* firmandam conspirarent, vnde probabilius videtur, galeam innui, cuius conus sit perforatus s. politus, a *τρύειν*. 134. Dausq. docet, innui vel veras iubas, sed crine Sueuo concolores, h. e. flauas, (v. Lucan. II, 51.) vel

Triplex crista iubas effundit crine Suēvo:
Scylla super, fracti contorquens pondera remi,
Instabat, saevosque canum pandebat hiatus:
Nobile Gargeni spolium, quod rege superbus
Boiorum caeso capiti inlacerabile victor
Aptarat, pugnasque decus portabat in omnes.
Loricam induitur; tortos huic nexilis hamos
Ferro squama rudi permixtoque asperat auro.
Tum clipeum capit, adspersum quem caedibus olim
Celticus ornarat cruor, humentique sub antro,
Ceu fetum, lupa permulcens puerilia membra,
Ingentem

est ex scriptis addidit Drak. 134. *crine severo* Col. et Put. *Sueno* Ox. 137. *Gargaeni* Col. quod in contextum recepit Lefeb., quia vrbs Galliae *Gergean* vel *Jargean* ad Ligerim, vbi antiquae Boiorum sedes. *Gargaeni* R. 2. *Garghení* Put. *Gergani* Oxon. *Gergeni* R. 3. et Parm. *Gargani* Dausq. et al. quod fuit montis nomen sup. IV, 561. *Gargeni* plerique, Aldum et Marium secuti. Non absurde forsan corrigas *Gergeni* a Gergovia, Boiorum vrbe ap. Caes. B. G. VII, 10. — 138. *impenetrabile*, vt II, 402 et IV, 16, vel *interebrabile* coni. N. Heins. Vulgatam lect. Drak. bene firmat ex Virg. A. XII, 98. et Sophocl. Aiac. flagell. v. 578 vbi *ἄῤῥηκτον σάκος*. 139. *portarat* R. 2. 142. *capit* quatuor scripti et R. 2. Vulgatum

vel cristas ex *crine Sueuo*, praeduro et praelongo, quod praeferendum videbatur Drak. Conf. Tac. Germ. 38. Claud. Cons. Hon. IV, 655. et Diodor. V. de Gallis, *παχύνονται γὰρ αἱ τρίχες ἀπὸ τῆς κατεργασίας, ὥστε μηδὲν τῆς τῶν ἵππων χαίτης διαφέρειν.* Flaminium autem bello Gallico hanc cassidem reportasse, et in eo Boios ac fortasse Suevos fuisse suspicatur Dausq. *Scylla*, vt Chimaera in Turni galea ap. Virg. A. VII, 785. Cf. ad II, 306. *Gargeni spolium* Drak. comparat inf. v. 323. et Virg. A. XII, 94. Cf. Heyne ad Aen. V, 260 sq. — 140. 1. Cf. ad II, 401. et Virg. A. IX, 707. XI, 487 sq. *squama*, laminae. *nexilis*, propter *hamos tortos*, h. e. annulos, catenulas. *rudi p. auro*, intell. loricam auro bilicem s. trilicem. *asperat* cf. ad II, 431. — 142 seq. Clipeum ornabat Celticus s. Boiorum cruor, et lupa, (propr. caelata eius imago) quae nutriebat Romulum *coelo*, h. e. vt in coelum aliquando reciperetur. *caedibus*, vt I, 525. *Assaraci alumnum* v. ad III, 566

Ingentem Assaraci coelo nutribat alumnum.
Hinc ensem lateri, dextraeque adcommodat hastam.
Stat sonipes, vexatque ferox humentia frena,
Caucasiam instratus virgato corpore tigrim.
Inde exceptus equo, qua dant angusta viarum,
Nunc hos, nunc illos adit, atque hortatibus inplet.
Vestrum opus est vestrumque decus, subfixa per Urbem
Poeni ferre ducis spectanda parentibus ora.
Unum hoc pro cunctis sat erit caput. Aspera quisque
Hortamenta sibi referat: Meus, heu! meus atris
Ticini

gatum *quatit* propugnat Lefeb. coll. II, 454. et arridere potest. 145. *nutrinit* Tell. et R. 2. *nutriebat* et *Assarici* in aliquot edd. 147. *spumantia* vel *vndantia* malebat N. Heinf. prob. Drak. coll. X, 320. XII, 254. et Virg. A. IV, 135. Sed cur poetae variare non liceat? 154. *atris*, non

566. et 702. — 146. Drak. comparat Virg. A. II, 393. et gladium, belli certe Punici temporibus, ad dextrum latus ab humeris pependisse, probat ex Polyb. VI, 21. cui alii auctores et numi quoque adversantur. Conf. quos laudat, Salmas. ad Spart. Seuer. c. 6. Barth. ad Stat. Silv. I, 1, 43, Fabrett. ad Columm. Traian. c. 2. et, qui Romanos mutasse et aliter atque aliter gladios gestasse putat, Lips. Milit. Rom. III, 3. — 147. Verba Virg. Aen. IV, 135. *virgato corpore*, pelle longis macularum ductibus lineata, Drak. coll. Sen. Hippol. 344. et Herc. Oet. 146. Claud. Laud. Stil. I, 66. et Salmas. Exerc. Plin. p. 148. *exceptus equo*, vt ap. Virg. Aen. X, 867. Drak. *dant*, διδοῦσι, permittunt. *hortatibus inpl.* Cf. ad I, 105. *subfixa*, adfixa hastis. 153 sq. Quisque graues irae causas, quibus sponte ad pugnam et virtutem excitetur, a morte cognatorum repetat: 157. sed cui vestrum non priuata doloris causa est, *ingentia* sc. hortamenta *e medio* certe, h. e. e publico et communi, e rebus, quae ad totam remp. spectant, sumat, perfractas sc. Alpes, euersionem Sagunti cet. An *e medio* est, ex rebus vulgaribus, satis notis? Sic *verba e medio tollere* h. e. verbis vulgaribus vti, dixit Cic. Or. III, 45. et *non quaesita ex occulto, sed sumta de medio* id. pro Domo 54. pr. — 154. *atris* vel funestis, vel sanguineis,

Ticini frater ripis iacet: at meus alta
Metitur ſtagna Eridani ſine funere natus.
Haec ſibi quisque: ſed eſt veſtrum cui nulla doloris
Privati rabies, is vero ingentia ſumat
E medio, fodiant quae magnas pectus in iras;
Perfractas Alpes, paſſamque infanda Saguntum,
Quosque nefas vetiti transſcendere nomen Iberi,
Tangere iam Thybrim. Nam dum vos augur, et extis
Quaeſitae fibrae, vanusque moratur haruſpex,
Solum iam ſupereſt, Tarpeio inponere caſtra.

Turbidus haec, viſoque artis in millibus atras
Bellatore iubas aptante, Eſt, Orphite, munus,
Eſt,

non *acris*, ſcripti, Med. et Beneſ. 155. Iidem *at meus*, non *ac m.* Sed *et*, *meus* cet. (vt duo hortamenta diſtinguantur) coui. Cel. Ernelti, qui etiam v. 161 *limen Iberi* tentat. 156. *ſine vulnere* etiam legi poſſe notat N. Heinſ. vt vndis eum occubuiſſe innuat. Sed vulgata haud dubie praeſtat. v. not. 157. *ſed et* emend. N. Heinſ. prob. Drak. Sed nulla mutatione opus, modo minor diſtinctio poſt *eſt*, et maior poſt *iras* v. 159 deleatur. v. not. 161. Pro *nomen* forte leg. *flumen* ſ. *flumina*, h. e. aquas, vel *limitem*. Cf. ad v. 155. — 165. *hirtas iubas* volebat N. Heinſ. qui *atris iubis* militem Romanum fuiſſe vſum non putabat, quod ater color eſſet ominoſus. Poſſis et *albas*, *altas* vel *rubras* tentare. *Afro Bellatore*, h. e. Hannibale, ex c. Tell. recepit Lefeb. cui lect. verſus 167-169 magnam probabilitatis ſpeciem conciliant. v. not. 166. *tubas* Baſil., Nutii Antverp. et al. operarum errore, vt VI, 8 et IX, 505. *En* pro *Eſt* tacite

neis, Drak. *Metitur* corpore, vt ap. Virg. Aen. XII, 360. *ſine funere*, exequiis, quo rei acerbitas augetur. Conf. ad I, 154. et IV, 669. Formam dicendi *fodere pectus in iras* Dausq. repetit a leone, qui pugna adpetente oſſeo ſtimulo, qui in cauda eſt, latera fodicat, μαςίεται, irasque ſuſcitat, vt ap. Hom. Il. υ, 170. et Heſiod. Scut. H. 430. Sed v. ſup. ad I, 113. — 161. Cf. ad I, 294. *nomen Iberi* graece pro, Iberum. Cf. ad IV, 729. Drak. ad h. l. et ad XIV, 70. Burm. ad Petron. c. 80. et 123. Sed v. V. L. 165. *Turbidus* v. ad I, 477. *atras iubas*, forte rubras, iudice quoque Drak. vt *rubra criſta* ap. Virg. Aen. IX, 50. 270. XII, 88, *ſanguineae iubae* ibid. IX, 731. et inf. XII, 171. *puniceae* ap. Stat. Th. IV, 218. Sic et *atrum vinum*, ater

Est, ait, hoc certare tuum, quis opima volenti
Dona Iovi portet feretro suspensa cruento.
Nam cur haec alia pariatur gloria dextra?
Hinc praevectus equo, postquam inter proelia notam
Adcepit vocem, Procul hinc te Martius, inquit,
Murrane, ostendit clamor, videoque furentem
Iam

tacite dedit Lefeb. 167. *Est, ait, o certare tuum* corrig. N. Heins. — 170. *praeuectus*, ante suos vectus, in scriptis, vt VII, 117. IX, 572. conf. Heins. ad Claud. R. P. II, 122 et ad Virg. Aen. VII, 166. *profectus* Med. Vulgo *prouectus*. 171. *vocem procul, Hic* malebat N. Heins. ne τὸ *hinc* incon-

ater vel *niger cruor* s. *sanguis*, (v. Drak. ad IX, 365.) *αἷμα κελαινόν* et *μέλαν* ap. Hom. Il. γ, 828. 844. υ, 470. Forte ita quoque *atrum fulmen* sup. IV, 431. et *ater ignis* XVII, 181. et IX, 441. vbi Drak. comparat *πυρὸς μέλαιναν αἴγλαν* Eurip. Troad. v. 547. et *atros ignes* Virg. A. XI, 186. Sed v. ibi Heyne, et Burm. ad Val. Fl. II, 236. Cf. sup. ad IV, 431. et III, 211. *iubas*, cristas, *λόφον ἵππειον* s. *ἱππιοχαίτην*, vnde *κόρυς ἱπποδάσεια* et *ἵππουρις*. Male Cell. *iubas* proprie capit, quibus erectis equus bellator signum alacritatis dederit. Dausq. exponit: viso hoste, leni manu iubam equi componente. Sed iudice Drak. poeta *iubas aptare* dixit, vt XII, 170. et Virg. A. XII, 88. *Orphitus* nomen equi *bellatoris*, quem Flaminius adloquitur, iudicio Modii, Buschii, Dausq. Cell. et Lefeb. Cf. ad IV, 265. Sed nomen viri *bellatoris* esse putant N. Heins. et Drak. qui spolia opima non a duce solum, sed a quouis etiam milite referri potuisse, modo duci hostium detracta essent, a Perizon. hist. anim. c. 7. probatum docet. Sed v. Liv. IV, 20. etsi probabilis haec sententia videri potest, quia Consul mox Murranum Aequanumque similiter ad virtutem incitat. 167. 8. Cf. ad I, 133. *Ioui volenti*, propitio, vt VII, 174. et *serenato* mox v. 181. Nota est solennis precum formula, *volens propitius*, vel ex Liv. I, 16. VII, 26. XXIV, 21. 38. Cf. Burm. ad Val. Fl. II, 324. et Heyne ad Virg. Ge. II, 41. Stolida autem Flaminii ferocia, qui, omnibus ad perniciem iam profligatis et perditis, ne spoliorum quidem opimorum spem abiicit. *alia dextra* sc. quam tua. Qui Orphitum de equi nomi-

Iam Tyria te caede: venit laus quanta! sed, oro,
Haec angusta loci ferro patefacta relaxa.
Tum Soracte satum, praestantem corpore et armis,
Aequanum noscens, (patrio cui ritus in arvo,
Quum pius Arcitenens adcensis gaudet acervis,
Exta ter innocuos laetum portare per ignes)
Sic in Apollinea semper vestigia pruna
Inviolata teras, victorque vaporis ad aras
Dona

inconcinne repetatur. 178. *laetum* (quia inlaesus ab igue) ex Col. restituere N. Heins. et Drak. quod sine sensu legi contendit Lefeb. qui ex duobus antt. libris (quos nominatim adpellare, more suo omisit) *laete* recepit, vt ad *cui* referatur et *laetus* sit, vt ap. Stat. Th. VIII, 99 *Apollinis dilectissimus avis*, vel qui sine damno per ignes incedit. Sed simplicior ratio est, *laetum* doctius pro *laete* positum accipere. *latum* Ox. et Put. cum priscis edd. ante Juntinam, in qua Nicander primum *late* vulgauit.

nomine adcipiunt, supplent, quam mea. *Martius clamor*, quo milites ad virtutem incendis. 174. Angustias et fauces, caesis hostibus, *relaxa*, aperias. Cf. v. 269. et VI, 319. — 175 sqq. Totum locum poeta concinnavit ex Virg. Aen. XI, 785 sq. vbi v. Heyne. Cf. ad II, 150. Haec sacra non Apollini, sed Deae Feroniae fieri docet Strabo V. p. 226. (al. 156.) Sacerdotes autem saepius pugnantibus interesse, monui ad II, 149. *Soracte* s. *Sorax* (*Monte di S. Silvestro* s. *Tresto*) mons Etruriae in Faliscis, Apollini sacer. Conf. Ind. et Hor. Od. I, 9, 2. *pius Arcitenens*, τοξοφόρος, vt ap. Virg. A. III, 75. vbi tamen *pius* alio verborum contextu dicitur, quem Silius forte non respexit. Cellar. explicat *pium* in matrem Latonam, quod Pythonem, ad eam persequendam a Iunone inmissum, occiderit. 179. *Sic*, vt οὕτως, solennis obtestandi formula, de qua v. ad II, 301. in V. L. et Iani ad Hor. Od. I, 3. pr. vbi aeque ac h. l. preces votis postponuntur. Nam vulgaris ratio fuisset: *Aequanum noscens — ait, Concipe furorem — sic* h. e. ea conditione vicissim opto, vt *teras* cet. *teras vestigia*, vt *premere v.* ap. Virg. A. XI, 788. de lento incessu, vbi ex Silio et MSS. *victores* pro *cultores* reponi iubet Lefeb. frustra. *victor vaporis*, ne quidem prunarum adflatum sentias, Dausq. Sed *vapor* vt ap. Virg. A. V, 683. 698. Mens autem Silii et Maronis,

D.

Dona ſerenato referas ſolennia Phoebo;
Concipe, ait, dignum factis, Aequane, furorem
Vulneribusque tuis: ſocio te caedis et irae
Non ego Marmaridum mediam penetrare phalangem
Cinyphiaeque globos dubitarim inrumpere turmae.

Nec iam ultra monitus et verba morantia Martem
Ferre valet, longo Aeneadis quod flebitur aevo.
Increpuere ſimul feralia claſſica ſignum,
Ac tuba terrificis fregit ſtridoribus auras.
Heu dolor, heu lacrimae, nec tot poſt ſecula ſerae!
Horreſco ut pendente malo, ceu ductor ad arma
Exciret

181. Vulgo poſt *Phoebo* punctum ponitur, quod male retinuit Lefeb. cuius tamen parentheſin expreſſi, vt ſententia loci magis in oculos incurrat. 182. *fatis, A., ſ. Numinibusque tuis* ingenioſe coni. N. Heinſ. et *fatis — Muneribusque* Burm. quem ſecutus eſt Lefeb. vt ad vatum furorem adludatur, et *fatis* ſit pro *effatis*, quod tamen exemplis adductis nemini facile perſuadebit. Equidem vulgatam ſcripturam non omnino ſpreuerim: nam, vt alia taceam, Aequanus vir fortis eſſe et forte in bellis aduerſus Boios vel alios hoſtes geſtis ſpecimina virtutis dare potuit, etſi Silius rerum ab eo geſtarum haud meminit. Videtur autem omnino ficta eſſe perſona; vt Murranus et tot alii, qui non minus fortes finguntur more poetae, qui hominum, nominum rerumque varietate lectores delectare ſtudet. Ceterum vulgatae non obſtat, quod ſacerdos fuit. v. not. 185. *pugnae* R. 3. 189. *Ac*, non *At*, ſcripti et Parm. 190. *poſt proelia* R. 2. *ſecula longae* Tell. 191. *Vt pendente malo horreſco* R. 2. *Horreſco impendente m.* coni. N. Heinſ. Lenior forte oratio procedit, ſi refinxeris: *Horreſco vt p.*

D. Heinſ. monente, eſt, ſic ſacer ſemper et inuiolatus ſacerdos maneas: experimentum enim, quo ſacerdotes a profanis, pios ab impiis diſtinguebant, erat ignis, cui ſalui ſi inſiſtebant, puri erant et a noxa alieni. Ita Heinſ. coll. Sophocl. Antig. 269. et aliis. Sed v. Intpp. ad Virg. l. l. *ſerenato*, placato, beneuolo, vt γαληνιόων ap. Orph. D. Heinſ. *Cinyphiae* v. ad II, 60. III, 275. — 183-185. Dausq. cf. Hom. Il. κ, 246.

188 ſeq. Cf. Liv. XXII, 4. et Polyb. III, 84. *Increpuere* cet. vt ap. Virg. A. IX, 503. — 191. *Horreſco referens*, vt ap. Virg. Aen. II, 204. ac ſi nunc malum illud nobis impenderet, et Hannibal ſuos contra nos duceret, Cellar. Poeta paucis quidem, quibus dolor

Exciret Tyrius: latebrosis collibus Astur,
Et Libys, et torta Baliaris saevus habena
Erumpunt, multusque Maces, Garamasque, Nomasque:
Tum, quo non alius venalem in proelia dextram
Ocior adtulerit conductaque bella probarit,
Cantaber, et galeae contemto tegmine Vasco.
Hinc pariter rupes, lacus hinc, hinc arma, simulque
Consona vox urguet, signum clamore vicissim
Per colles Tyria circumfundente corona.

Avertere

p. m., vel *impendente malo.* *Cum ductor* cet. 192. *Exciret* Col. et Ox. quod multis exemplis, quibus non opus est, vindicant N. Heins. et Drak. Vulgo *Excitet*, media, vt in *exitus*, producta, iudice Dausq. qui et *Exciat* vel *Excutiat* substitui posse censebat. *Excitet hic Tyrius* Parm. et Med. vt metro consulatur. *Excipiet* Nut. 199. *signum clangorque vicissim* corrig. N. Heins. prob. Drak. vt non ad *clamorem*, quem poeta per *consonam vocem* iam designarit, sed ad tubas referatur, quae vtrimque simul increpuerint. Cf. v. 188. Sed quare verborum luxuries ac variatio in Silio nos offendat? et nonne, illa coni. admissa, inter verba *signum* et *clangor* nihil differret, adeoque haec lectio non minus langueret? Lenior forte medicina foret *clangore*, vel potius *signum* Hannibalis *clamorque* Poenorum *vicissim* tamquam vox consona vrguet, *Tyria corona circumfundente* Romanos. Nec tamen video, cur non feramus τὸ *clamore*, quum Silius verba *signum clamore — corona* ad *consonam vocem* explicandam adiecisse videri possit, modo comma post *vicissim* deleatur, vt *circumfundente* ad signum spectet: etsi forte praetiterit *circumlatrante* vel *circumuoluente*, vel *circumstridente*: nisi malis *signum — circumuellente.* Pro vulgata etiam pugnat Leich.

dolor vti solet, verbis, sed grauibus deplorat tristem sortem tot ciuium, qui consulis temeritate pereunt. *torta habena*, vt *verbere torto* ap. Virg. Ge. III, 106. et Tibull. I, 6, 46, 9, 22. cf. Ind. et ad I, 315. — 195 sq. De Cantabris, bellicosissima natione, cf. ad III, 326 seq. *venalem* cet. Drak. comparat XV, 502. seq. *conducta bella;* propr. milites mercede conducuntur. *galeae c. t. Vasco* conf. ad III, 358. — 198 sq. Cf. Liv. XXII, 4. et ad v. 38 seq. *arma*, armati in castris, quae Hannibal in patentiore campo inter montes et lacum posuerat. *simulque consona vox* militum leuis armaturae, qui *per colles*, in monte, de quo iam vndique decurrunt, *signum*, h. e. signa, exercitum Romanorum (vnde *signis* forte legendum est) *circumfundebant*, h. e. circumdabant: nisi forte sensus est,

Avertere Dei vultus, fatoque dederunt
Maiori non ſponte locum. Stupet ipſe tyranni
Fortunam Libyci Mavors, disiectaque crinem
Inlacrimat Venus, et Delum pervectus Apollo
Triſtem maerenti ſolatur pectine luctum.
Sola, Apennini reſidens in vertice, diras
Exſpectat caedes inmiti pectore Iuno.

Primae

Leſeb. et τὸ *clangorque* ineptum putat. 202. *ſtupet* Col. probb. N. Heinſ. et Drak. idque recepi cum Leſeb. Praeclare Mars ipſe tam admiratione Hannibalis, quam metu et dolore, ob calamitatem Romanis, quorum pater eſt, inpendentem, defixus et adtonitus quaſi torpere dicitur. *Stupet fortunam* vt ap. Virg. A. II, 31. et, quos Drak. laudat, Val. Flacc. V, 96. Staт. Th. IV, 448. VIII, 150. et Petron. c. 29 vbi v. Burm. Vulgo *timet*. 206. *diras*, non *duras*, Col. 207. *Adſpectat* coni. Caſaub. ad marg. ed. Gryph. quae in biblioth. Lugd. ſeruatur. Sic Virg. A. X. 4 et XII, 136. *Deſpectat* corrig. N. Heinſ. h. l. vt VI, 185 et VII, 421. Poſſis et *Inſpectat* legere, vt *εἰσορόων* ap. Hom. Il. ϑ, 52 et λ, 82. Sed v. not. *immiti*

Tyriam coronam, h. e. Poenos, in monte circumcirca locatos, *ſignum* inuadendi, ab Hannibale datum, *per colles* cum *clamore circumfudiſſe*, h. e. circum ceciniſſe, vt fere *fundere* vocem, preces, ſonos cet. *vrguet* v. Heyne ad Tibull. II, 1, 79.

201-7. Ipſi dii, crudeli Iunone excepta, ſortem Romanorum, neceſſitate fatorum, quam ſoluere quidem et reſcindere cupiunt, nec tamen poſſunt, conſtitutam lugent, et a ſpectaculo tam lugubri oculos auertunt. Non poterat fortius exprimi adfectus doloris, cui poëta ipſe iam v. 75. et 189. indulſerat. *fato maiori* ceſſerunt. v. ad v. 75. *Inlacrimat Venus*, vt ap. Virg. A. I, 228. et Apollo, doloris leniendi cauſa, procul a triſti pugnae loco, lyram plectro pulſat. Vtraque pictura dulciſſima et miſerationis plena! Conf. ad II, 476. — 206. Cf. Virg. A. XII, 134 ſq. et Heyne Exc. ad Aen. IX, 638. *Exſpectat caedes* tamquam rem deſiderabilem et exoptatam, Drak. recte, vt VIII, 5. Liv. XXVIII, 27. (vbi v. Gronov.) Terent. Adelph. V, 4, 20. et al. Pro adſpectat, (vt ap. Stat. Silv. V, 2, 23. et Petron. 17. vbi v. Burm.) vel potius pro *eſpectat*, h. e. ſpectando e vertice praeſtolatur, poſitum exiſtimat Leſeb. qui praeterea Iunoni comparat Ἔρις Homeri Il. Λ, 73 ſq.

208.

Primae Picentum, rupto ceu turbine fusa
Agmina et Hannibalem ruere ut videre, cohortes
Invadunt ultro, et poenas pro morte futura,
Turbato victore, petunt adcensa iuventus;
Et, velut erepto metuendi libera coelo,
Manibus ipsa suis praesumta piacula mittit.
Funditur unanimo nisu et concordibus ausis
Pilorum in Poenos nimbus, fixosque repulsi
Submittunt clipeos curvato pondere teli.
Acrius hoc rursum Libys, vt praesentia saevi
Exstimulat ducis, hortantes se quisque vicissim
Incumbunt, pressoque inpellunt pectore pectus.

miti Col. Vulgg. *inimico*, non minus bene. 211. *ductore* Med. 212 *Et*, vt mox *Manibus ipsa suis et mittit* scripti cum priscis edd. Recte: nam *manes* h. l. intell., quod et vidit Dausq. Vulgo sic editum: *At velut e. m. l. c. Ipsa suis manibus p. p. mittens, Inferias mactat bellis accensa iuuentus. Primae Picentum — Turbato v. petunt, Martemque reposcunt. Funditur vnanimo* etc. Sed meliorem verborum ordinem ex c. Oxon. et Put. restituere N. Heins. et Gronov. Obss. IV, 17. Verba *Inferias mactat b. a. i.* sunt laciniae, a Nicandro adsutae. 215. *fixoque* Put. Mox *curvato*, non *curuati*, scripti et antt. edd. *fixoque r. S. c. curuatos p. r.* coni. N. Heins. Sed hastilia, cuspidibus clipeo infixis, non clipei curuantur. 217. *vt* h. e. postquam, pro *et*, ex emend. Dausq. et N. Heins. recepit Drak. Forte τὸ *et* ferri potest, si verba *et praesentia — ducis* παρενθετῶς sumseris. *Libyes (praesentia s. F. d.) hortantes* cet. edidit Lefeb., ne admonitis quidem lectoribus, sed ob similem locum Virg. A. IX, 73 arridere potest.

208. *Picentum* conf. VIII, 424 sq. *rupto turbine* vt ap. Virg. Aen. II, 416.. — 212. *metuendi libera*, h. e. a metu libera. v. ad I, 441. in V. L. et Burm. ad Ouid. Her. I, 80. *erepto coelo* coeli lumine, luce, vita et eius spe. *ipsa mittit piacula*, inferias, *praesumta*, ante mortem suam, (cf. VI, 300. et ad IV, 802. in V. L.) *Manibus suis*; et *poenas petunt pro morte futura*, quam caesis hostibus in antecessum vlcisci conantur. *Pilorum nimbus* v. ad I, 311. et IV, 552. *repulsi* Poeni. *clipeos fixos*, transfixos telis curuatis et magni ponderis vix sustinere possunt. Cf. V. L. *Libys incumbunt*, nituntur, vel inruunt. v. Ind. et ad III, 288. in V. L. *Pressoque* cet. Cf. ad IV, 352.

Ipsa facem quatiens, ac flavam sanguine multo
Sparsa comam, medias acies Bellona pererrat.
Stridit Tartareae nigro sub pectore Divae
Letiferum murmur, feralique horrida cantu
Buccina lymphatas agit in certamina mentes.
His iras adversa fovent, crudusque ruente
Fortuna stimulus spem proiecisse salutis:
Hos dexter Deus et laeto Victoria vultu
Adridens acuit, Martisque favore fruuntur.

Abreptus pulcro caedum Lateranus amore,
Dum sequitur dextram, in medios penetraverat hostes.

Quem

potest. 220. *fluidamque e sanguine m.* vel *ac ravam*, vt ap. Virg. A. IX, 651. emend. N. Heins. cf. Bentl. ad Horat. Epod. XVI, 33. *ac foedam* vel *at‹am›que a s. m.* tentabat Burm. *furnam* satis confidenter, etsi non male, scripsit Lefeb. de quo voc. copiose et docte egit Heins. ad Ouid. Met. III, 273. cf. ad I, 119. Possis et *fulnam* (vt *fulua nubes* et *caligo* ap. Lucret. VI, 460. Virg. A. XII, 792 et Stat. Th. IX, 727) et quot non alia? substituere. Sed omnibus forte his non opus est. v. not. ad I, 438. — 225. *monent* corrig. Burm. quod merito reiecit Schmid. quum iras iam gesserint, quae itaque non erant monendae, sed potius *fouendae*, h. e. augendae. 229. *Abreptus* Colon. et quaedam edd. antt. *Ab‹i›ectus* Marsi ed. *Arrectus* Put. R. 3. Med. prob. Dausq. qui et mox *dextra* legendum, vel

post

220-4. Locus class. de figura Bellonae. Cf. ad IV, 440. Hom. Il. E, 592. inpr. Quint. Smyrn. lib. VIII. (ap. Barth. ad Stat. Th. VII, 73.) et Stat. Th. IV, 5 seq. vbi et *facem* hastamque in signum belli quatit. *acies pererrat*, vt Tisiphone ap. Virg. Aen. X, 761. *Tartareae Diuae*, quae in Tartaro sedem habet, Drak. coll. Claud. in Eutrop. II, 144. (*quid dudum inflare moraris Tartaream, Bellona, tubam*) et Petron. c. 124. vbi v. Burm. De *tuba* Bellonae v. Intpp. ad Val. Fl. III, 61. *His*, Romanis. *iras fouent*, adcendunt. v. ad III, 505. *crudus*, acer s. acerbus iis *stimulus* erat desperatio. Cf. ad I, 405. et IV, 35. *Proiicere spem, vitam, animam* cet. tamquam rem nullius pretii, pro nihilo habere, spernere, vt *abiicere vitam* ap. Cic. Att. III, 19. pr. et Gr. ἀποῤῥίπτειν κίνδυνον, παραβάλλειν ἑαυτὸν et

ap.

Quem postquam florens aequali Lentulus aevo
Conspexit, nimium pugnae, nimiumque cruoris,
Infestas inter non aequo Marte catervas
Fata inritantem; nisu se concitat acri,
Inmitemque Bagam, qui iam vicina ferebat
Vulnera pugnantis tergo, velocior hasta
Occupat, et socium duris se casibus addit.
Tunc alacres arma adglomerant, geminaque corusci
Fronte micant, paribus fulgent capita ardua cristis.
Actus in adversos casu (namque obvia ferre
Arma quis auderet, nisi quem Deus ima colentum
Damnasset Stygiae nocti?) praefracta gerebat
Syrticus excelso decurrens robora monte,

Et,

post *sequitur* distinguendum putabat. Vulgo *Arreptus*. 235. *Bogam* Put. Parm. Med. Alius *Bagas* sup. II, 111. et *Bagus* mox v. 403 memoratur. Drak. *serebat* scripsi et R. 2. cf. ad I, 394. *Vulnera* de tel· intelligit Lefeb. de quo v. ad I, 397. Vulgatum *ferebat* non modo Dausq. et Cell., sed, nisi scripti libri repugnarent, etiam Drak. praeferendum videbatur, qui bene monet, *feri* vulnera vel tela, si passim et in diuersos hostes mittantur, hic autem Bagan vnius Laterani *tergo vicina ferre vulnera*. v. ad III, 365. 236. *velociter* alii. 238. *inglomerant* ex R. 3. coll. Stat. Th. I, 350 recepit Lefeb. cui tamen lectio c. Put. *glomerant* verissima videtur, vt posterior syllaba voc. *arma* propter seq. gl longa sit. *coruscis* Col. et Ox. *geminique corusca* mauult Lefeb. 239. *fulget* Col. 242 *perfracta* Put. et priscae edd. ante Basil. Marsum in notis *praefracta* legere, sed male dura et inflexibilia exponere monet Drak., quum potius sint robora parte superiori fracta, vt ap. Ouid. Metam. XII, 360. *regebat* Put. Parm.

ap. Plut. προΐεσθαι τὸν ἑαυτοῦ βίον. Cf. ad I, 225. Drak. ad X, 42. et Intpp. ad Virg. A. VI, 436. *Hos*, Poenos. *Deus dexter*, propitius. v. Ind. 229. *Abreptus*, vt *oblitus sui dulcedine caedum* IV, 422. et *auferri* alias dicitur. Cf. Drak. et quos laudat, Gronov. ad Liv. XXXV, 11. Heins. ad Ouid. Her. XV, 140. et ad Claud. Cons. Olybr. et Prob. v. 153. *sequitur dextram*, faustis caedibus instat, Barth. Adv. V, 15. *nimium*, nimis cupidum. *non aequo Marte*, non parem hostibus, quia solus inruerat. *Fata i.* temere in discrimen se inferentem. v. ad I, 268 et IV, 731. — 237. *Occupat*, φθάνει πλήξας, vt ap. Virg. A. IX, 770. X, 699. — 240. *aduersos*, Lateranum et Lentulum. *Stygiae n.* cf. ad II,

Et, quatiens acer nodosi pondera rami,
Flagrabat geminae nequidquam caedis amore.
Non hic Aegates insidaque litora nautis,
O iuvenes, motumque novis sine Marte procellis
Fortunam bello pelagus dabit: aequoris olim
Victores, media sit qualis, discite, terra
Bellator Libys, et meliori cedite regno.
Ac simul infesto Lateranum pondere truncae
Arboris urguebat, iungens convicia pugnae.
Lentulus huic frendens ira: Trasymenus in altos
Adscendet citius colles, quam sanguine roret
Iste pio ramus. Subsidensque ilia nisu
Conantis suspensa fodit: tum fervidus atro
Pulmone exundat per hiantia viscera sanguis.

Nec

Parm. Med. 250. *cedite cunctis* Col. *regnis* Ox. Male, etsi nec vulgata satis placet. Suspicor potius, τὸ *regno* ex interpolat. ortum et ex vestigiis veterrimi cod. reponendum esse: *meliori* (mihi vni, sed fortiori viribusque superiori) *cedite functi*, vos ambo; quod melius cum antecedd. cohaeret. 251. *pondere* Col. Put. Tell. R. 2. Med. probb. Modio, Cell. et Lefeb. Vulgatum *vulnere*, quia *pondera rami* (sed interpositis demum sex versibus) praecessere, retinuerunt Dausq. N. Heins. et Drak. qui *vulnus* de telo accipiunt, vt I, 397 vbi v. not. Haec ratio merito dura videbatur Burm. qui *verbere* scribendum censebat. 255. *subsidensque*, non *subsidens*,

II, 574. et Heins. ad Ouid. Met. III, 695. — 245. *geminae*, Laterani et Lentuli. 246 sq. Non vt olim in mari, sic nunc in campo victores eritis. *meliori regno*, nobiliori victoriae Poenorum, quam Romanorum apud Aegates, Cl. Ernesti. Cf. V. L. 253 - 5. Sic passim ἀδύνατον exprimitur in omnibus fere linguis. Drak. laudat Ouid. Her. V, 29. et Trist. I, 7, 1. seq. Prop. II, 12, 33 seq. III, 17, 5 sq. Sen. Phoeniss. 85 sq. et Claud. in Eutrop. I, 350 sq. Cf. Cerda ad Virg. Ecl. I, 60. VIII, 27. Burm. ad Lotich. II, 15, 45. IV. 1, 23. Iani ad Hor. Od. I, 29, 10. 33, 7. et Intpp. ad Theocr. I, 132 seq. Shakesp. in Romeo, *then shall water be turned in fire*. *sanguine pio*, grauius quam nostro, vt innuantur Romani, pium bellum gerentes, et fide ac religione superiores Poenis inpiis, perfidis, foedifragis. *Subsidens*, ὑφιζάνων, *fodit ilia*, corpus Syrtici, *conantis*,

Nec minus adcensis in mutua funera dextris
Parte alia campi saevit furor. Altus Ièrtes
Obtruncat Nerium; Rullo ditissimus arvi
Obcumbis, generose Volunx, nec clausa repostis
Pondera thesauris, patrio nec regia quondam
Praefulgens ebore, et possessa mapalia soli
Profuerunt. Quid rapta iuvant? quid gentibus auri
Numquam exstincta sitis? modo quem Fortuna fovendo
Congestis opibus donisque refersit opimis,
Nudum Tartarea portabit navita cymba.

Iuxta

subsidens, Col. 259. *Ièrtes*, non *Hiertes*, Col. *Hiantem*, Nut. 260 *arvi* Colon. vnde recepi, etsi vulgatum *agri* eundem praebet sensum et exemplis citra necessitatem confirmatur a Drak. 261. *Volux* tacite et libris non addicentibus edidit Lefeb. v. not. 264. *Profuerunt* Col. et Ox. quod iam coniecerat Dausq. nec obstat metrum. cf. loca a Drak. adscripta, X.61. XIII, 304. XIV, 46. XV, 280. XVI, 698. Virg. Ecl. IV, 61. et quae addit Heins. ad Val. Fl. IV, 432. ad Claud. laud. Stil. I, 372. ad Ouid. Epist. II, 141. VII, 166. et Met. IV, 225. X, 55. Vulgo *Profuerint*. Mox *parta iuuant? quid habentibus*, h. e. diuitibus, vel *mentibus* suspic. N. Heins. Sed *rapta* maiori cum vi dictum, et *gentes* poetis vocantur homines, vt Horat. Od. I, 3, 28. II, 13, 20. — 267. *portabit* Put. probb. N. Heins. Drak. et Lef. Vulgatum tamen *portauit* non prorsus ineptum videtur. 268. Poeta forte *iuuenalibus* scripsit. v. ad II, 312. — 271. *Atlas*

conantis arborem in Lateranum coniicere, vnde *suspensa ilia*, h. e. prominentia, vel tenta, vt ap. Virg. Ge. III, 507. *Parte a. c.* apud Romanos. *Rullo Obc.*, ab eo interficeris. v. Burm. ad Val. Fl. VI, 286. — 261 sq. Ad opes Volusii ap. Tac. Ann. XIV, 56. adludi putabat Lips. ad l. c. Drak. autem, quia *Volunx* h. l. Afer est, ad Bocchi Maurorum regis filium, qui *Volux* vocatur Sallust. b. Iug. c. 105 sq. vnde vel ibi *Volunx*, vel h. l. *Volux* dicendus est. *patrio*, Africano. 264 seq. Ita saepius philosophatur Horatius v. c. Od. I, 4 : 7 : 9. II, 3 : 11 : 14. Cf. XIII, 777. vbi Drak. comparat Prop. III, 5, 35. Claud. R. Prof. II, 300 sq. Auson. Epigr. 54. vbi v. Vinet. *Congerere opes* de auaris proprie dici notum est. v. Drak. *Nudum* opibus. Cf. simil. loc. Tibull. III. 3, 10 sq. *Pandebat campum*, viam patefaciebat,

Iuxta bellator iuvenilibus Appius ausis
Pandebat campum caede, atque, vbi plurima virtus
Nullique adspirare vigor, decus inde petebat.
Obvius huic Atlas, Atlas a litore Ibero,
Nequidquam extremae longinquus cultor arenae,
Inpetit os hasta, leviterque e corpore summo
Degustat cuspis generosum extrema cruorem.
Intonuere minae, violentaque lumina flammis
Exarsere novis: furit et diffulminat omnem
Obstantum

Atlas a l. I. quatuor scripti (nisi quod *Athlans* in Oxon. est) et R. 2. v. quos Drak. laudat, Prop. IV, 6, 37. Val. Fl. I, 365. Liv. XXXI, 23. Intpp. ad Petron. c. 38. cf. sup. ad I, 431. *Atlas a sanguine l.* R. 3. Parm. Med. Vulgo *a sanguine clarus l.* 274. Vox *extrema*, h. e. extrema parte, aptissima quidem et genuina videtur, sed, quia modo praecessit, minus placet.

bat, vt *laxare campum ferro* VI, 319. *laxare cuneos* IX, 364. *angusta relaxare* V, 174. Sic et *limitem agere* IX, 379. Cf. ad IV, 462. *vbi plurima v.* vbi maximus fortissimorum virorum numerus erat, *nullique a. v.* h. e. *nec cuiquam propius adcedere virtus*, vt vtar verbis Virg. Aen. X, 712. Sic *ad[...]are* passim occurrit v. c. inf. v. 442. et ap. Cic. Sull. 18. Pis. 5. et Tusc. Qu. V, 5. *leuiterque e corpore s.* (capite, ob v. 277.) *Degustat*, ἀκρότατον δ' ἄρ' ὀϊστὸς ἐπέγραψε χρόα φωτὸς Hom. Il. Δ, 139. H, 187. Λ, 388. N, 553. *vmbonem detersit ictu* inf. v. 297. *parce perstrinxit corpus* XV, 760. *parco summum violasset vulnere corpus* XVI, 111. cf. IV, 119. 350. (vbi v. not.) IX, 523. Virg. Aen. X, 344. 478. XII, 376. *Degustat*, vt ap. Virg. Aen. XII, 376. vbi v. Heyne. Similiter γεύσεσθαι ap. Hom. Il. Υ, 258. *bibere* inf. VI, 293. (vbi Drak. laudat XV, 632. Virg. Aen. XI, 804. et Anthol. I, 22. Epigr. I. et 4. ἀσπὶς et βέλος αἷμ' ἔπιεν) *libare* et *delibare* h. e. leuiter perstringere inf. IX, 523. vbi Drak. citat Stat. Th. V, 587. VIII, 527. Iscan. b. Troi. V, 322. VI, 311. 337. et al. Hinc *exsatiare enses cruore* VII, 535. *satiata sanguinis hasta* IV, 435. *sitit hasta cruorem* XII, 264. βέλη λιλαιόμενα χροὸς ἆσαι Hom. Il. O, 317. ἐγχείη ἱεμένη χροὸς ἄμμεναι ἀνδρομέοιο Il. Φ, 70. *lumina flammis exarsere* cf. ad I, 126. et Heyne ad Virg. A. VI, 300. (in V. L.) et XII, 101. 2. *diffulminat*, dissipat et

Obſtantum turbam; at clauſum ſub caſſide vulnus
Martia commendat mananti ſanguine membra.
Tum vero adſpiceres pavitantem et condere ſemet
Nitentem ſociis iuvenem, ceu tigride cerva
Hyrcana quum preſſa tremit, vel territa pennas
Colligit accipitrem cernens in nube columba,
Aut dumis ſubit, albenti ſi ſenſit in aethra
Librantem niſus aquilam, lepus ore citato.

Enſe

placet. An leg. *externa*, vt ap. Val. Fl. VII, 422? 277. *turbam* ſcripti et priſcae edd. ante Marſum, qui primus *turmam* habet, quod ne Dausq. quidem placuit. *at* Col. *ac* reliqui ſcripti et edd. antt. Vulgo *et*, quod prorſus omiſit Cell. ſed ſeruauit Lefeb. 279. *adſpiceres* Col. et R. 2. cf. loca, a Drak. citata, VI, 634. XVI, 501. Virg. A. VIII, 650. Ouid. Met. VI, 23. Stat. Th. V, 596. Claud. in Rufin. II, 176. Petron. c. 7. vbi vid. Intpp. Vulgg. *adſpiciens*. Male! *credere* emend. N. Heinſ. vel mox *in ſociis*, quod Drak. recepit. Sed τὸ *in* centies omittitur a poetis in formis loquendi *condere ſe ſiluis, aquis, vmbris, terra* cet. 281. *prenſa* R. 3. Parm. Med. Sed notionem *premendi*, h. e. vrgendi, inſtandi, perſequendi, aptiorem h. l. eſſe, quam *prehendendi* vel capiendi, docet Drak. Mox *pennis Remigat* quondam in mentem mihi veniebat. 283. *dumis* ſcripti et (ſi Mediol. exceperis, in qua vitioſe *diuini* ſcriptum) omnes edd. antt. ante Baſil. in qua primum *dumos* extat. Vtrumque recte dici exemplis euincunt Drak. ad h. l. et Heinſ. ad Ouid. Met. XIII, 611. Sed *dumis* per ſe doctius eſt. v. Heyne ad Virg. A. VII, 161. 284. *niſus* ſcripti, prob. Drak. quum *librare viſus* ſit vndique circumſpicere, at *librare niſus* intentius et omni niſu volare. Nam *librari* propr. dicitur haſta, quae impetus augendi cauſa libratur et vibratur: vnde ad volatum auium traducitur.

et contundit, inſtar fulminis; vocab. a poeta effictum. *commendat*, ornat ſanguis membra, pulcriora facit, Marſ. 279 ſq. Similis locus Hom. Il. γ, 30-7. vbi Paris, conſpecto Menelao, *in ſociis ſe condit*, ἂψ ἑτάρων εἰς ἔθνος ἐχάζετο, et αὖθις καθ' ὅμιλον ἔδυ Τρώων. Cf. et Il. π, 813. et ε, 596 ſq. vbi Diomedes Hectorem ἰδὼν ῥίγησε καὶ ἀνεχάζετο. Comparationes, quibus poeta vtitur, paſſim reperias. *Hyrcana* ornat, vt ap. Virg. A. IV, 367. — 281. 2. Cf. Hom. Il. Φ, 493 ſq. *preſſa* v. V. L. *pennas colligit*, forte alas, ad volatum iam expanſas, contrahit, in columbarium recedit et volatum cohibet, vt fere *colligere gradum* VI, 399. VII, 695. niſi potius poeta expreſſit Maroniana, *Radit iter liquidum, celeris neque commouet alas*, Aen.

Ense ferit tum colla viri, dextramque micantem
Demetit, ac mutat successu laevior hostem.

Stabat fulgentem portans in bella bipennem
Cinyphius, socerique miser Magonis inire
Optabat pugnam ante oculos, spe laudis, Isalces,
Sidonia tumidus sponsa, vanoque superbus
Foedere promissae post Dardana proelia taedae.
Huic inmittit atrox violentas Appius iras
Conantique gravem fronti librare securim,
Altior insurgens, galeam super exigit ictum.
At fragilis valido conamine solvitur ensis
Aere in Cinyphio; nec dispar sortis Isalces
Umbonem incerto detersit futilis ictu.

Tum

citur. v. not. ad I, 317. Sed vulgata lect. *visus* non prorsus contemnenda propter locum Homeri, qui Silio ante oculos fuisse videtur, Il. ρ, 674 sqq. *Πάντοσε παπταίνων, ὥς τ' αἰετός, ὅν ῥά τέ φασιν Ὀξύτατον δέρκεσθαι ὑπουρανίων πετεηνῶν* cet. *orbe citato* corrig. Barth. Adv. V, 15. quod non displicet N. Heins. et Drak. ita tamen, vt non ad aquilam referatur, sed ad leporem, per multos gyros orbesque refugientem. Ego potius olim suspicabar, poetam scripsisse *ore leuato*, quo sensu *sublimi fugere anhelitu* dixit Hor. Od. I, 15, 31. Nunc video, eundem sensum vulgatae tribui a Lefeb. quod tamen ab vsu loquendi abhorret. 292. *Atrox* Col. Parm. Bengf. *atras* Put. Vulgo *ouans*. Non male! 295. *At*, non *Et*, Col. adsent. Dausq. 297. *detersit* scripti et antt. edd. probb. N. Heins. et Drak. qui coll. XIV, 383 interpretatur: perstrinxit vano ictu, quem Appius super scutum excepit. Recte: nam Isalces *non dispar sortis* fuit, h. e. eodem irrito conatu, quo Appius, ictum dedit. Conf. not. sup. ad v. 273. *detersit* Med. Marsi Veneta et recentt. edd., h. e. repellere conatus, vt gladio nudum latus hauriret.

Aen. V, 217. vbi v. Intpp. 285. *micantem*, iactantem, quatientem, Schmid. Sed v. ad IV, 211. *mutat hostem*, vno dimisso alium adoritur, vt VI, 238. Cf. Burm. ad Val. Fl. VI, 614. Heins. ad eund. VII, 587. et ad Ouid. Met. XIII, 937. *Cinyphius* v. ad II, 60. nisi h. l. et v. 296. simpl. est Libycus. *vano* ob inminentem sponsi mortem. *insurgens* v. ad I, 400. — 295. *soluitur*, confringitur, dissultat, *in aere* galeae. *dispar sortis* v. Heins. ad Sabini Epist. I, 35. — 298 sq. Comparant Virg. Aen. XII, 896 sq. vbi v.

Cerda

Tum quod humo haud umquam valuisset tollere saxum,
Ni vires trux ira daret, contorquet anhelans
Appius, et labsu resupino in terga cadentem
Mole premit scopuli, perfractisque ossibus urguet.
Vidit coniuncto miscens certamina campo
Labentem socer, et lacrimae sub casside fusae
Cum gemitu, rapidusque ruit: data foedera nuper
Adcendunt animos exspectatique nepotes.
Iamque aderat, clipeumque viri atque inmania membra
Lustrabat visu, propiorque a fronte coruscae
Lux galeae saevas paulum tardaverat iras.
Haud secus, e specula praeceps delatus opaca,
Subsidens campo submissos contrahit artus,
Quum vicina trucis conspexit cornua tauri,
Quamvis longa fames stimulet, leo; nunc ferus alta
Surgentes cervice toros, nunc torva sub hirta
Lumina miratur fronte, ac iam signa mbventem
Et sparsa pugnas meditantem spectat arena.

Hic

hauriret. 298. *tollere*, non *vellere*, Col. 299. *contorquet* et *resupino* Col. et R. 2. Vulgo *torquebat*, vt ap. Virg. Aen. XII, 901, et *resupina*. 304. *rata* coni. N. Heinf. h. l. et ad Ouid. Met. II, 797. Sed recte vulgatam ex VI, 517 firmari posse arbitratur. cf. Heyne ad Tibull. I, 9, 2. — 310. *Subsidet* Put. *Subsidit* Col. et Oxon. quod recepit Lefeb. nec refragatur N. Heinf. modo *et* post *campo* interponatur, quod probabilius est. 313. *sub irca* Oxon. vnde *hirqua* suspic. Barth. Adv. V, 15. quam nugacem correctionem ei in mentem venire potuisse mirabatur N. Heinf. 315. *Et sparsa in pugnas m.*, vt inf. XVII, 439 et ap. Virg. A. X, 455, aliquando

Cerda et Heyne. 302. *coniuncto*, propinquo, vicino. v. Gronov. ad Liv. XXII, 20. in gustu ad Stat. Th. VI, 250. et Diatr. ad Stat. c. 43. — 303. Femina ita generi lacturam excusatius queritur, Ernesti V. C. Sed non grauiores ob caussas heroes passim ap. Hom. lacrimant, et ipse Hercules ap. Virg. A. X, 465. *socer*, Mago. *data foedera*, sponsalia facta. 306-8. Non male: si coll. v. 268 seq. et 329 sq. reputaueris, quantus vir Appius fuisse fingatur. 309-315. Cf. Virg. Aen. X, 454 sq. vbi v. Heyne. *signa*

m.

Hic prior intorquens telum ſic Appius infit:
Si qua tibi pietas, ictum ne deſere foedus,
Et generum comitare, ſocer. Per tegmina velox
Tunc aerisque moras laevo ſtetit haſta lacerto.
At contra non dicta Libys, ſed fervidus haſtam
Perlibrat, magni donum memorabile fratris,
Caeſo

do coniiciebam, et nunc idem N. Heiuſio, qui praeterea *exſpectat* ſcribendum putat, in mentem veniſſe video. Exquiſitior certe loquendi forma eſt, quam illuſtrauit Heyne ad Virg. l. c. et non intellexit Lefeb. qui hunc verſum ſic male laceſſi exiſtimat. 316. *Huc*, vt v. 292, coni. N. Heinſ. 317. *dictum foedus*, vt *dicere legem* et ſimilia, emend. Burm. dubitans, num *ici foedus* de ſponſalibus recte dicatur. Sed v. Heyne ad Tibull. I, 5, 7. vt taceam, in filiabus olim conſenſu et pacto ſignato deſpondendis non minus, quam in nuptiis coemtione, ἕδνοις vel viu et confarreatione contrahendis, foedus quoddam initum fuiſſe, vel conſeq. pro anteced. poni poſſe, vnde Iſalces quoque iam gener vocatur. 319. *Cunta aerisque* vetus ed. teſte N. Heinſ. vnde *Cuncta*, in quod facile quis incidet, emend. Drakenb. quod recepit Lefeb. vt telum omnia tegmina, clipeo Magonis inducta, aereamque laminam tegminibus ſubtextam perforauerit. A vulgata lect. nimis abeunt coniecturae N. Heinſ. *Sata aerisque moras*, (v. eum ad Virg. A. X, 313) vel *Per tunicaeque moras*, vel denique *Thoracisque m.* Praeterea h. l. de clipeo agi, recte monet Drak. cui *Per cratisque moras* in mentem venit. *ferrique* pro *aerisque* c. Tell. a m. ſec. quod et in textum R. 2, in qua *Tunc aeris, ferrique moras* extat, irrepſit, etſi inepta merito gloſſa videtur Lefeb. qui copioſe docet, quod vel tironibus notum eſt, veteribus aes pro ferro in vſu fuiſſe, vt et hodie Siberiae

m. Et ſparſa cet. Maroniana Ge. III, 234. 6. et Aen. XII, 106. vbi v. Heyne. 316. *infit*, paucis et amaris verbis, vt irati ſolent et heroes. *generum* in ſpe, cum irriſione. *tegmina*, vt al. terga boum, corium taurinum, clipeo inductum, quod multiplex eſſe ſolebat, vnde *βοείας θαμειὰς* dixit Hom. Il. M, 296. *σάκος ἑπταβόειον* Aiacis Il. H, 220. *σάκος τετραθέλυμνον* Teucri Il. O, 479. *πέντε σάκεος πτύχες* Achillis Il. Σ, 481. Cf. Heyne ad Virg. A. X, 783 ſq. Drak. ad h. l. Erneſti ad Callim. H. in Dian. 53. et inpr. Obſſ. Miſcell. T. I. p. 32. *aeris moras*, aes clipei, quod haſtam morari poterat vt IX, 218. Virg. A. XII, 541. Val. Fl. VI, 97. (vbi v. Burm.) al. Drak. qui et recte monet, a Marſo perperam *aeris moras* ad loricam et galeam referri, quum haſta *in laevo lacerto ſtet.* v. ad IV, 387 et I, 479. — 321 ſq. Haſtam donum Hannibalis (is enim *frater* eſt et *victor*)

Caeſo quam victor ſub moenibus ille Sagunti
Abſtulerat Durio, ac ſpectatae nobile pugnae
Germano dederat portare in proelia pignus.
Telum ingens perque arma viri, perque ora, doloris
Adiutum niſu, letalem pertulit ictum;
Exſanguesque viri conantis vellere ferrum
In vulnus cecidere manus. Iacet aequore nomen
Clarum Maeonio, atque Italae pars magna ruinae
Appius: intremuere lacus, corpusque refugit
Contractis Traſymenus aquis; telum ore cruento
Exſpirans premit, atque admorſae inmurmurat haſtae.

Nec

Siberiae et Americae populis. 326. *Admiſſum* Put. *Adiunctum* Med. *pertulit*, non *protulit*, ſcripti praeter Tell. cf. cum Drak. Virg. A. X, 786. XII, 907. 327. *viro conanti* malebat N. Heinſ. 330. *tortusque* ex c. Tell.

victor) facit, more poetarum, qui ita heroum arma ornant et commendant. Cf. XII, 224 ſq. XV, 260. XVI, 459 ſq. inpr. Virg. A. V, 260 ſq. IX, 359. X, 700. ad quae loca v. Heyne. *Durio* v. I, 438. *dederat portare*, vt *donat habere*, δῶκε φέρειν ſ. φορῆναι, δῶκεν ἄγειν ſ. ἔχειν et ἀρέσθαι, ὄπασσε κομίζειν et ὀπάσαιμι φέρεσθαι ap. Hom. Il. ο, 532. Φ. 297. Ψ, 151. 612. ω, 581 et al. Virg. A. V, 262. IX, 362. X, 701. *doloris A. niſu* Cf. ad II, 123. *aequore Maeonio*, campo Etruſco. cf. ad IV, 721. *Clarum nomen* cet. cuiusmodi nominibus clariſſimorum ſuae ſuperiorisque aetatis virorum carmen ſuum poeta exornare ſolet, inpr. lib. VIII. *Appius* autem praenomen fuit antiquiſſimae et nobiliſſimae gentis Claudiae, quae et patricia fuit et plebeia, acerrimaque maieſtatis Patrum propugnatrix, quod vel tironibus ex Liuio et Sueton. Tib. 1, 2. notum eſt. Cf. VIII, 412 ſq. *Italae pars m. r.* vt ap. Virg. A. X, 737. et inf. VIII, 426. X, 223. Dausq. confert Virg. A. II, 6. VII, 707. X, 427. — 330. 1. Cf. ad I, 49. et III, 463. Ipſa oratio nimis fere turgida; ſed v. 332. praeclare ſumma adumbratur indignatio et rabies. Similiter Meges ψυχρὸν ἕλε χαλκὸν ὀδοῦσιν ap. Hom. Il. E, 75. *inmurmurat haſtae*, vt *terrae* ap. Stat. Th. XI, 63. *irae* inf. VII, 156. *inſibilat ori* et *membris* IX, 517. XII, 616.

333.

Nec fati melior Mamercus corpore toto
Exſolvit poenas, nulli non ſaucius hoſti.
Namque per adverſos, qua Luſitana ciebat
Pugnas dira manus, raptum cum ſanguine caeſi
Signiferi magna vexillum mole ferebat,
Et trepida infelix revocabat ſigna ſuorum.
Sed furiata cohors auſisque adcenſa ſuperbis;
Quodcumque ipſa manu geſtabat miſſile, quidquid
Praebebat tellus, ſparſis vix pervia telis,
Iniecit pariter, pluresque in corpore nullo
Invenere locum perfoſſis oſſibus haſtae.

Advolat interea fraterni vulneris ira
Turbatus Libyae ductor, viſoque cruore,
Num lateri cuſpis, num toto pondere telum
Sediſſet, fratremque amens ſociosque rogabat.

Utque

Tell. recepit Lefeb. coll. v. 625. Non male! 334. *haſtae* etiam legi poſſe notat N. Heinſ. 336. *caeſi* Col. cum R. 2. et recentt. edd. *teli* Oxon. et Put. cum priſcis edd. quod praeferunt Dausq. et Scalig. ſi ſigniferi nomen ſit, vnde *Teli* dedit Cell. 341. *pervid* Oxon. quare *pervida*, quae per tela vix cerni poteſt, ſuſpic. Barth. Adv. V, 15 merito propterea vapulans cenſura N. Heinſ. qui coni. *quidquid — ſparſi teli*, et mox *Ingeſſit pariter*. 342. *nullum* omnes libri ſcripti, teſte et prob. Drak. vt non ea poetae mens ſit, neminem pluribus telis vulneratum eſſe, quam Mamercum; ſed tot tela in corpore eius ſtetiſſe, vt pluribus locus non fuerit. Non male! Sed *ro nullo* etiam ferri poteſt, quod in c. Col. et Tell. reperiri contendit Lefeb. 343. Modius ex Col. reſtituit hunc verſum, qui reliquis MSS. priſcisque edd. deeſt, et in cuius vicem in edd. Baſil., Colin. et Dausq. ſucceſſit alius: *Vnius haeſerunt Romani militis haſtae*, qui acumen interpolatoris, lacunam vtcumque explere conantis, redolet. 347. *fratremque* ſcripti et R. 2. Pro vulgata *fremuitque* perperam ſtat Dausq.

333. *corpore toto*, nullo non corporis membro ſaucius, Drak. coll. X, 513. *poenas*, quarum cauſa v. 336 ſqq. adfertur. 341. *ſparſis vix p. t.* tantum telorum in terra ſparſum erat, vt vix iri poſſet, Barth. Adv. V, 15.

344-375. Manifeſta imitatio Virg. A. X, 383-424. vbi v. Heyne et Exc. IV. Sed non minus Silio ante oculos fuiſſe videtur Hom. Il. Δ, 148-219. vbi Agamemnon similiter ad fratris vulnus expaveſcit, et Menelaus, data fide,

Utque metum leti procul et leviora pavore
Cognovit, proprio tectum gestamine praeceps
Ex acie rapit, et tutis a turbine pugnae
Constituit castris. Medicas hinc ocius artes
Et senioris opem Synhali vocat: unguere vulnus
Herbarum hic succis, ferrumque e corpore cantu
Exigere, et somnum tacto misisse chelydro,
Anteibat cunctos, nomenque erat inde per urbes
Perque Paraetoniae celebratum litora Syrtis.
Ipse olim antiquo primum Garamanticus Hammon
Scire pater dederat Synhalo, morsusque ferarum
Telorumque graves ictus sedare medendo.
Atque is deinde suo moriens coelestia dona
Monstravit nato, natusque heredis honori
Tramisit patrias artes; quem deinde secutus
Haud

Dausq. 352. *Synhali*, non *Synali*, Col. vbique. 354. *tacto* scripti. v. ad I, 412 et III, 302. Vulgatum *toto* contradicendi studio tuetur Dausq. *torto* sc. in gyros vel orbes, corrig. Marsus et D. Heins. *tacito* Parm. *immisisse* coni. N. Heins. Sed vulgata doctior. 361. *Monstrauit* scripti, quod, testatur N. Heins. sed negat Lefeb. qui propterea vulgatam *Monstrarat* reuocauit. 363. *Haud melior* Put. R. 3. Med, *lenior famae* suspic. N. Heins. qui eiusmodi elegantias vbiuis sectatur. v. ad IV, 542. *forma* Ox. et

fide, illud non letale esse, metum eius leuat. 348. *leniora pauore*, vulnus leuius esse, quam metuebat. *gestamine*, clipeo. 353. Veteres *ἰατροὶ*, quod notum, sola fere vulnera sanabant, et quidem *herbarum succis*, *φαρμάκοις*, (Hom. Il. Δ, 191. 218. E, 900. Λ, 829.) et *cantu*, h. e. incantatione, (vt sup. III, 301.) *ἐπαοιδῇ* Hom. Od. T. 457. Pind. Pyth. III, 91. *Exigere*, extrahere et innoxium facere carmine magico, Schmid. *somnum tacto m. c.* Cf. ad I, 412. *Anteibat vngere*, vt *Martem regere haud cederet Hannibali* VI, 307 sq. *διαφέρει τὸ φρονεῖν*, et alia. *Paraetoniae Syrtis* v. ad III, 225. *Garamant. H.* cf. ad I, 414. Is Synhalum, huius Synhali proauum, quoniam in arte medica excelluerat, ipse eam docuisse fingitur, vt Chiron Machaonem Il. δ, 219. et Apollo Iapidem Virg. A. XII, 391. *Scire dederat* v. ad v. 324. *heredis honori*, claro heredi, vt *virtus Catonis*, *sapientia Laelii* cet. (v. ad IV, 599.) vel heredi,

Haud levior fama Synhalus Garamantica sollers
Monstrata augebat studio, multaque vetustum
Hammonis comitem numerabat imagine patrem.
Tum proavita ferens leni medicamina dextra
Ocius, intortos de more adstrictus amictus,
Mulcebat lympha purgatum sanguine vulnus.
At Mago, exuvias secum caesique volutans
Hostis mente necem, fraternas pectore curas
Pellebat dictis, et casum laude levabat:
Parce metu, germane; meis medicamina nulla
Adversis maiora feres: iacet Appius hasta
Ad manes pulsa nostra. Si vita relinquat,
Sat nobis actum est; sequar hostem laetus ad umbras.

Quae dum turbatos avertunt aequore campi
Ductores valloque tenent; ex agmine Poenum
Cedentem

et Put. cum R. 3. et Med. 365. *patrum* emend. N. Heins. vel v. 358 *patri*. Sed auctor etiam generis, et proprie forsan, *pater* dicitur. 377 Hunc et seqq. versus Marsus in ed. Veneta a. 1492 inf. libro VI. intexuit, et lib. VI. vss. 96-141 huc retraxit, quem errorem, quales in ed. Dausq. passim deprehendas, primum a se notatum miratur Lefeb. Ceterum vulgo male post *Poenum*, non post *tenent* distingui monuit N. Heins. qui v. 380

heredi, in eius honorem, s. tamquam munus. *Garamantica monstrata*, vt sup. *coelestia dona* et mox *proauita medicamina*, quorum vsum *monstrauerant* vel docuerant Hammon et proauus. 366. ἤπια vel ὀδυνήφατα φάρμακα πάσσων Il. Δ, 218. E, 900. Λ, 829. *de more* medicorum, quo expeditiores essent vulneribus sanandis, Drak. qui laudat Geuart. Lection. Papin. c. 34. et Gonsal. ad Petron. c. 19. Cf. inpr. Virg. A. XII, 400 sq. et ibi Heyne Exc. IV. — 368. Cf. Hom. Il. Λ, 828. 844. et inf. ad VI, 91. — 371. *laude* v. ad v. 114. *Parce m.* vt ap. Virg. A. I, 257. *Aduersis meis*, mihi in calamitate mea non melius remedium et solatium adferes morte Appii. Cf. X, 44. 45.

376 sqq. Similiter Turnus, Aenea saucio ex pugna subducto, plenus spei in hostes inruit, Aen. XII, 324 sq. *aequore c.* vt Aen. VII, 781.
Atra

Cedentem Conſul tumulo ſpeculatus ab alto,
Atque atram belli caſtris ſe condère nubem,
Turbidus extemplo trepidantes milite maeſto
Invadit cuneos, ſubitoque pavore relaxat
Iam rareſcentes acies: tum voce feroci
Poſcit equum, ac mediae ruit in certamina vallis.
Sic ubi torrentem crepitanti grandine nimbum
Inlidit terris, molitus Iupiter altas
Fulmine nunc Alpes, nunc mixta Ceraunia coelo,
Intremue-

380 *milite lecto* coni. vt *multo* Burm. non improb. Drak. 385. Formam loquendi *Alpes fulmine moliri*, quae proprie a fundamentis et radicibus eruere ac transponere significet, non concoquebat Burm. et ad exemplum Virg. Ge. I, 329 emendabat, *molitus I. alto* (ex coelo) *Fulmina*; nunc

Atra belli nubes, Hannibal cum fratre et comitibus, qui nubem telorum ſparſerant, vel potius Hannibal ſolus, vt Μάντιν Οἰκλείδαν πολέμοιο νέφος dixit Pind. Nem. X, 16. et *fulmina belli* Virg. A. VI, 843. cf. ſup. ad I, 311. *milite maeſto* vel ad Poenos, (quae ratio praeſtat) ob diſceſſum Hannibalis vulnusque Magonis triſtes, vel ad Romanos, propter Appii mortem maeſtos, referri poſſe, monet Drak. De ira ladcipit Lefeb. coll. Val. Fl. V, 568. *relaxat Iam r. a.* diſſoluit iam minus denſos militum ordines, vt XVII, 427. Cf. Heyne ad Virg. A. III, 411. — 384 ſeq. Poeta egregie in rem ſuam conuertit, et magis exornauit locum Virg. Ge. I, 328 ſq. vbi v. Heyne. *crepitanti* in tectis, vt ap. Virg. Ge. I, 449. *Moliri* h. l. eſt vel ſimpl. mouere, quo ſenſu centies obvium eſt, (v. ad I, 645.) vel iacere (v. c. monente Drak. *m. ſagittas* et *robora* dixere Ouid. Met. V, 367. et Stat. Th. VI, 539.) et hoc exquiſite pro ferire, percutere, *nach etwas werfen*, vt paſſim βάλλειν, ἀκοντίζειν, et *iaculari*, vt *rubente dextra ſacras iaculatus arces* ap. Hor. Od. I, 2, 3. quae verba noſtris ita prorſus reſponderent. *Ceraunia* τὰ Κεραύνια, (v. ad IV, 363) vel *Ceraunii* montes (hod. *il monte della Chimera*) a κεραυνῷ fulmine, quo propter altitudinem ſaepius percutiuntur, ſic dicti, qui in Epiri litore in mare procurrunt, et prominente iugo ſ. promont. Ionium mare

Intremuere ſimul tellus, et pontus, et aether;
Ipſaque commoto quatiuntur Tartara mundo.
Incidit adtonitis inopino turbine Poenis
Haud ſecus inproviſa lues, gelidusque ſub oſſa
Pervaſit miſeris conſpecti Conſulis horror.
It medius, ferroque ruens denſiſſima latum
Pandit iter. Clamor vario diſcrimine vocum
Fert belli rabiem ad Superos, et ſidera pulſat.
Ceu pater Oceanus cum ſaeva Tethye Calpen
Herculeam ferit, atque exeſa in viſcera montis
Contortum

nunc Alpes, nunc m. C. c. Intremuere; ſimul cet. quod probare videtur Drak. et recepit Leſeb. *Fulmina* Put. et R. 3. v. nor. 391. *conſpecti*, non, vt vulgo, *conſpectus*, ſcripſi cum R. 3. Parm. Med. Veneta Marſi et Martini Herbip. *conſpectu* volebat Dauiſ. ad Cic. Tuſc. Qu. III, 22. Sed τὸ *conſpecti* doctius. 395. *ſaevior aethere* C. libri editi. *ſaevo ſub aethere* Put. *ſcene cetre* Oxon. ſi fides habenda Barth. Adv. V, 15. ſed *ſaenae cetre*, teſte N. Heinſ. *ſaena cetbye* Col. vnde *ſaena Tethye* ingenioſe corrig. idem Heinſ. quod cum Drak. et Leſ. recipere non dubitaui. cf. Heinſ. ad Ouid. Met. VII, 297 et ad Claud. R. P. II. Praef. v. 45. — 396. *atque* ſcripſi et R. 2. Vulgo *et*, quo in metrum non peccari putabat Dausq. coll.

re ab Hadriatico dirimunt. Cf. ad VIII, 630. et Iani ad Horat. Od. I, 3, 20. vbi *alta* C. vt h. l. *mixta coelo*, et ὄρη ἠλίβατα ap. Dionyſ. Per. 389. Alii *montes Ceraunii* ſunt in Aſia inter Euxinum et Caſpium mare. *turbine* grauius quam impetu. *lues*, vt *peſtis* et λοιμὸς, calamitas, pernicies, vel ipſe Conſul, vir peſtifer. 392. *Ruere* tranſitiue eſt facere vt aliquid ruat, agere, mouere, eruere, proſternere, inpellere, perrumpere. Cf. Lucr. I, 173. Virg. A. I, 35. XI, 211. Ge. I, 105. II, 308. et Intpp. ad Val. Fl. III, 102. *denſiſſima*, hoſtium globos ordinesque denſiſſimos. *ſidera pulſat clamor*, vt *laceſſit* XVII, 387. et *ferit ſ.* Virg. A. II, 488. V, 140. *Clamor* et Poenorum, et victorum, qui παΐαν' ἐφύμνυν, vt ap. Aeſchyl. Perſ. 393. — 395 ſq. Clamorem pugnantium fragori ventorum et vndarum, ſcopulis litorique inliſarum, comparat, exemplo Hom. Il. ξ, 394 ſq. *pater O.* Cf. ad I, 606. et Virg. Ge. IV, 382. *Tethys*, Oceani ſoror et coniux. *ſaeua*, maris epith. vt alibi *alta, cana, vaga Tethys*. *Calpen ferit* cf. Lucan. I,

Contortum pelagus latrantibus ingerit undis.
Dant gemitum scopuli, fractasque in rupibus undas
Audit Tartessos latis distermina terris,
Audit non parvo divisus gurgite Lixus.

'Ante omnes iaculo tacitas fallente per auras
Obcumbit Bogus, infaustum qui primus ad amnem
Ticini rapidam in Rutulos contorserat hastam.
Ille sibi longam Clotho turbamque nepotum
Crediderat, vanis deceptus in alite signis.
Sed non augurio Parcarum inpellere metas
Concessum cuiquam. Ruit inter tela cruentis
Suspiciens

coll. IX, 335. Claud. Gigant. v. 60 et Ouid. Epist. XVI, 141, quae loca vlceribus, librariorum manu inflictis, fraudi ei fuisse, ad illa et ad h. l. docuit N. Heins. qui tamen *exesi* malebat, cui coniect. non tam exempla, a Drak. congesta, fauent, quam mos librarr., adiectiua et partic. ad propius vocab. flectendi. Sed nec vulgata male se habet. 398. Forte leg. *fractosque in r. aestus*, et vox *vndas*, quae modo praecessit, ex interpretam. et marg. in textum irrepsit. 405. *nanis* Ox. 406. *Parcarum telas* coni. N. Heins. Non male! Insolentior certe duplex metaphora, a Parcis et

I, 554. *Herculeam*, quia vna ex columnis Herculis. Cf. I, 141. *pelagus*, fretum Gaditanum, vt v. 400 *gurges*. *latrantibus vndis* v. ad III, 471. *Dant gemitum scopuli*, στόνῳ βρέμουσι δ' ἀμφιπλῆγες ἀκταὶ Sophocl. Antig. v. 603. Ὄχθαι δ' ἀμφὶ περὶ μεγάλ' ἴαχον Hom. Il. Φ, 10. – 399. 400. Hyperbole, qualis IX, 468. 9. et XVII, 596. v. Burm. ad Val. Fl. II, 620. *Tartessos* Cf. ad III, 399. *non paruo g.* Herculeo freto. *diuisus* a Calpe. *Lixus* fl. et vrbs. v. ad III, 258. — 401 seq. Cf. IV, 131 seq. *iaculo fallente* vt ap. Virg. A. X, 754. vbi v. Heyne. Sic *tacita penna* v. 446. — 404 sq. Imitat. Virg. A. X, 548 sq. *Clotho*, vitae filum, quod Clotho κλώθειν, nere credebatur. *vanis in alite s.*, vano augurio. Cf. XIII, 820. — 406. 7. Orationis color qualis ap. Hom. Il. B, 858 seq. Virg. A. VII, 756. IX, 327. 8. ad quae loca v. Heyne et Cerda. *metas P.* terminum vitae fatalem, vt *m. mortis*, *aeui* cet. cf. V. L. *inpellere*, propellere, procul amouere, prorogare. *augurio* et eius interpretatione. *cruentis*, iratis, vel pro *cruentus*, cruoris

Suſpiciens oculis coelum, Superosque repoſcit
Tempora promiſſae media iam morte ſenectae.
Nec Pagaſo exſultare datur, ne inpune relictum
Conſulis ante oculos vita ſpoliaſſe Libonem.
Laurigeris decus illud avis navaque iuventa
Florebat: ſed Maſſylus ſubciderat enſis
Pubeſcente caput mala, properoque virentes
Delerat leto bellator barbarus annos.
Flaminium inploraſſe tamen iam morte ſuprema
Haud fruſtra fuit: avulſa eſt nam protinus hoſti
Ore

et meta circi petita, nec vſpiam *Parcarum metas* reperire memini. 410 *Pagaſo* Col. quo nomine a Virg. A. XI, 670 adpellatur comes Aeneae, qui eum forte ex Africa ſecutus eſt, et ad quem Silius reſpicere potuit, iudice Drak. *Biganſo* Ox. Put. R. 3. Parm. Med. Vulgo *Baſago* vel *Bagaſo*. Vocem *ne*, quae c. Oxon. deeſt, prorſus explodendam cenſebat Barth. Adv. V, 15. vt *Pagaſus* exſultare voluerit, caedem Libonis impune ſibi relictam. *Nec P. e., daturne i. r.* Col. quod et coniecerat Dausq. *Nec P. e. datum, atque i. r.* audacter emend. N. Heinſ. quod tamen recepit Drak. Vulgatam lect. recte, puto, ſeruauit Lefeb. niſi forte *datum* praeſtiterit. v. Obſ. 411. *vita*, non *victum*, ſcripti. 412. *navaque* Col. v. ad I, 549. Vulgo *vanaque*, quia iuuenis interiit, Dausq. et Cell. Male! 416. *voce ſuprema* coni. N. Heinſ. Sed cf. quos Drak. laudat, Virg. A. II, 447. Stat. Th. III, 69. Gonſal. ad Petron. c. 89. et inpr. Bentl. ad Horat. Epiſt. II, 2, 173. — 417. *iam* Col. Locus de mendo ſuſpectus videbatur N. Heinſ. 419 *Auctorem*,

ris cupidus. 410. Cf. Virg. A. X, 550 *ne* poſſit eſſe pro *ne quidem*. v. Dauiſ. ad Cic. Fin. I, 16. et Burm. ad Sueton. Aug. 35. Sed praeſtat adcipere pro *nedum*, *μήτι*, *μὴ γὰρ*, *μὴ δῆτα*, *μὴ οἷον*, *μὴ ὅτι*, et iungere cum verbis *Conſulis ante oculos*, quae ſumma Pagaſi audacia erat, et digna quae puniretur. Sic *τὸ ne* occurrit ap. Cic. ad Div. IX. extr. et Verr. IV, 23. Cf. Gron. ad Liv. III, 52. extr. et Cort. ad Salluſt. b. Cat. 11. fin. *Libo* cognomen Scriboniae gentis, de qua v. Ern. clav. Cic., Indices Tac. et Livii, et, quos Dausq. laudat. Prop. IV, 11, 31. Sen. Ep. 70. Plin. XXXVI, 15. Eutrop. II, 9. extr. Dio et Caſſiod. *Laurigeris a.*, maioribus triumphalibus. *decus* Italiae, vt ap. Virg. A. XI, 508. Iuuentutis notio variis modis declaratur. *Ore ſimul* v. ad III, 268. *Iuuit punire victorem* audaci, quod ille praebuerat, exemplo, et eodem leti

Ore simul cervix; iuvit punire feroci
Victorem exemplo, et monstratum reddere letum.

Quis Deus, o Musae, paribus tot funera verbis
Evolvat, tantisque umbris in carmine digna
Quis lamenta ferat? certantes laude cadendi
Primaevos iuvenes, mortisque in limine cruda
Facta virum, et fixis rabiem sub pectore telis?
Sternitur alternus vastis concursibus hostis,
Nec spoliare vacat, praedaeque advertere mentem.
Urguet amor caedum, clausis dum detinet hostem
Fraternum castris vulnus, funditque ruitque
Nunc iaculis, nunc ense: modo inter millia Consul
Bellantum conspectus equo, modo Marte feroci
Ante aquilas et signa pedes. Fluit inpia rivis
Sanguineis vallis, tumulique et concava saxa
Armorum sonitus flatusque imitantur equorum.

Misce-

Auctorem, qui auctor eius exempli fuerat, suspic. N. Heins. quo auctore etiam τὸ *et*, quod omnibus libris deest, innexi cum Drak. 421. *Euoluat* Col. Vulgo *Euoluet*, et quidam *Euoluens*. 423. *limina* Ox. *cruda*, non *crudae*, Col. et Ox. 424. *sub pectore* Col. Vulgo *s. pectora*, prob. Lef. cf. Virg. A. VI, 101. VII, 457. IX, 718 vbi v. Heins. et Heyne. 429 Maior distinctio post *ense* tollenda videtur, vt verba *funditque ruitque Consul* iungantur. 431. *intima* malebat N. Heins. vel *inuia*, vt sup. v. 341.

quod leti genere, quod ipse monstrauerat, quo Libonem adfecerat.

420 sq. Imitat. Virg. A. II, 6-8. et 361 seq. Cf. sup. II, 650 sq. *tantis vmbris*, tantorum virorum morti. cf. ad VIII, 146. *cruda facta* v. ad I, 405. et obserua h. l. copiam verborum. 427. *hostem*, Hannibalem. 431. *Inpia vallis* Lefeb. dicta videtur, vt VII, 48. *porta scelerata* (propter caedem Fabiorum, qui ea exierant) et ap. Stat. Th. VIII, 141. *currus humus inpia sorbet*. Drak. quoniam gentilem Romanorum sanguinem tam auide bibit, quod Africa non nisi *inuita* fecisse dicitur XVII, 417. Omnino tenendum est, *inpia* poetis etiam dici tristia, noxia, abominanda, v. c. Ouid. Am. I, 8, 104. Plaut. Most. II, 2, 73. Horat. Od. II, 17, 22.

Aa 3

vbi

Miſcebat campum, membrorum in proelia portans
Celſius humano robur, viſaque paventes
Mole gigantei vertebat corporis alas
Othrys Marmarides: lati ſuper agmen utrumque
Ingens tollebant humeri caput, hirtaque torvae
Frontis caeſaries et crinibus aemula barba
Umbrabat rictus; ſqualore huic hiſpida diro
Et villoſa feris horrebant pectora ſaetis.
Adſpirare viro propioremque addere Martem
Haud auſum cuiquam. Laxo ceu belua campo
Inceſſebatur tutis ex agmine telis.
Tandem veſanos palantum in terga ferenti
Cum fremitu vultus tacita per nubila penna
Intravit torvum Gortynia lumen arundo,
Avertitque virum. Fugientis ad agmina Conſul
Intorquet

quod non improbat Drak. Sed v. not. 440. *hic* Put. Non male, ſi mox *horrebat* e c. Col. recipias. 442. *mortem* quaedam edd. 443. *auſum*, non *viſum*, ſcripti et R. 2. 444. *tutis* Col. *cutis* R. 2. proxime verum. Vulgo *cunctis*. Sed τὸ *tutis* aptius eſt et confirmatur loco Virg. A. X, 713. vbi v. Iani et Lambin. Similiter *inprobus* ap. Virg. Ge. I, 119. 388. 431. Aen. II, 80. IV, 412. al. *imitantur* vt ap. Virg. Ge. IV, 72. vnde Echo ibid. v. 50. et Hor. Od. I, 12, 4. 20, 8. *vocis imago* dicitur. *flatus* vt ap. Virg. A. XI, 911.

434 ſq. *Othrys*, mons, et h. l. magnae molis homo, cuius ſpecies, luxurioſo ornatu depicta, non minus terribilis, quam Cryxi ſup. IV, 250 ſq. 277 ſq. *Miſcebat campum*, h. e. praelia vel agmina in campo. vt ad I, 69. et Heyne ad Virg. Aen. X, 721. *hiſpida* et *villoſa pectora ſaetis*, vt Caci ap. Virg. A. VIII, 266. λάσιον κῆρ, στήθεα λαχνήεντα et λαχνήεντα ap. Hom. Il. α, 189. β, 743. et 851. ad quae loca vid. Koeppen. 442-444. Comparant IX, 611. et, quem Silius vtroque loco expreſſit, Virg. A. X, 712 ſeq. cf. ſup. ad v. 269. *propiorem a. M.* cominus pugnare. *tutis*, ex tuto remotoque loco emiſſis. *palantum*, fugientium Romanorum. Cf. ad II, 162. *tacita penna* v. ſup. ad v. 401. *Intrauit*, penetrauit. *Gortynia arundo* v. ad II, 90. 191. *a pectore*, e pectore prominen-

Intorquet tergo iaculum, quod tegmine nudas
Inrupit costas, hirtoque a pectore primum
Mucronem ostendit. Rapidus convellere tentat,
Qua nasci ferrum fulgenti cuspide cernit,
Donec, abundanter defuso sanguine, late
Procubuit moriens, et telum vulnere pressit.
Spiritus exundans vicinum pulvere moto
Perflavit campum, et nubem dispersit in auras.

Nec minor interea tumulis silvisque fremebat
Diversis Mavors, variaque per ardua pugna
Et saxa et dumi rorantes caede nitebant.
Exitium trepidis letique et stragis acerbae
Causa Sychaeus erat: Murranum ille eminus hasta
Perculerat, quo non alius, quum bella silerent,
Dulcius Oeagrios pulsabat pectine nervos.

Obcubuit

— 450. *Irrupit* et *ostendit* scripti. Vulgg. *Irrumpit* et *ostentat*. *e pectore* maluerit N. Heins. et v. 451 *rabidus*, h. e. vulneris accepti dolore furens: quod feritati huius semiferi exprimendae magis conueniat. Vulgatam e VI, 256 firmari docet Drak. *rapidus* est pro rapide, raptim. 454. *telum in v. p.* volebat N. Heins. *pondere* reposuit Lefeb. coll. Lucan. III, 725. vnde perperam id petitum putat. 458. *Diuersis* scripti et R. 2. probb. N. Heins. Drak. et Lefeb. coll. XVII, 547. Vulgo *fremebat Diuersus*, h. e. a diuersis partibus saeuiebat, vt *minor* pro minus. 459. *stepebant* maluerit N. Heins. vt alius forte *natabant*, vel *rubebant*, vel *madebant*. Sed *dumi caede*, φόνῳ, sanguine, *nitent*, vt caput vnguentis et humeri oleo (Aen. V, 135) *nitere*, h. e. madere, vel vt purpura fulgere et ardere dicitur. cf. ad I, 126. et Jani ad Hor. Od. I, 4, 13. II, 7, 7. 463 *Oebalios* coni. N. Heins. quia Graeci et Romani secundam syll. voc. *Oeagrius*

prominentem, exstantem, vt contra *a tergo* II, 120. *nasci*, se ostendere, adparere, exstare, prominere. *late procubuit m.* κεῖτο μέγας μεγαλωστί Hom. Il. Π, 776. Σ, 26. Od. Ω, 40. *telum vulnere pressit*, vt *ore* sup. v. 332. vel *ore tenet presso* VII, 719. corpori vulnerato inpressit, vel denique vulnere condidit, texit, vt ap. Virg. A. IV, 147. IX, 612. al.

461. *Sychaeus* Cf. III, 245 sqq. — 463. *neruos Oeagrios*, lyram, qualis erat Orpheo Thraci: nam Oeagrus Orphei

Obcubuit silva in magna, patriosque sub ipso
Quaesivit montes leto, ac felicia Baccho
Aequana, et Zephyro Surrentum molle salubri.
Addiderat misero comitem, pugnaeque ferocis
Gaudebat tristi victor novitate Sychaeus.
Palantes nam dum sequitur, pervaserat altam
In silvam, et priscae reclinis ab ictibus ulmi
Terga tuebatur trunco, frustraque relictos
Tauranus comites suprema voce ciebat.
Transegit iuvenem, ac perfossis incita membris
Haesit in obposito cuspis Sidonia ligno.

Quid vobis? quaenam ira Deum, vel mente sinistra
Quae sedit formido, viri? qui, Marte relicto,
Ramo-

grius producere solent. Sed v. ad IV, 776. *pulsanit* Col. 465. *felicia Bacchi*, vt f. *famae*, *uteri*, *necis*, *leti* cet. Heinsio non in mentem venisse mireris. 470. *reclinis* scripti, quod iam coniecerat Dausq. Vulgo *reclinis*, quod de loco, vt illud de homine adhiberi docet Drak. et, quos laudat, Intpp. ad Virg. A. X, 835. Heins. ad Val. Fl. II, 92 ad Ouid. Met. XV, 737. Barth. ad Stat. Th. I, 388. et Silv. I, 2, 161. cet. 474. *Exit* Oxon. 475. *Quae vobis?* malebat N. Heins. 477. *artis*, non *arctis*, Col.

phei pater (v. Hyg. f. 14. Ouid. in Ibin 482. Apollon. I, 25. et alios ap. Dausq.) vel certe Thraciae rex. *Quaesivit*, concupiuit videre ac redire. *Surrentum*, Murrani patria, vrbs Campaniae maritima, (hod. *Sorrento*) prope quam est vicus Aequensis, vnde h. l. *Aequana* sc. iuga. v. Cluuer. Ital. ant. IV, 3. p. 1161. et Holsten. in Ortel. p. 6. Locus class. est Stat. Silv. II, 2. tot. *felicia B.* feracia uvis. v. ad IV, 357. Surrentini colles vitiferi et vinum Surrent. in generosis Italiae. v. Stat. l. c. v. 4 sq. Plin. XIV, 8. XXIII, 1. Hor. Sat. II, 4, 55. Ouid. Met. XV, 710. et Martial. XIII, 110. *molle Z.* cf. Stat. l. l. v. 26 sq. — 467. *Addiderat misero* Murrano *comitem* mortis Tauranum; vt ap. Virg. A. XII, 362.

475 sq. Commentum poetae, ad quod lectores prologo quodam praeparauit, ad animos eorum rerum varietate excitan-

Ramorum quaesistis opem. Non aequus in artis
Nimirum rebus suasor metus: arguit asper
Exitus eventu pravi consulta timoris.
Annosa excelsos tendebat in aethera ramos
Aesculus, umbrosum magnas super ardua silvas
Nubibus insertans altis caput, instar, aperto
Si staret campo, nemoris, lateque tenebat
Frondosi nigra tellurem roboris umbra.
Par iuxta quercus, longum molita per aevum
Vertice canenti proferre sub astra cacumen,
Diffusas patulo laxabat stipite frondes,
Umbrabatque coma summi fastigia montis.
Huc Hennaea cohors, Triquetris quam miserat oris
Rex,

Col. vbiuis et passim optimi quique codd. v. Stoeber. ad Manil. p. 525. III. Harles. ad Cellar. Orthogr. p. 180. et, quos Drak. ad VI, 194 et VII, 280 citauit, Bentl. ad Hor. Od. III, 12, 11. Pier. ad Virg. A. I, 293. II, 146. Gronov. ad Sen. Oed. v. 277. Broukh. ad Tibull. I, 5, 53. Lambin. ad Lucret. I, 71. Castal. ad Rutil. Itin. II, 20. Rectius tamen *arctus* scribi crediderim, ab *arceo*, h. e. contineo. 479. Forte poeta scripsit, *arguit asper*, infelix, *Exitus inuenta et praui c. t.* vel *inuenti*, vel *euenti*. 480 *in*, non *ad*, scripsi. 481. *Aesculus*, non *Esculus*, Col. et priscae edd. cf. Heins. ad Virg. Ge. II, 16. et Serv. ad Ge. II, 291. — 483. *tegebat* emend. D. Heins. frustra. 484. *nigra* Col. Put. R. 2. 489. *Hennaea* Col.

excitandos, et ad magnitudinem formidinis adumbrandam aptissimum. Conf. VII, 667 seq. et, ne totam hanc scenam ab ipsa rerum natura narrationisque probabilitate alienam, vel adeo absurdam censeas, Tac. Ann. II, 17. extr. vbi timor idem intutum subfugium suasisse dicitur Cheruscis, quorum *quidam turpi fuga in summa arborum nisi, ramisque se occultantes, admotis sagittariis, per ludibrium figebantur; alios prorutae arbores adflixere.* Ibid. Gronov. locum simil. Dionis laudauit. *Marte* pro campo. *Non aequus*, iniquus, malus, vel noxius (v. ad III, 260.) *suasor metus*, vt, monente Drak. *Pessimus in dubiis augur timor* ap. Stat. Th. III, 6. vbi v. Barth. — 485. *molita* v. ad I, 645. *Vertice canenti*, ob senectutem. *coma* Cf. ad IV, 682. Ceterum in toto h. l. a v. 480-8. expende varios altitudinis designandae modos. 489 sq. Poeta, ne Romano-

Rex, Arethusa, tuus, defendere nescia morti
Dedecus, et mentem nimio mutata pavore,
Certatim sese tulit, adscendensque vicissim
Pressit nutantes incerto pondere ramos.
Mox alius super atque alius consistere tuto
Dum certant, pars excussi: (nam fragmine putri
Ramorum et senio male fida fefellerat arbor)
Pars trepidi celso inter tela cacumine pendent.
Turbatos una properans consumere peste

Conripit

Col. *Henea* Oxon. *Aeneam* Put. Vulgo *Aetnaea*. v. ad I, 93. 490. *morti*, non *morte*, Col. et R. 2. v. not. 494. *Mox*, non *Muxque*, Col. 498. *una peste* Colon. Parm. Med. Vulgo *ima p.*, arbore ab imo excisa, Mars.

Romanorum virtuti labem adspergeret, Siculos, auxilio ipsis ab Hierone rege, sed, Liuio teste, post hanc demum pugnam (v. ad VIII, 613 sq.) missos, prae metu in arbores adscendisse comminiscitur. *Hennaea* v. ad I, 93. *Triquetra*, nomen Siciliae, a tribus promont. vt *Trinacria*, vel a figura potius triquetra, teste Plin. III, 8. pr. *Triquedram* a tribus quadris dicendam putabat Schol. ad Hor. Sat. II, 6, 55. Cf. Quinctil. I, 6, 30. *Arethusa*, notus Siciliae fons ad Syracusas. v. ad XIV, 53 sqq. *Defendere*, arcere, prohibere, propulsare, vt passim. v. Drak. ad VII, 170. et XIII, 99. *Defendere dedecus morti*, a morte auertere, vt *dedecus leto arcere* IX, 370. vel pro, defendere mortem a dedecore h. e. fortiter in pugna cadere. Sic ἀλῆξαι φόνον τέκνοις dixit Eurip. in Med. et ἀμύνειν νηυσὶ πῦρ Hom. Il. I, 435. ἀρὴν ἑτάροισιν ἀμύναι Il. M, 334. ἀνδράσι λοιγὸν ἀμύναι Il. O, 736. Cf. et Odyss. Θ, 525. Heyne ad Virg. Ecl. VII, 47. Iani et Lamb. ad Hor. Od. I, 17, 3. Intpp. ad Plaut. Mostell. IV, 2, 20. et inpr. Heins. ad Ouid. Her. V, 16. et ad Claud. Cons. Stilic. III, 171. *mentem mutata*, ἀλλοιόφρων, ἐκφρων, Schmid. 495. *pars excussi*, collectiue et respectu generis nobilioris, vt *mixti cohors* VIII, 489. *pars inpleuere diuisi* IX, 301. *animae, qui* XV, 503. τέκεα ἐπανεβοῶντες pro υἱοὶ ἐπ. ap. Aristoph. Plut. v. 292. (vbi Küster hanc constructionem πρὸς τὸ σημαινόμενον, non πρὸς τὸ ῥητόν, aliis exemplis illustrat) *dextera*,

quem

Corripit aeratam iam dudum in bella bipennem,
Deposito clipeo mutatus tela, Sychaeus.
Incumbunt sociae dextrae, magnoque fragore
Pulsa gemit, crebris subcumbens ictibus arbos.
Fluctuat infelix concusso stipite turba,
Ceu Zephyrus quatit antiquos vbi flamine lucos,
Fronde super tremuli vix tota cacuminis haerens
Iactatur, nido pariter nutante, volucris.
Procubuit tandem multa deuicta securi
Subfugium infelix miseris et inhospita quercus,
Elisitque virum spatiosa membra ruina.

Inde

Marf. 499. Vulgg. *in colla*, quod probat N. Heins. si auctore Gronov. Obss. I, 13 *elatam* refingatur pro *aeratam*, quod adstruit ex Val. Fl. V, 614 vbi v. Burm. *in colle* ed. Basil. quod non displicebat Dausq. Vtrumque, certe posterius, languet, nec verbis *iam dudum* satis conuenit. *in bella* scripsi, quod cum Modio recte, opinor, amplectuntur Dausq. Cell. Drak. et Lef. qui tamen male interpretatur: "*iamdudum*, h. e. statim corripit bipennem ex aere, (vt αὐχένα κόψας χαλκείῳ πελέκει dixit Apollon.) quam in vel ad bella gerebat; vt *aqua in potum, panis in cibum; pecunia in bellum* cet. Notus idiotismus et locus clarus, licet non intellectus Gronouio nec aliis." Praestat Dausq. ratio: olim in vsus belli praeparatam; etsi vix dubito, quin poeta scripserit, *optatam iamdudum in bella*, ad belli vsum, non ad arbores caedendas, vel *ad rara factam*, vt VIII, 550. Ill. Ernesti simplicius putat dicere, omnem formulam instar epith. orn. elatam, pro bipenni bellica, *aerata securi* Aen. XI, 656. 505. *Fronte* Col. prob. Modio. 506. *Iactatur*, non *Luctatur*, Col. *nutante* id. et Ox. vt ap. Lucan. I, 141. Stat. Th. IX, 535. Sen. Thyest. 464 et 654. quos laudat N. Heins. *mutante* R. 2. Vulgo *luctante*. 509. Ita Colon. et ed. Veneta Marsi prior, vt altera in comment. eius. *virum s. magna* r. Ox. et Put. Vulgo

quem inf. X, 307. vbi v. Drak. Conf. Gronov. ad Liv. I, 59. XXIX, 12. ad Sen. Herc. fur. 1157. et Obss. I, 16. Intpp. ad Val. Fl. I, 15. — 501 sq. Silio ante oculos fuisse videtur locus Virg. A. II, 626 sq. cuius tamen pulcritudinem non adsecutus est. Verba *vix tota haerens* et *nido pariter nutante* argute ac frigide dicta notat Ill. Ernesti. 504 sqq. Conf. Virg. Ge. II, 209. *inhospita quercus*, quae parum tutum praebuit refugium.

510-4.

Inde aliae cladum facies: contermina caedis
Conlucet, rapidoque involvitur aesculus igni.
Iamque inter frondes, arenti robore gliscens
Verticibus saevis, torquet Vulcanus anhelos
Cum fervore globos flammarum, et culmina torret.
Nec tela interea cessant: semiusta gementum
Atque amplexa cadunt ardentes corpora ramos.

Haec inter miseranda virum certamina Consul
Ecce aderat, volvens iram exitiumque Sychaeo.
At iuvenis dubio tantae discrimine pugnae
Occupat eventum telo tentare priorem;
Cui medio leviter clipeo stetit aeris in ora
Cuspis, et obpositas vetita est tramittere crates.
Sed non et Consul misso concredere telo
Fortunam optatae caedis parat, ac latus ense
Haurit;

Vulgo *viros f. magna ruina.* 510. *caedi* recte forsan ex ed. Veneta a. 1483 recepit Lefeb. *taedis* vel inuitis membranis scribendum credebant N. Heins. et Casaub. ad marg. ed. Gryph. Vocem *conterminus* cum secondo casu iunxit, citatus a Drak. Apul. Met. VI, p. 118 et 120 ed. Pricaei, vel p. 178 et 180 ed. Elmenh. Sed *caesis* neminem coniecisse, merito miratur Cl. Ernesti. 513. *Verticibus* Med. et al. v. ad II, 631. et not. ad III, 475. — 514. *lumina torret* duo scripti cum R. 3. Parm. Med. *robora t.* Veneta prior. 515. *semusta* Drak. et Lefeb. Sed v. ad III, 16. — 519. *dubio* omnes scripti et editi ante Marsum, qui primus *subito* dedit. 520. *euentu* Parm. *priori* malebat N. Heins. 524. *at* emend. Dausq. et Barth. Adv. V, 15. quod praeter Cell. tacitus recepit Lefeb.

510-4. Imitat. Virg. *Ge.* II, 303 seq. *cladum* v. ad I, 41. *facies* v. ad IV, 591. *Verticibus*, vt II, 631.

518. *voluens*, moliens, machinans; (v. Heyne ad Virg. Aen. I, 9. et 23.) vel voluens animo, pectore, *volutans.* v. Ind. et cf. sup. v. 369. *Bellum aduersus nos volverat* dixit Tac. Ann. III, 38. — 520. *Occupat* cet. Φθάνει πλήξας monente Heyn. ad Virg. A. XII, 300. — 521. *Aeris ora*, ἄντυξ, ἴτυς χάλκειος. Conf. Hom. Il. υ, 275. et sup. IV, 290 sq. *vetita est*, non potuit. *crates* vt ap. Virg. Aen. VII, 633. Cf. Intpp. ad Val. Fl. III, 199.

Haurit; nec crudae tardarunt tegmina parmae.
Labitur infelix, atque adpetit ore cruento
Tellurem exſpirans: tum, diffundente per artus
Frigore ſe Stygio, manantem in viſcera mortem
Adſpit, et longo componit lumina ſomno.

Atque ea dum variis permixtus triſtia Mavors
Caſibus alternat, iam caſtris Mago relictis,
Iam Libyae ductor properantia ſigna citato
Raptabant curſu, et ceſſata reponere avebant
Tempora caede virum, ac multo penſare cruore.
It globus intorquens nigranti turbine nubem
Pulveris, et ſurgit ſublatis campus arenis;
Quaque ferens greſſum flectit veſtigia ductor,
Undanti circum tempeſtas acta procella
Volvitur, atque altos operit caligine montes.
Obcubuere femur Fontanus, Buta canorum
Transfixi

Lefeb. 526. *appetit* Col. et Put. cum ed. Veneta a. 1483. Vulgatum *opperit* tuetur Lefeb. et exponit: facie ob terram prona, hanc ore mordet. Male! v. not. 533. *Raptabant*, non *Raptabat*, ſcripti et R. 2. *haue-bant* Col. *habebant* Ox. et Put. 540. *femur* ſcripti et edd. antt. Vulgatum

199. *Haurit l. e.* v. ad I, 392. *crudae*, e crudo corio. *adpetit ore c. T.*, vt alias *morſu adprendere*, *mordere*, *mandere humum*, ὀδὰξ λάζεσθαι ſ. ἑλεῖν οὖδας vel γαῖαν Hom. Il. B, 418. (vbi v. Koeppen) A, 748. al. Cf. Heinſ. et Drak. ad h. l. et IX, 383. XVII, 264. Heyne in V. L. ad Virg. A. X, 489. Iani et Lamb. ad Hor. Od. II, 7, 12. — 527 ſq. Cf. Virg. A. X, 745. 6. *manantem in v. m.* Cf. Virg. Cir. v. 182. *componit*, claudit, vt ap. Val. Flacc. VII, 247. et inf. VII, 204. X, 343. *longo ſomno* v. ad II, 574.

533. *Raptabant* cf. ad IV, 218. *reponere* vt *penſare*, reſtituere tanto maiore ſtrage, vt X, 487. et al. v. Drak. *ceſſata*, intermiſſa a caede. *penſare*, vt I, 534. — 535 ſq. Omnia in maius auxit. Cf. Virg. A. IX, 33. *nubem pulveris* Cf. ad I, 311. et II, 174. *campus*, propr. puluis e campo. *Vndanti procella*, vt *pulueris nube*, qui *vndare* dicitur, vt flamina ſup. II, 631. στροφάλιγγι

Transfixi guttur, pressoque e vulnere cuspis
Prospexit terga. Hunc tristes luxere Fregellae
Multiplicem proavis, hunc mater Anagnia flevit.
Haud dispar fortuna tibi, Laevine, sed auso
Non eadem: neque enim Tyrio concurrere regi
Tentas, sed lectus par ad certamen Ithemon,
(Autololum moderator erat) quem poplite caeso
Dum spolias, gravis inmiti cum turbine costas
Fraxinus inrupit, conlabsaque membra sub ictu
Hoste superfuso subita cecidere ruina.
Nec Sidicina cohors desit. Viridasius armat
Mille

gitum *simul* primus edidit Nicander, vel potius, teste Les., Benessa. *Buta* e scriptis recepere Cell. Drak. Les. *Butes* memoratur Virg. A. V, 372 et alius Aen. IX, 647. XI, 691. *Bura* R. 3. *Butta* plurimae ex priscis edd. Vulgo *Bucca*. Sed *Buca* Marsus et Martinus Herbip. probb. Dausq. N. Heins. et Drak. quoniam *Buca* cognomen Aemiliae gentis, et vrbs Italiae, de qua v. ad VIII, 564. — 542. *luxere*, non *misere*, Col. et Ox. cum R. 2. v. not. 546. *Ithemon*, non *Hiremon*, Col. *Irhemon* R. 2. Comma et parenthesin tacite deleuit Lefeb. 548. *spoliat* scripti. 549. *irrupit*, non *irrumpit*, scripti. 551. *Viriasius* Col., et R. 2. 552. *nulli victus*

στροφάλιγγι κονίης. 541. Cuspis inpressae sagittae a tergo exstabat. Cf. I, 383. 397. II, 120. — 542. 3. Similia loca, vbi siluis, mari, terrae aliisque rebus inanimatis tristitia luctusque tribuitur, VI, 284. XIV, 513 seq. et alia laudant Drak. h. l. Cerda ad Virg. A. VII, 759. Schwebel ad Bion. I, 32. et Ill. Harles. Anthol. Gr. poet. p. 111. Cf. ad I, 49. et III, 463. *Fregellae*, Volscorum vrbs in Latio ad ripam Liris, quum a Romanis defecisset, diruta. v. Strab. V. p. 164. Liv. VIII, 22. IX, 12. *Anagnia*, hod. *Anagni*, princeps Hernicorum vrbs. v. Cluuer. Ital. ant. p. 981. et Heyne ad Virg. Aen. VII, 684. *Multipl. pr.* comparant Vellei. II, 105. — 548. *inmiti c. t.* saeuo, magno cum impetu. *Hoste superfuso*, super te cadente: nam dum Ithemonem, poplitibus semet excipientem, nec tamen toto iam corpore prolabsum, spoliat, hasta Hannibalis ictus concidit, hoste superfuso. Ill. Ernesti explicat: tibi, Laevine, super hostem fuso s. cadenti. Sed tum *hosti s.* vel *hostem super fuso* dicendum erat. 551. *Sidicini* incolebant

Mille viros, nulli victus vel ponere castra,
Vel iunxisse ratem, duroque resolvere muros
Ariete, et in turrim subitos inmittere pontes.
Quem postquam Libyae ductor virtute feroci
Exsultare videt; (namque illi vulnere praeceps
Terga dabat levibus diffisus Arauricus armis)
Acrius hoc pulcro Mavorte adcensus in iram,
Et dignum sese ratus in certamina saevo
Comminus ire viro, referenti e corpore telum
Advolat, et fodiens pectus, Laudande laborum,
Quisquis es, haud alia decuit te obcumbere dextra.
Ad manes leti perfer decus: Itala gentis
Ni tibi origo foret, vita donatus abires.
Hinc Fadum petit et veterem bellare Labicum,
Cui

victus Col. quod et placebat Dausq. qui vulgatum *n. melius* explicabat: nulli melius fuit, magis profuit. 557. *Arauricus* Col. cum R. 2. Parm. Med. *Araucus* Put. In aliis *Anaricus* et *Auraricus*. v. ad III, 403. — 559 *certamina*, non *certamine*, duo scripti et R. 2. 560. *referens* scil. Hannibal, male et inuitis libris, neque admonitis quidem lectoribus, edidit Lefeb. 565. *Fadium* malebat N. Heins. quod tacitus recepit Lefeb. —

bant *Teanum Sidicinum*, coloniam et opp. Campaniae, (nunc *Teano* s. *Tiano*) a *Teano Apulo* diuersum. Cf. VIII, 511. XI, 176. XII, 524. Strab. V. p. 248. al. 237. *armat*, ducit armatos. *nulli victus*, secundus, a nullo superatus, *ponere*, in arte ponendi cet. Cf. VI, 142. VII, 223. *ratem* Dausq. adcipit de iungendis nauibus, vt turres, sambucae, similesque machinae inponantur: melius N. Heins. et Drak. de ponte ex ratibus *iunctio* ad flumina transeunda, de quo v. Lips. Poliorc. II, 5. — 554. De eiusmodi ponte s. exostra v. Veget. de re mil. IV, 17 et 21. Lips. l. c. II, 4. et Hard. ad Plin. VII, 45. *Exsultare*, γαυριᾷν. 560. *referenti*, Viridasio euellenti e *corpore* Araurici fugientis *telum*, quo eum vulnerauerat. 561-4. Cf. Virg. A. X, 825 sq. et sup. ad I, 398. *Laudande laborum* χάριν, ἕνεκα, h. e. ob res praeclare gestas, *πόνον μάχης*, vt VII, 28. al. *leti decus*, quia manu mea peris. *Labicum*, nomen ductum ab vrbe, de qua v. ad VIII, 366. *veterem bellare*, vt VI, 616.
Conf.

Cui Siculis quondam terris congressus Hamilcar
Clarum spectato dederat certamine nomen.
Inmemor annorum seniumque oblitus in arma
Ille quidem cruda mente et viridissimus irae
Ibat; sed vani frigentem in Marte senectam
Prodebant ictus: stipula crepitabat inani
Ignis iners, cassamque dabat sine robore flammam.
Quem postquam adcepit patrio monstrante superbus
Armigero Poenum ductor, Certamina primae
Hic lue nunc, inquit, pugnae: te notus Hamilcar
Hac trahit ad manes dextra. Tum librat ab aure
Intorquens iaculum, et versantem in vulnere sese
Transigit. Extracta foedavit cuspide sanguis
Canitiem, ac longos finivit morte labores.
Nec minus Herminium primis obtruncat in armis,
Adsuetum,

573. *[illegible]exit* coni. Burm. *accessit* vel *agnovit* Drak. Posses etiam *excepit*, vt ap. Virg. A. III, 332 et al. 578. *exacta* Tell. 583. *iacentia*, non *latentia*,

Conf. ad IV, 530. *spectato*, singulari et insigni. 569 sq. Mente quidem iuuenili, sed corpore et viribus senilibus, Drak. qui *crudos* dici fere iuuenes et puellas, nuptiis nondum maturas, monet. v. ad I, 187. 405. et cf. Virg. A. V, 394 sq. VI, 304. IX, 610 sq. *prodebant*, indicabant, vt X, 116. nisi malis destituebant, et ita periculo, ab hoste, imminenti, obiiciebant. v. ad II, 247. — 571. 2. Imitat. Virg. Ge. III, 99. *iners*, languidus. Cf. ad VII, 629. *cassam* v. Heins. ad Ouid. Fast. VI, 406. et Rem. Am. v. 446. *robore*, viribus; vt acer eius animus sine corporis robore. 573. *adcepit* forte pro excepit sc. occurrentem; an, vt κατέλαβε, inuenit s. inuasit? Lefeb. interpretatur, animaduertit, quod vellem exemplis firmasset. *patrio* Hamilcaris, quocum b. Punico I. pugnasse fingitur v. 566. 7. quae *prima* eius *pugna* fuit. — 576. *librat ab a.* cet. Maronianum Virg. Aen. IX, 417. vbi v. Cerda. *versantem in v. sese* ex eodem Virg. A. XI, 669. vbi v. Heyne in V. L. *versantem*, quum iaculo iam transactus esset, quod video iam monuisse Ill. Ernesti. 580. *primis in armis*, v. Heins. ad Ouid. Met.

Adſuetum, Traſymene, tuos praedantibus hamis
Exhaurire lacus, patriaeque alimenta ſenectae
Ducere ſuſpenſo per ſtagna iacentia lino.

Interea exanimem maeſti ſuper arma Sychaeum
Poſtabant Poeni, corpusque in caſtra ferebant.
Quos vbi conſpexit triſti clamore ruentes
Ductor, praeſago percuſſus pectora luctu,
Quinam, inquit, dolor, o ſocii, quemve ira Deorum
Eripuit nobis? num te, dulcedine laudis
Flagrantem et nimio primi Mavortis amore,
Atra,

latentia, Col. h. e. tranquilla, non commota, vt locis, a N. Heinſ. adſcriptis, Lucan. I, 261. III, 524. V, 434. 443. Val. Fl. III, 731. VI, 211. Stat. Silv. II, 2, 29. 74. et Theb. VII, 87. Martial. V, 1. *cubat vadis*, Grat. Cyneg. 434 *ſtagna ſedent*, et al. Epitheton tamen h. l. languet, et praeſtiterit *patentia* h. e. late extenta, vel *virentia*. 584. *exanimum* Perin. ſed ſono minus grato. cf. VV. DD. ad Virg. A. I, 484. IV, 8. IX, 444. 451. X, 496. — 588. *quemne* Col. quod et coni. Dausq. Vulgo *quaeve*. Modius

Met. VIII, 313. et A. A. I, 181. Cf. ad IV, 167. — 582. Plurimum hoc ad miſerationem lectoris mouendam valet. *alimenta ducere*, victum quaerere.

584. Cf. Virg. A. X, 841 ſq. (vbi v. Cerda) et v. 506. Huc pertinere illud Laconicarum matrum, filiis clipeum tradentium, ἢ τὰν, ἢ ἐπὶ τὰν, notat Drak. 587. *percuſſus* v. ad II, 213. in V. L. *praeſago luctu*, vt ap. Virg. A. X, 843. vbi tamen de patre agitur, qui, conſpectis militibus, cadauer cum gemitu portantibus, primum omnium filii mortem animo praeſagit; ſed quae praecipue cauſa eſt, cur Hannibal confeſtim Sychaei necem ſuſpicetur? Hinc ab Ill. Erneſti iam monitum video, Silium non tam rei naturam ſecutum, quam verba Maronis imitatum, et hinc ineptam illam H. interrogationem v. 589 ſq. ortam eſſe. Non deſunt tamen argumenta, quibus poeta defendi poſſit. Nam primum Sychaeus inter reliquos duces eminebat. Deinde Hannibal eius auunculus erat: (v. III, 245 ſq.) et in toto eius exercitu nemo erat cuius iactura ac mors acerbiorem ei dolorem incutere poterat, ſi Magonem exceperis, qui tamen nunc

Atra, Sychaee, dies properato funere carpsit?
Utque dato gemitu lacrimae adsensere ferentum,
Et dictus pariter caedis maerentibus auctor;
Cerno, ait, adverso pulcrum sub pectore vulnus
Cuspidis Iliacae. Dignus Carthagine, dignus
Hasdrubale ad manes ibis; nec te optima mater
Dissimilem lugebit avis, Stygiave sub umbra
Degenerem cernens noster vitabit Hamilcar.
At mihi Flaminius, tam maesti causa doloris,
Morte sua minuet luctus: haec pompa sequetur
Exsequias, feroque emtum volet inpia Roma,
Non violasse mei corpus mucrone Sychaei.

Sic

dius suspic. *quae te*. 592. *Vtque* scripti et priscae edd. ante Marsum, qui primus edidit *Atque*, quod Dausq. et Cell. interpretantur *continuo*, *statim*, de qua particulae vi cf. Gronov. ad Liv. XXVI, 39. Duker. et Drak. ad Liv. XXVII, 21. Dauis. ad Cic. Legg. II, 4. Burm. et Heyne ad Virg. Ge. I, 203. et Aen. VI, 162. cf. sup. not. ad II, 134. 599. *Fit* pro *At* Put. vnde *Sic* reposuit Lefeb. vt sit pro vtinam, de quo v. ad II, 301. Idem *minuat* ex Col. Put. et R. 2. recepit. Sed quis non videt, locum ita

nunc demum in aciem cum fratre redierat. 591. *carpsit*, abstulit. Propr. vita carpitur, h. e. sensim consumitur. Cf. XIII, 627. et ad II, 458. *lacrimae*, non verba: vox enim deficit eos, qui dolori succumbunt, et *curae leues loquuntur*, *ingentes stupent*, vt vtar verbis Sen. Hippol. 604. Cf. Clark. ad Hom. Od. K, 246. — 594. Viri fortis est, hostem semper aduersum spectare, adeoque *aduerso*, non *auerso* ab hostibus corpore, h. e. pectore, non in tergo, vt fugientes solent, vulnerari. Cf. IV, 194. et mox v. 639. 642. 669 sq. (vbi v. Dausq.) IX, 368 seq. X, 7. Ouid. Fastor. II, 211. Intpp. ad Curt. III, 11, 9. Klotz. ad Tyrt. II, 19. 20. Gell. II, 11. Virg. A. XI, 55. Plin. VII, 28. et inpr. Hom. Il. N, 288 sq. P, 166 sqq. *Iliacae*, Romanae. *Degenerem* cf. Virg. A. II, 549. 600 Elegantissime: vt enim pompa sequitur defunctum, ita Flaminius Sychaeo submittetur, Schmid. qui tamen non omnem sententiae vim adsecutus videtur: nam *pompa* eo spectat, quod Flaminius Romanorum Dux et Consul est, cuius morte Sychaeum vlcisci parat. 601. 2. Imitat. Virg. A. X, 503. Cfr. X, 287.

emtum

Sic memorans torquet fumantem ex ore vaporem,
Iraque anhelatum proturbat pectore murmur,
Ut multo adcensis fervore exuberat undis,
Clausus ubi exusto liquor indignatur aëno.
Tum praeceps ruit in medios, solumque fatigat
Flaminium incessens. Nec dicto segnius ille
Bella capessebat, propiorque insurgere Mavors
Coeperat, et campo iunctus iam stabat vterque;
Quum subitus per saxa fragor, motique repente
(Horrendum) colles, et summa cacumina totis
Intremuere iugis. Nutant in vertice silvae
Pinifero, fractaeque ruunt super agmina rupes.

Inmugit

sita languere? 603. *Haec memorans* tacite scripsit Lefeb. 606. Vulgg. *abeno*. cf. Gell. II, 3. Intpp. Virg. A. II, 470 et Hor. Od. I, 33, 11. 607 *medios*, non *medium*, Col. Tell. R. 2. *solumque* Col. et Ox. quod ex Virg. A. XI, 220 et XII, 466 petitum putabant Barth. et Drak. Vulgatam lect. *coelumque* defendit Dausq. et explicat: querelis et minis auras implet. Ortam potius crediderim ex loco Maronis Aen. I, 280 margini adscripto. 608. *dicto*, non *dictu*, omnes libri prisci ante Wolfii Basil. prob. Dausq.

emtum scil. magni s. magno pretio (v. ad IV, 754); quod absolute ita dictum haud reperire memini. *sero*, frustra. v. Broukh. et Heyne ad Tibull. I, 8, 41. *volet*, optabit, scil. propter magnas, quas nunc ab illis expetam, poenas. Cf. loca similia VII, 620 (vbi vid. Drak.) IX, 372. X, 287. Virg. Aen. V, 230. Claud. R. P. III, 194. *violasse*, vt *laedere*, et hinc *inuiolabilis*, et *inlaesus*. vid. Ind. et Drak. ad X, 261. XV, 764. et XVI, 111.

603-6. Silio praeiuit Virg. A. VII, 462 sq. vbi v. Heyne. *adcensis*, calefactis, vt *adolere*, Drak. qui laudat Gronov. ad Sen. Med. 666. Weitz. spicil. ad auctor. Moreti v. 39. et Noris. Cenot. Pis. III, 5. p. 393. *indignatur*, vt ap. Virg. Ge. II, 162. et Aen. VIII, 728. *fatigat incessens*, probris saepius vexat, more heroum, et ad pugnam singularem prouocat. Cf. ad I, 63. Lefeb. exponit fatigat se, incessens, inuadens F. solum. *Nec dicto segnius*, vt ἐμμαπέως ap. Hom. Il. E, 836. et *dicto citius* ap. Virg. A. I, 142. vbi v. Heyne. 611-626. Iam duces vtrimque in singulare certamen descendunt, quod animum lectoris magna exspectatione suspendit.

Inmugit penitus convulſis ima cavernis
Diſſiliens tellus nec parvos rumpit hiatus,
Atque umbras late Stygias inmenſa vorago
Faucibus oſtendit patulis, Manesque profundi
Antiquum expavere diem. Lacus ater, in altos
Sublatus montes et ſede excuſſus avita,
Lavit Tyrrhenas ignota adſpergine ſilvas.
Iamque eadem populos magnorumque oppida regum
Tempeſtas et dira lues ſtravitque tulitque.
Ac ſuper haec reflui pugnarunt montibus amnes,
Et retro fluctus torſit mare. Monte relicto
Apenninicolae fugere ad litora Fauni.

Pugnabat tamen (heu belli vecordia!) miles,
Iactatus titubante ſolo, tremebundaque tela,
Subducta tellure ruens, torquebat in hoſtem,
Donec pulſa vagos curſus ad litora vertit
Mentis

615. *concuſſis cavernis* coni. Schmid. 624. *refugi* tacite et contra omnes libros repoſuit Leſeb. Voces *pugnare* et *mons* mox iterantur, vnde ſaltem *fontibus* legendum putabat N. Heinſ. Non male, etſi diſplicet Schmidio, qui male *pugnarunt fontibus* iungit et vulgatam lect. exponit: retro fluentes

dit. Hunc nodum poeta ſolvit terrae motu, de quo vid. Liv. XXII, 5. Cic. de Div. I, 35 Flor. II, 6. Plin. II, 84. Plut. in Fabio, et Heyne Opuſcul. Acad. Vol. III. p. 259. 617 ſq. Praeiuit Virg. A. VIII, 243 ſq. vbi v. Cerda et Heyne. Cf. Ouid. Met. II, 260 ſq. V, 356 ſq. quosque Drak. et Lefeb. comparant, Lucret. VI, 575-599. Stat. Th. VIII, 31-80. Petron. c. 122. et Claud. R. P. II, 193 ſq. *Antiquum*, quem olim viderant, quum in viuis eſſent. *Lacus ater*, turbidus, vel ſanguine infectus. *Tyrrhenas ſ.* montes Cortonenſes in Etruria. cf. ad IV, 719. *ignota*, inſolita. *ſtrauitque tulitque*, vt *rapiunt feruntque* dixit Virg. A. II, 374. vbi v. Cerda et Heyne. *reflui montibus*, ad montes, vnde oriuntur, vt *relabi montibus* apud Hor. Od. I, 29, 11. 627 ſq. Liuius, Plin. aliique memorant, tantum fuiſſe ardorem animorum, vt nemo pugnantium hunc terrae motum ſenſerit.

Mentis inops, stagnisque inlata est Daunia pubes.
Quis Consul terga increpitans (nam turbine motae
Ablatis terrae inciderat) Quid deinde, quid, oro,
Restat, ïo, profugis? vos en ad moenia Romae
Ducitis Hannibalem: vos in Tarpeia Tonantis
Tecta faces ferrumque datis. Sta, miles, et acres
Disce ex me pugnas: vel, si pugnare negatum,
Disce mori! Dabit exemplum non vile futuris
Flaminius, ne terga Libys, ne Cantaber umquam
Consulis adspiciat. Solus, si tanta libido
Est vobis rabiesque fugae, tela omnia solus

Pectore

tes amnes et insurgentes pugnant montibus obpositis. 631. *illata est* Col. Put. Tell. R. 2. vt IV, 596. XI, 245 et aliis locis, a N. Heins. adpositis. cf. Gronov. Obss. II, 8. *in alta* vel *inalta est* Oxon. Vulgo *latebat*, pro quo, vt solet, digladiatur Dausq. 633. *Ablatus* Col. et Tell. a m. pr. cum R. 2. quod recepit Lefeb. qui haec notauit: "Drak. non magis quam alii capit. *Ablatus* nempe Flaminius a pugna cum Hannibale, terrae motu, *in hos milites* inciderat. Subintelligit hic poeta pronomen vt solet." Sed vereor, vt multi sint, qui sapere virum doctum plus quam ceteros arbitrentur. 634. *iam* pro *io* coni. Dausq. cui fraudi fuisse suspicatur Drak. quod voc. *io* laetantis semper et triumphantis esse crediderit, quum et inuocantis sit, etiam in luctu, vt IV, 779. et ap. Ouid. Met. III, 713. cf. Tibull. II, 4, 6. et Heins. ad Ouid. l. c. et V, 625. —

ferit. *Subducta*, subsidente. 630. 1. Haec fuga propr. non ante Flaminii mortem exorta. v. Liv. XXII, 6. et Polyb. III, 84. *Daunia p.* Cf. ad IV, 502. — 632 sq. Cf. Liv. XXII, 5. In ipsa oratione summa vis inest et grauitas. Nota Lef. haec est: "Noluit Silius, vt ambo duces, praeter historiae fidem, *viritim* inter se certarent; atque in eo patet poetae ars ingeniosa." *terga*, fugam, vt ap. Ouid. A. A. I, 209. vbi *terga pectoribus*, h. e. virtuti obponuntur. *inciderat*, obuiam venerat, *turbine m. t.* propter motum terrae *Ablatis* fuga, raptim fugientibus, φερομένοις, vt VI, 57. 257. (vbi Heins. et Drak. laudant Ouid. Met. I, 306. Val. Fl. III, 636. et Gron. ad Liv. XXXV, 11.) X, 72. 280. Cf. Burm. ad Val. Fl. l. c. et Barth. ad Stat. Th. X, 149. 638. *futuris*, ἀνθρώποισι ἐσσομένοισι Homer. Il. Z, 358. et ἐπεσσομένοις γενοίμεθα πᾶσιν ἀοιδή Theocr. XII, 11. Dausq. 639-642. Cf. ad v. 594. Repetitio voc. *solus* magnam vim habet.

consumo,

Pectore consumo, et moriens, fugiente per auras
Hac anima, vestras revocabo ad proelia dextras.

Dumque ea commemorat, densosque obit obvius hostes,
Advolat ora ferus mentemque Ducarius. Acri
Nomen erat gentile viro, fusisque catervis
Boiorum quondam patriis, antiqua gerebat
Vulnera barbaricae mentis; noscensque superbi
Victoris vultus, Tune, inquit, maximus ille
Boiorum terror? libet hoc cognoscere telo,
Corporis an tanti manet de vulnere sanguis.
Nec vos poeniteat, populares, fortibus umbris
Hoc mactare caput: nostros hic curribus egit
Insistens victos alta ad Capitolia patres.
Ultrix hora vocat. Pariter tunc undique fusis
Obruitur telis, nimboque ruente per auras
Contectus, nulli dextra iactare reliquit
Flaminium cecidisse sua. Nec pugna peremto
Ulterior ductore fuit: namque agmine denso
Primores iuuenum, laeva ob discrimina Martis
Infensi

646. *fususque* omnes scripti, quod recepit Lefeb. qui praeterea tacite et inuitis libris dedit *in patriis*, vt sententia h. l. sit: fusus etiam ipse inter cateruas suorum fusas. 650. *licet* Col. 653. *nostris hic curribus* h. e. carpentis, Put. Tell. R. 2. Male! 654. *vinctos* refinxit Lefeb. Non male, sed frustra. 657. *Confectus* coni. Burm. vt aliqua certe mortis Flaminii mentio fiat. *relinquit* Put. et R. 2. 660. *laeua ob d. M.*, non *saeua ad d. M.*, Colon. *laeui*, h. e. aduersi (vt *Mars sinister* I, 8) malebat N.

consumo, excipio, sustineo, vt praeter me nemo feriatur, vt X, 129. — 645 sq. Cf. Liv. XXII, 6. *Boiorum* cf. v. 107 sq. et ad IV, 704. *antiqua g. v.* vt ap. Virg. A. I, 36. et Lucret. I, 35. — 651. Lefeb. putat, adludi ad ἰχὼρ Hom. Il. E, 340. 416. — 652. Cf. Liv. l. c. 654. v. ad IV, 704. — 655 sq. Polyb. III, 84. Flaminium προσπεσόντες τινὲς τῶν Κελτῶν ἀπέκτειναν. Ducarius ipse Consulem occidit, teste Liv. XXII, 6. vnde poetam vero decorum anteposuisse, putabat Cell. *Vltrix h. v.* vt fere ap. Virg. A. II, 668. *fusis* et *nimbo* v. ad I, 267 et 311. — 657. Virg. A. XII, 322. cf. Mars. 659-666. Hinc Flaminii corpus non

Infensi Superis dextrisque, et cernere Poenum
Victorem plus morte rati, super ocius omnes
Membra ducis stratosque artus certamine magno
Telaque, corporaque, et non fausto Marte cruentas
Iniecere manus. Sic densi caedis acervo,
Ceu tumulo, texere virum. Tum, strage per undas,
Per silvas sparsa, perque altam sanguine vallem,
In medias fratre invectus comitante catervas
Caesorum iuvenum Poenus, Quae vulnera cernis?
Quas mortes? inquit. Premit omnis dextera ferrum,
Armatusque iacet servans certamina miles.
Hos, en, hos obitus nostrae spectate cohortes!
Fronte minae durant, et stant in vultibus irae.
Et vereor, ne, quae tanta creat indole tellus
Magnanimos fecunda viros, huic fata dicarint
Imperium, atque ipsis devincat cladibus orbem.

Sic fatus cessit nocti, finemque dedere
Caedibus infusae subducto sole tenebrae.

N. Heins. h. l. et XII, 208. quod merito placuisse videtur Drak. 665. *Sic* de mendo suspectum Cl. Ernesti, nescio quare. *densae caedis* coni. N. Heins. et v. 671 *Armatique*. 672. *Hostesne hos obitus?* suspic. Dausq. 673. *perstant*, vel *restant*, frustra (v. ad II, 639) emend. N. Heins. sed mox melius *Vt vereor!* Lefeb. *En*, *vereor* tacitus reposuit, vt passim. 676. *ne vincat* coni. N. Heins. Sed *devincere*, quod Lefeb. graue verbum videtur, pro simpl. *vincere* accipit Drak. quo sensu centies occurrit. 678 *effusae* malebat N. Heins. vt XI, 271 Drak. voci exquisitiori substituentes vulgarem et tritam. Lefeb. conf. V, 57.

non inuenit Hannibal. v. Liv. XXII, 7. Plut. in Flam. et Fab. *corpora* sua. *caedis aceruo*, magna super et cum eo occisorum copia. 668-76. Egregia laus virtutis Romanorum, cuius signa, in mortuis quoque conspicua, Hannibal cum Magone admiratur, militibusque suis commendat. Bene comparant loca simil. Flor. I, 18, 17. et Eutrop. II, 6. extr. *Quae vulnera?* scil. aduersa. Cf. ad v. 594. *seruans certamina*, vultum trucem pugnantiumque habitum in ipsa morte retinens. *Fronte minae durant*, vt XIII, 733. vbi Drak. comparat Sen. Oed. 618 Val. Fl. II, 21. Claud. R. P. III, 340. et Flor. I, 18.

C. SILII ITALICI PVNICORVM

LIBER SEXTVS.

ARGVMENTVM.

Postero die, vbi primum inluxit, patet foeda hominum equorumque strages, et lacus cruore spumans cernitur. v. 1 - 13. Inter semianimes Romanos duo in primis omnium oculos in se conuertunt, Bruttius et Laeuinus; quorum ille aquilam, quam in acie tulerat, in terram defodit, vt mortuus eam corpore tegat, Poenisque eius captae gloriam subtrahat; hic, ira in rabiem versus, dentibus mortuum hostem laniando exspirat. 14-53. Dum Poeni his spectaculis oculos animumque pascunt; Romani, passim per agros et siluas omnemque Etruriam palati, trepide fuga salutem quaerunt: ex quibus Serranus, M. Atilii Reguli filius, Perusiam noctu sine comite venit, vbi fessus itinere deuersari statuit, et caeco ac mirifico casu fores casae pulsat, in qua habitat Marus, qui Reguli miles et armiger fuerat. Is benigne eum hospitio excipit et vulnera fouet. 54 - 100. Tum iuuenem, de foeda suorum clade querentem, exhortatur ad animi magnitudinem et imitationem parentis, quem memorat in Africa ad Bagradam cum serpente magnitudinis portentosae et deinde cum Poenis feliciter pugnasse, 101 - 302. sed postremo a Xanthippo, Spartanorum duce, per insidias captum esse, 302 - 345. et quum aliquot annis post a Poenis, vt de pace, et si eam non posset impetrare, de captiuis certe commutandis ageret, Romam missus esset iurassetque se rediturum, vtrumque negandi auctorem Patribus fuisse, et repudiatis amicorum coniugisque precibus, exquisita supplicia subire maluisse, quam fidem iureiurando hosti factam fallere. 346 - 551. Interim Romae ad primum nuncium cladis, ad Trasymenum lacum adceptae, ingens trepidatio et tumultus oritur, matronaeque in primis, vagae per vias, quae suorum exercitusque fortuna sit, obuios percunctantur. 552 - 573. Vna ex

iis,

iis, Marcia, Reguli quondam coniux, nunc vidua, conspecto filio, quem Marus domum reduxerat, laetitia exsultat Diisque gratias agit quod hunc certe, licet vulneratum, sibi reddiderint. 574-589. Patres autem, qui soli nihil, quod a dignitate sua abhorreat, committunt, de republ. consultant; et aduocata populi concione aduersus Hannibalem, qui a consilio Romam obpugnandi saeua tempestate, a Ioue ipsi inmissa, deterretur, eiusdem Dei instinctu Dictator creatur Q. Fabius Maximus Cunctator, vir genere et nobilitate ciuitatis suae facile princeps, qui singulari prudentia cautisque consiliis se parem Hannibali ducem praestat. 589-640. Poenus interea per Vmbriam et agrum Picenum aliasque Italiae regiones exercitum praeda onustum ducit, et postremo castra in Campaniam mouet, vbi templum Liternensium eiusque porticus, in quibus bellum Punicum primum in Carthaginis ignominiam tabulis expressum cernit, dirui iubet. 641-716.

Totus fere hic liber ad bellum Punicum I. spectat, cuius et breuis historia in fine adiicitur v. 653-697. Nec reprehendendus est Silius in eo, quod hanc narrationem rerum, cum iis, quas tractat, arto nexu copulatarum, carmini suo intexuit: in quo potius non minus prudenter et cum iudicio egisse videtur, quam Virgilius in excidio Troiae exponendo. Scriptor historicus eam toti forte operi praemisisset: sed poeta quamuis opportunam occasionem, ad hanc rem sibi oblatam, amplecti et lectores non solum ornatu, sed etiam variatione nouoque rerum vel narrationis ordine delectare solet.

Quo vero iudicio insertum dicemus episodium de Regulo v. 117-551? Hoc enim, licet summa arte elaboratum, non modo nimis longum et ab ingenio, ad fastidium luxuriante, profectum, sed alieno quoque loco interpositum videri potest. Non desunt tamen argumenta, quae si non ad laudandum, saltem ad excusandum poetae institutum consiliumque plurimum valeant. Primum enim Regulus non rerum modo, in bello Punico I. gestarum, maxima fuit pars et auctor, sed insigne etiam vtriusque fortunae exemplum, quique fractos Romanorum animos in primis ad bellum strenue persequendum confirmauit. Propterea Silius ex tota istius belli historia nullum facile argumentum seligere poterat, quod ad poeticam tractationem epicamque dignitatem et vim, quae in elegantiore phan-

phantasmatum narrationisque forma cernitur et in memorandis factis fatisque virorum, vel virtute vel fortitudine et audacia conspicuorum versatur, magis adcommodatum esset et ad animum legentis non tantum admiratione, voluptate et miseratione tenendum, sed etiam virtutis simul sensu imbuendum maiorem vim haberet. Omnino autem hoc egregie et summorum poetarum exemplo fit ac more, vt aptissima ornatus materia, qua et oratio variari et lectoris animus non minus delectari quam moueri possit, manibus non dimittatur. Deinde hoc episodium per se quidem a rei summa alienum est; sed ex historia tamen prioris belli petitum: quam quum in carmen suum inferre apud animum constituisset poeta, facile phantasia eius magnis hisce imaginibus, quae ante animum obuersabantur, tam fortiter feriri et tam viuide adfici poterat, vt paulo diutius iis indulgeret, et longius, quam par erat, a via deflecteret. Praeterea non commodiori profecto tempore ab argumento primario ita quodammodo aberrare et rerum varietate lectores delinire poterat, quam quum tres iam insigniores Romanorum clades memorasset et non nisi quarta superesset; res vero ab Hannibale paulo ante pugnam Cannensem variis Italiae locis gestae minoris fere momenti essent, nec satis poeticum ornatum admitterent. His itaque silentio prorsus praetermissis, rem locumque, epica tractatione digniorem, adripuit et, ne fastidium moveret continuata proeliorum narratio, historia hac carmini inserta et cum ipso argumento ingeniose coagmentata varietatem sectatus est. Denique animus poetae, delinitus venerandis eiusmodi priscae virtutis imaginibus atque exemplis, quorum aetas sua inops erat, saepe iis diutius inmorari solet; nec facile erit, qui id aegre ferat, quum nihil fere magis delectet. Romanorum certe lectorum animos praeclara haec antiquioris disciplinae, virtutis morumque seueritatis imago summa vi percusserit necesse est. Ceterum quod Maro, qui Reguli miles fuerat, narrantis partes adsignavit Silius, in eo consecutus est hoc commodi, vt tota narratio et maiorem haberet fidem, quum res ab eo, qui ipse iis interfuit, exponantur, et magis etiam exornari atque amplificari posset, quia senes in suis potissimum vel amicorum fatis factisque recensendis loquaces esse solent, quod vel Nestoris exemplo intelligitur, cuius memoriam animo poetae obuersatam esse non

non inprobabili forte indicio suspicari possis.

Sed iam dudum videri possum opera inani in defendendo poetae episodio defunctus esse, siquidem dimidia eius pars, a v. 346 - 551, commenticia est fabula, in qua itaque tantopere ornanda ingenii vires frustra consumsisse censendus sit. Quod si verum est, non tam Silius peccasse videtur, quam magnus ille historicorum numerus, quorum auctoritatem secutus est. Meminerimus quoque, nos in poeta legendo versari, cui, in famae narrationisque diversitate et delectu, non minor fere delectationis ornatusque idonei ratio habenda est, quam summae veritatis, ad quam singula exigat, modo ne ea, quae narrat, vel a fide abhorreant, vel infirma auctoritate nitantur. Neutrum vero argumenta, a viris doctis adlata, mihi quidem persuaserunt. Haec ceteris praeiuit Palmerius, qui Exercitatt. in auctores Graec. p. 151 seqq. tam ex miro scriptorum Rom. dissensu, quam ex Polybii silentio et potissimum ex Diodori Fragm. lib. XXIV. p. 273 sq. ed. Vales. et T. II. p. 566. edit. Wesseling. ingeniose coniecit, Regulum omnino Romam a Carthaginiensibus non missum et in captiuitate morbo mortuum, totam vero illam de eius supplicio narrationem confictam ab vxore eius et vulgatam fuisse, vt haec crudelitatem suam in Poenos captiuos, suae filiorumque suorum custodiae traditos, excusaret. In hanc sententiam discesserunt Gesn. in Chrestom. Cic. p. 547. Jani ad Horat. Od. III, 5, 49. Wesseling. ad Diodor. l. c. Lefeb. ad Sil. VI, 539. J. Toland. in Collection of several pieces Lond. 1726. T. II. p. 28 seq. Hofmannus, Lloyd et Iselin in Lexicis suis, quique maiori eandem eruditionis adparatu, nec tamen nouis fere rationibus commendarunt, Beaufort in fine Diss. sur l'incertitude des cinq premiers siècles de l'histoire Romaine, à Utrecht 1738. 8. et Cl. Roos in Diss. de suppliciis, quibus Regulus Carthagine traditur interfectus, Giess. 1790. quae inserta est Repertorio scholis publicis destinato (*Magazin für öffentl. Schulen, Bremen* 1791) T. II. P. I. p. 50 seqq. vbi a p. 61 - 71. ipso, quo haec scribo, tempore adiiciendum curaui Epimetrum et censuram huius prolusionis. Quae copiosius ibi disputaui, nunc summatim quidem, sed aliis additis, aliis emendatis, colligere liceat.

Primum quidem non diffiteor, Rom. scriptores non inter se tantum, sed a se quoque dissentire. Nam Cicero de Fin. II, 20. V, 27. Pis. c. 19. et Off. III, 27. Sen. de Prov. c. 3. Val. Max. IX, 2. ext. 1. Tudit,

Tudit. et Tubero ap. Gell. VI, 4. Silius VI, 539 seq. Aurel. Vict. de vir. ill. c. 40 et Zonar. Ann. T. II. Atilium resectis palpebris, vigiliis et inedia, Seneca l. c. et Epist. 98. Silius II, 343. 4. et 435. Flor. II, 2. in cruce, et denique Sen. de Prov. c. 3. de tranquill. animi c. 15 et Epist. 67. Cic. Pis. 19. Val. Max. IX, 2. ext. 1. Aurel. Vict. et Zonar. ll. cc. Silius VI, 539 sq. Oros. IV, 8. Augustin. de Ciuit. Dei I, 15. Appian. de reb. Pun. c. 4. et inpr. Exc. II. ex Lib. V. de reb. Sic. T. I. p. 93 edit. Cl. Schweighäus. in arca angusta s. machina lignea, ferreis clavis vndique intus sic munita, vt stare cogeretur, vigiliis ac fatigati corporis laceratione, eum periisse memorant. cf. Reimar. ad Dion. Cass. T. I. p. 62. et Duker. ad Flor. II, 2. Sed nihil est, quod hoc dissensu offendamur, si Regulum variis exquisitisque tormentis excruciarunt Poeni, quod praeter eos, quos modo laudaui, Horat. Od. III, 5, 49. Cic. Parad. II. de Sen. c. 20 et pro Sext. c. 59. Liv. Epit. XVIII. Val. Max. I, 1, 14. Eutrop. II, 14 ibique Paean. et alii testantur. Res quoque aliqua omnino vera esse potest, quamuis inter testes, nuntios et scriptores discrepet; et fama eundo vires adquirere solet. Mitior praeterea et benignior interpretatio praeferenda est odiosae, et, quod aequitatis est, non temere quisquam repugnantiae coarguendus. Diuersas autem auctorum, quos citaui, narrationes facile inter se conciliari posse, iam dudum viderunt a Drak. inf. ad v. 539 laudati Lips. ad Senecae ll. cc. Salmas. de Cruce Epist. II. p. 491 et Gronov. ad Sen. de Prov. c. 3. Posterior, cui Drak. et Cl. Roos suffragantur, non dubitat, quin veteres auctores ipsam illam machinam ligneam, ferreis clauis praefixam et supplicio Reguli comparatam, *crucem* adpellauerint, quae coniectura etiam Dausq. inf. ad v. 539 in mentem venit, sed a locis Silii II, 343. et 435 prorsus aliena videtur. Inepta certe est Dausq. nota: "Crux machina ipsa est, non crux immissa, non commissa: *pendet* autem Regulus, non quod e cruce pependerit; sed quia in alto mutabundus (forte nutabundus), aut propensione sua casum minitaretur, vt *pendentes e rupe capellae.*" Ego potius Atilium, variis tormentis prius excarnificatum, vel in cruce obiisse cum Lipsio, vel post mortem, exempli et maioris ignominiae causa, cruci subfixum esse, cum Salmas. crediderim.

Quod ad Diodori l. c. adtinet, tradit ille, vxorem Reguli, obitu mariti comperto, *Poenorum incuria eum mortuum putasse* et propterea filiis

liis suis auctorem fuisse, vt Bostarem Hamilcaremque, captiuos Carthag. duces, suaeque custodiae commissos, crudeliter tractarent. Hinc potius suspicari possis, Romanos amicosque Marciae veram atrocis, quam Atilius obierit, mortis rationem ab ea occultasse, ne dolori prorsus succumberet. Praeterea mirum videri potest, captiuos Poenos et ipsos duces, Regulo adhuc viuente, mulieris et iuuenum custodiae traditos fuisse. Minus quis haerebit in loco Gellii VI, 4. "Tuditanus somno diu prohibitum Regulum atque ita vita priuatum refert; idque vbi Romae cognitum est, nobilissimos Poenorum captiuos liberis Reguli a Senatu deditos — interiisse."

Superest, vt tertium argumentum, a Polybii silentio desumtum, paucis refellam. Primum ex XL libris, quos scripsit [illegible]n nisi quinque integri re[illegible]ant, eumque alio, qui periit, libro et loco de hac re egisse, ex eius Fragm. IX. (καὶ ὅτε τὴν γυναῖκα ἐς λόγους ἐδέξατο sc. Regulus) et ex tota historiae Polybianae natura ac indole probabiliter colligere mihi videor. Nam Regulus iam A. U. 499 captus, sed demum post cladem, Poenis A. U. 503 a Metello Cos. inlatam, anno eodem, vel seq. C. Atilio et L. Manlio Coss., Romam missus est, quod intelligitur tum ex Liv. Epit. XVIII. coll. cum init. Epit. XIX, tum ex Eutrop. II, 11. Oros. IV, 10. Zonara VIII, 15. et Dione Cass. Tom. I. p. 62. Exc. 149 vbi v. Reimar., et Cl. Schweigh. ad Appian. T. III. p. 189 sq. Polybius autem chronicam composuit historiam, et hanc Poenorum legationem non modo hanc ob causam rebus a Regulo vsque ad captiuitatem gestis non adnectere, sed postea quoque iusto loco et tempore eo facilius omittere potuit, quum prorsus inutilis fuerit, nec ad fortunam Poenorum mitigandam vel ad res mutandas quidquam habuerit momenti. Deinde sola fere proelia, in b. Punico I. edita, solasque propemodum res, ab ipsis ducibus, et ne quidem ab omnibus, v. c. a L. Corn. Scipione in Sardinia et ab aliis gestas, nunquam vero eorum fata, vel prospera vel aduersa, memorare solet; vnde historiam quoque annorum ab V. C. 499 - 503 quam paucissimis absoluit, et insignes honores, C. Duilio a S. P. Q. R. habitos, Bostaris Hamilcarisque tam captiuitatem quam supplicia, et quot non alia? silentio praetermittit. Ad haec, quae dixi, confirmanda multum valent verba Polyb. I, 36. λέγεται δὲ καὶ ἕτερος ὑπὲρ τῆς ἀπαλλαγῆς τῆς Ξανθίππου λόγος, ὃν πειρασόμεθα διασαφεῖν, οἰκειότερον λαβόντες τοῦ παρόντος

τος

τος καιρόν. cf. inf. ad v. 680 sqq. et VII, 558. Praeterea non facile quisquam, nisi praeiudicata opinione imbutus, sibi persuadebit, solo Polybii silentio solaque Diodori auctoritate, quae nec adeo magna est nec vulgari quoque sententiae aduersatur, fidem tot scriptorum, qui ne inprobabilia quidem, nedum absurda commemorant, (Tudetani inprimis et Tuberonis, quorum alter cum M. Aquilio Consul et Polybii aequalis fuit, alter, cuius historia a Dionysio, Liuio aliisque passim laudatur, belli ciuilis initio ex SCto Africam prouinciam sortitus est, vnde rem, de quo quaeritur, ex Poenorum non minus, quam Romanorum actis publicis cognoscere potuit) penitus labefactari, neminemque vel eorum, vel Romanorum tunc temporis viuentium, in veram rei rationem inquisiuisse, sed omnes rumori plebis nugisque anilibus temere credidisse. Quam parum firma sunt argumenta, a silentio scriptorum petita? Et nonne eadem ratio ad fidem Diodori conuellendam pertinet? Nam Bostaris Hamilcarisque et reliquorum, quae Diodorus narrat, nec Polybius, nec quisquam alius mentionem facit. Denique ponamus, totam de Reguli supplicio narrationem esse fabulam, quam vel vxor eius, vel, quod Cl. Roos suspicatur, ipsi Romani sint commenti. Num vero iidem finxerunt etiam, Atilium Romam venisse et Carthaginem rediisse? id quod Tubero, Cicero et tot alii, ne Polybio quidem excepto, vt ex Fragm. supra adlegato adparet, testantur, quodque non mirum videbitur ei, qui meminerit, qualis quantusque vir fuerit Regulus, et quam confidenter Poeni, eo Romanis reddito, captiuorum commutationem mitioresque pacis conditiones sperare potuerint. Num et hoc in commentis numerandum est, cui tamen non magis Romani tum viuentes fidem habere dubitauerint? cui nemo contradicere ausus sit? quum non clam ille et occulte in vrbem venerit, sed frequenti curiae interfuerit? Silices concoquere potest, qui ad haec credenda promtum se esse profitetur. Quodsi vero Regulus reuera Romam profectus est, et non modo non censuit captiuos redimendos, verum etiam dissuasit, adeoque summam vnicamque hostium spem fefellit: crudelitas, quam Poeni in ipsum redeuntem, et vindicta, quam postea Romani in captiuos hostium duces exercuisse dicuntur, quam maxime probabilis est. Ceterum qui propterea forte iter et legationem Atilii in dubium vocare sustinet, quod stulti sit hominis, ea suadere, quibus

bus fibi ipſe peſtem machinetur, et ad exquiſita potius ſupplicia redire, quam iurisiurandi religionem fallere, eum remitto ad Cic. Off. III, 26 ſqq. et tempora reſpicere iubeo, quibus respublica Romana ſanctiſſima fuit et bonis exemplis ditiſſima.

Iam, Tarteſſiaco quos ſolverat aequore, Titan
In noctem diffuſus equos iungebat Eois
Litoribus, primique novo Phaethonte retecti
Seres lanigeris repetebant vellera lucis.
Et foeda ante oculos ſtrages, propiusque patebat
Inſani

2. *vrgebat* Ox. et Put. cum priſcis edd. Sed *iungebat* obponitur τῷ *ſolverat*. 3. *refecti* coni. N. Heinſ. Vt vero nox terras tenebris, quaſi *amictu, velis, peplo, palla tegere*, ſic ſol *retegere* dicitur, quod Drak. illuſtrat locis Sil. V, 96. XII, 613. XV, 284. Stat. Th. II, 527. III, 416. V, 396. inpr. Virg. A. IV, 120. V, 65. Ouid. Met. VIII, 1. et Luçan. IV, 529. conf. Gron. ad Liv. I, 57. 4. *relegebant* emend. Burm. vt *legere vellera*, *fila*, *ramis* cet. Sed minima mutatione *lanigeri r. v. luci* legi poſſe et de voce *repetere* hoc ſenſu conſulendum eſſe Gron. Diatr. Stat. c. 34, monet Drak. Ego potius *pectebant* ſcribendum eſſe olim putaui, et nunc idem editum video a Lefeb. qui in antiquis *pētebant* inueniri teſtatur et hinc male *repetebant* emendatum exiſtimat, ne verſus claudicaret. cf. not. Nec tamen prorſus damnanda eſt lectio vulgata. 5. *En* iterum repoſuit Lef. Non male,

1. *Tarteſſiaco a.* occidentali Oceano. Cf. X, 538. et ad III, 399. *ſoluerat*, vt XII, 681. — 3. 4. Sol prima luce ſalutabat *Seres*, extremi orientis populum, (in parte Schenſi ſ. Chenſi, prouinciae Sinenſis, cuius vrbs Sera nunc Kantſchu dicitur, de quo v. Ill. Bruns *in d. Handbuch d. alten Erdbeſchr*. T. II. p. 267 ſeq.) qui *repetebant vellera*, ſericum, vt depecterent foliis, de quo ſerici parandi modo v. Dausq. ad h. l. et XIV, 664. Cerda et Heyne ad Virg. Ge. II, 121. Intpp. ad Claud. Conſ. Olybr. et Probi v. 180 ſeq. et ad Val. Fl. VI, 699. Salmaſ. ad Solin. c. 63. et ad Tertull. Pall. p. 198 ſq. 233 ſq. Hard. ad Plin. VI, 17. XI, 23. XII, 11. Cf. V. L. *lanigeri l.*, δένδρα ἐριοφόρα ap. Theophr. H. P. IV, 9. Cf. Herodot. III, 106. Plin. XII, 10. et Claud. l. c. — 5 ſq. Conf. Liv. XXII, 6. Poeta autem

Insani Mavortis opus: simul arma virique
Ac mixtus sonipes, dextraeque in vulnere, caesi
Haerentes hastis: passim clipeique, iubaeque,
Atque artus trunci capitum, fractusque iacebat
Ossibus in duris ensis: nec cernere deerat
Frustra seminecum quaerentia lumina coelum.
Tum spumans sanie lacus, et fluitantia summo
Aeternum tumulis orbata cadavera ponto.

Nec tamen adversis fuerat fracta Itala virtus.
Bruttius ingenti miserandae caedis acervo,
Non

male, sed contra libros. *At* vel *Stat* malebat N. Heins. 7. *d. in pulvere caesae H. b.*, quae, etsi abscissae, etiamnum hastas tenebant. emend. Burm. Non male, iudice etiam Drak. cf. V, 670. XIII. 693. *in vulnere caeco* coni. N. Heins. cf. not. ad V, 2. *dextraeque in funere* (in ipsa morte) *caesae* confidenter edidit Lefeb. *dextraeque in v. caesi H. hostis*, h. e. manus abscissae etiamnum telum tenentes in corpus hostile impressum, coni. Cel. Ernesti. Vulgata forte lectio, si verba *dextr. in vulnere*, vt reliqua, quae praecedunt et sequuntur, substantiua ad *iacebat* retuleris, ferri potest; vel si distinctione post *vulnere* sublata, verba sic iunxeris, *caesi h. hastis in vulnere d.*, vt paulo durius id dictum sit pro, caesorum dextrae hastarum loris s. amentis inhaerentes, implicatae. 8. *iubaeque*, h. e. galeae, Oxon. vel potius, teste Lefeb. tres scripti cum R. 1. et 2. quod et Dausq. placuit. Vulgo *tubaeque*. cf. ad V, 166. 14. *fuerat tota* Col. vnde *ruerat tota* ingeniose corrig. N. Heins. quod recepit Lefeb. quum virtus fracta quidem fuerit, nec tamen tota ruerit. cf. ad XV, 739. *ruerat fracta* multo elegantius foret, iudicio Ill. Ernesti, quum fracta, h. e. adfecta fuerit virtus Romana, sed veluti se erexerit, non corruerit. 15. *Bruttius*, Col. Vulgo *Brutius*, vt Βρούτιοι. Βρύτιοι et Βρέτιοι in scriptis quibusdam Graecorum libris, prob. Cluuer. Ital. ant. IV, 15. p. 1283. cf. VIII, 568. XI, 10. Sed Βρούττιοι et Βρουττία ap. Steph. Byz. qui ab hoc Calabriae populo

autem ad hanc stragem transtulisse videtur, quae idem Liv. XXII, 51. de Cannensi refert. Cf. ad v. 47. *Insani M. o.* atrox bellum eiusque eventus. Cf. Virg. A. VIII, 516. vbi v. Heyne. 10. *nec cernere deerat*, vt al. *erat* sc. copia s. facultas, licebat, ἦν h. e. ἐξῆν ἔτι ἰδεῖν, vt ap. Tibull. IV, 1, 100. Cf. ad v. 488. et I. 163. — 11. Conf. Virg. Aen. IV, 691. et ad II, 122. — 13. v. ad I, 154. IV, 669. et V, 156.

15 sq. *Bruttius* e Volscorum gente et aquilifer Flaminii

Non aequum ostentans confosso corpore Martem,
Extulerat vix triste caput, truncosque trahebat
Per stragem, nervis interlabentibus, artus,
Tenuis opum, non patre nitens linguave; sed asper
Ense, nec e Volsca quisquam vir gente redemit
Plus aevi, nec magnanima puer addere sese
Pubescente

pulo *Brettios*, Tyrrheniae gentem, distinguit. Sic et ap. Gruter. p. 196. 199. Reines. Inscr. Cl. VI, 12. et in optimis codd. Liuii aliorumque. Βρέττιοι et Βρεττία Polyb. IX, 7. et plerisque Graecis dicuntur. v. inpr. Strab. VI. p. 176. al. 255. et Diodor. VI, 15, qui originem huius nominis exponunt. Βρέττιοι ap. Appian. Hannib. c. 54. vbi v. omnino Cl. Schweigh. T. III. p. 379 sq. 21. *magna anima* ex emend. Dausq. recepit Cell. coll. v. 40 et Hor. Od. I, 12, 37. *addere* scripti et Parm. Vulgo *abdere*, quod proprie significat a se dare, ἀποδίδοσθαι, amouere, excludere, adeoque contr. τῷ *addere*. v. Heyne ad Tibull. II, 1, 82 et ad Virg. Ge. III, 96. it. Gronov. de Pec. vet. IV, 8. p. 308. vbi *abdere sese castris* interpretatur, excesse castris. Contra Dausq. tutius in castris agere et delitescere. *nec magnanimis puer addere sese P. g. c. cessarat*, vel *dubitarat*, vel *tardarat*, vel *vitarat* coni. N. Heins. Leuior forte medicina, *nec magnanimis puer abdere sese — optarat*. Oratio tamen lenior fere profluere videtur, si post *puer* interpungatur, vel etiam verba, *nec e Volsca — puer*, parentheſi includantur. Tum *magna anima*, s. *magnae animae* s. *magnanimus* reponendum et τὸ *addere* e scriptis recipiendum. Sed praestat ingeniosa Ill. Ernesti emendatio: *nam magno animo* vel *magni animi puer addere* cet. vt ratio eorum, quae

nii in bello, aduersus Boios gesto, fuisse fingitur. *Non aequum*, non propitium sibi et Romanis. Conf. ad II, 364. III, 2. 260. — 19. *patre*, nobili genere. *lingua*, arte dicendi. *nitens*, clarus, inclitus. *asper ense* Conf. v. 480. et Heyne ad Virg. A. I, 14. *redemit*, virtute sibi parauit. *Aeuum*, αἰὼν, aeternitas, immortalitas famae. Ill. Ernesti opinatur, adolescentulum designari, tam strenue se gerentem, ac si provectus aetate miles esset, adeoque quod aetati desit, redimentem h. e. compensantem factis et virtute. 21. 22. Dura est et contorta interpretandi ratio, a Drak. proposita: puer magnanimus *nec* h. e. nondum pubescente gena (vt *dorsum citatum* h. e. equi citati, X, 469. et *duro lacte lupae* ap. Prop. II, 7, 14. vbi v. Broukh.) iam optarat, militiae nomen dare, ad quod propter aetatem cogi non poterat. Gesner. in Thes. v. *abdere* et Lefeb. ad h. l. ex antea dictis τὸ *plus* repetunt: nec puer pu-

Pubescente gena castris optarat, et acri
Flaminio spectatus erat, quum Celtica victor
Obrueret bello Divis melioribus arma.
Inde honor ac sacrae custodia Marte sub omni
Alitis; hinc causam nutrivit gloria leti.
Namque necis certus, captae prohibere nequiret
Quum Poenos aquilae, postquam subsidere fata
Viderat et magna pugnam inclinare ruina,
Occulere interdum et terrae mandare parabat.
Sed, subitis victus telis, labentia membra
Prostrauit super, atque iniecta morte tegebat.

Verum

quae praecedunt, reddatur. 22. *acri*, non *acer*, scripti. 32. *iniecta* Col. Vulgatum *illecta* Barth. explicat, omnes in caedem suam illiciens tam forti facinore, et Cell. adpetens mortem, quae nondum aderat proxime. *effecta morte* coni. Burm. et *iniecta mole* scil. corporis, N. Heins. Vtrumque arridere

pubescente gena magnanima plus optarat cet. Videntur itaque et hi τὸ *magnanima* κατ' ἔννοιαν ad puerum retulisse: sed *plus* h. l. pro *magis* adcipi, grammatici minus concedent. 23. 24. Quum Flaminius Boios bello obprimeret. v. ad IV, 704. *melioribus*, benignioribus, magis propitiis, vt ap. Val. Fl. I, 675. II, 369. VI, 676. et Virg. A. XII, 179. *Alitis sacrae*, aquilae, quae numinis instar ad aram in eius honorem in principiis positam, coli, iurari et adorari solebat. v. Dausq. ad v. 37. Lips. Mil. Rom. IV, 3 sq. V, 4. et ad Tac. Ann. I, 39. II, 17. Intpp. ad Stat. Th. X, 170 sq. *Marte s. o.* perpetua. *gloria* et honos, quem virtute sibi parauerat, *nutriuit*, vt alias *fouit*, *aluit*, h. e. seruauit, e manibus hostium eripuit, et hoc pro, inpulit eum, vt religiosissime curaret ac custodiret, summa cura tueretur *causam leti*, aquilam, quae mortis ipsi causa fuit, quoniam in prima acie signa in hostem feruntur, isque illa potissimum capere nititur. *Prohibere aquilae*, vt κωλύειν et εἴργειν τινὰ τινὸς, quod iam monitum video a N. Heins. et Drak. Similiter *defendere* V, 490. vbi v. not. *subsidere*, recedere, vel eorum fauorem decrescere, minui. *interdum*, interea, Drak. cf. ad IV, 491. *parabat:* nam morte puniebatur, qui signa amise-

Verum vbi lux nocte e Stygia miseroque sopore
Reddita, vicini de strage cadaveris hasta
Erigitur, soloque vigens conamine late
Stagnantem caede et facilem discedere terram
Ense fodit, clausamque aquilae infelicis adorans
Effigiem, palmis languentibus aequat arenas.
Supremus fessi tenues tum cessit in auras
Halitus, et magnam misit sub Tartara mentem.

Iuxta cernere erat meritae sibi poscere carmen
Virtutis sacram rabiem. Laevinus ab alto
Priverno, vitis Latiae praesignis honore,

Exasi-

dere potest. *infecta* vel *infixa morte* tentabat Lefeb. *illaeta* nonnemo teste Dausq. 35. *vigens*, non *ingens*, Col. 37. *cassamque*, h. e. nil proficientem, quam nequidquam venerabatur, suspic. N. Heins. Possis et *flauamque*, h. e. auream. 41. *meritae* Col. et Ox. Vulgatum *merito sibi* defendit Lefeb. vt *merito* scil. Laeuino poeta dixerit (haec eius verba sunt) mutatione regiminis ad nobilius genus. cf. not. ad V, 495. 42. *Laevinus*, non *Leuinus*, Col. 43. *praesignis* scripti, Med. et Martin. Herbip. non repugn. Dausq. Vulgo *persignis*, solenni aberratione, ex ταχυγράφων

amiserat. 32. *morte*, cadavere, vel se mortuo. Cf. Acc. ap. Non. 2. n. 328. Plin. XIV, 19. Prop. II, 13, 22. Cic. Mil. 32. pr. coll. c. 13. Cf. V. L. 35. *Erigitur*, se ipsum erigit. *Stagnantem c.* vt XII, 43. Proprie aqua stagnat. Cf. Gron. Diatr. Stat. c. 28. *facilem d.* quia caede stagnabat. *discedere* v. Heins. ad Ouid. Fast. III, 371. *clausam*, inclusam terrae, vel, Voss. indice, sacello, ἀετῷ, ὅς ἐςὶ νεὼς μικρὸς, ἐν ᾧ ἀετὸς χρυσοῦς ἐνίδρυται, teste Dione XL. p. 128. Prior ratio simplicior est et satis apta contextui. Neutra tamen Drak. satisfecit. cf. V. L. *aequat*, aequas, planas facit, ne tumulus sit indicio rei defossae. 40. ἰφθίμους ψυχὴν ἄϊδι προΐαψε Il. α, 3. *misit s. T.* vt ap. Virg. A. IV, 243. *Virtutis sacram rabiem* v. ad VII, 9. *Laeuinus* Cf. V, 544 sq. 43. *Priuernum*, Volscorum opp. in Latio, hod. *Piperno*, in colle situm, vnde h. l. *altum* dicitur, quod Dausq. male exponit antiquum, coll. Virg. Aen. XI, 540. *ab alto P.* cf. ad I, 431. in V. L. *Vitis* [illegible] baculus e vite erat insigne centurionis Romani, (vnde *Latia*)

Exanimum Nasamona Tyren super ipse iacebat
Exanimis: non hasta viro, non ensis; in artis
Abstulerat Fors arma: tamen certamine nudo
Invenit Marti telum dolor. Ore cruento
Pugnatum, ferrique vicem dens praebuit irae.
Iam lacerae nares foedataque lumina morsu,
Iam truncum raptis caput auribus, ipsaque diris
Frons depasta modis, et sanguine abundat hiatus:
Nec satias, donec mandentia linqueret ora
Spiritus, et plenos rictus mors atra teneret.

Talia dum praebet tristis miracula virtus,
Diverso interea fugientes saucia turba
Iactantur casu, silvisque per avia caecis
Ablati furtim multo cum vulnere solos
Per noctem metantur agros: sonus omnis et aura
Exterrent, pennaque levi commota volucris.

Non

γράφων compendio scripturae orta, cuius exempla dat Drak. 45. *Exanimus* tacite reposuit Lefeb. Mox vulgg. *arctis*. v. ad V, 477. 51. *inundat* maluerit N. Heins. coll. Virg. A. X, 24. 52. *satias* Oxon. cf. ad IV, 110. *satia* Col. *satiat* Put. R. 3. Med. *saties*, *satis est*, et *satis es* in-

Latia) quo milites ob leuiora delicta caedere solebat, quare *vitis* pro ipso centurionatu ponitur. Conf. XII, 395. 465. Plin. XIV, 1. extr. Tac. Ann. I, 23. Liv. Epit. 57. Iuuen. VIII, 247. XIV, 193. Lucan. VI, 146. Casaub. ad Spartian. Hadrian. 10. Lips. Mil. Rom. V. et, quos Drak. ad XII, 395. laudat, Quinctil. Decl. III. p. 43. Euseb. hist. eccles. VII, 15. P. Fabrum Sem. I, 17. et Vrsin. famil. Rom. in gente Didia. — 45. *artis* sc. rebus. Cf. ad V, 477. *nudo*, sine armis.

47 sq. Comparant Liv. XXII, 51. extr. Val. Max. III, 2. ex. 2. Stat. Th. VIII, 760. vbi v. Barth. Cf. ad v. 5. Sed quod Liuius de Poeno tradit, Silius in Romanum transtulit, foedamque scenam nimis ad viuum resecauit.

57. *Ablati* cf. ad V, 633. — 58. 9. Imitat. Virg. A. II, 728. vbi v. Cerda. *Metari*, fuga peragrare, vt alias *metiri*. Cf. Sen. Hippol. 505. et sup. ad III, 339. *arduus*, vt ap. Virg. A. IX, 53.

62.

Non ſopor, aut menti requies: agit aſper acerba
Nunc Mago adtonitos, nunc arduus Hannibal haſta.

Serranus, clarum nomen, tua, Regule, proles,
Qui longum ſemper fama gliſcente per aevum,
Infidis ſervaſſe fidem memorabere Poenis,
Flore nitens primo, patriis heu! Punica bella
Auſpiciis ingreſſus erat, miſeramque parentem
Et dulces triſti repetebat ſorte penates
Saucius. Haud illi comitum ſuper vllus, et atris
Vulneribus qui ferret opem: per devia, fractae
Innitens haſtae, furtoque ereptus opacae
Noctis, iter tacitum Peruſina ferebat in arva,
Ac feſſus parvi (quaecumque ibi fata darentur)
Limina

in editis. 62. Gentis Atiliae cognomen in numis et marmm. *Sarranus* et *Saranus* ſcribi, a devictis *Sarranis*, Tyriis, h. e. Poenis, (v. ad I, 72) vel potius a *Sarrano*, antiquo Vmbriae oppido, vnde *Sarranates* dicti Plin. III, 14, monent Drak. ad h. l. et, qui de familia Atilia doctiſſime egit multosque vulgares errores refutauit, Perizon. Animadv. hiſt. c. 1. p. 24 et 33. Vulgatam ſcripturam *Serranus* tuentur Heinſ. ad Virg. A. VI, 845 et alii, qui propter hiſtoriam, ex Cic. Roſc. Amer. c. 18. Plin. XVIII. 3 et Val. Max. IV, 4, 5 notiſſimam, *Serrano* hoc nomen a *ſerendo* inditum putant. Sed inde potius *Serenus*, vel *Seranus* certe dicendus videtur. 72. *Ac*, non *Hic*, Col. et R. 2. Mox *ibi*, non *hic* vel *heic*, et v. 73. *cum*, non *tum*, in

62. *Serranus*, h. e. M. Atilius Regulus, cuius patri idem nomen erat. v. ad II, 8. *patriis auſpiciis*, aeque infeliciter, ac pater, Cell. 680. *ſuper* ſc. erat, vel ſuperſtes erat, vt ap. Virg. A. III, 489. *atris vulneribus*, vt ap. Virg. A. IX, 700. propter ſanguinem atrum. cf. Drak. et ad V, 165. *Innitens haſtae*, ἔγχει ἐρειδόμενος, Hom. Il. Ξ, 38. et Σ, 49. Conferunt Virg. Aen. XII, 386. 398. *ereptus*, ſe eripiens, fugiens. *Furtum noctis* vt ap. Curt. IV, 13, 9. et *f. diei* ap. Liv. XXVI, 51. *Furari*, vt κλέπτειν eſt, clam altero quid facere. v. Perizon. ad Aelian. V. H. III. c. vlt. Cf. ad VII, 487. *Peruſia*, hod. *Perugia*, vrbs Etruriae, iuxta Tiberim, ab altero latere Traſymeni lacus, qui nunc *Lago di Perugia* dicitur. *quaecumq. i. f. d.* quemcumque caſum fors ferat. Neſcius, hoſtis inde, an amicus

Limina pulsabat tecti; quum membra cubili
Evolvens non tarda Marus (vetus ille parentis
Miles, et haud surda tractarat proelia fama)
Procedit, renovata focis et paupere Vesta
Lumina praetendens, utque ora adnovit, et aegrum
Vulneribus duris, ac (lamentabile visu!)
Labsantes fultum truncata cuspide gressus,
Funesti rumore mali iam saucius aures:
Quod scelus, o nimius vitae nimiumque ferendis
Adversis genitus cerno? te, maxime, vidi,
Ductorum, quum captiuo Carthaginis arcem
Terreres vultu, crimen culpamque Tonantis,
Occidere

in scriptis. 74. *iam tarda* ob senectutem corrig. Barth. Adv. I, 13 quod recepit Cell. quia cum *Euoluens* iungitur. 76. *veste* Marsus et quidam alii, vulgari errore: v. quos Drak. laudat VV. DD. ad Ouid. Fast. VI, 234 et Broukh. ad Prop. II, 22, 27. 78. *Vulneribus crudis*, h. e. recentibus, malebat N. Heins. Non male; sed non necesse est. 81. *nimius vitae*, qui nimis diu vixi, Colon. non refrag. Dausq. Vulgatam *nimium vitae — genitus* male defendit Barth. Adv. I, 13. vt sit, qui vixit diu, vt cus proditurus sit, Cell. 75. *Surdus*, vt κωφὸς, passiue dicitur, qui non auditur et tacet; hinc de quo nihil auditur, ignotus, obscurus, ignobilis, v. c. *herbae surdae et ignobiles* ap. Plin. XXII, 2. Conf. Intpp. ad VIII, 248. Broukh. ad Prop. I, 7, 18. et Barth. ad Stat. Th. IV, 359. Similiter *mutus* et *caecus* passim occurrunt. v. ad III, 579. et V, 2. *renouata*, adcensa. *Vesta*, ἑστία, ignis vel focus. *paupere*, exigua, qualis pauperum esse solet. 79. Conf. Virg. A. XII, 386. et sup. v. 70. — 80. Similiter *grauior ne nuntius aures Vulneret* dixit Virg. A. VIII, 582. vbi v. Burm. 82-7. Praeclara ad Regulum patrem apostrophe, qua Marus, dolore et indignatione incensus, Deos, malorum auctores, grauiter adcusat. Drak. ad v. 84. duplex inpietatis gentilium specimen notat, qui, vbi quid infausti piis, et contra inprobis fausta quaenis euenire viderint, Deorum id crimine et inuidia contingere putauerint, et Deos esse, vel res humanas curare, negauerint. Haec loquendi et cogitandi ratio, quam *inpiae gentilium priscorum nationi*

Occidere, atque haufi, quem non Sidonia tecta
Expulerint everfa meo de corde, dolorem.
Eftis ubi en! iterum, Superi? dat pectora ferro
Regulus, ac ftirpem tantae periura recidit
Surgentem Carthago domus. Inde aegra reponit
Membra toro, nec ferre rudis medicamina (quippe
Callebat bellis) nunc purgat vulnera lympha,
Nunc mulcet fuccis: ligat inde, ac vellera molli
Circumdat tactu, et torpentes mitigat artus.
Exin cura feni, triftem depellere feffo
Ore fitim, et parca vires arceffere menfa.

Quae

vt videret, quae maxime omnium nollet. 85. *auſi* quidam recentt. 86. *Expulerant* Ox. 87. *en*, h. e. heu, conl. N. Heinf. 88. *Regulus, ac ſt.* fcripti et R. 2. Vulgo *Regulus? an ſt. — domus?* Male *peritura* Nut. et al. 90. *medicamina opemque C. belli* (vt nec *rudis belli* fit, longa militia exercitus) vel *Callebat telis* emend. N. Heinf. 95. Vulgo *accerſere,*

tioni familiarem fuiffe, multis exemplis oftendit, minus offendet eos, qui Homeri veterûmque poetarum lectione imbuti funt. *captiuo vultu,* quamuis captiuus effes. *crimen culpamque T.* vt *dedecus* v. 340. *Diis facere inuidiam* ap. Quinctil. Decl. VIII, 14. vbi v. Burm. p. 180. Cf. ad III, 78. in V. L. et Cuper. Obff. II, 4. — 85. Cepi inde dolorem, quem ne Carthaginis quidem euerfio lenire et depellere poffit. *Superi* iufti. *ſurgentem* v. ad I, 112. 90. Non ignarus artis medendi, quippe quam plurium bellorum vfu et experientia *callebat,* didicerat. Ita iam Drak. fenfum huius loci cepit, qui N. Heinfio contaminatus videbatur. Cf. v. 99. *quippe*, nam, Virg. A. XII, 422. male comparauit N. Heinf. 91 fq. Sanguis non modo ablui, fed et fifti folebat aqua frigida, vt calida dolor mitigari: quod Drak. probat coll. v. 98 feq. Athen. Deipnof. II. 4. Celf. de re med. V, 26. §. 21. Cf. etiam fup. V, 368. Heyne ad Virg. Aen. X, 833. 4. et Hippocr. Aphorism. V, 22, 25. *ſuccis* cf. V, 353. *vellera*, infulas vittasque laneas, vt ap. Virg. A. IV, 459. et Stat. Th. II, 95. vel ficca linamenta, quibus inplendum eft vulnus, auctore Celfo l. c. 94. 95. Cf. XV, 813. et verba Celfi l. l. §. 25. a Drak. adfcripta, qui recte

Quae poſtquam properata, ſopor ſua munera tandem
Adplicat, et mitem fundit per membra quietem.
Necdum exorta dies, Marus inſtat vulneris aeſtus
Expertis medicare modis, gratumque teporem,
Exutus ſenium, trepida pietate miniſtrat.

Hic iuuenis, maeſtos tollens ad ſidera vultus,
Cum gemitu lacrimisque ſimul: Si culmina nondum
Tarpeia exoſus damnaſti ſceptra Quirini,
Extremas Italum res Auſoniamque ruentem
Adſpice, ait, genitor; tandemque aduerte procellis
Aequos Iliacis oculos. Amiſimus Alpes,
Nec deinde adverſis modus eſt. Ticinus, et ater
Stragibus Eridanus, tuque inſignite tropaeis
Sidoniis Trebia, et tellus lacrimabilis Arni.
Sed quid ego haec? gravior quanto vis ecce malorum!

Vidi

accerſere. v. ad I, 264. 106. *Aequus* Col. *Aequior* volebat N. Heinſ. Vulgatum ex Virg. Aen. IV, 372 et Val. Fl. IV, 1. firmat Drak. 109. *Arni* ex Col. et R. 2. reſtituit Lefeb. quem ſecutus ſum. v. ad V, 7. *Arni* Ox. et Beneſ. *Anni* Put. et Tell. cum R. 3. et Med. quod et h. l. viri docti

recte monet, Mari quoque paupertatem innui poſſe. 97. Cf. Virg. A. I, 691. 2. vbi v. Heyne. *teporem* Barth. exponit naturalem calorem, placato aeſtu reductum; Cell. fomenta, et Drak. aquam tepidam mitigando dolori. *Exutus ſenium*, inmemor ſenectutis, ſupra aetatis vires. Cf. XIII, 120. ad VII, 496. Heinſ. ad Ouid. Her. IX, 111. Cuper. Obſſ. I, 8. *trepida*, ſollicita de amici vita: niſi ad Mari ſenectutem referre malis. 105. *Genitor*, Iupiter. Cf. ad I, 606. *Alpes*, Italiae quaſi propugnaculum, *amiſimus*, via per eas patefacta. *ater ſtragibus*, ſanguine caeſorum infectus. Cf. ad V, 129. — 109. *tellus lac. A.* Etruria. v. ad V, 7. in V. L. 110. *Sed quid ego h.* abrupta oratio ſ. ἀποσιώπησις hominis vel irati, vel queruli et lamentantis. Drak. ad h. l. et ad IX, 55. laudat VII, 248. X, 290. Heinſ. ad Ouid. Her. XIII, 135. XV, 207. et Faſt. IV, 83. Barth. ad Stat. Th. III, 87. Cf. etiam Intpp. ad Virg. A. I, 135. II, 101. —

113-6.

Vidi crescentes Trasymeni caedibus undas
Prostrataque virum mole: inter tela cadentem
Vidi Flaminium. Testor, mea numina, Manes,
Dignam me poenae tum nobilitate paternae
Strage hostis quaesisse necem, ni tristia letum,
Ut quondam patri, nobis quoque fata negassent.

Cetera acerbantem questu lenire laborans
Effatur senior: Patrio, fortissime, ritu
Quidquid adest duri et rerum inclinata feramus.
Talis lege Deum clivoso tramite vitae
Per varios praeceps casus rota voluitur aevi.
Sat tibi, sat magna, et totum vulgata per orbem
Stant documenta domus: sacer ille, et numine nullo
Inferior,

docti praeferunt. *Hanni* Marsus et quidam alij. 112. *Prostrataque v. cumulo* corrig. N. Heins. qui tamen *molem* pro corpore h. l. et alibi passim dici sup. ad v. 32 monuerat. 117. *acernantem* Oxon. et Put. cum Parm. ac Med. ex more aeui recentioris. v. quos Drak. laudat, Pier. ad Virg. A. XI, 407. Barth. ad Stat. Th. III, 214. XII. 75. et Carr. ad Val. Fl. VI, 655. — 119. *Quidquid id est* et *en* pro *et* a c. Tell. recepi: ...eb. Prius etiam coniecerat N. Heins. prob. Drak. qui citant inf. v. 582. Virg. A. II, 49. V, 710. Ouid. Epist. VII, 71. XIX, 203 et ex P. I, 1, 21. 6, 25. II, 9, 77. Senec. Thyest. v. 827. 963. Martial. VI, 68. Nemes. Cyneg. v. 219. Rutil. Itin. I, 311. Sed viri docti non viderunt, omnibus his locis illam loquendi

113-6. Cf. Virg. A. II, 432 seq. *Manes* parentis, quos *numinis* instar colo. *poenae pat.* de qua v. inf. v. 539 seq. *letum* viri fortis in pugna.

117. *acerbantem q.* acerbe querentem. Cf. ad Val. Fl. VI, 655. et V. L. *rerum i.* vt *res inclinatae* ap. Liv. IX, 12. — 120. 1. Pulcri versus! Cf. ad IV, 603. *cliuoso*, difficili, laborioso, vnde *in medio cliuo laborare* dixit Petron. c. 47. vbi v. Burm. et Salmas. Exert. Plin. p. 544. Drak. Verba *rota voluitur aeui* Barth. petita putabat ex Anacr. IV, 7, 8. Τρόχος ἅρματος γὰρ οἷα Βίοτος τρέχει κυλισθεὶς. v. ibi Barnes. et Rittersh. ad Oppian. Cyneg. I, 231. Ill. Harles. Anthol. Gr. poet. p. 8. Fortunam alii rotae insistere fingunt. v. Broukh. et Heyne ad Tibull. I, 5, 70. Κύκλος τὰ ἀνθρώπινα prov. *Stant*, sunt, *documenta* virtutis.

Inferior, tuus ille parens decora alta paravit
Restando adversis, nec virtutem exuit ullam
Ante, reluctantes liquit quam spiritus artus.
Vix puerile mihi tempus confecerat aetas,
Quum primo malas signabat Regulus aevo.
Adcessi comes atque omnes sociavimus annos,
Donec Dis Italae visum est exstinguere lumen
Gentis, in egregio cuius sibi pectore sedem
Ceperat alma Fides, mentemque amplexa tenebat.
Ille ensem nobis magnorum hunc instar honorum
Virtutisque ergo dedit, et, sordentia fumo
Quae cernis nunc, frena, sed est argenteus ollis
Fulgor; nec cuiquam Marus est post talia dona
Non praelatus eques. Verum superauit honores
Omnes hasta meos; cui me libare Lyaei
Quod cernis latices, dignum est cognoscere causam.

Turbidus arentes lento pede sulcat arenas
Bagrada, non ullo Libycis in finibus amne
Victus

di formam absolute poni, et h. l. voc. *dari* adiici. 125. *illam* recte, opinor, emend. N. Heins. 133. *hanc* Col. *tunc* Ox. et R. 2. Vulgo *ex* et quidam *vi*. *instat* Oxon. 141. *Bagrade* scripti tres, R. 2 et 3. vt

tutis, quibus Reguli *domus* inclaruit. Drak. comparat XIII, 671. *Restando*, resistendo, vt VII. 130. Cf. Broukh. ad Prop. III, 6, (al. 8.) 31. et Gron. ad Liv. IV, 58. — 128. Conf. Ouid. Met. XIII, 754. *primo aeuo*, lanugine. 130. *lumen*, ornamentum et praesidium. vt IX, 532. Cf. Ernesti clau. Cic. *alma Fides* v. ad III, 203. Quam praeclare hoc ad exprimendum Reguli animum, qui ad exquisita supplicia redire malebat, quam fidem hosti datam fallere! 136. *Marus est* pro, ego sum, vt v. 261. — 138. *libare Lyaei latices*, vinum, h. e. diuino honore colere hastam, de quo v. Intpp. ad Iustin. XLIII, 3. Burm. ad Val. Fl. III, 707. et Cerda ad Virg. A. X, 773 et XII, 95 sq.

140 sq. *Bagrada*, Βαγράδας, fl. Africae propriae in Zeugitana regione, qui ex Manep-

Victus limosas extendere latius undas,
Et stagnante vado patulos involvere campos.
Hic studio laticum, quorum est haud prodiga tellus,
Per ripas laeti saevis consedimus arvis.
Lucus iners iuxta Stygium pallentibus umbris
Servabat sine sole nemus, crassusque per auras
Halitus erumpens taetrum exspirabat odorem.
Intus

vt I, 407 et in optimis codd. Ptolem., Liv. XXX, 25. Caes. B. C. II, 24. Plin. VIII, 14. Gell. VI, 9. et al. cf. Cl. Schweighäus. ad Appian. b. civ. II, 45. Vulgo *Bragada*, quod etymo Punico propius esse monet Lefeb. *Βαγάδρας* dicitur Strab. XVII. p. 572. *non vlli amni victus*, vt V, 552. malebat N. Heins. et v. 145 *rignis arvis*, et v. 149 *furnoque* coll. v. 161. De hac voce docte egit ad Ouid. Met. III, 273. Vulgatum *curnoque* firmat Drak. ex Val. Fl. III, 636 et Claud. Cons. Olybr. et Prob. v. 209. quibus locis

Manepsaro monte ortus, prope Vticam et Carthaginem in mare mediterr. fluit, et nunc *Beierda* vel *Megierda* et *Megarada* vocatur, etsi eum etiamnum nomen retinere contendit Oliuar. ad Mel. I, 7. Nec tamen tantus est, quantum Silius eum h. l. et Ptolem. faciunt, vnde Cl. Bruns (*Handbuch der alten Erdbeschr.* T. II. P. II. p. 160.) suspicatur, eos vel errasse, vel in inter. Africa alium eiusdem nominis fluuium esse, qui in Vsargala monte oriatur. v. d'Anuille geogr. ancienne III, 74. et in Mem. de l'Acad. des Inscr. T. XXVI. *lento p. s.* Cf. v. 677. et inpr. Lucan. IV, 588. *pede*, aqua fluente, quae poetis *ire* et *currere* dicitur. Drak. laudat Lucret. VI, 638. Hor. Epod. XVI, 48. Virg. Cul. 17. et Bronkh. ad Tibull. I, 10. 36. *Victus extendere* Conf. ad V, 552. — 144 - 293. Eandem historiam memorant Gell. VI, 3. Val. Max. I, 8. extr. Plin. VIII, 14. Flor. II, 2. Liv. Epit. XVIII. et Sen. Epist. 82. Sed narrationis ornamenta et colores, in quibus tamen poetae ingenium nimis luxuriatur, Silius aeque ac alii poetae in simillibus locis (inpr. Ouid. Met. III, 28 - 100. et Stat. Th. V, 505 sqq.) petiit ex Virg. A. II, 209 sq. et VIII, 193 sq. ad quae loca v. Cerda et Heyne. *saeuis aruis*, vbi saeuus serpens erat, vt mox v. 153. *letalis ripa*, vel *saeva aula* III, 423. et similia passim obuia. v. Drak. ad h. l. Bentl. et Jani ad Hor. Od. III, 4, 6. *Lucus iners*, vt ap. Stat.

Intus dira domus, curvoque inmanis in antro
Sub terras specus, et tristes sine luce tenebrae.
Horror mente redit: monstrum exitiabile et ira
Telluris genitum, cui par vix viderit aetas
Ulla virum, serpens centum porrectus in vlnas
Letalem ripam et lucos habitabat Avernos.
Ingluviem inmensi ventris gravidamque venenis
Alvum deprensi satiabant fonte leones,
Aut acta ad fluvium torrenti lampade solis
Armenta, et tractae foeda gravitate per auras

Ac

locis Virg. Ge. II, 216 addit Lefeb. 150. *Sub terrâ* corrig. N. Heins. in quod facile quis incidat; et procliuis error, quoniam litera *s* sequitur. Sed praepos. *sub* non semper sexto casui iungitur, si de quiete in loco, et quarto, si de motu ad locum agitur. Sic Liuius, vt alios omittam, dixit *sub iugum* et *sub iugo mittere*, *sub terram necari*, *sub terra demitti*, *sub terram edere pugnam* et alia lib. I, 26. III, 28. XXII, 17. 57. XXXVIII, 7. cf. Burm. et Heyne ad Virg. Ge. IV, 43. et Aen. II, 472. in V. L. 152. *viderit*, non *viderat*, Col. et Put. quod suadente N. Heins. cum Lefeb. recepi. 155. *veneni* R. 3. Parm. Med. vt II, 220. quod cur N. Heins., qui Silianos Graecosque loquendi modos captare solet, minus h. l. quadrare censeat mireris. 156. *defusi* R. 3. Error ortus ex compendio scripturae *depsi*, quod in R. 2. deprehendit Lefeb. qui v. 158 *tactae* refinxit. Sed *tractae* sunt detractae, adtractae, delabsae propter foetorem, qui eos adflabat

Stat. Th. X, 86. quietus, vel inutilis, inadcessus, quo nemo facile venit. Cellar. nulli vsui patens, propter pestiferum halitum et dirum monstrosi serpentis habitaculum. Cf. ad V, 9. in V. L. *ira Telluris g.* v. ad V, 111. — 153. *centum*, numero rotundo. Longitudinem CXX. pedum ei tribuunt auctores sup. laudati. *lucos Auernos* h. e. exitiosos, (vt *Stygius* v. 146 et 219. vel *Tartareus* mox v. 175.) ob pestiferam exhalationem; vel similis lucis Auernis prope lacum, qui *Auernus* h. e. *ἄορνος* dicitur, quia aues supervolitantes foetore suffocantur et decidunt. Cf. mox v. 158. 159. XII, 120 sq. Lucret. VI, 738-839. Virg. Ge. IV, 493. (vbi v. Cl. Voss) Virg. A. VI, 118. 139. 237 sqq. et Heyne ibid. Exc. II. — 155. Conf. Virg. Ge. III, 431. et Aen. II, 471 seq. et ad vtrumque loc. Heyne. *Foeda grauitas*, *ὀσμὴ βαρεῖα*, Drak. qui laudat Virg. Aen. VI, 201 et Ge. IV, 270. Liv. XXV, 26. (*locis grauibus* et *grauitate loci*) Dioscor.

Ac tabe adflatus volucres. Semesa iacebant
Ossa solo informi, lateque repletus et asper
Vastatis gregibus nigro ructabat in antro.
Isque ubi ferventi concepta incendia pastu
Gurgite mulcebat rapido et spumantibus undis,
Nondum etiam toto demersus corpore in amnem
Iam caput adversae ponebat margine ripae.
Inprudens tantae pestis gradiebar, Aquino
Apenninicola atque Umbro comitatus Avente:
Scire nemus, pacemque loci explorare libebat.
Iamque propinquantum tacitus penetravit in artus
Horror, et occulto riguerunt frigore membra.
Intramus

adflabat enecabatque. 160. *informidate* Put. Tell. R. 2. *eandemque repletus* R. 3. *eademque r.* Med. *tandem* Benef. Hinc *saniemque* (h. e. sanguinem vel venenum) — *eructabat* ingeniose coni. N. Heinf. cui locum Virg. A. III, 632, a Silio expressum, fauere iam monuit Drak. Vulgatam lectionem, quae vtique ferri potest, nollem Lefeb. his verbis defendisset: "Ineptit H. qui vult *saniem*: prope assentit incautus Drak. in notis." — 162. *ab aestu* pro *pastu* suspic. N. Heinf. 165. *auersae* ed. Drak. errore typogr. 167. *Auente*, non *Hauente*, Col. 168. *faciemque loci* coni. Burm. Male! 169. *tacitos in artus* maluerit N. Heinf. v. similia in Ind. sed cf. Heyne ad Virg. A. VII, 446. et respice verba seq. *occulto frigore*. *Tacitus horror* et *occultum frigus* est ille terror, quem animus veluti praesagiens periculum concipit, cuius tamen rationem certam reddere sibi non potest, *eine bange schauderhafte Ahndung*. Ita bene iam a Cl. Ernesti expositum

cor. III, 97. Cf. sup. ad I, 412. *tabe*, halitu venenato. cf. v. 240. — 160 seq. Cf. Virg. A. III, 630 sqq. — 162. *Incendia*, feruorem stomachi vel sitim aqua restinguebat. Cellar. interpretatur: vbi aqua sedabat sitim, conceptam ex cibo, qui, dum conficitur, in stomacho feruet. Lefeb. haec adnotauit: "*feruenti p.* a fermantantibus cibis in ventriculo pro veterum opinione, quae nostris hodie se probat chymicis; sed *fermentatio* et *efferuescentia* inter se differunt." *feruenti p.* cibo et carne viuorum animalium. 164. 5. Comparant Stat. Th. V, 516. *Inprudens* h. l. ignarus, qui ignorat, quod scire nequit. 168. *pacem*, quietem, vt VII, 258. v. Burm. ad Val. Fl. IV, 20. et Barth. ad

Intramus tamen, et Nymphas numenque precamur
Gurgitis ignoti, trepidosque et multa paventes
Arcano gressus audemus credere luco.
Ecce e vestibulo primisque e faucibus antri
Tartareus turbo atque insano saevior Euro
Spiritus erumpit, vastoque e gutture fusa
Tempestas oritur, mixtam stridore procellam
Cerbereo intorquens. Pavefacti clade vicissim
Adspicimus, resonare solum, tellusque moveri,
Atque antrum ruere, et visi procedere Manes.

Quantis

expositum video. Cf. VIII, 485. — 171. *nomenque* Col. 176. *gutture*, non *gurgite*, Oxon. et Put. 179. Post *Adspicimus* punctum ponit N. Heins. prob. Lefeb. qui infinitiuos histor. sequi putat. Possunt et omnia a voc. *visi* pendere et hoc pro *auditi* simul positum videri, quoniam non solum cum vno verbo, vnde generalis notio petenda est, plura ab illo per se aliena iungi solent, vt *flere fata et luctus* inf. v. 314 et similia, vel in prosa oratione centies obuia; (v. Jani ad Hor. Od. III, 10, 7 et 8. et inpr. Stroth. ad Liv. III, 68.) sed etiam verba sensuum, vt *εἰδεῖν*, *ὁρᾶν*, *videre* et alia, saepius permutantur, de quo v. VV. DD. ad Prop. II, 13. al. 16, 49. (*Vidistin' toto sonitus procurrere coelo?*) Wesseling. ad Herodot. p. 155. n. 96. Klotz. lect. Venus. p. 308. Krebs. Obs. in N. T. p. 412. et inpr. Schrader. ad Musaei v. 5. p. 5 sqq. Posteriorem ob causam Drak. non displicet maior distinctio, quam post voc. *solum* ponendam putabat Burm. quum nihil alioquin sit, quod adspexerint. Certe verba *resonare solum* cum *Adspicimus* iungere, minus durum est, quam supplere *nos*, (etsi h. l. egregie id timori conueniat) vel *τὸ vicissim*, h. e. per vices, cum Lefeb.

ad Stat. Th. VII, 87. — 171 sq. Cf. Virg. Aen. VII, 133-140. (vbi v. Cerda et Heyne) et, quos Drak. laudat, Ouid. Met. III, 24 sq. et Val. Fl. V, 195. *credere* vt v. 201. *arcano luco*, quem nemo ingrediebatur. 175. Ventus exitialis et pestifer halitus erumpit. *insano* v. ad I. 101. *stridore Cerbereo*, qualem Cerberus edit, in cuius capite serpentes strident. Cf. ad II, 537. — 179 seq. Omnia in maius aucta, vt timor fingere solet. Locum autem hunc ex Virg. A. VI, 255 sqq. desumtum iam monuit Drak. *Adspicimus* sc. ludibrio phantasiae pauore concitatae, vt mox, *visi* nobis sunt *manes procedere*, videbamur nobis in medio Tartaro versari. Ita recte iam sensum h. l. declarauit Ill. Ernesti. *visi procedere M.* Cf. ad VIII, 642. —

181.

Quantis armati coelum petiere Gigantes
Anguibus, aut quantus Lernae lassavit in undis
Amphitryoniaden serpens, qualisque comantes
Auro servavit ramos Iunonius anguis;
Tantus disiecta tellure sub astra coruscum
Extulit adsurgens caput, atque in nubila primam
Dispersit saniem, et coelum foedavit hiatu.
Diffugimus, tenuemque metu conamur anheli
Tollere

Lefeb. interpretari, alter alterum. v. not. 184. *Iunonis et anguis* Col. Male. cf. Heinf. ad Ouid. Fast. I, 55. — 185. *despecta tellure* opinabatur N. Heinf. quod multis exemplis citra necessitatem illustrauit Drak. Vulgatam lect. tuetur Schmid. et explicat, prodiens, erumpens e terra; quum non adpareat, quomodo dici possit *extulit caput*, si praecesserit *despecta tellure*, et ratio poscat, vt dictum sit, extulit caput et despexit terram, sc. iam elatus s. erectus. *disiūcta* Tell. vnde recte forsan *disiuncta* reposuit Lefeb. 188. *tenuemque* Col. Ox. R. 2. quod vt legamus, rem ipsam suadere monet Modius, quum ea sit natura metus inopinati et magni, vt clamandi facultatem adimat. cf. Intpp. ad Phaedr. I, 2, 26 et Virg. A. III, 48. Vulgatam lect. *Diffugimus tamen, atque*, quam ex comp. script. tn ortam putat Lefeb., defendit Dausq. qui non male notat, clamorem propter

181 sq. Cf. III, 192. et Stat. Th. V, 529 sq. Triplex autem h. l. serpentis comparatio, cum anguibus, Gigantum pedibus, (v. Apollod. I, 6, 1. Ouid. Fast. V, 37. Claud. Gigant. 8. 81. Val. Fl. II, 28. vbi v. Intp.) cum hydra Lernaea (v. ad III, 32.) et cum dracone, horti Hesperidum custode, qui Ladon dicebatur, et de quo v. Hesiod. Theog. v. 333 sq. Apollon. IV, 1396. Apollod. II, 5, 11. (vbi v. Heyne p. 412 sq.) Virg. Aen. IV, 484 sq. Lucan. IX, 357 sq. — 184. v. ad III, 283. *Auro*, aureis foliis et malis, *comantes*, κομῶντας, comatos, vt c. *flamma* h. e. ardentes X, 550. XIV, 420. ἡ γῆ φυτοῖς κομῶσα ap. Aristot. Nota est *coma* arborum et flammae. v. ad I, 461. et IV, 682. *Iunonius a.* qui custodiebat poma aurea, Iunoni a Terra pro nuptiali munere data. v. Heyne l. c. p. 410 sq. — 187. *Sanies*, sanguis, vt v. 237. vel humor lentus et glutinosus, *(Gauche)* quae propria et vulgaris verbi vis est: nisi venenum potius significat h. l. et v. 276. 677. XII, 10. vbi Drak. laudat XIII, 571. Virg. A. II, 221. Heinf. ad Vellei. II, 87. Broukh. ad Prop. III, 4, 27. al. *coelum*, aërem. 194.

Tollere clamorem frustra: nam sibila totum
Inplebant nemus. At subita formidine caecus
Et facti damnandus Avens (sed fata trahebant)
Antiquae quercus ingenti robore sese
Occulit, infandum si possit fallere monstrum.
Vix egomet credo: spiris ingentibus arte
Arboris abstraxit molem, penitusque revulsam
Evertit fundo, et radicibus eruit imis.
Tum trepidum ac socios extrema voce cientem
Conripit, atque haustu sorbens et faucibus atris
(Vidi respiciens) obscoena condidit alvo.
Infelix fluvio sese et torrentibus undis
Crediderat, celerique fuga iam nabat Aquinus.
Hunc medio inuasit fluctu, ripaeque relatos
(Heu genus infandum leti!) depascitur artus.

Sic dirum nobis et lamentabile monstrum
Effugisse datur. Quantum mens aegra sinebat,
Adpropero gressum, et ductori singula pando.
Ingemuit, casus iuvenum miseratus acerbos.

Utque

pter sibila serpentis, non ob metum, *frustra* sublatum esse. Idem sensisse videtur N. Heins. qui *iam sibila* scribendum suadet, etsi Dausq. grauiter taxat. Sed τὸ *nam* etiam ad *Diffugimus* referri potest. 190. *At*, non *ac*, scripti et Med. 193. *Possit*, non *posset*, R. 3. Parm. et Med. 194 *spiris stringentibus*, vel, quod Lefeb. recepit, *cingentibus arcte*, ingeniose coni. N. Heins. quia *ingenti* modo praecessit. *arctae* Gryph. *artae*, typorum forsan errore, in ed. Drak. qui et *altae* legi posse monet. Sed τὸ *artae* etiam nunc repositum video ab Ill. Ernesti, qui iungit *spiris ing. artae*, h. e. arcte circumuolutae voluminibus caudae, quibus eam *abstraxit*, h. e. inflexit. Conf. ad V, 477. — 195. *adstrinxit* forte praestiterit, ne poeta ter idem dicat. 202. *ripaque* Col. *relatos*, non *relatus*, scripti et ed. Parm. 204. *Vix* suspic. N. Heins. 206. *Et propero* Ox. prob. Barth.

194. Verba *Vix e. credo* et v. 199. *Vidi r.* vt omnino tota orationis forma, egregie conueniunt rem miram narranti. Cf. Virg. A. III, 623 seq. — 196. v. Heyne ad Virg. Aen. V, 449. in V. L. 203. Plures ita periisse memorant Val. Max. et alii. v. ad v. 144. *depascitur artus* cf. Cerda et Heyne ad Virg. Ge. III, 458. et Aen. II, 215. — 206.

Utque erat in pugnas, et Martem, et proelia, et hostem
Igneus, et magna audendi flagrabat amore,
Ocius arma rapi, et spectatum Marte sub omni
Ire iubet campis equitem. Ruit ipse, citatum
Quadrupedem planta fodiens, scutataque raptim
Consequitur iusso manus, et muralia portat
Ballistas tormenta graves, suetamque movere
Excelsas turres inmensae cuspidis hastam.
Iamque ubi feralem strepitu circumtonat aulam
Cornea gramineum persultans ungula campum;
Percitus hinnitu serpens evolvitur antro,
Et Stygios aestus fumanti exsibilat ore.
Terribilis gemino de lumine fulgurat ignis:
At nemus adrectae et procera cacumina saltus
Exsuperant cristae; trifido vibrata per auras
Lingua

Barth. Adv. I, 13. 208. *pugnas* scripti. *pugnamque* editi, nisi quod *pugnam* exstat in ed. Parm. *in pugnam Martemque* volebat Dausq. 209 *magna*, vt IV, 430, non *magno*, Col. non contra sentiente Dausq. Alioquin *audere* etiam simpl. pro audere egregia et fortia, poni docet Drak. ad h. l. et ad IX, 452. 210. *capi* Oxon. v. ad IV, 98. 213. *Consequitur iusso* scripti, R. 2. 3. Med. C. *iussum* Parm. *Obsequitur iussu* in editis recentt. *rapto* C. *passu* non male coni. Burm. sed frustra, iudice Schmidio, quum τὸ *iusso* absolute explicari possit, vt *audito* et similia. 218. *hinnitu*, non *immani*, Col. 221. *Ac* Nut. 226. *sinuatis* lege tribus

— 206. *ductori*, Regulo. — 208. Insignem *ταυτολογίαν* h. l. et VII, 249. notandam dicit Drak. Sed adfectui loquentis ea congruit. *Igneus* v. ad III, 306. *planta fodiens* cf. ad II, 71. — 213 sqq. Cf. auctores ad v. 144 laudati. 215. Intellig. falarica, Drak. Cf. v. 273 et ad I, 351 sqq. — 216 sq. Nimio fere ornatu singula expressit. *aulam* Barth. et Drak. exponunt antrum, vt *αὐλή* ap. Orph. Arg. v. 391. coll. v. 377 et 388. Ill. Ernesti hoc voc. positum putat non satis apta imitat. Virg. A. I, 140. qui tamen Caci specum simili modo *regiam* dixerit Aen. VIII, 242. Possis etiam h. l. intelligere lucum et nemus circa antrum serpentis. Cf. sup. v. 146 sq. 218. *evolvitur* voc. propr. de motu anguis. Cf. v. 227. — 220-3. Cf. Virg. A. II, 475. Ge. III, 433.

Lingua micat motu, atque adſultans aethera lambit.
Ut vero ſtrepuere tubae, conterritus alte
Immenſum adtollit corpus, tergoque reſidens
Cetera ſinuatis glomerat ſub pectore gyris.
Dira dehinc in bella ruit, rapideque reſolvens
Contortos orbes directo corpore totam
Extendit molem, ſubitoque propinquus in ora
Lato diſtantum ſpatio venit: omnis anhelat
Adtonitus ſerpentis equus, frenoque teneri
Inpatiens, crebros exſpirat naribus ignes.
Arduus ille ſuper tumidis cervicibus altum
Nutat utroque caput: trepidos inde incitus ira
Nunc ſublime rapit, nunc vaſto pondere gaudet
Eliſiſſe premens. Tunc fractis oſſibus atram
Abſorbet ſaniem, et tabo manante per ora
Mutat hians hoſtem, ſemeſaque membra relinquit.

Cedebant

tribus ſyllabis. v. ad III, 495. 228. *derecto* Col. v. ad II, 92. Id tacitus recepit Lefeb. et prob. N. Heinſ. vt ſit *erecto*. quod reiicit Schmid. quum ſerpens erectus ſit quaſi ſtans, et ſenſus poſtulet, eum in longitudinem extenſum et diductum fuiſſe. 230. *anhelat*, non *anhelans*, ſcripti, R. 3. et Parm. 231. *A. ſerpentis equus* ſcripti et priſcae edd. ante Nicandrum, qui primus *A. ſerpente et equus* Silio obtrudit. cf. ad X, 370 et XIV, 246. *A. ſerpens et equus* ed. D. Heinſ. 234. *Nutat* Colon. quod verbum, quia intranſit. eſt, reſpuit Lefeb. et *Mittit* e c. Tell. recepit, coll. Virg. A. V, 469. vnde potius *lactat* refingerem. Sed *nutat κατὰ caput* exquiſitius eſt, vt ap. Val. Fl. VIII, 88 et al. paſſim. cf. Heinſ. ad Claud. bell. Gildon. v. 220 et 281. *Mutat* Ox. et Put. cum priſcis edd. quod minus diſpliceret, niſi mox ſequeretur. *Motat* ed. Iunt. et quae inde expreſſae ſunt: non infelici vel errore vel emendat. Nam verba *mutare* et *motare* centies vim *mouendi* habere, et a librariis tam inter ſe, quam cum *nutare* confundi, docent VV. DD. ad Virg. Ecl. V, 5. VI, 28. Aen. III, 581. V, 702. XII, 37. et, quos Drak. laudat, Heinſ. ad Ouid. Met. XIII, 937. ad Claud. bell. Get. v. 595. Scalig. ad Catull. carm. XXII. et ſupr. Gronov. Obſſ. III, 1. 236. *tunc*, non *nunc*, Col. et Ox. tam tacite dedit Lefeb.

433. 439. Heinſ. ad Ouid. Met. III, 34. *trifido lingua motu* Cf. v. 263. et ad II, 587. *aethera lambit* vt ap. Stat. Th. V, 524. et Virg. A. III, 574. — 224-6. Cf. Ouid. Met. III, 77. 78. — 232. Cf. Virg. Ge. III, 85. vbi v. Cerda et Heyne. *Nutat caput*, capite, *vtroque*, in vtramque partem, vt Virg. A. V, 469. 238. *Mutat hoſtem* cf. ad V, 286. *ſigna*, milites.

adflatus

Cedebant iam ſigna retro, victorque catervas
Longius avectas adflatus peſte premebat;
Quum ductor, propere revocatam in proelia turmam
Vocibus inpellens, Serpentine Itala pubes
Terga damus, Libycisque parem non eſſe fatemur
Anguibus Auſoniam? Si debellavit inertes
Halitus, ac viſo mens aegra effluxit hiatu;
Ibo alacer, ſolusque manus componere monſtro
Subficiam. Clamans haec atque interritus haſtam
Fulmineo volucrem torquet per inane lacerto.
Venit in adverſam non vano turbine frontem
Cuſpis, et, haud paulum vires adiuta ruentis
Contra ardore ferae, capiti tremebunda reſedit.
Clamor ad aſtra datur, vocesque repente profuſae
Aethereas adiere domos. Furit ilicet ira
Terrigena, inpatiens dare terga, novusque dolori,
Et chalybem longo tum primum paſſus in aevo.
Nec

feb. v. ad VI, 299. 239. *victorque* ſcil. ſerpens, non *victasque*, ſcripti et R. 2. 240. *arreptas* R. 2. *arrectas* Tell. 247. *haec clamans, atque imperterritus* malebat N. Heinſ. 248. *per inane* Col. v. not. ad I, 97. *p ma ve* Oxon. quod eodem ducit. Hinc ortae aberratt. *primaue, primamve, primamque* et *primumque*. 251. *feri* refinxit Lefeb. coll. v. 268. tamquam exquiſitius. 252. *datur*, non *datus*, ſcripſi et R. 2. 253. *irae* volebat N. Heinſ. vt *irae inpatiens*, vel *irae dare terga inpatiens* iungantur. Sed num ſerpens irae inpatiens *terga dabit?* an *irae quis terga dare* poteſt? Quid vero cauſae eſt, cur τὸ *ira furere* displiceat? Studium captandi exquiſitiores loquendi modos, (*irae inpatiens* et *furit dare*) vt ſaepe, fraudi fuiſſe videtur viro doctiſſimo. 254. *nouusque doloris* coni. Burm. cf. not. ad IV, 530. Sed vulgata quoque bene ſe habet. v. Erneſti ad Tac. Agric. c. 16. et Ann. I, 3. pr. c. 20. extr. et II, 66. ex quibus tamen locis fere coniicias,

adflatus p. vt v. 159. *premebat*, perſequebatur. 242 ſqq. Drak. comparat II, 226 ſeq. IV, 402 ſq. V, 640. *mens effluxit*, mente capti eſtis, mens ſana, vel virtus metu victa vos deſtituit. Cf. Cic. Brut. c. 61. Liv. VII, 14. *manus componere* v. ad I, 39. — 249. *non vano t.*, non irrito ictu. 250. 1. Cf. IV, 136 ſq. Drak. *Terrigena* v. ad v. 152. *dare terga*, exquiſite pro ſuperari. *nouus d.* qui eiusmodi dolorem

Nec frustra rapidi, stimulante dolore, fuisset
Inpetus, ablato ni Regulus arte regendi
Instantem elusisset equo, rursusque secutum
Cornipedis gyros flexi curvamine tergi
Detortis laeva celer effugisset habenis.

At non spectator Marus inter talia segni
Torpebat dextra: mea tanto in corpore monstri
Hasta secunda fuit. Iam iamque extrema trisulca
Lambebat lingua fessi certamine terga
Quadrupedis: torsi telum, atque urguentia velox
In memet saevi serpentis proelia verto.
Hinc imitata cohors certatim spicula dextris
Congerit, alternasque ferum diducit in iras,
Donec murali ballista coercuit ictu.

Tum

coniicias, *dolore* legendum esse. 256. *rapidi* scripti et priscae edd. *rabidi* e R. 2 recepit Lefeb. Non male; sed etiam τὸ *rapidi* (h. e. *instantis*, rapide s. raptim inruentis) ferri potest. cf. ad V, 451. Vulgata *rapido* ex Nicandri ingenio profecta. Praestitisset saltem *rabido dolore*, vel *rapidi fuissent impetus*. 257. *ablato* Col. cum R. 2 et Veneta a. 1492 in comment. Marsi. cf. ad V, 633 et h. l. not. *allato* Put. Vulg. *alato*. 258. *rursusque* tres scripti cum R. 2. Parm. et Benef. *cursusque* Tell. et Med. vnde vulgatam *cursuque* ortam putat Drak. 260. *laevam* h. e. ad l. manum s. partem, recte, puto, rescripsit Lefeb. quem secutus est Ill. Ernesti. Possis et *laevum* reponere. Sed quodammodo defendi potest vulgata, si exponatur: manu sinistra detortis; vel, laeua parte effugisset. *effudisset* scripti et priscae edd. ante Basil. Wolfii, qui primus veram lect. reuocauit. 262. *Torpebam* emend. Burm. v. eundem ad Virg. A. V, 355. Broukh. et Heyne ad Tibull. III, 4, 50. Sed cf. inf. v. 600. sup. v. 136. et ad II, 29. 265. *vrguentia* scripti et R. 2. Sic vbique in Col. aliisque cod. scribi monent Drak. et, quem laudat, Pier. ad Virg. A. V, 202. Vulgg. *ingentia*

rem nondum senserat. Cf. V. L. 257-260. Ornate pro: nisi Regulus eum gyris modo ad dextram, modo ad laeuam factis elusisset, et sic tandem effugisset. *ablato*, φερομένῳ, celeri. Cf. ad V, 633.

261. 2. Exquisite pro: at ego non segnis spectator eram. Cf. V. L. 263. *extrema terga Q.* scil. Reguli. *urgentia p.* h. e. vrgentis, instantis serpentis. 268. Facit, vt serpens non in me solum,

sed

Tum fractus demum vires; nec iam amplius aegra
Consuetum ad nisus spina praestante rigorem,
Et solitum in nubes tolli caput, acrius instat.
Iamque alvo penitus demersa falarica sedit,
Et geminum volucres lumen rapuere sagittae:
Iam patulis vasto sub vulnere faucibus aer
Tabificam exspirat saniem: spes vltima iamque
Ingenti cauda et iaculis, et pondere conti
Haeret

270. *iam* scripti et priscae edd. Haec vox primum in ed. Marsi omissa est operarum vitio, quod alii temere seruarunt. Wolfius autem, vt metro consuleret, *enim* intexuit. *non amplius* coni. Voss. ad marg. ed. Junt. Ceterum verba *nec iam amplius* bis sumenda et tam ad *praestante*, quam ad *instat* referenda, vel *nec iam amplius, aegra* (h. e. aegre, nisi ipsa haec vox substituenda) distinguendum, vel denique v. 272 *instat* scil. se, scribendum videtur, vt ita certe iram prodiderit serpens, quum vires eum ad altius se a terra tollendum deficerent. Cf. v. 275. et not. ad I. 539. Hac coni. admissa, verba *nec iam — caput* etiam parenthesi includere possis, quod, lectione non mutata, perperam fecit Dausq. Quum haec iam scripsissem, video, Cell quoque Ernesti in alteram, a me propositam, rationem incidisse, eique legendum videri: *nec iam amplius, aegre — caput, acrius instat.* 271. *rigorem*, non *vigorem*, scripti cum R. 3 et Parm. 272. *Vt solito in n. tollit* perperam edidit Wolfius, quem tamen secuti sunt Colin. D. Heins. Dausq. et Cell, qui posterior meliora, quae nouerat, non restituit, etsi vix serpentem illum tam saucium fuisse ballistis putat, quam hunc locum. 275. *atram* nonnulli pro *aer*. 276. *spes vltima* c. Tell. cum edd. recentt. forte et Col. ac Put. quorum certe lectionem h. l. silentio praetermiserunt viri docti. Hoc recepi cum Lefeb. et Cl. Ernesti, qui et *Ingentis caudae* ex ed. R. 3 et Med. reposuere, quae ratio durior videtur, quam si ita exponas verba: *cauda, spes vltima*, in qua extremam posuerat spem, *ingenti* serpenti (quae forte vox non supplenda est, sed substituenda) *haeret humi*. Vulgo *specus vltima*, post quae verba colon ponunt et de *specu* (hiatu) vulneris cogitant, coll. Virg. A. IX, 700. Vtrumque displicuit Barth. Adv. I, 13 et Drak., qui post *saniem* distinguunt et *specum vltimam* putant esse imum ventrem. Ille frustra prouocat ad Virg. l. c., hic ad Phaedr. IV, 5, 10 (vbi v. Burm.) ad Prudent. hym. VII Cathemer. 115 et Auien. descr. orb. v. 791. Sed tum quoque *Ingens ac cauda* vel *Ingenti* serpenti *ac cauda* rescribendum videtur. *vltima specula* coni. Dausq. *pars vltima*, vel *spira vltima iamque Ingentis caudae iaculis* N. Heins.
Mox

sed modo in hunc, modo in illum iras euomat et irruat. *Ferus* absolute serpens dicitur. Cf. Intpp. ad Phaedr. I, 12, 9. et Virg. A. II, 51. *murali ictu*, qualis e muro impingitur, vel quo muri diruuntur, vt *m. turbine* IX, 568. *spina aegra*, vulnerata. 275 *aer*, halitus pestilens. *pondere*

Haeret humi, lassoque tamen minitatur hiatu;
Donec tormentis stridens magnoque fragore
Discussit trabs acta caput, longoque resolvens
Aggere se ripae tandem exhalavit in auras
Liventem nebulam fugientis ab ore veneni.

Erupit tristi fluvio mugitus et imis
Murmura fusa vadis, subitoque et lucus, et antrum,
Et resonae silvis ulularunt flebile ripae.
Heu quantis luimus mox tristia proelia damnis!
Quantaque supplicia et quales exhausimus iras!
Nec tacuere pii vates, famulumque sororum
Naïadum, tepida quas Bagrada nutrit in unda,
Nos violasse manu seris monuere periclis.

Haec

Mox *pondere, contis* Barth. vt *pondere* saxa ingentia ballistis expulsa intelligantur, quoniam conti cuspide, non pondere noceant." Sed copula certe sic repetenda erat, et v. not. 278. *lassoque* scripti et priscae edd. *laxaque* Marsus et deinde alii. *lapsoque* e R. 2 recepit Lefeb. qui graphice ita caput humi repens exprimi arbitratur. cf. Heins. ad Virg. A. IX, 436. — 282. *Lucentem* Med. 283. *Erumpit* tacite refinxit Lefeb. et minus recte, quoniam *vlularunt* mox sequitur. 289. *trepida* Col. repugn. Drak. qui *vndam* docet *tepidam* dici propter ardorem solis, qui in Africa feruentissimus sit, vt *Nilum tepentem* Prop. II, 24, 3 et Martial. XI, 12. cf. supra v. 140. *Bragada* vulgo scribitur. v. ad v. 141. Mox *Non violasse* scripti, vt

dere conti, grauibus contis. v. ad II, 246. — 280. *trabs*, hasta, ap. Stat. Th. V, 566. IX, 124. Virg. Aen. XII, 294. sed h. l. falarica. Conf. ad v. 215. et Virg. A. IX, 705 sq. *Aggere ripae*, vt ap. Virg. A. VII, 106. et Val. Fl. VI, 149. *Liuentem*, nigram, vel propr. subfusci coloris. v. Ind. 283. 290. Propter occisum serpentem, qui genius loci, vel Nympharum certe *famulus* erat, (de quo vid. Heyne ad Virg. A. V, 84 et 95. Burm. ad Val. Fl. I, 303. IV, 520 et sup. ad II, 584 seq.) Romani multa subiisse mala finguntur, vt Cadmus ap. Ouid. Met. III, 31 sq. 95 sq. quod iam obseruauit Drak. qui etiam contulit Stat. Th. V, 511 sq. 578 sq. et Flor. II, 2. vbi *quasi in vindictam Africae nata* serpens dicitur. 283-5. Cfr. ad V, 542. *vlularunt* vt ap. Virg. A. II, 488. vbi v. Heyne. Cf. tamen ad V, 542. *exhausimus iras*,

Haec tunc hasta decus nobis pretiumque secundi
Vulneris a vestro, Serrane, tributa parente,
Princeps quae sacro bibit e serpente cruorem.

Iamdudum vultus lacrimis atque ora rigabat
Serranus, medioque viri sermone profatur:
Huic si vita duci nostrum durasset in aevum,
Non Trebia infaustas superasset sanguine ripas,
Nec, Trasymene, tuus premeret tot nomina gurges.

Tum senior, Magnas, inquit, de sanguine poenas
Percepit Tyrio, et praesumta piacula mortis.
Nam defecta viris et opes adtrita supinas
Africa tendebat palmas, quum sidere diro

Misit

vt inf. v. 399. 400. et ap. Virg. A. VI, 620. Ita N. Heinf. 299. *Tum*, non *Tunc*, Tell. et Benef. quod recepi cum Lefeb. etsi *tunc* idem valere putant ap. Liv. XXII, 29 pr. Stat. Th. I, 497. Claud. Conf. Hon. III, 33 et aliis locis, vbi tamen libri variant vel errori tam proclini eadem forte medicina adhibenda est, cf. ad v. 600 et al. 300. *Percepit*, non *Praecepit*, quatuor scripti cum R. 3 et Med. prob. N. Heinf. quia *praesumta p.* sequitur, ne poeta bis idem dicat: quae tamen ratio in Silio minus me movet,

iras, poenas luimus. *pii vates* vt ap. Virg. Aen. VI, 662. Hi nimis diu tacuerant.

291. 2. Cf. v. 62 et 138 sq. *vestro*, tuo, vt *nostra* pro mea v. 481. Drak. *bibit cruorem* v. ad V, 274. — 298. *nomina* Cf. ad IV, 729.

299 sq. De rebus, prospere a Regulo in Africa gestis, vbi Poenos vbiuis premebat, et dura iis imperabat, v. Polyb. I, 26-31. et Flor. II, 2. Cfr. inf. v. 672 sq. *Percepit*, cepit, petiit, sumsit vel habuit *poenas magnas* a Poenis. *praesumta p. m.* vltus est mortem suam, edita prius magna hostium strage. Cfr. V, 213. *defecta v. et o. a.* inops copiarum et pecuniae. *supinas t. p.* supplex pacem petebat. 302-345. De Xanthippo eiusque cum Regulo pugna conf. Polyb. I, 32-34. Flor. II, 2. Eutrop. II, 11-14. Appian. Punic. c. 3. 4. Frontin. Stratag. II, 3, 11 et 3, 10. Cic. Off. III, 26 sq. *diro sidere*, fato, vt ap. Prop. I, 6. extr. et Ouid. Trist. V, 10, 45. Nota est veterum superstitio de vi siderum,

Misit Agenoreis ductorem animosa Therapne.
Nulla viro species, decorisque et frontis egenum
Corpus; in exiguis vigor (admirabile) membris
Vividus, et nisu magnos qui vinceret artus.
Iam Martem regere atque astus adiungere ferro,
Et duris facilem per inhospita ducere vitam
Haud

vet, quam librorum auctoritas. 303. *Theramne* priscae edd. vt apud Plin. IV, 5. θεράμναι ap. Steph. Byz. p. 303. Sed Θεράπνη dicitur et Θεράπναι Suidae, Pausan. Lacon. 14 et 20. Pind. Isthm. I, 43. Melae II, 3. Statio et aliis. cf. Meurs. Miscell. Lacon. IV, 12. et Cl. Scheller in Lex. lat. cui *Theramne* vitiosa videtur pronuntiatio, vt ὄμμα ab ὄπτομαι, τέτυμμαι a τέτυφα cet. Secunda corripitur quidem VIII, 412. et XIII, 43. sed passim quoque producitur. v. ad IV, 776. Heins. ad Ouid. Met. XIII, 430. Salmas. Exerc. Plin. p. 33. et Voss. art. gram. II. 12. — 305. *in*, non *at*, scripti et R. 2. Vulgo male post *membris* punctum, et post *artus* comma ponitur. 307. *Martem regere* Col. cum ed. Basil. Wolfii et aliis recentt., h. e. ducem esse, bello praeesse, vt, quod Drak. monet, *bella regere* VII, 47 et *disciplinam r.* ap. Suet. Caes. c. 48 et Aug. c. 24. Add. Caes. B. G. VI, 16 vbi *Mars bella regit*. *Martem ciere* Oxon. et Put. cum priscis edd. quod defendit Gronov. Obss. IV, 6. nec improbat N. Heins. si *cire* scribatur, verbo antiquo, vnde *concire*, *excire* cet. ne versus laboret. Idem tamen coni. Martem *tegere* vel *occulere*, quod languet, quoniam de insidiis in altero hemistichio agitur. 308. *duras ducere vitam* ex edit. Parm. et Med. recepere Drak. et Lefeb. suadente N. Heins. cf. Horat. Sat. I, 4, 8. Ipse suspicabar aliquando, legendum esse *Et doctus* vel *docilis*, vt III, 233. IV, 8. XIII, 120. Sed nunc re adcuratius perpensa vix dubito, quin vera lectio sit *duris*, quam ex scriptis et plerisque edd. reuocaui, sublata interpunctione maiori post *vitam*, quae displicuit etiam Lefeb. qui tamen

rum, et res futuras ex iis computandi consuetudo. v. Jani ad Hor. Od. I, 11. *ductorem*, Xanthippum. Cf. II, 305. 433. *Agenoreis* v. ad I, 15. *Therapne* vrbs Laconicae prope Spartam, in sinistra Eurotae ripa, Xanthippi patria; h. l. pro ipsa Laconica. 304-310. Cf. III, 232 sq. *Decus* et *frons* dignitas corporis et oris. — 307-310. Praeterea ne Hannibali quidem *cederet regere Martem*, h. e. in Marte, bello regendo, administrando, in arte ducis (vt fere ap. Virg. Ge. II, 99. et sup. V, 352 sq. 552 seq. vbi v. not.) *atque astus adiungere f.*, in locandis insidiis, et *per inhospita* loca (vt IV, 753) *vitam d. facilem duris*, h. e. induratis ad bellum et laborem. v. ad I, 558. Nam Spartani frigida Eurotae aqua et exercitationibus, in ripa eius institutis, in

Haud isti, quem nunc penes est sollertia belli,
Cederet Hannibali. Vellem hunc, o tristia nobis
Taygeta, hunc unum non durassetis opacis
Eurotae ripis! Vidissem moenia flammis
Phoenissa eruere, aut certe non horrida fata —
Flevissem ducis, et nulla quos morte nec igni
Exutos servans portabo in Tartara luctus.
Consertae campis acies multusque per arva
Fervebat Mavors, nec mens erat ulla sine ira.
Hic inter medios memorandis Regulus ausis
Laxabat ferro campum inque pericla ruebat,

Nec

tamen τὸ *durus* praeferendum putat. 309. *ipsi* malebat N. Heins. immemor eorum, quae ad Virg. A. VII, 110 notauerat. 313. Quotquot libri sunt noti, habent *moenia f. Phoenissae ruere* scil. vrbis vel Didonis, quae vtraque ratio dura est. Hinc sine vlla literarum mutatione scripsi *moenia f. Phoenissa eruere* sc. ducem vel Regulum *vidissem*. Audacior est emendatio N. Heins. *Phoenissae aut ruere*, nec quidquam proficit. 314 *at nulla nunc morte* coni. Burm. prob. Drak. et Ill. Ernesti, qui tamen, etsi in sensu non valde haeret, verba seq. non valde probat, quibus in omni Silio nulla alia duriora et magis absona exstent. *ducis; at, nulla quos m. n. i. Exutus, seruans* cet. refinxit Lefeb. vt *exutus* sit pro exuar. Ita solus hunc locum intellexisse videtur sibi, non mihi, nec facile aliis. Sed τὸ *Exutus* arridere potest, et mihi quoque in mentem venit: *non fleuissem fata d. et luctus, quos seruans p. in T., exutus*, liberatus ab iis, (cf. I, 86) *nulla m. n. i.* v. not. 318. *Hinc* dedit Nicander, quem secuti sunt alii. *Hic iter in medios* Marsus prob. Dausq. *Hic Nomadum in medios memorandi R. ausi* tentabat N. Heins. 319. Vulgo *Laxabat ferro, campoque pericla*

in pueritia *durari* solebant. v. mox v. 311. et sup. IV, 362 sq. quibus locis cf. omnino similia Virg. A. IX, 603 sq. et Val. Fl. VI, 336. vbi v. Intpp. Hinc *duri Spartiatae* dicuntur Cic. Tusc. I, 43. In Annal. litter. Goetting. a. 1790. p. 797. v. 308 ita explicatur: vitam facilem, h. e. sine molestiarum sensu, ducere in rebus duris. *Taygeta* vid. ad IV, 361. Si hic vnus Spartanus haud fuisset, *non fleuissem ducis fata et luctus*, (v. ad v. 179 in V.L.) *quos seruans portabo in T., exutos*, depulsos, *nulla* cet. *igni*, rogo: nisi ad Carthaginis excidium referre malis, coll. v. 85. 86. Tum *nulla morte* exponerem, nullius, nec Hannibalis quidem, morte. 317. *Ira*, virtus et audacia pugnantium. 320. *Non repetenda;*

Nec repetenda dabat letali vulnera dextra.
Sic ubi nigrantem torquens ſtridentibus auſtris
Portat turbo globum, piceaque e nube ruinam
Pendentem terris pariter pontoque minatur,
Omnis et agricola, et nemoroſo vertice paſtor,
Et pelago trepidat ſubductis navita velis.
At fraudem nectens, ſocios ubi concava ſaxa
Claudebant, vertit ſubito certamine Graius

Et

pericla ruebat, quod Cell. et alii actiuo ſenſu accipiunt, proſternebat, dimouebat pericula. cf. not. ad V, 392. *Laxabat ſ. campumque pericla ruebat* Colon. *campum ac pericula* Oxon. *campo ac pericla* Put. Hinc *laxabat ſ. campum* (vt ſup. V, 174 et 269 vbi v. not.) *ac per tela ruebat* corrig. N. Heinſ. et *campum ac per iniqua r.* Gronov. Obſſ. IV. Hoc recepit et exemplis illuſtrauit Drak.; illud vero, quod ad ductum literarum propius accedit, Lefeb. Ego leuiſſima mutatione lectionem cod. antiquiſſ. reſtitui, quoniam omnes libri, tam ſcripti quam impreſſi, in *pericla* conſpirant, et *campū inque* faciIlimo lapſu in *campumque* mutari potuit. 326. *innectens* putabat N. Heinſ. Neſcio cui bono? cf. not. ad III, 233. 327. 8. Ita locum foede corruptum ex c. Col. reſtituit N. Heinſ. et iam ante eum Modius, niſi quod hic *gyros* et *facta* pro *Graius* et *ficta* ibi ſcriptum teſtatur et *gyros* probat. *vetice* pro *vertit* Put. *vtre ſubito certamina grates* Oxon. *vertit ſ. certamine gyros* Parm. *Vertice claudebant ſ. certamine grates* Med. Ita quoque Marſus et Mart. Herbip., niſi quod *gyros* pro *grates* habent. Nicander, nouo verſu interiecto, haec Silio obtrudit: *Claudebant linquens, ſubito in c. gyris Vertit equum ſimulatque fugam graniora ruina, Et d. r. c. ficta ſ. d.* Omnia haec fideliter expreſſere Ald. Gryph. Nut. Wolf. (qui v. 328 perperam omiſit) Colin. Dauſq. et alii, praeterquam quod omnes, excepto Aldo, *grauiore* pro *grauiora*, et Colin. Dauſq. aliique *victa* pro *ficta* ſubſtituerant. Ceterum *vertit ſ. certamina Graius* emend. Barth.

petenda; nam mortifera erant, quae primo ictu infligebantur. 321 ſq. Egregia et ornatiſſima comparatio acerrimi ac furentis impetus, quo Regulus hoſtes proſternit, cum turbine ac tempeſtate, quae terris ruinam minatur. Quae de terrore, hominibus incuſſo, v. 324. 5. adiiciuntur, ad ornatum imaginis, et ſimul ad formidinem hoſtium ſpectant. Similis fere eſt locus Virg. A. X, 803 ſq. *globum nigrantem*, nubes glomeratas et nigrantes, vel globum flammarum. *ruinam* vid. ad I, 251. *pendentem*, inpendentem, ingruentem, vt V, 191. vel, vt *nubila pendent* dixit Virg. Ge. I, 214. *ſubductis*, contractis. *fraudem* inſidiarum *nectens*. Cf. ad III, 234. *concaua ſaxa*, vt v. 337. *ſaxoſae latebrae*, rupes,

Et dat terga celer ficta formidine ductor.
Haud secus ac stabulis procurans otia pastor
In foveam parvo tectam velamine frondis
Ducit nocte lupos positae balatibus agnae.
Abripuit traxitque virum fax mentis honestae
Gloria, et incerti fallax fiducia Martis.
Non socios comitumve manus, non arma sequentum
Respicere; insano pugnae tendebat amore
Iam solus, nubes subito quum densa Laconum
Saxosis latebris intento ad proelia circum
Funditur, et Poena insurgit vis saeva virorum.

O

Barth. Adv. I, 13. et *Condebant* pro *Claudebant* Burm. *At s. n. socios, vbi c. s. Claudebant, vertit* cet. melius forte distingui posse putabat Drak. h. e. vertit socios, vbi saxa *claudebant*, h. e. desinebant, vt ap. Gell. I, 7. vbi v. Intpp. *Claudere, includere* et *excludere* pro finire passim occurrunt, v. c. XIII, 686 vbi Drak. laudat XV, 655. Ouid. Fast. III, 384. Prop. II, 12 extr. (vbi v. Passerat.) Stat. Silv. II. Praef. et Gronov. ad Senec. Epist. XII. Sed cf. not. 329. *et stabulis* Ox. Put. R. 3. *e stabulis* Parm. *stabilis* quaedam edd. recentt. 335. Maiorem interpunct. post *amore* in edd. vulgg. excepta Parm., positam sustulit N. Heins. 336. *solis* Ox. *soli* corrig. Barth. Adv. I, 13. *condensa* Put. 337. *intento* Col. et Parm. cf. Heins. ad Claud. laud. Stil. I, 256. *intentae* Ox. R. 3. Med. *intende* Put. *intendens proelia* primus interpolauit Marsus, quem secuti sunt alii. *intenta* ex emend. Barth. recepit Cell. 338. *Poena*, h. e. Poenica s. Punica, Colon. quod probauerat N. Heins. ad Claud. l. c. qui tamen in not. ad h. l. praetulit coniect. Barthii *Poenûm virorum*, adsentiente Drak. *pene* Parm.

poenae

rupes, insidiarum locus. *subito certamine*, ὁρμῇ, *Graius*, Xanthippus, *vertit se* eo; non *socios* vel *terga*, quod Drak. putabat. v. ad I, 539. — 329 sq. Praeclara comparatio, in qua poeta, quantum memini, nihil debet Maroni. De prisco luporum, fouea, virgultis tecta, et balatibus agnae, in ea *positae* et adligatae, capiendorum modo v. Dausq. et Drak. ad h. l. et Stephan. ad Saxon. Gramm. Hist. Dan. II. p. 21. Loca class. sunt Polluc. V, 81. Oppian. Cyneg. IV, 210 sq. et Claud. laud. Stil. III, 340 sq. vbi v. Barth. 332. *Abripuit*, vt V, 229. *fax*, incitamentum, *m. hon. Gloria*, quae *vrere* etiam poetis dicitur. v. Burm. ad Val. Fl. I, 76. *tendebat* sc. cursum s. gressus, vt VIII, 37. 242. nisi malis contendebat, pugnabat, vel repugnabat, de quo v. Dauis. ad

Cic.

O diram Latio lucem, fastisque notandam!
Dedecus o, Gradive, tuum! tibi dextera et urbi
Nata tuae tristi damnatur sorte catenae.
Haud umquam absistam gemitu: te, Regule, vidit
Sidonius carcer? tuque huic sat magna triumpho
Visa es, Carthago, Superis? quae poena sequetur
Digna satis tali pollutos Marte Lacones?

At nova Elissaei iurato foedera Patres
Consultant mandare duci pacisque sequestrem
Mittere, poscentes vinctam inter proelia pubem
Captivam-

poenae i. ius et pena v. Oxon. Vulgo *poenae*. *Spreta* pro *saeva* volebat Barth. et *caeca* N. Heins. de quo voc. v. sup. ad v. 7. 339. *notandam Dedecus* Ox. et R. 3. 342. *ten'* et mox *tune huic* coni. N. Heins. Eodem suadente Drak. interrogandi, sed Lefeb. non male exclamandi notam post *carcer* et *Superis* posuit. 346. Vulgg. *Elisaei* et pessime *Elisei*. v. ad I, 81. 348. *vinctam* Col. quod ex v. 343 firmant N. Heins. et Drak. Vulgatum *victam* seruauit Lefeb. quia *captiuam* sequitur. Parum interest.

Cic. Fin. II, 5. et Gron. ad Liv. XXIII, 14. *nubes* v. ad I, 311 et II, 433. *vis f. virorum* cf. ad I, 2. et IV, 599. *fastis notandam*, tamquam infelicem et atram, vt Alliensis dies erat. *Dedecus* vid. ad v. 84 et 402. *Dextera nata tibi*, Marti, et *vrbi tuae*, Romae eiusque defensioni. Cf. ad III, 335. in V. L. — 343. *magna*, digna. *tali Marte*, pugna tam turpi, propter insidias et captiuitatem tanti viri, vnde et *dedecus* cet. v. 340.

346 - 538. Nota sed splendide ornata narratio de Regulo, qui a Poenis et Xanthippo ex insidiis captus, Romamque aliquot annis post de pace, et, si ea reiiceretur, de captiuis commutandis missus, vtriusque abnuendi auctor senatui fuit, et ad grauissimum supplicium redire maluit, quam fidem hostibus iureiurando factam fallere. Cf. Hor. Od. III, 5, 12 - 56. (vbi vid. Jani) Cic. Offic. I, 13. III, 27 extr. (quem locum poëta manifeste secutus est, iudice Ernesti) 28 sq. Dion. Fragm. Vrs. 149 (vbi v. Fabric.) quosque laudaui ad v. 301. et in Commentat. Argumento subiuncta, vbi de Polybii silentio disserui. *Elissaei P.* v. ad I, 81. *foedera*, pacis conditiones. *Pacis sequester*, arbiter et medius, quem nunc barbare *mediatorem* vocant, per quem conciliatur pax, Drak. Cons.

Pric.

Captivamque manum ductore rependere nostro.
Nec mora, iam stabat primis in litoris undis
Navali propulsa ratis, iam nautica pubes
Aut silvis stringunt remos, aut abiete secta
Transtra novant: his intortos aptare rudentes,
His studium erecto componere carbasa malo.
Unca locant prora curvati pondera ferri.
Ante omnes doctus pelagi rectorque carinae
Puppim aptat clavumque Cothon: micat aereus alta
Fulgor aqua trifidi splendentis in aequore rostri.
Tela simul variamque ferunt contra aspera ponti
Rerum

349. Forte leg. *rectore*, quoniam *duci* modo praecessit. cf. v. 368 et 370. 358. *trifido in aequore*, h. e. trifidi rostri reddente imaginem, malebat N. Heins. coll. I, 86. Idem v. 360 coni. *Durum ad tempus*. *Serum ad tempus* suspic.

Pric. ad Appul. Met. IX. p. 187, Ernesti clav. Cic. Heyne ad Virg. Aen. XI, 133. et inpr. Heins. ad Ouid. Fast. I, 287. *rependere*, commutare. Poenos captiuos cum Regulo, vt ap. Ouid. Met. V, 15. et Val. Fl. VI, 560. *Auro rependere*, h. e. auro penso redimere, magis proprie dixit Hor. l. c. v. 25. — 350-363. Locus class. de naui paranda, et singula ornate expressa. Sed his aliisque eiusmodi minutiis Marus, loquax senex, et poeta nimis, nec satis opportuno tempore ac loco, inmorantur. *stringunt remos aut Transtra nouant*, vt ap. Virg. A. I, 552. et V, 752 sq. *intortos* Aen. IV, 575. — 354. *componere c.*, vela suspendere et aptare, *erecto malo*; nam is deponebatur olim, nauibus et ad litus adpulsis, et finito cursu subductis. Cf. Virg. A. V, 487. 829. Hom. Il. α, 480. quosque Drak. citauit, Hom. Odyss. Δ, 577. 780. Θ, 52. et Scheffer. Mil. nav. II, 5. 355 Ancoram collocant in prora. Cf. Virg. A. I, 169. Sed iuncta epitheta *vnca* et *curuati* sunt luxuriantis ingenii. *Cothon*, gubernatoris nomen, quod iam Mars. vidit, a paruo ins. et portu Carthaginis ductum, v. Strab. XVII. p. 1189. Serv. et Heyne ad Virg. A. I, 427. *trifidi rostri*, vt *aere tridenti* ap. Val. Flacc. I, 688 (vbi v. Burm.) et *rostris tridentibus* ap. Virg. A. V, 143. vbi v. Intpp. Cf. Scheffer. l. l. *Tela* v. ad II, 576. *variamque rerum opem*, h. e. varias res,

Rerum ad tempus opem. Mediae ſtat margine puppis,
Qui voce alternos nautarum temperet ictus,
Et remis dictet ſonitum, pariterque relatis
Ad numerum plaudat reſonantia caerula tonſis.

Poſtquam confectum nautis opus horaque curſus,
Atque armata ratis, ventoque dedere profundum;

Omnis

ſuſpic. Ill. Erneſti. Sed vulgata doctior eſt et aptior. 363. Suſpicor, *Ad numerum vt plaudant* (ſcil. remi) legendum eſſe, vel aliud mendum irrepſiſſe in contextum. Nam κελευςὴς ipſe non remigat. 365. *ventoque* ſcripſi cum Med. et, teſte Leſ., R. 1 ac 2. prob. N. Heinſ. vt *dedere*

ad

res, alimenta cum funibus aliisque rebus et inſtrumentis naualibus adferunt, quae ad vim tempeſtatis ſuſtinendam ad tempus ſufficere poſſint. 360-3. Locus claſſ. et ornatiſſimus de hortatore remigum, qui in media naui ſtat, et Graecis κελευςὴς dicitur, quoniam celeusma canit, quo efficit, vt nautae remis aequaliter, et nunc fortius, nunc remiſſius, mare plaudant, vt Orpheus, monente Drak. ap. Val. Fl. I, 471. et Apollon. I, 540. Commentarii inſtar ſint excitata iam ab aliis verba Polyb. I, 21. Καθίσαντες ἐπὶ τῶν εἰρεσιῶν τὺς ἄνδρας, ΜΕΣΟΝ δ' ἐν αὐτοῖς ςήσαντες τὸν κελευςὴν, ἅμα πάντας ἀναπίπτειν, ἐφ' αὑτὺς ἄγοντας τὰς χεῖρας, καὶ πάλιν, προνεύειν ἐξωθῦι τὰς ταύτας συνεθίζον, ἄρχεσθαι τε καὶ λήγειν τῶν κινήσεων πρὸς τὰ τῦ κελευςῦ παραγγέλματα. Cf. XI, 490 ſq. Cerda ad Virg. A. III, 128. VIII, 90. Voſſ. et Burm. ad Valer. Fl. I, 186. et Scheffer. milit. nav. III, 1. et IV, 7. vbi putat, h. l. non de hortatore, ſed de ſymphoniaco agi, illumque ore ac ſimpl. voce, hunc cantu et muſicis plerumque inſtrumentis remigum ictus temperaſſe, quod diſcrimen in dubium vocat Drak. qui praeterea portiſculum, h. e. malleum vel perticam, ab hortatore adhibitum fuiſſe, cum Gronov. Obſſ. IV, 26. docet contra D. Heinſ. qui ipſum pauſarium vel celeuſten *portiſculum* vocari contendebat cum Nonio II, 637. vet. Onomaſt. Scalig. Caſaub. et aliis. *relatis*, reductis. *Ad numerum* v. ad III, 348. *plaudat*, vt pulſare, ferire, verberare; ὑπ' Ὀρφῆος κιθάρῃ πέπληγον ἐρετμοῖς Πόντυ λάβρον ὕδωρ, Apollon. l. c. πολιὴν ἅλα τύπτον ἐρετμοῖς. Hom. Od. I, 180. Sed v. V. L.

365.

Omnis turba ruit, matres, puerique, senesque.
Per medios coetus trahit atque inimica per ora
Spectandum Fortuna ducem. Fert lumina contra
Pacatus frontem, qualis quum litora primum
Adtigit adpulsa rector Sidonia classe.
Adcessi comes haud ipso renuente, ratique
Inpositus maestis socium me casibus addo.
Inluviem, atque inopes mensas, durumque cubile,
Et certare malis urguentibus, hoste putabat
Devicto maius, nec tam fugisse cavendo
Adversa egregium, quam perdomuisse ferendo.
Spes tamen una mihi, (quamquam bene cognita et olim
Atrox illa fides) urbem, murosque, domumque
Tangere

ad nautas spectet. Sed nautae vela et nauem, non mare dant ventis. Hinc loco non mouenda videtur vulgata lectio *ventique dedere p.* scil. placatum, vel iter per mare. cf. Virg. A. III, 69. 70. — 368. Pro *Fortuna*, cuius voc. nec caussam nec ornatum intelligebat, *importuna* sc. turba coni. Ill. Ernesti, cui tamen succurrebant verba Liuii in simili re Epit. XVIII. *Quaerente Fortuna, vt magnum vtriusque casus exemplum in Regulo proderetur*, cet. cf. not. 374. *putabat* sc. Regulus, non *putabam*, Col. et Ox. 380 *viri*,

365. *armata*, armis vel instrumentis nauticis instructa, Drak. qui laudat Casaub. ad Athen. Deipnos. V, 9. Conf. Virg. A. IV, 299. et Caes. B. G. V, 1. — 367. 8. Poetica ratio pro vulgari: Regulus tristi sorte ac fato, vel simpl. infelix Regulus per medios hostes habitu captiui ductus est. Nam Fortunae tribuitur quidquid vel prosperi vel adversi hominibus contingit. cf. V. L. 368. En inuictam animi constantiam indolemque generosam Reguli, quae animum subita admiratione ferit. Non minus tranquilla ac serena fronte captiuus hostes contra adspicit oculosque circumfert, quam quum primam Romanorum classem in Africam adpelleret. Cf. v. 429 sq. *socium me addo*, vt ap. Virg. Ecl. VI, 20. et Aen. II, 339. — 373 - 376. Quam praeclare! Comparant Lucan. IX, 390 sq. et Sen. Theb. 190 sq. Plura aptioraque loca quilibet facile in poetarum lectione sibi notabit. *Inluuiem*, sordes captiui, vel nauis et nautarum. *hoste — maius*, gloriosius, quam hostes vincere. 378. *Atrox*, inmutabilis, inflexibilis, constans, vt *a. virtus*
XII,

Tangere si miseris licuisset, corda moveri
Posse viri, et vestro certe mitescere fletu.
Claudebam sub corde metus, lacrimasque putabam
Esse viro, et nostrae similem inter tristia mentem;
Quum tandem patriae Tiberino adlabimur amni.
Servabam vultus ducis ac prodentia sensum
Lumina, et obtutu perstabam intentus eodem.
Si qua fides, unum, puer, inter mille labores,
Unum etiam in patria saevaque in Agenoris urbe,
Atque unum vidi poenae quoque tempore vultum.
Obvia captivo cunctis simul urbibus ibat
Ausonia, et, campum turba vincente, propinqui
Inplentur colles; strepit altis Albula ripis.
Ipsi Poenorum proceres, inmitia corda,
Ad patrios certant cultus revocare, togaeque
Addebatur honos. Stetit, inlacrimante Senatu

Et

viri, non *viro*, iidem codd. quod suadente N. Heins. recepi, quia *viro* subsequitur, etsi *duci* vel *patri* legendum crediderim. 383. *patrio* Put. *patrio Tiberini a. a.* coni. N. Heins. 384. *ac*, non *et*, scripti. 389. *iunctis*, h. e. vicinis, corrig. N. Heins. 394. *Addebatur* scripti cum Med. Ald. Gryph. Nut. Vulgatam lect. *Abdebatur* perperam tuetur, et *patrius cultus*

XII, 369. et *a. animus Catonis* ap. Hor. Od. II, 1, 24. vbi v. Jani. Cf. sup. ad I, 58. *fletu vestro*, coniugis et duorum filiorum. *Seruabam* et *perstabam*, vt III, 380. *prodentia s. L.* nam *oculi nimis arguti, quemadmodum animo adfecti simus, loquuntur, et vultus indicat mores*, vt cum Drak. vtar verbis Cic. Leg. I, 9. *Si qua fides* mihi est. *vnum*, eumdem. *puer*, Serrane. Cf. ad III, 608. et IV, 454. *labores*, aerumnas, vt πόνος, μόχθος, κόπος. *Agenoris u.* v. ad I, 15. *poenae*, de qua v. vs. 539 sq. — 390. *campum t. v.* quum turba maior esset, quam vt campi eam capere possent. *Albula*, priscum Tiberis nomen, de quo v. Virg. Aen. VIII, 330 seq. Liv. I, 3. Ouid. Fast. II, 389. V, 646. *strepit A.* h. e. turba hominum in eius ripis. Cf. Virg. A. VI, 709. — 393. Vltro ei obferebant *patrios cultus*, vestitum Romanum, quem respuit. Cf. v. 407. *togae honos*,

Et matrum turba, iuvenumque dolore profuso,
Inter tot gemitus inmobilis: aggere Consul
Tendebat dextram, et patria vestigia primus
Ponentem terra obcursu celebrabat amico.
Conlegit gressum, monitusque recedere Consul
Nec summum violare decus: cingente superba
Poenorum turba captivoque agmine septus
Ibat, et invidiam coelo Divisque ferebat.

Ecce trahens geminum natorum Marcia pignus,
Infelix nimia magni virtute mariti,
Squalentem crinem et tristis lacerabat amictus.
Adnoscisne diem? an teneris non haesit in annis?
Atque ea postquam habitu iuxta et velamine Poeno
Deformem adspexit, fusis ululatibus aegra
Labitur, et gelidos mortis color occupat artus.

Si

cultus de Punico vestitu vel tunica accipit Dausq. 403. *Marcia*, non *Martia*, Col. vt in antt. huius gentis denariis et lapidibus. cf. ad v. 576 et XIII, 700. quosque Drak. laudat, Sigon. ad Liv. I, 32. et Broukh. ad Prop. III, 1, 52. et ad Tibull. III, 6, 58. 405. *tristes* ex Colon. auctore N. Heins. recepere Drak. et Lefeb. Ego priscam seruaui scripturam, quae in

nos, toga honorifica, insigne honoris, sc. praetexta, habitus magistratuum. Cf. ad IV, 755. *Addebatur* ad patrios cultus, vel dabatur. v. ad III, 350. in V. L. Possis etiam τὸ *togae* in tertio casu adcipere, vt *honos* sit limbus purpureus, qui honoris causa togae albae magistratuum praetexitur. *aggere*, ex ripa. *celebrabat*, honorabat, *occursu a.* amplecti eum cupiens. *Conlegit g.* vt VII, 695. h. e. contraxit, reuocauit, retulit, reduxit sc. Regulus, vt *c. hastas* et contra *protendere* dixit Tac. Ann. II, 21. *se colligere* h. e. recipere, inf. X, 390. Cf. ad IV, 391. in V. Lect. *violare* contactu et amplexu captiui. *summum decus*, Consulis Rom. maiestatem. Cf. ad v. 412. et 460. *inuidiam c. D. ferebat*, adferebat, concitabat, ob tantas inmeritasque calamitates tam fidi et praeclari viri. Cf. ad v. 84. — 403. *Marcia*, Reguli coniux. 406. *Adnoscisne*, num reminisceris, Serrane? *haesit* in animo s. memoria. 408. 9. Deliquium

animi

Si qua Deis pietas, tales, Carthago, videre
Dent tibi Sidonias matres! Me voce quieta
Adfatus, iubet et vestros et coniugis una
Arcere amplexus: patet inpenetrabilis ille
Luctibus, et numquam submissus colla dolori.

Hic alto iuvenis gemitu lacrimisque coortis,
Magne parens, inquit, quo maius numine nobis
Tarpeia nec in arce sedet, si iura querelis

Sunt

in c. Agripp. passim quoque obuia est. 413. *Arceri* emend. N. Heins. prob. Drak. Frustra, nec tamen absurde, quod putat Lefeb. Nam verbum *iubere*, quod vel tironibus notum est, si de persona vel re, cum qua aliquid faciendum est, agitur, cum infinit. pass. plerumque iungitur; at non semper. v. mox v. 452. Virg. A. V, 773 (vbi cf. Burm.) XII, 584 et al. Pro *patet*, quod cum *inpenetrabilis* connectitur, forte leg. *manet*, vel leuiori mutatione *amplexus pater: inpenetrabilis ille* cet. vid. tamen not. 414. *corda* volebant N. Heins. et Drak. Sed v. not. 422. *quanto* inalue-

rit

animi patitur. 410. 1. Praeclare in laudem Marciae. *Si qua D. pietas*, miseratio, vel potius amor pietatis. Cf. Virg. A. II, 536. V, 688. *voce quieta*, quietus et inperturbatus. 412. 3. Nam Romanus ciuis esse desierat, adeoque et iura connubiorum patriaeque potestatis amiserat. Cf. Hor. Od. III, 5, 41 sq. vbi v. Jani. *patet i. i. L.* Cf. v. 396. *patet*, aures eius patent querelis et lamentis familiae, sed est *inpenetrabilis*, inuictus, insuperabilis, vt VII, 561. 414. *submissus c. d.* eo victus; forma loquendi, ab onere, vel iugo, catenis et vinculis petita, quibus collum submittitur. Paulo altius eam repetit Drak. a more, quo deuicti ante victoris pedes se sternere cogebantur, vt is colla et caput pedibus premeret; quo et adludi putat X, 216. XI, 19. et, de quo minus dubitandum, ap. Prop. I, 1, 4. cuius loci diuersa ratio est. v. ad III, 85. Doloris signum, caput demittere, Cell. Male!

415-424. Doloris pietatisque plena oratio, qua filius mortuum patrem, quem numinis instar colit, tamquam praesentem adloquitur, et sermonem Mari interrumpit. *Gemitus altus*, vt *de alto corde petitus* ap. Ouid. Met. II, 622. *Altum dolorem* dixit Virg. A. I, 209. *quo maius n.* pro, numen, quo maius. 417. *Sedere*, vt *stare* et *ἱστάναι*,

Sunt concessa piis, cur hoc matrique mihique
Solamen, vel cur decus hoc, o dure, negasti,
Tangere sacratos vultus, atque oscula ab ore
Libavisse tuo? dextram mihi prendere dextra
Non licitum? leviora forent haec vulnera quantum,
Si ferre ad Manes infixos mente daretur
Amplexus, venerande, tuos? Sed vana recordor
Ni, Mare, (nam primo tunc haerebamus in aevo)
Humana maior species erat: horrida cano
Vertice descendens ingentia colla tegebat
Caesaries, frontique coma squalente sedebat
Terribilis decor, atque animi venerabile pondus.
Nil posthac oculis simile incidit. Excipit inde
Iam Marus, atque, inhibens convellere vulnera questu,
Quid, quum praeteritis invisa penatibus, inquit,
Hospitia

rit N. Heins. Sed *quantum* quoque passim pro quanto, vel in quantum et quantopére ponitur et comparatiuo iungitur v. c. *quantum magis*, *longius*, *inferior* cet. dixere Liv. III, 15. XLIV, 7. Flor. I, 18. et alii. 425. *Ni, Mare* Col. Tell. Mars. *Mi Mare: nam* Oxon. addito versu spurio, Wolf. Cell. et alii. *Ni male* R. 3. Parm. Med. et recentt. edd. Mox forte leg. *macrebavi*, pro esse et habitare, de sedibus et domicilio deorum. Cf. ad III, 9. *oscula libauisse* v. Heyne ad Virg. A. I, 256. *haec vulnera* δεικτικῶς dixit. Cf. v. 67 sqq. *infixos m. A.* viuam aeternamque eorum memoriam. 424 seq. Filius imaginem parentis, quae ex animo fere iam effluxerat, quantum potest, memoria repetit. Egregie et ad rerum naturam apte. *Ni vana r.* ni fallor. *Humana maior sp.* v. Heyne ad Virg. A. II, 592. et Exc. XIII. ad Aen. I, 402. *horrida — caesaries* v. nummum ap. Patin. num. 2. quem h. l. exprimendum curauit Drak. *fronti sedebat*, h. e. insidebat, vel in fronte sedebat, erat, vt ap. Ouid. Met. I, 267. II, 776. *Terribilis decor* cf. Horat. Od. III, 5, 43. 44. et ibi Jani. Inf. v. 658 *truci Regulus ore*, ὑπόδρα ἰδών, δεινὸν δερκόμενος. *animi pondus*, βάρος. βαρύτης, grauitas, vt VIII, 609. et ap. Stat. Silv. II, 3, 65. V, 3, 246. *Excipit* loquentem Reguli filium. *questu* nimio, quo sanguis aestum concipit. *conuellere*, refricare. 432. Quid diceres, si vidisses

Hoſpitia et ſedes Poenorum intravit acerbas?
Adfixi clipei curruſque et ſpicula, nota
Aedibus in parvis magni monimenta triumphi,
Pulſabant oculos, coniuxque in limine primo
Clamabat, Quo fers greſſus? non Punicus hic eſt,
Regule, quem fugias, carcer. Veſtigia noſtri
Caſta tori, domus et patrium ſine crimine ſervat
Inviolata larem. Semel hic iterumque (quid, oro,
Pollutum eſt nobis?) prolem, gratante Senatu
Et patria, ſum enixa tibi. Tua, reſpice, ſedes
Haec eſt, unde ingens humeris fulgentibus oſtro
Vidiſti

maerebamus. 434. *vota* Tell. quod etiam coniecerat N. Heinſ. probb. Drak. et Lefeb. Ferrem, ſi de templo ageretur; ſed arma votiua ab h. l. aliena videntur. Malim quoque *nota monimenta* quam *n. ſpicula* iungere, vnde diſtinctionem mutaui. 435. *Magno* duo veteres, (qui ſint, neſcio) teſte Lefeb. qui id recepit coll. v. 404. Non minus ei adridet lectio ed. R. 2. *magni m. triumpho.* Equidem neutrum defendere auſim. 437 *Poenicus* ſcripſit Lefeb. 439. *en* coni. N. Heinſ. cui et verba *quid, oro — nobis*

vidiſſes eum Romae aedes ſuas praetereuntem, Poenorumque hoſpitia ingredientem? 434 ſq. Spolia *Sallentinorum*, (v. ad VIII, 573) de quibus Regulus in priore conſulatu ante b. Punicum I. triumphauerat (v. Flor. I, 20. Eutrop. II, 9.) foribus praefixa erant; de quo Romanorum more v. Intpp. ad Tibull. I, 1, 54. et ad Prop. III, 7, (al. 9) 26. conf. mox v. 446. *Aedibus in paruis*, ob paupertatem Reguli, de qua v. Val. Max. IV, 4, 6. Liv. Epit. XVIII. Colum. I, 4. et Sen. Conſol. ad Helv. c. 12. Egregie iis *magnus triumphus* opponitur. cf. I, 616. *Pulſabant o.* (v. ad II, 580) triſtem prioris fortunae memoriam renouabant. *in limine p.* vt ap. Virg. A. II, 469. VI, 427. — 439. Cf. Horat. Od. III, 5, 41. *ſine crimine*, adulterio. vid. Bentl. ad Hor. Epiſt. I, 7, 56. — 440. *quid — nobis;* interruptum hoc loquendi genus, vt tota oratio, praeclare conuenit adfectui loquentis, quae virtutis et pudicitiae ſibi conſcia eſt, et, nihilo ſecius congreſſum ſuum a marito, quem praetereuntem cernit, vitari, quam maxime dolet. *ingens Conſul*, propter ſummum

Vidisti Latios Consul procedere fasces;
Unde ire in Martem, quo capta referre solebas,
Et victor mecum suspendere postibus arma.
Non ego complexus et sanctae foedera taedae
Coniugiumve peto: patrios damnare penates
Absiste, ac natis fas duc concedere noctem.

Hos inter fletus iunctus vestigia Poenis
Limine se clusit Tyrio, questusque reliquit.

Vixdum

— *nobis* non sana videbantur. Sed v. not. 444. *procedere* scripti cum R. 3. Parm. Med. Marsi, Benef. et Mart. Herbip. quod suadente N. Heins. recepit Drak. qui obseruat, *procedere* proprie dici solennem Consulum pompam, qua primo initi magistratus die ex aedibus in Capitolium deduci consueuerint. cf. quos laudat, Claud. Cons. Hon. III, 8. Noris. de numm. Dioclet. Diss. I, 5. Cuper. ad Lactant. de mort. persecut. c. 17. et, qui inde *processionibus* Catholicorum Romanensium nomen inditum docent, Savaron. ad Sidon. Apoll. Epist. V, 17. et du Cange Glossar. mediae Latin. Add. Spanh. de Pr. et Vsu Num. Diss. VIII. p. 705 sqq. ed. 2dae. Similiter *procedit funus* ap. Terent. Andr. I, 1, 100. Vulgo *praecedere* vt VIII, 486 vbi ad has solennes pompas non respici putat adeoque nihil mutat Drak. 446. *meritis* pro *mecum* malebat N. Heins. 449. *fas est* Ox. Put. R. 3. 451. *clusit* Col. (teste Lefeb. duo scripti) ne improb. quidem Dausq. *clusit* ἀρχαϊκῶς pro *clausit*, vt in quibusdam codd. Stat. Th. XI, 58. Val. Fl. I, 34. Virg. A. I, 233. VI, 734. et al. Vulgo *duxit*. cf. ad

mum honoris fastigium. 447-9. Non equidem oro, vt vincula coniunctionis, longa tua absentia quasi abrupta, iterum nectas, et cum coniuge tua denuo perpetuoque in eadem domo habites; sed id solum a te peto, vt domum tuam, a patre hereditate adceptam, non prorsus *damnes* h. e. contemnas (v. ad III, 331), et, si non mea, certe natorum causa, noctem vel vnam in ea commoreris. Vides, Marciam ad infimas preces delabi, vt Dido ap. Virg. Aen. IV, 431 sq. quem locum Silius manifeste imitatus est. Sententia vss. 447-9 contraria σεμνότητι huius loci, et fere absurda, vel ridicula videtur Ill. Ernesti. Sed si illam eo, quo exposui, modo ceperis, non video, quid in ea displicere possit, praeter verborum ambages in v. 447. 8. quae facile aliquem ad peruersum, ne dicam obscoenum, sensum poetae obtrudendum inducere possint.

450. 1. Cum Poenis eorum ingressus est hospitium. *questus*, querentem Marciam. —

452.

Vixdum clara dies summa lustrabat in Oeta
Herculei monimenta rogi, quum Consul adire
Adcirique iubet Libyas. Tum limina templi
Vidimus intrantem. Quae consultata Senatus,
Quasve viri voces extremum Curia maerens
Audierit, placido nobis ipse edidit ore.
Intulit ut gressus, certatim voce manuque
Ad solitam sedem et vestigia nota vocabant.
Abnuit, antiquumque loci adspernatus honorem est.
At circumfusi non secius undique dextram
Prensare, ac, patriae ductorem nomine tanto
Redderet,

ad II, 52. 453. *adiri* coni. N. Heins. v. ad v. 413. Mox *Libyas*, non *Libycos*, Col. v. ad I, 189. 455. *quaenam consulta* (h. e. consilia) *Senatus* emend. N. Heins. prob. Drak. *quae consultata Senatu* (h. e. Senatui, idque pro deliberata a Senatu) reposuit Lefeb. Sed nil forte mutandum, quoniam poetae adiectiuis vel particip. neutrius generis pro substantt. vti amant. 456. *Quasque* rectius videtur. 459. *vocabant* (Senatus scil. vniuersus) non *vocabat*, Colon. 460. *est* a Col. Oxon. et R. 2. abest. Hinc *adspernatur* coni. N. Heins. In vulgata longe grauiorem inesse sententiam

452. 3. De ortu solis ex Oeta v. Intpp. ad Senec. Herc. fur. 133. Heyne ad Virg. Ecl. VIII, 30. et Cirin 350. Poeta vbiuis ornatus studio ardet, etiam vbi parum id desideres atque exspectes. *lustrabat*, illustrabat, vel obibat. cf. VV. DD. ad Virg. A. IV, 6. 607. et VII, 148. *Herculei m. r.* v. ad III, 43. *Adciri L.* Poenos in curiam vocari. *limina templi* v. ad I, 617. et Dausq. ad h. l. qui tamen ex v. 432. 3. et 451 perperam colligit, extra vrbem et senatum fuisse, et Regulum cum legatis pernoctasse. 457. *edidit nobis;* nam Marus extra curiam fuit. *edidit ore*, vt ap. Virg. A. VII, 194. *solitam sedem*, quam inter consulares tenere consueuerat. *vestigia*, locum, vt I, 505. Conf. Cic. Or. III, 2. 460. Cf. Eutrop. II. 14. et Cic. Off. III, 27. quo teste *in senatum venit, mandata exposuit, sententiam ne diceret, recusauit; quamdiu iureiurando hostium teneretur, non esse se senatorem.* 461. *non secius*, non minus. v. Heins. ad Ouid. Met. II, 809. et ad Virg. A. V, 862. IX, 441. Romani *prensabant* et premebant *dextram* eius, a quo quid petebant. *tanto nomine*, tam clarum. *captiua t.* Poenorum. *redemtum*

Redderet, orabant: captiva posse redemtum
Pensari turba, ac Tyrias tum iustius arces
Arsuras dextra, fuerit quae vincta catenis.

Tum palmas simul adtollens ac lumina coelo;
Iustitiae rectique dator, qui cuncta gubernas,
Nec levior mihi Diva Fides, Sarranaque Iuno,
Quos reditus testes iurata mente vocavi,
Si mihi fas me digna loqui Latiosque tueri
Voce focos; ibo ad Tyrios non segnior, inquit,
Stante

tentiam putat Lefeb. quod equidem non adsequor. 464. *hac* pro *ac* malebat N. Heins. et v. 467 *sutor*. Ipse aliquando coniiciebam *pater*, vel *potens*, vel denique *stator*, h. e. tutor, conseruator, defensor, quo sensu idem Iupiter *stator vrbis*, *imperii* et *Rom. nominis* dicitur Cic. Catil. I, 13 et Vellej. II, 131. Vulgatam certe non satis mihi persuasit Drak. eo, quod Dii *δωτῆρες ἐάων* Hom. Odyss. θ. 325. 335 et Bacchus *laetitiae dator* vocatur Virg. A. I, 734. cf. tamen Spanh. et Graev. ad Callim. H. in Iov. v. 96. *δίδυ δ' ἀρετήν τε καὶ ὄλβον*. 468. *Serranaque* Col. et Mars. non improb. N. Heins. vt Iuno numen tutelare gentis Auliae fuerit. Sed v. not. 470. *Si*, non *Sit*, Col. 473. *Sit* scripti. 474. *Pendere* (h. e.

demtum Pensari, pro simpl. pensari, vel, vt v. 349 *rependi*.

467 sq. Conf. oratio Reguli ap. Hor. Od. III, 5, 18 sq. in qua summus potius indignationis adfectus, quo captiuorum militum ignauiam increpat, et magis Romanus feroxque spiritus viuit et regnat. In his vss. sola iurisiurandi religione reditum excusat: sed exitus orationis v. 482-9. vbi pacis conditiones, detrimenti et dedecoris caussa, dissuadet, non minus magnum illum inuictumque tanti viri animum spirat. 467 sq. Regulus, quod Drak. monet, non per suos solum s. Romanos Deos, Iouem *ὅρκιον* et Fidem, sed, vt summa hostibus religione obstrictus teneretur, per patria quoque Poenorum numina iurauit, inpr. per *Iunonem Sarranam*, h. e. Tyriam et hinc Punicam (v. ad I, 26. 72), vt Syphax per Iovem Hammonem et Tarpeium inf. XVI, 263. *iurata mente*, interposito iureiurando, Dausq. et Drak. non lingua solum, sed ex animi quoque sententia; quibus verbis poetam loca Cic. Off. III, 29. et Eurip. Hippol. v. 612. respexisse, argute magis, quam vere iudicant. *Latios focos*, religio-

Stante fide reditus et salvo foedere poenae.
Sic nobis rerum exitio desistite honorem
Tendere. Tot bellis, totque annis fregimus aevum:
Nunc etiam vinclis et longo carcere torpent
Captivo in senio vires. Fuit ille, nec umquam,
Dum fuit, a duro cessavit munere Martis
Regulus: exsangui spectatis corpore nomen.
At non Carthago, fraudum domus, inscia quantum
E nobis restet, iuvenes parat, aspera ferro
Pectora, captivos nostra pensare senecta.
Ite dolos contra, gensque astu fallere laeta
Discat, me capto quantum tibi, Roma, supersit.

Nec

e. soluere s. pensare, vt v. 486.) coni. N. Heins. qui tamen maluerit *Vendebat*, quod verosimillimum videbatur Drak. vt contra dicitur *emere*. cf. not. ad IV, 754. Sed v. Obss. 480. *En* ex Colon. recepit Lefeb. qui et *vobis* reposuit ex duobus antiquis, nescio quibus. *Et* Put. *parat*, non *paret*, Put. et Parm. *aspera bello pectora* maluerit, N. Heins. frustra.

religionem patriam et sanctitatem Deorum, quos colimus. *Stante fide* conf. ad III, 173. *foedere poenae*, quam pactus sum, si re infecta rediissem. *exitio rerum*, cum reipubl. detrimento, Mars. et Cellar. *Tendere*, protendere, obferre, vt ap. Virg. Ge. IV, 535. et Aen. II, 674. Cic. Orat. I, 40. Pro *obtendere* dictum censet Schmid. *fregimus a.* propr. bella et senectus me viresque mentis ac corporis mei fregerunt. *Fuit ille Regulus*, vt *non sum, qualis eram* dixit Hor. Od. IV, 1, 3. *et fuimus Troes*, *fuit Ilium* cet. Virg. A. II, 325. — 478. Simillima sunt, quae Drak. excitauit, verba Licinii ap. Liv. V, 18 *me iam non eundem*, *sed umbram nomenque P. Licinii relictum videtis* cet. *nomen* contemtim rei obponitur, vt X, 583. Cf. ad I, 293. — 479 sq. Sed fraudulenta Carthago, *non inscia*, *quantum*, quam parum, *e nobis restet*, quantopere corporis animique viribus defecerim, intendit, captiuos Poenos, qui etiamnum iuuenes et bello apti sunt, mecum, qui senex sum, commutare. Modeste de se ipso sentit, et merita sua famamque sibi partam, qua freti Poeni votorum compotes fieri sperauerant, consulto extenuat, vt dolus hostium eo magis pateat.

Nec vero placeat, nisi quae de more parentum
Pax erit. Exposcunt Libyes, nobisque dedere
Haec referenda, pari libeat si pendere bellum
Foedere, et ex aequo geminas conscribere leges.
Sed mihi sit Stygios ante intravisse penates,
Talia quam videam ferientes pacta Latinos.

Haec fatus Tyriae sese iam reddidit irae,
Nec monitus spernente graves fidosque Senatu,
Poenorum dimissa cohors, quae maesta repulsa
Ac minitans capto patrias properabat ad oras.
Prosequitur vulgus Patres, ac planctibus ingens
Personat et luctu campus. Revocare libebat
Interdum, et iusto raptum retinere dolore.

At trepida, et subito ceu stans in funere, coniux
Ut vidit puppi properantem intrare, tremendum
Vocife-

stra. v. not. ad v. 19. 485. *Libyes*, non *Libyci*, Col. et Ox. vid. ad I, 189. 491. *fidoque* Col. more librariorum, qui epitheta proximo voc. adcommodant. 495. Ita ex ed. Benes. reposuit Lefeb. et iam ante eum ex Dausq. emend. Cell. et Drak. Vulgo *Personat*, *et luctu campis r. libebat*. 496. *captum* quidam libri, teste et non improb. Lefeb. Sed gravior est vulgata lect. *raptum*, h. e. abreptum, incensum, *dolore*, nisi malis *raptum* a Poenis ad naues. 498. *puppi — intrare* Col. et Ox. vt VII, 464. IX, 289. XI, 473. XII, 435. 491. XIII, 814. XIV, 551. quod N. Heins. concinnius

pateat. *fraudum domus* Cf. III, 233. 4. — 484. *de more par.* honestis scil. et Romano nomine dignis conditionibus. *pendere*, aequa quasi lance ponderare, h. e. pares pacis conditiones ferre. Cf. ad I, 534. — 488. 9. Color orationis vt ap. Hom. Il. Z, 464. et Virg. A. IV, 24 sq. *mihi sit*, ἔστω, γένοιτο, ἐνδέχοιτο, liceat, detur, vt contra *non est*, *ne sit*, *non sit*, οὐκ ἔστι, μὴ δ' ἔστω, μὴ γένοιτο. v. ad I, 163. *Stygios p.* vt *St. domos*, *Ditis domos*, δῶμ' Ἀΐδαο s. Ἀΐδεω δόμοι, ap. Val. Fl. I, 781. Virg. A. VI, 269. Hom. Il. O, 251. Od. K, 512. *Ferire*, vt *icere*, *percutere* foedus, ὅρκια τέμνειν, כרת ברית. *monitus* Reguli. *Tyriae irae*, Poenis iratis scil. ob frustratam spem pacis captiuorumque redimendorum. Cf. ad I. 71 et IV, 599. — 495. *campus* Martius.

 500.

Vociferans celerem gressum referebat ad undas:
Tollite me, Libyes, comitem poenaeque necisque.
Hoc unum, coniux, uteri per pignora nostri
Unum oro, liceat tecum quoscumque ferentem
Terrarum pelagique pati coelique labores.
Non ego Amyclaeum ductorem in proelia misi,
Nec nostris tua sunt circumdata colla catenis.
Cur usque ad Poenos miseram fugis? adcipe mecum
Hanc prolem! Forsan duras Carthaginis iras
Flectemus lacrimis: aut, si praecluserit aures
Urbs inimica suas, eadem tunc hora manebit
Teque tuosque simul: vel, si stat rumpere vitam,
In patria moriamur. adest comes ultima fati!

Has inter voces vinclis resoluta moueri
Paulatim, et ripa coepit decedere puppis.
Tum vero infelix, mentem furiata dolore,
Exclamat,

concinnius videbatur. Sed cf. Burm. ad Val. Fl. I, 590 et ad Virg. A. VIII, 389 vbi hoc serioris aeui esse monet. Vulgo *puppim*, vt XIV, 391 et 423. cf. ad II, 378. 500. *Libyes*, non *Libyci*, denuo Col. et Ox. 506 Vulgo *ad poenas*, quod primus dedit Nicander in Iunt. *ad poenus* Mart. Herbip. 509. *eadem atque una hora* coni. N. Heins. coll. Virg. A. XII, 847.

500 sq. Cf. ad III, 109 seq. et Corneliae verba ap. Lucan. V. 762 sq. VIII, 639 sq. Oratio plenissima coniugalis maternique affectus, qui sensim insurgit, et, quum omnibus argumentis, quae ad animum vel durissimum mouendum vllo modo valere possint, nihil proficiat, mox v. 514 sq. in furorem vertitur. 500. Comparant verba Arriae ap. Plin. Ep. III, 16. *labores*, vt v. 386. — 504 sq. Drak. confert Ouid. Her. V, 155 sq. Sed forma orationis petita ex Virg. A. IV, 425 sq. vbi v. Heyne et Cerda. *Amyclaeum d.* v. ad II, 434. — 509. *eadem hora man.* vt ap. Virg. A. IV, 679. *stat*, vt II, 235. — 514 seq. Iustas preces, quas surdis auribus cecinit Marcia, excipit acerba in maritum, summum fidei exemplum, inuectio, ex vehementissimo indignationis adfectu aestuque irae profecta. Cf. Virg. A. IV, 305 sq. 450. inpr.

Exclamat, feſſas tendens ad litora palmas:
En, qui ſe iactat Libyae populisque nefandis
Atque hoſti ſervare fidem! Data foedera nobis
Ac promiſſa fides thalamis ubi, perfide, nunc eſt?

Ultima vox duras haec tunc penetravit ad aures:
Cetera percuſſi vetuerunt noſcere remi.
Tum fluvio raptim ad pelagi devolvimur oras,
Ac legimus pontum, pinuque inmane cavata
Aequor et inmenſas curva trabe findimus undas.
Ludibrium necis horreſcens, vis aſpera ponti
Obrueret, ſcopulisque ratem furor inprobus Euri
Frangeret, optabam: letum id commune fuiſſet.
Sed nos ad poenam moderato flamine lenes
Vexerunt Zephyri, Tyrioque dedere furori.

Infelix vidi, patriamque remiſſus in urbem
Narrator poenae dura mercede reverti.
Nec tibi nunc ritus imitantem irasque ferarum
Pygmalioneam tentarem expromere gentem,

Si

847. 515. *litora*, non *sidera*, ſcripti. 521. *raptim*, non *raptum*, ſcripti et priſcae edd. Idem, vel *rapti* coni. Dausq. 522. *immane Aequor* Col. vt *inmenſum*, *ingens*, *magnum*, *vaſtum mare* ap. poetas, a Drak. laudatos. ἅλς δῖα, πόντος ἀπείρων, εὐρὺς et ἀπείριτος ap. Hom. Il. α, 141. Odyſſ. α, 197. δ, 510. κ, 195. *pinuque minante* Oxon. Vulgo *innante*. Sed *innante* coni. Dausq. non inprob. N. Heinſ. qui etiam *pinuque in tranſtra canata* tentabat, quia *inmenſae vndae* et *inmane aequor*, quod tantundem ſit, male iungantur: quae tamen in Silio non eſt iuſta emendandi ratio. 526 Verba *letum — poenam* in vulgg. edd. omittuntur, prob. Dausq. Sed exſtant in quatuor ſcriptis et in R. 2. ac Med. niſi quod in poſter. ed. eſt

in

inpr. 597 ſq. *data foedera* v. ad V, 304. in V. L. 519. *duras aures*, vt ap. Virg. A. IV, 428. — 521 ſq. Iterum poëta more ſuo luxuriatur. *legimus p.* vt Aen. II, 208. *Ludibrium*, turpe genus, *necis*, Regulo inſtantis. *furor i. Euri* v. ad I, 58. 71 et 101.

530. *dura m.* libertate mihi conceſſa hanc triſtem ob cauſam, vt Romam reuerſus narrarem, quae poena a Re-

gulo

Si maius quidquam toto vidiſſet in orbe
Gens hominum, quam quod veſtri veneranda parentis
Edidit exemplum virtus. Pudet addere queſtus
Suppliciis, quae ſpectavi placido ore ferentem.
Tu quoque, care puer, dignum te ſanguine tanto
Fingere ne ceſſa, atque orientes comprime fletus.
Praefixo paribus ligno mucronibus omnes
Armantur laterum crates, denſumque per artem
Texitur erecti ſtantisque ex ordine ferri
Infelix ſtimulus, ſomnisque hac fraude negatis
Quocumque inflexum producto tempore torpor
Inclinavit iners, fodiunt ad viſcera corpus.
Abſiſte, o iuvenis, lacrimis. patientia cunctos
Haec ſuperat currus. Longo reviteſcet in aevo
Gloria,

in poenam. 538. *orientes* Col. et R. 2. *haurientes* Oxon. Vulgo *humentes.* 540. *denſumque*, non *denſusque*, Col. quod graece et poet. pro *denſe* dicitur. 543. *Quocumque inflexum* Oxon. et R. 3. probb. Barth. N. Heinſ. Drak. Lefeb. *Q. flexum* Colon. *Q. inflexo perducto* Put. *perducto* etiam in Oxon. *Quodcumque inflexus* Parm. *Quoscumque in flexus* in plerisque edd. Mox *torpor* ex emend. Dausq. recepere Cell. Drak. et Lefeb. *tuctor* Put. cum R. 3 et Parm. *tortor* in reliquis libris. *ſomnisque h. f. negati Quocumque inflexum p. t. torpor l. i., fodiuntur viſcera, corpus* corrig. N. Heinſ. vt verba *ſomni* et *tempore* iungantur. Sed minus durum videtur, τὸ *ſomnis* pro *ſomno* accipere, et τὸ *fodiunt* ad *mucrones* et *ſtimulum* referre. 546. *Haec ſ. currus* Col. *Hos ſ. currus* Oxon. teſte N. Heinſ. non *curſus*, quod ex eo protulit Barth. Adv. I, 13. vbi fortunae curſus h. l. innui

gulo repetita eſſet. 532. *Pygmal. gentem* v. ad I, 21. *expromere*, crudelitatem eius exponere. *virtus parentis*, vt *v. Catonis* ap. Hor. Od. III, 21, 11. Cf. ad IV, 599. *Pudet a. q. ſuppliciis*, quae propter ſummam Reguli conſtantiam animique magnitudinem, magis admiratione, quam querelis digna ſunt. *dignum te fingere* cet. vt ap. Virg. Aen. VIII, 364. 5. 539 ſeq. Cf. commentatio Argumento ſubiuncta. *mucronibus*, ſtimulis clauisque acutiſſimis. *crates*, vt alias *compages* laterum. 545-550. Quid hoc orationis exitu pulcrius, et ad conſolandum Reguli filium aptius eſſe poteſt? *Haec patientia*, talis rerum difficilium et aſperarum voluntaria perpeſſio, Drak. qui laudat Liv. XXX, 28.

Gloria, dum coeli sedem terrasque tenebit
Casta Fides; dum virtutis venerabile nomen,
Vivet: eritque dies, tua quo, dux inclite, fata
Audire horrebunt a te calcata minores.
Haec Marus, et maesta refovebat vulnera cura.

Interea rapidas perfusa cruoribus alas,
Sicut sanguinea Trasymeni tinxerat unda,
Vera ac ficta simul spargebat Fama per urbem.
Allia et infandi Senones captaeque recursat
Adtonitis

innui putauit. *currus* est quoque in R. 2. Vulgo *Hos s. casus.* 548 *inuiolabile* Put. non improb. N. Heins. si *virtuti* legatur. Post *nomen* distinxi, vt *viuet* ad Regulum spectet. Idem fecisse video Lefeb. coll. Tibull. I, 4, 65. 554. *Fama* et mox *Pauor* maioribus literis init. scripsi, vt personae

28. Sen. de Prov. 3. et Tibull. III, 2, 5. vbi v. Broukh. Haec patientia, qua Regulus atroces poenas sustinuit, quouis triumpho praestabilior, gloriosior et admirabilior est. *currus* triumphales s. triumphos. vid. ad III, 614. et N. Heins. ad h. l. qui etiam comparauit XI, 596. et Lucan. IX, 598 sq. 546 sq. Cf. Virg. Ecl. V, 76 sq. *fata a te calcata*, superata, Schmid. Sed *calcare* etiam δεινῶς ponitur pro spernere, vilipendere, propr. insultare. *Inposito calcas quid mea fata pede?* dixit Ouid. Trist. V, 8, 10. vbi Ill. Harles. expressum putat Gr. ἐπεμβαίνειν τῇ τυχῇ τινός. Cf. sup. ad III, 85. *horrebunt,* cum horrore quodam obstupescent audientes cet. *minores,* posteri. v. Drak. ad XVI, 44. Heyne ad Virg. A. I, 532. Bul. et Burm. ad Val. Fl. III, 455. *Cura* et *refouere*, verba medicorum Drak. *vulnera* Serrani.

552 sq. Tandem poeta in viam redit, de qua inde ab initio huius libri declinauerat. De ingenti terrore ac tumultu, Romae ad primum cladis nuncium orto v. Liv. XXII, 7. Polyb. III, 85. et Appian. b. Hannib. c. 11. extr. Silius autem narrationis colores h. l. a Virg. A. IV, 173 sq. (vbi vid. Heyne) inpr. v. 180. 188. 190. sumsit, et bene cruentas alas, in Trasymeno lacu tinctas, Famae tribuit. 555. Cf. ad I, 547. *recursat* animo, vt ap. Virg. Aen. IV, 3. *Excussit h.* vt IV, 681. et ap. Virg. A. V, 662. XII, 499. h. l.

Adtonitis arcis facies. Excussit habenas
Luctificus Pavor, et tempestas aucta timendo.
Hinc raptim ruit in muros. vox horrida fertur,
Hostis adest; iaciuntque sudes et inania tela.
Ast aliae, laceris canentes crinibus, alta
Verrunt tecta Deum, et seris post fata suorum
Sollicitant precibus. Requiem tenebraeque diesque
Amisere: iacent portis ululante dolore
Dispersum vulgus, remeantumque ordine longo
Servat turba gradus; pendent ex ore loquentum,
Nec

sque sint. *per orbem* Ox. Put. R. 3. Parm. Med. 558. *Hinc* scil. ex vrbe tempestas *ruit*, Oxon. quod suadente N. Heins. recepit Drak. Vulgatum *Hic* seruauit Lefeb. vt *hic* ad viros, et *aliae* v. 560 ad mulieres spectet. 559. *iaciuntque* omnes scripti et R. 2. Vulgo *iaciunt*, quod metro aduersari fatetur etiam Dausq. 561. *Vertunt* Oxon. et Put. cum nonnullis edd. vitiose, vt passim. 563. *iacent*, non *iacet*, Ox. et Put. cum priscis edd. ante Basil. cf. ad III, 222 et 488. *simulante dolore*, vel *vulgantque dolorem*, vel *cumulantque dolorem*, vel denique, quod Drak. in contextum recepit, *vlulantque dolore* tentabat N. Heins. cui tamen postremo nil mutandum videbatur. Recte! v. not. 564. *reboantumque* et v. 567.

l. praeclare de pauore, totum animum inplente ac peruadente. *tempestas*, calamitas et periculum. *aucta t.* Cf. ad IV, 8. *Hostis adest*, nota excubitorum exclamatio. v. Burm. ad Val. Fl. III, 45. — 560 sq. Cf. Liv. XXII, 7. In luctu ingenti matronis solenne fuit, non capillos tantum spargere et vellere, sed crinibus quoque passis aras ac templa verrere, πλύνειν. Cf. XIII, 311. Liv. XXVI, 9. et alia loca, a D. Heins. Dausq. et Drak. adscripta. *Sollicitant p.* scil. deos. *Requiem t. d. a.* Romani nec die, nec noctu sine cura quiescunt. 563. Propr. homines dolore *vlulant*. Cf. quos Lefeb. laudat Sen. Herc. F. 693. Stat. Th. III. 158. 272. — 564. Ingens populi turba aequo cum remeantibus ex praelio gradu incedit, vt ex iis suorum fortunam cognoscant, Drak. coll. Liv. XXII, 7 quem locum Silius egregie exornauit. Conf. ad VII, 362. *Seruat*, obseruat, iudice D. Heins. ad III, 380. Male! *pendent ex o. l.* attente, indesinenter oculisque non reflexis contemplantur, vt ap. Virg. A. IV, 79. et inf. VIII, 93 vbi v. Drak. Cf. ad VII, 362. — 566.

Nec laetis ſat certa fides, iterumque morantur
Orando, et vultu interdum ſine voce precati,
Quod rogitant, audire pavent. Hinc fletus, ubi aures
Percuſſae graviore malo: metus inde, negatum
Si ſcire, et dubius reſponſi nuntius haeſit.
Iamque ubi conſpectu redeuntum viſa propinquo
Corpora, ſollicite laeti funduntur, et ipſis
Oſcula vulneribus figunt Superosque fatigant.

Hic inter trepidos curae venerandus agebat
Serranum Marus, atque olim poſt fata mariti
Non

567. *Quaerendo* coni. N. Heinſ. Sed caue quidquam mutes. 568. *Hinc* ſemper ſcribendum putaui, non *hic*, quia *inde* ſequitur; et nunc Lefeb. id repoſuiſſe video, cuius exemplum ſecutus ſum. 569. *Perculſae* Tell. 571. *redeuntum* vel *redeuntia* pro vulg. *redeuntis* emend. Dausq. et N. Heinſ. Hoc recepit Drak. illud nos cum Lefeb. cuius nota eſt haec: "In antiquis fuit *redeuntu* pro *redeuntũ*: hinc, neglecta nota, u ſaepe mutatur in *is*, et ſcriptum *redeuntis* a librariis. Siue fide Drak. *redeuntia*, quod in nullo veteri vidi." Sed in quonam veteri vidit *redeuntum*? 572. *ſollicite laeti* Col. Marſus et poſt hunc alii. *ſollicitae laeti* Parm. *ſollicite loeti* Med. *ſollicitae leti* et *ſollicite lethi* in reliquis libris. *adfunduntur* emend. N. Heinſ. vt IV, 251. V, 66 al. Sed v. not. 574. *Hinc* quaedam edd. antt. prob. Marſo et Cell. vt ſenſus ſit: hinc Romam reducebat

566. *Proprium hoc miſeros ſequitur vitium, Nunquam laetis credere rebus*, Senec. a Dausq. laud. *Orando*, dicendo, loquendo, adeoque et interrogando. 569. *Percuſſae aures* cf. ad II, 580. *redeuntum corpora*, h. e. redeuntes, vt VII, 358. XIV, 105. Virg. A. II, 18. VI, 22. *laeti*, ob reditum ſuorum, ſed ſimul *ſolliciti* propter vulnera viſa, Cell. et Drak. Cf. ad III, 215. *funduntur*, vt circumfunduntur apud Liv. XXII, 7. vel vt ſup. II, 151. *Oſcula vulneribus*, ſignis virtutis, *figunt*. Comparant Tac. Germ. 7. extr. *Ad matres, ad coniuges vulnera ferunt: nec illae numerare aut exigere plagas pavent*. Cf. IX, 350. *fatigant* ſc. precando, vt vulnera non ſint mortifera, et gratias agendo, ob reditum; vt *laceſſere deos*. cf. Drak. ad h. l. Broukh. ad Prop. II, 13. (al. 20) 3. Interpp. ad Hor. Od. I, 2, 26. II, 18, 12. et ſup. ad I, 63. 675. II, 75.

574 ſq. Marcia, viſo Maro, qui Serranum Reguli filium
ex

Non egressa domum vitato Marcia coetu,
Et lucem causa natorum passa, ruebat
In luctum similem antiquo: turbata repente
Adnoscensque Marum, Fidei comes inclite magnae,
Hunc certe mihi reddis, ait. Leve vulnus? an alte
Usque ad nostra ferus penetravit viscera mucro?
Quidquid id est, dum non vinctum Carthago catenis
Abripiat, poenaeque instauret monstra paternae,
Gratum est, o Superi! Quoties heu! nate, petebam,
Ne

bat ad matrem. 576. *Marcia*, non *Martia*, Col. v. ad v. 403. 577 *haud passa* orae libri sui adscripserat Scalig., non, quod Cell. credebat, N. Heins. 580. *Hunc* scil. filium, Col. et R. 2. Vulgo *Nunc* legitur, et, quod N. Heins. iam obseruauit, male interpungitur. *inante* pro *an alte* coni. Dausq. sublatis interrogandi notis, vt sententia h. l. sit: nunc reddis leue vulnus, quod *inante*, h. e. ante, altissimum. Sed voc. *inante* boni aeui Latio receptum non fuisse, monet Drak. et quos laudat, Gronov. Obss. I, 15. Burm. ad Ouid. Met. II, 524. IX, 325. et Broukh. ad Prop. II, 2, 52. etsi illud vindicare conati sunt Gebhard. Crepund. II, 5. Scipio Gentil. Parerg. I. 14. et Aus. Popma de vsu antiq. locut. c. 14. Nonnulla, quibus Marcia filium adgnouerit, excidisse putabat Barth. Adv. I, 13. — 582. *Quidquid id est*, h. e. quidquid vulnerum filius sustinet, scripti cum R. 3. Parm. Med. ne inprob. quidem Dausq. cf. ad v. 119. *Quidquid ad-*

est, ex acie reducebat, hunc certe sibi redditum gaudet; de vulnere tamen anxia inquirit, num id leue sit, an vero altum, Drak. *curae v.* vt XVI, 248. *agebat*, adducebat: adleuans et sustinens, quia Serranus vulneribus tardior ibat, Dausq. *lucem passa*, vitam sibi inuisam acerbamque etiamnum pertulerat, nec sponte posuerat, vt maritum sequeretur, amore filiorum mota. Cf. Burm. ad Val. Fl. V, 571. *similem antiquo*, quum captivus et occisus esset maritus. *Fidei magnae*, fide antiqua, vel docte pro, Reguli. 581. *ad viscera nostra*, filii mei, et sic ad mea quoque. Cf. VV. DD. ad Virg. A. VI, 834. *Viscera* poetis liberi dicuntur. Cf. Ouid. Met. VI, 651. X, 465 et Ep. Her. XI, 90. 118. Ceterum haec et reliqua Marciae verba ad anxias [illegible]atris curas et tenerrimum amorem adumbrandum egregie co[illegible]rata sunt. *Quidquid* [illegible] Cf. V. L. *poenae monstra* ad II, 650. *Gratum est, o* [illegible] solennis formula flebile gaudentium, quum tamen aliquid est laeti in tantis malis; quod docuere,

Ne patrias iras animosque in proelia ferres,
Neu te belligeri stimularet in arma parentis
Triste decus? Nimium vivacis dura senectae
Supplicia expendi. quaeso, iam parcite, si qua
Numina pugnastis nobis. At cladis acerbae
Discussa ceu nube, Patres conquirere fessis
Iam rebus meditantur opem, atque ad munera belli
Certatur, pulsusque timor grauiore periclo.

Maxima curarum, rectorem ponere castris,
Cui Latium et moles rerum quassata recumbat,
Spectante occasum patria. Iovis illa ruenti
Ausoniae atque Italis tempus protendere regnis

Cura

est Marsus et post eum alii. 586. *Neu*, non *Nec*, Colon. vel potius, teste Lefeb., tres scripti et R. 2. 589. *At*, non *Hac*, Colon. In eodem *Discissa*, probb. N. Heins. et Lefeb. quibus tamen nec vulgata displicebat. 592. *timor* scripti et R. 2. Vulgo *dolor*, quod retinuit et tam in duobus scriptis, quam in priscis edd. legi testatur Lefeb. qui frustra tamen provocat

docuere, a Drakenb. laudati, Gron. Diatr. Stat. c. 16. et ex eo Broukh. ad Tibull. IV, 10 pr. 585. Vt VIII, 328 Drak. *parentis decus*, gloria, *triste*, ob euentum. 588. *Supplicia expendere*, h. e, pendere, soluere, vt VII, 713. XIII, 698. Virg. A. VI, 740. X, 669. XI, 258. Dausq. et Drak. *iam parcite*, nunc demum ira vestra resideat, quum iam decrepita sim. *pugnastis*, aduersa fuistis et infesta. 590. *Patres* solos nihil, quod a sua dignitate alienum esset, commisisse, tradit Polyb. III, 85 extr. *grauiore p.* eius metu: ne scil. Hannibal Romam veniret, Cell. 593. *ponere*, dare, vt ap. Virg. A. VII, 63. vel adponere, subornare, constituere, vt τιθέναι pro διατιθέναι. Sic *custodem frumento*, et *iudicem* vel *accusatorem alicui ponere* dixit Cicer. Flacc. 19. Sull. 28. et ad Div. VIII, 12. — 595 sq. Iouis tonitru Hannibal perterrefactus a consilio Romae obpugnandae reuocatur, (vt ap. Appian. b. Hannib. c. 12. pr. θεοῦ παρχαγόντος αὐτὸν) eiusque instinctu Fabius, tantus vir, dux belli creatur. Vtraque res digna erat, quae numinis ministerio expediretur. Romani enim hostis aduentum adeo timebant, vt contrarium,

Cura fuit: nam Tyrrhenos Poenumque secundis
Albana surgens respexerat arce tumentem,
Qui ferre in muros victricia signa parabat.
Tum quassans caput, Haud umquam tibi Iupiter, inquit,
O iuvenis, dederit portas transscendere Romae,
Atque inferre pedem. Tyrrhenas sternere valles
Caedibus, et ripas fluviorum exire Latino
Sanguine fas fuerit: Tarpeium adcedere collem,
Muris-

vocat ad Virg. A. VI, 382. 600. *Tum quassans caput*, vt in simili loco Virg. A. VII, 292, ex c. Tell. recepi cum Lefeb. Vulgg. *Tunc*. v. ad v. 299. *tibi, Iupiter inquit, O iuvenis, dederim* etiam legi posse monuit Drak. quod recepit Lefeb. quem tamen sup. v. 262 personarum permutatio, quae optimis poetis in deliciis est, non offendit. Non equidem intercedo, quo minus *dederim* rescribatur, sed tum interpunctio retinenda, verbaque *Iupiter dederim* iungenda videntur. cf. ad v. 262. — 601. *transcendere* e c. Tell. reposuit Lefeb. vt sit id. qd. *frangere* et *perfringere portas* inf. X, 603 et XIII, 255. 604. *accedere* scripti, quod, quum Hannibal reuera *T. collem*, h. e. Romam adcesserit, (v. XII. 565) adscendere interpretatur Drak. qui ad exempla, a Gifanio Obss. ad ling. lat. prolata, prouocat, et vel insolentiorem vocis vim librariis fraudi fuisse, vel vulgatam lect. glossema esse existimat. Sed possis etiam explicare: in Capitolium, sedem meam, venire. Vulgatum *adscendere* e scripto, nescio quo, et priscis edd. reuocavit Lefeb. qui v. 601 *transcindere* poetae obtruderat, et ad III, 510 respici arbitratur, a quo loco nostra tamen lectio non abhorret. Ceterum haud multum abfuit, quin refingerem: *T. adcendere collem*, h. e. Capitolium vel ipsam Romam. Hinc vtraque illa lectio facile nasci potuit incuria librarr. vel

trarium, sine deorum ope, vix sperarent; nec dux superesse videbatur, a quo arceri, nedum vinci posset. Alias tamen causas, cur Hannibal Romam nondum adcesserit, adferunt Liv. XXII, 9. et Polyb. III, 86. Cf. ad v. 605. et 609. *Tyrrhenos*, Etruriam, vbi cladem adceperant Romani. Cf. ad IV, 719. et V, 11 sq. *tumentem*, οἰδαίνοντα, *secundis* rebus. v. ad II, 288. *Albana arce*, monte, qui cum dilecta ponitur, quoniam in eo templum Iouis Latiaris erat, in cuius honorem feriae Latinae quotannis haberi, taurusque inmolari solebat, de quo loca class. sunt Dionys. Hal. IV, 6. p. 250. et VI. p. 366. Cf. Virg. A. XII, 134 sq. Cic. Mil. c. 31. et sup. ad I, 26. *muros* Romae. *quassans caput*, κινήσας κάρη Hom. Od. ε, 285. — 603 Propr. sanguis et aquae eo infectae

Murisque adſpirare veto. Quater indè coruſcum
Contorſit dextra fulmen, quo tota reluxit
Maeonidum tellus, atramque per aethera volvens
Abrupto fregit coelo ſuper agmina nubem.
Nec Poenum avertiſſe ſatis: dat numine magno
Aeneadis mentem, gremio deponere tuto
Romuleam tandem, Fabioque ſalu[illegible] habenas
Credere

vel ab his ſubſtitui, ne *collis adcendi* diceretur. Cf. inf. v. 712. 3. 605 *Murisue* emend. Lefeb. et *ve* pro *immo* poſitum putat. Mox *co·uſca dextra* concinnius foret, vt ap. Virg. Ge. I, 328 et Horat. Od. I, 2, 2. Nec tamen quidquam mutare auſim. cf. Bentl. ad Hor. Od. III, 4, 44. 609-611. *dat n. m. Aeneadis, gentem g. d. t. R. tandem*, corrig. Drak. Sic quoque Lefeb. niſi quod *tandem g. d. t. R. gentem* audaciori coni. repoſuit, addita hac nota: "Senſus eſt, tandem poſt tam funeſtas clades concedit, ita facit Iupiter, vt Aeneadae deponant gremio cet. Quo nil clarius, nihilque minus perſpectum omnibus editoribus. Aeternus forem, (!!) ſi eorum nugas hic ventilarem. Pro *tandem* legit Drak. *mentem* contra fidem ſcriptorum, et v. ſeq. *tandem* abſurde pro *gentem*. Non dixit poeta *dat mentem*, ſed *dat deponere*, vt *dat habere*, ne alia ſexcenta adferam: (v. ad I, 3. IV, 716 et V, 324. quod tamen loquendi genus huic loco non ſatis conuenit) hebraismus eſt. (!!) Non male fuit affectus hic locus, niſi ab ipſis editoribus; legendi erant ſcripti." Vult itaque vir doctus, coniecturis ſuis non minus fidei tribui, quam libris ſcriptis: nam ad hos prouocat, quum illas venditet. Nunc video, Ill. Erneſti emendationem Lefeb. adſenſu ſuo comprobaſſe, vt ſenſus ſit: *dat n. m. A.* inſpirat Romanis, vt deus, vt *Romanam gentem* h. e. copias ſuas *tandem* aliquando *tuto g. deponant*, meliori ductori regendas tradant, qui veluti in gremio ipſas foueat, iisque melius parcat. Meo qualicunque iudicio Silius expreſſit Maronem A. XII, 554. et ſola vox *tandem* ſpuria eſt, quam etiam Dausq. et N. Heinſ. vario modo correxerunt. Ille non male coni. *Romuleam gentem:* hic *R. cladem*, vel *frondem* (tamquam Romanis ſolennem), vel *laurum* (in gremium Iouis Capitolini delatam, de qua v. not. ad IX, 546), vel denique *laudem*; quod poſterius ad vulgatam lect. proxime adcedit. Poſſis et *famam*

infectae exeunt ripas. *Muris adſpirare*, vt ap. Virg. A. XII, 352. Lefeb. Cf. ad V, 270. — 605 ſq. Cf. Hom. Il. ρ, 593 ſqq. vbi ſimiliter iratus Iupiter fulminibus terrorem incutit Achiuis. *Quater*, vt *ter* ap. Virg. A. VII, 141. *Maeonidum t.* Etruria, vbi Hannibal erat. v. ad IV, 719 ſq. *Abrupto coelo* v. ad I, 135 et 535. — 609. *dat*, indit, inſpirat, *mentem* Romanis, vt Venus Aeneae ap. Virg. A. XII, 554 vbi v. Serv. et Heyne. Cf. ad I, 63. et Intpp. ad Val. Fl. IV, 568.

Credere ductori. Cui postquam tradita belli
Iura videt: Non hunc, inquit, superaverit umquam
Invidia, aut blando popularis gloria fuco;
Non astus fallax, non praeda aliusve cupido.
Bellandi vetus, ac laudum cladumque quieta
Mente capax; par ingenium castrisque togaeque.
Sic genitor Divum, recipitque ad sidera gressum.

Hic, circumspectis nulli deprensus in armis
Laudatusque Iovi, Fabius mirabile quantum
Gaudebat

mam vel *sortem* tentare. 614. *blando* Col. cum R. 2. et Ven. ant. *libido* Oxon. Vulgg. *Libyco fuco.* 620. *quantum* Colon. (ex quo Modium male protulisse *tanquam*, docebat N. Heins.) et R. 2. *tantam* coni. Dausq. Vulgo

568. *gremio deponere t.* vt ap. Virg. A. VII, 233. et inpr. IX, 261. Origo formulae satis nota. Lefeb. laudat Suet. Calig. c. 25. Terent. Adelph. III, 2, 35. et Bernart. ad Stat. Th. I, 60. Cf. V. L. *Fabioque* cet. Cf. Liv. XXII, 8. et Polyb. III, 87. *salutis h.* summam reip. seruandae curam. v. ad I, 144. — 613-640. Splendidus de Fabio, eiusque ingenio, inuicta constantia aliisque virtutibus, et generis nobilitate locus. Cf. I, 679 sq. et ad VII, 413 sq. *fuco*, dissimulatione et *blanda* oratione. Flaminium, qui V, 77 *egregius linguae* dicitur, his verbis carpi suspicatur Lefeb. *Bellandi vetus* v. ad V, 565. *laudum*, victoriae et gloriae inde redundantis. v. ad V, 114. *laudum capax*, bene ferens ac sapienter res secundas. Conf. Hor. Od. II, 10, 21 sq. *cladum capax*, non fractus calamitatibus, sed iis subficiens, quo sensu etiam XI, 171. *capiunt Cannas* capit Drak. coll. Sen. Oed. 83. *aduersa capere*, et Agam. 31. *cepi nefas*. *par castris t.* non minus ad belli, quam ad pacis artes aptum et peritum. *Toga insigne pacis et otii* Cic. Pis. c. 30.

619. *nulli deprensus*, a nullo obpressus inprouiso, vt ap. Virg. A. X, 98 (vbi v. Heyne) Cic. Or. I, 48. et Verr. IV, 12. *circumspectis in a.*, in bello, quod cautus administrabat: nam *circumspectus* actiue dicitur, qui cauendi caussa circumspicere solet, et considerate prudenterque agit, adeoque cautus et prudens est. *mirabile*, vel *mirum quantum*, vt θαυμαστὸν ὅσον, ἀμήχανον ὅσον.

Gaudebat reducem patriae adnumerare reversus,
Duxerat egrediens quam secum in proelia, pubem.
Nec membris quisquam natove pepercit amato
Acrius, aut vidit socium per bella cruorem
Tristior: atque idem, perfusus sanguine victor
Hostili, plenis repetebat moenia castris.
Stirpe genus clarum, coeloque adfinis origo.
Nam remeans longis olim Tirynthius oris,
Et triplicis monstri famam et spectacula captas
Mira boves hac, qua fulgent nunc moenia Romae,
Egit ovans. Tunc Arcadius (sic fama) locabat
Inter desertos fundata Palatia dumos
Paupere sub populo ductor; quum regia virgo,
Hospite victa sacro, Fabium de crimine laeto
Procreat, et magni commiscet seminis ortus
Arcas in Herculeos mater ventura nepotes.
Ter centum domus haec Fabios armavit in hostem,
Limine

Vulgo (*mirabile*) *tantum*. 634. *laeto*, non *laeta*, Col. et R. 2. *feta* malebat

ὅσον. Drak. laudat Lamb. ad Hor. Od. I, 27, 6. Voss. Art. Gram. VII, 19. et Vechner. Hellenol. I, 4. p. 77. *adnumerare*, singulos reddere. — 627 sqq. V. ad loca simil. I, 278. III, 422. et cf. Virg. A. VII, 659 sq. et VIII, 201-279. *triplicis m. famam*, h. e. boves, quibus Geryon famam sibi parauerat et maxime gloriabatur. *captas boues* v. ad III, 39. in V. L. 630-3. Cf. Ouid. A. A. III, 113-120. Fast. VI, 261. et Heyne ad Virg. A. VIII, 348. ad Tibull. II, 5, 23. — 631 sq. Intell. Euander, ex Arcadia profugus et gente Pelasgica oriundus, qui Pallanteum arcem in monte Palatino condidit, de quo v. Heyne Exc. I. ad Virg. Aen. VIII, 51. Stroth. ad Liv. I, 5. *sic fama*, vt passim. v. Drak. *Palatia* moenia. *Paupere sub p.* Cf. Virg. A. VIII, 100. et 105. — 633 sq. v. ad II, 3. *regia virgo*, Vinduna. *Hospite s.* ab Hercule. *victa*, vitiata. *crimine*, stupro, vt alias *peccatum*. v. Drak. *Arcas*, puella Arcadica. *ventura*, futura, vel vt ἔρχεσθαι et *ire* v. c. *in nomen* alicuius ap. Virg. A. VI, 758. al. — 637. 8. Cf. ad II, 4. *hostem*, Veientes,

 Cunctando

Limine progreſſos uno; pulcerrima quorum
Cunctando Fabius ſuperavit facta, ducemque
Hannibalem aequando. tantus tunc, Poene, fuiſti.

Dum ſe perculſi renovant in bella Latini,
Turbatus Iove et exuta ſpe moenia Romae
Pulſandi, colles Umbros atque arva petebat
Hannibal, excelſo ſummi qua vertice montis
Devexum lateri pendet Tuder, atque ubi latis
Proiecta

malebat N. Heinſ. 640. *tunc*, non *nunc*, ſcripſi et R. 2. *Hannibalem: quantus tunc, Poene, fuiſti* coni. Dauſq. 643. *Pulſanda* Colon. 644 *ſummi*, non *ſummam*, Colon. quod recepi cum Drak. ſuadente N. Heinſ. qui et *Devexum lateris* volebat, vt *attonitus ſerpentis* et mille talia apud Silium. Sed *d. lateri*, h. e. in latere, vt *d. iugo* VIII, 360. 645. *laetis campis*, vt VIII, 456, ſuſpic. N. Heinſ. et Drak. Vulgata ex IV, 545. defendi poteſt, etſi τὸ *laetis* praeſtiterit, quoniam cum *proiecta* iungitur.

Cunctando cf. Virg. A. VI, 847. De ſapienti eius cunctandi conſilio bene diſputat Polyb. III, 89. — 640. Tantus eo tempore fuiſti, o Hannibal, vt Fabius Max. cunctando teque detinendo, et ſe tibi aequalem imperatorem demonſtrando, egregia ccc Fabiorum facinora ſuperaſſe iudicatus ſit, Drak. Quae Hannibal ipſe de Fabio ſenſerit, docet Liv. XXII, 12.

641 - 652. Hannibal poſt pugnam ad Traſymenum lacum per Vmbriam agrumque Picenum in Campaniam exercitum ducit: de quo itinere eiusque cauſis v. Liv. XXII, 9, et Polyb. III, 86. *Turbatus Ioue*, eius fulmine. v. ad v. 595 ſq. *Tuder* v. ad IV, 222.

pendet, vt ap. Virg. Ecl. I, 77 et Aen. I, 106. 166. Cf. ad I, 128. Oppoſ. eſt v. 647 *ſedet*, h. e. in planitie et depreſſa valle iacet, vt VIII, 507. et XII, 162. Ἡμένῳ ἐν χώρῳ (ſed εἱμένῳ ἐν χόρτῳ in ed. Reisk.) Theocr. XIII, 40. monente D. Heinſ. *Iacentia et plana vrbis loca* dixit Tacit. Hiſt. I, 86. Cf. Broukh. ad Tibull. I, 3, 67. *Proiecta* propter ſitum humilem et depreſſum, Drak. Sed ita locus languet, quia ſequitur *ſedet*, quo ſatis declaratur oppoſitio. *Proiecta* autem loca et res plerumque dicuntur, quae vel in altum eminent, vel, vt h. l. longe lateque extenduntur, quae et *porrecta* vocantur. v. Heinſ. ad Virg. A. X, 587. et Burm. ad Val. Fl. VIII, 90.

Proiecta in campis nebulas exhalat inertes,
Et sedet ingentem pascens Mevania taurum,
Dona Iovi: tum Palladios se fundit in agros
Picenum dives praedae, atque errantibus armis,
Quo spolia invitant, transfert populantia signa;
Donec pestiferos mitis Campania cursus
Tardavit, bellumque sinu indefensa recepit.

Hic dum stagnosi spectat templumque domosque
Literni ductor, varia splendentia cernit

Pictura

646. *Porrecta* suspicari possis. v. tamen not. 649. *diues p.* ex scriptis et priscis edd. restituit N. Heins. refrag. Lefeb. qui *dites* edidit, vt conueniat verbis Liuii XXII, 9. pr. *Picenum agrum refertum praeda, quem effuse auidi atque egentes rapiebant.* Eandem lect. firmant Polyb. III, 86 extr. et Appian. b. Hannib. c. 12. init. et, quod Ill. Ernesti monet, qui se primum fundit in agros populandi et praedandi causa, nondum diues est praedae, si subtiliter disputare velimus: etsi consequens etiam pro anteced. passim ponitur. Vulgg. *cupidus praedae* primus dedit Nicander, eandem forte Liuii auctoritatem secutus, iudice Drak. qui tamen, quod omnes libri prisci exhibent, non mutare ausus est: quod nunc forsan, si etiamnunc viueret, fecisset, vt effugeret certe censuram Lefeb. qui satis modeste suo, non Gallico, more pronuntiat, eum in textu absurdissimum esse, et in notis (in quibus tamen nihil praeter ea, quae dixi, continetur) prope delirare. 654. *Literni*, non *Linterni*, Colon. h. l. et inf. VII, 278. et VIII, 531. *Λείτερνον* dicitur Ptolem. *Λίτερνον* Strab. V. p. 168. Appian. b. Civ. I, 39. et sic quoque in tabula Peuting. et in optimis exemplarr. Liuii, Frontini, Plin. III, 5. Festi et al. cf. Heins. ad Ouid. Met. XV, 714.

Sigon.

90. — 645 sq. De *Meuania* v. ad IV, 544 sq. *nebulas e. i.* propter naturam vallium. *Qua nebulosa cauo rorat Meuania campo*, Prop. IV, 1, 123. *Dona Ioui*, victimam, quae ei solebat mactari. 648. 9. Cf. V. L. *Palladios agros*, Picenum agrum oliuiferum. vid. Plin. XV, 3. extr. et sup. ad I, 238. *se fundit* Hannibal cum toto exercitu. v. ad II, 151. — 650. Quas Hannibal terras petierit, relicto agro Piceno, memorat Liv. XXII, 9. et 13. *mitis* et ad agrorum fertilitatem, et ad aëris temperiem spectat. *sinu* vt IV, 34.

653-697. In porticibus templi Liternensium bellum Punicum I. tabulis expressum fingit poeta, vt Troianum Carthagine in templo Virg. A. I, 453 sq. v. ad III, 32. Silius autem ad historiam belli,

cum

Pictura, belli patribus monimenta prioris
Exhausti, (nam porticibus signata manebant)
Quis inerat longus rerum et spectabilis ordo.
Primus bella truci suadebat Regulus ore,
Bella neganda, viro si noscere fata daretur.
At princeps Poenis indicta more parentum
Appius

Sigon. ad Liv. XXII, 16. 659. *si nosci fata darentur* R. 3. et Med. *noscere* R. 2. 660. *indicta pugna*, non *indictae pugnae*, Col. et R. 2. *indicta*

cum eo, quod describit, arto vinculo connexi, inserendam, egregie hoc poetarum artificio vtitur, et sapienter quidem h. l., vbi ad argumentum picturae oculis animoque perlustrandum otium fecit Hannibali, qui, dum Romani bello vires reparant, totam fere Italiam peruagatur. Simili artificio sup. II, 395 sq. originem Carthaginis et b. Punicum I. argumenta clipei fecerat. Ceterum porticus (v. c. Octauia et Philippi ap. Plin. XXXV, 10. 40. XXXVI, 5.) picturis ornari solebant. *Liternum* (v. V. L.) vrbs Campaniae, ad ostium Clanii fl., qui et ipse *Liternus* vocatur, (v. ad VIII, 535) inter Cumas et Vulturnum sita, quo deducta est colonia Romana (Liv. XXXII, 29. XXXIV, 45.) et vbi Scipio Afric. inuidiae cedens mortem obiit, teste Liv. XXXVIII, 52. 53. Adiacent paludes et stagna, ex frequenti potissimum Clanii exundatione orta, vnde h. l. *stagnosi.* Cf. VII, 278. VIII, 530. Stat. Silv. IV, 3, 66. et Liv. XXII, 16. *Literna palus* nunc *Lago di Patria* dicitur, si fides habenda Leandro in Italia. Plura de hoc oppido vid. ap. Cluuer. Ital. ant. IV, 2. p. 1097. — 656. *Exhausti*, vt ap. Virg. A. IV, 14. X, 57. — 658. 9. Romani diu deliberantes postremo auxilium Mamertinis contra Poenos et Hieronem ferendum decernebant A. U. 490. et Appius Claudius Caudex Consul populi suffragiis Messanam traiicere iubebatur, de quo b. Punici I. initio v. Flor. II, 2. et inpr. Polyb. I, 10. 11. quo teste populus, senatu dissuadente, huius consilii, cum recta ratione pugnantis, auctor fuit. Silius tamen non male Regulo has partes tribuit, Patresque idem censuisse tradit Liv. Epit. XVI. *truci ore* Cf. v. 429. *neganda*, quae dissuadenda erant. *viro*, homini. *bella suadebat*; quomodo hoc pictura effingi potest? v. ad II, 417. — 660-662.

Appius adſtabat pugna, lauroque revinctus
Iuſtum Sarrana ducebat caede triumphum.
Aequoreum iuxta decus et navale tropaeum,
Roſtra gerens, nivea ſurgebat mole columna:
Exuvias Marti donumque Duilius, alto
Ante omnes merſa Poenorum claſſe, dicabat.
Cui, nocturnus honos, funalia clara ſacerque
Poſt epulas tibicen adeſt, caſtoſque penates

Inſignis

dicta pugnae Ox. 661. *laurosque* R. 2. lapſu felici, ſi lapſus eſt, nec potius genuina lectio. 664. *ferens* Put. *niveae columnae* legendum et poſt τὸ *columnae* diſtinguendum videbatur N. Heinſ. 665. *Duellius* Put. Vulgo *Duilius*. Sed *Duilius* Med. ed. vt in faſtis triumphal. et Gr. Δουίλιος. Aliis Bellius, Billius, Βίλλιος, Λίβιος dicitur. cf. VV. DD. ad Polyb. I, 22 et 23. Pighius ad A. U. CCCCXCIII. et, quos Drak. iam laudauit, Merula

662. Appius primum Hieronem, deinde Poenos vicit. v. Polyb. I, 11. 12. *indictam p.* per fecialem. *caede*, propter et poſt caedem. *Sarrana*, Poenorum. v. ad I, 72. *triumphum*, de quo v. Eutrop. II, 10. 663-6. Victoria C. Duilii Coſ. qui *ante omnes* h. e. primus *alto*, in mari Siculo, ad Liparas inſ. vſu ferrearum manuum et coruorum, A. U. 494. Poenos deuicit et triumphum naualem egit, (v. Flor. II, 2. et Polyb. I, 22. 23. qui tamen c. 21 memorat, Romanos paulo ante bis, et primum quidem duce Cn. Cornelio Coſ. male, ſed mox, eo capto, proſpere aduerſus Hannibalem in mari pugnaſſe) tam grata fuit Romanis, vt *columna* ipſi *roſtrata* in foro poneretur. Eius baſin olim in Capitolinis vrbis ruinis repertam, et inſcriptionem doctiſſime a Pet. Ciacconio in ſingulari comment. ſuppletam atque illuſtratam fuiſſe, quis eſt qui neſciat? Hoc antiquiſſimum veteris aeui monimentum exhibent Lipſ. antiq. lectt. II, 14. Beger. Duker. et Graev. ad Flor. II, 2. Gruter. p. 404. Fleetwood Inſcr. antt. Sylloge p. 66. et Funcc. de orig. et puerit. L. Lat. c. 5. p. 298 ſq. Columnam aeuo ſuo etiamnum ſuperfuiſſe tradit Plin. XXXIII, 5. et XXXIV, 5. *niuea mole*, candido marmore. *ſurgebat*, doctius quam erat, vt ap. Virg. Ge. III, 29. Aen. I, 448. X, 476. Ouid. Met. I, 44. — 667-9. Eidem Duilio perpetuus honos habitus, vel potius, teſte Catone ap. Cic. de Sen. c. 13.

Ff 5 ab

Insignis laeti repetebat murmure cantus.
Cernit et extremos defuncti civis honores:
Scipio ductoris celebrabat funera Poeni,
Sardoa victor terra. Videt inde ruentem
Litoribus Libycis dispersa per agmina pubem;
Instabat crista fulgens, et terga premebat
Regulus: Autololes, Nomadesque, et Maurus, et Hammon,
Et Garamas positis dedebant oppida telis.
Lentus arenoso spumabat Bagrada campo
Viperea sanie, turmisque minantibus ultro
Pugnabat serpens, et cum duce bella gerebat.
Nec non proiectum puppi frustraque vocantem
Numina

rula ad Enn. Ann. I. p. 59. et inpr. Ciaccon. ad column. rostrat. 669 *laeto* Benes. 671. *celebraret* Col. vnde *Cernit, vt — celebraret* scribendum putabat N. Heins. 674. *effulgens* R. 3. 678. *turmisque minantibus* scripti et priscae edd. ante Junt. in qua primum operarum vitio editum *turmisque minitantibus*, pro quo *turmis minitantibus* reposuit Aldus, quem secuti sunt alii. *vltor* malebat N. Heins. quod verbis Flori II, 2 *quasi in vindictam Africae nata serpens* conuenire notat Drak. qui tamen τὸ *vltro* seruat, et coll. XI, 517 pro *insuper*, vt Lefeb. cum emphasi, vt apud Virg. passim, et apud alios *insuper* vel *volens*, positum existimat. Equidem malim interpretari *adeo*, *so gar*, quae notio plerisque, vbi *vltro* occurrit, locis respondet. 680. *e puppi* volebat N. Heins. 682. *Rectorem* scripsi

ab ipso priuato, nemine prohibente, sumtus est, vt reuertenti a coena, tibicine canente, funalia praeferrentur, et ipse quasi quotidie ita triumpharet. Conf. Flor. II, 2, 10. Plin. XXXIV, 5. Liv. Epit. XVII. Val. Max. III, 6, 4. Verba *castos penates* spectant, ni fallor, ad Duiliam vxorem, quae vel ea, qua vixit, aetate, exemplar pudicitiae fuit. v. Hieron. aduers. Iouian. I. et Merula ad Ennii Fragm. p. 57.

670-672. Haec de exequiis, quas L. Cornelius Scipio, Barbati filius, qui, Olbia vrbe capta, A. U. 494. de Poenis, Sardis Corsisque triumphauit, Hannoni in Sardinia caeso fecit, recte intelligunt Marsus, Cell. et Drak. Cf. Flor. II, 2. Liv. Epit. XVII. et inpr. Val. Max. V, 1, 2. 672-6. Cf. sup. ad v. 299 sq. 677-9. Cf. v. 140 sq. 680-3. Poenos, gloriae Xanthippi inuidentes, eum naui redeuntem mersisse, memorant,

Numina Amyclaeum mergebat perfida ponto
Rectorem manus, et seras tibi, Regule, poenas
Xanthippus digni pendebat in aequore leti.
Addiderant geminas medio consurgere fluctu
Aegates: lacerae circum fragmenta videres
Classis, et effusos fluitare in gurgite Poenos.
Possessor pelagi pronaque Lutatius aura
Captivas puppes ad litora victor agebat.

Haec

scripti et R. 2. Vulgata lectio *Xanthippum* e marg. in contextum irrepsit. 683. *Indigno rector pendebat* R. 3. Parm. et Med. quae lectio ex emendatione profecta videtur, ne idem nomen, vt vulgo fit, repetatur. 686 *affusos* scil. fragmentis nauium vel remis, emend. N. Heins. cf. ad IV, 251. Idem prob. Drak. et recepit Lef. Non male: sed in vulg. quoque lect. *effusos* (h. e. vagos, dispersos, vel effuse) nihil esse video, quod displicere debeat. 687. *pronaque Lutatius a.* scripti et priscae edd. *pronaque Luctatius*. Veneta Marsi. Vulgata lectio *prona Luctatius* debetur Nicandro. *Lutatium* scribi in vnico huius gentis numo ap. Vrsin. in familiis Rom., et primam a poetis syllabam corripi, sed in corpore Gruteri et Reinesii vtramque orthographiam inueniri, monet Drak. qui laudat Heins. ad Claud. in Eutrop. I, 455. Carrion. ad Sallust. Hist. I. p. 453 ed. Gruteri, et Fabrett. Inscriptt. p. 675 et 750. Praeterea nostram scripturam confirmant Graeci: nam Λυτάτιος dicitur Polyb. I, 59 sqq. et Λυτάτιος Appiano de

memorant, praeter Silium, ab aliis iam laudati Appian. de de reb. Pun. c. 4. et Zonaras Annal. T. II. quo teste fuerunt etiam, qui eum in desertam insulam expositum, et alii, qui nauem ei vetustate fatiscentem datam fuisse, referrent. Eumdem vero incolumem potius domum rediisse, tradit testis fide dignior Polyb. I, 36. *seras*, quia iam captus eras. 684-8. Cf. ad I, 34. *Aegates*, Αἰγούσας ap. Polyb. I, 45. *geminas;* vulgo tres putant esse, eiusdemque fere magnitudinis, et Lilybaeo prom. obiectas, *Phorbantiam*, *Aegusam* et *Hieram*, quae post Vsticam et Osteodem a Ptolem. memorantur, et tres Aegates esse creduntur. Quod si verum est, Silius forte *geminas* dixit pro *duas*, innuitque τὴν Αἰγοῦσαν νῆσον et τὴν Ἱερὰν νῆσον, quarum mentionem facit Polyb. I, 60 et 61. vbi de pugna Lutatii et Hannonis agit. *Addiderant* pictores. *aura prona*, vento fauente et secundo, vel celeri, quo cursus fiebat pronus ac celer, vt ap. Hor. Od. I, 29, 11. IV, 6, 39. et Virg. A. V, 212. Teste Polyb. ll. cc. Poenis potius, tam in praelium

Haec inter cinctus legatorum ordine Hamilcar,
Ductoris genitor, cunctarum ab imagine rerum
Totius in sese vulgi converterat ora.
Sed pacis faciem et pollutas foederis aras,
Deceptumque Iovem ac dictantes iura Latinos
Cernere

de reb. Sic. II. Exc. 18. T. I. p. 93. ed. Schweigh. 689. *Haec omnes* scripti et edd. ante Drak. *victos* Colon. *iunctos* Oxon. *vincto* Parm. et Med. *religatus in ordine* scripti cum R. 3. Parm. et Med. Vulgata lectio *iuncto legatus in ordine* auctorem habet Marsum, qui *in ordine* pro *continuo* dictum putabat. *Hic inter victos religatus in o. H.* coni. Dausq. prob. N. Heins. nisi quod, *Hoc — in ordine* scil. captarum nauium, maluerit. Id recepit Drak. qui tamen recte iam monuit, alto historicorum de captiuitate Hamilcaris (qui ne pugnae quidem nauali interfuit) silentio auctoritatem librorum plerorumque infringi, nisi forte haec verba cum Dausq. ad imaginem Hamilcaris, quam Romani in triumpho religatam gestarint, referantur, de quo cf. XVII, 630 sqq. inpr. v. 644. 5. Mira haec videtur oscitantia Lefeb. qui *Hoc, inter victos Legatus, in o. H.* reposuit, addita hac nota: "Non *capti*, sed ad incitas adacti milites Amilcaris, cuius *arbitrio*, ait Nepos, *pacem permiserat* Carthago. Ideo dicitur a poeta *legatus*, constitutus quidem, non missus: id est, *plenipotentiaire*, german. *gevollmächtigt*, quod nemo ante me animaduertit." Nihil horum omnium satisfacit, et ipse quoque receptam textus lectionem deserendam putaui, etsi ab ea discedere, vbi aliquam certe veri speciem habet, religioni duco. Sententia verborum, quae ex vestigiis librorum, donec meliora certioraque quis suggesserit, reposui, haec est: *Inter haec* scil. tabularum argumenta (vt *inter ea* dixit Virg. A. I, 479) *Hamilcar*, dux, non legatus, Poenorum in Sicilia, cuius tamen arbitrio hi pacem, cuius mox mentio fit, permiserant, *cinctus ordine legatorum*, h. e. decem legatis, ex ordine tabula expressis, quos Romani, pacis conditionibus, quas Lutatius dixerat, reiectis ad eum miserant, teste Polyb. I, 62 et 63, *converterat* cet. Possis etiam eodem sensu legere *iunctus legatorum ordini* vel *ordine:* nisi malis *picto legatorum ordine*. Viderint acutiores. 690. *iunctarum* coni. N. Heins. et v. 692. *Sed pacti faciem* vel *Sed pacti auspicium*, vt verba *pacti foederis* iungantur. *faciem* scripti et Parm. *faciens* Med. Vulgo *facies*, aduersante

lium euntibus, quam, eo finito, Hieram ins. repetentibus, subita mutatione, secundus fuit ventus; et Lutatius, L nauibus demersis et LXX captis, cum decem fere millibus vectorum Lilybaeum promont. petiit. 692-6. Ornatum verborum et ferocem illum excelsumque, qui in iis viuit et regnat, spiritum Romanum facile percipias. De ipsa pace v. Polyb. I, 62 et 63. *faciem* Drak. exponit genus, vt IV, 591. Sed v. V. L. *Iovem deceptum* vt I, 482. Cf. ad

Cernere erat. Strictas trepida cervice secures
Horrebat Libys, ac submissa ordine palmis
Orantes veniam iurabant inrita pacta.
Haec Eryce e summo spectabat laeta Dione.

Quae postquam infesto percensuit omnia vultu
Adridens Poenus, lenta proclamat ab ira:
Non leviora dabis nostris inscribere tectis
Acta meae dextrae: captam, Carthago, Saguntum
Da spectare, simul ferro flammaque ruentem;
Perfodiant patres natorum membra: nec Alpes
Exiguus domitas capiet locus; ardua celsis
Persultet iuga victor equis Garamasque Nomasque.
Addes Ticini spumantes sanguine ripas,
Et nostrum Trebiam, et Trasymeni litora Tuscis
Clausa

sante metro. *Pacis* maiore litera initiali scripsi, quia ipsam *Pacis faciem*, h. e. imaginem pictura expressam puto, vt *aras*, *Iouem* et *Latinos*. 695 *Horrebant Libyes* contra fidem libb. dedit Lefeb. vulgare substituens exquisitiori. 696. *horrida pacta* edd. antt. *irrita pacti* malebat N. Heins. vt *acuta belli*, *dura laborum* cet. 699. *laeta ira* et v. seq. *dabunt* coni. Dausq. vtrumque parum acute. 702. *ferro flammaque*, non *flamma ferroque*, scripti, quod concinnius videbatur N. Heins. nescio quare. 704 *capiet*, non *capiat*, scripti et R. 2. 705. *Nomasue* tacite edidit Lefeb. Male! 706. *Addes T.* scripti. *Adde T.* Parm. et Med. *Adest* R. 2. *Adde etiam* Ven. Marsi et edd. inde expressae, contra metri leges. *Adde* et

ad I, 9. *iura* vt I, 481. *submissis palmis* v. ad I, 673. *inrita* mox futura, moto scil. b. Punico II. 697. Praeclare Venus, quae Romanis fauet, hisce picturis oculos animumque pascere fingitur. *Dione*, Venus. v. ad IV, 106. Nobilissimum eius templum in *Eryce*, monte Siciliae. vid. Heyne in not. et Exc. II. ad Virg. A. V, 759.

698. *infesto v. A.* ira cum arrogantia et contemtu mixta. *ab ira* Cf. XI, 99. et ad II, 139. *lenta*, lente, sensim conlecta a singulorum perlustratione. *nostris tectis*, templis et aedibus sacris. 702. 3. Conf. II, 657-691. *Perfodiant*, vt *persultet*, *ruat*, *fugiat*, *vehatur*, pro, pictura exprimendos cura perfodientes cet. 707. *nostrum Trebiam* v. ad I,

Clausa cadaveribus. ruat ingens corpore et armis
Flaminius: fugiat Consul manante cruore
Scipio, et ad socios nati cervice vehatur.
Haec mitte in populos, et adhuc maiora dabuntur.
Flagrantem effinges facibus, Carthago, Libyssis
Romam, et deiectum Tarpeia rupe Tonantem.
Interea vos, vt dignum est, ista, ocius ite,
O iuvenes, quorum dextris mihi tanta geruntur,
In cineres monimenta date, atque involvite flammis.

et T. coni. Dausq. quod non inprob. N. Heins. et recepit Cell. 708 *Plausa* in mentem veniebat N. Heins. *ruet* Tell. *ruato* R. 2. teste Lefeb. qui haec notat: "an pro *ruito?* quod placebat prae ceteris, propter concursum vocalium." 709. *manetque cruore* opinabatur N. Heins. 712 *effugies* Col. vnde *effinges* emend. Modius. *effingens* aliquot edd. 716 *monimenta*, non *monumenta*, R. 2. vt semper scribendum monet Lefeb. Recte. cf. Cl. Schelleri praecepta stili bene lat. P. I. p. 35. et Cell. Orthogr. Vtrumque tamen in lapidibus occurrit.

I, 118 et IV, 650. *Clausa* v. ad IV, 621. *ruat* in perniciem, cadat. 709 sq. Cf. IV, 466 sq. *cruore* ex vulnere. 711. *mitte in populos* v. ad II, 511. *maiora* facinora. *deiectum T. r. Ton.* δεινῶς pro, Capitolium occupatum. *monimenta*, templi picturas.

C. SILII ITALICI PVNICORVM

LIBER SEPTIMVS.

ARGVMENTVM.

Q. Fabius Maximus Cunctator, in quo omnis Romanorum spes sita est, cum nouo exercitu, ex ciuibus sociisque conscripto, ad bellum proficiscitur, quod prudentia cautisque consiliis, quibus solus omnium, quas ducit, copiarum vires aequat, gerere statutum habet cum animo ac deliberatum. v. 1-19. At Hannibal, quam primum de creatione noui summique magistratus fama ad ipsum peruenit, Dictatoris genus et res ab ipso gestas a captiuis percontatur, ex quibus Cilnius ducem Rom. eiusque gentem amplissimis verbis ornat, et ita indignationem quidem Poeni in se conuertit, sed e malis, quibus vrgetur, supplicio se emergere frustra cupit. 20-73. Dum Romae, votis rite nuncupatis, ciues cum coniugibus supplicatum eunt et sacris operantur; Fabius strenue iter facit disciplinamque militarem ad pristinos mores redigit. 74-95. Castris deinde iam in conspectu hostium positis, Poenus, certa victoriae spe inductus, nullam dimicandi moram facit, et vallatos maledictis ad certamen prouocat. 96-122. Verum vbi quieta omnia apud Romanos nec castra vllo tumultu mota videt, re infecta in Apuliam transit variisque dolis constantem Dictatoris animum tentare et circumuenire conatur. 123-145. Quum ita quoque nihil proficit omnisque spes in irritum cadit, tacita iam cura animum incensus, quod nunc demum edocti malis Romani parem Hannibali ducem quaesissent, in Campaniam exercitum reducit. 146-158. Ibi amoenissimam Italiae partem agrumque Falernum, qui generosissimo vino abundabat, cuius faciendi rationem ipse Bacchus priscis temporibus Falernum, hospitem suum, docuerat, impune depopulatur. 159-211. Qua rei indignitate in castris Romanorum seditio mouetur, quam Fabius comprimit, habita oratione, qua ostendit, rempublicam, continuis cladibus adflictam,

ctam, non nisi prudentissima et cauta belli gerendi ratione ab interitu vindicari posse, et rem tempusque ita postulare, vt aduersus ferocem tot victoriis hostem nihil temere audeant, nec, nisi certa spes et commoda rei bene gerendae occasio offeratur, summam rerum vniuerso periculo committant, sed ante omnia suae saluti atque securitati consulere conatusque hostiles singulari potius arte, quam temeraria vi inpedire studeant. 212-259. *Inuidia tamen Dictatoris augetur fraude ac dolo Hannibalis, qui ab vno eius agro, omnibus circa vastatis, ferrum ignemque abstineri iubet, vt occultae proditionis foederisque clam cum hostibus icti suspicio commoueatur.* 260-267. *Sed mox Poenus suis se artibus peti sentit, agmenque suum repente praeter opinionem inter Calliculam montem, Formiana saxa ac Literni stagna inclusum videt, via ad Casilinum obsessa.* 268-281. *Quas insidias callide eludit, et noctis principio duces, Magonem, Maraxen et Acherran somno excitat, militibusque tessera significat, quid fieri velit: tum sarmentis ad cornua boum adligatis et incensis, custodibus Romanis rei nouitate terror incutitur, Poenus vero saluus ex faucibus elabitur, saltumque transgressus in agro Allifano castra ponit.* 282-376. *Fabius confestim et vbiuis hostem subsequitur, at non ita multo post, sacrorum causa Romam profecturus, non imperio tantum, sed consilio etiam ac prope precibus agit cum Minucio, vt ratione potius, quam fortuna fretus bellum administret, et exemplum, quod ad imitandum habeat, sequatur.* 377-408. *Absente eo classis Poenorum ex alto in portus Caietae et Formiarum, in finibus Campaniae, inuehitur, quo hostium aduentu perterritae Nereides ad Protea, in antro, prope Capreas, commorantem, confugiunt, vt ab eo de futura Italiae fortuna cognoscant.* 409-434. *Deus marinus, exposita Romanorum origine, a Troianis, propter iniquum Paridis iudicium et Iunonis iram debellatis et terra marique cum duce Aenea iactatis, repetenda, praedicit, vrbem eorum aeternam fore, bellumque Punicum II, quamuis Cannensis etiamnunc clades inpendeat, a Scipione Africano gloriose confectum iri.* 435-493. *Quam fatorum seriem dum vates in antro referat, Magister equitum, inmemor monitorum Fabii, ferociter magis, quam consulto rem gerit, et, Hannibale furoris ipsius alendi causa fugam aliquoties simulante, iam fama egregiae victoriae Romam perfertur.* 494-512. *Hinc populi iussu aequatur ei imperium cum dictatore, qui inuicto a ciuibus hostibusque animo ad castra reuertitur et exercitum diuidit.* 513-522. *Quo facto*

facto Minucius, secundis rebus delatoque sibi a populo honore multo animosior ad omne periculum spernendum et quidvis audendum factus, sine mora cum hoste iniquo confligit loco, et subito legiones omnisque adeo respublica in maximo discrimine versantur. 523-535. Iam caesis aliis, aliis fugam circumspectantibus, Fabius, conspecta procul turbata acie, militibusque et Q. Fabio, filio, qui irata mente contraria suadebat, ad opem suis ferendam stimulatis, repente, velut coelo demissus, legionibus, saluti suae iam desperantibus, succurrit et hostibus, quorum magnam stragem ipse eiusque exemplo incitati Syllae, Crassi, Metellus, Furnius, Torquatus, Brutus, Cato et Q. Fabius edunt, victoriam, ciuibus vero confessionem erroris extorquet. 536-729. Minucius, inmerito hoc beneficio victus et nunc demum sentiens, quanto satius sit, prudentia et cunctatione, quam temeritate, bellum tali tempore administrare, castra cum Dictatore iungit, et, aris in ipsius honorem exstructis vinoque ac dapibus Fabio, tamquam Deo, libatis, PATREM *eum salutat, quod exemplum milites sequuntur. 730-750.*

Interea trepidis Fabius spes unica rebus.
Ille quidem socios atque aegram vulnere praeceps
Ausoniam armabat, viridique ad dura laborum
Bellator

1. *rabidis rebus* Colon. prob. N. Heins. quia *res trepidae* v. 88 iterantur, et *certamen* ac *arma rabida* dicuntur v. 253 et XVI, 410. Quam infirma sit vtraque ratio, non est, quod doceam. Eodem suadente post *rebus* *στυγνῷ·τελλουν* posui cum Drak. *Interea Fabius, trepidis spes u. r. Ille quidem, socios* cet. transponendum censebat Burm. Non male! 3. *clara laborum* priscae edd. cf. ad II, 52. *cruda l.* coni. N. Heins. coll. Virg. A. VI,

1. *trepidis spes u. r.* vt X, 48. et *fessis spes vltima* VIII, 667. *lumen* et *auxilium rebus nostris dubiis futurum* Liv. I, 39. II, 50. extr. de Fabia gente. *Res trepidae*, periculosae, in quibus trepidamus, *Φοβερά*, vt passim apud Liv. Cf. Drak. 2. Duas legiones, teste Liv. XXII, 11. vel quatuor, si Polyb. III, 88. fides habenda, ex ciuibus sociisque scripsit, et ad Seruilianum exercitum adiecit. *aegram v.* cladibus adflictam et debilitatam. *viridi senio*, vt ap.

Bellator senio iam castra movebat in hostem.
Sed mens humana maior, nec tela, nec enses,
Nec fortes spectabat equos. Tot millia contra
Poenorum invictumque ducem, tot in agmina solus
Ibat, et in sese cuncta arma virosque gerebat.
Ac ni sacra seni vis inpressumque fuisset,
Sistere Fortunam cunctando adversa foventem,
Ultima Dardanii transisset nominis aetas.
Ille modum Superis in Punica castra favoris
Addidit, et Libyae finem inter prospera bella
Vincendi statuit: tumefactum cladibus ille
Hesperiis lento Poenum moderamine lusit.

Summe

VI, 304. 5. *mente humana* Oxon. *mente humano maior* emend. Barth. Adv. I, 13. vt *humano* sit pro *homine*, de quo v. Gronov. ad Liv. VIII, 9. et Gifan. Ind. Lucret. Vulgatam lect. exemplis (V, 435 et VI, 426), quibus non indiget, vindicarunt Drak. et Lefeb. 10. *Fortunam cunctando*, non

ap. Virg. A. VI, 304. Cf. ad I, 405. — 5 sq. Egregia laus prudentiae Fabianae, quae ad hostes superandos plus momenti habebat, quam omne exercitus robur. *Non spectabat*, minus iis confidebat, quam cautis consiliis et cunctationi; vel non curabat, metuebat. 8. Drak. ad h. l. et XVI, 19. comparat inf. v. 743. XVI, 50. Virg. A. VII, 705. et Liv. XXVIII, 12. — 9. *Vis sacra*, h. e. admirabilis, magna, praeclara, diuina, vt *s. Iulus* VIII, 71. *s. ictum* II, 520. *rabies virtutis* VI, 42. forte etiam *s. manus* VIII. 357 et *sacras in sanguine dextras* XII, 578. *annus sacer*, h. e. praeclarus, egregius, vel felix ap. Tibull. II, 5, 82. *ἱερὸς δίφρος* Hom. Il. ρ, 464. *ἱερὴ* Θήβη, Εὐβοίη, Ἴλιος, *ἱερὴ ἲς* Τηλεμάχοιο Il. α, 366. β, 535. δ, 416. Od. β, 409. *ἱερὸν μένος* Ἀλκινόοιο, et *κνέφας*, Odyss. η, 167. Il. λ, 194. *ἱερὰ νᾶσος* Thera, Ταίναρος et *Σικύων* ap. Pind. Pyth. IV, 11. 78. et Nem. IX, 127. Sic et *δῖος* Ἀχιλλεύς, vel *ἅλα δῖαν*, *Λακεδαίμονα δῖαν* Il. α, 141. Od. ε, 20. *inpressum*, fixum ac destinatum. 12. Minuit fauorem deorum, inpr. Iunonis, in Poenos, h. e. perpetuae Poenorum fortunae modum statuit, qua ratione eadem sententia mox exprimitur. 15 Drak. comparat VIII, 11. et Claud. b. Get. v. 138. *Primus*

fulmi-

Summe ducum, qui regna iterum labentia Troiae
Et fluxas Latii res maiorumque labores,
Qui Carmentis opes et regna Evandria servas,
Surge, age, et emerito sacrum caput insere coelo.

At Libyae ductor, postquam nova nomina lecto
Dictatore vigent, raptim mutata Latinis
Imperia haud frustra reputans, cognoscere avebat,
Quae fortuna viro, quodnam decus; ultima fessis
Ancora

non *cunctando F.*, Colon.. 18. *tecta Euandria* h. e. Pallanteum, et hinc Roma, eo loco condita (vid. ad VI, 631 sq.), opinabatur N. Heins. quod prob. Drak. et recepit Lefeb. Non male, quia modo vox *regna* praecessit. 19. *et in merito* R. 1. 3. et Med. vnde *et i. merito* suspic. N. Heins. quem v. ad XI, 214. 241. ad Claud. R. P. I, 92. et Epithal. Hon. et Mar. v. 276. ad Ouid. Amor. III, 3, 1. Sed vulgatum *emerito*, h. e. merito, Drak. firmat ex XI, 464 (*Emerito — coelo*) Manil. I, 404 (*emeritum mundum*) Prop. IV, 11, 61. Sidon. Apoll. II, 209. Val. Max. IV, 1. ex. 6. cf. Heins. ad Vellei.

fulmineum lento luctamine Poenum Compressit Fabius. 16 - 19. Egregia poetae ad Fabium apostrophe, sed luxuriante ornatu expressa. *iterum l.* Cf. ad I, 43. *fluxas L. res*, vt ap. Virg. Aen. X, 88. Cic. Att. IV, 2. Sall. Iug. 123. Nam *fluere* est dilabi, interire. v. Gron. ad Liv. XXVII, 17. Italia vario modo designatur. *Carmentis* s. Carmenta, Euandri mater. Cf. XIII, 816. Liv. I, 7. Virg. A. VIII, 335 sq. ibique Heyne Exc. I. 19. Altius te a terra in coelum tolle, sc. nominis amplitudine et inmortalitate, vt *sublimi ferire sidera vertice* dixit Hor. Od. I, 1. extr. vbi v. Iani. Ἔρις ap. Hom. Il. δ, 442 ὀλίγη μὲν πρῶτα κορύσσεται, αὐτὰρ ἔπειτα Οὐρανῷ ἐστήριξε κάρη. *emerito*, merito, prudentia rebusque gestis promerito, vt XI, 464. Drak. qui laudat Huet. ad Manil. I, 404. Heins. ad Vell. Pat. II, 11 et al.

20. *noua nomina* Dictatoris et magistri equitum. *vigent*, celebrantur et in omnium ore sunt, Cell. Cf. Cic. Tusc. I, 38. extr. *lecto Dictatore*, propr. Prodictatore, quia Consul Romae non erat. v. Liv. XXII, 8. — 23. *Ancora vltima*, alias *sacra*, Gr. ἄγκυρα ἱερὰ, ᾗ χωρὶς ἀνάγκης ἐ χρῶνται Polluc. I, 9. quod quam egregie Fabio conueniat, monuit iam D. Heins. Spem vt plurimum in numis sub symbolo ancorae signari, obseruat Drak., qui

praeterea

Ancora cur Fabius, quem post tot Roma procellas
Hannibali putet esse parem. Fervore carentes
Angebant anni, fraudique inaperta senectus.
Ocius adcitum captivo ex agmine poscit
Progeniem ritusque ducis dextraeque labores.

Cilnius, Arreti Tyrrhenis ortus in oris,
Clarum nomen erat; sed laeva adduxerat hora
Ticini iuvenem ripis, fususque ruentis
Vulnere equi, Libycis praebebat colla catenis.
Hic ardens extrema malis, et rumpere vitam:

Non

lei. Paterc. II, 11. 23. *vltima passis* malebat D. Heins. et *quis Fabius* Burm. *Ancora* ex Gr. ἄγκυρα rectius quam *anchora* scribitur. 25. *fervore carentes* Tell. a m. pr. Parm. Med. et Benes. Vulgatam *calentes* defendunt Dausq. et Cell. et ad Hannibalem referunt, coll. v. 66. Male! 28. *laborem* e Col. recepit Drak. Sed magis h. l. conueniunt *labores*, h. e. res gestae, facta. cf. not. ad V, 561. 29. *Cilnius*, non *Cilnus*, Colon. Recte. *Cilnia* gens Etrusca, et quidem nobilissima, e qua C. Cilnius Maecenas, quem poeta forte respexit. v. Drak. ad Liv. X, 3. Lips. Antiq. Lect. I, 22. et ad Tac. Ann. VI, 11. Meibom. vit. Maecen. L. B. 1653. 4. c. 1. Demster. in Etruria regali II, 54. et Iani ad Hor. Od. III, 29, 1. *Areti* Colon. Sed Ἀῤῥητίνων πόλις dicitur Polyb. II, 19. Ἀῤῥήτιον Appian. b. civ. I, 91. III, 42. Strab. V. p. 154. 157. et sic semper in lapidd. litera canina geminatur, v. c. ap. Gruter. p. 372. 520. al. 33. *extrema mali atque abrumpere*, vel, quod in Ven. Marsi exstat, *erumpere vitam* volebat N. Heins. prob. Drak. vt *extrema mali* sint captiuitas et seruitudo, qua homini libero nihil grauius accidere potest. Sed vulgata lectio, quam vix commodum sensum,

praeterea comparat VIII, 667. X, 48. Prouerb. e Vatic. Append. Cent. II. num. 18. et Schott. ad Prouerb. e Suid. cent. XIV. num. 50. — 24-26. Imitat. Liv. XXII, 12. *feruore carentes anni* Fabii, vt contra *viuidi, calidi, feruidi, ignei* dicuntur iuuenes. Cfr. XVI, 596. et Virg. A. V, 395. 6. *inaperta*, non patens. *adcitum poscit*, ab eo, quem adciuerat, quaerit, percontatur. *labores*, vt V, 561. Ipsum poetae commentum satis ingeniosum est, et ingenti Hannibalis sollicitudini, cuius iusta erat caussa, consentaneum.

29. *Cilnius, clarum nomen* Cf. V. L. et ad V, 328. *Arreti* v. V. L. et ad V, 123. *Tyrrhenis*, Etruscis. v. ad IV, 719. — 32. *Hic ardens*, vehementer

Non cum Flaminio tibi res; nec fervida Gracchi
In manibus consulta, inquit. Tirynthia gens est:
Quam si Fata tuis genuissent, Hannibal, oris,
Terrarum imperium Carthaginis arce videres.
Non ego te longa serie per singula ducam.
Hoc sat erit: nosces Fabios certamine ab uno.
Veientum populi violata pace negabant
Adceptare iugum, ac vicino Marte furebat
Ad portas bellum, Consulque ciebat ad arma.
Delectus vetiti, privataque castra Penates
Herculei

sensum habere putabat Drak., mihi exquisitior videtur. vid. not. 39 *disces* forte, qui critica prurigine laborat, legere malit, vt ap. Virg. A. II, 66. 41. *furebat* Col. et Ox. (sed, teste Lef. omnes scripti) cum R. 1. 2. Parm. Med. et Benef. probb. N. Heinf. Drak. et Lefeb. Vulgatum *furebant*, puncto post hoc verbum posito, retineri posse obseruat Gronov. Obss. I, 17. quem secutus est Cell. Non male! *furebant Ad portas bellum* sibi esse, vel furibundi conclamabant, interpretatur Barth. Adv. XXIII, 20. Sed intell. portas Romae. *ferebant* emend. Zinzerl. Promull. crit. c. 20. — 43. *Dilectus*, non *Delectus*, Col. Vtrumque recte dici, monent, quos Drak. laudat, Lambin. ad Lucret. I, 87. Ant. Augustin. ad Fest. v. *Dilectus*, N. Heinf. ad Claud. Laud. Stilic. I, 316. ad Ouid. Met. I, 324. et Bentl. ad Hor.

ter cupiens, in *malis*, in captiuitate, *extrema*, mortem, vt ap. Virg. A. I, 219. VI, 457. Flor. IV, 2. vel finem malorum. Schmid. interpretatur: *ardens malis*, propter mala, vt *a. furiis* XVII, 237. *extrema*, vehementissime, vt apud Graecos millies. *rumpere v.* vt VI, 510. alias *abrumpere*, de quo v. Heins. et Drak. Cf. ad II, 597. — 34 sq. Oratio summo ornatu artificioque composita, et ad iram Hannibalis laude Fabii incendendam aptissima. 34. 35. Verba Liv. XXII, 12. *fervida G. c.* Cf. IV, 514 sq. et XV, 337. vbi calidus Marcellus Fabio Cunctatori obponitur. *In manibus* sunt, h. e. adsunt, vt XII, 197. et apud Virg. Ge. II, 45 (vbi v. Burm.) et Aen. X, 280. *Tirynthia gens* cf. VI, 627 sq. et ad II, 3. *gens* v. ad II, 185. — 36. 7. Cf. IV, 730. XVII, 403. 4. — 39. *nosces* cet. vt ap. Virg. A. II, 65 sq. — 40-61. Cf. ad II, 4 sq. 43 sq. Cf. Liv. II, 48. *priuata castra*, quae priuatis Fabiorum sumtibus alebantur, vt contr. *publica bella* v. 60. *Penates H.* familia Fabiorum. 47.

Herculei inplevere: domo (mirabile) ab una
Patricius iunctis exercitus ibat in armis.
Ter centum exsiluere duces: quocumque liberet,
Uno non pavidus rexisses bella magistro.
Sed, dirum egressis omen, Scelerata minaci
Stridentis sonitu tremuerunt limina portae,
Maximaque Herculei mugivit numinis ara.
Invasere

Hor. Od. II, 4, 18. — 44. *admirabile* ed. Basil. Wolfii et aliae inde expressae. 46. *exsiliere* vel *exiliere* Nicander scripsit, et post eum alii. Sed *exsiluere* in optimis scriptt. legitur. v. quos Drak. citauit, Gifan. Ind. Lucret. v. *Dissilui*, Gron. ad Senec. Thyest. v. 768. Heins. ad Claud. Praef. Cons. Honor. III, 3. ad Ouid. Metam. V, 35. IX, 314. X, 410. XIV, 406. *exsilire* R. 1. Ven. Marsi et al. *esiluerè* R. 2. *quaecumque* (bella) *liberet* corrig. N. Heins. Non male! Possis et *quacumque* sc. parte. 49. *stridentes* Colon. vt sit adpositio. *gemuerunt* emend. N. Heins. prob. Drak. quum *limina sonitu tremere* non recte dicantur, et omen non in tremore, sed in stridore portae constiterit, vt ap. Claud. R. P. II, 6. Sed hoc verbis *stridentis sonitu* satis innuitur, et verbum *tremere* de quouis sonitu motuque vsurpatur. v. Burm. ad Ouid. Met. IV, 136. V, 356 et ad Val. Fl. II, 78. 413. IV, 180. VI, 526. Quae loca etiam obstant, quo minus leuiori mutatione *fremuerunt* refingam, vt πύλαι μύκον Hom. Il. ε, 749 dixit. Io. Ernesti interpretatur: tellus, in qua posita erat porta, graui eius stridore contremuit,

47. Vel *vno* horum *magistro*, duce (v. ad III, 173) *non pavidus*, sine periculi metu, *rexisses bella*, vt VI, 307. Comparant Liv. II, 49. Ouid. Fast. II, 200. Eutrop. I, 14. et Appian. de reb. Samn. Exc. X. c. 3. T. I. p. 65. ed. Schweigh. *dirum omen*, h. e. portam Carmentalem, quae *omen habet*, vt vtar verbis Ouid. Fast. II, 201 sq. Hinc et *scelerata* dicebatur. v. Festus v. *Scelerata* et *Religioni*, Serv. ad Virg. Aen. VIII, 338. et Flor. I, 12. *Scelerata*, infelix, inproba et abominabilis v. c. *castra* Suet. Claud. 1. *Sedes* Ouid. Met. IV, 455. et Tibull. I, 3, 67. (vbi v. Broukh. et Heyne). *limen* Virg. A. VI, 563. *campus* Liv. VIII, 15. extr. et *vicus* Liv. I, 48. et Ouid. Fastor. VI, 609. Cf. ad V, 431. et Duker. ad Flor. l. c. Fuit autem haec porta in regione VIII. vrbis sub Capitolio a dextra inter rupem Tarpeiam et Tiberim, nomenque a Carmentae templo, prope eam posito, adcepit. 50. Alterum omen, quod dat generis auctor. De *ara Maxima* Herculis ad forum Boarium vid. Cerda

Invaſere hoſtem, numerarique aſpera virtus
Haud eſt paſſa viros, et plures milite caedes.
Saepe globo denſi, ſaepe et per devia paſſim
Diſperſi ſubiere, vicis meritique labore
Aequato. nulli quisquam virtute ſecundus,
Ducere ter centum Tarpeia ad templa triumphos.
Spes heu! fallaces oblitaque corda caducum,
Mortali quodcumque datur! grex ille virorum,
Qui Fabia gente incolumi deforme putabat
Publica bella geri, pariter cecidere Deorum
Invidia, ſubitis circumvenientibus armis.
Nec tamen occiſos eſt cur laetere. Superſunt,
Quod tibi ſit Libyaeque ſatis. certaverit unus
Ter centum dextris: tam vivida membra, laborque
Providus, et cauta ſollertia tecta quiete.
Nec

tremuit, et veluti concuſſa eſt. 54. *Diſperſi ſubiere*, (hoſtes) *vicis* cet. ex emend. N. Heinſ. recepere Drak. et Leſ. pro vulg. *ſubiere vices, meritique* cet. 59. *putabant* malebat N. Heinſ. 61. *circumfundentibus* minus langueret. 62. *occiſis* Parm. quod non minus placere poteſt. 63 *Quod tibi ſit L. ſatis* ſcripti cum R. 1. 2. 3. Med. *Quot tibi ſit* Parm. Vulgo *Quot tibi ſint*. Poſt *ſuperſunt* punctum, et poſt *ſatis* comma poſuit Drak. ſuadente N. Heinſ. Nos vulgarem diſtinct. ſeruauimus, vt *Quod* ſit pro

Cerda et Heyne ad Virg. A. VIII, 269 ſq. 52. *viros*, Fabios, qui propter virtutem ampliſſimus numero exercitus eſſe videbantur. Virtus non paſſa eſt numerari *plures m. caedes*, h. e. caeſos hoſtes, qui multitudinem Fabiorum ſuperabant; niſi malis iungere, *virtus et caedes* cet. Id tamen non magni momenti facinus agnoſcit Erneſti. 55. 56. Haud quisquam ex illis vlli vel alteri primum quaſi virtutis locum et gloriam triumphi concedebat; ſed ad hanc omnes ſimul eodem ardore adſpirabant. — Quilibet videbatur eſſe primus, qui triumphum mereretur, Cellar. coll. Virg. A. XI, 441. *caducum* ſcil. eſſe. 60. *Publica bella* cf. ad v. 43. *Deorum inuidia* v. ad III, 78 in V. L. *armis*, armatis hoſtibus, vt ap. Virg. A. II, 409. *Superſunt* cuncti in vno Fabio Cunctatore, qui ſolus tibi ſatis negotii dabit, et omnium virtutem aequat. 66-68. Poſt nobilio-

Nec vero, calidi, nunc tu, cui ſanguinis aetas,
Foderis in pugna velocius ilia planta
Bellatoris equi, frenisque momorderis ora.
Quem cernens avidum leti poſt talia Poenus,
Nequidquam noſtras, demens, ait, elicis iras,
Et captiva paras moriendo evadere vincla.
Vivendum eſt. arta ſerventur colla catena.
Haec iuvenis, Divisque tumens auſisque ſecundis.

At Patres Latiasque nurus raptabat ad aras
Cura Deum. Maeſto ſubfuſae lumina vultu
Femineus matres graditur chorus; ordine longo
Iunoni pallam conceptaque vota dicabant.

Huc

pro quantum. 67. *in pugnam*, quod Lefeb. tacitus recepit, vel *in pugnas* corrig. N. Heinſ. et Drak. vt etiam VIII, 521. IX, 459 et XIII, 202. Recte, opinor. 72. *ſeruetur* Put. vt ſit graecismus. *artae ſeruentur c. catenae*, vel *ſeruetur*, coni. N. Heinſ. Non male! 75. *fletu* pro *vultu* legendum putabat idem prob. Drak. vt *lacrimis* ap. Virg. A. I, 228 et *rore* ap. Ouid. Met. X, 360. Poſſis quoque *flumine* pro *lumina* refingere, et doctius *maeſtum ſubſuſae flumine vultum*, vt ap. Hom. Il. ι, 14. et Virg. A. I, 465. At non inepta videtur vulgata, modo *vultum* explices externam ſpeciem, vel potius lineamenta oris. Similiter *tacito ſparſit vaga lumina vultu* dixit Val. Fl. VI, 584. 76. *matrum* Dausq. tacitus ſcripſit contra fidem librorum. *F. matres pariter chorus o. l. — dicabant*, vel *graditur chorus — dicantes* libens reſcripſerit N. Heinſ. Forte totus verſus non ex Silii, ſed ex inepti verſificatoris vena profluxit. Nam ſaluo ſenſu abeſſe poteſt, et non modo duri quid ei ineſt, ſed etiam verba *matres, femineus chorus,*

nobiliores ducis virtutes hanc laudem ſuperuacuam eſſe, et manifeſte poetam, dum verborum ornamenta ſectetur, ingenio deſtitui, iudicat Erneſti. *planta*, vt VI, 212. *momorderis*, laeſeris, vexaueris; vel doctior ratio pro vulgari, qua equus propr. frenos ore mordet vel mandit. 69-72. Imitat. Lucani II, 511 ſq. iudice Lefeb. *captiua*, quae captiuus ferre ſolet. 73. *Divis*, eorum fauore. *tumens* Cf. ad II, 288.

74-89. Cf. Liv. XXII, 10. et, ex quibus ornatum precesque petiit poeta, Virg. A. I, 479 ſq. XI, 477 ſq. et Hom. Il. Z, 269-312. quae loca etiam expreſſit, ſimiliterque a Minerua ad Iunonem transtulit a Lefeb. laudatus Stat. Th. X,

Huc ades, o regina Deum, gens casta precamur;
Et ferimus, digno quaecumque est nomine, turba
Ausonidum pulcrumque, et acu subtemine fulvo,
Quod nostrae nevere manus, venerabile donum.
Ac dum decrescit matrum metus, hoc tibi, Diva,
Interea velamen erit. Si pellere nostris
Marmaricam terris nubem dabis, omnis in auro
Pressa tibi varia fulgebit gemma corona.
Nec non et proprio venerantur Pallada dono,
Phoebum-

chorus, languent. 79. *dignum* vel *digne quodcumque e. n. turbae A.* maluerit idem, et *dignum, quocumque es nomine, turba A.* — *donum* Drak. prob. Ernesti, vt ad solennem precantium morem respiciatur. Inepte sic lacessi Silium iudicat Lefeb. 80. *et acu et subt.* coni. N. Heins. vt vestes textae et acu pictae coniungantur. Forte leg. *acus subtemine*: nam manus id *nevere*; quod tamen verbum ad texturam quoque transtulit Virg. A. X, 818. *subtemine*, non *subtegmine*, Colon. prob. Drak. quum *subtegmen* sit contractum ex *subtegimen*, at *subtemen* ex *subteximen*, vt *momen* ex *monimen*. Cf. Ill. Harles. ad Val. Fl. VI, 227. — 82. *Ac*, non *At*, scripti, R. 1. et Med. 86. *propero dono* e R. 2. recepit Lefeb. h. e. propere oblato vel confecto. Non male: nam de aliis quoque Diis, non de sola Pallade, h. l. agitur et Patres praetorem, omnia haec vt mature fierent, curare iusserant, teste Liv. XXII, 9. extr. Sed vulgata videtur praeferenda, si *proprium donum* ad solam Palladem, et *τὸ venerantur* ad reliquos quoque

X, 49-69. *pallam conceptaque vota*, h. e. pallam, quam vouerant. *Palla*, *πέπλος*, Dearum signis pro veste iniici solebat. v. Spanh. ad Callim. H. in Apoll. v. 3? et in Pall. v. 70. *digno*, honesto, *nomine* matronae vel castae mulieris, donum castae deae obferentis. Quaenam *digno nomine* sit, Stat. Th. X, 56-59. docere, monet Lefeb. *Subtemen* simpl. filum, propr. radio stamini inmissum. v. Ouid. Metam. VI, 55 sq. Heyne ad Virg. A. III, 483. et ad Tibull. IV, 1, 121. *fuluo*, aureo. — 82-5. Imitat. Virg. Ecl. VII, 35. 36. Drak. *Marmar. nub.* agmina Poenorum. v. ad I, 311. *pressa in auro* iunge, nisi malis inpressa coronae. 86. *proprio dono*, peculiari Mineruae insigni, *πέπλῳ ποικίλῳ*, qui in Panathenaeis magnis solenni pompa circumferri, et Deae signo iniici solebat. vid. Spanhem. ll. cc. Hom. Iliad. Z, 271. 293. 302. Schol. ad Eurip. Hecub. 470 sq. Meurs. Panathen. c. 17 sq. Heyne ad Virg. Cir. v. 21 sq. et

Phoebumque, armigerumque Deum, primamque Dionen.
Tanta adeo, quum res trepidae, reverentia Divum
Nascitur: at rarae fumant felicibus arae.

Dum Roma antiquos templis indicit honores,
Iam Fabius, tacito procedens agmine et arte
Bellandi lento similis, praecluserat omnes
Fortunaeque hostique vias. Discedere signis
Haud licitum: summumque decus, quo tollis ad astra
Imperii, Romane, caput, parere docebat.
Verum ubi prima satis conspecta in montibus altis
Signa

quoque deos referatur. An his etiam proprium fuit donum? 89. *et* Col. *ac* Ox. et Put. Vulgo *et*. 91. *tacito* Col. Tell. R. 2. *tanto* Ox. Vulgg. *canto*. Non male, iudice Drak. quia Dictator, *itineribus summa cum cura exploratis, exercitum ad hostem duxisse* dicitur Liv. XXII, 12. pr. *procedens*, non *praecedens*, scripti. 93. *hostisque* R. 2. 98. *Sidonii*, h. e. Poeni,

et Aen. I, 480. Winckelm. *Gesch. d. Kunst*, T. I. p. 200. *Dionen* (v. ad IV, 106) *primam*, primum, praecipue, ante alios deos: ei a dictatore etiam aedes vota. v. Liv. XXII, 9. extr. et 10. extr. 88. 89. Pulcerrimi versus rerum veritate et verborum dilectu. Dausq. et Drak. praeter alios conferunt Liv. V, 51. XXV, 1. Stat. Th. IV, 661. vbi v. Barth. *felicibus* extis, sacrificiis.

90. Cf. Virg. A. I, 632. III, 264. *honores* v. ad III, 218. 91-93. Cf. Liv. XXII, 12. pr. Sed idem c. 9-11. et Polyb. III, 88. memorant, ipsum Fabium, quo die magistratum inierit, sacra curari iussisse, rebusque demum diuinis peractis de bello et republ. retulisse. *lento similis*, ex industria et cum arte cunctans, Ernesti; cui tamen hoc male ita expressum, et verba ista h. l. valde frigida videntur. 93-95. Fabius omnes dicto suo *parere docebat*, adeoque acerrime disciplinam militarem exercebat. Ingentem, teste Liv. XXII, 11. dictaturae speciem apud ciues sociosque fecit, viatore ad Seruilium Cos. misso, qui ei nunciaret, vt sine lictoribus ad dictatorem veniret. *summum decus — caput*, dictatura, h. e. dictator; vel potius ipse Fabius ita dicitur. 96. *conspecta* haud procul Arpis, teste Liv. XXII, 12 (quem locum poeta expressit) sed περὶ τὰς Αἴκας Hirpi-

Signa procul, fulsitque novis exercitus armis,
Adrectae spes Sidoniae, fervetque secundis
Fortunae iuvenis. vincendi sola videtur,
Quod nondum steterint acies, mora. Pergite, clamat:
Ite citi, ruite ad portas, propellite vallum
Pectoribus: quantum campi distamus, ad umbras
Tantum hosti superest. Resides ad bella vocantur,
Quis pudeat certare, senes: quodcumque videtis,
Hoc reliquum est, primo damnatum, ut inutile, bello.
En, ubi nunc Gracchi, atque ubi nunc sunt fulmina gentis
Scipiadae? pulsi Ausonia non ante paventem
Dimisere fugam, quam terror ad ultima mundi
Oceanum.

Poeni, Hannibalis, Colon. Non male! 100. *steterint*, non *steterit*, scripti et Med. 102. *quanto campi* coni. N. Heins. 105. *vt* scripti et priscae edd. ante Marsum, qui primus *et* dedit. *Huic reliquum et primo d.* suspic. N. Heins. Forte distinguendum, *prima* (h. e. primum, initio) *damnatum, vt inutile bello.* 106. Ita scripti, vt VI, 516 sq. Vulgo *Heu vbi n. G., aut vbi sunt nunc f. g.* quod non minus placebat Drak. Sed τὸ *en* magis sarcasmo conuenit. *atque vbi nunc duo f. g.* opinabatur N. Heins. vt Silius Maroniana ad verbum exprimat: quasi variare ipsum dedeceat. Hinc tamen orta videtur lectio, *fulmina belli*, quam c. Tell. et R. 2. exhibent. 107. *paventem*, non *paventes*, scripti et R. 2. 109 *profugus*

Hirpinorum ap. Polyb. III, 88. extr. Cf. Plut. in Fab. *Arrectae spes*, vt ap. Virg. Ge. III, 105. vbi v. Heyne. 101 sq. Cf. Liv. l. c. 102. *ad umbras*, priusquam pereat. *resides senes*, vt ap. Virg. Aen. I, 722. VI, 814. VII, 693. — 105. Drak. comparat similia Cestii verba ap. Senec. Suasor. V. — 106. De formula *vbi nunc est*, et *heu vbi nunc est*, v. quos Drak. laudat, Heins. ad Ouid. Her. IV, 150. Broukh. ad Prop. III, 9, 59. et Burm. ad Petron. c. 115. *Gracchi* Cf. IV, 495 sq. *fulmina g. S.* verba Virg. A. VI, 843. vbi v. Intpp. *fulmina g.* v. ad I, 421. *Scipiadae*, h. e. Scipiones, vt VIII, 254. Virg. l. c. et Ge. II, 170. Prop. III, 11, 67. Sic et *Memmiades*, Drak. monente, pro Memmius dicitur Lucret. I, 27 vbi v. Lambin. *Scipiadae* h. l. sunt P. et Cn. Cornelii Sciniones frates, pater et patruus Africani maioris, aduersus Hasdrubalem, Hannibalis fratrem, missi *ad vltima mundi*, h.

Oceanumque tulit: profugus nunc errat uterque,
Nomina nostra tremens, et ripas servat Iberi.
Est etiam, cur Flaminio mihi gloria caeso
Creverit, et titulis libeat cur figere nostris
Crudum Marte viri nomen. Quot demere noster
Huic annos Fabio gladius valet! et tamen audet.
Audeat! haud ultra faxo spectetur in armis.

Talia vociferans volucri rapit agmina cursu,
Ac, praevectus equo, nunc dextra provocat hostem,
Nunc voce increpitat, missa nunc eminus hasta
Fertur ovans, pugnaeque agitat simulacra futurae.
Ut Thetidis proles Phrygiis Vulcania campis
Arma tulit, clipeo amplexus terramque polumque,
Maternumque fretum, totumque in imagine mundum.

Cassarum

profugus Col. Ox. R. 1. Parm. Med. Vulgo *tulit profugos: nunc* cet. 112 *suffigere* coni. N. Heins. vt *subscribere* dixit Horat. Od. III, 24, 28. Sed *figere* eodem sensu doctius dictum videri potest. Vtrumque vero significat, addere gloriae. 114. *at tamen* e Colon. recepit Lefeb. Non male: sed idem v. 120 *Tethydis* pessime scripsit. Nam Achillis mater *Thetis*, Nerei, vel Chironis f. fuit, non *Tethys*, Coeli f. et Oceani coniux, quae vulgo perperam confunduntur. cf. Heyne ad Apollod. III, 13, 5. p. 794 sqq. Praeterea Tethys, yos, *Τῆθυς, υος*, non Tethys, ydis, dicitur, et prima producitur syllaba. Conf. ad III, 60. 121. *clipei — in imagine* maluerit N. Heins. et v. 123 *speculator* coll. v. 521. cui loco Drak. adiicit I, 679.

V.

h. e. Hispaniam, vbi et peremti sunt. *pauentem D. f.* paventes fugere cessarunt. Hannibal gloriatur, eos metu, quem ipse illis incusserit, Hispaniam fugisse, et *ripas Iberi*, limites imperii, custodire. *Crudum Marte*, v. ad I, 405. *Quot*, quam paucos *annos?* quia iam exactae aetatis Fabius, adeoque eum vincere nulla gloria est. *audet*, mecum pugnare.

116. *rapit* v. ad IV, 218. — 118 sq. Conf. Liv. XXII, 12. *pugnaeque a. s. f.* vt XVI, 529. Virg. A. V. 585. (vbi v. Intpp.) et Liv. XXIX, 22. Drak. 120 seq. Cf. Hom. Il. Σ, 478 seq. 608 sq. T, 364 sq. X, 131 sq. — 123 sq. Cf. Polyb. III, 89. *corda* Poenorum. 125. ἀπο-

μηνίζει

Caſſarum ſedet irarum ſpectator, et alti
Celſus colle iugi domat exſultantia corda,
Infractasque minas dilato Marte fatigat
Sollers cunctandi Fabius. ceu nocte ſub atra
Munitis paſtor ſtabulis per ovilia cluſum
Inpavidus ſomni ſervat pecus; effera ſaevit,
Atque inpaſta truces ululatus turba luporum
Exercet, morſuque quatit reſtantia clauſtra.

Inritus incepti movet inde, atque Apula tardo
Arva Libys paſſu legit, ac nunc vallo reſidit
Conditus occulta, ſi praecipitare ſequentem
Atque inopinata detur circumdare fraude;
Nunc nocturna parat caecae celantibus umbris
Furta viae, retroque abitum fictosque timores
Adſimulat; nunc caſtra citus deſerta relicta
Oſtentat praeda, atque invitat prodigus hoſtem.
Qualis Maeonia paſſim Maeandrus in ora,

Quum

V, 378. — 124. *colla* Put. R. 1. Parm. Med. 131. *incoepti*, vt v. 141 et 163 *incoepta*, male ſcripſit Leſeb. 132. *reſidit*, non *reſedit*, Ox. et Put. cf. ad V, 3. 136. *Furta fugae* coni. N. Heinſ. 137. *tum* ſcripti, quod recepit Drak. Vulgatum *nunc* ſeruaui cum Leſeb. qui *tunc* in c. Put. et Tell. deprehendit. 139. *Maeoniae campis M. in orae* ſuſpic. N.

μηνίζει D. Heinſ. 126 ſeq. Cf. Virg. A. IX, 59 ſq. Hom. Il. M, 299 ſq. al. Sed variata h. l. comparatio. *Inpavidus ſ.* inpauidum ducens ſomnum, vt ap. Sen. Herc. Oet. 645. *reſtantia*, vt *morantia clauſtra* XIII, 108. v. ad VI, 125. *clauſtra*, fores Drak. 131-138. Cf. Liv. XXII, 12. et 41. *Apula arua* Cf. Polyb. III, 88. *Fraus* et *furta* inſidiae, vt ap. Virg. A. XI, 515. 522. Cf. ad VI, 70. Drak. ad XVII, 91. Barth. Adv. XIII, 7. — 135. 6. Obſerua verborum ambages. 139. Vaga et inflexa Hannibalis itinera egregie comparantur Maeandro, Phrygiae fl. qui inter Cariam et *Maeoniam*, h. e. Lydiam (v. ad IV. 719 ſq.) tot tantisque flexibus fluit. vt ſaepe reuerti videatur. Cf. Virg. A. V, 251. (vbi v. Cerda et Heyne) Ouid. Met. VIII, 162 ſeq. et Epiſt.

XI,

Quum ſibi gurgitibus flexis revolutus oberrat.
Nulla vacant incepta dolis: ſimul omnia verſat
Miſcetque exacuens varia ad conamina mentem.
Sicut aquae ſplendor, radiatus lampade ſolis,
Diſſultat per tecta, vaga ſub imagine vibrans
Luminis, et tremula laquearia verberat umbra.
Iamque dolore furens ita ſecum inmurmurat irae:
Obvia ſi primus nobis hic tela tuliſſet,
Nullane nunc Trebiae et Traſymeni nomina? nulli
Lugerent

N. Heinſ. neſcio cui bono? 141. *Mille nouat incepta* R. 1. 3. Med. h. e. renouat. Non male! 146. *inmurmurat irae* Col. et plurimae edd. prob. N. Heinſ. coll. V, 332. Rectius forte *dolore irae* iungit Lefeb. *ire* ed. Ald. aliaeque antt. *ira* emend. Scalig. ad oram Silii ſui. *ore* in mentem veniebat N. Heinſ. 148. *Nullane num Trebiae, T.* Colon. *Nullane nunc T. et T.* Oxon. et Put. cum R. 1 et 3. quam lectionem in contextum recipere non dubitaui, quoniam optimorum libb. auctoritate nititur, et modo notis interrogandi, quas adpoſui, adiuuetur, non commoda tantum ſententia ſe probat, ſed dolori quoque et adfectui loquentis egregie congruit. v. not. Poſſis et *tum* pro *nunc* legere: ſed nulla mutatione opus eſt. Vulgatam lect. *Nulla eſſent T. et T. nomina, nulli* cet. retinuit Drak. Sed τὸ *eſſent* manifeſte interpolationem redolet. *Nulli amnem Trebiae et T. n. nulli*, vel *Nulli amnem T. T. n. n.* corrig. N. Heinſ. et prius recepit Lefeb. Ferrem, niſi et langueret, quia *amnis* mox ſubſequitur, et libris parere tutius eſſet. *nulli lugerent Itali* Colon. et Parm. nulli

IX, 55 ſeq. ad quae loca v. Heinſ. *Errare* voc. propr. de fluminibus flexuoſis, Drak. qui laudat Gron. ad Sen. Herc. F. 684. et Burm. ad Petron. c. 131. — 141 ſeq. Imitat. praeclari loci Virg. A. VIII, 20 ſq. vbi v. Heyne. Rationem poetarum, adfectionem animi commoti, fluctuantis, irati cet. comparandi cum rebus ſub ſenſus cadentibus notat Erneſti coll. IX, 358 ſeq. XIII, 24 ſeq. Virg. Aen. VII, 462. Ouid. Met. VIII, 472. X, 373. *verſat miſcetque* in animo, perpendit. *ſplendor aquae*, propr. ſolis, in aquae ſuperficiem incidens et ab ea repercuſſus. *vibrans* ſe, celeriter et tremule vltro citroque ſe mouens; quod vario ornatu exprimitur. Cf. ad I, 539. *vaga*, quae celeri motu fulgebat. v. Burm. ad Val. Fl. III, 558. De *laquearibus* v. Erneſti Clav. Cic. v. *lacunar*. 146-153. Cf. Liv. XXII, 12. pr. 147-150. Color orationis, vt X, 29 ſq. et ap. Virg. A.

Lugerent Itali? numquam Phaethontius amnis
Sanguinea pontum turbasset decolor unda?
Inventum, dum se cohibet terimurque sedendo,
Vincendi genus; et quoties, velut obvius iret,
Discinxit ratione dolos, fraudesque resolvit!

Haec

nulli Lugerent Itali R. 2. *nulli Lugerent tituli* Ox. Put. R. 3. *nulli Fulgerent tituli* Ven. Marsi. *ugerent Itali* Tell. *n* super *u* scripto. *nulli Ingererent tituli* R. 1. et Med. *nullis I. titulis* Ald. *nullos I. titulos* edd. recentt. 152. *genus et* Put. quod recepi. *g. ex* Oxon. Vulgo *genus: quoties* claudicante versu. *genus est. quoties* vel *genus. o quoties* coni. Dausq. et N. Heins. prius etiam D. Heins. et Scalig. in mentem venit. Illud recepit Drak. hoc Cell. *genus. En quoties* edidit Lefeb. quod amplecterer, nisi MSS. auctoritas aliud suaderet. 153. *Discinxit* sensu metaph. sumtum inferioris aeui verbum esse, neque antiquioris auctoris, quam Appuleii, exemplis firmari posse, notauit Barth. Adv. XXIX, 11. Sed primum quot verba in suspicionem caderent, si haec ratio valeret? Deinde contrarium docui in Obss. *Discussit* tamen, vel potius *Diffinxit*, quod coll. simili loco Hor. Od. III, 29, 47 omnino arridere potest, legendum putabat Drak. qui propterea absurdissimus dicitur Lefeb. cui *diffinxit* potius vox barbara videtur. At v. Iani ad Hor. Od. I, 35, 39. et Bentl. ad Hor.

A. XI, 285 sq. vbi v. Heyne. Si Fabius in hoc bello primus Rom. dux fuisset, nonne nulla nunc Trebiae et T. fama foret? (nonne eorum *nomina nulla*, h. e. obscura et ignobilia, nec meis victoriis nobilitata essent?) nonne nullus Romanorum fortunam suorum tum lugeret? cet. Encliticum et interrogatiuum *ne* pro *nonne* passim obcurrit (quod vel Lexicographi et Ernesti in Clav. Cic. tirones docebunt) et in adfectu etiam non repetitur. *Phaethontius a.* Padus vel Eridanus, qui Trebiam et Ticinum in mare Hadriaticum deuehit. Cf. IV, 634. 647. 691. V, 129. inpr. VI, 108. XVII, 501. et 606. Cur *Phaethontius* dicatur, vel tironibus notum ex Ouid. Met. II, 324. *se cohibet* a pugna, eam detrectat; vel in castris se includit. *Terere*, τρίβειν, ἐκτρίβειν, comminuere, adfligere, conficere, perdere. *sedendo* v. ad III, 142. et Klotz. ad Tyrt. p. 143 seq. *Vincendi* me vel nos. *ratione*, prudentia, arte. *Discingere* sensu metaph. id. qd. *resoluere*, καταλύειν, detegere et hinc inritum facere; (nam *sinus* etiam de iis, quae clam fiunt, v. c. de iis, qui *in sinu gaudent*, adhibetur, et, si discingimur, quae in sinu gestamus, patefiunt) deinde, meta-

Haec secum; mediam somni quum buccina noctem
Divideret; iamque, excubias sortitus iniquas,
Tertius abrupta vigil iret ad arma quiete.

Vertit

Hor. Serm. II, 1, 79. 154. *medio* Colon. forte rectius, iudice Lefeb. me- dia

metaphora a laxa et fluente toga desumta, effeminare, frangere v. c. ingenium ap. Sen. Ep. 92. extr. et denique exarmare, vt VIII, 34. Iuuenal. VIII, 120. Martial. IX, 103. vnde *discincti* dicuntur vel negligentes, luxuriosi mollesque homines, (v. ad II, 56) vel exauctorati et cum ignominia missi, qui *cingulo* armisque priuabantur. Cf. Ernesti Clav. Cic. Omnia haec ad *dolos fraudesque* bene transferri possunt. 154-6. Vt dies apud Romanos in quatuor *excubias*, quarum quaelibet tres horas continebat; ita et nox in totidem *vigilias* vel excubias, quae a tubicine committi, et a cornicine finiri atque reuocari solebant, diuidebatur. v. Veget. III, 8. et Polyb. VI, 37. Horae diurnae breuiores et nocturnae longiores erant hieme, at vice versa aestate, quoniam quaeuis et dies et nox per aestatem et hiemem duodecim habebat horas, ad rationem solis comparatas. Prisci vero Graeci noctem in terna tantum quatuor horarum spatia, *φυλακὰς*, dispescebant, quod ex Hom. Iliad. κ, 253. Odyss. ξ, 483. et Mosch. II, 2. (vbi v. Schweb.) intelligitur: nisi quod Eurip. in Rheso *τετράμοιρον νυκτὸς φρουρὰν* iam Troianis temporibus in vsu fuisse innuit. Cf. Drakenb. ad IV, 89. Heusing. ad Corn. Nep. XVIII, 9. §. 3. Burm. ad Petron. c. 26. Bochart. Hieroz. T. I. p. 396. In sacris libris noctem in *ὀψὲ*, *μεσονύκτιον*, (concubium), *ἀλεκτρυοφωνίαν* et *τὸ πρωΐ* diuidi, monet D. Heins. Post *mediam noctem* tertiam fuisse vigiliam, ex h. l. adparet. Cf. XV, 605. Sen. Thyest. 799. Liv. VII, 35. pr. XXVII, 47. *Excubiae* tam nocturnae sunt, quam diurnae. *sortitus;* nam sorte milites inter se vigilias diuidebant, quae inde Graecis *λάχη* dicuntur. Cf. IX, 92. et inf. v. 368. vbi Drak. haec notat: per vices excubasse vigiles, Claud. in Eutrop. II, 418 innuit: nimirum quilibet milites excubabant suis vicibus; at qua quisque noctis vigilia, sorte comparabant. *iniquas:* vigiliarum enim commodiores et aequiores prima ac quarta, Dausq. Sed et quaeuis vigilia grauis est, ac periculosa belli tempore.

Cf.

Vertit iter, Daunique retro tellure relicta
Campanas remeat notus populator in oras.
Hic vero, intravit postquam uberis arva Falerni,
(Dives ea, et numquam tellus mentita colono)
Addunt frugiferis inimica incendia ramis.

Haud fas, Bacche, tuos tacitum tramittere honores,
Quamquam magna incepta vocant. memorabere, sacri
Largitor

dia insomnem dum h. n. D. coni. N. Heins. 158. *motus* Tell. et R. 2. prob. Lefeb. quum tres Campani equites Poenum, *vt Campanos ex Samnio peteret, monerint*, teste Liv. XXII, 13. Male! v. not. 159. *Falenti* Col. vnde *Phalanti* corrig. Carrion, quod tamen nomen conditoris Tarenti (v. ad XI, 6) ab h. l. alienum. *Phalerni* Put. et Mars. 160. *Dives agri* coni. N. Heins. Sed quis vmquam *tellurem agri* diuitem dixit? 163 *vocent.*

Cf. inf. v. 318. — 156. *Abrumpere quietem*, vt κατασχίζειν ὀνείρους dixit Anacr. III, 9. vbi v. Cl. Fischer. cf. Drak. ad XV, 48. — 157 sq. De itinere Hannibalis, et vastatione Falerni agri cf. Liv. XXII, 13 - 15. et Polyb. III, 88. et 90-92. *Dauni t.* v. ad I, 291. *notus*, quia nunc *remeat* iterumque populatur Campanos agros. Cf. VI, 650 sq. — 160. *Tellus numquam mentita*, quae numquam auidi coloni *spem mentita est*, (vt ap. Hor. Epist. I, 7, 87.) h. e. fefellit, decepit, lusit, cui obponitur terra *mendax*, ingrata, fallax, infida, γῆ ἄπιστος. Nam segeti agroque *fides* tribuitur, quatenus ei *creditur* semen, adeoque ipse domino, tamquam creditori, *debet*, et, si fruges gignit semenque reddit cum foenore, fidem soluit. Cf. Drak. ad h. l. Intpp. ad Hor. Od. III, 1, 30. 16, 30. Broukh. et Heyne ad Tibull. II, 1, 19. et 6, 21. 22. Heins. ad Ouid. ex Ponto II, 9, 29. et ad Val. Fl. VII, 229. Sed expende h. l. verborum ambages. *inimica inc.* vt ap. Virg. Ge. IV, 330.

162-211. Falernus ager in Campania, inter Cales et Sinuessam, ad radices montis *Massici* (qui est orientalis pars continuorum montium, quorum pars occident. Gaurus, et septemtrionalis Falernus dicitur, de quo v. Intpp. ad Flor. I, 16. II, 6, 28.) ferax vini generosissimi, ex Plin. III, 5. XIV, 6. Athen. I, 21 Horat. aliisque notissimi, cuius origo h. l. describitur, translatis ad Falernum, quae alii poetae de aliis fingunt. Similiter enim Bacchus Oeneum

neum

Largitor laticis, grauidae cui nectare vites
Nulli dant praelis nomen praeferre Falernis.
Massica sulcabat meliore Falernus in aevo
Ensibus ignotis senior iuga. pampinus umbras
Nondum uva virides nudo texebat in arvo;
Pocula nec norant succis mulcere Lyaei,
Fonte

vocent scripti cum R. 1. 3. Med. 165. *prelis* forte rectius scribitur, a premendo. 167. *Signis ignotis* Col. *Ensibus ignotus* emend. D. Heins. *Finibus ignotis* (quum vino praestantissimo necdum celebraretur Falernus ager) vel potius *Censibus ignotis* (h. e. pecunia, opibus) N. Heins. qui vulgatam nihili esse credebat. Sed v. not. Mox *pampinus viridis* ad marg. Silii corrig. Scaliger, quod recepit Cell. Sed vulgatam ex Virg. Ecl. IX, 20 firmat Drak. 169. *sucis*, vt ap. Virg. Ecl. III, 6, (et in Philoxeni glossis) scribendum monet N. Heins. qui etiam *sucis Lyaeis* et *miscere* maluerit, coll. Virg. Ge. I, 9. Posterius se probauit Drak. non mihi, quoniam vulgare verbum est, et *mulcere* exquisitius. v. not. Neque tamen dissimulare possum, mihi potius pro *succis* legendum videri *fluuiis* h. e. aqua, vt ap. Virg. Ge. III, 301. Stat. Th. IX, 573. al. Sic et *fons* pro aqua fontana, et *flumen* passim obuium est v. c. ap. Virg. Aen. II, 719. XII, 119. Tum verba *pocula Lyaei* iungenda sunt, totusque locus responderet Horatiano Od. II, 11, 19 *Restinguet ardentis Falerni Pocula praetereunte lympha.* v. ibi Iani.

neum, Icarium aliosque vini vsum docuisse dicitur, vt Ceres Triptolemum sationem frugum. v. Diodor. III, 63 sq. Heyne ad Tibull. IV, 1, 9. ad Apollod. p. 114 et 840. Munker. ad Hygin. f. 129. et 130. Drak. cum Silio conferri iubet Achill. Tat. amor. Clitoph. et Leuc. II. p. 67. quo teste Tyrii idem apud se adcidisse fabulantur. *tuos honores*, vt ap. Virg. Ge. II, 393. *sacri laticis*, propter originem vini et vsum in sacris. Cf. Hor. Od. I, 18, 1. et Val. Fl. V, 193. *Falernus* est vel adiectiuum, vel nom. propr. *aeuo meliore*, aureo, vt ap. Virg. A. VI, 649. *Ensibus ignotis*, quum nota nondum essent bella vel arma, quibus nunc misere montem illum Hannibal vastabat, Drak. qui laudat Cic. Nat. D. III, 63. Senec. Hippol. v. 531-549. Broukh. ad Tibull. I, 3, 35 et 47. — 169. *Pocula*, aquam, vt ap. Virg. Ge. I, 9. vel potum. *mulcere*, dulciora reddere et suauiora. Cf. Virg. Aen. VII, 34. Ouid. Met. I, 108. et Fast. I, 155. Prop. IV, 7, 60. Notus est veterum mos, vinum aqua miscendi vel temperandi, de quo v. Spanh. ad Callim. H. in Pall. v. 46. et Iani ad Hor. Od. III, 19, 12. *defendere* v. ad

Fonte sitim et pura soliti defendere lympha.
Adtulit hospitio, pergentem ad litora Calpes
Extremumque diem, pes dexter et hora Lyaeum,
Nec pigitum parvosque lares humilisque subire
Limina coelicolam tecti. cepere volentem
Fumosi postes, et ritù pauperis aevi
Ante focos mensae: laetus nec senserat hospes
Advenisse Deum; sed enim de more parentum
Grato cursabat studio, instabatque senectae,
Donec opes festas puris nunc poma canistris
Composuit, nunc inriguis citus extulit hortis
Rorantes humore dapes. tum lacte favisque
Distinxit dulces epulas, nulloque cruore
Polluta castus mensa cerealia dona

Adtulit,

Iahl. 175. *stant vita* coni. N. Heins. et v. 178 *Gnato occursabat* vel sine libris legendum existimabat, refrag. Lefeb. qui absurde ita emendari contendit et conf. Ouid. Fast. V, 503 *addidit et vultum verbis.* 179. *patulis* vel potius *ruris* pro *puris* substituendum videbatur N. Heins. Sed Drak. recte notat, veteris aeui delicias non in pretiosa, sed in pura et munda supellectile constitisse. cf. quos laudat, Ouid. Fast. VI, 320 et Broukh. ad Tibull. I, 1, 30. *poma* Col. Put. R. 2. Benes. *coma* Oxon. Vulgo *corna*. 180. *e riguis* maluerit N. Heins. quem v. ad Ouid. Met. V, 535. Nec tamen

ad V, 490. *hospitio*, ad hospitium s. domum Falerni. *litora Calpes* v. ad I, 141. *Extremum diem* occidentem, plagam occidentalem, Hispaniam, quam sol postremo illustrat, vt XIV, 8. *pes dexter et hora*, prospera fortuna. De Bacchi itinere et expeditione in Hispaniam v. Varro ap. Plin. III, 1. Sosthen. Iberic. lib. XII. ap. Plut. de flumin. p. 1159. — 173 seq. Pulcerrimi versus, quibus elegantiarum studiosi comparent dulcissima loca Ouid. Met. VIII, 626 seq. de Baucide ac Philemone, et Fast. V, 495 sq. de Hyrieo. *paruosque l.* cet. Cf. ad I, 616. *volentem* v. ad XI, 445. *cepere*, vt *adcepit* XVI, 2. *ritu — mensae*, quod notum ex Ouid. Fast. VI, 305 seq. et aliis. *instabat senectae*, vt *vrgere vltra vires* dixit Quinctil. XI, 3, 51. v. ad I, 268. II, 407. et cf. VI, 106. *opes festas*, festis diebus destinatas ac reseruatas. 182. 3. Μιαρμὸς multi veterum praeter

Adtulit, ac primum Veſtae decerpſit honorem
Undique, et in mediam iecit libamina flammam.
Deeſſe tuos latices, hac ſedulitate ſenili
Captus, Iacche, vetas. ſubito (mirabile dictu)
Fagina pampineo ſpumarunt pocula ſucco,
Pauperis hoſpitii pretium; viliſque rubenti
Fluxit mulctra mero, et quercu in cratera cavata
Dulcis odoratis humor ſudavit ab uvis.

En

tamen video, cur vulgatam ſpernamus. 184. *decerpſit* ſcripti. *deterpſit* R. 2. Vulgg. *Veſtae deterſit honorem*, quod Marſus et Cell. coll. XIII, 434 male exponunt: ignem Veſtae dicatum amouit, diſſipauit, vt libamina in medium iacere poſſet. *Veſtae honorem* focum interpretantur Dausq. et D. Heinſ. Melius Lefeb. explicat: "ex iis, quae adfert, partem primam in honorem Veſtae detrahit eaque veluti libamina in focum mittit, conſecrat, vt ἀκροθινιάζει ap. Dionyſ. Hal. laudatum a Bernart. ad Stat. I, 553. ἀπήρξατο τε ταῖς Νύμφαις in Longi Daphnid. p. 57. ed. Cl. Villoiſon. *Deterſit* vox eſt Ciceroniana Ep. ad Att. XIV, 10. extr." Sed ibi Cicero iocoſe dixit, *octoginta* (ſeſtertia) *deterſimus*, h. e. ex tota ſumma cepimus, vt nos in familiari ſermone *einſtreichen*. Nollem itaque his dictis adiecisset: delirant prope hic Heinſ. et Drak. dum obtrudunt *decerpſit*. Quod verbum poeta dignius eſt. 190. *multra* priſcae edd. 191. *in uvis* Ox. Put.

ter Pythagoraeos putabant τὰς τῶν ἐμψύχων ἀφαιρέσεις, D. Heinſ. Praeterea Silius fingit, haec aureo ſaeculo aut proximo certe tempore acta eſſe, quo nemo menſam ſanguine vel carne pollutam habebat, ſed herbis vel fructibus veſcebantur homines, Drak. coll. Ouid. Met. I, 103 ſq. XV, 96 ſq. *primum Veſtae d. h.*, primum quaedam in honorem V. deſumſit, libamina detraxit. Cf. V. L. et ad III, 218. *in mediam i. l. f.* ἐν πυρὶ βάλλε θυηλάς Hom. Il. I, 220. Cf. Lipſ. ad Tac. Ann. XV, 30. *Fagina pocula* ad ſimplicitatem priſcae vitae et aureae aetatis pertinent. Drak. comparat Tibull. I, 10, 8. Ouid. Met. VIII, 668 ſeq. et Faſt. V, 520. — 189. *Rubens* vel nigrum fere fuiſſe vinum Falernum, docent Dausq. et Drak. ex Martiali VIII, 77. IX, 23. XI, 9 et 50. *fluxit mulctra*, propr. merum in mulctra. Cf. Virg. A. III, 626. et Ge. II, 166. Val. Fl. VI, 360. *Dulcis humor* videtur eſſe iucundus: nam vinum Falernum propr. auſterum vel amarum erat, (vnde *ſeuerum*, *ardens*, *ferox* v. 211. et *indomitum* Lucan. X, 163.

En cape, Bacchus ait, nondum tibi nota, ſed olim
Viticolae nomen pervulgatura Falerni,
Munera: et haud ultra latuit Deus. inde nitentem
Lumine purpureo frontem cinxere corymbi,
Et fuſae per colla comae, dextraque pependit
Cantharus, ac vitis, thyrſo delabſa virenti,

Feſtas

Put. R. 1. 3. Med. 192. *quippe* pro *nota* Colon. quod non capiebat N. Heinſ.

163. dicitur) et hinc Chio, dulciori vino, vel aqua temperari ſolebat. v. Iani ad Hor. Od. I, 27, 9. II, 11, 19. Broukh. et Heyne ad Tibull. II, 1, 28. De *odoratis uuis* v. Vulp. ad Prop. II, 34, 30. III, 15, (17) 27. Erneſti ad Hom. H. in Bacch. v. 34 ſq. (Οἶνος ἡδύποτος κελάρυζ' εὐώδης, ὤρνυτο δ' ὀδμὴ Ἀμβροσίη) et Heyne ad Virg. Ge. IV, 279. — 194 ſq. De variis diuinae praeſentiae ſignis in diſceſſu v. Heyne Exc. XIII. ad Virg. A. I. et de Bacchi indiciis a Drak. laud. Broukh. ad Tibull. I, 7, (8) 45. *corymbi* (v. Heyne ad Virg. Ecl. III, 39.) h. l. corona hederacea Bacchi, qua et capita eorum, qui Orgia agebant, ornabantur, vnde Bacchus κορυμβοφορος, βοτρυφορος, βοτρυοσκομος, κισσοκομης, κισσοχαρης, κισσοβρυος dicitur. *Lumine purpureo*, ſplendido, vel potius pulcro iuuentae nitore et gratia, vt πορφυρέη Ἀφροδίτη cet. Cf. omnino Heyne ad Virg. Aen. I, 590. VI, 641. Iani ad Hor. Od. III, 3, 12. IV, 1, 10. Vulp. ad Tibull. III, 5, 4. *purpureus vultus Bacchi* Stat. Th. VII, 148. Bacchus autem et Apollo ſunt pulcerrimi deorum, quibus aeterna eſt iuventas, et coma promiſſa ac intonſa, *fuſae per colla comae*, vnde vterque etiam ἀκερσεκόμης, ἀκειρεκόμης, ἀβροκόμης, χρυσοκόμης, χρυσοπλόκαμος, καλλιέθειρος, *intonſus*, *indetonſus*, *ſemper puer et iuuenis*. v. Broukh. ad Tibull. I, 4, 37, 38. Intpp. ad Ouid. Met. III, 421. IV, 13-18. Hor. Od. I, 21, 2. Ill. Harleſ. Anthol. Gr. poet. ad Anacr. XXIX, 33 et 45. p. 32. 33. — 197. De *cantharo* Bacchi et Sileni v. Heyne ad Virg. Ecl. VI, 17. Doruille Sicula p. 408 ſq. Burm. ad Val. Fl. II, 272. et Drak. ad h. l. qui docet, eum ab vna tantum parte anſam habere ap. Triſtan. Comment. hiſt. T. II. p. 614. Vaillant. num. Colon. T. II. p. m. 64. et Beger. Theſ. Brand. T. I, p. 15. ſed ab vtraque parte ap. Cuper. Apoth. Hom.

p.

Festas Nysaeo redimivit palmite mensas.
Nec facilis laeto certasse, Falerne, sapori,
Postquam iterata tibi sunt pocula, iam pede risum,
Iam lingua titubante moves, patrique Lyaeo
Tempora quassatus grates et praemia digna,
Vix intellectis conaris reddere verbis,
Donec composuit luctantia lumina Somnus,
Somnus, Bacche, tibi comes additus. Hic vbi primo
Ungula dispersit rores Phaethontia Phoebo,
Uviferis late florebat Massicus arvis,
Miratus nemora et lucentes sole racemos.

Id

Heins. Placet autem Lefeb. qui iungit: *quippe tibi nondum nomen*. 201 *patrique*, non *patrieque*, Colon. 205. *Hic*, non *hinc*, Col. 207. *Viniferis* Put. R. 1. 3. Parm. Med. Marf. *Vitiferis* edd. recentt. Sed *Uviferis* Col. vt v. 263 et ap. Stat. Silv. IV, 3, 64. *Uvifer Massicus*. 208. *lucentes* Col. Put. Parm. *lucenti* Ox. *vorantes* R. 1. Med. Marf. (qui olim *turgentes* amplectebatur, vt ap. Virg. Ge. II, 102. et Ouid. Trist. IV, 6, 9.) et Mart. Herbipol. *fulgentes* primum edidit Nicander, quod *περκάζοντας* exponit D. Heinf. *livententes*, h. e. maturescentes et nigrum colorem ducentes, ingeniose coni. N. Heins. et recepit Lefeb. Ille laudat Hor. Od. II, 5, 10. Prop. IV, 2, 13. et Iuuen. II, 81. hic Hom. Il. Σ, 562. et Anacr. LII, 1.

p. 175. *Nysaeo*, Bacchico. v. Heyne ad Apollod. p. 563 sq. et ad Virg. A. VI, 806. — 200. 1. Haec ex Eubuli versibus ap. Suid. v. Οἶνος expressa putabat D. Heins. et ex Virg. Ge. II, 94. Drak. qui comparat Lucret. III, 478. Oppian. Venat. IV, 202. et multa aliorum loca. 202. *Tempora quassatus*, vt *quassus*, (Ouid. Rem. Am. 146.) *ictus*, *percussus vino*, *οἰνοπλήξ*. v. Broukh. et Heyne Obss. in Tibull. I, 2, 3. Heins. ibid. et ad Prop. III, 7, 14. Burm. ad Val. Fl. VIII, 81. *luctantia lumina*, quae claudi nolebant, et cum somno quasi pugnabant, vt ap. Val. Fl. VIII, 85. Cf. inf. X, 343. — 206. *Somnus Bacchi comes* in antt. monum. v. Lessing, *wie die Alten d. Tod gebildet*, p. 48. et Grut. Inscr. p. LXVII, 8. *Vngula Phaethontia*, equi solis. *Massicus* v. ad v. 159. — 208. Cf. Virg. Ge. II, 82. Pulcer versus, vt et seqq. *lucentes* propr. vuae. *Tmolus*, Lydiae mons, vino nobilis. v. Plin. V, 29. 30. XIV, 7. Intpp. ad. Virg. Ge. I, 56. II, 98. et Ouid. Met. VI, 15.

Arin-

Id monti decus, atque ex illo tempore dives
Tmolus[1], et ambrosiis Ariusia pocula succis,
Ac Methymna ferox lacubus cessere Falernis.

Haec tum vasta dabat terrisque infestus agebat
Hannibal, et sicci stimulabant sanguinis enses,
Ludificante ducem Fabio. iamque inproba castris
Ausoniis vota, et pugnandi prava libido
Gliscebat; proni decurrere monte parabant.

Da famae, da, Musa, virum, cui vincere bina
Concessum castra, et geminos domitare furores.
Fervida

1. cf. not. ad v. 189. VI, 282. VII, 685. — 209. *Id monti* quatuor scripti cum R. 3. et Parm. *It monti* Med. Vulgo *It mentis*, non inprob. Lefeb. vt *it* significet *est*. Tacitus tamen edidit *Id montis*. 210. *Ariusia* pro *Aruisia* scribendum vidit iam N. Heins. cf. not. 211. *ferox*, non *ferax*, scripti et R. 2. *lacibus* Col. vt *veribus*, *artibus* cet. vnde *lacubus* restituerunt Modius et N. Heins. *latibus* Ox. *lacus* Put. *Latiis* in editis. 212. *dum* e Col. recepit Drak. 213. *vt sicci* non male coni. Barth. Adv. I, 13. h. e. in terras saeuiebat, quum caede crudelitatem explere non posset.

Ariusia pocula, vinum Chium. v. Plin. XIV, 7. Strab. XIV. p. 625. 637. (vbi ἡ Ἀρισία χώρα) et Athen. I. quos Dausq. iam laudault. Conf. Victor. Varr. Lectt. XV, 24. inpr. Pier. Heins. et Heyne ad Virg. Ecl. V, 71. vbi dulce hoc vinum *nectar* dicitur, vt h. l. *ambrosii succi*. Conf. ad v. 191. *Methymna*, h. e. vinum Methymnaeum, ab vrbe Lesbi ins. vnde *Lesbium* quoque vocatur. Cf. Virg. Ge. II, 90. Prop. IV, 8, 38. et Cell. Geogr. T. II. p. 15. *ferox*; austerum, generosum, vt *inmite* VIII, 378. Cf. ad v. 190. *Lacus* propr. est receptaculum, quo mustum continetur prelo expressum, vt doliis excipiatur; (v. Burm. ad Petron. c. 70. et 135.) h. l. ipsum vinum, vt *prela Falerna* sup. v. 165.

212 sq. Cf. Liv. XXII, 14. Polyb. III, 89-92. *sicci stimulabant s. e.* Cf. ad I, 11. *Da famae* v. ad IV, 73. *bina castra*, et Hannibalis et sua, in quibus Romani instinctu Minucii, magistri equitum, eadem, qua Poeni, cupiditate ardebant Fabiique cunctationem increpabant. Cf. Polyb. III, 90. et Liv. XXII, 14. 15. vbi Minucii oratio exstat, vt h. l. Fabii, qui eius criminationes refellit. 219-252. Oratio

Fervida si nobis corda abruptumque putassent
Ingenium Patres, et si clamoribus, inquit,
Turbari facilem mentem; non vltima rerum
Et deplorati mandassent Martis habenas.
Stat pensata diu belli sententia, vincam
Servare invitos urguentesque ultima fata.
Nulli per Fabium e vobis cecidisse licebit.
Si lucis piget, et supremis esse cupido est
Nominis Ausonii, taedetque in tempore tali

Nullum

set. *en ficci* maluerit N. Heinf. Idem v. 220 *clamoribus* pro *rumoribus* positum, vel ita forte legendum censebat. Cf. nota Ennii verba ap. Cic. de Senect. c. 4. 223. *Stet p. d. bellis sententia*, *ciues S. i.* opinabatur N. Heinf. *Seruare* scripti et editi ante Nicandrum, qui primus *Seruando* dedit.

Oratio Fabii, qua feroces militum animos frangit, tam ob dignitatem grauitatemque sententiarum, quam ob dilectum verborum, in perfectissimis Silii locis adnumeranda est. 219-222. Poeta quod iam Drak. ex Mureti Var. Lect. II, 14 adnotasse video, expressit verba Cic. pro C. Rabir. c. 6. *Nihil me clamor iste commouet, sed consolatur, quum indicat, esse quosdam ciues inperitos, sed non multos. Numquam, mihi credite, populus Romanus, hic, qui silet, Consulem me fecisset, si vestro clamore perturbatum iri arbitraretur.* Conf. Claud. b. Get. v. 111 sq. *Ingenium abruptum,* vt *praeceps,* h. e. temerarium, feruidum, praeproperum, vnde *agere abrupte* h. e. temere et incaute, dixit Iustin. II, 15, 4. *clamoribus*, vt ap. Cic. l. c. vel turbulentae Minucii orationes per contemtum ita dicuntur, vt *clamator* et *clamare*, Drak. coll. Petron. c. I. Quinctil. Inst. Or. II, 12. Gell. XIX, 9. Cic. Diuinat. in Caecil. c. 15. et Brut. c. 49. Add. Cic. Or. III, 21 et 34. 223 sq. Cf. Polyb. III, 89. 90. *vincam seruare*, vt ap. Prop. I, 9, 5. Drak. vel vt v. 398. quamquam impedior, tamen pertinaciter id agam vt seruem, κρατήσω σώζειν, Schmid. Cf. ad V, 552. *vrguentes u. f.* interitum adcelerantes, in summum discrimen inruentes. v. ad IV, 731. *lucis piget*, vt ap. Virg. A. V, 678. *supremis esse c. e.* vt IX, 322. XVI, 493. Nota elegantia, quam multis exemplis illustrauit Heinf. ad Ouid. Her. XIV, 64. *tempore tali*, tam tristi et importuno,

Nullum clade noua claraeque fragore ruinae
Insignem fecisse locum; reuocandus ab atris
Flaminius vobis est sedibus: ille ruendi
Iam dudum properans signum auspiciumque dedisset.
An nondum praeceps vicinaque fata videtis?
Una, ut debellet, satis est victoria Poeno.
State, viri, et sentite ducem. Quum optabile tempus
Deposcet dextras, tunc ista ferocia dicta
Aequentur factis. Non est, mihi credite, non est
Arduus in pugnas ferri labor. una reclusis
Omnes iam portis in campum effuderit hora.
Magnum illud solisque datum, quos mitis euntes
Iupiter adspexit, magnum est, ex hoste reuerti.
Fortunae Libys incumbit, flatuque secundo

Fidit

dit. 230. *ruenti* priscae edd. non inprob. Lefeb. vt sensus sit, vobis inruere cupientibus. 231. *properus* malebat N. Heins. 232. *Nondum in praecipiti* vel *Ah! non praecipitis*, vt ap. Virg. A. VI, 105. frustra corrig. Dausq. *At* Tell. quod mutata distinct. non minus aptum. 234 Praestiterit, opinor, *State, viri, aut sentite ducem!* Perperam certe post *ducem* comma vulgo ponunt et explicant: quiescite, et tum demum me ducem sentite, quum optabilis occasio pugnam suaserit. Ita Cell. et alii. Sed Fabius haec potius iratus dixisse censendus est, et *sentire* h. l. significat, damno suo experiri, de quo v. Burm. ad Petron. c. 139. et ad Val. Fl.

portuno, vt XII, 311. Conf. Drak. ad VIII, 112. et Burm. ad Val. Fl. II, 144. — 228. 9. Ad vecordiam diraque vota Caligulae ap. Sueton. c. 31. adludi censebat Drak. Si vos taedet, nondum quartam cladem adcepisse, cet. 232. *praeceps*, praecipitium, h. e. maximum et imminens periculum. v. Drak. *debellet*, bellum finiat. 234. v. Varr. Lect. 239. *quos mitis*, aequus, propitius, *Iupiter adspexit*, vt ap. Virg. Aen. IV, 372. IX, 209. et inpr. VI, 128 sq. quem locum poeta respexisse videtur. 241. *Incumbit fortunae* cf. ad IV, 731. etsi propter ea, quae sequuntur, suspicari fere possis, hoc loquendi genus petitum esse a naui, quae propellitur a nautis, qui *remis incumbunt*. Fortunam vero secundam cum felici nauigatione, et aduersam cum tempestate atque naufragio comparari, ex Ouid. Trist.

I,

Fidit agens puppim. Dum desinat aura, sinusque
Destituat tumidos subducto flamine ventus,
In rem cunctari fuerit. Non ulla perenni
Amplexu Fortuna fovet. Iam copia quanto
Artior est nullo Tyriis certamine! quantum
Detritum est famae! quin inter cetera nostra
Haud laude afuerit, modo qui — Sed parcere dictis
Sit melius. Iam vos acies et proelia et hostem
Poscitis? o maneat, Superi, fiducia talis!
Interea, exclusa maioris sorte pericli,
Me solum, quaeso, toti me obponite bello.

His dictis fractus furor, et rabida arma quierunt.
Ut quum turbatis placidum caput extulit undis
Neptunus, totumque videt, totique videtur
Regnator ponto, saevi fera murmura venti
Dimittunt,

Fl. IV, 746. V, 505. VI, 502. 242. *minasque* edd. recentt. 243. *ventos* Col. 246. *Artior et* Col. Put. R. 2. *Artior e* coni. N. Heinf. et *Artior en* Lefeb. 248. *nostrae laudi* volebat N. Heinf. et prob. antiq. scripturam *afuerit* pro *abfuerit*, quae exstat in c. Col. h. l. et XIII, 268. vbi Drak. laudat Intpp. Caes. b. G. I, 36. et Val. Fl. III, 629. Stewich. ad Arnob. contr. Gent. III. p. 79. Gifan. Ind. Lucret. vocc. *victus et vinctus*, *devictus et devinctus somno*, Faërn. et Muret. ad Cic. Phil. I, 2. Pier. et Heinf. ad Virg. A. VII, 498.. 253. *rapida* Nicander dedit, quem secuti sunt Ald. Gryph. Nut. et Dausq. cf. ad v. 1. et Virg. A. VI, 102. 255. *totique*,

I, 5, 17. 36. aliisque locis vel tironibus notum est. cf. Iani ad Hor. Od. I, 14. *Dum*, donec. *sinus* velorum *tumidos*, ventu secundo inflatos. *subducto*, cessante. *In rem*, vtile. *copia*, commeatus. *nullo c.* quum nulla sit pugna. *Detritum*, minutum. *Haud a laude nostra abfuerit*, h. e. laudis parandae occasionem mihi dederit. *modo qui* v. ad VI, 110. Videtur Minucium carpere voluisse, indice etiam Lefeb. Hannibal nobis porro gloriae materiam dabit, *modo* is non consilia mea impediat, qui a me dissentit. Cellar. supplebat: qui modo Romanos tot cladibus adfecit: et sic fere Cl. Ernesti: qui modo solus victor habebatur; quae vltima verecunde reticuerit Fabius, ne Hannibalis laude imminuta suam ipse augere videatur. 253-259.

Dimittunt, nullasque movent in frontibus alas;
Tum, sensim infusa tranquilla per aequora pace,
Languentes tacito lucent in litore fluctus.

Sensit cura sagax Poeni, fraudisque veneno
Adgreditur mentes. Pauca atque haec ruris aviti
ugera, nec multis Fabius vertebat aratris;
Massicus uviferis addebat nomina glebis.
Hinc pestem placitum moliri, et spargere causas
n castra ambiguas. Ferro flammisque pepercit,
Suspectamque loco pacem dedit arte maligna,
Ceu clandestino traheretur foedere bellum.

Intellectus erat Fabio, Tyriosque videbat
Dictator saevire dolos: at non vacat aegre
Invidiam

ique, non *totoque*, Col. paulo venustius, iudice N. Heins. qui v. 257 *in* *luctibus*, vel *in montibus*, vel *stridoribus* tentabat. Sed v. not. 258. *effusa* vel *fusa* malebat idem, et v. 259 *ludunt in l.*, vel *luctantur l.* 264 *placitum*, non *placidam*, Colon. 269. *non valet* Oxon. *acrem Inuidiam*, vel *aegro* (vt in marg. R. 1.) non male corrig. N. Heins. sed melius forte *aegri* Barth. Adv. I, 13 vt sensus sit: non tanti erat ipsi hic ager, vt eius gratia

259. Imitat. Virg. A. I, 127. 148 q. VI, 102. *alas* v. ad I, 589. *in frontibus*: nam tempora quoque vel capita ventorum alata finguntur v. c. Zetae et Calais ap. Hygin. f. XIV. Cf. quos Drak. laudat, Cuper. Apoth. Hom. p. 178. et Barth. ad Stat. Th. V, 434. *pace* cf. ad VI, 168. *lucent*, reducto sole, vt ap. Virg. A. I, 143, et quia ventis non amplius turbantur.

260-7. Cf. Liv. XXII, 23. Val. Max. VII, 3. ext. 8. Frontin. I, 8, 2. et Plut. in Fab. *Sensit*, furorem militum in castris Rom. saeuire, vel etiam Fabii oratione consedisse. Hinc dolo inuidiam duci parat. *cura s. P.* v. ad IV, 599. *Hinc*, ex hoc agro. *pestem moliri*, exitium parare, vt *insidias*, *calamitatem*, *periculum*, *pestem patriae*, *ciuibus* cet. *moliri* dixit Cic. Cluent. 63. 64. Sext. I. et Catil. II, 1. Cf. ad I, 645. Id moneo, ne quis *amoliri* interpretetur cum Drak. ad XIII, 48. *spargere causas* cet. ex Virg. A. II, 98. vbi v. Heins. *pacem dedit*, pepercit, eum incolumem intactumque seruauit.

271 ll

Invidiam gladios inter lituosque timere,
Et dubia morsus famae depellere pugna;
Donec reptantem, et nequidquam saepe trahendo
Huc illuc castra, ac scrutantem proelia Poenum,
Qua nemorosa iuga et scopulosi vertice colles
Exsurgunt, clausit sparsa ad diuortia turma.
Hinc Laestrygoniae saxoso monte premebant

A

gratia pugnam maturaret, et sic Poeni dolos vlcisceretur. Hoc recepere Cell. et Lefeb. qui ineptire putat N. Heins. cum Drak. et conf. Cic. Leg. agrar. II, 26. *maximam habet inuidiam Sullanus ager*, et Iustin. III, 7 bene Periclis *agros — gloriam inuenit*. Possis etiam legere, *at non vacat*, (non placet, vt XVII, 378. Virg. A. I, 373. X, 625. al.) *aegro Inuidiam — timere, Et dubia — depellere pugna*. In vulgata lect. illustranda misere se torquet Marsus. 272. *raptantem* et *trahenda castra* coni. Liuineius. Melius *cauiantem nequidquam*, s. t. N. Heins. Inportunum certe est τὸ et, nisi *trahentem* refingere malis. 274. *scruposi*, vt VIII, 431. coni. N. Heins. quem

271. Verba *morsus famae* vel ad calumniam inuidiamque, cui *dens* et inf. v. 512 *stimulus* tribuitur, vel ad dolorem, ex maligna fama haustum, spectat. Dolor enim et cura *mordet*, *edit*, *adedit*, *exedit*, *vrit*, *fodit*, *stimulat*, *pungit animum*, δάκνει φρένας, ἀμύσσει, κατέδει θυμὸν, vel, vt ap. Pind. Isthm. V, 74. κνίζει ὄπιν. Cf. XIII, 581. 665. 679. XVII, 345. Hom. Il. α, 243. ε, 493. ζ, 202. et v. ad I, 85 in V. L. ad VIII, 25. Heins. ad Val. Fl. III, 694. V, 365. et ad Ouid. Met. XIV, 208. — 274 sq. Cf. Polyb. III, 92. 93. et Liv. XXII, 16. *iuga* Calliculae. *colles* Aminei Lefeb. coll. Liv. l. c. vbi tamen Calliculae potius mentio fit. De illis collibus vid. Intpp. ad Virg. Georg. II, 97. *sparsa* cet. militibus dispositis in omnibus viis. *Laestrygoniae rupes*, vt *Formiana saxa* ap. Liv. l. l. *Formiae*, olim *Hormiae*, opp. Latii in finibus Campaniae, prope *Caietam* (hod. *Gaeta*) in intimo sinus Caietani s. Formiani recessu, vbi prisca *Laestrygonum*, horumque regum *Lami*, et ab eo oriundi *Antiphatis* sedes, et nunc *Mola* est, in *Terra di Lavoro*. Cf. v. 410. VIII, 529 sq. Plin. III, 5. Strab. III. p. 161. V. p. 233. Intpp. ad Tibul. IV, 1, 59. ad Ouid. Met. XIV, 233 sq. ad Cic. Att. I, 3, 4. 10. II, 13. Eustath. ad Hom. Od. κ, 81, Spanh. ad Callim. H. in Dian. 67. Iani ad Hor. Od. III, 16, 34. 17, 1-9. inpr. Heyne

A tergo rupes, undosis squalida terris
Hinc Literna palus: nec ferri aut militis usum
Poscebat regio; septos sed fraude locorum
Arta fames, poenas miserae exactura Sagunti,
Urguebat, finisque aderat Carthaginis armis.

Cuncta per et terras et lati stagna profundi
Condiderat somnus, positoque labore dierum
Pacem nocte datam mortalibus orbis agebat.
At non Sidonium curis flagrantia corda
Ductorem vigilesque metus haurire sinebant
Dona soporiferae noctis. nam membra cubili
Erigit et fulvi circumdat pelle leonis,
Qua super instratos proiectus gramine campi
Presserat ante toros. tunc ad tentoria fratris
Fert gressus vicina citos; nec degener ille

Belligeri

quem v. ad Val. Fl. II, 518. Sed cf. mox v. 357. 278. *Literna*, non *Linterna*, scripti. cf. ad VI, 654. 280. *Arta*, non *Arcta*, scripti. v. ad V, 477. *Atra fames* in mentem venit N. Heins. et v. 283 *labore diurno*. 287. *nam*, non *iam*, scripti. 288. *Eripit* coni. N. Heins. et *Exigit* Drak. coll. XVI, 234. Sed non adsequor, cur vulgata ferri non possit. cf. Val. Fl.

Heyne Exc. I. ad Virg. Aen. VII, 2. *Literna palus* v. ad VI, 654. *Arta fames*, vt V, 477. et mox v. 310.

282-7. Idem orationis color ap. Virg. A. IV, 522-532. VIII, 26 sq. IX, 224 sq. Hom. Il. β, pr. et κ, pr. Narratio autem, quae sequitur v. 290-347. ex heroum aeuo et tota fere ex Hom. Il. κ petita est. *stagna*, aquas, vt ap. Virg. Aen. I, 126. X, 765. *stagna profundi*, vt inf. v. 500. et ap. Lucan. VIII, 853. *Pacem*, quietem. 285-8. Cf. VIII, 207 seq. — 288. Cf. ad II, 156. Ὀρθωθεὶς ἑέσσατο δέρμα λέοντος Αἴθωνος Hom. Il. κ, 21. 23. — 289 seq. Dormientibus olim pelles (*terga* v. 293.) substernebantur. inpr. in castris. Cf. quos D. Heins. et Drak. citarunt, Hom. Od. Υ, 2. Il. κ, 155. Nonn. Dionys. XVI, 94 sq. Add. Hom. Od. ξ, 530. Il. I, 657. H. in Ven. 158 sq. Virg. Aen. VII, 88. 94. et VIII, 368. vbi v. Heyne. *fratris*, Magonis. *nec degener* cet. seruans ritus

Belligeri ritus, taurino membra iacebat
Effultus tergo, et mulcebat tristia somno.
Haud procul hasta viri terrae defixa propinquae,
Et dira e summa pendebat cuspide cassis:
At clipeus circa, loricaque, et ensis, et arcus,
Et telum Baliare simul tellure quiescunt.
Iuxta lecta manus, iuvenes in Marte probati;
Et sonipes strato carpebat gramina dorso.
Ut pepulere levem intrantis vestigia somnum,
Heus! inquit, (pariterque manus ad tela ferebat)
Quae te cura vigil fessum, germane, fatigat?
Ac iam constiterat, sociosque in cespite fusos
Incussa revocat castrorum ad munera planta,
Quum Libyae ductor: Fabius me noctibus aegris,
In curas Fabius nos excitat; illa senectus,
Heu! fatis quae sola meis currentibus obstat.

Cernis,

N. VII, 145. Stat. Th. V, 248. al. 295. *Et Tyria* — *cassis* maluerit N. Heins. vt *cassis Auranca* IV, 516. *Sidonia* XVI, 452. Sed exquisitior est vulgata. 299. Forte leg. *stricto* vel *strictus* — *loro*. cf. Hom. Il. K, 475 et Virg. Aen. IX, 352. — 305. *Cum* pro *Tum* e scriptis recepit Drak. suadente N. Heins. quos secutus sum, sed sublata στιγμῃ τελειᾳ post *planta*. *Cui* reposuit Lefeb. Non male; si modo libri addicerent. *aegrum* dedit Nicander, et post eum alii. 306. *vos* suspic. Liuineius, et *somno excitat* N. Heins. Sed τῳ *nos* maior vis subesse videtur: non me tantum, sed te quoque et nos omnes. 307. *quam*, h. e. quantum, vel *vt* pro *quae* malebat N. Heins. Ego maiorem distinct. post *excitat* sustuli, vt *illa senectus* per

tus bellicos. 294 sq. Bene comparant Hom. Il. κ, 74 sq. et 151 sq. *hasta terrae defixa*, ἔγχεα Ὄρθ' ἐπὶ σαυρωτῆρος ἐλήλατο Hom. l. c. Cf. Intpp. ad Virg. A. VI, 652. et XII, 130. *dira cassis*, vt *minax* ap. Stat. Th. IV, 205. et *torua* ibid. VIII, 707. δεινὸν δὲ λόφος καθύπερθεν ἔνευεν Hom. Il. γ, 337. Conf. Il. ζ, 468. 9. et Burm. ad Val. Fl. VI, 519. *e summa pendebat c. c.* vt ap. Val. Fl. VIII, 309. Drak. 300. *vestigia*, sonitus pedum. 301. *inquit* sc. Magus. 304. *Incussa planta*, λὰξ ποδὶ κινήσας Hom. Il. κ, 158. —. 307. *fatis currentibus*, vt *in cursu est fortuna* et *dolor* ap. Ouid. Met. X, 401. et ex Ponto IV, 11, 18.

Cf.

Cernis, vt armata circumfundare corona,
Et vallet clausos conlectus miles in orbe.
Verum, age, nunc quoniam res artae, percipe porro,
Quae meditata mihi. Latos conrepta per agros
Armenta adsueto belli de more sequuntur.
Cornibus arentes edicam innectere ramos,
Sarmentique leves fronti religare maniplos;
Admotus quum fervorem dispersérit ignis,
Ut passim exsultent stimulante dolore iuvenci,
Et vaga per colles cervice incendia iactent.
Tum terrore novo trepidus laxabit iniquas
Custos excubias, maioraque nocte timebit.
Si cordi consulta, (moras extrema recusant)
Adcingamur, ait. Gemino tentoria gressu
Inde petunt. ingens clipeo cervice reposta
Inter equos, interque viros, interque iacebat
Capta manu spolia et rorantia caede Maraxes,

Ac

per adpositionem et docte dicta sit pro, ille senex. 309. *clauso collectos*, (contractos, artatos) quod Drak. recepit, vel *clausos collectum limes in orbem* emend. N. Heins. quem v. ad Virg. A. XII, 862. *clauso collectus* ex c. Tell. et R. 2. reposuit Lefeb. Equidem non nisi *orbem* pro *orbe* substituendum crediderim, vt *in spiram se colligit anguis* ap. Virg. Ge. II, 154. et similia al. 310. *non* pro *nunc* Put. *quando* pro *quoniam* Tell. R. 1. et 2. quod recepit Lefeb. *quando res arte nunc* R. 2. 320. Vulgatam distinctionem,

Cf. v. 479. et ad IV, 731. — 310-376. Cf. Liv. XXII, 16. 17. Polyb. III, 93. 94. (qui tamen Hasdrubali, non Magoni id negotii mandatum tradunt) Frontin. Strateg. I, 5, 28. Appian. VII, 14, 15. Plut. in Fab. et quos Drak. laudat Cornel. Nep. Hann. 5. Quinctil. Inst. Or. II, 17. et Pausan. Achaic. c. 26. *correpta* et avecta ex agris hostium. 316. *exsultent*, discurrant. *laxabit*, deseret. 319. *Custos*, milites Rom. qui Poenos vallibus includebant, et ad transitum saltus insidendum locati erant. *extrema*, summa pericula. 322. Milites olim, scutis capiti substratis, dormiebant. D. Heins. ad v. 292. laudauit Hom. Il. Λ, 730. et Claud. b. Gildon. 352 sq. quibus Drak. addit Iscan. b. Troi. VI, 163 sq. et Sax. Gram. hist. Dan. IV. p. 57. *rorantia caede*,

Ac dirum, in somno ceu bella capesseret, amens
Clamorem tum forte dabat, dextraque tremente
Arma toro et notum quaerebat fervidus ensem.
Huic Mago, inversa quatiens ut dispulit hasta
Bellantem somnum: Tenebris, fortissime ductor,
Iras compesce, atque in lucem proelia differ.
Ad fraudem occultamque fugam tutosque receptus
Nunc nocte utendum est. Arentes nectere frondes
Cornibus, et latis adcensa inmittere silvis
Armenta, obpositi referent quo claustra manipli,
Germanus parat, atque obsessa evellere castra.
Emergamus, et hic Fabio persuadeat astus,
Non certare dolis. Nihil hinc cunctante, sed acris
Incepti laeto iuvene, ad tentoria Acherrae
Festinant, cui parca quies, minimumque soporis,
Nec notum somno noctes aequare: feroci
Pervigil inservibat equo, fessumque levabat
Tractando, et frenis ora exagitata fovebat.
At socii renovant tela, arentemque cruorem

Ferro

stinctionem, *Si cordi, c. m. e. r.*, mutauit N. Heins. 329. *Bellantis* primus edidit Nicander, prob. Dausq. qui etiam *Bellanti* tentabat. Sed cf. Gronov. Obss. IV, 9. 334. *Sarmenta* scribendum videbatur N. Heins. quum non ipsi tauri sint adcensi, sed frondes taurorum cornibus adligatae. At vulgata doctior est, vt *adcendere aram, focum* cet. et german. *eine Pfeife anzünden.* *qua* Col. et Put. *quae* Ox. 337. *Nos* et mox *hic*

refinxit

caede, sanguine. v. ad I, 525 et IV, 447. — 325 sq. Cf. I, 64 sq. *Bellantem somnum*, in quo bellare sibi videbatur; somnians, se pugnare. 334. Vt milites Fabii, in praesidio viarum collocati, eo decedant. 338. *Acherrae* cf. III, 299. — 339 sq. In his valde luxuriatur poeta. *Aequare noctes somno*, vsitatius, somnum nocte, Schmid. 341. *inseruibat* per Sync. vt *saeuibat*, *scibat*, *custodibat*, *lenibat*, *vestibat*, *nutribat*, *operibat*, Dausq. Cf. App. *fouebat*, ἀναλύνει, quod vel mulcendo adeoque manu fiebat, vel aqua tepida, vel oleo, teste Polluce I. §. 201. D. Heins. *arentem c.* vt X, 511. — 344. Cf. v. 534. 5.

dant

Ferro detergent, et dant mucronibus iras.
Quid fortuna loci poscat, quid tempus, et ipsi
Quaenam agitent, pandunt, et coeptis ire ministrum
Haud segnem hortantur. Discurrit tessera castris,
Intentique docent, quae sint properanda, monentque
Quisque suos: instat trepidis, stimulatque ruentes
Navus abire timor, dum caeca silentia, dumque
Maiores umbrae. Rapida iam subdita peste
Virgulta, atque altis surgunt e cornibus ignes.

Hic

efinxit Nicander, quem secuti sunt alii. 344. *detergent*, non *detergunt*, Colon. quod cum Lefeb. recepi. cf. v. 534. Iani ad Hor. Od. I, 7, 15 et VV. DD. ad Virg. A. VII, 626. Mox *quid tempus*, non *quod t.*, scripti et priscae edd. 349. *instat trepidis*, non *instant trepidi*, in scriptis. *instat trepidus*

dant m. i. vt ap. Stat. Achill. I, 436. h. e. deterso sanguine, situ ac rubigine, gladios *saxo exasperant*, vt IV, 19. Drak. 347. Drak. monet, *tesseras*, συνθήματα, duplicis olim generis vsusque fuisse; *primi*, vt iis milites in pugna se internoscerent, neque vigiles fraude hostium circumuenientur, (quae breues et saepe vnius vocis fuerint, vt ap. Eurip. in Rheso 521. Xenoph. Cyrop. III. p. 85. VII. p. 174. et de exped. Cyri I. p. 264. VI. p. 386. Pausan. Phoc. I. Dion. Cass. XLIII. p. 235. XLVII. p. 352. LIX. p. 662. Val. Max. I, 5. ex. 6. Suet. Calig. 57. et Ner. 9. Tac. Ann. XIII, 2. al. sed interdum totam sententiam continuerint, vt ap. Polyaen. I, 11. et Dion. Cass. LX. p. 675.) alterius generis, (τὰ παραγγέλματα καὶ διατάγματα) quibus dux militibus significauerit, quid fieri voluerit, vt h. l. et XV, 478 seq. Liv. VII, 35. IX, 32. XXVII, 46. Suet. Galb. 6. Cf. Lips. Exc. A. ad Tac. l. c. et Mil. Rom. V, 9. Intp. ad Virg. A. VII, 637. Stewich. ad Veget. II, 7. Bernart. ad Stat. Th. X, 17. *discurrit* v. Onosandri Stratag. c. 25. D. Heins. 349. *instat t.* Cf. I, 268. et II, 407. *timor nauus*, qui nauos, strenuos, fortes facit. Cf. ad IV, 25. *Maiores vmbrae*, occidente sole. Conf. Virg. Ecl. I, 84. *primis tenebris noctis* Liv. *Rapida peste*, igne sarmenta raptim peruadente, Cell. *peste*, vt mox *malum* et *lues*. v. ad I, 174. *subdita p. v.* quibus ignis subditus est, vt XVII, 224. —

Hic vero ut, gliſcente malo et quaſſantibus aegra
Armentis capita, adiutae pingueſcere flammae
Coepere, et vincens fumos erumpere vertex:
Per colles dumosque, (lues agit atra) per altos
Saxoſi ſcopulos montis lymphata feruntur
Corpora anhela boum, atque obſeſſis naribus igni
Luctantur fruſtra rabidi mugire iuvenci.
Per iuga, per valles errat Vulcania peſtis,
Nusquam ſtante malo, vicinaque litora fulgent.
Quam multa, adfixus coelo ſub nocte ſerena,
Fluctibus

trepidus D. Heinſ. et Cell. vitioſe. 354. *adiutae pice creſcere flammae Coepere* minus grato ad aures ſono emend. et copioſe illuſtravit N. Heinſ. *Picis* in cornibus boum nemo mentionem facit. Vox quidem *adiutae* ſimpl. poſita ſuſpicionem interpolationis mouere poteſt: ſed flammas quaſſatione capitum adiutas intelligere licet ex iis, quae praecedunt. *Capitum irrita quaſſatio excitans flammam*, Liv. XXII, 17. — 355. *et vinclis fumi* vel *atque undans fumo ſe erumpere vertex* coni. N. Heinſ. quam locutionem *erumpere ſe* (vt *emergere ſe* inf. v. 413. *prorumpere ſe* ap. Caeſ. B. C. I, 80. *irrumpere ſe* Varr. ap. Non. Marcell. in *Calidum*) Silio etiam obtrudit VIII, 642. et inpr. XII, 438. vbi Lucret. IV, 1113. Virg. Ge. I, 446. IV, 368. Aen. XI, 548. aliaque loca adſcripſit, et Drak. laudauit Manut. ad Cic. Ep. ad Div. VIII, 14. Stewich. ad Arnob. adv. gent. I. p. 52 et 56. II. p. 69. Giſan. Ind. Lucret. et Broukh. ad Tibull. IV, 1, 86. 362. *intentus coelo* primus

354. Lefeb. haec notat: "Dic, flammae adiutae motu boum primum creſcunt obſcurae; dein magis ac magis exardeſcentes erumpunt per fumum, clarumque tandem earum vertex lumen vibrat. *Pinguis* non hic vſurpatur de pice, vt male intellexit Prudent. Roman. v. 850 ſq. ſed de obſcuritate flammae, quam veluti inuoluebat initio fumus, et legendus erat Salmaſ. in Solin. T. I. p. 558. A. ed. Pariſ. Sic *murex pinguis* X, 569. de intenſe rubro, in obſcurum veluti cedente." Sed forte *pingueſcere* h. l. eſt ali, nutriri, creſcere. *adiutae* v. V. L. et ad IV, 289. *vincens fumos*, quibuscum antea luctabatur, *erumpere* ad coelum coepit *vertex flammae*, Drak. Conf. ad II, 631. — 357. Cf. ad I, 459. *corpora boum*, v. ad VI, 572. Duo millia boum fuiſſe, Plut. et Polyb. tradunt. 362. *adfixus*, intentus, coelo. Heinſ. et Drak. comparant Tibull. I, 3, 87. 6, 61. et Sen. Conſol. ad Marciam, c. 2. *intenta in* unam

Fluctibus e mediis ſulcator navita ponti
Aſtra videt: quam multa videt, fervoribus atris
Quum Calabros urunt ad pinguia pabula ſaltus,
Vertice Gargani reſidens incendia paſtor.
At facie ſubita volitantum montibus altis
Flammarum, quis tunc cecidit cuſtodia ſorti,
Horrere, atque ipſos nullo ſpargente vagari
Credere, et indomitos paſci ſub collibus, ignes.
Coelone exciderint et magna fulmina dextra
Torſerit Omnipotens, an caecis rupta cavernis

Fuderit

primus refinxit Nicander. 367. Ita ſcripti. *Hac facie ſ. v. in montibus* editi, prob. Dausq. 372. *terra* pro *rupta* iterum primus dedit Nicander,

vnam rem et toto animo adfixa. Sic et *pendere* vel *ſuſpenſum eſſe ab aſtris* cet. ap. Val. Fl. I, 481. *Vultibus inhaerere* dixit Ouid. Triſt. IV, 3, 19. Conf. ad VI, 565. — 364 ſq. Cf. Hom. Il. *υ*, 490 ſq. Virg. A. X, 405 ſq. et inpr. Lucan. IX, 182 ſq. *vrunt ad p. p. ſ.* vt gramina faciant pinguiora. Cf. Virg. Ge. I, 84 ſeq. *feruoribus*, cineribus. Ad ornatum ſpectat mentio *Calabriae* et *Apuliae*, cuius mons eſt *Garganus.* v. ad IV, 561. In his vicinis regionibus optima erant paſcua, quae Hor. Od. I, 31, 5. Colum. VII, 2. et alii laudant.

367 ſq. Cf. Liv. XXII, 17. Polyb. III, 94. *cecidit*, obtigit, euenit, vt ap. Sall. Cat. 21. et Iug. 31. Cic. Rabir. 2. Verr. I, 2. ad Att. III, 1. et ad Qu. Fr. I, 3. Drak. *ſorti*, pro ſorte, vt *igni* I, 115. et inf. v. 358. *ſorti prouincia euenit* Liv. XXIX, 20. vbi v. Gron. et Giſan. Ind. Lucret. v. *Colli*, Heinſ. ad Claud. in Rufin. I, 9. ad Ouid. Her. IV, 31. ad Vell. Pat. II, 30. Bentl. ad Hor. Serm. I, 5, 72. Perizon. ad Sanct. Minerv. I, 6. II, 7. Drak. qui tamen non vidit, haec eſſe verba Virg. Ge. IV, 165. vbi v. Heyne in V. L. Cf. ſup. ad v. 155. et ad VIII, 125. in V. L. 369-374. Excubitores, miraculo rei adtoniti, non ab hominibus vel adeo iumentis ignes ſpargi, ſed ſponte vagari credebant, ignari, vtrum coelo deciderint, an e terra eruperint. 371. *magna dextra*, vt IX, 488. et apud Horat. Od. III, 3, 6. *χεὶρ ἀνίκητος Διός* Sophocl. Oed. Col. 1517. — 372 ſq. De ignibus ſubterraneis multa diſputat Dausq.

Ii 2 et

Fuderit egeſtas adcenſo ſulfure flammas
Infelix tellus, media in formidine quaerunt.
Iamque abeunt; faucesque viae citus occupat armis
Poenus, et in patulos exſultans emicat agros.
Huc tamen usque vigil proceſſerat arte regendi
Dictator, Trebiam et Tuſci poſt ſtagna profundi,
Eſſet ut Hannibali Fabium Romanaque tela
Evaſiſſe ſatis. Quin et veſtigia pulſi
Et greſſus premeret caſtris, niſi ſacra vocarent
Ad patrios veneranda Deos. Tum, verſus ad Urbem,
Adloquitur iuvenem, cui mos tramittere ſigna
Et belli ſummam primasque iubebat habenas,
Atque his praeformat dictis, fingitque monendo:

Si

der, qui etiam v. 374, poſt *tellus* inſeruit *tantis damnata ruinis*. *Iamque fugam Rutuli*, et *Atque* pro *Iamque* refinxit: quae inepti verſificatoris laciniae ſe probabant Dausq. niſi quod τὸ *terra* reſpuerit, quia *tellus* ſequitur. 382. *celebranda* et *verſus adultum* maluerit N. Heinſ. 383. *tramittere*, non

et plura Hard. ad Plin. II, 106. et VII, 16. — 376. *agros* Allifanos 377 ſq. Copioſior Liv. XXII, 18. — 378 ſq. Vt poſt victorias ad Trebiam et Traſymenum ſatis eſſet H. h. e. is contentus eſſet cet. Cf. X, 591. 381-408. Conf. Liv. XXII, 18. et Polyb. III, 94. *greſſus premeret*, preſſiſſet; quod fecit, donec in Larinate agro caſtra communiret. *ſacra* gentis Fabiae, in colle Quirinali obeunda, quae ne in bello quidem intermitti fas erat. v. Val. Max. I, 1, 11. et Liv. V, 46. et 52. An publica ſacra ſunt intelligenda, quum Fabius b. Punico II. non modo quinquies Conſul, ſed etiam Pontifex et XLII. vel LXII. annos Augur fuerit? v. Liv. XXX, 26. Val. Max. VIII, 13, 3. Plin. VII, 48. — 383. 4. Intell. magiſtrum equitum, *cui tramittere ſigna* h. e. ſummum imperium tradere, abſente dictatore, *mos iubebat;* quod Barthium et Cell. non vidiſſe mireris. Ille monet, *iubere rem alicui* dici pro, imperare ei, vt ap. Claud. laud. Stilic. III, 85. hic iungit *iubebat habenas* ſcil. capere, vt *regem iuſſit* ſc. creari ap. Liv. I, 22. *praeformat*, h. e. antea format, et *fingit* a.

Cf.

Si factis nondum, Minuci, te cauta probare
Erudiit Fortuna meis; nec ducere verba
Ad verum decus, ac pravis arcere valebunt.
Vidisti clausum Hannibalem. nil miles et alae
Iuvere, aut densis legio conferta maniplis.
Testor te, solus clausi; nec deinde morabor.
Dis sine me libare dapem et solennia ferre.
Hunc iterum atque iterum vinctum vel montibus altis,
Amnibus aut rapidis (modo pugna absistite) tradam.
Interea (crede experto, non fallimus) aegris
Nil movisse salus rebus. Sit gloria multis,
Et placeat, quippe egregium, prosternere ferro
Hostem;

non *transmittere*, scripti. cf. ad IV, 487. 386. *Minuci*, non *Minuti*, in scriptis omnibusque illius gentis nummis; etsi in priscis marmor. vtrumque reperitur. Μινύκιος dicitur Polyb. III, 87. Appian. Hannib. c. 12 sqq. Plut. v. Fabii et aliis. 391. Versus hic spurius putidusque videbatur N. Heins. et, qui vncinis eum inclusit, Drak. quod contra putat Lefeb. qui cum verbis *nec d. morabor* comparat Liuiana XXII, 25 *propediem effecturum*, *vt sciant homines* cet. Minus forte displicebit omniaque melius procedent, si v. 393 *Tunc* (quod tacite a Lefeb. quem Ernesti secutus est, nunc editum video) scil. quum rediero, vt v. 391 *deinde*, refinxeris. Pro vulg. *Nunc* ex Col. *Hunc* (vt v. 401) recepi: sed illud praestat. Tum sententia v. 395 haec est: *Interea*, quamdiu absens fuero, saluti erit aegrae reip. cum hoste non conflixisse. Sed v. not. 395. Parenthesin addidit N. Heins. *fallimus*, non *fallimur*, Col. 396. Vulgo comma post *rebus*, et punctum post

Cf. ad I, 441. *cauta*, consilia, *probare*, et *pravis*, temerariis audacibusque praeferre. *verba*, monita mea. 392. *solennia* sacra, *solenne* ac *statum sacrificium* ap. Cic. Tusc. I, 41. *vinctum tradam*, includam. 395-407. Summa δεινότης in his vss. *Interea*, vt alibi *interim*, pro *interdum*, h. l. (et ap. Sen. Cons. ad Marc. c. 2. Quinctil. Inst. Or. II, 3. aliisque locis, a Gron. ad Sen. de Ben. VI, 42. et Pric. ad Appul. Met. IX. p. 532. excitatis) positum non male putabat Drak. quia Silius expresserit Liv. XXII, 18. extr. *Medicos quoque plus interdum quiete, quam mouendo atque agendo proficere.* Cf. V. L. *crede experto*, vt ap. Virg. A. XI, 283. et Ouid. A. A. III, 511. Drak. 396-8. Comparant Fabii verba ap. Liv. XXII, 25. *quippe* v. ad V,

Hostem; sed Fabio sit vos servasse triumphus.
Plena tibi castra atque intactus vulnere miles
Creditur: hos nobis (erit haec tibi gloria) redde.
Iam cernes Libycum hunc vallo adsultare leonem,
Iam praedas obferre tibi, iam vertere terga,
Respectantem adeo, atque iras cum fraude coquentem.
Claude, oro, castra, et cunctas spes eripe pugnae.
Haec monuisse satis. sed si compescere corda
Non datur oranti, magno te iure pioque
Dictator capere arma veto. Sic castra relinquens
Vallarat monitis, ac se referebat ad Urbem.

Ecce autem flatu classis Phoenissa secundo
Litora Caietae Laestrygoniosque recessus
Sulcabat rostris portusque intrarat apertos,

Ac

post *placeat* ponitur, quod mutauit Burm. 398. *sic vos seruasse* Col. et Ox. quod recepit Drak. Vulgo *sit vos seruare*. τὸ *sit* cum Lefeb. retinui, suadente Burm. *Sat Fabio cines seruasse triumphi est*, vel *Stet F. cines s. triumphus* suspic. N. Heins. coll. v. 224. 400. *hos nobis erit haec tibi gloria reddi* coni. idem, et aliud praeterea mendum latere putabat, quum τὸ *gloria* iam praecesserit. *vobis* Colon. et *se* pro *tibi*, vt *sed* in R. 2. vnde *sat* refinxit Lefeb. Mihi in mentem venit legere *hos nobis, erit haec s. gloria, redde*, etsi vulgata quoque ferri potest. 401. *hunc*, non *huic*, scripsi. 408. *monitus* ed. Dausq. vitiose. 411. *intrarat* scripsi et R. 2. Vulgatum *intrabat* seruauit Lefeb. qui v. 412 *tortus* tacite reposuit ex ingenioso

V, 117. 401. *leonem*, vt ap. Hor. Od. III, 2, 11. Cf. Hom. Il. O, 592. 630. Ω, 41. et sup. I, 569. — 403. *iras coquentem* v. ad II, 327. — 406. *iure pio*, quo in salutem patriae vtor, vel potius iure aequo; potestate iusta, vt *pium bellum* XV, 162. *iustum piumque bellum* Liv. 39, 36. 42, 23. *iusque piumque* Ouid. Art. I, 200. et Her. VIII, 4. *Vallarat*, tuta fecerat.

409. Haec classis Punica videtur eadem esse, quae primo in Sardiniam, et deinde Pisas in Italia, vbi, qui in ea erant, Hannibali se coniungi posse sperauerant, adpulit, sed classe Cn. Seruilii conspecta, cursum repetiit, teste Polyb. III, 96. — 410. v. ad v. 276. — 413-493. Pulcerrimum ornatissimumque episodium, cui magnam poeta suauitatem adfudit imitatione Virg. Ge. IV,

Ac totus multo spumabat remige pontus;
Quum trepidae fremitu vitreis e sedibus antri
Aequoreae pelago simul emersere sorores,
Ac possessa vident infestis litora proris.
Tum magno perculsa metu Nereia turba
Adtonitae propere refluunt ad limina nota,
Teleboum medio surgunt qua regna profundo,
Pumi-

geniosa et admodum probabili emend. N. Heins. quem v. ad Val. Fl. IV, 657 et ad Catull. LXV, 13. Possis et *motus* scribere. 413. *vitrei se sedibus antri — emersere* coni. N. Heins. quem cf. ad Ouid. Fast. III, 367. Id recepit Cell. et prob. Drak. cf. sup. ad v. 355. 415. *At* Put. vnde *Vt* suspic. N. Heins. 416. *perculsa* e scriptis et R. 2 recepi, non inprob. Drak. Vulgata lectio *percussa* praeferenda videbatur N. Heins. Sed v. ad II, 213. 417. *properaeque fluunt* volebat N. Heins. coll. III, 412. *limina*, h. e. antrum Protei, non *litora*, quae vox modo praecesserat, omnes scripti. 418. *Teleboum regna* ex emendat. N. Heins. recepi cum Lefeb. v. not. *Teleboa* Oxon. Vulgo *Teleboi*, quod ex *Teleboū* ortum videtur. *Telebois*

IV, 387-529. Forte etiam ante oculos habuit Hom. Od. Δ, 384 sq. Sed quorsum illud inseruerit, vix adsequaris, nisi forte eo efficere voluit, vt lectores tum docerentur, cur Venus tantopere Romanorum partibus faueat perpetuoque rebus ab illis gerendis intersit, tum ad summam quidem, huic populo inminentem cladem, sed finem quoque malorum et splendidas, tunc a Scipione Africano, patriae vindice, agendas, partes praepararentur; vnde iterum in subsidium adhibet vaticinium, vt I, 125. (vbi v. not.) et III, 570 sq. vbi eadem arte legentium animos sensusque ad Scipionem iuuenem inclinauerat v. 590 sq. vt ad Fabium VI, 613 sq. Poeta tamen melius forte carminis dignitati prospexisset, si narrationi cladis Cannensis hoc episodium subiunxisset, et tum animos lectorum, inpr. Romanorum, magna exspectatione suspensos et adflictos, breui rerum futurarum indicio recreasset: nisi potius omnino eiusmodi vaticiniis animi adtentio magis infringitur, quam excitatur. *vitreis sedibus antri* v. ad IV, 344. in V. L. et Heyne ad Virg. Ge. IV, 363. *Nereia turba* Νηρηΐδες, de quibus v. Apollod. I, 2, 7. et ad eum Heyne p. 27 sq. *Teleboum regna*, vt ap. Virg. A. VII, 735. Capreae ins. (hod. *Capri*) ad sinum Neapolit. et

 Sirenum

Pumiceaeque procul ſedes. Inmanis in antro
Conditur abrupto Proteus, ac ſpumea late
Cautibus obiectis reiectat caerula vates.
Is poſtquam (ſat gnarus enim rerumque metusque)
Per varias luſit formas, et terruit atri
Serpentis ſquamis, horrendaque ſibila torſit,
Aut fremuit torvo mutatus membra leone,
Dicite, ait, quae cauſa viae? quisve ora repente
Pervaſit pallor? cur ſcire futura libido?

Ad quae Cymodoce, Nympharum maxima natu
Italidum, Noſti noſtros, praeſage, timores.
Quid Tyriae claſſes ereptaque litora nobis
Porten-

Teleboïs non male corrig. Dausq. et ſic tacite edidit Cell. 421. *deſpectat* emend. N. Heinſ. prob. Drak. Vulgatam ſcripturam Lef. defendit his verbis: "Inepte Heinſ. *deſpectat*. Non capit. *Reiectat* verbum graue pro reiicit, repellit, obiiciendo cautes. Fucum ſibi facit Drak. qui hanc emend. probat, et abſurde citat Stat. Th. II, 35. nam illic *ſtat ſublimis* recte praecedit *deſpicit:* at in Silio quomodo *deſpectabit*, qui *conditur in imo antro?*" Inconcinna certe verba *obiectis reiectat*, et incondito ad aurem ſono. Forte leg. *receptat*, vel *reflectit*; niſi malis *Cautibus obuerſis*. *Cautes* vero *obiectae* ſunt forſan vtrimque ſibi obpoſitae et procurrentes, vt ap. Virg. A. I, 160 ſq. et III, 534. Ceterum Silius h. l. expreſſit Virg. Ge. IV, 422. — 425 *At* primus dedit Nicander: *Et* vero Wolf. in Baſil. 428. *Cymothoe* ex c. Tell. et R. 2. recepit Lefeb. cf. III, 58. 430. *obſeſſaque* Put. vnde *obſeſſaque*

Sirenum ſcopulos, ex aduerſo Surrenti, cuius incolae Teleboae et rex Theron. Cf. VIII, 541 XIV, 443. Strab. V. p. 171. Sueton. Tiber. c. 40. 43. Tac. Ann. IV, 67. Heyne Exc. VIII. ad Virg. A. VII, 733 ſq. p. 140. et ad Apollod. II, 4, 5. p. 312. Cluuer. Ital. ant. IV. p. 1168. Ibi antrum *pumiceum*, *ſedes* Protei, quae etiam in Pharo, Aegypti inſ. et in Pallene Theſſaliae ei adſignatur. v. Burm. ad Val. Fl. II, 318. Heyne ad Virg. Ge. IV. 387. Aen. XI, 262. et ad Apollod. p. 385. *antro abrupto*, doctius *pendentia pumice tecta* ap. Virg. Ge. IV, 374. Conf. ibid. v. 418. — 422 ſq. Cf. Virg. Ge. IV, 396. 414. 440 ſq. et ib. Heyne ad v. 387. it. Cl. Hermann Myth. Hom. et Heſiod. p. 411. 412. *ſibila torſit*, vt IX, 443. et ap. Val. Fl. VII, 525. et Prop. IV, 8, 8. Cf. ad IV, 278. — 428. Cf. Virg. Ge. IV, 338. Aen. V,

Portendunt? num migrantur Rhoeteïa regna
In Libyam Superis? aut hos Sarranus habebit
Navita iam portus? patria num ſede fugatae
Atlantem et Calpen extrema habitabimus antra?

Tum ſic involvens repetita exordia retro
Incipit ambiguus vates, reſeratque futura:
Laomedonteus Phrygia quum ſedit in Ida
Paſtor,

ſeſſaque l. uentis coni. N. Heinſ. et v. 434 *Calpes antra*, h. e. antrum Phorcydis et Gorgonum ad Calpen: quod probat Drak. et recepit Leſeb. cf. ad II, 59. Sed vulgata lectio doctior, et per adpoſitionem explicanda videtur. 435. *euoluens*, h. e. exponens, corrig. N. Heinſ. coll. v. 494 ſuffrag. Drak. quum *innoluere futura* ſignificet, verbis obſcuris et intricatis ambagibus ea praedicere, et Proteus non obſcure h. l., ſed clare, vt ſemper, vaticinetur. Male, iudice Leſeb. cuius haec nota eſt: "Ineptiſſime *euoluens* Heynſius; non capit. Dic, connectens praeterita et futura, incipit a praeteritis, et tandem reſerat futura." 437. *Ide* reſcripſit Leſeb. ex

V, 826. inpr. X, 225. — 431. *Num regna Rhoeteia*, h. e. Romana (v. ad I, 115.) *Superis migrantur*, h. e. a diis transferuntur? Nam *migro* actiue eſt migrare facio, transfero, vt ap. Liv. X, 34. extr. Gell. II, 29. et, quem Drak. laudat, Cic. Off. I, 10. vbi v. intpp. *Sarranus* v. ad I, 72. *antra*, iudice Dausq., in Libyae inſula, quam Triton amnis circumdat. Cf. Diodor. III, 69. Sed v. V. L.
436. *ambiguus vates* poteſt eſſe *obſcuris vera inuoluens*, vt vtar verbis Virg. A. VI, 100. Sed quid clare loquitur Proteus, varias potius, quas induit, formas innui cenſet Drak. vt ap. Ouid. Met. II, 9. λοφῶντα εἴδωσ Hom. Od. Δ, 460. Cf. Burm. ad Val. Fl. II, 318. et ad Ouid. Amor. III, 12, 28. Schmidio videtur vt epitheton vatis ſolenne adcipiendum, quod non ſemper aptam ſuo loco vim habeat, qualia multa ſint apud poetas. *Reſerare*, vt *recludere* I, 19. — 437-471. Fabula de iudicio Paridis, quam in poſterioris aeui commentis numerat Hemſterh. ad Lucian. T. I. p. 253. a. (vbi verſus Hom. Il. ω, 28-30. pro panno, a mala manu adſuto, habet, refrag. Scalig. Poetic. V, 3. extr.) vel tironibus nota eſt. v. Hygin. f. 92. Lycophr. v. 90 ſeq. Eurip. Troad. v. 925 ſq. et Lucian. Dial. Deor. 16. et 20. *Laomed.* Troianus, vt VIII, 172. *ſedit*, vt ap. Sen.

Paſtor, et, errantes dumoſa per avia tauros
Arguta revocans ad roſcida paſcua canna,
Audivit ſacrae lentus certamina formae:
Tum matris currus niveos agitabat olores,
Tempora ſolſicitus litis ſervaſſe, Cupido.
Parvulus ex humero corytos et aureus arcus
Fulgebat, nutuque vetans trepidare parentem,
Monſtrabat gravidam telis ſe ferre pharetram.

Aſt

ex auctoritate codicis, neſcio cuius, vnde et v. 465 *Iden* edidit. 441 *curru* et mox *liti* emend. N. Heinſ. Sed recte *olores currus* iungit Drak. et *ſeruaſſe* pro obſeruaſſe poſitum adcipit. v. ad III, 380. 443. *corytus*, non *coritus*, Oxon. et Put. cum priſcis edd. *corites* R. 1 et Med. 447 Vulgo

Sen. Agam. 730. et Stat. Silv. I, 2, 44. nam proprium eſt iudicum, Drak. Cf. Intpp. ad Phaedr. I, 10, 6. et Erneſti Clav. Cic. Ex marm. et nummo Paridem coram deabus ſedentem nobis exhibuit Drak. v. ad v. 447. in V. L. Cf. etiam Beger. Th. Br. T. I. p. 43. et Montf. antiq. expl. T. I. p. 1. pl. 108. *Paſtor*, Paris, quem olim expoſitum paſtores in Ida educaſſe dicuntur. *in Ida*, et quidem in eius cacumine, Gargaro, teſte Luciano. Locum ipſum Καλλικολώνην dictum tradit Schol. ad Hom. Il. υ, 3. et Ἀλεξάνδρειαν Steph. Byz. h. v. *errantes*, paſcentes, vt ap. Virg. Ecl. I, 9. Aen. I, 185. et Hor. Epod. II, 12. *Arguta canna*, canoro calamo. *lentus* v. ad II, 489. *ſacrae*, diuinae, vt v. 463. 469. ἱερὸν αἷμα ap. Bion. Id. I, 22. *olores* v. a Drak. laud. Barth. ad Stat. Silv. I, 2, 142. et cf. Pitture d'Ercol. T. I. tav. 10. Paſſeres quoque (v. Ill. Harleſ. Anthol. Gr. poet. p. 203.) vel columbas in monumm. antt. nonnunquam et leones (v. c. ap. Beger. Theſ. Brand. T. I. p. 170.) eius curruі iunctos videmus. 442. Sollicite obſeruabat tempus illud, ne, ſi Venus ſerior veniſſet, crederetur male de forma ſua praeſumſiſſe, aut aliis victoriam ceſſiſſe, Drak. 443 ſq. Ἔρως ap. Moſch. Id. I, 18 ſq. τόξον ἔχει μάλα βαιὸν, τυτθὸν τὸ βέλεμνον, καὶ χρύσεον περὶ νῶτα φαρέτριον. *Monſtrabat* cet. quo innuit, ſe facile Paridem amore inflammare animumque eius matri conciliare poſſe. *gravidam t. p.* vt ap. Hor. Od. I, 22, 3. Cf. Heinſ. ad Ouid. Met. I, 443. — 446. I[illegible] Veneris in ornanda coma ſtudio

docte

Ast alius niveа comebat fronte capillos,
Purpureos alius vestis religabat amictus,

Quum

Vulgo post *Purpureos* distinguunt, et tum *capilli purpurei* sunt pulcri, vt πορφυρεαι χαιται ap. Anacr. XXVIII, 11 et al. v. sup. not. ad v. 195. Sed *purpureos amictus* iungebat N. Heins. et ingeniose coni. *cesto* vel *cesti* pro *vestis*, prob. Drak. qui maxime in hoc iudicio Venerem cesto opus habuisse putabat, vt nempe magicis eius illecebris animum Paridis in suas partes pelliceret. Notus est κεστὸς, Veneris cingulum, ex locis class. Hom. Il. ξ, 214 sqq. et Claud. de nupt. Hon. et Mar. 124 sq. cf. Heins. ad Claud. nupt. Pall. et Celer. v. 6. Broukh. ad Tibull. I, 9, 5. Rigalt. ad Onosandr. p. 25. Alberti ad Hesych. T. II. p. 239. et Winckelm. *Gesch. der Kunst* P. I. p. 198. Sed ex vulgata scriptura eadem, puto, sententia exoritur. v. not. et Virg. A. I, 404. vbi cf. Heyne. In alia omnia discedit Lefeb. qui haec adnotauit: "Nil intellectum hic Heynsio et Drak. 1°. Referunt *purpureos* ad *amictus*; sed *p. crines* sunt *croceae comae* in Ouid. A. A. I, 530. citante Cl. Ruhnken. ad hymn. Pseudhomer. v. 177 vbi χαῖται κρεμῶν ἄνθεσιν ὁμοῖαι. 2°. Legendum erat *vestis amictum*, pleonast. vt *tegmine vestis* I, 673 pro veste. 3°. *Religabat* valet hic *soluebat*, vel vt in Ouid. A. A. I, 529 *recingebat*, laxabat. Hoc sensu diserte occurrit in Catull. LXII, 84 (vbi v. 76 voce *resoluens* explicatur) ej. Argonaut. v. 174. Horat. Od. II, 11, 24. coll. Virg. A. I, 320. 323. 4°. Frustra vult Heynsius *cesti*. Sat intelligitur iam poeta verbo *religare*. 5°. Incaute Drak. vult, vt Venus cingatur suo cesto. Nam traditio mythica nos docet, 'Deas tres ipsas Pastori omnino nudas paruisse. Nec aliud dicit Prop. II, 2, 14. Iam vero quare zona sine tunica? Nec aliud exhibet numisma in Drak. aere incisum. Alia plura adferre possem e sola historia Augusta Itali Angeloni, in qua Venus victrix nuda sine zona occurrit, licet semel cum tunica, et cincta, manu pomum gerens, vt amictum subtilem induta, sed sine zona, in magno marmore, quod Drak. incidi curauit: sed hoc pudoris ergo factum a sculptore." V. nummum ap. Morell. specim. rei numar. tab. XI. et marmor ap. Beger. Spicileg. Antiq. p. 135. Nudae etiam, Gratiarum instar, sunt Deae in lapide Maffei Gemme antiche T. IV. t. 2. et apud quosdam poetas, quos Spanh. ad Callim. H. in Pall. v. 53. laudauit; sed, teste eodem, amictae seu stolatae in aliquot monumm. antt. Vid. v. c. Begeri Thes. Brandenb. T. I. p. 43 et Montfauc. Antiq. expliq. T. I. P. I. pl. 108. Id quoque a poetis tradi solet, et Palladis certe verecundiae magis conuenit. Praeterea verbum *religare* sensu soluendi non nisi ap. Catull. reperitur, et vulgaris

docte et copiose disputat Spanh. ad Callim. H. in Pall. v. 17. 21. 22. et 31. *Alius — alius* vt ap. Bion. Id. I, 80 sq. nam ὀπαδοὶ Ἀφροδίτης sunt multi Ἔρωτες, Νυμφῶν παῖδες, τυτθοὶ omnes; vnde *agmen Amorum* ap. Stat. Silv. I, 2, 54. *turba Veneris* inf. XI, 397. *exercitus* Cupidinum ibid. v. 413. et ap. Val. Flacc. VI, 457. vbi v. Burm. Ab his diuersi Veneris *nati* v. 449. et XI, 390. Ἔρως et Ἀντέρως,

Quum sic suspirans roseo Venus ore decoros
Adloquitur natos: Testis certissima vestrae
Ecce dies pietatis adest. quis credere salvis
Hoc ausit vobis? de forma atque ore (quid ultra
Iam superest rerum?) certat Venus. Omnia parvis
Si mea tela dedi blando medicata veneno,
Si vester, coelo ac terris qui foedera sancit,

Stat

ris eius vis huic loco satis apta est. Plura ad obseruatt. Lefeb. respondere, nec vacat, nec opus est. Ceterum *vesti* coni. Schmid. 453. *Si medi*

malueri

Ἀντέρως, vel Ἔρως et Ἵμερος, quibus Pausan. Att. 43. Πόθον addit. v. Cic. N. D. c. 23. et Jani ad Hor. Od. I, 2, 34. 19, 1. Ceterum eandem operam, quam Cupidines h. l. praestant, Nymphis tribuit Claud. loco insigni Nupt. Hon. et Mariae v. 49 sq. *Purpureos a.* πορφύρεον φάρος Bion. Id. I, 3. *vestis r. a.* h. e. vestem ligabat sc. cesto. Drak. monet, *amictum vestis* etiam capi posse id, quod vesti superiniiciatur, quum *vestes* sint interiora corporis tegumenta, *amictus* vero superiora, de quo v. Broukh. ad Tibull. I, 9, (al. 8.) 13. *roseo ore*, vt *purpureo* ap. Hor. Od. III, 3, 12. ῥοδίνη παρειῇ, Παφίη ῥοδέη vel ῥοδόχρως Ἀφροδίτα ap. Anacr. XXIX, 18. et LIII, 22. vbi v. Cl. Fischer. Cf. sup. ad I, 577. et Koeppen ad Hom. Il. ϑ. 1. — 453. *Medicare*, inficere, oblinere, vt XIII, 197. Cf. Heyne ad Virg. Ge. I, 193. IV, 65. *Blando*, μειλιχῷ, *veneno* et *telis*, eo vnctis, comparantur vis amoris, et, quae eum excitant, oscula cet. quod multis exemplis docuit Doruille ad Chariton. T. II. p. 203. τὸ φίλημα καθάπερ ἰὸς εἰς τὰ σπλάγχνα κατεδύετο ibid. T. I. p. 24. τὰ χείλεα φάρμακον ἐντί Mosch. Id. I, 27. vbi v. Ill. Harles. in Anthol. Gr. poet. p. 129. Ἀνίδας ἔβαπτε Κύπρις, Μέλι τὸ γλυκὺ λαβοῦσα. Ὁ δ' Ἔρως χολὴν ἔμισγεν Anacr. XLV, 5 seq. vbi v. Fischer V. C. cf. sup. ad V, 19. et Cl. Barth. ad Prop. II, 12, 13-19. — 454-457. Ornate pro, si ipse Iupiter *supplex stat*, se victum vobis tradit, a vobis vinci potest; facite, vt victoriam de Pallade et Junone reportem. Ἔρως κρατεῖ πάντων τῶν ϑεῶν, καὶ αὐτοῦ τοῦ Διός Chariton. VI, 3. Ὅδε καὶ ϑεῶν δυνάστης, Ὅδε καὶ βροτὰς δαμάζει Anacr. LVIII, 4. vbi v. Fischer. Cf. et Hom. H. in Ven. v. 34 sq. et alia loca ap. Rittershus

Stat supplex, quum vultis, avus; victoria nostra
Cypron Idumaeas referat de Pallade palmas,
De Iunone Paphos centum mihi fumet in aris.
Dumque hic aligeris instat Cytherea, sonabat
Omne nemus gradiente Dea. iam bellica virgo,
Aegide deposita, atque adsuetum casside crinem
Involvi tum comta tamen, pacemque serenis
Condiscens oculis, ibat, lucoque ferebat

Praedicto

maluerit N. Heins. et v. 455 *victoria nostram Cypron.* 457. *De*, non *Et*, Col. 458. *hic* R. 1. 3. Parm. Med. non inprob. N. Heins. vnde id recepit Drak. Ille tamen coni. *hoc*, hac oratione; hic vero *his*, quod et nobis in mentem venit. Possis et *Dumque his aligeros instat.* Vulgo *haec*; quod Dausq. exponit τάδε, coll. Virg. A. VIII, 433. Marsus: Cupidinibus instando haec dicit. 461. *Innoluit* quotquot noti sunt libri. *Innolui* est ex emendat. Gronov. Obss. I, 17. et N. Heins. qui tamen *comta manu* maluerit. *tamen* Oxon. et omnes editi, praeter Basil. Colin. et Dausq. qui *comam* habent. *non comta tamen* coni. Barth. Adv. I, 13. 462. *Conniuens* refinxit Nicander, et v. 464 *iussas siluas*, de quo v. ad VI, 498. —

tershus. ad Oppiani Cyn. 410. *foedera*, leges, vt ap. Virg. Ge. I, 60. et Aen. I, 62. *Idumaeas r. p.* vt ap. Virg. Ge. III, 12. vbi v. Heyne. Cf. ad III, 600. *Cyprus* ins. eiusque vrbs *Paphos* sacra Veneri, quae inde Κύπρις, Κυπρογένεια, Παφίη, *Cypria*, *Paphia*, dicitur. v. Hesiod. Theog. v. 199. Spanh. ad Callim. H. in Del. v. 21. Jani ad Hor. Od. I, 3, 1. 30, 1. — 457. Praeiuit iterum Virg. A. I, 415 sq. vbi v. Heyne. 458 sqq. Egregii versus ob dilectum verborum, et singulae deae suis veluti notis insignitae repraesentationem. *instat*, precibus eos fatigat. *Aligeri*, πόπτεροι Ἔρωτες, de quo v. ulcerr. loca Bion. Id. IX, 6. 7. (vbi v. Schwebel.) Mosch. I, 16. et Longi Pastor. II. p. 33 sq. vbi cf. Moll. p. 40 sq. *sonabat* cet. Cf. ad IV, 442 sq. 459 sq. Alia species Palladis, ad terrorem incutiendum adcommodata, adumbratur IX, 442 sq. 461 sq. et Hom. Il. E, 733 sq. Eam in ipso Paridis iudicio retinuit, testibus, a Drak. iam laudatis, Appul. Met. X. p. 233. et Callim. H. in Pall. v. 18 sq. vbi Spanhem. monet, tres deas minus sapienter comtas exhiberi ab Eurip. Helen. 682 seq. et Androm. 283. it. in Anthol. IV, 19. epigr. 37. *pacem*, mansuetudinem et hilaritatem, (conf. ad VI, 168.) *serenis*, placidis, (vt XIV, 81.) *oculis condiscens*, adsumens,

Praedicto sacrae vestigia concita plantae.
Parte alia intrabat iussis Saturnia silvis,
Iudicium Phrygis et fastus pastoris et Iden
Post fratris latura toros: postrema nitenti
Adfulsit vultu ridens Venus. Omnia circa
Et nemora et penitus frondosis rupibus antra
Spirantem sacro traxerunt vertice odorem.

Nec

465. *Idem*, non *Idam*, scripti, vnde *Iden* reposui, suadente N. Heins. quod et

mens, (vt, monente Drak. *discere consortia*, ap. Claud. R. P. II, 368. vbi v. Heins.) praeclare, si seueritatem toruamque bellicae deae faciem cogitaueris. Ipsa autem verba, quod Gron. Obss. I, 17. docet, ab histrionibus petita, qui gestus discunt et meditantur, quos deinde in scena agunt. 465. 466. Iudicium superbi pastoris in Ida post Iouis coniugium perlatura; ei se submissura, quamuis connubio digna adeoque pulcerrima ab ipso Ioue iudicata esset, et sic summum formae praemium tulisset. Cellar. exponit: iudicium Paridis propter coniugium Iouis contemnens. Sic quoque Ernesti; quia Iunonis perpetuus character sit, maiestate sua commouere. Enimuero eam non spreuisse iudicis sententiam, sed hanc potius caussam fuisse excidii Troiani et omnium malorum bellorumque, quibus postea tam Troiani, quam ab his oriundi Romani ira Iunonis et Palladis adflicti sint, intelligitur ex v. 472 sq. et Virg. A. I, 26. 466-471 Dulcissimi versus! *nitenti vultu ridens*, vt *dulce adridens* XI, 392. Φιλομμειδὴς Ἀφροδίτη Hom. Il. γ, 424. δ, 10. al. ἡδὺ γελοιήσασα, et ἐφ᾽ ἱμερτῷ δὲ προσώπῳ αἰεὶ μειδιάει Hom. H. in Ven. I, 49. III, 2. μειδιάσαις ἀθανάτῳ προσώπῳ Sapph. II, 14. Cf. Hesiod. Theog. 205 et Heins. ad Ouid. Met. X, 558. *Adfulsit*, praeclare pro adparuit, quoniam et dii insolito aliquo splendore in conspectum veniunt, et Venus dearum pulcerrima est. v. Iani ad Hor. Od. IV, 5, 6. 7. 467-9 Ornatius extulit Maroniana Aen. I, 402 sq. vbi v. Heyne et in Exc. XIII. Virgilio forte praeiuit Hesiod. Scut. H. v. 7. 8. Τῆς (Alcmenae) καὶ ἀπὸ κρῆθεν βλεφάρων τ᾽ ἀπὸ κυανεάων Τοῖον ἄηθ᾽, οἷόν τε πολυχρύσου Ἀφροδίτης. Theogn. v. 8 sq. de Apolline, Πᾶσα μὲν ἐπλήσθη Δῆλος ἀπειρεσίη Ὀδμῆς ἀμβροσίης· ἐγέλασσε

Nec iudex sedisse valet, fessique nitoris
Luce cadunt oculi, ac metuit dubitasse videri.
Sed victae fera bella Deae vexere per aequor,
Atque excisa suo pariter cum iudice Troia.
Tum pius Aeneas, terris iactatus et undis,
Dardanios Itala posuit tellure Penates.
Dum cete ponto innabunt, dum sidera coelo
Lucebunt, dum sol Indo se litore tollet,
Hic regna, et nullae regnis per secula metae.
At vos, o natae, currit dum inmobile filum,
Hadriaci fugite infaustas Sasonis arenas.

Sangui-

et tacitus fecit Lefeb. 473. Vulgg. *Troia est.* Sed secutus sum cod. Col. et Ox. qui verbum substantiuum omittunt. 474. *vnda* antt. edd. 476. *ponto innabunt*, non *innabunt ponto*, Colon. *ponto viuent* R. 1. Med. et al. 477. *limine* coni. Burm. ad Ouid. Am. II, 6, 1. notante Cl. Ernesti. 480. *Sasonis*, non *Sassonis*, Col. vt etiam IX, 469. et ap. Plin. III, extr. Mel. II, 7. Lucan. II, 627. V, 650. Aethic. et in Tab. Peutiug. Σάσων dicitur Polyb, V, 110. et Strab. VI. p. 194. Σαδών Scylaci p. 10 et 22. Σασὼ

λασσε δὲ γαῖα πέλωρη. Γήθησεν δὲ βαθὺς πόντος ἁλὸς πολιῆς. 470. 1. Cf. Hom. Il. γ, 396 sq. et H. in Ven. v. 182 sq. *oculi fessi*, quorum aciem nitor deae hebetauerat. Cf. ad III, 538. Non diu ferre poterant adspectum pulcrae deae, nimia luce coruscantis, vt ex Argonautis οὐδέ τις ἔτλη Ἀντίον αὐγάσασθαι ἐς ὄμματα καλὰ θεοῖο h. e. Apollinis, ap. Apollon. II, 683. *metuit d. v.* Ne dubitasse videretur, confestim Venerem formosissimam indicauit, eique aureum malum dedit, Drak. *bella vexere*, Graecos adduxere Troiam. 474. 5. v. Heyne Exc. XII. ad Virg. A. I, 378. et Exc. IX. ad A. II, 293. Cf. sup. ad I, 43. *terris i. et vnd.* ex Virg. A. I, 3. — 476. 7. Orationis color similis Maronianae Ecl. V, 76 sq. et Aen. I, 607 sq. vbi v. Cerda. *Indo litore* Cf. Tibull. II, 3, 56. et IV, 2, 20. 478. Haec sumsit a Virg. A. I, 278. 9. — 479-484. Descriptio pugnae Cannensis. Cf. ad I, 50 sq. *natae* Nerei. *currit i. filum* Parcarum, fatum inmutabile. Cf. ad v. 307. Quamdiu aduersa Romanorum fata durant. 480 Cf. IX, 469. *Sason* parua ins. maris Ionii s. *Hadriatici*, in quod Aufidus, Cannensi clade nobilitatus, fluit. cf. I, 52 sq. Sason inter Epirum et Brundusium,

Sanguineis tumidus ponto miscebitur undis
Aufidus, et rubros inpellet in aequora fluctus;
Damnatoque Deum quondam per carmina campo
Aetolae rursus Teucris pugnabitis umbrae.
Punica Romuleos quatient mox spicula muros,
Multaque Hasdrubalis fulgebit strage Metaurus.
Hinc ille e furto genitus patruique piabit
Idem ultor patrisque necem: tum litus Elissae
Inplebit flammis, avelletque Itala Poenum

Viscera

κατὰ Ptol. III, 13. 486. *Multaque*, non *Multa quoque*, Col. et Ox. *lugebit*, vel potius *turgebit* (vt *tumidus* v. 481) emend. N. Heins. Sed v. not. *Metaurus* Col. vt et VIII, 449. XV, 559. et, quos N. Heins. laudat, Mel. II, 4. in MSS., Stephan. Μέταυρος πόλις Σικελίας, Gruter. p. CLXI. et Antonin. in Itiner. *Metaurum flumen.* Sed Μέταυρος dicitur Strab. VI. p. 177. Liuio, Plinio, Horat. Claud. Lucano et aliis. cf. ad IV, 187. 487. *in furto* Col. quod recepit Lefeb. *Hinc Iouis e furto*, vel *Ille Iouis furto hinc*

&

dusium, *humilis vadis*, vnde *aequore perfunditur*, teste Lucano. v. V. L. et Palmer. Antiq. Graec. I, 33. — 483. *carmina* Marciana vulgo intelligunt propter locum Liv. XXV, 12. sed Sibyllina Drak. coll. IX, 57 sq. *vmbrae Aetolae*, Diomedis. v. ad I, 125. *rursus T. p.* quoniam Romani, a Troianis oriundi, in campo Diomedis pugnabunt. Animo poetae insidebat locus Virg. A. X, 26 sqq. 485. Cf. XII, 507 sq. 486. Cf. XV, 558 sq. Liv. XXVII, 43 seq. Flor. II, 6. et Hor. Od. IV, 4, 37 sq. vbi v. Iani. *Metaurus*, Vmbriae fl. (nunc *Metro* s. *Metaro*) non confundendus cum Metauro in Bruttiis, quem errorem notauit quidem Hummel, sed nihilo secius per eum labsus est, *Handbuch d. alten Erdbeschr.* T. I. P. II. p. 456 et 508. *fulgebit*, clarus erit, vel potius, vt *flagrare sanguine* I, 126. — 487-93. Haec ad Scipionem Afric. spectant. *e furto* Iouis *genitus* σκότιος Hom. Il. Z, 24. v. ad IV, 476. *Furtum*, quidquid furtim vel clam fit, hinc clandestini amores, furtiuus concubitus. Sic Φώριος εὐνῇ, ὑποκλέπτεσθαι εὐνήν, σκοτόεσσαν ὑποκλέπτειν Ἀφροδίτην, D. Heins. *patruique*, Cn. Corn. Scipionis Calui, *patrisque*, P. Corn. Scipionis, *necem piabit*, vt XV, 10. Conf. XIII, 382 seq. 671 seq. *litus Elissae*, Carthaginiense, Africanum. v. ad I, 81. *auelletque* cet. Cf. III,

590

Viſcera torrentem, et propriis ſuperabit in oris.
Huic Carthago armis, huic Africa nomine cedet.
Hic dabit ex ſeſe, qui tertia bella fatiget,
Et cinerem Libyae ferat in Capitolia victor.

Quae dum arcana Deum vates evolvit in antro,
Iam monita et Fabium bellique equitumque magiſter
Exuerat mentem, ac praeceps tendebat in hoſtem.
Paſcere nec Poenus pravum ac nutrire furorem
Deerat,

g. ſuſpic. N. Heinſ. et v. 490 *torquentem.* 496. *mente* pro *mentem* coni. Cell. et ex ed. Gryph. recepere Drak. et Leſeb. auctore N. Heinſ. Imo *κατὰ mentem:* quod certe minus durum eſt, quam ſi copulam *et* ſuppleas cum Cell. 497. *nec Poeno deerat* ex Col. recepit Drak. et impenſe arridebat N. Heinſ. qui male comparabat Val. Fl. II, 314. Equidem explicarem: *nec paſcere Poeno deerat* ſcil. facultas, de quo v. not. ad VI, 10. Sed aptior h. l. vulgata lectio, quam reduxi cum Leſeb. *Nec deerat paſcere,* vel *quin,* vel *quo minus paſceret;* nil intermiſit, quo paſceret, nutriret, aleret peruerſam pugnandi cupiditatem, qua Minucius flagrabat. Locutio paſſim obuia, v. c. XI, 50. ap. Prop. I, 16, 7. Liv. XXVIII, 8. pr. Tac. Hiſt. IV, 11 (*nec deerat ipſe complecti* in vulgg. edd.) et Ann. XIV, 39. *Poenos* Oxon. *Poenum* Put. *furorem* ſcil. bellandi, Col. R. 2. Beneſ. cf. not. ad , 32. Vulgo *fauorem* ſc. militum et vulgi, quem Minucius ſibi conciliaverat,

590 ſq. *Viſcera*, vt *medullae* et *venae*, (quae verba iungit Cic. Phil. I, 15. et Catil. , 13.) partes intimae. Conf. ntpp. ad Virg. A. VI, 834. *orrentem*, ferro ignique vaſtantem, Drak. ad h. l. et ad VIII, 272. Sic *vrere, exurere, φλέγειν, φλέγεσθαι* vel *πόλεμος ἄστυ ἀμφιδέδηε* ap. Hom. Il. Z, 329. M, 35. N, 736. Conf. Ind. et Gron. ad Sen. Phoeniſſ. 560. Cl. Erneſti Gloſſar. Liv. v. *vrere. propriis*, Libycis. *huic Africa nom. c.* δεινῶς pro, Africani cognomen adcipiet. cf. Liv. XXX, 45. — 492. 3. Huius Africani maioris filius, P. Corn. Scipio, adoptabit L. Aemilii Pauli filium, P. Corn. Scipionem Africanum minorem Aemilianum, qui b. Punicum III. finiet, Carthaginemque exſcindet. *dabit ex ſeſe*, vt III, 625. *fatiget* v. ad I, 63. II, 75. *cinerem Libyae*, *παθητικῶς*, vt ap. Virg. A. V, 787.

494 ſeqq. Retexitur filum narrationis, inde a v. 409. abruptum. 495 ſq. Cf. Liv. XXII, 23 ſq. et Polyb. III, 101. 102. *monita* Fabii. v. v. 385 ſqq.

Deerat, et, vt parvo maiora ad proelia damno
Eliceret, dabat interdum ſimulantia terga.
Non aliter, quam qui ſparſa per ſtagna profundi
Evocat e liquidis piſcem penetralibus eſca,
Quumque levem ſumma vidit iam nare ſub unda,
Ducit ſinuato captivum ad litora lino.

Fama furit, verſos hoſtes, Poenumque ſalutem
Inveniſſe fuga: liceat ſi vincere, finem
Promitti cladum: ſed enim ditione carere
Virtutem, et poenas vincentibus eſſe repoſtas;
Clauſurum iam caſtra ducem, rurſusque referri
Vaginae iuſſurum enſes, reddatur in armis
Ut ratio, et purget miles, cur vicerit hoſtem.
Haec vulgus: nec non Patrum Saturnia mentes
Invidiae ſtimulo fodit et popularibus auris.

Tunc

verat, de quo v. Liv. XXII, 25. extr. 27. pr. Polyb. III, 103. Sed alterum praeſtat. 503. *ſinuato captivum* omnes ſcripti. *ſinuato c.* R. 2. *ſummato c.* Med. *Duce ſummato c.* R. 1. *Ducens hamato c. ad l. ferro* Parm. et Beneſ. Vulgata ſcriptura *Ducit captivum ſinuato*, cuius auctor metro haud dubie metuebat. Sed v. ad III, 495. 509. *Vagina inſuetos enſes* Ox. et Put. 510. *et* exſtat in ſcriptis, R. 1. Parm. Med. Vulgo omittitur, prob.

ſqq. *Exuere* aliquem *κατὰ mentem*, obliuiſci vel repudiare, vt ἐκδύσασθαι τινὰ, *e. magiſtrum* Tac. Ann. XIV, 52. extr. vbi v. Ern. Contra *induere patrem* dixit Claud. Conſ. Hon. III, 157. — 497. Cf. V. L. 499. *dabat ſ. t.* fugam ſimulabat. 500 ſq. Cf. V, 47 ſq. *ſtagna p.* v. ad v. 282. *levem*, velociter natantem. Cf. ad III, 394. *ſinuato*, ob motum et formam, epith. orn. 504 ſq. cf. Liv. XXII, 24. 25 et Polyb. III, 103. *Fama furit*, vt *bacchatur* ap. Virg. A. IV, 666. — 505 ſq. Singula invidioſe dicta in Fabium. *virtutem*, Minucium, virum fortem. *ditione*, vi ac poteſtate. 506-510. Cf. Metilii et Fabii verba ap. Liv. XXII, 25. — 510. *purget* ſe, rationem reddat. *ſtimulo fodit* v. ad I, 113. et ſup. ad v. 271. *Aura popularis*, levis fauor plebis. v. Ern. Clav. Cic. et Jani ad Hor. Od. III, 2.

Tunc indigna fide cenſent optandaque Poeno,
Quae mox haud parvo luerent damnata periclo.

Dividitur miles, Fabioque equitumque magiſtro
Imperia aequantur penitus. Cernebat, et expers
Irarum ſenior, magnas ne penderet alti
Erroris poenas patria inconſulta, timebat.
Ac tum, multa putans ſecum, vt remeavit ab Urbe,
Partitus ſocias vires, vicina propinquis
Signa iugis locat, et ſpecula ſublimis ab alta
Non Romana minus ſervat, quam Punica caſtra.
Nec mora: disiecto Minuci vecordia vallo
Perdendi ſimul et pereundi ardebat amore.

Quem poſtquam rapidum vidit procedere caſtris
Hinc Libys, hinc Fabius; ſimul adcendere ſagaces
In

prob. Lefeb. 513. *Tum* opinor. v. ad VI, 299. — 514. *luerint* malebat N. Heinſ. 516. Ita diſtinxi cum Drak. ſuadente Burm. Vulgo *aequantur, penitus cernebat* cet. *Spernebat* emend. N. Heinſ. Non male. Sed *Cedebat* verbis *expers irarum* aptius videtur. 523. *Minuci* (quam *Minici* N. Heinſ. mendoſe ſcripſiſſe ſuſpicor) Colon. vt ſemper. Vulgg. *Minuti.*

2, 20. — 513-522. Cf. Liv. XXII, 25-27. et Polyb. III, 103. — 516 ſeq. Non tam patienter eandem rem tulit L. Papirius Curſor, de quo v. Liv. VIII, 30-35. *Cernebat* Cell. exponit, praeuidit periculum; et Lefeb. "ſenex, expers irarum, quid agebat inconſulta patria, cernebat, et timebat, ne ipſa pendeat cet." 518. Cf. Liv. XXII, 6. extr. *multa putans ſ.* vt 0. Virg. Aen. VI, 332. — 22. *ſeruat* v. ad III, 380. *Minuci vecordia*, vt *virtus Catonis* et *ſapientia Laeli* ap. Horat. Cf. ad IV, 599.

525-535. Cf. Liv. XXII, 28. et Polyb. III, 104, 105. Senſum h. l. qui cuiuis facile in oculos incurrit, Drak. ita expoſuit: Quum Minucium caſtris procedere videret hinc Fabius, inde Hannibal; ille, vt milites arma caperent, edixit, quos tamen intra caſtra continebat ad ſubita rerum paratos: hic autem ſuos in aciem eduxit, vt abſente Dictatore cum magiſtro equitum

In ſubitum curas. propere capere arma maniplis
Edicit, valliqve tenet munimine turmas
Auſonius. torquet totas in proelia vires
Poenorum ductor, propellitque agmina voce:
Dum Dictator abeſt, rape, miles, tempora pugnae.
Non ſperata diu plano certamina campo
Obfert ecce Deus. quoniam data copia, longum
Detergete ſitum ferro, multoque cruore
Exſatiate, viri, plenos rubiginis enſes.

Atque ea Cunctator penſabat ab aggere valli,
Perluſtrans campos oculis, tantoque periclo
Diſcere, quinam eſſet Fabius, te, Roma, dolebat.
Cui natus, iuncta arma ferens, Dabit inprobus, inquit,
Quas dignum, poenas; qui per ſuffragia caeca
Invaſit noſtros haec ad diſcrimina faſces.

Inſanae

Minuti. v. ad v. 386. 528. *valliqve* Col. et Tell. Vulgg. *valloque*, et *Auſonius* ſit Minucius, non Fabius. Male! 531. *tempora*, non *tempus* Colon. 532. *Non ſperata tibi*, vel *Nunc ſperata diu*, maluerit N. Heinſ. 533. *quando* ex R. 2 recepit Lefeb. 534. *Detergere* ed. Drak. vitiose. 538. *quinam*, non *quisnam*, Col. et Oxon. cf. ad II, 645. *dolebit* vel *docebat* coni. Dausq. inuita Minerua. 540. *Quas dignum eſt* ſcripti. Vulgo *Quas dignum.* Sed *Quas dignus* ſcil. dare, ὧς ἄξιος δοῦναι, ex R. 1. recepit Lefeb.

tum manum ſereret. *In ſubitum*, vt *ſubitum*, *de ſubito*, *ſubito*, *per ſubitum*, *per longum*, *per tacitum*, quae v. in Ind. et ap. Drak. et N. Heinſ. ad XV, 145. Cf. Heyne ad Virg. Aen. IX, 31. *Auſonius*, Romanus, Rom. dux, Fabius, vt *Poenus* dicitur Hannibal. *torquet vires*, vt IV, 640. *rape tempora* v. ad I, 569. — 534. 5. Cf. ſup. v. 343. 4. *Exſatiate enſes* v. ad V, 274.

539 ſq. Haec de ſuo addidit poeta. Cf. ad v. 567 ſq. *natus*, Q. Fabius, de quo v. Liv. XXIV, 9. 12. 43. 45. Eius verba h. l. ſummum indignationis adfectum ſpirant. *ſuffragia caeca*, vt VIII, 255. poſſunt eſſe ſ. plebis caecae et ignobilis (v. ad V, 2.) vel incerta ac vana, vt *ſuffragia ventoſae plebis* dixit Hor. Epiſt. I, 19, 37. Sed praeſtat explicare inconſulta, vel plebis caeco impetu, ſtudio et fauore

von

Infanae fpectate tribus! pro lubrica roftra,
Et vanis fora laeta viris! nunc munera Martis
Aequent imperio, et folem concedere nocti
Scifcant inbelles. Magna mercede piabunt
Erroris rabiem, et noftrum violaffe parentem.
Tum fenior, quatiens haftam, lacrimisque coortis:
Sanguine Poenorum, iuvenis, tam triftia dicta
Sunt abolenda tibi. Patiarne ante ora manusque
Civem deleri noftras? aut vincere Poenum,
Me fpectante, finam? nos aequaviffe minori,
Solvetur culpa, fi funt mihi talia corda.

Iamque

Lefeb. Non male! 542. *Libyca roftra* R. 1. 545. *Difcant* R. 1 et 3. Parm. Med. Sed v. not. In vulgg. edd. ante Drak. diftinguitur *Scifcant, inbelles magna* cet. 549. *obolenda* Col. 551. *non* Col. et R. 2. *minorem* fcripti. Mox *fi funt* iidem et prifcae edd. vt I, 602. 647. X, 270. al. Haec omnia in contextum recepit Lefeb. fuadente N. Heinf. qui tamen fruftra *nonne* emendabat: nam *non* centies interrogatiue pro *nonne* occurrit. Tum fenfus eft: Nonne plebs in eo, quod minorem mihi aequauit, haud peccaffe videbitur, fed ego potius hac ignominia dignus ero, fi talis mihi mens eft? *minore* antt. edd. Secutus fum Drak. qui vulgatam lect. feruauit, nifi quod *funt* repofuit, et poft *minori*, non poft *aequaviffe* diftinxit. Idem tamen probat lectionem MSS. quia Romani non maiorem minori, fed minorem maiori, Minucium Fabio, aequauerint. Haec nimis fubtiliter dicta agnofcit Ernefti, et monet, verba noftra in vniuerfum de poteftate imperatoria aequis inter vtrumque partibus diuifa intelligi poffe, coll. v. 515. et interrogationem illam frigere. Ceterum omiffio fubiecti h. l.

vore in Minucium inclinantis. *Inuafit*, vt II, 292. et IV, 712, ad fe rapuit, vi nobis extorfit. *Roftra lubrica*, periculofa; vel fallacia, vt ap. Virg. A. XI, 716. vel denique leuia, mobilia, (vt *mobiles Quirites* ap. Hor. Od, I, 1, 7.) fluctuantia, inconftantia, vt *lubricus adfenfus* ap. Cic. Acad. IV, 108. *folem concedere nocti*, δεινῶς pro, Fabium, tantum ducem, cedere Minucio. Cf. Hor. Sat. I, 7, 24. et Cic. N. D. II, 5. *Scifcere* voc. propr. de legibus iubendis, et quidem plebeiis, quae inde *fcita plebis* vel *plebiscita* dicuntur, Drak. *inbelles* h. l. non timidi et ignaui effe videntur, fed ad bellum inepti, rectae belli gerendi rationis ignari. Ita aduerfariis idem probrum, quo Fabium lacerabant, etfi alio fenfu ingeritur. 548. *triftia dicta* v. ad I,

Iamque hoc (ne dubites) longaevi, nate, parentis
Adcipe, et aeterno fixum sub pectore serva:
Succensere nefas patriae, nec foedior ulla
Culpa sub extremas fertur mortalibus umbras.
Sic docuere senes. Quantus qualisque fuisti,
Quum pulsus lare et extorris Capitolia curru
Intrares exsul! tibi corpora caesa, Camille,
Damnata quot sunt dextra! pacata fuissent
Ni consulta viro, mensque inpenetrabilis irae;
Mutassentque solum sceptris Aeneïa regna,
Nullaque nunc stares terrarum vertice, Roma.
Pone iras, o nate, meas. socia arma feramus.

Adcele-

h. l. dura est. Forte leg. *plebs aequauisse — corda.* 558. *cursu Intrares? exin tibi* cet. volebat Dausq. Sed *exsul* h. l. δεινῶς dicitur Camillus, qui post exsilium triumphauit. 562. *Mutassent solium* coni. N. Heins. 564 *feramus, Ac celeremus opem* tacite rescripsit Lefeb. 565. *laniamque in- mixtis*

I, 147. *abolenda*, expianda. Cf. ad I, 61. — 554. *aeterno*, aeternum, semper. Cf. ad II, 235. in V. L. 556. *fertur mort.* eos prosequitur. 557-563. Praeclare Fabius filio ad imitandum proponit exemplum M. Furii Camilli, qui damnatus in exsilium abiit Ardeam, sed mox ibi, iniuriarum oblitus et publica, quam sua, fortuna moestior, Gallos in castris trucidauit, precibusque ingratae ciuitatis cedens in patriam rediit, vbi Dictator dictus Gallis internecione occisis triumphavit, et post incensam a Senonibus vrbem solus Romanos a consilio Veios migrandi reuocauit, quae nota sunt ex Liv. V, 32. 43-55. *curru* triumphali. v. ad VI, 546. De hac Camilli victoria et triumpho prorsus tacet Polybius, vnde vtrumque ab historicis Rom. confictum putant. Cf. Duker. ad Flor. I, 13, 17. p. 117. Sed v. sup. commentat. Argumento lib. VI. subiuncta. *tibi damnata dextra*, a te damnato. *inpenetrabilis i.* vt VI, 413. — 563. Haec Silii magis, quam Fabii temporibus conueniunt. 564. *iras meas*, quae potius me decent, qui, dimidia imperii parte ademta, laesus sum, Marf. et Barth. Adv. I, 13. Male Dausq. quibus honori meo consultum is, vel in quas imperium meum est.

567

Adceleremus opem. Iamque intermixta ſonabant
Claſſica, procurſusque viros conliſerat acer.

Primus clauſtra manu portae Dictator et altos
Diſiecit poſtes, rupitque in proelia curſum.
Non graviore movent venti certamina mole,
Odryſius Boreas, et Syrtim tollere pollens
Africus: obnixi quum bella furentia torquent,
Diſtraxere fretum, ac diverſa ad litora volvunt
Aequor

mixta ſuſpic. Scalig. et ſic Put. cum edd. Marſi et Cell. 566. *concurſus* primum edidit Nicander. Sed noſtram lect. magno eruditionis adparatu et exemplorum numero ſtabiliunt N. Heinſ. et Drak. 571. Poſt *Africus*

567 ſq. Si Liuio XXII, 29. Polyb. III, 105. ceterisque hiſtoricis fides habenda, Fabius Hannibalem repulit tantum et cedere coegit, non iuſta acie cum eo conflixit, qua vinci eum poſſe primus apud Nolam docuit M. Marcellus. v. Liv. XXIII, 16. et Val. Max. IV, 1, 7. Silius vero breuem pugnae Fabianae mentionem, quam illi iniiciunt, in dictatoris laudem amplificauit, vt contra tot alia proelia, a Liuio memorata, ſilentio fere praetermittit, quia ad lectoris delectationem reique ſummam minus momenti habent. Quid enim ad rerum magnitudinem, quae animum admiratione percutit, ad narrationis ſplendorem, et ad popularium inpr. mentes tenendas, maiorem vim habere poterat, quam imago magni viri, qui adhuc ſingulari prudentia certamen fugit, ſummaque conſtantia in conſilio, nihil temere audendi, manſit, nunc autem, ſalute patriae et re ipſa ita poſtulante, Hannibali non magis virtute, quam rei militaris peritia cedit? Hinc etiam filius tanti viri, qui militiam auſpicatur, v. 713 ſqq. inter ceteros virtute eminet: de quo in hiſtoricis nihil reperias. Cf. ad IV, 417. *rupit curſum* v. ad I, 54. — 569 ſeq. Splendida comparatio militum, qui magno ſtrepitu ex tentoriis caſtrisque vndique effuſi in hoſtes ruunt et inter ſe conliduntur, cum ventis inter ſe pugnantibus. Aliquantum congruit locus Virg. A. X, 356 ſeq. *Odryſius Bor.* v. ad I, 587. et IV, 431. *obnixi* vt ap. Virg. l. c. vbi dubia eſt lectio. *bella torquent* v. ad IV, 431. *volvunt quisque* cf. Heinſ. ad Ouid.

Aequor quisque ſuum; ſequitur ſtridente procella
Nunc huc, nunc illuc, raptum mare, et intonat undis.
Haud prorſus daret ullus honos, tellusque ſubacta
Phoenicum, et Carthago ruens, iniuria quantum
Orta ex invidia decoris tulit: omnia namque
Dura ſimul devicta viro, metus, Hannibal, irae,
Invidia, atque una Fama et Fortuna ſubactae.

Poenus ab excelſo rapidos decurrere vallo
Ut vidit, tremuere irae, ceciditque repente
Cum gemitu ſpes haud dubiae praeſumta ruinae:
Quippe aciem denſo circumvallaverat orbe,
Hauſurus clauſos coniectis undique telis.
Atque hic Dardanius pravo certamine ductor
Iam Styga et aeternas intrarat mente tenebras.

Nam

cus comma, et poſt *torquent* colon poſuit Lefeb. 574. *raptum*, non *raptim*, ſcripti et R. 1. a m. ſec. 575. *tantum* pro *prorſus* reſinxit Nicander. Sed praeſtat τὸ *prorſus*, quod etiam ex VIII, 328. XI, 153. 237. et XIV, 511 defendit N. Heinſ. qui v. 579 *uni* maluerit. 584. *Hauſurus*, non *Hanſturus*, Col. et Put. *Auſurus* Oxon. ſine adſpiratione. cf. ad XVI, 11. et Intpp. Virg. A. IV, 383. 585. *paruo* c. Put. R. 1. 3. Parm. Med. Hinc *paruo diſcrimine* emend. N. Heinſ. quem v. ad Ouid. Metam. VII, 426. 586. *paene* pro *mente* coni. idem. Sed potior eſt vulgata.

Ouid. Met. I, 59. et Stroth. ad Liv. I, 59. *ſtridente p.* vt ap. Virg. A. I, 102. ὑπὸ λιγέων ἀνέμων σπέρχωσιν ἄελλαι Hom. Il. N, 334. λιγυρῇσι πνοιῇσι Il. E, 526. λιγυπνείοντας ἀνέμους Od. Δ, 567. — 575-9. Haec prorſus diuina, ſententiarum verborumque grauitate! *iniuria quantum* cet. quum omnibus perſuaderet, quanta iniuria adfeciſſent eum, qui ſolus rectam belli gerendi rationem teneret patriamque ab interitu retraxiſſet. 580. *excelſo vallo*, colle ſ. tumulo, in quo Fabius castra ponere ſolebat. Cf. v. 731. *tremuere irae*, tremuit Hannibal, qui ante iratus et ferox erat. 583. Aciem Minucii corona militum circumdederat. *Hauſurus* v. ad I, 392. — 585. 6. Minucius, dux pravus, metu prope iam exanimatus erat. *mente intrarat*, ſe intraturum putabat, Drak. coll. II, 352. Stat. Th. X, 556. et inpr. Hom. Il. O, 251. Καὶ δὴ ἔγωγ' ἐφάμην νέκυας

Nam Fabium auxiliumque viri sperare pudebat;
Quum senior, gemino complexus proelia cornu,
Ulteriore ligat Poenorum terga corona,
Et modo claudentes aciem nunc, extima cingens,
Clausos ipse tenet. Maiorem surgere in arma,
Maioremque dedit cerni Tirynthius. Altae
Scintillant cristae, et (mirum) velocibus ingens
Per subitum membris venit vigor: ingerit hastas,
Aversumque premit telorum nubibus hostem.
Qualis post iuvenem, nondum subeunte senecta,
Rector erat Pylius bellis aetate secunda.

Inde ruens Thurin, et Buten, et Narin, et Arsen
Dat leto, fisumque manus conferre Mahalcen,
Cui decus insigne, et quaesitum cuspide nomen.
Tum Garadum, largumque comae prosternit Adherben,
Et geminas acies superantem vertice Thulin,

Qui

590. Vulgo post *aciem* et *extima* distinguunt, quod mutaui, quia mentem poetae hanc puto esse: Poenos, modo claudentes aciem Minucii, nunc clausos ipse tenet, *extima* h. e. extremos hostes, vel a tergo cingens. 595. *Auersumque*, non *Aduersumque*, scripti. Recte: nam a tergo hostem adoriebantur. 596. *iuuenum* Colin. D. Heins. et Dausq. 597. *bellans* opinabatur N. Heins. 598. *Thurin*, non *Turin*, Col. R. 1. Med. *Bencen* Col. *Narin*, non *Marin*, Col. Put. R. 1. 3. Parm. Med. vnde recepi. 599. *nisumque* coni. N. Heins. *Mahalcem* Colon. Vulgo *Maleen*. 601 *consternit* Marsus et post eum alii. 602. *Thulim* e scriptis recepi. *Tylin*

κυας καὶ δῶμ' Ἀΐδαο Ἤματι τῷδ' ὄψεσθαι. Add. Hor. Od. II, 13, 21. 22. et inf. v. 741. vbi se iam vidisse *umbras aeternas* Minucius memorat. *Vlteriore*, exteriore. *gemino c.* suo et Minucii. Cf. Liv. c. 29. Polyb. c. 105. *surgere in arma* cf. ad IV, 619. — 591 seq. Cf. Virg. A. I, 589. vbi v. Heyne. *Tirynthius*, generis auctor. v. ad II, 3. *Per subitum* cf. ad v. 527. *telorum n.* v. ad I, 311. *iuvenem*, iuuentutem. *Rector Pylius*, Nestor. *aetate secunda*, media. Cf. Hom. A, 260 sq. vbi ipse de suis laudibus rebusque gestis praedicat.

601. *largum comae*, εὐπλόκαμον. *aggere*, vallo vel muro.

Qui summas alto prensabat in aggere pinnas.
Eminus hos: gladio Sapharum, gladioque Monaesum,
Et Morinum pugnas aeris stridore cientem,
Dexteriore gena sedit cui letifer ictus,
Perque tubam fixae decurrens vulnere malae,
Extremo fluxit propulsus murmure sanguis.
Proximus huic iaculo Nasamonius occidit Idmon.
Namque super tepido labsantem sanguine, et aegra
Lubrica nitentem nequidquam evadere planta,
Inpacto prosternit equo, trepideque levantem
Membra adflicta solo pressa violentius hasta
Inplicuit terrae, telumque in caede reliquit.
Haeret humi cornus motu tremefacta iacentis,
Et campis servat mandatum adfixa cadaver.

Nec non exemplo laudis furiata iuventus,
Syllaeque, Crassique simul, iunctusque Metello
Furnius,

lin et *Thylin* in editis. 604. *Monesum* alii. 606. *consedit* l. i. ex Colon. reposuit Lefeb. qui vulgatam frigere putat. Sed v. ad I, 540. Poeta forte scripserat *cui sedit*, et hinc librariorum pars *consedit*, alii *sedit cui*. 612. *trepidoque solo* Col. non inprob. N. Heins. vt *solum* pro planta pedis positum sit. 616. *campo* Col. quod recepit Lefeb. 618. *iuuentus Syllaeque C.* iungit idem. Sed plures potius horum nominum iuuenes, quam omnes, quibus Sulla et Crassus praeerant, milites intelligendi videntur, quoniam non nisi clarissima nomina memorantur. *Syllaeque Crassique* quatuor scripti, R. 1. 2. 3. Parm. Med. Vulgata lectio *Sylla ruunt Crassusque* redolet interpolationem eius, qui ignorabat, syllabam finalem, per se brevem, sequentibus duabus vel tribus consonis, modo corripi, modo produci. cf. ad XVII, 547. et Drak. ad IX, 575 vbi laudat Gifan. Ind. Lucret. v.

muro. Cf. I, 265. Res in miraculum aucta. 605. *pugnas a. s. cientem*, vt *adcendere aere* VIII, 488. vtrumque ex Virg. A. VI, 165. Drak. Add. Val. Fl. VI, 92. — 607 sq. Cf. IV, 169 sq. — 610. *labsantem sang.* vt Aen. II, 551. *Lubrica euadere*, ex lubrico loco emergere. *Inpacto equo* v. ad IV, 370. *adflicta solo* v. ad I, 674. in V. L. *pressa v. h.* vt ap. Virg. A. X, 347. Cf. ad I, 383. *Inplicuit*, adfixit. *telum in caede*, vulnere *reliquit*, vt ap. Virg. A. XI, 637. — 615. 6. Luxuriantis ingenii versus.

617.

Furnius, ac melior dextrae Torquatus, inibant
Proelia, et unanimi vel morte emisse volebant
Spectari Fabio. Miser hinc vestigia retro
Dum rapit, et molem subducto corpore vitat
Intorti Bibulus saxi, atque in terga refertur;
Strage super labsus socium, qua fibula morsus
Loricae crebro laxata resolverat ictu,
Adcepit lateri, penitusque in viscera adegit,
Exstabat fixo quod forte cadavere, ferrum.
Heu sortem necis! evasit Garamantica tela
Marmaridumque manus, vt inerti cuspide fusus
Occideret, telo non in sua vulnera misso.
Volvitur exanimis, turpatque decora iuventa

Ora

. *E longum ob Cr.* Barth. ad Claud. bell. Gildon. v. 136. ad Calpurn. Ecl. I, 32. ad Stat. Silv. I, 6, 10. et Aduers. XXIII, 4. Intpp. Virg. A. XI, 309 et Culic. v. 193. Voss. Gramm. II, 15. et Zinzerl. diatr. promulsidi crit. subiunctam. Adde Dorville ad Chariton. p. 184. Idem quoque nonnunquam fit, etsi plures consonae non sequuntur, ob caesuram. Cf. simil. vers. Virg. A. XII, 363. 619. *Furnius*, non *Fannius*, scripsi. Notus est *Furnius* ex Horat. Sat. I, 10, 86. et alius ex Cic. ad Div. X, 1 et 6. Clara vero et gens *Fannia* fuit. 620. *fouebant* coni. N. Heins. 621. *Spectari* Col. Vulgo *inibant Spectati Fabio*, omisso v. 620, quem ex c. Col. reuocauit Modius. 631. *decora iuventae*, vt ap. Virg. A. IV, 559. putabat

617. *furiata*, ἐναργῶς pro excitata, vt XIV, 281. XVII, 198. cfr. ad I, 32. — 620. *misse* v. ad IV, 754. *Spectari Fabio*, h. e. eius plausum et fauorem. 621-7. Bibulus retro cedens labitur super cadauer, ex quo telum exstat, quod in latus adcipit. *in terga refertur* id. q. *vestigia retro rapit*. v. ad IV, 315. *qua fibula* cet. imitat. Virg. A. XII, 273. 4. vbi v. Heyne, et ad A. I, 169. XII, 782. *morsus*, vt ap. Ouid. Met. VIII, 318. Claud. Cons. Olyb. et Prob. 88. Drak. 629. *Iners cuspis*, a nullo coniecta, et sine vi, vt *i. ignis* V, 572. et fere κωφὸν βέλος Hom. Il. λ, 390. vel *telum sine ictu* Virg. A. II, 544. *fusus* v. ad II, 113. *telo non in s. v. m.* vt *alieno vulnere* dixit Virg. A. X, 781. *membris solutis*, vt λύθη ψυχὴ Il. ε, 296. λῦσε γυῖα Il. δ, 469. λῦντο γυῖα Il. η, 16. ο, 435. *Arma fluunt*, χαμαὶ πέσον.

Cf.

Ora novus pallor; membris dimissa solutis
Arma fluunt, erratque niger per lumina somnus.

Venerat ad bellum Tyria Sidone, nepotum
Excitus prece, et auxilio socia arma ferebat,
Eoa tumidus pharetrati militis ala,
Gens Cadmi, Cleadas, fulva cui plurima passim
Casside et aurato fulgebat gemma monili.
Qualis ubi Oceani renovatus Lucifer unda
Laudatur Veneri, et certat maioribus astris.
Ostro ipse, ac sonipes ostro, totumque per agmen
Purpura Agenoreis saturata micabat aënis.
Hic

tabat N. Heins. 642. *aënis*, non *ahenis*, Col. et Ox. v. ad V, 606. — Cf. ad II, 131. *erratque niger p. l. s.*, vt σκότος ὄσσ' ἐκάλυψε, vel ϛυγερὸς μιν σκότος εἷλε, et ἀμφὶ δὲ ὄσσε κελαινὴ νὺξ ἐκάλυψε, Hom. Il. δ, 461. ε, 47. 310. *niger somnus*, vt *mors atra*, μέλας et πορφύρεος θάνατος vel μέλαινα κῆρ Il. β, 834. ε, 22. 83. cf. ad II, 574. Hinc et fuscae alae, quibus nos Somnus, etiam aeternus ille, obumbrare dicitur. v. ad X, 345.

634 sq. Episodium multis verborum ambagibus ornatum. *nepotum*, Poenorum. cf. ad I, 6. *Eoa ala*, vt ap. Virg. A. I, 489. *Gens Cadmi* v. ad I, 6. et II, 185. — 637. 8 Miles orientis auro superbit, genio terrae materiam suppeditante, Dausq. *fulua*, aurea. 639. 640. Imitat. Virg. A. VIII, 589 sq. vbi Heyne recte monet, non satis commode comparari Hom. Il. ε, 5 sq. Magis huc spectant loca Il. χ, 317 sq. et Apollon. II, 40 seq. quos imitati sunt a Drak. laudati Ouid. ex P. II, 5, 49. et Sen. Hippol. 749 seq. *renouatus* exponit D. Heinsius, ex Hespero Lucifer factus; sed est modo ortus, vnde *Lucifer* hic positus erit pro Hespero; *Hesperus* enim idem astrum vocatur, cum oritur, *Lucifer* vero, cum occidit, Drak. Veteres autem, Stoici in primis, putabant, sidera, cursu suo fatigata, terrae humoribus vaporibusque maris ali, pasci, refici, renouari ac recreari, ταῖς τῶν ὑδάτων ἀναθυμιάσεσι τρέφεσθαι, Plut. Plac. Phil. I, 3. Πίνει Θάλασσα δ' Αὔρας· Ὁ δ' Ἥλιος Θάλασσαν· Τὸν δ' Ἥλιον Σελήνη Anacr. XIX, 3 sq. vbi v. Cl. Fischer.

Hic avidum pugnae et tam clarum exscindere nomen
Brutum exoptantem, varie nunc laevus in orbem,
Nunc dexter levibus flexo per devia gyris
Ludificatus equo, volucrem post terga sagittam
Fundit, Achaemenio detrectans proelia ritu.
Nec damnata manus, medio sed (flebile) mento
Armigeri

643. *exscidere* ex scriptis, auctore N. Heins., recepit Drak. quod tamen recte repudiauit, et ex comp. script. *exsc̄idere* ortum putat Lefeb. Veteres dixerunt vel *exscindere* vel *excidere* (quod ex praep. *ex*, et verbo *caedere* compositum est) non *exscidere*: vnde enim tum litera *s*? Neque huic verbo respondet τὸ *abscidere*, de quo v. ad III, 552. 645. *breuibus gyris* emend. Gronov. gustu ad Stat. p. 374. Non male. cf. Broukh. et Heyne Obss. ad Tibull. IV, 1, 93. 94. et loca, a Drak. adscripta, inf. XVI, 489. Senec. Hippol. v. 313. et Thyest. v. 841. Ouid. Met. II, 517. Lucan. III, 554. Add. Cic. Or. III, 19. Colum. X, 226. et Stat. Silv. IV, 7, 3. Sed v. not. 646. *post*, non *per*, Col. Tell. R. 2. Benef. 650. *subiecta* priscae edd. Male!

Fischer. Conf. loc. simil. inf. XII, 248. Burm. ad Val. Fl. II, 62. et 441. Heyne, Cerda et Burm. ad Virg. A. I, 608. Spanh. ad Callim. H. in Dian. v. 141. Iablonsk. Panth. Aeg. P. II. p. 103. et, quos Drak. laudat, Gron. Diatr. Stat. p. 234. Lambin. ad Lucret. I, 232. Lips. Physiol. Stoic. II, 14. et Liuinei. ad Eumen. paneg. Constant. Aug. c. 7. *Laudatur*, placet, *Veneri*, cuius stella est. v. Guell. ad Virg. A. VIII, 590. Cic. N. D. II, 20. Somn. Scip. 4 et 5. *saturata*, tincta, vt ap. Ouid. Met. XI, 166. Martial. VIII, 48. et *satur* ap. Virg. Ge. IV, 335. vbi v. Heyne. *Agenoreis* Tyriis (v. ad I, 15.) *aënis*, vt ap. Stat. Silv. I, 2, 151. et Sen. Herc. Oet. 663. Cf. inf. XVI, 177. — 644. *laeuus in orbem*, vt ap. Virg. A. X, 885. Cf. sup. IV, 317 sq. *leuibus gyris*, vt ap. Iscan. b. Troi. VI. 10. forte pro paruis, vt X, 592. Drak. vel vt *leuibus frenis, leuis equitatus, faciles gyri* N. Heins. *post terga*, retro, more Parthorum, vt ap. Lucan. I, 230. Cf. Intpp. ad Virg. Ge. III, 31. Jani ad Hor. Od. I, 19, 11. et II, 13, 17. et inf. X, 12. vbi Drak. laudat Barth. ad Stat. Silv. I, 4, 78. et ad Claud. laud. Stil. I, 68. *Achaemenio*, Persico s. Parthico, vt passim, a primo Persarum rege, cuius posteri inde Achaemenidae dicebantur. v. Herodot. VII, 11. Ammian. XIX, 4. et Hor. Od. II, 12, 21. vbi cf. Jani. 648. *Nec damnata manus*, non irritus,

Armigeri Cascae penetrabilis haesit arundo,
Obliquumque secans subrecta cuspide vulnus
Uventi ferrum admovit tepefacta palato.
At Brutus, diro casu turbatus amici,
Ausum multa virum, et spargentem in vulnera saevos
Fraude fugae calamos, iam nullis cursibus instat
Prendere cornipedis, sed totam pectoris iram
Mandat atrox hastae, telumque volatile nodo
Excutit, ac summum, qua laxa monilia crebro
Nudabant versu, tramittit cuspide pectus.
Labitur intento cornu transfossus, et una
Arcum laeva cadens, dimisit dextra sagittam.

At non tam tristi sortitus proelia Marte
Phoebei Soractis honor Carmelus agebat:
Sanguine

Male! 651. *Vuenti* Col. vnde *Humenti* tacite rescripsit Lefeb. etsi forte rectius. v. ad II, 469 et III, 522. *Vinenti* in aliis. 658. *versu, tramittit*, non *cursu transmittit*, Col. 659. *transfossus*, non *transfixus*, Col. 662. *Carmelus*, non *Charmelus*, scripti et priscae edd. 663. *Bagrada*,

ritus, vanus fuit ictus; ὁ δ' οὐχ ἅλιον βέλος ἧκεν, Ἀλλὰ cet. Il. O, 575. *penetrabilis*, active, penetrans, vt XII, 240. Virg. Ge. I, 93. Aen. X, 481. *subrecta*, sursum erecta, vt X, 253. vbi Drak. laudat Virg. A. IV, 183. Liv. VII, 10. Gron. ad Liv. VIII, 8. ad Sen. Herc. F. 790. Acidal. ad Curt. IX, 5. et al. *Vuenti p.*, epith. orn. vt *vdum* ap. Virg. Ge. III, 388. — 653. *saevos*, exitiosiores et periculosiores, *fraude fugae*, fuga simulata, quoniam post tergum coniiciuntur, adeoque minus tibi ab iis cauere possis. 658. *Versus*, στίχος, ordo, vt passim, h. l. catenulae, quod quoque versum inflecti possunt, N. Heins. et Drak. qui citarunt Virg. Ge. IV, 144. Aen. V, 119. Colum. R. R. II, 11. Plin. XV, 29. XVII, 12. XVIII, 19. Grat. Cyn. 144. et al. *Nudabant*, nudam praebebant summam pectoris partem, quia catenularum ordines laxe iuncti erant. 659. Cf. II, 127 sq. *intento cornu*, arcu, vt II, 109. Cf. Burm. ad Val. Fl. III, 591.

662. *Phoebei S.* cf. ad V, 175. *honor*, decus patriae. *Amyclaei*, Spartani, *Phalanti*, quo

Sanguine quippe suo iam Bagrada tinxerat ensem,
Dux rectorque Nubae populi; iam fusus eidem
Zeusis, Amyclaei stirps inpacata Phalanti,
Quem tulerat mater claro Phoenissa Laconi.
Talia dum metuit, nec pugnae fisus in hoste
Tam rapido, nec deinde fugae, suadente pavore,
Per dumos miser in vicina cacumina quercus
Repserat, atque alta sese occultabat in umbra
Hampsicus, insistens tremulis sub pondere ramis.
Hunc longa, multa orantem, Carmelus, et altos
Mutantem saltu ramos, transverberat hasta;
Ut, qui viscatos populatur arundine lucos,
Dum nemoris celsi procera cacumina sensim
Sub-

Bagrada, non *Bragada*, scripti, vt I, 407 et VI, 141. Mox iidem *Nubae*, non *Iubae*, vt III, 269. — 668. *fugae* Col. et Tell. *fuga* Ox. Put. et R. 2. Vulgo *fugam suadente* cet. 669. *in* et mox *occultabat*, non *et* — *occultarat*, scripti et priscae edd. 671. *Hampsicus* Col. Vulgo *Nampsicus* vel *Napsicus*. *Amsychus* coni. N. Heins. 674. *viscata* emend. iam Barth. Adv. I, 13. quod N. Heins. et Drak. probarunt, et recepit quoque Lefeb. Sic *viscata virga* dicitur Ouid. Met. XV, 474. et Varr. R. R. III, 7. *pinguis virga* Martial. IX, 54. *viscatis viminibus* Petron. c. CIX. Sed vulgata lectio forte non mutanda, quia doctior est, et poetae epitheta verbis, ad

quo duce Partheniae Tarentum, a Tarante conditum, occuparunt. Cf. XI, 16. Heyne ad Virg. Ge. IV, 125. et Exc. XIV. ad Aen. III, 551. Jani ad Hor. Od. I, 28, 29. II, 6, 11. *stirps inpacata*, propter odium Spartanorum in Romanos, quod a Xanthippi bellique Punici I. temporibus resederat. *claro Lac.*, Spartano cuidam, qui a claro illo Phalanto originem ducebat. Eiusmodi originem ducis Poenorum vel propterea fingere poterat poeta, quod Spartani, duce Xanthippo, in Africam venerant. 667. *Talia*, talem necem, qualem Carmelus Zeusi adtulerat, *metuit Hampsicus*. 669 seqq. Cf. V, 469 sqq. *Mutantem saltu ramos*, modo in hunc, modo in illum ramum insilientem. Lepida profecto imago: credas Hampsicum sciuros venari, Ernesti. 674-7. Similis locus Val. Fl. VI, 260 sq. v. ibi Intpp. et ad h. l. Drak. qui laudat Salmas. ad Solin. p. 83. et 765. (1087) Gron. Obss. III, 18. et ad Auctor. Octauiae v. 412. Intpp. ad

Subſtructa certat tacitus contingere meta,
Sublimem calamo ſequitur creſcente volucrem.
Effudit vitam, atque alte manante cruore
Membra pependerunt curvato exſanguia ramo.

Iamque in palantes ac verſos terga feroces
Pugnabant Itali, ſubitus quum mole pavenda
Terrificis Maurus prorumpit Tunger in armis.
Nigra viro membra, et furvi iuga celſa trahebant
Cornipedes, totusque novae formidinis arte
Concolor aequabat liventia currus equorum

Terga;

ad quae propr. non ſpectant, iungere ſolent. 676. *Subſtructa* Colon. *Subſtracta* Tell. et R. 2. Vulgo *Subtracta*. 682. Haec eſt lectio c. Colon. quam etiam confirmant reliqui ſcripti et R. 2. niſi quod pro *Tunger* in Put. *nigris*, in ceteris *niger* exſtat. Vulgo *Terrificus nigris p. Maurus*. 683. *furvi* pro *fulvi* cum Cell. Drak. et Leſ. repoſui ex emendat. Dausq.

a

ad Petron. c. XL. et CIX. Broukh. ad Prop. II, 15. al. 19, 24. Rader. et Grut. App. notar. ad Martial. IX, 54. et XIV, 218. et gemma ap. Gorlaeum Dactyl. T. II. num. 480. ed. Gronov. Cf. etiam Oppian. III, 486 ſq. — 676. N. Heinſ. haec notat: "*Subſtructa meta*, vt mox et ap. Martial. XIV, 218. *calamo creſcente*, vel *calamo ſtructo* Prop. II, 15, (19) 24. (vbi v. Broukh. et Vulp.) *textis arundinibus* Petron. 109. *creſcente arundine* Martial. IX, 54. et Gr. συνθέτυς καὶ πηκτὺς καλάμυς. Dum enim viſcatae arundini aliae ex aliis arundines, atque illae craſſiores craſſioresque *ſubſtruebantur* et infigebantur, formam *metae* reddebant ac pyramidis: extremae autem arundinum creſcentium compagi frondentem ramum, viſco inlitum, inſerebant, cui dum inſidebant aues, (cantu inprimis adlectae) glutine adſtringebantur." Τὰς καλάμως ἄμα πάντας ἐπ' ἀλλάλοισι συνάπτων, Bion. Id. II, 5. Drak. Inf. XIV, 309. *creſcentia tecta* h. e. turris pluribus contignationibus ſ. tabulatis, quorum ſuperiora inferioribus minora ſunt, alte educta. *Meta*, conus, et quaecumque res ex orbiculari et lata baſi in acutum faſtigium ſurgit.

683. *furvi C.* cf. Burm. ad Val. Fl. I, 149. *arte formidinis nouae*, nouam terroris inſolitamque ſpeciem excogitandi.

Terga; nec erectis similes inponere cristis
Cessarat pennas, aterque tegebat amictus.
Ceu quondam aeternae regnator noctis, ad imos
Quum fugeret thalamos, Hennaea virgine rapta
Egit nigrantem Stygia caligine currum.
At Cato, tum prima sparsus lanugine malas,
Quod peperere decus Circaeo Tuscula dorso
Moenia, Laertae quondam regnata nepoti,
Quamquam tardatos turbata fronte Latinos
Conlegisse gradum videt, inperterritus ipse
Ferrata calce atque effusa largus habena

Cunctan-

et N. Heins. quem v. ad Ouid. Met. III, 273. cf. sup. ad V, 220. 686. *arrectis* coni. N. Heins. Sed v. ad II, 668. — 689. *Hennaea*, non *Aetnaea*, scripsi. Cf. ad I, 93. 696. *Ferrata calce*, h. e. calcaribus, non *Ferrato c.*, scripsi, vt etiam XIII, 169 et XVII, 5. Cf. Ernesti Clav. Cic., Intpp. Virg. A. XI, 714. et, quos Drak. laudat, Nonius h. v. Voss. art. Gramm. III, 34. et Dauis. ad Cic. Tusc. Qu. I, 8. Mox forte leg. *effusae largus habenae*, vel *effusam*

tandi. 688 sq. Cf. XIV, 240 sq. *Hennaea v.* v. ad I, 93. — 691. *prima sparsus lan. m.* ἐπὶ χνοάοντας ἰȣλȣς ἀντέλλων Apollon. II, 93. πρὸς εὐάνθεμον δ' ὅτε φυὰν λάχναι νιν μέλαν γένειον ἔρεφον Pind. Ol. α, 109. Cf. Virg. Aen. VIII, 160. X, 324, et sup. ad I, 61. III, 84. — 692. 3. M. Porcius Cato, qui Sapiens, Maior s. Priscus et Censorius dicebatur, Romae *decus*, ortus Tusculo. v. Corn. Nep. c. 1. Cic. Mur. 8. Primum quidem stipendium in pugna Cannensi meruit, (inf. X, 13 sq.) vel demum post eam, Q. Fabio Max. tertium consule. v. Corn. Nep. c. 1. Cic. de Sen. c. 4. et Pighii Ann. ad a. 549. p. 219. Sed poeta non ad tam subtilem et accuratam temporum rationem exigendus est. *Tusculum*, Latii municipium, vbi Ciceronis, Tiberii aliorumque praedia erant et nunc *Frascati* est, non longe a Roma, conditum a Telegono, Circes et Vlyssis f. Laertis nepote, (vnde *Circaeo d.* et *Laertae quondam r. n.*) in colle, ἐπ' ὀρεινῇ Strab. V. p. 165. (al. 239.) quare h. l. *dorso C.* vt ap. Horat. *superni Tusculi Circaea moenia* Epod. I, 29. vel *iuga Telegoni* Od. III, 29, 8. vbi v. Jani. Cf. inf. XII, 535. Cluuer. Ital. ant. III, 4. p. 942. et Intpp. ad Prop. II, 32, 4. *Conlegisse gradum* vt VI, 399. *effusa h.* vt

Cunctantem inpellebat equum. negat obvius ire,
Et trepidat cassa sonipes exterritus umbra.
Tum celer in pugnam dorso delatus ab alto
Alipedem planta currum premit, atque volanti
Adsilit a tergo. cecidere et lora repente
Et stimuli; ferrumque super cervice tremiscens
Palluit infelix subducto sanguine Maurus.
Ora rapit gladio, praefixaque cuspide portat.

At saevo Mavorte ferox perrumpit anhelum
Dictator cum caede globum. miserabile visu,
Vulneribus fessum ac multo labente cruore
Ductorem cernit suprema ac foeda precantem.
Manavere genis lacrimae, clipeoque paventem
Protegit, et natum stimulans, Fortissime, labem
Hanc pellamus, ait, Poenoque ob mitia facta,
Quod nullos nostris ignes dispersit arvis,
Dignum expendamus pretium. Tunc, arte paterna

Ac

effusam l. habenam. Conf. Intpp. ad Lucan. VII, 225. 698. *cassa* scripti, R. 1. 2. 3. Med. Mars. Benef. cf. Heins. ad Ouid. Fast. VI, 406. *grandi* Junt. Ald. Gryph. Nut. *crassa* Mart. Herbip. Basil. et al. 705. *Ac* scripti. 707. *multum labente* mauult N. Heins. et v. 710 *instimulans*. 713 *aruis* scripti et R. 2. vnde reposui pro vulg. *agris*. 713. *Tum* leg. videtur.

vt XIII, 172. et Virg. A. XII, 499. *largus*, doctius pro, large, multum *e. h.* Cf. V. L. *cassa vmbra*, vt *vana* Virg. A. X, 593. Drak. Cf. V. L. 699 seq. Cato ab equi dorso desilit, et saltu conscendit currum Tungri, quem a tergo adoritur. *premit*, persequitur. 701-3. Cf. Virg. Aen. IX, 475. 476. vbi v. Cerda et Heyne. 702. *Stimulus*, *κέντρον*, *μάστιξ* Il. ψ, 383. 387. 390. vnde *κεντρηνεκέες ἵπποι* Il. E, 752. cf. ad I, 113. *subducto s.* metu exsanguis. Cf. Virg. A. III, 259. Cato *ora rapit*, (vt XV, 810. et *diripere* XV, 730.) cum impetu et ardore amputat.

705 seq. Poeta exornauit Liuiana XXII, 29. — 708. *Ductorem*, Minucium. *suprema ac foeda*, mortem turpem. 709. Aptissime ingenio Fabii patris. Cf. v. 547 sq. *natum* v. ad v. 539. — 711. 2. Cf. v.

260

Ac ſtimulis gaudens, iuvenis circumdata Poenum
Agmina deturbat gladio, campumque relaxat,
Donec Sidonius decederet aequore ductor.
Ceu, ſtimulante fame, rapuit quum Martius agnum
Averſo paſtore lupus, fetumque trementem
Ore tenet preſſo; tum, ſi veſtigia curſu
Auditis celeret balatibus obvia paſtor,
Iam ſibimet metuens, ſpirantem dentibus imis
Reiectat praedam, et vacuo fugit aeger hiatu.
Tum demum terris, quas circumfuderat atra
Tempeſtas, Stygiae tandem fugere tenebrae.
Torpebant dextrae, et ſeſe meruiſſe negabant
Servari, ſubitisque bonis mens aegra natabat.
Ut, qui conlabſa preſſi iacuere ruina,

Eruta

tur. v. ad VI, 299. *Marte paterno* coni. N. Heinſ. et v. 719 *curſim*, et v. 722 *eiectat* coll. Virg. A. V, 470. — 723. *Tyriis* pro *terris* Ox. et Put. *turmis* ingenioſe emend. N. Heinſ. quod recepit Lefeb. Sed praeſtiterit, opinor: *Tum demum tetrae*, — *Stygiae tandem f. t.* vt gradatio ſit, vel τὸ *Stygiae* interpretam. τοῦ *tetrae*. Alioquin verba *demum* et *tandem* minus apta

260 ſq. Sarcasmi vim facile ſenties. 717 ſq. Pulcerrima comparatio et praeclare verbis expreſſa, a qua non multum differt Maroniana Aen. XI, 809 ſq. Cf. Claud. in Rufin. II, 252 ſq. *Martius lupus*, vt Virg. A. IX, 566. (vbi v. Heyne) et *Martia tigris* ap. Val. Fl. III, 635. *curſu*, curſim, feſtinanter, vt XI, 137. XVI, 7. et *certamine* pro certatim X, 536. XII, 268. Drak. *ſpirantem*, ἀσπαίροντα. *vacuo hiatu*, vt ap. Claudian. l. c. Cf. Burm. ad Val. Fl. III, 589. et ad Ouid. Met. VII, 786. *aeger*, iratus et triſtis, propter praedae iacturam. 723. 4. Ornate pro, tum demum, hoſtis impetu reiecto, mortis metus, quem Romanis praeſentiſſimum incuſſerat periculum, depulſus eſt. Cf. V. L. et v. 586. *mens natabat*, fluctuabat, dubia et incerta erat, quum nimia et inopinata felicitas ipſis ſomnio ſimilis videretur. Cf. Hor. Sat. II, 7, 7. Sen. Ep. 35. extr. Manil. IV, 256. et ſup. ad II, 122. — 727. Praeclara comparatio, quam neſcio an v[illegible] debeat poeta. Videtur ta-

men

Eruta quum ſubito membra et nox atra receſſit,
Connivent, ſolemque pavent adnoſcere viſu.

Quis actis, ſenior, numerato milite laetus,
Collis et tuto repetebat in aggere caſtra.
Ecce autem e media iam morte renata iuventus,
Clamorem tollens ad ſidera, et ordine longo
Ibat ovans, Fabiumque decus, Fabiumque ſalutem
Certatim, et magna memorabant voce Parentem.
Tum, qui partitis diſſederat ante maniplis,
Sancte, ait, o genitor, revocato ad lucis honorem
Si fas vera queri, cur nobis caſtra viroſque
Dividere eſt licitum? patiens cur arma dediſti,
Quae ſolus rexiſſe vales? hoc munere lapſi
Aeternas multo cum ſanguine vidimus umbras.

Ocius

apta eſſe et languere videntur. 729. *cognoſcere* ex c. Tell. et R. 2 repoſui: Lefeb. Sed nihil intereſt. 731. *Colles* Col. et Put. *Collis* δεικτικῶς ſcripſi, vnde vulgata lectio *Collibus* orta videtur. 735. *memorabant*, non *memorabat*, Col. et Oxon. 736. *diſſederat* Col. h. e. diuerſis locis ſederat, ſeparatus fuerat. *diſcederat* Put. *diſſiderat* malit Lefeb. vt *inſiderat* V, 3. Vulgo *diſceſſerat*. 737. *reuocato*, non *reuocati*, Col. 741 *Taenarias* olim coni. N. Heinſ. et poſtea *Paene atras — umbras*, vt apud Horat. Od. II, 13, 21. Vtrumque nimis abit a vulg. ſcriptura, quae etiam

men ante oculos habuiſſe Virg. A. IV, 688-692. *Conniuent*, claudunt ſc. oculos.

730-750. Cf. Liv. XXII, 29. 30. et Polyb. III, 105. vt indolem et δεινότητα poeticae rei tractationis perſpicias, quo, praeter maiorem adfectus grauitatem, etiam hoc ſpectat, quod non a ſolo Minucio, ſed a toto exercitu is, cui omnes inmeritum vitae ſeruatae beneficium debebant, laudibus celebratur, et in Fabii honorem arae exſtruuntur vinumque ac dapes ei, tamquam Deo, libantur. Ceterum iidem hiſtorici tradunt, Fabium *parentem* eſſe vocatum ob ſeruatum exercitum, de quo v. Drak. ad VIII, 2. vbi citat IX, 565. Claud. laud. Stil. III, 51. Liv. V, 49. et Iuven. VIII, 243. — 737. *Sancte*, venerande, vt ap. Val. Fl. I. 11. *hoc munere lapſi*, perperam vſi, vel infelices, in perniciem ruentes. 741. Cf.

Ocius huc aquilas ſervataque ſigna referte.
Hic patria eſt: murique Urbis ſtant pectore in uno.
Tuque dolos, Poene, atque aſtus tandem exue notos:
Cum ſolo tibi iam Fabio ſunt bella gerenda.

Haec ubi dicta dedit, mille hinc (venerabile viſu)
Ceſpite de viridi ſurgunt properantius arae.
Nec prius aut epulas, aut munera grata Lyaei
Fas cuiquam tetigiſſe fuit, quam multa precatus
In menſam Fabio ſacrum libavit honorem.

iam non minus venuſta eſt. cf. ſup. v. 586 et 688. Sic et *perpetuae n.*, *perpetua*, *aeterna*, *longa nox*. v. Drak. et Ind. 747. *properantibus* coni. Liuineii, a Cortio et Erneſti notata.

Cf. ad v. 586. *huc*, ante tribunal, Lefeb. coll. Liv. XXII, 30. *murique* cet. v. ad v. 8. *ſtant* cf. ad III, 173. — 747. v. ad IV, 701. *munera Lyaei*, vt δῶρα Διονύσου, Ἀφροδίτης, Δήμητρος. Cf. ſup. v. 183. 194. Heſiod. Scut. H. 47. Stat. Silv. IV, 6. Hor. Od. IV, 15, 26. Heyne ad Virg. Aen. I, 636. 734. IV, 33. Koeppen ad Hom. Il. γ, 54. — 750. Cf. Virg. A. I, 736. III, 177. 354. Fabio, vt Deo, vinum libant; et reuera θεὸς ἀπὸ μηχανῆς fuerat. Cf. XI, 302. *honorem* v. ad III, 218.

C. SILII ITALICI PVNICORVM

LIBER OCTAVVS.

ARGVMENTVM.

Fabium, qui, posse vinci hostem, Romanis persuaserat, pro se quisque laudibus ad coelum fert: Hannibal contra, iam summum militiae ius Dictatori redditum, eoque viuente omnem sibi non victoriae tantum, sed proelii quoque spem praecisam esse, magnopere et dolet et indignatur. v. 1-11. Quia etiam inopia cunctarum rerum in dies ingrauescit, et milites, ex conluuione omnium gentium mixti, Galli in primis, animo semper fluctuantes et praedae sanguinisque cupidi, pugnam stipendiumque debitum exposcunt, et iam consilia vel transitionis, vel reditus in patriam agitant; Hanno autem, qui ducem Poenorum interneciuo capitalique odio prosequitur, quantum potest et valet, inpedit, quo minus vel supplementum copiis eius scribi, vel frumentum et pecuniam mitti senatus censeat. 11-24. Has curas, quibus Hannibal conficitur, lenit Iuno, quae Annam, Didonis sororem et Numicii fl. Nympham, blande adpellat, vt eum de prosperis, quae instent, fatis, de fine dictaturae, comitiis consulum, temeritate Varronis, quem, sui generis hominem, vulgus ad consulatum extrahere nitatur, et de pugnae Cannensis euentu, certiorem faciat. 25-38. Nympha, communis, a Belo ductae, originis, amoris patriae et mandatorum sororis memor, negotium, sibi demandatum, non recusat, quamquam diuino in Italia honore colatur. 39-49. Quem vnde et quando consecuta sit, ipsa hoc modo memorat: Post Didonis mortem Iarbas, Gaetulorum rex, Carthagine rerum potitur, et Anna primum quidem ad Battum, Cyrenes regem, confugit, sed biennio post, bello propterea hospiti suo a Pygmalione indicto, nauem conscendit, quae vi tempestatis in litus Italiae eiicitur. 49-68. Ibi in terra prorsus sibi ignota oberrans obuiam venit Aeneae, a quo benigne hospitio

spitio excepta Didonem, dolore confectam, in ardentem rogum adscendisse refert. 69 - 159. Sed a sorore in somnis admonita, vt insidias vitaret, quas Lauinia strueret, intempesta nocte fuga sibi consulit ipsaque se in Numicium praecipitat, quo facto inter Deas indigetes Latii relata colitur. 160 - 201. His ordine expositis Anna, Iunonis voluntati morem gerens, eius verbis optatissimum de subita, quae inpendeat, rerum mutatione nuntium Hannibali adfert. 202 - 224. Is animum reuocat, et e Campania, monitu deae, in Apuliam castra mouet. 225 - 241. Interea Romae comitiis Consulum indictis, C. Terentius Varro, homo non humili solum, sed sordido etiam loco ortus, haud parum callide auram fauoris popularis ex dictatoria inuidia principumque insectatione petit, et suffragiis turbae forensis, quae aeternam fastis labem adspergunt, Consul creatur. 242 - 257. Is, qui melior lingua quam dextra erat, et qui nec castra, nec hostem vmquam viderat, extemplo ab vrbe signa mouere statuit, concionesque multas ac feroces habet, denunciantes, bellum arcessitum, in Italiam ab nobilibus, mansurumque in visceribus reipublicae, si plures Fabios imperatores haberet; se, quo die hostem vidisset, Poenorum bello aeque ac inpotenti Patrum dominationi finem adlaturum, et Hannibalem mox, Fabio spectante, in triumpho ducturum. 258 - 277. Collega eius, L. Aemilius Paulus, qui cum L. Liuio olim Consul fuerat, et ab iis, qui gloriam perfecti belli Illyrici ipsi inuidebant, adcusatus damnatione collegae, et sua prope, ambustus euaserat, etsi perniciem patriae imminentem animo praesagit, et tam nobilitate, quam virtute excellit, nihil tamen inclementer in Varronem dicere conatur. 278 - 297. Eum proficiscentem hortatur Fabius, vt, quum non minus ipsi certaminis cum Varrone, quam cum Hannibale futurum sit, nec alia ratione saluti reipublicae, quae tota ab ipso pendeat, consuli possit, vtrisque ducibus vnus fortiter resistat, sibique persuadeat, Poenum imperatorem, qui in aliena, in hostili terra, inter omnia inimica infestaque, procul ab domo, procul ab patria sit, summaque commeatus et pecuniae inopia laboret, superari posse ab eo, quem ratio agentem ducat, non fortuna, quique nec occasioni suae desit, nec suam occasionem hosti det. 298 - 326. Ad ea paucis verbis moestoque vultu respondet Consul, se quidem, quam possit, solertissime omnia e republ. fide sua facturum, et, quae vna salutis sit via, eadem ratione bellum aduersus Hannibalem gesturum, qua Fabius gesserit;

sed, quum irati dii alterum quasi consulem Romanis, alterum Poenis dederint, et ne ipse quidem Carthaginiensium senatus vel magis sibi discordem collegam adiungere, vel infestiorem reipubl. Rom. pestem inmittere potuerit, consilia amici magis sana et salubria, quam explicatu facilia esse, et, si vana idcirco praecepta surdis caneret auribus, atque aduersi quid adcideret, hostium se telis potius, quam iterum suffragiis iratorum ciuium, caput obiecturum. 327-348. Non ita multo post Consules ad nobilitandas clade Romana Cannas, Apuliae vicum, cui Hannibal castra iam admouerat, proficiscuntur, et in vnum locum cogunt exercitum numero amplissimum (349), et ex Latinis (356), Sabinis (412), Picentibus (424), Vmbris (446), Etruscis (468), Marsis (495), Pelignis (510) Campanis, Marrucinis, Frentanis, Vestinis (512) Samnitibus (562) Bruttiis, Lucanis, Hirpinis, Calabris, Salentinis, Picentinis (568), Gallis Cisalpinis, Boiis, Anamanis, Cenomanis, Venetis, Lingonibus, Liguribus, Morinis, Euganeis, Carnis, Vagennis (588), Siculis et Iluae ins. incolis (613) conscriptum, quorum populorum vrbes vna cum ducibus, Scauro 370, Scaeuola 384, Sulla 393, Tullio 404, Nerone 413, Curione 425, Pisone 463, Galba 469, Scipione 546, Cethego 575 et Bruto 607 recensentur. 356-621. Castris autem vix ad Cannas locatis, varia deorum iram declarant prodigia (622-655); vnde milites, vultu sensibusque adtoniti et omnia truci clamore complentes cladem Romanis inminentem, Pauli Seruiliique mortem, fugam Varronis, et tot equitum peditumque stragem ominantur. 656-676.

Primus Agenoridum cedentia terga videre
Aeneadis dederat Fabius. Romana parentem
Solum castra vocant; solum vocat Hannibal hostem,
Inpatiensque morae fremit. Ut sit copia Martis,
Exspe-

4. *Vt si c. M. E. v. fato* Oxon. prob. Barth. Adv. IV, 22. *belli* pro *Martis* Tell. et R. 2. Post *fremit* comma ponunt Dausq. Cell. et alii, prob. Ernesti.

1. Fabius nempe Hannibalem primus repulit et retro cedere coegit; at praelio primus eum superauit Marcellus, Drak.

Exſpectanda viri fata, optandumque ſub armis
Parcarum auxilium. namque, hac ſpirante ſenecta,
Nequidquam ſeſe Latium ſperare cruorem.
Iam vero concors miles, ſignisque relatis
Indiviſus honos, iterumque et rurſus eidem
Soli obluctandum Fabio, maioribus aegrum
Angebant curis. Lentando fervida bella
Dictator, cum multa adeo, tum miles egenus
Cunctarum ut rerum Tyrius foret, arte ſedendi
Egerat, et, quamquam finis pugnaque manuque
Haud dum partus erat, iam bello vicerat hoſtem.
Quin etiam ingenio fluxi, ſed prima feroces,
Vaniloquum, Celtae, genus ac mutabile mentis,
Reſpectare domos. maerebant, caede ſine ulla
(Inſolitum ſibi) bella geri, ſiccasque cruore
Inter tela ſiti Mavortis hebeſcere dextras.

His

rneſti. Idem monet v. 9. *Indiuiſus honos rerum*, *quin rurſus* cet. conie-
iſſe Markland. epiſt. crit. p. 33. 11. *Angebant*, non *Angebat*, omnes
cripti et R. 2. *Vrgebant* Tell. a m. ſec. 19. *cruori* Ox. *cruoris* emend.
I. Heinſ. ad h. l. et ad Claud. laud. Stilic. II, 16. coll. VII, 213. idque
ecepere Cell. et Leſ. 20. *Inter tela ſati* Med. et ſic coni. Dausq. coll.
341. cui loco Drak. addit verba Liv. X, 16 *Galli inter ferrum et arma nati.*
dem mihi quoque in mentem venit, nec video, quid cauſae ſit, cur peſſi-
me

Drak. Cf. tamen v. 15. et ad VII, 567. *parentem* cf. VII, 35. *ſolum v. H. h.* Cf. Liv. XXII, 30. extr. — 4. 5. De pugnae copia deſperandum ante Fabii mortem. *Exſpectanda* cf. ad V, 207. *hac ſpirante ſ.* viuente hoc ſene. 1 - 27. Cf. Liv. XXII, 32. et ipr. 43. quem locum miror egiſſe diligentiam memoriamque Ill. Erneſti, qui non modo ea, quae de Hannonis dio, ſed etiam quae de Celtis, defectionem molientibus, mox dicentur, fictioni poeticae tribuenda putat. *lentando*, prolatando, trahendo, vel lente gerendo, *bella fervida*, quae Minucius maiore feruore, quam conſilio aut prudentia, adminiſtrabat, Drak. *arte ſedendi* v. ad III, 142. *Egerat*, effecerat. 16. 17. cf. ad IV, 50. et 311. *prima*, τὰ πρῶτα, primum, initio. 20. *ſiti*, collocati ac vndique hoſtium pilis ſepti,

 Marſ.

His super internae labes et civica vulnus
Invidia augebant: laevus conatibus Hannon
Ductoris non ulla domo submittere Patres
Auxilia, aut ullis opibus iuvisse sinebat.

Quis lacerum curis et rerum extrema paventem
Ad spes armorum et furialia vota reducit
Praescia Cannarum Iuno atque elata futuris.
Namque

me ita legi censuerint N. Heins. et Drak. Nam τὸ *sati* pendet a *maerebant*; vel, quod minus durum, *satis* refingendum. *situ* corrig. D. Heins. probb. filio eius et Drak. qui parum commode comparat VII, 534 et Stat. Th. III, 583. Equidem *situm* explicarem inertiam, segnitiem, vt ap. Ouid. Trist. V, 12, 2. et Quinctil. I, 2. vel quo sensu Apuleius Flor. 3. p. 351. 32. ed. Elmenh. dixit, *gladius vsu splendescit, situ rubiginat*. Minus placet coniect. N. Heins. ad Claud. l. c. *sui Mauortis*, quam recepit Cell. et ceteris longe praestare putabat Drak. vt Gallorum Mars Romanorum Marti opponatur, quod mihi non persuaserunt verba Flori II, 4 *Mox, Ariouisto duce*, Galli *vouere de nostrorum militum praeda Marti suo torquem*. Magis ad rem facit locus Virg. A. XII, 187 vbi v. Heyne. Mars enim est illorum, quibus fauet. cf. not. ad I, 118. Sed non adsequor, cur displiceat vulgatum *siti*, quod Dausq. iam recte exposuit, ardenti desiderio belli, prob. Lefeb. qui lepidam hanc rationem adfert: maximam debilitatem sequi nimiam sitim, ipse non semel expertus sum in itineribus. *horrescere* priscae edd. 21. *tabes* maluerit et multis exemplis illustrauit N. Heins. ad h. l. et ad Claud. bell. Getic. v. 50. Id probauit Drak. et recepit Cell. Sed vulgata quoque satis apta est. 22. *augebant* et mox *Hannon*, non *augebat*

Mars. et Barth. Adv. IV, 22. Cf. V. L. 21. *Labes*, vt *pestis* et *lues*, pernicies, ruina, et omne malum, quod interitum minatur, vt passim ap. Cic. v. c. Dom. I. Div. I, 43. Verr. I, 1. Harusp. 22. cf. Ern. ad Tac. Ann. II, 47. Intpp. ad Val. Fl. II, 239. V, 237. et ad h. l. Drak. recte intelligit vitium et malum, quod remp. Carthag. adfligebat, et quo latius serpente ruinam minitabatur; inuidiam nempe popularium, et factionem Hannonis Barcinae factioni aduersam, quae Hannibali necessaria submitti prohibebat. *laevus*, aduersus. v. ad III, 94

25. Cura *lacerat*, τείρει θυμὸν, φθείρει, φθινύθει κῆρ. Cf. ad VII, 271. *rerum extrema* pro vulg. *extremas res*, vt ap. Caes. B. C. II, 25. *extrema* sup. VII, 320. Sic *extrema tempora*, *fortuna*, *casus*, *extrema pati*, *ad extrema ventum est*, et similia passim obvia. *furialia vota*, furiosam, h. e.

Namque hac adcitam ſtagnis Laurentibus Annam
Adfatur voce, et blandis hortatibus inplet:
Sanguine cognato iuvenis tibi, Diva, laborat
Hannibal, a veſtro nomen memorabile Belo.
Perge, age, et inſanos curarum comprime fluctus.
Excute

angebant et *Anno*, Col. 28. *Iamque* coni. Dausq. prob. N. Heinſ. qui et *excitam* volebat, refrag. Drak. v. Ind. 31. *veſtro*, non *noſtro*, Col. Oxon.

h. e. acerrimam pugnandi cupiditatem. v. ad I, 32. — 28-201. Epiſodium nimis forte longum, quod tamen magni poetae ingenium doctrinamque arguit. Nam Annae memoria in Carthaginis et Romae etiam hiſtoriis, mythis atque originibus non erat obſcura. Praeterea hoc epiſodio, ad quod viam ſibi muniuit Silius vſſ. 8 ſqq. rerum varietati conſuluit cauitque, ne lectorum voluptas perpetua praeliorum deſcriptione interciperetur, ſed potius eorum, qui antiquae hiſtoriae, Virgilii aliorumque poetarum lectione imbuti eſſent, Romanorum in primis, animi magnarum rerum exſpectatione ſuſpenſi tenerentur, et ad pugnam Cannenſem praepararentur. Cum *Anna*, Didonis ſorore, filia *Beli*, (v. ad I, 73. 87. et Heyne Exc. XXIII. ad Virg. A. I.) exemplo poetarum Rom. confunditur Anna Perenna, quae facta inde Nympha Numicii fl., quum potius dea eſſet ex indigetum numero, et fauſta anni initia deſignaret; quod monet Heyne Exc. III. et IV. ad Virg. A. VII. p. 112. et 121. ed. prior. Annae fata et fabulam non minus copioſe perſequitur Ouid. Faſt. III, 523 - 696. quem Silius ante oculos habuit, ſed ſermonis poetici nitore multum antecellit. Vtrumque poetam comparaſſe, non poenitebit humanitatis ſtudioſos. *ſtagnis*, aquis, (v. ad VII, 282.) fluuio, *Laurentibus*, Numicio ſ. Numico, qui in Latio inter Laurentum ac Lavinium in finibus Rutulorum defluit. v. Heyne Exc. III. ad Virg. A. VII, 150 ſq. et Cluver. Ital. ant. III, 3. p. 893. *a veſtro n. m. B.* vt v. 439. *fluctus curarum* vt ap. Lucret. VI, 33. et Catull. LXV, 62. 97. Sic et *fluctus concionum*, Cic. Mil. 2. et Flacc. 24. *fluctus belli* Lucret. V, 1289. et inf. IX, 527. κῦμα μόϑε in Epigr. κῦμα κατακλυσμὸν φέρον νόσων Plat. Leg. V. Cf. Cerda ad Virg. A. VIII, 19. XII,

Excute ſollicito Fabium. ſola illa Latinos
Sub iuga mittendi mora. iam diſcingitur armis.
Cum Varrone manus, et cum Varrone ſerenda
Praelia. ne deſit fatis ad ſigna movenda.
Ipſa adero. tendat iam dudum in Iapyga campum.
Huc Trebiae rurſum et Traſymeni fata ſequentur.

Tum Diva, Indigetis caſtis contermina lucis,
Haud, inquit, tua ius nobis praecepta morari.
Sit fas, ſit tantum, quaeſo, retinere favorem
Antiquae

Oxon. Parm. cf. v. 222. 33. *ſola ille* — *mora* non male emend. N. Heinſ. quod recepit Lefeb. multisque exemplis adſtruxit Drak. v. c. Virg. A. X, 428. Liv. XXIII, 9. Lucan. I, 100. Senec. in Agam. 211. in Troad. 124. in Phoeniſſ. 458. in Herc. fur. 1215 vbi v. Gronov. et ad Senec. de Ben. V, 12. cf. not. ad I, 479. V, 319. XVI, 504. 36. *nec* ſcripti. *ad ſigna movendum* fruſtra coni. N. Heinſ. Cf. tamen XI, 562. 3. XV, 105 (vbi *bona cenſendum* verbis graecis ὁ νομιστέον ἀγαθὰ εἶναι reſpondere, notat Schmid.) Colum. VII, 5 (*vlcera medicamentis curandum*) Lucret. I, 112. II, 1127. Intpp. Virg. A. XI, 230. et quos Drak. inf. ad XV, 105 laudat Gifan. Ind. Lucret. v. *Gerundia in dum*, Gronov. Obſſ. I, 7. Marcil. ad Tertull. Pall. p. 60. Zinzerl. Promulſ. crit. c. 3 et 32. Barth. Adv. XXV, 3. et Perizon. ad Sanctii Minerv. I, 15. 41. *Sit fas, ſit tantum* non male Colon. teste N. Heinſ. nam *cautum* in eo inuenit et *tantum* pro eo ſcribendum eſſe notauit Modius. *Sic fas ſit* t. Oxon. prob. Barth. Adv. I, 5. *Sed fas ſit* t. Put. R. 1. Parm. Med. ſi fides habenda N. Heinſ. et Drak. Sed

XII, 831. *inſanos* v. ad I, 251. *Excute Fab.* eripe ei metum Fabii. *iam diſcingitur a.* ἀποζώννυται, iam in eo eſt, vt arma imperiumque deponat. Cf. Liv. XXII, 31. — 35. Varronis nomen repetit contemtus cauſa, Cell. 37. *iam dudum*, vt ap. Virg. A. II, 103. vbi v. Heyne et Burm. *Iapyga campum* v. ad I, 51.

39. *Indigetis* dei, ἐγχωρίου, Aeneae, *lucis*, cum templo. v. Liv. I, 2. Dionyſ. Hal. I p. 52. Ouid. Met. XIV, 598 ſeq. Tibull. II, 5, 43. 44 vbi v. Heyne. *Lucum Iouis Indigetis* memorat Plin. III, 5 vbi Dalec. monet, nemus illud hodie dici *Campo Sela* prope Albam Longam (*Saudo*) et Aritiae (*la Riccia*) ruinas. 40. cf. Virg. A. 76. 77. — 41. Fas ſit, amorem in Carthaginem, patriam meam, retinuiſſe, et mandatorum Didonis, quae ad aeternum

Antiquae patriae mandataque magna ſororis;
Quamquam inter Latios Annae ſtet numen honores.
Multa retro rerum iacet, atque ambagibus aevi
Obtegitur denſa caligine merſa vetuſtas,
Cur Sarrana dicent Oenotri numina templo,
Regniſque Aeneadum germana colatur Eliſſae.
Sed preſſis ſtringam revocatam ab origine famam
Narrandi metis, breviterque antiqua revolvam.

Iliaco poſtquam deſerta eſt hoſpite Dido,
Et ſpes abrupta e medio, in penetralibus atram
Feſtinat

ſed *fas ſit cantum* primum edidiſſe Marſum et poſt eum alios, teſtatur Drak. *Si fas*, (ſi fieri poteſt, εἰ δύναμαι τελέσαι γε καὶ εἰ τετελεσμένον ἐςί) *t cantum, quaeſo, v. ſ. — ſororis. Quamquam — honores, Multa* cet. re- nxit Lefeb. qui τὸ *Si* in c. Put. et τὸ *cantum* in tribus antiquis, neſcio uibus, inueniri, et verba *ſit cantum* triplici ſenſu accipi poſſe monet, re- pectu vel Iunonis; quam offendere nolit, vel ſui, quam Romani colant, el ſororis, cuius mandatis obtemperare fas ſit. *tantum quae detinuiſſe fa- orem* Col. vnde *quin detinuiſſe* coni. N. Heinſ. Forte leg. *quaeſo, tenuiſſe.* 7. *Regnis A.* Colon. in quo verſus praec. male omittitur. 48. *preſſa* .. 2. 51. *ſpes abruptae medio*, in medio ſpei deſerta, corrig. Barth. dv. IV, 22. Melius *Et ſpes abruptae; mediis penetralibus* N. Heinſ. quod cepit Lefeb. qui τὸ *in* non inuenit in c. Tell. Poſſis etiam *ſpes abruptae mediae;*

ernum in Aeneam Romanos- ue odium ſpectabant, (v. irg. A. IV, 622 ſq.) memo- em eſſe, etſi Anna (ego) *ſtet*, t, *inter L. honores*, h. e. umina, quae a Romanis co- ntur. 46. Cur Romani mplum mihi dicauerint. *arrana* v. ad I, 72. *Oenotri*, v. 220. IX, 473. XIII, 51. ibus locis vulgo *Oenotrii* gitur, quod recte emenda- int N. Heinſ. et Drak. Gr. *Ινώτροι* ſ. *Οἰνωτροι*, et *Οἰνω- λα*, ſecunda producta, vt *Oenotria* I, 2. et ap. Virg. A. VII, 85. Cf. Burm. et Pier. ad Virg. A. I, 532. III, 165. et ſup. ad I, 2. — 48. 49. Haec luxurioſius dicta pro, leuiter et paucis adtingam hanc *fa- mam.* Formae loquendi a Circo deſumtae, vbi breuiſ- ſimus curſus eſt eius, qui metam ſtringit et premit. *Metam ſtringere*, vt V, 24. vbi v. not. *preſſis*, artatis; propr. vt *premere litus, latus* cet. ap. Hor. Od. II, 10, 3. Ouid. Triſt. III, 11, 14. al. *fa- mam* cf. ſimil. loc. Virg. Ge. IV, 286.

50-53.

Festinat furibunda pyram. tum conripit ensem
Certa necis, profugi donum exitiale mariti.
Despectus taedae regnis se inponit Iarbas,
Et tepido fugit Anna rogo. Quis rebus egenis
Ferret opem, Nomadum late terrente tyranno?

Battus Cyrenen molli tum forte fovebat
Imperio, mitis Battus, lacrimasque dedisse
Casibus humanis facilis, qui, supplice visa,
Intremuit regum eventus, dextramque tetendit.
Atque ea, dum flavas bis tondet messor aristas,
Servata interea sedes: nec longius vti
His opibus Battoque fuit. nam ferre per aequor
Exitium miserae iam Pygmaliona docebat.

Ergo

mediae, in cet. 54. De v. *Iarbas* v. ad I, 417. 55. *Et t. f. A. r.* Co. Ion. Tell. et R. 1. in marg. *Et t. f. arma r.* R. 2. 3. et c. Put. in marg. nam in contextu est *templo* pro *tepido*. *Et trepido f. arma r.* R. 1. Parm. Med. *Et trepido figit arma r.* ed. Marsi a. 1492. et Mart. Herbip. *Et tepido figit arma r.* ed. aut. Marsi. Quod quum metri legibus repugnaret, Nicander refingebat *Et tepido arma rogo figit*, quae vulgata lectio probatur se Dausq. *Et tepido Anna rogo fugit* emend. Barth. Adv. IV, 22. 57 *Cinerem* quidam. 60. *Ingemuit rerum euentus* vel *rerumque vices* maluerit N. Heins. Sed in vulgata maior vis inest. 62. *sede est* coni. Dausq.

Nak.

50-53. Cf. Virg. Aen. IV, 494 sq. 504 sq. 641 sq. *spes* nuptiarum. *Festinare*, vt *properare*, festinanter, properanter facere, Drak. *atram*, infaustam. 54 sq. Cf. Virg. A. IV, 36. 196 sq. et sup. ad I, 417. *tepido rogo*, tepente adhuc Didonis rogo, h. e. ea modo interfecta; non tertio demum anno, vt ap. Ouid. Fast. III, 551 sq. Drak. *Nomadum t.* vt ap. Virg. Aen. IV, 320. — 57 sq. Cf. ad III, 253. in V. L. *Intremuit*, vt θάμβειν, ταρβεῖν Lefeb. *regum*, regiae familiae, *euentus*, tristia fata *tetendit* supplici, *ὤρεξε*, *dextram*, pignus amicitiae et hospitii. 61. Color orationis satis notus. Cf. Intpp. ad Petron. c. 89. ad Virg. A. 265. 756. Ecl. I, 70. et quos Drak. laudat, Ouid. Fast. III. 557. Sen. Oed. 783. et Troad. 73 sq. Claud. b. Get. 147. 166. et inf. XIII, 672. — 63. *fu.* v. ad I, 163. — 64. cf. Virg. A.

Ergo agitur pelago, Divis inimica ſibique,
Quod ſe non dederit comitem in ſuprema ſorori:
Donec iactatam laceris (miſerabile) velis
Fatalis turbo in Laurentes expulit oras.
Non coeli, non illa ſoli, non gnara colentum
Sidonis in Latia trepidabat naufraga terra.
Ecce autem Aeneas, ſacro comitatus Iulo,
Iam regni compos, noto ſeſe ore ferebat.
Qui terrae defixam oculos et multa timentem,
Ac deinde adlabſam genibus lacrimantis Iuli
Adtollit, mitique manu intra limina ducit.
Atque vbi iam caſus adverſorumque pavorem
Hoſpitii lenivit honos, tum diſcere maeſta
Expoſcit cura letum infelicis Eliſſae.
Cui ſic, verba trahens largis cum fletibus, Anna
Incipit, et blandas addit pro tempore voces:
Nate Dea, ſolus regni lucisque fuiſti
Germanae tu cauſa meae. mors teſtis, et ille
(Heu! cur non idem mihi tum?) rogus. Ora videre
Poſtquam

Male. 66. *feroci* pro *ſorori* R. pr. 71. *caro Iulo* volebat N. Heinſ. citra neceſſitatem. 73. *oculos*, non *oculis*, ſcripti, vt ap. Virg. A. I, 561. XI, 480. Ouid. Epiſt. VI, 26 et Amor. II, 7, 11. quibus locis, a Drak. laudatis, *demiſſus, deiectus* et *fixus oculos* dicitur. 83. *tum*, non *tunc*, ſcripti

A. I, 346 ſeq. — 71. *Iulo*, ſed Achate ap. Ouid. Faſt. III, 603. *ſacro*, venerabili, ex cuius ſtirpe Iulius Caeſar, in Deorum numerum relatus, Cell. Cf. ad VII, 9. *Iam r. c.* poſt mortem Latini, ſoceri ſui. *ſeſe ferebat* v. ad IV, 261. — 79. *verba trahens*, vt ap. Virg. A. I, 371. vel longo ſermone qui *tractus* dicitur Val. Fl. II, 665. — 80. En conſilium, quod in tota narratione ſequitur poeta. *pro tempore*, pro miſera conditione ſua, quae odium Aeneae ſubprimere cogebat, vt fere ap. Virg. Ecl. VII, 35. *regni l.* proprie malorum et mortis cauſa fuerat. 83 ſq. Poeta variauit, nec tamen adſequutus eſt grauitatem et vim narrationis Maronianae Aen. IV, 586 ſq. (v. ad v. 126) quam

Poſtquam eſt ereptum miſerae tua, litore ſedit
Interdum, ſtetit interdum, ventosque ſecuta
Infelix oculis magno clamore vocabat
Aenean, comitemque tuae ſe inponere ſolam
Orabat paterere rati. mox turbida anhelum
Retulit in thalamos curſum, ſubitoque tremore
Subſtitit, et ſacrum timuit tetigiſſe cubile.
Inde amens, nunc ſideream fulgentis Iuli
Effigiem fovet amplexu; nunc tota repente
Ad vultus converſa tuos, ab imagine pendet,
Conqueriturque tibi, et ſperat reſponſa remitti.
Non umquam ſpem ponit amor. iam tecta domumque
Deſerit, et rurſus portus furibunda reviſit,
Si qui te referant converſo flamine venti.
Ad magicas etiam fallax atque inproba gentis
Maſſylae levitas deſcendere conpulit artes.
Heu ſacri vatum errores! dum numina noctis
Eliciunt,

pti et R. 2. 91. Ita Colon. non, vt vulgo, *ſideream Iulique tuamque Effigiem*, quod praefert Dausq. qui nugatur, iudice N. Heinſ. *Iüli* nomen tribus ſyllabis enuntiari ſolet, et de Aeneae effigie v. 92. 93 agitur: praeterea τὸ *nunc* repetitur. 95. *Non vmquam* Oxon. R. 1. Parm. Med. Vulgo

quam vt carmini ſuo intexeret, v. 78. maculis adſperſit characterem Aeneae, quem multo veriorem et amabiliorem ab Ouid. Faſt. III, 619. proditum iam notauit Erneſti. 92. *Effigiem* cf. Virg. A. IV, 508. *ſideream*, ſplendidam, diuinam, pulcram, vt *ſiderea ora* et *iuuenta*. v. Heinſ. et Burm. ad Val. Fl. IV, 190. V, 467. et VIII, 26. Sic et *fulgentis Iuli* pro pulcri iuuenis: nam iuuentuti proprie tribuitur *nitor* et *lumen purpureum*. Conf. ad VII, 195. *κάλλεϊ καὶ χάρισι στίλβων* Hom. Od. Z. 237. *pendet* v. ad VI, 565. — 98 ſq. Cf. Virg. Aen. IV, 480 ſeq. *Maſſylae* v. ad I, 101. *compulit* inuitam Aen. IV, 493. Drak. qui et contra Barth. monet, non inopportune mores Poenos in perſona Annae *fallaces* vocari, ſed recte Didonem reprehendi, quod, quum Tyro oriunda ſit, ad hanc leuitatem prolabſa fuerit. 100. cf. Virg. A. IV, 65 ſeq. vbi v. Heyne. *ſacri*,

Eliciunt, ſpondentque novis medicamina curis,
Quod vidi decepta nefas! congeſſit in atram
Cuncta tui monimenta pyram et non proſpera dona.

Tum ſic Aeneas dulci repetitus amore:
Tellurem hanc iuro, vota inter noſtra frequenter
Auditam vobis, iuro caput, Anna, tibique
Germanaeque tuae dilectum mitis Iuli,

Reſpiciens

Vulgo *Nonnumquam*. 101. Poſt *curis* tacite interpunxit Lefeb. 104 *irretitus* audacter corrigebat N. Heinſ. ad h. l. et ad Sabini Epiſt. III, 91. Lenior forte medicina: *reſecutus* ſc. eam his dictis reſpondet, vt ap. Ouid. Met. VI, 36. VIII, 863. XIII, 749. Sed v. not. 107. *dilectum mitis* Col. Tell. a m. ſec. et R. 2. quod recepi, praeeunte Lefeb. Hinc reliquae lect. ortae. *dilecti, inuitus, Iuli* R. 1. 2. Parm. Med. et al. quod recepit Drak. ſuadente

acri, vt *ἱερoὶ*, magni, D. Heinſ. et Dausq. Cf. ad VII, 9. Horrendos, exſecrabiles, nefandos, exponunt Drak. et Barth. Adv. IV, 22. coll. Catull. carm. XIV. (vbi v. Muret.) Stat. Th. II, 298. Virg. A. III, 57. Ge. III, 566. Poſſis etiam felices ſiue praeclaros errores (v. ad VII, 9.) per ironiam intelligere; vel, quod ceteris praeſtiterit, ſacrorum vatum errores. 101. Cf. Virg. A. IV, 487-511. *non proſpera d.* inpr. enſem, quo ſe ipſa transfixit.

104. *repetitus a.* iterum ſagittis ab Amore petitus, transfixus: nam ducta in matrimonium Lauinia, primi amoris memoria Aeneae exciderat, quem Annae ſermo ipſi reuocabat; *petere* autem ſagittariorum vox eſt, vnde ad Amorem transfertur, qui ſagittis petit, Drak. Sic et *repeti* dicuntur gladiatores, ſi vulneratis noua plaga infligitur. v. Lipſ. Saturn. II, 20. Poſſis tamen etiam ſimpl. explicare, iterum captus, vel ita: *repetitus* h. e. iterum (vt ap. Virg. Ge. I, 39. Ouid. Met. V, 473. Martial. XII, 18. 7.) *dulci amore* adfatus eſt, vt ap. Virg. A. VI, 455. — 105-111. cf. Virg. A. VI, 458 ſq. *Tellurem* cet. Imitat. Ouid. Faſt. III, 613 ſq. *Iuro tellurem*, h. e. per tellurem, vt ap. Catull. LXVII, 40. Cic. ad Div. VII, 12. Prop. I, 15, 35. Claud. b. Gild. I, 81. ὄμνυμι τοὺς θεοὺς Herodian. II, 10. et Theocrit. XXX, 22 ſq. Drak. Cf. Broukh. et Heyne ad Tibull. IV, 13, 15. *frequenter*

Reſpiciens aegerque animi tum regna reliqui
Veſtra, nec abſceſſem thalamo, ni magna minatus
Meque ſua ratibus dextra inpoſuiſſet, et alto
Egiſſet rapidis claſſem Cyllenius Euris.'
Sed cur, (heu ſeri monitus!) cur tempore tali
Incuſtodito ſaevire dediſtis amori?

Contra

ſuadente N. Heinſ. qui *Reſpiciensque* malebat, et τὸ *inuitus* ex Virg. A. VI, 460 vindicabat. Sed v. not. ad v. 108. *dilecti vultus* Ox. Put. et Tell. a m. pr. *dilecti, mitis Iuli* vulgg. edd. *dilecti ceu mibi* (aeque ac mihi) vel *ſi mihi* coni. Barth. Adv. IV, 22. 113. *ſeruire* Put. et R. 2. 114. vix, nos

A. cf. v. c. Virg. A. I, 530. 553. III, 94. IV, 345. 361. *iuro caput Iuli*, vt ap. Virg. A. IX, 300. Drak. *Mitis*, vox fructibus propria, qui vel maturitate, vel requie, poſtquam decerpti ſunt, molles, dulces ſuaueſque fiunt; hinc placidus, dulcis, iucundus, ἤπιος, cui venuſtas et gratia, χάρις καὶ ἵμερος, ineſt, adeoque pulcer, vt Gr. ὡραῖος. Sic *mitis Venus* Tibull. II, 3, 72. *mites Horae* Ouid. Faſt. I, 1, 125. πολυγηθέες Ὧραι Hom. Il. Φ, 450. Pulcritudo autem Iuli nota eſt ex Virg. A. V, 570. VII, 107. IX, 293. X, 132 ſq. *Reſpiciens aeg. an.* vt *non ſponte* et *inuitus* ap. Virg. Aen. IV, 361. VI, 460. Cf. et Aen. V, 3. inf. XII, 729. et XVII, 214. vbi Drak. confert Quinctil. Decl. X. p. 174. Ouid. Her. XVIII, 118. Scalig. ad Virg. Cir. 469. et Gebhard. ad Prop. II, 7, 10. — 109 ſq. Cf. Virg. A. IV, 222 ſq. 356 ſq. VI, 461. *magna minatus*, vt ap. Val. Fl. VIII, 460. Sic et *magna promittere* inf. v. 240. vel *m. loqui*, μεγάλα εἰπεῖν, ἔπος μέγα ἐξερέειν, μέγα πνεῖν, φρονεῖν cet. v. Vulp. ad Prop. II, 15, 53. Burm. ad Val. Fl. I, 262. et ad Phaedr. IV, 22. extr. — 110. Qui plane proſpero euentu vtitur, mari deorum leuari dicitur, Barth. Adv. IV, 22. Imo ſenſus eſt: niſi Mercurius me inuitum vi et minis ad nauigandum inpuliſſet. *tempore tali*, tam importuno. v. ad VII, 227. Nam Dido, etſi Iarbae deſponſata erat, *incuſtoditum*, h. e. incautum, vel potius non celatum, non furtiuum amorem, (vt ap. Tac. Ann. XII, 4.) ſed palam exercebat. Conf. Virg. Aen. IV, 169 ſeq. *dediſtis*, permiſiſtis, conceſſiſtis. *ſaeuire* conf. Virg. Aen. IV, 300 ſeq. et 532.

114

Contra sic infit, volvens vix murmur anhelum
Inter singultus, labrisque trementibus Anna:
Nigro forte Iovi, cui tertia regna laborant,
Atque atri sociae thalami nova sacra parabam,
Quis aegram mentem et trepidantia corda levaret
Infelix germana tori, furvasque trahebam
Ipsa manu, properans ad visa pianda, bidentes.
Namque asper somno dirus me inpleverat horror,
Terque suam Dido, ter cum clamore vocarat,

Et

ion *sic*, Colon. ex quo etiam *labrisque* pro *labiisque* recepi, praeeunte Lefeb. 121. *summo* Ox. Put. R. I. Med. *Nam somno aspersam* ex ingeniosa emend. N. Heins. reposuit Lefeb. non inprob. Drak. qui monet, sic *uietem irrorare* dici X, 357. q. *irrigare* Virg. A. I, 692 vbi v. Intpp. *perundi somno* Val. Fl. VIII, 81 vbi v. Heins. *infusus sopor* Appul. Met. III. p. 56. d. Pric. et *somno sese exsiccare*, de experrectis ex eo, Ennio p. 142 vbi v. olumnam. cf. Virg. A. III, 511. Köppen ad Hom. Il. B, 19. Burm. ad al. Fl. IV, 16. Quum vero haec nimis a vulgata lectione abeant, et vox e omnino, nisi me omnia fallunt, importuna sit, (nam ipsa Dido, non nna, somnio territa, vocem Sychaei audierat) praestiterit, opinor, *Namte asper somno diffusam i. h.* *Asper* est dirus, vel simpl. magnus, de quo not. ad I, 2. *diffusam*, perfusam; vel, quod malim, circumfusam, cirumdatam alis vel fusco amictu, quo Somnus ἀμφιχυθεὶς obumbrat. cf. 345. Köppen l. c. Heyne Obss. ad Tibull. II, I, 89. et III, 4, 55. Cur. Apoth. Homer. p. 178. et Spanhem. ad Callim. H. in Del. v. 234. *am me asper somno dirusque impleuerat horror* coni. Ernesti. 122. *Tere suum, ter Dido suum c. v.* coni. Dausq. vt sensus sit: Dido suum Aeneam

114. 5. Ornate et summo nnae moerori apte. 116 Imitat. Virg. A. IV, 634 sq. *igro I.* v. ad II, 674. *tertia gna*, vt XIII, 437. *labont*, seruiunt, parent, adeoe imperio subiecta sunt. *iae t.* Proserpinae. 119. *uas* v. ad I, 119. et V, 220. V. L. *visa p.*, expianda, rtenda, quod proprie *procare somnia* dicebant, Drak. laudat Broukh. ad Tibull. I, 3. et Intpp. ad Petron. c. 104. — 121 sq. Recte comparant Virg. Aen. IV, 460 sq. et Ouid. Her. Ep. VII, 99 sq. *Dido*, Διδόα, contr. Διδῶ, vt v. 233. *suam Dido*, non solum vxorem suam dum viveret, sed cui mortuo etiam vouerat, se reliquum vitae tempus viduam fore, cui se totam dicarat, Drak. qui hanc emphasin vocc. *meus*, *tuus*, *suus* illustrari monet a Broukh. ad Prop. IV, 3, 1. et Heins. ad Ouid. Rem. Am. 492. Cf. Virg.

Et laeta exsultans ostenderat ora Sychaeus.
Quae dum abigo menti et, sub lucem ut visa secundent,
Oro coelicolas, ac vivo purgor in amni;
Illa, cito passu pervecta ad litora, mutae
Oscula, qua steteras, bis terque infixit arenae.
Deinde amplexa sinu late vestigia fovit,

Ceu

nean vocarat, qui nullus aderat; sed pro eo ora ostendebat Sychaeus. Male! 124. Vulgo distinguunt, *et sub lucem*, *vt v. secundent*, Oro c. prob. D. Heins. qui interpretatur: ore vultuque ad lucem solemque surgentem conuerso, more expiandi, vt ap. Sophocl. Electr. 425 ἡλίῳ δείκνυσ' ὄναρ, et inf. XIII, 406. Sed ibi diis inferis *sub lucem*, h. e. instante luce sacra fiunt, non superis, vt h. l., quibus orto sole sacrificabant, quod iam obseruauit Drak. 125. *amni* ex Colon. bene restituit Modius coll. Virg. A. II, 719. IV, 635. Vulgg. *antro*, probb. Dausq. et Barth. vt intelligatur antrum, in quo sit fons isti expiationi. *amne* etiam coni. Dempst. ad Rosini antiq. Rom. II, 2. *amni* vero ἀρχαϊκῶς scribitur, vt *sorti* VII, 368 vbi Drak. laudat I, 115. VII, 358. Gifan. Ind. Lucret. v. *colli*, Gronov. ad Liv. XXIX, 20. Heins. ad Claud. in Rufin. I, 9. ad Ouid. Epist. IV, 31. ad Vellei. II, 30. Bentl. ad Hor. Serm. I, 5, 72. 126. *graececta* coni. N. Heins.

Virg. Aen. IV, 15 sq. et 552. *exsultans*, quod votam tumulo suo pudicitiam, neque seruatam, mox ipsa sui caede vltura, atque ad ipsum ventura esset, Barth. Adv. IV, 22. — 124. 5. conf. Virg. A. IV, 635 seq. Oro deos, vt *visa sub lucem*, h. e. somnia horrenda, instante luce, nocte in diem vergente, (quo tempore veriora credebantur, de quo v. ad III, 200) mihi inmissa, prospera facere velint, Drak. coll. IX, 90. et XIII, 406. Add. Virg. A. VI, 225. et alia loca, vbi τὸ *sub*, cum quarto casu iunctum, rem inminentem innuit, ap. Gron. ad Liv. II, 55. *visus secundent*, vt ap. Virg. A. III, 36. et Lucan. I, 635. Drak. 126-157. cf. Virg. A. IV, 642-692. *mutae*, vitae, sensus ac rationis experti, vt passim. 126 sq. Dido iterum ad litus tendit, in quo iam sup. v. 84 seq. modo sedisse, modo stetisse fingitur, et arenam, qua Aeneas steterat, exosculatur, quae molli potius amoris adfectui consentanea sunt, quam animi motibus, quos desperatio nunc concitare debebat, quosque bene expressit Virg. A. IV, 586 sq. vbi Dido non domo se proripit ad litus, sed ex edita aedium parte Aenean vela in altum dantem prospicit, et confestim aestuat dirasque perfido inprecatur. Cf. ad v. 80. *vestigia*, arenam,

Ceu cinerem orbatae pressant ad pectora matres.
Tum rapido praeceps cursu resolutaque crinem
Evasit propere in celsam, quam struxerat ante
Magna mole, pyram: cuius de sede dabatur
Cernere cuncta freta et totam Carthaginis urbem.
Hic Phrygiam vestem et baccatum induta monile,
Postquam illum infelix hausit, quo munera primum
Sunt conspecta, diem, et convivia mente reduxit,
Festasque adventu mensas, teque ordine Troiae
Narrantem longos se pervigilante labores;
In portus amens rorantia lumina flexit.
Di longae noctis, quorum iam numina nobis
Mors instans maiora facit, precor, inquit, adeste,
Et placidi victos ardore admittite manes.

Aeneae

Heins. vt IV, 51. 133. *iuncta*, h. e. propinqua, vicina *freta* malebat idem, quod prob. Drak. et recepit Lefeb. Sed *cuncta freta*, h. e. cunctum fretum, totum mare, praetulerim, quoniam cum *tota vrbe* iungitur. 134. *bacatum* scribendum videbatur N. Heins. v. ad III, 596. 139. Hunc versum in recentt. libris sequitur alius, a Nicandro procusus, et e v. 130 iudice Lefeb. confictus, *Atque haec sparsa comam Divis in morte profudit*, quem Drak. vncis inclusit, et nos cum Lefeb. prorsus hinc ablegare non dubitauimus, etsi pro eo stet Dausq. Certe *comam vicina morte p.* legendum

nam, in qua vestigia tua erant. 129. Vt ap. Ouid. Met. VIII, 538. al. 134 sq. Cf. Virg. A. I, 647 seq. 654. 711. IV, 648. 9. *hausit* sc. animo, (vt Aen. XII, 26) in intimam mentem demisit, memoriam diei penitus animo infixit. Cf. ad I. 345. Similiter fere oculis vel auribus *haurire*, *bibere*, *trahere*, pro intentissime videre, et cupidissime audire, metaph. a bibendi auiditate petita. Cf. XI, 284. Iani ad Hor. Od. II, 13. 32. Burm. ad Val. Fl. I, 263. III, 609. Barth. Adv. III, 21. *conuiuia — mensas* cf. Virg. Aen. I, 699 sq. Sed cur harum nunc rerum et singulatim memor est? et cur vestem Aeneae induit? Apud Virg. A. IV, 648. *vestem notumque cubile conspicit, paulum lacrimis et mente morata.* *Narrantem* Aen. II. et III. *se peruigilante* cf. Virg. A. I, 748 sq. — 141-8. Imitat. Virg. Aen. IV, 651 sq. cuius loci praestantiam irrito quidem, sed laudabili conatu adsequi

Aeneae coniux, Veneris nurus, ulta maritum,
Vidi constructas nostrae Carthaginis arces.
Nunc ad vos magni descendet corporis umbra.
Me quoque fors dulci quondam vir notus amore
Exspectat, curas cupiens aequare priores.
Haec dicens ensem media in praecordia adegit,
Ensem Dardanii quaesitum in pignus amoris.
Viderunt comites, tristique per atria planctu
Concurrunt: magnis resonant ululatibus aedes.
Adcepi infelix, dirisque exterrita fatis,
Ora manu lacerans, lymphato regia cursu

Tecta

dum monebat N. Heins. 145-225. Hi versus, qui primum leguntur in Aldi et Andreae Asulani ed. Lugd. 1523, an Silii essent, multum ambigebat N. Heins. eosque depromtos suspicabatur ex Collectan. crit. Jac. Constantii, editis Fani a. 1508, qui eos ad Baptistam Guarinum e Galliis fuisse missos adfirmat c. 92. Contra Lefeb. non dubitat, quin genuini sint, et vacuum a Benessa in ed. sua locum propterea relictum censet, quod Marsus notauerit, plurimos hic fuisse versus omissos ab eo, qui Silium e codice, in monasterio S. Galli inuento, exscripserit. Omnino facile quidem intelligitur, iis extrusis orationis seriem non cohaerere. Sed quaeritur, num monachus, an ipse poeta lacunam h. l. ita expleuerit. Prius fere suspicari possis, quum nonnulla in iis sint, quae ineptum versificatorem sapiant, et imitatio Maronis Ouidiique nimis videatur seruilis. Sed illud librariorum quoque et interpolatorum culpa contingere potuit, et hoc forte excusabis, si reputaueris, quam misera sit poetae conditio, qui fabulam repetit notissimam, et ab aliis quoque summo iam ornatu tractam. 145. *magni nominis vmbra* coni. N. Heins. cui vulgatum nimis frigidum

sequi studuit. Apud Virg. l. c. v. 660 sq. odium Aeneae in ipso necis momento expromitur. Sed h. l. v. 146. 147. Dido cum dulci spe reditus ad Sychaeum animam efflat. Cf. ad v. 80. *maiora*, venerabiliora. *ardore*, gravius quam amore. *vlta maritum* v. Aen. I, 360 seq. IV, 656. — 145. 6. Verba Virg. A. IV, 654. 5. *magni corporis u.* vt ap. Virg. *magna mei imago* vel vmbra. Cf. VI, 421. et X, 289. vbi Drak. confert XI, 348. Lucan. IX, 2. et Sen. Troad. 181. v. sup. ad I, 97. *Corpus*, vt *σῶμα*, etiam homo, eiusque manes, vt ap. Virg. A. VI, 303. 306. — 149. Aen. IV, 647. — 15[?] sq. Aen. IV, 663 sq. — 15[?] seq. Aen. IV, 672 sq. et 68[?] *lymphato cursu* v. ad I, 45[?] — 15[?]

Tecta peto, celſosque gradus evadere nitor.
Ter diro fueram conata incumbere ferro,
Ter cecidi exanimae membris revoluta ſororis.
Iamque ferebatur vicina per oppida rumor.
Tum Cyrenaeam fatis agitantibus urbem
Devenio; hinc veſtris pelagi vis adpulit oris.

Motus erat, placidumque animum mentemque quietam
Troïus in miſeram rector ſuſceperat Annam.
Iamque omnes luctus omnesque e pectore curas
Diſpulerat, Phrygiis nec iam amplius advena tectis
Illa videbatur. Tacito nox atra ſopore
Cuncta per et terras et lati ſtagna profundi
Condiderat, triſti quum Dido aegerrima vultu
Has viſa in ſomnis germanae effundere voces:
His, ſoror, in tectis longae indulgere quieti,
Heu! nimium ſecura, potes? nec, quae tibi fraudes
Tendantur, quae circumſtent diſcrimina, cernis?
Ac nondum noſtro infauſtos generique ſoloque
Laomedonteae noſcis telluris alumnos?
Dum coelum rapida ſtellas vertigine volvet,
Lunaque

frigidum videbatur. 155. *Ter Phrygio rueram* emend. N. Heinſ. quoniam *diris fatis* modo praeceſſit. 157. *ſerebatur* maluerit N. Heinſ. et Drak. vt *ſpargitur, diditur fama*. Non male, ſed non neceſſe. 171. *At* Ald. et Conſtant. quod recepit Lefeb. *An* vel *Ab* ſuſpic. N. Heinſ. Non male! Sic *heu* ap. Virg. Aen. IV, 541. — 172. *ſentis* coni. Liuineius, notante

— 155. 6. Variauit Maroniana Aen. IV, 690. 1. Cf. ad IV, 457. — 158. 159. Cellarius, niſi quaedam deſint, nimis arte haec dici putat, ſed omnino ei excidit, ipſum etiam Silium ea iam plenius deſcripſiſſe ſup. v. 54 ſq. Drak. 160. Vellem minus haec languerent. 165. Ita ad verbum ſup. VII, 282. Drak. 171. 2. Imitat. Virg. A. IV, 541. 2. — 173-5. Cf. Aen. IV, 622-9. Color orationis, vt ſup. VII, 476. vbi v. not. *coelum ſtellas v. v.* vt ap. Ouid. Met. II, 70. Proprie ſtellae in coelo ſe circumuoluunt, de quo v. Heyne

Lunaque fraterno lustrabit lumine terras;
Pax nulla Aeneadas inter Tyriosque manebit.
Surge, age, iam tacitas suspecta Lavinia fraudes
Molitur, dirumque nefas sub corde volutat.
Praeterea (ne falsa putes haec fingere somnum)
Haud procul hinc parvo descendens fonte Numicus
Labitur, et leni per valles volvitur amne.
Huc rapies, germana, viam tutosque receptus.
Te sacra excipient hilares in flumina Nymphae,
Aeternumque Italis numen celebrabere in oris.
Sic fata in tenuem Phoenissa evanuit auram.

Anna novis somno excutitur perterrita visis,
Itque timor totos gelido sudore per artus.
Tunc, vt erat tenui corpus velamine tecta,
Prosiluit stratis, humilique egressa fenestra
Per patulos currit plantis pernicibus agros;
Donec arenoso (sic fama) Numicius illam
Suscepit gremio, vitreisque abscondidit antris.
Orta dies totum radiis inpleverat orbem,
Quum nullam Aeneadae thalamis Sidonida nacti,

notante Ernesti. *nescis* Asulan. et Gryph. forte ex Virg. l. c. 178. *venias* aut tale quid Sillo dignius arbitrabatur Barth. Adv. III, 21. *elapsa* vel quid simile pro *egressa* dicendum fuisse monebat N. Heins. verba Ouidii Fast. VI, 577 *intrare parua fenestra* obponit Lefeb. forsan iure v. 190 verba *sic fama* carpi poterant, quoniam ipsa iis vtitur. 193. *Sidonida*, non *Sidonia*, Ald. quod et coni. Dausq.

Heyne Exc. II. ad Virg. A. II. *fraterno lumine*, vt fere IV, 481. quod a sole mutuatur, quo ipsa caret. 176. cf. Ouid. Fast. III, 633 sq. — 178. Verba Maroniana Aen. VIII, 42. — 180. *leni amne* cf. Heins. ad Ouid. Fast. III, 647. et 652. *rapies viam* v. ad I, 569. — 184. Cf. Virg. A. IV, 278. — 186. Cf. ad IV, 205. Ad cf. Ouid. l. c. v. 643 sq. — 191. *vitreis* v. ad IV, 344. V. L. et ad VII, 413. — 193. *nacti*, inuenientes, ταλαβόντες, vt ap. Liv. V,

Et Rutulum magno errantes clamore per agrum,
Vicini ad ripas fluvii manifesta sequuntur
Signa pedum, dumque inter se mirantur, ab alto
Amnis aquas cursumque rapit. tum sedibus imis
Inter caeruleas visa est residere sorores
Sidonis, et placido Teucros adfarier ore.
Ex illo primis anni celebrata diebus
Per totam Ausoniam venerando numine culta est.

Hanc postquam in tristes Italum Saturnia pugnas
Hortata est, celeri superum petit aethera curru,
Optatum Latii tandem potura cruorem.
Diva Deae parere parat, magnumque Libyssae
Ductorem gentis nulli conspecta petebat.
Ille, virum coetu tum forte remotus ab omni,
Incertos

I. Heins. et Drak. 194. Hic versus adulterinus est, iudice Barth. Adv. II, 21. Effictus certe videtur ex Ouid. Fast. III, 649. *En* tacite reposuit .ef. vt passim. 197. *sursumque* coni. Barth., ad fontem reuocat. Male! 01. Haec vellem minus languerent. 204. *Latiis* Constantii ed. *potiura* emend. Barth. l. c. quem ineptire loco Stat. Th. XII, 719 citato mihi on persuasit Lefeb. Sed vulgatam lect. ab ira Iunonis erga Romanos, deoque ab eius maiestate, non alienam esse, et secundam syll. in *potitur*, on vero in *potitus* aut *potiturus*, corripi, Cell. et N. Heins. iam notasse video.

Cic. Orat. 9. extr. et al. 196. *b alto*, a mari Infero s. Tyrrheno, in quod influit, aquae ursum reuocat. *Sustinuit acitas conscius amnis aquas*, Ouid. Fast. III, 652. Ill. Ernei interpretatur: aquis vtrimque reductis fundum aluei pertum ostendebat, vt Anna Troianis conspici posset inter Nymphas residens: quod miraculum fundi amnis aperti utat nos debere ingenio Sii, ad παράδοξα huius genes inprimis proni. 199. Ouid. l. c. pergit: *Ipsa loqui visa est: Placidi sum Nympha Numici.* 200. *primis anni* veteris *diebus*, Idibus scil. Martiis. v. Ovid. l. c. v. 523. et 675 sq. Macrob. Sat. I, 12. Rosin. Antiq. Rom. IV, 7. et Struv. Synt. Ant. Rom. c. 1. p. 178. et c. 9. p. 434.

202 sqq. Tandem poeta redit in viam, de qua inde a v. 38. deflexerat. 203. *Superum aethera*, vt ap. Ouid. Met. II, 437. vbi v. Heins.

 207.

Incertos rerum eventus bellique volutans,
Anxia ducebat vigili suspiria voce.
Cui dea sic dictis curas solatur amicis;
Quid tantum ulterius, rex o fortissime gentis
Sidoniae, ducis cura aegrescente dolorem?
Omnis iam placata tibi manet ira Deorum,
Omnis Agenoridis rediit favor. Eia, age, segnes
Rumpe moras, rape Marmaricas in proelia vires.
Mutati fasces. iam bellum atque arma Senatus
Ex inconsulto posuit Tirynthius heros,
Cumque alio tibi Flaminio sunt bella gerenda.

Me

video. 209. *vigili nocte* ex probabili emend. N. Heins. recepit Lefeb. non repugn. Drak. 213. *namque* pro *manet* coni. N. Heins. 216. 7. *Senatus En ex consulto* (h. e. Senatusconsulto) vel *Ecce e consulto* corrig. N. Heins. *Mutati fasces iam; bellum a. a. Senatus Exin consulto* restituit Lefeb. addita hac nota: "Hic solus versus probaret, fragmentum esse Silii. Nil intellexit hic Drak. nec duces eius Barth. et Heynsius. Transponitur *exin*, vt XV. 327. Vox *senatusconsulto* diuiditur more Lucilii, de quo v. Scalig. Lect. Auson. II, 14." *Senatu Ex inconsulto* coni. Liuineius, notante

207. *νόσφι λιασθεὶς* cet. Hom. Il. α, 349. λ, 80. D. Heins. 208. Vt ap. Virg. A. VI, 157. — 211. *tantum vlterius*, *τόσον περαιτέρω* Lefeb. *vlterius ducis*, producis, continuas, vt *ducere bellum*, et *tempus*, vel *trahere verba* sup. v, 79. nisi *ducere dolorem* dicitur, vt *d. suspiria*, s. *spiritum*, *ἀνάγεσθαι πνεῦμα διὰ στηθέων* ap. Callim. Epigr. 45. — 213. 4. Cf. v. 234. 5. Virg. A. VIII, 40. et ad II, 365. *placata manet*, *πραϋνθεῖσα διατελεῖ*, Lefeb. 214. *Eia*, *age*, *s. R. m.* vt ap. Virg. Aen. IV, 569. et Ge. III, 42. *Senatus ex inconsulto*, ex SC. sed inconsulto et temerario, Cell. Barth. et Drak. vt *inconsultum* substantiue sit inconsulta ratio, temeritas. *Tirynthius heros* v. ad II, 3. *alio Flaminio*, C. Terentio Varrone. Nam Silius, vt fere Polyb. III, 106. silentio praetermittit biennem consulatum Atilii et Gemini Seruilii, qui Fabii artibus cum summa inter se concordia bellum gesserunt, teste Liv. XXII, 32. 34. vt tot alia, quae non satis poetice tractari possunt, quibusque rerum status non mutatur, tacitus praeterit, aliisque grauioris

Me tibi, ne dubites, ſummi matrona Tonantis
Miſit. ego Oenotris aeternum numen in oris
Concelebror, veſtri generata e ſanguine Beli.
Haud mora ſit: rapido belli rape fulmina curſu,
Celſus Iapygios qua ſe Garganus in agros
Explicat. haud longe tellus: huc dirige ſigna.
Dixit, et in nubes humentia ſuſtulit ora.

Cui dux, promiſſae reuireſcens pignore laudis:
Nympha, decus generis, quo non ſacratius ullum
Numen,

notante Cortio, et ex eo Erneſti. 220. *Oenotris*, non *Oenotriis*, Ald. . not. ad v. 46. 222. *flumina* (Aufidum) coni. Dausq. Male! Verba *rapido rape curſu*, quae iudice N. Heinſ. ineptiſſima ſunt, Drak. vindicat x VII, 116. ex quo loco et v. 215 totum potius verſum conflatum arbi- atur Lefeb. qui eum, commate poſt *Explicat* et *tellus* poſito, prorſus re- ecuit, vel pro *rapido* certe *volucri*, aut *rabidus rape belli fulmina*, *currum* oll. Horat. Od. I, 15, 12 legendum ſuſpicatur. Lenior medicina foret: *repido curſu*, h. e. celeri, vt XIII, 146. Virg. A. IV, 672. VII, 638. IX, 233 l. Sed verſus manum et acumen verſificatoris potius, quam poetae, re- olet. 223. *vbi ſe* Conſtant. 224. Poſt hunc verſum vulgo alius in- eritur, *Haec, vt Roma cadat, ſat erit victoria Poenis*, quem ſcripti et pri- cae edd. ante Ald. non agnoſcunt, et Lefeb., quem ſecutus ſum, ſuſtu- t, quod etiam ſuaſerant N. Heinſ. et Drak. qui eum ex VII, 233 effictum ſſe, iam recte, puto, monuit. 225. *amentia* Colon. vitioſe pro *umen- ia*. v. ad II, 125. *uventia* Gryph. prob. N. Heinſ. cf. ad II, 469 et III, 22. *vinentia* Ox. Put. et priſcae edd. *euanida* Wolf. Colin. D. Heinſ. Dausq.

ioris momenti rebus diutius immoratur. *Oenotris* v. ad , 2. — 222. *fulmina belli* oſſint eſſe τεύχεα μαρμαίροντα, παμφανόωντα; ſed praeſtat, cum Drak. adcipere de militibus Punicis, quibus Hanibal omnia tamquam fulmine roſternit. v. ad I, 421. — 23 ſq. Liuius XXII, 43. Hanibalem, frumenti inopia ominotum, in calidiora atue eo maturiora meſſibus puliae loca mouiſſe tradit. Plures cauſas adfert Polyb. III, 107. — 223. 4. Cf. ad I, 51. et IV, 561. *humentia* ſ. o. vt Nympha fluuii.

226. *reuireſcens*, vigorem, vires et animum recipiens, vt XV, 134. vbi Drak. confert Ouid. Met. VII, 305. Val. Max. IV, 8. ext. 4. et Cic. Phil. VII, 1. vbi v. Intpp. 227. *generis* Beli. Conf. v. 31. et 221. *Felix*, qui facit felices, propitius. v. Intpp. ad Virg. Ecl. V,

Numen, ait, nobis, felix oblata secundes.
Ast ego te compos pugnae Carthaginis arce
Marmoreis sistam templis, iuxtaque dicabo
Aequatam gemino simulacri munere Dido.
Haec fatus socios stimulat tumefactus ovantes:
Pone graves curas tormentaque lenta sedendi,
Fatalis Latio miles. placavimus iras
Coelicolum: redeunt Divi. finita maligno
Hinc Fabio imperia et mutatos Consule fasces
Nuntio. Nunc dextras mihi quisque atque illa referto,
Quae

Dausq. et Cell. 228. *Numen, aue, nobis* coni. Barth. Adv. III, 1. Mal.! *secundes* pro *secundis* recte reposuerunt Drak. et Lefeb. ex emendat. N. Heins. et Burm. qui posterior etiam *optata* malebat. 230. *Marmorea* rescripsit Lefeb. cf. Virg. Ecl. VII, 35. et Hor. Od. IV, 1, 20. Sed vulgatum quoque bene habet. *statuam templis* coni. N. Heins. prob. Drak. 231 *Aequantem* Put. et R. 3. *Aequante* Parm. ac Mediol. *Aequam te* R. pr. *Aequatam te* Mars. Mox *munere* R. 1. 3. Med. probb. N. Heins. et Drak. Vulgatum *numine* seruauit Lefeb. 232. *tum factus* Col. Ox. R. 2. vnde *tumefactus* scil. augurio recte emend. Barth. Adv. III, 1. et N. Heins. *tum fatus* Put. *tunc fatus* R. 1. et Med. Vulgo *tum festus*, festa facie, me inprob. Barth. si *fatur*, *socios* refingatur. *stimulat festinus ouansque*, vel *ouatque*, vel *stimulatum it festus ouantes* tentabat Dausq. *ouansque* ed. Ven. 234. *omnes* pro *iras* Colon. vnde *omen* coni. N. Heins. Sed τὸ *omnes* ex marginali potius nota glossatoris, ad v. 213 respicientis, in textum irrepsisse, non male suspicabatur Drak. 236. *mutato Consule* malebat N. Heins.

V, 65. et Aen. I, 330. *secundes*, vt sup. v. 124. Lefeb. male capit de *secundo* vel altero omine, quod antiqui rogauerint deos ad prius omen confirmandum. *oblata* bona, spem; promissa. *compos pugnae*, quam opto, et cuius committendae facultate mihi data certam victoriae spem habeo. *Marmoreis t.* vt ap. Virg. Ge. III, 13. et Aen. VI, 69. *Sistere*, vt *ponere*, et τιθέναι, *aliquem*, h. e. imaginem eius. 230. 1. Simulacrum Didonis iuxta tuum ponam. 233. *tormenta l.* grauem dolorem ex segni et ignaua belli gerendi ratione quae nos lente sensimque conficit. Cf. ad III, 142. *Fatalis*, exitiose. *redeunt Divi* v. ad II, 365. *dextras*, quae olim data dextra promisit. *referto*, renouato, iterum promittito. An *referre* est perficere, vt ap. Liv. III, 4. extr. et alibi? *Marte*, pugnand

Quae Marte exclusus promittere magna solebas.
En, numen patrium spondet maiora peractis.
Vellantur signa, ac Diva ducente petamus
Infaustum Phrygibus Diomedis nomine campum.

Dumque Arpos tendunt instincti pectora Poeni,
Subnixus rapto plebeii muneris ostro
Saevit iam Rostris Varro, ingentique ruinae
Festinans aperire locum, fata admovet Urbi.
Atque illi sine luce genus surdumque parentum
Nomen,

Heins. 238. *clusus* Colon. vnde *Quae Marti clusus promittere* optimo e sensu edidisse putat Lefeb. respiciens forte ad Calliculam montem, vbi Fabius Poenum clauserat. Sed v. not. 241. *Phrygibus*, vt v. 359, non *Phrygiis*, scripti. cf. Pier. et Burm. ad Virg. A. II, 191. 242. *instincti* Colon. quod exemplis firmant N. Heins. et Drak. cf. Burm. ad Ouid. Fast. VI, 597. et Gronov. Diatr. Stat. c. 54. Vulgo *instructi pectora*, prob. Barth. Adv. III, 1. quum Hannibal omnia astu et prudentia, Varro contra impetu et audacia gesserit. 244. *Saeuit iam*, non *Saeuitiam*, Colon. cf. Gronov. l. c. *Seruiciam* Oxon. vnde *Seruitium* coni. Barth. Adv. III, 1. ἀπροσδιο-

…nandi occasione; cuius spe destituti Poeni, et inpr. Galli, fremebant. Cf. v. 16 sq. *promittere magna* v. ad v. 109. — 241. Apuliam petamus. Cf. ad v. 223. et ad I, 125.

242. *Arpos* v. ad IV, 554. — 243 sq. Cf. Liv. XXII, 34. et 38. *Subnixus* h. l. non tam fretus, vel, vt Schmid. putat, adiutus, quam audax et superbus, vt ap. Liv. XXVI, 13. XLI, 19. et Cic. Or. I, 58. Cf. Gell. XVII, 2. Gron. Diatr. Stat. c. 54. et Intpp. ad Tac. Hist. I, 73. *ostro*, purpura consulari, *muneris plebeii*, quam aura fauoris popularis et insectatione Patrum consecutus fuerat, vel potius *rapuerat;* vt *inuadere* VII, 541. *Saeuit Rostris*, cf. Liv. XXII, 38. ferocibus turbulentisque concionibus criminatur Patres. *Ruina* est vel interitus, vel, vt mox *fata*, calamitates et clades, quae fixae graui fato atque fundatae tenebantur. *ruinam* et *fata admovet*, vt *ruinam ducit*, ap. Hor. Od. II, 17, 9. vbi v. Iani. 246 seqq. Summo verborum ornatu et pondere expressit Liuiana XXII, 25. 26. Cf. Val. Max. III, 4, 4. *Genus sine l.*, splendore, dignitate, claritate, vt ap. Stat. Silv. V, 3, 117. *Lux* et *lumen* dicitur, quidquid praestans, pulcrum et clarum

Nomen, et inmodice vibrabat in ore canoro
Lingua procax. Hinc auctus opes largusque rapinae
Infima dum vulgi ſovet, oblatratque Senatum;
Tantum in quaſſata bellis caput extulit urbe,
Momentum ut rerum et fati foret arbiter unus,
Quo conſervari Latium victore puderet.
Hunc Fabios inter, ſacrataque nomina Marti
Scipiadas, interque Iovi ſpolia alta ferentem
Marcellum, faſtis labem ſuffragia caeca
Addiderant, Cannasque malum exitiale fovebat
Ambitus, et Graio funeſtior aequore campus.
Idem, ut turbarum ſator, atque adcendere ſollers
Inuidiam,

ἀνερεσδιωνύεως. 247. *at* recte, opinor, refinxit Lefeb. *vibrarat* Ox. Tell. R. 1. 3. *ſonoro* Ald. 248. *opum* alii. 249. *Infima* pro *Intima* et ex emendat. Barth. l. c. et N. Heinſ. *oblatratque Senatu* pro *Senatui* coni. Voſſ. ad marg. ed. Junt. vt ap. Sen. de Ira III, 43. Sed v. Bentl. ad Hor. Sat. II, 1, 85. 256. *Cannasque malum e.* ſcripti et priſcae edd. vt *Cannas tumulum Heſperiae* I, 50. *Cannisque* Wolf. Colin. D. Heinſ. Drak.
ex

clarum eſt. De Varronis genere v. Liv. l. c. *ſurdum* cf. ad VI, 75. *Lingua vibrabat* v. ad I, 539. et II, 587. Non vero innuitur *oratio vibrans* h. e. vehemens, incitata et grauis, vt ap. Cic. Orat. 95. et Quinctil. X, 1, 60. XII, 9. ſed linguae verborumque volubilitas. Varro ſimilis Dranci, de quo v. Virg. A, XI, 338 ſq. *oblatrat S.* v. ad v. 290. *caput extulit*, vt I, 29. 251 - 7. Summa *δεινότης* horum verſuum! *Momentum rerum*, vt ap. Liv. III, 12. XXVII, 9. Lucan. III, 338. IV, 819. *Momentum* propr. pondus, quo librae lanx deprimitur.

254. *Scipiadas* v. ad VII, 106. *ſacrata nom. M. ἀρήϊοι, ἀρηΐφιλοι.* Cf. ad IV, 729. *Ioui ſ. a. f. Marcellum* v. ad I, 133. *Labem addere*, vt l. adſpergere, maculam notasque inurere. *ſuffragia caeca* v. VII, 540. *Ambitus*, quo viam ſibi ad conſulatum Varro muniuerat, *Cannas f.* Romanis cladem Cannenſem inportabat. Cf. V. L. *campus* Martius propter comitia *fun* [illegible] Romanis *aequore Graio*, campo Diomedis ſ. Cannenſi. v. ad I, 125. *ſator*, auctor, *turbarum*, vt *ſ. litis* Liv. XXI, 6. *ſ. ſcelerum* Plaut. Capt. III, 5, 3. Cf. ad I, 394. in V. L.
praes

Invidiam, pravusque togae, ſic debilis arte
Belligera, Martemque rudis verſare, nec ullo
Spectatus ferro, lingua ſperabat adire
Ad dextrae decus, atque e Roſtris bella ciebat.
Ergo alacer, Fabiumque morae increpitare profeſſus,
Ad vulgum in Patres et ovantia verba ferebat:
Vos, quorum imperium eſt, Conſul praecepta modumque
Bellandi poſco. Sedeone, an montibus erro,
Dum

et Cell. 260. *vlli* maluerit N. Heinſ. Sed forte *vllo ferro* eſt, vllo armorum genere. 264. *vt onātia* Oxon. *ouantia* ſine copula *et* Tell. R. 1. 2. *ad ouantia* Put. vnde *adouantia* edidit Lefeb. qui noue id dictum putat, vt *aderrat*, *aduerberat*, *aduelat* ap. Stat. Th. IX, 78 (in ed. pr.) 686. Virg. A. V, 246. *reſonantia* emend. Dausq. vt *ore canoro* v. 247. *petulantia* (h. e. contumelioſa legibusque vetita) *verba ſerebat* coni. et multis exemplis, quibus Drak. plura adiecit, illuſtrauit N. Heinſ. qui *verba ouantia* nihil eſſe, et τὸ *et* manifeſte redundare putabat. Sed verſus ſententiam ita forte expedias: Ad plebem contra Patres (non contumelioſa tantum, vt antea, ſed) *et*, etiam, adeo, *ouantia verba ferebat*, exſultans et ouans quaſi parta iam et explorata victoria. cf. mox v. 273-7. et Liv. XXII. 38. Verbum certe *ſerere* ſermonibus potius et colloquiis, quam adclamationi, laetitiae et orationi, ad populum habitae, conuenit, et multo aptius h. l. eſt τὸ *ferre*, vt aliis locis, quibus τὸ *ſerere* inculcabat Heinſ. cf. ad I, 394. Burm. ad Val. Fl. IV, 330. 547. Cerda ad Virg. A. VIII, 60. Vulgo non poſt *profeſſus*, ſed poſt *vulgum* diſtinguunt, prob. Cell. vt ſenſus ſit: vt antea ad populum, ita nunc ad Patres quoque elata verba iactitabat. Sed e roſtris, non in curia loquebatur. 266. *ac* pro *an*

prauus togae, domi ſ. pacis tempore malis artibus vtens. *Spectatus f.* v. ad I, 77. et obſerua h. l. verborum ambages. *dextrae decus*, virtutis gloriam, quae manu, non lingua, paratur. *e Roſtris h. c.* cf. verba Liuii, inf. ad v. 311. adſcripta. 263-277. Praeclare exornauit verba Liv. XXII, 38. *Conciones, priusquam ab vrbe ſigna mouerentur, conſulis Varronis multae ac feroces fuere, denunciantes, bellum arceſſitum in Italiam ab nobilibus, manſurumque in viſceribus reipublicae, ſi plures Fabios imperatores haberet; ſe, quo die hoſtem vidiſſet, perfecturum.* 267. *Vos*, populum adloquitur. A vobis belli gerendi rationem quaero, iubeatisne, more Fabii, *ſedere* (v. ad III, 142.) et in locis altis munitisque caſtra ponere,

Dum mecum Garamas et adustus corpora Maurus
Dividit Italiam? an ferro, quo cingitis, utor?
Exaudi, bone Dictator, quid Martia plebes
Inperitet. pelli Libyas, Romamque levari
Hoste iubet. Num festinant, quos plurima passos
Tertius exurit lacrimosis casibus annus?
Ite igitur, capite arma, viri. mora sola triumpho
Parvum iter est. Quae prima dies ostenderit hostem,
Et Patrum regna et Poenorum bella resolvet.
Ite alacres, Latia devinctum colla catena
Hannibalem Fabio ducam spectante per Urbem.

Haec postquam increpuit, portis arma incitus effert,
Inpellitque moras, veluti quum carcere rupto
Aurig

an scribendum esse, recte, opinor, monuit N. Heinf. 267. *corpora*, no *corpore*, scripti cum R. 3. Parm. Mediol. 269. *pubes* Parm. et al. edd. *Plebes* pro *plebs* centies apud Liuium aliosque occurrit, nec opus erat e emplis, quae adtulit Drak. 270. *pelli* Col. *pello* Ox. *Libyas* in iisdem et aliis libb. antt. Pro vulg. lect. *bello Libyes* perperam stat Dausq. 27 *iubent* Ox. et R. 2. 272. *exhaurit* et mox *Ite, agite, arripite arma* con N. Heinf. qui tamen nec vulgatum spernebat. Si quid mutandum, *rape arma* scriberem, quod efficacius est. cf. ad IV, 98. 276. *devinctum* C

nere, an cum hoste confligere? *adustus corp. M.* cf. XVII, 633. *bone dictator*, vt ap. Virg. A. XI, 344. Cic. Rosc. Am. 2. et Verr. V, 6. *exurit* v. ad VII, 490. *mora sola* cet. mora facilem, adeoque ignobilem triumphum parit: nam virtute opus non est, vbi hostem sedendo et cunctando adteris, Ernesti. Imo sensus verborum est: paruum iter ad hostem sola res est, quae victoriam et triumphum nostrum moratur. Cf. seqq. 275. *Patrum regna*, plena inuidiae verba quibus senatum regnare et plebem obprimere innuit. Cell. *regna*, tyrannidem. 276. 277. cf. IX, 634 sq. XI, 118 sq. *ducam* in triumpho siue in et per triumphum ante currum, vt *agere* XI, 120. et *ducet agens* XVI, 275. *Fabio spectante*; sarcasmi vim facile percipis.

278-283. Cf. Virg. Ge. I, 512 sq. III, 103 sq. Aen. V, 144 sq. inf. XVI, 339 sq. 4 sq. sup. IV, 713 sq. *Carceri rupto*

Auriga indocilis totas effundit habenas,
Et praeceps trepida pendens in verbera planta
Inpar fertur equis; fumat male concitus axis,
Ac frena incerto fluitant discordia curru.
Cernebat Paullus (namque huic communia Campus
Iura atque arma tulit) labi mergente sinistro
Consule res pessumque dari: sed mobilis ira
Turbati vulgi, signataque mente cicatrix
Undantes aegro frenabat corde dolores.

Nam

et Tell. vnde *destrictum* in mentem veniebat N. Heins. 280. *effudit* Col. 282. *titubat* vel *nutat* coni. N. Heins. vt IV, 816. Sed caue quidquam mutes. 286. *ira est* Colon. Put. Tell. R. 2. 289. *inuenalibus* scribendum

rupto, vt *carceribus reseratis* XVI, 316. *pendens in verbera*, vt ap. Virg. A. V, 147. et X, 586. Drak. Cf. et XVI, 387. et Georg. III, 107. Idem potest esse *praeceps*, vt etiam XVI, 325. Sed minus forte languet, si iunxeris *praeceps fertur*, h. e. celeriter, raptim. *trepida planta*, calcaribus, Cell. imo, pede trepido, tremulo, quoniam propendet, et pronus dat lora. *Inpar equis*, i equorum, quos flectere non potest et regere. *fumat* . ad II, 81. *frena fluitant*, t ap. Ouid. A. A. II, 433. *ndantia lora* Virg. Aen. V, 46. XII, 471. *discordia*, onfusa. 284 sq. L. Aemius *Paulus* comitiis, in *campo* Martio habitis, Varroni ollega datus. v. Liv. XXII, 5. *mergente*, se, h. e. peeunte, Schmid. Sed voc. *es* tam ad *labi*, quam ad *mergente* spectat. Cf. Virg. Aen. VI, 512. Iuuen. X, 56. XIII, 8. vnde *res mersae* ap. Ouid. Met. I, 380. — 286 sq. *Aemilius*, *qui cum M. Liuio consul fuerat*, *et damnatione collegae*, *et sua prope*, *ambustus* (de cuius voc. vi v. Gron. Diatr. Stat. c. 30. et Ern. Clav. Cic.) *euaserat* Liv. XXII, 35. Ibid. c. 40. pr.. Aemilius ipse dicit, *se populare incendium* (h. e. iudicium capitis vitaeque periculum, vt *incendio Plaetoriano adustus est* ap. Cic. Att. V, 20.) *priore consulatu semiustum effugisse*. Cf. inf. IX, 25 sq. *mobilis*, quae facile mouetur. *Turbati*, v. ad I, 477. *cicatrix*, memoria *vulneris*, h. e. iniuriae et aegritudinis, qua olim adficiebatur. *Vndantes dolores*, vt *v. irae* Claud. in Ruf. I, 76. *vndare curis* Val. Fl. V, 304. vbi v. Intpp. *irarum vel curarum*

Nam quum perdomita est armis iuvenilibus olim
Illyris ora viri, nigro adlatraverat ore
Victorem Invidia, et ventis iactarat iniquis.
Hinc inerat metus et durae reverentia plebis.
Sed genus admotum Superis, summumque per altos
Adtingebat avos coelum. Numerare parentem
Assaracum retro praestabat Amulius auctor,
Assaracusque Iovem: nec, qui spectasset in armis,
Abnuerer

scribendum crediderim. v. ad II, 312. 290. Ita Col. et Oxon. Vulg. *ora, nigro tunc a. o.* 291. *Inuidia* scripsi, maiore litera initiali, vt persona sit. *vetarat* Put. *agitarat*, vt XI, 547. R. 1. 3. Parm. Med. e glossa. persa

rarum fluctuare aestu Virg. A. IV, 532. 564. et VIII, 19. — 289. 90. Aemilius in priore consulatu, vniuerso Illyrico, cuius rex, Demetrius Pharius, a Romanis defecerat, in potestatem redacto, εἰς τὴν Ῥώμην ἐπανῆλθε, καὶ τὴν εἴσοδον ἐποιήσατο μετὰ θριάμβου καὶ τῆς ἁπάσης εὐδοξίας· ἐδόκει γὰρ οὐ μόνον ἐπιδεξίως, ἔτι δὲ μᾶλλον ἀνδρωδῶς κεχρῆσθαι τοῖς πράγμασιν, Polyb. III, 16. 18. et 19. Cf. inf. v. 507. 8. et Appian. b. Hannib. c. 17. et b. Illyr. c. 8. Aemilium de crimine capitali accusatum vix euasisse, haud scio, an quisquam historicorum praeter Liuium memoriae prodiderit. *Adlatrare*, famam alicuius falsis conuiciis proscindere; vnde Hecuba in canem versa fingebatur, (v. Plaut. Menaechm. V, 1, 16) et *verba canina* pro conuiciis ap. Ouid. in Ibid. v. 14. Drak. *Latrat et in toto verba canina foro* Ouid. l. c. v. 23. *canina eloquentia* Quinctil. XII, 9. Cf. sup. v. 249. et inf. Bentl. ad Hor. Sat. II, 1, 85. *nigro ore*, vt nigra pectora tecta, dentes Inuidiae. V. praeclara eius pictura ap. Ouid. Met. II, 760 - 808. Lefeb. ad Hor. Sat. I, 4, 85. *ventis*. *aura* vel *ventus popularis*. *venti*, h. e. rumores, *concionum* Cic. Cluent. c. 28. et 4. *iactarat ventis*, vt *iactari rumoribus* et *dictis petulantibus* Gell. I. et VI, 11. *clamori conuicioque* Cic. ad Div. I, 5. *ventum in aliquem excitare* Cic. Sull. 14. Haec iam monuere N. Heins. et Drak. Conf. Ernesti Clav. Cic. 293 - 7. Originem gentis Aemiliae Silius ad Amulium, qui Assaracum et per hunc ipsum Iouem inter proauos numerauit, refert; sed, teste Festo, alii ad Ascanium, qui duos habuerit filios

Abnueret genus. Huic Fabius iam castra petenti:
Si tibi cum Tyrio credis fore maxima bella
Ductore, invitus vocem hanc e pectore rumpam,
Frustraris, Paulle, Ausoniam. te proelia dira,
Teque hostis castris gravior manet: aut ego multo
Nequidquam didici casus praenoscere Marte.
Spondentem audivi (piget, heu! taedetque senectae,
Si, quas prospicio, restat passura ruinas!)
Cum duce tam fausti Martis, qua viderit hora,
Sumturum pugnam. Quantum nunc, Paulle, supremo
Absumus exitio, vocem hanc si Consulis ardens
Audivit Poenus! iam latis obvia credo
Stat campis acies, exspectaturque sub ictu
Alter Flaminius. Quantos, insane, ciebis
Varro viros! tu, (pro Superi!) tu protinus arma?

Tu

exarat suspic. N. Heins. qui tamen vulgatam non damnat. 302. *praenoscere*, non *pernoscere*, scripti cum R. 1. 3. Parm. Med. 308. *Audierit* putabat N. Heins. 311. *tu*, *pro Superi*, *tum* (*tū*, non *tu*, vt a librariis scriptum) *protinus arma*, (scil. castris adcommoda, vt ap. Stat. Th. VII, 142) *Tum campum* (ad certamen parandum, vt ap. Virg. Aen. XII, 116) *noscas ante*, *e. t. Ritus hostis*; *tum vero* (*tū uō*, pro quo male *tu nō* in ent.) *quae a r.*, *Quae natura locis*. (vt *campis* IV. 91) *quod sit r. s. A. enus*; *et* — *adspicies*. *Fer* cet. emend. et edidit Lefeb. adiecta hac nota: 'Alludit ad verba Liv. XXII, 38 *mirari* &c. Tandem tenebras erumpit, lucibus antiquis, locus insignis frustra huc vsque tentatus. *Tum* ter iteatur exemplo Cic. qui quater iterat in eadem sententia. Patet iam, quam coecus Drak. in his vss." Equidem, quae mei animi caecitas est, d non video: sed non vacat, singula excutere. *tam pronus in arma* coni. N.

ilios, Iulum et Aemilon, alii vero, quibus Plut. vit. Numae p. 65. et Pauli p. 256. suffragatur, ad Mamercum, Pythagorae f. cui propter vnicam humanitatem cognomen fuerit Aemilos. Haec iam docuit Drak. qui addit, nomen huius gentis etiam deductum videri posse ab Aemilia, Aeneae et Lauiniae filia ap. Plut. vit. Romuli p. 80. Cf. inf. v. 341. 347. *admotum S.* vt *a. coelo* Ouid. Her. XI, 17. Drak. 298-326. Comparetur Plut. in Fabio, et inprimis, quem Silius expressit, Liv. XXII, 39. *rumpam* v. ad I, 95. *Spondentem* cet. Cf. ad v. 263 sq. —

309.

Tu campum noſcas ante, exploresque trahendo
Qui ritus hoſtis. tu non, quae copia rerum,
Quae natura loci, quod ſit, rimabere ſollers,
Armorum genus? et ſtantem ſuper omnia tela
Fortunam

N. Heinſ. 313. *Quam ritus hoſtis, tu non* Colon. *Quantum victus ho-ſtis, tu non* Oxon. et Put. *Quantum ictus hoſtis valeat* R. 1. 3. Parm. Med. Vulgo *Quantum hoſtis ritus valeat*, quod primus dedit Marſus. *Quantum hoſtis viſus valeat* coni. Barth. Adv. III, 1. *Quantum hoſti victus. tu non* corrig. N. Heinſ. qui ad Claud. in Rufin. I, 217 tentauerat, *Quantum ho-ſtis victu valeat.* Hoc recepit Cell., illud vero Drak. adpoſitis, con... Heinſ. interrogandi notis, quas ſeruaui, etſi non magnopere repugnarem, ſi quis eas iterum eiiciendas cenſeret, vt Fabius contemtim de Varrone loquatur: *tu non*, tu vero, qua ſtultitia et temeritate es, nihil eorum cu-rabis, in quae dux inquirere ſolet. *Quantum hoſti victus, tum, quae ſit* ... *r.* legendum videbatur Burm. *Victum* quidem pro cibo, commeatu ... caſtrenſi alimento poni, non erat quod tot exemplis euincerent Heinſ. ... Drak. Sed ita locus admodum languet, quoniam mox *copiae rerum* ... v. 319 ſqq. *victus* mentio ſit. Praeterea Marſus primum metri cauſa ... ces *ritus* et *hoſtis* transpoſuiſſe videtur, et *ritus* huic loco longe aptior ... quam *victus*. v. not. Denique tutiſſimum eſt, codici Agripp., a quo re-liqui libri antt. non multum abhorrent, quam proxime accedere. ... itaque ſcripturam reuocaui, niſi quod *Qui* pro *Quam* repoſui: nam, ... me omnia fallunt, ſcriptum fuerat a feſtinante librarii manu *qu*, ... vel *quam*, vel *quantum* ſignificat, et lectionis varietatem peperit.

309. *ſub ictu*, ab hoſte, ad ictum parato. Sed v. ad IV, 42. *Alter Flaminius* vt ſup. v. 218. VII, 34. 229. Drak. *tu protinus*, confeſtim, *arma*, ſcil. ciebis, mouebis? Quae abrupta oratio adfectui congruit. Ap. Liv. XXII, 38. Aemilius dicit: *Mirari ſe, quomodo quis dux, priusquam aut ſuum, aut hoſtium exercitum, locorum ſitum, naturam regionis noſſet, iam nunc locatus in vrbe ſciret, quae ſibi agenda armato forent.* Et Fabius c. 39. *Varro*, inquit, *priusquam caſtra videat aut hoſtem, inſani...* *iam nunc procellas, prae...* *atque acies iactando inter...* *gatos ciet.* 313. *Qui ri...* *h.*, mos et ratio belli ge... di. Lefeb. bene cf. VII, 28. ... 292. Fabius ap. Liv. l. c. ... pergit: *aut ego rem mili-rem, belli hoc genus, ho-* *hunc ignoro, aut* cet. ... *rerum*, commeatus, vic... *Armorum g.* vt *belli g...* ap. Liv. l. c. *ſtantem*, ... eſt. Cf. ad II, 639. in ... Tu nullam rationem hab... fortunae, quae plus ... quam virtus, et quae ... hoſti...

Fortunam adſpicies? Fer, Paulle, in devia recti
Pectora. cur, uni patriam ſi adfligere fas eſt,
Uni ſit ſervare nefas? Eget inprobus arto
Iam victu Libys, et, belli fervore retuſo,
Laxa fides ſocium eſt. Non hic domus hoſpita tecto
Invitat patrio, non fidae moenibus urbes
Excipiunt, renovatque pari ſe pube iuventus.
Tertia vix ſupereſt, crudo quae venit Ibero,
Turba virum. Perſta, et cauti meditamina belli

Lentus

etiam caſtigare: *Quae vires hoſtis*, vel *Quem vides, hoſtem*. Sed ita magis a membrr. veſtigiis et a veritate deflectes. 316. *indeuia*, h. e. non deuia, Tell. R. 2. Marſ. Beneſ. Ald. quod Lefeb. in contextum admiſit. *adſpice. te fer. Paulle, in deuia r. P.* coni. Barth. Adv. III, 1. vt ſenſus ſit: te contrarium infer, obpone Varronis conatibus. *fer Paullum in d. r. P.* h. e. toto Paullo atque omni tua prudentia incumbe eo, vt obnitaris inconſultis coeptis temerarii Varronis, corrig. N. Heinſ. coll. v. 328. prob. Drak. Cf. ad I, 345. Vterque ſenſum nexumque h. l. perſpexit, ſed his emendatt. non opus eſſe, et ipſe dudum putaui, et nunc monuiſſe video Ill. Erneſti, qui verba, *fer, Paulle, pectora in* (aduerſus pectora Varronis) *deuia recti*, explicat: obpone te, reſiſte huic tantae audaciae et temeritati. Cf. not. 317. *par eſt* R. 1. 3. Med. quod placebat N. Heinſ. 319 *retuſo* Col. cf. not. ad I, 34. Heinſ. ad Claud. Conſ. Hon. IV, 627. VI, 302. et Iani ad Hor. Od. III, 6, 10. Vulgg. *recluſo*, quod Cell. interpretatur: feruore Romanorum, mea expeditione renouato, ſocii, qui ad Hannibalem defecerant, nunc Romanos reſpiciunt. 320. *Fluxa* vel *Lapſa fides* coni. N. Heinſ. *Laſſa* ex R. 2 recepit Lefeb. Omnibus his non opus. 322. *reneatque* Put. vnde *recreantque* ſuſpic. N. Heinſ. 323 Praeſtat forte diſtinguere *ſupereſt crudo*, h. e. crudeli vel forti Poeno. 324 *meditamina belli* (vt ap. Tac. Hiſt. IV, 26.) eſt ex emend. N. Heinſ. qui praeterea ad Claud. b. Get. v. 138 reſingebat *lenti m. b. Cautus ama*, quod

recepere

hoſtium coeptis adſpirat? 316. *Duobus ducibus vnus reſiſtas oportet: reſiſtes autem, ſi te neque collegae vana gloria*, cet. Liv. XXII, 39. Cf. V. L. 318 ſq. Cf. Liv. XXII, 39. 40. extr. et 43. pr. *Laxa fides*, minus firma et conſtans, quae iam titubare ac fluitare incipit, quemadmodum temeritas, ira aliaque *laxari* dicuntur, quum remittunt vel langueſcunt, Drak. qui laudat Burm. ad Petron. c. 82. Proprie *laxa* ſunt frena, funes, arcus. 325. *inuitauerit aura*, αὔρα, ventus, h. e. occaſio rei bene gerendae. Cf. Liv. XXII, 39. extr. Formula loquendi pe-

tita

Lentus ama. si qua interea invitaverit aura
Adnueritque Deus, velox adcede secundis.

Cui breviter moesto Consul sic ore vicissim:
Mecum erit haec prorsus pietas, mentemque feremus
In Poenos, invicte, tuam: nec me unica fallit
Cunctandi ratio, qua te grassante senescens
Hannibal obpressum vidit considere bellum.
Sed quaenam ira Deum? Consul datus alter, opinor,
Ausoniae est, alter Poenis. Trahit omnia secum,
Et metuit demens, alio ne Consule Roma
Concidat. e Tyrio consortem adcite Senatu;
Non tam saeva volet. Nullus, qui portet in hostem,
Subficit insano sonipes. Incedere noctis,

Quae

recepere Cell. Drak. et Lef. Vulgo *medicamina*. 325. *irritauerit* scripti et R. 2. *tibi fauerit* corrig. N. Heins. Possis et *adspirauerit*. Sed vulgata bene habet. 329. *nec* scripti. Vulgo *non*. 335. *accite* Col. Parr. Med. Mox *Non tam saeua* Colon. R. 1. Med. *Non iam saeua* Ox. Pe. R. 3. Parm. Vulgo *e Tyrio c. accire S. Non iam sera volet* probb. Dausq. et Barth. Sed non perspexere sensum h. l. qui tamen satis obuius est, et a Drak. his verbis exponitur: Temerarius ille et inconsultus Varro omnia secum in exitium rapit, et metuit, ne Roma alio, quam se Consule, concidisse dicatur: quin tanta eius est temeritas, vt, si ducem nobis e Senatu Carthaginiensi adciremus, non tam perniciosa velle posset, quam noster Varro. 337. *incendere noctis* Oxon. vnde *intendere nocti* iam ad Val. Fl. VII, 114 coniecerat N. Heins. qui tamen in nota ad h. l. *nec cedere noctis* verius esse putabat. *intendere* (se coelo) *noctis* — *tenebras* fuspic.

tita est a vento secundo, qui ad nauigandum inuitat, et nauis cursui *adspirat*, vnde *aura honoris, voluntatis, fauoris* cet. (vid. Ern. Clav. Cic.) vel *adspirat fortuna labori* ap. Virg. A. II, 385. al. *adcede secundis*, adripe ea, vtere occasione, tibi oblata,

327 - 348. Cf. Liv. XXII, 40. qui breuior est. *Mecum erit haec p. p.* cf. Heyne ad Virg. A. I, 675. et IV, 115. *pietas* in patriam, sensus animi, qui amoris in patriam plenus, et officiorum, quae ei debet, memor est. *mentemque feremus* cet. vt VI, 585. *senescens* v. ad II, 457. Liv. XXII, 39. *Dubitas, quin sedendo superaturi simus eum, qui senescat in dies?* cet. 336 sq. Obserua sarcasmum et vim

Quae tardent curſum, tenebras dolet, itque ſuperbus
Tantum non ſtrictis mucronibus, ulla retardet
Ne pugnas mora, dum vagina ducitur enſis.
Tarpeiae rupes, cognataque ſanguine nobis
Tecta Iovis, quaeque arce ſua nunc ſtantia linquo
Moenia felicis patriae, quocumque vocabit
Summa ſalus, teſtor, ſpreto diſcrimine iturum.
Sed ſi ſurda mihi pugnabunt caſtra monenti,
Haud ego vos ultra, nati, dulcemque morabor
Aſſaraci de gente domum, ſimilemve videbit
Varroni Paullum redeuntem ſaucia Roma.

Sic tum diverſa turbati mente petebant
Caſtra duces. at praedictis iam ſederat arvis
Aetolos

pic. Drak. qui laudat Gronov. ad Liv. I, 57. vbi tamen ipſe pro vulg. ectione adſerenda luctatur, et recte quidem. v. not. *Inſiſtere* (*noctis Quae . c. tenebrae*) *dolet* infeliciter, vt ſaepe, refinxit Lefeb. adſcripta hac nota: "Locus adhuc imperuius editoribus. *Inſiſtere* eſt ſtare in caſtris. Deinde parenthetice lege, cuius exempla dabunt Virg. A. IX, 210. Val. Fl. II, 206. et Stat. Achill. I, 229. Hunc modum loquendi nemo perſpexit; hinc itaque tot turbae, tot vana commenta in loco clariſſimo. Nec Mollius aliis felicior. Sine vllo ſenſu ed. Drak. *incedere noctis*, *Quae* cet. Sed det exemplum *noctis* pro *nocte*: aliter enim non intelligetur; ſi tamen ita intelligetur poeta." *Incedere noctu*, *Quod tardent curſum tenebrae*, *docet* coni. Erneſti. *noctes* Put. 338. *Quae*, non *Quod*, ſcripſi. *tenebrae* idem cum R. 2 ac Parm. *itque*, non *idque*, Col. 341. *Tarpeia* ed. Dausq. et Gryph. ad cuius marg. *Tarpeias* emend. Caſaub. 345. *monenti* Ox. Put. R. 2. 349. Ita Colon. vt iam olim coniecerat Barth.
Adv.

im verborum. *Incedere tenebras noctis* h. e. oriri, ingruere, vt Tac. Ann. XV, 37. vbi v. Erneſti. Cf. idem ib. ad III, 76. et 36. pr. Gronov. ad Liv. XXIX, 24. et Drak. ad Liv. I, 57. — 340. *ducitur* pro educitur, vt IX, 314. v. Heinſ. ad Val. Fl. I, 122. *Tarpeia* e. . cf. I, 541. *cognataque* cet. . ſup. ad v. 293. *arce*, ſeptem arcibus, h. e. collibus. 345 ſeq. conf. Liv. XXII, 40. *ſurda*, dicto non audientia. *morabor*, curabo, de vobis ſollicitus ero: vel ſpem reditus mei, quae vobis eſt, morabor, differam; quoniam ad vos numquam revertar, et mori tum apud animum ſtatui. *Aſſaraci domum* cf. v. 295. — 350. 1. cf. v. 240 ſq.
praedictis

Aetolos Poenus servans ad proelia campos.
Non alias maiore virum, maiore sub armis
Agmine cornipedum concussa est Itala tellus.
Quippe extrema simul gentique Urbique timebant,
Nec spes certandi plus uno Marte dabatur.

Faunigenae socio bella invasere Sicano
Sacra manus Rutuli, servant qui Daunia regna,
Laurenti-

Adv. III, 1. cf. ad I, 264. Vulgo *tumidi*, *versa turbati mente*, vt tumi ad Varronem, et *turbati* ad Paullum spectet, monente Cell. 350. n.

praedictis ab Anna, vel supra dictis. Conf. v. 222 seq. *Aetolos camp.* vt I, 125. *servans* v. ad III, 380. — 352. 3. Drak. conf. Liv. XXII, 36. et Plut. vit. Fabii p. 182. qui contrarium ipse tradit vit. Marcelli p. 299. vt, quem Lefeb. citat, Leonard. Aretin. de b. Gall. p. 79. Verba itaque *non maiore agmine* ad summam subtilitatem haud exigenda sunt.

356-616. Recensio copiarum, et summorum eius aetatis virorum, a quibus tam magnae res gestae sunt, peropportune descriptioni summae, quam Romani umquam adceperunt, cladis praemittitur. Aciem Poenorum silentio praetermittit Silius, quia eam iam sup. III, 222 sq. exposuerat. Praeterea Romanis scribebat poeta, quorum magis intererat, suas, quam hostium, copias cognoscere. Eosdem vero illarum enumeratio magis delectare debuit, quam nudum numeri indicium, quod Liuius XXII, 36 aliique historici adferunt. Hoc adcedit, quod tantum Consules nunc conscripserant exercitum, quantus nullo umquam bello antea sub armis fuerat, vnde commoda Silio obferebatur occasio ad singulas, si non vrbes, certe gentes Italiae memorandas, et sic vniversam fere imperii Romani imaginem simulque cladis magnitudinem lectorum oculis animisque subiiciendam. In qua quidem re iterum ei praeiuit Virg. A. VII, 647 sq. (vbi v. Heyne) et X, 163 sq. in cuius tamen verbis tantum figurisque variandis non tu- piter ingenii vires adtriuit: sed nouo rerum ornatu, nouis fabulis, et accuratiore saepius pluriumque vrbium populorumque descriptione cum eo certauit, vt locus hic dignus sit, qui in perfecti-

,aurentique domo gaudent et fonte Numici:
Quos Caſtrum, Phrygibusque gravis quondam Ardea miſit,
Quos celſo devexa iugo Iunonia ſedes
Lanu-

ion ae, Col. 359–361. Hi verſus abſunt ab edd. R. pr. Med. Marſi et

nis Siliani carminis partibus ːt praeſtantiſſimis antiquitaːis monimentis adnumereːur. Ceterum nos ſummas ːantum res adtingemus, quia ɔtium nobis fecere Hummel, (*Handbuch d. alt. Erdbeſchr.*) Cellar. Geogr. ant., Cluuer. n Ital. ant., Vulpius in Vet. Lat. et Heyne in not. et Exc. ıd Virg. A. VII. ad quos leːtores remittimus. In memoria autem noſtra penitus .d inſideat, nos in poeta legendo verſari, qui neque ordine, neque ſubtilitate geographorum in regionum vel certe locorum vrbiumque ſitu lefiniendo ſe adſtringi patiːur. 356-411. Deſcriptio Latii, tam veteris, quam noui vel adiecti, quod Aequos, Auruncos, Volſcos, Hernicos, Rutulos aliosque populos, inibus ad Lirim fl. promoːis, continebat. Latii incoae antiquiſſimi, praeter Vmɔros, fuere *Siculi*, et poſt ıos *Aborigines*, quorum rex *Faunus* fuiſſe dicitur, vnde *Faunigenae* ſunt Latini. v. Cluuer. p. 787. et 790. inpr. vero Heyne Exc. IV. V. et VIII. ad Virg. A. VII, 37 ſq. 45 ſq. et 795. it. not. et Exc. II. ad Aen. VIII, 314 ſq. vbi etiam monuit, *Siculos*, inter Tiberim et Lirim quondam habitantes, a Silio Rutulis ſocios adiici nec ſatis adcurate *Sicanos* adpellari, ſed exemplo Maronis Aen. VII, 795. et VIII, 328. *Sacra manus* v. ad VII, 9. Sed conf. Heyne Exc. VIII. ad Virg. A. VII. extr. *Rutuli, ſerv. q. Daunia regna* v. ad I, 291 ſq. *Laurenti* cf. ad I, 110. – *Numici* v. ſup. ad v. 28. *Caſtrum* Inui, in Rutulis, inter Ardeam et Antium. Cf. Ouid. Met. XV, 727. Martial. IV, 60. Heyne ad Virg. A. VI, 776. et Cluuer. p. 978. Ab eo diverſa ſunt *Caſtrum nouum* Etruriae, *Caſtrum* Praetutiorum, Herculis, Mineruae cet. *Ardea grauis q. Phrygibus*, Troianis, regnante Turno, et poſtea Romanis, propter opes et diuitias. Cf. I, 292. Liv. I, 57 ſeqq. IV, 1. 7-11. Nunc eſt viculus, propter graue coelum fere deſertus. 360. 1. *Lanuuium*, municipium Latii, celebre cultu *Iunonis*

Lanuvium, atque altrix casti Collatia Bruti;
Quique inmite nemus Triviae, quique ostia Tusci
Amnis amant, tepidoque fovent Almone Cybeben.
Hinc

et Martini Herbip. 361. *Lanuuium* Col. Tell. et R. 2. *Lauinium* Ox. et Put. Vulgo *Lauinum*. v. not. *atque*, non *ac*, scripsi. 363. *trepido* Put. et Dausq. et al. quo sensu forte *lubricus Almon* dicitur Ouid. Fast. IV, 337. iudice Lefeb. qui perperam addit: "in c. Tell. legitur *Albone*. Equidem *Almon* fuit ciuitas in Thessalia, a Scythis condita: sed etiam fuerunt *Albones* in Illyria, quae gens Slauica, a Scythis quoque oriunda; vt Phryges, qui hoc nomen in Italiam cum Cybeles cultu transtulisse dicuntur. Adiiciam, Germanis quoque sollemne fuisse Deam Hertam (Terram) immo currum eius, vestes, fluuio quotannis lauare: Terra autem eadem ac Cybele. At Germani a Sarmatis, et hi a Scythis oriundi. Hinc videre est, quam ab origine primaeuae gentes inter se conueniant." Vulgg. *Cybelen*, Κυβέλην, vel *Cybellen*. Sed *Cybeben*, Κυβήβην, scripsi, quod etiam suasisse video Drak. ad h. l. ad IX, 293 et inpr. ad XVII, 8. vbi Heins. ad Prudent. περὶ στεφ. X, 196. Spanhem. ad Callim. H. in lauacr. Pall. pr. et Broukh. ad Prop. III, 15, 35. suffragatur, etsi *Cybelen* scribendum statuerit Stephan. Schediasm. de delectu in lection. Virgil. p. 57. et Barnes. ad Eurip. Bacch. v. 79. quorum ille monet, vocem esse Graecam, vt *Philomela* et alias, praecipue a μέλος deductas, hic vero, secundam syllabam nunc longam, nunc breuem esse, vt in *Sidonius*, et vt prima in *Eos*, quia Graeci Κυβήλη et Κυβέλη, Σιδώνιος et Σιδόνιος, Ἠώς et Ἕως dixerint. Sed v. praeter laudatos VV. DD., Heins. et Heyne ad Virg. A. III, 111. et X, 220. Gudius et Burm. ad Phaedr. III, 17, 4. 20, 4. Graev. ad Lucian. T. II. p. 895.

nonis Sispitae vel *Sospitae* et *Conseruatricis*. Cf. XIII, 364. Liv. VIII, 14. (vbi v. Sigon.) XXI, 62. XXII, 1. XXIII, 31. XXIX, 14. XXXI, 12. XL, 19. Plin. XXXV, 3. Aeliani H. Anim. II, 16. Cluuer. p. 935. sq. Spanh. de U. et P. N. II. p. m. 82. 83. Sigon. ad Liv. VIII, 13. Broukh. ad Prop. IV, 8, 3. Heins. ad Ouid. Fast. VI, 60. *Collatia*, vrbs in finibus Latii, Sabinis a Tarquinio ademta. v. Liv. I. 38. et Heyne ad Virg. A. VI, 774. *altrix*, vt ap. Virg. A. III. 273. Cf. ad I, 218. L. Junius *Brutus* *castus* et castitatis vindex: *vltor* ap. Virg. Aen. VI, 819. *inmite n. Triuiae*, Aricia. v. ad IV, 367 sq. *Tusci amnis*, Tiberis fl. qui ex Apennino oritur in *Tuscia* s. Hetruria, quam dextra ripa tangit et a Latio, Umbria, Sabinorumque agro separat. Infra Romam Tyrrheno mari infunditur duobus *ostiis*, quorum sinistro adiacebat *Ostia*, prima Rom. colonia, ab Anco rege deducta, quae h. l. innuitur, et adhuc quidem salinas habet atque episcopum sed paucos incolas propter aërem

Hinc Tibur, Catille, tuum, sacrisque dicatum
Fortunae Praeneste iugis, Antemnaque prisco
Crustumio prior, atque habiles ad aratra Labici.
Nec

95. et Berkel. ad Steph. Byz. v. Κυβέλεια. 367. Vulgg. *Tibridis*. Sed est

ërem pestilentem. v. Cluuer. ›. 870. *Almo* f. *Almon* (v. Heinf. ad Ouid. Fast. II, 601.) iuus, non longe a Roma in Tiberim praecipitans, in quo imulacrum Cybeles VI. Cal. April. ablui solebat, vnde *acer gurges* XVI, 680. Cf. Ouid. Fast. IV, 337 sq. Spanh. d Callim. H. in Pall. pr. Barth. d Claud. b. Gild. v. 119. et ntpp. ad Val. Fl. VIII, 239. — 364. v. ad IV, 187. in V. L. *Praeneste*, Latii vrbs, haud procul Roma, in monte moeno sita, teste Strab. V. ›. 365. (vnde h. l. *iugis*, et *iltum* Virg. Aen. VII, 682. *rigidum* Hor. Od. III, 4, 22.) iod. *Palestrina*, in vallem delucta. Celebris fuit *Fortunae* templo et oraculo, sortiius Praenestinis. v. Strab. l. c. Cic. Div. II, 41. et 42. Sueton. Tiber. 63. Prop. II, 32. Cluer. p. 950. et Heyne Exc. VIII. ad Virg. A. VII, 783 sq. *Antemna*, Ἄντεμνα Dionys. . II. vel *Antemnae*, Ἀντέμναι Strab. V. p. 159. Plin. III, 5. Virg. A. VII, 631. vrbs Sabinoum, sed a Romulo capta (Liv. , 9-11.) et Romae proxima, is Anienem (*ante amnem*, nde nomen ei datum tradunt Varro L. L. IV, 5. et Serv. ad Virg. l. c.) non longe ab eius et Tiberis confluente. v. Cluver. p. 663. *prior*, antiquior. *Crustumium* (*Crustumerium* Liv. I, 38. et Plin. III, 5. *Crustumeria* Liv. II, 19. III, 42. Κρυςομέρεια, ἐ πρόσω τῆς Ῥώμης Dionys. XI. p. 705. vnde incolae vrbis *Crustumeri* Virg. Aen. VII, 631. sed *Crustumini* Liv. I, 11. dicuntur) Sabinorum opp. de quo v. Liv. I, 11. et 38. et Cluuer. p. 657. *Labicum* (vt XII, 534. et παλαιὸν Λαβικὸν Strab. V. p. 164) vel *Labici* et *Lauici* (Liv. II, 39. IV, 47. Cic. Agrar. II, 35.) Latii opp. vnde *via Lauicana* ap. Liv. IV, 41. XV. M. P. a Roma. Cf. Liv. IV, 45. 46. V, 16. VI, 21. *Labici* h. l. et ap. Virg. A. VII, 796. vel Labicani, vel vrbs ipsa, de cuius situ v. Cluuer. p. 947. Liv. XXVI, 9. Heyne ad Virg. A. VII. Exc. VIII. extr. et Franc. Ant. Vitale Diss. de oppido Labici, qua origo etiam atque compendiosa historia oppidi Montis Compitis in Latio describitur, Rom. 1778. 4. vbi ex inscriptt. probatur, posterius oppidum hodie *la Colonna* dici, non *Labicum*,

Nec non sceptriferi qui potant Thybridis undam,
Quique Anienis habent ripas, gelidoque rigantur
Simbruvio, rastrisque domant Aequicula rura.

His Scaurus monitor. tenero tunc Scaurus in aevo;
Sed iam signa dabat nascens in secula virtus.
Non illis solitum crispare hastilia campo,

Nec

est φλέμβεις. v. Intpp. ad Virg. A. III, 500. et VIII, 330 sq. 369. *Simbruuio* Col. R. 3 et Parm. prob. N. Heins. qui *Simbruuina stagna*, *colles* et *aquas*, non *Simbruina*, vel cum Lipsio *Imbriuina* ap. Tac. Ann. XI, 13. XIV, 22. et Cels. IV, 5. scribendum putabat. *Simbrunio* Oxon. *Symbruvio* R. pr. et Med. *Imbruuio* Marsi ed. Ven. *Imbriuio* Lips. ad Tac. Ann. II

bicum, quod Holsten. putabat. *sceptriferi T.* Θύμβρις ἐϋῤῥείτης ποταμῶν βασιλεύτατος ἄλλων Dionys. laud. a Dausq. qui etiam ad maiestatem imperii Romani, (quod probat Ernesti, coll. Ouid. Met. II, 259.) vel ad submersionem sceptriferi Tiberini epitheton referri posse monet. *qui potant T. u.* vt *qui Thybrim potant* ap. Virg. A. VII, 715. v. Heins. ad Ouid. Her. VII, 145. *habent*, habitant, vt ap. Virg. A. VII, 696. et ἔχειν ap. Hom. Il. A, 18. Drak. qui laudat Pricaeum ad Appul. Apol. p. 58. Cf. Heins. ad Ouid. Met. IV, 773. *rigantur* vt ap. Tibull. IV, 1, 60. et 146. vbi v. Heyne. *Simbruuio* in Aequis. *Anio, in monte Trebanorum ortus, lacus tres amoenitate nobiles, qui nomen dedere Sublaqueo,* (hod. *Subiaco*) *defert in Tiberim*, Plin. III, 12. Haec sunt *Simbruina* vel *Simbruvina stagna*, de quibus v. Ern. ad Tac. Ann. XI, 13. XIV, 22. et Cluuer. p. 713. *rastris domant*, vt ap. Virg. A. IX, 6[illegible]. *Aequicula rura* v. Heyne ad [illegible] et Exc. VIII. ad Virg. A. VII, 746 sq. et Cluuer. p. 773.

370. 371. *Scaurus* cognomen gentis Aureliae et Aemiliae: ex illa notissimi M. Aurelius orator et Consul a. U. DCLVI. et C. Aurelius Praetor Liv. XXXIX, 6. 8. ex hac vero, in cuius gratiam poeta haec inprimis finxisse videtur, M. Aemilius Scaurus Consul a. U. 638. princeps Senatus, orator, Censor et iterum Consul; eiusque filius Sullae priuignus, qui P. Lentuli magnificentiam aedilitatis imitabatur. v. Ern. Clau. Cic. *monitor*, rector, dux. *nascens in s. v.* cf. ad II, 5[illegible]. *crispare hast.* vt ap. Virg.

Nec mos pennigeris pharetram inplevisse sagittis;
Pila volunt, brevibusque habiles mucronibus enses:
Aere caput tecti surgunt super agmina cristis.

At quos ipsius mensis seposta Lyaei
Setia, et incelebri miserunt valle Velitrae,

Quos

XI, 13. Vulgo *Simbrinio*. 374. *volant* coni. N. Heins. quod tamen *en-sibus* non conuenit. Praestiterit *colunt*, h. e. amant, praeferunt, vel po-iunt, vt ap. Tibull. I, 8, 9. et Ouid. Art. III, 107. — 376. *dapsilibus mensis* in mentem veniebat N. Heins. 377. *Phetia* Col. *Rhecia* Ox. et R. 3. *Rhetia* Put. quas lectt. ex Virg. Ge. II, 96 ortas esse, non male su-picatur N. Heins. *et e celebri* corrig. idem cum patre suo, quia Veliter-nus ager minime ignobilis fuerit, si vetustatem oppidi ipsius et frequentiam ciuium spectes, vnde et Caesar Augustus duxerit originem, siue vbertatem agri, et vini in eo praestantissimi prouentum. Hinc Lefeb. eam emendat. recepit.

, 313. *pennigeris sag.* vt al. *alatis*, πτερόεντες ὀϊστοὶ vel ὰ πτερόεντα Hom. Il. ε, 171. , 68. et *pennae* inf. XV, 633. Cf. Burm. ad Val. Fl. VI, 421. — 374. Cf. Virg. Aen. VII, 664. (vbi v. Heyne) et Liv. XXII, 46. med. *habiles* v. ad IV, 433. *Mucronem teretem* dixit Virg. l. c. *Aere*, cas-side aerea.

376-403. Poeta de Volscis, maximo noui totiusque La-tii populo, agit, inserta ta-men Hernicorum mentione v. 391-4. *mensis sep. L. S.* cuius vinum seponitur, re-seruatur ipsius Bacchi mensae, h. e. ea dignum, adeoque prae-stantissimum est; vt *sepositus grex* Martial. II, 43, 4. et *ve-stis* Tibull. II, 5, 8. *Setia* (hod. *Sezze*) colonia Rom. (Liv. VI, 30. VII, 42. al.) et Valerii Flacci patria, non longe a paludibus Pomtinis. v. Cluuer. p. 1021. et S. V. *Adlers Nachr. von den Pom-tinischen Sümpfen* p. 28 seq. De vino Setino conf. X, 33. Strab. V. p. 229. Martial. VI, 86. IX, 3. X, 74. XIII, 109. et 112. Iuuenal. V, 34. X, 27. et Plin. XIV, 6. qui, *Diuus Augustus*, inquit, *Setinum praetulit cunctis, et fere se-cuti principes, confessa pro-pter experimenta, non te-mere cruditatibus noxiis ab ea saliua:* vnde nec Hora-tium, nec Catonem, Colum. et Varronem (nec Maronem quoque) eius meminisse, me-rito mirabatur N. Heins. *Velitrae* (nunc *Velletri*) co-lonia Rom. (Liv. II, 31. 34. VI, 13. 21 sq. 36 sq. al.) vini prouentu (Plin. XIV, 6.) et gente Octauia (Sueton. Octav. 1.

Quos Cora, quos ſpumans inmiti Signia muſto,
Et quos peſtifera Pomptini uligine campi,
Qua Saturae nebuloſa palus reſtagnat, et atro
Liventes coeno per ſqualida turbidus arva
Cogit aquas Uſens atque inficit aequora limo,

Duck

recepit. *in celebri* ſc. ἕεαι coni. Dausq. 378. *inmiti*, non *inimico*, Col. 379. *Pomptini* Col. prob. N. Heinſ. et al. ob euphoniam. *Promptini* Ox. Vulgo *Pomtini* vel *Pontini*, vt ap. Feſt. in *Pontina tribu*, quam aeque ac paludem Pontinam a Pontia vrbe dictam tradit, et ap. Dion. Caſſ. XLIV. p. 242. XLV. p. 274 τὰ Πόντινα ἕλη. 382. Malim fere *aethera* pro *aequo*-
re

1. et 94.) nobilis. Cf. Borgia de Cruce Velitrina, Rom. 1780. *incelebri* olim et Punici belli temporibus, poſtea celebriore, Marſ. v. V. L. *Cora* v. ad IV, 220. *Signia* (hod. *Segni*) colonia Rom. (Liv. I, 56. II, 21. VIII, 3. al.) nota opere Signino (Plin. 35, 12. Colum. I, 6, 12.) piris (Plin. XV, 15. Iuuen. XI, 73.) et vino *inmiti* h. e. auſtero, (v. ad VII, 211.) quod ventri ſiſtendo adſtringendoque adhibebatur. cf. Plin. XIV, 6. Strab. V. p. 229. Martial. XIII, 113. al. 116. Celſ. IV, 5. et 19. — 379 ſq. Campi et paludes *Pomtinae* (hod. *Paludi Pontine*) inter Nymphaeum et *Vfentem*, ab Aſtura ad Terracinam, quae ab agro Pometino, vel Sueſſa Pometia, (v. ad v. 398.) vicino Volſcorum opp. (Gr. Πωμέντια, vnde τὸ Πωμέντιον ſ. Πωμεντῖνον πεδίον Strab. V. p. 159. 161. Dionyſ. VI. p. 364. al.) nomen adcepiſſe putantur, (cf. V. L.) et olim locum XXIII. vrbium obtinuere, (Plin. III, 5.) ſed poſtea creuerunt in dies ex aquis, quae ex montibus in planitiem confluunt aëremque *peſtiferis* vaporibus, qui vel Romae ſentiuntur, *inficiunt*. Ingentes ſumtus, a Corn. Cethego Coſ. a. U. DXC. (Liv. Epit. XLVI.) a Iul. Caeſare, (Sueton. c. 44.) Auguſto, (Horat. A. P. 65.) Traiano, (teſte Xiphilino ap. Dionem) Theodorico, (Caſſiod. Var. Epiſt. II, 32. et 33.) noſtroque aeuo a Papis Sixto V. (ducta foſſa, *fiume Sixto*) et Pio VI. in paludes ſiccandas inpenſi, nondum operi perſiciendo ſuffecerunt. v. S. V. Adleri libell. ad v. 377. laud. 380-2. cf. Virg. A. VII, 801. 2. *Saturae palus* vel ipſa Pomtina palus, quod Cluuer. p. 1003. putabat, vel eius pars. *Vfens* fl. (*Ouſens* in Inſcrr. et Feſto, (hod. il
Porta-

Ducit avis pollens nec dextra indignus avorum
Scaevola, cui dirae caelatur laudis honora
Effigie clipeus. flagrant altaribus ignes,
Tyrrhenum valli medio ſtat Mucius ira
In ſemet verſa, ſaevitque in imagine virtus.
Tunc ictus ſpecie pavitare hoc bella magiſtro
Cernitur, effugiens ardentem Porſena dextram.

Quis

ra h. e. campos, etſi hoc quoque ferri poteſt. v. not. 386. *Tyrrheni in valli medio* opinabatur N. Heinſ. 388. Locus foede interpolatus, in quo maiore cum fiducia deſtruas aliena, quam moliaris et ſtruas tua. *Tunc ictae ſpecies iniere ac bella magiſtro* Col. *Tunc icte ſpecies nuere ac b. mgro* Oxon. *Tunc ictae ſpecies numere ac belli* Put. *Tunc ictae ſ. ruere acri bella m.* R. 1. 3. Parm. Med. Vulgatam lectionem, *Tunc icti ſpecie ruere acri in b. m.* cuius difficultates plerique intpp. vel non ſenſerunt, vel callide diſſimularunt, et quam Drak. quia de loco hoc conclamato conſtituere non audebat, aſteriſco adiecto, ſeruauit, verbis *acri in b. m.* parentheſi incluſis, adiuuari poſſe putabat Barth. Adv. III, 1. vt *ſpecies* ſit exemplum, quod acre ſane magiſterium in bello ſit, et virtute inaudita percellat mentes pauentium, nec minus percuſſerit Porſenam, quam ferrum militiae magiſtrum. Idem coni. *Tunc icto ſpes conciderant*, vel *corruerant. ac bella magiſtro* ſcil. militiae Tyrrhenae, quem Mucius occiderat. Sed magis ſententia eius eo inclinabat, vt totum verſum vel ſpurium, vel certe ſequenti poſtponendum cenſeret. Poſterius placebat etiam N. Heinſ. qui tamen tentabat (*Acti bis auſpiciis iniere hoc b. m.*), vt *auſpicium* ſit omen infauſtum, (vt ap. Senec. Troad. 608) et eo *agi*, vt ap. Virg. Aen. III, 5. *Tunc icti ſpecie furere in fera bella miniſtri Cernitur* cet. emend. Burm. hoc ſenſu, Porſenam ſpecie purpurati ſ. ſcribae vulnerati in furorem actum eſſe. *Tunc icti ſpecie ſinire hoc b. m. Cernitur* cet. refinxit Lefeb. qui, vt ſolet,

Portatore) Terracinae proximus, per paludes Pomtinas in mare Inferum fluit. 383. *Auis pollens*, vt *auis potens* et *diues* ap. Virg. A. VII, 56. et X, 201. vbi v. Heyne in not. et V. L. Cf. inf. v. 524. *dextra*, virtute vel propter eam, *non indignus auorum* vt ap. Virg. A. XII, 649. *Dignus*, vt ἄξιος, paſſim cum ſecundo caſu iungitur. v. Heinſ. ad Ouid. Triſt. IV, 3, 57. et Drak. inf. ad XII, 81. C. Mucii *Scaeuolae* hiſtoria, quam h. l. vnus ex eius poſteris clipeo expreſſam habet, (de quo v. ad IV, 153.) vel tironibus nota ex Liv. II, 12. 13. et Flor. I, 10. Gemmas v. ap. Drak. et de Muciis Ern. Clav. Cic. et Rupert. ad Pompon. O. J. III, 7. §. 39. 41 Scaeuolae mors memoratur inf. IX, 370. X, 404. *dirae*, magnae, admirabilis. v. ad IV, 260.

390.

Quis Circaea iuga, et scopulosi verticis Anxur,
Hernicaque inpresso raduntur vomere saxa,

Quis

solet, non minus barbare, quam confidenter, praeter alia, haec disputat: "Locum editoribus nimia praecipitantia imperuium facile erat restituere. Dic, Porsena tunc effugiens feliciter ardentem dextram Mucii cernitur *specie isti* (*à la vue de ce coup*, vt *species* in Virg. A. II, 407. et *isti* in secundo casu, vt in Gell. IX, 13 extr.) finire bella, (quomodo in clipeo id cerni potest?) *hoc magistro*, Mucio docente, quid timendum a Romanis coniuratis habebat. Si Burm. scripsisset: *Tunc isti specie finire haec bella ministri*, ne minimum ab historia recessisset. Placet mihi admodum hic versus, sed nimium differt *ministri* a *magistro*. Saltem fuisset *ministro* vel in vno antiquo, et in textum vocassem." Omnibus his coniecturis longe, puto, praestat ingeniosa illa, quam adtulit Ill. Ernesti, qui arbitratur omnino transponendum esse versum et sic legendum: *Hac acti specie non acri in bella magistro*, hac effigie clipei, in quo tantum facinus expressum admirabundi spectabant milites, *acti*, inflammati, ruebant in bella duce tam acri et forti. Vellem tamen, haec emendatio minus a lectione MSS. abhorreret, et sine versus transpositione carminis nitori atque dignitati consuli posset. Post tot itaque VV. DD. conatus meum indicium non nimis timide interposuisse videri velim, nec tantum mihi sumsisse, vt meliora me dedisse, vel adeo rem acu tetigisse mihi persuadeam. Quum vero scabies mera et rubigo sit lectio, quae in omnibus libris circumfertur: veniam dabit L. B. quod alium in eius locum substituerim, quam, simul ac meliora edoctus fuero, ipse primus damnabo. Olim coniiciebam: (*Triginta decies iniere hoc b. m.*, vel *Ter centum auspiciis iniere*, actus pro conatu, vel *fitvere ea*, siue *haec bella magistri*, h. e. ducis, cuius prima sors exierat); sed nunc reposui: *Tunc ictus specie*, adspectu, viso, vt ap. Virg. Aen. II, 407. Cic. Tusc. II, 23. IV, 14. al. (nisi malis *species* siue *speciem*, quoad habitum oris, τὸ εἶδος) *pauitare hoc bella magistro* (bella et pericula sibi imminentia tali duce) *Cernitur* cet. Possis etiam suspicari: *Tunc ictus specie minitantis bella* (siue *tela*, etsi praestiterit *magna*, siue *vana*, certe *multa*) *magistri*, (ducis coniuratorum, cuius prima sors excidit) — vel *Tunc ictus specie* (siue *species*, siue *speciem*) *minitans ac multa magistro Cernitur*, *effugiens* (postquam effugerat) cet. vt ap. Liv. II, 12 *Quum rex, simul ira infensus, periculoque conterritus, circumdari ignes minitabundus iuberet* cet. et ap. Virg. A. VIII, 649 *Illum indignanti similem, similemque minanti Adspiceres* cet. *Ictus specie*, vt *prope adtonitus miraculo rex* ap. Liv. l. c. Similiter *ictus* (gall. *frappé*) *re noua*, *metu*, *conscientia* cet. ap. Liv. I, 16. XXVII, 9. XXXIII, 28. πληγεὶς vel ἐκπληγεὶς ἦτορ Hom. Il. Γ, 31. 225. Aristoph. Plut. 673. λόγων Pythag. carm. aur. 22, ἔρωτι Eurip. Med. v. 8. Eadem metaphora, a telo desumta, dicitur *percussus* (v. ad II, 113) et *perfixus desiderio* ac *telis pauoris* Lucret. II, 360. III, 306. — 390. Anx. Col. quod tacite recepit Lefeb. et praeter Scalig. ad Festum defendit N. Hei

390. *Circaea iuga*, vt ap. Virg. A. VII, 799. promont. in orientali fine Latii, quod Circe olim insedisse ferebatur, cuiusque

Quis putri pinguis ſulcaris Anagnia gleba,
Sulla Ferentinis Privernatumque maniplis
Ducebat ſimul excitis; Soraeque iuventus
Addita fulgebat telis. Hic Scaptia pubes,
Hic Fabrateriae vulgus; nec monte nivoſo
Deſcendens Atina aberat, detritaque bellis
Sueſſa, atque a duro Fruſino haud inbellis aratro.

At,

Heinſ. ad h. l. et ad Virg. Aen. VII, 799. vbi eum refellit Heyne. Cf. ad V, 532. — 393. 4. Ita ſcripsi. Vulgo *Ferentinos Privernat. maniplos D. excitos*. Verbum *ducebat* fraudi fuit librariis, qui non viderunt, illud ad praecedd. ſpectare. Nec tamen *ſimul* h. l. pro *cum* poſitum eſſe, Drak. mihi perſuaſit. Sulla ducebat eos, qui arant Circaea iuga cet. excitis ſimul Ferentinis P. m. 398. *Seſſa* Colon. 402. *Lirinatum* emend. Cellar. Geogr.

cuiusque vrbs *Circeii* colonia Rom. fuit, in hod. *Monte Circello*. v. Heyne Exc. I. ad Virg. A. VII. *Anxur* v. ad V, 532. — 391-4. Cf. ad v. 376. *Hernica ſaxa* v. ad V, 226. De *Anagnia* v. ad V, 543. *putri pinguis gleba*, fertilis. Cf. Virg. Ge. II, 203. 204. et Aen. VII, 684. vbi v. Heyne. *Ferentinum*, (hod. *Ferentino*) aeque ac Anagnia, vrbs Latii in Hernicis et colonia Rom. ex Liuio nota. Aliud Ferentinum in Etruria ap. Plin. III, 5. Suet. Oth. 1. et Horat. Epiſt. I, 17. 8. *Privernum* v. ad VI, 43. *Sora*, colonia Rom. (Liv. X, 1.) quae adhuc nomen retinuit. *Scaptia*, prope Pedum, quod Cellar. in Geogr. ant. ex Feſto colligit; clara olim Latii vrbs, teſte Plin. III, 5. De Scaptia tribu v. Liv. VIII, 17. et Suet. Aug. 40. Σκαπτήνιοι Dionyſ. V. p. 326. *Fabrateria*, ad Trerum fl. (Strab. V. p. 164.) colonia Rom. (Vellei. I, 15.) et quidem duplex forte, quia Plinius III, 5. Fabraternos veteres a nouis diſtinguit. *Atina*, quae etiam nunc nomen ſeruauit, colonia Rom. cf. Frontin. de colon. pr. et Cic. pro Plancio c. 8. *potens* dicitur Virg. A. VII, 630. *Sueſſa Pometia*, quae Volſcorum μητρόπολις Strab. V. p. 159. et ἡγεμὼν τοῦ ἔθνους Dionyſ. VI. p. 364. paſſimque vel *Pometia* tantum, vel *Sueſſa*, Συέσσα Strab. l. c. dicitur; *detrita b.* a Romanis ſaepius vi victa. v. Liv. I, 53. II, 16. 17. 22. 25. IV, 25. Errorem Cell. et Cluuer. Ital. ant. p. 1181. qui *Sueſſam Auruncam*, (hod. *Seſſa.*) Atinae quidem propiorem, ſed

Campa-

At, qui Fibreno miscentem flumina Lirim
Sulfureum, tacitisque vadis ad litora labsum
Adcolit, Arpinas, adcita pube Venafro
Ac Larinatum dextris, socia hispidus arma

Conmo-

Geogr. ant. II, 9. p. 822. 3. ed. Lipf. a. 1701. vt sint Interamnates, quos Succasinos et Lirinates cognominabant, (v. Plin. III, 5. et Grut. Inscr. p. 431.) et qui inter Arpinum et Aquinum sub Casilino monte et ad Lirim fl. sedes habebant. v. Liv. XXVI, 9. Possis etiam intelligere incolas Liri opp., quod memoratur Melae II, 4. nisi malis legere *Cassinatum*. Casinates vel Cassinates (ap. Cic. Phil. II, 40. al.) dicti a *Casino* opp. vel *Casi-* (Ca

Campaniae vrbem, innui putabant, iam notauit Drak. Neque audacior hic saltus poetae est, quod censet Ill. Ernesti: nam inde a v. 376-403. de Volscis agitur, cuius gentis caput a Silio silentio praetermissum esse quis sibi persuadeat? vt taceam hanc, non alteram Suessam bellis detritam esse. Cf. ad v. 379. *Frusino*, nunc *Frosinone*, ad Cosam fl. cis Lirim. *a duro h. i. a.* v. ad I, 614. et cf. inf. XII, 532. Liv. X, 1. — 399. 400. cf. ad IV, 348 sq. Proprie Liri flumen miscet Fibrenus. *Sulfureum*, quod in eo tractu Campaniae sulfur nascitur, auctore Plin. XXXV, 15. sed in collibus praecipue Leucogaeis: vnde ad colorem aquae fortasse rectius epitheton referas, quo sensu et lutei saepe fluuii poetis dicuntur; Ernesti V. Cl. Sed candida eius aqua laudatur sup. IV, 350. quam sulfuri forte debet. Sic *sulfurea Nar albus aqua* Virg. A. VII, 51. *Arpinum* (hod. *Arpino*) C. Marii et Ciceronis patria. *Venafrum*, nunc *Venafro*, extremum Campaniae versus septemtr. oppidum, ad Vulturnum, et optimi olei prouentu nobile. Non satis commode poeta huius vrbis meminit in descriptione Latii, a cuius tamen finibus non longe abest. *Larinum*, hod. *Larino*, in Frentanis, ad dextram Tiferni ripam, haud procul a mari supero situm, (v. XV, 568.) municipium, (Cic. Cluent. c. 5.) sed nimis remotum a Latii finibus, quos poeta h. l. describit: vnde Marsus Larinates hic putabat esse antiquos Latii incolas, quorum nulla nunc exstet memoria. Praeter illud Larinum aliud certe alicubi fuisse non inprobabili indicio e verbis Plin. III, 11. extr. *Larinates, cognomine Frentani* colligas. Plinius paulo ante in eod. cap. Frentanum agrum breuio-

Conmovet, atque viris ingens exhaurit Aquinum.
Tullius aeratas raptabat in agmina turmas,
Regia progenies, et Tullo sanguis ab alto.
Indole pro! quanta iuvenis, quantumque daturus
Ausoniae populis ventura in secula civem!
Ille, super Gangen, super exauditus et Indos,
Inplebit terras voce, et furialia bella
Fulmine compescet linguae, nec deinde relinquet
Par decus eloquio cuiquam sperare nepotum.

Ecce

Cic. Phil. II, 4.) de quo v. ad IV, 227. 403. Abest hic versus a R. 2. 411. *eloquium* Put. *eloquii* e Parm. recepit Drak. auctore N. Heins. 412 *Therapnaeo*

breuioribus terminis, ad Tifernum, non ad Frentonem fl. productis, definit, et hinc exemplo Melae II, 4. Larinum Daunis Apulis adtribuit. Cf. V. L. *Aquinum* (nunc *Aquino*) *ingens*, Volscorum πόλις μεγάλη Strab. V. p. 164. *frequens municium* Cic. Phil. II, 41. — 404 sq. Splendidum M. Tullii Ciceronis elogium, in quod facile poeta incidere poterat, quum Arpinum, eius patriam, memoraret. Vt itaque memoriam eius viri, quem non minus fere, quam Maronem, ad imitandum sibi proposuerat, hoc quasi monimento consecraret; vnum a maioribus ipsius Arpinatibus aliisque Volscis praefuisse finxit. Comparant Plin. VII, 30. Senec. Suasor. VI. et VII. Catull. Carm. L. *aeratas turmas*, vt *a. acies* dixit Virg. A. VII, 703. IX, 463. Ἀχαιοὶ χαλκοχίτωνες Hom. *raptabat* v. ad IV, 218. *sanguis* cf. ad I, 671. *ab alto*, antiquo, vt v. 439. et Virg. A. VI, 500. vel magno, excelso, vt ap. Hor. Od. III, 4, 37. vbi v. Iani. Cf. Heins. ad Ouid. Fast. IV, 305. et Broukh. ad Prop. II, 1, 26. *Tullo* Attio, Volscorum rege, (v. Liv. II, 35 - 39.) quem *suum gentilem* adpellat Cic. Tusc. I, 16. Cf. inf. XII, 175. De hac regia Ciceronis origine, quam in dubiam vocauit Corrad. in Quaestura p. 33. vid. quos Dausq. et N. Heins. iam excitarunt, testes Plut. vit. Cic. (vbi male Τύλλιος Ἄππιος legitur) Euseb. in Chronico, Dionys. Hal. et Aurel. Vict. de vir. ill. c. 81. — 408. Imitat. Virg. A. VI, 795. *super*, vltra. *exauditus*, notus. *voce*, eloquentia eiusque fama. *furialia bella* Catilinae et M. Antonii. *Fulmine linguae* cf. ad I, 421.

Ecce inter primos Therapnaeo a sanguine Clausi
Exsultat rapidis Nero non imitabilis ausis.
Hunc Amiterna cohors, et Bactris nomina ducens
Casperia, hunc Foruli, magnaeque Reate dicatum
Coelicolum Matri, nec non habitata pruinis
Nursia,

Therapnaeo scripsi. Vulgo *Therapnaeo* vel *Theramneo*. v. ad VI, 303. *Theraneo* Parm. 415. *Casperia* Col. v. Intpp. ad Virg. A. VII, 714. Vulgo *Casperula*.

412-423. In hac Sabinorum descriptione poetae praeivit Virg. Aen. VII, 706-717. Quae ibi Heyne in not. et Exc. VIII. de plerisque oppidis h. l. memoratis disputauit, omittimus. *Therapnaeo*, Spartano, *a s. Clausi* cf. XIII, 466. XV, 547. XVII, 33. et v. ad II, 8. VI, 303. Heyne l. c. Heins. ad Ouid. Fast. IV, 305. et Lips. ad Tac. Ann. XII, 25. extr. De C. Claudii Neronis virtute v. XV, 544 seq. coll. Liv. XXVII, 41-51. et Hor. Od. IV, 4, 37 seq. vbi v. Iani. *Exsultare, γαυριᾷν*, vel vt ap. Virg. A. X, 550. *Amiternum* (hod. *S. Vittorio* s. *Vittore*) extremum Sabinorum opp. quod Ptol. Vestinis, quorum finibus etiam adiacet, sed Strabo V. p. 157. Plin. III, 12. et Liv. X, 39. XXVIII, 45. Sabinis adtribuunt. *Amiterna*, vt ap. Virg. l. c. et Martial. XIII, 20. Plinio et Livio incolae *Amiternini* dicuntur, et vrbs Ἀμιτέρνη Dionys. I. p. 12. Verbis *Casperia a Bactris n. d.* poeta, qui ob nominis similitudinem passim miram vrbium originem fingit, respicere videtur *Caspiram* (nunc f. *Cashmir*) vrbem et regionem Indicam, in qua Cossaei velocitate cursus excellebant, teste Dionys. cuius versus excitat Steph. Byz. Κασπηρία Indica regio circa montem Vindium intra Gangem, ap. Ptolem. Cf. d'Anville Antiq. geogr. de l'Inde p. 40 sq. Marsus et Cell. alludi putabant ad nomen Caspiorum, vltra quos Bactriani Caspium mare ab ortu contingentes. Cf. Cluuer. Ital. ant. p. 644. et 676. De *Forulis* v. Heyne l. c. *Reate*, hod. *Rieti*, vetus opp. praefectura (Cic. Cat. III, 2) et municipium (Suet. Vesp. 1.) ad lacum Velinum, nunc *Lago di Rieti* dictum. In agro Reatino *Rosea rura Velini* Virg. A. VII, 712. vel *tempe Reatina* Cic. ad Att. IV, 15. Plin. II, 103. Varr. R. R. II, 1. 14. *magnae dicatum C. Matri*, Cybelae sacrum. Cf. Heyne Exc. VIII. ad Aen. VII. extr.

Nurſia, et a Tetrica comitantur rupe cohortes.
Cunctis haſta decus, clipeusque refertur in orbem,
Conique inplumes, ac laevo tegmina crure.
Ibant, et laeti pars Sancum voce canebant,
Auctorem gentis, pars laudes ore ferebant,
Sabe, tuas, qui de proprio cognomine primus
Dixiſti populos magna dicione Sabinos.

Quid,

Caſperula. 418. Forte leg. *refectus* h. e. factus. Dura certe videtur Schmidii explicatio: clipeus fertur rotundus. 419. *Conique i.* Col. et R. 3. *Denique et i.* Ox. R. pr. Parm. Med. Marſ. et Martin. Herbip. *laeuo tegmina crure* ſcripti, R. 1. Med. *at laeui tegmine cruris* Marſ. et Mart. Herb. Vulgata lectio *Vertice et implumes, ac laeui tegmine cruris Ibant* debetur Nicandro. 420. *Sangum* ed. Marſi Ven. Vulgo *Sanctum*. Sed *Sancum* emend. Cell. et N. Heinſ. v. not. 421. *ferebat* ſcripti. 422 *proprio*, non *patrio*, ſcripti. 423. *Rexiſti magna ditione* corrig. N. Heinſ. quod placere poteſt coll. Virg. A. X, 53. Sed abhorret a verbis *de proprio* et minus durum videtur, iungere *populos magna ditione* h. e. potentiſſimos,

p. 142. ed. prior. *Nurſia*, hod. *Norcia*, ad radices Apennini, vnde *habitata p.*, vt *frigida* ap. Virg. Aen. VII, 716. *Tetricus* vel *Tetrica* Holſtenio eſt montis iugum, quod inter montem Sibyllae et Aſculum ſuper cetera Apennini iuga eminet. Cf. Heinſ. et Heyne ad Virg. A. VII, 713. — 418 ſq. Omnem hunc locum ad imitat. Virg. A. 685-690. effictum putat Erneſti. Sed multum differt inter vtrumque. *Haſta* Sabinis propria et *quiris* vel potius *curis*, κύρις, dicta. v. Ouid. Faſt. II, 477. (vbi cf. Heinſ.) Macrob. 1, 9. Dionyſ. II. p. 81. et Feſt. v. *quiris*. Non deſunt, qui inde Sabinos quoque, et ab his Romanos *Quirites* adpellatos ſtatuant. Sed v. Liv. I, 13. et Heyne Exc. VIII. ad Virg. A. VII, 710. *Coni inplumes*, galeae ſine criſtis. *laeuo tegmina crure* cf. III, 279. Liv. IX, 40. et inpr. Heyne Exc. VIII. ad Virg. A. VII, 689. p. 135. ed. prior. 420-2. Imitat. Virg. A. VII, 698. vbi v. not. Heynii. Cf. ſup. III, 346. *Sancum*, Semonem Sancum, Deum Fidium, Sabinorum δαίμονα ἐπὶ χώρων, et Curium conditorem, cuius filius *Sabus* vel Sabinus; quae tradunt Cato in Origg. (vbi Sabus dicti Sagni gentilis filius dicitur) et ex eo Dionyſ. Hal. II, 49. vbi v. Hudſon. T. II. p. 335. Cf. etiam Mureti Epiſt. 81. et 82. Heinſ. et Burm. ad Ouid. Faſt. VI, 213. et Broukh. ad Prop.

Quid, qui Picenae stimulat telluris alumnos,
Horridus et squamis et equina Curio crista?
Pars belli quam magna venit! Non aequore verso
Tam creber fractis albescit fluctus in undis;

Nec

mos, qui *in magno imperio erant*, vt vtar verbis Cic. Mur. 11. vt magni sit pro *magnos*, vel *magna in ditione*, nisi alterutrum potius reponere malis. 424. *Quid, qui* (quod, Barthio monente, admirationem commode infert) scripti et priscae edd. ante Iunt. in qua Nicander *Et qui dedit.* 426. *aequore verno* coni. N. Heins. et v. 429 *aciem minitatur*, vel *molitur*, vel

Prop. IV, 9, 74. *Sabus* dicitur *pater Sabinus* Virg. A. VII, 178. vbi v. Heyne Exc. IV: p. 118. Alii, v. c. Plin. III, 12. et Varro ap. Festum, *Sabinos ἀπὸ τοῦ σέβεσθαι*, quod praecipue deos coluerint, dictos putabant. *proprio ἰδίῳ*, tuo, vt XII, 717.

424-445. *Picentes*, a Marone silentio praetermissos, et a Sabinis voto vere sacro ortos (v. Strab. V. p. 228. et Plin. III, 13.) commodo loco post hos describit poeta, vt Plinius l. c. *Picenum* vel *ager Picenus* (hod. Abrutium vlterius cum parte Marchiae Anconitanae) ad mare superum, cuius incolae dicuntur *Picentes*, a quibus deducti *Picentini* ad mare inferum in veterem Campaniam, quam Silarus amnis (nunc *Selo*) a Lucanis dividebat, vbi Salernum, (*Salerno*) Picentiam (inf. v. 578. memoratam) et Marcinam condidere. v. Strab. V. extr. Plin. III, 5. pr. et fere extr. *Curio*, quo cognomine inclaruere C. Scribonius auus, pater et filius. v. Ern. Clav. Cic. et de morte Curionis inf. X, 209. 403. *Horridus* cf. ad I, 423. *Squamae* θώραξ φολιδωτὸς. *Crista equina*, κόρυς ἵππουρις vel ἱπποδάσεια, vt ap. Virg. A. X, 869. vbi v. Cerda. *Pars belli magna*, ingens eius momentum, vir fortissimus, vt ap. Virg. A. X, 42?. Cf. sup. ad V, 329. — 426 sq. Egregiae comparationes, quibus et multitudo et inprimis agilitas Picentum adumbratur. Priorem magis exornauerat poeta I, 468 seq. vbi v. not. *aequore verso*, non remis, vt ap. Virg. Aen. V, 141. et X, 208. sed ventis. v. Burm. ad Val. Fl. IV, 725. *fractis* non vi remorum, quod putabat Burm. ad Val. Fl. I, 363. sed χέρσῳ ῥηγνυμένοισι, vt ap. Hom. Il. Δ, 425. *albescit* spuma, vt ap. Virg. Ge. III, 23?. vbi v. Cerda et Heyne. 4?? sq. Imitat. Virg. A. XI, 659 ?? vbi v. Heyne. Cf. sup. II, ?? seq.

Nec coetu leviore, vbi mille per agmina virgo
Lunatis acies imitatur Martia peltis,
Perstrepit et tellus et Amazonius Thermodon.
Hic et, quos pascunt scopulosae rura Numanae,
Et quis litoreae fumant altaria Cuprae,
Quique Truentinas servant cum flumine turres,
Cernere erat: clipeata procul sub sole corusco
Agmina sanguinea vibrant in nubila luce.
Stat fucare colus nec Sidone vilior Ancon,

Murice

el, quod ceteris praeferebat, *meditatur*. Barth. Adv. I, 5. suspicatur *acies* *nuit Mavurtia*; sed recte monet, h. l. forsan de exercitatione, non de praeo Amazonum agi. Cf. a Lefeb. laud. Senec. Med. 214. *acies imitatur*, t *belli simulacra ciere* dixit Virg. A. V, 585. 674. — 431. *scruposae* opiabatur N. Heins. Cf. ad VII, 274. 435. *vibrant in lumina* Oxon. *vibrant rutilantia* coni. N. Heins. *sanguineam v. in n. lucem* Drak. cui tamen id

eq. *leuiore* v. ad III, 394. *irgo Martia*, Penthesilea. *cies i.* cf. V. L. *Perstrepit*; t ap. Virg. A. VI, 709. *Numana*, hod. *Humana*, a Siulis condita, teste Plin. III, 3. municipium Rom. v. Gruer. p. 446. *Cupra litorea*, l mare Adriat. sita, vt *maitima* ap. Gruter. p. 108. n. diuersa a *Cupra montana*, interiori Piceno, prope *ipam Transonam*, teste Ptom. III, 1. et D. Azolino, hus loci episcopo, ap. Holen. in Ital. p. 137. vnde *Cuenses, cognomine Montani*). Plin. III, 13. Condita est Etruscis, et ab Etrusco omine Iunonis, cuius temum (h. l. *altaria*) in edito co versus mare positum Haianus restituit, (v. Gruter. p. 1016. n. 2.) Κύπρα dicta, si fides habenda Strab. V. p. 166. Sed a Siculis potius Iunonis sacra e Graecia aduecta, templumque exstructum esse, docet Ios. Colucci in Cupra maritima, antica città Picena, illustrata, Macerae 1779. 4. qui etiam in situ vrbis definiendo discrepat a Cluuer. p. 734. *Truentum* s. *castellum* et *castrum Truentinum* (Mel. II, 4. Cic. ad Att. VIII, 12. et 18.) opp. natura munitum, ad ostium *Truenti* fl. (hod. *Tronto*) in ora maris. Plin. III, 13. 15. — 435. cf. Virg. A. VII, 526. 7. *vibrant* v. ad I, 539. *sanguinea luce*, rutili aeris. Cf. II, 586. IV, 517. Virg. A. II, 207. *Stat*, adstat, adest. *Ancon*, Ἀγκών, (quia *in angusto duorum promontt.*

Murice nec Libyco; statque humectata Vomano
Hadria, et inclemens hirsuti signifer Asculi.

Hoc

id non necesse videtur. 438. *Hadria* pro *Adria* scripsit Drak. eandem N.

montt. ex diuerso coeuntium inflexu cubiti imagine sedet, teste Mela II, 4. vel, *quia adposita est prom. Cumero* (hod. il Monte Guasco) *in ipso flectentis se orae cubito*, vt vtar verbis Plin. III, 13.) vulgo, vt etiam nunc, *Ancona* dicta vrbs (v. Oudendorp. ad Caes. B. C. I, 12.) in ora maris, a Syracusanis, Dionysii tyrannidem fugientibus, si Straboni V. p. 166. 241. vel, si Plinio l. c. et Solino c. 12. fides habenda, a Siculis condita, vbi templum Veneris (Catull. carm. 36.) et portus, a Traiano refectus, in cuius honorem arcus triumphalis e pulcro marmore positus est, qui a temporis iniuria integer fere mansit. Anconam vini et tritici feracem dicit esse Strabo, sed non alius, quod sciam, praeter Silium a lanae infectura eam laudat, nisi auctore Dausq. ap. Martial. XIII, 125. *Ancon* pro *Aulon* refingatur. Sed v. Hor. Od. II, 6, 18. et ibi Iani. Purpura *Sidonia* vel Tyria satis nota: de *murice Libyco* cf. ad XVI, 177. et 355. *Hadria*, nunc *Atri*, Hadriani patria et colonia, quam ab oriente Matrinus, (Strab. l. c.) ab occid. *Vomanus*, qui hod. *Vomano* dicitur, *humecta* h. e. praeterfluit; (Plin. III, 13.) diuersa et, vt Cluuer. p. 746. suspicatur, deducta ab eiusdem nominis vrbe in Venetis ad Tartarum fl. inter Padum et Athesim. Mare Hadriaticum alii ab hoc, alii ab illo opp. quod tamen VII M. P. ab eo abest, dictum putant. *Asculum*, Ἄσκλον, nunc *Ascoli*, colonia Piceni nobilissima (Plin. III, 13. Gruter. p. 465. caput gentis (Flor. I, 19.) et municipium (Cic. pro Sulla 8, natura munitum, et mur. montibusque siluestribus, via vlli exercitui peruiis (v. Strab. V. p. 166. al. 369.) inclusum, vnde h. l. *inclemens* forte et *hirsutum*, h. e. durum et asperum, quale montanum ac siluestre hominum genus esse solet, dicitur. Marsus voc. *hirsuti* ad pennas Pici, qui et *inclemens* fuerit, quum amorem Ciroes sperneret, adludi putabat. Caue tamen hoc oppidum confundas cum Asculo Apulo, vbi Pyrrhus cum Fabricio, Curioque Co. aduerso praelio conflixit. Plut. in Pyrrho et Flor. I, 18.

43

Hoc Picus, quondam nomen memorabile ab alto
Saturno, ſtatuit genitor, quem carmine Circe
Exutum formae volitare per aethera iuſſit,
Et ſparſit plumis croceum fugientis honorem.
Ante, ut fama docet, tellus poſſeſſa Pelasgis,
Quis Aeſis regnator erat, fluvioque reliquit
Nomen, et a ſeſe populos tum dixit Aſilos.

Sed

N. Heinſ. v. ad I, 54. 439. *Hoc Picus* ex emendat. N. Heinſ. recepi ...um Drak. et Lefeb. Sed illi recte iungebant *Hoc* ſcil. Aſculum *Picus ſtanit* h. e. condidit (v. ad I, 24); hic vero *Hoc nomen*, ſcil. Piceni, ni fallor: nam ipſi non placuit, nos docere, quod nomen intellexerit. Id quidem adridere poteſt, quoniam v. 443 totius telluris mentio fit, et nomen Piceni vulgo deducitur a *pico*, cuius auis ductu Sabinos (cf. not. ad v. 424) in has oras veniſſe memorant Strabo V. p. 166. al. 368. et Feſtus v. *Picena regio:* quamuis alii a *pice* agrum Picenum (quaſi *piceum*) putant dictum. Sed illa ellipſis dura eſt, et quo tum verba *memorabile ab a. S.* referenda? Forte poſt v. 442 excidit alius, quo totam regionem a Pico, Aſculi conditore, nomen adcepiſſe poeta declarauit. *Vopicus* ſcripti. *Vos Picus* corrig. Barth. Adv. I, 5. *Vt Picus* Rom. 1. 3. Med. Vulgo *Vepicus*, quod exponunt, paruus Picus, vt *Veiouis. vegrandis* cet. quia ex homine auis factus ſit; prob. Dausq. qui non minus inepte pro *ſtatuit* emend. *Fauni*, vel potius *Fatui* (quod nomen alii Fauno dant, teſte Feſto v. *Picus*) *genitor*, (v. Virg. A. VII, 48) quod recepit Cell. Sic et Lluineium conieciſſe, et in ed. Baſil. Heur. Petri editum eſſe, notauit ad marg. Silii ſui Cortius, et ex eo Erneſti. 441. *Exemtum* Rom. 1. 3. Parm. Med. 442. *croceum plumis* Col. 445. *Aſiſos* ex emendat. Scalig. recepere Cell. et Lefeb. quia *Aſilorum* nemo mentionem facit. Recte, opinor; etſi *Aſiſium*, (Ptol.

439 ſq. Cf. V. L. et Virg. A. VII, 48 ſeq. 187 ſeq. vbi v. Heynii not. et Exc. V. in quo de Pico et huius mythi origine diſputat. *genitor*, vt *parens* II, 654. *nomen m. ab a. S.* prorſus vt ſup. v. 31. Conf. ad v. 405. et IV, 729. *ſparſit*, adſperſit, *plumis honorem*, doctius pro, *ſparſit plumas honore*, (vt *ſ. coloribus alas* dixit Virg. A. VII, 191.) et hoc pro, dedit ei pennas crocei vel pulcri coloris. Cf. ad IV, 755. et VII, 447. in V. L. — 443 ſqq. Cf. quae de variis modis, quibus veteres ſcriptores priſcam de Pelasgorum in Italiam aduentu famam tradiderint, diſputat Heyne in Exc. III. ad Virg. A. VIII. p. 224. ed. prior., vbi praeter alia docet, teſte Hellanico ap. Dionyſ. Hal. I, 28. Pelasgos in ſinum Hadriat. adpulſos in interiora Italiae inmigraſſe. *Aeſis* fl. (hod. *Geſano*) vrbem Vmbriae eius-

 dem

Sed non ruricolae firmarunt robore castra
Deteriore, cavis venientes montibus, Umbri.
Hos Aesis Sapisque lavant, rapidasque sonanti
Vertice contorquens undas per saxa Metaurus,
Et lavat ingentem perfundens flumine sacro
Clitumnus taurum, Narque albescentibus undis
In Thybrim properans, Tiniaeque inglorius humor,
Et Clanis, et Rubico, et Senonum de nomine Sena.

Sed

(Ptol. Ἄσισιον, hod. *Assisi*) Vmbriae opp. est in monte trans Clasium f. Francisci monachi patria, cuius incolae *Asisinates* ap. Gruter. p. 21. n. 11. et Plin. III, 14 (vbi tamen omnes MSS. *Asirinates* exhibent) dicuntur, et Ἀσισῖνοι Procop. b. Goth. III, 12. Nam ab *Aesis* nomine *Asili* vocari ac formari non possunt, et Picenum, Vmbriae vicinum, ab qua Aesi fl. diuiditur, olim forte latius patuit, vel poeta, nominum similitudine inductus, fines imperii, quod Aesis tenuisse fingitur, nimis dilatauit. 448. *lauant* Ox. Pro *lauant*, quod etiam N. Heinsium offendisse video, quia mox *lauat* sequitur, forte *iuuant*, vel potius *rigant* legendum. 449. *Metaurus* Col. v. ad VII, 486. — 452. *Tiniaeque* scripsi. Sed *Tinia* dicitur Plin. III, 5. Τινίας Strab. V. p. 227. vnde Casaub. *Teneneque* h. l. scribendum censebat, quod iam notauit Drak. 453. *Clanis* s. *Glanis* (hod. la Chiana) cum Tinia etiam iungitur a Plin. III, 5. vbi *Tiberis*, inquit, *nauigabilis, sicuti Tinia et Glanis influentes in eum.* Sed quoniam fluuius Etruriae est, in cuius finibus ex Clusina palude trans Tiberim oritur, recte, opinor, Cap

dem nominis, quae nunc *Iesi* dicitur, praeterfluit, et Picenum ab Vmbria dirimit, vnde v. 448. iterum memoratur. 445. cf. V. L.

446-467. Apte nunc recensentur fluuii et vrbes *Vmbriae*, Piceno vicinae; quae nunc *Vrbino* et *Spoleto* dicitur. Virgilius etiam hanc regionem silentio praeteriit. De *Aesi* v. ad v. 444. *Sapis* fl. hod. *Savio*, cuius pars superior fines Vmbriae circa Sarsinam perstringit, (vnde *tribus Sapinia* ap. Liv. XXXI, 2.) inferior per extremam Galliae Cispad. partem fluit. Cf. Intpp. ad Plin. III, 15. p. et Lucan. II, 406. *Hos lauant*, vt *rigat* vel *irrigat* ap. Tibull. IV, 1, 60. et 146. De *Metauro* v. ad VII, 486. *Vertice* cf. ad III, 475. De *Clitumno* v. ad IV, 544 sq. *Nar* (hod. *Nera*) *a. vndis* cf. Virg. Aen. VII, 517. vbi v. Intpp. *Tinia*, nunc *Topino*, paruus fl. (vnde *inglorius h.*) qui cum reliquis, h. l. memoratis, Tiberi miscetur. *Tiniae humor*, conf. ad IV, 599. et V. L. *Clanis* a Dausq. male

conium

Sed pater ingenti medios inlabitur amne
Albula, et admota perstringit moenia ripa.
His urbes Arna, et laetis Mevania pratis,
Hispellum, et duro monti per saxa recumbens
Narnia, et infestum nebulis humentibus olim
Iguvium,

Clasis reposuit Lefeb. suadente Cluuer. Ital. ant. p. 701. vt intelligatur *Clasius*, qui per Vmbriam labsus Tiniae et sic Tiberi miscetur. *Sena*, non *Senae*, Colon. 455. *admota*, non *immota*, Col. *praestringit* tacite rescripsit Lefeb. et frustra. 456. *Arma* scripti, R. 1. et Med. *laetis*, non *latis*, scripti et R. 2. v. ad VI, 645. 457. *Hisbellum* Col. *Hispellum*, *et dumosa iugi p. s. r.* N. malebat N. Heins. propter verba Martial. lib. VII. *ancipiti vix adeunda iugo Narnia*. 458. *viuentibus* Oxon. vnde *iuventibus* corrig. Barth. Adv. I, 5. et N. Heins. Cf. ad III, 522. — 459 *Ingenium*

confunditur cum *Clanio*, s. Liri, de quo vid. v. 535. Cf. V. L. *Rubico*, qui Italiam propr. a Gallia Cisalpina seiungit, vel tironibus notus ex Sueton. Caes. c. 31. et Lucan. I, 185. 213 seq. Hodie dicitur vel *Rugo* s. *Rigo*, iudice Cluuer. p. 296. vel *Luso*, vel denique *Pisciatello* s. *Pisatello*. Hoc plurimis, etiam Volckmanno V. C. probabilius videtur. Cf. Cl. Oberlin ad Vib. Sequest. p. 176 sq. et Intpp. ad Plin. III, 15. pr. *Sena*, vt XV, 556. et Lucan. II, 407. Cluuerio p. 610. est fluuius, qui nunc *Cesano* vocatur, IV. millibus ante Senogalliam vel Senam, (hod. *Senigaglia*) a Senonibus Gallis, Alpes transgressis, conditam. *pater* v. ad I, 606. *Albula* cf. ad VI, 391. *medios* populos Latinos, Ernesti. Forte minus durum erit, si retuleris ad fluuios modo memoratos, etsi proprie isti ab ab vtraque parte in Tiberim, qui Vmbriam ab Etruria dirimit, inlabuntur. Cf. ad v. 399. *moenia* Romae. *perstringit* cf. ad IV, 350. *Arna*, Ἄρνα Ptol. III, 1. nunc *Civitella d'Arno*, trans Tiberim, ex aduerso Perusiae, vnde *Arnates* ap. Plin. III, 14. *laetis Meuania p.* conf. IV, 544. VI, 645 sq. *Hispellum*, Ἴσπελλον Ptol. Εἰσπέλλον Strab. *Colonia Iulia*. (Gruter. p. 351.) postea Flauia Constans a Flauio Constantino Caesare dicta, hod. *Spello*. *Narnia*, olim *Nequinum*, sed, colonia eo aduersus Vmbros missa, a Nare fl. *Narnia*, nunc *Narni*, adpellata. Cf. Liv. X, 10. et Plin. III, 14. *duro monti p. s. r.* cf. Claud. Cons. Hon. VI, 515. et

Iguvium, patuloque iacens sine moenibus arvo
Fulginia: his populi fortes, Amerinus, et armis
Vel rastris laudande Camers, his Sassina dives
Lactis, et haud parci Martem coluisse Tudertes.
Ductor Piso viros spernaces mortis agebat
Ora puer, pulcerque habitum; sed corde sagaci
Aequabat senium, atque astu superaverat annos.
Is primam ante aciem pictis radiabat in armis;
Arsacidum ut fulvo micat ignea gemma monili.

Iamque

Ingenium Put. R. 1. 3. Med. *Igniuum* Oxon. *Inginium* Parm. *Ingin* Mars. et recentt. edd. *Iguuium* Col. proxime verum. v. Manut. ad C. Ep. ad Att. VII, 13. Oudend. ad Caes. B. C. I, 12. et, quos N. Heins. la dauit. Plin. XXIII, 4. extr. (vbi idem nomen in vulgg. edd. mendose circumfertur) Gruter. p. 347. et Cluuer. p. 624. qui plures inscriptt. adfe. *in moenibus* coni. N. Heins. 461. *Camars* Col. et Put. vt ap. Liv. X, *Clusium, quod Camars olim adpellabant.* Καμάρινον Strab. et Ptol. Cf. Ges. Ind. geogr. in Scr. R. A. et Cluuer. p. 613. *Sassina* Col. et Ox. prob. Heins. vt ap. Gruter. p. 120. 297. 322. 474. 522. 923. Martial. III, 58. 59. Reines. Class. VII. Inscr. 20. Vulgo *Sarsina*. Σαρσῖνα Strab. V. p. Σαρσινάτοι Polyb. II, 24. *Sarsinates* ap. Gruter. p. 1095 et Plin. III, 14. *xina* Put. *ditis* Tell. 464. *Ora* Col. et Ox. *pulcherque habitum* C. *pulcherque habitu* R. 2. *puerque habitu* Ox. et Put. Vulgo *Ore puer, pu que habitu*, probb. Dausq. et Barth. *Ora puer; puerumque* vel *puer habitu, sed c. s. Aequabat s.* maluerit Burm. non inprob. Drak. et les vt sub molli habitu virilis animus et prudentia latuerit. Cf. ipse Burm. ad Val. Fl. V, 593. — 466. *primum* Colin. et Dausq. *raptis superat in armis* R. 1. 3. Med. culpa male festinantis librarii, ex praec. versu. pict.

et Martial. VII, 92. *Iguuium*, hod. *Gubbio* s. *Vgubio*, sed rectius *Eugubio*. Cf. V. L. De *Fulginia* v. ad IV, 545. *Ameria*, nunc *Amelia*, municipium notum ex Cic. pro Rosc. Am. c. 6. 7. Cf. Plin. III, 14. extr. De *Camerte* v. V. L. et ad IV, 157. *Sassina*, hod. *Sarsina*, Plauti patria, in sinistra Sapis ripa, *diues lactis*, h. e. pecoris. Cf. V. L. et Martial. I, 43. (vbi cod. Thuan. *Sasina* pro *fiscina* fuscina exhibet, monente Heins.) et III, 58. *haud par. M. c. Tudertes* cf. ad IV, De *Pisonis* morte v. X, 404. — 464. 5. cf. IV. et VI, 20. Plura exempla sideranti suppeditabunt Dra. et quos laudat. 466. De *pictis armis* v. Heyne ad Vi. Aen. VIII, 588. XII, 281. Barth. V. C. ad Propert. 4, 20. 10, 21. — 467. la tatione

Iamque per Etruſcos legio completa maniplos
Rectorem magno ſpectabat nomine Galbam.
Huic genus orditur Minos, inluſaque tauro
Paſiphae,

paſſim alibi, (v. Drak.) vocem repetentis; vnde coniecturae N. Heinſ. hinc ortae, *pictis rutilabat*, et *rutilis vibrabat in armis* parum ſolido nituntur fundamento. Cf. a Drak. laud. Prop. IV, 1, 27 *Nec rudis infeſtis miles radiabat in armis.* Vulgg. *in armis Arſacidum, et fuluo* cet. *in armis: Arſacidum vt fuluo* Col. probb. N. Heinſ. Drak. et Lefeb. 470. *genus orditor* Col. prob. Modio, nec inprob. Lefeb. quum ſit elegantia Graeca, et veteres *orditus* pro *orſus* dixerint, quod ignorauerit N. Heinſ. qui tum *ordior* dicendum cenſuerit. *illuſaque* e Colon. recepi cum Lefeb. et Erneſti. dem adridebat N. Heinſ. a quo merito reprehenditur Modius, qui in eolem cod. *incluſaque*, quod Cell. recepit, ſcriptum monet et probat, quum amen vaccae, non tauro, incluſa fuerit Paſiphae. Idem Heinſ. *commiſſaque tauro* (vt *Venus commiſſa* ap. Prop. IV, 7, 19. et *hora nos commiſit in unum* ap. Ouid. Epiſt. XI, 21) vel *inceſtaque t.* tentat, ſed vulgatam lectiotem *inuiſaque tauro*, quam Barthius male interpretetur infamem tauri moribus, (quum veriſimile non ſit, Silium genti Sulpiciae voluiſſe exprobrare dedecus amati a Paſiphae tauri) defendi poſſe putat ex Virg. Ecl. VI. Ouid. A. A. I, 289 ſq. et inpr. Prop. III, 17, (al. 19) 11. *Teſtis* (Paſiphae) *Cretaei faſtus quae paſſa iuuenci;* ex quibus locis pateat, eam a tauro repudiatam, adeoque ei inuiſam fuiſſe. *inuiſſa* vel *inmixta* corrig. Beroald.

ationem Virg. A. X, 134. notat Drak. et *Arſacidum mobile* cum dilectu poſitum mouet, tum quod gemmae in erſide reperiantur, tum quod as veſtibus addere ſolerent, e quo v. Barth. ad Claud. onſ. Hon. III, 203. *Arſacidae*, ſucceſſores primi Partorum regis, h. l. Perſae, vt o. Lucan. X, 51.

468-494. Deſcribitur *Etruca*, (hod. Magnus Ducatus uſciae ſ. Florentinus) quam II. primum populi tenuere, oppidis nominati, quae uuer. et Holſten. ita recenat: Cluſium, Peruſia, Cortona, Vetulonium, Volaterra, Arretium, Tarquinii, Ruſellae, Falerii, Caere, Veii, Volſinii. De his aliiſque oppidis, a Silio memoratis, v. Heynii not. et Exc. III. ad Virg. A. VIII, 478 ſq. et Exc. I. ad Aen. X, 166 ſeq. quae loca, a poeta noſtro expreſſa, omnino comparari cupio. 469 ſeq. Silius, quod iam alii viderunt, reſpexit Galbam Imperatorem, qui *in atrio ſtemma propoſuit, quo paternam originem ad Iouem, maternam ad Paſiphaen, Minois vxorem, referret*, teſte Sueton. Galb. 2. Fabula de Paſiphae vel tironibus

Paſiphae, clarique dehinc ſtant ordine patres.
Lectos Caere viros, lectos Cortona ſuperbi
Tarcontis domus et veteres miſere Graviſcae.
Nec non Argolico dilectum litus Haleſo

Alſiu

roald. 472. *Caere*, Καῖρε vel Καίρη, non *Cere*, Col. *Corona* Ox. R. 3. 473. *Tarconis*, vt Τάρκωνα ap. Strab. ſcribendum puto, et ... adſpirat. etſi Τάρχων Steph. Byz. dicitur. Cf. Pier. Heinſ. et Heyne ad V... A. VIII, 506. 603. XI, 727. *Grabiſcae* Col. ſolenni librarr. errore v. ... v. 505. 543. 606. X, 460. Drak. qui praeterea laudat Reineſ. commen... Inſcr. Claſſ. I, 10. Cf. not. ad I, 236. *Graniſcae* R. 1. et Med.] 474. *Hal*...

bus nota; ſed de eius ſenſu et origine conſulant Heyn. ad Virg. A. VI, 24 ſeqq. Verba *tauro inluſa* Lefeb. adcipit, quo ſenſu *corrupta* dicitur Prop. II, 32, 58. *ludificatus virginem* Terent. Eun. IV, 3. 3. *ſubpoſita*, et ſic inluſa, Virg. l. c. *Inludere* verbum eſſe obſcoenae ſignificationis, obſeruat N. Heinſ. coll. Sueton. Tib. 45. Tac. Ann. XIII, 17. XVII, 72. Appul. Met. 1. et Lactant. Inſt. VI, 23. Sic et *ludere ludum* dixit Terent. Eun. III, 5, 39. et *ludus aetatis* (ἐρωτικὴ παιδιὰ) Liv. XXVI, 50. *ſtant*; ſunt, (v. ad II, 639. in V. L.) vel poeta potius imagines in atrio ordine poſitas innuit. *Caere*, hod. *Cerueteri*, cuius priſcum nomen *Agyllae*. v. Virg. A. VII, 652. et VIII, 478. Vrbs ipſa et formula loquendi, *in Caerites* vel *Caeritum tabulas referri*, notiſſimá ex Liv. V, 40. 50. VII, 20. et Gell. XVI, 13. vbi v. Intpp. *Cortona*, quae nomen hodie... ſeruat, Κυρτώνιον dicitur ... lyb. III, 82. ſed Κόρτωνα ... et aliis. v. ad IV, 719. *Ta... con*, Telephi f. qui cum Ty... rheno fratre in Italiam ven... et Tarquinios, Etruriae ... bem, condidiſſe dicitur. ... Steph. Byz. v. Ταρχών... Strab. V. p. 152. al. 191. ... 336. A. Iuſtin. I, 20. ... poſt *Cortona* diſtinguend... crediderim, vt *ſuperbi T... mus* ſint Tarquinii, q... certe oppidum a poeta ... tio praetermiſſum eſſe ... ris. Cf. tamen omnino Hey... Exc. III. ad Virg. A. VI... extr. vnde diſces, ab ... alias Etruriae vrbes, ab ... dem conditas, memor... *Graviſcae* cf. Virg. Aen. ... 184. et ibi Heyn. Exc. I... 416. *Argolico Haleſo*. ... *Agamemnio H.* ap. Virg. ... VII, 723. vbi v. Heyne E... VIII. p. 139. Cf. et Hei... ad Aen. X, 352. *Alſium*, Ἄλ... σιον Strab. V. p. 225. et P...

col...

Alſium, et obſeſſae campo ſqualente Fregenae.
Adfuit et ſacris interpres fulminis alis
Faeſula, et antiquus Romanis moenibus horror
Cluſinum vulgus, quum, Porſena magne, iubebas
Nequidquam, pulſos Romae inperitare Superbos.
Tunc quos a niveis exegit Luna metallis,

Inſignis

non *Aleſo*, Col. et R. 2. 475. *Vſium* ſcripti, R. 1. 3. Med. Mox *Fregenae* ex d. Marſi recepi, quod et tacite fecit Lefeb. Ita pro *Fregellae*, quae Volſcorum vrbs eſt, (v. ad V, 542) legendum eſſe, poſt Cellar. Geogr. II, 9. et Cluuer. p. 498. iam monuere N. Heinſ. et Drak. Coniicerem *Ruſellae* (quae vna ex XII oppidis veterum Tuſcorum et priſca colonia fuit, cuius clara reſtant veſtigia) niſi *Fregenae* propius ad vulgatam lect. adcederet, et prior ſyll. voc. *Ruſellae* longa forte eſſet. Ῥουσέλλαι certe Ptolem. dicitur. 477. *Faeſula*, non *Feſula*, Col. vt ap. Graecos (v. not.) et Gruter. p. 533. n. 5.

colonia (Vellei. I, 14.) ad oram marit. ſita, hod. forſan *Palo*, caſtrum gentis Vrſinae et Farneſianae in ducatu Braciani, XVIII. M. P. a Roma, quod putabant Cluuer. p. 497. et Hard. ad Plin. III, 5. ſ. 8. *Fregenae*, IX M. P. ab Alſio, (v. Antonin.) nunc *la Macareſe*, villa Ducis Matheii, non longe ab oſtiis Tiberinis. In maritimis coloniis numeratur a Liv. XXXVI, 3. et cum Alſio iungitur a Plin. l. c. et Strab. V. p. 156. al. 225. Γρaουίσκιον, καὶ Πῦργοι, καὶ Ἄλσιον, καὶ Φρεγήνία. *ſqualente c.* ſterili. Cf. Virg. Ge. I, 507. et ſup. ad I, 211. — *Faeſula*, Φαισόλαν paſſim adpellat Polyb. ſed τὰ Φαίσολα II, 25. Φαισόλαι Ptol. et Appian. b. Civ. II, 2. *Faeſulae* Salluſt. Cat. 24 et 27. Cic. Cat. II, 9. nunc *Fieſole*, III M. P. ſupra Florentiam, ad Apennini radices. Verba *ſacris i. f. a.* ad haruſpicinam ſpectant, quam Romanos ab Etruſcis adſciuiſſe nota res eſt. *fulminis alis*, vt ap. Virg. A. V, 319. Val. Fl. II, 97. VI, 56. ad quae loca v. Intpp. *ſacris alis*, vt *diuinis flammis* III, 344. — 477 ſeq. Haec vel tironibus nota ex Liv. II, 9 ſq. *Cluſium*, hod. *Chiuſi*, *Porſenae* olim regia, ad Clanem fl. ſita, quae tridui ſpatio ab Roma aberat, teſte Polyb. II, 25. — 480 ſqq. *Luna*, in cuius ruinis alia eiusdem nominis vrbs condita eſt, trans *Macram* fl. (*Magra*), qui Etruriam a Liguria dirimit, et Lunam eiusque portum, litori Liguſtico adiacentem, interfluit. Portus Lunenſis, ſeu verius ſinus, (vnde et *ſinus Erycis* ap. Ptol. et nunc *Golfo*

Inſignis portu, quo non ſpatioſior alter
Innumeras cepiſſe rates, et claudere pontum,
Maeoniaeque decus quondam Vetulonia gentis.
Biſſenos haec prima dedit praecedere faſces,
Et iunxit totidem tacito terrore ſecures:

n. 5. *Feſula* ſoli Plin. III, 5 dicitur. 484. *procedere* Oxon. non impr N. Heinſ. coll. VI, 444. Sed ibi de ſolenni Conſulum proceſſione die i muneris agi, mouet Drak. 485. *vinxit* R. 1. et Med. vulgari em

ſo della Spezia ſ. *Spezza*) λιμὴν μέγιϛος τε καὶ κάλλιϛος, ἐν αὐτῷ περιέχων πλείυς λιμένας ἀγχιβαθεῖς πάντας, οἷον ἂν γένοιτο ὁρμητήριον θαλαττοκρατησάντων ἀνθρώπων τοσαύτης μὲν θαλάττης τοσῦτον δὲ χρόνον. Περικλείεται δ' ὁ λιμὴν ὄρεσιν ὑψηλοῖς, (vnde h. l. *claudere pontum*) ἀφ' ὧν τὰ πελάγη κατοπτεύεται, καὶ ἡ Σαρδὼν, καὶ τῆς ἠϊόνος ἑκατέρωθεν πολὺ μέρος, teſte Strab. V. pag. 153. al. 222. al. 339. Marmore totum quidem litus Liguſticum omniſque Alpium maritimarum tractus abundabat; praecipuae tamen lapicidinae in portu ſ. ſinu Lunenſi fuere, vnde h. l. *niueis metallis*, h. e. candido marmore, vt ap. Stat. Silv. I, 5, 36. (vbi v. Barth.) III, 1, 5. inpr. IV, 3, 99. Commentarii inſtar iterum ſint verba Strab. l. c. ab aliis iam adſcripta: Μέταλλα δὲ λίθυ λευκῦτε καὶ ποικίλυ γλαυκίζοντος, τοσαῦτ' ἐϛὶ καὶ τηλικαῖτα μονολίθυς ἐκδιδόντα πλάκας καὶ ϛήλας,

ὥϛε τὰ πλεῖϛα τῶν ἐκπρεπ ἔργων, τῶν ἐν τῇ Ῥώμῃ, ταῖς ἄλλαις πόλεσιν, ἐνταῦ ἔχειν τὴν χορηγίαν. Plura marmore Lunenſi v. ap. P XXXVI, 6 et 18. Intpp. Sueton. Ner. 50. et Gron Diatr. Stat. c. 10. Lune caſeum laudant Plin. XI (vbi etiam ex Etruriae Lunenſi palmam dat) et M tial. XIII, 30. *exegit*, in lum miſit. 483. *Maeoni* Etruriae. v. ad IV, 721. tulonia, ap. Plin. II, 103 *tulonii*, cuius opp. rudera, *tuglia*, vt putant, non lon a mari et *Maſſa di Mare* etiamnum viſuntur. 484 Lictores aliaque regum ſulumque Rom. inſignia, Romuli, vel Tarquinii de Priſci temporibus, a Ta niis potius Romam tran fuiſſe teſtatur Strab. V. p al. 336. ſed ab Etruſcis g ratim ea ſumta tradunt nyſ. Hal. III, 61 et 84. Li 8. Flor. I, 5. Salluſt. Cat et Plin. VIII, 48. IX, 39.

Haec altas eboris decoravit honore curules,
Et princeps Tyrio veſtem praetexuit oſtro:
Haec eadem pugnas adcendere protulit aere.
His mixti Nepeſina cohors Aequique Faliſci,
Quique tuos, Flavina, focos, Sabatia quique
Stagna tenent Ciminique lacum, qui Sutria tecta
Haud procul, et ſacrum Phoebo Soracte frequentant.
Spicula

de quo v. Drak. 489. Vulg. *Hos iuxta.* Sed *His mixti* Col. *His mixta* Put.

cito terrore cf. ad VI, 169 in V. L. *curules* ſellas. *Tyrio* ornat. *veſtem p. oſtro*, pro, oſtrum praetexuit veſti, vnde *toga praetexta* ſcil. purpura, limbo purpureo, nomen adcepit. *pugnas adcendere*, cf. ad VII, 605. *aere*, tuba. v. ad II, 19. et V, 12. *protulit*, inuenit. 489. *Nepeſina c.* vt *ager Nepeſinus* Liv. V, 19. XXVI, 34. et *municipes Nepeſini* ap. Gruter. p. 441. n. 7. quorum vrbs *Nepet* dicitur Plin. III, 5. ſ. 8. et ex emendat. Sigonii (nam vulgo *Nepete* legitur) Liv. VI, 9. XXVII, 9. *Nepe* in Tabula et Vellei. I, 14. Νέπετα Ptol. III, 1. hod. *Nepi*, prope amnem *Pozzolo*, inter Romam et Viterbium. *mixti cohors* conf. ad V, 495. — 489-492. Imitat. Virg. Aen. VII, 695 ſq. De *Aequis Faliſcis* (hod. *Falari*, vel potius *Civita Caſtellana*, de qua v. Fontanin. antiq. Hortae colon. Etruſc. p. 80.) v. Heyne ad Virg. l. c. Cf. ſup. ad IV, 223. *Flauina* ſ. *Flauinium*, vnde *Flauinia arua* ap. Virg. l. l. dubii ſitus eſt. *Sabatia ſtagna*, lacus Etruriae, nunc forte *Lago di Bracciano*, et *lacus Sabatinus* ap. Frontin. aquaeduct. 71. et Colum. VIII, 16. vbi *Sabata* opp. in Tabula et ap. Feſt. vnde *Sabatina tribus* ap. Liv. VI, 5. Cum eo caue confundas *Sabata*, vrbem Liguriae, (hod. *Savona* in republ. Genuenſi) Σαβάτα Strab. V. p. 157. et Ptol. vicinumque huic opp. *Sabatia vada*, Σαββάτων Ὦυαδα Strab. V. p. 139. vel ſimpl. *Vada* Cic. ad Div. XI, 10. 13. vt nunc *Vadi.* — *Cimini l.* vt ap. Virg. l. c. vbi v. Heyne. Κιμινία λίμνη Strab. V. p. 157. *Sutrium* (*Sutri* ad *Pozzolo* fl.) colonia, Romaniſque clauſtra Etruriae. v. Liv. IX, 32. Vellei. I, 14. Gruter. p. 302. n. 1. *ſacrum P. Soracte* cf. ad V, 175 ſq. 493. 4. Imitat. Virg. A. VII, 687-9. *Spicula bina gerunt*, more barbarorum

Spicula bina gerunt; capiti cudone ferino
Sat cautum: Lycios damnant hastilibus arcus.

Hae bellare acies norant. At Marsica pubes
Et bellare manu, et chelydris cantare soporem,
Vipereumque herbis hebetare et carmine dentem.
Aeeta

Put. et R. 2. *His iuxta* Ox. 493. 4. Ita in Colon. *capiti* etiam in Ox R. 1. Med. *capidi* Put. Vulgo *caput bis c. f. Stat cautum.* 495. *A* non *ac*, Col. 496. *atque hydris* emend. N. Heins. quia penultima i chelydri

barorum et heroum. v. Intpp. ad Virg. Aen. I, 313. V, 557. VII, 687. VIII, 661. XII, 165. 488. Veget. I, 20. II, 15. et 16. *Cudo*, vt XVI, 59. galea e crudis ferarum pellibus. Cf. Hom. Il. *κ*, 257. 258. 261 seq. 335. et sup. ad II, 156. Lips. Mil. Rom. III, 1. Lefeb. vocab. orientale esse putat, vt iam ante eum alii, literarum similitudine inducti. Sed haec ratio semper lubrica est, et hebr. כִּידוֹן *hastile* potius s. *lanceam* designare videtur. v. Bochart. Hieroz. P. I. p. 135 sq. et Bernard. ad Joseph. p. 338. *damnant hastilibus arcus*, hastilibus vtentes non curant, spernunt arcus, sagittandi artem vsui hastarum postponunt. Sic *Eoas iaculo damnare sagittas* dixit Stat. Silv. III, 2, 126. et *flaua quercum damnauit arista* Val. Fl. I, 70. vbi v. Burm. Cf. sup. ad III, 331. *Lycii*, vt alibi *Cretici*, *Ityraci* vel *Cydonii arcus*, *pharetra*, *cornu*, *sagittae*. Cf. ad I, 421. II, 9 109. 689.

495 - 509. De *Marsis* agi tur, qui circa et ad Lacu Fucinum (*Lago Fucino* v *di Celano*) hod. *Prouincia Aquilam* s. *Abruzzo* v (h. e. vltra Pescaram fl.) ob tinebant, et a quibus Italicu s. sociale bellum *Marsicum* d cebatur, de quo v. Flor. II 18. et Appian. b. Civ. I, 39- Vel hoc ob bellum me h. l. dicitur, *bellare* m *norant*. 496 - 501. Imit Virg. A. VII, 753. Cf. ad lo simil. I, 411. 2. De Marsoru autem veneficiis et artib magicis res nota; vnde *Ma sa nenia*, *voces*, *augur* Horat. Epod. V, 76. XVII, Cic. de Div. I, 58. II, 33. Ouid. A. A. II, 102. vbi Heins. Cf. Gell. XVI, 11. Heyne not. et Exc. VIII. Virg. l. c. p. 141. *herb* Φαρμάκοις. *carmine*, magi formula. *Anguitia*, pro fili

Aeetae prolem Anguitiam mala gramina primam
Monstravisse ferunt, tactuque domare venena,
Et lunam excussisse polo, stridoribus amnes
Frenantem, ac silvis montes nudasse vocatis.
Sed populis nomen posuit metuentior hospes,
Quum

chelydris praeter exemplum corripitur. 498. *Angitiam* e Col. recepere Drak. Lefeb. et Ernesti. *Agnitiam* R. 1. et Med. Ego reduxi vulgatam lect. vt ab *anguibus* carmine ciendis *Anguitia*, non ab iis *angendis Angitia* sit dicta. Cf. Heins. et Heyne ad Virg. A. VII, 759. et, quos Drak. laudat, Salmas.

ilia, *Aeetae*, regis Colchici. Solinus c. 8. C. Coelii aucto-itate tradit, *Aeetae tres filias, Angitiam, Medeam et Circen uisse: Circen Circaeos insc-lisse montes — — Angitiam icina Fucino occupauisse, ibi-ue salubri scientia aduersus iorbos resistentem, deam ha-itam.* Cf. V. L. *mala gra-iina*, magica et veneficiis lonea, vt τὸ κακὸν et τὰ κακὰ αρμακα ap. Theocrit. Id. II,). 58. 161. D. Heins. propr. ɔxia et venenata. Cf. Virg. :l. VII, 28. Aen. II, 471. vbi Cerda; Heyne et Broukh. Tibull. I, 2, 51. III, 5. 20. , quos Drak. laudat, Geb-rd. ad Prop. II, 1, 53. et :pp. ad Petron. c. 63. *ve-ια*, serpentes venenatas, vt *bula* III, 383. *tactu d.* cf. I, 412. *lunam excussisse* e. excutere, et hoc gra-s pro vulgari *deducere*, ·άγειν, *polo*, caelo. De magicae artis vi v. Vulp. 3roukh. ad Tibull. I, 2, 43. , 8, (al. 9.) 19 seq. Cerda et Heyne ad Virg. Ecl. VIII, 69. Burm. ad Ouid. Met. III, 532. Intpp. ad Prop. I, 1, 19. II, 28, 37. et ad Theocr. Pharmaceutr. *stridoribus — vocatis* cf. Virg. A. VI, 489 sq. et Tibull. I, 2, 44. vbi v. Heyn. Obss. *frenantem amnes*, cursus aquarum, vt ap. Virg. Ge. IV, 136. *stridoribus*, vt *magico stridore*, murmure, ap. Tibull. I, 2, 47. vbi v. Broukh. De *siluis vocatis* cf. ad I, 96. — 502 sqq. Marsorum originem ac nomen quidam a Celtico voc. *mar* h. e. colle s. loco superiore, sed Romani scriptores more suo a Graeca fabula deducunt, et Silius quidem a *Marsya*, Satyro vel tibicine Phrygio, alii vero (Gell. XVI, 11. Solin. c. 2. al. 8. et Plin. VII, 2.) a Marso, Circes et Vlyssis filio. v. Heyne Exc. VIII. ad Virg. Aen. VII, 750. p. 141. Marsos Sabinorum potius posteros et colonos esse, suspicatur Ill. Gatterer. (*Einleit. in die synchronist. Universal-hist.*

Quum fugeret Phrygias trans aequora Marsya Crenas,
Mygdoniam Phoebi superatus pectine loton.

Marru-

Salmas. Exerc. Plin. p. 60. et Delr. ad Sen. Med. v. 1024. 503. *Marsa* Col. vnde *Marsya* restituit N. Heins. *Marsia* R. 1. Parm. Med. Cell. *Martia* edd. recentt. etiam Lefeb. *Phrygias* — *Crenas* ex emend. ingeniosi Salmas. ad Solin. p. m. 586. (al. 834. 5.) recepi cum Lefeb. et Ernestii Silium ita scripsisse, pro certo quidem adfirmare nolim: sed lectiones codd. scr. et edd. minus satisfaciunt, et stupore librarr. natae videntur. Vulgo *Phrygios Crenos;* et *frenos* scripti, R. 1. 3. Med. h. e. imperium (v. ad I, 144) prob. N. Heins. vt conueniat verbis Ouid. Met. XV, 60 *fugerat vna Et Samon et dominos* cet. Idem olim coni. *Phrygios thronos*, non improb. Drak. quum in Phrygia, praeter *Aulocrenen* fontem, etiam *Aulothrenis* (Αὐλοθρηνὶς) vallis fuerit, si antiquis codd. Plin. V, 29. qui Salmas.

hist. T. II. p. 543.) *nomen posuit* cf. Heins. ad Ouid. Fast. V, 73. — 503. Quum omnes mythologi memorent, Marsyan cantu citharae superatum detracta cute ab Apolline interemtum esse, (v. Munker. ad Hygin. f. 165. Burm. ad Ouid. Met. VI, 400. et Heyne ad Apollod. I, 4, 2.) patet, Silium alios auctores secutum esse, quorum auctoritate tradat, Marsyan post Apollinis victoriam in Italiam abiisse, Drak. Sed forte hoc commentum ex solo poetae ingenio profectum est. *Phrygias Crenas:* nam teste Plinio V, 29. f. 29. *Apamia* (vbi palus quaedam, quae calamos gignit, tibiae sonum reddentes, vnde fabulam de Marsya ortam putabat Strab. XII. p. 578.) *sita est in radice montis Signiae, circumfusa Marsya, Obrima, Orga, fluminibus in Maeandrum cadentibus. Marsyas ibi redditur* (emergit) *ortus, ac paulo mox conditus, vbi certauit* (Marsyas) *tibiarum cantu cum Apolline, Aulocrenis* (Αὐλῶ κρήναις) *ita vocatur conuallis decem M. P. ab Apamia, Phrygiam petentibus.* Cf. Plin. l. c. sect. 31. et XVI, 44. f. 89. Marcian. VI. p. [illegible] et Solin. c. 40. quibus tamen locis haec regio *Aulocrene* dicitur, vt adeo pluralis [illegible] poetice pro singul. positus videri possit: quod tamen sententia Drak. et Lefeb. non opus est, si *crenas*, κρήνας intellexeris de multis fontibus fluuiorum, qui Maeandro miscentur, ad quas Maeandri crenas Marsyas olim ante victoriam Apollinis tanta cum laude canere consueuit, quas que deinde fugit, ne quotidiano illius loci adspectu dedecoris sui memoriam renouaret. *Mygdoniam,* vel L[illegible] di[illegible]

Marruvium, veteris celebratum nomine Marri,
Urbibus est illis caput, interiorque per udos
Alba sedet campos, pomisque rependit aristas.
Cetera in obscuro famae, et sine nomine, vulgi

Sed

Salmas. consuluerit, fides habenda. Quod etsi dubium est, (repugnat certe Harduin.) coniectura tamen quodammodo firmari potest ex Ouid. Met. VI, 392 sq. An legendum *Phrygius Marsya Crenen*, vel *Phrygiam Crenen* s. *Crenam*, quia *Aulocrene*, *αὐλοῦ κρήνη*, vulgo in singul. dicitur?

Sed

diam, vel, vt h. l. Phrygiam: nam Mygdones, Lydi et Phryges, populi vicini, passim inter se confunduntur, et Mygdones, teste Strab. VII. p. 295. et XII. p. 575. vetus fuere Thraciae gens, quae, Europa derelicta, Phrygiae partem occupauit. *Mygdonia lotos* h. e. tibia, (quae ex loto vel buxo fingebatur, de quo v. Theophrast. IV, 3. et 4. Plin. XIII, 17. XVI, 36. et Heins. ad Ouid. Met. IV, 759.) vt *Phrygia lotos*, XI, 432. *Μυγδόνιος αὐλός*, et *λώτινοι αὐλοί* ap. Athen. IV. p. 182. al. Nam tibia vel modus certe Phrygius numeratur in inventis Phrygum, vel ipsius Marsyae, Phrygis, cui tribuitur a Diodor. III, 59. Pausan. Phoc. c. 30. p. 668. et Plin. VII, 56. De tibia Phrygia v. Heyne ad Tibull. II, 1, 86. Heins. ad Ouid. Met. XII, 158. et Iani ad Hor. Od. III, 19, 18. vbi *Berecyntia* dicitur, vt IV, 15, 30. *Lyda tibia*. *pectine*, cithara, qua Apollo canebat, vt Marsyas tibia. 505. *Marruuium* siue Marrubium, Μαρούϊον Strab. V. p. 167. al. 241. ad ripam orient. lacus Fucini, (vbi nunc Morrea vel S. Benedicti pagus) vnde *Marruuii* Plin. III, 12. *Splendidissima ciuitas* dicitur in Reines. Inscr. Class. VI, 114. Cf. Heyne ad Virg. A. VII, 750. et Exc. VIII. p. 141. *Alba*, quae nomen seruauit, in septentr. latere Fucini lacus sita, *Alba Fucentia* s. *Fucentis* Anton. et Gruter. p. 404. colonia, (Liv. X, 1. Vellei. I, 14.) vnde *Albenses* Plin. III, 12. 'Αλβήσεις Appian. b. Hannib. c. 39. vt *Albani* ab *Alba Longa*, et *Albenses Pompeiani* ab *Alba Pompeia* in Liguria, vocabantur. *sedet* cf. ad VI, 647. *pomisque r. a.* abundantia pomorum compensat, resarcit inopiam frumenti. *sine nomine*, vt *ἀνώνυμον γῆρας* dixit Pind. Ol. I, 132. Conf. inf. X, 28. 214. et Virg. Aen. IX, 343. vbi v. Heyne. 510. *Peligni*, ab

Illyriis

Sed numero castella valent. Coniungitur acer
Pelignus, gelidoque rapit Sulmone cohortes.

Nec cedit studio Sidicinus sanguine miles,
Quem genuere Cales. Non parvus conditor urbi
(Ut fama est) Calais, Boreae quem rapta per auras
Orithyia vago Geticis nutrivit in antris.

Haud

Sed v. not. 511. *cedit studii* emend. N. Heins. quum *studio* et *sanguine* parum concinne concurrant. *Siricinus* Col. vnde *Sidicinus* recte iam correxit N. Heins. vt intelligatur *Teanum Sidicinum*, quod opp. Calibus et iam coniunxerint Silius XII, 524. Virg. Aen. VII, 727. et Liv. XXVI, 9. Vulgg. *vicinus*, quod e glossa forte inrepsit, quoniam vrbes illae sunt vicinae. 512. *parvus* scripti et editi ante Nicandrum, qui primus *parvus* dedit. Vrbes Campaniae Strab. V. p. 248. πολίχνια, oppidula, dici, exceptis Capua et Teano, monet N. Heins. Sed idem Strabo V. p. 164 Cales πόλιν ἀξιόλογον vocat. Cf. not. *vrbi*, non *vrbis*, scripti, R. 3 et Paris. [illegible]

Illyriis forte oriundi, (v. Gatterer V. C. *in d. Einleit. zur synchron. Universalhist.* T. II. p. 544.) communi portu Aternensi cum Vestinis et Marrucinis vtebantur, et Sagrus fl. a Frentanis eos dirimebat. *Sulmo*, (*Sulmona* in *Abruzzo citra*) de quo Ouid. Trist. IV, 10, 3. *Sulmo mihi patria est, gelidis vberrimus vndis, Millia qui nouies distat ab Vrbe decem.* Cf. eiusd. Fast. IV, 79 seq. et Amor. II, 6, 1 seq. III, 15, 11. et inf. IX, 70 seqq. *rapit*, vt IV, 218.

511-4. *Teanum Sidicinum* et *Cales*, Campaniae oppida, inter quae Silius quoque XII, 524. ea retulit, perperam h. l. memorantur, vt contra *Corfinium*, altera vrbs et caput Pelignorum, inf. v. 5[illegible] et *Allifae*, Samnii opp. v. 5[illegible] in Campaniae descriptione. *Sidicinus miles* cf. ad V, 551. *Quem genuere C.* h. e. Teanum Calibus originem debet, quod nescio an alius tradat. An sensus est, non cedit — miles ei, quem g. Cales? *Cales*, hod. *Calvi*, antiqua Ausonum, et deinde Campanorum vrbs, colonia, (Liv. VIII, 16. Vellei. I, 14.) et municipium, (Cic. Agrar. II, 31.) cuius vinum laudat Hor. Od. I, 20, 9. 31, 9. *Cale* in singul. num. et *Threicia* dicta XII, 525. ob Graecam originem, quam poeta more suo comminiscitur. Nam *Calais* Zetae frater, Boreae *Thracis* (v. ad I, 587.) filius ex *Orithyia*, a patre *rapta*. v. He[illegible]

Haud ullo levior bellis Vestina iuventus
Agmina densavit, venatu dura ferarum:
Quae, Fiscelle, tuas arces, Pinnamque virentem,
Pascuaque haud tarde redeuntia tondet Aveiae.
Marrucina simul Frentanis aemula pubes
Corfini

sed, teste Lefeb. non nisi duo scripti et R. 1. 515. *vllo*, non *illo*, scripti et R. 2. *levior belli* maluerit N. Heins. Cf. ad IV, 542. Idem coni. v. 516 *venatu induta* h. e. pellibus et exuuiis ferarum, coll. v. 523. 570. 571 et Suid. Βεστῖνοι ἔθνος ἐν Ἰταλίᾳ θηριώδεις τὸν τρόπον. Id magnopere adridet Drak. qui locis Gell. IX, 4. Plin. VII, 2. X, 5. et Ammian. Marcell. XXIII, 6 probat, *venatum* etiam dici, quidquid venatione capiatur. 518. *Avellae* in omnibus libris circumfertur, quae tamen non Campaniae modo vrbs et soli sterilis est, sed etiam v. 543 memoratur. Hinc *Aveiae* emend. N. Heins. quod in textum recepi, prob. Drak. *Aviae*, quod idem est, edidit Lefeb. auctore Cluuer. Ital. ant. p. 750. Coniicerem *Aterni*, (quod teste Strab. ἐπίνειον, nauale, Marrucinis, Pelignis et Vestinis commune fuit) nisi a literarum ductu id nimis recederet. An olim in Vestinis quoque *Avella* vel *Aiella* vrbs fuit, quae nunc *Aiello* dicitur? 519. *Marrucioque simul*

ne ad Apollod. III, 15, 2. Vulp. ad Prop. I, 20, 25 seq. II, 26, 1. et Burm. Catal. Argonaut. v. *Calais*. 515-8. *Vestini*, Sabinis oriundi, inter Picentes et Marrucinos, a fontibus Vomani, Matrini et Aterni, (hod. Pescara) in ripis horum fluminum, (in *Abruzzo citra* et *vltra* scil. Pescaram fl. et in *Teramo*, provinc. Neapol.) vsque ad mare habitabant. *Haud levior b.* haud minus bellicosa, *leuis bello*, inbellis, XIII, 14. *dura* moribus ac ingenio; vel obdurata. Cf. ad I, 58. et VI, 308. *Fiscellus*, vt *Tetricus* (sup. v. 417.) et *Severus* citerior Apennini pars, finibus Sabinorum, non procul ab agro Vestinorum, nunc quoque *Monte Fiscello*, in confinio Abrutii vlterioris: in quo monte Nar fl. oritur. Plin. III, 12. Varr. R. R. II, 2, 1. §. 5. II, 3. *arces* cf. ad I, 7. *Pinna*, hod. *Civita s. Citta di Penna*, Πιννὰ Ptol. III, 1. Vitruv. VIII, 3. prope mare Venetum, vnde *Pinnenses* Plin. l. c. Πιννῆται Diodor. Exc. p. 398. *Pascua h. t. r.* cf. Virg. Ge. II, 201. 2. *Aveia* XX. M. P. ab Alba, (et quidem, iudice Cluuerio, ab Alba Fucentis sup. v. 507.) in Tabula Itin. *Avia*, Αὐΐα Ptol. III, 1. *Auiensis ciuitas prope Aquilam in Vestinis* in Martyrol. Rom. a d. XIII. Kal. Nov. Cf. V. L. 519. *Marrucini*, quos ab Illyriis originem duxisse, sed cum

Sabinis

Corfini populos, magnumque Teate trahebat.
Omnibus in pugna fertur sparus, omnibus alto
Adsuetae volucrem coelo demittere fundae.
Pectora pellis obit caesi venatibus ursi.

Iam vero, quos dives opum, quos dives avorum
E toto dabat ad bellum Campania tractu,
Ductorum

simul Col. 520. *Teate* Col. R. 1. Med. *Reate* (Sabinorum opp.) Ox. Vulgo *Rheate*. 521. *in pugna affertur* Ox. *in pugna offertur* Colon. Put. teste N. Heins. qui tamen nil mutandum censet, nisi quod *in pugna* inualuerit. Cf. ad v. 316. et VII, 67. *in pugnam offertur* dedit Lefeb. haec notauit: "Ita recte scripti omnes et R. 2. vt Scipio *obtulit* vel pila suis cohortibus v. 548." *alta* Col. 522. *demittere*, non Put. probb. N. Heins. et Drak. Cf. ad II, 96. 523. *venantibus* N. Heins. quia *venatu* (sed interiectis sex versibus) praecessit; et v. *agrorum*. Sed v. not. 525. *E*, non *Et*, Col. 526. *aduentu*,

Sabinis in vnius populi corpus coaluisse suspicatur Ill. Gatterer, (*Einleit. in d. synchron. Universalhist.* T. II. p. 544.) ad mare Hadriat. et Aternum fl. in confiniis Vestinorum, Frentanorum et Pelignorum colebant. *Frentani*, Σαυνιτικὸν ἔθνος Strab. V. p. 166. oram maris superi, ab Aterno fere ad Frentonem fl. a quo nomen adceperunt, obtinebant. *Corfinium*, hod. forte *Popolo* vel *S. Pelino*, ἡ τῶν Πελιγνῶν μητρόπολις, et in bello Marsico κοινὴ ἅπασιν τοῖς Ἰταλιώταις πόλις ἀντὶ τῆς Ῥώμης, ὁρμητήριον τῦ πολέμυ, μετονομασθεῖσα Ἰταλική, teste Strab. V. p. 167. al. 369. Cf. Caes. B. C. I, 16. Lucan. II, 478. Plin. V, 12. et sup. ad v. 511. *Teate*, (*Civita di* *Chieti* s. *Teti*, caput Abrutii citerioris, vel provinciae Chieti) ἡ τῶν Μαρρουκίνων μητρόπολις Strab. l. c. Τεατέα Μαρρουκινῶν μεσόγειος Ptolem. Ill. ad Aternum fl. in regione montana. Cf. XVII, 454 — 521 sq. Imitat. Virg. Aen. XI, 679 seq. *sparus* vt II, 388. — 524. cf. ad II, Proprie ipsi sunt *adsueti*, eoque periti huius rei. cf. Virg. A. VIII, 553. et ad II, 156.

524-561. Agitur de *Campania*, hod. *Terra di Lavoro*, quae regni Neapol. pars *dives avorum*, vt *Mantua dives avis* ap. Virg. A. X, vbi v. Heyne in V. L. et Haec verba ad priscam Campanorum potentiam, vt

)uctorum adventu vicinis sedibus Osci
ervabant; Sinuessa tepens, fluctuque sonorum
Vulturnum, quasque evertere silentia, Amyclae,
'undique, et regnata Lamo Caieta, domusque
Intiphatae compressa freto, stagnisque palustre
.iternum, et quondam fatorum conscia Cyme.
Illic

entum, scripti. 531. *Liternum*, non *Linternum*, Colon. v. ad VI, 654. *yme* scripti et R. 2. κύμη Steph. Byz. et Strab. Cf. IX, 57. XI, 290. XIII, .00. 494. 498. Heins. et Pier. ad Virg. A. VI, 2 et 98. Intpp. ad Val. Fl. , 5. *Cume* R. 1. Med. Cell. *Crinae* Ox. Vulgo *Cumae*. Κῦμαι Ptolem.

ives opum ad eorum diuitias erraeque fertilitatem spectat. 26-530. Recensentur vrbes *Oscorum* et Auruncorum s. Ausonum, qui extremam olim .atii partem, ad mare infeum, obtinebant, et priscis am temporibus oppida et cis .irim, qui Latium a Campania dirimit, (vnde *vicinis* Campaniae *sedibus*) et trans luuium istum, in ipsa Campania, condiderant; quae propterea modo Latio nouo adiecto, quo nomine Strabo oram maritimam ab Ostia ad Sinuessam comprehendit, modo Campaniae adiudicantur, . c. Sinuessa Latio a Plin. III, . et Campaniae ab eodem XXXI, 2. Cf. omnino Heyne d Virg. A. X, 564. et Exc. VIII. ad Aen. VII. p. 139 sq. *Sinuessa* in finibus Latii adecti et Campaniae, trans Liim, ad mare, *Sinope* quondam a Graecis, et Sinuessa deinde ab colonis Rom. adellata (Liv. X, 21. Plin. III, . s. 9.) cuius rudera prope castellum *Rocca di Mondragone* supersunt. *Tepens* dicitur non a tepida tantum aeris temperatione in Campania, sed inpr. quoque a thermis salubribus, *aquis Sinuessanis*, de quibus v. Strab. V. p. 162. al. 371. (πλησίον αὐτῆς ἐστὶ θερμὰ λουτρὰ κάλλιστα ποιοῦντα πρὸς νόσους ἐνίας) Plin. XXXI, 2. Tac. Ann. XII, 66. et ei. Hist. I, 72. Martial. XI, 8, 11. et 72, 1. Liv. XXII, 13. Vinum Sinuessanum laudant Martial. XIII, 111. Horat. Epist. I, 5, 5. et alii. *Vulturnum*, vrbs et castellum, (hod. *Castello di Voltorno*) ad ostium maximi Campaniae fluuii, qui olim *Vulturnus* dicebatur, nunc *Voltorno*. Cf. XII, 521. Liv. XXV, 20. XXXIV, 45. et Heyn. Exc. VIII. ad Virg. A. VII, 729. *Amyclae, quas euertere silentia*, cf. omnino Heyn. not. et Exc. II. ad Virg. X, 564. *Fundi*, hod. *Fondi*, inter Formias et Tarracinam, ad mare, vnde *Fundani municipes* Liv. 38, 36. *F. lacus*

 Plin.

Illic Nuceria et Gaurus: navalibus acta
Prole Dicarchea, multo cum milite Graia

Illic

532. Vulgo *Gaurus nanalibus apta, Prole Dicarcheuia*, vel *Dicarchaea*, prob. Marso, cui *Gaurus* est oppidum, cuius tamen nemo geographorum mentionem facit. *Dicarcheia* Put. R. 1. Parm. Med. *Gaurus nanalibus acta, Prole Dicarchea; multo* cet. ex Colon. recepere Drak. et Ernesti, suadente N. Heins.* qui tamen scribendum putat, *Illic Nuceria: et Gauri n. acta P. Dicarchea', multo cum milite, Graia Illic P.* quia Gaurus a Nuceria satis remotus: quasi poeta ordine geograph. procedat. Pro *acta* Lefeb. reposuit *aptus* ex emendat. Cellar. Geogr. T. I. p. 671. edit. a. 1731. et Lloyd in Lex. v. *Nuceria*, qui posterior refingit, *Illic Nuceria, et G. n. aptus P. Dicarchea: multo c. m. Graio Illic P.* vt Nuceria vel incolae Gauri eiusdem sint originis ac Puteoli. Sed Lefeb. punctum post *aptus* ponit, et verba seqq. ita explicat: illic fuit Graia Parthenope ex eadem prole, h. e. eiusdem originis, (v. ad I, 221) ac Dicarchaea, multo cum milite; nam etsi a Samiis deducantur Puteoli, tamen hoc oppidum, quia, Strab. teste, nauale fuerit Cumanorum, ab his conditum videri posse. Veram loci lectionem nondum constitutam putat Ernesti, qui inprimis dubitat, an Silius Gauri mentionem ideo fecerit, vt populos ex eo monte adcitos significaret: sed vocem *acta* saluam esse, eidem persuasit Strabo V. p. 37[illegible] ἑξῆς δ' εἰσὶν αἱ περὶ Δικαιαρχίαν ἀκταὶ, καὶ αὐτὴ ἡ πόλις cet. Meo qualicumque iudicio lectio c. Colon. aptissimum praebet sensum, modo distincta ea, qua feci, ratione muretur: et interpretes, vt in vitio detegendo sagaces, ita in medicina adferenda parum felices fuere, dum veteres Gaurum nobis oppidum obtrudunt, recentiores vero non Puteolana, sed Gauri *navalia* intelligunt, quia hic mons in imis vitifer, et, si non aliis locis, certe in summitate, pinifer fuerit, adeoque ligna nanalibus apta suppeditauerit.

Sed

Plin. III, 5. *F. vinum* ib. XIV, 6. *regnata Lamo — freto* cf. ad VII, 276. et Ouid. Met. XIV, 233 sq. *domus A.* Formiae, *compressa*, pressa, *freto*, mari vicino, quod eam premit h. e. contingit, perstringit, adluit; (vt Hor. Od. II, 10, 3. al.) vel premit, vexat; vel *arva premit pelago*, vt ap. Virg. A. I, 246. *stagnis p. Liternum* cf. ad VI, 654. *Cyme*, forma graeca pro *Cumae*. Vrbs, a. 1207. diruta, Χαλκιδέων (incolarum Chalcidis, capitis Euboeae) καὶ Κυμαίων παλαιότατον κτίσμα, testibus Strab. V. p. 168. al. 243. al. 372. Plin. III, 5. s. 9. Vellei. Pat. I, 4. et Liv. VIII, 22. vnde *aquae Cumanae* Liv. XLI, 16. et inpr. *Sibylla Cumana*, a qua hod. *Grotta di Sibylla Cumana* nomen adcepit, et vrbs h. l. dicitur *fatorum conscia*. Cf. V. L. et ad III, 39[illegible] et v. Heyne ad Virg. A. VI, [illegible] ibique Exc. II. et III. *Nuceria* Alfaterna Liv. IX, 41. Diodor. XIX, 65. nunc *Nocera* prope Sarnum fl. in Picentinorum finibus, de qua v. Liv. IX.

Illic Parthenope, ac Poeno non pervia Nola,

Allifae,

ed hoc ipsum ne satis quidem constat, et Gaurus Iuuen. IX, 57 *inanis* (arbori-

X, 38. XXVII, 3. Ab ea diuersae *Nuceria* Camellaria, Nocero) Vmbriae opp. et *Nuceria* (*Luzara*) in Gallia Cispad. ad Padum. *Gaurus* mons, (hod. *Monte Barbaro*) inter Puteolos et Auernum Lucrinumque lacum, vinetis consitus. Cf. XII, 160. Lucan. I, 667. 8. Plin. XIV, 3. 6. Stat. Silv. III, 1, 147. 5, 99. IV, 3, 5. *navalibus acta P. D.* h. e. postquam Puteolani vrbem suam cum portu reliquerant, et ad bellum proficiscerentur, cf. v. 480.) illic etiam adfuit Neapolis, h. e. eos sequebantur Neapolitani cum multo milite Graio. *Dicarchea* contr. pro *Dicaearchea*, vt XII, 107. et ap. Stat. Silv. II, 2, 3. et 96. Δικαιαρχία vel Δικαιάρχεια Graecum et antiquius nomen vrbis, quae postea *Puteoli* (hod. *Puzzuoli* s. *Puzzuolo*) vel a *putore* aquarum, vel a *puteorum* minorum multitudine adpellata dicitur. v. Plin. III, 5. s 9. Festus v. *minorem*, Epit. Stephani, Varro L. L. V, 7. et loc. class. Strab. V. p. 169. al. 245. al. 376. *Dicarchi moenia* dixit Stat. l. c. Plura de hac vrbe v. ap. Liv. XXIV, 12. 13. XXXIV, 45. Tac. XIV, 27. Verba *navalibus acta* spectant ad egregium, quo vrbs etiam nunc vtitur, portum, ad sinum Baianum. Δικαιαρχία, ἐπίνειον Κυμαίων, καὶ ἐμπορεῖον (*emporium Puteolanorum* Cic. ad Att. V, 2.) γεγένηται μέγιστον, χειροποιήτους ἔχουσα ὅρμους, Strab. l. c. Cf. et Sueton. Aug. 98. et Stat. l. l. *Antichita di Pozzuoli* edidere Loffredi Capaccio, Mazzello et optime omnium Paul. Ant. Paoli, Napoli 1768. *Parthenope* vetus nomen *Neapolis*, (*Napoli*) ὅπου δείκνυται μνῆμα τῶν Σειρήνων μιᾶς Παρθενόπης, Strab. V. p. 170. al. 246. al. 377. Cf. idem I. p. 23. et 26. inf. XII, 33 sq. Plin. III, 5. s. 9. Solin. c. 2. Martian. de conditor. vrb. L. VI. p. 206. et Steph. Byz. Λευκοσία, Λίγεια, Παρθενόπη Sirenum nomina ap. Tzetz. Chil. VI, 719. *Graia*, quoniam non modo a Cumanis (Vellei. I, 4. Liv. VIII, 22. Martial. V. 79, 14. Marcian. Heracleota in Periplo p. 11.) vel a Chalcidensibus, Cumarum conditoribus, (Plin. III, 5. s. 9.) aedificata traditur; sed etiam Graecorum ritus religiose seruauit, eorumque exemplo gymnasia, agones, theatra habuit, vnde et *Graeca vrbs* vocatur Tac. Ann. XV, 33. Cf. inf. XII, 27. 31.

Liv.

Allisae, et Clanio contemtae semper Acerrae:
Sarrastis etiam populos totasque videres
Sarni mitis opes: illic, quos sulfure pingues
Phlegraei

(arboribus, puta) dicitur. v. not. 535. *Allisae* Col. vt ap. Liv. VIII 25. IX, 38. 42. XXII, 13. 17. 18. XXVI, 9. Gruter. p. 407. 417. 460. Ἀλλί φαι Diodor. XX, 35. Sed Ἀλλιφαί Strab. V. p. 238. al. 364. *Allise* Col. alii, vt ap. Frontin. de Colon. p. 83. *Alliphe* plerique libri. Ἀλλιφαι... *contemptae* ed. Dausq. culpa librarr. nam in comment. τὸ *contemtae* ex... cat, vnde immerito in reprehensionem N. Heins. incurrit. — 536. *Sarrastes* alii, vt X, 316. inprob. N. Heins. ad h. l. et ad Virg. A. VII, 738. — 537. *ditis opes* coni. D. Heins. 539. *Baei* c. Col. auctoritate, vel ...

Liv. XXXV, 16. — *Nola*, quae nomen, non pristinum splendorem, retinuit, a Chalcidensibus, (cf. XII, 161. Iustin. ex Trogo XX, 1.) vel Tyriis, (Solin. c. 8.) vel Tuscis (Vellei. I, 7.) condita, et bello Samnitico a Romanis capta. Liv. IX, 28. *Poeno non pervia*, non expugnabilis: nam ibi primum Hannibalis impetus a Marcello repulsus. Cf. XII, 161 seq. et Liv. XXIII, 14-16. *Allisae*, hod. *Alife*, opp. Samnii, inter Venafrum et Sabati confluentem, supra laevam ripam Vulturni, qui Campaniam a Samnio dirimit. Cf. ad v. 511. et V. L. Vinum Allisanum laudatur XII, 526. et Horat. Sat. II, 8, 39. *Clanio c. s. Acerrae*, imitat. Virg. Ge. II, 225. vbi v. Intpp. *contemtae*, infestatae, quoniam crebrae Clanii exundationes non facile aggeribus cohiberi possunt. *Clanius*, nunc *L'Agno*, Campaniae fl. qui etiam Liternus dicitur, et inter Capuam Cumasque in mare fluit. Cf. ad VI, 65... Diuersus ab eo *Clanis*, Etru riae fl. (v. 454.) quod nomen etiam Liri tribuitur. *Acerrae*, hod. *Acerra*, Ἀχέρ... Strab. Cf. XII, 422. Liv. VIII, 17. XXIII, 17. XXVII, 3. Appian. b. Pun. c. 63. (vbi v. Schweigh.) et b. Civ. I, ... 45. quibus locis Ἀχέρραι ... venies. Colonos ab Augusto eo missos tradit Frontin. de colon. pr. *Acerras* Insubrium, in Gallia Transpadana ad Serii et Adduae confluentes, (v. Plin. III, 14. et imp. Polyb. II, 34.) Dausq. ad h. l. et Hummel (*Handb. d. alt. Erdbeschr.* p. 421.) cum his Campaniae opp. confuderunt. 536. 7. Cf. Virg. A. VII, 738. vbi v. Heyn. Exc. VIII. p. ... *Sarrastes* adcolae *Sarni* (nunc *Sarno* s. *Scafati*) ... Pompeios praeterfluit. Strab. V. pag. 171. al. 247. Plin. III, 5. *mitis* conf. ad IV, ... *opes*, copias ex populis, hi... fluui...

Phlegraei legere sinus, Misenus, et ardens
Ore giganteo sedes Ithacesia Baii.
Non Prochyte, non ardentem sortita Typhoea
Inarime,

x emend. N. Heins. scribendum videtur. v. not. Vulgo *Bai*, et *Bacchi* 'ut. 540. Voc. *ardentem* miror nemini scrupulum iniecisse, quum τὸ *rdens* modo praecesserit. Suspicor, illud, ex simili loco XIV, 197 margini

luuium adcolentibus, conscriptas, vt ap. Virg. A. VIII, 71. et 685. ad quae loca v. Heyne. 538. *Phlegraei sinus*, siue campi prope *sinum* Baianum, τὰ Φλέγραια πεδία, quorum Lat. nomen *Laboriae* s. *Leboriae* et *campi Laborini*, (Plin. XVIII, 11.) hodiernum vero *Campo Quarto*, quod aduersus Cluuer. propugnat Camill. Peregr. p. 261. A Puteolis ad Baias Cumasque patent, si fides habenda Strab. et Plin. ll. cc. Τὸ Κυμαῖον πεδίον ὠνομάσθαι Φλεγραῖον tradit Diodor. IV, 21. sed τὰ περὶ Καπύην καὶ Νώλην πεδία Polyb. II, 17. et III, 91. Cf. sup. ad IV, 275. Prop. I, 20. 9. et Eustach. ad Dionys. Perieg. 58, 21. *Misenus* s. Misenum opp. promont. (*Capo di Miseno*) et nauale ad sinum Baianum, vbi Misenensis classis ab Augusto collocata. cf. Suet. Aug. c. 49. Plin. Epist. VI, 20. Virg. A. VI, 232 seqq. Tac. Ann. VI, 50. *Baiae*, opp. Campaniae, inter Puteolos et Misenum, (vbi nunc non nisi castellum, *Castel di Baia*, superest) ad sinum Baianum portumque Iulium, (de quo v. Heyne ad Virg. Ge. II, 161 sq. et Aen. IX, 710.) frequens hominibus, qui eo confluebant, et villas palatiaque ibi aedificabant, inuitati amoenitate locorum et multitudine *thermarum*, quae et ipsae *Baiae* vel *aquae Baiae* vocabantur, (v. Ernesti Clav. Cic.) καὶ πρὸς τρυφὴν, καὶ πρὸς θεραπείαν νόσων ἐπιτηδείαι, (Strab. V. p. 169. al. 376.) *quae in imo habebant aut de sulfure, aut de alumine, aut bitumine ardentes maximos ignes*, Vitruv. II, 6. Eo respicere videtur poeta, qui tamen fabulose rem tradit. *ardens ore g.* propter Inarimen, vicinam ins. de qua v. mox v. 540. *sedes I. Baii:* nam τὰς Βαΐας ἐπωνύμους εἶναι λέγουσι Βαΐου τῶν Ὀδυσσέως ἑταίρων τινὸς, Strab. l. c. Cf. inf. XII, 114. Βαΐου s. Βαιοῦ δ' ἀμείψας τοῦ κυβερνήτου τάφον, Lycophr. Cass. v. 694. Ab eodem Baio vel Baeo, Vlyssis gubernatore, Baeam, Cephalleniae montem, nomen adcepisse tradit Steph. Byz. v. Βαῖα. 540. 1. Imitat. Virg. Aen.

Inarime, non antiqui ſaxoſa Telonis
Inſula, nec parvis aberat Calatia muris;
Surrentum, et pauper ſulci cerealis Abella:
In primis Capua, heu! rebus ſervare ſerenis
Inconſulta modum, et pravo peritura tumore.
Laetos

gini adſcriptum, in contextum inrepſiſſe, et poetam vel *ingentem*, ve *adflantem*, vel *fumantem*, vel ſimile quid ſcripſiſſe. 543. *Abella* ſcript. R. 1. 3. Med. v. Heinſ. ad Virg. A. VII, 740. et Graev. ad Iuſtin. XX, Vulgo *Avella* ex ſolenni permutatione literarum V et B in codd. me...

Aen. IX, 715. vbi v. omnino Heyn. Exc. II. Cf. inf. XII, 143 ſeq. vbi *Prochyta *Mimanti*, (de quo v. ad IV, 276.) Inarime vero, non vt h. l. et apud Virg. l. c. *Typhoeo*, ſed *Japeto* inpoſita fingitur, vt Aetna ab ipſo Silio XIV, 197. et aliis eidem Typhoeo, ab aliis denique Briareo. De hac fabularum diuerſitate et origine, vt et de Typhoeo ſ. Typhone vid. Burm. ad Val. Flacc. II, 24. inpr. Heyne l. c. et ad Virg. A. III, 578 ſq. it. ad Apollod. p. 67-87. Hermann. Mythol. T. I. p. 254 ſq. et T. II. p. 376. 7. *Prochyte* (*Procita*) et *Inarime*, quae et Pithecuſae, ſiue Pithecuſa et Aenaria (hod. *Iſchia*) vocantur, inſulae, in ſinu Cumano ſ. Baiano, Cumis et Miſeno prom. obiectae. v. Heyne et Burm. ll. cc. *Prochyte*, ἀπὸ τῦ προχύνεαι dicta, vt Serv. ad Virg. tradit, vel, vt Strabo V. p. 247. al. 379. et Plin. III, 6. *quia profuſa ab Aenaria erat*, h. e. terrae motu diuulſa et in altum velut pro-iecta. 541. *Telonis* inſu... Capreae. Cf. ad VII, 418. e... Heyne Exc. VIII. ad Virg. A. VII, 733 ſq. *Calatia* vel *Calatiae* Plin. III, 5. ſ. 9. hod. *Caiazzo* ſiue *S. Gaiazzo*, op... prope Vulturnum fl. vel e... Livio notiſſimum. *Surrentum* cf. ad V, 466. *Abella* nunc *Abella vecchia*, vir... Clanis fontes; colonia Chalcidenſium (Iuſtin. XX, 1. 1...) et municipium ap. Fronti... de Colon. *ſulci Cerealis*, frumenti, vt *Cerealia munera*, *herbae*, *fruges* cet. Cf. Virg. A. VII, 740. *Capua*, cap... Campaniae, hod. vicus, S. *Maria di Capua*, qui M. P. a noua Capua abeſt. *Inconſulta ſeruare modum*, graece pro, in ſeruando modo, in... conſulte non ſeruans modu... *rebus ſerenis*, laetitiae, ... in *rebus ſ.* h. e. laetis, (... XV, 53.) proſperis, quu... poſt pugnam Cannenſem a... Hannibalem deficeret, qu... ei cauſa exitii fuit, vrbe ... Roman...

Laetos rectoris formabat Scipio bello.
Ille viris pila, et ferro circumdare pectus
Addiderat: leviora domo de more parentum
Gestabant tela, ambustas sine cuspide cornos;
Aclydis usus erat, factaeque ad rura bipennes.
Ipse inter medios venturae ingentia laudis

Signa

eni. 546. *Laetos rectoris* Oxon. prob. N. Heins. quem v. ad h. l. ad XV, 122. et ad Virg. A. I, 441. Val. Fl. VI, 266. Ouid. Met. VII, 435. et Claud. Cons. Hon. IV, 205. *Laetos* Col. *Lectos* Put. et Tell. sed τὸ c in llo notatum puncto, in hoc deletum esse, testatur Lefeb. *Lectos rectoris* Put. Mars. Ald. et alii quidam. *Lectos vectores* R. 1. 3. Parm. Med. *Lectos ventuvo* ex ed. Basil. Wolfii in libros recentt. venit. 548. *leuiora adeo* el *leuiora duo* (v. not. ad v. 493) emend. N. Heins. *leuiora manu* Burm. euiora domo — Gestarunt tela* Drak. hoc sensu: Scipionem Campanos, uibus praeerat, pilis ac thorace armasse, quum domo non nisi leuiora ela et ambustas sudes adtulissent. Hic certe verus est sensus loci, iudice rnesti. Sed v. not. 550. *Aclydis*, non *Aclidis*, Colon. v. ad III, 363.

Mox

Romanis capta, agrisque sore diuisis. Cf. XI, 29 sq. Liv. XXIII, 2.7. XXV, 20 -- XXVI, 6. et simil. loc. Virg. A. X, o1. 2. vbi v. Heyne. *tumore* . ad II, 288.

546. *Scipionem* Africanum n pugna Cannensi tribunum militum de legione secunda uisse tradit Liv. XXII, 53. *ormabat bello*, ad bellum, t ad exercitium vsumque arnorum. *Addiderat*, dedeat. v. Ind. *leuiora domo gestabant tela*, h. e. domi gerare solebant, quod iam Leb. notasse video. Sic *domo*, r. *οἴκοθι*, ap. Cic. Dom. 3. et d. ad Sen. 11. Plaut. Amph. , 2, 7. nisi leuissima mutaone *domi* refingere malis.

Gestabant . *ἀοριστως* dicitur, quam imperfecti aliorumque temporum vim magna exemplorum copia illustrarunt Graev. Lectt. Hesiod. c. 5. ad Ἔργα v. 185. et Casaub. ad Pers. II, 5.. *ambustas s. c. c.*, vt *hasta, sudes, tela praeusta* et igne durata, ap. Virg. A. VII, 506. 524. XI, 894. Tac. A. II, 14. Liv. I, 32. Caes. B. G. V, 40. *Aclydes* Campanis etiam a Virg. A. VII, 730. tribuuntur. Cf. ad III, 363. *factae ad r. bipennes* cf. ad V, 499. et h. l. Var. LL. 551-8. Describuntur vsitata Romanis exercitia tironum, quos ipse dux exemplo suo incitat et docet. Idem Scipio ea instituit ap. Liv. XXVI, 51. quem locum poeta haud dubie ante

oculos

Signa dabat, vibrare ſudem, tramittere ſaltu
Murales foſſas, undoſum frangere nando
Indutus thoraca vadum: ſpectacula tanta
Ante acies virtutis erant. Saepe alite planta
Ilia perfoſſum, et campi per aperta volantem
Ipſe pedes praevertit equum: ſaepe arduus idem
Caſtrorum ſpatium et ſaxo tramiſit et haſta.

Marti

Mox *bipennis*, ſcil. vſus erat iis, omnino mihi legendum videtur. 55
rudem pro *ſudem* ſubſtituendam puto. Cf. not. et verba Liv. XXVI, 51 L
giones tertio die rudibus inter ſe in modum iuſtae pugnae concurrerunt. Ei
modi rudes etiam *vectes* dicebantur, et *νάρθηκες παχεῖς* Xenoph. Cyrop. I
v. Schwebel. ad Veget. I, 9. Vulgata tamen lectio eundem praebet ſe
ſum, et defendi praeterea poteſt coll. Liv. XL, 6. extr. et 9. extr. vbi
eodem exercitio, non gladiatoribus tantum, ſed militibus quoque ſolem
agitur: niſi his quoque locis eadem medicina adhibenda eſt. Conf. etia
Prop. IV, 1, 29. et Ouid. A. A. III, 515. *tramittere*, non *transmittere*, ſc
pti h. l. et v. 558. Cf. ad IV, 487. 554. *ſpectacula tantae Ante ac*

oculos habuit. Neutrum videre interpretes. Cf. I, 242 ſqq. *vibrare ſudem* cf. V. L. *tramittere ſaltu* (v. ad IV, 345. et Burm. ad Val. Fl. III, 481.) *M. foſſas:* nam ſaltum exercebant milites, vt *foſſas murales*, h. e. circa muros vallumque caſtrorum, vel edita loca transſilire poſſent. v. Veget. I, 9. *vndoſum — vadum;* haec eſt *natatio* in mari, vel Tiberi aliisque fluuiis, cum et ſine armis. v. Veget. I, 10. III, 4. Suet. Aug. 64. Magnam viri fortis laudem eſſe, armatum tranare flumen, minus apte monent Barth. et Drak. prolatis exemplis Turni et Horatii ap. Virg. A. IX, 815. et Liv. II, 10. *frangere nando* v. ad III, 457. *vadum*

cf. ad I, 52. *ſpectacula*, ſp-
cimina, experimenta (v. a
I, 77.) *virtutis*, quae an
acies, h. e. in exercitatio-
bus, proluſionibus, dab
deinde vſui maximo futura
veris proeliis, Burm. 555
Haec eſt *decurſio* vel cur
militum. Cf. Liv. XXIII.
inpr. XXVI, 51. et XXIX.
Veget. I, 9. *alite planta* v.
VI, 212. et conf. VII, 67.
558. Haec ſpectant ad mi
nem haſtarum et lapidum
quos tirones vel manibus
vel fundis iaciebant. Cf. Ve-
get. I, 14. et 16. *arduus* tr-
miſit, vt equo inſidens, ar-
pedes, Erneſti V. C. qui
ſaxo etiam de funda intell
poſſe obſeruat, quamuis etia
ad exemplum Homeri ſn

Martia frons, facilesque comae, nec pone retroque
Caesaries brevior: flagrabant lumina miti
Adspectu, gratusque inerat visentibus horror.

Adfuit et Samnis, nondum vergente favore
Ad Poenos; sed nec veteri purgatus ab ira.
Qui

v. e. suspic. N. Heins. coll. I, 164. 465. IX, 440. et al. Sed v. not. 564 Batalum

manu iacere consueuerint heroes. Verum h. l. non de heroum moribus, sed de exercitiis tironum, quibus ipse dux monstrat, quod imitentur, sermo est, et verba *arduus tramisit* eo sensu capienda sunt, quo Virg. A. V, 478. dixit: *durosque reducta Librauit dextra media inter cornua caestus Arduus.* Cf. etiam Val. Fl. VII, 572. et alia loca, vbi *arduus* pro *alte* ponitur, vt *altus*. 559 sqq. Prosopographia Scipionis. *faciles comae*, siue molles, caput ambientes leni labsu, quibus horrida et dura caesaries contraria est, vt *facilis fiscina* Virg. Ge. I, 266. siue potius ita incomtae, vt nulla ars, nullus cultus mollior adpareret, quippe a quo viri grauitas abhorrebat, vt fere semper voc. *facilis* Silius adhibet v. c. I, 613. et XI, 286. vbi *faciles mensae* Campanorum gulositati obponuntur, Ernesti V. C. Cf. ad IV, 433. et I, 613. — 560. 1. Grauitas Scipionis cum gratia oris et comitate mixta satis ornate delineatur: sed haec magis sentiri, quam explicari potuerunt, Ernesti. Eandem rem mira verborum vbertate poeta exornauit inf. v. 609 seqq. *flagrabant* v. ad I, 126.

562-7. *Samnites*, quos Sagrus fl. a Marsis et Pelignis, et Vulturnus a Campanis dirimit, quique etiam *Sabelli* h. e. a Sabinis oriundi, et Σαυνῖται Strab. Σαυνῖται Polyb. ac Dionys. dicuntur, (Plin. III, 12.) in plures populos diuidebantur, quorum nonnulli, v. c. Samnites Caraceni et Pentri, trans Apenninum, sed plures citra montem aut in montanis regionibus colebant. Hirpini et Frentani ab iis originem ducebant, (v. Strab. V. p. 368. et 383.) vnde Hirpinorum vrbes mox apte recensentur. *nondum v. f.* quum nondum defecissent *Ad Poenos*, ad quos inclinarunt post cladem Cannensem. Cf. XI, 7. Liv. XXII, 61. XXIII, 42. *veteri ab ira* in Romanos, nota vel ex Liv. VII, 29-

37.

Qui Batulum Nucrasque metunt, Boviania quique
Exagitant

Batalum Col. et Ox. cum edd. Marsi. Sed v. Intpp. ad Virg. A. VII,739. *Nucras* Col. Vulgo *Mucras*. *Rufas* vel *Rufras* corrig. Cerda ad Virg. l. c. cuius tamen opp. v. 566 mentio fit. *Macras* opinatur Dausq. quia ... memoratur Strab. V. p. m. 222. vbi ... scribendum censet, ... sit Macra fl. Liguriae finis. Vtraque coniect. merito damnatur a Drak. Ego fere *Bucamque* reponendum crediderim. Βȣκα opp. maritimum Frentanorum. v. Strab. V. p. 167. al. 242. Mel. II, 4. Plin. III, 12. Sic vel ... saltem Frentanorum vrbs a Silio memoratur: nam sup. v. 402 lectio dubia est. Aptius quidem poeta eius mentionem fecisset sup. v. 519. Sed de ordine geographico parum sollicitus est, et Frentani certe altera ... Samnitum progenies. *metunt* scripti et editi ante Nicandrum, qui primus ...

37. VIII, 1. 23-26. 30. 36. 39. IX, 1-45. X, 11-45. Cf. inf. XI, 7. 8. et 173 sq. *Batulum*, *Nucrae* et *Rufrae* oppida incerti situs, quae in Hirpinis ponunt Cluuer. p. 1200. et Heyne in Exc. VIII. ad Virg. A. VII, 739. sed in Campanis supra Teanum, in ortum hibernum, Serv. ad Virg. l. c. (qui tamen a Samnitibus ea condita tradit) et Cellar. Geograph. II, 9. vbi auctoritate Holstenii monet, *Rufranos colonos* in lapide, Praesenziani in Teanensi dioecesi reperto, memorari, agrumque vicinum vulgo *la Costa Rufaria* dici. *Nucrarum* vel Mucrarum (v. V. L.) praeter Silium nemo mentionem facit, nisi forsan Suidae et Steph. Byz. Νȣκρία πόλις Τυῤῥηνίας, ἢ καὶ Νακρία διὰ τȣ̃ ἄλφα, eadem vrbs est, quod suspicatur N. Heins. qui tum Νȣκραὶ scribendum putat, quod non opus est, iudice Drak. quum etiam Fregenae Straboni Φρεγηνία dicantur. *Rufrae* Cluuerio et Heyn. idem videntur ... esse, quod Liv. VIII, 25. ... *frium* s. *Ruffrium* et ... *Ruvo* (in *Terra di Bari*) ... catur, in Hirpinorum fini... situm. Sed Cell. et Holst... Rufras in Campanis, et ... frium in Hirpinis vrbibus ... merant. *metunt* exquisit... quam *tenent* ap. Virg. l. ... Vt *fluuium bibere* est ad ... vium habitare, (v. ad v. 3... sic *regionem metere* est ... incolere, vt *arare*, ... *exercere* et *serere* colles. ... tus, culta, saltus, ap. Virg. A. VII, 798. Stat. Th. IV, ... V, 53. Drak. Conf. Burm. ... Val. Fl. I, 25. *Vrbem* ... paulo audacius dictum vide... potest et doctius; sed lyric... poesi aptius est, quam ... cae. *Bovianum*, Βȣ... Ptol. III, 1. Βοΐανον Strab. V. p. 167. *Bobianus* Frontin. ... 109. hod. *Boiano* in comit... Molise, Pentrorum Samnitium caput (Liv. IX, 31.) et ...

Exagitant lustra, aut Caudinis faucibus haerent,
Et quos aut Rufrae, quos aut Aesernia, quosve
Obscura incultis Herdonia misit ab agris.

Bruttius

colunt refinxit. 565. *Exagitant* Col. Vulgo *Exercent*, quod magis ad agriculturam, quam ad venationem pertinere monent N. Heinf. et Drak. *Fatigant* Put. et Parm. vnde *Vestigant* coni. Lefeb. Reciperem *fatigant*, nisi poetae priorem syll. corriperent. Cf. Virg. A. IX, 605. et v. ad I, 63. — 566. *Rufrae* restituit N. Heinf. ex optimis membrr. Virg. A. VII, 739. *Rufae* Col. *Rufrie* Ox. et Put. *Ruria* R. 3. *Rufeiae* Med. Vulgo *Rufre. quos aut* bis scripti. Vulgg. *quos aut R. aut quos*, claudicante versu. *Caesernia* scripti. *Cesernia* R. 1. et Med. Vulgo *Esernia*, vt ap. Frontin. p. 109. *Αἰσερνία* Strab. V. p. 250. *Esernini* Plin. III, 12. *Aesernia* est ex emend. N. Heinf. Sic in numis ap. Gruter. p. 570. n. 10. et in antiq. codd. Liv. X, 31. XXVII, 10. XLIV, 40. eiusq. Epit. XVI. LXXII. et LXXIII.

Αἰσερνία

nia (Plin. III, 12. qui duplex memorat Bouianum, *vetus, et alterum cognomine Vndecumanorum*) prope Tiferni fontes, trans Apenninum et ad eius radices. Plura v. ap. Liv. IX, 28. 31. 44. X, 12. XXV, 13. *Exagitant lustra*, propr. feras ex lustris; vel peruestigant lustra, siluas. Cf. V, 303. XVI, 552. al. *Caudium* inter Calatiam et Beneventum in via Appia, (v. Strab. l. c. et Tabula Itin.) opp. muro ductum et a Caesare coloniae Beneuentanae adiudicatum, teste Frontino. *Furculae* f. *Furcae Caudinae*, h. l. *fauces*, (vbi pagum *Furchie* dictum superesse tradit Holsten. et Cluuer. p. 267.) et clades Romanorum ibi adcepta, notissimae ex Liv. IX, 3. 7. 12. XXII, 14. et Flor. 16. *haerent* in *faucibus*, h. e. habitant, vt XII, 531. *Aesernia*, hod. *Isernia* f. *Sergna*, in comitatu Molisii, cis Apenninum, non longe a laeva Vulturni ripa, colonia, de qua v. Frontin. et loca Liuii, in V. L. laudata. *Herdonia*, Κερδονία Strab. *Erdoniae* Tabul. et Anton. Ἑρδονία Appian. Hannib. c. 48. Ἑρδωνία rectius Ptol. in Hirpinis vel Apulis, versus Canusium, nunc *Ardona*, nec diuersa ab *Ardoneis* Liv. XXIV, 20. quod Cell. et Holsten. p. 281. probant aduersus Cluuer. qui *Ardoneas* nunc putabat *Ardònam* vocari, Herdoniam vero *Cedogna*, quod potius teste Holsten. recentius est nomen Aquiloniae, in Apulorum finibus prope Aufidum fl. sitae. *Obscura incultis* cet. Cf. Liv. XXV, 21. inpr. XXVII, 1. et Appian. l. c.

Bruttius haud dispar animorum, unaque iuventus
Lucanis excita iugis, Hirpinaque pubes
Horrebat telis, et tergo hirsuta ferarum.
Hos venatus alit. Lustra incoluere, sitimque
Avertunt fluvio, somnique labore parantur.

Additur his Calaber, Sallentinaeque cohortes,
Nec non Brundisium, quo desinit Itala tellus.

Parebat

Ἀλεσρία et Ptol. dicitur. 568. *Brutius* alii. v. ad VI, 15. 570. terg R. 2. 573. *Sallentinaeque* Col. et priscae edd. Cf. Heins. et Burm. ad Virg. Aen. III, 400. Σαλλεντία Steph. Byz. *Sallentini* passim in marm Capitol. et optimis libris Liuii. *Sallantinaeque* Ox. etiam non male, iudic N. Heins. Sed vulgatae lect. *Salentinaeque* fauent lapis ap. Gruter. p. 19 n. 1. et auctoritas Graecorum, Steph. excepto. Σαλεντῖνοι et Σαλεντίνη Ptol III, 1. Strab. et al. Σαλλεντῖνοι numi in Thes. Goltzii. 574. *Brund* Col. et priscae edd. vt ap. Gruter. p. 151. 801. et in antt. exemplarr. L ca

568 seqq. Reliquas Italiae gentes vrbesque, et quidem v. 568 - 584. Italiae inferioris, 588 - 606. Galliae Togatae, s. Cisalpinae, et 613 - 616. insularum, poeta quam potest breuissime perstringit, et leui quasi digito ac sine ordine adtingit, quasi senserit, se paulo longius fere, quam par erat, huic Italiae descriptioni inmoratum, et, si maximarum rerum narratio, ad quam se iam adcinxerit, diutius differretur, periculum esse, ne lectorum exspectatio tam longo episodio nimis suspensa teneatur, animique eorum relanguescant. *Bruttii*, a Sabinis oriundi, australem Italiae peninsulam oramque maritimam vsque ad fretum Siculum tenebant. v. Strab. VI.

pr. *Lucania*, hod. *Basilica* ad Tyrrhenum mare, *Sil* fl. (*Selo*) a Picentinis, et *La* (*Laino*) a Bruttiis dirime tur. *Hirpini* ab ortu adti gebant Apulos, a meri Picentinos, a septemtr. Ape ninum et, vt ab occiden Samnites, a quibus, aeq ac Lucani et Frentani, ori ginem ducebant. *Horreb telis* v. ad I, 423. *tergo h* cf. ad II, 156. *Lustra*, silu 573. *Calabria*, quae etia Messapia, Iapygia, et Salle tina dicebatur, (vt nunc ma ma eius pars *Terra d'Otra* s. Hydruntina ab Hydru opp. vel *prouincia Lecc* d quasi peninsula, qua in I nium mare Italia procurr isthmum, Apuliae contermi num, inter Tarentum et Bru diis

Parebat legio audaci permiſſa Cethego,
Cui ſocias vires, atque indiſcreta maniplis
Arma recenſebant; nunc ſeſe oſtendere miles
Leucoſiae e ſcopulis, nunc quem Picentia Paeſto
Miſit,

cani, Horat. Cic. Plin. Liuii et al. quod iam monuit N. Heinſ. Vulgo *Brunduſium.* Βρεντέσιον Strab. et Appian. Βρεντήσιον Polyb. et Steph. Βρενδέσιον Ptol. 578. *Leucaſiae* emend. N. Heinſ. ad Ouid. Met. XV, 708. Graecis vtique non Λευκοσία, ſed vel Λευκωσία (Strab. V. p. 176. VI. p. 178. Lycophr. et Steph. Byz.) vel Λευκασία (Strab. II. p. 84. al. 123. et Dionyſ. Hal. I. p. 43) vt *Leucaſia* Plin. III, 7. et Marciano Capellae lib. VI. dicitur. Sed Silium *Leucoſiae* ſecunda breui poſuiſſe licentia poetica (v. ad IV, 776.) putant Drak. ad h. l. et Salmaſ. Exerc. Plin. p. 49. al. 68. vbi Delrium refellit, qui *Lucaſiae* reponendum cenſuerat. Addo, hanc inſulam vel a Leucaſia, Aeneae conſobrina, ibi defuncta, (Dionyſ. Halic. I. p. 43) vel a Sirene ibidem ſepulta (v. Plin. III, 7. Strab. V. p. 176. al. 252 et Lycophr. in Alexandra v. 723 vbi cf. Tzetz.) ita adpellatam putari. Sirenum autem nomina ap. Tzetz. Chil. VI. v. 719 ſunt Λευκοσία, Λίγεια, Παρθενόπη. *populis* Col. quod et idem Delrius coniecerat, refrag. Salmaſ. l. c.

liſium occupans. *Salentini* . Sallentini in Calabria circa et prope promont. Iapygium . Salentinum (*Capo di S. Maria di Leuca*) colebant, (Strab. VI. p. 191. 194.) ſic dicti a Σαλλεντία (Steph.), quam etiam *Soletum* a Plin. III, 11. et nunc *Solito* vocari putant. Cf. Liv. IX, 42. X, 2. XXIV, 20. XXV, 1. et Virg. A. III, 400. vbi v. Heyne. *Brundiſium*, hod. *Brindiſi*, opp. antiquiſſ. poſt colonia Rom. auctum, (Vellei. I, 14. et Liv. Epit. XIX.) cum promont. et portu olim egregio, nunc obſtructo, vnde olim Dyrrhachium in Graeciam (vt hodie a Caleto Dubrim) traiicere ſolebant, quoniam hic traiectus longior quidem, quam Hydruntinus, ſed commodior etiam ac tutior erat. v. Strab. VI. p. 433. *quo deſinit I. t.*, ſcil. traiicientibus in Graeciam, qui ſic Italiae oram derelinquunt: nam alioquin Italia vltro, vsque ad promont. Iapygium, procurrit. 575. *Cethegus* cognomen familiae cuiusdam Lentulorum e gente Cornelia. M. Corn. Cethegus, Suadae medulla Ennio dictus, belli Punici II. temporibus vixit, P. Tuditani collega in conſulatu A. U. 549. et poſtea in cenſura. 578. *Leucoſia* inſ. prope et contra Lucaniam eiusque ſinum Paeſtanum, nunc *la Licoſa*, petra verius, quam inſula; vnde h. l. *e ſcopulis*. Conf. V. L. *Picentia*, Πικεντίνων μητρόπολις

Misit, et exhaustae mox Poeno Marte Cerillae,
Nunc Silarus quos nutrit aquis, quo gurgite tradunt
Duritiem lapidum mersis inolescere ramis.
Ille et pugnacis laudavit tela Salerni

Falcatos

l. c. quum tota haec insula scopulosa fuerit. *Pesto* quidam: 579. *Cerillae* Col. Ox. Tell. et R. 2. *Cerillae* s. *Cerelae* in Tabula, hod. *Circla*, in Tyrrheni s. Inferi maris litore, et in isthmo Bruttiorum, qui est ἀπὸ Θουρίων εἰς Κηρίλλους πλησίον λάϊ, teste Strab. VI. p. 176. si sanus est locus, de quo dubitat N. Heins. qui etiam *exustae Marte* volebat, sed ipse sup. v. 272 *exhaurit* coniecerat, et inf. X, 590. et XIV, 686 nihil mutauit. Vulgo *Carillae*, quod metri causa a manu Silii profectum videbatur Cluuer. p. 1285.

λις Strab. V. extr. bello Marsico adcensa, (Flor. III, 18.) quam Cluuer. et Hard. ad Plin. III, 5. s. 9. extr. in mediterraneo, procul a mari sitam fuisse contendunt, repugn. Holsten. p. 263. vbi dicit: inter Salernum (*Salerno*) et Ebolos (*Euoli*) transitur locus *Bicenza* dictus, (quem adlabitur *il Bicentino* fl.) VII. M. P. a Salerno et XIII. M. P. a Silaro distans: haec ipsissima est Picentia, quam et Mela II, 4. in ora maritima recenset. Cf. ad v. 424. *Paestum*, hod. *Pesti*, Παῖστον Ptol. III, 1. et Ποσειδωνία Strab. V. extr. *Posidonia* Plin. III, 5. s. 10. Liv. Epit. XIV. *Neptunia* Vellei. I, 15. vrbs Lucaniae, non, quod ex h. l. colligas, Picentinorum, (v. tamen Strab. l. c.) et colonia, (v. Liv. et Vellei. ll. cc. ac Liv. XXVII, 10.) non longe a Silari ostio, (Strab. VI. pr.) ad sinum Paestanum, nunc *Golfo di Salerno*. *Rosae Paestanae* notae ex Virg. Ge. IV, 119. C. et Liv. XXII, 36. et Martial. IX, 27, 3. *The Ruins of Paestum or Posidonia* post Dumont. Paris. 1764. et Pi. Morghem ibid. 1766. splendidius edidere Miller Lond. 1767. et Thom. Maior ibid. 1768. *exhaustae Cerillae* V. L. 580. *Silarus* fl. (*Sele*) *Silerus* Mel. II, 4. Σίλαρις Strab. V. extr. et VI. pr. *Siler* Lucan. II, 427. qui Lucanos a Picentibus distermina*t*. *Duritiem lapidum inolescere ramis*, h. e. induci lignis vt ap. Virg. Ge. II, 77. τὸ ἐμβαλλόμενον εἰς αὐτὸ φυτὸν ἀπολιθοῦσθαι Strab. V. extr. C. Vibius Sequest. p. 194 sq. ed. Oberlin. V. C. De eadem v. aliorum fontium riuorumque v. a Dausq. laud. Ouid. Met. XV, 313. et Plin. XXXI, Salernum (*Salerno*) opp. e colonia (Liv. XXXIV, 45. Vellei. I, 15.) in Picentinis, cu

cair

Falcatos enſes, et quae Buxentia pubes
Aptabat dextris inraſae robora clavae.
Ipſe, humero exſertus gentili more parentum,
Difficili gaudebat equo, roburque iuventae
Flexi cornipedis duro exercebat in ore.
Vos etiam adciſae deſolataeque virorum
Eridani gentes, nullo adtendente Deorum
Votis

1285. Sed v. ad IV, 776. 585. *humerum exſertus* praeſtiterit. Cf. loca in not. laudata. Idem nunc video in mentem veniſſe Liuineio, notantt. Cortio et Ernetti. 587. *Flexi*, non *Flexu*, Colon, prob. etiam Dausq. 588. *acciſae* Col. et R. 1. v. ad II, 392. *acciſciae* Ox. *acriſae* Med. *actritae* Marſi prima. *metitae* Put. Vulgo *attritae*. 589. *accedente* vel *intendente*.

caſtro in monte, (Liv. XXXII, 29. et Strab. V. extr. ἀπετείχισαν αὐτοῖς Σάλερνον Ῥωμαῖοι Φρουρᾶς χάριν, μικρὸν ὑπὲρ τῆς θαλάττης) ad mare Inferum, a quo et caſtrum, et opp. quoque ipſum olim remotum fuiſſe putabat Cluuer. refragg. Ptol. Cell. Holſten. et Hard. ad Plin. III, 5. ſ. 9. extr. *Schola Salernitana* in medio aeuo inclaruit. *Falcatos enſes*, vt ap. Virg. A. VII, 732. et ſup. III, 278. *Buxentum*, Gr. Πυξοῦς, (Strab. VI. pr. Plin. III, 5. ſ. 10.) colonia, (Vellei. I, 15. Liv. XXXIV, 45. XXXIX, 23.) in Lucania, hod. vel *Policaſtro*, vel, quod Leander putat, *Piſciota*. *inraſae*, non raſae, non leuigatae, *robora clauae*, h. e. clauam rudem et inpolitam. D. Heinſ. comparat αὐτοφυῆ κορύνην Theocr. Id. IX, 24. ἄξοα δέρατα Nonn. Dionyſ. ΛΗ. v. 172. et *ingenuam clauam* Auſon. Clauam e buxo intelligit Dausq. quia Πυξοῦς a buxetis nomen ſortita ſit. 585. Cethegorum hic mos fuit, a L. Cethego deſumtus, vt exſerto humero et brachio expapillato pugnarent: vt enim habilius valentiusque telum vibrarent, ſubſtrictiores erant. Ita Modius et Dausq. qui iam compararunt Lucan. II, 543. *exſerti, que manus veſana Cethegi*, et Horat. A. P. 50. *cinctutis Cethegis*, vbi v. Schol. *Ipſe* dux, Cethegus. *humero exſertus* Cf. Virg. A. I, 492. XI, 649. Stat. Th. IV, 235. (vbi v. Barth.) et ej. Achil. I, 346. *Difficili*, feroci, qui difficulter regi ac flecti poteſt. *Flexi c. in ore*, in flectendo equo feroci ac generoſo.

588 - 606. *Gentes Eridani* adcolae, gentes Galliae Cisalpinae,

Votis tunc vestris, casura ruistis in arma.
Certavit Mutinae quassata Placentia bello:
Mantua mittenda certavit pube Cremonae,
Mantua Musarum domus, atque ad sidera cantu
Evecta

tendente malebat N. Heinf. v. ad III, 466. Sed vulgata bene habet. 591 *Aonio* Col. et R. 2. probb. N. Heinf. et Drak. *Achino* Ox. *Achivo* Put. *Ascraeo* R. 1. 3. Med. *Andino* Tell. Parm. Marf. et al. quae vtraque lectio glossam

alpinae, quae etiam Togata, Citerior atque Subalpina vocabatur, et in Trans- ac Cispadanam diuidebatur, quia Padus, cuius Graecum nomen *Eridanus* est, eam secat; cui qui propiores vtrimque colebant, Circumpadani dicebantur. *adcisae d. v.* victoriis et vastatione Hannibalis. Cf. ad II, 392. in V. L. *nullo a. d. V.*, cf. Hor. Od. I, 2, 27. Val. Fl. I, 341. et ad VI, 82. 87. *in arma casura*, in pugnam, infelicem euentum habituram. *Certauit M.* cum Mutina, *mittenda pube*, de numero militum, Romanis aduersus Poenos auxilio mittendorum. *Mutina*, hod. *Modena*, Boiorum opp. in Gallia Cispad. firmissima et splendidissima populi Rom. colonia, (Cic. Phil. V, 9. Liv. XXXIX, 55.) vnde bellum Mutinense, ex Cic. Philipp. oratt., Suet. Aug. 9. 84. Flor. IV, 4. Appian. b. Civ. III, 49 seq. Dione XLVI, 37. aliisque notissimum. *Placentia*, nunc *Piacenza*, opp. Gallorum, qui Polyb. II, 17. *Ἄνανες* et d'Anvillio Anamani dicuntur, colonia metu belli Punici II. primo eius anno cis Padum, vt Cremona trans Padum, condita (Polyb. III, 40. Liv. XXI, 25. et Epit. XX. Vellei. I, 14. Tac. Hist. II, 19.) vbi ex Apennino decurrens ὁ Τρεβίας συμβάλλει τῷ Πάδῳ, Strab. V. p. 150. *quassata bello*, primum, quum Romani ab Hannibale ad Trebiam victi, eo fugerent; (Liv. XXI, 56-59.) deinde saepius, de quo v. Liv. XXVII, 39. 43. XXVIII, 11. XXXI, 10. 21. XXXIV, 22. 56. Tac. Hist. II, 21. *Cremona*, quod etiam nunc comitatus et oppidi Mediolanensis nomen est, in Cenomanis ad Padum, infra Adduae confluentem, colonia, vt modo diximus, et municipium, bellis ciuilibus et Vitelliano adflictum, de quo v. Serv. ad Virg. Ecl. IX, 28. et Tac. Hist. III, 15. et 32 seq. *Mantua*, vicina Cenomanorum vrbs, (hod. caput ducatus eiusdem nominis) ab Etruscis condita in Benaco lacu, (*Lago di Mantova* s. *Sotto*, *Painolo* et *Sopra*) quem

Evecta Aonio, et Smyrnaeis aemula plectris.
Tum Verona Athesi circumflua, et undique sollers
Arva coronantem nutrire Faventia pinum.
Vercellae, fuscique ferax Pollentia villi,

Et

glossam sapit. v. Virg. Ge. II, 176. et not. 596. *vitem* forte leg. pro *pinum*.

quem Mincius amnis, (*Menzo*) ex eo profluens, efficit. Originem nomenque vrbis, quam a celt. voc. *man*, aqua, dictam putat Mentelle Geogr. comparée p. 75. fabulose ac varie tradit Virg. Ecl. IX, 60. et Aen. X, 198 seq. ad quae loca v. Heyne. Versus 593. 594. poeta in laudem Virgilii adiecit, qui Andibus, in agri Mantuani vico, natus dicitur. cf. Virg. Ge. III, 10 sq. et T. I. p. CXVIII et CXLII. edit. Heyn. prior. *cantu Aonio*, vt *Aoniae sorores*, *lyra*, *vates*. v. Heyne ad Virg. Ge. III, 11. Sed possis etiam cum Drak. sententiam h. l. ita expedire: Mantua celebris facta Virgilii Georgicis et Aeneide, quorum altero carmine Hesiodum, *Ascrae* habitantem, quod *Aonum*, primorum Boeotiae incolarum, oppidulum est, altero Homerum imitatus est. *Smyrnaeis p.* nam Επτα εριδμαινεσι πολεις δια ριζαν Ομηρε, Κυμη, Σμυρνα, Χιος, Κολοφων, Πυλος, Αργος, Αθηναι. *plectris* vt ap. Hor. Od. I, 26, 11. vbi v. Iani. *Verona*, oppid. Venetorum, quod integro nomine ac flore superat, Catulli, Plinii maioris et Vitruuii patria. *Athesi*, Rhaetiae fluv. hod. *Adige* s. *Etsch*. *circumflua*, ἀμφίῤῥυτος, περιῤῥυτος. Idem testatur Serv. ad Virg. A. IX, 679. cuius auctoritatem Drak. opponit Scalig. qui Poet. VI, 6. p. m. 324 id in dubium vocat, et nunc certe fluuium ab vrbe claudi contendit. *Fauentia*, nunc *Faenza* in Romandiola, Lingonum opp. in Gallia Cispad. vinetis (Varr. R. R. c. 2. Colum. III, 3.) et bello Sullano (Liv. Epit. 88. Vellei. II, 28) nobilitatum. *Vercellae*, hod. *Vercelli*, Libicorum opp. in Gallia Transpad. ad Sessim s. Sessitem fluv. Plin. III, 17. Tac. Hist. I, 70. *Pollentia* (*Polenza*), Πολεντία Ptolem. vrbs Liguriae cis Padum, ad confluentes Tanari et Sturae, diuersa ab oppidis eiusdem nominis in Piceno et Maiorca. Laudatur a calicibus fictilibus Plin. XXXV, 12. Martial. XIV, 157. et a copia ouium nigrarum ac *villi fusci* h. e. lanae nigrae Martial. l. c. Colum. VII, 2, 48. et Plin. VIII, 48. a quo lanam potius canam praedicari monent Dausq. Drak.

Qq 5 et

Et quondam Teucris comes in Laurentia bella
Ocni prisca domus, parvique Bononia Rheni.
Quique gravi remo, limosis segniter undis,
Lenta paludosae proscindunt stagna Ravennae.

Tu

pinum. Cf. not. 601. *proscindunt*, non *perscindunt*, scripti et R. 2 m
repeg

et Cluuer. p. 85. Sed vid. ibi Harduin. 598. 9. cf. Virg. Aen. X, 198 sq. et ibi Heynii Exc. I. *Ocni prisca domus* non potest esse Mantua, cuius poeta iam meminit v. 592 sq. Hinc vetustiorem et vere *priscam* Ocni domum, Bononiae vicinam, quam coluerit, antequam Mantuam conderet, vel, quae et Marsi sententia est, montana illa, e quibus Tiberis, Ocni pater, oritur, intelligit Cellar. De ipsa Bononia adcipit Heyne l. c. quam certe ab Ocno conditam nonnulli tradiderunt, teste Serv. Ab ea tamen omnino *Ocni domus* h. l. discerni videtur. *Bononia (Bologna)* olim *Felsina* Tuscis dicta, ante Gallorum incursiones, (Plin. III, 15. Liv. XXXIII, 37.) Boiorum opp. in Gallia Cispad. ad radices Apennini, inter fluuios *Lauinium* et *Rhenum (Savena* et *Reno)*, vnde h. l. *parui Rheni*, vt distinguatur a Rheno, Galliae et Germaniae fl. In illo amni Bononiensi (Plin. XVI, 36) insula Triumuirorum fuit, de qua v. Cl. Schweigh. ad Appian. b. Civ. IV, 2. Alia autem est *Bononia*, hod. *Bou-logne*, vrbs Morinorum i Gallia Belg. *Ravenna*, (*Ra-venna*, caput Romandiola Lingonum vrbs in Gallia Cis pad. ad oram maritimam, Sa binorum opp. (Plin. III, 15 vel potius Θετταλῶν κτίσμ (Strab. V. p. 148. al. 214. 327. Zosim. V, 27) regni se des Theodorici et Exarcha rum, cuius antiquo portu Bedesis ostio, Augustus no vum addidit, et in eo classe Rauennatem, superi s. Adria tici maris tuendi caussa, col locauit. Suet. Aug. 49. Ta Ann. IV, 5. et Hist. II, 100 III, 6. 40. *graui remo — Ra-vennae*, ἐν τοῖς ἕλεσι μεγί μὲν ἐστι Ῥαβέννα, καὶ διάφορ Strab. l. c. Nunc quoque multae ibi paludes, e quibus limosa ac foetida aqua ne s viis quidem Ronco et Mon tone, ad latera oppidi prop terea ductis, satis deriuari potest. De situ vrbis, quae hodie III M. P. abest a mari, quod sensim plurimum arena euomuit, v. inpr. Jornandes rer. Get. c. 29. Obserua au tem h. l. vbertatem verborum

Le

:um Troiana manus, tellure antiquitus orti
:uganea, profugique sacris Antenoris oris.
Vec non cum Venetis Aquileia superfluit armis.
Tum pernix Ligus, et sparsi per saxa Vagenni
n decus Hannibalis duros misere nepotes.

Maxima

:pugn. Dausq. 604. *superfluit* scripti, vt ap. Cic. Brut. 91. Tac. Hist. II, 58. Plin. IV, 7. XII, 1. et *adfluere* inf. XII, 361. XIV, 208. N. Heins. *uperfluit* Marsi ed. Paris. Vulgo *perfurit*. 605. *Vagenni* Col. *Bageni*)x. Put. (in quo tamen *Bageñ* reperit Lefeb.) R. 1. 2. 3. Med. *Bareni* Tell.

Lenta, quibus lenta sit nauigatio. 602. 3. Intell. *Patauium (Padua)*, Liuii patria, opulentissimum Venetorum opp. (Strab. V. p. 147) in laeua ripa Medoaci minoris ab *Antenore* conditum. *Euganei* ante belli Troiani tempora ad ipsum mare Hadriat. colebant, ex qua sede a Troianis et Henetis, duce Antenore, pulsi, in septemtrionem d Alpes, inter Larium lacum t Athesin fl. secesserunt; vnde *tellus Euganea* h. l. Venetorum regio. Cf. XII, 212 sq. Liv. I, 1. Dionys. Hal. I, 20. Virg. Aen. I, 242 - 249. vbi v. Heyne. *Aquileia*, Carnorum, Alpini populi, qui Forum Iulium (*Friuli* s. *Friaul*, prouinciam Venetam) incolebant, oppidum, nunc fere dirutum, inter Turrum et Natisonem (*Turrone* et *Natione*) fluuios situm, (Plin. III, 18.) et antiqua colonia, aduersus barbaros munita (Liv. XL, 34. Strab. V. p. 148. al. 14.) et non ita multo post aucta, (Liv. XLIII, 17.) vnde emporium insigne factum. Herodian. VIII, 2. et Spanhem. ad Iulian. p. 254. *superfluit*, abundat, *armis*, armatis, copiis, quas in bellum mittit. Cf. V. L. *Liguria*, nunc Genua et Lucca. *Vagenni* s. Vagienni, (*Bagitenni* in Tabula Peuting.) ex Caturigibus orta Ligurum gens, ad Alpes marit. et Padum, (Plin. III, 16. et 20.) quorum opp. *Augusta Vagiennorum* (hod. *Vico*, quod d'Anville, sed, quod alii putant, *Saluzzo* in Pedemontio) memoratur Plin. III, 5. s. 7. *Augusta Bagiennorum* apud Sponium Misc. Er. Antiq. p. 164. et corrupte Αὐγῦςα Βατιενῶν Ptol. III, 1. vbi et perperam cum Iria et Dertona in Taurinis ponitur. *In decus H.* vt ab eo cum reliquis ad Cannas vincerentur. *duros nepotes* adcipio vt *adsuetum malo Ligurem* ap. Virg. Ge. II, 168. vbi v. Heyne. Cf. sup. ad I, 558. et VI, 308.

Ligures

Maxima tot populis rector fiducia Brutus
Ibat, et hortando notum adcendebat in hostem.
Laeta viro gravitas, ac mentis amabile pondus,
Et sine tristitia virtus. Non ille rigoris
Ingratas laudes, nec nubem frontis amabat,
Nec famam laevo quaerebat limite vitae.

Addiderat ter mille viros, in Marte sagittae
Expertos, fidus Sicula regnator ab Aetna.

Non

Tell. Vulgo *Vageni*. v. not. 610. *vigoris* scripti, R. 1. 3. Med. qu testantur, sed inprobant N. Heins. et Drak. Verum τὸ *vigoris* in doc scriptis, nescio quibus, exstare, contendit Lefeb. 614. *Expertus* Pu. R. 2. *fidos* R. 2. Prius ab Heinsio silentio praetermissum miratur, vtrumque non inprobat Lefeb. vt iungantur verba, *expertus fidos sag*

Ligures montani, duri atque agrestes: docuit ager ipse, nihil ferendo, nisi multa cultura et magno labore quaesitum, Cic. contra Rullum II, 35. — 609 seqq. Poeta ducem fingit ad exemplum M. Bruti, quem Cicero amauit, quique *mentis pondere* h. e. prudentia, et cunctis virtutibus par L. Bruto, primo Consuli, fuit, sed *sine tristitia, sine rigore*, Mars. et Cell. Cf. sup. ad v. 560. *Laeta grauitas*, comitate mixta, vt *mentis a. pondus*, et *sine tristitia virtus*. *mentis pondus* cf. ad VI, 429. *nubem frontis*, νεφέλην ὀφρύων Sophocl. Antigone v. 538. Κρέοντα συννεφῆ Eurip. Phoeniss. v. 1317. D. Heins. διασκεδᾶτε τὸ προσὸν, νῦν νέφος ἐπὶ τοῦ μετώπου Athen. I. p. 34. τὴν νεφέλην τῶν ὀφρύων Philos epist. 72. Drak. qui etiam St Silv. III, 5, 11. et Theb. I 512. (vbi tamen caecitas signatur). Martial. II, 11. rumque loca comparauit. Fi ra desideranti suppedit Lambin. ad Hor. Epist. I. 94. *limite laeuo*, sinistr h. e. praua *vitae* via ac tione. Non simulatione vi tutis, sed vera virtute, Ma Cf. IX, 140.

614. Innuitur Hiero, Syracusanus, fidissimus Ro norum socius. cf. V, 489 Liv. XXI, 50. XXII, 37. *ter mille*, propr. mille sagit riorum et funditorum, Liuio. *Expertus* passiue citur peritus, vel qui est in aliqua re vsu, et ex rientiam habet. Sic *exp.*

Non totidem Ilva viros, sed laetos cingere ferrum,
Armarat patrio, quo nutrit bella, metallo.

Ignosset, quamvis avido committere pugnam,
Varroni, quicumque simul tot tela videret.
Tantis agminibus Rhoeteo litore quondam
Fervere, quum magnae Troiam invasere Mycenae,
Mille rates vidit Leandrius Hellespontus.

Ut

quo sensu *fidum ensem* dixerit Virg. A. VI, 524. 615. *Nec t. I. viros*, et sine librorum auctoritate reposuit Lefeb. Idem *laetos gignere ferrum* e c. Col. recepit, prob. N. Heins. qui comparat III, 575. IX, 223. et inpr. verba Plin. XXXVI, 27. *igne ferrum gignitur ac domatur — eademque materia aliud gignit primis ignibus, aliud secundis, aliud tertiis.* Sed ars ferri cudendi, qua Ilvae incolae excellebant, mox laudatur, et ab hoc versu aliena videtur. *gingere* Oxon. *Non t. dabat Ilva viros, sed cingere* (*ingere* teste Lefeb.) *ferrum* Put. *létos angere*, sed a m. sec. *tingere ferrum* c. Tell. non male, iudice Lefeb. Cf. Heins. ad Ouid. Fast. IV, 287. vbi tamen *laetos fingere ferrum* conlicit, vt h. l. *laetos stringere f.* vt innuatur, eos non sagittis iaculisue, Siculorum more, sed gladio vti in bello consueuisse, quod maxime adridet Drak. qui tamen vulgatam lect. *lectos cingere ferrum* seruauit. Ego mediam viam ingressus, *laetos cingere ferrum*, h. e. latus ense, substitui, vnde eadem sententia exsculpi potest: nisi potius mens poetae est, Ilvam quidem non totidem, quot Siciliam, viros, sed ferro gladiisque in bello tractandis adsuetos, vsu armorum peritos, adeoque fortes armasse. Cf. sup. V, 489 sqq. de Siculorum ignauia. 616. *quae nutrit bella* R. 1. in marg. 617. *Ignosset* est ex emendat. N. Heins. ad h. l. et ad Claud. b. Gild. v. 297. Vulgo *Ignoscet*, quod non prorsus damnandum videtur Lefeb. quum ex atticismo Futurum pro Optatiuo adhibeatur, vnde et νομίσεις pro νομίσαις recte restituerit Cl. de Villoison in Longi

ap. Virg. A. X, 173. et Tac. Hist. IV, 76. cf. et Liv. IV, 9. XXIV, 22. al. 615. 6. cf. Virg. A. X, 173. 4. et Rutil. Numat. Itiner. I, 351. *Ilva* ins. hodie *Elba* in mari Tusco, Gr. Αἰθάλη s. Αἰθαλία (quam ab Ilva perperam distinguit Ptol.) in Etruriae ora, ferri metallis abundat, vt etiamnunc Elba. v. Plin. III, 6. et Heyn. Exc. I. ad Virg. l. c. pag. 415. 6.

618. *Varroni*, cuius audacia tanto militum numero excusari quodammodo potest. *Rhoeteo*, Troiano. v. ad I, 115. *Fervere rates litore*, pro *f. litus ratibus*, vt ap. Virg. A. IV, 407. VIII, 677. *Mycenae*, vrbs Argolidis, Agamemnonis regia, pro tota Graecia, vt ap. Virg. A. I, 284. II, 180. 331. VI, 839. VII, 222. *Mille rates* cf. ad III, 229. *Leandrius Hell.* in quo,

Ut ventum ad Cannas, vrbis vestigia priscae,
Defigunt diro signa infelicia vallo.
Nec, tanta miseris iamque inpendente ruina,
Cessarunt Superi vicinas prodere clades.
Per subitum adtonitis pila exarsere maniplis,
Et celsae toto ceciderunt aggere pinnae,
Nutantique ruens prostravit vertice silvas
Garganus, fundoque imo mugivit anhelans
Aufidus, et magno late distantia ponto
Terruerunt pavidos adcensa Ceraunia nautas.

Quae[...]

Longi Pastoral. I. pr. 624. *iamiam* coni. Liuineius, non inprob. D[...]

quo, tempestate oborta, submersus Leander s. Leandrus iuuenis, Abydi in Troade natus, cuius amica Hero Sesti in Thracia habitabat, vnde eius visendae causa hoc fretum tranare solebat. Fabula nota ex Musaei carmine, et ex Ouid. Ep. Her. XVIII. et XIX. *Hellespontus (die Dardanellen)* inter Sestum et Abydum non nisi VII. stădia latus est, et hinc ibi ponte iunctus dicitur a Xerxe.

622. *Cannas* (v. ad I, 50.) *vrbis v. p.* Ἀννίβας καταλαμβάνει τὴν τῆς Κάννης προσαγορευομένης πόλεως ἄκραν. – τὴν μὲν ὖν πόλιν ἔτει πρότερον ἐνὶ συνέβαινε κατεσκάφθαι, Polyb. III, 107. πόλιν Κάνναν ibid. IV, 1. *Ignobilis Apuliae vicus* dicitur Flor. II, 6. — 624-655. Portenta, quae pugnae Cannensis praesagia fuerint, Silius non more tantum po[...] tarum, quod Drak. putab[...] (coll. Lucan. I, 524. VII, [...] Petron. c. 121. Stat. Th. [...] 401. et Virg. Ge. I, 466. [...] v. Heyne) sed ex fide quo[...] historica, etsi variatis eo[...] generibus, allisque adie[...] commemorat. v. Polyb. [...] 112. et Liv. XXII, 36. Co[...] omnino sup. ad V, 59 seq. 626. *Per subitum* v. ad V[...] 594. *pila e. m.* cf. Tac. A[...] XII, 64. XV, 7. et, qui in fa[...] stis hoc portentis reponit. Dausq. laud. Dionys. Hal. [...] V. v. omnino Heyne Op[...] acad. T. III. p. 257. agg[...] cf. ad I, 265. *pinnae*, vt [...] Virg. A. VII, 159. — 6[...] 631. Cf. Heyne l. c. p. 259[...] 265 sq. *Garganus* v. ad [...] 561. *Aufidus* cf. ad I, [...] *adcensa* ignibus intestinis, [...] potius, vt saepe, fulmin[...] *Ceraunia* v. ad V, 386. ma[...] po[...]

Quaeſivit Calaber, ſubducta luce repente
Inmenſis tenebris, et terram et litora Sipus:
Obſeditque frequens caſtrorum limina bubo.
Nec denſae trepidis apium ſe involvere nubes
Ceſſarunt aquilis. Non unus crine coruſco
Regnorum everſor rubuit letale cometes.

Caſtra

533. *Emerſis tenebris* emend. N. Heinſ. quam lect. aeque ac vulgatam ſine enſu eſſe putat Lefeb. quem certe *Inmerſus t.* recte repoſuiſſe crediderim. Cf. VIII, 45. XI, 122. XII, 659. et Virg. A. VI, 267. 635. *apium*, et mox *Ceſſarunt* bene poſt Lipſ. ad Tac. Ann. XII, 64. emendarunt Dausq. et N. Heinſ. *anium* conî. Linineius. *abſum* Col. Vulgo *abſunt*. 636. *Ceſſarunt*,

oonto, mari interno ſ. mediterraneo, proprie ſic dicto, quod Plin. III, 5. aliisque ſimpl. *mare magnum* vocatur. Nam alioquin Ceraunia prominent in mare Ionium et Hadriat. quae ſunt partes maris mediterr. 633. Cf. V. L. *Sipus*, forma graeca, pro *Sipuntis*, Σιπῦντα Polyb. X. Exc. c. 1. *Sipus*, Σιποῦς Ptol. III, 1. Strab. VI. p. 284. Mel. II, 4. Lucan. V, 377. et Steph. *Sipontum* Liv. 34, 45. 39, 23. Plin. III, 11. *Sipuntum* Antonin. et Mel. l. c. vrbs Apuliae Dauniae, a Diomede condita et ἀπὸ τῶν ἐκκυματιζομένων σηπίων, a ſepiis, ad litus eiectis, ſic dicta, teſte Strab. l. c. cuius ruinae ſunt proxime Manfredoniam. *Calabriae*, Apuliae, Iapygiae et Meſſapiae nomina a poetis paſſim confunduntur. 634. Conf. Virg. A. IV, 462. 3. et Ouid. Met. V, 550. — 635. *Apum* *nubes*, examen (v. ad I, 311.) in *aquilis* ſ. ſignis militaribus; vel in arbore, foro, caſtris et templi domusque culmine βοτρυδὸν conſidens, ſaepius in diris ominibus numeratur. N. Heinſ. excitauit Ammian. Marcell. lib. XVIII. et Lucan. VII, 161. Dausq. autem Liv. XXI, 46. XXIV, 10. XXVII, 23. Plin. XI, 17. (vbi v. Hard.) Val. Max. I, 6. Cic. haruſp. reſp. c. 12. et Virg. A. VII, 64 ſq. vbi v. Cerda et Heyne. Add. Iuuenal. XIII, 68. Flor. II, 6. Aelian. V. H. X, 21. XII, 45. 46. Dion. XLVII. p. 328. 351. LIV. p. 544. LXXIV. p. 842. Tac. Ann. XII, 64. et Iul. Obſeq. c. 95. 103. 113. 130. 132. al. *apium* pro apum. v. Erneſti ad Tac. l. c. Drak. ad Liv. IV, 33. et ad h. l. vbi laudat Voſſ. art. gram. IV, 14. et Salmaſ. ad Capitol. vit. Anton. Pii c. 3. — 636. 7. *Cometes regnorum everſor*, h. e.

Castra quoque et vallum rabidae sub nocte silenti
Inrupere ferae, raptique ante ora paventum
Adiunctos vigilis sparserunt membra per agros.
Ludificante etiam terroris imagine somnos,
Gallorum visi bustis erumpere manes:
Terque quaterque solo penitus tremuere revulsae
Tarpeiae rupes: atque atro sanguine flumen
Manavit Iovis in templis, lacrimaeque vetusta
Effigie patris large fluxere Quirini.
Maior et horrificis sese extulit Allia ripis.
Non Alpes sedere loco, non nocte dieve
Ingentes inter stetit Apenninus hiatus.

An

runt, non *Cesseruntque*, Col. Ox. R. 1, 3. Med. 638. *rapidae* Oxon. Put. v. ad V, 451. — 639. *raptimque* codi. Scaliger ad oram libri 640. *Abiunctos*, h. e. diuersos, emend. Liuineius, prob. Dausq. qui plus miri habeat. 642. *nisi* Ox. *bustis erumpere manes* Col. Ox. R. et Beneff. probb. N. Heins. et Lefeb. etsi ille *se erumpere* (v. ad VII, 35 hic *saeui e bustis rupere nitores* maluerit. *e bustis erumpere manes* R. Parm. *erumpere nitores* Put. *e bustis rupere nitores* Tell. R. 1. Med. go *bustis rupere nitores*, quod etiam Dausq. displicuit. 643. rig. N. Heins. 644. *fulmen* Oxon. Put. Tell. R. 1. 2. 3. Med. prob. Heins. nec refrag. Drak. vt *fulmen*, quod statua Iouis manu gesserit, guine manauerit. Cf. Heyne Opusc. acad. T. III. p. 257. 8. 646.

h. e. euersionem portendens. Cf. ad I, 460 seq. Suet. Ner. c. 36. Lucan. I, 529. Tac. Ann. XIV, 22. XV, 47. Virg. Ge. I, 488. Plin. II, 25 et 26. *crine corusco* v. ad I, 358. — 638 sq. Cf. XIII, 130 sq. et Virg. Ge. I, 486. *Adiunctos*, vicinos. 642. Hom. Il. λ, 53. comparat Lefeb. et Drak. sup. VI, 179. (vbi v. not.) Lucan. I, 580. et VII, 179. Hic et verbo *Gallorum* omen praegrauari monet, quasi Gallorum, qui olim in obsidione Romae occubuerint, manes bustis eruperint, vt iter luctuosissima cum Rom bella gererent. *Busta Gallica* ex Liv. XXII, 14. not. 644. *atro s. flumen* cet. ad V, 91. et V. L. — *Quirini* cf. ad I, 86. Heyne ad Virg. Georg. I, 48 Opusc. Acad. T. III. p. Delr. ad Senec. Thyest. v. 647. Cf. Heyne Opusc. Ac T. III. p. 265. *Allia*. delectu, quasi strages, All similis, Romanis portend Cf. ad I, 547. *Sedere*, id mox *stare*. v. ad II, 385. et

Axe super medio, Libyes a parte, coruscae
In Latium venere faces, ruptusque fragore
Horrisono polus, et vultus patuere Tonantis.
Aetnaeos quoque contorquens e cautibus ignes
Vesbius intonuit, scopulisque in nubila iactis
Phlegraeus tetigit trepidantia sidera vertex.

Ecce inter medios belli praesagus, et ore
Adtonito sensuque simul, clamoribus inplet
Miles castra feris, et anhelat clade futura.
Parcite, crudeles Superi, iam stragis acervis
Deficiunt

ens pro *patris* Tell. *largae* Parm. quod concinnius est. 651. *rumpensque* R. 2. intransit. quod admodum placet Lefeb. 653. *cautibus* R. 1. 3. *faucibus* Marsi duae Venetae et Paris. probb. N. Heins. et Drak. coll. XII, 27. Claud. R. Pros. III, 186. Lucret. VI, 703. Lucan. I, 645. — 654 *Lerbius* Put. *Lesbius* Col. et Tell. vnde *Vesbius* iam recte emend. N. Heins. Vulgo *Lemnius* h. e. Vulcanus. 659. *acervus* Put. Quoniam optimi aeui scriptores verbum *deficere* cum quarto casu iungunt, *acervos* corrig. N.

173. — 650. *Axe — faces* cf. Plin. II, 26. et Heyne l. c. p. 214 sq. *Axe*, vt ap. Virg. A. II, 512. IV, 482. VI, 536. *Axe medio*, a meridie. *super* cf. ad I, 60. (in V. L.) et 340. — 651. *ruptus — Tonantis* Cf. Heyne l. c. p. 213. 214. *ruptus f. polus* v. ad I, 135. et 535. *vultus p. T.* magnifice, ad hiatum coeli, χάσμα, adumbrandum. 653-5. Cf. Stat. Silv. IV, 4, 79 sqq. *Vesuuius* (*Monte di Somma*) poetis dicitur *Vesuius*, vel, vt in antiquiss. codd. scribitur, *Vesbius*, vt h. l. XII, 152. (vbi v. N. Heins.) XVII, 599. Stat. l. c. Val. Fl. III, 209. IV, 507. (ad quae loca v. Carr.) Martial. IV, 44. Colum. R. R. X, 133. *Vesevus* Virg. Ge. II, 224. Suet. Tit. 8. et aliis, Οὐεσσῖος, Οὐεσσῖον ὄρος vel Οὐεσβιος Strab. Βέσβιος Graecis posterioris aeui, v. c. Procop. passim in Gothicis, et Appian. b. Civ. I, 116. vnde corrupte *Bebius* ap. Vib. Sequest. p. 301 vbi v. Cl. Oberlin. Cf. Cluuer. Ital. ant. p. 1157 sq. et Reimar. ad Dion. LXVI, 22. p. 1094. *Phlegraeus* vid. ad IV, 275. *vertex* Cf. ad II, 631.

656-676. Milites, vt ἔνθεοι, proelii euentum augurantur, et futura tamquam iam praesentia *vident*: vnde Silius grandiore vtitur oratione, more

Deficiunt campi; video per densa volantem
Agmina ductorem Libyae, currusque citatos
Arma virum super atque artus et signa trahentem.
Turbinibus furit insanis, et proelia ventus
Inque oculos inque ora rotat. Cadit inmemor aevi
Nequidquam, Trasymene, tuis Servilius oris
Subduct...

N. Heins. quem v. ad Ouid. Am. I, 8, 93. Trist. V, 13, 28. Met. II, 38... Fast. III, 665. Plura exempla congessit Drak, quibus non opus erat. ... idem verbum cum tertio casu occurrit praeter h. l. inf. X, 193. et ap. Cae. b. Gall. III, 5. Prop. I, 1, 7. et Val. Max. V, 1. ext. 3, quibus quinque lo... cis nulla lectionis varietas est, vt multa alia omittam, quibus maior m... liorque librorum pars rem certe dubiam facit. Vtriusque autem dic... ratio non tam in eo quaerenda videtur, quod *deficere alicui* sit ei dees... *deficere aliquem* significet eum destituere s. deserere, sed quod *res* ... se *mihi* non minus recte dici possit, quam *res deficit* se apud *me*. ... acrius in Heinsium inuehitur Lefeb. qui tamen non nisi verba Cae... l. c. *cum tela nostris deficerent* (quorum auctoritas ab vna litera pende... et dubium locum Ouid. Trist. V, 13, 28 excitat. 661. *cursusque* ... necessitatem emend. N. Heins. prob. Drak. sed contra sentiente Le... 662. *artes* Col. *aras* Ox. *arces* R. 1. 3. et Med. *acies* suspic. N. He... ...

more poetarum, de quo v. ad I, 125 sqq. Lefeb. comparat Lucan. I, 618 sq. et Val. Fl. I, 207-240. — 663. 4. Cf. IX, 491 sqq. Liv. XXII, 43 extr. et 46 extr. Flor. II, 6. et Appian. b. Hannib. c. 22. *insanis* v. ad I, 101. *ventus* scil. Vulturnus. *proelia rotat*, propr. pulueris nubem, quae Romanis pugnantibus prospectum hostium adimebat, et Poenorum tela, quae, ipsa vi venti adiuta, certius ac fortius mittebantur. v. Liv. et Appian. l. c. 664. 5. Cn. *Seruilius* Geminus, qui superiore anno consul et collega primum C. Flaminii, dein... M. Atilii Reguli fuerat, Fa... que artibus bellum gesser... ad Cannas cum eodem Reg... lo mediam aciem teneba... occidebatur. v. X, 223 sq. L... XXI, 57. XXII, 1. 8. 31. 32... 49. Polyb. III, 77. 86. 88. ... 114. 116. *inmemor aeui* ... vita parum sollicitus, adeo... fortiter pugnans. *Nequi... quam — subductus;* nam ... rum ipsi profuerat, pug... ad Trasymenum non in... fuisse, quia anno seq. tem... tate Terentii Varronis, ... minio similis, cum tot ... bus periit. 666. Varro ...

Subductus. Quo, Varro, fugis? Pro Iuppiter! ictu
Procumbit saxi fessis spes ultima Paulus.
Cesserit huic Trebia exitio. Pons ecce cadentum
Corporibus struitur, reicitque cadavera fumans
Aufidus, ac victrix insultat belua campis.
Gestat Agenoreus nostro de more secures
Consulis, et sparsos lictor fert sanguine fasces.
In Libyam Ausonii portatur pompa triumphi.
O dolor! hoc etiam, Superi, vidisse iubetis?
Congesto,

ustra, indice et Drak. qui I, 53 et VI, 8 confert. 666. *quos* Put. 668 *enus ecce* Ox. *rogus ecce* Tell. R. 3. Mars. 669. *reicitque cadauera fumans* Col. teste N. Heins. nam *recitatque* in eo inuenit Modius et emend. *eicitque*. *tacitaque cadauera* Put. *tacitoque cadauera* Ox. et R. 3. *tacitoque cadauere* Med. *iacitoque cadauera* R. 1. *fumans* scripti, cum R. 1. 3. led. *fundans* Tell. *fūdēs* R. 2. *iactoque cadauere fumat* Parm. et Benef. *citusque cadauera fundit* edd. recentt. Male, quidquid contra dicat Dausq. ui prouocat ad I, 54. *Longe sonantem Aufidum* dicit Horat. Od. IV, 9, 2. *ectusque cadauere fumat* coni. Barth. Adv. I, 5. *tumidusque cadauera fundit* on nemo ap. Lefeb. *restatque cadauere fumans* N. Heins. et Corte, teste rnesti. 674. *haec* Put.

xx fere equitibus Venusiam erfugit. Liv. XXII, 49. Po-yb. III, 116. 117. L. Aemius *Paulus* consul in proelio ccubuit, funda grauiter ictus, : telis deinde obrutus. Cf. , 235 sq. et Liv. l. c. *fessis es u.* vt VII, 1. et X, 48. Cf. I I, 566. *Pons — struitur,* on in Aufido, quod Cluuer. itabat, sed in torrente Verelli, teste Flor. II, 6. §. 18. l in flumine Vergello, quod dit Val. Max. IX, 2. ext. 2. i *Cerbalo* emend. Mitalleus, quia Cerbalus amnis, od. *Candelaro*) Dauniorum rminus, memoratur Plin. , 11. Ceterum huius rei mentionem quoque faciunt Lucian. Dial. mort. XII. pr. T. II. p. 63. edit. Schmid. et Appian. de reb. Pun. cap. 63. *reicitque c. f. Aufidus* Cf. X, 320 sq. et sup. I, 52 sq. *reicit*, vt ap. Virg. Ecl. III, 96. et Stat. Th. IV, 574. *belua*, elephanti. An potius Hannibal? vt idem *Libycus leo* VII, 401. vel *inmanis belua* Verres Cic. Verr. V, 42. et Gallus Liv. VII, 10 dicitur. *Agenoreus* vt I, 15. 675. *Modii duo annulorum Carthaginem missi, dignitasque equestris taxata mensura*, Flor. II, 6. §. 18. Tres modios memorant Plin. XXXIII, 1. f. 6. Val. Max.

Congesto, laevae quodcumque avellitur, auro
Metitur Latias victrix Carthago ruinas.

Max. et Oros. Cf. inpr. Liv. XXIII, 12. et inf. XI, 532 sqq. vt de annulis veterum, tam ferreis, quam aureis, Plin. XXIII, 1. *laeuae*, digito sinistrae manus, qui minimo est proximus. v. Gell. X, 10. et cf. inf. XI, 532 sq. Definitionem annulorum in h. l. ne-que exspectari, neque prob- posse monet Ernesti. S- aliquam certe excusatione- habet poeta: nam in vaticini- oratio ornatior obscuriorq- esse solet. Cf. ad I, 125. Prae-terea v. ad XI, 532.

FINIS TOMI PRIMI.